QVARTA PARS
SVMMÆ
PHILOSOPHICÆ
E. D. THOMÆ AQVINATIS
DOCTORIS ANGELICI
Doctrina.

In hac editione pro maiori parte adaucta, & ad deſideratum ſui complementum perducta.

PARISIIS.
Apud PETRVM BILLAINE, viâ Iacobæâ, ſub ſigno Bonæ-Fidei.

M. DC XXXIX.

Cum Priuilegio, & Approbatione.

Digitized by Google

LECTORI BENEVOLO.

DIV multumque dubitaui, Beneuole Lector, tibine hancce Metaphyſicam, prout in manus venerat, inchoatam ſcilicet & imperfectam; an vero ſuis partibus abſolutam, ac deſiderato ſibi complemento adauctam, exhiberem. Cupiebam id quidem, & ægre ferebam potiorem ac nobiliorem huiuſce Philoſophiæ partem, ſic mancam mutilamque è manibus auolare. Nec me laboris difficultas, aut ingenij tenuitas deterrebat quo ad hoc opus animum minus appellerem, ſed aliud omnino. Verebar ſcilicet, ne in alterius meſſem falcem inieciſſe viderer. aut locum darem ſuſpicandi me dum in alienum opus inuolo, parenti prolis perfectionem ſimul & gloriam inuidere. Quod ita fuit ab inſtituto alienum, vt in hacce libri editione, id in primis animo præfixum habuerim, nihil in ipſum inducere, quod ſui Authoris claritati & gloriæ vel minimum obſcuritatis afferret. Iuſtum quippe iudicaui hominem de omni Philoſophia bene meritum, non apud Italos tantúm ſed & apud Gallos, & vbicumque gentium tot laboribus ac vigiliis parto ac ſibi debito honore potiri. Cupiebam ergo, nec audebam tamen, cum nihilominus prodiret opus & deſperato ſui complemento, ac fine incompleto ad finem properaret: ſed tandem precibus multorum & amore victus (quorum ſtudiò obſecundatum vehementer cupiebam) ſtatui hancce Metaphyſicam quomodocumque abſolutam & vndique completam efficere. Quia verò R. P. Alamannius vt in antiquo codice videre eſt, in præfatione ad Lectorem huiuſce partis à ſe compoſitæ tenuitatem confeſſus, receperat ſeſe ampliorem atque perfectam quam primum conceſſurum, diligenter anquiſiui, num apud aliquos in manus veniſſet, eoſque potiſſimùm conueni, hac de re qui me certiorem facere poſſent. Sed nihilo ditior factus, ego ipſe animum induxi eam ex Diui Thomæ libris excerptam, hic inſerere: ac licet temporis anguſtiis premerer, diligentia tamen ac labore feci vt ad optatum finem perueniret. Circa hanc autem duo ſunt de quibus te præmonitum velim. Primùm, ſi quid in hocce complemento obſcuri aut intricati offendas, vt probe memineris, me hic interpretis aut commentatoris nomen non profiteri, ſed eius qui eandem ipſam Diui Thomæ Philoſophiam referat iiſdem verbis, eodem prorſus ordine quantum fieri poteſt. Adde quod ſæpe apud rudes & Philoſophiæ tirones id pro intricato & obſcuro habetur, quod peritis ac rebus Philoſophicis apprime verſatis ſubtile eſt & admiratione plenum. Alterum eſt quod pleroſque omnes immenſitatis articulorum

diſtædebit. Verùm vix aliter fieri potuit, aut ipſa articulorum exiguitas in multitudinem eorundem odioſam, & totius libri molem nimio plus grandem redundaſſet. Deinde vero quod huic conciſum eſt ac contractum, alteri decurtatum videbitur, quodque laudabit aliquis vt compendioſum, tamquam mutilum alij diſplicebit, & potiſſimùm hìc loci, vbi non eſt animus Philoſophiam D. Thomæ in compendium conferre, ſed eandem ipſam (vt primam excuſationem retexam) ad verbum reddere. Importuna plane eſt immenſitas quæ tantummodo verbis fæta, inani vocum multitudine mentem obruit: at hic aliter res habet, idque ſenties, ſi pertendis nauiter, & animum non deſpondes. Vale.

Quidnam in hacce Metaphyſica fuerit additum id in indice ſequenti patebit in quo quicumque à R. Patre Alamannio ſunt articuli, aſteriſmo affixio videntur.

INDEX

QVÆSTIONVM ET ARTICVLORVM

QVÆ IN HAC QVARTA PARTE

Summæ Philoſophicæ E D. Thomæ doctrina continentur.

In lib. Metaphyſicorum.

QVÆSTIO I.

De ſcientia Metaphyſica, in 8 articulos diuiſa.

ARticulus primus. Vtrum Metaphyſica ſit ſcientia.

A.2. V. ſit vna vel plures.

*A.3. V. ſit ſpeculatiua.

*A.4. V. ſit ſapientia.

*Art 5. V. ſit de rebus à materia & à motu, ſecundum eſſe & rationem ſeparatis.

*A.6. Quodnam ſit ſubiectum eius. { 1. V. ſubſtantiæ ſeparatæ.
2. V. ſit ſubſtantia.
3. V. ens in communi prout diuiditur in 10 genera. }

*A.7. V. Metaphyſica conſideret quidditates rerum ſenſibilium in particulari.

*A.8. V. metaphyſica demonſtret per omnes quatuor cauſas.

QVÆSTIO II.

De Metaphyſica conſiderata comparatiue ad reliquas ſcientias, in tres articulos diuiſa.

*Art.1. Vtrum Metaphyſica ſit rectrix & gubernatrix aliarum ſcientiarum.

*A.2. V. oſtendat an ſit & quid ſit de ſubiectis aliarum ſcientiarum.

*A 3. V demonſtret prima principia.

QVÆSTIO III.

De ente in communi, in 3. articulos diuiſa.

*Art.1. Vtrum ens prædicetur vniuoce, an vero analogice vel æquiuoce de Deo & creaturis.

*Art.2. V. ens prædicetur vniuoce, an vero æquiuoce, vel analogice de ſubſtantia & accidente.

*A.3. V. conceptus entis ſit præciſus à conceptu ſubſtantiæ.

QVÆSTIO IV.

De firmiſſimo principio cognitionis, in duos articulos diuiſa.

Articul.1. Vtrum hoc ſit firmiſſimum & certiſſimum principium, impoſſibile eſt idem ſimul eidem ineſſe, & non ineſſe.

A.2. V. inter propoſitiones contrarias poſſit dari medium.

QVÆSTIO V.

De principio productiuo entis realis, in quatuor articulos diuiſa.

Art.1. Vtrum in genere entium neceſſe ſit dari vnum primum ens quod ſit cauſa cæterorum.

A.2. V. primum ens ſit ſuum eſſe.

A.3. V. primum ens ſit ſumme & maxime ens ac proinde infinitum.

A.4. V. poſſint eſſe plura prima entia, an neceſſario ſit vnum.

QVÆSTIO VI.

De poſſibilitate rerum, in tres articulos diuiſa.

Art.1. Vtrum res dicatur poſſibilis quia Deus eam poteſt producere; an vero Deus eam poteſt producere quia eſt poſſibilis. Et ſimiliter, an res ſit impoſſibilis quia Deus eam non poteſt facere; an vero Deus eam non poteſt facere quia eſt impoſſibilis.

A.2. V. res ſit iudicanda poſſibilis & impoſſibilis ſecundum cauſas ſuperiores vel inferiores.

Art. 3. V. Deus poſſit facere quicquid eſt alteri poſſibile.

QVÆSTIO VII.

De fieri & fluxu rerum à primo principio & formis exemplaribus, in ſeptem articulos diuiſa.

Art. 1. Vtrum res fiant immediate à ſummo rerum principio, vel ſecundum ordinem quendam.

A.2. V. diuerſi gradus rerum in diuerſas cauſas referantur.

A 3. V. res fiat à primo ente per participationem.

A.4. V. immediate res participent eſſentiam & naturam primi entis.

A.5. V. formæ exemplares rerum ſint in primo ente, an extra illud.

A.6. V. illæ formæ exemplares per prius reſpiciant res, quantum ad naturam ſingularem quam quantum ad naturam ſpeciei.

A. 7. V. materia & accidentia habeant ſuas formas exemplares.

QVÆSTIO VIII.

De eſſe creaturarum quatenus eſt à primo ente receptum, in quatuor articulos diuiſa.

Art.1. Vtrum eſſe ſit proprius effectus primæ cauſæ.

A.2. V. eſſe ſit id quo res eſt ſimilis Deo.

A.3. V eſſe creaturæ ſit receptum, contractum, & limitatum.

A.4. V. primi entis eſſe ſit eſſe formale omnium.

QVÆSTIO IX.

De rerum multitudine.

Articulus vnicus. Vtrum ab vno primo poſſit procedere multitudo.

QVÆSTIO X.

De ordine rerum, in ſex articulos diuiſa.

Art.1. Vtrum ſit ordo in rebus.

A.2. V. ſit ordo inter quatuor genera cauſarum.

A.3. V. detur ordo in cauſis efficientibus.

A.4. V. detur ordo in formis, & materiis, & in finibus.

Articulus 5. Vtrum detur ordo. { 1. inter actiones ſeu emanationes rerum.
2. inter partes mundi. }

A.6. V. detur ratio diuerſitatis & ordinis qui inuenitur in rebus, & an vnus ordo ſit cauſa alterius.

QVÆSTIO XI.

De paſſionibus entis in communi, in quatuor articulos diuiſa.

*Art.1. Vtrum ens habeat paſſiones.

*A.2. V. paſſiones entis ſint tantum tres, vnum, verum bonum.

*A.3. V. paſſiones entis ſe habeant per prius & poſte-

Index Quæſtionum.

rius, & immediatè poſt ens ſequatur vnum, tum verum, poſtea Bonum.

*A. 4. V. paſſiones entis addant enti aliquid reale poſitiuum.

QVÆSTIO XII.

De Vno, in quatuor articulos diuiſa.

Art. 1. Vtrum vnum dicatur multipliciter.

A. 2. V. vnum ſit prima paſſio entis.

*A. 3. V. vnum ſit paſſio adæquata enti, ſeu conuertatur cum ente.

*A. 4. V. vnum ſupra ens addat quid poſitiuum.

QVÆSTIO XIII.

De menſura, in duos articulos diuiſa.

Art. 1. V. vnum habeat rationem menſuræ.

A. 2. V. ratio menſuræ conueniat tantum quantitati.

QVÆSTIO XIV.

De multitudine, in duos articulos diuiſa.

Art. 1. Vtrum vnum & multa opponantur.

A. 2. V. vnum & multa opponantur oppoſitione contrarietatis.

QVÆSTIO XV.

De partibus primariis pluralitatis, in duos articulos diuiſa.

Art. 1. V. diſſimile, inæquale, diuerſum, & differens ſint idem.

A. 2. V. pluralitatis ſit cauſa alteritas.

QVÆSTIO XVI.

De partibus ſecundariis pluralitatis, ſeu de oppoſitis, in 6. articulos diuiſa.

Art. 1. Quot ſint oppoſitiones.

A. 2. V. contradictio ſit prima oppoſitio.

A. 3. V. oppoſitio ſecundum priuationem & habitum ſit vera & diſtincta oppoſitio.

A. 4. {
1. V. contraria participent contradictionem.
2. V. oppoſitio priuatiua in contrarietate includatur.
3. V. contrarietas ſit perfecta & maxima differentia.
4. V. vnum vni ſit contrarium.
5. V. ſi vnum contrariorum ſit in rerum natura, neceſſe ſit eſſe & reliquum.
6. V. ſubſtantiæ ſint contrariæ.
}

A. 5. {
1. V. contraria habeant medium.
2. V. differentia ſecundum ſpeciem ſit contrarietas.
}

A. 6. V. relatiua oppoſitio ſit vera oppoſitio.

QVÆSTIO XVII.

De vero, in octo articulos diuiſa.

A. 1. V. verum principalius in intellectu quam in re reperiatur.

A. 2. V. veritas ſit tantum in intellectu componente & diuidente.

A 3. V. ſit vna ſola veritas ſecundum quam omnia ſunt vera.

A 4. V. ſint plures veritates æternæ.

A. 5. V veritas creata ſit mutabilis.

A 6. V. omnis creata veritas ſit à prima veritate.

*A. 7. V. verum conuertatur cum ente, & ſit eius adæquata paſſio.

*A. 8. V. verum addat ſupra ens rationem conformitatis ad intellectum.

{ Hi duo articuli ſunt tranſpoſiti defectu imprimentium, debent ſiquidem eſſe primi in hac quæſtione. }

QVÆSTIO XVIII.

De falſitate, in quatuor articulos diuiſa.

Art 1. V. falſitas ſit in rebus.

A 2. V. ſit in ſenſu.

A 3. V. ſit in intellectu.

A. 4 falſum contrarium ſit vero.

QVÆSTIO XIX.

De Bono, in ſex articulos diuiſa.

Art. 1. {
1. V. bonum differat ſecundum rem ab ente.
2. V. bonum ſecundum rationem ſit prius quam ens.
}

*A 2. V. bonum conuertatur cum ente, & ſit eius adæquata paſſio.

*A. 3. V. bonum ſupra ens addat relationem rationis conformitatis ad appetitum.

A 4 V. omnia ſint bona bonitate prima.

A 5 V. bonum creatum ſit bonum per ſuam eſſentiam.

A. 6. V. bonum creatutatum conſiſtat in modo, ſpecie, & ordine.

QVÆSTIO XX

De malo, in octo articulos diuiſa.

Art. 1. V. malum ſit.

A. 2. V. malum ſit aliquid poſitiuum.

A. 3. V. malum ſit in bono.

A 4 malum corrumpat totaliter bonum.

A. 5. V. bonum ſit cauſa mali.

A. 6. {
1. V. malum ſit præter intentionem in rebus.
2. V. malum poſſit eſſe cauſa.
}

A. 7. V. ſummum bonum ſit cauſa mali.

A. 8. V. detur aliquod ſummum malum quod ſit cauſa omnis mali.

QVÆSTIO XXI.

De diuiſione entis in ens reale & rationis, in tres articulos diuiſa.

*Art. 1 V. ens dicatur æquiuoce an vero analogice de ente reali & rationis.

A. 2 V. ens rationis ſit conceptus mentis cui nihil immediate reſpondet.

*A 3. V. Deus poſſit facere entia rationis.

QVÆSTIO XXII.

De diuiſione entis realis in ens per ſe & per accidens.

*Art. vnicus Vtrum hæc diuiſio ſit rectè tradita.

QVÆSTIO XXIII.

De diuiſione entis in ſubſtantiam & accidens, in quatuor articulos diuiſa.

*Art. 1 V. ens ſufficienter diuidatur in ſubſtantiam & accidens.

*A. 2. V. eſſe accidentis ſit diſtinctum ab eſſe ſubſtantiæ.

*A. 3. V. eſſentia ſubſtantiæ & accidentis realiter diſtinguatur ab exiſtentia ſeu eſſe vtriuſque.

*A. 4 V. in omnibus naturis ſiue ſubſtantialibus ſiue accidentalibus, res indiuidua & ſingularis addat aliquid ſupra naturam communem, & ſpecificam.

QVÆSTIO XXIV.

De ſubſtantia, in quinque articulos diuiſa.

Art. 1. Vtrum ſubſtantiæ conueniat eſſe hoc aliquid.

A. 2. In quo conſiſtit ratio ſubſtantiæ.

*A. 3. Quodnam ſit principium indiuiduationis in ſubſtantiis corporalibus.

*A. 4. Quodnam ſit principium indiuiduationis in ſubſtantiis ſpiritualibus.

*A. 5. V. ſubſtantia ſit prior natura, tempore, & cognitione accidente.

QVÆSTIO XXV.

De iis quæ ſoli ſubſtantiæ ſingulari conueniunt, in quinque articulos diuiſa.

Art. 1 V. ſubſiſtentia, ſubſtantia, ſeu hypoſtaſis, eſſentia & perſona ſint ſynonima.

A. 2 De definitione perſonæ.

A. 3. V. ſuppoſitum differat à natura in rebus materialibus.

A. 4. V. ſuppoſitum differat à natura in rebus immaterialibus.

A. 5. V ſuppoſitum addat ſupra rem ſingularem aliquid reale poſitiuum.

QVÆSTIO XXVI.

De accidente, in quinque articulos diuiſa.

Index Quæſtionum.

*Artic. 1. Vtrum accidentis diuiſio in nouem genera accidentium ſit vniuoca an vero analoga.

*Art. 2. V. accidentis eſſe ſit ineſſe.

*A. 3. V. virtute diuina poſſit ſeparari omne accidens etiam proprium à ſuo ſubiecto.

*A. 4. V. plura accidentia eiuſdem ſpeciei poſſint eſſe in eodem ſubiecto.

*A. 5. V. vnum accidens poſſit eſſe ſubiectum accidentis alterius.

QVÆSTIO XXVII.

De diuiſione entis in actum & potentiam, in tres articulos diuiſa.

*Art. 1. V. conuenienter ens diuidatur in actum & potentiam.

*A. 2. V. potentia & actus ſint in eodem genere.

*A. 3. V. potentia ſit prior actu ratione ſeu definitione, cognitione, perfectione, duratione.

QVÆSTIO XXVIII.

De potentia, in tres articulos diuiſa.

*Art. 1. V. ſufficienter diuidatur potentia in actiuam & paſſiuam.

*A. 2. V. cuilibet potentiæ paſſiuæ reſpondeat potentia actiua.

*A. 3. V. potentia actiua & paſſiua ſint realiter diſtinctæ.

QVÆSTIO XXIX.

De actu, in tres articulos diuiſa.

*Art. 1. Vtrum ſufficienter diuidatur actus in primum & ſecundum.

*A. 2. V. actus ſecundus tranſiens, ſeu actio tranſiens ſit in agente.

*A. 3. V. actus rectus & reflexus ſint idem.

QVÆSTIO XXX.

De quodquid eſt, & definitione, quorum ſit & quid ſit, in octo articulos diuiſa.

Art. 1. Quænam in re pertineant ad ſuum quodquid erat eſſe.

A. 2. V. eorum quæ dicuntur per accidens ſit quodquid erat eſſe & definitio.

A. 3. V. quodquid erat eſſe, & definitio ſit tantum ſpecierum.

A. 4. V. quodquid erat eſſe & definitio ſit tantum ſubſtantiarum, an etiam accidentium.

Art. 5. V. definitio ſit ſingularium.

A. 6. V. negationum & priuationum ſit quodquid erat eſſe & definitio.

A. 7. V. quodquid eſt vniuſcuiuſque ſit idipſum cuius eſt.

A. 8. Quomodo differant hæc nomina, quidditas, quodquid erat eſſe eſſentia, forma, & natura.

QVÆSTIO XXXI.

De definitione ſecundum ſe, in tres articulos diuiſa.

Art. 1. Vtrum partes definiti ſint in definitione.

A. 2. Quomodo dignoſcendæ ſint partes ſpeciei quæ ponuntur in definitione.

A. 3. Quomodo definitio & definitum ex partibus exiſtens ſit aliquid vnum.

QVÆSTIO XXXII.

De eſſentia & definitione ſecundum quod in diuerſis diuerſimode reperiuntur, in ſex articulos diuiſa.

Art. 1. Vtrum eſſentia ſit id quod ſignificat definitio.

A. 2. V. ſit eſſentia in rebus materialibus & quomodo in iis accipiantur, partes definitionis.

A. 3. Quomodo in immaterialibus accipiantur partes definitionis.

A. 4. Quomodo in accidentibus.

A. 5. Quid eſt eſſentia & quodquid erat eſſe in vnoquoque.

A. 6. V. eſſentiæ rerum ſint ab æterno.

QVÆSTIO XXXIII.

De eſſe ſeu exiſtentia, in ſeptem articulos diuiſa,

Articul. 1. Vtrum eſſe ſit perfectiſſimum in rebus, & actualitas omnium.

A. 2. V. eſſe ſit effectus formæ.

A. 3. V. eſſe ſit ſubſtantia vel accidens.

A. 4. V. eſſe aliquo participare poſſit, vel aliquid recipere.

A. 5. V. eſſe diſtinguatur à forma.

A. 6. V. eſſe ſit prius & intimius in re quam forma.

A. 7. V. in eadem re poſſit eſſe multiplex eſſe.

QVÆSTIO XXXIV.

De ſubſtantia materiali, in ſex articulos diuiſa.

Art. 1. Vtrum ſit eadem compoſitio ex materia & forma, & ex ſubſtantia & eſſe.

A. 2. V. materia ſit maxime ſubſtantia.

Art. 3. V. Deus poſſit facere quod materia ſit ſine forma.

A. 4. V. omne quod ſit fiat ab aliquo, & ex aliquo, & aliquid.

Art. 5. V. numeri & magnitudines ſint ſubſtantiæ rerum.

Art. 6. V. formæ & ſubſtantiæ rerum ſint ſicut numeri.

De formis multa quæruntur in tractatu D. Thomæ. de formis poſt finem huius metaphyſicæ appoſito.

QVÆSTIO XXXV.

De ſubſtantia immateriali, in vndecim articulos diuiſa.

Art. 1. Vtrum bene ſenſerint antiqui de ſubſtantiis immaterialibus, & præcipue Ariſtoteles & Plato.

Art. 2 Quomodo probari poſſit dari creaturas immateriales, & intellectuales.

A. 3. V. ſubſtantiæ ſpirituales ſint incorporeæ.

A. 4. V. ſint compoſitæ ex materia & forma.

A. 5. V. cauſam ſui eſſe habeant.

A. 6. V. componantur ex eſſentia & eſſe.

A. 7. V. in illis ſit perſonalitas.

A. 8. V. in illis ſit compoſitio ſubiecti & accidentis.

A. 9. V. in illis ſit multitudo ſeu numerus.

A. 10. V. omnes differant ſpecie.

A. 11. V. duratio earum habeat prius & poſterius.

QVÆSTIO XXXVI.

De ente ſpirituali & corporeo per comparationem ad inuicem, in quinque articulos diuiſa.

Art. 1. Vtrum creatura corporalis per ſpiritualem producatur.

A. 2. V. adminiſtretur & regatur ab illa.

A. 3 V. formæ corporum ſint ab intelligentiis.

A. 4. V. materia corporalis obediat ad nutum creaturæ ſpirituali.

A. 5. V. corpora ei obediant ad motum localem

QVÆSTIO XXXVII.

De anima rationali ſeparata.

*Art. vnicus V. conſideratio animæ ſeparatæ pertineat ad Metaphyſicum an vero ad Phyſicum.

QVÆSTIO XXXVIII.

De ſtatu animæ ſeparatæ.

*Art. vnicus V. ſtatus animæ ſeparatæ ſit perfectior quam coniunctæ.

QVÆSTIO XXXIX.

De loco animæ ſeparatæ, in tres articulos diuiſa.

*Art. 1. Vtrum anima ſeparata ſit in loco.

*A. 2. V. anima ſeparata poſſit eſſe in pluribus locis.

*Art. 3. V. plures animæ ſeparatæ poſſint eſſe in vno loco.

QVÆSTIO XL.

De motu locali animæ ſeparatæ reſpectu ſui in tres articulos diuiſa.

*A. 1. V. anima ſeparata poſſit moueri localiter.

*A. 2. V. anima ſeparata motu ſuo pertranſeat medium.

*A. 5. V. motus eius ſit in tempore.

QVÆSTIO XLI.

De motu animæ ſeparatæ circa corpora.

*Art. vnicus V. anima ſeparata poſſit mouere localiter corpus.

QVÆSTIO XLII.

De cognitione animæ ſeparatæ, in duodecim articulos diuiſa.

*Art. 1. Vtrum in anima ſeparata remaneant potentiæ ſenſitiuæ.

*A. 2. V. in anima ſeparata remaneant etiam actus potentiarum ſenſitiuarum, ita vt per illas poſſit aliquid ſentire.

*A. 3. V. poſſit aliquid intelligere.

*A. 4. V. intelligat ſubſtantias ſeparatas.

*A. 5. V. intelligat omnia naturalia.

*A. 6. V. intelligat omnia ſingularia.

*A. 7. V. poſſit intelligere per ſpecies quas à ſenſibus accepit.

*Art. 8. V. habitus ſcientiæ hic acquiſitæ remaneat in anima ſeparata.

*A. 9. V. poſſit vti habitu ſcientiæ hic acquiſitæ.

*A. 10. V. localis diſtantia impediat cognitionem animæ ſeparatæ.

*A. 11. V. cognoſcat ea quæ hic aguntur.

*A. 12. V. vna anima ſeparata cognoſcat cogitationes cordis.

QVÆSTIO XLIII.

De locutione animarum ſeparatarum, in tres articulos diuiſa.

*Art. 1. V. vna anima ſeparata loquatur alij.

*A. 2. V. requiratur determinata diſtantia localis ad hoc, vt vna anima loquatur alij.

*A. 3. V. vna anima ſeparata poſſit alij loqui, ita vt aliæ locutionem eius non pereipiant.

QVÆSTIO XLIV.

De anima ſeparata conſiderata per ordinem ad corpus.

*A. vnicus V. anima ſeparata habeat naturalem aptitudinem & inclinationem ad corpus.

QVÆSTIO XLV.

De ente increato, in duos articulos diuiſa.

Art. 1. V. ens increatum, quod eſt Deus, ſit omnino perfectum.

A. 2. V. ens increatum ſit intelligens & volens.

Digitized by Google

QVARTA PARS
SVMMÆ
PHILOSOPHICÆ
ANGELICI DOCTORIS S. THOMÆ Aquinatis.

POST conſiderationem eorum, quæ à materia neque ſecundum eſſe neque ſecundum rationem ſunt ſeparata, quæ ad Philoſophiam naturalem pertinent, & eorum quæ ſpectant moralia, ſequitur conſideratio eorum, quæ ab eadem materia ſunt & ſecundum eſſe & ſecundum rationem ſeparata, circa quæ verſatur Theologia naturalis, ſeu Metaphyſica: & primum quidem agemus de ipſa, deinde de his, quæ ſunt conſiderationis ipſius, vt eundem ordinem ſequamur, quem ſecuti ſumus in tractatione Philoſophiæ naturalis. Prior autem conſideratio erit bipartita, nam primum agemus de metaphyſica abſolute, & ſecundum ſe, tum de eadem comparatiue ad alias ſcientias naturales.

CIRCA SCIENTIAM METAPHYSICAM Quæruntur octo.

Primo, Vtrum metaphyſica ſit ſcientia.
2 *Vtrum ſit vna, vel plures.*
3 *Vtrum ſit ſpeculatiua.*
4 *Vtrum ſit ſapientia.*
5 *Vtrum ſit de rebus à materia, & motu ſecundum eſſe, & rationem ſeparatis.*
6 *Quod ſit ſubiectum eius.*
7 *Vtrum conſideret omnes quidditates rerum in particulari.*
8 *Vtrum demonſtret per omnes quatuor cauſas.*

ARTICVLVS I.

Vtrum metaphyſica ſit ſcientia.

Videtur quod metaphyſica non ſit ſcientia. Dicit enim Philoſophus p. poſt t. 5. quod ſcientia eſt cognitio rei per propriam cauſam, ſed metaphyſica non eſt huiuſmodi, eſt enim maxime de ſubſtantiis ſeparatis, quæ vel non habent cauſam, vt Deus, vel habent nobis occultam, vt Angeli, ergo metaphyſica non eſt ſcientia. [marg.: p. poſt. l. 4. op. 70 q. 6 art. 2. & contra.]

2 Præterea ſcientia non eſt de ſingularibus, ſed de vniuerſalibus, vt dicit Philoſophus p. poſt. t. 43. & 2. de ani. t. 60. ſed metaphyſica maxime agit de primo ente, puta Deo, qui eſt ſingularis, ergo metaphyſica non eſt ſcientia. [marg.: p. poſt l. 41. 2. de anim. l. 12.]

3 Præterea ſapientia contra diſtinguitur ſcientiæ à Philoſopho 5. Eth. ſed metaphyſica eſt ſapientia, vt dicit Philoſophus p. metaph. c. 3. ergo metaphyſica non eſt ſcientia. [marg.: op. 70 q. 2. ar. 1. ar. p. p. met. l. 3.]

4 Præterea quælibet ſcientia habet ſpeciale, & determinatum obiectum & ens, circa quod verſetur, vt dicitur 4. metaph. t. 7. ſed metaphyſica non habet particulare ſubiectum, vel ens, circa quod verſetur, cum tantum conſideret ens in communi, vt docet idem Philoſophus ibidem, & 11. metaph. cap. 3. ergo metaphyſica non eſt ſcientia. [marg.: 4. met. l. 5. 11. met. l. 3.]

Sed contra eſt, quod Philoſophus 6. met. t. 2. ſcientiam diuidit in practicam, & ſpeculatiuam, & hanc diuidit in phyſicam, mathematicam, & metaphyſicam, & p. metaph. c. 2. & 3. vocat metaphyſicam ſcientiam, & diuiniſſimam. [marg.: 6. met. l. p. p. met. l. 2. & 3.]

Reſpondeo dicendũ, quod metaphyſica eſt ſcientia, & omnium ſcientiarum nobiliſſima, cuius ratio duplex afferri poteſt. Vna ex ratione ſcientiæ, hæc enim eſt cognitio rei per propriam cauſam, vt dicitur [marg.: p. poſt. l. 4.]

p.poſt. t. c. eſt autem huiuſmodi metaph. habet enim proprium ſubiectum diſtinctũ à ſubiecto cæterarum ſcientiarum, ens nimirum in communi, illiuſque cau-

p p q 45. a. 4 & 5. q 3 de pot. a. 4.

ſam primam, & altiſſimam conſiderat, puta Deum, ſolius enim Dei effectus eſt ens, & eſſe, quod manifeſte patet, ex hoc, quod qualis eſt ordo effectuum, talis eſt & cauſarum, ens autem creatum eſt talis effectus, quia nullum alium ſupponit, ſed ſupponitur ab omnibus, ergo & cauſa entis debet eſſe talis, quod nullam aliam ſupponat, ſed ſupponatur ab omnibus, nulla autem alia cauſa eſt talis præter primam, quæ

p met in proœ & l. p. 2. 5. op. 70. q 1. ar. 2.

eſt Deus. Altera ratio ſumitur ex ratione ſapientiæ, hæc enim ſcientia eſt, & ſcientiarum Dea, vt docet Philoſophus. p. metaph. nam omnes alias ordinat, & regulat, & ſe habet ad ſcientiam ex additione, non autem tamquam oppoſitum ad oppoſitum, vtraque enim eſt cognitio concluſionum ex cauſis; ſapientia quidem ex cauſis altiſſimis, & primis, ſcientia vero ex cauſis inferioribus; metaphyſica vero eſt ſapientia, conſiderat enim altiſſimas, & vniuerſales, ac primas cauſas omnium entium, puta ſubſtantias ſeparatas; & ordinat, ac regulat omnes alias ſcientias vt docet Philoſophus ibidem. Vnde manifeſtum eſt, quod metaphyſica eſt ſcientia, & aliarum omnium digniſſima.

in proœm. metaph.

Ad primum ergo dicendum, quod metaphyſica agit de ſubſtantiis ſeparatis, non tamen tamquam de ſubiecto, ſed tamquam de primis cauſis, & principiis illius.

q. 2. de ver. a. 3. ad 4

Ad ſecundum dicendum, quod de Deo haberi poteſt ſcientia, licet non ſit vniuerſalis, quia vniuerſale eatenus eſt intelligibile, & ſcibile, quia eſt à materia abſtractum, vnde illa, quæ non ſunt per actum noſtri intellectus ſeparata, ſed per ſe ipſa ſunt ab omni materia libera, maxime cognoſcibilia ſunt, & ſic Deus maxime cognoſcibilis eſt, quamuis non ſit vniuerſalis.

io c.

Ad tertium patet ex dictis. Vel dic, quod ſapientia eſt ſcientia, inquantum eſt de concluſionibus, differt autem à reliquis ſcientiis, inquantum eſt de principiis.

p. 1 57. a. 2. ad p. & 4 a2. 9. a 2. c q p. proœ ſen a. 3 c d. 14 a 2 ad 1. d 15. 2. p. ad 3. 3 d. 27 q 2 a. 2 quæſt. 2. & ad 3.

Ad quartum dicendum, quod habitus ſpecificantur ex obiectis ſuis ſecundum rationem quam principaliter attendunt; ratio autem obiecti ſumitur ſecundum proportionem rei, circa quam eſt operatio habitus, vel potentiæ ad actum animæ, in qua ſunt habitus, vel potentiæ. Verum quia per operationem animæ quandoque diuiduntur, quæ ſecundum rem non ſunt coniuncta, ſed ſumme vnum ſunt, ideo contingit, quod vbi res eſt eadem, ſunt diuerſæ rationes obiecti. ſicut eadem res eſt obiectum liberalitatis, vt eſt donabilis, & iuſtitiæ, vt habet rationem debiti; & ſimiliter vbi res eſt communis, eſt ratio obiecti particularis, & propria, ſicut charitas eſt virtus ſpecialis, licet eius obiectum, quod eſt bonum diuinum, aliqualiter in omnibus bonis ſit commune ſecundum rem, in hoc enim quod eſt commune ſecundum rem

p. poſt. l. 41.

habet ſpecialem rationem, & ſimiliter eſt in propoſito Metaphyſica eſt ſpecialis ſcientia, quamuis conſideret ens, quod eſt commune omnibus, quia ſpecialem rationem entis conſiderat, ſecundum quod non dependet à materia, & motu. Vel dic, quod ex eo, quod vnus habitus, vel ſcientia habet obiectum magis commune, ſcientia dicitur eſſe communior, quam alia, & ſic in propoſito, cum cuiuſlibet ſcientiæ vnitas ſecundum vnitatem ſubiecti attendatur, ſicut vnitas vnius generis ſubiecti eſt communior, quam alterius, puta entis quam corporis mobilis, ita vna ſcientia eſt communior alia, & ſic metaphyſica, quæ eſt de ente, eſt communior, quam phyſica, quæ eſt de corpore mobili.

ARTICVLVS II.

Vtrum metaphyſica ſit vna ſcientia, vel plures.

p p q p 1. 5. q p. proœ ſen a. 1 ig 2. p. poſt l. 2 o.

VIdetur quod metaphyſica non ſit vna ſcientia. Dicit enim Philoſophus p. poſt t. 43. quod vna ſcientia eſt, quæ eſt vnius generis ſubiecti, ſed Deus, & res creatæ, de quibus agit metaphyſica, non continentur ſub vno genere ſubiecti, ſiue vniuoce, ſiue analogice; nam quæ conueniunt in vno genere vniuoce, vel analogice, participant aliquid idem ſecundum prius, & poſterius, ſicut ſubſtantia, & accidens rationem entis, vel æqualiter, ſicut bos, & equus rationem animalis. Deus autem, & res creatæ non participant aliquid idem, quia illud eſſet prius, & ſimplicius vtroque, ergo metaphyſica non eſt vna ſcientia.

11 met l p.

2 Præterea Philoſophus 11. metaph. c. p. dicit metaphyſicam non eſſe vnam ſcientiam, idque probat hac ratione: quia plura, de quibus conſideratur in vna ſcientia, ſunt contraria, eo quod vnum contrariorum eſt ratio cognoſcendi alterum, & propterea videntur ſub vna arte cadere: ſed principia rerum, cum ſint plura, non ſunt contraria, alioqui non poſſunt conuenire in vno principiato, ergo metaphyſica, quæ eſt de principiis, non videtur eſſe vna ſcientia.

ibid.

3 Præterea ex Philoſopho ibidem, eadem ſcientia non poteſt eſſe de pluribus, quia vna ſcientia eſt vnius: ſed metaphyſica eſt de pluribus, imo de omnibus, cum enim ſit ſapientia, debet omnia ſcire, vt dicit Philoſophus p. met. præterea agit de omnibus ſubſtantiis, vt dicitur. 11. metaph. ergo metaphyſica non eſt vna ſcientia. p met l. 1;

4 met l p

4 Præterea ſi metaphyſica eſt vna ſcientia. vel eſt vna genere, vel vna ſpecie, ſed neutrum eſt, nõ enim eſt vna genere quia ens, quod eſt ſubiectum metaphyſicæ, vt docet Philoſophus 4. met. initio non eſt genus, vt dictum eſt ex eodem: neque eſt vna ſpecie, quia ens in communi non eſt ſpecies, vt per ſe manifeſtum eſt: vnitas autem ſcientiæ ſumitur ex ſubiecto, vt dictum eſt ex Philoſopho.

q 50. log 4, 2. arg p.

in proœm. met 11 met l. p.

Sed contra eſt, quod Philoſophus in ſua metaphyſica agit de illa, tamquam de vna ſcientia, & expreſſe 11 metaph. c. p dicit metaphyſicam eſſe vnam ſcientiam

4 met. l p & 2 met l p & c. p. p q p. 2. 1. c. q p proœ ſen. a 2.

Reſpondeo dicendum, quod metaphyſica eſt vna ſcientia, tum aliquo modo ſecundum genus, tum ſimpliciter, & abſolute ſecundum ſpeciem. Quod enim ſit vna probatur, quia eſt vnius ſubiecti, puta entis in communi, vt dicitur in 4. met. initio. & quia omnia, quæ conſiderat, ſub vna ratione formali, puta ſub ratione entis, illa conſiderat, vt dicit Philoſophus 11. met. c. 3. vnitas autem ſcientiæ, ſicut & habitus, & potentiæ, ſumitur ex ratione formali ſubiecti, quod autem ſit vna aliquo modo ſecundum genus, manifeſtum eſt, quia illa ſcientia eſt vna ſecundum genus, præſertim ſi ſit ſpeculatiua, vt eſt in propoſito, quæ verſatur circa vnum genus ſpeculabile; op 70 q 5 a p. c.

ſcientiæ enim ſpeculatiuæ diſtinguuntur ſecundum diſtinctionem, vel vnitatem generis ſpeculabilis, vt ſpeculabile eſt: conſtat autem triplex eſſe genus ſpeculabile, quoddam eorum, quæ dependent à materia ſecundum eſſe, & intellectum, ſicut entia naturalia, de quibus eſt Philoſophia naturalis, in quorum definitionibus ponitur materia ſenſibilis. Aliud eorum, quæ dependent à materia ſecundum eſſe, ſed non ſecundum intellectum, vt entia mathematica, in quorum definitionibus non ponitur materia ſenſibilis. Tertium eorum, quæ neutro modo dependẽt

Digitized by Google

à materia, cuiuſmodi ſunt Deus, intelligentiæ, & ens in communi, & de hoc tertio genere agit metaphyſica, ac proinde dici poteſt quod ſit vna ſecundum genus Eſt autem abſolute, & ſimpliciter vna ſecundum ſpeciem, quia illa ſcientia, vel habitus, vel potentia, (eadem enim eſt ratio horum trium,) eſt vna ſpecie, in qua nulla eſt diuerſitas ſecundum illam rationem formalē, ſecundum quā conſiderat obiectum, vt patet ſimiliter in potētia viſiuæ, viſio. n albi, & nigri sūt eiuſdem ſpeciei, quia ratio viſibilis, ſub qua potentia tendit in obiectum, eſt vnius ſpeciei, ita vero ſe habent omnia quæ conſiderantur in metaphyſica, conſiderantur enim omnia, quatenus entia ſunt, & quatenus ſunt ſeparata ſecundum eſſe, & rationem à materia.

p. q. 3. p. a. 5. 1. d. 37. q. 1. a. 4 quæſt. p. ad 5. d. 35 q. p. a. p quæſt. p. c. 11. met. l. 3. op 70. q 5 a p & 4.

Ad primum ergo dicendum, quod licet Metaphyſica conſideret hæc tria, Deum, intelligentias, & ens in communi, eſt tamen vna, quia ſolum ens in communi conſiderat vt ſubiectum, reliqua vero duo cōſiderat vt cauſas ſui ſubiecti: eiuſdem autem, & vnius ſcientiæ eſt conſiderare cauſas proprias ſui ſubiecti, & ipſum ſubiectum.

in procem met. op. 70. q 5. a. 4.

Ad ſecundum dicendum, quod ratio Philoſophi adducta eſt per modum dubitationis, vt patet intuēti textum. Veritas autem huius eſt, quod metaphyſica eſt vna ſcientia, quæ tamen conſiderat plura principia, inquantum reducuntur ad vnum genus, quia & hac ratione contraria ſub vnam ſcientiam cadunt, inquantum ſunt vnius generis.

11. met. l. p.

Ad tertium dicendum ſimiliter, quod argumentū allatum eſt per modum dubitationis à Philoſopho: & veritas eſt, quod metaphyſica eſt de omnibus ſubſtantiis, licet de quibuſdam principalius, ſcilicet de ſubſtantiis ſeparatis, inquantum omnes conueniunt in vno genere, quod eſt ens per ſe.

ibid

Ad quartum dicendum, quod metaphyſica & eſt vna aliquo modo ſecundum genus ſpeculabile, quia agit de ſeparatis ſecundum eſſe, & rationem à materia, & eſt vna ſecundum ſpeciem, quia ſub vna ratione formali indiuiſibili conſiderat omnia, quæ ad ipſius ſubiectum pertinent, vt dictum eſt.

ibi

ARTICVLVS III.

Vtrum metaphyſica ſit ſcientia ſpeculatiua.

Videtur quod metaphyſica, non ſit ſcientia ſpeculatiua. Dicit enim Philoſophus 4. met. t. 5. quod circa idem genus verſatur logica, & metaphyſica, ſed logica non eſt ſcientia ſpeculatiua, vt dictum eſt, ergo neque metaphyſica erit ſcientia ſpeculatiua.

met. l. 4. p. log. a. 4

2 Præterea ſacra doctrina, ſeu Theologia ſupernaturalis non eſt pure ſpeculatiua, ſed ſimul eſt practica, & ſpeculatiua; ſed eadem videtur eſſe ratio Theologiæ naturalis, quæ eſt metaphyſica, ergo metaphyſica non eſt ſcientia pure ſpeculatiua.

p. q. p a 4. 1 p. prol. in a. 3. c.

3 Præterea ordinare, & regulare pertinent ad intellectum practicum, quia intellectus ſpeculatiuus ſiſtit tantum in cognitione veritatis, vt dicit Philoſophus p. met ſed metaphyſica ex Philoſopho ibidem, ordinat, & regulat omnes ſcientias, ergo metaphyſica non eſt ſcientia ſpeculatiua.

met. l. p 2.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 6. met. t. 2. docet, quod ſi eſt aliquid immobile, & ſeparabile, & ſempiternum, palam quia eſt theoricæ id noſſe.

met. l. p.

2 Præterea Philoſophus p. met. c. 3. dicit, quod metaphyſica non eſt actiua, ſed ſpeculatiua & 6. met. initio ſcientiam ſpeculatiuam diuidit in phyſicam, metaphyſicam, & mathematicam.

met l. 3. 6. m. l. p.

Reſpondeo dicendum, quod metaphyſica eſt ſciētia ſpeculatiua; cuius triplex ratio afferri poteſt: prima eſt ex ratione ſcientiæ practicæ, diuiditur enim ſcientia practica in actiuam, & factiuam, metaphyſica autem neque actiua eſt, neque factiua; non hæc quidem, quia principium factiuarum ſcientiarum eſt in faciente, non in facto, quod eſt artificatum, principium autem eorum, quæ metaphyſicus conſiderat, non eſt in faciente; cum enim facere ſit ſecundum operationem, quæ tranſit exterius ad materiæ tranſmutationem, ſcientiæ factiuæ dicuntur artes mechanicæ: metaphyſica autem non eſt ars mechanica, cum non habeat operationes exterius tranſmutantes materiam vllam, vt patet: neque illa, quia principium actiuarum ſcientiarum eſt in agente, & eſt electio, idem enim eſt agibile, & eligibile: metaphyſica vero non verſatur circa agibile, vel eligibile, ſed circa ens commune, quod non eſt agibile: præterquam quod ſcientiæ practicæ eſt determinare tantum ea, quæ ſunt operabilia ab homine, vt moralis de actibus humanis, & ædificatiua de ædificiis: metaphyſica autem non eſt de rebus operabilibus à nobis, vt per ſe manifeſtum eſt Secunda eſt ex ratione ſcientiæ ſpeculatiuæ, tripliciter enim aliqua ſcientia dicitur ſpeculatiua, primo ex parte rerum ſcitarum, quæ non ſunt operabiles à ſciente. Secundo ex parte modi conſiderandi, puta ſi conſideretur aliquid definiendo, & diuidendo, & conſiderando eius principia Tertio ex parte finis, nam intellectus practicus differt à ſpeculatiuo fine, vt dicitur in 3. de ani. t. 58 ſed metaphyſica eſt ſpeculatiua his tribus modis, quia conſiderat ea, quæ non ſunt operabilia à nobis. pota ens vt eos, & ſuperiores cauſas, vt dictum eſt, & hæc conſiderat definiendo, & diſputando, & non ordinando ad opus; & tota metaphyſica ordinatur, vt inquit Philoſophus p. metaph. ad veritatis cognitionem, nam inter ſcientias ſpeculatiuas eſt maxime gratia ſui, vt inquit Philoſophus ibidem. Tertia eſt ex ratione ſapientiæ, hęc enim cum ſit nobiliſſima omnium ſcientiarum, eſt ſui gratia, atque adeo ſpeculatiua, vt docet Philoſophus p. metaph. non autem propter vllum opus, quod eſt proprium ſcientiæ practicæ: eſt autem metaphyſica ſapientia, vt docet Philoſophus ibidem ex conditionibus ſapientiæ; quæ metaphyſicæ conueniunt, vnde manifeſtum eſt quod metaphyſica eſt ſcientia ſpeculatiua.

6. met l. p. p. p. l. a. arg. ſed contra. p. p. q 14 at. vlt.

Ad primum ergo dicendum, quod ideo logica, & prima Philoſophia dicuntur verſari circa idem genus, quia verſatur circa ens, differunt autem, quod logica verſatur circa ens rationis, prima vero Philoſophia verſatur circa ens reale, ſeu ens naturæ, quæ duo entia æquiparantur, quia omnia entia naturæ ſub conſideratione rationis cadunt. Cur vero logica neque ſit ſpeculatiua ſcientia, neque practica, dictum eſt, & ſimiliter dictum eſt, quare metaphyſica ſit ſcientia ſpeculatiua, non autem practica.

4. met. l. 4.

Ad ſecundum dicendum, quod ideo in ſcientiis Philoſophicis alia eſt ſpeculatiua, alia practica, & per conſequens metaphyſica, quæ Theologia naturalis dicitur, eſt ſcientia ſpeculatiua tantum, Theologia vero diuina, & ſupernaturalis, ſeu ſacra doctrina ſimul eſt ſcientia practica, & ſpeculatiua, quia hæc habet rationem formalem ſe extendentem ad ea, quæ pertinent ad ſcientias practicas, & ſpeculatiuas, puta cognoſcibilitatem per diuinum lumen, quam rationem non habet vlla ſcientia ex Philoſophicis.

p. p. q. p. a. 4 a. & q. p. prol ſent. art. 3 c.

Ad tertium dicendum, quod regulare, & ordinare opus externum pertinet ad intellectum, & habitum

p 1 q p 2. 6. ad p. & 2 q 3 a. 5 ad 1. & 1. q. 15. 1 4 ad 2 q 14. de ver a 4. c. p. 1 q. 17. a p ad p. a 3. ad 3. 2 a 179. 1, 2.

practicum, non autem ordinare opus internum, eiuſmodi eſt cognitio cuiuſlibet ſcientiæ, practicum enim dicitur ab opere exteriori, ſpeculatiuum autem ab opere interiori.

ARTICVLVS IV.

Vtrum metaphyſica ſit ſapientia.

p. met. l. 2.

VIdetur quod metaphyſica non ſit ſapientia. Dicit enim Philoſophus p met. quod ſapientia debet verſari circa omnia: ſed metaphyſica non verſatur circa omnia, tantum enim agit de his, quæ ſunt ſecundum rem, & rationem abſtracta a materia. vt dicit Philoſophus 6. met. t. 6. & 7. ergo metaphyſica non eſt ſapientia.

ibid.

2 Prætetea ſapientia, vt dicit Philoſophus ibidem verſatur circa maxime difficilia; ſed metaphyſica nõ verſatur circa huiuſmodi, verſatur enim circa maxime vniuerſalia, quæ ſunt primo nobis nota vt dicit Philoſophus p phyſ. initio, & ideo magis facilia, ergo metaphyſica non eſt ſapientia.

ibid.

3 Prætetea ſapientia eſt certior aliis ſcientiis, quia eſt ex paucioribus, vt dicit Philoſophus p met. c. 2. ſed metaphyſica non eſt ex paucioribus, cum ſe extendat ad omnia, quippe quæ ſcit omnia, vt dicit Philoſophus ibidem, ergo metaphyſica non eſt ſapientia.

ibid.

4 Prætetea quanto aliquid magis capitur ſenſu, à quo noſtra cognitio oritur, tanto eſt certius; ſed ea, quæ ſecundum eſſe, & rationem dependent a materia, de quibus eſt phyſica, magis capiuntur ſenſu, quam quæ ſecundum neutrum à materia dependent, de quibus eſt metaphyſica, ergo metaphyſica non eſt certior aliis ſcientiis & conſequenter non eſt ſapientia.

ibid & 6 met l p. p. poſt. l. 1.

5 Prætetea ſapientia docere debet cauſas cuiuſlibet quæſiti, vt dicitur p met. c. 2 ſed hoc non facit metaphyſica; nam cum ſcire ſit cognoſcere rem per cauſas, per quas eſt, vt dicitur p. poſt. t. 5. quælibet ſcientia docet cauſas proprij ſubiecti, ergo metaphyſica non eſt ſapientia.

p p q. p. a. 6. arg. 5.

6 Prætetea metaphyſica per ſtudium acquiritur, ſapientia vero per inſuſionem habetur, vnde inter dona Spiritus Sancti numeratur Iſaiæ 11. ergo metaphyſica non eſt ſapientia.

p. met. l. 1. & in proœm. ibidem.

Sed contra eſt, quod Philoſophus p. metaph. c. 2. docet, quod metaphyſica ſcientia.

Reſponden dicendum, quod metaphyſica eſt ſapientia naturalis, cuius ratio eſt quia ſapientia, vt colligitur ex Philoſopho p met. c. 2. omnium Philoſophorum conſenſu eſt ſcientia per quam quis ſcit omnia etiam difficillima per certitudinem, & cauſam, eſtque magis apta ad docendum, & ſcire propter ſe quærit, & ſe habet ad alias vt principalis, & architectonica, huiuſmodi autem eſt metaphyſica, nam primo per illam quis ſcit omnia. ſcit enim maxime vniuerſalia, quibus omnia ſubijciuntur. Secundo ſcit difficillima nam ſcit ea, quæ à ſenſibus maxime remota ſunt, puta Deum, intelligentias, & ens in communi. Tertio eſt maxime certa, quia pauciora in ſui conſideratione tractat, cum non habeat obiectum ſuum ex additione, ſicut cæteræ ſcientiæ, quæ proinde multo plura conſiderare debent. Quarto eſt magis apta ad docendum, quia docet cauſas primas omnium cauſarum, atque adeo omnium rerum, ſcire autem eſt per cauſas. & docere eſt ſcientiam in aliquo cauſare. Quinto eſt magis per ſe eligibilis, ſeu gratia ſcię[illegible] quia eſt maxime de ſcibilibus, de primis [illegible], & principiis rerum omnium. De[illegible] ſe habet ad cæteras ſcientias vt principalis, & architectonica, quia conſiderat cauſam finalem rerum omnium, ſeu bonum totius vniuerſi, quod eſt optimum in natura.

ibid & 11. met. l. 3.

Ad primum ergo dicendum, quod metaphyſica dicitur ſcire omnia, quia ſcit maxime vniuerſalia, quibus omnia ſubijciuntur. Conſiderat enim inquit Philoſophus 11. met. c. 3 omnia entia, quatenus reducuntur ad vnum, puta ad ens in communi, & quatenus continentur in primis, & vniuerſalibus cauſis omnium entium.

p. met. l. 2.

Ad ſecundum dicendum, quod magis vniuerſalia ſecundum ſimplicẽ apprehenſionem ſunt prius nota: Nam primo in intellectum cadit ens, vt dicit Auicenna, & prius in intellectu cadit animal, quam homo, ſicut etiam in eſſe naturæ, quod de potentia in actum procedit, prius eſt animal, quam homo; ſed quantum ad inueſtigationem naturaliũ proprietatum, & cauſarum, prius ſunt nota minus communia, eo quod per cauſas particulares, quæ ſunt vnius generis, vel ſpeciei, peruenimus ad cauſas vniuerſales Ea vero, quæ ſunt vniuerſalia in cauſando ſunt poſterius nota quoad nos, licet ſint prius nota ſecundum naturam, quamuis vniuerſalia per prædicationem ſint aliquo modo prius nota quoad nos, quam minus, vniuerſalia, licet non prius nota quam ſingularia: nam cognitio ſenſus, qui eſt cognoſcitiuus ſingularium in nobis præcedit cognitionem intellectiuam, quæ eſt vniuerſalium.

p met. l. 2.

Ad tertium dicendum, quod licet metaphyſica ſe extendat ad omnia, eſt tamen ex paucioribus, quia vniuerſale comprehendit quidem plura in potentia, ſed pauciora in actu; tanto autem aliqua ſcientia eſt certior, quanto ad ſui ſubiecti conſiderationem pauciora actu conſideranda requiruntur. Vnde ſcientiæ operatiuæ ſunt incertiſſimæ, quia oportet, quod conſideret multas ſingularium operabilium circunſtantias.

op. [illegible] p ad [illegible]

Ad quartum dicendum, quod res phyſicæ ſunt certiores quoad nos, non autem ſimpliciter & per conſequens metaphyſica eſt certior ſimpliciter omnibus ſcientiis, eſt tamen incertior, quam phyſica ſecundum nos.

p met. l 2. met. l. p. q. 9. de pot. a 4

Ad quintum dicendum, quod metaphyſica dicitur cauſas rei cuiuſlibet docere, quia docet primas cauſas omnium cauſarum, & conſequenter omnium rerum, quæ ſunt attributa diuina, puta ſapientia, bonitas, & huiuſmodi.

p. p q. p. a. 6 ad 3.

Ad ſextum dicendum, quod cum iudicium ad ſapientem pertineat, ſecundum duplicem modum iudicandi dupliciter ſapientia ſumitur Contingit enim aliquem iudicare, vno modo per modum inclinationis, ſicut qui habet habitum virtutis recte iudicat de his, quæ ſunt ſecundum virtutem agenda, inquantum ad illa inclinatur, vnde & in 10. Eth. dicitur, quod virtuoſus eſt menſura, & regula actuum humanorum. Alio modo per modum cognitionis, ſicut aliquis inſtructus in ſcientia morali poſſet iudicare de actibus virtutis, etiam ſi virtutem non haberet; primus igitur modus iudicandi de rebus diuinis pertinet ad ſapientiam, quæ ponitur donum Spiritus Sancti, ſecundum illud p. Cor. 2. ſpiritualis homo iudicat omnia. Secundus autem modus iudicandi pertinet ad metaphyſicam, & ſacrã doctrinam: metaphyſica enim iudicat de omnibus rebus creatis, quatenus conſiderat altiſſimas cauſas illarum, ſacra doctrina vero iudicat de rebus diuinis, & decretis per ordinem ad Deum.

p 2. 58 a 2 c & a d p 6 a 6 c. 2 c. g. 4 & 2. 4. [illegible] p. met. 2.

ARTICVLVS V.

Vtrum metaphyſica ſit de rebus à materia, & motu ſecundum eſſe, & rationem ſeparatis.

p met l 3. op.-o q 5 a 4.arg.p. VIderur quod metaphyſi-anon ſit de rebus à materia,& motu ſeparatis. Dicit enim Philoſophus p. met. c.3. quod metaphyſica eſt ſciẽtia diuina, quia maxime tractat de Deo,& rebus diuinis. ſed ad Dei cognitionem pertingere non poſſumus niſi per effectus viſibiles, qui ſunt in materia. & motu conſtituti. Sic Philoſophos 8. phyſ. & 12.met. ex motu inueſtigar ptimum motorem, & ſubſtantias ſeparatas, ergo metaphyſica non abſtrahit à materia; & motu.

arg.2. & 3. 2 Prætereaillud, cui motus aliquo modo conuenir, non eſt omnino à motu, & materia ſeparatum; ſed motus aliquo modo conuenit ſubſtantiis ſeparatis, nam de ſapientia diuina dicitur Sap. 7. quod eſt mobilis, & mobilior omuibus mobilibus; & Plato poſuit primum mouens mouere ſeipſum: & quod Angeli etiam moueaotur, patet, nam mouentur ſecũdum alterationem, nam de bonis facti ſunt quamplures mali: & ſecundum locum, quando mittunrur, ergo illa, de quibus metaphyſica tractat, non ſunt omnino ſeparata à materia,& motu.

arg.4. 3 Præterea dicit Comment. initio phyſicorum, quod omne, quod eſt, vel eſt materia pura, vel forma pura, vel compoſitum ex materia, & forma, ſed Angelus non eſt forma pura, quia ſic eſſet actus purus, quod eſt ſolius Dei, nec eſt materia pura, ergo eſt compoſitum ex materia,& forma,& ſic metaphyſica, quæ tractat de Angelis, non abſtrahit à materia.

arg 5. 4 Præterea metaphyſicæ ſubiectum eſt ens, & ſpecialiter ens, quod eſt ſubſtantia: ſed ens,& ſubſtantia non abſtrahunt a materia, alias nullum ens inueniretur, quod haberet mareriam, ergo metaphyſica non abſtrahit a materia,& motu.

arg 6. 5 Præterea ſecundum Philoſophum p. poſt. ad ſcientiam pertiner conſiderare non ſolum ſubiectũ, ſed etiam partes,& paſſiones ſubiecti: ſed ens eſt ſubiectum metaphyſicæ, ergo ad ipſam pertinet conſiderare de omnibus entibus, ſed materia, & motus ſunt quædam entia ergo metaphyſica ab eis non abſtrahit.

arg. 7. 6 Præterea ſicut dicit Comm. p phyſ ſcientia diuina, quæ eſt metaphyſica, demonſtrat per tres cauſas, efficientem, finalem,& formalem: ſed cauſa efficiens non poteſt conſiderari ſine conſideratione motus, ſimiliter nec finis, vt dicitur in 3. metaph. vnde in mathematicis quia ſunt immobilia, nulla demonſtratio per huiuſmodi cauſas datur, ergo metaphyſica non abſtrahit á motu.

p.met.l.p. 6 met.l.vit. 7 Præterea ad eandem ſcientiam ſpectat agere de ente vt ens eſt,& de iis, quæ conſequuntur ens vt ens, qualia ſunt neceſſarium, & contingens: ſed contingentia ſunt variabilia, materialia, & motibus ſubiecta, ergo metaphyſica non eſt de his, quæ ſunt ſeparata a materia,& motu

op.-o q.5. a1.4 c. 8 Præterea ſcientiæ diſtinguuntur ex obiectis, vt dictum eſt in logicis, ſed Theologia eſt de ſeparatis à materia, & motu, ergo de his non erit metaphyſica.

6 met l p.13 met l.7.op. cit arg.p. ſed contra. Sed contra eſt, quod Philoſophus 6. met. t 2. & 11.met. c 7. dicit, quod prima Philoſophia agit de ſeparabilibus,& immobilibus: ſed metaphyſica eſt prima Philoſophia, vt dicit Philoſophus p. met. c.2. ergo metaphyſica eſt de rebus abſtractis à materia,& motu

2 Præterea de ſeparatis à motu, & materia, cum de illis poſſit haberi ſcientia, debet conſiderare aliqua pars ſcientiæ ſpeculatiuæ, aliás Philoſophia non eſſet conuenienter tradita: ſed nulla alia ſcientia de illis poteſt eſſe præter metaphyſicam: nam phyſica agit de rebus materialibus,& mobilibus: mathematica vero conſiderat ſolum ſeparata à materia, & motu ſecundum rationem, non autem ſecundum eſſe, ergo metaphyſica eſt de abſtractis omnino à materia, & motu. 6.met.l.p.

3 Præterea metaphyſica vt dicit Philoſophus p. met. eſt ſcientia diuina agens de nobiliſſimis entibus, & præterea eſt de principiis, & cauſis primis: ſed huiuſmodi diuina entia,& prima principia ſunt immaterialia, & immobilia, ergo metaphyſica agit de abſtractis à materia,& motu. 6 met.l.p. op cit.arg. 2.& 3.

Reſpondeo dicendũ, quod metaphyſica eſt de his, quæ abſtrahunt à materia, & motu. Cuius ratio eſt ex dictis manifeſta: nam cum hæc ſcientia tria ſortiatur nomina ex rebus, circa quas verſatur. dicitur enim metaphyſica, quia agit de ente,& iis, quæ conſequuntur ipſum; dicitur vero prima Philoſophia, quia primas rerum cauſas conſiderat; dicitur demum Theologia, quia ſubſtantias ſeparatas, & immobiles conſiderat: non niſi de rebus abſtractis à materia, & motu agere poteſt, nam prædicta tria ſunt huiuſmodi: niſi quod ens in communi, & quæ illud conſequuntur, vt ſubſtantia, actus,& potentia a materia,& motu ſeparata dicuntur, quia de ratione eorum non eſt in materia,& motu eſſe: ſeu quia non vniuerſaliter,& de neceſſitate habent eſſe in materia, ſicut mathematica, quamuis quandoque ſint in materia, & motu, ſicut animal abſtrahit à rationali, quamuis aliquod animal ſit rationale: primæ vero cauſæ rerum omnium,& ſubſtantiæ ſeparatæ dicuntur abſtrahere à materia,& motu, quia de ratione earum eſt eſſe ſine materia,& motu. op. cit. a. in proem. met. p met. l. p. 2. 3. 6.met.l.p. in proe met 6.met.l.p.p. phyſ.l.p.

Ad primum ergo dicendum, quod ea, quæ aſſumuntur in ſcientia ad manifeſtationem aliorum, non pertinent per ſe ad ſcientiam, ſed quaſi per accidens. Sic enim in mathematicis quædam naturalia aſſumuntur,& per hunc modum nihil prohibet in ſcientia diuina eſſe quædam, quæ ſunt in materia, & motu. op cit ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod moueri Deo non attribuitur proprie, ſed metaphotice,& hoc dupliciter. Vno modo ſecundum quod improprie operatio intellectus, vel voluntaris motus dicitur, & ſecundũ hoc aliquis mouere ſeipſum dicitur, quando intelligit,& diligit ſe,& hoc modo verificari poteſt dictum Platonis, quod primus motor mouet ſeipſum, quia ſcilicet intelligit,& diligit ſe. vt Comm dicit 8. phyſ. Alio modo ſecundum quod ipſe effluxus cauſatorum à primis cauſis poteſt nominari proceſſio, ſiue motus quidam cauſæ in cauſatum, inquantum in ipſo effectu relinquitur ſimilitudo cauſæ, & ſic cauſa, quæ prius erat in ſeipſa, poſtmodum fit in effectu per ſimilitudinem ſuam, & hoc modo Deus, qui ſuam ſimilitudinem omnibus creaturis impertitus eſt, quantum ad aliquid, per omnia moueri, vel ad omnia procedere dicitur, quo loquendi modo frequenter vtitur D Dion. & ſecundum hunc modum videtur intelligendum quod dicitur Sapien. 2 quod omnibus mobilibus mobilior eſt ſapientia. & quod attingit a fine vſque ad finem, hoc autem non eſt proprie moueri, & ideo ratio non ſequitur, ſimiliter, & Angelis, quos Philoſophi intelligentias vocãt. & eodem modo conſiderant, quo primam cauſam, quę eſt Deus, ad 2.& 3.

quatenus nimirum ipſi etiam ſunt principia ſecunda, ſaltem per motum orbium, nullus motus phyſicus accidere poteſt: motus autem, qui eſt ſecundum electionem reducitur ad illum motum, quo operatio intellectus, vel voluntatis dicitur motus, quod eſt improprie, & metaphorice dictum; motus autē quo dicuntur ſecundum locum moueri, non eſt ſecundū circumſcriptionem localem, ſed ſecundum operationem, quam exercent in hoc, vel illo loco, aut ſecundum habitudinem aliquam aliam, quam habent ad locum omnino æquiuocam ad illam, quam habet corpus locatum ad locum. Vnde manifeſtum eſt, quod illis non conuenit motus, ſecundum quod naturalia moueri dicuntur.

ad 4. Ad tertium dicendum, quod actus, & potentia ſunt communiora, quam materia, & forma; & ideo licet in Angelis non inueniatur compoſitio materiæ, & formæ, poteſt tamen in eis inueniri potentia, & actus; materia enim, & forma ſunt partes compoſiti ex materia, & forma, & ideo in illis tantum inuenitur compoſitio materiæ, & formæ, quorum vna pars ſe habet ad aliam, vt potentia ad actum: quod autem poteſt eſſe, poteſt etiam non eſſe, & ideo poſſibile eſt vnam partem inueniri cum alia, & ſine alia, & ideo compoſitio materiæ, & formæ non inuenitur ſecundū Comment. p. cæli & 7. met. niſi in his, quæ ſunt per naturam corporalia. Nec obſtat, quod aliquod accidens in aliquo ſubiectu perpetuo conſeruatur, ſicut figura in cælo, cum tamen corpus cæleſte impoſſibile ſit eſſe ſine tali figura, quia figura, & omnia alia accidentia conſequuntur ſubſtantiam, ſicut cauſam, & ideo ſubiectum ſe habet ad accidentia, non ſolum, vt potentia paſſiua, ſed etiam quodammodo, vt potentia actiua, & ideo aliqua accidentia naturaliter perpetuantur in ſubiectis ſuis, materia autem non hoc modo eſt ſubiectum formæ, & ideo omnis materia, quæ ſubſtat alicui formæ, poteſt etiam non ſubeſſe, niſi fortaſſis a cauſa extrin eca contineatur, ſicut virtute diuina ponimus aliqua corpora, quæ ex contrariis compoſita ſunt, eſſe immortalia, vt corpora reſurgentium. eſſentia autem Angeli ſecundum ſuam naturam eſt incorruptibilis, & ideo non eſt in eo compoſitio materiæ, & formæ: ſed quia Angelus non habet eſſe à ſeipſo, ideo ſe habet in potentia ad eſſe, quod accipit a Deo, & ſic eſſe a Deo acceptum comparatur ad eſſentiam illius ſimplicem, vt actus ad potentiam, & hoc eſt, quod dicitur, quod ſunt compoſiti ex quo eſt, & quod eſt, vt ipſum eſſe intelligatur quo eſt, ipſa vero natura Angeli intelligatur quod eſt. Tamen ſi ex materia, & forma eſſent Angeli compoſiti, non tamen ex materia ſenſibili a qua oportet mathematica eſſe abſtracta, & metaphyſica ſeparata.

ad 5. Ad quartum dicendum, quod ens, & ſubſtantia dicuntur eſſe ſeparata à materia, & motu, non quia de eorum ratione ſit eſſe ſine materia, & motu, ſed quia de ratione eorum non eſt in materia, &

in c. motu eſſe, quamuis quandoque ſint in materia, vt dictum eſt.

ad 6. Ad quintum dicendum, quod metaphyſicus con

3. me. t. 4. ſiderat etiam ſingula entia, non ſecundum proprias

6. met. t. 4 rationes, per quas ſunt tale, vel tale ens, ſed ſecundū quod participant communem rationem entis, & ſic etiam pertinent ad eius conſiderationem materia, & motus.

ad 7. Ad ſextum dicendum quod agere, & pati non conuenit entibus ſecundum quod ſunt in conſideratione, ſecundum quod ſunt in eſſe: mathematicus autem conſiderat res abſtractas in conſideratione tantum, & ideo res illæ prout cadunt in conſiderationem mathematici non poſſunt eſſe principium, & finis motus: & ideo mathematica non demonſtrat per cauſam efficientem, & finalem, res autem, quas conſiderat metaphyſica, ſunt ſeparatæ exiſtentes in rerū natura, tales autem poſſunt eſſe principium, & finis motus, vnde nihil prohibet, quin per cauſam efficientem, & finalem demonſtret.

Ad ſeptimum dicendum, quod metaphyſicus conſiderat contingentia, ſicut & ſenſibilia, & materialia, ad 5. & 6. met. t. 2. arg. quatenus entia ſunt, vt dictum eſt.

Ad octauum dicendum, quod Theologia eſt de illis ſeparatis à materia, & motu, de quorum ratione eſt, quod nullo modo ſint in materia, tamquam de ſubiecto, at metaphyſica eſt de ſeparatis a materia tamquam de ſubiecto, de quorum ratione non eſt quod ſint in materia, & motu.

ARTICVLVS VI.

Quodnam ſit ſubiectum metaphyſicæ.

VIdetur quod ſubiectum metaphyſicæ ſint ſubſtantiæ ſeparatæ. Dicit enim Philoſophus 6. met. 6. met. t. p. & 2. t. 2. & 3. quod metaphyſica agit de ſubſtantiis immaterialibus, & immobilibus ſicut phyſica agit de ſubſtantiis materialibus, & mobilibus & quod ſi non eſſent ſubſtantiæ ſeparatæ, phyſica eſſet prima Philoſophia: ſed phyſica agit de ſubſtantiis mobilibus tamquam de proprio ſubiecto, ergo metaphyſicæ ſubiectum ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ.

2 Præterea de ſubſtantiis immaterialibus in aliqua ſcientia ſpeculatiua determinari debet, quælibet enim ſcientia agens de ſubſtantia particulari, habet illam pro ſubiecto: ſed in nulla alia ſcientia agitur de ſubſtantiis ſeparatis, quam in metaphyſica, ergo metaphyſica agit de illis, tamquam de ſubiecto. op. 70. q. 6. a. vlt. arg. 2.

3 Præterea metaphyſica dicitur Theologia naturalis, ſicut ſacra doctrina dicitur Theologia ſupernaturalis: ſed Theologia ſupernaturalis habet pro ſuo ſubiectu Deum, ergo & Theologia naturalis habebit pro ſuo ſubiecto Deum, vel certe ſubſtantias ſeparatas, cum eodem modo, vt dictum eſt, Philoſophia conſideret Deum, atque intelligentias. ibid. arg. 9. & q. p. prol. ſent. a. 4 arg. p. art. praeced. ad 2.

4 Præterea vltima felicitas hominis ſecundum Philoſophum conſiſtit in intelligendo ſubſtantias ſeparatas. Cum enim felicitas ſit operatio perfectiſſima, oportet quod ſit optimorum ſub intellectum cadentium, vt poteſt accipi ex Philoſopho 10. Eth. eſt enim felicitas illa, de qua Philoſophi loquuntur, operatio à ſapientia procedens, cum ſapientia ſit perfectiſſima virtus perfectiſſimæ potentiæ, puta intellectus, & hæc operatio eſt felicitas, vt dicitur 10. Eth. ergo per ſapientiam intelliguntur ſubſtantiæ ſeparatæ, tamquam proprium ipſius ſubiectum, ſed ſapientia eſt ipſa metaphyſica, vt dicit Philoſophus p. met. ergo metaphyſicæ ſubiectum ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ. op. cit. arg. 3

5 Præterea fruſtra eſt, quod non poteſt pertingere ad finem, propter quem eſt, ſed omnium ſcientiarum ſpeculatiuarum conſideratio ordinatur ſicut ad finem, ad cognitionem ſubſtantiarum ſeparatarum, quia perfectiſſimum in quolibet genere eſt finis, ergo ſi nulla datur ſcientia ſpeculatiua, per quam ſcientifice cognoſcuntur ſubſtantiæ ſeparatæ, tamquam ſubiectum, omnes ſcientiæ erunt fruſtra, quod eſt inconueniens. arg. 4.

6 Præterea omne, quod ordinatur naturaliter in aliquem finem, habet præindita aliqua principia, quibus poteſt peruenire in illum finem: naturalium enim motionum principium eſt natura ſed homo eſt naturaliter ordinatus ad cognitionem ſubſtantiarum arg. 5.

immaterialium, ſicut ad finem, vt à Philoſophis traditur, ergo habet in ſe aliqua principia illius cognitionis naturaliter indita, ſed omne illud, in quod poſſumus peruenire ex principijs naturaliter notis, pertinet tamquam ſubiectum ad conſiderationem alicuius ſcientiæ ſpeculatiuæ, ergo ſubſtantiæ immateriales pertinent vt ſubiectum ad aliquam ſcientiam ſpeculatiuam.

4.met.l.2. 7 Præterea dicit Philoſophus 4. met. t. 4. quod tot ſunt partes Philoſophiæ, quot ſunt ſubſtantiæ: & quod ſicut duplex eſt ſubſtantia, materialis, & immaterialis, ita eſt duplex ſcientia; ſed ſcientia, quæ conſiderat ſubſtantias materiales, habet illas pro ſubiecto adæquato, puta phyſica, ergo cum metaphyſica conſideret ſubſtantias immateriales, habebit illas pro ſubiecto adæquato.

arg.2.ſed contra. Sed contra eſt, quod in ſcientijs ſpeculatiuis inueſtigantur definitiones, quibus propriorum ſubiectorum eſſentiæ intelliguntur per viam definitionis generis ſcilicet, & differentiæ, & per inueſtigationem cauſarum, & accidentium ipſorum ſubiectorum, quæ magnam partem conferunt ad cognitionem quodquid eſt; ſed de ſubſtantijs immaterialibus non poſſumus naturaliter cognoſcere quodquid eſt, quia naturaliter loquendo non conueniunt in genere cum iſtis ſubſtantijs ſenſibilibus naturaliter nobis notis: cauſam autem vel non habent, vt Deus, vel eſt nobis occultiſſima, vt cauſa angelorum: Accidentia etiam ipſorum ſunt nobis ignotiſſima, ergo non poteſt eſſe vlla ſcientia naturalis, quæ ſit de ſubſtantijs ſeparatis, tamquam de ſubiecto.

met.l p. 1 Videtur, quod ſubiectum metaphyſicæ ſit ſubſtantia. Illud enim eſt ſubiectum metaphyſicæ, de quo primo, & tantum ſpeculatur metaphyſice, ſed hoc eſt ſubſtantia, vt ditur. 7. met. t. 5. vbi ſic Philoſophus concludit. quapropter nobis maxime, & primum, & ſolum, vt eſt dicere, de ſic ente ſpeculandum eſt quid eſt. & 11. met initio dicitur ſpeculatio de ſubſtantia eſt. ſiquidem ſubſtantiarum principia, & cauſas quærimus.

met.l.p. 2 Præterea dicit Philoſophus 6 met. t. 2. & 3. quod metaphyſica verſatur tamquam circa ſubiectum, circa abſtracta à motu, & materia, ſed huiuſmodi maxime eſt ratio ſubſtantiæ, ergo ſubſtantia eſt ſubiectum metaphyſicæ.

p prol. 3 Prætereaillud eſt ſubiectum in ſcientia, quod definitur, vt ſit medium demonſtrationis, & ad quod reducontur omnia, quæ conſiderantur in ſcientia, ſed hoc in metaphyſica eſt ſubſtantia, vt patet ex Philoſopho 3 met t 6. 4. met verſus initium 7. met. t. 15 & 9 met. in fine, vbi dicit quodquid eſſe tantum in ſubſtantijs, & ad ſubſtantiam reuocari omnia accidentia, ergo ſubſtantia eſt ſubiectum metaphyſicæ.

Sed contra eſt, quod illud eſt ſubiectum in ſcientia, ſub cuius ratione formali continentur omnia, quæ conſiderantur in illa, ſed in metaphyſica plurima conſiderantur & non ſub ratione formali ſubſtantiæ, vt accidentia, ergo ſubſtantia non eſt ſubiectum metaphyſicæ.

poſt.l.p.& & l. 5. 1 Videtur, quod ens in communi, vt diuiditur in decem genera non ſit ſubiectum metaphyſicæ: ſubiectum enim ſcientiæ debet eſſe definibile, quia definitio ſubiecti debet eſſe medium ad demonſtrandam paſſionem de ſubiecto, vt dicit Philoſophus 2. poſt t. p. & 8 ſed ens non poteſt definiri, quia omnis definitio datur per priora, vt dicitur 2. poſt. ens autem non habet aliqua priora. ergo ens in communi non eſt ſubiectum metaphyſicæ.

3 ad p. 2 Præterea ſubſtantiæ ſeparatæ ſunt principia ſubiecti metaphyſicæ, vt dictum eſt, ſed ſubſtantiæ ſeparatæ non ſunt principia entis in communi, vt diuiditur in decem prædicamenta, quia non ſunt principia ſubſtantiæ, cum ſub illa contineantur tamquam ſpecies, ergo ſubiectum metaphyſicæ non eſt ens, vt diuiditur in decem prædicamenta.

3 Præterea ſubiectum cuiuſlibet ſcientiæ humanitus inuentæ debet contineri ſub obiecto intellectus humani, cum ſit medium inter potentiam, & actum, vt dictum eſt, ſed ens diuiſum in decem prædicamenta non continetur ſub quidditate rei materialis, quæ eſt obiectum noſtri intellectus in via, nam ſubſtantiæ ſeparatæ, quæ continentur in prædicamento ſubſtantiæ, vt dictum eſt, ſunt immateriales, ergo ſubiectum metaphyſicæ non eſt ens diuiſum in decem prædicamenta. q.31.log a.2.

4 Præterea dicit Philoſophus p. Eth. c. 6. p. magn. mot. c. 2. quod non poteſt eſſe vna ſcientia de bono, vel de ente, quia vtrumque analogum eſt, & inuenitur in omnibus prædicamentis, ergo. q.97.de anal. a.vn.q.9. log a.6.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 4. met. t. p. & 5. ponit ſubiectum metaphyſicæ ens diuiſum in decem prædicamenta. p.eth.l. 6.

2 Præterea omnis ſcientia quærit cauſas ſui ſubiecti, ſed metaphyſica quærit cauſas, & principia entis diuiſi in decem prædicamenta, ergo ſubiectum metaphyſicæ eſt ens diuiſum in decem prædicamenta. 4 met.l p. & 5.

Reſpondeo dicendum ad primam quæſtionem, quod ſubſtantiæ ſeparatæ ſiue quoad quod quid, ſiue quoad proprietates diſtincte cognoſcibiles, non ſunt ſubiectum metaphyſicæ; neque vllius ſcientiæ naturali lumine acquiſitæ. Cuius ratio duplex afferri poteſt, vna deſumpta ex medio demonſtrationis: hoc enim in qualibet ſcientia eſt quod quid ſubiecti. per nullam autem ſcientiam naturalem poſſumus in hac vita ſcire quodquid ſubſtantiarum ſeparatarum, ad hoc enim, quod de re aliqua ſciamus quodquid eſt, oportet, quod intellectus noſter feratur in ipſius rei quidditatem, vel eſſentiam, vel immediate, vel mediantibus aliquibus, quæ ſufficienter eius quidditatem demonſtrent: neutro autem modo ferri poteſt intellectus noſter ſecundum ſtatum viæ in eſſentiam diuinam, & alias ſeparatas eſſentias: Non quidem immediate, quia immediate extenditur ad phantaſmata, ad quæ comparatur, ſicut viſus ad colorem, vt dicitur 3 de an. poteſt tamen immediate concipere noſter intellectus quidditatem rei ſenſibilis, vnde dicit D. Dion. 2 Eccl Hier quod noſtra analogia non valet immediate extendi in viſibiles contemplationes; Neque etiam mediate, quia licet quædam inuiſibilia ſint, quorum quidditas & natura perfecte exprimitur ex quidditatibus rerum ſenſibilium notis, & de talibus intelligibilibus poſſumus mediate ſcire quid eſt, ſicut ex hoc, quod ſcitur quid eſt homo, & quid eſt animal, ſufficienter innoteſcit habitudo vnius ad alterum, & ex hoc ſcitur quid eſt genus, & quid eſt ſpecies. Naturæ tamen ſenſibiles intellectæ non ſufficienter exprimunt diuinam eſſentiam; neque etiam aliquas eſſentias ſeparatas: cum non ſint vnius generis, naturaliter loquendo & quidditas, & omnia huiuſmodi nomina fere æquiuoce dicuntur de ſenſibilibus, & de illis ſubſtãtijs, vnde ſimilitudines rerum ſenſibilium ad ſubſtantias immateriales tranſlatas vocat D. Dion 2. cap. cæl. hier. diſſimiles ſimilationes Alio modo intellectualibus habentibus, quæ aliquo modo ſenſibilibus diſtributa ſunt, & ſic per viam ſimilitudinis non ſufficienter illæ ſubſtantiæ ex his innoteſcunt: neque etiam per viam cauſalitatis, quia illa, quæ ab illis ſubſtantijs inueniuntur effecta in his inferioribus non ſunt effectus adæquantes eorum virtutes, vt ſic perue- ibid. op 70.q 6.a 3. c.

niti poſſit ad ſciendum quodquid eſt de cauſa. Quare de ſubſtantijs illis immaterialibus ſecundum ſtatum viæ nec mediate, nec immediate poſſumus ſcire quid eſt, non ſolum per viam naturalis cognitionis, ſed neque etiam per viam reuelationis, quia diuinæ reuelationis radius ad nos peruenit ſecundum modum noſtrum, vt dicit D. Dion. c. p. cæl. hier. quamuis enim per reuelationem eleuemur ad aliquid cognoſcendum, quod alias nobis eſſet ignotum, non tamen ad hoc, quod alio modo cognoſcamus, niſi per ſenſibilia: via autem, quæ eſt per ſenſibilia, non ſufficit ad ducendum in ſubſtantias ſeparatas ſecundum cognitionem quid eſt. Et ſic reſtat quod formæ immateriales non ſunt nobis notæ cognitione quid eſt, ſed ſolum cognitione an eſt, ſiue naturali ratione ex effectibus creaturarum, ſiue etiam ex reuelatione, quæ eſt per ſimilitudines à ſenſibilibus acceptas.

p poſt. l. 41 op 70 q 6. ar. vlt. & 9. 4 ar 4 1. met. l. 4 q. met. l 11 2. met. l p.

Altera ratio eſt ex præcognitione requiſita in omni cognitione definitiua, & demonſtratiua: in omnibus enim ſcientijs præſertim ſpeculatiuis ſemper proceditur ex aliquo prius noto tam in demonſtrationibus concluſionum, quam in inuentionibus, definitionum. Sicut enim ex propoſitionibus præcognitis aliquis deuenit in cognitionem concluſionis, ita ex conceptione generis, & differentiæ, & aliarum cauſarum rei deuenitur in cognitionem ſpeciei, hoc autem non eſt poſſibile procedere in infinitum, quia ſic omnis ſcientia periret, & quantum ad demonſtrationes, & quantum ad definitiones, cum infinita non ſit pertranſire. Vnde omnis conſideratio ſcientiarum ſpeculatiuarum reducitur in aliqua principia, quæ quidem homo non debet ex neceſſitate addiſcere, aut inuenire, ne oporteat in infinitum procedere, ſed eorum notitiam naturaliter habet, & huiuſmodi ſunt principia demonſtrationum indemonſtrabilia, vt eſt, Omne totum eſt maius ſua parte, & huiuſmodi, in quæ omnes demonſtrationes ſcientiarum reducuntur, & etiam primæ conceptiones intellectus, vt entis, vnius, & huiuſmodi, in quæ oportet reducere omnes definitiones ſcientiarum prædictarum. Ex quo patet quod nihil poteſt ſciri in ſcientijs ſpeculatiuis, neque per viam definitionis, neque demonſtrationis, niſi ea tantum, ad quæ prædicta naturaliter cognita ſe extendunt. Huiuſmodi autem naturaliter cognita homini manifeſtantur ex lumine intellectus agentis, quod eſt homini naturale, quo quidem lumine nihil nobis manifeſtatur, niſi inquantum per ipſum phantaſmata fiunt intelligibilia in actu; hic enim eſt actus intellectus agentis, vt dicitur in 3. de ani. phantaſmata autem à ſenſu accipiuntur. Vnde principium cognitionis prædictorum principiorum eſt a ſenſu, & memoria, vt patet per Philoſophum in fine 2. poſt. & ſic huiuſmodi principia non ducunt nos vlterius niſi ad ea, quorum cognitionẽ acquirere poſſumus ex his, quæ à ſenſu comprehenduntur, quidditas autem ſubſtantiarum ſeparatarum non poteſt cognoſci per ea, quæ ſenſu percipimus vt dictum eſt, quamuis peruenire poſſimus per ſenſibilia ad cognoſcendum huiuſmodi ſubſtantias eſſe, & quid non ſint, & aliquas earum conditiones, ſeu aliquid ſecundum ſimilitudinem in rebus inferioribus inuentam; & ideo per nullam ſcientiam ſpeculatiuam, & per conſequens nec per metaphyſicam poteſt ſciri de aliqua ſubſtantia ſeparata quodquid eſt illius, & multominus per quodquid eſt ſcire poſſumus proprietates illius: cum tamen, vt dictum eſt, in omni ſcientia quodquid eſt ſubiecti ſit medium ſciendi proprietates illius. Vnde manifeſtum eſt quod ſubſtantiæ ſeparatæ non poſſunt eſſe ſubiectum metaphyſicæ, nec vllius alterius ſcientiæ naturalis.

in c. & in ſ. ad p.

Ad primum ergo dicendum, quod phyſicæ ſubiectum eſt ſubſtantia mobilis, quia in huius eſſentiam deuenire poſſumus naturaliter, vel immediate, vt dictum eſt, ſecus vero in eſſentiam ſubſtantiæ immobilis. Vnde licet ſi non eſſet ſubſtantia immobilis, phyſica eſſet prima philoſophia, non tamen inde ſequitur, quod cum detur talis ſubſtantia, debeat eſſe ſubiectum metaphyſicæ, ſicut ſubſtantia mobilis eſt ſubiectum phyſicæ, quia, cum ſubſtantia immobilis non poſſit per naturalem ſcientiam quidditatiue cognoſci, non poteſt in vlla ſcientia naturali tractari vt ſubiectum, ſed tantum vt principium ſubiecti, ſecus vero ſubſtantia mobilis, vt dictum eſt.

in c.

Ad ſecundum dicendum, quod ſubſtantiæ immateriales non ſunt à nobis cognoſcibiles niſi per effectus inadæquatos, & ideo non poteſt haberi ſcientia naturalis de illis, tamquam de ſubiecto.

op. 70 q. ar. 4.

Ad tertium dicendum, quod alia eſt ratio metaphyſicæ, ſeu Theologiæ naturalis, & ſacræ doctrinæ, ſeu Theologiæ ſuper naturalis, nam illa eſt tantum de Deo, tamquam de prima cauſa, primoque principio ſui ſubiecti, hæc vero eſt de Deo, tamquam de ſubiecto. Et ratio diuerſitatis eſt, quia licet Deus, & ſubſtantiæ ſeparatæ ſint in ſe maxime nota, noſter tamen intellectus ſe habet ad illa, ſicut oculus noctuæ ad lumen ſolis, vt dicitur 2. met. & ideo per lumen naturalis rationis non poteſt in ea perueniri, niſi per effectus, & hoc modo Philoſophi in ea peruenerunt, vt dicitur Rom. primo inuiſibilia Dei. Vnde & huiuſmodi res diuinæ non tractantur à Philoſophis, niſi prout ſunt rerum omnium principia, & ideo tractantur in illa doctrina, in qua ponuntur ea, quæ ſunt communia omnibus entibus, quæ habet ſubiectum ens inquantum ens, & hæc ſcientia apud ipſos ſcientia diuina dicitur, & eſt metaphyſica, vt dicit Philoſophus p. met. eſt autem alius modus cognoſcendi huiuſmodi res, non ſecundum quod per effectus manifeſtantur, ſed ſecundum quod ipſæ ſeipſas manifeſtant, quem modum ponit Apoſtolus p. Cor. 2. cum ea quæ Dei ſunt nemo nouit, niſi Spiritus Dei, nos autem, & cæt. & ibidem, nobis autem reuelauit, & per hunc modum tractantur res diuinæ ſecundum quod in ſeipſis ſubſiſtunt, & non ſolũ prout ſunt rerum principia. & ideo poſſunt eſſe ſubiectum alicuius ſcientiæ. & hoc modo tractat de Deo ſacra Doctrina, ſeu theologia ſupernaturalis.

op 70 q. ar. 4 ad 3.

Ad quartum dicendum, quod duplex eſt felicitas hominis, vna imperfecta, quæ eſt in via, de qua determinat Philoſophus, & hæc conſiſtit in cognitione ſubſtantiarum ſeparatarum per habitum ſapientiæ, imperfecta tamen, id eſt talis, qualis in via eſt poſſibilis, alia eſt perfecta in patria, qua ipſe Deus per eſſentiam videbitur, & aliæ ſubſtantiæ ſeparatæ, & hæc felicitas non erit per aliquam ſcientiam ſpeculatiuam ſed per lumen gloriæ.

op cit. q 6. ar. vlt. ad 3. & 4.

Ad quintum dicendum, quod ſcientiæ ſpeculatiuæ ordinantur in cognitionem ſubſtantiarum ſeparatarum imperfectam, & propterea non poteſt vlla ſcientia ſpeculatiua naturalis eſſe de illis, vt de ſubiecto.

ibid. ad 5.

Ad ſextum dicendum, quod nobis ſunt indita principia, quibus poſſimus nos præparare ad illam cognitionem perfectam ſubſtantiarum ſeparatarum, non autem quibus poſſumus ad eam pertingere: quamuis enim homo naturaliter inclinetur in finem vltimum, non tamen poteſt naturaliter illum conſequi, ſed ſolum per gratiam, & hoc eſt propter eminentiam illius finis.

4 met. 2.

Ad ſeptimum dicendum, quod ſenſus Philoſophi eſt, quod tot ſunt partes primæ Philoſophiæ, quot ſunt partes ſubſtantiæ, de qua dicitur princi-

pariter ens, & vnum, & de qua principalis eſt huius ſcientiæ conſideratio, & intentio. Et quia partes ſubſtantiæ ſunt ordinatæ adinuicem, nam ſubſtantia immaterialis eſt prior ſubſtantia ſenſibili naturaliter, ideo neceſſe eſt inter partes Philoſophiæ eſſe quandam primam. Illa tamen, quæ eſt de ſubſtantia ſenſibili, eſt prima ordine Doctrinæ, quia a notioribus nobis oportet incipere diſciplinam, & de hac determinatur in 7. & 8. met. Illa vero, quæ eſt de ſubſtantia immateriali, eſt prior dignitate, & intentione huius ſcientiæ, de qua traditur in 12. met. & tamen quæcunque ſunt prima, neceſſe eſt quod ſint continua alijs partibus, quia omnes partes habent pro genere vnum, & ens. Vnde in conſideratione vnius, & entis diuerſæ partes huius ſcientiæ vniuntur quamuis ſint de diuerſis partibus ſubſtantiæ, vt ſic ſit vna ſcientia, inquantum partes prædictæ conſequuntur vnum, & ens, ſicut communia ſubſtantiæ.

5 met.l.6. Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quod ſubſtantia non eſt ſubiectum adæquatum, ſeu communiter conſideratum in metaphyſica, eſt tamen ſubiectum principale. Quod non ſit adæquatum probatur, quia neque metaphyſica conſiderat omnes ſubſtantias ſecundum proprias rationes, quia ſic conſideraret etiam omnia accidentia, cum nulla ſcientia ſit, quæ non demonſtret accidentia de ſuo ſubiecto: vnde ſequeretur non eſſe niſi vnam ſcientiam: neque conſiderat ſubſtantiam vt ſic, quia cum ſit metaphyſica ſcientia vniuerſalis, & non particularis, debet vt dicit Philoſophus 4. met. 1 p. conſiderare non ſolum ſubſtantias, ſed etiam accidentia, atque adeo communia illa prædicata, quæ tam ſubſtantijs, quam accidentibus conueniunt, cuiuſmodi eſt ens in communi. quæcunque enim communiter vnius recipiunt prædicationem, licet non vniuocam, ſed analogam, ad vnius ſcientiæ conſiderationem pertinent: ens autem hoc modo prædicatur de omnibus entibus, atque adeo de ſubſtantijs, & accidentibus. Quod vero ſubſtantia ſit ſubiectum principale, probatur à Philoſopho 4. met. t. 6. quia omnis ſcientia, quæ eſt de pluribus, quæ dicuntur ad vnum primum, proprie, & principaliter eſt illius primi, ex quo alia dependent ſecundum eſſe, & propter quod dicuntur ſecundum nomen, ſubſtantia autem eſt hoc primum, & principale inter omnia entia, vt probat Philoſoph⁹ 7. met. t. 2. quia quod eſt per ſe, & ſimpliciter in vnoquoque genere, eſt prius eo, quod eſt per aliud, & ſecundum quid, ſubſtantia autem eſt ens ſimpliciter, & propter ſe ipſam; omnia autem alia genera à ſubſtantia ſunt entia ſecundum quid, & propter ſubſtantiam, vt patet tum ex modo loquendi, & prædicandi, nam ſola illa, quæ ſignificant ſubſtantiam, dicunt quid eſt aliquid abſolute, quæ autem prædicant; vel ſignificant qualitatem, non dicunt quid eſt illud, de quo prædicatur abſolute, ſed quale quid: & ſimile eſt de quantitate, & alijs generibus: tum quia alia entia non ſunt entia niſi ſecundum quod referuntur ad ſubſtantiam: tum quia ex ſubſtantia dependet cognitio accidentium; demum quia hæc ab illa ſeparari non poſſunt. Tractat autem metaphyſica de omnibus ſubſtantijs, quia vt docet Philoſophus 4. met. t. –, omnium eorum quæ ſunt vnius generis, eſt vnus ſenſus, & vna ſcientia, ſicut viſus eſt de omnibus coloribus, & grammatica de omnibus vocibus: cum ergo omnes ſubſtantiæ ſint aliquo modo vnius generis, oportet, quod omnes ſpecies eius pertineant ad conſiderationem vnius ſcientiæ, quæ eſt generalis, puta metaphyſicæ, & per conſequens, quod diuerſæ ſpecies entium pertineant ad diuerſas ſpecies illius ſcientiæ generalis: Non enim oportet, quod ſcientia generalis conſideret de omnibus ſpeciebus vnius generis ſecundum proprias rationes ſingularum ſpecierum, ſed ſecundum quod conueniunt in genere: ſecundum proprias autem rationes pertinent ad particulares, & ſpeciales ſcientias, vt eſt in propoſito: nam omnes ſubſtantiæ inquantum ſubſtantiæ ſunt, & entia pertinent ad conſiderationem metaphyſicæ, inquantum vero ſunt tales, vel tales ſubſtantiæ, vt bos, leo, & ſimilia, pertinent ad ſpeciales ſcientias, puta ad phyſicam: niſi quod inter ſubſtantias metaphyſica agit de ſubſtantiis ſeparatis, quia magis habent rationem entis, quam ſubſtantiæ ſenſibiles, & eaſdem conſiderat non ſolum vt ſubſtantiæ ſunt, ſed etiam vt tales ſubſtantiæ: quia vt ſic abſtrahunt à materia ſecundum eſſe, & rationem, eiuſmodi abſtracta conſiderat metaphyſica, vt dictum eſt: ſubſtantias vero ſenſibiles non conſiderat vt tales ſubſtantias, ſed tantum vt ſubſtantiæ ſunt, quia vt tales cum non abſtrahant à materia ſecundum eſſe, ad metaphyſicam non pertinent: ſed ad Philoſophiam naturalem, vt dictum eſt.

4 met l p. 11. met. l 3. 7. met l. 11. 5 met. l. 4. & 6 ibid. & 6. met l p. 12. met l p. 7. met l. 11.

Ad primũ ergo dicendum, quod ſenſus Philoſophi eſt quod quia ſubſtantia eſt prima inter omnia entia cognitione, definitione, & tempore, de illa in metaphyſica agendum eſt maxime, & primum, & ſolum, vt eſt dicere; maxime quidem, quia de illa principaliter intenditur; primo vero, quia per illam aliam cognoſcuntur; & ſolum vt eſt dicere, quia de ſubſtantia ſola determinando de omnibus alijs notitiam facit, & ita quodammodo ſolum de ſubſtantia metaphyſica determinat, & quodammodo non ſolum, hoc enim ſignificatur per illa verba, vt eſt dicere. Vel certe per illa ſignificatur, quod conſueuimus dicere de his, quæ non ... quaque vera. 12. vero metaph tantum vult Philoſophus, vt patet ex 4. met. t. 2. quod quia ſubſtantia eſt primum inter omnia entia, Philoſophus, qui conſiderat omnia entia, primo & principaliter debet habere in ſua conſideratione principia, & cauſas ſubſtantiarum. 7. met l. p. 4. met. l. 4.

Ad ſecundum dicendum, quod licet metaphyſica verſetur circa abſtracta a materia, tamquam circa ſubiectum, non tamen hoc verum eſt de quibuſcunque abſtractis: nam ſolum ens vt ens in communi eſt ſubiectum metaphyſicæ, ſubſtantiæ vero ſeparatæ conſiderantur in metaphyſica, vt principia ſubiecti, vt dictum eſt. in procem. met.

Ad tertium dicendum, quod tam in ſubſtantijs, quam in accidentibus, ſicut eſt quidditas, ita & definitio, nam analogice vtrumque vtriſque conuenit primo, & ſimpliciter ſubſtantijs, conſequenter, ſeu poſterius, & ſecundum quid accidentibus: & ideo poteſt quidditas accidentis ſumi vt medium demonſtrationis. in c. p. quæſtiuncula.

Ad tertiam quæſtionem dicendum, quod ens diuiſum in decem prædicamenta eſt ſubiectum adæquatum metaphyſicæ. Cuius ratio eſt, quia ſubiectum adæquatum alicuius ſcientiæ eſt id, cuius principia, & cauſæ quæruntur in illa ſcientia, vt docet 4. met. t. p. ſed in metaphyſica quæruntur cauſæ, & principia entis diuiſi in decem prædicamenta, vt patet tum ex 4. 5. 7. 8. 9. & 12. met. tum quia vt argumentatur Philoſophus 4. met. t. 3 omne principium, & cauſa eſt per ſe principium, & cauſa alicuius naturæ, ſed quæruntur in metaphyſica prima rerum principia, & altiſſimæ cauſæ, vt docet Philoſophus p. met. t. 2. ergo talia ſunt principia per ſe alicuius naturæ, ſed non niſi entis diuiſi in decem prædicamenta, non autem vel entis communis Deo, & creaturis, quia Deus cauſam non habet, & cauſa angelorum 4 met. l. p. p. met. l. 5. op. 70. q 6. a. vlt.

eſt occultiſſima, ſicut & ignota ſunt eorum accidentia, vel entis vt diuiditur in ens per ſe, & ens per accidens, vel in ens reale, & rationis, nam entis per 4 met.l. vlt. accidens cauſa eſt indeterminata, & ideo non cadit ſub artem, entis vero rationis cauſa eſt operatio intellectus, vnde pertinet ad ſcientiam de intellecto: & quia tam ens per accidens, quam rationis ſont circa aliquod genus entis, non circa ens ſimpliciter per ſe, quod eſt in rebus, & non oſtendunt aliquam aliam naturam entis exiſtentem extra per ſe entia. patet enim quod ens per accidens eſt ex concurſu accidentali entium extra animam, quorum vnumquodque eſt per ſe & ſimiliter intellectus facit entia rationis circa res, quæ ſub prædicamētis continētur, vnde ſi determinetur ſufficienter illud genus entis, quod continetur ſub prædicamento, manifeſtum erit & de ente per accidens, & de ente rationis: & propter hoc huiuſmodi entia non continentur ſub obiecto metaphyſicæ. Præterea quia omnes antiqui quærentes elementa rerum ſecundum quod ſunt entia, quærebant huiuſmodi prima principia, & altiſſimas cauſas, ergo in hac ſcientia quæruntur principia entis inquantum ens, vt tamen diuiditur in decem prædicamenta: & tale hoc erit ſubiectum ad- op 42.c,6. æquatum in metaphyſica, licet etiam tractet de ſubſtantijs ſeparatis, quia in illis ſaluatur perfectior ratio entis: & quia cum in particulari eorum natura ſit occulta, de illis non poteſt eſſe ſcientia particularis, ſed tantum communis.

4.d.p.q.p.2. p quæſtiuncula 3 ad 5. Ad primum ergo dicendum, quod licet definitio proprie conueniat vniuoco, poteſt tamen etiam competere analogo, atque adeo enti, ſic enim & definiri poteſt ſanum, quod eſt analogum reſpectu medicinæ, & animalis.

Ad ſecundum dicendum, quod ſubſtantiæ ſeparatæ dicuntur principia entis creati, quia inter ſubſtantias ſeparas, prima, quæ eſt Deus, eſt prima cauſa omnium rerum creatarum, & reliquæ per motum orbium ſunt cauſæ ſecundariæ omnium generabilium, & corruptibilium, vt dictum eſt. a 5, ad 2.

quæſtiuncula p.e q 97. de ani.a vn.c, ibid. Ad tertium dicendum quod licet ſubſtantiæ ſeparatæ non contineantur directe ſub quidditate materiali, per res tamen materiales deducimur in earū cognitionem, vt dictum eſt. Vel dic quod ſubſtantiæ ſeparatæ continentur ſub obiecto materiali intellectus collectiue ſumpto, non excluſiue, quod eſt eius communiſſime ſumptum, vt comprehendit Deum, & creaturas, vt dictum eſt.

p. eth, l.6. vide etiā ſolut ex q.p de malo.a ad 4. Ad quartum dicendum, quod ſenſus Philoſophi eſt, quod nullius facultatis, & ſcientiæ eſt de communi bono, vel ente ita diſputare, & agere, vt diſputet, & agat de quocunque bono, & ente in particulari, nam hoc ſpectat ad particulares ſcientias, nam bonum quod eſt in medicina medicus nouit, & quādo bonum eſt nauigare, gubernator; neque medicus quod eſt in gubernatoria bonum, cognoſcit, neque gubernator quod in medicina.

ARTICVLVS VII.

Vtrum metaphyſica conſideret quidditates rerum ſenſibilium in particulari.

6.met.l,2. VIdetur quod metaphyſica conſideret quidditates rerum ſenſibilium in particulari. Dicit enim Philoſophus 6. met. t. p. quod nulla ſcientia præter metaphyſicam conſiderat quodquid eſt rei, at ſi phyſica conſideraret quidditates ſubſtantiarum ſenſibilium in particulari, præter metaphyſicam daretur aliæ ſcientiæ, quæ conſiderarent quodquid eſt rei, ergo metaphyſica conſiderat quidditates ſubſtantiarum ſenſibilium in particulari.

2 Præterea ad ſapientiam, quæ eſt metaphyſica p.met.l 2. pertinet cognoſcere omnia ſecundum ſpecies, & genera, & maiori certitudine, quam communiter habeatur, vt docet Philoſophus p. met. ſed non poteſt 2 poſt l.14. certo cognoſcere ſecundum ſpecies, & genus, niſi q 25. log. 2. cognoſcatur in quo conueniat, & in quo differat à P arg. 2. cæteris, vt dictum eſt, hoc autem eſt cognoſcere quidditates rerum in particulari, ergo metaphyſica illas conſiderat.

3 Præterea dicit Philoſophus 4. met. t 2 quod 4 met.l p. omnium eorum, quæ ſunt vnius generis eſt vnus ſenſus, & vna ſcientia, vt viſus verſatur circa omnes colores, & grammatica circa omnes voces, ergo & metaphyſica verſabitur circa omnes quidditates, ſed viſus ita verſatur circa colores, vt cognoſcat omnes ſpecies colorum in particulari, & ſimiliter grammatica omnes ſpecies vocum, ergo & metaphyſica conſiderabit omnes quidditates rerum in particulari.

4 Præterea 7. met. t. 35. dicit Philoſophus quod 7.met.l.11 primæ Philoſophiæ eſt definire etiam de ſenſibilibus ſubſtantijs, nam officium ſecundæ philoſophiæ eſt aliquo tantum modo illas contemplari, ſed hoc eſt primam Philoſophiam conſiderare quidditates ſubſtantiarum ſenſibilium in particulari, nam definitio explicat quid ſit res in particulari, & ſi id præſtaret ſecunda Philoſophia, non tantum aliquo modo, ſed abſolute, & ſimpliciter illas conſideraret, ergo metaphyſica conſiderat quidditates rerum omnium in particulari.

5 Præterea eiuſdem ſcientiæ eſt conſiderare to- p.poſt l.41 tum, & partes, vt dicitur p. poſt t. 41. ſed metaphyſica conſiderat quidditates rerum in communi, vt conſtat ex 6 met, t. 2. ergo & conſiderabit quidditates rerum in particulari.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 4. met. t. 7. 4 met.l.3. dicit quod metaphyſica non conſiderat ſubſtantias ſenſibiles in particulari ſecundum propriam rationem, ſed tantum ſecundum communem rationem entis, & ſubſtantiæ.

Reſpondeo dicendum, quod metaphyſica con- 6.met.l p. ſiderat quidditates ſubſtantiarum ſenſibilium in vniuerſali, non autem in particulari. Et quidem quod illas conſideret in vniuerſali, probatur, & primum quidem, ad eandem ſcientiam ſpectat agere de ente in cōmuni, & de quolibet ente in particulari, vt ens eſt, & ſimiliter de quidditate in communi, & de quidditate rei particularis, vt quidditas eſt, ad ſolam autem metaphyſicam pertinet agere de ente in communi, & de quolibet ente, vt ens eſt, vt manifeſtum eſt ex Philoſopho in metaph. ergo & ad illam ſolam ſpectabit agere de quidditatibus rerum particularium ſecundum cōmunem rationem quidditatis. Deinde quia ſola metaphyſica verſatur circa abſtracta à motu, & materia ſecundum eſſe, & rationem, vt dictum eſt, quodquid autem in communi, vel particularis rei, ſed in communi ſumptum abſtrahit a materia, & motu ſecundum eſſe, & rationem, nam reperitur etiam in ſubſtantijs immaterialibus, nam tam his, quam materialibus conuenit definitio, vt patet ex Philoſopho 7. met. in primis textibus. Quod vero metaphyſica non conſideret quidditates ſubſtantiarum ſenſibilium in particulari, manifeſtum etiam eſt, quia quiditates ſic conſideratæ, cum non abſtrahant à materia, ſed illam inuoluant, & per illam definiantur, pertinent ad illam ſcientiam, quæ conſiderat ſubſtantias ſenſibiles, & materiales, vt tales ſont, & quæ illas per mate- riam definit, quæ ſola phyſica eſt, vt patet ex 6 met.l.p Philoſopho 6. met.t. 2. & 7. met. t. 39. vnde 7.met.l.11.

manifeſtum eſt, qood metaphyſica non conſiderat qniddítates terom in particulari.

. & 7. met. l. ... 3.

Ad primom ergo dicendum, quod ſcnſus Philoſophi eſt, quod ſola metaphyſica conſiderat qoiddítates terom patricularium, vt quidditates ſunt, inquirendo in genetali de quidditatibus ſubſtantiarum. & accidentium, ex quibus, & qualibos conſtitutæ ſint, & oſtendendo in ſubſtantijs quomodo ſe habeat quodquid ad id, cuiuseſt, & ſimilia, vt videre eſt in 6. & 7. metaph non autem illas conſiderat vt tales quidditates, ideſt vt concernentes materiam tamquam partem, neque deſcendit ad oſtendendas in particulari differentias ſpecificas alicoius ſubſtantiæ ſenſibilis, neque vllam quidditatem ſpeciei ſpecialiſſimæ inquirit.

, met l. a.

Ad ſecundum dicendum, quod ſapientia dicitur omnia ſcira, non quia habeat cettam cognitionem ſingularum terum in particulari, ſed quia ſcit maxime vnioerſalia, qoibos omnia ſunt ſubiecta: quicunqoe: enim ſcit illa, aliquo modo ſcire dicitur ea, quæ ſont illis ſubiecta, quia ſcit illa in primis.

l p.

Ad tertium dicendum, quod metaphyſica verſatur circa omnes quidditatet rerum particulatium, quatenus quidditates ſunt; ſicut & verſatur circa omnia eotia, qoatenus entia ſunt: & teliquæ ſcientiæ ſunt citca tales quidditates, & definitiones, & circa talia entia ſecundum proprias rationet: noo eſt autem metaphyſica citca quidditates in particulari, ſicut

? prol. ... a 1 c.

potentia viſiua eſt cognoſcitiua colorum in particulari, quia ratio formalis ſubiecti metaphyſicæ, quæ eſt ratio entis, vt dicitur 4. met. non eſt ſofficiens ad ſpecialem terum omnium cognitionem, nam ratio entis eſt multiplicata, & diuerſificata in diuetſis: potentia vero viſiua ſub vna tatione formali omoino eadem tendit in umnes ſpecies colotum, & propterea viſio albi, & viſio nigri non diffetunt ſpecie. quia conueniunt in eadem tatione formali immurandi viſum, vt dictom eſt.

li. q. 2 a quæſtiun ... ap: ad ... d. 21 q. p. ... 7. met. ...

Ad quartum dicendum, qood Philoſophus noo dicit abſolute, & ſimpliciter ad primum Philoſophum ſpectare conſiderationem ſubſtantiarom ſenſibilium, ſed tantum, vt ibidem expreſſe docet, gratia ſubſtantiarum immaterialium: cum enim conſideret abſtracta ſecundum eſſe, & rationem à materia, per ſe conſiderat ſubſtantias immateriales de quibus ſpeculatur non ſolum ioquantum ſunt ſubſtantiæ, ſed ſolum ioqoantom ſunt tales ſubſtantiæ, id eſt immateriales: de ſubſtantijs autem ſenſibilibus ſpeculatur, inquantum ſunt tales ſubſtaotiæ, ſed inquantum ſunt ſubſtantiæ: aut entia, & inquantum per eas manuducimur in cognitionem ſubſtantiarum immaterialium. phyſica vero è conuerſo dicit de ſubſtantijs ſenſibilibus, nnn inquaotum ſunt ſubſtantiæ, ſed inquantum ſunt tales ſubſtantiæ, ideſt materiales, & habentes in ſe principium motus.

? prol. ... art. 2. a.

Ad quintum dicendum, quod metaphyſica conſiderat quidditates rerum particularium, ſed non in particulari, vt tales quidditates ſuot, ſed tantum in communi. Et ratio eſt, quia ratio formalis ſubiecti metaphyſicæ, quod eſt ens, vt ens. non eſt ſufficiens ad cognoſtendas quidditates terum particolarium in particulari.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum metaphyſica demonſtret per omnes quatuor cauſas.

met l 4.

Videtur quod metaphyſica non demonſtret per omnes quatuor cauſas. Probat enim Philoſophus 3. met. t. 3. quod conſiderare omnia quatuor genera cauſarum non pertinet ad vnam ſcientiam, quia cum omnia diuerſa, quæ ſunt contraria, pertineant ad eandem ſcientiam, ſequitur quod quatuor cauſæ, quæ ſuot principia diuerſa, & non contraria, noo pertineant ad eandem ſcientiam, vnde metaphyſica non demōſtrabit per omnes quattuor cauſas.

2 Præterea in immobilibus oeque eſt principium vnde motus, puta cauſa efficiens, neque cauſa finalis, ſeu bonum, bonique natura: nam bonum eſt terminus actionis, omnis autem actio videtur eſſe cum motu, vnde in mathematicis, quæ abſtrahunt a materia, & motu, nihil demonſtratur per cauſam finalem, ſed metaphyſica eſt de immobilibus, & de abſtractis à materia, & motu, vt dictum eſt, ergo metaphyſica non demonſtrat per omnes cauſas. ibid & 1E met l p.

3 Præterea dicit Philoſophus 3. met. t. 3. quod ſcientia diuina demonſtrat tantum per cauſam efficientem, formalem, & finalem, ſed metaphyſica eſt ſcientia diuina, vt dicitur ibidem, & p. met. ergo metaphyſica oon demonſtrat per omnes quatuor cauſas. 3 met l. 4. op 70 q 5 art. 4 arg. 7.

4 Præterea ſcientia demonſtrat per cauſas, vt per illas cognoſcat effectus, & proprietates, vt dicitur p. poſt. t. 5. ſed cauſa materialis non poteſt eſſe principiom cognoſcendi, quia cognitio non fit per id, quod eſt in potentia, ſed per id, quod eſt in actu, ergo metaphyſica noo demonſtat per cauſam materialem. 3. met. l 4.

Sed contra eſt, quod ad eandem ſcientiam pertinet tractare de materia, & forma, vt fuſe probat Philoſophus 2. phyſ at. 22. ſed metaphyſica conſiderat & demonſtrat per cauſam formalem, vt dicitot 3. met. & colligitur ex 4. 11. & 12, met. ergo metaphyſica demonſtrat per omnes cauſas. 2 & 3 phyſ l 4. 11 met l p op. 70. q. 5. ar 4. ad 7.

Reſpondeo dicendum, qood metaphyſica demonſtrat præcipue per cauſam formalem, finalem, & efficientam, quod poteſt eſſe manifeſtum ex duobus: & primo quidem ex eo, quod metaphyſica eſt ſapientia, vt probat Philoſophus 3. met. at. 3. quia eoim hæc eſt digniſſima omniom ſcientiarum, ac proinde illis dignitate prior, & autoritate quadam alias ordinandi principalior, debet procedere per illam cauſam, quæ eſt quodammodo cauſa omnium aliarum, hæc aotem eſt cauſa finalis. ſimiliter, quia ſapientia eſt primarum cauſarum, & eius, quod eſt maxime ſcibile, & qood eſt maxime certum, propterea debet maxime conſiderare formalem, quia inter diuerſus modos ſciendi, magis dicimos ſcire illum, qui ſcit aliquid eſſe, quam qui ſcit aliquid non eſſe, vode in p. poſt. probat Philoſophos quod demonſtratio affirmatiua eſt potior negatiua. Inter eos aotē, qui ſciunt affirmare aliquid, vnū alio magis dicimus ſcire, ſed inter omnes maxime dicimus illum ſcire, qui cognoſcit quid eſt res, non autē qui ſcit quanta res ſit, vel qualis: quin & in ipſis accideotibus idem contingit; magis enim ſcimos quando ſcimus illorum quodquid eſt, quodquid autem ad cauſam formalem ſpectat. demum cum ſapientia ſit eius, quod eſt maxime certum, debet etiam conſiderare, & demonſtrare per cauſam efficientē, nam circa generationes, & actiones, & circa omnem tranſmutationem maxime dicimur aliquid ſcire, quando cognoſcimos principium motus, & quod motus nihil aliud ſit, quam actus mobilis à mouente, vt dicitur 3. phyſ. Secundo probatur ex ijs, quæ metaphyſica cōſiderat: quia enim iſta ſcientia conſiderat ens inquantum ens, eius eſt conſiderare primas cauſas, primaſque ſubſtantias, non autē ſcientiæ naturalis, quia ſupra ſubſtantiam mobilem ſunt aliæ ſubſtātiæ; omnis autem ſubſtantia vel eſt ens per ſeipſam, ſi ſit forma tantum, vel ſi ſit compoſita ex materia, & p phyſ l p. 3. met l. 4. op. 70. q 5 a. 4. ad 7.

Digitized by Google

forma, eſt ens per ſuam formam, & ideo quatenus hæc ſcientia eſt conſideratiua entis, conſiderat maxime cauſam formalem. Quamquam quia primæ
art. 5 & 6. ſubſtantiæ non cognoſcuntur a nobis, vt ſciamus de illis quodquid eſt, vt dictum eſt, in earum cognitione locum non habet cauſa formalis. Rurſum vero, quia prædictæ ſubſtantiæ, licet ſint immobiles ſecundum ſeipſas, ſunt tamen cauſa motus aliorũ per modũ finis, ad hanc ideo ſciẽtiam, quatenus eſt conſideratiua primarum ſubſtantiarum, præcipue pertinet cauſa formalis, & finalis, & cauſa etiam efficiens, quia qui eſt vltimus finis, eſt primum mouens immobile, vt probat Philoſophus 8 phyſ. & 12. met. Cauſam vero materialem quatenus coincidit cum materia, nullo modo ſecundum ſeipſam conſiderat, quia materia non connenienter eſt cauſa entis, ſed alicuius generis determinati, ſcilicet ſubſtantiæ mobilis; agit tamen de ipſa quatenus eſt ens, ſicut & agit de motu, & de particularibus entibus, ſecundum quod conueniunt in ratione entis. Conſiderat
op. 70. q. 5 a 4 ad 4. autem metaphyſica cauſam materialem, quatenus coincidit cum potentia paſſiua, latiuſque patet, quam materia, ſicut & actus potentiæ paſſiuæ reſ-
a. 5. c. in proem. met a. 5 ad 4 & q. 6. log a. 2. pondens, quam forma, nam actus, & potentia numerantur inter abſtracta à materia ſecundum eſſe, & rationem, vt dictum eſt. præterea quia agit de ſubſtantia, & accidentibus, reſpectu quorum ſubſtantia habet rationem cauſæ materialis, & non materiæ, quando præſertim accidentia perpetuantur in ſubſtantia, vt dictum eſt. Vnde manifeſtum eſt, quod metaphyſica quatuor genera cauſarum conſiderat, & per illa demonſtrat, ſed præcipue per tria, ſicut mathematica non demonſtrat niſi per cauſam for-
2 phyſ. l p. 11 met. l p. malem, phyſica vero demonſtrat per omnes quatuor cauſas.

5 met. l. 4. Ad primum ergo dicendum, quod nihil prohibet diuerſas cauſas ad hanc ſcientiam pertinere, licet non ſint contrariæ, quia reducuntur ad vnum, ſcilicet ad ens commune. & ſimiliter nihil prohibet, quod non quælibet ſcientia conſideret omnes cauſas, & quod aliqua ſcientia poſſit conſiderare omnes, vel plures earum, inquantum reducuntur ad aliquod vnum.

Ad ſecundum dicendum, quod in immobilibus poteſt conſiderari & principium motus, & finis, ſiue bonum, quando talia immobilia ſunt mouentia, vt ſunt primæ ſubſtantiæ, ſecus autem eſt in immobilibus, quæ nec mouent nec mouentur: in his enim neque eſt conſideratio principij motus, nec finis ſub ratione finis motus, quamuis poſſit conſiderari finis ſub ratione finis alicuius operationis ſine motu, ſicut ſi ponantur eſſe ſubſtantiæ intelligentes non mouentes, vt Platonici ponebant: nihilominus tamen inquantum habent intellectum, & voluntatem, oportet in eis ponere finem, & bonum, quod eſt obiectum voluntatis. Mathematica autem nec mouent nec mouentur, nec habent voluntatem, vnde in eis non conſideratur bonum ſub nomine boni, & finis, conſideratur tamen in eis id, quod eſt bonum, ſcilicet eſſe, & quodquid eſt, & ratione huius probat Philoſophus 11. metaph. quod in mathematicis eſt bonum.

in c. Ad tertium dicendum quod ideo dicitur à Philoſopho metaphyſica demonſtrare per tres cauſas, quia per illas præcipue demonſtrat, vt dictum eſt.

a 5 ad 5. Ad quartum dicendum, quod quia id, quod eſt cauſa materialis reſpectu alicuius formæ, poteſt etiam eſſe non ſolum potentia paſſiua, ſed etiam actiua reſpectu illius, quod de materia dici poteſt, vt dictum eſt, ideo per cauſam materialem poteſt haberi cognitio demonſtratiua in metaphyſica de re aliqua, ſecus autem per matariam.

Ad quintum dicendum, quod forma latius patet in c. & a. 5. ad 5.
quam materia, nam datur ſubſtantia completa, quæ dicitur, & eſt forma tantum, & non dicit ordinem ad materiam, & datur ſubſtantia, quæ eſt compoſita ex materia, & forma, quæ dicit ordinam ad materiam. Sicut ergo metaphyſica tractat de forma, & non de materia, ita non tractat de forma, quæ cum materia componit ſub rationa formæ informantis materiam, nam huius conſideratio ſpectat ad phyſicam, ad quam ſpectat conſiderare de mataria reſpiciente talem formam, conſidatat tamen illam ſub ratione communi formæ, ſeu ſub ratione formæ, vt forma eſt.

QVÆSTIO II.

De metaphyſica conſiderata comparatiue ad reliquas ſcientias.

Deinde conſiderandum eſt de metaphyſica conſiderata comparatiue ad reliquas ſcientias.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR TRIA.

Primo vtrum metaphyſica ſit rectrix, & gubernatrix aliarum ſcientiarum.

2 *Vtrum oſtendat an ſit, & quid ſit de ſubiectis aliarum ſcientiarum.*

3 *Vtrum demonſtret prima principia ſcientiarum.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum metaphyſica ſit rectrix, & gubernatrix aliarum ſcientiarum.

Videtur quod metaphyſica non ſit rectrix, & p. 2. 27 a. 5.
gubernatrix aliarum ſcientiarum: Regere enim, & gubernare, cum fiat per directionem, & imperiũ, ſpectat ad intellectum, ſed metaphyſica non eſt intellectus, ergo non eſt rectrix, & gubernatrix ſcientiarum.

2 Præterea quæcunque ſcientia eſt aliarum rectrix, in proem. met.
vtitur illis tanquam ancillis, ſed metaphyſica non vtitur omnibus alijs ſcientijs vt ancillis, non enim ſic vtitur ſacra doctrina, nec ſcientia morali, quia hæc non continetur ſub metaphyſica, ſed eſt pars Philo- q. 33 a p &
ſophiæ ſecundum genus contra diſtincta à metaphy- 35 log. a p.
ſica, vt dictum eſt; ergo metaphyſica non eſt rectrix aliarum omnium ſcientiarum.

3 Præterea illa ſcientia non eſt rectrix aliarum, in proem.
quæ reſoluit vſque ad indiuidua, cum hæc ſint mi- met.
nime intelligibilia ex natura rei, ſcientia vero rectrix aliarum debeat verſari circa maxime vniuerſalia, quæ ſunt maxime intelligibilia, ſed metaphyſica reſoluit vſque ad indiuidua, vt patet ex Philoſopho 12. met. t. 15. ergo non eſt rectrix aliarum ſcientiarum.

Sed contra eſt, quod in omnibus artibus, & ſcien- 2. d. 3. q. 2 c.
tijs illa, quæ eſt altior, & quæ conſiderat rationes a c d. 24 q.
magis vniuerſales, eſt cæterarum omnium rectrix, 2 a 2. ad 4.
& gubernatrix, vt patet in ſcientijs actiuis: quia enim 1. c. g. c. 1
ciuilis quæ eſt cæterarum præſtantiſſima, conſiderat ad 8 6 eth.
bonum humanum abſolute, militaris vero conſi- 1 in proem.
derat hoc quidem, ſed ſecundum quod determina- met.
tur ad res bellicas, & equeſtris illud idem conſiderat, ſed magis etiam determinate, & ſic deinceps,

ciuilis dicitur ordinatiua militaris, & equeſtris, & hæ continentur ſub illa, & ab illa accipiũt ſua principia, ergo ſimiliter in ſpeculatiuis illa ſcientia, quæ conſiderat rationes magis vniuerſales, erit cæterarum ordinatrix, ſed hæc eſt Metaphyſica, nam cõſiderat ens vt ens, & cæteræ ſcientiæ conſiderant ens determinatum, vt dictum eſt, ergo Metaphyſica eſt rectrix, & ordinatrix aliarum ſcientiarum.

in proœm. met. Reſpondeo dicendum, quod Metaphyſica eſt ſciẽtia reliquarum ſcientiarum regulatrix, & rectrix. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt, quod ſicut docet Philoſophus in ſuis politicis, quando aliqua plura ordinantur in vnum, oportet vnum eorum eſſe regulans, aut regens, & alia regulata, ſeu recta; quod quidem patet in vnione animæ, & corporis, nam anima rationalis imperat, & corpus obedit; ſimiliter etiam inter animæ vires. Iraſcibilis enim, & concupiſcibilis naturali ordine per rationem reguntur omnes autem ſcientiæ & artes ordinantur in vnum, ſcilicet ad hominis perfectionem, quæ eſt eius beatitudo; vnde neceſſe eſt, quod vna earum ſit aliarum omnium rectrix, quæ nomen ſapientiæ recte ſibi vindicat, nam ſapientis eſt alios ordinare Quæ autem ſit hęc ſcientia, conſiderari poteſt, ſi diligenter inſpiciatur, quomodo eſt aliquis idoneus ad regendum. Sicut enim, vt in 1. polit. dicit Philoſophus, homines intellectu vigẽtes naturaliter aliorum rectores, & domini ſunt, homines vero, qui ſunt robuſti corpore, intellectu vero deficientes, ſunt naturaliter ſerui, ita ſciẽtia debet eſſe aliarum regulatrix, quę maxime intellectualis eſt, hæc autem eſt, quæ circa maxime intelligibilia verſatur: maxime autem intelligibilia tripliciter accipere poſſumus, primo quidem ex ordine intelligẽdi, nam ex quibus intellectus certitudinem accipit, videntur eſſe magis intelligibilia, vnde cum certitudo ſcientię per intellectum acquiratur ex cauſis, cauſarum cognitio maxime intellectualis eſſe videtur; vnde & illa ſcientia, quæ primas cauſas conſiderat, videtur eſſe maxime aliarum regulatrix. Secundo ex comparatione intellectus ad ſenſum, nam cum ſenſus ſit cognitio ſingularium, intellectus per hoc ab ipſo differre videtur, quod vniuerſalia comprehendit, vnde & illa ſcientia maxime eſt intellectualis, quæ circa principia maxime vniuerſalia verſatur, quæ quidem ſunt ens, & quæ conſequuntur ens, vt vnum, & multa, actus, & potentia. Tertio ex ipſa cognitione intellectus, nam cum vnaquęque res ex hoc ipſo vim intellectiuam habeat, quod eſt a materia immunis, oportet illa eſſe maxime intelligibilia, quæ ſunt maxime a materia ſeparata, intelligibile enim, & intellectum oportet eſſe proportionata, & vnius generis, cum intelligibile, & intellectus in actu ſint vnum, ea vero ſunt maxime à materia ſeparata, quæ non tantum à materia ſignata abſtrahunt, ſicut formæ naturales in vniuerſali acceptę, de quibus tractat ſcientia naturalis, ſed omnino à materia ſenſibili, & non ſolum ſecundum rationem, ſicut Mathematica, ſed etiam ſecundum eſſe ſicut Deus, & intelligẽtiæ, & ens commune. Vnde ſcientia, quæ de iſtis conſiderat, maxime videtur eſſe intellectualis, & aliarum princeps & domina. Hæc autem eſt Metaphyſica, nã illa tria non poſſunt conſiderari, vt ſubiecta in vlla ſcientia naturali, vt dictum eſt, ſed priora duo conſiderantur vt principia ſubiecti, tertium vero vt ſubiectum: vnde ad vnam, & eandem ſcientiã pertinẽt: eiuſdem enim ſcientiæ eſt conſiderare cauſas proprias alicuius generis, & genus ipſum, ſicut ſcientia naturalis conſiderat princip a corporis naturalis. & corpus ipſum naturale: ſola vero Metaphyſica eſt, quæ habet pro ſubiecto ens commune, vt dictum eſt. Quare & illa ſola erit omnium aliarum ſcientiarum regulatrix, & domina.

Ad primum ergo dicendũ, quod ordinare effectiue pertinet ad rationẽ, eſt enim proprius actus eius, ordinare vero finaliter, & formaliter pertinet ad Metaphyſicam: finaliter quidẽ, quia cum illa ſit maxime propter ſe, & conſideret vltimum, & vniuerſalem finem omnium, omnes aliæ ſcientiæ ordinantur in illã ſicut in finem: formaliter vero, quatenus aliæ ſciẽtiæ ſumunt ſua principia à Metaphyſica, & aliquo modo etiam efficienter, quatenus Metaphyſica, vt pote ſuperior dignitate cæteris, vtitur illis, quæ ſunt in aliis ſcientiis probata, & per conſequens illis imperat, tamquam ancillis. p. 2 q. 17. a. 1. c. p. met. l. 5. op. 70. q. 5. ar. p. c. & ad 9. p. poſt. l. 5. op. 70. q. 1. a. 5. ad 7. q. 6. a. p. c.

Vel dic quod imperare, & ordinare eſt actus rationis, vt principij directiui quoad eſſe rei imperatæ, & ordinatæ, eſt vero actus ſcientiæ, quoad bene eſſe rei ſcitæ, vt ſcita eſt. Petr. Berg. in Tab. concord n. 119.

Ad ſecundum dicendum eſt, quod Theologia eſt duplex, vna naturalis, altera ſupernaturalis, quæ dicitur ſacra doctrina, illa imperfecta, hæc perfecta, & huic omnes ſcientiæ famulantur, etiam ipſa theologia naturalis, quæ eſt Metaphyſica Metaphyſicæ vero ſeruiunt ſcientiæ tantum reliquæ naturales, etiam ipſa moralis, cum huius finis ſub illius fine comprehendatur, vt dictum eſt. op. 70. q. 2. art. 3 ad 7. q. 5. & 6. a. 4. c.

Ad tertium dicendum, quod quando Philoſophus docet de ratione ſcientiæ eſſe, & conſequẽter cuiuſlibet ſcientiæ, atque adeo Metaphyſicæ reſoluere vſque ad indiuidua, per indiuidua, vel intelligit ſpeciẽ, quæ non diuiditur per differentias formales, vel genus ſupremũ, quod non diuiditur per genus, & differentiam, tamquam per partes definientes, vel propoſitionem immediatam, & hæc tria ſunt maxime intelligibilia, vt per ſe manifeſtum eſt. q. 56. log. a. 4. c. 12. met. l. 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum Metaphyſica oſtendat an ſit, & quid ſit de ſubiecto aliarum ſcientiarum.

VIdetur quod Metaphyſica non oſtendat de ſubiectis aliarum ſcientiarum an ſit, & quid ſit. Dicit enim Philoſophus 6. met. t. p. & 11. met. c. 6. quod aliquæ ſcientiæ ſupponunt ſuum ſubiectum eſſe, aliquæ non, ſed illud probant, ergo Metaphyſica non oſtendit de ſubiectis omnium ſcientiarum quod ſint & quid ſint, ſed vtrumque poſſunt aliquæ ſcientiæ oſtendere. 6 met. l. p. 11. met. l. 7.

2 Præterea ſcientia eſt tantum de vniuerſalibus, ſed de ratione vniuerſalis non eſt actu exiſtere, ſed hoc eſt proprium indiuiduorum, ergo Metaphyſica, quæ eſt ſcientia, non poteſt oſtendere de vlla re, quã conſiderat, exiſtentiam, & conſequenter nec de ſubiectis aliarum ſcientiarum. Tab. v. ſcientia n. 48. Tab. v. indiuiduum nu. 12.

3 Præterea in qualibet ſcientia ad ſciendum an eſt, & quid eſt alicuius rei, oportet vti pro medio quid nominis, non autem quid rei, quia hoc ſequitur quæſtionem an eſt; ſed in qualibet ſcientia habetur cognitio quid nominis ſubiecti, ergo Metaphyſica non oſtendit an ſit, & quid ſit de ſubiectis aliarum ſcientiarum. p. p q. 2. art. 2. ad 2. p. poſt. l. 2.

4 Præterea definitio, ſeu quodquid maxime complectitur cauſam formalem, quæ eſt cauſa intrinſeca, & longe perfectior, quam materia, ſed multæ ſcientiæ demonſtrant per cauſam formalem, vt dictum eſt, ergo multæ oſtendunt quodquid ſui ſubiecti. q. præced. a. 7.

5 Præterea Metaphyſica non conſiderat res particulares ſecundũ propriã naturam, quia ratio entis vt ens eſt, quæ eſt ratio formalis ſubiecti ipſius, non eſt ſufficiens ad ſpecialem rerum cognitionem, cum q. præced. a. 6 q. p. prob. ſeu art. 2.

ſit diuerſificata in diuerſis, ſed qniditas rei nihil eſt aliud, quam propria natura, & eſſentia rei, ergo Metaphyſica non conſiderat, neqne oſtendit quodquid vllius ſubiecti alterius ſcientiæ.

6. met. l. p. 11. met. l. 7. Sed contra eſt, quod Philoſophus 6. met t. p & 11. met. cap. 6. dicit quod oſtendere an ſit, & quid ſit de ſubiectis reliquarum ſcientiarum pertinet ad Metaphyſicum.

q. præced a. 5. & 6. met. l. p. 2 Præterea ſola Metaphyſica conſiderat abſtracta à materia ſecundum eſſe, & rationem, ſed huiuſmodi ſunt ens. & quodquid, quia vnumquodque habet eſſe per ſuam quidditatem, ergo Metaphyſica de ſubiectis aliarum ſcientiarum oſtendit quodquid.

6. met. l. p. Reſpondeo dicendum, quod ad nullam ſcientiam particularem ſpectat determinare, vel oſtendere de proprio ſubiecto quodquid eſt, & dicere de eodem quod ſit, vel non ſit, ſed vtrunque ſpectat ad Metaphyſicam. Ratio huius eſt, quia omnes ſcientiæ particulares ſunt circa vnum aliquod particulare genus entis, vt circa numerum, vel magnitudinē, vel quid huiuſmodi, & vnaquæque ita tractat de iſto ſubiecto, quod non de alio; nulla enim determinat de ente in cōmuni, nec de aliquo particulari ente inquantum eſt ens, vt Arithmetica non tractat de numero inquantum eſt ens, ſed inquātum numerus: de quolibet enim ente vt ens eſt, & de ente in communi, proprium eſt Metaphyſici conſiderata: & quia eiuſdem eſt cōſiderare de ente inquantum eſt ens, & de eo quod quid eſt, ſeu de quidditate, quia vnūquodque habet eſſe per ſuam quidditatē, ideo etiam aliæ ſcientiæ particulares nullam determinationem faciunt de quidditate rei, & de definitione, quæ ipſam ſignificat, ſed ex ipſo quodquid eſt ad alia procedunt, vtentes eo quaſi demōſtrato principio ad alia probanda: ipſum autem quodquid eſt ſubiecti aliæ ſcientiæ faciunt eſſe manifeſtum, vel per ſenſum, vt ſcientia de animalibus accipit quid eſt animal per ſenſum, & motum, quibus animal à non animali diſtinguitur, vel per ſuppoſitionem ab aliqua alia ſciātia, ſicut geometria accipit quid eſt magnitudo à primo Philoſopho, & ſic ex ipſo quodquid eſt noto per ſenſum, vel per ſuppoſitionem demonſtrant ſcientiæ proprias paſſiones, quæ ſecundum ſe inſunt ſubiecto, circa quod ſunt: nam definitio eſt medium in demonſtratione propter qoid. Sicut autem nulla ſcientia particularis dicit quodquid eſt, ita etiam nulla earum dicit de ſubiecto, circa quod verſatur, eſt an non eſt: & hoc rationabiliter accidit, quia eiuſdem ſcientiæ eſt determinare quæſtionem an ſit, & manifeſtare quid eſt: oportet enim quodquid eſt accipere vt medium ad oſtendendum an eſt, & vtrumque conſiderare eſt Philoſophi, qui cōſiderat ens inquantum ens: Et ideo quælibet ſcientia particularis ſupponit de ſuo ſubiecto quia eſt, & quid eſt, vt dicitur in p. poſt. & hoc eſt ſignum, quod nulla ſcientia particularis determinat de ente ſimpliciter, nec de aliquo ente inquantum eſt ens. Vnde manifeſtum eſt, quod vtrumque oſtendere ad ſolam Metaphyſicam ſpectat, ſicut ſola conſiderans ens inquantum ens.

6 met. l. p. 11 met. l. 7. Ad primum ergo dicendom, quod nulla ſcientia probat, & demonſtrat de ſuo ſubiecto quid ſit, & an ſit, ſed vtrumqua accipit per ſenſum manifeſtum, vt dicitur 6. met t. p. & 11. met. cap. 6. quamquam, quia definitio eſt medium demonſtrationis, non poteſt eſſe demōſtratio de quidditate rei, ſed hæc debet alio modo oſtendi, puta diuiſione, & alijs modis poſitis à Philoſopho in 2. poſt. quibus modis non vtuntur particulares ſcientiæ.

2. poſt. l. 7. q. 22. log. 2. 8. Ad ſecundum dicendum, quod vniuerſale exiſtit in ſuis ſingularibus: & de ſubiecto ſufficit quod oſtendatur quod ſit, vel in ſuis indiuiduis, vel in cauſa, vel in aliqua cognitione, vt dictum eſt.

Ad tertium dicendum, quod imperfecta, & confuſa cognitio quid eſt antecedit cognitionem an eſt, cognitio autem perfecta, & diſtincta illam conſequitur. op. 70. q. 5. ar. 3. 6.

Ad quartum dicendum, quod reliquæ ſcientiæ in ſuis demonſtrationibus aſſerunt quidditatem, & definitionem ſui ſubiecti, ſed vel per ſenſum acceptam, vel à prima Philoſophia, vt dictum eſt. in c.

Vel dic, quod ſicut reliquæ ſcientiæ conſiderant tale ens, vt tale ens, ita & conſiderant definitionas, & quidditates ſuorū ſubiectorum, vt tales ſunt, puta ex materia, & forma, vt dictum eſt. 6 met. l. 5. 8. met. l. 19. præced. a. 7.

Ad quintum dicendum, quod Metaphyſica conſiderat omnes quidditates particulares rerum omniū, ſed non in particulari, quomodo illas conſiderant ſcientiæ particulares, aſſerendo illas, & illis vtendo ſecundum quod cognoſci poſſunt per rationem formalem ſubiecti talis ſcientiæ, ſed tantum in vniuerſali, oſtendendo ſcilicet ex quibus, & qualibus partibus conſtituatur definitio, cuius ſignificatum eſt ipſum qaodquid eſt. in prol. p. ſen. l. c. ii arg.

ARTICVLVS III.

Vtrum Metaphyſica conſideret prima principia ſcientiarum omnium, & demonſtrationum.

VIdetur quod Metaphyſica non conſideret prima principia omnium ſcientiarum, & demonſtrationum. Vt enim argumentatur Philoſophus 3. met. t. 4. cum omnes ſcientiæ vtantur prædictis principiis, nulla ratio eſſe videtur, quare magis pertineant ad vnam, quam ad aliam. Nec etiam videtur rationabile, quod eorum conſideratio pertineat ad omnes ſcientias, quia ſic ſequeretur quod idem tractaretur in diuerſis ſcientiis, quod eſſet ſuperfluum, videtur ergo quod nulla ſcientia tradit cognitionem de huiuſmodi principiis, & per conſequens nec ſcientia Metaphyſica. 3. met. l. 5.

2 Præterea duplex eſt modus cognoſcendi in ſcientiis, vnus per definitionem, alter per demonſtrationem: ſed neutro modo cognoſci poſſunt prædicta principia, non primo, tum quia talium cognitio præſupponitur ante omnes ſcientias, cum ſtatim à principio cognoſcantur termini, ex quibus componuntur, per quorum cognitionem ſtatim ipſa principia cognoſcuntur: tum quia talis cognitio principiorum ineſt nobis ſtatim à natura: neque ſecundo modo, quia ſi eſſet aliqua demonſtratio de eis, oporteret tria tunc principia conſiderari, ſcilicet genus ſubiectum, paſſiones, & dignitates: impoſſibile autem eſt de his omnibus eſſe demonſtrationem: non enim demonſtrantur ſubiecta, ſed de ſubiectis paſſiones, de ſubiectis vero oportet præcognoſcere an eſt, & quid eſt, vt dicitur in p. poſt. & hoc ideo, quia neceſſe eſt demonſtrationem eſſe ex aliquibus ſicut ex principiis, quæ ſunt dignitates, & circa aliquod, quod eſt ſubiectum, & aliquorum, quæ ſunt paſſiones: & hinc patet quod dignitates non demonſtrantur, quia oporteret qood haberent aliquas dignitates priores, quod impoſſibile. Vnde relinquitur quod nullo modo ad Metaphyſicam ſpectat conſiderare prima principia ſcientiarum, & demonſtrationum. ibidem.

3 Præterea docet Philoſophus 2. poſt. in fine quod prima principia demonſtrationum pertinent ad intellectum, qui eſt habitus principiorum, non autem ad ſcientiam: ſed Metaphyſica non eſt 2. poſt. l. 4. q. 9. 4. 1.

intellectus,ſed ſcientia,vt dictum eſt,ergn ad Metaphyſicam non pertinet conſiderate prima principia demonſtrationum.

p met.l.ᵃ2. ſ. met l ſ 4 met.l ſ.

4 Præterea Metaphyſica verſatut circa difficillima,cum ſit ſapientia vt dicit Philoſophus p. met. c. 2. ſed prima principia omnium ſcientiatum, & demonſtrationum ſunt pet ſe nota; cum eorum termini in conceptionem omnium cadant, ergo Metaphyſica non conſidetat prima principia omnium ſcientiatum.

a præced.

5 Præterea vel Metaphyſica conſiderat hæc principia, illa ſupponendo, vel illa demonſtrando, vel illis vtendo:non primum,quia hoc idem faciunt aliæ ſcientiæ,vt dictum eſt: neque ſecundum, quia demonſtrationis oon poteſt eſſe demonſtratio, nec ſcientia de principio ſcientiæ,vt docet Philoſophus a.poſt.in fine,& 4.met.t.7. & 8. hoc autem contingeret,ſi Metaphyſica,quæ eſt ſcientia demonſtratiua,prima principia omnium ſcientiaɪum conſideraret:neque tertium,quia omnes ſcientiæ vtuntur primis principiis,vt patet in mathematica, quæ vtitur hoc principin. Omne totum eſt maius ſua parte, ergo Metapbyſica non conſideiat prima principia demonſtrationum.

a poſt. l. vlt. 4 met l. ſ. ſ met l ſ. p met.l.p.

Sed contra eſt quod Philoſophus 4. met. t. 7. 8. p. phyſ.t.8.& 11.met.c.p dicit quod ad Metaphyſicam ſpectat conſiderate prima principia demonſtrationum,& ſcientiatum.

4.met. l. ſ. 11.met.l.p. p phyſ.l a.

a Præterea quæcunque communia à ſcientiis particularibos particulariter accipiuntur ſecundum quod accipiuntur in ſui cnmmunitate, pertinent ad conſiderationem Metaphyſicæ, cum incognita non debeant permanere,quia ex eorum cognitione alia dependent,ſed prima principia demonſtrationis accipiuntur à particularibus ſcientiis particulariter, nam vtuntur principiis communibus applicatis propriæ materiæ, vt hoc principium commune: ſi ab æqualibus æqualia demas,quæ remanẽt ſunt æqualia,Mathematica applicat ad determioatam quantitatem,puta Arithmetica ad numeros, & Geometria ad magnitudines,prima vero Philoſophia principia communia conſiderat in ſua communitate,nam cõſiderat ens,vt ens in communi, ergo ad Metaphyſicam pertinet conſiderate prima principia demonſtrationum.

11 met. l. p. 4.met.l.ſ.

3 Præterea quæcunque inſunt, & conueniunt omnibus entibus,& non ſolum alicoi generi entium ſeparatim ab aliis,pertinent ad conſiderarioоem primæ Philoſophiæ,ſeu Metaphyſicæ:ſed prima principia demonſtrationis ſunt huiuſmodi, nã omnes ſciẽtiæ illis vtuntur,quatenus termini propriorum principiorum accipiunt prædicationem terminorum,ex quibus componuntur prædicta principia, qui ſunt ens non ens,totum æquale, inæquale, idem, & diuerſum,ergo illa principia ſunt conſiderationis Metaphyſicæ.

met. l. p. met.l.ſ.

Reſpondeo dicendum, quod ad Metaphyſicam pertinet conſiderare prima principia demonſtrationis. Ad cuius euidentiam ſciendom, quod propoſitiones per ſe notæ ſunt, quæ ſtatim notis terminis cognoſcuntur,vt dicitur p. poſt. Hoc autem contingit in illis propoſitionibus,in quibus prædicatum ponitur in definitione ſubiecti, vel prædicatum eſt idem ſubiecto:ſed cõtingit aliquam propoſitiooem quantum in ſe eſt,eſſe per ſe notam, non tamen eſſe per ſe notam omnibus, qui ignorant definitionem prædicati,& ſubiecti Vnde Boet. dicit in lib. de hebdom, quod quædam ſunt per ſe nota ſapientibus, quæ non ſunt per ſe nota omnibus. Illa autem ſunt per ſe nota omnibus, quorum termini in conceptionem omnium cadunt.Huiuſmodi autem ſunt communia,eo quod noſtra cognitio à communibus ad propria peruenit,vt dicitur in p phyſ.t 4. & ideo iſtæ propoſitiones ſunt prima demonſtrationum principia,quæ componuntur ex terminis communibus, ſicut totum,& pars,vt omne totum eſt maius ſua parte,& ſicut æquale,& inæquale,vt quæ vni, & eidem ſunt æqualia,ſibi ſunt æqualia, & eadem ratio eſt de ſimilibos, & quia huiuſmodi communes termini pertinent ad cooſiderationem Philoſophi,ideo conſiderate hæc principia ſpectat ad Philoſophum primum Determinat autem ea primus Philoſophus nõ demonſtrando,ſed rationes terminorum tradendo, vt quid totum,quid pars,& ſic de aliis,hoc enim cognito,veritas prædictorum principiorum maoifeſta relinquitur.

Ad primum ergo dicendum, quod ad primũ Philoſophum potius pertinet conſideratio dignitatum, inquantum ad ipſum pertinet conſideratio entis in commoni,ad quod per ſe pertinent huiuſmodi prima principia,vt maxime apparet in eo, quod eſt maxime primum principium, ſcilicet impoſſibile eſt idem eſſe,& non eſſe:Vnde omnes ſcieutiæ particulares vtuntur huiuſmodi principiis,ſicut vtuntur ipſo ente,quod tamen principaliter conſideraɪ primus Philoſopbus. 3. met.l. ſ.

Ad ſecundum dicendum, quod Philoſophus non conſiderat huiuſmodi principia, tamquam faciens ea ſcite definiendo,vel abſolute demonſtrando, ſed ſolum eleocbice, ideſt contradicendo diſputatiue negaotibus ea, vt dicit Philoſophus 4. met. t. 9. de primo principio impoſſibile eſt idem eſſe, & non eſſe. ibid & 4 met.l.ſ.&6.

Ad tertium dicendum, quod veritas, & cognitio principiorum indemonſtrabilium, quæ ſunt prioci-pia demonſtrationis,depender ex ratione terminorum,cognito enim quid eſt totum,& quid eſt pars, ſtatim cognoſcitur,quod omne totum eſt maius ſua parte;cognoſcere autem rationem entis, & non entis,& totius,& partis,& aliorum,quæ conſequuntur ad ens, ex quibus ſicut ex terminis conſtituuntur principia indemonſtrabilia,pertinet ad ſapientiam, quam diximus ſupra cum Pbiloſopho eſſe Metapbyſicam,quia ens commune eſt proprius effectus cauſæ altiſſimæ, quam conſiderat Metaphyſica, puta Dei,& ideo ſapientia, ſeu Metaphyſica non ſolum vtitur principiis indemonſtrabilibus,quorum eſt intellectus,concludendo ex eis,ſicut etiam aliæ ſcientiæ,ſed etiam iudicando de eis,& diſputando contra negantes illa, vnde ſapientia continet in ſe intellectum,& ſcientiam Et ita non eſt mirum, qund verſetur circa illa,circa quæ verſatur habitus principiorum,puta intellectus,ſicut etiam verſatur circa concluſiones,de quibus eſt ſcientia. p.1.66.a.5. ad 4. 57 2. 1 ad 1. q.p. prol.ſent a. 3.c 6. ethic. l.5. p p.q p. a.8. c.p.1 57.a. 2.ad p & 2. 66.a 5.ad 4. 3 d 35 q p.a. 4. queſtiuncula p.

Ad quartum dicendnm, quod licet principia ratione communium terminorum ſint quoad ſimplicem apprehenſionem maxime nobis, & primo oota,ſunt tamen poſterius nota,atque adeo magis difficilia,quantum ad inueſtigationem naturalium proprietatum, & cauſarum, eo quod per cauſas particulares,quæ ſunt vnius generis,vel ſpeciei,potuenimus io cauſas vniuerſales. p.met.l.a.

Ad quintum dicendum, quod Metaphyſica conſiderat prima principia demonſtrationis, vtendo illis ſecundum quod ſe extendunt ad omnia entia, ſicut naturalis iiſdem vtitur,ſecundum quod ſe extendũt ad entia mobilia, & non vlterius, & illa demonſtrando,non quidem ſimpliciter, quia ſic peteretur principium, ſed redarguitiue contra negantes illa. 3.met.l.ſ.4 met.l.ſ &6. 11 met.l.4. p.poſt.l.20. 6.eth.l.ſ.p. a 57 a.2 ad p &. 2 66 a. ſ.ad 4.

QVÆSTIO III.

De ente in communi.

Deinde conſiderandum eſt de iis, circa quę verſatur Metaphyſica, quæ quia ſunt abſtracta à materia, & motu, & ſunt in duplici differentia, nam quædam ita dicuntur, quia de ratione earum non eſt eſſe in materia, & motu, ſeu quia non vniuerſaliter, & de neceſſitate habent eſſe in materia, licet quandoque ſint in materia, & motu, vt ens in communi, & quæ illud conſequuntur, vt ſubſtantia, actus, & potentia, & ad hoc caput poteſt etiam reuocari anima rationalis ſeparata; quædam vero ita dicuntur, quia de ratione eorum eſt eſſe ſine materia, & huiuſmodi ſunt Deus, & intelligentiæ, ideo conſideratio abſtractorum à materia erit quadruplex iuxta quatuor genera prędicta, primum autem agemus de ente in communi, tum de intelligentijs, deinde de anima ſeparata, poſtremo de Deo.

q p.1.5.ad 4.

Circa primum quatuor conſiderabimus. Primo quidem ipſum ens in communi, deinde principia paſſiones, tertio, quarto diuiſiones entis.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR TRIA.

Primo vtrum ens prædicetur vniuoce, an vero analogice, vel æquiuoce de Deo & creaturis.

2 *Vtrum ens prædicetur vniuoce, an vero analogice, vel æquiuoce de ſubſtantia, & accidente.*

3 *Vtrum conceptus entis ſit præciſus à conceptu ſubſtantiæ, & accidentis.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ens prædicetur vniuoce, an vero analogice, vel æquiuoce de Deo, & creaturis.

p p. q 13. a. 5. arg. 1. q 7. de pot. arg p. — Videtur quod ens prædicatur vniuoce de Deo, & creaturis. Menſura enim eſt homogenea menſurato, vt dicitur 10. met. t. 4. ſed Deus eſt menſura prima omnium entium, vt dicitur ibidē, ergo Deus eſt homogeneus creaturis, & ſic nomen entis vniuoce prædicabitur de Deo & creaturis.

p p. arg. 2. de pot. arg. 2. — 2 Præterea ſimilia ſunt, quæ communicant in forma, ſed creatura poteſt Deo aſſimilari, iuxta illud Gen. primo, faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, ergo creaturæ ad Deum eſt aliqua communicatio formæ: de omnibus autem communicantibus in forma poteſt illa forma vniuoce prædicari ergo cū Deus, & creatura cōmunicēt in entitate, poterit ens vniuoce prædicari de illis.

de pot. ar. 5. — 3 Præterea nihil cognoſcitur niſi per ſpeciē vnius rationis: non enim albedo, quę eſt in pariete cognoſceretur per ſpeciē, quæ eſt in oculo, niſi eſſet vnius rationis, ſed Deus per ſuum eſſe cognoſcit omnia entia, ſicut per ſuam bonitatē cognoſcit omnia bona, ergo eſſe Dei, & creaturæ ſunt vnius rationis, & ſic ens vniuoce dicitur de Deo, & creaturis.

ibid. arg. 6. — 4 Præterea domus, quæ eſt in mente artificis, & domus quæ eſt in materia, ſunt vnius rationis, ſed omnia entia creata proceſſerunt à Deo ſicut artificiata ab artifice, ergo entitas, quæ eſt in Deo, eſt vnius rationis cum entitate, quæ eſt in creatura. Et ſic idem, quod prius.

5 Præterea omne æquiuocum reducitur ad vniuocum, ſicut multa ad vnū: nā ſi hoc nomē canis æquiuoce dicitur de latrabili, & marino, oportet quod de aliquibus vniuoce dicatur, ſcilicet de omnibus latrabilibus, aliter enim eſſet procedere in infinitum: inueniuntur autem quædam agentia vniuoca, quæ conueniunt cum ſuis effectibus in nomine, & definitione, vt homo generat hominē, quædā vero agētia æquiuoca, ſicut ſol cauſat calidū. cum tamen ipſe non ſit calidus, niſi æquiuoce. Videtur igitur quod primum agens, ad quod omnia agentia reducuntur, ſit agens vniuocum, & ita ens, quod de Deo, & creatura dicitur, vniuoce prædicabitur. — arg. 7. q p. arg. 9.

Sed contra, quod vniuoce de pluribus prædicatur, vtroque illorum ad minus ſecūdum intellectum eſt ſimplicius, ſed Deo neque ſecundum rem, neque ſecundum intellectum poteſt aliquid eſſe ſimplicius, ergo nihil de Deo, & creaturis poteſt vniuoce prædicari, & conſequenter nec nomen ens. — p. c. g. c. 32. ratione 4.

2 Præterea quod de pluribus prædicatur vniuoce, ſecundum participationem cuilibet eorum conuenit, de quo prædicatur, nā ſpecies participat genus, & indiuiduum ſpeciem, ſed de Deo nihil dicitur per participationem: nam omne, quod participatur, determinatur ad modum participati, & ſic partialiter, ſeu particulariter habetur, & nō ſecundum omnem perfectionis modum, oportet ergo nec ens, nec vllum aliud nomen vniuoce de Deo, & creaturis prædicari. — arg. 5.

1 Videtur, quod ens æquiuoce prædicetur de Deo, & creaturis Quia quidquid prædicatur de aliquibus ſecundum idem nomen, ſed non ſecundum eandem rationem, non prædicatur vniuoce, ſed æquiuoce, ſed nullum nomen conuenit Deo ſecundum illā rationem, ſecundum quā dicitur de creatura, nam eſſe non eſt de eſſentia creaturę, ſicut eſt de eſſentia Dei, nam Deus eſt ſuum eſſe, non ſic creatura, ergo ens dicitur de Deo, & creatura æquiuoce. — p. p arg. p. ſed contra.

2 Præterea Deus plus diſtat a creaturis, quā quæcunque creaturæ ad inuicem: ſed propter diſtantiam quarundam creaturarum contingit, quod nihil vniuoce de eis prædicari poteſt, ſed æquiuoce, ſicut de his quæ non communicant in genere, ergo multo minus de Deo, & creaturis poterit aliquid dici vniuoce, ſed tantum æquiuoce. — p. p a. 2. ſed contra.

3 Præterea dicit Philoſophus 10. met. t. 20. quod æterno & temporali nihil eſt commune niſi nomen, quod eſt eſſe commune æquiuoce, ſed Deus eſt æternus, creatura temporalis, ergo nihil poteſt eſſe commune Deo, & creaturis niſi ſecundum nomen, & conſequenter æquiuoce. — q. 7. de pot. a. 7. arg p. ſed contra.

Sed contra, in his, quæ ſunt æquiuoca, idem nomē imponitur vni rei, nullo habito reſpectu ad rē aliam, ſed in nomine entis conſideratur ordo cauſati, & cauſæ, ergo nomen entis non dicitur de Deo, & creatura æquiuoce. — p c. g. c. 33. op 2. c. 27.

2 Præterea vbi eſt pura æquiuocatio, nulla ſimilitudo in illis rebus attenditur, ſed ſolum vnitas nominis: ſed creaturæ ad Deum eſt aliquis modus ſimilitudinis, cum de natura agētis ſit, vt ſibi ſimile agat, ergo nomen entis de Deo, & creatura non dicitur æquiuoce. — p c. g c. 29 & 31.

Reſpōdeo dicendū, quod ens neque vniuoce prædicatur de Deo, & creaturis, neque æquiuoce, ſed analogice: & quidē quod ens nō prædicetur vniuoce, probatur primo, quia omnis effectus vniuoci agētis adæquat virtutē illius, nulla autē creatura, cū ſit finita, poteſt adæquare virtutē primi agentis, cum ſit infinita. Secundo quia diuerſa habitudo ad eſſe impedit vniuocam prædicationem entis, propterea enim vt infra dicemus, ens non dicitur vniuoce — q. 7. de pot. a 7. c. p p. q 13 a 5. c. p. q. prologi ſenta 2 ad 2.

de ſubſtantia, & accidente, quia ſubſtantia eſt ens, tamquam per ſe habens eſſe, accidens vero tãquam cuius eſſe eſt ineſſe, Deus autem alio modo ſe habet ad eſſe, quam vlla creatura, nam ipſe eſt ſuum eſſe, quod nulli alij creaturæ conuenit, vnde nullo modo vniuoce de Deo, & creatura dicitur, & per conſequẽs nec aliquid aliorum prædicabilium, inter quæ primũ eſt ipſum ens. Quod vero neque pure æquiuoce dicatur ens de Deo, & creaturis, manifeſtum etiam eſt, quia in pure æquiuocis, quæ Philoſophus nominat à caſu æquiuoca, non dicitur aliquid de vno per reſpectum ad alterum, omnia autẽ, quæ dicuntur de Deo, & creaturis, nedum ens ſolum, dicuntur de Deo ſecundum aliquem reſpectum ad creaturas, vel è conuerſo, vt patet per omnes opiniones, quæ circumferuntur de expoſitione diuinorum nominum, vnde impoſſibile eſt quod ſit pura æquiuocatio, Item cum omnis noſtra cognitio de Deo ex creaturis ſumatur, ſi non erit niſi conuenientia in nomine entis, nihil ſciemus de Deo, cum dicimus Deus eſt ens, niſi nomen tantum vanum, cui res non ſubſit: Vnde ſequeretur etiã quod omnes demõſtrationes à Philoſophis datæ de Deo eſſent ſophiſticæ. v. g. ſi dicatur quod omne, quod eſt in potentia, reducitur ad actũ per ens actu, & ex hoc concluderetur, quod Deus eſt ens actu, quia per ipſum omnia in eſſe educũtur, erit fallacia æquiuocationis, & ſic de omnibus alijs. Et prætereа oportet cauſatũ eſſe aliqualiter ſimile cauſæ, vnde oportet de cauſato, & cauſa nihil pure æquiuoce dici. Et ideo aliter dicendũ eſt, quod ens prędicatur de Deo, & creatura analogice; quoniam vero prædicationis analogicę duplex eſt modus, vnus, quo aliquid prædicatur de duobus per reſpectum ad aliquod tertium ſicut ens de quãtitate, & qualitate per reſpectum ad ſubſtantiam, alius vero, quo aliquid prædicatur de duobus per reſpectum vnius ad alterum: ens non prædicatur de Deo, & creatura primo modo analogiæ ſed ſecundo. Nam in primo modo prędicationis oportet eſſe aliquid prius duobus, ad quod ambo reſpectum habent, ſicut ſubſtantia ad quantitatem, & qualitatem: In ſecundo autẽ non, ſed neceſſe eſt vnum eſſe prius altero: Deo autem nihil eſt prius, ſed ipſe eſt prior creatura Et ſic manifeſtum eſt, quod ens neque vniuoce, neque pure æquiuoce, ſed analogice de Deo, & creatura prædicatur.

Vid. q. p. prol a. 2. ad 2. quæ analogia ſit inter Deum & creaturas. & q. 2. de verit. a. 11. ad. 2.

p p ad 1. 7. de pot. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod Deus non eſt menſura adæquata, & proportionata menſuratis, & ideo non oportet quod in genere, & in eadem omnino ratione conueniat cum creaturis.

p p ad 2. de pot ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod ſimilitudo creaturæ ad Deum eſt imperfecta, atque adeo deficiens a ſimilitudine vniuocorum in duobus, primo quia non eſt per participationem vnius formæ, ſicut duo calida ſecundum participationẽ vnius caloris, eſſe enim, quod nomine entis prædicatur de Deo, & creaturis, de Deo prædicatur per eſſentiam, de creaturis vero per participationem. Secundo quia ipſum eſſe in creatura participatum deficit à ratione ipſius eſſe, quod eſt Deus.

de pot. ad 5. Ad tertium dicendum, quod inquantum ſpecies intelligibilis eminentior eſt in aliquo, tanto ex ea relinquitur perfectior cognitio, ſicut ex ſpecie lapidis in intellectu, quã in ſenſu. Vnde per hoc Deus perfectiſſime poteſt cognoſcere res per ſuam eſſentiã, inquantum ſua eſſentia eſt ſupereminens ſimilitudo rerum, & non adæquata.

ibid. ad 7. Ad quartum dicendum, quod inter creaturam, & Deum eſt duplex ſimilitudo, vna creaturæ ad intellectum diuinum, & ſic forma intellecta per Deum eſt vnius rationis cum re intellecta, licet non habeat eundem modũ eſſendi, quia forma intellecta eſt tãtum in intellectu, forma autem creaturæ eſt vt in re. Alio modo ſecundum quod ipſa diuina eſſentia eſt omnium rerum ſimilitudo ſuperexcellens, & non vnius rationis, & ex hoc modo ſimilitudinis contingit, quod ens, & bonum, & huiuſmodi prædicentur communiter de Deo, & creaturis, non autem ex primo. Non enim hæc eſt ratio Dei, cum dicimus, quod Deus eſt ens, vel quod eſt bonus, quia entitatem, vel bonitatẽ creaturæ intelligit, cum nec etiam domus, quæ eſt in mente artificis, cum domo, quæ eſt in materia, eſt vniuoce domus.

Ad quintũ dicendum, quod licet in prædicationibus oporteat ęquiuoca ad vniuoca reduci, in actionibus tamen agens non vniuocum ex neceſſitate præcedit agens vniuocum. Agens enim non vniuocum eſt cauſa vniuerſalis totius ſpeciei, vt ſol eſt cauſa generationis omniũ hominũ. Agens verò vniuocum non eſt cauſa agẽs vniuerſalis totius ſpeciei, alioqui eſſet cauſa ſui ipſius, cum ſub ſpecie contineatur, ſed eſt cauſa particularis reſpectu huius indiuidui, quod in participatione ſpeciei conſtituit. Cauſa igitur vniuerſalis totius ſpeciei non eſt agens vniuocum, cauſa autem vniuerſalis eſt prior particulari. Hoc autem agens vniuerſale licet non ſit vniuocum, non tamen eſt omnino æquiuocum, quia ſic non faceret ſibi ſimile, ſed poteſt dici agens analogicum: ſicut in prædicationibus omnia vniuoca reducuntur ad vnum primum non vniuocum, ſed analogicum, quod eſt ens. Et ex his patet ad ſextum, ſeptimum 8 & 9. quæ tantum concludunt, quod ens non prædicatur vniuoce de Deo, & creaturis. ibid ad 7. & p. p. ad p.

Ad decimum dicendum, quod Philoſophus loquitur de cõmunitate naturaliter, & non logice: ea vero, quę habent diuerſum modum eſſendi non cõmunicant in aliquo ſecundum eſſe, quod conſiderat naturalis, poſſunt tamen cõmunicare in aliqua cõmuni intentione, quam conſiderat logicus. Et prætereа etiam ſecundum naturales corpus elementare, & cæleſte non ſunt vnius generis, ſed ſecundũ logicum ſunt. Nihilominus tamen Philoſophus non intendit excludere analogicam communitatem; ſed vniuocã tantum, vult enim oſtendere quod corruptibile, & incorruptibile non communicant in genere. q. 7. de pot ar. 7. ad p. a. p.

ARTICVLVS II.

Vtrum ens prædicetur vniuoce, an vero æquiuoce, vel analogice de ſubſtantia, & accidente.

VIdetur quod ens prædicetur vniuoce de ſubſtantia, & accidente. Dicit enim Philoſophus 10. met. quod ens ſicut & vnum non ſignificant ſubſtantiam eorum, de quibus dicuntur, & ideo ſignificant aliquid, quod contrahitur per illa, quæ conſtituunt rationem ſubſtantiæ, & accidentis: at hoc eſt ens eſſe vniuocum ſubſtantiæ, & accidenti, quia ſi eſſet æquiuocum, vel analogum, ſignificaret rationem ſubſtantiæ, & accidentis, ergo ens prædicatur vniuoce de ſubſtantia, & accidente. 10 met. l. 8.

2 Præterea Philoſophus 3. metaph. t. 10. vocat ens, & vnum prima generum, ſed omne genus eſt vniuocum ijs, de quibus prædicatur, vt dictum eſt ex Philoſopho 4. topica. 1. & in prædicam. c. de ſubſtantia, ergo ens eſt vniuocum ſubſtantiæ, & accidenti. 3. met. l. 8. q. 9. log. a. 2. c. q. p. prol. a. 2. ad 2. 2. d. p. q. p. a. p. c. 2. met. l. 2. 4.

3 Præterea illud prędicatur vniuoce, quod prædicatur ſecundum idem nomen, & ſecundũ eandẽ rationem, vt dictum eſt ex Philoſopho: ſed ens prædicatur ſecundum idem nomen, vt patet, & ſecundum eandem rationem de ſubſtantia, & accidente: met. l. a p. a. q. 4. a. 2. c. quol. 2. a. 5. c. 4 met l p. & 4.

natura enim entitatis eſt vnius rationis in omnibus entibus,& de ratione cuiuſlibet entis, vt dicitur 4. met.t.3.ergo ens eſt vniuocum ſubſtantiæ, & accidenti.

4. met.l.2. 4 Præterea probat Philoſophus 4. met t.2. qood datur vna ſcientia metaphyſica de ente, vt ens eſt, hac ratione Omnium eorum, quæ ſunt vnius generis eſt vnus ſenſus,& vna ſcientia, ſicut viſus eſt de omnibus coloribus,& grammatica conſiderat omnes voces,ſed omnia entia ſunt vnius generis, ergo aliqua ſcientia vna debet conſiderare ens vt ens:quę ratio,vt patet,ſopponit rationem entis eſſe omnino vnam,& conſequenter vniuocam.

q.9 lug.ibi. Sed contra eſt,quod Philoſophus plurihos in locis negat ens eſſe genus,vt dictum eſt, ſed ſi ens eſſet vniuocum ad omnia entia, eſſet genus, quia vt dictum eſt,genus eſt,quod vniuoce prædicatur de pluſibus ſpecie differentibus, ergo ens non eſt vniuocum ſubſtantiæ,& accidenti.

p c g c.33. q. 7. de pot. ar.1.arg.4.2. p. q. 2 de ver.art.11. arg. p. 5 Videtur quod ens prædicetur æquiuoce de ſobſtantia,& accidente, quia vbi nulla eſt ſimilitodo, ibi nihil poteſt communiter prædicari niſi æquiuoce,ſed inter ſubſtantiam,& accidens, nulla eſt ſimilitudo,cũ ſimilitudo ſit rerum differentium eadem qualitas,ergo ens dicitur æquiuoce.

q. 2. de ver. ar. 11.arg.7. 2 Præterea plus differunt ſubſtantia, & accideos, quæ in nullo genere conueniunt, quam canis lattabilis,& piſcis marinus,quæ conueniunt in vno genere,cum ſint ſpecies ſubſtantiæ: ſed canis lattabilis, & marinus pote æquiuocantur in nomine canis, eo quod non conueniunt in vna propria ratione canis, ergo a fortiori ſubſtantia, & accidens erunt pure æquiuoca æquiuocata ipſius entis.

3 Præterea dicit Porphirius, ſi quis omnia entia vocet, æquiooce nuncupabit,& non vniuoce, ergo ens dicitur æquiuoce de ſubſtantia, & accidente.

4 met.l.p. Sed contra eſt.quod Philoſophus 4.met.initio dicit quod ens multis qoidem dicitur modis, ſed ad vnum,& vnam aliquam naturam,& non æquiuoce.

q 7. de pot. ar.7 c. Reſpondeo dicendum, quod ens neque vniuoce prædicatur de ſubſtantia,& accidente, neque æquiuoce,ſed analogice;non quidem vniuoce, quia diuerſa habitudo ad aliquod prædicatum impedit vniuocationem illius:eſt autem in ſubſtantia, & accidente diuerſa habitudo ad eſſe, nam ſubſtantia eſt ens per ſe habens eſſe,accidentis vero eſſe eſt ineſſe

p c g.c. 32. Item quia quod prædicatur de aliquibus ſecundum prius,& poſterius, non prædicatur vniuoce, nam prius in deſiuitione poſterioris includitur, at ens prædicatur de ſubſtantia, & accidente ſecundum prius,& poſterius,nam ſubſtantia ponitur in deſinitione accidentis, ſecundum quod eſt ens. Neque

ibid. æquiuoce, quia ſequeretur, quod omnes demonſtrationes datæ à Philoſophis de ſubſtantia eſſent ſophiſticæ v g.ſi de illa prædicetur ens, vel aliquid pertinens ad ens, nam erit ſallacia æquiuocationis.

p.c.g.c.33. Præterea quia quando vnum de ploribus ſecundum puram æquiuocationem prædicantur, non poſſumus vno eorum duci in cognitionem alterius, nam cognitio rerum non dependet ex vocibus,ſed ex ratione nominis:ſed ex accidentibus deuenimus in cognitionem ſubſtantiæ,vt patet p.de ani t.2, vbi dici-

p.de ani.l.p. tur quod accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendum qnod quid eſt. Vnde manifeſtum eſt, quod ens neque vniuore, neque æquiuoce dicitur de ſubſtantia,& accidente: vnde ſequitur, quod dicatur analogice:analogica namque prædicatio media eſt inter puram æquiuocationem, & ſimplicem vniuocationem: Neque enim in his, quæ analogice dicuntur eſt vna ratio, ſicut in vniuocis, neque totaliter diuerſa, ſicut in æquiuocis, ſed nomen, quod ſic dicitur multipliciter, ſignificat proportiones ad vnum,vt manifeſte patet in ente reſpectu ſubſtantiæ,& accidentis: ens enim ſignificat omnia acciden-

tia per ordinem ad ſubſtantiam. Quod confirmatur, 4 met l.p.
quia illa prędicantur de aliquibus analogice, quæ de illis dicuntur ordine quodam per reſpectum ad aliquod vnum, ens autem ſic prædicatur de ſubſtantia,& accidente, nam accidens non habet eſſe niſi à

ſubſtantia, quia accidens eſt magis entis, quam ſit 7 met.l.p. c.g.c.34.
ens,vt dicit Philoſophus 7.metaph dicendum ergo eſt quod ens prædicatur analogice de ſubſtantia, & accidente.

Ad primum ergo dicendum, quod Philoſophus 10.met.l.p.
loc.cit.duo dicit, vnum eſt,quod vnum, & ens non ſunt ſubſtantiæ eorum,de quibus dicuntur Alterum eſt,quod ens, & vnum non prædicant aliam naturam ab his, de quibus dicuntur: quæ duo videntur contraria, non tamen ſunt, ſi recte Philoſophus intelligatur. Sciendum eſt igitur, quod ſubſtantia dicitor dupliciter, vno modo ſuppoſitum in genere ſubſtantiæ quod dicitur ſubſtantia prima, & hypoſtaſis,cuius proprie eſt ſubſiſtere. Alio modo quidquid eſt,quod etiam dicitur natura rei. Secundum ergo Platonis opinionem,cum vniuerſalia ſint res ſubſiſtentes,ſignificant ſubſtantiam non ſolum ſecundo modo,ſed etiam primo. Ariſtoteles vero probat in 7.met,quod vniuerſalia non ſubſiſtunt, vnde ſequitur quod vniuerſalia non ſunt ſubſtantiæ,primo modo.ſed ſecundo tantum: propter quod dicitor in prędicamentis.quod ſecundæ ſubſtantiæ, quæ ſunt genera,& ſpecies non ſignificant hoc aliquid, qood eſt ſubſtantia ſubſiſtens ſed ſignificant quale quid, ideſt naturam quandam in genere ſubſtantiæ. Sic igitur Philoſophus ſupra probauit quod vnum,& ens non ſignificant ſubſtantiam,quæ eſt hoc aliquid, ſed quod oportet quærere quod ſit vnum, & ens, ſicut quæritur aliquid quod ſit homo,vel animal, vt Socrates, vel Plato,poſtea vero oſtendit quod ſignificant naturam eorum, de quibus dicuntur, & non aliquid additum,ſicut accidentia In hoc enim differunt cōmunia ab accidentibus, quamuis vtriſque ſit cōmune non eſſe hoc aliquid, quia communia ſignificant ipſam naturam ſuppoſitorum, non autem accidentia,ſed aliquam naturam additam.

Ad ſecundum dicendum, quod Philoſophus loc. l.c. ia arg
cit. probat contra antiquos prima genera non eſſe prima rerum principia quanto ſunt magis vniuerſalia,quia inde ſequeretur, quod ens, & vnum, quæ ſunt maxime vniuerſalia, eſſent genera quod probat eſſe falſum, eo quod ens non poteſt eſſe genus, ſicut nec vnum.

Ad tertium dicendum, quod ens non prædicatur p.c.g c.34.
ſecundum eandem omnino rationem de ſubſtantia, & accidente, quia prædicator de accidente per reſpectum ad ſubſtantiam.

Ad quartum dicendum, quod omnia entia dicun- 4.met.l.p.
tur eſſe vnius generis, quia ſont aliqoo modo vnius generis,puta vnius analogi, quod eſt aliquo modo genus.

Ad quintum dicendum quod ſecundum accidens q.7. de pot. a.1.ad 4.c. p.
non poteſt eſſe aliqoid ſimile ſubſtantiæ ſimilitudine,quæ attenditur ſecundum formam vnius rationis,ſed ſecundum ſimilitudinem, quæ eſt inter cauſatum, & cauſam nihil prohibet.

Ad ſextum dicendum, quod licet inter duas ſpe- q. 2.de ver. ar.11.ad 7.
cies ſubſtantiæ ſit maior conuenientia, quam inter accidens,& ſubſtantiam,tamen poſſibile eſt, vt nomen non imponatur illis ſpeciebus diuerſis ſecundū conſiderationem alicuius conuenientiæ, quæ ſit inter ea,& tunc erit nomen pure æquiuocum, nomen vero, quod conuenit ſubſtantiæ,& accidenti, poteſt

Digitized by Google

eſſe impoſitum ſecundum conſiderationem alicuius conuenientiæ inter ea, vnde non erit æquiuocum, ſed analogum.

p.eth.l.7. Ad ſeptimum dicendum, quod æquiuoca ſunt duplicia, à caſu, & ſecundum analogiam, ſeu proportionem, ens eſt æquiuocum omnibus entibus poſteriori modo, non priori.

ARTICVLVS III.

Vtrum conceptus entis ſit præciſus à conceptu ſubſtantiæ, & accidentis.

op.41.c.2. Videtur quod conceptus entis non ſit præciſus à conceptu ſubſtantiæ, & accidentis. Quod enim præſcindit ab aliquibus eſt prius illis, ſed ratio entis non eſt prior ratione ſubſtantiæ, & accidentis, ſicut ob eandem rationem quia non præſcindit à Deo, & creaturis, non eſt prior Deo, ergo conceptus entis non præſcindit a conceptu ſubſtantiæ, & accidentis.

4 met.l p. 2 Præterea quidquid præſcindit, & abſtrahitur ab aliquibus, contrahitur, & determinatur in illis per aliquid additum, ſed nihil poteſt addi enti, vel contrahere, & determinare ens ad ſubſtantiam, & accidens, quod non ſit ens, ergo conceptus entis non poteſt eſſe præciſus à conceptu ſubſtantiæ, & accidentis.

4 met.l.4. 3 Præterea quidquid multipliciter dicitur, non ſignificat vnam rationem, & vnum conceptum, ſed immediate plures, ſed ens multipliciter dicitur, vt dicit Philoſophus 4. met. initio ergo conceptus entis non eſt præciſus a conceptu ſubſtantiæ, & accidentis.

p d 31 q p.a. 4.c op.42.c. p.3.d.p.q p. a p.c. Sed contra eſt, quod quando aliqua plura participant aliquod vnum ſecundum prius, & poſterius, neceſſe eſt quod conceptus repræſentans illud vnū, abſtrahat a conceptu repræſentante plura participantia illud vnum: ſed ſubſtantia, & accidens participant rationem entis ſecundum prius, & poſterius, ergo conceptus entis abſtrahit à conceptu ſubſtantiæ, & accidentis.

2 Præterea vnum abſtrahit à pluralitate, ſicut idem a diuerſis, cum interſe opponātur: ſed ratio entis eſt vnius rationis in ſubſtantia, & accidente, ergo conceptus entis abſtrahit à conceptu ſubſtantiæ, & accidentis.

q p. de ver. a1. p. c. 3 Præterea ille conceptus præſcindit à conceptibus aliquorum, qui eſt notiſſimus, primus, & ſimplex, & ad quem omnia prædicamenta, & tranſcendentia addunt, & in quem reſoluuntur omnes alij conceptus: ſed conceptus entis eſt primo notus, eſt ſimplex, ad illum addunt conceptus prædicamētorum, & tranſcendentium, & in illum reſoluuntur, ergo conceptus entis præſcindit à conceptu ſubſtantiæ, & accidentis.

p.d. 22. q.p. ar.3. ad 2. Reſpondeo dicendum, quod conceptus entis abſtrahit à conceptu ſubſtantiæ, & accidentis. Ad cuius manifeſtationem ſciendum eſt, quod aliter diuiduntur Æquiuocum, Analogum, & vniuocum. Æquiuocum enim diuiditur ſecundum res ſignificatas, & inde eſt, quod æquiuocum immediate ſignificat rationes diuerſas, vt dictum eſt. Vniuocum vero diuiditur ſecundum differentias, & ideo ſignificat vnā omnino rationem, quam non participant differentiæ, vt ſimiliter dictum eſt, ſed analogum diuiditur ſecundum diuerſos modos, vnde cum ens diuidatur in decē prædicamēta, diuiditur in illa ſecundū diuerſos modos tum prædicandi, tum eſſendi. Omnis autē ratio analoga abſtrahit à modis, per quos cōtrahitur, ſic enim ratio perſonæ analoga ad perſonas diuinas, angelicas, & humanas, dicit diſtinctionem in communi, & abſtrahit à quolibet modo diſtinctionis. Similiter & ens, quod ſumitur ab actu eſſendi tantum dicit eſſe, non autem per ſe eſſe, quod conuenit ſubſtantiæ & ineſſe, quod conuenit accidenti. Cumque analogum opponatur æquiuoco, non debet immediate ſignificare plures rationes, ſicut ſignificat æquiuocū, ſed debet ſignificare vnam rationem non tamen æqualiter participatam ab analogis, nam hoc eſt proprium vniuocorum, ſed inæqualiter, & per prius, & poſterius, quomodo ens ſignificat vnam communem rationem ſubſtantiæ, & accidenti, vt dictum eſt. Vnde manifeſtum eſt quod conceptus entis præſcindit, & abſtrahit a conceptu ſubſtantiæ, & accidentis. arg. p ſed contra.

Ad primum ergo dicendum, quod quando tota ratio analogi ſaluatur tantum in vno analogato, tale analogum non eſt prius analogatis, ſecus vero quando in nullo analogorum ſaluatur: ita vero ſe res habet in propoſito, nam tota ratio entis ſaluatur in Deo, non autem in ſubſtantia, vel accidente. & ideo ens non eſt prius Deo, eſt tamen prius ſubſtantia, & accidente. op 41. c p.

Ad ſecundum dicendum, quod dupliciter poteſt vnus conceptus præſcindere, & abſtrahere ab alio, ſicut & dupliciter poteſt fieri alicui contrahibili, & determinabili additio: Vno modo, ſicut genus dicitur præſcindere, & abſtrahere à differentiis, & hæ dicuntur illi addi, & hoc modo non abſtrahit ens à ſubſtantia, & accidente; neque hæc dicuntur illi addi: nam differentiæ adduntur generi tanquam extranea natura, quælibet autem natura eſſentialiter eſt ens. Alio modo ſicut exprimens modum rei contrahibilis: quem non explicat nomen ſignificans ipſum contrahibile, & hoc modo poteſt fieri additio enti, & conceptus entis dicitur præciſus à conceptu ſubſtantiæ, & accidentis. Secundum enim hoc aliqua dicuntur addere ſupra ens, inquantum exprimunt ipſius modum ſpecialem, quem non exprimit nomen entis. Cum enim ſint diuerſi gradus entis, ſecundum quos accipiuntur diuerſi modi eſſendi, iuxta hos modos accipiuntur diuerſa genera rerum, quæ propterea dicuntur addere ſupra ens, quia exprimunt ſpecialem modum entis, quem non exprimit nomen ens: ſubſtantia enim non addit ſupra ens aliquam differentiam, quæ ſignificet aliquam naturam ſuperadditamenti, ſed nomine ſubſtantiæ exprimitur quidam modus ſpecialis eſſendi, ſcilicet per ſe ens, & ita eſt in alijs generibus. q p. de ver. a.p.c. & q. 13.2 p.c.

Ad tertium dicendum, quod quia ens eſt analogū medium inter vniuoca, & æquiuoca, habet duplex ſignificatum, vnum immediatum, & eſt ratio vna abſtrahens à modis, quibus ratio entis contrahitur, diuerſimode tamen participata ab analogatis, per prius ſcilicet, & poſterius, & non omnino æqualiter, vt eſt in ratione vniuoci: alterum mediatum, & ſunt analogata, quorum vnum prius ſignificat, quam alterum, vt dictum eſt. art. p. & 2. & in c. huius articuli.

QVÆSTIO IV.

De firmiſſimo principio cognitionis.

Poſt conſiderationem de ente in communi, ſequitur conſiderare de principiis entis, & quia primum Philoſophus debet conſiderare certiſſima & firmiſſima principia circa entia de quibus ipſe conſiderat ſicut de genere ſibi ſubiecto: hæc enim eſt vna

4 met.l. 46 de conditionibus ſapientis, vt ſit certiſſimus cognitor cauſarum, quia ipſe debet eſſe certiſſimus in ſua cognitione, ideo videndum eſt prius quodnam ſit certiſſimum & firmiſſimum cognitionis principium.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR DVO.

1. *Vtrum hoc ſit firmiſſimum & certiſſimum principium; impoſſibile eſt idem ſimul eidem ineſſe & non ineſſe.*
2. *Vtrum inter propoſitiones contradictorias poſſit dari medium.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum hoc ſit firmiſſimum & certiſſimum principium; impoſſibile eſt idem ſimul eidem ineſſe & non ineſſe ſecundum idem.

4. met.l 6. 11.met.l.5. VIdetur quod hoc non ſit firmiſſimum & certiſſimum cognitionis principium, impoſſibile eſt idem ſimul eidem ineſſe, & non ineſſe ſecundum idem. Dicit enim Philoſophos 4. metaph. to.8.& 11. met.cap. 4. quod firmiſſimum principiorum eſt contra quod mentiri impoſſibile eſt, at Heraclitus contrarium huiuſce principij aſſeruit, ergo illud non eſt firmiſſimum & certiſſimum cognitionis principium.

Ibidem. 2 Præterea impoſſibile eſt demõſtrari primum, & firmiſſimum cognitionis principium: Sed dicit Philoſophus loc.cit.t.9.quod hoc principium ſcilicet ſupradictum, eſt demonſtrare argumentatiuè, ergo ſupradictum principium non eſt primum & firmiſſimum principium.

4.met.l 10. 11.met.l 6. 3 Præterea ex aliquo vno fiunt contraria, ſicut ex aqua fit aër qui eſt calidus, & terra quæ eſt frigida: ſed omne quod fit, fit ex prius inexiſtente, quod enim non eſt, non contingit fieri, cum ex nihilo nihil fiat, ergo oportet quod res eadem ſit ſimul habens contradictionem, quia ſi ex vno & eodem fit calidum & frigidum, fit per conſequens calidum & non calidum & ſic in eodem idem ſimul ineſt non ineſt, ergo principium prædictum non eſt certiſſimum.

4.met.l.11. 4. Præterea videtur quod omnia quæ apparent eſſe vera ſint vera: ſed contradictoria aliquando, ſi non eidem, ſaltem diuerſis apparent eſſe vera: ergo ſunt vera: ergo principium ſupradictum non videtur eſſe infallibile. Quod autem quæ apparent eſſe vera ſint vera, probatur, quia cum de eiſdem ſenſibilibus inueniantur contrariæ opiniones diuerſorum; vt cum quibuſdam videtur dulce quod alijs videtur amarum eſſe, & quæ ſunt ſapida boui & aſino, mali ſaporis ab homine indicatur: & cum idem homo in diuerſis temporibus diuerſimode iudicat de ſenſibilibus: non poteſt aſſignari ratio certa, per quam fiat manifeſtum quæ opinionum iſtarum ſit vera, aut quæ ſit falſa, quia non magis vna earum videtur vera vni, quam alteri altera, ergo oportet quod æqualiter ſint veræ vel æqualiter falſæ, ſed dicendum quod aliqua regula poteſt ſumi per quam Ibidem. diſcernitur inter contrarias opiniones quæ earum ſit vera: vt videlicet dicamus quod illud eſt verum iudicium de ſenſibilibus quod dant ſani, non quod dant ægrotantes: & de veritate hoc eſt verum iudicium quod dant ſapientes & intelligentes, non autẽ quod dant inſipientes vel ſtulti.

5 Sed contra iudicium certum de veritate non conuenienter poteſt ſumi ex multitudine & paucitate. vt ſcilicet dicatur eſſe verum quod multis videtur; falſum autem quod paucis: cum quandoque illud quod eſt pluribus opinabile, non ſit ſimpliciter verum. Sanitas autem aut ægritudo ſiue ſapientia & ſtultitia non videntur differre, niſi ſecundum multitudinem & paucitatem, ſi enim omnes vel plures eſſent tales, quales ſunt illi qui nunc reputantur deſipientes & ſtulti, illi reputarentur ſapientes, & qui nunc reputantur ſapientes, reputarentur ſtulti: & ſimiliter eſt de ſanitate & ægritudine: non ergo credendum eſt magis iudicio ſani & ſapientis de falſitate & veritate, quam iudicio infirmi & inſipientis. Ibidem.

6 Præterea firmiſſimum principium non debet aduenire homini per acquiſitionem vt dicit Philoſoph. 4. metaph. t.8. ſed omnis doctrina ex præexiſtente fit cognitione vt dicit idem Philoſophus 1. poſt. initio; ergo nullum datur firmiſſimum principium. 4 met.l 7 poſt. l.1.

Sed contra eſt authoritas Philoſophi aſſerentis 4. metaph. t.8. principium certiſſimum & firmiſſimum eſſe ſupradictum & 11. metaph. ca 4. & 5. opinionem Heracliti & Pythagoræ circa hoc improbantis. 4.metaph. l.6 11.meta. l. 6.

Reſpondeò dicendum quod ſupradictum principium eſt certiſſimum & firmiſſimum: Tres enim ſunt conditiones firmiſſimi principij, ſecundum Philoſophum loc. cit. Prima eſt quod circa hoc non poſſit aliquis mentiri, ſiue errare. & hoc patet quia cum homines non decipiantur niſi circa id quod ignorant, ideo circa quod aliquis non poteſt decipi oportet eſſe notiſſimum. Secunda conditio eſt vt ſit non conditionale, id eſt, non propter ſuppoſitionem habitum, ſicut illa quæ ex quodam condicto ponuntur, & hoc ideo quia illud quod neceſſarium eſt habere intelligentem quæcumque entium, non eſt ſuppoſitũ, ſed oportet eſſe per ſe notum: & hoc ideo quia ex quo ipſum eſt neceſſarium ad intelligendum quodcumque oportet quod quilibet qui alia eſt cognoſcens, ipsũ cognoſcat. Tertia conditio eſt vt non acquiratur per demonſtrationem, vel alio ſimili modo, ſed adueniat quaſi per naturam habenti ipſum: quaſi vt naturaliter cognoſcatur & non per acquiſitionem. Ex ipſo enim lumine naturalis intellectus agentis, prima principia ſunt cognita, nec acquiruntur per ratiocinationes, ſed ſolum per hoc quod eorum termini innoteſcunt. Quod quidem fit per hoc quod à ſenſibilibus accipitur memoria, & à memoria experimentum, & ab experimento illorum terminorum cognitio, quibus cognitis cognoſcuntur huiuſmodi propoſitiones communes quæ ſunt artiũ & ſcientiarum principia. Manifeſtum eſt ergo quod certiſſimum principium ſiue firmiſſimum tale debet eſſe vt circa id non poſſit errari, & quod non ſit ſuppoſitum, & quod adueniat naturaliter. Tale autem principium eſt illud, impoſſibile eſt eidẽ ſimul ineſſe & non ineſſe idem ſecundum idem, quia impoſſibile eſt quemcumque opinari quod idem ſimul ſit & non ſit: ſequeretur enim hoc inconueniens, quod contingit & contraria eidem ſimul ineſſe. Dicit enim Philoſophus in fine perihermenias quod opiniones ſunt contrariæ, non quæ ſunt contrariorum, ſed quæ ſunt contradictionis per ſe loquendo. Hæ enim non ſunt contrariæ opiniones primo & per ſe, vt ſi vnus opinetur quod Socrates eſt albus, & alius opinetur quod Socrates eſt niger: ſed quod vnus opinetur quod Socrates eſt albus, & alius opinetur quod Socrates non eſt albus. Si igitur quis opinetur ſimul duo contradictoria eſſe vera, opinando ſimul eſſe & non eſſe habebit ſimul contrarias opiniones Et ita contraria ſimul inerunt eidem: quod eſt im- Ibidem. in arg. ſed contr.

poſſibile : non igitur contingit aliquem circa hæc interius menti.i & quod opinetur ſimul idem eſſe & non eſſe. Et prop.er hoc omnes demonſtrationes reducunt ſuas propoſitiones in hanc propoſitionem, ſicut in vltimam opinionem omnibus communem. Ipſa enim eſt naturaliter principium & dignitas omnium dignitatum. Et ſic patent aliæ duæ conditiones, quia inquantum in hanc reducunt demonſtrantes omnia, ſicut in vltimum reſoluendo, patet quod non habetur ex ſuppoſitione: inquantum vero eſt naturaliter principium, ſic patet quod aduenit habenti, & non habetur per acquiſitionem. Ad huius autem euidentiam ſciendum eſt quod cum duplex ſit operatio intellectus, vna qua cognoſcit quod quid eſt, quæ vocatur indiuiſibilium intelligentia: alia quæ componit & diuidit, in vtraque eſt aliquod primum. In prima quidem operatione, eſt aliquod primum quod cadit in conceptione intellectus, ſcilicet hoc quod dico ens, nec aliquid hac operatione poteſt mente concipi, niſi intelligatur ens. Et quia hoc principium impoſſibile eſt eſſe & non eſſe ſimul, dependet ex intellectu entis, ſicut hoc principium: Omne totum eſt maius ſua parte, ex intellectu totius & partis: ideo hoc etiam principium eſt naturaliter primum, in ſecunda operatione intellectus ſcilicet componentis & diuidentis. Nec aliquis poteſt ſecundum hanc operationem intellectus aliquid intelligere, niſi hoc principio intellecto. Sicut enim totum & partes non intelliguntur, niſi intellecto ente, ita nec hoc principium, Omne totum eſt maius ſua parte niſi intellecto prædicto principio firmiſſimo.

4.met.l.6. Ad primum ergo dicendum quod verum eſt quod Heraclitus, dixit idem ſimul eſſe & non eſſe: non tamen hoc potuit opinari: non enim neceſſarium, eſt quod quicquid aliquis dicit hæc mente ſuſcipiat
4.met.l.10. vel opinetur vt dicit Philoſophus 4.met.t 9. Dupliciter autem aliqui incidunt in huiuſmodi abſurdas poſitiones: quidam enim ex dubitatione: cum enim eis occurrunt aliquæ Sophiſticæ rationes, ex quibus videantur ſequi prædictæ poſitiones, & eas neſciunt ſoluere, concedunt cõcluſionem, vnde eorum ignorantia eſt facile curabilis: non enim obuiandum eſt eis velocurrendum ad rationes quas ponunt, ſed ad mentem, vt ſcilicet ſoluatur dubitatio de mentibus, per quam in huiuſmodi opiniones inciderunt, & tunc ab iſtis poſitionibus recedunt. Alij vero prædictas poſitiones proſequuntur, non propter aliquam dubitationem, eos ad huiuſmodi inducentem, ſed ſolum cauſa orationis: id eſt ex quadam proteruia, volentes huiuſmodi rationes impoſſibiles ſuſtinere propter ſe ipſas, quia contraria eorum demonſtrari non poſſunt. Et verum eſt quidem quod ſupradictum principium demonſtrari non poteſt, vt dictum eſt, licet fuerint aliqui qui prædi-
c. 1. ctum principium demonſtrare volebant propter
met l. 6. ineruditionem ſiue indiſciplinationem, vt dicit Philoſoph. loc. cit. Eſt enim ineruditio quod homo neſciat quorum oportet quærere demonſtrationem, & quorum non. Non enim poſſunt omnia demonſtrari. Si enim omnia demonſtrarentur, cum idem per ſe ipſum non demonſtretur, ſed per aliud, oporteret eſſe circulũ in demonſtrationibus, quod eſſe non poteſt, quia ſic idẽ eſſet notius & minus notum, vt patet in 1.
oſt l. 8. poſt. Vel oporteret procedere in infinitũ, ſed ſi in infinitum procederetur non eſſet demonſtratio: quia quælibet demonſtrationis concluſio redditur certa per reductionem eius in primum demonſtrationis principium. Patet igitur quod non ſunt omnia demonſtrabilia. Et ſi aliqua ſunt non demonſtrabilia, non poſſunt dicere quod aliquod principium ſit magis indemonſtrabile quam prædictum. Medela ergo 4.met.l.10.
contra eos qui contrarium prædicti principij dicunt, eſt non demonſtratio ſed argumentatiue vel arguitio, per hoc quod ipſa vox orationis aliquid ſignificat: Ita quod non accipiatur pro principio aliqua pro- 4.met l 7.
poſitio qua aſſeratur aliquid de re vel negetur ab ea: hoc enim eſſet quærere principium, ſed oportet accipere pro principio quod nomen ſignificet aliquid, & ipſi qui profert inquantum ſe loquentem intelligit, & alteri qui eum audit: ſi autem hoc non concedit tunc talis non habebit propoſitũ nec ſecũ, nec cum alio: vnde ſuperfluum erit cum eo diſputare: ſed cum hoc dederit iam ſtatim erit demonſtratio contra eum. Statim enim inuenitur aliquid definitum & determinatum quod per nomen ſignificatur diſtinctum à ſuo contradictorio. Sed tamen hoc non erit demonſtrans prædictum principium ſimpliciter, ſed tantum erit ratio ſuſtinens contra negantes. Ille enim qui deſtruit ſermonem ſuum dicendo quod nomen nihil ſignificat, oportet quod ſuſtineat quia hoc ipſum quod negat proferre non poteſt niſi loquendo & aliquid ſignificando.

Ad ſecundum dicendum quod Philoſophus dicit 4.met.l.6.
prædictum principium demonſtrari poſſe argumentatiuè. In Græco eſt elẽchice quod melius trãsfertur redarguitiue. Nam elenchus eſt ſyllogiſmus ad contradicendum. Vnde inducitur ad redarguendam aliquam falſam propoſitionem. Et propter hoc iſto modo oſtendi poteſt quod impoſſibile ſit idem eſſe & non eſſe: ſed hoc ſolum ſi ille qui ex aliqua dubitatione negat illud principium, aliquid nomine ſignificat vt ſupra dictum eſt. Si vero nihil dicit, deri- ad 1.
ſibile eſt quærere aliquam rationem ad illum qui nulla vtitur ratione loquendo. Talis enim in hac diſputatione, qui nihil ſignificat ſimilis erit plantę: Animalia enim bruta etiam ſignificant aliquid per talia ſigna. Differt autem demonſtrare ſimpliciter principium prędictum & demonſtrare argũmentatiue, ſiue elenchice. Quia ſi aliquis vellet demonſtrare ſimpliciter prædictum principium, videretur petere principium, vt ſupra dictum eſt, quia non ad 1.
poſſet aliquid ſumere ad eius demonſtrationem, niſi aliqua quæ ex veritate huius principij dependerent. Sed cum huiuſmodi proceſſus à minus notis ad hoc magis notum principium fiat cauſa alterius hominis qui hoc negat, tunc poterit eſſe argumentatio, ſiue elenchus, & non demonſtratio, ſcilicet ſyllogiſmus contradicens ei poterit eſſe, cum id quod eſt minus notum ſimpliciter eſt conceſſum ab aduerſario, ex quo poterit procedi ad prędictum principium oſtendendum quantum ad ipſum, licet non ſimpliciter.

Ad tertium dicendum quod hæc eſt ratio quare. 4 met.l 10.
Heraclitus & alij dixerunt idem poſſe ſimul eſſe & 11 met l.6.
non eſſe, quibus, ſicut dictum eſt, obuiandum eſt ad mentem: dicendum igitur in prædicta ratione, quod quodammodo recte dicunt, & quodammodo ignorant quod dicunt, inconuenienter loquentes. Ens enim dupliciter dicitur, ens actu, & ens in potentia, cum igitur dicunt quod ens non fit ex non ente, quodammodo verum dicunt, & quodammodo non. Nam ens fit ex non ente actu, ente vero in potentia. Vnde etiam aliquo modo idem poteſt eſſe ſimul ens & non ens, & aliquo modo non poteſt. Contingit enim quod idem ſit contraria in potentia, non tamen in actu. Sic enim tepidum eſt in potentia calidum & frigidum, non tamen in actu.

Ad quartum dicendum quod antiqui hoc opina- 4.met l 11.
bantur quod prudentia, ſiue ſapientia vel ſcientia 1.de ani. l.5.
non eſſet niſi ſenſus: non enim ponebant differen-

Digitized by Google

tiam inter ſenſum & intellectum. Cognirio autem ſenſus fit per quaodam alterationem ſenſus ad ſenſibilia Erita quod ſenſus aliquid ſentiat prouenit ex impreſſione tei ſenſibilis in ſenſum: & ſic ſemper cognitio ſenſus correſpondet naturæ tei ſenſibilis vt videtur. Oportet igitur ſecundum eos quod illud quod videtur ſecundum ſenſum ſit de neceſſitate verum. Cum autem coniunxerimus quod omnis cognitio eſt ſenſitiua, ſequitur quod omne quod alicui apparet quocumque modo ſit verum. Hæc autem ratio non ſolum deficit in hoc quod ponit ſenſum & intellectum idem, ſed in hoc quod ponit iudicium ſenſus nunquam falli de ſenſibilibus, fallitur enim de ſenſibilibus communibus & per accidens, licet non de ſenſibilibus proprijs, niſi forte ex indiſpoſitione organi. Nec oportet quod quamuis ſenſus alteretur à ſenſibilibus quod iudicium ſenſus ſit verum, ex conditionibus rei ſenſibilis Non enim oportet quod actio agentis recipiatur in patiente ſecundum modum agentis, ſed ſecundum modum patientis & recipientis. Et inde eſt quod ſenſus non eſt quandoque diſpoſitus ad recipiendum formam ſenſibilis ſecundum quod eſt in ipſo ſenſibili, quare aliter aliquando iudicat quam rei veritas ſe habeat: numquam tamen ſenſus fallitur circa paſſionem ipſam ſenſibilem, ſed circa paſſionis ſubiectum: verbi gratia cum de eodem ſubiecto ſcilicet vino, guſtui quandoque videtur quod eſt dulce, quod prouenit vel propter mutationem corporis ſenſibilis, vel inſtrumenti quod eſt infectum amaris humoribus: & ſic quicquid guſtat ei non dulce videtur. Sed numquam guſtus mutat iudicium ſuum quin ipſam dulcedinem talem indicet eſſe qualem perpendit in dulci, quando iudicauit eam eſſe dulcem, ſed de ipſa dulcedine ſemper verum dicit, & ſemper eodem modo. Vnde ſi iudicium ſenſus eſt verum ſicut ipſi ponunt, ſequitur etiam quod natura dulcis ex neceſſitate ſit talis, & ſic erit aliquid determinatè verum in rebus: ſequitur etiam quod numquam affirmatio & negatio ſunt ſimul vera, quia numquam ſenſus ſimul dicit, aliquid eſſe dulce & non dulce. Cum vero dicitur quod de eodem ſenſibili diuerſi diuerſo modo indicant dicendum quod dignum eſt admirari ſi aliqui de hoc quærunt vel dubitant, vtrum magnitudines tales ſint quales videntur à remotis, vel quales videntur à propinquis. Quaſi enim per ſe verum eſt quod ſenſus propinquas magnitudines iudicat tales eſſe, quales ſunt: remotas autem minores quam ſint: quia quod à remotiori videtur, videtur minus, vt in perſpectiua probatur. Et ſimile eſt ſi quis dubitat; Vtrum colores ſint tales quales videntur à remotis, vel quales videntur à propinquis: Conſtat enim quod virtus agentis quanto plus in remotis porrigitur in agendo, tanto deficientior eius inuenitur effectus: ignis enim minus calefacit quæ diſtant quam quæ ſunt propinqua: & propter hoc verius eſt etiam ſi quis dubitat vtrum aliqua talia ſint qualia videntur infirmis. Sani enim habent organa ſenſuum bene diſpoſita, & ideo ſpecies ſenſibilium in eis recipiuntur prout ſunt, & propter hoc verum eſt iudicium ſanorum de ſenſibilibus. Organa vero infirmorum ſunt indiſpoſita, vnde non conuenienter immutantur a ſenſibilibus, & propter hoc eorum iudicium de eis non eſt rectum, vt patet in guſtu: cuius organum quia in infirmis, corruptis humoribus eſt infectum, ea quæ ſunt boni ſaporis, eis inſipida videntur. Et ſimile iterum eſt, vtrum pondera ſint ita grauia ſicut videntur debilibus, vel ſicut videntur robuſtis, conſtat enim quod robuſti de ponderibus iudicant ſecundum quod ſunt, non autem ita eſt in debilibus, in quibus difficultas ad ſuſtinendum pondus, non ſolum prouenit ex magnitudine ponderis, quemadmodum in robuſtis: ſed etiam ex paucitate virtutis. Simile eſt ſi aliqui dubitant vtrum veritas ſic ſe habeat ſicut videtur dormientibus, aut ſicut videtur vigilantibus. In dormientibus enim ligati ſunt ſenſus & ita iudicium eorum de ſenſibilibus non poteſt eſſe liberum, ſicut eſt iudicium vigilantium, quorum ſenſus ſunt ſoluti. Vnde patet rationem eſſe nullam qua ponebant omne quod videtur, eſſe verum: hoc enim ponebant quia diuerſarum opinionum non poteſt accipi quæ verior ſit ſicut ſupra dictum eſt.

4.met.l,14.

ibidem.

Ad quintum dicendum quod iſtæ dubitationes ſtultæ ſunt, quomodo poſſit diiudicari ſanus per certitudinem ab infirmo, & vigilans à dormiente, & ſapiēs à ſtulto; & breuiter quomodo in omnib⁹ diuerſitatibus opinionum poteſt diſcerni quis illorum iudicat recte in omnibus, cum quibuſdam videatur aliquis eſſe ſapiens, qui alijs videtur ſtultus & ſic de alijs. Similes enim ſunt illi dubitationi qua dubitatur, vtrum nunc dormiamus an vigilemus, horum enim omnium diſtinctio per ſe non eſt. Omnes enim dubitationes prædictæ idem valent, quia ex eadem radice procedunt. Volunt enim iſti Sophiſtæ, quod omnium poſſunt accipi rationes demonſtratiuæ. Patet enim quod ipſi quærebant aliquod principium quod eſſet eis quaſi regula ad diſcernendum inter infirmum & ſanum, inter vigilantem & dormientem. Nec erant contenti iſtam regulam qualitercumque ſcire, ſed eam volebant per demonſtrationem accipere: ſed hæc eſt infirmitas mentis eorum quod quærant rationem demonſtratiuam eorum, quorum non eſt demonſtratio, & hoc eſt eis facile ad credendum, quia non eſt hoc difficile ſumere etiam per demonſtrationem. Ratio enim demonſtratiua probat quod non omnia demonſtrari poſſunt, quia ſic eſſet abire in infinitum. Docet autem Philoſophus expoſitione eiuſmodi ſophiſtarum eis reſiſtere & prædictum inconueniens euitare, dicens quod niſi ponantur omnia quæ ſunt eſſe ad aliquid, non poteſt dici quod omne apparens ſit verum. Si enim ſunt quædam in rebus quæ ſecundum ſe habent eſſe abſolutum, non per relationis ſenſum vel opinionem, non erit idem eis eſſe quod apparere, hoc enim dicit relationem ad ſenſum vel opinionem, quia apparens alicui apparet. Patet igitur quod quicumque dicit omnia apparentia eſſe vera, facit omnia entia eſſe ad aliquid, ſcilicet in reſpecto ad opinionem vel ſenſum, & ideo contra prædictos Sophiſtas qui quærunt vim in ratione, ſi aliqui dignentur concedere hanc poſitionem quam ipſi ponunt, obſeruandum eſt eis ne deducantur ad concedendum contradictoria ſimul eſſe vera. Quia non eſt dicendum abſolute, quod omne apparens eſt verum, ſed quod apparet eſt verum, cui apparet, & quantum apparet, & quando apparet, & ſicut apparet: ex hoc enim non ſequitur contradictoria ſimul eſſe vera: eſſe enim huic verum, & non eſſe verum illi non eſt contradictorium Ex hæc reſponſio eſt ad hominem: ſufficit autem vt oſtendatur falſam abſolute eſſe illam opinionem quod dicatur, quod manifeſte falſum eſt idem eſſe in rebus, eſſe quod apparere, vt probat Philoſophus 4 met t. 27. 4.met.t.9.

Ad ſextum dicendum quod duplex eſt cognitio. Quædam eſt ſenſitiua, & hæc eſt duplex, exterior qua aliquid cognoſcitur per ſenſus exteriores, vt per viſum, & interior qua aliquid cognoſcitur per ſenſus interiores, vt per ſenſum communem. Alia eſt cognitio intellectiua, vt talis etiam eſt duplex quædam eſt cognitio terminorum: alia eſt cognitio propoſitionum: & iſta eſt duplex, alia eſt cognitio præmiſſa-

Tab. ... Vide ... pium ... 19. & in ... cordan... 1056.

rum,ſiue principiorum: alia eſt cognitio concluſionum. Vnde inter has cognitiones talis eſt ordo Nam omnis cognitio intellectiua concluſionum, fit ex præexiſtenti cognitione præmiſſarum ſiue principiorũ, cognitio autem intellectiua præmiſſarum fit ex præexiſtente cognitione intellectiua terminorum. Sed cognitio intellectiua terminorum fit ex præexiſtenti cognitione ſenſitiua exteriori: & ibi eſt ſtatus. Cognitio igitur primi principij fit ex præexiſtenti cognitione intellectiua terminorum cuius cognitio eſt nobis naturalis, quia ſcilicet non acquiritur per deductionem Syllogiſticam.

ARTICVLVS II.

Vtrum inter propoſitiones contradictorias poſſit dari medium.

p phyſi. to. 4.d 11 q.3. 13 q.2.ad 3. 4 met.l.16. VIdetur quod inter propoſitiones contradictorias poſſit dari medium. Omnis enim mutatio eſt inter terminos incontingentes, & contradictorios vt dicit Philoſophos 1. Phyſ.t.42 43.44.45. Sed in quibuſdam mutationibus eſt aſſignare aliquod medium, ergo inter terminos contradictorios poteſt dari medium.

op 17 c. 2. 4.met.l.16. 2 Præterea ſemper vnum contrariorum ſe habet vt contradictorium reſpectu alterius: idem enim eſt homo niger. & homo non albus. Sed inter contraria poteſt dari medium, ergo & inter contradictoria: ergo & inter contradictorias propoſitiones.

4.met.l.16. Sed contra eſt authoritas Philoſophi 4. met.t.27. aſſerentis & probantis quod inter contradictiones quicquam medium eſſe non contingit.

Idem. 2 Præterea intellectus in omni conceptione ſua qua ſentit & intelligit, aut affirmat aliquid aut negat: ſiue autem affirmet ſiue neget, oportet vt verum dicat aut mentiatur: quia quando intellectus ſic componit vel affirmando vel negando ſicut eſt in re, verum dicit. quando autem non ſic, mentitur. Et ita patet quod ſemper oportet quod ſit vera, vel affirmatio vel negatio: quia oportet quod aliqua opinio ſit vera, & omnis opinio, negatio eſt vel affirmatio: & ſic non eſt medium in contradictione.

Ibidem. 3 Præterea ſi quis interrogatet vtrum homo vel aliquid aliud ſit album, oportet quod reſpondens vel aſſentiat vel non aſſentiat: & ſi aſſentiat planum eſt quod dicit affirmationem eſſe veram. Si autem non aſſentiat reſpondendo non, conſtat quod negat: nec negat aliquid aliud quam illud quod ille interrogauit. Relinquitur ergo quod reſpondens ad quæſtionem vel neceſſe habet concedere affirmationem, vel proferre negatiuam.

idem. Reſpondeo dicendum cum Philoſopho 4. met. t.27. quod ſicut contradictoria non poſſunt eſſe ſimul vera: ita nec poteſt eſſe medium inter contradictionem Sed de vnoquoque neceſſarium eſt aut affirmare aut negare. Et hoc manifeſtum eſt primo ex definitione veri aut falſi. Non enim aliud eſt magis falſum quam dicere non eſſe quod eſt, aut eſſe quod non eſt. Et nihil aliud eſt magis verum, quam dicere eſſe quod eſt, aut non eſſe quod non eſt. Patet igitur quod quicumque dicit aliquid, aut dicit verum, aut dicit falſum: ſi dicit verum oportet ita eſſe, quia verum eſt eſſe quod eſt: ſi dicit falſum, oportet illud non eſſe. quia falſum nihil aliud eſt, quam non eſſe quod eſt: Et ſimiliter ſi dicit hoc non eſſe: ſi dicit falſum, oportet eſſe; ſi verum, oportet non eſſe: ergo de neceſſitate aut affirmatiua, aut negatiua vera eſt. Sed ille qui ponit medium inter contradictionem non dicit quod neceſſe ſit dicere de ente eſſe vel non eſſe, neque quod neceſſe ſit de non ente, & ita nec affirmans nec negans de neceſſitate dicit verum vel falſum. Secundo id manifeſtatur quia medium inter duo aliqua accipi poteſt vno modo, vel participatione vtriuſque extremi. quod eſt medium in eodem genere. ſicut viride vel pallidum inter album & nigrum. Alio modo per abnegationem. quod etiam eſt diuerſum in genere, ſicut inter hominem & equum, quod nec eſt homo, nec eſt equus, vt lapis. Si ergo inter contradictoria eſt medium, aut hoc erit primo modo aut ſecundo: ſi ſecundo modo tunc nihil permutatur, quod ſic patet. Omnis enim permutatio eſt ex non bono in bonum. aut ex bono in non bonum: quare etiam cum eſt mutatio inter contraria, eſt mutatio inter contradictoriè oppoſita. Nam nigrum eſt non album, non poteſt autẽ eſſe mutatio niſi inter contraria & media quæ ſunt vnius generis: nec poteſt eſſe mutatio de vno extremo in alterũ niſi per medium. ſi igitur eſt medium inter contradictoria, per abnegationem, id eſt, alterius generis, nulla poterit eſſe mutatio de extremo in medium, & ita per conſequens de extremo in extremum. Si autem primo modo, ſcilicet, quod ſit medium in contradictione quaſi eiuſdem generis, participatione vtriuſque. ſicut pallidum inter album & nigrum, ſequitur hoc inconueniens, quod ſit aliqua generatio quæ terminetur ad album, & non fiat ex non albo: quia ad vnum extremum non tantum fit mutatio ex alio extremo, ſed etiam ex medio. Hoc autem non videtur eſſe verum, ſcilicet quod ſit aliqua generatio terminata ad album quæ fiat ex non albo.

Ad primum ergo dicendum quod in mutatione quæ eſt inter affirmationem & negationem non poteſt ſecundum ſe accipi medium: per accidens autem poteſt accipi ex parte negationis cui aliquid adiungitur. quod magis vel minus diſtat ab affirmatione, ſiue illud ſit contrarium in eodem genere directe, ſiue diſpoſitio contraria. Sicut inter non album & album accipitur per accidens medium ex parte coloris cui coniungitur negatio albedinis, ſecundum quod magis vel minus diſtat ab albedine: & inter non ignem & ignem accipitur medium ſecundum quod aliquid eſt magis vel minus frigidum, aut humidum. Vnde in omnibus mutationibus in quibus eſt affirmatio & negatio tantum, ſeu priuatio & forma tantum per ſe loquendo non poteſt intelligi medium ſicut nec receſſus à termino à quo, vel acceſſus ad terminum ante peruentionem ad vltimum terminum. 4.d 11 q 2.a; 3.q.2.ad 5.

Ad ſecundum dicendum quod in contrariis non reperitur cõtradictio abſolute: vnde Sortes eſt albus, Sortes non eſt albus, non eſt contradictio abſolute, ſed contradictio participata in contrariis in albo ſc. & in nigro. & ideo in omnibus talibus propoſitionibus vtrumque extremum eſt in genere. Quod autem propoſitiones contradictoriæ ſint in genere, puta homo albus, homo non albus, homo currit, homo non currit hoc non eſt per naturam contradictionia ſimpliciter, ſed propter reſolutionem propoſitionũ contrariarum in contradictorias, ex quibus naturam oppoſitionis accipiunt: Et quod inter aliqua contraria ſit medium, hoc non conuenit eis ex ratione contradictionis quæ eſt in eis. ſed ratione adiuncti ad negationem, & ſic non ſequitur quod ſi inter illa ſit medium, quod ſit & inter contradictoria. op.17.c.2. 4.d. cit. ad 5.

Digitized by Google

QVÆSTIO V.

De principio productino entis realis.

Poſt hoc conſiderandum de principiis entis realis, quæ quidem vel ſunt interna vel externa: interna ſunt vt potentia & actus, & alia huiuſmodi, de quibus infra agetur: Externa autem ſunt finis & efficiens: & quia de fine tum in Phyſica tum in morali ſufficienter dictum eſt, ideo hic tantum de efficiente tractabitur.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR QVATVOR.

1. *Vtrum in genere entium neceſſe ſit dari vnum primum ens quod ſit cauſa cæterorum.*
2. *Vtrum primum ens ſit ſuum eſſe.*
3. *Vtrum primum ens ſit ſummè & maxime ens ac preinde infinitum.*
4. *Vtrum poſſint eſſe plura prima entia, an neceſſario ſit vnum.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in genere entium neceſſe ſit dari vnum primum ens quod ſit cauſa cæterorum.

p p q 2. a. 3. arg. 1. VIdetur quod in genere entium non neceſſe ſit dari vnum primum ens quod ſit cauſa cæterorum. Quod enim poteſt compleri per pauciora principia non fit per plura: ſed videtur quod omnia quæ apparent in mundo, poſſint compleri per alia principia, abſque hoc quod detur vnum primum ens quod ſit cauſa cæterorum, quia ea quæ ſunt naturalia reducuntur in primum quod eſt natura. Ea vero quæ ſunt à propoſito, reducuntur in principium quod eſt ratio humana, vel voluntas: nulla eſt ergo neceſſitas ponere vnum primum ens quod ſit cauſa cæterorum.

in lib. de cauſis l. 4. 2 Præterea ens dicitur ab eſſe, ergo & primum ens habet eſſe: ſed vt dicitur in lib. de cauſis, prima rerum creatarum eſt eſſe: ergo & eſſe primi entis ſi daretur eſſet creatum: ergo non eſſet cauſa omnium entium quia nihil eſt cauſa ſui ipſius.

4. c g. c. 7. rat. 14. 3 Præterea nihil quod eſt in aliquo genere, eſt vniuerſalis cauſa eorum quæ ſunt in genere illo, ergo nihil quod eſt in genere entium poteſt eſſe cauſa omnium entium.

10. met. l. 2. p. poſt. § 36. Sed contra eſt quod dicit Philoſophus 10. met. t. 2. in quolibet genere oportet eſſe vnum primũ, quod eſt ſimpliciſſimum in genere illo, & menſura omnium quæ ſunt illius generis, ſed primum in vnoquoque genere eſt cauſa cæterorum quæ ſunt in genere illo, ergo in genere entium neceſſe eſt dari vnum primum ens quod ſit cauſa cæterorum.

p p q. 105. a. 3 c.

q 3. de pot. a 5. c. Reſpondeo dicendum quod neceſſe eſt in quolibet genere dari vnum primum quod ſit cauſa cæterorum: ac proinde etiam in genere entium. Oportet enim ſi aliquid vnum communiter in pluribus inuenitur, quod ab aliqua vna cauſa in illis cauſetur: non enim poteſt eſſe quod illud cõmune, vtrique ex ſe ipſo conueniat, cum vtrumque ſecundum quod ipſum eſt ab altero diſtinguatur, & diuerſitas cauſarum diuerſos effectus producat. Cum ergo eſſe inueniatur omnibus rebus commune, quæ ſecundum illud quod ſunt adinuicem diſtinctæ ſunt, oportet quod de neceſſitate eis non ex ſe ipſis conueniat, ſed ab aliqua vna cauſa eſſe attribuatur, & hæc eſt cauſa quæ dicitur primum ens. Secundo id manifeſtatur ſic, cum aliquid diuerſimode à pluribus inuenitur participatum, oportet vt ſit aliquod in quo illud perfectiſſime inueniatur. Nam ea quæ ponuntur ſecundum magis & minus dicuntur, hoc habent ex acceſſu remotiori vel propinquiori ad aliquid vnũ quod eſt maxime & perfectiſſime tale: ſicut magis calidum quod appropinquat maxime calido. Si enim vnicuique eorum ex ſe ipſo illud conueniret, non eſſet ratio cur perfectius in vno quam in alio inueniretur. Eſt ergo ponere vnum ens perfectiſſimum & veriſſimum: patet autem inductione quod illud quod eſt perfectiſſimum & primum in aliquo genere eſt cauſa cæterorum quæ ſunt illius generis: ſicut ignis qui eſt maxime calidus eſt cauſa calidorum: & ſol qui eſt maxime lucidus eſt cauſa cæterorum lucidorum: & ſic de aliis ergo primum & maxime ens erit cauſa omnium entium. Tertio probatur ſic, illud quod eſt per alterum reducitur ſicut in cauſam ad illud quod eſt per ſe: vnde ſi eſſet vnus calor per ſe exiſtens oporteret ipſum eſſe cauſam omnium calidorum, quæ per modum participationis calorem habent. Eſt autem ponere aliquod ens quod eſt ipſum ſuum eſſe, quod ex hoc probatur quia oportet eſſe aliquod primum ens, quod ſit actus purus, in quo nulla ſit compoſitio, vnde oportet quod ab vno illo ente omnia alia ſint quæcumque non ſunt ſuum eſſe, ſed habent eſſe per modum participationis & hæc eſt ratio Auicennæ. ibidem & p p. q. 2. a. 3. rat. 4.

Ad primum ergo dicendum quod omnis multitudo procedit ab vnitate, vnde cum aſſignetur aliud principium iis quæ fiunt iis quæ fiunt naturaliter, & aliud iis quæ fiunt à propoſito, neceſſarium eſt quod vtrumque ad vnum aliquod primum referatur: & videmus quod cum natura propter determinatum finem operetur, neceſſe eſt quod operetur ex directione alicuius ſuperioris agentis ipſi finem præfigentis: ergo ſupra naturam eſt aliquod principium ipſam mouens & dirigens, & ſimiliter etiam quæ ex propoſito fiunt, oportet reducere in aliquam altiorem cauſam, quæ non ſit ratio & voluntas humana, quia hæc mutabilia ſunt & defectibilia: oportet autem omnia mobilia & deficere poſſibilia, reduci in aliquod primum principium immobile, & per ſe neceſſariũ, & illud eſt primũ ens. p p q. 2. a. 3. ad 2. p p. q. 2. a. 3. ad 1.

Ad ſecundum dicendum quod hæc propoſitio eſt ſecundum ſententiam Platonis, vnde etiam propoſitionem hanc Proculus in ſuo libro qui intitulatur Eleuatio Theologica, ponit ſub his verbis, quoniam participantium diuina proprietate, & deificatorum primum eſt & ſuperprimum ens: cuius quidem ratio eſt ſecundum poſitiones Platonicas, quia quando aliquid eſt communius, tanto ponebant illud eſſe magis ſeparatum, & quaſi prius a poſterioribus participatum, & ſic eſſe poſteriorum cauſam in ordine autem eorum quæ de rebus dicuntur, communiſſimum ponebant Platonici vnum & bonum, communius etiam quam ens, quia bonum vel vnum de aliquo inuenitur prædicari, de quo non prædicatur ens ſecundum eos, ſcilicet de materia prima, quam Plato coniungebat cum non ente, non diſtinguens inter materiam & priuationem, vt habetur in 1. Phyſic. & tamen materiæ attribuebat vnitatem & bonitatem, inquantum habet ordinem ad formam: bonum enim non ſolum dicitur de fine, ſed de eo quod eſt ad finem. Sic igitur ſummum & primum rerum principium ponebant Platonici, ipſum vnum & ipſum bonum ſeparatum ſed poſt vnum & bonum nihil inuenitur ita commune ſicut ens, & ideo ipſum ens in lib. de cauſis l. 4.

ſeparatum

ſeparatum ponebant quidem creatum, vt pote participans bonitatem, & vnitatem in numero. ſed ponebant ipſum primum inter omnia creata. Dionyſius autem ordinem quidem ſeparatorum abſtulit dicens quod non eſt aliud ipſum bonũ, & ipſum eſſe, & ipſa vita, & ipſa ſapientia, ſed vnum & idem quod eſt Deus, à quo deriuatur in res, & quod ſint, & quod viuant, & quod intelligant: ponit tamen eundem ordinem in perfectionibus quas cæteræ res participant ab vno principio quod eſt primum ens & Deus: vnde in 4. cap de di. no. præordinat nomen boni omnibus diuinis nominibus, & dicit quod eius participatio vſque ad non ens extenditur, intelligens per non ens materiam primam: ſed inter cæteras perfectiones à Deo participatas in rebus primo ponit eſſe, ſicut enim dicit in 5. cap. de di. no. ante alias Dei participationes eſſe præpoſitum eſt, & eſt ipſum ſecundũ ſe eſſe ſciens eo quod eſt per ſe vitam eſſe, & eo quod eſt per ſe ſapientiam eſſe, & eo quod eſt per ſe diuinam ſimilitudinem eſſe, & ſecundum hunc ſenſum author libri de cauſis dicit quod prima rerũ creatarũ eſt eſſe; dicit enim quod huius ratio eſt quia eſſe eſt ſupra ſenſũ & ſupra animã, & ſupra intelligentiam.

D. Dionyſ. 7. c. de di. nom. li. ibidem. li. vnde procem D. Th. eius in comment. ſup lib. de di. nom. 4 cap de di. nom. l4. 5 cap de di nom. l2.

Ad tertium dicendum quod primum quod in vno quoque genere eſt cauſa cæterorum, non eſt vniuocũ reſpectu illorum quorum eſt cauſa vniuerſalis: quia agens vniuocum non habet cauſalitatem ſuper totã ſpeciem, alias eſſet cauſa ſui ipſius, ſed tantum ſuper aliquod indiuiduum ſpeciei: agens autem æquiuocũ habet cauſalitatem ſuper totam ſpeciem: vnde cauſæ vniuocæ ſunt quaſi inſtrumenta cauſarum æquiuocarum ſicut corpora inferiora, corporum ſuperiorum & ſic patet quod primum ens vt eſt primum agens eſt æquiuocum.

1. c. g. c. 21. ar. 4 quol. 3. a. 6. ad 1 q. 7. de pot. a. 7 ad 7. op. 70 q. P a. 4 ad 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum primum ens neceſſario ſit ſuum eſſe.

P q. 3 a. 4. ad 1.

VIdetur quod primum ens non ſit neceſſario ſuum eſſe: ſi enim hoc ſit tunc ad eius eſſe nihil additur: ſed eſſe cui nulla ſit additio eſt eſſe cõmune, quod de omnibus prædicatur, ſequitur ergo quod primum ens ſit ens prædicabile de omnibus: hoc autem eſt falſum, ergo primum ens non eſt ſuum eſſe.

2 Præterea de primo ente ſcimus an ſit, vt modo probatum eſt, de ipſo autem ſcire quid ſit aut difficillimum aut impoſſibile eſt, ergo non eſt idem eſſe & quod quid eſt eius.

Sed contra quod non eſt ſuum eſſe habet eſſe ab alio. ſed primum ens non poteſt eſſe ab alio, alias non eſt primum, ergo primum ens eſt ſuum eſſe: probatio maioris eſt, quia quod non eſt ſuum eſſe aut habet eſſe à principiis eſſentiæ, & hoc eſſe non poteſt, quia nihil eſt ſibi cauſa eſſendi: aut habet ab extrinſeco; & ſic quicquid non eſt ſuum eſſe habet eſſe ab alio.

Reſpondeo dicendum quod neceſſario primum ens eſt ſuum eſſe: oſtenſum eſt enim ſupra quod per ſe neceſſe eſt eſſe, primum ens: hoc igitur eſſe quod neceſſe eſt, ſi eſt alicui quidditati coniunctum, quæ non eſt quod ipſum eſt aut eſt diſſonum illi quidditati ſeu repugnans, ſicut per ſe exiſtere quidditati albedinis, aut ei conſonum, ſeu affine, ſicut albedini eſſe in alio: ſi primo modo illi quidditati non conueniet eſſe quod eſt per ſe neceſſe eſſe, ſicut nec albedini per ſe exiſtere: ſi autem ſecundo modo, oportet quod vel eſſe huiuſmodi dependeat ab eſſentia, vel vtrumque ab alia cauſa, vel eſſentia ab eſſe: prima duo ſunt contra rationẽ eius quod eſt per ſe neceſſe eſſe, quia ſi ab alio depẽdet iam non eſt neceſſe eſſe, non enim eſt amplius primũ. Ex tertio vero ſequitur quod illa quidditas accidentaliter adueniat ad rẽ, quæ per ſe neceſſe eſt eſſe, quia omne quod ſequitur ad eſſe rei eſt ei accidentale, & ſic non erit eius quidditas. Præterea omnis res eſt per hoc quod habet eſſe: nulla igitur res cuius eſſentia non eſt ſuum eſſe eſt per eſſentiã ſuã, ſed participatione alicuius ſcilicet ipſius eſſe quod autem eſt per participationẽ alicuius non poteſt eſſe primum ens, quo nihil eſt prius.

1. c. ar. prima. ibidem. ratione 6.

Ad primum ergo dicendum quod aliquid cui non ſit additio poteſt intelligi dupliciter: vno modo vt de ratione eius ſit vt non ei fiat additio: ſicut de ratione animalis irrationalis eſt vt ſit ſine ratione. Alio modo intelligitur aliquid cui non ſit additio, quia non eſt de ratione eius quod ſibi fiat additio: ſicut animal cõmune eſt ſine ratione, quia non eſt de ratione animalis cõmunis vt habeat rationẽ, ſed nec de ratione eius eſt vt careat ratione. Primo igitur modo primũ ens eſt eſſe ſine additione. Secundo modo eſſe ſine additione eſt eſſe commune.

P P q. 3. a. 4. ad P.

Ad ſecundũ dicendũ quod eſſe dupliciter dicitur: vno modo ſignificat actũ eſſendi, alio modo ſignificat compoſitionem propoſitionis quam anima adinuenit coniungens prædicatum ſubiecto. Primo modo accipiendo eſſe, aut difficile aut impoſſibile eſt ſcire eſſe primi entis, ſed ſolũ ſecundo modo: ſcimus enim quod hæc propoſitio quam formamus, Eſt aliquod primũ principium entium, eſt vera, & hoc ſcimus ex multitudine entiũ quæ neceſſe eſt reducere ad vnum primum eorum quod ſit cauſa cæterorum.

ad 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum primum ens neceſſario ſit ſumme & maxime ens ac proinde infinitum.

P. P q. 7. a. 1. P. arg. 1.

VIdetur quod primum ens non neceſſario ſit ſumme & maxime ens nec proinde infinitum. Quod enim eſt in hoc loco & non in alio, eſt terminatum in ratione locati, ergo ſimiliter quod hoc eſt & non aliud eſt terminatum in ratione entis: ſed primum ens, eſt hoc & non aliud, non enim eſt quodlibet ens, ergo primum ens non eſt ſumme & maxime ens, ſed terminatum ac proinde finitum.

2 Præterea datur primum in alio genere, puta primum lucidum quod non eſt infinitum, ergo nec ſumme lucidum, quia quolibet finito poteſt dari maius: ergo ſimiliter primum ens non eſt neceſſario ſumme & maxime ens, ac proinde non eſt infinitum.

3 p. q. 7. a. 1 et c. a. 12. arg. P.

Sed contra vnumquodque perfectum eſt in quantũ eſt actu: imperfectum autem ſecundum quod eſt in potentia, cum priuatione actus: id igitur quod nullo modo eſt in potentia, ſed eſt actus purus, quale eſt primum ens, eſt perfectiſſimum.

1. c. g. c. 28. rati. 3.

2 Præterea ipſum eſſe abſolute conſideratum infinitum eſt, nam ab infinitis & finitis modis participari poſſibile eſt: ſi igitur alicuius eſſe ſit finitum, oportet quod limitetur illud eſſe per aliquid aliud quod ſit aliqualiter cauſa illius eſſe, vel receptiuum eius. Sed eſſe primi entis non poteſt habere cauſam, alioqui non eſt primum, & etiam quia ipſum per ſe neceſſe eſt eſſe, nec eſſe eius habet receptiuum, cum ipſum ſit ſuum eſſe, ergo ipſum eſt ſumme & maxime ens, ac proinde infinitum.

ibidem cap. 3. ratio. 3.

3 Præterea quod habet aliquam perfectionẽ tãto eſt perfectius, quãto illã perfectionẽ magis & plenius participat: ſed non poteſt eſſe aliquis modus nec etiã cogitari quo plenius habeatur aliqua perfectio,

Ibidem: ratione 6.

quam ab eo quod per ſuam eſſentiam eſt perfectũ, & cuius eſſe eſt ſua perfectio, ergo primum ens eſt perfectiſſimum, ac proinde ſumme & maxime ens.

t.c g.c.18. gat 2. Reſpondeo dicendum quod omnis nobilitas cuiuſcumque rei eſt ſibi ſecundum ſuũ eſſe: nulla enim nobilitas eſſet homini ex ſua ſapientia, niſi per eam ſapiens eſſet. & ſic de aliis: ſic ergo ſecũdum modum quo res habet eſſe eſt ſuus modus in nobilitate, nam res ſecundum quod ſuum eſſe contrahitur ad aliquẽ ſpecialem modum nobilitatis maiorem vel minorẽ, dicitur eſſe ſecũdum hoc nobilior vel minus nobilis: igitur ſi aliquid eſt cui competit tota virtus eſſẽdi, ei nulla virtus nobilitatis deeſſe poteſt, quæ alicui rei conueniat: ſed rei quæ eſt ſuum eſſe, competit eſſe ſecundũ totã eſſendi poteſtatem: ſicut ſi eſſet aliqua albedo ſeparata, nihil ei de virtute albedinis deeſſe poſſet nam alicui albo aliquid de virtute albedinis deeſſe poteſt ex defectu recipiẽtis albedinẽ, qui eam ſecundum modum ſuum recipit, & fortaſſe non ſecundum totum poſſe albedinis. Primum ens igitur quod eſt totum ſuum eſſe, habet eſſe ſecundum totam virtutem ipſius eſſe, non poteſt ergo carere aliqua nobilitate, quæ alicui rei cõueniat. Sicut autem omnis nobilitas & perfectio ineſt rei ſecũdum quod eſt, ita omnis defectus ineſt ei ſecundum quod aliqualiter non eſt. Sicut autem primum ens habet eſſe totaliter, ita ab eo totaliter abſiſtit non eſſe, quia per modum per quem aliquid habet eſſe, deficit à non eſſe: a primo ergo ente omnis defectus abſiſtit, eſt igitur vniuerſaliter perfectum. cæterа vero quæ ſunt ab ipſo imperfecta ſunt, non propter imperfectionem ipſius eſſe abſoluti, non enim ipſa habent eſſe, ſecũdum totum ſuum poſſe, ſed participant eſſe per

p.p. q.7.a.p c. quendam particularem modum, & imperfectiſſimũ. Id prætetea manifeſtatur ſic: Quod terminatur aut terminatur tamquam materia per formam, aut tãquam forma per materiam: materia quidem finitur & terminatur per formam inquantum materia antequam recipiat formam, eſt in potentia ad multas formas: ſed cum recipit vnam terminatur per illam, forma vero finitur per materiam inquantum forma in ſe cõſiderata, communis eſt ad multa, ſed per hoc quod recipitur in materia, fit forma determinate huius rei. Materia autem perficitur per formã, per quã finitur, & ideo infinitum ſecundum quod attribuitur materiæ, habet rationem imperfecti, eſt enim quaſi materia non habens formam, forma autẽ non perficitur per materiam, ſed magis per eam eius amplitudo contrahitur, vnde infinitum ſecundum quod ſe tenet ex parte formæ, habet rationem perfecti, illud autẽ quod eſt maxime formale omniũ eſt ipſũ eſſe, cum igitur eſſe primi entis non ſit eſſe receptum in

a. præced. aliquo, ſed ipſe ſit ſuum eſſe ſubſiſtens, vt oſtenſum eſt, manifeſtum eſt quod ipſum eſt ſumme & maxime ens ac proinde infinitum.

p.p. q.7.a.p. ad 3. in lib. de di. nom. cap. p 13. Ad primum ergo dicendum quod ex hoc ipſo quod primum ens eſt ſumme & maxime ens, diſtinguitur ab omnibus aliis quia ſunt entia particularia: quæ tamen ſicut multa continet, licet nihil ſit nimium in quantum ea ſuperexcedit.

g.p. q.7.a. 11.c. & 12.c. Ad ſecundum dicendũ quod lux in ſole, vel calor in igne dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ſecundum quod eſt quoddã ens, & ſic neceſſe eſt quod ſit ens finitum: eſt enim lux in ſole, vel calor in igne ſicut in ſubiecto, ſol autem vel ignis eſt creatura quædam habens capacitatem finitam, vnde eſſe lucis vel caloris, cum non excedat ſuum ſubiectum, nõ poteſt eſſe infinitum. Alio modo poteſt conſiderari ſecundum rationem propriam lucis aut caloris: & ſic lux ſolis poteſt dici infinita, & calor ignis infinitus, quia, & lux in ſole, & calor in igne habent quicquam quod poteſt pertinere ad rationẽ lucis & caloris, nec datur ſoli & igni ſecundũ aliquam certam menſurã, id quod ad rationem lucis & caloris pertinet: ita vt in vtroque, ſcilicet in ſole & igne, lux & calor augeri non poſſint: neque ex parte ſubiecti, quia ſubiectum eorum attingit ad vltimum gradum in participatione ſuæ formę, puta ſol in participatione lucis, & ignis in participatione caloris: neque ex parte formæ, quia vtrumque ſubiectum attingit ad vltimam perfectionem, quam poteſt ſua forma habere in natura. Cum p.p.a.11.ad 4. vero dicitur quod quolibet finito poteſt dari maius, dicendum quod ſi loquamur de quantitatibus mathematicis cuilibet finitæ quãtitati poteſt fieri additio, quia ex parte quantitatis finitæ, non eſt aliquid quod repugnet additioni. Si vero loquamur de quãtitate naturali, ſic poteſt eſſe repugnantia ex parte formæ, cui debetur determinata quãtitas, ſicut & alia accidẽtia determinata Vnde Philoſophus dicit in 2. de ani. t.41. quod omniũ natura conſtantium, eſt terminus & ratio magnitudinis, & augmenti, multo igitur magis in ipſis formis conſideratur aliquis terminus, vltra quẽ nõ progrediũtur. Sic ergo ſicut primũ lucidũ eſt ſumme & maxime lucidum quo non poteſt dari maius: ita primum ens eſt ſumme & maxime ens, ac proinde infinitum.

ARTICVLVS IV.

Vtrum poſſint eſſe plura prima entia, an neceſſario ſit vnum.

Videtur quod ſint plura prima entia, & quod nõ neceſſario ſit vnum. Quæ enim ſunt ab vno a.d q.1.a arg 1. principio habent conformitatem ad inuicem, quia principiatum imitatur principium: ſed in rebus reperitur magna contrarietas & diuerſitas, ergo oportet eam in principia contraria reducere.

2 Prætetea materia & agens numquã incidunt in arg.1. & 2. ſcripto ibidem a arg. 1. idem vt in 2. Phyſ. t.70 dicitur, nec etiã agens & forma in idem numero, ſed res habent principia & formalia, & materialia, & actiua, & in ſingulis eſt deuenire ad vnum primum, vt in 2. metaph. probatur, ergo oportet multa prima principia eſſe.

Sed contra omnem multitudinem præcedit vnitas, 2.A.t p ſcript ſed con quia pluralitas ex vnitate naſcitur: ſi ergo ponantur plura principia, oportet eſſe eis prius vnũ principiũ; ſed primo non eſt aliquid prius, ergo impoſſibile eſt ponere plura prima principia.

2 Prætetea quæcumque cõueniunt in aliquo, & in arg. alio differunt, oportet eſſe cõpoſita: ſed ſi ponantur plura prima principia oportet in aliquo cõuenire ex quo habẽt rationẽ principij, & cũ ſint plura in aliquo differre, ergo oportet ea eſſe compoſita, ſed nullum compoſitum eſt primum, ergo idem quod prius.

3 Prætetea ſi eſſent plura prima principia, aut eſſẽt arg. ſimilia aut contraria, ſi ſimilia aut vtrũque per ſe ſufficiens: & ſic alterum ſuperflueret, aut vtrumque per ſe inſufficiens, ſed coniuncta ſufficerẽt, ad principiãdum res. & ſic non eſſent prima principia; tum quia indigerent coniungente quod eſſet prius eis; tũ quia agerent per aliud additum eſſentiæ, ſcilicet per coniunctionem ipſam, & nullum tale eſt principiũ primum. ſi autem ſunt contraria, omne contrarium deſtruit & impedit contrarium ſuum, ergo ſi ſint æque potentia vnum impediret alterum, adeo quod nullus ſequeretur effectus. Si vero alterum fuerit potentius, omnino deſtruit alterum, ergo impoſſibile eſt dari plura prima principia.

Reſpõdeo dicendũ quod neceſſe eſt eſſe tantũ vnũ primũ principiũ quod duplici ratione ad pręſens poteſt manifeſtari. Cuius enim rei quidditas eſt ſuũ eſſe, hæc non poteſt eſſe niſi vna, & prima, quia impoſſibile eſt, vt ſiat plurificatio alicuius, niſi vel per addi-

tionem alicuius differentiæ, ſicut multiplicatur natura generis in ſpeciebus, vel per hoc quod forma recipitur in diuerſis materiis, ſicut multiplicatur natura ſpeciei in indiuiduis diuerſis; vel per hoc quod vnũ eſt abſtractũ. & aliud in aliquo receptũ, ſicut ſi eſſet quidã color ſeparatur, eſſet alius à calore nõ ſeparato, ex ipſa ſua ſeparatione. Si autem ponatur aliqua res quæ ſit eſſe tantum, ita vt ipſum eſſe ſit ſubſiſtẽs, hoc eſſe non recipiet additionem differentiæ, quia iã non eſſet eſſe tantum, ſed eſſe & præter hoc forma aliqua. Et multo minus recipiet additioné materiæ, quia iam eſſet non ſubſiſtens, ſed materiale. Vnde relinquitur quod talis res quæ ſit ſuum eſſe nõ poteſt eſſe niſi vna, ac proinde primum ens, quod eſt ſuum eſſe, eſt vnum tantum. [1.c.g.c.42. nu.10.] Secunda ratio eſt, nihil eorum quæ conueniunt huic ſignato, inquantum eſt hoc ſignatum poſſibile eſt alij conuenire, quia ſingularitas alicuius rei non ineſt alteri præter ipſum ſingulare, ſed ei quod eſt neceſſe eſſe, quale eſt primum ens, ſua neceſſitas eſſendi conuenit inquantum habet eſſe hoc ſignatum, ergo impoſſibile eſt quod alicui alteri conueniat: & ſic impoſſibile eſt quod ſint plura prima entia. Probatio mediæ eſt, ſi enim illud quod eſt neceſſe eſſe, non eſt hoc ſignatum inquantum eſt neceſſe eſſe, oportet quod deſignatio ſui eſſe, non ſit neceſſaria ſecundum ſe, ſed ex aliquo dependeat: vnumquodque autem ſecundum quod eſt actu, eſt diſtinctũ ab omnibus aliis, quod eſt eſſe hoc ſignatũ, ergo quod eſt neceſſe eſſe, dependet ab alio inquãtum ad hoc quod eſt eſſe actu, quod eſt contra rationem eius quod eſt neceſſe eſſe, & quod eſt primum ens.

Ad primum ergo dicendum quod res habent con- [1.p.q.p.a. ad 4.] trarietatem adinuicem quantum ad proximos effectus: ſed tamen concordant etiam cõtraria in vltimo fine, ad quem ordinãtur ſecundũ harmoniã quã conſtituunt, ſicut patet etiam in mixto, quod cõponitur etiam ex contrariis, & ex hoc ſequitur quod agentia proxima ſunt contraria, licet agẽs primum ſit vnum, quia iudicium de agente & fine eſt idem, cum hæ duæ cauſæ in idem incidant.

[idem, & ad 5.] Ad ſecundum dicendum quod primum dicitur dupliciter, ſcilicet primum ſimpliciter, & primum in genere vel in ordine aliquo: ſi ſecundo modo ſumatur primũ, ſic ſecundum genera cauſarum ſunt plura prima principia, vt materiale primum, quod eſt materia, & formale primum, quod eſt eſſe, & ſic de aliis: & vlterius deſcendendo ad diuerſa genera. inueniũtur diuerſa prima principia in diuerſis, etiã ſecũdum idem genus cauſæ ſicut in liquabilibus prima materia eſt aqua, & in animalibus ſemen vel menſtruum Sed primum ſimpliciter impoſſibile eſt eſſe niſi vnũ: & quamuis nullo modo ſit materia, nihilominus tamẽ ipſum eſſe quod materia habet imperfectũ prout dicitur ens in potentia, habet ab illo, & reducitur in ipſum ſicut in principiũ. Similiter & forma, quæ pars eſt rei, eſt ſimilitudo agentis primi fluens ab ipſo, vnde omnes formæ reducuntur in primum agens, ſicut in principium exemplare & ſic patet quod eſt vnum principium ſimpliciter, quod eſt primum agens, & exemplar, & finis vltimus.

QVÆSTIO VI.

De poſſibilitate rerum.

Deinde videndum eſt de modo quo res ſunt à primo principio quod eſt Deus, & primo quantum ad earum poſſibilitatem, ſecundo quantum ad earum fieri, tertio quantum ad earum eſſe, quarto quantum ad diſtinctionem & multitudinem, quinto quantum ad ordinem.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR TRIA.

1. *Vtrum res dicatur poſſibilis quia Deus eam poteſt producere, an ideo Deus poteſt eam producere, quia eſt poſſibilis: & ſimiliter an res ſit impoſſibilis quia Deus eam non poteſt facere; an vero Deus eam non poteſt facere, quia eſt impoſſibilis.*
2. *Vtrum res ſit iudicanda poſſibilis vel impoſſibilis, ſecundum cauſas ſuperiores vel inferiores.*
3. *Vtrum Deus poſſit facere quicquid eſt alteri poſſibile.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum res dicatur poſſibilis, quia Deus eam poteſt producere; an vero Deus eam poteſt producere, quia eſt poſſibilis. Et ſimiliter, an res ſit impoſſibilis, quia Deus eam non poteſt facere; an vero Deus non poteſt facere, quia eſt impoſſibilis.

Videtur quod res non ſit poſſibilis, quia Deus [p.p.q.25.a.3.c.] eam poteſt producere, ſed è contra quod Deus eam poteſt producere quia eſt poſſibilis. Poſſibile enim & impoſſibile dicitur ex habitudine terminorum: ſed non ideo termini ſunt cohærentes quia Deus poteſt rem facere. ſed potiusècontra, ideo Deus poteſt rem facere quia termini ſunt cohærentes, nec inuoluitur contradictio.

Sed contra eſt quod Philoſophus 5. metaph. t. 17. [5.met l.14.] reducit modos ſecundum quos aliquid dicitur eſſe poſſibile, & in potentia, ad potentiam actiuam; quia omnia alia poſſibilia dicuntur per reſpectum ad iſtam potentiam. Aliquid enim dicitur poſſibile ſecundum quod aliquid aliud habet potentiam actiuam in ipſum, ſecundum quod dicitur poſſibile ſecundum potentiam paſſiuam, ergo vniuerſaliter dicitur poſſibile per reſpectum ad potentiam vniuerſalem: at hæc eſt potentia Dei, ergo res dicuntur poſſibiles quia Deus eas poteſt producere.

Vlterius videtur quod res dicatur impoſſibilis [5.met.l.14. in fine.] quia Deus eam non poteſt producere, non vero quod Deus eam non poſſit producere, quia eſt impoſſibilis, Philoſophus enim 5 metaph t. 17. reducit ea quæ ſunt impoſſibilia, ad vnam impotentiam actiuam quæ non poteſt in ea agere, ſicut ea quæ ſunt poſſibilia ad potentiam actiuam quæ poteſt in ea agere, ergo ſicut res dicitur poſſibilis quia Deus eã poteſt facere, ita dicitur impoſſibilis quia Deus non poteſt eam facere.

Sed contra, omne agens agit in quantum actu eſt; [1.c.g.c.13. ratio. 3.] ſecundum modum igitur actus vniuſcuiuſque agentis eſt modus ſuæ virtutis in agendo: ſed Deus vt pote primum ens omniũ perfectiones in ſe præhabet, eſt igitur ſua virtus actiua perfecta ad omnia ſe ha- [q.1.de pot. a.[illegible] 4. ſed cont.] bẽs ſi ergo ſecundũ ipſum impoſſibile iudicetur omnino, nihil erit impoſſibile, quod eſt inconueniens.

Reſpondeo dicendum quod ſecundum Philoſophũ [q.1.de pot. a.3 c. 5. met.l.14. p.p.q.25.a. 2.3.4.] in 5. met t. 17. poſſibile & impoſſibile dicũtur tripliciter, vno modo ſecundũ aliquam potentiã actiuam vel paſſiuã, ſicut dicitur homini poſſibile ambulare ſecundum potentiam greſſiuam: volare vero impoſſibile. Alio modo non ſecundum potentiã aliquam, ſed ſecundum ſeipſum, ſicut dicimus, poſſibile quod non eſt impoſſibile eſſe, & impoſſibile dicimus, quod neceſſe eſt non eſſe Tertio modo dicitur poſſibile, ſecundũ potentiam Mathematicã, quæ eſt in Geometricis, prout dicitur, linea potentia cõmenſurabilis, quia quadratum [illegible] commenſurabile. hoc autem poſſibili prætermiſſo circa alia duo cõſideremus. Sciendum eſt ergo quod impoſſibile quod dicitur ſecundũ nullã potentiã ſed ſecundũ ſeipſum, dicitur ratione diſcohærentiæ terminorum: omnia

Digitized by Google

autem diſcohærentia terminorum eſt ratione alicuius oppoſitionis, in omni autem oppoſitione includitur affirmatio & negatio, vt probatur 10. met. Vnde in omni tali impoſſibili implicatur affirmationem & negationem eſſe ſimul, hoc autẽ nulli actiuæ potentiæ attribui poteſt: quod ſic patet. Omnis actio a potentia conſequitur actualitatem, & entitatẽ eius cuius eſt: vnumquodque autem agens eſt natum agere ſibi ſimile, vnde omnis actio actiuæ potentiæ terminatur ad eſſe, etſi enim aliquando fit per actionẽ non eſſe, vt in corruptione patet, tamen hoc non eſt niſi inquantum eſſe vnius non compatitur eſſe alterius, ſicut eſſe calidi non compatitur eſſe frigidi, & ideo calor ex principali intentione generat calidum, ſed quod corrumpat frigidum hoc non eſt niſi ex conſequenti: hoc autem quod eſt affirmationem & negationem eſſe ſimul, rationem entis habere nõ poteſt, nec etiam non entis, quia eſſe tollit non eſſe, & non eſſe tollit eſſe: vnde nec principaliter nec ex conſequenti poteſt eſſe terminus alicuius actiuis potentiæ actiuæ. Impoſſibile vero quod dicitur ſecundum aliquam potentiam, poteſt attendi dupliciter: vno modo propter defectum ipſius potentiæ ex ſeipſa, quia videlicet ad illum effectum non poteſt ſe extendere, vt pote quando non poteſt agens naturale, tranſmutare aliquam materiam. Alio modo ab extrinſeco, vt patet cum potentia alicuius impeditur vel ligatur. Sic ergo aliquid dicitur impoſſibile fieri tribus modis, vno modo propter defectum actiuæ potentiæ. Alio modo propter aliquod reſiſtens vel impediens, tertio modo propter hoc quod, id quod dicitur impoſſibile fieri, non poteſt eſſe terminus: Ex quibus manifeſtum eſt quod id quod dicitur impoſſibibile Deo, non dicitur primo aut ſecundo modo: quia cum Dei potentia ſit infinita in nullo defectum patitur: defectus enim ſe tenet ex parte non entis. In primo autem nihil eſt non entis vt ſupra oſtenſum eſt: & ſimiliter in nullo ei reſiſti poteſt; ergo quicquid Deo impoſſibile eſt, tertio modo impoſſibile eſt: ita quod Deus illud facere non poteſt, quia cum ſit maximum & principale ens, eius actio non niſi ad ens terminari poteſt principaliter, & ad non ens conſequenter. Et ideo non poteſt facere quod affirmatio & negatio ſit ſimul vera: nec aliquod eorum in quibus hoc impoſſibile includitur. Nec hoc dicitur non poſſe facere propter defectum ſuæ potentiæ, ſed propter defectum poſſibilis quod à ratione poſſibilis deficit, propter quod dicitur à quibuſdam quod Deus poteſt facere: ſed non poteſt fieri. Et ſic patet reſponſio ad ſecundam quæſtionẽ. Ad primam autem conſequenter eodem modo reſpondendum, quod ſi loquamur de poſſibili primo modo ſumpto, res eſt poſſibilis quia Deus eam poteſt facere, ſi vero loquamur de poſſibili ſecundo modo ſumpto, Deus poteſt rem facere, quia eſt poſſibilis, id eſt non inuoluens terminos diſcohærentes. Sed tamẽ quia illud genus poſſibilis eſt in ratione tantum, ita quod ſecundum ipſum non tam res ſit quam dicitur aut iudicatur poſſibilis: ideo melius ſecundum hoc dicitur, quod iudicamus quidem Deum poſſe hoc facere quia hoc modo poſſibile eſt: id eſt quia nulla eſt diſcohærentia terminorum, quã dicatur quod Deus poteſt hoc facere quia hoc eſt hoc modo poſſibile; quia vt dictum eſt ſecundum hoc poſſibile res non eſt ſed iudicatur poſſibilis: vnde ſimpliciter verum eſt quod res eſt poſſibilis quia Deus eam poteſt facere: non tamen ſemper iudicamus rem poſſibilẽ quia Deus eam poteſt facere: ſed è conuerſo. Per hæc ſimiliter patet ſolutio ad argumenta pro vtraque quæſtione primum enim fatemur, ſecundum quod agit tantum de eo quod dicitur poſſibile ex habitudine terminorum modo nunc explicato. Secundum non concludit quia Philoſophus l. c. impoſſibile illud reducit ad impotẽtiã quod primo aut ſecundo tantum modo ſumitur.

q. 1. de pot. l. c. & quol. 12, a. 2.

5. met. l. 14. vid q. 52. a. 6 huius partis

5. met. l. 14.

ARTICVLVS II.

Vtrum res ſit iudicanda poßibilis vel impoßibilis ſecundum cauſas ſuperiores vel inferiores.

Videtur quod res ſit iudicanda poſſibilis ſecundum cauſas ſuperiores. Secundum enim Philoſophum in 10. met. illud quod eſt primum in omni genere, eſt menſura omnium quæ ſunt illius generis, Sed diuina potentia eſt prima potentia, ergo ſecundum eam debet aliquid iudicari poſſibile vel impoſſibile. — q. 1 de pot. a. 1 arg. 2. 1. 4. 21 q. vnic. a. 4. arg. 1 in 2. ſcript.

2 Præterea quanto cauſa magis influit in effectum, tanto ſecundum eam iudicium debet magis ſumi: ſed cauſa prima magis influit in effectum quam cauſa ſecunda ergo ſecundum cauſam primam magis debet iudicari de effectu, ergo iudicandi ſunt poſſibiles vel impoſſibiles ſecundum cauſas ſuperiores. — arg. 3.

3 Præterea illuminare cæcum eſt impoſſibile ſecundum cauſas inferiores, & tamen hoc eſt poſſibile cum quandoque fiat, ergo non eſt iudicandum ſi aliquid impoſſibile ſit ſecundum cauſas inferiores, ſed ſecundum ſuperiores. — arg. 4. 1 d. 42 q. 2 a. 3 arg. 3.

4 Præterea mundum fore fuit poſſibile antequã eſſet: non autem fuit poſſibile ſecundum cauſas inferiores, ergo idem quod prius. — q. de pot. arg. 5.

Sed contra ſecundum illam cauſam effectus debet iudicari poſſibilis à qua recipit poſſibilitatem, vel contingentiam aut etiam neceſſitatem, ſed effectus recipit poſſibilitatem vel contingẽtiam, aut etiã neceſſitatem à cauſa proxima non à remota: ſicut meritum recipit contingentiam à libero arbitrio, quod eſt cauſa proxima, non autem neceſſitatem à prædeſtinatione diuina quæ eſt cauſa remota, ergo ſecundum cauſas inferiores quæ ſunt proximæ debet iudicari aliquid poſſibile vel impoſſibile. — in arg. p. ſed contr.

2 Præterea quod eſt poſſibile ſecundum cauſas inferiores, eſt etiam poſſibile ſecũdum omnẽ modũ: Sed quod eſt poſſibile ſecũdum omnem modum, eſt poſſibile ſimpliciter, ergo ſecundum cauſas inferiores eſt aliquid iudicandum poſſibile ſimpliciter. — arg. 2.

3 Præterea cauſæ ſuperiores ſunt neceſſariæ: ſi ergo ſecundum eas eſſent iudicandi effectus, omnes effectus eſſent neceſſarij quod eſt impoſſibile. — arg. 3.

4 Præterea Deo ſunt omnia poſſibilia, ſi ergo ſecũdum ipſum poſſibile & impoſſibile iudicetur omnino, nihil eſt impoſſibile quod eſt inconueniens. — arg. 4.

5 Præterea nominibus vtendum eſt ſecundum quod plures vtuntur, ſed de potentia hoc modo homines loquuntur, quod ſint ita ordinatæ. potentia, diſpoſitio, neceſſitas & actus: hæc autem inueniũtur in cauſis inferioribus, non ſuperioribus, ergo non eſt iudicandum de poſſibilitate rerum ſecundum cauſas ſuperiores, ſed ſecundum inferiores. — arg. 5.

Reſpondeo dicendum quod iudicium de poſſibili & impoſſibili poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo ex parte iudicantium. Alio modo ex parte eius de quo iudicatur. Quantum ad primum ſciendum eſt quod, ſi ſunt duæ ſcientiæ quarum vna conſiderat cauſas altiores, & alia minus altas, iudicium in vtraque non eodem modo ſumetur, ſed ſecundum cauſas quas vtraque conſiderat, vt patet in medico & aſtrologo, quorum aſtrologus conſiderat cauſas ſupremas, medicus autem cauſas proximas. Vnde medicus dabit iudicium de ſanitate vel morte infirmi ſecundum — in corp. c. in corp. 1 a. 2 ſe q. vnic. a.

cauſas proximas, id eſt virtutem naturæ & virtutem morbi: aſtrologus vero ſecundum cauſas remotas, ſcilicet ſecundum poſitionem ſyderum Eodem modo eſt in propoſito. Eſt enim duplex ſapientia, ſcilicet mundana, quæ dicitur Philoſophia, quæ conſiderat cauſas inferiores, ſcilicet cauſas cauſatas, & ſecundum eas iudicat: & diuina quæ dicitur Theologia, quæ conſiderat cauſas ſuperiores id eſt diuinas ſecundum quas iudicat. Dicuntur autem ſuperiores cauſæ, Diuina attributa, vt ſapientia, bonitas, & voluntas diuina, & huiuſmodi. Sciendum tamen quod iſta quæſtio fruſtra mouetur de effectibus, qui non poſſunt eſſe niſi ſuperiorum cauſarum, id eſt quos ſolus Deus facere poteſt, illos enim non conuenit dici poſſibiles vel impoſſibiles, ſecundum cauſas inferiores. Sed hæc quæſtio mouetur de illius effectibus qui ſunt cauſarum inferiorum. Hi enim effectus ſunt inferiorum & ſuperiorum, ſic enim poteſt in dubitationem verti. Similiter etiam iſta quæſtio nõ habet locum in illis poſſibilibus & impoſſibilibus, quæ non dicuntur ſecundum aliquam potentiam, ſed ſecundum ſeipſa. Effectus autem cauſatũ ſecundarum de quibus eſt quęſtio, ſecundum iudicium Theologi dicuntur poſſibiles & impoſſibiles, ſecundum cauſas ſuperiores: Secundum autem iudicium Philoſophi dicuntur poſſibiles vel impoſſibiles ſecũdum cauſas inferiores. Si autem conſideretur iſtud iudiciũ quãtum ad naturã eius de quo iudicatur, ſic patet quod effectus debent iudicari poſſibiles vel impoſſibiles ſecundũ cauſas proximas, cũ actio cauſarũ remotarũ ſecundũ cauſas proximas determinetur quas præcipue effectus imitantur, & ideo ſecundũ eas præcipue iudicium de effectibus ſumitur Et hoc patet etiã per ſimile de potentia paſſiua Nam materia non dicitur proprie in potentia ad aliquid, quæ eſt remota, ſicut terra ad ſcyphum, ſed quæ eſt propinqua vno motore potens exire in actum, vt patet per Philoſophum 9 met Sicut aurum eſt in potentia ſcyphus ſola arte educente in actum: & ſimiliter effectus inquantum eſt ex ſui natura, non niſi propinquis cauſis poſſibiles & impoſſibiles dicuntur.

2. Ad primum ergo dicendum quod comparatio poſſibilis ad potentiam nõ eſt ſicut menſurati ad mẽſuram, ſed ſicut obiecti ad potentiam. Conuenit tamẽ diuinæ potentiæ omniũ potentiarum eſſe menſurã.

3. Ad ſecundum dicendum quod licet cauſa prima maxime influat in effectum, tamen eius influẽtia per cauſam proximam determinatur, & ſpecificatur, & ideo eius ſimilitudinem imitatur effectus.

4. Ad tertium dicendum quod quamuis illuminare cæcum ſit Deo poſſibile, non tamen poteſt dici omnino poſſibile.

5. Ad quartum dicendum quod mundum fore fuit poſſibile reſpectu cauſarum ſuperiorũ: vnde hoc nõ pertinet ad quæſtionem præſẽtem Et præterea iſtud dictum, mundũ fore, eſt poſſibile non ſolũ ſecundum diuinam potentiam actiuam, ſed etiam ſecundum ſe ipſum, quia termini non ſunt diſcohærentes.

cor quę omi. Ad primum quod in contrarium obiicitur dicendũ, quod ratio illa procedit quantũ ad naturam effectus de quo iudicatur

Ad ſecundum dicendum quod licet illud quod eſt poſſibile ſecundum cauſas inferiores, ſit etiam poſſibile ſecundũ ſuperiores, non tamen eſt ita de impoſſibili, imo magis è cõtrario: vnde non ſequitur quod iudiciũ debeat ſumi vniuerſale vel vniuerſaliter, ſecundũ cauſas inferiores de poſſibili & impoſſibili.

Ad tertium dicendum quod non iudicãtur aliqua impoſſibilia vel poſſibilia ſecundum aliquas cauſas, quæ ſint ſimiles illis cauſis in poſſibilitate vel in impoſſibilitate, ſed quia cauſis illis ſunt poſſibiles vel impoſſibiles.

Ad quartum dicendum quod ſecundum conſiderationem Theologi, omnia illa quæ non ſunt in ſe impoſſibilia, poſſibilia dicuntur. ad 4.

Ad quintũ dicẽdum quod licet omnia illa in cauſis ſuperioribus nõ inueniãtur, tamẽ cauſis ſuperioribus ſunt ſubiecta, & propterea obiectio illa procedit de potẽtia paſſiua non de actiua de qua nũc loquimur. ad 5.

ARTICVLVS III.

Vtrum prima cauſa poſſit facere quicquid eſt alteri poſſibile.

VIdetur quod prima cauſa poſſit facere quidquid eſt alteri poſſibile. Omnis enim potentia creata eſt exẽplata à potẽtia ipſius, ſicut omne bonũ à bonitate ipſius, ſed quicquid eſt in exẽplato verius & perfectius eſt in exẽplari, ergo potẽtia primæ cauſæ ſe extendit ad omnia, ad quæ ſe extendit potentia inferioris cauſæ. 1.d.42.q.2. a.1.arg 1.

2 Præterea quod poteſt virtus inferior, poteſt & ſuperior, ergo quod poteſt virtus cauſę inferioris poteſt & virtus cauſæ ſuperioris, ac proinde cauſæ primæ. q.1 de pot, a.6 arg 8.

Sed contra prima cauſa non poteſt non eſſe, quia neceſſe eſt eam eſſe, nec poteſt eſſe imperfecta, quia eſt ſuum eſſe, vt ſupra probatum eſt, ſed quædam dicitur cauſa inferior poſſe ſua infirmitate, vel imperfectione ſicut pati, mori, & huiuſmodi; ergo videtur, quod cauſa prima non omnia poteſt quæ poteſt cauſa inferior. 1.d.42.q.2. a.1. arg.1. ſed contr.

Reſpondeo dicendum quod primam cauſam non poſſe aliquid dicitur dupliciter. Vno modo ratione ipſius potẽtiæ Alio modo ratione poſſibilis. Potentia ſiquidem eius quantum in ſe eſt in nullo deficiẽs inuenitur, quod ad potentiam pertineat. Sed quædam ſunt quæ ſecundum nomen potentiam important, quæ ſecundum rem ſunt potentiæ defectus: Sicut multæ negationes ſunt quæ in affirmationibus includuntur: vt cum dicitur poſſe deficere, videtur ſecundum modum loquendi, quædam potentia importari, cum magis potentiæ defectus importetur & propter hoc potentia aliqua dicitur eſſe perfecta ſecundum Philoſophum 5. metaph. t. 17. quando iſta non poteſt; ſicut enim illæ affirmationes habent vim negationum ſecundum rem, ita iſtæ negationes habent vim affirmationum. Et propter hoc dicimus primam cauſam non poſſe deficere, & per conſequens non poſſe moueri, quia motus & defectus quandam imperfectionem important, & per conſequens non poſſe eam ambulare, & nec alios actus corporeos exercere, quia neceſſe eſt eam eſſe immaterialem vt poſtea probabitur. Ratione vero poſſibilis dicitur prima cauſa aliquid non poſſe facere, quia id contradictionem implicat, vt ex ſupra dictis patet. q.1.de pot. a.6.c. 5.met.l.14.

Ad primum ergo dicendum quod quicquid perfectionis in creatura eſt, totum eſt exemplariter eductum ex perfectione primi entis, quod eſt primum principium effectiuum, exemplare & finale totius entis, vt ex dictis patet. Ita tamen quod illam perfectionem imperfectius creatura habet quam ſit in eo. Et ideo potentia creaturæ inquantum deficit à repræſentatione potentiæ primi entis, deficit à perfecto poſſe vnde quod attribuitur ſibi ſecundum quod eſt in tali gradu participata, non oportet quod primæ potentiæ attribuatur, ſicut etiam neceſſe eſt dicere eſſentiam lapidis exemplatam à primo ente, nec tamen dicimus primum ens eſſe lapidem: Ita etiam non dicimus eius potentiam, non eſſe potentiam ambulandi 1.d.42.q.2. a.5.c.

vel patiendi quaſi proximum principium ambulationis & paſſionis: ita quod ipſum ambulet vel patiatur. Sciendum tamen quod eſt ordinatio potentiarum inferiorum, ſecundum quod vna plus vel minus deficit à perfectione primæ potentiæ. Et ideo ſciendum eſt quod quamuis nullus actus proprius harum potentiarum, ſecundum gradus determinatos conueniat primæ potentiæ, ſicut principio proximo, tamen omnes actus proprij harum potentiarum, egredientes ab eis ſecundum rationem ordinis in quo conſtitutæ ſunt, reducuntur in illam: vnde quamuis non dicamus quod Deus (qui eſt prima cauſa, & prima potentia & primum ens de quibus eſt mentio) poſſit ambulare vel pati; dicimus tamen quod creat ambulationem vel paſſionem in aliis, ſed actus qui egrediuntur à determinatis potentiis, præter dictam rationem ordinis, nullo modo in cauſalitatem primæ, ſeu diuinæ potentiæ reducuntur, non enim dicimus quod poſſit peccare, nec in aliis peccatum facere. Et per hoc patet ad ſecundum.

QVÆSTIO VII.

De fieri & fluxu rerum à primo principio, & formis exemplaribus.

Poſtea conſiderandum eſt de fieri creaturarum, & fluxu earum à primo principio.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR SEPTEM.

1. *Vtrum res fiant immediate à ſummo rerum principio, vel ſecundum ordinem quendam.*
2. *Vtrum diuerſi gradus rerum in diuerſas cauſas referantur.*
3. *Vtrum res ſint à primo ente per participationem.*
4. *Vtrum immediate res participent eſſentiam & naturam primi entis.*
5. *Vtrum formæ exemplares rerum ſint in primo ente, an extra illud.*
6. *Vtrum illæ formæ exemplares per prius reſpiciant res quantum ad naturam ſingularem, quam quantum ad naturam ſpeciei.*
7. *Vtrum materia, & accidentia habeant ſuas formas exemplares.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum res fiant immediate à ſummo rerum principio, an ſecundum ordinem quendam.

op. 15. c. 10. Videtur quod res non procedant immediate à ſummo rerum principio, cum enim primum principium ſit penitus vnum & ſimplex, non poteſt a c g a. 4. art. 7. ab eo procedere niſi vnum: quod quidem & ſi cæteris rebus inferioribus ſimplicius ſit & magis vnum, deficit tamen à primi ſimplicitate, inquantum ipſum non eſt ſuum eſſe, ſed eſt ſubſtantia habens eſſe: ac proinde ab illa poterunt plura procedere. Sed dices quod hoc eſſet diſtinctionem & ordinem in rebus admittere non ex intentione primi agentis, ſed ex quadam rerum neceſſitate.

Ibidem. 2 Contra rerum diſtinctio & ordo procedit quidem ex intentione primi principij, cuius intentio eſt non ſolum producere primum cauſatum, ſed totum vniuerſum, tamen quodam ordine, vt ipſe immediate producat primum cauſatum, quo mediante alia per ordinem producat in eſſe.

3 Præterea primum ens creaturis communicat ſuam bonitatem quantum capaces ſunt. Sed natura q. 3 de pot. a. 6 ad 20. ſuperiorum creaturarum capax fuit huiuſmodi perfectionis & dignitatis: vt eſſent cauſæ inferiorum creaturarum. Id enim quod eſt perfectius, poteſt agere in id quod eſt eo imperfectius: & communicare ei ſuam perfectionem ergo videtur quod primum ens creaturas inferiores, mediantibus ſuperioribus produxit.

4 Præterea quanto aliquæ formæ ſunt magis ang. al. immateriales, tanto ſunt magis actiuæ, vt pote magis à potentia ſeparatæ, vnumquodque enim agit ſecundum quod eſt actu, non ſecundum quod eſt in potentia. Sed formæ rerum quæ ſunt in mente angeli ſunt magis immateriales quam formę quæ ſunt in rebus materialibus, cum ergo formæ naturales ſint cauſæ formarum ſibi ſimilium, videtur quod multo fortius formæ, quæ ſunt in mente angeli produxerint formas rerum naturalium ſibi ſimiles, & per conſequens eſſe earum, forma enim dat eſſe rei, & ſic quod primum ens non produxit res in eſſe niſi mediantibus ſuperioribus creaturis.

Sed contra quanto aliqua potentia magis diſtat op. 15. c. 10. in fine. ab actu, maiori virtute indiget ad hoc quod in actum reducatur: maiori enim virtute ignis opus eſt ad reſoluendum lapidem, quam ceram: ſed nullius potentiæ ad aliquam potentiam quantumcumque indiſpoſitam & remotam eſt comparatio aut proportio, non entis enim ad ens non eſt proportio. Virtus igitur quæ ex nulla potentia præexiſtente aliquem effectũ producit, in infinitũ & excedit virtutẽ quæ producit effectum ex aliqua potẽtia quantumcumque remota. Infinita autem virtus aliorum quidem poteſt eſſe ſecundum quid, ſed ſimpliciter reſpectu totius eſſe infinita virtus, non eſt niſi primi agentis, quod eſt ſuum eſſe, & per hoc eſt modis omnibus infinitum, vt ſupradictum eſt: ſola igitur virtus primi agentis poteſt effectum producere, nulla potentia præſuppoſita. Talem autem oportet eſſe productionem omnium ingenerabilium & incorruptibilium, quæ abſque motu producuntur.

Reſpondeo dicendum quod immediate res pro- op. 15 c. 10 p. p q. 45 a. 5. c. ceſſerunt à primo eorum ſecundum eſſe ſuum, abſolute ſumptum quod ad præſens duplici ratione manifeſtari poteſt. Prima eſt quanto aliqua cauſa eſt ſuperior, tanto eſt vniuerſalior, & virtus eius ad plura ſe extendit: ſed id quod primum inuenitur in vnoquoque ente, maxime eſt commune omnibus: quæcumque enim ſupra adduntur contrahunt id quod prius inueniunt: nam quod poſterius in re intelligitur, comparatur ad prius, vt actus ad potentiam, per actum autem potentia determinatur: ſic igitur oportet vt id quod primum ſubſiſtit in vnoquoque, ſit effectus ſupremæ virtutis: quanto autem aliquod eſt poſterius, tanto reducatur ad inferioris cauſæ virtutem. Oportet igitur quod id quod primum ſubſiſtit in vnoquoque, ſicut in corporalibus materia, & in immaterialibus ſubſtantiis quod potentiale eſt, ſit proprius effectus primæ virtutis, & vniuerſalia effectus agentis: impoſſibile eſt igitur quod ab aliquibus cauſis ſecundis aliqua producantur in eſſe, non præſuppoſito aliquo effecto ſuperioris agentis, & ſic nullum agens poſt primum rem totam in eſſe producit, quod eſt producere ens ſimpliciter. Secunda ratio eſt, alicuius naturæ vel formæ duplex cauſa inuenitur. Vna quidem quæ eſt per ſe, & ſimpliciter cauſa talis naturæ vel formæ: alia vero quæ eſt cauſa huius naturæ vel formæ in hoc. Cuius quidem diſtinctionis neceſſitas apparet, ſi quis cauſas conſide-

Digitized by Google

ret eorum quæ generantur. Cum enim equus generatur. equus generans eſt quidem cauſa quod natura equi in hoc eſſe incipiat, non tamen eſt per ſe cauſa naturæ equinę. Quod enim eſt per ſe alicuius cauſa naturæ, ſecundum ſpeciem, oportet quod ſit cauſa eius in omnibus habentibus illam ſpeciem. Cum igitur equus generans habeat eandem naturam ſecundum ſpeciem, oporteret quod eſſet ſui ipſius cauſa, quod eſſe non poteſt. Relinquitur igitur quod oportet ſuper omnes participantes naturam equinam eſſe aliquam vniuerſalem cauſam totius ſpeciei: quam quidem cauſam Platonici poſuerunt ſpeciem ſeparatam à materia, ad modum quo omnium artificialium principium eſt forma artis, non in materia exiſtens. Secundum Ariſtotelem autem hanc vniuerſalem cauſam oportet ponere in aliquo cæleſtium corporum, vnde & ipſe has duas cauſas diſtinguens dixit quod homo generat hominem & ſol. Cum autem aliquid per motum cauſatur, natura communis alicui præexiſtenti aduenit per formam materię aduenientem, vel ſubiecto. Poteſt igitur ſic per motum eſſe alicuius cauſa, id quod particulariter naturam illam habet vt homo hominis, aut equus equi: cum vero non per motum cauſatur talis productio, eſt ipſius naturæ ſecundum ſeipſam: oportet igitur quod reducatur in id quod eſt per ſe cauſa illius naturæ, non autem in aliquid quod particulariter naturam participet. Aſſimilatur enim talis productio proceſſui vel cauſalitati qui in intelligibilibus inuenitur, in quibus natura rei ſecundum ſeipſam non dependet niſi a primo, ſicut natura ſenarij, & eius ratio, non dependet a ternario vel binario: ſed ab ipſa vnitate. Non enim ſex ſecundum primam rationem ſpeciei ſunt bis tria, ſed ſex ſolum, alioquin oporteret vnius rei multas ſubſtantias eſſe: ſic igitur cum eſſe alicuius cauſatur abſque motu, eius cauſalitas attribui non poteſt alicui particularium entium quod participat eſſe, ſed oportet quod reducatur in ipſam vniuerſalem & primam cauſam eſſendi, quæ eſt primum ens.

1 c.g.c. 42. art. 7. Ad primum ergo dicendum quod non oportet quod ex vno agente non fiat niſi vnum, niſi quando agens ad vnum effectum determinatur, tantum autē abeſt, quod virtus diuina ad vnū limitetur quia eſt vna & ſimplex, quod è contrario, quia eſt maxime vna & ſimplex, non poteſt limitari ad vnū effectum, quanto enim aliqua virtus eſt magis vnita, tanto eſt magis infinita, & ad plura ſe poteſt extendere, vt dicitur in lib. de cauſis. (in lib. de cauſ. 17.)

op 15. c. 10. Ad ſecundum dicendum quod cum ſit duplex modus productionis rerum. Vnius quidem ſecundum mutationem & motum: alius autem abſque mutatione & motu, vt ſupra iam diximus, in eo quidem productionis modo qui per motū eſt, hoc manifeſte videmus accidere, quod à primo principio alia procedunt mediantibus cauſis ſecundis. Videmus enim & plantas & animalia produci in eſſe per motum, ſecundum virtutes ſuperiorum cauſarum ordinatarum, vſque ad principium: ſed in eo modo producendi qui eſt abſque motu, per ſimplicem influxum ipſius eſſe, hoc accidere impoſſibile eſt: ſecundum enim hunc productionis modum, quod in eſſe producitur, non ſolum fit per ſe hoc ens, ſed etiam per ſe fit ens ſimpliciter. Oportet autem effectus proportionaliter cauſis reſpondere, vt ſcilicet effectus particularis cauſæ particulari reſpondeat: effectus autem vniuerſalis vniuerſali cauſæ. Sic igitur cum per motum aliquid fit per ſe hoc ens, effectus huiuſmodi in particularem cauſam reducitur quæ ad determinatam formam mouet. Ita etiam cum ſimpliciter fit ens, & per ſe, & non per accidens, oportet hunc effectum reduci in vniuerſalem eſſendi cauſam, hoc autem eſt primum principium quod eſt primum ens. Præter igitur illum modum producendi qui eſt per mutationem vel motum, eſt alius modus quo res producuntur in eſſe à primo principio, non mediantibus cauſis ſecundis, ſed eo productionis modo qui fit abſque motu. Solo autem hoc modo produci poſſunt in eſſe immateriales ſubſtantiæ, & cæleſtia corpora, & corporum quorumcumque materia ante formam eſſe non potuit. Non ergo id quod eſt prius in rebus, eſt poſterioribus cauſa eſſendi.

Ad tertium dicendum quod licet creaturæ aliæ ſint angelo inferiores, tamen earum productio requirit infinitam virtutem producentis, inquantum per creationem producuntur in eſſe, vt pote non ex præiacente materia factæ. Et ideo omnes creaturæ quæ non ſunt factæ ex præiacenti materia, oportet dicere immediate à Deo eſſe creatas. q. 3. de pot. a. 16 ad 20.

Ad quartum dicendum quod cum creatio terminetur ad eſſe tamquam ad proprium effectum, impoſſibile eſt dicere ab angelis poſſe eſſe dari creaturis. ad. 22.

ARTICVLVS II.

Vtrum diuerſi gradus rerum fluant in illis à diuerſis cauſis.

Videtur quod diuerſi gradus rerum fluant in rebus à diuerſis cauſis. Sicut enim eſſe rerum eſt ab ente primo, ita videtur quod & vita earum ſit ab aliqua prima vita, & cognitio ab aliqua prima intelligentia: ſicut dicitur in lib de cauſis quod res habēt eſſentiam propter primum ens, & res viuæ omnes ſunt motæ per eſſentiam ſuam propter vitam primam: & res intelligibiles omnes habent ſcientiam propter intelligentiam primam. (op 15. c. 12. — in lib. de cauſ. l. 18.)

2 Præterea in vnoquoque genere datur aliquod primum quod eſt cauſa cæterorum, ergo & in genere viuentium datur aliquod primum viuens, & in genere intelligentium aliquod primum intelligens. ibidem.

Sed contra eſt quod Dionyſius dicit, quod eſt primum ens, & prima veritas, & primus intellectus ſunt vnum & idem, & Deum ſæpiſſime nominat ipſum bonum aut ſuperbonum aut principale bonum, aut bonitatem omnis boni, & ſimiliter nominat ipſum ſuperuitam, ſuperſubſtantiam, ergo non ſunt diuerſa principia ad quæ referantur diuerſi gradus rerum. (in lib de cauſ. l. 12. in proœ ſup. lib. de diu. no. in c. 4 l. 1 & alijs.)

Reſpondeo dicendum quod hæc fuit ſententia Platonicorum, qui quidem omnium rerum exiſtentium primum ens eſſe immediate cauſam eſſendi affirmabant, ſecundum prædictum productionis modum qui eſt abſque mutatione vel motu. Poſuerunt tamen ſecundum alias participationes bonitatis diuinæ, ordinem quendam cauſalitatis in prædictis ſubſtantiis. Poſuerunt enim abſtracta principia ſecundum ordinem intelligibilium conceptionum, vt ſcilicet ſicut vnum & ens ſunt communiſſima, & primo cadunt in intellectu, & ſub hoc eſt vita ſub qua iterum eſt intellectus, & ſic inde; ita etiam primum & ſupremum inter ſeparata, eſt id quod eſt ipſum vnum, & hoc eſt primum principiū, quod eſt Deus de quo iam dictum eſt quod eſt ſuum eſſe. Sub hoc autem poſuerunt aliud principium ſeparatum, quod eſt vita, & iterum aliud, quod eſt intellectus. Si igitur ſit aliqua ſubſtantia, quæ ſit intelligens viuens, & ens, erit quidem ens per participationem primi principij, quod eſt ipſum eſſe: Erit autem (op 15. c 11. in l. de cauſis l 3. & 18.)

viuens per participationem alterius principij ſeparati quod eſt vita & erit intelligens per participationem alterius ſeparati principij quod eſt ipſe intellectus: ſicut ſi ponator quod homo ſit animal, per participatiunem huius principij ſeparati quod eſt animal, ſit autem bipes, per participationem ſecundi principij quod eſt bipes. Hæc autem poſitio quantum ad aliquid quidem veritatem habere poteſt, ſimpliciter autem vera eſſe nun poteſt: eorum enim quæ accidētaliter alicui aduenium, nihil prohibet id quidem: quod eſt prius ab aliqua vniuerſaliori cauſa procedere quod veru eſt poſterius, ab aliquo poſteriori principio, ſicut animal & planta, calidum & frigidum ab elementis participant, ſecundum determinatum complexionis modum ad ſpeciem propriam pertioentem, quem modum obtinent ex virtute ſeminali per quam generantur. Sed in his quæ ſubſtantialiter prædicantur hoc cootingere penitus impoſſibile eſt. Nam omnia quæ ſubſtantialiter de aliquu prædicantur ſunt per ſe & ſimplicitet vnum. Vnus autem effectus non reducitur in pluta prima principia, ſecundum eandem rationem principij, quia effectus non poteſt eſſe cauſa ſimpliciter, vel ſimplicior prima cauſa. Vnde Philoſophus hac ratione vtitur contra Platonicos, quod ſi eſſet aliud animal, & aliud bipes in principiis ſeparatis, non eſſet ſimplicitet vnum, animal bipes.

Ibidem.

Ad primum ergo dicendum qood ſi in rebus p. in immaterialibus ſubſtantiis aliud eſſet id quod eſt eſſe, & aliud quod eſt viuere, & aliud quod eſt intellectiuum eſſe, ita quod viuens adueniret enti, vel intelligens viuenti, ſicut accidens ſubiecto, vel forma materiæ haberet ratiunem quod dicitur. Videmus enim aliquid eſſe cauſam accidentis, quod non eſt cauſa ſubiecti, & aliquid eſſe cauſam ſubſtantialis formæ, quod non eſt cauſa materiæ, ſed in immatetialibus ſubſtantiis, ipſum eſſe eorum eſt viuere eorum, nec eſt in illis aliud viuere quam intellectiuum eſſe, vnde à nullo alio habent, quod viuant & quud intellectiua ſint quam à quo habent quod ſint. Si igitur omnes immateriales ſubſtantiæ à Deo habēt immediate quod ſint, ab eo immediate habent quod viuant. & intellectiuæ ſint. Si quid autem aduenit rebus ſupra eorum eſſentiam puta in immaterialibus ſubſtantiis ſpecies intelligibiles, vel aliquid huiuſmodi quantum ad talia poteſt Platonicorum opinio procedere, vt ſcilicet ea inueniantur ordine quodam à ſuperioribus deriuata, non quod abſolutè ſubſtantiæ immateriales ſuas ſpecies intelligibiles à ſuperioribus recipiant: potentia enim eorum intellectiua naturaliter completa eſt, per ſpecies intelligibiles connaturales quas recipiunt à Deo ſolo in quo primo ſimilitudines rerum exiſtunt, Sed quia inferiores ſubſtantiæ immateriales à ſuperiubus, illuminantur & perficiuntur ſecundum Dionyſ. in cæleſt. hier. ideo dicitur quod illæ ordine quudam à ſuperioribus dependent non in eſſe ſui, viuere, aut intelligere, ſed in ſpeciebus intelligibilibus, non quantum ad earum receptionem, ſed quantum ad aliqualem earum diſpoſitionem, ordinationem & confortationem ſecundum quod ſuperiores inferioribus loquūtur, eaſque illuminant de omnibus quæ ipſam noſcunt. In iis autem quæ producootur per motum, res aliter ſe habet, vt ſupra dictum eſt: producūtur enim in eſſe ſecundum virtutes ſuperiorum cauſatom ordinatarum vſque ad primum principiom: non qood gradus ſubſtantiales, & eſſentiales deriuentur in iis ab illis cauſis ordinatis, quatenus ſunt in re ipſamet ſubſtantia & eſſentia rei: ſed quia huiuſmodi gradus inferunt ſecum in re quædam accidentia, puta gradus corporis mobilitatem aot motum actualem;

p p q. 55. a. 2. c. & ad 1. q. 106 a. 4. c. q. 107. a 5.

gradus animalis talem complexiunem quatuor qualitatum, quæ accidentia conſiderantur & vt antecedentia eſſe rei tanquam diſpoſitiones, & vt ſubſequētia illud tāquam proprietates & perfectiones. inde eſt quod materialia quæ quidem ſecundum eſſe ſuum abſolote conſideratum dependent ab vno primo ente, ſecundum illa accidentia & vt antecedentia tamquam diſpoſitiones, & vt ſubſequentia tamquam proprietates, aut ſecundum gradus illa accidentia ſecum inferentes reducuntur ad alia ſecunda agentia, ordine quudam. Ita quud dependeāt ab illis, & ſecundum fieri & ſecundum perfici, cum immateriales ſubſtantiæ non dependeant & ſuperioribus, niſi ſecundum perfici, & hæc patent ex ſupradictis, & ex Dionyſ. in lib. de di. no. Circa id vero quod affertur ex libro de cauſis, tria potiſſimum ſunt conſideranda. Primum quod præcipue fit mentio de eſſe, viuere, & intelligere, quia vnaquæque res poteſt tripliciter cunſiderari. Primo ſecundum ſe & ſic cōuenit ei eſſe Secundo prout tendit in aliquid, & ſic conuenit ei moueri. Tertio ſecuudum quod alia in ſe habent, & ſic conuenit ei cognoſcere, qoia ſecundum hoc cognitio perficitur, quod cognitum eſt in cognoſcente, non quidem materialiter ſed formaliter. Sicut autem habere aliquid in ſe formaliter, & nun materialiter in quo conſiſtit ratio cognitionis, eſt nobiliſſimus modus habendi, vel continendi aliquid, ita moueri à ſeipſo eſt nobiliſſimus mobilitatis modus, & in hoc conſiſtit ratio vitæ Nam ea dicimus viuentia quæ ſe aliqualiter mouent. Eſſe igitur quod eſt primum commune eſt omnibus. Sed quia non pertingunt ad illam perfectionem quod ſint ſui ipſorum motiua, ideo non omnia ſunt viuentia, ſed quædam quæ ſunt perfectiora in entibus. Rurſus quia eorum quæ ſunt motiua ſuiipſorum, vel aliorū, non omnia ſunt motiua per modum cognitionis, ſed per aliquud materiale principium, ſicut accidit in plantis: non omnia viuentia pertingunt ad gradum cognitiunis, ſed ſolum illa in quibus principium motionis eſt aliquid formale abſque materia. Secundo cōſiderandū eſt quod in vnoquoque genere eſt cauſa illud quud eſt principium io genere illo à quo omnia quæ ſunt illius generis in illo genere conſtituuntur: & propter boc dicit quod omnia entia ſunt à primo ente, & omnia viuentia à prima vita, &c. Sicut ſupradictum eſt: ſed ſecundum Diunyſium primum ens & prima vita & primus intellectus ſunt vnum & idem. Tertio conſiderandum eſt quod iſta tria diuerſimode cauſantur in rebus, ſiue à diuerſis principiis ſecundum Platonicos, ſiue ab eodem principio ſecundom Ariſtotelem & rei veritatem. Eſt enim duplex mudus cauſandi, vnus quidem quo aliquid fit præſuppoſito altero, & hoc modo dicitur fieri aliquid per ioformationem, quia illud quod poſterius aduenit, ſe habet ad id quod præſupponebatur per modum formæ. Alio modo cauſatur aliquid nullo præſuppoſito. Et boc modo dicitot aliquid fieri per creatiuoem. Qoia ergo intelligere præſupponit viuere, & viuere præſuppooit eſſe, & eſſe nihil aliud præſupponit prius, inde eſt quod primum ens dat eſſe omoibus per creationem. Prima autem vita qoæcumque ſit illa, non dat viuere per modum creationis, ſed per modum formæ, id eſt informationis, & ſimiliter dicendom eſt de intelligentia. Et ex his patat ad ſecundom.

op. 15. c. 10.

in l. de cauſ. l. 3.

a. prec ad a.

in lib. de cauſ. l. 18.

ibidem & q. 3. de pot. a 1. c.

ARTICVLVS III.

Vtrum res ſint à primo ente per participationem.

VIdetur quod res non ſint à primo ente ſc. Deo per participationem, Participare enim nihil

cœl. l. 1. op. 19. c. 8. a.

aliud eſt quam partialiter accipere, at primum ens cum ſit ſimplex & non compoſitum, non poteſt partialiter accipi ergo non poteſt participari.

op. 69 loc cit. alectione 3. 2 Præterea, participatur genus à ſpecie, & forma à materia. & accidens a ſubiecto: ſed primum ens reſpectu inferioris non eſt genus, nec forma, nec accidens, ergo non participatur ab inferioribus.

op. 69. l 3. 3 Præterea quod ſubſtantialiter & per ſe rale eſt, non eſt tale participatiue ſecundum Boët. in lib. de hebd. ſed ſubſtantia per ſe exiſtit, ergo non exiſtit participatiue.

p. p. q. 75. a. 5. 3. ad 4. 4 Præterea omne participãs comparatur ad participatum, vt actus eius, ergo ſi primum ens ſit participatum erit actus omnium entium, ſed hoc eſt abſurdum, ergo.

Tractatu de formis q. 3. a. 3. c. 5 Præterea ab eſſe res dicitur ens, ſi ergo omnia participant eſſe primi entis, cum illud eſſe ſit vnum, omnia entia erunt vnum: quod eſt abſurdum. Sed dices quod omnia entia non ſunt vnum propter diuerſitatem recipientium eſſe à cauſa prima.

in lib de cauſ. l. 24. & 18 6 Contra, ſi oportet diuerſitatem entium reducere in diuerſitatem recipientium eſſe, oportebit dicere quod ſunt aliqua recipientia quæ non ſint à cauſa prima, quod eſt contra id quod dicitur in lib. de cauſis prop. 18. omnes habent eſſentiam à cauſa prima.

op. 69. lectione 2. Sed contra eſt quod dicit Boëtius in libro hebdo. Omne quod eſt participat eo quod eſt eſſe, vt ſit: ſed primum ens eſt eſſe, ergo omne quod eſt participat primum ens vt ſit.

Ibidem. Reſpondeo dicendum quod neceſſe eſt omnia entia habere eſſe participatiue à primo ente. Participare enim nihil aliud eſt quam quaſi partem capere, & ideo quando aliquid particulariter recipit id quod ad alterum pertinet vniuerſaliter, dicitur participare illud, ſicut homo dicitur participare animal, quia non habet rationem animalis ſecundum totam communitatem: & eadem ratione Sortes participat hominem. Similiter etiam ſubiectum participat accidens, & materia formam, quia forma ſubſtantialis vel accidentalis, quæ de ſui ratione communis eſt determinatur ad hoc vel illud ſubiectum. Et ſimiliter effectus dicitur participare ſuam cauſam, & præcipue quando non adæquat virtutem ſuæ cauſæ, puta ſi dicamus quod aer participat lucem ſolis. Sic ergo cum eſſe ſit in primo ente vniuerſaliter, & in quolibet inferiori particulariter, & illud eſſe inferiorum procedat ab vniuerſali eſſe primi entis, conſequens eſt omnia quæ ſunt citra primum eſſe participatiue ab illo.

op. 69. l. 2. Ad primum ergo dicendum quod partialiter accipitur primum ens ab inferioribus inquantum eſſe quod eſt in illo vniuerſaliter, eſt in eis particulariter.

tract. de q. 1. a. 2. Ad ſecundum dicendum quod primum ens participatur à creaturis, per modum quo cauſa participatur ab effectu.

op. 69. l. 3. Ad tertium dicendum quod in illo loco Boëtij præſupponitur quod aliquid eſſe per eſſentiam, & per participationem ſunt oppoſita, & in vno quidem ſupradictorum modorum manifeſte verum eſt, ſcilicet ſecundum illum modum quo ſubiectum dicitur participare accidens, & materia formam. Eſt enim accidens præter naturam ſubiecti, & forma præter ipſam ſubſtantiam materiæ: ſed in alio participationis modo, quo ſcilicet ſpecies participat genus, hoc etiam verum eſt ſecundum ſententiam Platonis, qui poſuit aliam eſſe ideam animalis, & bipedis hominis: ſed ſecundum ſententiam Ariſtotelis, qui poſuit quod homo vere eſt id quod eſt animal, quaſi eſſentia animalis non exiſtente præter differentiam hominis, nihil prohibet id quod per participationem dicitur, ſubſtantialiter prædicari. Boëtius autem ibi loquitur ſecundum illum participationis modum quo ſubiectum participat accidens. Similiter etiam cum dicit, quod per ſe tale eſt, non eſt tale per participationem: hoc quidem verum eſt ſi per ſe accipiatur in eſſe quod ponitur in definitione eius de quo dicitur. ſicut homo per ſe eſt animal: quod enim ponitur in definitione alicuius, pertinet ad eſſentiam eius, & ita non dicitur de eo per participationem de qua nunc loquimur Si vero accipiatur per ſe ſecundum alium modum prout ſcilicet ſubiectum ponitur in definitione prædicati, ſic eſſet falſum. Nam proprium accidens ſecundum hunc modum per ſe ineſt ſubiecto, & tamen participatiue de eo prædicatur. Nec tamen valet illa authoritas ad probandum ſubſtantiam ex eo quod per ſe exiſtit, non participare eſſe. non enim ſubſtantia creata eo modo per ſe exiſtit quod ſit ſuum eſſe, aut eſſe ſit de eius eſſentia, hoc enim tantum conuenit primo enti, vt patet ex ſupra dictis: ſed eo ſenſu dicitur per ſe exiſtere, quia non exiſtit in alio, vt patet per Philoſophum 1 poſt t 9. vnde iſte modus per ſe non eſt tam modus prædicandi, quam modus exiſtendi. tract. de formis q 3 a 4. c. 1 poſt. l. 10.

Ad quartum dicendum quod eſſe participatum formatur ad capacitatem participantis. vnde & ratio diuerſæ participationis ſumitur ex diuerſa capacitate rerum: & ſic participatum non eſt actus participantis eo modo quo eſt in eo quod participatur, ſed eo modo quo eſt in participante. 1. p. q. 75 a 5. ad 4 lect. 16 in c. 4. de di. nomi.

Ad quintum dicendum quod participantia eſſe ſunt diuerſa propter diuerſitatem receptionis. Diuerſitas autem receptionis ex duobus poteſt contingere: quandoque enim ex agente ſiue influente quandoque autem ex recipiente: quia enim diuerſitas cauſæ cauſat diuerſitatem in effectibus, neceſſe eſt vt ſi agens eſt diuerſum & recipiens vnum quod diuerſitas receptionis cauſetur ex agente non ex recipiente. Sicut aqua quæ ex frigido congelatur, & ex calido diſſoluitur: ſi autem è conuerſo agens fuerit vnum, & recipiens diuerſum, erit diuerſitas receptionis ex parte recipientis, non ex parte agentis. Sicut patet de ſole qui indurat lutum, & liquefacit ceram. Manifeſtum eſt autem ex ſupradictis quod cauſa prima eſt vna nullam diuerſitatem habens, ſed ea quæ recipiunt influentiam cauſæ primæ ſunt diuerſa. Diuerſitas ergo receptionis non eſt ex cauſa prima quæ eſt primum eſſe influens eſſe rebus omnibus: ſed eſt propter diuerſitatem recipientium. in li. de cauſis l. 14 in c. 13 de di. no. l. 2 in cap 4. lect. 15.

Ad ſextum dicendum quod prima diuerſitas rerum ſecundum quas habent diuerſas naturas & eſſentias, quæ ſunt eſſe à primo ente recipientes non eſt ex aliqua diuerſitate recipientium, ſed ex cauſa prima, non quia in ea ſit aliqua diuerſitas, ſed quia eſt diuerſitatem cognoſcens: eſt enim agens ſecundum ſuam ſcientiam. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt quod aliter aſſignatur ratio diuerſitatis in effectibus cauſæ per neceſſitatem naturæ agentis, & aliter in effectibus cauſæ agentis per voluntatem. In his enim quæ per neceſſitatem naturæ agunt, tota diuerſitatis ratio, eſt ex diuerſa proportione materiæ. Non enim poteſt aſſignari ratio quare ignis ceram liquefaciat, & lutum induret, niſi propter diuerſam materiæ recipientis diſpoſitionem: quia agens naturale quantum eſt de ſe ſemper natum eſt vnum facere. Sed in his quæ agunt per voluntatem: duplex ratio aſſignatur diuerſitatis effectuum. Primo quidem ex parte finis. Secundo ex diuerſa diſpoſitione in l. de cauſ. l. 24. in li. de di. no. c. 4. l. 16.

Digitized by Google

materiæ, ſicut ædificator alio modo facit fundamenta, & alio modo parietes, & alio modo rectum propter quendam finem, & hæc diuerſitas non oritur ex diuerſitate recipientium, ſed ex diuerſitate conceptuum ædificatoris, quia complementum domus quod intendit, requirit hanc diuerſitatem. Secundo ad hoc quod hæc diuerſitas poſſit eſſe in partibus quærit materiam diuerſimode diſpoſitam, vel ipſe etiam eam diuerſimode diſponit ad diuerſitatem partium conſtituendam. Et ſic patet quomodo prima naturarum diuerſitas ſit à Deo vt intelligente & propter complementum vniuerſi diuerſos rerum & eſſentiarum gradus præconcipiente, & hæ diuerſæ

c d 36 q 2 a. 2 ad 3.

præconceptiones ſunt cauſæ diuerſitatis naturarum & eſſentiarum ex quarum diuerſitate oritur diuerſitas in eſſe quod participant.

ARTICVLVS IV.

Vtrum res participent primum ens, ſecundum eſſentiam & naturam eius.

q. 5.3.a.c.

VIdetur quod res participent primum ens ſecundum ſuam eſſentiam & naturam. Eſſentia enim primi entis eſt ſuum eſſe, ſed participant immediate eſſe primi entis, ergo & eſſentiam.

c 2. de di. no, l. 3.

2 Præterea dicit Dionyſ. 5. de diu. nom. deitatem ipſam totam ab vnoquoque participantium participari: ſed deitas & eſſentia primi entis ſunt idem, ergo.

c 7 de di. no. l. 4 & c. 9 l. 2.

3 Præterea dicit idem Dionyſ. cap. 7. de di. nom. quod Deus in omnibus omnia eſt: ergo ſecundum ſe participatur immediate ab omnibus & in omnibus.

cap 1 de di. no. l. 2.

4 Præterea idem Dionyſ. 1 cap de diu. nom. dicit quod Deus eſt omnium cauſa, & principium, & ſubſtantia, & vita. & infra. Et eorum quæ illuminantur illuminatio, & eorum quæ ſimplificantur ſimplicitas, & eorum quæ vniuntur vnitas. & infra. Et vt ſimpliciter dicatur viuentium vita, exiſtentium ſubſtantia, ergo videtur quod primum ens ſecundum ſe immediate participetur ab omnibus.

l. c. arg 2.

Sed contra eſt quod in eodem loco vbi Dionyſ. dicit deitatem totam ab vno quoque participantium participari, addit & à nullo nulla parte, ſupple participari. Et vbi dicit cap. 7. quod omnia in omnibus

l. c. in arg. 3.

eſt; addit, & in nullo nihil; vnde concludit & in omnibus cunctis cognoſcitur, & ex nullo nulli. Capite vero 9. vbi dicit quod omnia in omnibus ſit; addit manens in ſe ipſo, & propria identitate, & ingreſſibiliter.

2 Præterea, idem Dionyſ. dicit cap. 1. quod Deus

cap 1. de di. no. l. 6.

donans omnibus exiſtentibus, & ſuperfundens totorum bonorum participationes vnitiue quidem diſcernitur, & in pluralitatem agitur ſingulariter, & multiplicatur ex vno ingreſſibiliter, ergo cum primum principium ex hoc quod participatur à multis, non multiplicetur ſecundum ſuam naturam & eſſentiam, ſequitur quod non participetur immediate ſecundum ſuam naturam & eſſentiam.

op 37. ca. 3.

Reſpondeo dicendum quod impoſſibile eſt primum ens participari ſecundum ſuam eſſentiam, & naturam. Cuius ratio poteſt ſumi ex diſtinctione creationis per quam res fluunt a primo ente, & generationis per quam vna res particularis fit ab alia. In generatione enim non ducitur generatum ad participandum eſſe generantis, ſed ad participandum naturam eius, aliter cum eſſe ſit ſuppoſiti, in tali natura foret participatio in ſuppoſito, & ſic Sortes generaret Sortem, quod fieri non poteſt, cum ſuppoſitum non habeat niſi vnum eſſe incommunicabile, ſed homo generat hominem. Natura enim manet vna ſecundum rationem naturæ, cum definitio ſit vna. At in creatione res ducitur ad participandum eſſe creantis, quia eſſe eſt prima rerum creatarum, vt dicitur in lib de cauſis; nec vllo modo præſupponitur in creatione. Vnde Deus nõ creat Deum, Deus enim eſt nomen naturæ ſicut homo, ens tamen creat ens. Ex quibus patet quod primum ens, ſcilicet Deus, ſecundum naturam ſuam non participatur, quod non impedit quominus res procedant ab ipſo proceſſu immediato inquãtum ſunt effectus ipſius, vt dictum eſt, ſed quia in illa proceſſione natura eius non illis communicatur immediate, ſed mediantibus præconceptionibus, ſeu rationibus, quas ipſum primum ens quod ſimul eſt & primum intelligens, vt dicit Philoſophus 12 met. format, & ad quarum imitationem res in eſſe producit.

c. 1 huius quæſt. — *c. 1 de di. nom. lib. 1.*

op. 34 c. 4.

Ad primum ergo dicendum quod licet eſſe primi entis ſit eius natura & eſſentia: tamen eſſe abſolute conſideratum, non eſt nomen naturæ, & hoc ſufficit ad hoc quod dicatur quod eſſentia primi entis non participatur immediate, licet eſſe participari poſſit. Vel dic quod eſſe primi entis prout eſt ipſa natura & eſſentia eius eſt incommunicatum & impartici patum, ſicut ipſa eſſentia & natura. Sed ſecũdum quod eſſe conſideratur abſolute, prout analogice conuenit primo enti & creaturis, ſic eſſe eius dicitur participari, quatenus in ipſo eſt vniuerſaliter, & in creaturis particulariter.

de di. no c. 2. l. 3 & c. 5. l. 1. & in alijs locis.

arg. 1 ſed contr. de di. no. c. 2. l. 3.

Ad ſecundum dicendum quod, ſicut dictum eſt, deitas tota ab vnoquoque participantium participatur, & à nullo nulla parte participatur. Quod eſt quia in proceſſione rerum à primo ente, ipſa eſſentia primi entis non communicatur creaturis procedentibus, ſed remanet incommunicata ſeu imparticipata, ſed ſimilitudo eius per ea quæ dat creaturæ propagatur, & multiplicatur: & ſic quodammodo primum ens per ſui ſimilitudinem non per eſſentiam in creaturas procedit, & in eis quodammodo multiplicatur, ſic ergo intelligitur quod dicit Dionyſ. deitatẽ totam participari, nimirum per ſimilitudinem, & à nullo participantium in nulla ſui parte participari. quoad commixtionem ſuæ ſubſtantiæ.

c. 7 de di. no. l. 4.

Ad tertium dicendum quod Deus eſt omnia in omnibus cauſaliter non eſſentialiter.

1. de di. no. l. 2.

Ad quartum dicẽdum ſicut ad tertium, quod Deus eſt vita viuentibus & vnitorum vnitas, & exiſtentium ſubſtantia & cætera huiuſmodi cauſaliter non eſſentialiter. Dici etiam poteſt quod Deus per ſuæ ſimilitudinis participationem eſt in ſapientibus ſapientia, in iuſtis iuſtitia, in viuentibus vita, in potentibus virtus, & ſic de alijs.

ca. 9 lib. 1

Ad primum vero eorum quod in contrarium obijciuntur patet ſolutio ex dictis.

ca. 2. l. 6.

Ad ſecundum dicendum eodẽ modo quo in alijs dictum eſt, quod ipſa quidem prima bonitas diſcernitur, id eſt diſtinguitur, dum diſtincta bona ab eo procedunt, ſed hoc fit vnitiue, nihil enim diminuitur de plenitudine qua omnia bona adunantur in ipſa (& nihil refert vtrum dicamus bonum vel ens, loquitur enim Dionyſ. ſecundum Platonicos qui primum gradum in rerum ordine attribuebant bono) & iterum in pluralitatem agitur, id eſt pluraficatur in ſuis effectibus, non ſicut aliquod vniuerſale, ſed ſingulare in ſe ipſa manens: & iterum multiplicatur per diffuſionem ex vno inegreſſibiliter, quia nihil de ſubſtantia eius egreditur. Et hoc ideo eſt quia diſcretio, & multiplicatio, & diffuſio attenditur ſecundum quaſdam ſimilitudines diuinæ bonitatis, ipſa autem diuina bonitate manente ſecundum ſuam eſſentiam, indiſtincta, & vna, & in ſe collocata. Porro

Digitized by Google

Ver q. 15, 1. illæ ſimilitudines, ſecundom quas prima ſeu diui-
116. oa bonitas in ſe vnita multiplicatur, & indiuiſa
plurificatur, nihil ſunt aliud in rebus quam formæ
qoæ ab intellectu diuino fluunt in omnes creatu-
ras, formæ enim non ſunt niſi quædam ſigillatio di-
c. 5 de diu. uinæ ſcientiæ in rebus. In Deo vero nihil aliud ſunt
no l. 3. quam præexiſtentes rationes ſubſtantificæ quæ in-
quantum ad illarum imitationem Deus res vult pro-
ducere dicuntur exemplaria, & vocantur à Dionyſ.
prædefinitiones, & bonæ voluntates. Quæ quidem
prædefinitiones, & bonæ voluntates ſunt diſtinctiuæ
entium, & effectiuæ ipſorum, quibus in rebus cor-
reſpondent formæ prædictæ tanquam ipſarum ſigil-
latiooes; eſſe vero rerum tamquam id quod reſultat
ex illis ſigillationibus.

vit q. 2. t. Ad quintum dicendum quod primum ens ſc. Deus
1. ad 1. dat eſſe naturale ſine medio efficiente, non tamen
ſine medio formali. Nam vnicuique dedit formam
per quam eſſet.

ARTICVLVS V.

Vtrum formæ exemplares rerum ſint in primo ente an extra illud.

q. 3. de ver. VIdetur quod formæ eaemplares rerũ non ſint
a. 1. arg. 3. in primo ente, ſed eatta illod: quicquid enim
attribuitur primo enti debet ei nobiliſſimo
modo attribui, ac proinde omne illod quod ad no-
bilitatem primi principij pertinet, debet ei attribui:
ſed vnitas eſt huiuſmodi; quia omois virtus vnita
plus eſt infinita quam multiplicata. vt dicitur in lib.
de cauſis; ergo in primo ente eſt ſumma vnitas: ergo
non ſolum eſt vnum re ſed ratione, qoia magis eſt
vnum quod eſt vnom vtroqoe modo, quam qood
altero iſtorum tantum: & ſic non ſunt in eo exem-
plaria rerum, ea enim neceſſe eſt eſſe plura, vt patet
ex artic. præcedente.

§. 4. 2 Præterea Philoſophus dicit 5. met. quod omni-
no eſt vnũ non poteſt ſeparari, neque intellectu, ne-
que tempore, neque ratione, & maaime in ſubſtan-
tia. Si ergo primum ens eſt maaime vnum, quia eſt
maxime ens, non poteſt ſeparari ratione: & ita idem
quod prius.

§. 5. 3 Præterea ſi plura ſint exemplaria in primo en-
te, ſeu plures ideæ, ſequitur, eas eſſe inæquales, quia
vna idea continebit eſſe, alia autem eſſe & viuere,
alia inſuper intelligere, ſecundum quod res coius eſt
idea in plotibus primo enti aſſimilatur. Cum ergo
inconueniens ſit in primo ente aliquam inæqualita-
tem ponere, videtur quod non poſſunt in eo eſſe plu-
res ideæ.

§. 6. 4 Præterea in eauſis materialibus eſt ſtatus ad
vnam primam materiam, & in efficientibus, & fina-
libus: ergo & in formalibus debet eſſe ſtatus ad
vnam primam formam, ergo in primo ente eſt vna
tantom idea: ſed dicendom quod licet ſit vna prima,
tamen ideæ dicuntur plures ſecundum diuerſos reſ-
pectos ipſius.

§. 7. 5 Contra non poteſt dici quod ideæ in primo en-
te exiſtentes multiplicentur ſecundum reſpectum
ad primum ens in quo ſunt, quia eſt vnum: neque
ſecundum reſpectum ad ideata. ſecũdum quod ſunt
in prima cauſa, quia in ea ſunt vnum vt Dionyſ. di-
cit: nec per reſpectum ad ideata ſecundum quod in
propria natura exiſtunt: quia ſequeretur ideas non
eſſe niſi tum cum eſſent ideata: ac proinde non fore
æternas, ſi primom ens ſit æternum, niſi ideata ſunt
æterna, qood eſt abſurdum.

§. 9. 6 Præterea intellectus qoi pluribus intelligit, eſt
compoſitus & tranſiens de vno in aliud, ſed hæc ab
intellectu primi Intelligentis quod eſt primum ens, 12. met. l. 11.
ſunt procul, vt etiam patet ex Philoſ. 12. met. ergo
idem quod prius.

Sed contra neceſſe eſt dari plura exemplaria, vt a. præced.
patet ex ſupra dictis, ſed illa non poſſunt eſſe extra
primum ens, quia quicquid eſt eatta illud, eſt ab il-
lo tamquam à cauſa, vt etiam ſupra probatum eſt:
ergo ſi eaemplaria ſeu ideæ ſint extra primum q. 5. a. 1.
ens, oportebit dari ideas ideatom, & exempla-
rium.

Reſpondeo dicendum quod circa ideas duplex
fuit opinio, & vtraque falſa. Prima fuit Plato- in procem. 1
nicorom, qui omnia compoſita vel materialia vo- ſup lib. de
lentes reducere in principia ſimplicia & abſtracta, diu. nom.
poſuerunt ſpecies rerum ſeparatas, dicẽtes quod eſt
homo extra materiam, & ſimiliter equus, & ſic de
aliis ſpeciebus rerum naturalium. Dicebant ergo
quod hic homo ſingularis ſenſibilis, non eſt hoc ip-
ſum quod eſt homo, ſed dicitur homo participatione
illius hominis ſeparati. Vnde in hoc homine ſenſibi-
li inuenitur aliquid quod non pertinet ad ſpeciem
humanitatis, ſicut materia indiuidualis, & alia ho-
iuſmodi. Sed in homine ſeparato nihil eſt, niſi quod
ad ſpeciem humanitatis pertinet. Vnde hominem
ſeparatum appellabant per ſe hominem, propter
hoc quod nihil habet niſi quod eſt humanitatis. &
principaliter hominem, inquantum humanitas ad
homines ſenſibiles deriuatur ab homine ſeparato
per modum participationis: ſic etiam dici poteſt
quod homo ſeparatus ſit ſuper homines, & quod
homo ſeparatus ſit humanitas omnium homi-
num ſenſibilium, inquantum natura humana pu-
re competit homini ſeparato, & ab eo in homines
ſenſibiles deriuatur. Nec ſolum huiuſmodi abſtra-
ctiones Platonici conſiderabant circa vltimas ſpe-
cies rerum naturalium: ſed etiam circa maxime
communia, quæ ſunt bonum, vnum & ens, vt ſatis a. 1.
ſupra oſtenſum eſt. Quæ ſententia Platonicorum log. q. 1. a. 3.
quia ſatis ex ſupradictis refutata eſt & in 1. par. ſum. 1. met. l. 14.
Phil & à Philoſopho multis improbatur 1. met. à t.
24. & 3. & 4. libro multis in locis, ideo ad præſens di-
mittitur. Secunda opinio fuit cuiuſdam Philoſophi
nomine Clementis, qui poſuit principaliora entia
exemplaria inferiorum; vt narrat Dionyſ. c. de diu. cap 5. de di.
no. Sed hoc non propriè dicitur, quia illa ſuperiora nom. l. 3.
cum ſint facta non poſſunt eſſe perfecta exemplaria,
eum indigeant aliis exemplaribus: nec ſimplicia,
quia ſunt ſimul exemplaria & exemplata. Ex quibus
manifeſtum eſt ideas rerum & exemplaria in ipſo q 3. de ver.
primo ente reperiri. Modus autem pluralitatis eo- a. 2. c.
rum ſic accipi poteſt, ſupponendo quod poſtea pro- 12. met. l. 11.
babitur, primom ens eſſe intelligens, vt dicit Philoſ.
12. met. Forma in intellectu poteſt eſſe dupliciter.
Vno modo ita qood ſit principium actus intelligen-
di, ſicut forma quæ eſt intelligentis inquantum eſt
intelligens, & hæc eſt ſimilitudo intellecti in ipſo.
Alio modo ita quod ſit terminus actus intelligendi,
ſicut artifex intelligendo excogitat, formam do-
mus, & cum illa forma ſit excogitata, per actũ intel-
ligendi, & quaſi per actum effecta, non poteſt eſſe
principium actus intelligendi, vt ſit primum quo in-
telligatur: ſed magis ſe habet vt intellectum, quo
intelligens aliquid operatur: nihilominus tamen
forma prædicta eſt ſecundum, quod intelligitur:
quia per formam excogitatam artifex intelligit,
quid operandum ſit ſicut in intellectu ſpeculatiuo
videmus quod ſpecies qua intellectus informatur,
vt intelligat actu eſt primum quo intelligitur: ex hoc
autem quod intellectus eſt effectus in actu, per ta-
lem formam operari iam poteſt formando qoiddi-
tates rerum, & componendo, & diuidendo, vnde ip-

ſa quidditas formata in intellectu, vel etiã compoſitio & diuiſio, eſt quoddam operatum ipſius: per quod tamen intellectus venit in cognitionem rei exterioris, & ſic eſt quaſi ſecundum quo intelligitur: ſi autem intellectus artificis aliquod artificiatum produceret ad ſimilitudinem ſui ipſius, tũc quidem ipſe intellectus artificis eſſet idea, non quidem vt eſt intellectus, ſed inquantum intellectum. In his autem quæ ad imitationem alterius producuntur: quandoque id quod alterum imitatur, perfecte imitatur ipſum, & tunc intellectus operantis præconcipiens formam operati, habet vt ideam ipſam formam rei imitatæ. prout eſt illius rei imitatæ, quandoque vero quod eſt ad imitationem alterius, non perfecte imitatur illud, & tunc intellectus operatiuus non accipit formam rei imitatæ abſolute vt ideam vel exemplar rei operandæ. ſed cum proportione determinata, ſecundum quod exemplatum a principali exemplari deficere; vel imitari eum. Dico ergo quod primum ens, ſeu Deus per intellectum omnia operans, omnia ad ſimilitudinem eſſentiæ ſuæ producit vnde eſſentia ſua eſt idea rerum non quidem vt eſſentia, ſed vt eſt intellecta, res autem creatæ non perfecte imitantur diuinam eſſentiam. vnde eſſentia non accipitur abſolute ab intellectu diuino, vt ſit idea rerum ſed cum proportione creaturæ fiendæ ad ipſam diuinam eſſentiam ſecundum quod deficit ab ea vel imitatur: diuerſæ autem res diuerſimode imitantur eam, & vnaquæque ſecundum proprium modum ſuum, cum vnicuique ſit proprium eſſe, diſtinctum ab altera, & ideo ipſa eſſentia diuina, cointellectis diuerſis proportionibus rerum ad eã, eſt idea vniuſcuiuſque rei, vnde cum ſint diuerſæ rerum proportiones, necesse eſt eſſe plures ideas, eaſque in intellectu diuino: & eſt quidem vna omnium ex parte eſſentiæ, ſed pluralitas inuenitur ex parte diuerſarum proportionum creaturarum ad ipſam.

ibidem ad 3. Ad primum ergo dicendum quod pluralitas rationis quandoque reducitur ad aliquam diuerſitatem rei ſicut Socrates & Socrates ſedens, differunt ratione, & hoc reducitur ad diuerſitatem ſubſtantiæ & accidentis: & ſimiliter homo & aliquis homo, ratione differunt, & hæc differentia reducitur ad diuerſitatem formæ & materiæ, quia genus ſumitur a materia, differentia vero ſpecifica à forma, vnde talis differentia ſecundum rationem repugnat maximæ vnitati, vel ſimplicitati: quandoque vero differentia ſecundum rationem, non reducitur ad aliquam rei diuerſitatem, ſed ad vnitatem rei quæ eſt diuerſimode intelligibilis & ſic ponimus pluralitatẽ rationis in primo ente, vnde hoc non repugnat maximæ eius vnitati & ſimplicitati.

ad 4. Ad ſecundum dicendum quod Philoſophus appellat ibi rationem definitionem. In primo ente autem non eſt accipere plures rationes quaſi definitiones, quia nulla rationum illarum eſſentiam eius comprehendit, & ideo non eſt ad propoſitum.

ad 5. Ad tertium dicendum quod forma quæ eſt in intellectu, habet duplicem reſpectum, vnum ad rem cuius eſt, alium ad id in quo eſt: ex primo autem reſpectu non dicitur aliqualis, ſed alicuius tantum: non enim materialium eſt forma materialis, nec ſenſibilium ſenſibilis, ſed ſecundum alium reſpectum aliqualis dicitur, quia ſequitur modum eius in quo eſt: vnde ex hoc quod rerum naturalium quædam aliis perfectius diuinam eſſentiam imitantur, non ſequitur quod ideæ ſint inæquales, ſed inæqualium.

ad 6. Ad quartum dicendum quod vna prima forma ad quam omnia reducuntur eſt, ipſa eſſentia diuina ſecundum ſe conſiderata, ex cuius conſideratione diuinus intellectus adinuenit, vt ita dicam, diuerſos modos imitationis ipſius, in quibus pluralitas idearum conſiſtit.

Ad quintum dicendum quod ideæ plurificantur ſecundum diuerſos reſpectus ad res in propria natura exiſtentes: nec tamen oportet quod ſi res ſint temporales quod illi reſpectus ſint temporales, quia actio intellectus etiam humani, ſe extendit ad aliquid etiam quando illud non eſt, ſicut cum intelligimus præterita: actionem autem relatio conſequitur, vt in 5 met. dicitur, vnde & reſpectus ad res temporales in intellectu primi entis ſunt æterni. ad 7.

Ad ſextum dicendum quod idea non habet rationem eius quo primo aliquid intelligitur, ſed habet rationem intellecti in intellectu exiſtentis: vniformitas autem intellectus ſequitur vnitatem eius quo primo aliquid intelligitur, ſicut vnitas actionis ſequitur vnitatem formæ agentis quæ eſt principium ipſius: vnde quamuis reſpectus intellecti à Deo ſint multi, in quibus pluralitas idearum conſiſtit, quia tamen illos omnes per ſuam eſſentiam intelligit, intellectus eius non eſt multiplex ſed vnus. ad 9.

ARTICVLVS IV.

Vtrum formæ exemplares per prius reſpiciant res quantum ad naturam ſingularem, quam quantum ad naturam ſpeciei.

Videtur quod formæ exemplares per prius reſpiciant res quantum ad naturam ſingularem quam quantum ad naturam ſpeciei, quia vt Auguſt. dicit in lib. 83. quæſt. ideæ ſunt quædam formæ vel rationes rerum ſtabiles quæ in diuina intelligentia continentur, & cum ipſæ neque oriantur neque intereant, ſecundum eas tamen formari dicitur omne quod oriri vel interire poteſt ſed omne quod oritur vel interit ſolum ſingulare eſt, ergo ideæ per prius reſpiciunt ſingulare. quo. 8 a. 2 arg 1.

2 Præterea ideæ ſunt in Deo ad cognoſcendum & operandum: ſed Deus eſt cognitor & operator ſingularium, & non vniuerſalium niſi per ſingularia, ergo ideæ per prius reſpiciunt ſingulare. q 3. de ver. a 8 arg 1. ſed contr. & 1.

Sed contra videtur quod ideæ nullo modo ſunt ſingularium: quia ſingularia ſunt infinita in potentia: ſed in Deo eſt idea non ſolum eius quod eſt, ſed etiam eius quod eſſe poteſt, ſi ergo ſingularium eſſet idea, eſſent ideæ infinitæ, quod videtur abſurdum cum non poſſint eſſe actu infinitæ. ibid. arg. 2.

2 Præterea ſi ſingularia habent ideam in Deo aut eſt idea eadem ſingularis & ſpeciei, aut alia & alia: non alia & alia, tunc enim vnius eſſent ideæ multæ in Deo, quia idea ſpeciei eſt etiam idea ſingularis; ſi autem eſt vna & eadem, cum in idea ſpeciei omnia ſingularia quæ ſunt eiuſdem ſpeciei conueniant, tunc omnium ſingularium non erit niſi vna idea tantum, & ſic ſingularia non habebunt ideam diſtinctam in Deo. arg 3.

3 Præterea quædam ſingularia ſunt ex duabus ſpeciebus commiſta, ſicut mulus ex aſino & equo: ſi ergo talia habeant ideam, videtur quod vnicuique eorum reſpondet duplex idea, & hoc videtur abſurdum, cum inconueniens ſit ponere multitudinem in cauſa, & vnitatem in effectu. arg 4.

Reſpondeo

ar. 1. Reſpondeo dicendum quod cum in mente diuina ſint omnium creaturarum formæ exemplares, quæ ideæ dicuntur, ſicut in mente artificis formę artificiatorum, hoc tamen intereſt inter formas exemplares quæ ſunt in mente diuina, & in mēte artificis creati, quod creatus artifex agit ex præſuppoſita materia: vnde formæ exemplares quæ ſunt in mente eius, non ſunt factiuæ materiæ, quæ eſt indiuiduationis principium, ſed ſolius formæ a qua eſt ſpecies artificiati, & ideo huius formæ exemplares non reſpiciunt directe artificiatum quantum ad indiuiduum, ſed quantum ad ſpeciem ſolum, formæ autem exemplares intellectus diuini ſunt factiuæ totius rei, & quantum ad formam, & quantum ad materiam: & ideo reſpiciunt creaturam non ſolum quantum ad naturam ſpeciei, ſed etiam quantum ad ſingularitatem indiuidui: per prius tamen quantum ad naturam ſpeciei, quod ex hoc patet. Exemplar enim eſt ad cuius imitationem fit aliquid. Vnde ad rationem exemplaris requiritur quod ipſa aſſimilatio operis ad exēplar ſit intenta ab agente, aliàs talis aſſimilatio caſu accideret, & non ſecundum viam exemplaritatis. Sic ergo in ratione exemplaris includitur intentio agentis. Ad hoc ergo propius exemplar reſpicit, quod agens intendit in opere. Agens autem quilibet principaliter intendit in opere id quod perfectius eſt: natura autem ſpeciei eſt perfectiſſimū in vnoquoque indiuiduo, per ipſam enim duplex imperfectio perficitur, imperfectio ſcilicet materiæ, quæ eſt ſingularitatis principium, quæ cum ſit in potentia ad formam ſpeciei, perficitur, quando naturam ſpeciei conſequitur; & iterum imperfectio formæ generalis, quæ ſe habet ad differentias ſpecificas in potentia, vt materia ad formam, vnde ſpecies ſpecialiſſima eſt primo in intentione naturæ, vt patet per Auic. in principio ſuæ metaph. non enim natura intendit principaliter generare Sortem, alias destructo Sorte, ordo & intentio naturæ periret: intendit autem in Sorte generare hominem. Similiter non intendit principaliter generare animal, alioquin quieſceret eius actio, quando ad naturam animalis perduxiſſet, cum tamen in indiuiduo generato prius compleatur natura animalis quam hominis, vt patet in 16. de animal. non autem prius eſt homo quam hic homo. Vnde exemplar quod eſt in mente diuina, primo naturam ſpeciei reſpicit in qualibet creatura.

Ibid. ad 1. Ad primum dicendum quod id quod eſt primum in intentione, eſt vltimum in executione. Vnde quamuis natura primo intendat generare hominem, per prius tamen generatur hic homo: non enim homo generatur, niſi per hoc quod hic homo generatur, & propter hoc etiam in definitione ideæ, dicitur quod ſecundum eas oritur omne quod oritur quantum ad viam executionis, in qua ſingularia ſunt primum. Et per hoc patet etiam ad ſecundum.

q. 3. de ver. a. 8. ad 1. Ad primum, eorum quæ in contrarium afferuntur dicendum quod ideæ non plurificantur, niſi ſecundum diuerſos reſpectus ad res: non eſt autem inconueniens relationes rationis in infinitum multiplicari, vt Auic. dicit.

ad 2. Ad ſecundum dicendum quod ſi loquamur de idea proprie, ſecundum quod eſt rei, eo modo quo eſt in eſſe producibilis, ſic vna idea reſpondet ſingulari, ſpeciei & generi indiuiduatis in ipſo ſingulari, eo quod Socrates homo & animal non diſtinguuntur ſecundū eſſe. Si autem accipiamus ideam communiter pro ſimilitudine vel ratione, ſic cum diuerſa ſit conſideratio Socratis, vt Socrates eſt & vt homo eſt, & vt animal eſt, reſpondebunt ei plures ideæ vel ſimilitudines.

Ad tertium dicendum quod mulus habet ſpeciem mediam inter equum & aſinum: & ideo non eſt in duabus ſpeciebus, ſed in vna tantum, quæ eſt effecta per commiſſionem ſeminum, inquantum virtus actiua maris, non potuit perducere materiam fœminæ ad terminos propriæ ſpeciei perfectæ, propter materiæ extraneitatem, ſed perducit ad aliquid propinquum ſuæ ſpeciei: & ideo eadem ratione aſſignatur idea mulo & aſino. ad 3.

ARTICVLVS VII.

Vtrum materia & accidentia habeant ſuas formas exemplares in Deo.

Videtur quod materia prima non habeat ideam in Deo. Idea enim ſecundum Auguſtinum forma eſt: ſed materia nullam habet formam: ergo nulla idea in Deo materiæ respondet. q. 3. de ver. a. 5. arg. 1.

2 Præterea materia non eſt ens niſi in potentia: ſi ergo idea habet ideato reſpondere, & habet ideam, oportet quod eius idea ſit in potentia tantum: ſed in Deo potentialitas non cadit, ergo materia prima non habet ideam in ipſo. arg. 2.

3 Præterea ideæ ſunt in Deo eorum quæ ſunt vel eſſe poſſunt, ſed materia prima nec eſt per ſe ſeparata exiſtens, neque eſſe poteſt, ergo non habet ideam in Deo. arg. 3.

4 Præterea idea eſt, vt ſecundum eam aliquid formetur: ſed materia prima numquam poteſt formari ita vt forma ſit de eſſentia eius, ergo ſi haberet ideam fruſtra eſſet idea illa in Deo, quod eſt abſurdum. arg. 4.

Sed contra omne quod procedit in eſſe à Deo habet ideam in ipſo, materia eſt huiuſmodi, ergo, &c. arg. 1. ſed contr.

2 Præterea omnis eſſentia habet ideam in Deo: ergo quicquid habet aliquā eſſentiam, habet ideam in Deo: ſed materia prima eſt huiuſmodi, ergo, &c. arg. 2.

Vlterius videtur quod accidentia non habeant ideam in Deo, quia idea nō eſt niſi ad cognoſcendum & ad cauſandum res: ſed accidens cognoſcitur per ſubiectum, & ex eius principiis cauſatur, ergo non oportet quod in Deo ideam habeat. Sed dices quod accidens cognoſcitur per ſubſtantiam cognitione quia eſt, non autem cognitione quid eſt, ibidem a. 7. arg. 1.

Cōtra, quod quid eſt ſignificat definitio rei, & maxime ratione generis, ſed in definitionibus accidētiū ponitur ſubſtātia, vt dicitur 7 met & ſubiectum, ita quod ſubiectum ponitur loco generis, vt commētator ibidem dicit, vt cum dicitur ſimus eſt naſus curuus, ergo quantum ad cognitionem quid eſt, accidens per ſubſtantiam cognoſcitur. arg. 2.

3 Præterea omne quod habet ideam, eſt participatiuum ipſius: ſed accidentia nihil participant, cū participare ſit tantum ſubſtantiarum, quæ aliquid recipere poſſunt, ideo non habent ideam. arg. 3.

4 Præterea in illis quæ dicuntur per prius & poſterius non eſt accipere ideam, ſicut in numeris & figuris, ſecundum opinionem Platonis, ſicut patet 1. met & 1. Ethic & hoc ideo quia primū eſt quaſi idea ſecundi. Sed ens dicitur de ſubſtantia & accidente ſecundum prius & poſterius, ergo accidens non habet ideam. arg. 4.

Sed cōtra, omne quod eſt cauſatū à Deo habet ideā in ipſo, ſed Deus eſt cauſa nō ſolū ſubſtantiarum, ſed etiā accidentiū, ergo accidētia habēt ideam in Deo. arg. 1. ſed contr.

Reſpōdeo dicendū ad primā quæſtionē quod Plato qui inuenitur primo locutus fuiſſe de ideis, nō poſuit materiæ primæ ideā, quia ipſe ponebat ideas vt cauſas ideatorum, materia autem prima non erat cauſatum ideæ, ſed erat ei cauſa: poſuit enim duo ibid. a. 5. a.

principia ex parte materiæ ſcilicet magnum & paruum, ſed vnum ex parte formæ ſcilicet ideam. Nos autem ponimus materiam cauſatam eſſe à Deo: vnde neceſſe eſt ponere quod aliquo modo ſit eius idea in Deo, cum quicquid ab ipſo cauſatur, ſimilitudinem ipſius vtcumque retineat: ſed tamen ſi proprie de idea loquamur, non poteſt poni quod materia prima per ſe habeat ideam in Deo diſtinctã ab idea formæ vel compoſiti: quia idea proprie dicta reſpicit rem ſecundum quod eſt producibilis in eſſe: materia autem non poteſt exire in eſſe ſine forma, nec è conuerſo: vnde proprie idea non reſpondet materiæ tantum, nec formæ tantum: ſed compoſito toti reſpondet vna idea, quæ eſt factiua totius, & quantum ad formam & quantum ad materiam. Si autem large accipiamus ideam, pro ſimilitudine vel ratione, tunc illa poſſunt per ſe diſtinctam habere ideam: quamuis ſeparatim eſſe non poſſint, & ſic nihil prohibet materiæ primæ etiam ſecundum ſe ideam eſſe.

ad 1. Ad primum ergo dicendum quod quamuis materia ſit informis, tamen ineſt ei imitatio primæ formæ, quantumcumque enim debile eſſe habeat, illud tamen eſt imitatio primi entis, & ſecundum hoc poteſt habere ſimilitudinem in primo ente.

ad 2. Ad ſecundum, dicendum quod ideam & ideatum non oportet eſſe ſimilia ſecundum conformitatem naturæ, ſed ſecundum repræſentationem tantum: vnde & rerum compoſitarum eſt ſimplex idea, & ſimiliter exiſtentis in potentia, eſt idealis ſimilitudo etiam in actu.

ad 3. Ad tertium dicendum quod quamuis materia ſecundum ſe eſſe non poſſit: tamen poteſt ſecundum ſe conſiderari, & ſic poteſt habere ſimilitudinem.

ad 4. Ad quartum dicendum quod ratio illa procedit de idea practica actu vel virtute quæ eſt rei prout eſt in eſſe producibilis, & talis idea materiæ primæ non conuenit.

ad 1. ſcot. quę in contr. Ad primum quod in contrarium obiicitur dicendam, quod materia non procedit in eſſe à Deo niſi in compoſito: & ſic ei idea proprie loquendo non reſpondet. Et ſimiliter dicendum ad ſecundum quod

ad 2. materia proprie loquendo non habet eſſentiam, ſed eſt pars eſſentiæ totius.

a. 67. c. Reſpondeo dicendum ad ſecundam quæſtionem quod idem Plato qui primus introduxit ideas, non poſuit ideas accidentium, ſed ſolum ſubſtantiarum vt patet per Phil in 1. met. Cuius ratio fuit quia Plato poſuit ideas eſſe proximas cauſas rerum: vnde illud cui inueniebat proximam cauſam præter ideam, non ponebat habere ideam, & inde eſt quod ponebat in his quæ dicuntur per prius & poſterius, non eſſe communem ideã, ſed primum eſſe ideam ſecũdi: hanc etiam opinionem tangit Dionyſ. in 5. c. de di.

a 5. c. no. imponens eam cuidam Clementi Phil. ſicut ſupra dictum eſt, & hac ratione, cum accidens immediate à ſubſtantia cauſetur accidentium ideas Plato non poſuit. Sed quia nos ponimus Deum immediatam cauſam vniuſcuiuſque rei, ſecundũ quod in omnibus cauſis ſecundis operatur & quod omnes effectus ſecundi ex eius prædefinitione proueniant, ideo non ſolum primorum entium, ſed etiam ſecũdorum ideas ponimus, & ſic ſubſtantiarum & accidentium ſed diuerſimode. Quædam enim ſunt accidentia propria ex principiis ſubiecti cauſata, quę ſecundum eſſe numquam à ſuis ſubiectis ſeparantur; & huiuſmodi vna operatione in eſſe producuntur cum ſuo ſubiecto, vnde cum idea proprie loquendo ſit forma rei operabilis inquantum huiuſmodi, non erit idea talium accidentium diſtincta, ſed ſubiecti cum omnibus accidentibus eius erit vna idea: ſicut ædificator vnam formam habet de domo, & omnibus quæ domui accidunt inquantum huiuſmodi, per quam domum cum omnibus talibus accidentalibus ſimul in eſſe producit, cuius accidens eſt quadratura ipſius, & alia huiuſmodi. Quædam vero ſunt accidentia, quæ nõ ſequũtur inſeparabiliter ſuũ ſubiectũ, nec ex eius principiis depẽdent, & talia producuntur in eſſe alia operatione præter operationem, qua producitur ſubiectum. Sicut non ex hoc ipſo quod homo eſt homo, ſequitur quod ſit grãmaticus: ſed per aliquam aliam operationem: & talium accidentiũ eſt in Deo idea diſtincta ab idea ſubiecti: ſicut etiam artifex cõcipit formam picturæ domus, præter formã domus Si autem large accipiamus ideam pro ſimilitudine, ſic vtraque accidentia habent ideam diſtinctam in Deo, quia per ſe diſtincte conſiderari poſſunt. Vnde & Philoſ. dicit in 1. met. quod quantũ ad rationem ſciendi accidentia debent habere ideam ſicut & ſubſtantiæ: ſed quantum ad alia propter quæ Plato ponebat ideas vt ſcilicet eſſent cauſæ generationis & eſſendi, ideæ videntur eſſe ſubſtantiarum tantum.

Ad primum ergo dicendum quod ſicut dictum eſt idea non eſt ſolum in Deo primorum effectuum, ſed etiam ſecundorum, vnde quamuis accidentia habeãt eſſe per ſubſtantiam, non excluditur quin habeant ideas. ad 1.

Ad ſecundum dicendum quod accidens dupliciter poteſt accipi, vno modo in abſtracto, & ſic conſideratur ſecundum propriam rationem, ſic enim aſſignamus in accidentibus genus & ſpeciem: & hoc modo ſubiectum non ponitur in definitione accidẽtium vt genus, ſed vt differentia, vt cum dicitur ſimitas eſt curuitas naſi. Alio modo poſſunt accipi in cõcreto, & ſic accipiuntur ſecundum quod ſunt vnum per accidens cum ſubiecto. Vnde ſic non aſſignatur eis nec genus, nec ſpecies, & ita verum eſt quod ſubiectum ponitur in definitione accidentis vt genus. ad 2.

Ad tertium dicendũ quod quamuis accidens nõ ſit participans, eſt tamen ipſa participatio, & ſic patet quod etiam ei reſpondeat idea in primo ente, vel ſimilitudo. ad 3.

Ad quartum patet reſponſio ex dictis. ad 4.

QVÆSTIO VIII.

De eſſe creaturarum quatenus eſt à primo ente receptum.

Deinde conſiderandum eſt de eſſe rerum creatarum quatenus illud habent à primo principio.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR QVATVOR.

1. *Vtrum eſſe ſit proprius effectus cauſæ primæ.*
2. *Vtrum eſſe ſit id quo res eſt ſimilis Deo.*
3. *Vtrum eſſe creaturæ ſit receptum contractum & limitatum.*
4. *Vtrum primi entis eſſe ſit eſſe formale omnium.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrũ eſſe creaturæ ſit proprius effectus primæ cauſæ.

Videtur quod eſſe non ſit proprius effectus primæ cauſæ; dicit enim Philoſophus 1. de gen. t. 11. quod generatio eſt ex non ente ad ens: p.gen. & 8.

ſed ens dicitut ab eſſe & non ensà nun eſſe, ergo eſſe eſt etiam effectus genetantis, ergo non eſt proprius effectus primæ cauſæ.

1. de gen. l. 1, 10. 2 Præterea differt generatio ſimpliciter à generatione ſecundum quid, quod illa ſit ex nō ente ſimpliciter ad ens ſimpliciter, at generatio ſecundum quid ſit ex non ente ſecundum quid, ad ens ſecundum quid, ergo terminua generationis eſt eſſe ſimpliciter, vnde conſequens eſt quod ſit effectus generantis. ergo non eſt perprins effectus primæ cauſæ.

1. phyſ. l. 10. 4 met. l. 16. 3 Præterea omnis mutatiu fit inter terminos incontingentes, vt dicit Philoſ. 1. Phyſ t. 43. 44. 45. & 4. met. t. 6 dicit quod omne quod permutatur ex noo bono in bonum, aut ex bono in oon bonom permutatur, vt ea non albo in album, aut ex albo in non album ergu ſimiliter generatio eſt inter terminos cōtradictorios, ens & non ens, eſſe & non eſſe, ergo eſſe tam eſt terminus generationis quam creationis, & proinde iam effectus genetantis quam creautis quod eſt tantum primom ens.

... g. c. 66. 4 Præterea ommes cauſæ in hoc conueniūt quod cauſant eſſe, ergo non tantum cauſa prima dat eſſe, ſed etiam cauſæ ſecundæ.

1 c g c 15. Sed contra, ſecundum ordinem effectuum oportet eſſe ordioem cauſarum: eo quod effectus cauſis ſuis proportionati ſuot: vnde oportet quod ſicut effectus proprij reducuntur in cauſas proprias, ita id quod eſt commune in effectibus proprijs redocatur in aliquā cauſam communem. Omnibus autem commune eſt eſſe, oportet ergo quod ſupra omnes cauſas, ſit aliqua cauſa cuius ſit dare eſſe, & cuius eſſe ſit effectus proprius, hæc autem eſt cauſa prima, ergo eſſe eſt proprius effectus primæ cauſæ.

p p q. t 2, t. c. 2 Præterea prima cauſa ſcil. Deus eſt ipſum eſſe per eſſentiam, ergo oportet quod eſſe creatum ſi proprius effectus eius ſicut ignire eſt proprius effectus ignis.

q. 17. c. 1. t. 1. Reſpondeo dicendum quod eſſe eſt proprius effectus primæ cauſæ, quia neceſſe eſt quod actio primæ cauſæ qua talis eſt, attingat terminos contradictionis inquantum creat ex oon eote ſimpliciter ens ſimpliciter, nihil omnino in ſua actione præſupponens, contradictio enim abſolute ſumpta eſt upoſitio cuius neutrum extremum, eſt in genere, quia ipſius extrema ſuot eſſe & nun eſſe, impoſſibile eſt autem quod aliqua cauſa ſecunda baheat pro effectu eſſe quod non eſt io genere, & eſt alterum eatremum contradictionis quod ſic patet. Impoſſibile eſt quod actio rei excedat principia ipſius per quæ agit. Omne autem agens creatom, eſt in ſpecie aliqua, & ideo ſoa actio non poteſt eatendi ad eſſe quud non ſit in ſua ſpecie. cuiuſmodi eſt eſſe in communi acceptom, quod eſt alteiom extremum contradictionis abſolutæ, ergo huioſmudi eſſe in communi acceptum eſt proprius effectus primæ cauſæ, quæ cum ſit extra omne genos, poteſt habere actionem

t. g c 21. u. 2. quæ attingat terminos cootradictionis abſolutæ. Præterea cum omoe quod fit ad hoc fiat vt ſit, oporter ſi aliquid fieri dicatur, quod prius fuerit; quod hoc non fiat per ſe, ſed per accidens: per ſe vero illud quod prius non fuerit, vt ſi ex albo fiat nigrum, fit quidem nigrum & coloratum: ſed nigrum per ſe, quia fit ex non nigro; coloratum autem per accidens, nam prius coloratum erat. Sic igitur cum fit aliquod ens, vt homo vel lapis: homo quidem per ſe fic, quia ex noo homine, ens autem per accidens, quia non ex non ente ſimpliciter ſed ex ooo eote hoc, vt Phyloſ. dicit in primo Phyſi. cum ergo aliquid fit omnino ea noo ente, ens per ſe fiet, oportet ergo quod ab aligno qui ſit per ſe cauſa eſſendi procedat, oam effectus proportionaliter reducuntor in cauſas, hoc antem eſt primum ens ſolum qui agit ex non eote ſimpliciter, ergo primum ens per ſe eſt cauſa eſſendi, alia vero ſunt cauſa eſſendi per accidens, & non per ſe.

op. 37. t. 5. Ad primum ergo dicendum quod eſſe quud eſt terminus generationis non eſt eſſe in communi, ſed eſſe hoc vel illud in ſpecie determinata, & ſimiliter non eſſe quud eſt terminus à quo in generatione ſimpliciter, non eſt non eſſe abſolute, ſed non eſſe hoc, eſſe tameo aliqoid: vt non eſſe actu, eſt eſſe in potentia, ſecundum Philoſophom: eſſe autem in potentia ad vnum neceſſario adiungitur eſſe actu aliud, quia numquam eſt eſſe in potentia pura ſinè aliquo actu: aliter materia eſſet ſine forma: & propter hoc iſta extrema ſubſunt potentiæ naturali, eſſe enim in potentia propter eſſe actu adiunctum ſubeſt potentiæ naturali: quia agens naturale ſemper requirit ſubiectum actu in quod agat: & ideo finia actionis ſuæ eſt ſpoliano act⁹ prioris, & inductio noui actus. Ea his manifeſtum eſt quod eſſe terminus generationis nō eſt eſſe ſimpliciter extra genus, ſed eſt negatio exiſtenus in genere, vt principium eſt in genere: actus enim eſt alterum eorum principium quę ſant in genere, quia genus diuiditur per actum & potentiam: ideo negatio huius vel illius actus ad idem genus pertinet, quia negat in illo genere & non in alio, ideo non eſſe quod eſt terminus in generatiune pertinet ad genus ſobſtantiæ.

1. de gen. l. 8. Ad ſecundum dicendum quod ens ſimpliciter, & non ens ſimpliciter, quæ dicuntur eſſe terminus generatiunis ſimpliciter, non ſumuntur eo ſenſu quud ſignificent ens abſolute & vniuerſaliter ſumptum ſicot hic ſumitur, ita quod diſtinguitor generatio ſimplex à generatione ſecundum quid, quod illa ſit inter, ens & non ens vniuerſaliter & abſolute ſumptum, hæc vero inter ens & oon ens particulariter ſumptum: ſed diſtinguuntur, hæ duæ generationes, generatio ſcilicet qua generatur aliquid ſimpliciter, & generatio qua generatur aliquid, ſecundum prædicamenta, ita quud vnum eorum quæ hia generationibus generantur, ſignificet boc aliquid, vt dicit Philoſophus 1. de gen hoc eſt ſubſtantiam: alind antem quantitatem, aut qualitatem, aut aliquid buiuſmodi. Illa ergo quæ non ſignificant ſubſtantiam, non generantor ſimpliciter, ſed ſecundum quid, ſcil. ſecundū quantitatem, aut qualitatem, aut aliquid aliorum. Quæ vero ſignificant ſubſtantiam dicuntur generati ſimpliciter.

op. 37 c 5. Ad tertium dicendum quod inter extrema generationis, eſt contradictio per reſolutiooem: inquantum in illa fit reſolutio contrariorum extremorum in contradictoria: quia vnus terminus eſſe ſcilicet hoc vel illud, quod acquiritur per generationem ratione qualitatis ſuæ opponitur actui adiuncto ipſi eſſe in potentia, propter eius qualitatem, ſicut ignis contrariatur ipſi aquæ propter naturam calidi & frigidi. Sicut ergo dicitur non album quod tamen eſt nigrum, vel medium opponi albo, & nullum aliud non album, ita non eſſe actu hoc, ſine eſſe io potentia hoc, cui tamen adiunctum eſt eſſe actu aliud, opponitur eſſe acto hoc. Ea qoibus manifeſtum eſt quud ad alterum extremum contradictionis ſimpliciter, ad eſſe ſcilicet, pertinent ambo extrema generationis, ſcilicet eſſe hoc, & oon eſſe hoc quod eſt eſſe in poteotia: eſſe enim in potentia aliqoo modo ad eſſe pertinet. Sed comparando vnum eorum ad alterum, eſſe in potentia eſt quaſi oon eſſe, quia quod eſt io potētia, non eſt ſecūdū Philoſophom. Et ſimiliter eſſe & non eſſe album, quud eſt eſſe nigrum vel medin colore coloratum,

ad eſſe pertinent licet non eſſe album vel eſſe nigrum comparatum ad eſſe album ſit quodammodo non ens, cum ad vilius extremum contradictionis ſpectet. Quod autem iſta non ſint abſolute contradictoria, manifeſtum eſt. Nam non eſſe quod eſt alterum extremum generationis, non eſt non eſſe ſimpliciter ſecundum Philoſophum, ſed illud non eſſe idem eſt quod eſſe in potentia: & ideo manifeſtum eſt, quod talis non eſſe, & eſſe oppoſiti, eſt commune ſubiectum, materia ſcilicet, & ſimiliter eſt de nigro vel non albo, & albo, horum enim eſt commune ſubiectum quod eſt ens medium. Sed contradictoria medium non habent ſecundum Philoſophum, vnde iſta ſunt contradictoria per reſolutio-
q.16 a 4 3 r e, nem aliarum oppoſitionum in contradictorias, quia oppoſitio contradictoria includitur in omni alia oppoſitione, vt dicetur infra, ſicut prius includitur in ſuo poſteriori.

l.3 c g c 66 rati 2. Ad quartum dicendum quod cauſæ ſecundæ non dant eſſe rebus niſi inſtrumentaliter in virtute Dei. Quando enim aliqua agentia diuerſa, ſub vno agente ordinantur, neceſſe eſt quod effectus qui ab eis communiter fit, ſit eorum ſecundum quod vniuntur in participando motum & virtutem illius agentis. Non enim plura faciunt vnum, niſi inquantum vnum ſunt, ſicut patet quod omnes qui in exercitu ſunt, operantur ad victoriam cauſandam quam cauſant, ſecundum quod ſunt ſub ordinatione ducis, cuius proprius effectus victoria eſt, cum igitur eſſe ſit cõmunis effectus omnium agentium, nã omne agens facit eſſe actu, oportet quod hunc effectum inducant inquantum ordinantur ſub primo agente, & agunt in virtute ipſius.

ARTICVLVS II.

Vtrum eſſe ſit id quo res formaliter eſt ſimilis primo enti.

p p q.4.a. 3. arg 1. VIdetur quod eſſe non ſit id quo res eſt ſimilis Deo: ſimilia enim dicũtur quæ conueniunt in forma: ſed nihil conuenit cum Deo in forma, nullius enim eſſentia rei eſt ipſum eſſe, niſi ſolum primi entis. ergo nulla creatura per eſſe ſuum poteſt eſſe Deo ſimilis.

arg 4. 2 Præterea in ſimilibus eſt mutua ſimilitudo, nam ſimile eſt ſimili ſimile, ſi igitur creatura eſt ſimilis Deo, & Deus erit ſimilis alicui creaturæ: quod eſt abſurdum cum Deus ſit extra omne genus.

ver q. 1.a.1. ad 6. 3 Præterea formæ ſunt quædam ſigillatio diuinæ ſcientiæ in rebus ergo res ſunt ſimiles Deo per formam & non per ſuum eſſe.

p p.q. 4. a.3 arg. 2 c. 9 de di. no.l 3. in fine 4 Præterea inter finitum & infinitum in omni genere non poteſt dari ſimilitudo: quia ſimilitudo eſt comparatio quædam, non eſt autem comparatio eorum quæ ſunt diuerſorum generum. Sed Deus eſt infinitus in omni genere, eſſe autem creaturæ eſt finitum, ergo eſſe creaturæ non poteſt eſſe illius formalis ſimilitudo ad Deum.

in cap 4 de di no l.15. Sed contra omne quod participatiue & ſecundario habet aliquid, eſt ſimile ei quod primo & cauſaliter habet illud per id quod ab ipſo participat: ſed omnes creaturæ participant eſſe a Deo, ergo ſunt ſimiles a Deo per eſſe.

p p q. 45. a. 7. c in cap. 5. de di. no 2 Præterea omnis effectus aliqualiter repræſentat ſuam cauſam: ſed ipſum eſſe inter alios effectus, eſt principalius, & dignius, ergo per eſſe potiſſimum creatura eſt ſimilis Deo.

p p.a. cit. c; 3. c.g.c.19. Reſpondeo dicendum quod cum ſimilitudo attendatur ſecundum conuenientiam vel communicationem in forma: multiplex eſt ſimilitudo ſecundum multos modos communicandi in forma. Quædam enim dicuntur ſimilia quæ communicant in eadem forma, ſecundum eandem rationem, & ſecundum eundem modum: & hæc non ſolum dicuntur ſimilia, ſed æqualia in ſua ſimilitudine, ſicut duo æqualiter alba, dicuntur ſimilia in albedine, & hæc eſt perfecta ſimilitudo. Alio modo dicuntur ſimilia, quæ communicant in forma ſecundum eandem rationem, & non ſecundum eundem modum, ſed ſecundum magis & minus, vt minus album dicitur ſimile magis albo & hæc eſt ſimilitudo imperfecta. Tertio modo dicuntur aliqua ſimilia, quæ communicant in eadem forma: ſed non ſecundum eandem rationem, vt patet in agentibus non vniuocis. Cum enim omne agens agat ſibi ſimile inquantum eſt agens, agit autem vnumquodque ſecundum ſuam formam neceſſe eſt quod in effectu, ſit ſimilitudo formæ agentis. Si ergo agens ſit contentum in eadem ſpecie cum ſuo effectu, erit ſimilitudo inter faciens & factum in forma, ſecundum eandem rationem ſpeciei, ſicut homo generat hominem: ſi autem agens non eſt contentum in eadem ſpecie, erit ſimilitudo, ſed non ſecundum eandem rationem ſpeciei, ſicut ea quæ generantur ex virtute ſolis, accedunt quidem ad aliquam ſimilitudinem ſolis, non tamen vt recipiant formam ſolis ſecundum ſimilitudinem ſpeciei, ſed ſecundum ſimilitudinem generis, ſi igitur ſit aliquod agens quod non in genere contineatur, effectus eius adhuc magis remote accedent ad ſimilitudinem formæ agentis, non tamen ita quod participent ſimilitudinem formæ agentis, ſecundum eandem rationem ſpeciei aut generis, ſed ſecundum aliqualem analogiam, cum ergo eſſe ſit proprius effectus Dei, vt ſupradictum eſt, ſequitur creaturas in- a. præc.
quantum entia, per illud aſſimilari Deo vt primo & vniuerſali principio totius eſſe.

Ad primum ergo dicendum quod non dicitur eſſe p.p.ad 3.
ſimilitudo creaturæ ad Deum propter communicantiam in forma, ſecundum eandem rationem generis & ſpeciei. ſed ſecundum analogiam tantum, prout ſcilicet Deus eſt ens per eſſentiam, alia per participationem.

Ad ſecundum dicendum quod licet concedatur, ad 4.
quod aliquo modo creatura ſit ſimilis Deo, nullo tamen modo concedendum eſt quod Deus ſit ſimilis 9 de di no
creaturæ, quia vt dicit Dionyſ. 9. de di. no. in his quæ l.4.
vnius ordinis ſunt, recipitur mutua ſimilitudo, non autem in cauſa & cauſato. Dicimus enim quod imago ſit ſimilis homini, & non è conuerſo: & ſimiliter dici poteſt aliquo modo, quod creatura ſit ſimilis Deo, non tamen quod Deus ſit ſimilis creaturæ.

Ad tertium dicendũ quod eſſe eſt id quod eſt maxi- p.p.q.7.a.
me formale in re & actualitas omnis formæ, & ip- 1. c. q 3.a.
ſius rei vltimum complementum, vnde licet forma 4.c.
poſſit dici ratio fundandi ſimilitudinem ad Deum in tract de for.
creatura, tamen ipſum eſſe eſt formalis ſimili- q.1 a.1. c
tudo.

Ad quartum dicendum quod duplex eſt ſimilitu- 22. q 164.
do. Vna omnimodæ æquiparantiæ: & hæc conueni- a 2.c.
re non poteſt creaturæ per reſpectum ad Deum. Alia eſt ſimilitudo imitationis, & hęc conuenit creaturæ ad Deum, inquantum videlicet participat aliquid de ſimilitudine eius, ſecundum ſuum modum. cap 9 de di.
Dionyſ. enim dicit in cap. 9. de di. no. Eadem ſimilia no l.3.
ſunt Deo & diſſimilia: hæc quidem ſecundum contingentem imitationem: hæc autem ſecundum quod cauſata minus habent à cauſa. Eſſe autem creaturæ, eſt participata ſimilitudo primi eſſe: & ideo creatura ſecundum ſuum eſſe eſt primo enti ſimilis.

ARTICVLVS III.

Vtrum eſſe creaturæ ſit receptum, contractum & limitatum.

Videtur quod eſſe creaturæ non ſit receptum, contractum & limitatum: quod enim eſt limitatum, contractum, & receptum præſupponit aliquod recipiens, quod recipiat illud, & à quo limitetur & contrahatur: ſed eſſe creaturæ, non poteſt ſupponere aliquod recipiens à quo limitetur eius eſſe: fit enim creatura ex nihilo, ergo eſſe creaturæ non eſt receptum limitatum & contractum. [1 d. 8. q. 5. a. 1 c.]

2 Præterea eſſe eſt id quod ſubſternitur, cuicumque ſuperuenienti, & per illud contrahitur quia id quod ſubſternitur in rebus, eſt communius quam id quod informat, & reſtringit ipſum, ſicut eſſe quam viuere, ergo non datur aliquid quod ſubſternatur ipſi eſſe, ergo eſſe non eſt receptum & limitatum. [p. p. q. 65. a. 1 c.]

3 Præterea in quibus non datur materia, in iis non datur potentia ad eſſe: ſed in quibus non eſt potētia ad eſſe, in iis eſſe non poteſt determinari, & limitari: actus enim limitatur & terminatur per potentiam: ergo cum eſſe rerum nō ſit ex materia præiacente: ſequitur quod non ſit receptum, limitatum & terminatum. [quol. 10 a 5. c. 1 c g. c. 43. nu. 1.]

Sed contra eſſe illimitatum & infinitum eſt eſſe ſubſiſtens: ſed eſſe creaturæ non poteſt eſſe ſubſiſtens, cum illud ſit proprium primi entis, ergo eſſe creaturæ eſt finitum terminatum & contractum. [q e 2. 1 c. t. p q. 7 a. 1. ad. 1.]

2 Præterea ea quæ ſunt imparticipata, dicuntur ſimpliciter: ea vero quæ ſunt participata particulariter dicuntur ſecundum Auguſtinum: Tolle hoc & illud & videbis bonum omnis boni, ſed eſſe creaturæ eſt participatum, ergo dicitur particulariter: ergo eſt contractum & limitatum. [in op. 1. de an. no 12.]

3 Præterea, ſi eſſe creaturæ non ſit terminatum, limitatum, & receptum, ſequitur eſſe ſubſiſtens: ſed nulla de perfectionibus eſſendi poteſt deeſſe ei quod eſt eſſe ſubſiſtens, ergo eſſe creaturæ eſt infinitum, quod eſt falſum. [p p q. 4. a. 1 ad 3.]

Reſpondeo dicendum quod natura quæ habet eſſe, & non eſt ſuum eſſe, neceſſe eſt quod eſſe eius ſit receptum & contractum ad terminatam naturam, quandocumque enim aliquid prædicatur de altero per participationem, oportet ibi aliquid eſſe præter id quod participatur, ad cuius capacitatem formatur eſſe participantis: ac proinde cum eſſe creaturæ ſit participatum neceſſe eſt præter illud aliquid dari ad cuius capacitatem eſſe creaturæ communicetur: cum enim eſſe diuinum ſit vniuerſale & infinitum, nulla autem perfectio poſſit vniuerſaliter & infinite participari, ab aliqua creatura, inde eſt quod oportet quod ſi creaturæ debeatur illud eſſe participatum, quod ipſum eſſe diuinum determinetur & finiatur, ſecundum modum creaturæ, quæ debet ipſum recipere, eo quod vnumquodque recipiatur per modū recipientis: hoc autem fit mediante aliqua ſecunda cauſa qua mediante ipſa res fit debite proportionata ad receptionem talis eſſe, ſic limitati & determinati, ſecundum naturam poſſibilitatis creaturæ inditam. Et hæc quidem natura ſiue cauſa ſecunda per quam vnaquæque res fit capax & receptibilis ipſius eſſe, eſt forma. Et huius quidem exemplum videmus in lucem participantibus Nam quia lux in fonte eſt vniuerſaliter & indeterminate, nullum autem aliud corpus, poteſt recipere vniuerſaliter eſſe lucis ſicut eſt in fonte ſuo, inde eſt quod oportet aliquid eſſe inditum, & vnitum corporibus participantibus eſſe lucis, quo mediante corpus fiat ſuſceptibile lucis, & hoc ſecundum determinatum & finitum gradum, hoc autem eſt diaphaneitas, per quam vniuſcuiuſque natura fit ſuſceptibilis lucis, ſicut & per formam vniuſcuiuſque natura conſtituitur in tali gradu, vt ſit capax eſſe actualis ſecundum determinatum gradum. Ex quibus manifeſtum eſt quod eſſe cuiuſcumque creaturæ, eſt receptum in forma, ſeu per illam in ſubſtantia rei, & contractum ac limitatum ſecundum capacitatem formæ ratione cuius res eſt ſuſceptibilis ipſius. [p. p. q. 7 a. 1. c. quol. 2. a 3 c. p p. q. 75. a 5 ad 4. boet. hebd. l 2. in op. 69. tract. de for. q 1. a. 2. c.]

Ad primum ergo dicendum quod in quolibet creato aliud eſt natura rei quæ participat eſſe, & aliud ipſum eſſe participatum: & cum quælibet res participet per aſſimilationem primum actum, inquantum habet eſſe, neceſſe eſt quod eſſe participatum in vnoquoque comparetur ad naturam participantem ipſum, ſicut actus ad potentiam: in natura igitur rerum corporearum, materia non per ſe participat ipſum eſſe, ſed per formam: forma enim aduenieus materiæ, facit ipſam eſſe actu, ſicut anima corpori. Vnde in rebus compoſitis eſt conſiderare duplicem actum & duplicem potentiam. Nam primo quidem materia eſt vt potentia reſpectu formæ, & forma eſt actus eius, & iterum natura conſtituta ex materia & forma eſt vt potentia reſpectu ipſius eſſe, inquantum eſt ſuſceptiua eius. Remoto igitur fundamento materiæ, adhuc eſt comparatio ipſius naturæ vel formæ (ſi creatura ſit aliquid ſubſiſtēs nō in materia) ad ſuum eſſe, vt potentiæ ad actum ratione cuius eſſe eſt determinatum, & finitum non quidem vt potentiam ſeparabilem ab actu: ſed quam ſemper ſuus actus comitetur, ſic ergo patet quod licet ante creationem nihil præſupponatur ex quo res in eſſe procedat: tamen in ipſa creatione eſt aſſignare aliquid quod ſe habet vt recipiens quatenus comparatur ad eſſe vt potentia. [q. de ſpir. cre. a. 1. c.]

Ad ſecundum dicendum quod eſſe ſubſternitur cæteris ſibi ſuperuenientibus, tantum ſecundum rationem: inquantum prædicatur de eis eſſentialiter, vnde informatur ab illis non quidem ſecundum rem, quia ſunt idem eſſe & viuere, ſed ſecundum rationem. Sed informat ſecundum rem omnia de quibus prædicatur participatione, quia differt realiter quod eſt, & quo eſt vt dicit Boët. & dicetur infra. [quol. 2. a 3 c. Tab. aurea vide eſſe numero 60]

Ad tertium dicendum quod potentia ad eſſe non ſe tenet tantum ex parte materiæ, ſed multo magis ſe tenet ex parte formæ, quia vnumquodque eſt per ſuam formam: nec materia reſpicit eſſe immediate, ſed primo & per ſe reſpicit formam, & per illam eſſe: vtraque autem ſimul ſumpta, ſcil. materia & forma, comparata ad eſſe, ſe habet quodāmodo ad illud, vt materia ad formam, ita quod ſit potentia reſpectu illius, vt dictum eſt. [r. cæli. l 6. q de ſpir. cre. a. 1. c. quol 8. a. 6. ad. 1.]

ARTICVLVS IV.

Vtrum eſſe primi entis ſit eſſe formale omnium.

Videtur quod eſſe primi entis, eſt eſſe formale omnium. Dicit enim Dionyſ 4. cap. cæl. hierar. eſſe omnium eſt ſuperſubſtantialis diuinitas, ſed ſuperſubſt. diuinitas, & eſſe primi entis ſunt vnum & idem, ergo eſſe primi entis eſt eſſe formale omnium. [1 c. g c. 26; arg 1. pro ſententia contr.]

arg. 2. 2 Prætetea id qund commune eſt per additionẽ ſpecificatur vel indiuiduatur: ſed ad eſſe primi entis nulla fit additio, ergo eſſe primi entis ſeu eſſe diuinum eſt commnne omnium.

arg. 3. 3 Prætereaid quod in vltimo reſolutionis inuenitur, eorum quæ ſunt in nobis eſt ſimpliciſſimum: non enim eſt in infinitum procedere in compoſitione eorum quæ ſunt in nobis: at eſſe primi entis ſcilicet Dei eſt ſimplieiſſimum: ergo eſſe diuinum eſt id quod eſt ſimpliciſſimum in reſolutione eorũm quæ ſunt in nobis: hoc antem eſt eſſe: ergo idem quod prius.

arg. 4. 4 Præterea non eſt in rebus duplex eſſe: at Deus dicitur in omnibus rebus eſſe: ergo non requiritur, aliud eſſe in rebus præter illud.

d. 2. c. Sed contra, eſſe rerum creatarum eſt effectus primi entis quod eſt ſuum eſſe, vt ſupra probatum eſt, ſed idem non eſt effectus ſui ipſius, ergo eſſe dioinum non eſt eſſe formale creaturatum.

a. 3. c. 2 Præterea eſſe creaturatum eſt formalis ſimilitudo illarum ad eſſe primi entis, vt etiam dictum eſt: ſed nihil proprie loquando eſt ſimilitudo ſuiipſius, ergo idem quod prius.

a. 1. c. 3 Præterea eſſe creatutarum eſt eſſe receptum, contractum & finitum: ſed eſſe ſubſiſtens non poteſt eſſe contractum & finitum, ergo eſſe diuinum ſeu primi entis non poteſt eſſe eſſe formale omnium quæ ſunt.

r e g c 26. Reſpondeo dicendum quod impoſſibile eſt quod eſſe primi entis ſit formale eſſe creatutarum. Res enim ad inuicem non diſtinguuntur ſecundum eſſe quod habent, quia in hoc omnia conueniunt. ſi ergo res differunt ad inuicem, oporter qnod vel ipſum eſſe ſpecificetur per aliquas differentias additas, ita quod rebus diuerſis ſit diuerſum eſſe ſecundum ſpeciem: vel quod res differant per hoc quod ipſum eſſe, diuerſis naturis ſecundum ſpeciem conuenit. Sed primum horum eſt impoſſibile, quia enti non poteſt fieri aliqua additio, ſecundum modum quo differentia additur generi. Relinquitur ergo quod res propter hoc differant, quod habent diuerſas naturas, quibus acquiritur eſſe diuerſimode: eſſe autem primi entis non aduenit alij naturæ, ſed eſt ipſa natura ſeu eſſentia eius, vt oſtenſum eſt, ſi igitur eſſe primi entis, ſeu eſſe dioinum eſſet formale eſſe omnium, oporteret omnia ſimpliciter eſſe vnum. Amplius quod eſt commune multis non eſt aliquid præter multa niſi ſola ratione, ſicut animal non eſt aliquid præter Sortem & Platonem, & alia animalia niſi intellectu, qui apprehendit formam animalis expoliatam ab omnibus indiuiduantibus & ſpecificantibus: homo enim eſt, quod vere eſt animal: alias ſequerẽtur quod in Sorte & Platone eſſent plura animalia, animal ſcilicet ipſum commune & homo communis, & ipſe Plato multo magis & ipſum eſſe commune non eſt aliquid præter res exiſtentes, niſi in intellectu ſolum. Si igitur Deus ſit eſſe commune, Deus non erit aliqua res exiſtens niſi in intellectu tantum.

in reſp. ad arg. 1. Ad primum ergo dicendũ quod hic ſenſus nõ poteſt verbis Dionyſ. conuenire. Nam ſi diuinitas eſt omnium eſſe formale, non erit ſuper omnia ſed intra omnia, imo aliquid omnium. Cum enim diuinitatem ſuper omnia dixit, oſtẽdit ſecundũ hoc naturam ſuam ab omnibus diſtinctam & ſuper omnia collocatam: ex hoc vero quod dixit, quod diuinitas eſt eſſe omnium, oſtendit quod à Deo in omnibus quædam diuini eſſe ſimilitudo reperitur; hunc etiam eorum qui hanc opinionem tenent peruerſum intellectum alibi apertius excludens dixit in 2. cap. de di. nom. quod ipſius Dei neque tactus, neque aliqua commixtio eſt ad res alias, ſicut eſt puncti ad lineam, vel figuræ ſigilli ad ceram.

Ad ſecundum dicendum quod id quod commune eſt, ſine additione eſſe non poteſt, ſed ſine additione conſideratur: non enim animal poteſt eſſe abſque rationali vel irrationali differentia, quamuis ſine his differentiis cogitetur, licet etiam cogitetur vniuerſale abſque additione, non tamen abſque recepribilitate additionis eſt. Nam ſi animali nulla differentia addi poſſet, genus non eſſet, & ſimiliter eſt de omnib[9] aliis nominibus. Diuinum autem eſſe, eſt abſque additione non ſolum cogitatione, ſed etiam in rerum natura: & non ſolum abſque additione, ſed etiam abſque recepribilitate additionis, vnde ex hoc ipſo quod additionem non recipit, nec recipere poteſt, magis cõcludi poteſt, quod Deus non ſit eſſe commune, ſed proprium. Etenim ex hoc ipſo ſuum eſſe ab omnibus aliis diſtinguitur quod nihil ei addi poteſt. Vnde commentator dicit in lib de cauſis, quod cauſa prima ex ipſa puritate ſuæ bonitatis ab aliis diſtinguitur, & quodammodo indiuiduatur. ad arg. 2. a

Ad tertium dicendum quod id quod in nobis ſimpliciſſimum inuenitur, non tam res eſt completa, quam rei aliquid. Primo autem enti attribuitur ſimplicitas, ſicut rei alicui perfecte ſubſiſtenti. ad arg. 3.

Ad quartum dicendum quod nõ primum ens ſeu Deus ſic eſt in rebus quaſi aliquid rei, ſed ſicut rei cauſa, quæ nullo modo ſuo effectui deeſt. Non enim ſimiliter eſſe dicimus formam in corpore, & nautam in naui. ad arg. 4.

QVÆSTIO IX.

De rerum multitudine & diſtinctione.

Conſequenter poſt conſiderationem de eſſe quod eſt in creaturis à primo ente receptum, conſiderandum eſſet de agere creaturarum: ſed quia de hoc ſufficienter dictum eſt in prima ſecundæ partis ſummæ Philoſophicæ, ideo videndum de proceſſione creaturarum à primo ente, quantum ad earum diſtinctionem & multitudinem. 1. 2 ſum. phil q 1. 2. 4. & 5.

CIRCA QVOD QVÆRITVR VNVM.

Vtrum ab vno primo poſſit procedere multitudo.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum ab vno primo poſſit procedere multitudo.

VIdetur quod ab vno primo non poſſit procedere multitudo. Primum enim omnium entium, ſicut eſt per ſe bonum, ita eſt per ſe & ſumme vnum. Sed ab eo inquantum eſt per ſe bonum non poteſt procedere niſi bonum, ergo nec ab eo poteſt procedere niſi vnum. q. 3. de pot. a. 16. arg. 1.

2 Præterea ſicut bonum conuertitur cum ente, ita & vnum, ſed in his quæ ſunt entia oportet attendi ſimilitudinem ad Deum, ergo ſicut in bonitate, ita & in vnitate oportet Deo creaturam aſſimilari, vt ſcilicet ſit vna ab vno. arg. 2.

3 Præterea ſicut bonum & malum opponuntur priuatiue, ſi communiter accipiantur, licet ſint contraria prout ſunt habituum differentiæ: ita vnum & arg. 3.

multa opponuntur priuatioe, vt patet in 10. metaph. Sed malitiam nullo modo dicimus à Deo procedere, ſed ex defectu cauſarum ſecundarum eam incedere: ergo nec debet poni quod multitudinis Deus ſit cauſa.

arg. 4. 4 Præterea oportet proportionaliter accipere cauſas & cauſata, quia videlicet ſingularia ſunt cauſa ſingularium, & vniuerſalia vniuerſalium, vt patet per Phil. 2. Phyſ. Sed Deus eſt cauſa maxime vniuerſalis, ergo ſuus proprius effectus, eſt effectus vniuerſalis, ſcilicet eſſe. Sed ex hoc quod res habeat eſſe non eſt multitudo, cum multitudinis ſit cauſa diuerſitas vel differentia. In eſſe vero omnia conueniunt, ergo multitudo non eſt à Deo ſed à cauſis ſecundis, ex quibus cauſantur particulares rerum conditiones ſecundum quas etiam differunt

arg. 5. 5 Præterea vniuſcuiuſque effectus eſt aliquam propriam cauſam accipere. Sed impoſſibile eſt vnum eſſe proprium multorum, ergo impoſſibile eſt quod vnum ſit cauſa multitudinis. Sed dices quod hoc tenet in cauſis naturalibus, non in cauſis voluntariis.

arg. 6. 6 Contra, artifex eſt cauſa artificij per voluntatem; procedit autem artificiatum ab artifice ſecundum propriam formam illius artificiati, quæ eſt in artifice: ergo etiam in voluntariis effectus quilibet requirit propriam cauſam.

arg. 7 7 Præterea oportet eſſe conformitatem inter cauſam & effectum, ſed Deus eſt omnino vnus, & ſimplex, ergo in creatura quæ eſt eius effectus nec multitudo, nec compoſitio debet inueniri.

arg. 8. 8 Præterea diuerſorum agentium non poteſt eſſe idem effectus immediate, ſed ſicut cauſa appropriatur effectui, ita effectus cauſæ: ergo nec eiuſdem cauſæ poſſunt eſſe plures effectus immediate: & ſic idem quod prius.

arg. 11. 9 Præterea vnius ſimplicis nõ eſt niſi vna actio: ſed ab vna actione non eſt niſi vnus effectus, ergo ab vno ſimplici non poteſt procedere niſi vnus effectus. Sed dices quod vniuerſitas rerum eſt quodammodo vnum ſecundum ordinem

arg. 10. 10 Contra effectum oportet aſſimilari cauſæ: ſed vnitas Dei, non eſt vnitas ordinis, quia in Deo nõ eſt prius nec poſterius, nec ſuperius & inferius, ergo non ſufficit vnitas ordinis ad hoc quod ab vno Deo poſſint plura educi.

arg. 12. 11 Præterea creatura procedit à Deo non ſolum ſicut effectus à cauſa efficiẽte, ſed etiam ſicut exemplatum ab exemplari. Sed vnius exemplari, eſt vnum exemplar proprium: ergo à Deo non poteſt procedere niſi vnus effectus.

arg. 13. 12 Præterea Deus eſt cauſa rerum per intellectũ. Agens autem per intellectum agit per formam ſui intellectus, cum igitur in diuino intellectu, nõ ſit niſi vna forma, videtur quod ab eo non poſſit procedere niſi vna creatura. Sed dices quod licet forma diuini intellectus ſit vna ſecundum rem, tamen attenditur ibi quædam pluralitas, ſecundum diuerſos reſpectus ad creaturas diuerſas, & ſic eſt ibi pluralitas rationis.

arg. 14. 13 Contra aut iſti reſpectus plures ſunt in intellectu diuino, aut ſunt ſolum in ratione noſtra. Si primo modo, ergo ſequitur quod in intellectu diuino erit pluralitas: & non ſumma ſimplicitas: ſi ſecundo modo, ſequitur quod Deus non producat creaturas diuerſas niſi mediante ratione noſtra: ex quo oportet quod diuerſas creaturas producat, per diuerſos reſpectus ad creaturas, qui non ſunt niſi in ratione noſtra, & ſic habetur propoſitum, ſcilicet quod a Deo immediate non procedat multitudo.

arg. 15. 14 Præterea Deus per apprehenſionem intellectus ſui res in eſſe producit, ſed in eo non eſt niſi vna apprehenſio, quia ſuus intellectus eſt eius eſſentia quæ eſt vna, ergo non producit niſi vnam creaturam.

15 Præterea illud quod non habet eſſe niſi in ratione nõ eſt creatum à Deo quia huiuſmodi videntur eſſe quædam vana, vt chimæra & huiuſmodi: ſed multitudo non eſt niſi in ratione: ſignificatur enim per abſtractionem a multis, quod in rerum natura non inuenitur, ergo Deus non eſt cauſa multitudinis. arg. 16.

16 Præterea ſecundum Platonem optimi eſt optima adducere, ſed optimũ nõ poteſt eſſe niſi vnum: cum igitur Deus ſit optimus, ab eo non poteſt produci niſi vnum. arg. 17.

17 Præterea vnuſquiſque agens propter finem facit effectum ſuum propinquiorem fini quantum poteſt: ſed Deus producendo creaturam ordinat eã in finem, ergo facit eam propinquiſſimam fini quantum poteſt: ſed hoc non poteſt niſi in vno modo fieri, ergo Deus non producit niſi vnam creaturam. arg. 18.

18 Iniuſtum eſt quod aliquis inæqualia aliquibus tribuat, niſi aliqua inæqualitate circa eos præcedente, vel meritorum, vel quarumcumque conditionum diuerſarum, ſed operationem diuinam non præcedit aliqua diuerſitas: alias ipſe non eſſet prima cauſa omnium: ergo in prima rerum creatione, non dedit creaturis inæqualia dona, ſed diuerſitas creaturarum & multitudo attenditur ſecundum hoc, quod plus vel minus recipiunt de donis diuinis, vt patet in 4. cap. cæl. hierarch. ergo Deus in prima rerum creatione multitudinem non produxit. arg. 19

19 Præterea Deus non intelligit niſi vnum, quia nihil intelligit extra ſe, vt probatur in 11. metaph. Sed ipſe eſt cauſa rerum per intellectum ſuum, ergo ipſe non cauſat niſi vnum. arg. 23.

20 Præterea Anſel. dicit quod creatura in Deo eſt creatrix eſſentia, ſed creatrix eſſentia eſt tantum vna, ſed hoc modo creatur creatura à Deo ſecundum quod in ipſum præceſſit, ergo à Deo non eſt niſi vna creatura tantum, & ſic a Deo non procedit multitudo. arg. 24.

Sed contra virtus Dei præcedit virtutem cuiuſlibet alterius rei, ſed vnum punctum poteſt eſſe principium multarum linearum, ergo ſic Deus quamuis ſit vnus, poteſt eſſe principium creaturarum multarum. arg. 2 ſed contra.

2 Præterea illud quod eſt proprium vni in quantum vnum eſt, maximè competit ei quod eſt maxime vnum, ſed proprium eſt vnitatis quod ſit multitudinis principium, ergo hoc maxime cõpetit Deo, ſeu primo enti quod eſt ſumme vnum, ergo ſequitur quod ab eo multitudo procedat. arg. 3.

3 Præterea Boët. dicit in principio arithmeticæ quod ſecundum exemplar numeri Deus res in eſſe produxit: ſed exemplatum exemplari conformatur, ergo produxit res ſub multitudine & numero. arg. 4

Reſpondeo dicendum quod multa non poſſe procedere ab vno principio, immediate & proprie, videtur eſſe ex determinatione cauſæ ad effectum: ex qua videtur debitum & neceſſarium, vt ſi eſt talis cauſa talis effectus proueniat. Cauſæ autem ſunt quatuor, quarum duæ, ſcilicet materia & efficiens, præcedunt cauſatum ſecundum eſſe interdum, finis vero etſi non ſecundum eſſe, tamen ſecundum intentionem: forma vero neutro modo ſecundum quod eſt forma, quia cum per eam cauſatum eſſe habeat, eſſe eius ſimul eſt cum eſſe cauſati. Sed inquantum etiam ipſa eſt finis præcedit in intentione q. 3 de pot. a. 1. c. 1 p. q. 47. a. 1. c. 2. c. g. c. 46.

agentis. Et quamuis forma ſit finis operationis, ad quem operatio agentis terminatur: non tamen omnis finis eſt forma. Eſt enim aliquis finis intentionis præter finem operationis vt patet in domo. Nam forma eius eſt finis terminans operationem ædificatoris, non tamen ibi terminatur intentio eius: ſed ad vlteriorem finem quæ eſt habitatio: vt ſic dicatur quod finis operationis, eſt forma domus, intentionis vero habitatio. Debitum igitur eſſendi tale cauſatum non poteſt eſſe ex forma inquantum eſt forma, quia ſic concomitatur cauſatum: ſed vel ex virtute cauſę efficientis, vel ex materia, vel ex fine, ſiue ſit finis intentionis, ſiue finis operationis. Non poteſt autem dici in Deo quod effectus habeat debitum eſſendi ex materia. Nam cum ipſe ſit totius eſſe actor, nihil quolibet modo eſſe habens præſupponitur eius actioni: vt ſic ex diſpoſitione materiæ neceſſe ſit dicere talem vel talem eius eſſe effectum. Similiter nec ex potentia effectiua. Nam cum eius actiua potentia ſit infinita, non terminatur ad vnum, niſi ad id quod æquale eſſet ſibi, quod nulli effectui competere poteſt, vnde ſi inferiorem ſibi effectum producere ſit neceſſe, potentia ſua inquantum in ſe eſt, non terminatur ad hunc vel illum diſtantiæ gradum, vt ſic debitum ſit ex ipſa virtute actiua talem vel talem effectum produci. Similiter nec ex fine intentionis. Hic enim finis eſt diuina bonitas, cui nihil accreſcit ex effectuum productione. Nec iterum per effectus poteſt totaliter repræſentari vel eis totaliter cōmunicari, vt ſic poſſit dici quod debitum ſit talē vel talem Dei effectum eſſe, vt totaliter diuinam bonitatem participet: ſed poſſibile eſt effectum multis modis eam participare, vnde nullius eorum neceſſitas eſt in fine, ſic enim in fine neceſſitas ſumitur, quando intentio finis compleri non poteſt, vel omnino vel conuenienter, niſi hoc vel illo exiſtente. Relinquitur igitur quod debitum in operibus diuinis eſſe non poteſt niſi ex forma, quæ eſt finis. Ipſa enim cum non ſit infinita, habet determinata principia ſine quibus eſſe non poteſt: & determinatum modum eſſendi, vt ſi dicamus quod ſuppoſito quod Deus intēdat hominem facere, neceſſarium eſt & debitum, quod animam rationalem ei conferat, & corpus organicum, ſine quibus homo eſſe non poteſt. Et ſimiliter poſſumus dicere in vniuerſo. Quod enim Deus tale vniuerſum conſtituere voluerit, non eſt neceſſarium neque debitum, neque ex fine, neque ex potentia efficientis, neque materiæ, vt oſtenſum eſt. Sed ſuppoſito quod tale vniuerſum producere voluerit neceſſarium fuit quod tales & tales creaturas produxerit, ex quibus talis forma vniuerſi conſurgeret. Et cum ipſa vniuerſi perfectio, & multitudinem, & diuerſitatem rerum requirat, quia in vna earum inueniri non poteſt, propter receſſum à complemento bonitatis primæ, neceſſe fuit ex ſuppoſitione formæ intentæ, quod Deus multas creaturas, & diuerſas produceret, quaſdam ſimplices, quaſdam compoſitas quaſdam corruptibiles, quaſdam incorruptibiles. Hoc autem quidam Philoſophi non conſiderantes diuerſimode à veritate deuiauerunt. Quidam namque non intelligentes Deum vniuerſi eſſe authorem, poſuerunt materiam non ab alio exiſtētem, & ex eius neceſſitate rerum diuerſitatem produci, vel ſecundum raritatem, vel ſecundum ſpiſſitudinem materiæ res diuerſificantes, vt antiquiſſimi Philoſophorum naturalium qui tantum materiam perceperunt. Hæc autem ſententia apparet falſa primo ex eo quod materiam ponit non creatam, cuius contrarium oſtenſum eſt 1. 2. ſum. Philoſoph. ſecundo quia ex materia nihil determinatum prouenire poteſt niſi caſualiter eo quod materia ad multa poſſibi-

c. 1. ſumm. phil. q. 27. a. 2.
2. c. g. c. 40

lis eſt ex quibus ſi vnum tantum conueniat, hoc vt in paucioribus contingens neceſſe eſt eſſe: huiuſmodi autem eſt quod caſualiter euenit, & præcipue ſublata intentione agentis, impoſſibile eſt autem diſtinctionem rerum eſſe à caſu, vt dicetur infra. tertio quia ea quæ ſunt ex intentione agentis, non ſunt propter materiā ſicut propter primam cauſam: cauſa enim agens prior eſt in cauſando quam materia, quia materia non fit actu cauſa, niſi ſecundum quod eſt mota ab agente, vnde ſi aliquis effectus conſequitur diſpoſitionem materiæ, & intentionem agentis, non eſt ex materia ſicut ex prima cauſa: & propter hoc videmus, quod ea quæ reducuntur in materiam ſicut in primam cauſam, ſunt præter intentionem agentis, ſicut monſtra & alia peccata naturæ, forma autem eſt ex intentione agentis quod ex hoc patet. Agens enim agit ſibi ſimile ſecundum formam, & ſi aliquando deficiat hoc eſt à caſu propter materiam. Formæ igitur non ſequuntur diſpoſitionem materiæ, ſicut primam cauſam, ſed potius è conuerſo materiæ ſic diſponuntur, vt ſint tales formæ. Diſtinctio autem rerum ſecundum ſpeciem, eſt per formas: diſtinctio igitur rerum, non eſt propter materiæ diuerſitatem, ſicut propter primā cauſam. Quarto quia diſtinctio non poteſt prouenire ex materia, niſi in illis quæ ex materia præexiſtente fiunt: multa autem ſunt ab inuicem diſtincta in rebus quæ non poſſunt ex præexiſtente materia fieri: ſicut patet de corporibus cæleſtibus, quæ non habent contrarium, vt eorum motus oſtendit, non igitur poteſt eſſe prima cauſa diuerſitatis rerum diuerſitas materiæ. Quinto quia quæcumque habentia ſui eſſe cauſam, diſtinguuntur, habent cauſam ſuę diſtinctionis; vnumquodque enim ſecundum hoc fit ens, ſecundum quod fit vnum in ſe indiuiſum & ab aliis diſtinctum: ſed ſi materia ſui diuerſitate eſt cauſa diſtinctionis rerum, oportet ponere materias in ſe eſſe diſtinctas, conſtat autē quod materia quælibet habet eſſe ab alio per hoc, quod ſupra oſtenſum eſt, quod omne quod qualitercumque eſt, à primo ente eſſe: ergo aliud eſt cauſa diſtinctionis materiis; non igitur prima cauſa diſtinctionis rerum poteſt diuerſitas materiæ. Alij diſtinctionem rerum poſuerunt eſſe ſecundum actionem alicuius cauſæ efficientis, quæ ſecundum diuerſitatem materiæ diuerſos effectus producebat, ſicut Anaxag. poſuit intellectum diuinum qui diuerſas res producebat, eas à commiſtione materiæ ſegregando: & ſicut Empedocles qui per amicitiam & litem, ſecundum diuerſitatem materiæ, diuerſos effectus vario modo diſtinctos vel coniunctos ponebat: quorum ſententia præter quam quod refutata eſt iiſdem argumentis quibus prima quæ eſt Democriti: ex hoc etiam apparet falſa, quod ſecundum eos ſequebatur, quod partium vniuerſi diſtinctio, & earum ordo eſſet à caſu quod apparet falſū primo ex hoc quod caſus nō contingit, niſi in poſſibilibus aliter ſe habere: quæ enim ſunt ex neceſſitate, & ſemper, non dicimus eſſe à caſu. Sunt autem quædam res creatæ, in quorum natura, non eſt poſſibilitas ad non eſſe, ſicut ſunt ſubſtantiæ immateriales, & abſque contrarietate: ſubſtantias igitur earum impoſſibile eſt eſſe à caſu, ſunt autem per ſuam ſubſtantiam diſtinctæ ab inuicem, earum igitur diſtinctio non eſt à caſu. Secundo quia cum materia ſit principium & cauſa rerum caſualium, vt oſtenſum eſt, in eorum factione poteſt eſſe caſus quæ ex materia generantur. At prima rerum productio in eſſe, non eſt ex materia: in ea igitur caſus locum habere non poteſt oportet autem quod prima rerum productio, cum diſtinctione fuerit, cum multa inueniantur in rebus creatis, quæ neque ex inuicem generantur, neque ex aliquo vno

in reſumtione 4. ſent.
q. 3 de pot. l. c.
2. c. g. c. 39
ſupra, in reſur. 1 ſent.

communi. quia non conueniunt in materia: non eſt igitur poſſibile quod rerum diſtinctio ſit à caſu, tertio quia cauſa per ſe prior eſt quam cauſa per accidens, ſi igitur poſteriora ſint à cauſa per ſe determinata, inconueniens eſt dicere priora eſſe à cauſa per accidens indeterminata. Diſtinctio autem rerum præcedit naturaliter motum, & operationem rerum; determinati enim motus & operationes ſunt rerum determinatarum & diſtinctarum: motus autem & operationes rerum ſunt à cauſis per ſe & determinatis cum inueniantur aut ſemper, aut in pluribus ex ſuis cauſis eodem modo procedere: ergo & diſtinctio rerum eſt à cauſa per ſe, & determinata & non à caſu, qui eſt cauſa per accidens indeterminata. Alij pluralitatem rerum, & modos diuerſos earum ex neceſſitate cauſæ efficientis ponebant, ſicut
q. de pot. 3 art. Auicenna & eius ſequaces. Poſuit enim quod primum ens inquantum intelligit ſeipſum, producit vnum tantum cauſatum. quod eſt intelligentia prima, quam neceſſe erat a ſimplicitate primi entis deficere: vt pote inquantum potentialitas incepit admiſceri actui. inquantum eſſe recipiens ab alio, non eſt ſuum eſſe, ſed quodammodo potentia ad illud. Et ſic inquantum intelligit primum ens, procedit ab ea alia intelligentia ea inferior: inquantum vero intelligit potentiam ſuam procedit ab ea corpus cæli, quod mouet: inquantum vero intelligit actum ſuum, procedit ab ea anima cæli primi: & ſic conſequenter multiplicantur per multa media res diuerſæ. Sed hęc etiam poſitio ſtare non poteſt. Primo quia ponit potentiam primi entis Dei ſcilicet terminari ad vnum effectum, qui eſt intelligentia prima. Secundo quia ponit alias ſubſtantias præter Deum eſſe aliarum
47.a.1.a.2. ſum phil q. 17. creatrices, quæ duo falſa eſſe oſtenſa ſunt. Sequitur etiam ad hanc poſitionem, ſicut & ad primas, quod decor ordinis vniuerſi ſit caſualis, ex quo rerum diuerſitatem non aſcribit intentioni finis, ſed terminationi potentiarum actiuarum ad ſuos effectus. Alij vero circa debitum cauſæ finalis errauerunt, ſicut Plato & eius ſequaces. Poſuit enim quod bonitati Dei ab eo intellectæ, & amatæ debitum eſſet tale vniuerſum producere, vt ſic optimus optimum produceret. Quod quidem poteſt eſſe verum, ſi ſolum quantum ad ea quæ ſunt reſpiciamus: non autem ſi reſpiciamus ad ea quæ eſſe poſſunt: hoc enim vniuerſum eſt optimum eorum quæ ſunt, & quod ſit ſic optimum, ex ſumma Dei bonitate habet, non tamen bonitas Dei eſt ita obligata huic vniuerſo, quin melius vel minus bonum aliud vniuerſum facere potuiſſet. Quidam etiam debitum cauſæ formalis non attendentes, ſed ſolum debitum diuinæ bonitatis errauerunt ſicut Manichæi: qui cum conſiderarent Deum eſſe optimum, crediderunt à Deo eſſe tantum illas creaturas, quæ inter alias ſunt optimæ, ſcilicet ſpirituales, & incorruptibiles: corporalia vero & corruptibilia alteri attribuerunt principio. Ex ſimili etiam fonte prodiit Origenis error licet huic contrarius. Conſiderauit enim Deum eſſe optimum & iuſtum, vnde ab ipſo primo fuiſſe conditas optimas creaturarum ſolas & æquales exiſtimauit, ſcilicet rationales creaturas, quibus ex libero arbitrio diuerſimode operantibus in bonum vel in malum, conſecutum eſſe dicebat, vt diuerſi gradus rerum in vniuerſo conſtituerentur, dicens illas rationales creaturas, quæ ad Deum conuerſæ ſunt, in angelicam dignitatem eſſe promotas, & ſecundum diuerſos ordines, prout magis & minus meruerunt, è contrario vero cæteras rationales creaturas, quæ per liberum arbitrium peccauerunt in inferiora dicit eſſe prolapſas, & corporibus alligatas; quaſdam quidem ſoli, lunæ & ſtellis quæ minus peccauerunt; quaſdam vero corporibus hominum; quaſdam in dæmonea eſſe conuerſas. Vterque enim error ordinem vniuerſi prætetire videtur in ſua conſideratione: conſiderando tantummodo ſingulas partes eius. Ex ipſo ibid. & p.p. 47.a.2 ad 1.
enim ordine vniuerſi potuiſſet eius ratio apparere quod ab vno principio, nulla meritorum differentia præcedente, oportuit diuerſos creaturarum gradus inſtitui, ad hoc quod vniuerſum eſſet completum (repræſentante vniuerſo per multiplices & varios modos creaturarum, quod in diuina bonitate, ſimpliciter & indiſtincte præexiſtit) ſicut & ipſa perfectio domus, & humani corporis, diuerſitatem requirit. Neutrum autem eorum eſſet completum ſi omnes partes vnius conditionis exiſterent, ſicut ſi omnes partes humani corporis eſſent oculi: aliarum enim partium deeſſent officia. Et ſimiliter ſi omnes partes domus eſſent tectum, domus complementum & finem ſuum non conſequeretur, vt ſcilicet ab imbribus & caumatibus defendere poſſet. Alij voluerunt diſtinctionem eſſe in rebus propter contrarietatem primorum agentium, quod ex tribus potiſſimum apparet falſum. Primo quia ſi diuerſi 2.c.g.c.41.
agentes, ex quibus procedit rerum diuerſitas, ſunt ordinati ad inuicem; oportet quod huiuſmodi ordinis ſit aliqua cauſa vna, nam multa non vniuntur niſi per aliquod vnum: & ſic illius ordinis eſt vna cauſa, & vna diſtinctio rerum. Si vero diuerſi agentes non ſint ad inuicem ordinati, concurſus eorum ad diuerſitatem rerum producendam, erit per accidens: diſtinctio igitur rerum, erit caſualis cuius contrarium ſupra eſt oſtenſum. Secundo, à diuerſis cauſis non ordinatis, non procedunt effectus ordinati, niſi forte per accidens: diuerſa autem inquantum huiuſmodi non faciunt vnum. Res autem diſtinctæ inueniuntur habere ordinem ad inuicem non caſualiter, cum vt in pluribus vnum ab alio moueatur, impoſſibile eſt igitur quod diſtinctio rerum ſic ordinatarum ſit propter diuerſitatem agentium non ordinatarum. Tertio, quæcumque habent cauſam ſuæ diſtinctionis, non poſſunt eſſe prima cauſa diſtinctionis rerum; ſed ſi plura entia ex æquo accipiantur, neceſſe eſt quod habeant cauſam ſuæ diſtinctionis, habent enim cauſam eſſendi, cum omnia entia ſint ab vno primo ente, vt ſupra oſtenſum eſt: idem autem eſt cauſa eſſendi alicui, & diſtinctionis eius ab aliis, ſicut oſtenſum eſt, non poteſt igitur eſſe prima cauſa diſtinctionis rerum, diuerſitas agentium. Sic igitur dicendum eſt quod ab vno primo multitudo & diuerſitas creaturarum proceſſit, non q. cit. de pot.
propter materiæ neceſſitatem, nec propter potentiæ limitationem, nec propter bonitatem, nec propter bonitatis obligationem, nec propter agentium diuerſitatem: ſed ex ordine ſapientiæ, vt in diuerſitate creaturarum perfectio conſiſteret vniuerſi.

Ad primum ergo dicendum quod ſicut Deus eſt ad p.
vnus, ita & vnum produxit. Non ſolum quia vnumquodque in ſe eſt vnum, ſed etiam quia omnia quodammodo ſunt vnum perfectum, quæ quidem vnitas diuerſitatem partium requirit, vt oſtenſum eſt.

Ad ſecundum dicendum quod creatura aſſimi- ad 2.
latur Deo in vnitate inquantum vnaquæque in ſe vna eſt, & inquantum omnes vnum ſunt vnitate ordinis, vt dictum eſt.

Ad tertium dicendum quod malitia totaliter in ad 3.
non eſſe cōſiſtit: multitudo autem cauſatur ex ente; ipſa enim differentia per quam entia diuiduntur ad inuicem, quoddam ens eſt, vnde quia Deus non eſt actor tendendi ad non eſſe, ſed eſt omnis eſſe actor, non eſt principium malitiæ: ſed eſt principium multitudinis. Sciendum autem quod duplex eſt vnum,

quoddam ſcilicet quod conuertitur cum ente, quod nihil addit ſupra ens niſi indiuiſionem. & hoc vnum priuat multitudinem, inquantum multitudo ex diuiſione cauſatur. Non quidem multitudinem extrinſecam, quam vnum conſtituit ſicut pars: ſed multitudinem intrinſecam, quæ vnitati opponitur. Non enim ex hoc quod aliquid dicitur eſſe vnum, negatur quin aliquid ſit extra ipſum, quod cum eo conſtituat multitudinem ſed negatur diuiſio ipſius in multa Aliud vero vnum eſt quod eſt principium numeri, quod ſupra rationem entis addit menſurationem, & huiuſmodi vnius multitudo eſt priuatio, quia numerus fit per diuiſionem continui Nec tamē multitudo priuat vnitatem totaliter, cum diuiſo toto adhuc remaneat pars indiuiſa. ſed priuat vnitatem totius Sed malitia quantum eſt in ſe remouet bonitatem, nullo modo eam conſtituens, nec ab ea conſtituta.

ad 4. Ad quartum dicendum quod ens alio modo ſe habet ad ea quæ ſub ente continentur: & alio modo animal, vel quodlibet aliud genus ad ſpecies ſuas: ſpecies enim addit ſupra genus, vt homo ſupra animal, differentiam aliquam quæ eſt extra eſſentiam generis Animal enim nominat tantum naturam ſenſibilem in qua rationale non continetur: ſed ea quæ continentur ſub ente non addunt aliquid ſupra ens, quod ſit extra eſſentiam eius, vnde non oportet quod illud quod eſt cauſa animalis inquantum eſt animal ſit cauſa rationalis inquantum huiuſmodi. Oportet autem illud quod eſt cauſa entis inquantum eſt ens, eſſe cauſam omnium differentiarum entis: & per conſequens totius multitudinis entium.

ad 5. Ad quintum dicendum quod appropriatio cauſæ ad effectum, attenditur ſecundum aſſimilationem effectus ad cauſam Aſſimilatio autem creaturæ ad Deum, attenditur ſecundum hoc, quod creatura implet id quod de ipſa eſt in intellectu & voluntate Dei. Sicut artificiata ſimilantur artifici, inquantum in eis exprimitur forma artis, & oſtenditur voluntas artificis in eorum conſtitutione. Nam ſicut res naturalis agit per formam ſuam, ita artifex per ſuum intellectum & voluntatem. Sic igitur Deus propria cauſa eſt vnuſcuiuſque creaturæ, inquantum intelligit & vult vnamquamque creaturam eſſe. Quod autem dicitur idem non poſſe eſſe plurium proprium, intelligendum eſt quando ſit propriatio per adæquationem, quod in propoſito non contingit.

in præc ſol. Ad ſextum dicendum quod ſolutio patet ex dictis.

ad 7. Ad ſeptimum dicendum quod licet ſit quædam ſimilitudo creaturæ ad Deum, non tamen eſt adæquatio, vnde non oportet quod ſi vnitas Dei caret omni multitudine, & compoſitione; quod propter hoc oporteat talem eſſe creaturæ vnitatem.

ad 8. Ad octauum dicendum quod licet effectus non poſſit excedere cauſam ſuam: tamen cauſa poteſt excedere effectum: & ideo licet ab vna cauſa poſſint procedere plures effectus, tamen non poteſt vnus effectus à pluribus cauſis immediate procedere.

ad 9. Ad nonum dicendum quod quamuis actio Dei ſit vna & ſimplex, quia eſt eius eſſentia: non tamen oportet quod ſit vnus tantum effectus ſed multi, quia ex actione diuina procedit effectus ſecundum ordinem ſapientiæ. & arbitrium voluntatis.

ad 10. Ad decimum dicendum quod non oportet ſicut dictum eſt vnius modi vnitatem eſſe in creatura, & in Deo, licet creatura in vnitate Deum imitetur.

ad 11. Ad vndecimum dicendum quod quando exemplatum perfecte repræſentat exemplar, ab vno exemplari non eſt niſi vnum exemplatū, niſi per accidens in quantum exemplata materialiter diſtinguuntur. Creaturæ vero non perfecte imitantur ſuum exemplar, vnde diuerſimode poſſunt ipſum imitari, & ſic eſſe diuerſa exemplata, perfectus autem modus imitandi eſt vnus tantum.

ad 13. Ad duodecimum dicendum quod licet forma intellectus diuini ſit vna tantum ſecundum rem, eſt tamen multiplex ratione, ſecundum diuerſos reſpectus ad creaturam: prout ſcilicet intelliguntur creaturæ diuerſimode formam diuini intellectus imitari.

ad 14. Ad decimumtertium dicendum quod iſti diuerſi reſpectus ad creaturam, non ſolum ſunt in intellectu noſtro, ſed etiam in intellectu diuino. Nec tamen diuerſa aliqua ſunt in intellectu diuino, in quibus Deus intelligat, quia intelligit tātum vno quod eſt ſua eſſentia, ſed ſunt ibi multa ab ipſo intellecta. Sicut enim nos intelligimus quod creatura poteſt Deum multipliciter imitari ita & Deus hoc intelligit, & per conſequens intelligit diuerſos reſpectus creaturæ ad Deum.

ad 15. Ad decimumquartum dicendum quod ſicut Deus vno intelligit omnia: ita etiam & per vnam apprehenſionem. Nam actum intellectus oportet eſſe vnum vel multos, ſecundum vnitatem vel multitudinem principij quo intelligitur.

ad 16. Ad decimumquintum dicendum quod licet multitudo præter multa non ſit niſi in ratione, multitudo tamen in multis eſt etiam in rerum natura. Sicut etiam animal in communi non eſt niſi in ratione, natura tamen animalis eſt in ſingularibus Et propter hoc multitudinem, & animalis naturam oportet reducere in Deum ſicut in cauſam.

ad 17. Ad decimum ſextum dicendum quod vniuerſum quod eſt à Deo productum eſt optimum reſpectu eorum quæ ſunt, non tamen reſpectu eorum quæ Deus facere poteſt.

ad 18. Ad decimumſeptimum dicendum quod ratio illa ſe tenet quando id quod eſt ad finem poteſt totaliter & perfecte conſequi finem per modum adæquationis, quod in propoſito non contingit.

ad 19. Ad decimumoctauum dicendum quod illa ratio eſt Origenis, nec habet magnam efficaciam. Non enim eſt contra iuſtitiam quod inæqualia dentur, niſi quando alicui redditur debitum, quod in prima rerum creatione non poteſt dici. Quod enim ex propria liberalitate datur, poteſt dari plus vel minus ſecundum arbitrium dantis, & ſecundum quod eius ſapientia requirit.

ad 23. Ad decimum nonum dicendum quod verbum Philoſophi cum dicit quod Deus nihil intelligit extra ſe, non eſt intelligendum quaſi Deus ea quæ ſunt extra ipſum non intelligat: ſed quia illa etiam quæ extra ipſum ſunt, non extra ſe, ſed in ſe intuetur, quia per eſſentiam ſuam omnia alia cognoſcit.

ad 24. Ad vigeſimum dicendum quod creatura dicitur eſſe in Deo dupliciter, vno modo ſicut in cauſa gubernante, & conſeruante eſſe creaturæ. & ſic præſupponitur eſſe creaturæ diſtinctū à creatore ad hoc, quod creatura à Deo eſſe dicatur. Non enim intelligitur creatura conſeruari in eſſe, niſi ſecundū quod eſſe creaturæ à Deo diſtinguitur, vnde creatura hoc modo in Deo exiſtens, non eſt creatrix eſſentia. Alio modo dicitur creatura eſſe in Deo, ſicut in virtute cauſæ agentis, vel ſicut in cognoſcente. Et ſic creatura in Deo eſt ipſa eſſentia diuina. Quamuis autem hoc modo creatura in Deo exiſtens ſit diuina eſſentia, non tamen per iſtum modum, eſt ibi vna tantum

crca tura ſed multæ. Nam eſſentia Dei eſt ſufficiens medium ad cognoſcendum diuerſas creaturas, & ſufficiens virtus ad eas producendas.

QVÆSTIO X.

De ordine rerum.

Conſequenter poſt conſiderationem proceſſus rerum à Deo ſecundum earum diſtinctionem, ſequitur videre de earum ordine ad inuicem.

CIRCA QVEM QVÆRVNTVR Sex.

1. *Vtrum ſit ordo in rebus.*
2. *Vtrum ſit ordo inter quatuor genera cauſarum.*
3. *Vtrum detur ordo in cauſis efficientibus.*
4. *Vtrum detur in formis, materiis, & finibus rerum.*
5. *Vtrum ſit ordo inter actiones ſeu emanationes rerum & inter partes mundi.*
6. *Vtrum detur ratio diuerſitatis & ordinis rerum & vnus ſit ratio alterius.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſit ordo in rebus.

q.17. de ver.a.4. arg.7.

VIdetur quod non ſit ordo in rebus, in iis enim quæ ſunt per accidens non eſt ordo: ſed multa ſunt in rebus per accidens, ergo in rebus non eſt ordo.

3.c.g.c.39. ral. 5.

2 Præterea multa ſunt à caſu in rerum natura. ſed in iis quæ ſunt à caſu non eſt ordo, ergo in rerum natura non eſt ordo.

q deſp.cr. 1.c.

3 Præterea multa ſunt in rerum natura, quæ non poſſunt habere ordinem ad inuicem, vt ſunt indiuidua alicuius ſpeciei. & contingentia, ergo, &c.

12 met l. 12 q. de ſpir. crea. 8.c.

Sed contra eſt quod dicit Phyloſoph. 12 metaph. quod duplex eſt bonum vniuerſi quoddam ſeparatum ſcilicet Deus. qui eſt ſicut dux in exercitu, & quoddam in ipſis rebus, & hoc eſt ordo partium vniuerſi, ſicut ordo partium exercitus eſt bonum exercitus, ergo datur ordo in rebus.

21.q.26.a. 1 c.

2 Præterea prius & poſterius dicitur ſecundum relationem ad aliquod principium, vt dicit Philoſophus 5. metaph.t. 16. Ordo autem includit in ſe aliquem modum prioris & poſterioris, vnde oportet quod vbicumque eſt aliquod principium ibi ſit etiã aliquis ordo. Atqui datur in rebus primum principium quod eſt primum ens, ergo datur ordo in rebus.

in cap. 4 de di.no l. 1 q. præced.

3 Præterea ad ordinem tria requiruntur, diſtinctio, cooperatio, ſeu communicantia diſtinctorum, & finis, at hęc tria reperiuntur in rebus, primo diſtinctio, vt ſupra probatum eſt, ſecundo communicantia. diſtinctorum, vt patet in Elementis inter quæ dantur ſymbula, tertio finis vt probatum eſt in 3. parte ſum. Phil. ergo datur ordo in rebus.

2 2. ſum. phil. 3 p. ſum. phil. q.3.a.4 c. 12. met l 12. p p q.21.a. 2 ad 3. Tab aurea. vide ordo num, 25.

Reſpondeo dicendum quod ordo nihil aliud dicit quam rationem prioris & poſterioris in diſtinctis ſub aliquo vno principio, ratio autem prioris & poſterioris attenditur in diſtinctis, ad inuicẽ, vel reſpectu alicuius finis ad quem tendũt. & ſic ordinem eſſe in rebus poteſt intelligi dupliciter, vel ita quod ſit ordo rerum ad inuicem, vel ita quod ſit ordo rerum omnium ad vnum aliquem finem, & hũc vtrumque ordinem dari in rebus neceſſe eſt. Et quidem de ſecundo manifeſtum eſt ex dictis 3. parte ſum. Philoſ. dictum eſt enim omnia tendere ad finem vltimum vnumquodque ſecundũ ſuũ modũ: ita quod quædã tendant in illum vt mota tantum, ſicut res naturales & potiſſimũ inanimatæ, quædã vt mota & aliqualiter ſe mouentia vt res ſenſitiuæ, quædã vt ſe mouẽtia in illũ, vt intellectiuæ quę ſũt capaces cognoſcere finẽ. De primo autẽ poteſt manifeſtari ſic. Ordo enim nihil eſt aliud quam prioritas & poſterioritas diſtinctorum, hæc autem prioritas & poſterioritas oritur ex inæqualitate quæ eſt inter diſtincta. Cum autem duplex ſit diſtinctio in rebus, materialis ſcilicet & formalis: manifeſtũ eſt quod principalior eſt diſtinctio formalis. quia eſt ea quæ eſt ingenerabilium & incorruptibilium. Diſtinctio autem formalis, ſemper requirit inæqualitatem, quia vt dicitur in 8. met.t. 10. formæ rerum ſunt ſicut numeri, in quibus ſpecies variantur per additionem vel ſubſtractionem, vnde in rebus naturalibus gradatim ſpecies ordinatæ eſſe videntur: Sicut mixta perfectiora ſunt elementis, & plantæ corporibus mineralibus, & animalia plantis, & homines aliis animalibus, & in ſingulis horum vna ſpecies perfectior aliis inuenitur. Et præterea inæqualitas rerum apparet ex eo quod quorumdam ſubſtantia forma & actus eſt, ſcilicet cui ſecundum id quod eſt, competit eſſe actu. & bonũ eſſe. Quorundam vero ſubſtãtia ex materia & forma cõpoſita eſt, cui cõpetit actu eſſe & bonum eſſe, ſed ſecundum aliquid ſui, ſcilicet ſecundum formam. Diuina vero ſubſtantia ſua bonitas eſt: ſubſtantia vero ſimplex bonitatem participat ſecundũ id quod eſt, ſubſtantia autem compoſita ſecundum aliquid ſui. In hoc autem tertio gradu iterum diuerſitas inuenitur quantum ad ipſum eſſe. Nã quorumdã ex materia & forma compoſitorum totam materiæ potentiã forma adimplet: ita quod non remanet in materia potentia ad aliã formam; & per conſequens nec in aliqua alia materia potentia ad hanc formã. & huiuſmodi ſũt corpora cæleſtia quę ex tota ſua materia conſtãt. Quorumdam vero forma non repelet totam materiæ potentiam. vnde adhuc in materia remanet potentia ad aliã formam: & in aliqua materiæ parte remanet potentia ad hanc formã, ſicut patet in elementis & elementatis. Quia vero priuatio eſt negatio in ſubſtantia eius quod ſubſtantiæ poteſt ineſſe, manifeſtum eſt quod cum hac forma quæ nõ implet totã materiæ potẽtiam adiungitur priuatio formæ quæ quidem adiungi non poteſt ſubſtantiæ, cuius forma implet totã materiæ potentiã: neque illi quæ eſt forma per ſuam eſſentiam, & multo minus illi cuius eſſentia, eſt ipſum ſuum eſſe. Cum autem manifeſtum ſit quod motus non poteſt eſſe vbi non eſt potentia ad aliud. quia motus eſt actus exiſtentis in potentia: itẽ que manifeſtum ſit, quod malum eſt priuatio boni, planum eſt quod in hoc vltimo ſubſtãtiarum ordine, eſt bonũ mutabile cũ permixtione mali oppoſiti ſe habens, quod in ſuperioribus ſubſtantiarum ordinibus accidere non poteſt: vnde poſſidet hæc ſubſtantia vltimo modo dicta, vltimũ gradum in eſſe & bonitate. Inter partes etiã huius ſubſtantiæ, ex materia & forma cõpoſitæ bonitatis ordo inuenitur. Cũ enim materia ſit ens in potentia ſecundum ſe conſiderata. forma vero ſit actus eius, ſubſtãtia vero compoſita ſit actu exiſtens per formã: forma quidẽ erit ſecundum ſe bona, ſubſtantia vero compoſita prout actu habet formã: materia vero ſecundum quod eſt in potentia ad formã. Et licet vnumquodque ſit bonum inquantum eſt ens, non tamen oportet quod materia quæ eſt ens ſolum in potẽtia,

1 p ſum. phil.q.3.a. 4.c.

p p q 47. a.2.c.

3.c g.c 20. rati 3.

ſit bona ſolum in potẽtia: ens enim abſolute dicitur, bonum autem in ordine conſiſtit, nnn enim ſolum aliquid bonum dicitur, quia eſt finis vel quia obtinet finẽ, ſed etiãſi nondũ ad finem peruenerit, dũmodo, ſit ordinatum in finem, ex hoc ipſo dicitur bonũ ma- teria ergo non poteſt ſimpliciter dici ens, ex hoc quod eſt potẽtia ens, in quo importatur ordo ad eſſe: poteſt autem ex hoc ſimpliciter dici bona propter ordinem ipſum. In quo apparet quod bonum quo- dammodo amplioris eſt ambitus quam ens, propter quod Dion. dicit. 4. ca. de di. no. quod bonum ſe ex- tendit ad exiſtentia, & non exiſtentia, nam & ipſa nõ exiſtentia, ſcilicet materia, ſecundum quod intelligi tur priuationi ſubiecta, appetit bonum ſcilicet eſſe, ex quo patet quod etiam ſit bona, nihil enim appe- tit bonum niſi bonum. Eſt autem alio modo ordo in creaturis, ſecundum quod vniuſcuiuſque creaturæ bonitas, eſt à bonitate prima deficiens. Nam ſicut patet ex dictis, primum ens in ipſo ſuo eſſe ſummam perfectionem obtinet bonitatis: res autem creata ſuã perfectionẽ non poſſidet in vno, ſed in multis: quod enim eſt in ſupremo vnitum multiplex in infimis in- uenitur. Vnde primum ens ſecundum idem dicitur eſſe virtuoſum, ſapiens, & operans: creatura vero ſe- cundum diuerſa, tantoque perfecta bonitas alicuius creaturæ maiorem multiplicitatem requirit, quanto magis a prima bonitate diſtans inuenitur. Si vero perfectam bonitatem non poſſit attingere, imperfe- ctam retinebit in paucis: & inde eſt quod licet primũ & ſummum bonum, ſit omnino ſimplex: ſubſtantiæ- que ei in bonitate propinquæ ſint pariter & quantũ ad ſimplicitatem vicinæ: infimæ tamen ſubſtantiæ inueniuntur ſimpliciores quibuſdam ſuperioribus eis, ſicut elementa animalibus, & hominibus, quia nõ poſſunt pertingere ad perfectionem cognitionis, & intellectus, quam conſequuntur animalia & ho- mines. Primus ergo gradus eorum quæ dicuntur bo- na, eſt eorum quæ multam habent bonitatem cum maxima ſimplicitate vt primum ens, & quæ ſunt ei proxima, ſicut ſubſtantiæ immateriales. Secundus eſt eorum quæ multam habent bonitatem, cum tamen in ſe parum habeant ſimplicitatis, ſicut homines & animalia. Tertius eſt eorum quæ licet multum ha- beant ſimplicitatis in ſe, parum tamen poſſident de bonitate, vt ſunt elemẽta. Similes gradus in bonita-

op. 43. c. 1.

te rerum conſtituit Philoſ. 2. cæl. & mond. per reſpe- ctum ad motum cum ait quod ea quæ ſunt infima in entibus non poſſunt cõſequi perfectam bonitatem, ſed aliquam imperfectam conſequuntur paucis mo- tibus: his vero ſuperiora conſequũtur perfectiorem bonitatẽ motib⁹ multis, ſuperiora vero his, perfectã adipiſcuntur bonitatẽ motibus paucis. Summa ve- ro perfectio inuenitur in eo qui abſque vllo motu perfecte poſſidet bonitatem. Ex his omnibus mani- feſtum eſt dari in rebus rationem prioris & poſterio- ris ſub vno principio ſcilicet primo ente, & per con- ſequens dari ordinem in rebus.

q. 5. de ver. a. 4. ad 7.

Ad primum ergo dicendum quod ea quæ accidũt in rebus poſſunt conſiderari dupliciter, vno modo in ordine ad cauſas proximas, & ſic multa eueniunt per accidens, & caſu. Alio modo in ordine ad cauſam primam, & ſic nihil per accidens, & caſu accidit in mundo, neque tamen ſequitur, quod omnia neceſ- ſario eueniant, quia effectus non ſequitur ex neceſ- ſitate cauſas primas, ſed proximas. Et per hoc patet ad ſecundum.

12. met. l. 12.

Vel dic ad ſecundum quod omnia quæ ſunt in vniuerſo ſunt aliquo modo ordinata, ſed non ſimili- ter omnia habent ordinem, ſicut dicit Philoſophus 12. metaph. Et quod omnia ſint ordinata ad inui- cem, patet ex hoc quod omnia ſimul ordinantur in vnum finem. Sed quod omnia non ſint ſimili- ter ordinata, manifeſtat Philoſophus loc. cit. per quoddam exemplum. In aliqua enim domo vel familia ordinata, inueniuntur diuerſi gradus. Sicut ſub patrefamilias eſt primus gradus filiorum, alius autem gradus eſt ſeruorum, tertius vero gradus eſt beſtiarum quæ ſeruiunt Domino vt canes & huiuſ- modi animalia. Huiuſmodi enim gradus diuerſi- mode ſe habent ad ordinem domus qui imponitur à patrefamilias gubernatore domus: filiis enim non competit vt faciant aliquid caſualiter, & ſine ordi- ne, ſed omnia aut plura eorum quæ faciunt ordinata ſunt. Non autem ita eſt de ſeruis, aut beſtiis quia pa- rum participant de ordine, qui eſt ad commune. ſed multum inuenitur in eis de eo quod contingit, & ca- ſualiter accidit. Et hoc ideo quia primam affinita- tem habent cum rectore domus qui intendit bo- num domus commune: ſicut autem imponitur in familia ordo per legem, & præceptum patrisfami- lias, qui eſt principium vnicuique ordinatorum in domo, exequẽdi ea quæ pertinent ad ordinẽ domus: ita natura in rebus naturalibus, eſt principium exe- quendi vnicuique id quod competit ſibi de ordine vniuerſi: ſicut enim qui eſt in domo per præceptum patrisfamilias ad aliquid inclinatur, ita aliqua res naturalis per propriam naturam. Et ipſa natura vniuſcuiuſque eſt quædam inclinatio indita ei à pri- mo mouente, ordinans ipſam in debitum finem. Et ex hoc patet quod res naturales agunt propter fi- nem, licet finem non cognoſcant, quia a primo in- telligente conſequuntur inclinationem in finem: ſed tamen non ſimiliter omnia iſta ſe habent ad finem iſtum. Eſt enim aliquid commune omnibus, quia neceſſe eſt quod omnia ad hoc perueniant quod diſcernantur, id eſt quod habeant diſcretas, & pro- prias operationes, & quod etiam ſecundum ſubſtan- tiam ad inuicem diſcernantur. Et quantum ad hoc in nullo deficit ordo. Sed quædam ſunt quæ non ſo- lum hoc habent, ſed vlterius talia ſunt quod omnia quæ ſunt in eis, communicant ad totum, id eſt ſunt ordinata ad bonum commune totius. Hoc autem inuenitur in illis in quibus nihil eſt præter naturam, neque caſus aliter ſed omnia ſecundum debitum ordinem procedunt: manifeſtum eſt enim quod vna- quæque res naturalis, vt dictũ eſt, ordinatur ad bo- num commune ſecundum ſuam actionem debitam naturalem, vnde illa quæ numquam deficiunt in ſua actione debita & naturali, habent omnia ſua communicantia ad totum, illa vero quæ aliquando deficiunt ab actione debita & naturali, non habent omnia communicantia ad totum, ſicut huiuſmodi corpora inferiora. Eſt ergo ſumma ſolutionis quod ordo duo requirit, ſcilicet ordinatorum diſtinctio- nem, & communicantiam diſtinctorum ad totum. Quantum autem ad primum indeficienter eſt ordo in omnibus. Quantum autem ad ſecundum eſt qui- dam ordo indeficienter in aliquibus, quæ ſunt ſu- prema & proxima primo principio, ſicut ſubſtan- tiæ ſeparatæ, & corpora cæleſtia, in quibus nihil ca- ſualiter accidit, & præter naturam. In aliquibus au- tem deficit, ſcilicet corporibus in quibus interdum aliquid accidit caſualiter, & præter naturam: & hoc propter remotionem à primo principio ſemper eo- dem modo ſe habente.

Ad tertium dicendum. quod in indiuiduis vnius ſpeciei non eſt ordo niſi ſecundum accidens. Cum enim, vt dictũ eſt, ſit duplex bonum vniuerſi, quod- dam ſeparatum, quod eſt primum ens, ſcilicet Deus, quoddam in ipſis rebus, & hoc eſt ordo partium vniuerſi, ſicut ordo partium exercitus, eſt bonum exercitus, oportet quod ſuperiores vniuerſi partes magis

q. de pot. crea. a. 1. c.

magis de bono vniuerſi participent, quod eſt ordo: perfectius autem participant ordinem ea in quibus eſt ordo per ſe quam ea in quibus eſt ordo per accidens tantum. In omnibus autem indiuiduis vnius ſpeciei, eſt ordo per accidens tantum, quia conueniunt in natura & differunt ſecundum principia indiuiduantia, & diuerſa accidentia, quæ per accidens ſe habent ad naturam ſpeciei. Quæ autem ſpecie differunt ordinem habent per ſe & ſecundum eſſentialia principia. Inuenitur enim in ſpeciebus rerũ vna abundare ſuper aliam, ſicut & in ſpeciebus numerorum, vt dictum eſt. In iſtis autem inferioribus quæ ſunt genetabilia & corruptibilia, & infima pars vniuerſi, & minus participant de ordine, inueniuntur non omnia diuerſa habere ordinem per ſe ſed quædam habent ordinem per accidens tantum ſicut indiuidua vnius ſpeciei, vt dictum eſt. In ſuperiori autem parte vniuerſi, ſcilicet in corporibus cæleſtibus, non inuenitur ordo per accidens: ſed ſolum per ſe, cum omnia corpora cæleſtia ab inuicem ſpecie differant, nec ſint eis plura indiuidua vnius ſpeciei, ſed vnus tantum ſol, & luna & ſic de aliis, & multo magis in ſuprema parte vniuerſi non inueniuntur aliqua ordinata per accidens, & non per ſe, quia omnes ſubſtantiæ immateriales ab inuicem ſpecie differũt, ſecundum maiorem & minorem perfectionem formarum ſimplicium, ex maiori vel minori propinquitate ad Deum qui eſt actus purus & infinitæ perfectionis. Vel aliter poteſt reſponderi ſicut ad primum, quod licet multa in rerum natura videantur non ordinata, per reſpectum ad cauſas proximas, puta indiuidua vnius ſpeciei, tamen per reſpectum ad cauſam primam cuncta in ſuum finem dirigentem ſunt ordinata.

in corp.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſit ordo inter quatuor genera cauſarum ad inuicem.

quol. 5. a. 19. c.

VIdetur quod non ſit ordo inter quatuor genera cauſarum ad inuicem. Inter ea enim quæ ſunt idem non poteſt eſſe ordo: ordo enim eſt diſtinctorum: ſed quatuor cauſarum, ſcil. finis efficientis, formæ, & materiæ, tres primæ concurrunt in idem, ſcilicet efficiens, forma, & finis, ergo non eſt ordo inter quatuor cauſas.

tract. de for. q. 3. a. 5. c.

2 Præterea ea quæ ſunt vnum quatenus ſunt vnum non habent ordinem, ſed quatuor cauſæ, quatenus cauſant compoſitum, ſunt aliquo modo vnum, vnius enim effectus debet eſſe vna cauſa ergo quatuor cauſæ non habent ordinem ad inuicem.

q. 7. a. 1. c.

3 Præterea oportet vt effectus reſpondeat cauſæ, vt ſcilicet ſic ſe habeat cauſa ſicut cauſatum: at videmus rem aliter ſe habere, cum ſæpe id quod eſt vltimum in cauſato ſit primum in cauſante, ergo non eſt ordo in cauſis.

q. 8. de ver. a. 1. c.

4 Præterea prius & poſterius faciunt ordinem in rebus: at in cauſis id quod eſt prius vno modo, eſt poſterius alio modo, ergo in cauſis non eſt ordo.

1 2. q. 1. a. 2. c. 3. c. g. c. 17.

Sed contra in quatuor cauſis reperitur prius & poſterius, materia enim non conſequitur formam niſi ſecundum quod mouetur ab agente: nihil enim reducit ſe de potentia in actum: agens autem non mouet niſi ex intentione finis, ſi enim agens non eſſet determinatum ad aliquem effectum non magis ageret hoc quam illud; ad hoc ergo quod determinatum effectum producat, neceſſe eſt quod determinetur ad aliquid certum, quod habet rationem finis, & ſic materia non actuatur niſi prius agens agat, agens autem non agit, niſi prius determinetur à fine, ergo in cauſis reperitur prius & poſterius, & per conſequens ordo.

Reſpondeo dicendum, quod quatuor genera cauſarum poſſunt conſiderari dupliciter, vel quantum ad rationem cauſæ, vel quantum ad cauſalitatem earum à qua habent rationem cauſæ, & ſecundum vtrumque in eis conſideratum habet ordinem ad inuicem, & de primo quidem manifeſtum eſt quia ex vna ſumitur ratio alterius. Ex forma enim ſumitur ratio materiæ, talem enim oportet eſſe materiam, qualem forma requirit, efficiens autem eſt ratio formæ, quia enim agens agit ſibi ſimile, oportet quod ſecundum modum agentis, ſit etiam modus formæ, quæ ex actione conſequitur. Ex fine autem ſumitur ratio efficientis: nam omne agens agit propter finem. Quantum vero ad ſecundum id ipſum manifeſte apparet. Neceſſe eſt enim quod omne agens agat propter finem, vnde finis licet ſit vltimus in eſſe in quibuſdam, in cauſalitate tamen eſt prior ſemper: vnde dicitur cauſa cauſarum, quia eſt cauſa cauſalitatis in omnibus cauſis; eſt enim cauſa cauſalitatis efficientis vt dictum eſt, efficiens autem eſt cauſa cauſalitatis & materiæ, & formæ. Nam facit per ſuum motum materiam eſſe ſuſceptiuam formæ, & formam ineſſe materiæ, & per conſequens etiam finis eſt cauſa cauſalitatis & materiæ & formæ. Sic ergo patet quod inter quatuor genera cauſarum datur ordo.

videt. 2. ſum phil. q. 13.
1. poſt. l. 16.
4. d. 3. a. 1. q. 1. c.
5. met. l. 3.
arg. ſed contra.

Ad primum ergo dicendum, quod finis efficiens, & forma dicuntur concurrere in idem inquantum in generatione forma eſt finis ipſius generationis: ratio autem formæ ſumitur ab efficiente vt dictum eſt: & aliunde finis ſemper correſpondet agenti, ita tamen hæ tres cauſæ concurrunt in idem, vt forma & finis in idem numero incidant, forma vero & efficiens in idem ſpecie, inquantum forma eſt ſimilitudo agentis.

p. p. q. 15. a. 1. c.
in corp. 1. c. g. c. 72.
5. rat q. 25 de ver. a. 7. c.

Ad ſecundum dicendum, quod licet generatum ſeu compoſitum ſit effectus omnium quatuor cauſarum, eo quod omnes hæ quatuor cauſæ ad quamlibet generationem concurrunt: tamen quia cauſa à cauſando dicitur, ideo cum quatuor ſint cauſæ, licet compoſitum ſit effectus communis omnium cauſarum, oportet cuilibet cauſæ aliquid, in ipſo compoſito aſſignari, quod ſit proprius & ſpecialis eius effectus, ſicut videmus quod effectus finis eſt ordo alterationis, & motus omnium principiorum ac totius generationis in rem generatam: effectus autem materiæ ratio patiendi vel aliquid ſimile: effectus autem efficientis, eſt factio ipſius generati: effectus denique formæ, eſt ipſum eſſe, quia ſecundum Philoſophum, forma dat eſſe rei: poſſunt etiam quatuor cauſæ dici vna cauſa compoſiti propter ordinem earum ad inuicem, ita quod erit vna cauſa non vnitate cauſalitatis, ſed vnitate ordinis.

tract. de formis q. 3. a. 3 c.
in arg ſed contra

Ad tertium dicendum quod hoc eſt ordo cauſæ & cauſati, vt quod eſt primum in cauſando, ſit vltimum in cauſato: ignis enim primo calefacit quam formam ignis inducat: cum tamen calor in igne conſequatur formam ſubſtantialem, & ſimiliter in omni cauſa & cauſato. In cauſando enim primum inuenitur bonum & finis, qui mouet efficientem: ſecundo actio efficientis mouens ad formam,

p. p. q. 5. a. 4. c.

tertio aduenit forma: vnde è conuerſo eſſe oportet in cauſato, quod primum ſit ipſa forma per quam eſt ens: ſecundo virtus effectiua, ſecundum quod eſt perfectum in eſſe, quia vnumquodque tunc perfectum eſt, quando poteſt ſibi ſimile facere, vt dicit Philoſ. in 4 meteor. t. 34. Tertio conſequitur ratio boni per quam in ente perfectio fundatur, neceſſ a diuerſitas in cauſa & cauſato impedit ordinem, cum è contrario conſtituat illum.

q. 28. de ver. a. 7 c. Ad quartum dicendũ nihil prohibet aliquid alterum eſſe prius & poſterius ſecundum diuerſum genus cauſæ, & hoc non impedit, ſed potius facit ordinem cauſarum. Sed tamen illud eſt prius ſimpliciter dicendum ordine naturæ, quod eſt prius ſecundum genus illius cauſæ, quæ eſt prior in ratione cauſalitatis: ſicut finis qui dicitur cauſa cauſarum, quia à cauſa finali omnes aliæ cauſæ recipiunt quod ſint cauſæ, vt dictum eſt.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſit ordo in cauſis efficientibus.

q. 5 de ver. a. 2 arg. 1 ſed contr. VIdetur quod non ſit ordo in cauſis efficiẽtibus. Quod enim eſt effectus & in effectibus rerum non dicitur cauſa aut eſſe in cauſa, ordo rerum eſt effectus primæ cauſæ, ergo non eſt cauſa efficiens, nec in cauſis efficientibus reperitur.

2 phyſ. l. 8 & 10. 2 Præterea fortuna, & caſus ſunt cauſæ efficientes, at in illis non eſt ordo, ergo non datur ordo in cauſis efficientibus.

ca 4. l. 1. de di. no. 3 Præterea cauſæ efficientes ſæpe ſeſe impediunt inuicem à productione propriorum effectuum, ergo non eſt ordo in illis, quia ad ordinem requiritur diſtinctio, & cooperatio ordinatorum.

Sed contra reperitur in cauſis efficientibus cauſa principalis & inſtrumentalis: cauſa prima, & proxima, ſeu cauſa prima, & ſecunda, ergo datur ordo in cauſis efficientibus.

3. c. g. c. 21. Reſpõdeo dicendum quod vnaquæque res quantũ poteſt imitatur primum ens, non tantum quantũ ad eſſe ſed etiam quantum ad agere, ita quod tendat in eius ſimilitudinem, inquantum eſt alterius cauſa, licet enim prius vnumquodque in ſe perfectum ſit, quam poſſit alterum cauſare, hæc tamen perfectio vltimo accidit rei, vt alintũ cauſa exiſtat. Et hoc vnũquodque habet à propria cauſa, eſſe ſcilicet alterius cauſa. Eiuſdem enim rationis eſt quod effectus tẽdat in ſimilitudinem agentis, & quod agens aſſimilet ſibi effectum, tendit igitur effectus in finem in quem dirigitur ab agente, agens autem intendit ſibi aſſimilare patiens, non ſolum quantum ad eſſe ipſius, ſed etiam quantum ad cauſalitatẽ, ſicut enim ab agente conſeruntur effectui naturalia principia, per quæ ſubſiſtat, ita principia per quæ aliorum ſit cauſa: ſicut enim animal dum generatur accipit à generante virtutem nutritiuam, ita etiam virtutem generatiuam. Vnde primum ens non tantum dedit eſſe rebus, ſed & dedit eis vt eſſent cauſæ aliarum, vt oſtenſum eſt prima ſecundæ partis ſum. Philoſ. Et quia primũ ens omnia produxit per ſuum intellectum & ſapientiam, ſapientis autem eſt ordinare, vt dicit Philoſophus in principio metaph. inde eſt quod omnia in ordine produxit & quia ordo præcipue conſiſtit in cooperatione & communicantia rerum quæ ordinantur, inde fit quod ordo rerum potiſſimum reperiri debet in cauſis efficientibus. Hunc tamen ordinem eſt d... ſimodo aſſignare nam cum ordo ſupponat mul... ; multitudo autem diuiſionem: ſecun... diuiſiones agentium eſt aſſignare eorum ordi... ſecundum ergo quod agens diuiditur in principale & inſtrumentale: ſecundum hoc reperitur triplex agens; cum enim agens principale ſit ex hoc quod habet formam quam in alia tranſfundere poteſt inſtrumentale vero qua tale non ſic ſed ex applicatione ad effectum à principali agente, neceſſe eſt vt ſecundum ordinẽ tranſfuſionis & applicationis illius reperiatur ordo cauſæ principalis & inſtrumentalis, hoc autẽ fit tripliciter. Nam primo reperitur agens imperfectiſſimũ quod non agit per propriã formam, ſed ſolum inquãtum eſt motum ab alio, ſic martellus agit cultellum, & in hoc agente nihil eſt de tranſfuſione propriæ formæ: ſed eſt tantum agens, inquantum applicatur ab alio vnde effectus ſecundũ formam adeptam non aſſimilatur huic agenti, ſed ei à quo mouetur. Aliud eſt autem agẽs perfectũ, quod agit quidem ſecundum ſuam formam, vnde aſſimilatur ei effectus ſicut ignis calefacit, ſed tamen indiget moueri ab aliquo principali priori agẽte, & quãtum ad hoc habet aliquid imperfectionis, quaſi participans cum inſtrumento. Tertio autem eſt agens perfectiſſimum, quod agit quidem ſecundum formã propriam, & ab alio non mouetur, aut applicatur ad agendũ, & ſic triplex eſt agens in rerũ natura, & etiã in quolibet genere Vnum perfectiſſimũ, quod mouet tantum & non mouetur: aliud imperfectiſſimũ, quod mouetur tantum & non mouet, tertiũ medio modo ſe habens quod mouet & mouetur. Inſtrumẽtũ autẽ eſt duplex, coniunctũ & ſeparatum: & ſic ſe habet vtrũque ad inuicẽ vt per inſtrumentũ cõiunctum, moueatur ſeparatum; illaque actio ſit perfectior quam quis agit per inſtrumentũ coniunctũ quã per ſeparatum. Ruſus ſecundum quod agens diuiditur in æquiuocũ & vniuocum, ſecundum hoc reperitur eſſe ordo inter illa; nam tria potiſſimum conueniunt agenti æquiuoco quæ non poſſunt conuenire agenti vniuoco. Primo enim ei cunuenit eſſe cauſam formæ rei & per conſequens ipſius eſſe: quod cauſæ vniuocæ conuenire non poteſt, alioquin ſui ipſius eſſet cauſa. Secundum eſt quod res illa quæ depẽdet ab agente quoad formam & eſſe dependet ab eo conſequẽter in conſeruati: quod effectui conuenire non poteſt per reſpectũ ad cauſam vniuocã à qua dependet tantum in fieri. Tertium eſt quod cauſa illa ſit immota in genere illo in quo eſt cauſa: ſicut patet de cælo quod eſt primum alterans, quod non eſt alteratũ. & de intelligentia quæ eſt primum mouens localiter, quod non eſt mota localiter, & hoc tertiũ agẽti vniuoco conuenire non poteſt cũ cõparetur ad æquiuocum ſicut inſtrumentũ eius; inſtrumentũ autẽ omne in tantũ eſt tale inquantũ mouetur & applicatur ad actionẽ ſuam. Secundũ vero quod cauſa alia eſt prima, alia ſecunda, alia eſt remota, alia proxima, alia eſt prior & vniuerſalis, alia poſterior & particularis. Secundum hoc reperitur ordo inter agentia, ſecundum differẽtiam & diuerſitatem quæ eſt in illis quantum ad actionem: cũ enim inferiora proxima, & ſecunda agentia, in tantũ agãt inquantũ mouentur à ſuperiori, & primo agente: actiones & motus eorum ſunt magis operata quædã quam operationes: id autem quod pertinet ad ſupremũ principiũ, eſt proprie operatio, puta ſi dicamus quod in homine ambulare quod eſt pedũ, & palpare quod eſt manuum, ſunt quædam hominis operata, quorum vnum operatur anima per pedes, aliud per manus. Deinde cum omne agens inferius, aut agens ſecundum, reſpectu primi & ſuperioris agentis ſit inſtrumentale: inſtrumento autem duplex actio conuenit vna ratione ſuæ formæ, altera quatenus eſt motum; inſtrumentale agens qua tale ſemper attingit ad aliquid vltrà ſuam ſpeciem ratione cuius dicitur inſtrumentum: quandiu enim

Margin notes (right column): Tab. autem vide agens numero ... — 1 eth. l. 9 — 3 p. q. 62 a. 5 c — 2 ca. 13 — p. p. q. 13 a. 5 ad 5 q. 104 a. 1 c. — 1 c. g. c. 8 ... 1 ... 67 — 3 p. q. 19 a. 1 c. — a. d. 15 q. 1 a. 2 c. 3 p. q. 62 a. 1 ad — Tab. aut. vide act. numero ...

enim agit intra aut infra limites ſuæ ſpeciei, reſpectu huius actionis aut effectus qui eſt terminus illius actionis non poteſt dici inſtrumentale agens ſed principale: ſemper enim cauſa principalis eſt nobilior ſuo effectu. Agens ergo inſtrumentale qua tale agit vltra limites ſuæ ſpeciei: cum è contrario agens vniuerſale ſeu æquiuocum qua tale ſemper agat infra limites ſuæ ſpeciei. Triplex eſt ergo agens iuxta illam diuiſionem cauſarum, vnum inſtrumentale tantum quod agit tantum vltra limites ſuæ ſpeciei: & hoc concurrit cum eo quod agit tantum vt motum, & ex applicatione, abſque transfuſione ſuæ propriæ formæ vt dictum eſt. Aliud eſt principale tantum quod agit ſolum infra limites ſuæ ſpeciei: & huiuſmodi eſt agens æquiuocum ſeu vniuerſale: & hoc concurrit cum agente quod agit immotum: quod in ſuo genere, eſt tantum principale agens & nullo modo inſtrumentale, quia non datur ſuperius ipſo in illo genere. Aliud eſt mediũ inter vtrumque, ſcilicet quod agit vltra limites ſuæ ſpeciei, quatenus eſt inſtrumentale, ſicut cum ignis coquit panem in quantum eſt inſtrumentum piſtoris, & quod agit infra vel intra limites ſuæ ſpeciei, infra quidem inquantum eſt agens principale, vt cum ignis producit calorem aut aliquid huiuſmodi, intra vero, vt cum ignis producit ignem. Secundo attenditur ordo inter illa agentia quantum ad cauſalitatem: ſemper enim primum eſt cauſa medij, & medium eſt cauſa vltimi, ita
pp q. 2. a. 3 c. tamen quod illorum agentium tanto aliquid eſt magis cauſa, quanto in ordine cauſarum eſt prior, cum
op. 15. c. 14. ipſum aliis conferat quod cauſæ ſint. Tertio quantum ad id quod illorum eſt in effectu. Oportet enim
op. 15. c. 10. cuilibet cauſæ aliquid proportionaliter reſpondere in effectu, ita quod cauſæ vniuerſali reſpondeat effectus vniuerſalis: cauſæ particulari, effectus particularis; non quidem quod agens vniuerſale, & quæ ſunt deinceps agant ſeorſum ab aliis, ſed quia agens vltimum proprium effectum agit in virtute omnium
q. de ſpir. creat. a. 3. ad 20. ſuperiorum: vnde fit etiam quod agens quanto eſt prius, tanto eſt mediatius ſuppoſito, & immediatius
1. d 37. q. 1. a. 3 ad 4. q. 3. de pot. a. 7. c. 3. c g. c. 70 arti. 3. virtute: ita quod agens particulare quantum ad ſuppoſitum eſt quidem immediatum ad effectum: ſed quãtum ad virtutem qua fit actio, ſic virtus ſuperioris cauſæ eſt immediatior effectui quam virtus inferioris. Nam virtus inferior non coniungitur effectui, niſi per virtutem ſuperioris, vnde dicitur in lib de cauſis, quod virtus cauſæ primæ prius agit in cauſatum & vehementius ingreditur in ipſum. Et huius ratio eſt, quia cauſa ſecunda non poteſt in effectum cauſæ primæ per virtutem propriam, quamuis ſit inſtrumentum cauſæ primę reſpectu illius effectus. Inſtrumentum enim eſt cauſa quodammodo effectus principalis cauſæ, non per formam vel virtutem propriam, ſed inquantum participat aliquid de virtute, principalis cauſæ per motum eius, ſicut dolabra non eſt cauſa rei artificiatæ per formam vel virtutẽ propriam, ſed per virtutem artificis à quo mouetur, & eam quoquo modo participat. Hinc etiã fit vt quanto aliqua cauſa eſt altior, tanto ſit communior & efficacior & quanto eſt efficacior, tanto profundius ingrediatur in effectum, & de remotiori potẽtia ipſũ reducat in actum, quo fit vt cauſalitates effectuũ vniuerſaliorum ad cauſas vniuerſales reducantur: cau-
q. 3. de pot. a. 1 c. ſalitates vero aliorum magis particulariũ pertineant ad cauſas ſecundas quæ agunt per informationem ſuppoſito effectu cauſæ vniuerſalis, determinantes & quaſi ſpecificantes id quod eſt ab vniuerſaliori. Sic ergo patet ex dictis quod eſt ordo in cauſis efficientibus ſecũdum quod in illis reperitur perfectiſſimum, imperfectiſſimum & aliud medio modo ſe habens, quorum vnicuique tria potiſſimum cõueniunt: perfectiſſimo ſcilicet quod ſit mouens non motũ, quod agat infra limites ſuæ ſpeciei, & quod eius propria ſit operatio. Imperfectiſſimo vero quod ſit motum & non mouens, quod agat ſemper quatenus tale eſt vltra limites ſpeciei, & quod actio eius ſit magis operatum quam operatio. Ei vero quod medio modo ſe habet, quod eſt perfectum quidem, ſed aliquid de imperfectione habens vtraque horum: per reſpectũ ſcilicet ad ſuperiora, ea quæ ſonãt imperfectionem: per reſpectum autem ad inferiora, ea quæ ſonant perfectionem. Huius rei exẽplum eſt videre in productione animalis abſque ſemine. Terra enim aut quodlibet aliud elementum in quo generatur animal, in hac productione eſt agẽs imperfectiſſimum, quæ non agit niſi vt mota à cælis, & ab intelligentia: cuius actio magis eſt operatum quam operatio, & eius cauſalitas extenditur vltra limites ſuæ ſpeciei: animalia enim ſunt ipſa nobiliora, intelligentia vero eſt perfectiſſimum agens: quæ proinde mouet nõ mota, cuius propria eſt operatio, cuiuſque cauſalitas
infra ſuæ ſpeciei limites extenditur: cæli autem me- 3. c g. c. 22. & c. 78.
dio modo ſe habent, mouentur ſiquidem ab intelligentia & mouent inquantum alterant & diſponunt, motuſque eorum qui reſpectu intelligentiæ ſe habẽt vt operata quædam, reſpectu qualitatum & rerum inanimatarum quas in inferioribus producunt, ſunt operationes: ac licet quatenus mouentur ab intelligentia ad productionem alicuius animalis, cenſeantur extendere cauſalitatem ſuam extra limites ſuæ ſpeciei. tamen ſecundum quod ad hoc requiritur eorum actio propria, vt quod influant, alterent & diſponant ſecundum hoc cenſentur agere infra ſeu intra limites ſuæ ſpeciei.

Ad primum ergo dicendum quod ſicut hoc quod 3. c g. c. 78.
res ſint cauſæ rerum, habent à primo ente, ſunt enim cauſæ & cauſata per diuerſos reſpectus: quia Deo conuenit eſſe mouens non motum ſimpliciter & in
omni genere, & habere operationem quæ nullo mo- in corp. arti.
do ſit operatum, & agere infra limites ſuæ naturæ: cæteris autem tantum hoc conuenit in aliquo genere: ſic habent ab eo eſſe ordinatas & alia ordinantes.

Ad ſecundum dicendum quod hoc quod ſint in re- 3. c g c. 74. rati 4.
bus fortuna & caſus, eſt ex ordinatione primi agentis: oportet enim quod vnumquodque ſicut ſe habet ad eſſe, ſic ſe habeat ad hoc quod ſit cauſa. Oportet igitur quod ſecundum diuerſitatem ordinis, in entibus, ſit diuerſitas etiã ordinis in cauſis. Ad perfectionem autem rerum requiritur quod non ſolum ſint in rebus entia per ſe, ſed etiam per accidens. Res enim quæ non habent in ſua ſubſtãtia vltimam perfectionem, oportet quod perfectionẽ aliquã conſequãtur per accidentia: & tanto per plura quãto magis à ſimplicitate primi entis diſtant. Ex hoc autem quod aliquod ſubiectum habet multa accidentia, ſequitur quod ſit aliquod ens per accidens. Nam ſubiectum & accidens, & etiam duo accidentia vnius ſubiecti ſunt vnum per accidens, ſicut homo albus, & muſicum album. Oportet igitur ad perfectionem rerum, quod ſint etiam quædam cauſæ per accidens. ea autem quæ ex cauſis aliquibus procedunt per accidẽs, dicuntur accidere à caſu, vel à fortuna, vnde non eſt contra ordinem rerum, quod aliqua fiant à caſu, & à fortuna.

Ad tertium dicendum quod hoc quod cauſæ ſeſe p. p. q. 19 a. 6.
impediant, cadit ſub ordinatione cauſæ vniuerſalis: 3. c. q. 22. a. 6
vnde non eſt ſine ordine. licet autem aliquid poſſit ad 1. & ad 4.
fieri extra ordinem alicuius cauſæ particularis: quod non fit niſi per aliquam cauſam particularem impedientem: non tamen poteſt fieri extra ordinem cauſæ vniuerſalis.

ARTICVLVS IV.

Vtrum ordo ſit in formis, & in materiis & in finibus.

12. met. l. 12. VIdetur qnod nnn detur ordn in fnrmis: quæ enim ſunt à ſe inuicē abſoluta ea non ſunt ordinata, ordo enim reqnirit communicantiam inter ordinata: ſed fnrmæ rerum ſunt à ſeinuicem abſolutæ, ergo non ſunt abſolutæ.

1. p. q. 66. a. 2. c. 8. met. l. 4. 2 Prætetea videtur quod non ſit ordo in materiis rerū: rerū enim naturalium eſt tantum materia vna; ſed non datur ordo niſi ſit pluralitas & diuerſitas: ergo non datur ordo in materiis.

2. 2. q. 16. a. 1. c. 3 Prætetea videtur quod nnn ſit ordo in finibus, ordo enim nihil aliud dicit quam rationem prinris & poſteriotis, per reſpectum ad aliqnod primum principium, ſed in finibus non poteſt eſſe prius & poſterius: finis enim de ratione ſua eſt vltimum in re, licet ſit primum in iutentione, ergo in finibus non pnteſt dari ordo.

6. 2. & præc Sed contra ab efficiente ſumitur ratio formæ, & à forma ratio materiæ, vt oſtenſum eſt: ergo ſi datur ordo in cauſis efficientibus, datnr etiam in cauſis formalibus & in materiis rerum.

2. d. 48 a. 1. c. 1, 2. q 109. a. 6. c. 2 Præterea omne agens agit propter finem ita vt cuilibet agenti cnrreſpondeat ſuus finis: ergn ſidetur ordo in cauſis efficientibus datur etiam in finibus.

op. 45. Reſpōdeo dicendnm quod ordinem eſſe in fotmis poteſt dici tripliciter, vel quatenus ſunt participationes ſimilitudinis Primi entis & ſecundum hoc neceſſe eſt eſſe ordinem inter formas ſecundum quod, vel magis vel minus participant de ſimilitudine primi entis: ſicut enim ſe habent formæ in aliquo genere ad primam & principalem in illo genere: ſic neceſſe eſt ſe habere formas in entibus, ad primam omnium formam quæ eſt omnium eſemplar, ſemper enim primum eſt menſura omnium quæ conſequuntur. Videmus autem quod diuerſæ formæ eiuſdem generis ſint diſtinctæ & ordinatæ ad innicem per receſſnm à primo ſui generis, & quod multiplicentur ſecundum quod multnm recedunt ab illo primo qnædam plus, qnædam minus, vt ſcilicet tot ſint formæ, qoot modis fit receſſus ab illo primn: puta in genere coloris, tot ſunt ſpecies quot modis fit receſſus ab albo quod eſt primnm in genere coloris, & menſura totam perfectionem ſoi generis comprehendens, vnde Philoſolnphus 10. met. nigrnm quod maxime diſtat ab albo, dicit eſſe priuationem albi, eo quod minimum habet de perfectionem coloris albi. Sic etiā formæ in genere entis neceſſe eſt quod ſint tanto perfactiores quanto magis ſunt propinquæ formæ exemplari ſcilicet Primo enti: tantn vero imperfectiores, qnanto magis ab ea remotæ. Et hic eſt primus ordo formarum, quem alij omnes ſupponunt. Secundo ſumitur ordo in formis ſecundum quod magis vel minus recedunt ab eo qnod eſt imperfectiſſimum, ſcilicet à materia. Nam dantur formæ quæ ſunt omnino abſqne materia: vt ſunt formæ ſubſiſtentes ſcilicet intclligentiæ; quæ ſunt formæ quidem finitæ ſurſum quatenus non ſunt ſnnm eſſe, ſed habent illud receptnm & terminatum ab alio, ſed non deorſum, cum non recipiantur in aliquo inferiori, & hæc eſt doctrina comment. in lib. de cauſis. Aliæ autem ſunt formæ quæ habent quidem materiam ſed qnam complent totaliter: ita vt nec materia illarum ſit in potentia ad alias formas: nec aliqua materia ſit in potentia ad illas & tales ſunt formæ cælorum. Aliæ autem ſunt quæ recipiuntur in materia, nec complent totaliter eius potentiam, cum remaneat adhuc in potentia ad alias formas: & huiuſmodi ſunt formæ rerum ſoblunariū. Tertio attenditur formarū ordo ſecūdnm quod recipinntur, & in materia immerguntur magis & minus: quanto enim forma eſt nobilior, tāto magis dominatnr materiæ corporali & minus ei immergitur, & magis ſua operatione & virtute excedit eam, formæ enim elementorum ſunt imperfectiſſimæ prnpter ſui propinquitatem ad materiam: vnde & illis non connenit ali[illegible]a operatio excedens qualitates actiuas & paſſiuas. Conſequenter autem magis recedunt, ab imperfectione & potentialitate materiæ formę miſtorum, vt pnte habentes in ſe quicquid habent formæ elementorum & adhuc amplius: vnde & ipſas conſequuntur operationes escedentes qualitates & actiuas & paſſiuas elementorum, puta adamas trahit ferrum: iaſpis reſtringit ſanguinem: & ſic de aliis: & in iſtis etiam ſunt multi gradus. ſimilis eſt etiam comparatio plātarum ad inanimata: quod ſcilicet formæ plantarum escedunt omnium inanimatorum fnrmam, ex quo quidem exceſſu habent in ſe ipſis principium ſui motus actiuum, puta nutritionis & augmentationis quod nulli inanimato conuenit. Similiter etiam formæ animalium excedunt formas plantarum, & plns elongantur à terreſtreitate materiæ: propter quod habent in ſe principium ſui motns: ſed & cognitiones rerum aliarum. Anima vero humana inter materias receptas in materia perfectiſſima eſt, & vltima in nobilitate formarum, vnde in tantum ſua virtute escedit materiā corporalem, qnod habet aliquam operationem, & virtutem in qua nullo modn communicat materia corporalis.

P. p. q. 76 a. 1. c. op. 3. c. 4. (margin note beside "Tertio attenditur")

op. 15 c. 7. In materiis antem rerum inuenitur ordo dupliciter. Primo ſecundum qood materia æquinoce dicitur tam de ſpiritualibus quam de corporeis: & ſecundum hoc neceſſe eſt quod eius ſit ordo ſecundum ndinem formarum ſupra aſſignatum. Tanto enim aliquid eſt altius in entibus, quanto magis habet de ratione eſſendi: manifeſtum eſt autem quod cum ens per potentiā & actum diuidatur, quia actus eſt potentia perfectior, & magis habet de ratione eſſendi, non enim ſimpliciter eſſe dicimus, quod eſt in potentia ſed ſolum quod eſt in actu: oportet ſemper id quod eſt ſuperius in entibns magis accedere ad actum, quod autem eſt in entibus infimum propinquius eſſe potentiæ, & vlterius qnanto aliqnid eſt perfectius in entibus, tanto plus habere de acto, tāto minus de potentia: è contrario vero quanto aliquid eſt imperfectius in entibus, tanto plus habere de potentia tanto minus de actu. Secundo reperitur ordo in materia proprie ſumpta, prout eſt in potentia ad formas naturales, licet enim materia prima ſit in potentia ad omnes formas, tamen ordine quodam ſuſcipit eas, per prius enim eſt in potentia ad formas elementares, & eis mediantibus, ſecundum diuerſas proportiones commiſtionum eſt in potentia ad diuerſas formas: ſub forma enim elemēti exiſtens, eſt in potentia ad formam mixti, propter qnod elemēta ſunt materia miſti. Sub forma autem mixti conſiderata, eſt in potentia ad animam vegetabilem: nam talis corporis anima actus eſt, itemque anima vegetabilis eſt in potentia ad ſenſitiuam, ſenſitiua vero ad intellectiuam, quod proceſſus generationis hominis oſtendit. Primo enim in generatione hominis eſt fœtus viuens vita plantæ, poſtmodum vero vita animalis, demum vero vita hominis, huius autem materiæ proceſſus & ordinis cauſa eſt quia quælibet res mota, inquantum mouetur tendit ad hoc vt in ſe

12. met. l. 2. 8. m. l. 1. 3. c. g. c. 22. (margin note beside "tentia ad formas naturales")

ad hoc vt in ſe ſit perfecta. Perfectum autem ſit vnumquodque inquaotum ſit actu, oportet ergo qoodintentio cuiuſlibet in potentia exiſtentis ſit vt per motum tendat in actum: qoanto igitur aliquis actus eſt poſterior,& magis perfectus, tanto prioeipalius in idipſum, appetitus materiæ fertur, vnde oportet quod in vlteriorem,& perfectiſſimũ actum, quem materia conſequi poteſt,tendat appetitus materiæ quo appetit formam:ſicut & io vltimum finem generationis. Hinc etiam patet quod neceſſe eſt dari ordinem in cauſis finalibus & hoc ratione duntum.

3 c.g c.19. Primo quidem ratione formæ:cum enim forma ſit finis generationis,neceſſe eſt qood ſecundom ordinem formarum in rerum natura ſit & ordo finium. Secundo ratione agentium, ſemper enim finis proportionatur agenti: & ſic ad ordinem agentium ſequitur ordo finium:nam ſicut ſupremum agens mouet omnia ſeconda ageotia,ita ad finẽ ſupremi agentis oportet quod ordinentur omnes fines ſecundorum agentium:quicquid enim agit ſupremum agẽs, agit propter finem ſuum:agit autem ſupremum agẽs actiones omnium inferiorum agentium, mouendo omnes ad ſuas actiones, & per conſequens ad ſuos fines:vnde ſequitur quod omnes ſecundorum agentium actiones ordinentur à primo agente in finem ſuum proprium:ſed actio cuiuſlibet agentis particularis eſt eius finis: ergo fines ſecundorũ agentiũ ordinantur in finem ſupremi agentis. Id etiam manife-

2.phyſ.l.5. ſte patet in artificialibus:ea enim quæ ſunt intermedia inter primum agens,& vltimum finem,ſunt qoodammodo fines, ſicut medicus ad ſanitatem inducendam extenoat corpus: & ſic ſanitas eſt finis maciei:maciem autem operatur per purgationem, purgationem autem per potiooem:potionem autẽ præparat per aliqua inſtrumenta: vnde omnia hæc qoodammodo ſunt finis:nam macies eſt finis purgationis,& purgatio potionis,& potio organorum, & organa ſunt fines in operatione vel inquiſitione organorum. Sic ergo patet quod ſit ordo in formis & materiis, & finibus rerum.

a.2 c 3.c.g. c.57. Ad primum ergo dicendum quod eſt communicantia in formis ſecundũ quod eſt communicãtia in cauſis efficientibus:ſicut enim dictum eſt ab efficiente ſumitur ratio formæ.

8 met.l.4. Ad ſecuodum dicendum qood materia prima quidem eſt vna omniũ generabilium & corruptibiliom; ſed propriæ materiæ ſunt diuerſæ diuerſorom.

3 c g c.18. Ad tertium dicendum quod inter fioes vltimos non datur prius & poſterius, quia in rebus naturalibus eſt

in corp. art. tantum vnos finis vltimos rerum, ſcilicet Deus: ſed inter fines intermedios datur ordo, vt manifeſtum eſt ex dictis.

ARTICVLVS V.

Vtrum inter actiones ſeu emanationes rerum & inter partes mundi detur ordo.

q.de ſpirit. cre a.8.c. Videtur quod inter actiones ſeu emaoationes rerom non detor ordo:actiones enim ſunt tantum ſingularium:at non dator ordo inter ſingularia niſi per accidens,ergo non datur ordo inter actionas rerum niſi per accidens.

4.d 8 q.1. a 3.q.1.c 1.2 q.114.a. 2. ad 2. Sed contra datur ordo inter agentia, vt patet ex ſupra dictis,ergo & inter actiones quanto eſt perfectius principium actionis,tanto actio eſt perfectior.

q.5.de pot. a.9.c. Videtur quod noo detur ordo inter partes mundi; inter ea enim quæ modo ſunt modo non ſunt, non poteſt dari ordo, at ſunt partes mundi quæ modo ſunt, modo non ſunt: generatio enim vnius eſt corruptio alterius, ergo non datur ordo inter partes mundi.

Sed contra, quæcumque à Deo ſunt ordinata ſunt: 1.p q 47.
ſed partes mundi ſicut & totius mundi ſunt à Deo: a.3.c.
ergo partes mundi ordinatæ ſunt.

Reſpondeo dicendum ad primam quæſtionẽ quod p.p.q.77.
actiones poſſunt conſiderari vel prout terminantor a.1.c
ad effectus,& ſic ordo earum eſt ſecondum ordinem effectuũ: hoc enim modo actio ſumpta ſpecificatur à termino: vel prout dicit quandã emanationem ab agente: & ſic reperitur ordo inter actiooes ſecundom modos emanationis perfectiores, & perfectiores. 4.c g c.11.
Sciendũ eſt igitur qood ſecundũ diuerſitatẽ naturarũ,diuerſus emanationis modus inueoitur in rebus: & quanto aliqoa natora eſt altior, tanto id quod ex ea emanat,magis eſt intimũ:in rebus enim omnibus inanimata infimum locũ tenẽt: io quibus emanationes aliter eſſe nõ poſſunt,niſi per actionẽ vnius eorũ in aliquod alterũ. Sic enim ex igne generatur ignis, dũ ab igne corpus extraneũ alteratur,& ad qualitatẽ & ſpeciẽ ignis perducitur. Poſt inanimata vero corpora,proximum locum tenent plantę,in quibus iam emanatio ex interiori procedit, inquantum ſcilicet humor plãtæ intraneus in ſemen cõuertitur, & illud ſemen terræ mandatũ creſcit in plantã: iam ergo hic primus grados vitæ inuenitur. Nã viuentia ſunt quæ ſeipſa mouent ad agendũ. Illa vero quæ nõ niſi exteriora mouere poſſunt, omnino ſunt vita carentia: in plãtis vero hoc indiciũ vitæ eſt, quod id quod in ipſis eſt, mouent aliquã formã: eſt tamen vita plantarum imperfecta: quia emanatio in eis licet ab interiori procedat, tamẽ paulatim ab interioribus exiẽs quod emanat finaliter omnino extrinſecum inuenitor, humor enim arboris primo ab arbore egrediens fit flos, & tandẽ fructos arboris cortice diſcretus, ſed ei colligatus:perfecto autẽ fructu, omnino ab arbore ſeparatur, & in terrã cadens ſeminina virtute producit aliã plantã. Si quis etiã diligenter cõſideret primom huius emanationis principiũ ab exteriori ſumitor:nã humor intrinſecus arboris per radices à terra ſumitor, de qua plãta ſuſcipit nutrimentũ. Vltra plantarũ vero vitam, altior grados vitæ inuenitur, quæ eſt ſecundum animã ſenſitiuam, cuius emanatio propria, etſi ab exteriori incipiat, in interiori tameo terminatur. & quanto emanatio magis in eeſſerit, tãto magis ad intima deuenitur: ſenſibile enim exterius, formã ſuã exterioribus ſeoſibus ingerit, à quibus procedit in imaginationẽ, & vlterius in memoriæ theſaurũ: in quolibet tamen huius emanationis proceſſu principiũ & terminus pertinent ad diuerſa: nõ enim aliqoa poteotia ſeoſitiua in ſeipſum reflectitur. Eſt ergo hic gradus vitæ tanto altior quam vita plantarũ, quanto operatio huius vitæ magis in intimis continetur: non tamen eſt omnioo vita perfecta, cũ emanatio ſẽper fiat ex vno in alterũ. Eſt igitur ſupremus & perfectus gradus vitæ, qui eſt ſecũdũ intellectũ: nã intellectus, in ſeipſom reflectitur, & ſeipſum intelligere poteſt, ſed & in iotellectuali vita diuerſi gradus inueniũtur: nã intellect⁹ humanus: etſi ſeipſũ cognoſcere poſſit, tamẽ primũ ſuæ cognitionis initiũ, ab extrinſeco ſumit: qoia nõ eſt intelligere ſine phantaſmate, perfectior igitur eſt iotellectualis vita in angelis, in quibus intellectus ad ſui cognitionẽ nõ procedit ex aliqoo exteriori, ſed per ſe cognoſcit ſeipſũ: nedũ tamen ad vltimã perfectionẽ, vita ipſorũ pertingit: quia licet intẽtio intellecta, ſit eis omnino iotrinſeca, nõ tamẽ ipſa intentio intellecta, eſt eorũ ſubſtantia: qoia non eſt idem in eis intelligere & eſſe: vt ex ſuperioribus patet. Vltima igitur perfectio vitæ ei cõuenit in quo, non eſt aliud intelligere & aliud eſſe. & cuius proinde intentio intellecta eſt ipſa eios eſſentia. Et hic eſt Deus vt vult etiam Philoſophus 12. metaph,

ſic ergo patet ex diuerſitate & ordine emanationum quomodo ſit ordo actionum.

[q. de ſpir. crea. a. 5 c.] Ad argumentum ergo dicendum quod non eſt ordo quidem per ſe inter ſingularia eiuſdem ſpeciei, ſed tantum per accidens: at inter ea quæ ſpecie differunt, datur ordo per ſe, & ſic ſecundum ordinem naturarum ſequitur ordo emanationum, vt dictum eſt.

[p. cæl. l. 1. op. 3. c. 174.] Ad ſecundam quæſtionem dicendum quod partes vniuerſi ſũt duplicis generis: Quædam enim ſunt ſecundariæ partes quæ magis pertinent ad bene eſſe eius, quam ad primam eius integritatem: aliæ ſunt [q. 5. de pot. a. 9. c. 3. c g. c. 22.] quaſi eſſentiales quæ quidem ad vniuerſi integritatẽ pertinent, quæ ſunt corpora cæleſtia & elementa. Partium autem quæ ſunt ſecundariæ duplex eſt finis; primus quidem completio vniuerſi, ad quam omnes partes vniuerſi ordinantur ſicut in finem: licet ad hunc finem res prædictæ non ordinantur, ſicut per ſe & eſſentialiter de perfectione vniuerſi exiſtẽtes: cum nihil in eis exiſtat, quod non inueniatur in principalibus partibus mũdi, ſcilicet cælis & elemẽtis, ſicut in principiis actiuis & materialibus. Alius autẽ finis eſt homo, quia vt Philoſophus in ſua politica dicit, ea quæ ſunt imperfecta in rerum natura ordinantur in perfecta ſicut in finem: vnde videmus quod corpora mixta ſuſtentantur per elementorum congruas qualitates: quia ad illa, elementa immediate ordinantur, plãtæ vero ex mixtis corporibus nutriuntur; animalia ex plantis nutrimentum habẽt, & quædam etiam perfectiora & virtuoſiora ex quibuſdã imperfectioribus & infirmioribus. Homo vero vtitur omnium rerum generibus ad ſui vtilitatem: quibuſdam ad eſum: quibuſdam vero ad veſtitum: vnde & à natura nudus eſt inſtitutus: vt pote potens ex aliis ſibi veſtitum præſtare: ſicut etiam nullum ſibi cõgruum nutrimentum natura præparauit niſi lac, vt ex diuerſis rebus ſibi cibum conquireret, quibuſdam vero ad vehiculum: nam in motus celeritate, & in fortitudine ad ſuſtinendos labores, multis animalibus infirmior inuenitur: quaſi aliis animalibus ad auxiliũ ſibi præparatis. Et ſuper hoc omnibus ſenſibilibus vtitur ad intellectualis cognitionis perfectionem. Vnde dicit etiam Philoſophus in primo politic. quod homo habet naturale dominium ſuper animalia. Sic ergo patet quod ſit ordo inter ſecundarias mundi partes, dum ſibi ſubſeruiunt: & ordinantur ad hominẽ tamquam ad finem. Inter partes vero principales vniuerſi reperitur ordo inquantum ea quæ in illis ſunt ſuperiora ſunt etiam formaliora & perfectiora: & comparantur cum inferioribus ſicut principia actiua cum paſſiuis: verbi gratia cælum eſt vniuerſale actiuum eorum quæ generantur: elementa vero quę ei immediate ſubiciuntur ſunt eorumdem vniuerſalis materia: & ſic de elementis ad inuicem cõparatis. Demum in entibus admirabilis ordo conſurgit ſecundũ quod in illis inueniuntur ſuperiora & inferiora. Et primo quidem quantum ad hoc quod alia ſuperexcedunt alia ſuperexceduntur: quod enim in [p. p. q. 57. a. 1 c.] inferioribus continetur deficienter, & partialiter, & multiplicitet, in ſuperioribus continetur eminenter, & per quandã totalitatẽ & ſimplicitatẽ: vnde quod [op. 16] eſt ſuperius in entibus, comparatur ad inferius, ſicut totum ad partem, & quia totum reſpectu partiũ habet rationem formæ: hinc eſt quod ſecundũ Themiſtium in commẽt. de anima, natura reſpectu inferiorum ſuperioribus vice formarum vtatur: & reſpectu [c. 4. de di. no. l. 5 & 6. & 19.] ſuperiorum inferioribus loco materiæ. Secũdo quãtum ad eorum communicantiã: ſuperiora enim ſunt ... inferioribus ſecundum participationem: inferiora vero in ſuperioribus ſecũdum excellentiam: vnde ſuperiora dant perfectionem inferioribus, & in inferioribus ... manifeſtatur. inferiora vero conuertuntur ad ſuperiora vt ab eis recipiant perfectionem, quia omne illud quod naturaliter eſt ſubiectum alicui, bonũ ſuum habet in hoc quod ei ſubdatur. Tertius quantum ad eorum ad inuicem con- [p. p. q. 108. op. 45.] nexionem. Semper enim ſummum inferioris ordinis affinitatem habet cum vltimo ſuperioris. Dicit enim Dionyſ. quod diuina ſapientia cõiungit fines primorum principiis ſecundorum: ex quo patet quod na- [p. p. q. 110. a. 3. c.] tura inferior in ſui ſupremo attingitur à natura ſuperiori. Quarto quantum ad quandam continuitatem quæ inuenitur inter illa. Ita enim procedit ordo rerum vt ſimilia ſe inuicem ſubſequantur, ea vero quæ ſunt penitus diſſimilia, non ſubſequuntur ſe inuicem in gradibus rerum niſi per aliquod medium, & ſuperiora influunt infimis per media, ſicut etiam inferio- [in lib. de ſen l. 1. tali. de cauſ. l. 30. cap. 11. de di. no. l. 11 in cap. 2. 1. Contr. h. l. 2. c g. c 46. ratio 6.] ra conuertuntur ad recipiendum à ſupremis per media. Quinto quantum ad quandam conuenientiam inter illa: ſemper enim ea quæ ſunt inferiora in entibus imitantur ea quæ ſunt ſuperiora, ſecundum ſuũ poſſe, & habitudo ſecundorum ad vltima, imitatur habitudinem primi ad omnia ſecunda. Sexto quantũ ad virtutem, inquantum ſcilicet in omnibus virtutibus ordinatis communiter inuenitur quod virtus ſuperior ad plura ſe extendit, & tamen eſt vnica, vir- [1 c. g. c 45. ratio 5.] tus vero inferior ſe extendit ad pauciora, & tamen multiplicatur reſpectu illorum: ſicut patet in imaginatione & ſenſu. Denique quantum ad dependentiã inferiorum à ſuperioribus. Perficitur enim prin- [1. 2. q. 9 a. 2. c q. 19 a. 3 c.] cipium motiuum inferius; per hoc quod mouetur à ſuperiori motiuo principio, nec vnquam poteſtas inferior debet exire in actu niſi per hoc quod moue- [a. 3. c.] tur à poteſtate ſuperiori: omniſque actio eius fundatur ſuper actionẽ ſuperioris: vt ex ſupradictis patet.

[q. 5 de creatione, 9 c. in corp. a.] Ad argumentũ ergo quod obiicitur dicendũ quod procedit de partibus ſecundariis: inter quas tamen etiam inuenitur ordo, ſecundum quod quædam in aliarum vtilitatem cedunt, & omnes ad completionem vniuerſi & ad hominem ordinãtur vt dictũ eſt.

ARTICVLVS VI.

Vtrum detur ratio diuerſitatis & ordinis qui inuenitur in rebus, & vtrum vnus ordo ſit ratio alterius.

[1. 2. q. 104. a. 4 c.] Videtur quod nõ datur ratio diuerſitatis & ordinis qui eſt in rebus: & quod vnus ordo non ſit ratio alterius: ſequeretur enim quod daretur ordo ordinis: & inter illos ordines adhuc alius ordo: & ſic in infinitum ergo non datur ratio ordinis rerum ita quod vnus ordo ſit ratio alterius.

[4. de di. no. l. p.] 2 Præterea in iis quæ ſunt diuerſi ordinis, nulla eſt conuenientia: quod enim cõuenit alicui alicuius ordinis, non poteſt conuenire alteri quod eſt alterius ordinis: at vbi non datur conuenientia inter diſtincta, ibi non datur ordo: ergo non datur ordo inter ordines diuerſos rerũ: ergo vnus non eſt ratio alterius.

[q. 5. de ver. a 14. ad 3.] 3 Præterea multa in rerum natura non neceſſario, ſed quæ poſſunt non eſſe, ergo non poteſt ex illis ſumi ratio ordinis & diuerſitatis rerum.

[p. p. q. 47. a. 2. c.] Sed contra quæcumque ſunt in vniuerſo comparantur ad inuicẽ vt ſuperiora & inferiora: non poteſt enim inter illa dari omnimoda æqualitas, ſecundum quod differunt formaliter: ſed inter ſuperiora & inferiora datur ordo, vt ſupradictum eſt: nã & ſuperiora ordinãtur ad inferiora inquantũ dant illis ſuas perfe- [a. præced.] ctiones: & inferiora ordinãtur ad ſuperiora, ſicut imperfectũ ordinatur ad perfectius: ergo inter omnia entia rerum datur ordo: ergo ordo qui inuenitur in aliquo genere, eſt propter ordinem qui inuenitur in ſuperiori.

Reſpondeo dicendom quod ſicut ſupradictum eſt, q.5.de ver. a.5.c. doplex eſt ordo in rebus, vnus quo ordinantur ad inuicem: alios quo ordinantur ad primum ſoi principium tamquam ad finem: ſicque hi ordines adinnicem ſe habẽt: vt primus ſit propter ſecundũ, ita quod ex ſecundo ſumatur ratio primi, ſicut manifeſte videmus qood duplex ordo qui ſimiliter reparitur in exercitu, vous eſt proprer alium: nam ille ordo qoo ordinantur partes exercitus ad inuicem, eſt propter illum ordinem, qno totus exercitus ordinatur ad ducem, ſeu ad victoriam tamquam ad finem qui correſpoudet duci: vnde ſi non eſſet ordo ad ducem vel ad victoriam, non eſſet ordo partium exercitus ad inuicem: quamcumque enim moltitudinem inuenimus ordinatam adinuicem, oportet eam ordinari vlterius ad exterius aliquod principium. Ergo ſimiliter opottet ordinem qui repetitur in rebus vniuerſi adinuicem eſſe propter ordinem quo ordinantur ad 3.c.g.c.97. Deum. Ordinantur autem omnes vniuerſi partes ad Deum ſicut in finem: non boe modo quod aliquid dioinæ bonitati, per ea quæ fiunt accreſcat. ſed vt ita ſimilitudo ſuę bonitatis, inqoantum poſſibile eſt imprimatur rebus: quia vero omnem creatam ſubſtantiam, à perfectione diuinæ honitatis deficere neceſſe eſt: ad hoc vt perfectius diuinæ bonitatis ſimilitudo rebus communicaretur, oportuit eſſe diuerſitatem q.9.corp. articuli. in rebus, ſicut etiam, ſupra dictum eſt, vt quod perfecte ab vno aliquo repræſentari non poteſt, per diuerſa diuerſimode perfectiori modo repræſentaretur: nam & homo cum mentis conceptum vno vocali verbo videt ſufficienter exprimi non poſſe, verba diuerſimode multiplicat, ad exprimendam per diuerſa ſuæ mentis conceptionem, & in hoc etiam diuinæ perfectionis eminentia conſiderari poteſt, quia perfecta bonitas quæ in Deo eſt vnite & ſimpliciter, in creaturis eſſe non poteſt, niſi ſeeundum modum diuerſum & per plura. Res autem per hoc diuerſæ ſunt eo quod formas diuerſas habent, à quibus ſpeciem ſortiuntur. Sic igitur ex fine ſumitur ratio diuerſitatis formarum in rebus. Ex diuerſitate autem formarum, ſumitur ratio ordinis in rebus. cum enim forma ſit ſecundum qoam res eſſe habet, res autem quælibet ſecundum quod habet eſſe, accedat ad ſi- q.82, s.c. militudinem Dei, vt dictum eſt, qui eſt ipſum ſuum eſſe ſimplex, neceſſe eſt quod forma nihil aliud ſit, quam diuina ſimilitudo participata in rebus Vnde conuenienter Ariſtoteles in 1. Phyſ. de forma loquẽs dicit, quod eſt diuinum quoddam & appetibile. Similitudo autem ad vnum ſimplex conſiderata diuerſificari non poteſt, niſi ſecondom quod magis & minus ſimilitudo eſt propinqua vel remota: quanto autem aliquid propinquius ad diuinam ſimilitudinem accedit, perfectius eſt, vnde in formis differentia eſſe non poteſt, niſi per hoc qood vna perfectior exiſtit quam alia: propter quod Ariſtoteles in 8. metaph. definitiones, per quas naturæ rerum & formæ ſignantur, aſſimilat numeris in quibus ſpecies variantur, per additionem vel ſubſtractionem vnitatis, vt ex hoc detur intelligi. quod formarum diuerſitas, diuerſum gradum perfectionis requirit. Et hoc euidenter apparet naturas rerum ſpeculãti. Inueniet enim ſi quis diligenter conſideret, gradatim rerum diuerſitatem completi, intantum quod ea quæ ſunt ſuprema inferioris generis, videntur propinqua ſuperiori generi, & è conuerſo, vt animalia immobilia ſunt ſimilia plantis: vnde patet quod rerum diuerſitas exigit, quod non ſint omnia æqualia, ſed ſit ordo in rebus & gradus. Ex diuerſitate autem formarum ſecundum quas ſpecies rerũ diuerſificãtur: ſequitur, & operationum differentia: cũ vnumquodque agat, ſecundum quod eſt actu: quæ enim ſunt in potentia, ſecundum quod huiuſmodi inueniuntur actionis expertia. eſt autem vnumqoodque ens actu per formã, vnde oportet quod operatio rei ſequatur formã ipſius: oportet ergo quod ſi ſint diuerſæ formæ, quod habeant diuerſas operationes: quia vero per propriã actionem res quælibet ad proprium finem pertingit: neceſſe eſt & proprios fines diuerſificari in rebus, quamuis ſit finis vltimus omnibus cõmunis. Sequitur etiã ex diuerſitate formarum, diuerſa habitudo materiæ ad res: cum enim formæ diuerſæ ſint ſecundum quod quædam ſunt aliis perfectiores: ſunt inter eas aliquæ intantum perfectæ, quod ſunt per ſe ſubſiſtentes, ac nihil indigentes materiæ fulcimento. Quædam vero per ſe perfecte ſubſiſtere nõ poſſunt, ſed materiam pro fundamento requirunt, vt ſic illud quod ſubſiſtit. non ſit forma tantum, nec materia tãtum, quæ per ſe non eſt ens actu, ſed compoſitum ex vtroque Nõ autem poſſent materia & forma ad aliquid vnum conſtituendum conuenire, niſi eſſet aliqua proportio inter ea, ſi autẽ proportionata oportet ea eſſe neceſſe eſt quod diuerſis formis diuerſæ materiæ reſpondeant. Vnde ſit vt quædam formæ requirant, materiam ſimplicem, quædam vero materiam compoſitam, & ſecundum diuerſas formas; diuerſam partium compoſitionem oportet eſſe congruentem ad ſpeciem formæ & operationis ipſius. Ex diuerſa autem habitudine ad materiam ſequitur diuerſitas agentium, & patientium, cum enim agat vnumquodque ratione formæ, patiatur vero & moueatur ratione materiæ oportet quod illa quorum formæ ſunt perfectiores, & minus materiales, agant in illa quæ ſunt magis materialia, & quorum formæ ſunt imperfectiores Ex diuerſitate autem formarũ, & materiarum, & agentium, ſequitur diuerſitas proprietatum & accidentium: cum enim ſubſtantia ſit cauſa accidentis, ſicut perfectum imperfecti, oportet qaod ex diuerſis principiis ſubſtãtialibus, diuerſa accidentia propria, conſequantur. Rurſus cum ex diuerſis agentibus, ſint diuerſæ impreſſiones in patiẽtibus, oportet quod ſecundũ diuerſa agentia, diuerſa ſint accidentia, quæ ab agentibus imprimuntur. Patet ergo ex dictis quod rerum ordines & diuerſitates habeant rationem, vnde dicitur Sapiẽtiæ 8. quod. ſapientia Dei attingit a fine vſque ad finẽ fortiter, & diſponit omnia ſuauiter & 2. eiuſdem dicitur. quod omnia io menſura, & numero, & pondere diſpoſuit, vt per menſurã qualitatem, ſiue modum aut gradum perfectionis vniuſcuiuſque rei intelligamus. per numerum vero diuerſitatem & pulchritudinẽ ſpecierũ conſequentem ex diuerſis perfectionis gradibus, per pondus vero inclinationes diuerſas, ad proprios fines & operationes, & ad propria agentia, & patientia, & accidentia quę ſequuntur diſtinctionẽ ſpecierum. In prædicto autem ordine primum eſſe diximus diuinã bonitatem quaſi vltimum finem qui eſt primũ principium in agendis: dehinc vero rerum numeroſitatem, ad quam conſtituendam neceſſe eſt gradus diuerſos, in formis & materiis, & agentibus & patientibus, & actionibus & accidentibus eſſe. Sicut ergo prima ratio ordinis qui eſt in rebus, ſecundum quod intanditur à primo agente, ſimpliciter eſt diuina bonitas: ita prima ratio in creaturis, eſt earum numeroſitas, ad cuius conſeruationem & conſtitutionẽ, omnia alia ordinari videntur. Et ſecundum hoc videtur eſſe rationabiliter dictum à Boetio in principio ſuæ arithmeticæ, quod omnia quæcumque à primæua rerum natura conſtituta ſont, ex numerorum videntur ratione eſſe formata. Eſt autem conſiderandum quod operatiua ratio & ſpeculatiua partim quidem conueniunt, & partim differunt, conueniunt quidẽ in hoc quod ſicut ratio ſpeculatiua, incipit ab aliquo

principio, & per aliqua media, deuenit ad concluſionem intentam: ita ratio operatiua incipit ab aliquo principio, & per aliqua media deuenit ad operationẽ vel ad operatũ quod intenditur. Principium autẽ in ſpeculatiuis, eſt forma, & quodquid eſt: in operatiuis vero finis, quod quandoque eſt forma, quandoque aliquid aliud, principium autem in ſpeculatiuis ſemper oportet eſſe neceſſariũ; in operatiuis autẽ quandoque quidẽ eſt neceſſariũ, quandoque quidẽ nõ: neceſſarium eſt enim hominem velle fœlicitatem vt finem: non neceſſarium autem velle domus ædificationem: ſimiliter in demonſtratiuis ſemper poſteriora ad prima de neceſſitate ſequuntur: non autẽ in operatiuis ſemper, ſed tunc ſolum quando ad finem non niſi per hanc viam peruenire poteſt: ſicut neceſſarium eſt volenti ædificare domum, quod quærat ligna: ſed quod quærat abietina ligna, hoc ex ſimplici voluntate ipſius dependet: non autem ex ratione domus ædificandæ. Sic igitur, quod Deus ſuã bonitatem amet, hoc neceſſariũ eſt. ſed ex hoc non neceſſario ſequitur quod per creaturas repræſẽtetur: cum ſine hoc diuina bonitas ſit perfecta. Vnde quod creaturæ in eſſe producantur, etſi ex ratione diuinæ bonitatis originem habeat, tamen ex ſimplici Dei voluntate dependet, ſuppoſito autem quod Deus creaturis ſuam bonitatem communicare ſecundũ quod eſt poſſibile velit, per ſimilitudinis modum, ex hoc rationem accipit quod ſint creaturæ diuerſæ, nõ autem ex neceſſitate ſequitur, quod ſecundum hanc vel illam perfectionis menſuram, aut ſecundum hũc vel illum numerum rerum. Suppoſito autem ex diuina voluntate, quod hunc numerũ in rebus ſtatuere velit, & hanc vnicuique rei perfectionis menſuram, ex hoc rationem accipit, quod habeat formam talem & materiam talem, & ſimiliter in omnibus patet. Ex quibus manifeſtum quod diuerſitatis & ordinis rerum datur ratio, & quod vnus ordo eſt ratio alterius.

ſ1 q 104. a 4 c p. polit c 1 p.

Ad primum ergo dicendum quod non eſt inconueniens vnum ordinem eſſe ſub alio: ſicut manifeſte videmus quod in politicis triplex ordo inuenitur, & vnus ſub alio continetur, & ex ipſo rationem ſui accipit. Primus eſt principum ad ſubditos, ſecundus ſubditorum ad inuicem: tertius eſt domeſticorum: ſicut patris ad filium, vxoris ad virum, & domini ad ſeruum: & tertius eſt propter ſecundum: & ſecundus propter primum: & non ſequitur eſſe proceſſum in infinitum in ordinibus rerum: ſed tantum eſſe vnum ordinem qui non alium ſupra ſe habet & cuius ratio non aliunde ſumitur quam ex fine vltimo ad quem cæteri referuntur licet non immediate.

p p. q. 108 a. 5 c.

Ad ſecundum dicendum quod in rebus ordinatis alicui tripliciter aliquid cõuenire dicitur, ſcilicet per proprietatem, per exceſſum & per participationem. Per proprietatem autem dicitur aliquid conuenire alicui rei, quod adæquatur & proportionatur naturæ ipſius. Per exceſſũ autẽ quãdo illud quod attribuitur alicui, eſt minus, quam res cui attribuitur: ſed tamen conuenit illi rei per quendam exceſſum. Per participationem autem quando illud quod attribuitur alicui, non plenarie inuenitur in eo, ſed deficienter Sic ergo licet ea quæ cõueniunt alicui ordini vel iis quæ ſunt in aliquo ordine, per proprietatem non poſſint dici de iis quæ ſunt in alio genere ordinis per proprietatem, poſſunt tamen dici vel per exceſſum, vel per participationem. Sicut ea quæ dicuntur de elementis per proprietatem, dicuntur de cælis per exceſſum: quæ vero dicuntur de cælis per proprietatẽ, dicuntur de elementis per participationem, & hæc conuenientia ſufficit ad hoc quod ea quæ ſunt diuerſi ordinis ſibi ſubordinentur, immo facit inter illa ordinem. Eodem redit quod dicitur in libro de cauſis, quod cauſatum eſt in cauſa per modũ cauſæ, & cauſa in cauſato per modum cauſati. Et quod dicit Proculos diſtinguens quod tripliciter aliquid de aliquo dicitur. Vno modo cauſaliter, ſicut calor de ſole. Alio modo eſſentialiter ſiue naturaliter, ſicut calor de igne. Tertio modo ſecundum quandam poſthabitionem, id eſt conſecutionem ſiue participationem, quando ſcilicet aliquid nõ plene habetur, ſed poſteriori modo, & particulariter, ſicut inuenitur in corporibus mixtis: ſic ergo illud quod eſt eſſentialiter in primo eſt participatiue in ſecundo & tertio: quod autem eſt eſſentialiter in ſecundo, eſt in primo quidẽ cauſaliter & in vltimo participatiue. Quod vero eſt eſſentialiter in tertio, eſt cauſaliter in primo & ſecundo, & per hunc modum omnia ſunt in omnibus ordine quodam. in lib. de cauſ l. 12.

Ad tertium dicendum multa ſunt in mundo quæ non ſunt neceſſaria neceſſitate abſoluta: ſed ex ſuppoſitione ſunt neceſſaria vt patet ex dictis. in corp. artic.

QVÆSTIO XI.

De paſſionibus entis in communi.

Poſt conſiderationem de principiis externis entis realis, ſequitur conſiderare de paſſionibus eius: & primum agemus de illis in communi, deinde in particulari.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVATVOR.

Primo vtrum ens habeat paſſiones.

2. *Vtrum paſſiones entis ſint tantum tres, Vnum, Verum, Bonum.*
3. *Vtrum paſſiones entis ſe habeant per prius, & poſterius, vt immediate poſt ens ſequatur Vnum, tum Verum, poſtea Bonum.*
4. *Vtrum paſſiones entis addant enti aliquid reale poſitiuum.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ens habeat paſſiones.

Videtur quod ens non habeat paſſiones. Quia in omni re paſſio eſt aliud ab eſſentia illius, & eſt poſterius illa ordine generationis, & perfectionis, ſed Vnum, Verum, Bonum, quæ dicuntur paſſiones entis, non ſunt aliud ab ente. dicit enim Philoſophus 4. met. t. 2. quod ens, & vnum ſunt idem, & vna natura, ergo ens non habet paſſiones. p. 1. q 1. 1. 6. q. 1; a. 2. ad 3. q. 21. de verit. a 1 p. ad 1t.

2 Præterea paſſio fluit à ſubiecto per naturalem reſultantiam, ſed quæ dicuntur paſſiones entis, non fluunt ab ente per naturalem reſultantiam, quia hæc arguit realem diſtinctionem, & pluritatẽ entitatum, quarum vna eſt cauſa alterius, vt dictum eſt: vnum vero Bonum, & verum non diſtinguuntur realiter ab Ente, cum non addant illi vllam naturam, ſed ſolos modos generales conſequentes omne ens, ergo ens non habet paſſiones. p. p. q. 77. a. 6 ad 5. p. de vera. p. c. q 6. log. a. 2. q.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 4. met. t. 5. docet, & probat quod ens habet proprias paſſiones. 4. met. l. 4.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut numerus inquãtum huiuſmodi habet proprias paſſiones, vt ſuperfluum, æquale, commenſuratum, & huiuſmodi, quorum quædam inſunt alicui numero abſolute, vt par, & impar, quædam vni per cõparationem ad alterum 4. met. l. 2.

vt æquale, & ſimiliter ſubſtantia vt corpus habet proprias paſſiones puta, quantitatem, vt dictum eſt, & alia huiuſmodi, ita & ens inquantum eus haber quaſdam proprias paſſiones, qnarum conſideratio pertinet ad Metaphyſicam. Cum enim hæc ſit ſcientia conſidetans ens vt ens tamquam proprinm ſubiectum, vt dictum eſt, neceſſe eſt, cum ad ſcientiam quamlibet ſpectet demonſtrare de ſuo ſubiecto proprias illius paſſiones, quod ens habeat proprias paſſiones: hæ veto ſunt Vnum, Verum, Bonum, vt communiter aſſerunt doctores, eo quod ſupponant ens, & conſequantur illud ad modum paſſionum, vt dictum eſt. (q. p a. 6. — q 6. log.)

(q 5. log q. p & 21. de ver. a. p. c.) Ad ptimum ergo dicendum, quod paſſio, vel proprietas tei duplex eſt, vt dictum eſt, vna tealis, alrera rationis, illa realiter diſtinguitut à re cuius eſt paſſio, & illi addit naturam, cum ſit teale accidens realis ſubiecti, hæc veto non diſtinguitur niſi ſecundnm tationem, ſicut ſimiliter non addit aliquid niſi ſecundum rationem, & hoe modo Vnum, Verum, Bonum ſunt paſſiones entis.

(q 5 log. art. 2 q. p. & 21. de verit. a. p c.) Ad ſecundum dicendum, quod proprium ſecundum rem fluit à ſubiecto per naturalem teſultantiā, & eſt eius realis effectus, vt dictum eſt, at paſſiones entis ſunt ptoptietates ſecundum tarionem, quæ conſequuntut genetaliter ad ens primo cadens in conceptionem mentis.

ARTICVLVS II.

Vtrum paſſiones entis ſint tantum tres, Vnum, Verum, Bonum.

(q p. & 21. de ver a. p.) Videtur quod paſſiones entis ſint plures tribus. Paſſiones enim enris multiplicantut ſecundum modos genetalis entis: ſed hi ſunt plures tribns, nam præter Vnum, Verum, Bonum, eſt etiam res, & aliquid, ergo paſſiones entis ſunt plutes tribus.

(ibid. & p. p q 5. & 16.) 2 Prætetea nomine paſſionum intelligimus tranſcendeotia, qnæ conuertuntur eum ente; ſed hæc ſunt plnra tribns, puta prædicta, res, & aliquid, & prætetea amabile, & intelligibile, ergo paſſiones entis ſunt plures tribus.

(p p. de ver. a c arg. 7. p. p. q. 16. a. 3. arg p.) 3 Videtut, qnod ſint pauciores. Paſſio enim conuertitur eum ſuo ſubiecto, vnde non eſt in plns, quā ſubiectnm: ſed verum non conuertitnt cum ente: tū quia vernm eſt in intellectu, ens vero proprie eſt in rebus: tū qnia eſt in plus, qnam ens: dicit enim Philoſophus 4. met. t. 10. quod verum definientes dicimns eſſe quod eſt, aot non eſſe quod non eſt, ergo verum non eſt paſſio entis.

(p p. q 16. a. 3. arg. 3.) 4 Prætetea paſſio non eſt priot ſubiecto: ſed vernm eſt prius quam ens, quia ens non intelligitut niſi ſub tatione veri, ergo verum non eſt paſſio entis, & ſic paſſiones erunt pauciores quam rres.

(4. met l p. 6. met. l. vlt.) Sed contra eſt auctoriras Philoſophi, qui agens de paſſionibns entis, agir tantum de Vno, Veto, Bono.

(q p. & 21 de ver. a. p.) Reſpondeo dicendum, quod ſex ſunr tranſcendentia, Ens, Vnum, Vetum, Bonnm, Res, Aliquid, quorum tria tantum ſunt paſſiones entis, Vnum, Verum, Bonum. Cuius numeri ſufficientia ex hoe colligi poteſt, quod paſſio entis debet addere aliqnid ſupta ens ne ſit omnino ſynonymum nomen entis, & paſſionis eius: non poſſunt aurem addere aliquid teale poſitiuum, nam illud neeeſſario deberer eſſe eus, ergo debenr addere vel quid negatiunm, vel quid poſitiuum tationis, ſeu per denominationem, vel conuenientiam ad aliquid extrinſecū. Priori autem modo cunſtituitur paſſio vnius, quia negatio diuiſionis in ſe, quam ſignificat Vnum, conſequitut omne ens ſecundum ſe, & abſolute conſidetatum, & nnlla alia negatio eſt, quæ conueniat enti, vt ens eſt, poſteriori vero modo conſtituuntur duæ aliæ paſſiones, vna per reſpectum, & conuenientiam ad intellectum, puta verū, alia per habitudinem, & conueniētiam ad appetitum, puta Bonum. Reliqua vero duo tranſcendentia non ſunt paſſiones, ſed vel ad ipſum ens teducuntur, vt res, quæ in hoc differt ab ente, quod nomen ens proprie ſignificat eſſe rei, res vero quidditatem, vel ad ipſas paſſiones, vt aliquid, quod teducitur ad vnum, nam vnum exprimit negationē diuiſionis in ſe, aliquid vero negationem diuiſionis ab alio, quæ oritur ex intellectu entis, & vnius; primum enim, quod cadit in intellectum, eſt ens. Secundum vero eſt negatio entis, ex his autem duobus ſequitur tertio intellectus diuiſionis, ex hoc enim qnod aliqnid intelligitur ens, & intelligitur non eſſe hoc ens, ſequitur in intellectu quod ſit diuiſum ab eo: Quarto autem ſequitut in intellectu tatio vnius, prout ſcilicet intelligitur hoc ens non eſſe in ſe diuiſum. Quinto autem ſequitur in intellectu tatio diuiſionis ab alio, atque adeo multitudinis, pro vt ſcilicet intelligitur hoc ens diuiſum ab alio, & vtrumque ipſorum eſſe in ſe vnum, & ex his patet ad primum.

Ad ſecundum dicendum, quod intelligibile, & amabile reducuntur ad verum, & bonum: eatenus enim eſt aliquid intelligibile & appetibile, quatenus eſt verum, & bonum. (p. p. q. 5. a. p. e. q. 16 a. p. a. 3.)

Ad terrium dicendum, quod verum conuertitut cum ente: & ad primam probationem dicendum, quod verum & eſt in rebus, & in intellectu, & verū quidem, quod eſt in rebus, conuertitur cum ente ſecundum ſubſtantiam: ſed verum, quod eſt in intellectu, conuertitur cum ente, vt manifeſtatiuum cum manifeſtato, hoc enim eſt de tatione veri: q̄uamuis poſſet dici, quod etiam ens eſt in rebus, & in intellectu, ſicut & verum: licet verum ſit principaliter in intellectu: ens veto principaliter in rebus: & hoe accidit propter hoc, qnod verum, & ens tatione differunt. (p p q. 16 a. 1. ad p.)

Ad ſecnndam probationem dicendnm, quod quia ens aliquo modo acceptum dicitur de non ente, ſecundum quod non ens eſt apprehenſum ab intellectu, vnde in 4. met. dicit Philoſophus, quod negatio vel priuatio entis vno modo dicitur ens, & Auic. dicit in principio ſuæ Metaphyſ. quod non poteſt formari enuntiatio niſi de ente, quia oportet illud, de quo propoſitio formatut, eſſe apprehenſum ab intellectu Ideo verum non eſt in plns, quam ens, quia omne verum eſt aliquo modo ens. (q p. de ver. a. p. ad 7.)

Ad quartum dicendum, quod, cum dicitut, quod ens non poteſt apprehendi ſine tatione veri, hoc poteſt dupliciter intelligi. Vno modo ita, quod non apprehenderetur ens, niſi ratio veri ſequatur apprehenſionem entis, & ſic locutio habet veritatem. Alio modo poſſet ſic intelligi, quod ens non poſſet ſic apprehendi, niſi apprehenderetur ratio veri, & hoe falſum eſt. Sed verum non poteſt apprehendi, niſi apprehendatur ratio entis, quia ens cadit in tatione veri, & eſt ſimile, ſicut ſi comparemus intelligibile ad ens. Non enim poteſt intelligi ens, quin ens ſit intelligibile. Sed tamen poteſt intelligi ens ita, quod non intelligatur eius intelligibilitas. Et ſimiliter, ens intellectum eſt verum, non tamen intelligendo ens intelligitur verum. (p. p. 16. a. 3. ad 3.)

ARTICVLVS III.

Vtrum Vnum, Verum & Bonum ſe habeant per prius, & poſterius, vt immediate poſt ens ſequatur vnum, tum verum, deinde bonum.

p.p q 16 a. 4 arg p q. 21 de verit. a 3. arg. 4. Videtur quod verum, & Bonum non ita ſe habeant inter ſe reſpectu entis, vt poſt ens immediate ſequatur vnum, tum verum, deinde bonum, ſed e contra, poſt ens, & vnum, immediate ſequatur bonum deinde verum. Quod enim eſt vniuerſalius ſecundum rationem, prius eſt, vt patet per Philoſophum p. Phyſ. t. 9. ſed bonum eſt vniuerſalius, & quam ens, quia diuinum eſſe extendit ſe tantum ad entia quæ eſſe participant, bonum autem extendit ſe ad non entia, quę etiam ad eſſe vocat: & quam verum, nam verum eſt quoddam bonum, ſcilicet intellectus, ergo bonum eſt prius ſecundum rationem, quam verum.

p p arg 2. q de ver. arg p 2 Præterea Bonum eſt in rebus, verum in compoſitione, & diuiſione intellectus: ſed ea quæ ſunt in re, ſunt priora his, quæ ſunt in intellectu, ergo prius eſt ſecundum rationem bonum, quam verum.

q de ver. arg. 3 Præterea prius eſt aliquid in ſe perfectum ſecūdum rationem, quam ſit alterius perfectiuum: ſed bonum dicitur aliquid inquantū eſt in ſe perfectum, verum autem inquantum eſt perfectiuum alterius, ergo bonum eſt prius, quam verum.

ibid. arg. 2 4 Præterea Bonum dicitur per ordinem ad cauſam finalem, ſed cauſa finalis eſt prior cauſa formali, ad quam ſpectat verum, quia eſt cauſa cauſarum, ergo bonum eſt prius ſecundum rationem quam verum.

p d 8 q. p. ar 3. arg 1. 5 Præterea quæcunque ſunt æqualis ſimplicitatis, vnum non eſt prius altero: ſed ens, Vnum, Verum, Bonum, ſunt æqualis ſimplicitatis, nam conuertuntur ad inuicem, ergo Vnum, Verum, Bonum non ſe habent in ordine ad ens per prius, & poſterius.

ibi l arg p ſed contra Sed contra, Bonum eſt perfectiuū affectus, verum autem intellectus, intellectus autem naturaliter pręcedit affectum, ergo & Verum Bonum.

ibid ar 2 2 Præterea quanto aliquid eſt immaterialius, tanto eſt prius, ſed verum eſt immaterialius, quam bonum, quia bonum in rebus naturalibus inuenitur, verum autem ſolum in mente immateriali, ergo verum eſt materialiter prius bono.

p. p. arg. ſed contra. art 1 3 Præterea quod eſt in pluribus, eſt prius ſecūdum rationem. ſed verum eſt in quibuſdam, in quibus non eſt bonum, ſcilicet in Mathematicis, ergo verum eſt prius, quam bonum.

q 21 de ver. a 1 p p q 17. 21. 4 Reſpondeo dicendum quod tam verum, quam bonum, ſicut dictum eſt, habent rationem perfectiuorum, ſeu perfectionum ordo autem inter perfectiones aliquas poteſt attendi dupliciter. Vno modo ex parte ipſarum perfectionum. Alio modo ex parte perfectibilium. Conſiderando ergo verum, & bonū ſecundum ſe, & abſolute, ſic verum eſt prius bono ſecundum rationem. Quod ex tribus apparet, primo quidem ex hoc, quod verum propinquius ſe habet ad ens, quod eſt prius, quam bonum, nam verum reſpicit ipſum eſſe ſimpliciter, & immediate, ratio autem boni conſequitur eſſe, ſecundum quod eſt aliquo modo perfectum, ſic enim appetibile eſt. Secundo apparet ex hoc, quod cognitio naturaliter præcedit appetitum, vnde cum verum reſpiciat cognitionem, bonum autem appetitum, prius erit verum, quam bonum ſecundum rationem. Tertio manifeſtum eſt ex hoc, quod cum verum ſit perfectiuū alicuius ſecundum rationē ſpeciei, bonum autē non ſolum ſecundum rationem ſpeciei, ſed ſecundum eſſe, quod habet in re, plura includit in ſe ratio boni, quam ratio veri, cum veri ratio ex apprehenſione intellectus perficiatur, & ſe habeat quodammodo per additionem ad illa: & ſic bonum præſupponit verū, verum autem præſupponit vnum, cum veri ratio ex apprehenſione intellectus perficiatur, vnūquodque autem intelligibile eſt inquantum eſt vnum, qui enim non intelligit vnum, nihil intelligit, vt dicit Philoſophus 4. met. Vnde iſtorum nominum tranſcendentium talis eſt ordo, ſi ſecundum ſe conſiderentur, quod poſt ens eſt vnum, deinde verum, tum bonum, ſi autem attendatur ordo inter bonum, & verum ex parte perfectibilium, ſic bonū eſt naturaliter prius, quam verum duplici ratione. Primo quia perfectio boni ad plura ſe extendit, quam perfectio veri, à vero enim nata ſunt perfici tantum illa, quæ poſſunt aliquod ens percipere in ſeipſis, vel in ſeipſis habere ſecundum ſuam rationem, & non ſecundum illud eſſe, quod ens habet in ſeipſo, & huiuſmodi ſunt ſolum ea, quæ immaterialiter aliquid recipiunt, & ſunt cognoſcitiua: ſpecies enim lapidis eſt in anima, non autem ſecundum eſſe, quod habet in lapide: ſed à bono nata ſunt perfici illa, quæ ſecundum eſſe materiale aliquid recipiunt, cum ratio boni in hoc conſiſtat, quod aliquid ſit perfectiuum tam ſecundum rationem ſpeciei, quam ſecundum eſſe, vt prius dictum eſt: & ideo omnia appetunt bonum, ſed non omnia cognoſcunt verum, in vtroque enim oſtenditur habitudo perfectibilis ad perfectionem, quæ eſt bonum, & verum, ſcilicet in appetitu boni, & cognitione veri. Secundo quia illa, quæ nata ſunt perfici bono, & vero, per prius perficiuntur bono, quam vero, ex hoc enim, quod participant eſſe, perficiuntur bono, vt dictum eſt: ex hoc autem quod cognoſcunt aliquid, perficiuntur vero: cognitio autem eſt poſterior quam eſſe: vnde & in hac conſideratione ex parte perfectibilium bonum præcedit verum.

Ad primum ergo dicendum, quod dupliciter poteſt bonum comparari, vel ad ens, vel ad reliquas paſſiones entis, ſi comparetur primo modo, bonum eſt communius ente, non ſecundum ambitum prædicationis, nam ſic cum illo conuertitur, ſed ſecundum rationem cauſalitatis: cauſalitas enim efficientis, & exemplaris extenditur tantum ad ea, quæ participant formam actu ſuæ cauſæ exemplaris: ſed cauſalitas finis extenditur etiam ad ea, quæ nondum participant formam quia etiam imperfecta deſiderant, & tendunt in finem, nondum participantia rationem finis, quia ſunt in via ad illum. Si vero comparetur ſecundo modo, dicendum, quod voluntas, & intellectus mutuo ſe includunt, nam intellectus intelligit voluntatem, & voluntas vult intellectum intelligere: ſic ergo inter illa, quæ ordinantur ad obiectum voluntatis, continentur etiam ea, quæ ſunt intellectus, & è conuerſo Vnde in ordine appetibilium bonum ſe habet vt vniuerſale, & verum vt particulare: in ordine autem intelligibilium eſt è conuerſo. Ex hoc ergo quod verum eſt quoddam bonum, ſequitur quod bonum ſit prius in ordine appetibilium & perfectibilium, non autem quod ſit prius ſimpliciter. p p ad p p d 8 q 7. a 3. ad 4. q 21. de ver. a 3. ad 4

Ad ſecundum dicendum, quod ſecundum hoc eſt aliquid prius ratione, quod cadit prius in intellectum. Intellectus autem per prius apprehendit ipſum ens, & ſecundario apprehēdit ſe intelligere ens. & tertio apprehendit ſe appetere ens. Vnde primo p.p ad 1.

eſt ratio entis, ſecundo ratio veri, tertio ratio boni. licet bonum ſit in rebus. Vel dic, quod ratio illa procedit de ordine veri, & boni, ex parte appetibilium, non autem ex parte ipſius veri, & boni, mens enim ſola eſt perfectibilis vero, ſed omnis res eſt perfectibilis bono.

q de ver. ad p

q de ver. ad

Ad tertium dicendum, quod bonum non ſolum habet rationem perfecti, ſed etiam perfectiui, vt dictum eſt, & ideo ratio non ſequitur.

ibid. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod finis eſt prior in cauſando, quam aliqua alia rerum cauſatum, cauſatum autem perficitur per ſuam cauſam: vnde ratio iſta procedit ſecundum ordinem perfectibilis ad perfectionem, in quo bonum eſt prius; ſed abſolute conſiderando formam, & finem, cum ipſa forma ſit finis, prior eſt ipſa forma in ſe conſiderata, quam ſecundum quod eſt alterius finis, ratio autem veri ex ipſa ſpecie contingit, prout eſt intellecta ſicut eſt.

p d.8 q.p.a.

Ad quintum dicendum, quod Vnum, Verum, Bonum, & Ens conuertuntur ſecundum ſuppoſitũ conſiderata: ſed tamen ſecundum intentionem ens eſt ſimplicius, & prius aliis. Cuius ratio eſt, quia ens includitur in intellectu aliorum, non è contra. Primum enim, quod cadit in imaginationem intellectus eſt ens, ſine quo nihil poteſt apprehendi ab intellectu, ſicut primum, quod cadit in credulitatem intellectus, ſunt dignitates, & præcipue iſta, contradictoria non eſſe ſimul vera, vnde omnia alia includuntur quodammodo in ente vnite, & indiſtincte ſicut in principio. Cæterum Vnum, Verum, Bonum, addunt ſupra ens non quidem naturam aliquam, ſed rationem, ſed vnum rationem indiuiſionis: & propter hoc eſt propinquiſſimum ad ens, quia addit tãtum negationem, verum autem, & bonum addunt relationem quandam, ſed bonum relationem ad finem, verum autem relationem ad formam exemplarem, ex hoc enim vnumquodque verum dicitur, quod imitatur exemplar diuinum, vel relationem ad virtutem cognoſcitiuam. Dicimus enim verum aurũ eſſe ex eo, quod habet formam auri, quam demonſtrat, & ſic fit verum iudicium de ipſa. Si autem conſiderentur ſecundum rationem cauſalitatis, ſic bonum eſt prius, quia bonum habet rationem cauſæ finalis, eſſe autem habet rationem cauſæ exemplaris, & effectiuæ tantum in Deo: finis autem eſt prima cauſa in ratione cauſalitatis.

ARTICVLVS IV.

Vtrum paſſiones entis addant enti aliquid reale poſitiuum.

q.p. de ver. a p. arg. v.1 a.p.

Videtur quod paſſiones entis addant aliquid reale poſitiuum enti. Quæ enim in Deo ratione diſtinguuntur, in creatis diſtinguuntur realiter, & per conſequens ſunt quid reale poſitiuum: ſed Ens, Vnum, Verum, Bonum in Deo ratione diſtinguuntur, ergo in creatis realiter diſtinguentur, & ſic hæ paſſiones addent enti quid reale poſitiuum.

q 6. log.

2 Præterea ſcientia realis demonſtrat reales paſſiones de ſubiecto, vt dictum eſt, ſed Metaphyſica eſt ſcientia realis, ergo eum demonſtret de ente reali Vnum, Verum, Bonum tamquam proprias eius paſſiones, hæ erunt reales, & quod reale poſitiuum addent enti.

art. p.

3 Præterea, Vnum, Verum, Bonum ſignificant generales quoſdam modos entis, quos non ſignificat nomen ipſius entis, vt dictum eſt: ſed tales modi ſunt quid reale, nam à parte rei nullo cogitante intellectu ens eſt Vnum, Verum, Bonum: & de bono dicit Philoſophus 6 metaph t. 9. quod eſt in rebus, ergo paſſiones entis addunt ſupra ens quid reale.

6 met.

4 Præterea ſi Vnum, Verum, Bonum non addunt ſupra ens quid reale poſitiuum idẽ eſſet dicere Vnũ, Verũ, Bonũ, & ens, ſed nugatorie dicitur ens ens, ergo nugatio eſſet dicere ens vnum, ens verum, & ens bonum, quod eſt falſum, ergo addunt paſſiones entis ſupra ens quid reale poſitiuum. p.p.q 11.a. p. arg. 3.

Sed contra eſt, quod ſi paſſiones entis adderẽt quid reale ſupra ens, daretur proceſſus in infinitum, nam cum vnumquodque ſit Vnum, Verum, Bonũ, & ens, de illo, quod addunt enti, dici poteſt ens, & ita de illo poteſt quæri quomodo ſit vnum; vel per quid reale additum; vel non: ſi primum, rurſum de illo addito poteſt fieri quæſtio, & ſic erit procedere in infinitũ, hoc autem eſt impoſſibile, ergo neceſſe eſt dare ſecundum, nimirum paſſiones entis non addere ſupra ens quid reale poſitiuum. 4 met. l. 2.

2 Præterea in hoc diſtinguitur vnum, quod eſt principium numeri, & vnum, quod eſt paſſio entis, quod illud ſupra ens in communi, & ſupra ſubſtantiã addit quod reale poſitiuum, non autem hoc, ſed eadẽ eſt ratio vnius, veri, & boni per comparationem ad ens, ergo paſſiones entis non addunt ſupra ens quid reale poſitiuum. ibid.

Reſpondeo dicendum, quod paſſiones entis dicunt in recto, & materialiter eandem naturam, quam dicit ens, in obliquo vero, & formaliter dicunt, & addunt vel negationem, vel denominationem rationem ad aliquid extrinſecum. Ad cuius euidentiam ſciendum, quod tripliciter poteſt aliquid ſupra alterum addere: vno modo quod addat aliquam rem, quæ ſit extra eſſentiam illius rei, cui dicitur addi, ſicut album addit ſupra corpus, quia eſſentia albedinis addit ſupra eſſentiã corporis. Alio modo dicitur aliquid addi ſupra alterum per modum contrahendi, & determinandi, ſicut homo addit aliquid ſupra animal, non quidem ita, quod ſit in homine alia res, quæ ſit penitus extra eſſentiam animalis, alias oporteret dicere, quod nõ totum quod eſt homo, eſſet animal, ſed quia id, quod determinate, & actualiter continetur in ratione hominis, ſimpliciter, & quaſi potentialiter continetur in ratione animalis: ſicut eſt de ratione hominis, quod habeat animam rationalem, & de ratione animalis eſt, quod habeat animam, non determinando ad rationalem, vel non rationalem, iſta tamen determinatio, ratione cuius homo ſuper animal addere dicitur, in aliqua re fundatur. Tertio modo dicitur aliquid addere ſuper alterum ſecundum rationem tantum, quando ſcilicet aliquid eſt de ratione vnius, quod non eſt de ratione alterius, quod tamen nihil eſt in rerum natura, ſed in ratione tantum, ſiue per illud contrahatur id, cui dicitur addi, ſiue non. Cæcum enim addit aliquid ſupra hominem, ſcilicet cæcitatem, quæ non eſt aliquod ens in natura, ſed rationis tantum, ſecundum quod ens comprehendit priuationes: & per hoc homo contrahitur, non enim omnis homo cæcus eſt, ſed cum dicimus talpam cæcam, non fit per hoc additum aliqua contractio. Non autem poteſt eſſe quod ſupra ens vniuerſale aliquid addat aliquid primo modo, quamuis illo modo poſſit fieri aliqua additio ſuper aliquod ens particulare, nulla enim res naturæ eſt, quæ ſit extra eſſentiam entis vniuerſalis: quamuis aliqua ſit extra eſſentiam huius entis. Secundo autem modo inueniunt aliqua addere ſupra ens, quia ens contrahitur per decem genera, quorum vnumquodque addit aliquid ſopra ens, non quidem aliquod accidens, vel aliquam differentiã, quæ ſit extrã q. 21 de vera p.o.

eſſentiam entis, ſed determinatum modum eſſendi, qui fundatur in ipſa eſſentia rei. Sic autem Vnum, Verum, Bonum non addunt aliquid ſupra ens, cum hæc æqualiter diuidantur in decem genera, vt ens, vt expreſſe de bono patet in p. Eth. & ideo oportet, quod vel nihil addant ſuper ens, vel ſi addunt, quod ſit in ratione tantum: ſi enim adderetur aliquid reale, oporteret quod per rationem vnius, vel boni, vel veri contraheretur ens ad aliquod ſpeciale genus. Cum autem ens ſit id, quod primo cadit in contemplationem mentis, vt dicit Auic. oportet quod omne aliud nomen vel ſit ſynonymum enti, quod de vno, bono dici non poteſt, cum nõ negatione dicatur ens vnum, ens verum, ens bonum. vel addant aliquid ad minus ſecundum rationem, & ſic oportet, quod prædictæ paſſiones, ex quo non contrahunt ens, addant aliquid ſuper ens, quod ſit rationis tantum. Id autem quod eſt rationis tantum, nõ poteſt eſſe niſi duplex, ſcilicet negatio, vel aliqua relatio; omnis enim poſitio abſoluta aliquid in rerum natura exiſtens ſignificat. ſic ergo ſupra ens, quod eſt prima conceptio intellectus, vnum addit id, quod eſt rationis tantum, ſcilicet negationem: dicitur enim vnum quaſi ens indiuiſum: ſed verum, & bonum poſitiue dicuntur, vnde addere non poſſunt niſi relationem, quæ ſit rationis tantum. Illa autem relatio ſecundum Philoſophum in 5 met. dicitur eſſe rationis tantum, ſecundum quam referri dicitur id, quod non dependet ad id, quod refertur. ſed è conuerſo, cum ipſa relatio ſit quædam dependentia, ſicut patet in ſcientia, & ſcibili: ſcientia enim dependet à ſcibili ſed non contra. Vnde relatio, qua ſcientia refertur ad ſcibile, eſt realis, relatio vero, qua ſcibile refertur ad ſcientiam, eſt rationis tantum: dicitur enim ſcibile referri ad ſcientiam ſecundum Philoſophum, non quia ipſum referatur, ſed quia aliud refertur ad ipſum: & ita eſt in omnibus aliis, quæ ſe habent vt menſura, & menſuratum, vel perfectiuum & perfectibile: oportet igitur quod verum, & bonum ſuper intellectum entis addãt reſpectum perfectiui. In quolibet autem ente eſt duo conſiderare, ſcilicet ipſam rationem ſpeciei, & ipſum eſſe, quo aliquid aliud ſubſiſtit in ſpecie illa, & ſic aliquod ens poteſt eſſe perfectiuum dupliciter, vno modo ſecundum rationem ſpeciei tantũ, & ſic ab ente perficitur intellectus, qui perficitur per rationem entis, nec tamen ens eſt in eo ſecundum eſſe naturale & ideo hunc modum perficiendi addit verum ſupra ens: Verum enim eſt in mente, vt Philoſophus dicit in 6. met. & vnumquodque ens in tantum dicitur verum, inquantum conformatum eſt, vel conformabile intellectui, & ideo omnes definiẽtes verum ponunt in eius definitione intellectum. Alio modo ens eſt perfectiuum alterius non ſolum ſecundum rationem ſpeciei, ſed etiam ſecundum eſſe, quod habet in rerum natura: & per hunc modum bonum eſt perfectiuum, bonum enim in rebus eſt, vt Philoſophus dicit in 6. metaph. vnde manifeſtum eſt quid addant paſſiones entis ſupra ens.

q.p de vet. a p ad vit. Ad primum ergo dicendum, quod licet Vnum, Verum, Bonum magis vniantur in Deo, quam in rebus creatis, non tamen oportet quod, ex quo in Deo ratione diſtinguuntur, quod in rebus creatis realiter diſtinguãtur: hoc enim cõtingit de illis, quæ non habent ex ratione ſua quod ſint vnum ſecundum rem, ſicut ſapientia, & potentia, quæ cum in Deo ſint vnum, in creaturis realiter diſtinguuntur: ſed Ens, Vnum, Verum, Bonum ſecundum ſuam rationem habent quod ſint vnum: vnde vbicunque inueniuntur realiter ſunt vnum, quamuis perfectior ſit vnitas illius rei, ſecundum quam vniũtur in Deo, quam illius rei, ſecundum quam vniuntur in creaturis.

Ad ſecundum dicendum, quod quia Vnum, Verum, Bonum dicunt eandem naturam cum ente, vt dicit Philoſophus 4 met t. 2. licet ſuperaddant quid rationis, dicuntur eſſe paſſiones reales. 4 met. 3.

Ad tertium dicendum, quod modi illi generales inuoluunt naturam entis, & ratione illius ſunt quid reale, vt dictum eſt. ad præc. arg

Ad quartum dicendum, quod ideo non eſt nugatio, cum dicitur ens vnum, vel ens verum, vel ens bonum, quia Vnum, Verum, Bonum addunt aliquid ſecundum rationem ſupra ens. p p. 4t. a p. ad 5.

QVÆSTIO XII.

De vno.

Deinde conſiderandum eſt de paſſionibus entis in particulari, primum autem conſiderandum erit de vno, tum de vero, poſtremo de Bono.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVATVOR.

Primo Vtrum vnum dicatur multipliciter.
2. *Vtrum vnum ſit prima paſſio entis.*
3. *Vtrum vnum ſit paſſio adæquata enti, ſeu conuertatur cum ente.*
4. *Vtrum vnum ſupra ens addat quid poſitiuum.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum vnum dicatur multipliciter.

VIdetur quod vnum non dicatur multipliciter: multitudo enim deſtruit vnitatem: ergo eſt contra rationem vnius quod dicatur multipliciter. 5 met. l. 8.

2 Præterea quod de aliquo dicitur per ſe illi ſoli conuenit: conſequitur enim principia eſſentialia eius. Sed datur aliquid cui conuenit eſſe per ſe vnum, ſcilicet id quod eſt maxime & proprie vnum, ergo vnum non dicitur multipliciter. q. 10 a 4. c.

Sed cõtra, eſt aothoritas Philoſophi qui 5. metaph. oſtendit quotupliciter dicatur vnum. 5 met. l. 7. & 8.

Reſpondeo dicendum quod vnum neceſſario dicitur multipliciter: & primo quidem cum ens inquantum ens ſit vnum, vt ſupra dictũ eſt: neceſſe eſt quod ſecundum quod diuerſimode dicitur ens: ſic etiam diuerſimode dicatur vnum: Ens autem aliud eſt per ſe, aliud per accidens: vnde ſimili modo vnum aliud eſt per ſe, aliud per accidens. Per accidens autem vnum docet Philoſophus, conſiderate primo in terminis ſingularibus: & hoc dupliciter. Vno modo ſecundum quod accidens comparatur ad ſubiectum. Alio modo ſecundum quod vnum accidens comparatur ad aliud. In vtroque autem iſtorum tria eſt accipere, ſcilicet vnum compoſitum & duo ſimplicia, ſi enim per accidens accipiatur ſecundum comparationem accidentis ad ſubiectum. ſic ſunt iſta tria; primum eſt Coriſcus, ſecundum eſt muſicus, tertium coriſcus muſicus: & hæc tria ſunt vnum per accidens: nam idem ſubiecto eſt Coriſcus & muſicus. Et ſimiliter quando comparatur accidens ad accidens, tria eſt accipere, quorum primum eſt muſicũ,

ſecundum

ſecundum eſt iuſtum, tertium eſt muſicus iuſtus coriſcus: Et omnia prædicta dicuntur eſſe vnum ſecundum accidens, tamen alia ratione. Iuſtum enim & muſicum, quę ſunt duo ſimplicia in ſecunda acceptione, dicuntur vnum per accidens, quia accidunt vni ſubiecto. Muſicus vero & coriſcus, quæ ſunt duo ſimplicia in prima acceptione, dicuntur vnum per accidens, quia alterum eorum ſcilicet muſicum accidit alteri ſcilicet Coriſco. Et ſimiliter muſicus Coriſcus cum coriſco, quod eſt compoſitum cum vno ſimplicium in prima acceptione, dicuntur vnum per accidens, quia inter partes iſtas quæ ſunt in hoc termino complexo, ſcilicet Coriſcus muſicus, altera pars termini complexi, ſcilicet muſicus, accidit alteri parti per ſe ſignatæ, ſcilicet coriſco. Et eadem ratione poteſt dici quod muſicus Coriſcus eſt vnum cum iuſto Coriſco, quæ ſunt duo compoſita in ſecunda acceptione quia ambæ partes vtriuſque compoſiti accidunt vni, ſcilicet Coriſco Si enim idem eſt muſicus & muſicus Coriſcus, & iuſtus Coriſcus, cuicumque accidit muſicū accidit muſicus Coriſcus, & quicquid accidit Coriſco, accidit Coriſco iuſto, vnde ſi muſicū accidit Coriſco ſequitur quod muſicus Coriſcus accidit iuſto Coriſco: & ſic nihil differt dicere muſicum Coriſcum accidere iuſto Coriſco, quam muſicū accidere Coriſco. Quia vero huiuſmodi prædicata per accidens per prius prædicantur de ſingularibus, & per poſterius de vniuerſalibus, cum tamē è cōuerſo ſit de prędicatis per ſe, manifeſtat Philoſophus cōſequēter in terminis vniuerſalibus, quod in ſingularibus oſtenſum eſt dicens quod ſimiliter accipitur vnum per accidens, ſi aliquod accidens dicatur cum aliquo nomine alicuius generis, vel cuiuſcumque vniuerſalis, ſicut accipitur vnum per accidens in prædictis quando accidens adiongitur nomini ſingulari, ſicut cum dicitur quod homo, & muſicus homo ſunt vnum per accidens, licet quantum ad aliquid differant Singulares enim ſubſtantiæ nec ſunt in ſubiecto nec de ſubiecto prędicantur: vnde tantum ſubſtant, & nihil eis ſubſtat. Cum ergo accidens adiungitur particulari ſubſtantię, non poteſt eſſe alia ratio dicti niſi quia accidēs ineſt ſubſtantiæ particulari, vt quia muſicum ineſt Coriſco cum dicitur Coriſcus muſicus: ſed cum dicitur homo muſicus, poteſt eſſe duplex ratio dicti: aut enim hoc dicitur quia muſicum accidit homini, per quod ſignificatur ſubſtantia, & ex hoc competit ſibi quod poſſit ſubſtare accidenti, aut hoc ideo dicitur quia ambo, ſcilicet homo & muſicus, inſunt alicui ſingulari, ſcilicet Coriſco, ſicut muſicum dicebatur iuſtum, quia eidē ſingulari inſunt, & eodem modo ſcilicet per accidens. Sed forſan hoc non eodem modo, ſed vniuerſalis ſubſtantia ineſt ſingulari vt genus, ſicut hoc nomen animal: aut ſi nō ſit genus, ſaltem, vt ſubſtantiale prædicatum, ſicut hoc nomen homo, ſed aliud ſcilicet muſicum, non eſt vt genus vel eſſentiale prædicatum, ſed vt accidentale. Patet igitur quod iſti ſunt modi quibus aliqua dicuntur vnum per accidēs.

Vt autem intelligatur quot modis dicitur vnum per ſe, ſciendum eſt quod ratio vnius poteſt cōſiderari in rebus vel ſecundum conditiones in ipſis rebus inuētas, vel ſecundum intentiones logicales. Vt autem accipiatur quot modis dicatur vnum primo modo ſū-
5.met l.8. ptum ſic procedendum eſt Vnum abſolute dicitur quod non habet diuiſionē, vnde quęcumque non habent diuiſionem, ſecundū hoc dicuntur vnum, inquātum diuiſionem non habent, ſicut quæ non diuidūtur in eo quod eſt homo, dicūtur vnum in homine, ſicut Socrates & Plato. & quæ non diuiduntur in ratione animalis, dicūtur vnū in animali & quę non diuiduntur in magnitudine & menſura, dicuntur vnū, ſecundum magnitudinem. Sic ergo vnum aut eſt indiuiſibile ſimpliciter aut indiuiſibile ſecūdum quid: ſi quidem ſimpliciter ſic eſt vltimus modus qui affertur à Philoſopho quo aliqua dicuntur maxime & perfecte vnū; inquantum intellectus intelligens quidditatem eorū eſt omnino indiuiſibilis: ſicut ſimplicia quæ nō componuntur ex principiis materialibus & formalibus vnde intellectus accipiens quidditatē eorum, nō comprehendit, quaſi componens definitionem eorum ex diuerſis principiis, ſed magis per modum negationis, ſicut punctus eſt cuius pars non eſt: vel etiam per modum habitudinis ad compoſita, ſicut ſi dicatur quod vnitas eſt principium numeri. Et quia talia habent intellectum indiuiſibilem in ſeipſis, ea autem quæ ſunt quocumque modo diuiſa, poſſunt intelligi ſeparatim ideo ſequitur quod huiuſmodi ſunt inſeparabilia, & ſecundum tempus & ſecundū locum, & ſecundum rationem. Et propter hoc ſunt maxime vnum, præcipue illud quod eſt indiuiſibile in genere ſubſtantiæ. Nam quod eſt indiuiſibile in genere accidentis, etſi ipſum in ſe non ſit compoſitum, eſt tamē alteri compoſitum, id eſt ſubiecto in quo eſt, indiuiſibilis autem ſubſtantia neque ſecundum ſe compoſita eſt, nec alteri componitur Hic eſt ergo præcipuus modus dicendi vnum per ſe, cum ſcilicet intellectus intelligēs quidditatē eorū, eſt omnino indiuiſibilis. Si autē iudicatur indiuiſibile ſecundū quid, aut ſecundū quantitatem tantum, aut ſecundum naturam: ſi ſecūdum quantitatem, ſic eſt modus dicendi per ſe qui primo aſſignatur a Philoſopho. quo ſcilicet quædam dicuntur vnum eſſe in eo quod ſunt continua. Sed continua dicuntur aliqua dupliciter, quædam enim ſunt continua per aliud, quædam ſecundum ſe. Continua per aliud ſunt, ſicut onus lignorum continuum eſt ratione ligaminis, vel vinculi; & hoc modo ligna adinuicem conuiſcata dicuntur vnum per viſcum. Quod etiam contingit dupliciter, quia quandoque continuatio alligatorum fit ſecundum lineam rectam quandoque autem ſecundum indirectam, ſicut eſt linea reflexa angulum continens, quæ fit ex contactu duarum in vna ſuperficie, quorum applicatio nō eſt directa. Per hunc enim modum partes animalis dicuntur vnum & continuum: ſic tibia quæ habet reflexionem, & angulū continet ad genu dicitur vna, & continua, & ſimiliter brachium Sed cum talis cōtinuatio quæ eſt vel fit per aliud, poſſit fieri naturaliter & arte, magis vnum ſunt quæ ſunt continua per naturam, quam quę ſunt continua per artem quia in his quæ ſunt continua per naturam, Illud vnum per quod fit continuatio, non eſt extraneum à natura rei, quæ per ipſum continuatur, ſicut accidit in his quæ ſunt vnum per artificium, in quibus vinculum, vel viſcus, vel aliquid tale eſt omnino extraneum a natura colligatorum. Et ita ea quæ ſunt naturaliter colligata prius accidunt ad ea quæ ſunt ſecundum ſe continua, quæ ſunt maxime vnum: ad huius autem euidentiam definit Philoſophus, hic, ſcilicet 5. met. continuum cuius ſecundum ſe vnus motus tantum eſt, & non eſt poſſibile aliter Non enim poſſibile eſt in continuo, vt diuerſæ partes diuerſis motibus moueantur, ſed totum continuum mouetur vno motu. Dicitur autem ſecundum ſe, quia poſſibilè eſt vt continuum moueatur vno modo per ſe, & alio modo vel pluribus per accidens. Ad hoc autē quod ſit vnus motus, oportet quod ſit indiuiſibilis, & hoc dico ſecundum tempus, vt videlicet ſimul dum mouetur vna pars continui, moueatur & alia, non enim contingit in continuo, quod vna pars moueatur, alia quieſcat, vel quod vna quieſcat, alia moueatur, vt ſic motus diuerſarum

5.met.l.5. 10.met l.1

ibid.

partium continui ſint in diuerſis partibus temporis. Ideo autem hic definit Philoſophus continuum & non per vnitatem termini, ad quem partes continui coniunguntur, ſicut in prædicamentis & in lib. Phyſ. habetur, quia ex iſta definitione poteſt ſumi diuerſus gradus vnitatis in diuerſis continuis, ſicut poſtea patebit, non autem ex definitione ibi data. Nec hoc quod hic dicitur, quod motus continui indiuiſibilis eſt ſecundum tempus, eſt contrarium ei quod probatur in 6. Phyſ. ſcilicet quod tempus motus diuiditur ſecundum partes mobilis, hic enim loquitur Philoſophus quantum ad motum abſolute, quia ſcilicet non ante incipit moueri vna pars continui quam alia: ibi autem loquitur referendo ad aliquod ſignum quod ſignatur in magnitudine per quam fit motus. illud enim ſignum quod eſt prior pars magnitudinis, in priori tempore tranſitur, licet etiam illa priori parte temporis aliæ partes mobilis continui moueantur; ſic igitur ea quæ ſunt ſecundum ſe continua dicuntur vnum ſecundum ſe, quamuis habeant reflexionem. Duæ enim lineæ reflexæ continuantur ad vnum communem terminum, qui eſt punctus in loco vbi conſtituitur angulus. Sed tamen magis ſunt vnum quæ per ſe ſunt continua ſine reflexione, cuius ratio eſt quia linea recta, non poteſt habere niſi vnum motum in omnibus partibus ſuis; linea vero reflexa poteſt habere vnum motum & duos motus. Poteſt enim intelligi linea reflexa tota moueri in vnam partem, & iterum poteſt intelligi quod vna parte quieſcente, alia pars quæ cum parte quieſcente facit angulum appropinquet per ſuum motum ad partem quieſcentem, ſicut quando tibia, vel crus applicantur ad coxam. Vnde vtrumque eorum, ſcilicet tibia vel coxa ſunt magis vnum, quam id quod eſt compoſitum ex tibia & coxa, Ex quo patet quo modo dicatur vnum ſecundum. quantitatem. Si autem ſumatur indiuiſibile ſecundum naturam, aut quantum ad ſubiectum eſt indiuiſibile, aut quantum ad diuiſionem quæ ſe tenet ex parte formæ; ſi quantum ad ſubiectum, vel quantum ad ſubiectum reale vel quantum ad ſubiectum rationis, ſi quantum ad ſubiectum reale, ſic eſt modus qui ſecundo loco aſſignatur à Philoſopho, quo ſcilicet dicitur vnum non tantum ratione quantitatis, ſed ex eo quod ſubiectum totum eſt indifferens forma ſecundum ſpeciem. Quædam enim poſſunt eſſe continua, quæ tamen in ſubiecto ſunt diuerſa ſecundum ſpeciem, ſicut ſi continuetur aurum argento, vel aliqua huiuſmodi. Et tunc talia duo erunt vnum, ſi attendatur ſola quantitas, non autem ſi attendatur natura ſubiecti Si vero totum ſubiectum continuum ſit vnius formæ ſecundum ſpeciem, erit vnum & ſecundum rationem quantitatis, & ſecundum rationem naturæ. Subiectum autem dicitur eſſe indifferens ſecundum ſpeciem, quando eadem ſpecies ſenſibilis non diuiditur, ita quod ſint diuerſæ formæ ſenſibiles, in diuerſis partibus ſubiecti, ſicut quandoque contingit quod vnius corporis ſenſibilis, vna pars eſt alba, & alia nigra. Hoc autem ſubiectum indifferens poteſt accipi dupliciter. Vno modo ſubiectum primum. Alio modo ſubiectum finale ſiue vltimum, ad quod peruenitur in fine diuiſionis, ſicut patet quod totum vinum dicitur vnum eſſe quia partes eius communicant in vno primo ſubiecto quod eſt indifferens ſecundum ſpeciem: & ſimiliter eſt de aqua Omnes autem liquores ſiue humores dicuntur vnum in vno vltimo. Nam oleum & vinum & omnia huiuſmodi reſoluuntur vltimo in aquam vel aerem qui in omnibus eſt radix humiditatis: Si autem ſumatur indiuiſibile quantum ad ſubiectum rationis: ſic eſt modus qui tertio loco aſſignatur à Philoſopho, quo ſcilicet aliqua dicuntur vnum quorum genus eſt vnum oppoſitis differentiis diuiſum. Et ille modus habet aliquam ſimilitudinem cum præcedenti. Ibi enim aliqua dicebantur eſſe vnum, quia eorum ſubiectum eſt vnum: hic aliqua dicuntur eſſe vnum, quia eorum genus quod eſt ſubiectum differentiis, eſt vnum, ſicut homo, & equus, & canis dicuntur vnum quia communicant in animali, quaſi in vno genere ſubiecto differentiis. Differt autem hic modus à prædicto, quia in illo modo ſubiectum erat vnum non diſtinctum per formas, hic autem genus ſubiectum eſt vnum diſtinctum per diuerſas differentias quaſi per diuerſas formas & ſic patet quod propinquiſſimo modo dicuntur aliqua eſſe vnum genere, & ſimiliter ſicut aliqua dicuntur eſſe vnum materia. Nam illa etiam quæ dicuntur eſſe vnum materia, diſtinguuntur per formas; genus enim licet non ſit materia, quia non prędicatur de ſpecie, cum materia ſit pars, tamen ratio generis ſumitur ab eo quod eſt materiale in re, ſicut ratio differentiæ ab eo quod eſt formale, non enim anima rationalis eſt differentia hominis, cum de homine non prædicetur, ſed habens animam rationalem, quod ſignificat hoc nomen rationale, & ſimiliter natura ſenſitiua, non eſt genus hominis, ſed pars, habens autem naturam ſenſitiuam, quod nomine animalis ſignificatur, eſt hominis genus Similis ergo & propinquus modus eſt quo aliqua ſunt vnum materia, & vnum genere, ſed ſciendum eſt quod vnum ratione generis dicitur dupliciter. Quandoque enim aliqua dicuntur ita vnum in genere, ſicut dictum eſt, quia ſcilicet vnum eorum eſt genus qualitercumque. Quandoque vero non dicuntur aliqua eſſe vnum in genere, niſi in genere ſuperiori, quod cum adiunctione vnitatis vel identitatis, prædicatur de vltimis ſpeciebus generis inferioris, quando ſunt aliquę aliæ ſuperiores ſpecies ſupremi generis, in quarum vna infinitæ ſpecies conueniunt: ſicut figura eſt vnum genus ſupremum continens ſub ſe multas ſpecies, ſcilicet, circulum, quadratum & huiuſmodi. Et triangulus etiam continet diuerſas ſpecies æquilaterum qui dicitur iſopleuros, & triangulum duorum æqualium laterum, qui dicitur iſoſcelos. Iſti igitur duo trianguli dicuntur vna figura, quod eſt genus remotum, ſed non vnus triangulus quod eſt genus proximum Cuius ratio eſt quia hi duo trianguli non differunt per differentias quibus diuiditur figura, differunt autem per differentias quibus diuiditur triangulus. Idem autem dicitur à quo aliquid non differt differentia. Si autē ſumatur indiuiſibile quantum ad diuiſionem quæ ſe tenet ex parte formę, ſic eſt quartus modus aſſignatus à Philoſopho quo aliquid dicitur vnū quatenus definitio eius, quæ eſt ratio ſignificans, quid eſt eſſe, non diuiditur a definitione alterius, quę ſignificat etiam quid eſt eſſe eius, ipſa enim definitio ſecundum ſe quidem oportet quod ſit diuiſibilis cum conſtet ex genere & differentia. Sed poteſt eſſe quod definitio vnius ſit indiuiſibilis à definitione alterius, quando ſcilicet duo habent vnam definitionem, ſiue illæ definitiones ſignificent totum hoc quod eſt in definito, ſicut tunica & indumentum: & tunc ſunt ſimpliciter vnum, quorum definitio eſt vna: ſiue illa communis definitio, non totaliter comprehendat rationem duorum, quæ in ea conueniunt, ſicut bos & equus conueniunt in vna definitione animalis: vnde numquam ſunt ſimpliciter, ſed ſecundum quid, inquantum ſcilicet vtrumque eorum eſt animal. Et ex his patet quot modis dicitur vnum per ſe.

Ex his autem modis vlterius aliqui alij modi de riuantur Plurima enim ſunt quæ dicuntur vnum, ex eo quod faciunt vnum, ſicut plures homines dicuntur vnum es hoc quod trahunt nauem Et etiam dicuntur aliqua vnum, ex eo quod vnum patiuntur, ſicut multi homines ſunt vnus populus, ex hoc quod ab vno lege reguntur. Quædam vero dicuntur vnum ex eo quod habent aliquid vnum, ſicut multi poſſeſſores vnius agri ſunt vnum in dominio eius. Quædam etiam dicuntur vnum ex hoc quod ſunt aliquid vnum, ſicut multi homines albi dicuntur vnum, quia quilibet eorum, albus eſt: ſed reſpectu omnium iſtorum modorum ſecundariorum primo dicuntur vnum illa quæ ſunt vnum ſecundum ſuam ſubſtantiam de quibus ſupra dictum eſt, in quinque modis ſupra poſitis. Vna namque ſubſtantia eſt aut ratione quantitatis, ſicut in primo modo: aut propter ſpeciem ſubiecti, ſicut ſecundo modo, & etiam in tertio prout vnitas generis, aliquid habet ſimile cum vnitate ſpeciei, aut etiam propter rationem, ſicut in quarto & quinto modo Quod etiam patet per oppoſitum Aliqua enim ſunt numero plura vel numerantur vt plura, quia non ſunt continua, vel quia non habent ſpeciem vnam, vel quia non conueniunt in vna ratione Addit autem alium modum Philoſophus à ſupradictis qui non ſumitur ex ratione indiuiſionis ſicut prædicti, ſed magis ex ratione diuiſionis: dicit enim quod quandoque aliqua dicuntur vnum propter ſolam continuitatem, quandoque vero non, niſi ſit aliquod totum, & perfectum; quod quidem contingit, quando habent aliquam vnam ſpeciem, non quidem ſicut ſubiectum homogeneum dicitur vnum ſpecie, quod pertinet ad ſecundum modum poſitum prius: ſed ſecundum quod ſpecies in quadam totalitate conſiſtit, ſicut patet quod non dicimus vnum aliquid, quando videmus partes calciamenti qualitercumque compoſitas, niſi forte ſecundum quod accipitur vnum pro continuo: ſed tunc dicimus eſſe vnum omnes partes calciamenti, quando ſic ſunt compoſitæ, quod ſit calciamentum, & habeat aliquam vnam ſpeciem, ſcilicet calceamenti: Et ex hoc patet quod linea circularis eſt maxime vna, quia non ſolum habet continuitatem, ſicut linea recta, ſed etiam habet totalitatem & perfectionem, quod non habet linea recta. Perfectum eſt enim & totum cui nihil deeſt, quod quidem contingit lineæ circulari, non enim poteſt ſibi fieri additio, ſicut fit lineæ rectæ. [5.met.l.8.]

Secundum autem intentiones logicales, vnum etiam multipliciter dicitur. Quædam enim ſunt vnum numero, quædam ſpecie, quædam genere, quædam analogia. Numero quidem ſunt vnum quorum materia eſt vna Materia enim ſecundum quod ſtat ſub dimenſionibus ſignatis, eſt principium indiuiduationis formæ, vt dicetur infra. Et propter hoc ex materia habet ſingulare quod ſit vnum numero ab alijs diuiſum, ſpecie autem dicuntur vnum, quorum vna eſt ratio, id eſt definitio. Nam nihil proprie definitur niſi ſpecies, cum omnis definitio ex genere, & differentia conſtet, & ſi aliquod genus definitur, hoc eſt inquantum eſt ſpecies. Vnum vero genere ſunt quæ conueniunt in figura prædicationis, id eſt, quæ habent vnum modum prædicandi. Alius enim eſt modus quo prædicatur ſubſtantia: & quo prædicatur qualitas vel actio, ſed omnes ſubſtantiæ habent vnum modum prædicandi, inquantum prædicantur non vt in ſubiecto exiſtentes. Proportione vero vel analogia ſunt vnum, quæcunque in hoc conueniunt, quod hoc ſe habet ad illud, ſicut aliud ad aliud. Et hoc quidem poteſt accipi duobus modis, vel in eo quod aliqua duo habent diuerſas habitudines ad vnum, ſicut ſanatiuum de vrina dictum, habitudinem ſignificat ſigni ſanitatis. De medicina vero quia ſignificat habitudinem cauſæ reſpectu eiuſdem. Vel in eo qood eſt eadem proportio duorum ad diuerſa ſicut tranquillitatis ad mare, & ſerenitatis ad aerem: tranquillitas enim eſt quies maris, & ſerenitas aëris. In iſtis autem modis vnius, ſemper poſterius ſequitur ad præcedens, & non conuertitur. Quæcumque enim ſunt vnum numero, ſunt ſpecie vnum, & non conuertitur, & idem patet in alijs.

Ad primum ergo dicendum. quod multitudo intrinſeca quæ ex diuiſione cauſatur priuat vnitatem: non enim aliquid poteſt eſſe vnum, & diuiſum vt patet ex dictis: at multitudo extrinſeca non priuat vnitatem, niſi numericam: nec tamen priuat eam totaliter, cum diuiſo toto adhuc remaneat pars indiuiſa, ſed remouet vnitatem totius. [q.1 de ver. a. 16 ad 3.]

Ad ſecundum dicendum, qaod vnum dicitur ſicut & ens, vnde cui conuenit eſſe ens per ſe, conuenit & per ſe vnum; cui vero conuenit eſſe ens per accidens, conuenit & eſſe vnum per accidens, omne enim ens eſt ens & vnum per ſuam formam. [quol 6.a.1.c.]

ARTICVLVS II

Vtrum vnum ſit prima paſſio entis.

VIdetur quod vnum non ſit prima paſſio entis: ſecundum hoc enim eſt aliquid prius ratione, quod cadit prius in intellectu; intellectus autem per prius apprehendit ipſum ens, & ſecundario apprehendit ſe intelligere ens, & tertio apprehendit ſe appetere ens. Vnde primo eſt ratio entis, ſecundo veri, tertio boni. ergo vnum non eſt primum quod conuenit enti. [p.p q 16 a. 4. ad 1.]

2 Præterea videtur quod vnum ſit prius quam ens; dicit enim Dionyſ. cap. 13. de Di No. quod omnium eſt vnum elementum, et ſi auferas vnum, neque totalitas neque pars, neque aliud, nihil exiſtentium erit: ergo vnum eſt prius ente. [in c.13. de Di. No. l 2.]

3 Præterea dicit Philoſophus 10. met. t. 9 quod vnum & ens non prædicant aliam naturam ab his de quibus dicuntur: ergo vnum non eſt paſſio ac proinde nec prima paſſio entis [10. met. l. 3.]

Sed contra conſequenter ſe habet in ſe quod non ſit id quod non eſt ad hoc quod ſit id quod eſt, per hoc enim res habet quod non ſit hoc, per quod habet quod ſit hoc, ſed per hoc quod res eſt hoc ens, & non aliud conſequentes eſt vna, ergo vnum eſt prima paſſio entis. [4 met. l. 3. q. 1. de ver. a. 1. & op 41 c. 2.]

Reſpondeo dicendum. quod dupliciter aliquid additur enti ex æquo ſe habens cum ente, vel vt paſſio entis. Vno modo quando additio fit ſuper ens abſolute, alio modo quando fit additio ad ens comparatum ad aliquid quod habet conuenientiam cum omni ente, cuiuſmodi eſt anima, Quando autem aliquid addit ſuper ens abſolute; aut accipitur affirmatiue, aut negatiue. Non autem inuenitus aliquid affirmatiue dictum abſolute, quod poſſit accipi in omni ente, niſi eſſentia eius ſecundum quam eſſe dicitur, & ſic imponitur hoc nomen res, quod in hoc differt ab ente ſecundum Auicen. in [op. 41. c. 2. & loc. cit. in arg. ſed contr.]

princip. Metaph. quod ens ſumitur ab actu eſſendi, ſed nomen rei exprimit quidditatem ſiue eſſentiam entis. Negatio autem quæ eſt conſequens omne ens abſolute, eſt indiuiſio, & hanc exprimit hoc nomen vnum, nihil enim eſt aliud vnum quam ens indiuiſum: prout vero ens ſumitur in ordine ad animam ſic ei conueniunt verum & bonum, vt ſupra dictum eſt. Vnde cum ea quæ conueniunt rei in ordine ad ſe prius illi conueniant, quam quæ conueniunt in ordine ad aliud, inquantum abſolutum eſt prius relatiuo, conſequens eſt quod inter paſſiones entis illa ſit prima quæ conuenit enti non in ordine ad aliud.

g.11.a.2.c.

s.1.q.16.a.4 ad 2.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc probat inter paſſiones quæ conueniunt enti in ordine ad animam, primam eſſe verum. Sed abſolute loquendo de ente hoc non eſt neceſſe: cum primo intelligatur ens, & ex conſequenti non ens, & per conſequens diuiſio, & per conſequens vnum quod diuiſionem priuat, & per conſequens multitudo, in cuius ratione cadit diuiſio ſicut in ratione vnius cadit indiuiſio.

4.met l.3. op.42.c.2.

In cap 13 de Di.No.l 2.

Ad ſecundum dicendum, quod elementum, eſt id ex quo componitur aliquid primo, & eſt in eo, & non diuiditur ſecundum formam, vnde cum elementum ſit tantum proprie in compoſitis: ita vnum non dicitur elementatum niſi reſpectu compoſitorum, manifeſtum eſt enim quod in omni compoſito, eſt aliqua componentium multitudo. Omnis autem multitudinis elementum eſt vnum cum vnum ſit indiuiſibile, & vnum ſit in multitudine ſicut id ex quo primo componitur multitudo: relinquitur ergo quod vnum ſit ſicut principium elementare omnium elementorum: patet ergo quod illud dictum Dion. intelligitur de compoſitis.

ta met l 3.

Ad tertium dicendum, quod Philoſophus ſupra tex. 8. probauit contra Platonem vnum & ens non eſſe ſubſtantiam eorum de quibus dicuntur: ad intelligendum ergo quo modo ſibi non ſit contrarius ſciendum eſt quod ſubſtantia dicitur dupliciter. Vno modo ſuppoſitum in genere ſubſtantiæ, quod dicitur ſubſtantia prima, & hypoſtaſis cuius proprie eſt ſubſiſtere, alio modo quod quid eſt, quod etiam dicitur natura rei. Secundum ergo Platonis opinionem, cum vniuerſalia eſſent res ſubſiſtentes, ſignificabant ſubſtantiam non ſolum ſecundo modo, ſed etiam primo. Ariſtoteles vero probat in 7. met t. 45. quod vniuerſalia non ſubſiſtunt: vnde ſequitur quod vniuerſalia, non ſunt ſubſtantiæ primo modo, ſed ſecundo modo tantum: propter quod dicitur in prædicamentis quod ſecundæ ſubſtantiæ, quæ ſunt genera & ſpecies non ſignificant hoc aliquid, quod eſt ſubſtantia ſubſiſtens, ſed ſignificant quale quid, id eſt naturam quandam in genere ſubſtantiæ. Sic igitur Philoſophus probauit tex 8. quod vnum & ens non ſignificant ſubſtantiam quæ eſt hoc aliquid, ſed oportet quærere aliquid quod ſit vnum & ens, ſicut quæritur aliquid quid ſit homo vel animal, vt Socrates vel Plato. Poſtmodum vero ſcilicet tex 9. oſtendit quod ſignificant naturam eorum de quibus dicuntur, & non aliquid additum, ſicut accidentia. In hoc enim differunt communia ab accidentibus, quamuis vtriſque ſit commune non eſſe hoc aliquid, quia communia ſignificant ipſam naturam ſuppoſitorum, non autem accidentia, ſed aliquam naturam additam.

ARTICVLVS III.

Vtrum vnum ſit adæquata paſſio entis.

Videtur quod vnum non ſit adæquata paſſio entis, ita vt cum illo conuertatur. Quod enim diuidit aliquod commune, ſe habet ex additione ad illud, & conſequenter non conuertitur cum illo; ſed ens diuiditur per vnũ, & multa, ergo vnum addit aliquid ſupra ens, & conſequenter non conuertitur cum illo, nec eſt eius adæquata paſſio. p.p q 11 a. 1 arg. 2.

2 Præterea vnum opponitur multitudini, vt dicitur 10. metaph t. 8. ſed oppoſita non conueniunt eidem ſecundum idem, ergo vnum non conuenit ſemper enti, cum multitudo ſit ens. p.d 24 q p. a 3 arg.p. ſed contra 3 p.q 16 r.4 ad p.p.p.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 4. met. t. 3. dicit quod ens, & vnum dicunt eandem naturam, atque adeo conuertuntur; & 10. met. t. 8. tribus rationibus probat, quod ens, & vnum conuertuntur, quia nimirum vnum conſequitur omnia prædicamenta, ſicut ens: & quia vnus homo non prædicat aliquam aliam naturam ab homine: demum quia vnumquodque dicitur vnum, inquantum eſt ens. q 11 a.p 4 met l.p. 10.met.l. 2.

Reſpondeo dicendum, quod vnum eſt adæquata paſſio entis, & ratio eſt, quia de ratione paſſionis adæquatæ entis eſt, quod conſequatur omnia entia, atque adeo ens inquantum ens, & quod ex principiis entis inquantum ens eſt cauſetur: ſed ita ſe habet vnũ reſpectu entis, conſequitur enim ens inquantum ens: cum enim vnum non addat ſupra ens, aliquam rem, ſed tantum negationem diuiſionis: quia vnum nihil aliud ſignificat quam ens indiuiſum: omne ens aut eſt ſimplex, aut compoſitum, quod autem eſt ſimplex eſt indiuiſum, & actu, & potentia, quod autem eſt compoſitum, non habet eſſe, quandiu partes eius ſunt diuiſæ, ſed poſtquam conſtituunt, & componunt ipſum compoſitum, & ſic vnũ conſequitur ens. Quod autem cauſetur ex principiis entis patet, quia negatio diuiſionis, quam ſupra ens addit vnum, fundatur in ipſa ratione entis, vnumquodque enim dicitur vnum inquantum eſt ens, vnde manifeſtum eſt quod vnum eſt paſſio adæquata entis. p.p q 11 a.p. c 4.met l.p 10.met.l. 2

Ad primum ergo dicendum, quod nihil prohibet id, quod eſt vno modo diuiſum, eſſe alio modo indiuiſum, ſicut quod eſt diuiſum ſecundum ſpeciem, eſt indiuiſum ſecundum genus, & ſic contingit aliquid eſſe vno modo vnum, alio modo multa, ſed tamen ſi ſit indiuiſum ſimpliciter, vel quia eſt indiuiſum ſecundum id, quod pertinet ad eſſentiam rei, licet ſit diuiſum quantum ad ea, quæ ſunt extra eſſentiam rei, ſicut quod eſt vnum ſubiecto, & multa ſecundum accidentia: vel quia eſt indiuiſum in actu, & diuiſum in potentia, ſicut quod eſt vnum toto, & multa ſecundum partes, huiuſmodi erit vnum ſimpliciter, & multa ſecundum quid. Si vero aliquid è conuerſo ſit indiuiſum ſecundum quid, & diuiſum ſimpliciter, vt pote quia eſt diuiſum ſecundum eſſentiam, & indiuiſum ſecundum rationem, vel ſecundum principium ſiue cauſam, erunt multa ſimpliciter, & vnum ſecundum quid, vt quæ ſunt multa numero, & vnum ſpecie, vel vnum principio: ſic igitur ens diuiditur per vnum, & multa, quaſi per vnum ſimpliciter, & multa ſecundum quid: nam & ipſa multitudo non continetur ſub ente, niſi contineatur aliquo modo ſub vno. Dion. enim. vlt. cap. diui. n. dicit quod non eſt multitudo non participans vno, ſed quæ ſunt multa partibus, ſunt vnum toto, & quæ ſunt multa accidentibus, ſunt vnum ſubiecto, quæ ſunt multa numero, ſunt vnum ſpecie, & quæ ſunt ſpeciebus multa, ſunt vnum p.p q 11 a p ad 2. vid caiet.

genete, & quæ ſunt multa proceſſibus; ſunt vnum principio.

3 p.16 a 4. ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod oppoſita poſſunt conuenire eidem & de eodem prædicari, non tamen ſecundum idem. Cum ergo vnum opponatur multitudini, tamquam indiuiſum in ſe, & diuiſum ab alio, & hæc non ſumantur reſpectu eiuſdem, nam indiuiſum, quod dicit vnum, eſt reſpectu vnius entis in ſe,

q 4. a. 3.

diuiſum vero, quod ſignificat multitudo, competit eidem enti reſpectu alterius entis, non autem reſpectu ſui, vt dictum eſt, poterit vnum opponi multitudini, & tamen vnum conuerti cum ente tamquam eius adæquata paſſio.

ARTICVLVS IV.

Vtrum vnum ſupra ens addat quid poſitiuum, an vero quid negatiuum.

p.d.24 q.p a 3.arg.5 quol x.a p.arg p. q.de pot a.7 arg x.p.d 24 arg p quol. x.arg.3.

VIdetur quod vnum ſupra ens addat aliquid poſitiuum. Priuatio enim nunquam conſtituit habitum, ſed multitudo conſtituitur ex vnitatibus, ergo vnum non dicit quid negatiuum.

2 Præterea ſi vnum dicit quid negatiuum, non poteſt dicere aliam negationem, quam negationem multitudinis, ſed rurſum multitudo dicit negationem vnitatis, ergo vnitas dicit negationem negationis, ſed negatio negationis nihil eſt niſi ſecundum intellectum, qui poteſt multiplicare in infinitum, ergo ſi vnitas dicit negationem, non erit realiter in rebus, ſed tantum in intellectu. & ſic non poſſent dici à parte rei plures res, vel vna res, quod eſt falſum.

q.de pot. arg.17.

3 Præterea vnum ſe habet ad multa, vt menſura ad menſuratum, vnde relatiue opponitur multis, ſed in relatiue oppoſitis vtrumque dicit quid poſitiuum, ergo vnum ſupra ens addit quid poſitiuum.

arg.15.

4 Præterea ſi vnum ſignificat quid negatiuum, puta remotionem multitudinis, oportet quod vnum opponatur multitudini, ſicut priuatio habitus eſt naturaliter prior priuatione. & etiam ſecundum rationem, quia priuatio non poteſt definiri niſi per habitum, ergo multitudo erit prior vno ſecundum naturam, & ſecundum rationem, quod eſt falſum.

arg.16 & p d 24 a.3 arg 3 & 4. p.p.q. 30.1. 2.arg 3.q de pot.

5 Præterea ſi vnum negat diuiſionem, vel multitudinem, cum hæc rurſum ſignificet negationem vnitatis, & indiuiſionis, ſequitur quod ſit circulatio in ratione confundens intellectum, & nihil certificans, quod eſt inconueniens; relinquitur ergo quod vnitas ſignificet quid poſitiuum, & non quid negatiuum.

quol.x a. p arg.2.

6 Præterea Numerus, vel multitudo ſequitur diſtinctionem, ſi ergo vnitas non diceret rem aliquam poſitiuam, nec in rebus creatis eſſet realis diſtinctio, quod eſt falſum, nec in diuinis, quod eſt hæreſis Sabelliana.

q de pot.a.7 arg 11

7 Præterea vnum dicit perfectionem ſimpliciter, cum vnitas attribuatur enti, cui nulla imperfectio conuenit: ſed negatio, vel priuatio non dicit perfectionem ſimpliciter cum habeat rationem mali, ergo vnum non dicit formaliter quid negatiuum, ſed quid poſitiuum.

ibid. arg. 2. ſed contra p.d.24 q p. a 3 arg.p. ſed contra p.d 24 arg.2 ſed contra.

Sed contra eſt, quod ſecundum Philoſophum vnũ opponitur multitudini, ſicut priuatio habitui 10. met. t.8 ſed priuatio non dicit quid poſitiuum, ergo nec vnum dicit quid poſitiuum.

2 Præterea dicit Philoſophus 5. met. t.8 quod vnum dicitur ex eo, quod non diuiditur; ſed hoc eſt negatio tantum, ergo vnum nihil poſitiuum dicit

3 Præterea vnum ſupra ens non addit aliquid ſecundum rem, quia ſic res non eſſet vna per ſuam eſſentiam, addit ergo aliquid ſecundum rationem tantum, ſed quod eſt ſecundum rationem tantum vel eſt negatio, vel relatio, cum ergo vnum ſupra ens non addat aliquam relationem, quia ad aliquid non dicitur, videtur quod addat negationem. quol.x.a p arg.1 ſed contra

Reſpondeo dicendum, quod de vno, & multis diuerſa reperiuntur apud Philoſophos, nam quidam non diſtinguentes inter vnum, quod conuertitur cũ ente, & vnum quod eſt principium numeri, dixerunt neutro modo dictũ vnum aliquid ſupra ſubſtantiam addere, ſed vtroque modo dictum ſignificare ſubſtãtiam rei: ex quo ſequitur, quod numerus, qui ex vnis componitur, ſit ſubſtantia omnium rerum, quæ eſt opinio Pythagoræ, & Platonis, quidã vero ſimiliter non diſtinguentes inter vnum, quod conuertitur cũ ente, & vnum, quod eſt principium numeri crediderunt è contrario, quod vtrolibet modo dictum vnũ adderet aliquod eſſe accidentale ſupra ſubſtantiam, & per conſequens oporteret, quod multitudo eſſet aliquod accidens pertinens ad genus quantitatis & hæc fuit poſitio Auic. Alij vero Philoſophi, vt Ariſtot. & Auer. dicunt quod vnum, & multa, quæ diuidunt ens, non ſunt idem cum vno, quod eſt principium numeri, & cum multitudine, quæ eſt ſpecies quantitatis. & hoc rationabile eſt, primo quia non conuenit aliquid contentum ſub inferiori eſſe differentiam ſuperioris, ſicut rationale non eſt differentia ſubſtantiæ, vnde nec multitudo, quæ eſt ſub quantitate, poteſt eſſe differentia entis ſimpliciter. Secundo quia ſi vnum, quod conuertitur cum ente, aliquid poſitiuum adderet, daretur proceſſus in infinitum Si enim vnum per aliquid poſitiuum additum enti eſt vnum, cum illud ſit etiam vnum, per aliquam aliam vnitatem eſſet vnum, demum quia cum diuiſio multitudinem cauſet, indiuiſio vero vnitatem, oportet ſecundum rationem diuiſionis de vno, & multis iudicium ſumi. Eſt autẽ quędam diuiſio, quæ omnino genus quãtitatis excedit, quæ ſcilicet eſt per aliquam oppoſitionem formalem, quæ nullã quantitatem concernit, vnde oportet, quod multitudo hanc diuiſionem conſequens, & vnũ, quod hanc diuiſionem priuat, ſint maioris communitatis, & ambitus, quam genus quantitatis. Eſt autem & alia diuiſio ſecundum quantitatem, quę genus quantitatis non tranſcendit, vnde & multitudo conſequens hanc diuiſionem, & vnitas eã priuans ſunt in genere quantitatis: quod quidem vnum aliquid accidentale addit ſupra id, de quo dicitur, quod habet rationem menſuræ, alias numerus ex vnitate conſtitutus non eſſet aliquod accidens, nec alicuius generis ſpecies: vnum vero, quod conuertitur cum ente, non addit ſupra ens niſi negationem diuiſionis, non quod ſignificet ipſam diuiſionem tantum, ſed ſubſtantiam eius cum ipſa. Eſt enim vnum idem quod ens indiuiſum, & ſimiliter multitudo correſpondens vni, nihil addit ſupra res multas niſi diſtinctionem, quæ in hoc attenditur, quod vna earum non eſt alia. quod quidem non habent ex aliquo ſuperaddito. ſed ex proprijs formis. Patet ergo quod vnum, quod conuertitur cũ ente, ponit quidem ipſum ens, ſed nihil ſuperaddit niſi negationem diuiſionis, multitudo autem ei correſpondens addit ſupra res, quæ dicuntur multæ, quod vnaquæque earum ſit vna, & quod vna earum non ſit altera, in quo conſiſtit ratio diſtinctionis: & ſic, cum vnum addat ſupra ens vnam negationem, ſecundum quod aliquid eſt indiuiſum in ſe, & multitudo addat duas negationes prout ſcilicet aliquid eſt in ſe indiuiſum, & diuiſum à quocunque alio, ſeu quatenus vnum non eſt alterum; nec vnum, quod eſt paſſio entis, dicet quid

q de pot. a. 7. c p d 24. q.p a 3 c, p. p.q 10 a 3.c. quol.x.a. p. c.

poſitiuum, nec multitudo illi correſpondens, ſed vtrumque dicet quid negatiuum.

q. de pot. a. 7 c. & ad 10. Ad primum ergo dicendum, quod vnum non conſtituit multitudinem ex parte priuationis, ſed ex parte, qua ponit ens. Vnum enim, & multa quatenus includunt in ſua ſignificatione ens, & ea, de quibus dicuntur, poſitiue accipiuntur; quatenus vero ſuper ea, de quibus dicuntur, ſuperaddunt diſtinctionem, & inſtinctionem, atque adeo negationes, vt dictum eſt, remotiue, ſeu negatiue accipiuntur in rebus.

id. 1 4. ad p. Ad ſecundum dicendum, quod in multitudine eſt negatio, ſecundum quod vna res diſtinguitur ab alia per negationem: vnde in multitudine eſt negatio, vel priuatio realis, ſecundum quod vna res non dicitur eſſe alia, & huiuſmodi diſtinctionem per negationem negat negatio importata in ratione vnius. Vnde dico quod negatio iſta, in qua perficitur ratio vnitatis, non eſt niſi negatio rationis tantum; omnis enim reſpectus, qui eſt entis ad negationem, vel ad non ens, non eſt niſi rationis; vnde relatio, qua refertur ens ad non ens, non eſt niſi in ratione; & ſimiliter priuatio, qua de ente negatur non ens, eſt in ratione tantum, vt priuatio priuationis, vel negatio negationis, & ſic patet quod tam in creatis rebus, quam in diuinis perſonis, non ponimus diſtinctionem ſecundum rationem tantum, quia dicimus quod vnum ſuppoſitum realiter non eſt aliud, & vna perſona realiter non eſt alia.

q. de pot. ad 17. in c. Ad tertium dicendum, quod vnum, quod eſt principium numeri, comparatur ad multitudinem, vt menſura ad menſuratum, quod quidem vnum poſitiuum aliquid ſupra ſubſtantiam addit, vt dictum eſt.

ibid. ad 15. Ad quartum dicendum, quod diuiſio eſt cauſa multitudinis, & eſt prior ſecundum intellectum, quam multitudo. Vnum autem dicitur priuatiue reſpectu diuiſionis, cum ſit ens indiuiſum, non autem reſpectu multitudinis, vnde diuiſio eſt prior ſecundum rationem, quam vnum, ſed multitudo poſterior: Quod ſic patet, primum enim, quod in intellectum cadit, eſt ens. Secundo vero eſt negatio entis; ex his autem duobus ſequitur tertio intellectus diuiſionis; ex hoc enim quod aliquid intelligitur ens, & intelligitur non eſſe hoc ens, ſequitur in intellectu quod ſit diuiſum ab eo. Quarto autem ſequitur in intellectu ratio vnius prout ſcilicet intelligitur hoc ens non eſſe in ſe diuiſum. Quinto autem ſequitur intellectus multitudinis, prout ſcilicet hoc ens intelligitur diuiſum ab alio, & vtrumque ipſorum eſſe in ſe vnum. Quantumcunque, enim aliqua intelligantur diuiſa, nõ intelligetur multitudo, niſi quodlibet diuiſorum intelligatur eſſe vnum, & ſic etiam patet quod non erit circulus in definitione vnius, & multitudinis: nam vnum non eſt remotiuum multitudinis, ſed diuiſionis, quę eſt prior ſecundum rationem, quam

ad prac. arg. vnum vel multitudo, vt dictum eſt, multitudo autem non remouet vnitatem, ſed diuiſionem circa vnumquodque eorum, ex quibus conſtat multitudo. Vnde patet reſponſio ad quintum.

quol. 10. a. p. ad 2. in a. & ad arg. Ad ſextum dicendum, quod obiectio illa procederet, ſi nullo modo vnũ, & multitudo aliquid ponerent realiter in rebus ſiue creatis, ſiue diuinis: ponunt autem ens, & rem diſtinctam, vel indiſtinctam, quantum ad hoc, quod ens includitur in ratione vnius, vt dictum eſt.

q. 9. de pot. a. 7. ad 11. Ad ſeptimum dicendum, quod ſicut dicitur in 5. met. priuatio dicitur tripliciter, vno modo proprie, quando remouetur aliquid ab aliquo, quod natum eſt illud habere, & in quo tempore eſt natum habere, ſicut carere viſu eſt priuatio viſus in homine. Alio modo cõmunius, quando remouetur ab aliquo quod ipſum quidem non eſt natum habere, ſed genus illius ſicut ſi non habere viſum dicatur eſſe priuatio viſus in talpa. Tertio modo communiſſime, quando remouetur ab aliquo id, quod a quocunque alio natum eſt haberi, non tamen ab ipſo, nec ab alio ſui generis, ſicut ſi non habere viſum dicatur eſſe priuatio viſus in planta, & hæc priuatio medium eſt inter priuationem veram, & ſimplicem negationem, habens commune aliquid cum vtraque, cum priuatione quidem vera in hoc, quod eſt negatio in aliquo ſubiecto, vnde non competit ſimpliciter non enti, cum negatione vero ſimplici in hoc, quod non requirit aptitudinem in ſubiecto per hunc autem modum vnum priuatiue dicitur; & poteſt ſimili modo etiam in diuinis prædicari, ſicut & alia, quæ ſimili modo prædicantur in diuinis, vt inuiſibilis, immenſus, & huiuſmodi.

QVÆSTIO XIII.

De Menſura.

Quia vero ſecundum Philoſophum vnum habet rationem menſuræ ideo videndum eſt de menſura.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR DVO.

1 *Vtrum vnum habeat rationem menſuræ.*

2 *Vtrum ratio menſuræ conueniat tantum quantitati.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum vnum habeat rationem menſuræ.

Videtur quod vnum non habeat rationem menſuræ; vbi enim eſt menſura ibi eſt numerus: at vnum prout eſt paſſio entis, non pertinet ad numerum ſicut principium eius, ergo vnum non habet rationem menſuræ. 5. met. l. 8.

2 Præterea menſura nihil eſt aliud quam id quo quantitas rei cognoſcitur: ſed vnum non eſt de ratione quantitatis vt ſupra dictum eſt, ergo vnum non habet rationem menſuræ. q. 11. a. 1 c. 10. met. l. 2.

3 Præterea vnum non eſt cauſa aliorum, ergo non poteſt eſſe menſura. 5. met. l. 8.

Sed contra eſt authoritas Philoſophi 5. met. t. 12. & 10. met. t. 2. aſſerentis vnum habere rationem menſuræ. 10. met. l. 1.

Reſpondeo dicendum, quod vnum habet rationem menſuræ: cuius ratio eſt quia vnum eſt ad quod terminatur diuiſio: Ea vero ex quibus eſt ſubſtantia vniuſcuiuſque, cognoſcuntur per diuiſionem ſiue reſolutionem totius in componentia, ſiue ſint partes ſecundum quantitatem, ſiue ſint partes ſecundum ſpeciem, vt materia & forma, & elementa corporum mixtorum; Et ideo oportet, id quod eſt per ſe vnum, cum ſit indiuiſibile, eſſe menſuram qua cognoſcitur res, quia quod in ſingulis eſt primum in compoſitionem, & vltimum in reſolutionem, eſt indiuiſibile, & per hoc cognoſcitur res, vt dictum eſt. Sed tamen non ſimiliter in omnibus inuenitur indiuiſibile, ſed quędam ſunt omnino indiuiſibilia: ſicut vnitas quæ eſt principium numeri. Quædam vero non ſunt omnino indiuiſibilia ſecundum ſen- ibidem.

ſum, ſed ſecundum quod voluit authoritas inſtituentium tale aliquid pro menſura: ſicut menſura pedalis, quæ quidem indiuiſibilis eſt proportione, ſed non natura. Ratio autem quare menſuram oportet eſſe aliquid indiuiſibile, eſt quia ſcilicet, hoc eſt certa menſura à q̃ua non poteſt aliquid auferri vel addi. Et ideo vnum eſt menſura certiſſima, quia vnum quod eſt principium numeri, eſt omnino indiuiſibile, nullamque additionem vel ſubſtractionem ſuſcipiens manet vnum: ſed menſuræ aliorum generum imitantur hoc vnum quod eſt indiuiſibile, aliquid minimum accipientes pro menſura ſecundũ quod poſſibile eſt. Quia ſi acciperetur aliquid magnum vt pote ſtadium, in longitudinibus, & talentum in ponderibus, lateret ſi aliquod modicum ſubſtraheretur, vel adderetur, & ſemper in maiori menſura hoc magis lateret quam in minori. Et ideo omnes accipiunt hoc pro menſura tam in humidis, vt oleum & vinum; quam in ſiccis, vt eſt granum & hordeum: & in ponderibus & dimenſionibus, quæ ſignificantur per graue & per magnitudinem, quod primo inuenitur tale vt ab eo non poſſit aliquid auferri ſenſibile vel addi quod lateat. Quod patet inductione per omnia. In genere enim conſonantiarum, eſt vnum quod eſt dieſis, quod eſt minimum in conſonantijs. Dieſis enim eſt ſemitonium minus. Diuiditur enim tonus in duo ſemitonia inæqualia, quorum vnum dicitur dieſis. In vocibus autem vnum primum & minimum eſt litera vocalis, aut conſonans, & magis vocalis quam conſonans. Et in grauitatibus ſiue ponderibus, eſt aliquid minimum, quod eſt menſura ſcilicet vncia vel aliquid huiuſmodi. Et in motibus eſt vna prima menſora quæ menſurat alios motus, ſimpliciſſimus & velociſſimus, ſicut eſt motus diurnus. Sunt autem duo circa hæc conſideranda. Primum quod licet id quod eſt menſura habeat rationem vnius, inquantum accedit ad indiuiſibilitatem, non tamen neceſſarium eſt vnum numero eſſe quod menſurat, ſed aliquando plura ſont meſurantia, ſicut in melodijs ſunt duæ dieſes, id eſt duo ſemitonia, ſed propter paruitatem non diſcernitur ſecundum auditum: nam ſenſus non percipit differentiam valde paruorum, ſed eorum differentia percipitur in rationibus, id eſt ſecundum diuerſas rationes proportionum, quia ex diuerſis proportionibus numeralibus cauſantur. Similiter etiam voces quibus etiam menſuramus plures ſunt. Quantitas enim vnius metri, vel vnius pedis menſuratur ex diuerſis ſyllabis, quarum aliæ ſunt breues, & aliæ longæ: ſimiliter etiam eſt diameter circuli, vel quadrati & etiam latus quadrati, & qualibet magnitudo menſuratur duobus: non enim inuenitur quantitas ignota niſi per duas quantitates ignotas. Secundum quod conſiderandum eſt circa menſuram eſt, quod menſura ſemper debet eſſe cognata, ſcilicet eiuſdem naturæ vel menſuræ cum menſurato. Sicut magnitudinum menſura, debet eſſe magnitudo, & non ſufficit quod conueniat in natura communi, ſicut omnes magnitudines conueniunt: ſed oportet eſſe conuenientiam menſuræ ad menſuram, in natura ſpeciali, ſecundũ vnumquodque, ſic quod longitudinis ſit longitudo menſura; latitudinis latitudo; vox vocis, grauitas grauitatis; & vnitatum vnitas.

5. met. l. 8. q. 13. a. 2. c. Ad primum ergo dicendum, quod eſſe menſuram eſt propria ratio vnius, ſecundum quod eſt principium numeri. Hoc autem non eſt idem cum vno quod cõuertitur cum ente vt ſupradictum eſt. Ratio enim illius vnius in ſola indiuiſione conſiſtit: huiuſmodi autem vnius eſt menſuratione. Sed tamen hæc ratio menſuræ licet primo conueniat vni, quod eſt principium numeri, tamen per quandam ſimilitudinem deriuatur ad vnum in alijs generibus, vt 10. met. Philoſophus oſtendit, & ſecundum hoc ratio menſuræ inuenitur in quolibet genere, vt infra dicetur. Hæc autem ratio menſuræ conſequitur rationem indiuiſionis, ſicut habitum eſt. Et ideo vnum non omnino æquiuoce dicitur de eo quod conuertitur cum ente, & de eo quod eſt principium numeri, ſed ſecundum prius & poſterius, & per hoc patet ad ſecundum.

Ad tertium dicendum, quod ad hoc quod aliqua menſurentur per aliquod vnum, non requiritur quod illud vnum ſit cauſa entum omnium, ſed quod ſit ſimplicius. P. P. q. 10. a. 6. ad 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum ratio menſuræ conueniat tantum quantitati.

Videtur quod ratio menſuræ non conueniat tantum quantitati: datur enim menſura in ponderibus, & grauitatibus & velocitatibus at grauitas & velocitas non ſunt in genere quantitatis, ergo non datur tantum menſura in genere quantitatis. 5. met. l. 8. 10. met. l. 2.

2 Præterea dicit Philoſophus 10. met t. 4. quod ſcientia dicitur menſura rerum ſcibilium, & ſenſus rerum ſenſibilium: ſed nec ſcientia nec ſenſus ſunt in genere quantitatis, ergo ratio menſuræ non tantum conuenit quantitati. 1. met. l. 2.

3 Præterea menſuratum dicitur à menſura: ergo vbi eſt menſuratum ibi eſt menſura: at non tantum menſuratum eſt in genere quantitatis, ergo nec menſura. a. d. 1. q. 1. a. 2. ad 1.

4 Subiectum menſuratur accidente: ſed accidens non omne eſt in genere quantitatis, ergo idem quod prius. ibid.

5 Præterea datur menſura in conſonantijs: ſcilicet dieſis, vt dictum eſt: at illis non proprie conuenit quantitas, ergo ratio non conuenit tantum quantitati. ibid.

Sed contra eſt quod dicit Philoſophus 10. met t. 2. & 3. quod menſura eſt quo primo cognoſcitur quantitas, ergo maxime proprie conuenit menſuræ ratio quantitati. 10 met. l. 2.

Reſpondeo dicendum, quod cum indiuiſibile in quolibet genere ſit menſura, vt ſupra dictum eſt, maxime dicitur in hoc quod eſt eſſe primam menſuram cuiuſlibet generis. Et hoc maxime proprie dicitur in quantitate, & inde deriuatur ad alia genera ratio menſuræ. Menſura autem nihil aliud eſt quam id quo quantitas rei cognoſcitur: quantitas vero rei cognoſcitur per vnum & numerum. Per vnum quidem, ſicut cum dicimus vnum ſtadium, vel vnum pedem. Per numerum autem, ſicut cum dicimus tria ſtadia vel tres pedes. Vlterius autem omnis numerus cognoſcitur per vnum, eo quod vnitas aliquoties ſumpta quemlibet numerum reddit. Ergo cum vnum quod eſt principium numeri habeat proprie rationem menſuræ, vt ſupra dictum eſt, & omnis quantitas cognoſcatur per vnum: ſequitur quod menſura proprie conueniat quantitati. Ex quo patet vlterius quod vnum & menſura primo inuenitur in diſcreta quantitate, quæ eſt numerus, quia id quo primo cognoſcitur quantitas, eſt ipſa vnitas, quæ eſt principium numeri, & habet proprie rationem menſuræ. Nam vnum in alijs ſpeciebus quantitatis, non eſt ipſum vnum, ſed aliquid cui accidit vnum, ſicut dicimus vnam manum, aut vnam magnitudinem: vnde ſequitur quod vnum & menſura priua- ibid a. præced.

tine inueniatur in quantitate diſcreta, hinc autẽ ex numero & vno quod eſt principiũ numeri deriuatur menſura, in alias ſpecies quantitatis & dicitur menſura in illis id quo primo cognoſcitur vnũquodque eorum, & hoc exemplificat Philoſophus in tribus generibus, ſcilicet in dimenſionibus, quæ ſunt ſcilicet longitudo, latitudo & profunditas, & in ponderibus, & in motibus, dicens quod hoc modo deriuatur ratio menſuræ à numero ad alias quantitates, quod ſicut vnum quod eſt menſura numeri, eſt indiuiſibile, ita in omnibus alijs generibus quantitatis aliquod vnum indiuiſibile eſt menſura & principium. Sicut in menſura linearum vtuntur homines quaſi indiuiſibili menſura pedali, id eſt vnius pedis; & in ponderibus vncia, quæ eſt minimum in illis: & in motibus motu ſimplici, id eſt vniformi & velociſſimo, qui habet minimum de tempore. exinde autem tranſſumptum eſt nomen menſuræ ad omnia genera, vt illud quod eſt primum in quoli-
1.d.8.q.4. a.1.ad 3. bet genere, & ſimpliciſſimum & perfectiſſimum dicatur menſura omnium quæ ſunt in genere illo, eo quod vnumquodque cognoſcitur habere de veritate generis, plus & minus, ſecundum quod magis accedit ad ipſum vel recedit. Vt album in genere colorum: & in genere ſubſtantiæ, illud quod habet eſſe perfectiſſimum & ſimpliciſſimum ſcilicet Primum ens, non ſicut contentum in genere eorum, quorum dicitur menſura, ſed ſolum ſicut principium, habens in ſe omnem perfectionem generis: ſicut vnitas in numeris: diuerſi mode tamen, quia vnitate non menſurantur niſi numeri, ſed Primum ens eſt menſura non tantum ſubſtantialium perfectionum, ſed omnium quæ ſunt in omnibus generibus, ſicut ſapientiæ, virtutis, & huiuſmodi. Et huius ratio eſt, quia licet vnitas non ſit in genere numeri ſicut ſpecies illius generis, continetur tamen in illo genere determinato ſicut principium: non autem Primum ens, ſed in quocumque genere eſt ratio entis, habet rationem principij, vt ſupra dictum eſt.
q.8.a.1.& 10. met.l.2. Vlterius ratio menſuræ ad alia deriuatur, quæ tamen magis menſurantur quam menſurent: cum enim dictum ſit quod menſura eſt qua quantitas rei cognoſcitur, inde eſt quod ſcientia dicitur menſura rerum ſcibilium, & ſenſus rerum ſenſibilium; quia ipſis aliquid cognoſcimus, ſenſu ſcilicet ſenſibilia, & ſcientia ſcibilia, ſed ſecundum rei veritatem magis menſurantur quam menſurent. Non enim quia nos aliquid ſentimus, aut ſcimus, ideo ſic eſt in rerum natura, ſed quia ſic eſt in rerum natura, ideo vere aliquid ſcimus aut ſentimus, vt dicitur 9. met. t. 21. & ſic accidit nobis quod in ſentiendo, & ſciendo menſuramur per res quæ extra nos ſunt. Nobis autem cognoſcentibus, & menſurantibus, ſicut aliquo alio nos menſurante, cognoſcimus quanti ſumus in quantitate corporali, per menſuram cubitalem applicatam nobis, & ſic ſicut cubitus exterius appoſitus eſt menſura quantitatis corporalis noſtræ, ita res ſcitæ vel per ſenſum apprehenſæ, ſunt menſuræ per quas poteſt ſciri verum vere cognoſcamus aliquid per ſenſum vel per intellectum. Si qua vero ſcientia eſt quæ eſt cauſa rei ſcitæ, oportet quod ſit eius menſura: vt ſcientia artificis eſt menſura artificiatorum, quia vnumquodque artificiatum ſecundum hoc perfectum eſt quod attingit ad ſimilitudinem artis. Et hoc modo ſe habet ſcientia Dei reſpectu omnium. Sic ergo ex his patet quod de ratione vnius eſt quod ſit menſura. Et quod hoc maxime proprium eſt prout eſt in quantitate, deinde in qualitate, & in alijs generibus: quia id quod eſt menſura debet eſſe indiuiſibile, aut ſecundum quantitatem aut ſecundum qualitatem, aut ſimpliciter aut ſecundum quid.

Ad primum ergo dicendum, quod pondera ſeu grauitates & velocitates pertinent ad qualitatem, 10.met.l.2.
& ad quantitatem, ſed alio & alio modo. Grauitas enim & velocitas habent aliquid commune in contrarijs, quia ſcilicet in vno contrariorum inuenitur alterum; nam graue eſt aliquo modo leue, puta aqua reſpectu terræ, & è conuerſo leue eſt aliquo modo graue, puta aer reſpectu ignis: & velox eſt aliquo modo tardum: vtrumque enim eorum eſt duplex, ſicut graue vno modo dicitur abſolute, ſcilicet quod habet inclinationem vt feratur ad medium, ſine hoc quod conſideretur quantum habeat de tali inclinatione, & ſic non pertinet ad genus quantitatis, nec competit ei menſurari. Alio modo dicitur graue per comparationem ad aliud, ſcilicet quod excedit alterum in inclinatione prædicta, vt ſcilicet dicamus quod terra eſt grauis in comparatione ad aquam, & plumbum in comparatione ad lignum. Sic igitur ratione huius exceſſus inuenitur aliqua ratio quantitatis & mẽſuræ. Et ſimiliter velox dicitur dupliciter. vno modo abſolute, ſcilicet quod habet motum quemcumque; & alio modo quod habet exceſſum motus: hoc modo competit ſibi ratio quantitatis, alio modo non.

Ad ſecundum patet ſolutio ex dictis. in corp. artic.

Ad tertium dicendum, quod in omnibus in 1.d.19.q.1.a.2.
quibus inuenitur diuerſa ratio menſurandi, oportet ad 2.
eſſe diuerſas menſuras proprias, in quibus tamen nomen menſuræ à quantitate deriuatur.

Ad quartum dicendum, quod menſura eſt du- 2.d.2.q.1.a.1.
plex, vna intrinſeca cui conuenit multiplicari ad 2.ad 1.
multiplicationem menſurati, & huiuſmodi menſura eſt accidens in ſubiecto, quod multiplicatur pro multiplicatione ſubiecti, ſicut etiam plures lineæ ſunt quæ menſurant longitudinem plurium corporum æqualium. Eſt autem quædam menſura extrinſeca quam non eſt neceſſe multiplicari ad multiplicationem menſuratorum, ſed eſt in vno ſicut in ſubiecto, ad quod multa menſurantur, ſicut multi panni menſurantur ad longitudinem vnius vlnæ: & multi motus ad numerum vnius primi motus, & huic menſuræ proprie conuenit nomen & ratio menſuræ, ab illa tamen deriuatur ad alia, ſicut dictum eſt.

Ad quintum dicendum, quod quia ex veloci- 10 met.l.2.
tate & grauitate motuum contingit grauitas & acuitas in ſonis vt determinatur in muſica, ideo à quantitate quæ eſt in motu, deriuatur nomen & ratio menſuræ ad muſicam.

QVÆSTIO XIIII.

De multitudine.

Quia eſt eadem ſcientia oppoſitorum ſecundum Philoſophum 4. met. t. 4. multitudo vero opponitur vnitati, vt dicitur 5. & 10. met. ideo conſequenter poſt conſiderationem de vno videndum eſt de multitudine.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR DVO.

1 *Vtrum vnum & multa opponantur.*
2 *Vtrum vnum & multa opponantur oppoſitione contrarietatis.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum vnum & multa opponantur.

p.p.q.11 a.2 arg.1. in cap.9.de no.l.2. VIdetur quod vnum & multa non opponantur. Nullum enim oppoſitum prædicatur de ſuo oppoſito: ſed omnis multitudo eſt quodammodo vnum: ſicut dicit Diony. cap. 9. de di.no. ergo vnum non opponitur multitudini.

p.p.arg.2. 10.met.l.4. 2 Præterea nullum oppoſitum conſtituitur ex ſuo oppoſito: ſed vnum conſtituit multitudinem: ergo non opponitur multitudini.

p.p.arg.3. 10.met l.8. 3 Præterea vnum vni eſt oppoſitum, ſed multo opponitur paucum: ergo non opponitur ei vnum.

p.p.arg.4. 10.met.l.4. 4 Præterea ſi vnum opponitur multitudini: opponitur ei ſicut indiuiſum diuiſo: & ſic opponetur ei vt priuatio habitui. Hoc autem videtur inconueniens quia ſequeretur quod vnum ſit poſterius multitudine, & definiatur per eam, cum tamen multitudo definiatur per vnum. Vnde erit circulus in definitione quod eſt inconueniens; non ergo vnum & multa ſunt oppoſita.

p.p.arg.ſed contra. Sed contra, quorum rationes ſunt oppoſitæ, ipſa ſūt oppoſita ſed ratio vnius conſiſtit in indiuiſibilitate: ratio vero multitudinis diuiſionem continet. Ergo vnum & multa ſunt oppoſita.

10.met.l.4. Reſpondeo dicendum, quod vnum opponitur multis ſicut indiuiſibile diuiſibili, aut indiuiſum diuiſo. Ratio enim multitudinis conſiſtit in hoc quod eſt eſſe diuiſa ab inuicem, aut diuiſibilia: diuiſa quidem, quia quæ ſunt diuiſa actu à ſe inuicem ſeparata ſunt, & propter hoc multa dicuntur. Diuiſibilia autem propter ea quæ non ſunt actu ſeparata, ſed appropinquant ſeparationi ſicut humida, vt aer & aqua, & alia his ſimilia in quibus propter facilitatem diuiſionis, multitudinem dicimus; dicitur enim multa aqua, & multus aer. Ratio vero vnius conſiſtit in hoc quod eſt eſſe indiuiſibile, aut non eſſe diuiſum. Dicitur enim & continuum vnum, quia non eſt actu diuiſum licet ſit diuiſibile, ſic ergo vnum opponitur multitudini, non quidem quodlibet cuilibet: ſed cum dicatur vnum multipliciter vt ſupra dictum eſt, tot modis dicitur multitudo: quia quoties dicitur vnum oppoſitorum, toties dicitur & reliquum vt dicitur infra. Vnde aliqua dicuntur multa propter hoc quod non ſunt continua: & hæc multitudo opponitur ei quod eſt vnum quia eſt continuum. Alia dicuntur multa propter hoc quod materiam habent diuiſam ſecundum ſpeciem: ſiue intelligamus de materia proxima, ſiue de vltima, id eſt in quam fit vltimo reſolutio. Per diuiſionem quippe materiæ proximæ dicuntur multa vinum & oleū: per diuiſionem vero materiæ remotæ, vinum & lapis. Et ſi materia accipiatur tam pro materia naturæ quam pro materia rationis, hæc multitudo opponitur vnitati qua dicitur vnum ſubiecto, & genere. Alia vero dicuntur multa, quæ habent rationes: quod quid eſt eſſe dicentes, plures & hæc multitudo opponitur vnitati qua quid eſt vnum ratione & definitione. Quod autem perfecto modo dicitur vnum opponitur multitudini, qua aliquid eſt multum ſecundum quod eſt diuiſibile: ſic ergo patet per omnes modos vnius quod vnum opponitur multitudini.

5.met.l.8.

q.16.a 4 q. 4 c.

p.p. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod nulla priuatio tollit totaliter eſſe, quia priuatio eſt negatio in ſubiecto ſecundum Philoſophum 4. met. t. 4. ſed tamen omnis priuatio tollit aliquod eſſe & ideo in ente ratione ſuæ communitatis accidit quod priuatio entis fundatur in ente: quod non accidit in priuationibus formarum ſpecialium, vt viſus vel albedinis vel alicuius huiuſmodi: & ſicut eſt de ente ita eſt de vno & bono quæ conuertuntur cū ente. Nam priuatio boni fundatur in aliquo bono: & ſimiliter remotio vnitatis fundatur in aliquo vno. Et exinde contingit quod multitudo eſt quoddā vnum, & malum eſt quoddam bonum: & non ens eſt quoddam ens. Non tamen oppoſitum prædicatur de oppoſito, quia alterum horum eſt ſimpliciter & alterū ſecundum quid. Quod enim ſecundum quid eſt ens (vt in potentia) eſt non ens ſimpliciter, id eſt actu: vel quod eſt ens ſimpliciter in genere ſubſtantiæ, eſt non ens ſecundum quid, quantum ad aliquod eſſe accidentale. Similiter ergo quod eſt bonum ſecundum quid, eſt malum ſimpliciter, vel è conuerſo: & ſimiliter quod eſt vnum ſimpliciter eſt multa ſecundum quid.

Ad ſecundum dicendum, quod duplex eſt totum quoddam homogeneum, quod componitur ex ſimilibus partibus: quoddā vero heterogeneum quod componitur ex diſſimilibus partibus, in quolibet autem toto homogeneo, totum conſtituitur ex partibus habentibus formam totius, ſicut quælibet pars aquæ eſt aqua: & talis eſt conſtitutio continui ex ſuis partibus. In quolibet autem toto heterogeneo, quælibet pars caret forma totius. Nulla enim pars domus eſt domus, nec aliqua pars hominis eſt homo. Et tale totum eſt multitudo. In quantum ergo pars eius non habet formam multitudinis, componitur multitudo ex vnitatibus, ſicut domus ex non domibus: non quod vnitates conſtituant multitudinem ſecundum id quod habent de ratione indiuiſionis, prout opponuntur multitudini, ſed ſecundum hoc quod habent de entitate: ſicut & partes domus conſtituunt domum per hoc quod ſunt quædam corpora, non per hoc quod non ſunt domus. ad 2.

Vel dic quod ipſum vnum ſecundum quod conſideratur vt in ſe perfectum & ſpeciem quandam habens, opponitur multitudini, quia quod eſt vnum non eſt multa, neque è contra. Prout vero conſideratur vt non completum ſecundum ſpeciem & formam, ſic non opponitur multitudini, ſed eſt pars eius. 10.met l.24.

Ad tertium dicendum, quod multum accipitur dupliciter. Vno modo abſolute & ſic opponitur vni. Alio modo ſecundum quod importat exceſſum quendam, ſiue ſignificat pluralitatem excedentem vel ſimpliciter, vel per reſpectum ad aliquid: ſimpliciter quidem, ſicut dicimus aliqua eſſe multa, eo quod excedunt pluralitatem quæ ſolet communiter in rebus ſui generis reperiri: vt ſi dicamus multam pluuiam, quando vltra communem curſum pluit. Per reſpectum autem ad aliquid, vt ſi dicamus decem homines multos in comparatione ad tres: & ſimiliter paucum dicitur pluralitas deficiens à pluralitate excedenti. Alio modo dicitur multū abſolute, ſicut numerus dicitur quædam multitudo, & ſic multum opponitur tantum vni, non autem pauco. Nam multa ſecundū hanc ſignificationē ſunt quaſi plurale eius quod dicitur vnum, vt ita dicamus vnū & multa, ac ſi diceremus vnum & vna pluraliter, ſicut dicimus album & alba, & ſicut menſurata dicuntur ad menſurabile, nam multa menſurantur per vnum, & ſecundum hanc ſignificationem à multis dicuntur multiplicia: manifeſtum eſt enim quod ſecundum quemlibet numerum dicitur aliquid multipliciter, ſicut à binario duplum, & à ternario triplum, & ſic de alijs. Vnuſquiſque enim numerus eſt multa hoc modo, quia refertur ad vnum, & quia quodlibet menſurabile eſt vno, & hoc ſecundum quod multa opponuntur vni, non autem ſecundum p.p. ad 3 10. met l.8.

quod opponuntur pauco; vnde & ipſa duo quæ ſunt numarus quidam ſont multa ſecundum quod multa opponuntur vni: ſed ſecundum quod multa ſignificant pluralitatem excedentem, duo non ſunt multa, ſed ſunt pauca nihil enim eſt paucius duobus, quia vnum non eſt paucum. Paucitas enim eſt pluralitas habens defectum, prima vero pluralitas habens defectum eſt dualitas, vnde dualitas aſt prima paucitas.

p.p.ad 4. 10. metl.4. Ad quartum dicendum, quod vnum priuat multitudinam inquantum in ratione multorum eſt quod ſint diuiſa. Vnde oportet quod diuiſio ſit origo vnitatis non ſimpliciter, ſed ſecundum rationem noſtræ apprehenſionis. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt quod ea quæ ſunt priora ſecundum naturam & magis nota; ſunt poſteriora & minus nota quoad nos, eo quod rerum notitiam per ſenſum accipimus. Compoſita autem & confuſa prius cadunt in ſenſum vt dicitur in primo phyſ. & inde eſt quod cōpoſita prius cadunt in noſtrā cognitionem; ſimpliciora autem quæ ſunt priora & notiora ſecundum naturam caduot in cognitionem noſtram per poſterius: inde eſt quod prima rerum principia non definimus niſi per negationes poſteriorum, ſicut dicimus quod punctum eſt cuius pars non eſt: & Deum cognoſcimus per negationes, inquantum dicimus Deum incorporeum eſſe, immobilem, infinitum. ibid & q. 9. de pot, a, 7. ad 15. Sic igitur licet vnum ſit prius ſecundum naturam diuiſione, tamen ſecundum cognitionem noſtram definitur & nominatur ex priuatione diuiſionis Sed multitudo etiam ſecundum rationem conſequenter ſe habet ad vnum (licet fortitan ſecundum ſenſum ſit prior, quia multitudo eſt magis ſenſibilis quam vnum) quia diuiſa non intelligimus habere rationem multitudinis, niſi per hoc quod vtrique diuiſorum attribuimus vnitatem. Vnde vnum ponitur in definitione multitudinis, non autem multitudo in definitione vnius, ſed diuiſio cadit in intellectu ex ipſa negatione entis; diuiſio enim quæ præſupponitur ad rationem vnius ſecundum quod conuertitur cum ente, non eſt diuiſio quantitatis continuæ quæ præintelligitur vni quod eſt principium numeri ſed eſt diuiſio quam cauſat contradictio, prout hoc ens & illud dicantur diuiſa ex eo quod hoc non eſt illud; ſic ergo primum in intellectu noſtro cadit ens. Secundo quod hoc ens non eſt illud ens, & ſic ſecundo apprehendimus diuiſionem, tertio vnum, quarto multitudinem.

ARTICVLVS II.

Vtrum vnum & multa opponantur vt contraria.

4.met.l 3. Videtur quod vnum & multa non opponantur vt contraria, dicit enim Philoſophus 4. met t. 4. quod priuatio eſt de ratione vnius, ergo vnum & multa opponuntur priuatiue.

5.met.l.8. 2 Præterea vnum habet rationem menſuræ, & multitudo ei oppoſita habet rationem menſuratæ, ſed menſura & menſuratum opponuntur oppoſitione relatiua, ergo vnum & multa opponuntur oppoſitione relatiua.

op.37.c 4. 3 Præterea contrarietas eſt oppoſitio in genere: ſed vnum & multa abſolute ſumpta non ſunt in genere: vnum enim hoc ſenſu conuertitur cum ente. & tot ſunt ſpecies vnius quot entis, vt dicitur 4. met. t. 4. ergo vnum & multa non opponuntur oppoſitione contrarietatis.

1.d.24 q.1 a 3.arg.2. 4 Præterea contraria ſecundum vtrumque terminum ponunt aliquid, ſed in oppoſitione vnius & multorum eſt vtrobique negatio. Primo ex parte vnius quia negat diuiſionem, ſecundo ex parte multitudinis ſecundum quod vna res diſtinguitur ab alia per negationem: ergo inter vnum & multa non poteſt eſſe contrarietas.

5 Præterea in contrarijs illud extremum quod eſt vt priuatio reſpectu alterius, eſt imperfectius & minus ponit, ergo ſi ſit contrarietas inter vnum & multa, cum vnum ſit extremum priuatiuū ſequetur quod ſit imperfectius, quod eſt abſurdum. ergo vnū & multa, non ſunt contraria. 10 met l 4 & 7.

Sed contra eſt authoritas Philoſophi 10. met. t. 9. aſſerentis vnum & multa opponi vt contraria. 10.met.l 4.

Reſpondeo dicendum, quod cum quatuor ſint oppoſitionis genera, quorum vnum eſt oppoſitio quæ dicitur ſecundum priuationem: manifeſtum eſt quod vnum & multa non opponuntur vt contradictio, neque ad aliquid, quæ ſunt duo genera oppoſitionis. ibid. Et quidem quod non opponantur ſecundum contradictionem, manifeſtum eſt quia, neutrum eorum verificatur de non ente, non ens enim neque vnum, neque multa eſt. Oporteret autem alteram partem contradictionis verificari tam de ente quam de non ente Similiter etiam manifeſtum eſt quod non opponantur vt ad aliquid dicta: nam vnum & multitudo dicuntur abſolute: videtur ergo quod opponantur oppoſitione priuatiua, opponuntur enim vt indiuiſibile & diuiſibile, quæ videntur opponi ſecundum priuationem. Concludit tamen Philoſophus poſtquam dixit quod vnum & multa opponuntur vt indiuiſibile, & diuiſibile, quod opponuntur vt contraria Oppoſitio enim quæ eſt ſecundum priuationem & habitum eſt principium oppoſitionis quæ eſt ſecundum contrarietatem vt infra patebit. Alterum enim contrariorum ſemper eſt priuatio, ſed non priuatio pura: ſic enim non participaret naturam generis, cum contraria ſint in eodem genere. Oportet igitur quod vtrumque contrariorum ſit natura quædam, licet alterum eorum participet naturam generis cum quodam defectu, ſicut nigrum ſe habet ad album. Quia igitur vnum non ſignificat priuationem puram, non enim ſignificat ipſam indiuiſionem, ſed ipſum ens indiuiſum, manifeſtum eſt quod vnum & multitudo, non opponuntur ſecundum priuationem puram & habitum, ſed ſicut contraria.

Ad primum ergo dicendum, quod in vno dicitur eſſe priuatio ſecundum quod in eius ratione includitur carentia alicuius, quæ carentia quia eſt negatio in ſubiecto alias non ens vnum dici poſſet, inde eſt quod vnum ſe trahit ad naturam priuationis; ſed hoc non impedit quo minus vnum & multa opponantur contrarie. 4 met l 3.

Ad ſecundum dicendum, quod vnum & multitudo quę opponuntur relatiue ſecundū rationē menſuræ & menſurati, non ſunt vnum & multa quæ conueniunt enti vt ens: ſed eſt vnum & multitudo quæ ſunt in genere quantitatis, ſicut patet ex ſupra dictis. 10 met l 8 ſciendum eſt tamen quod pluralitas ſiue multitudo abſoluta, quæ opponitur vni quod conuertitur cum ente, eſt quaſi genus numeri, q.12 a 2 &. quia numerus nihil aliud eſt quam pluralitas, & multitudo menſurabilis vno: ſic igitur vnum ſecundum quod ſimpliciter dicitur ens indiuiſibile, cōuertitur cum ente: ſecundū autem quod accipit rationem menſuræ, ſic determinatur ad aliquod genus quantitatis in qua propria inuenitur ratio menſuræ. Et ſimiliter pluralitas vel multitudo, ſecundum quod ſignificat entia diuiſa, non determinatur ad aliquod genus. Secundum autem quod ſignificat aliquod menſuratum determinatur ad genus quantitatis, cuius ſpecies eſt nume-

rus, & ideo dicit Philoſ. 10. met. quod numerus eſt pluralitas menſurata vno, & quod pluralitas eſt quaſi genus numeri. Et non dicit quod ſit ſimpliciter genus, quia ſicut ens genus non eſt, ita nec vnum quod conuertitur cum ente, nec pluralitas ei oppoſita: ſed eſt quaſi genus, quia habet aliquid de ratione generis, inquantum eſt communis. ſic igitur accipiendo vnum quod eſt principium numeri, & habat rationem menſuræ, & numerum qui eſt ſpecies quantitatis, & eſt multitudo menſurata vno, opponuntur vnum & multa, non vt contraria, ſicut dictum eſt de vno quod conuertitur cum ente: & de pluralitate ſibi oppoſita: ſed opponuntur ſicut aliqua eorum quæ ſunt ad aliquid, quorum ſcilicet vnum dicitur relatiue quia alterum refertur ad ipſum: ſic igitur opponitur vnum & numerus, inquantum vnum eſt menſura, & numerus eſt menſurabilis. Et quia talis eſt natura horum relatiuorum quod vnum poteſt eſſe ſine altero, ſed non è conuerſo: ideo hoc inuenitur in vno & numero, quia ſi eſt numerus oportet quod ſit vnum, ſed non oportet quod vbicumque eſt vnum quod ſit numerus.

10 met. l. 6. Ad tertium dicendum, quod vnum & multa ſunt contraria, non quælibet, ſed ſunt prima contraria ad quæ omnia alia reducuntur. Nam ad vnum & multa reducuntur æquale, ſimile & diſſimile, idem & diuerſum. Differentia autem diuerſitas quædam eſt, & contrarietas eſt differentia quædam vt dicetur infra, & ſic patet quod omnis contrarietas reducitur ad vnum & multa: & ideo neceſſe eſt quod non ſint in genere, niſi dicatur quod ſunt ſub ente quaſi ſub genere. Nec ſunt tantum prima contraria vnum & multa, ſed etiam prima priuatiua r cum enim in omnibus contrarijs alterum habeat priuationem incluſam oportet fieri reductionem contrariorum, non tantum ad contraria prima, ſed etiam ad priuatiua prima, inter quæ præcipue eſt vnum: & ſic vnum & multa ſecundum quod oppoſita, non tantum non ſunt in genere vt ſunt contraria prima, ſed etiam eo quod ſunt priuatiua prima, quæ tamen ſunt ſub ente quaſi ſub genere. (margin: 4 met. l. 2.)

q. 9 de pot. a. 7 e quol. 10. a. 1. ad 5. 1. d. 24. q. 1. a. 3 ad 1. a. 4. c. Ad quartum dicendum, quod in multitudine duplex eſt negatio: cũ enim duo ſint in multitudine, ſcilicet quod vna res non ſit alia, inquantum quælibet diſtinguitur ab alia; & quod vnaquæque ſit indiuiſa & vna ſequitur quod in multitudine ſit duplex negatio: ſed negatio qua in multitudine vnaquæque res eſt indiuiſa in ſe, non eſt alterius rationis à negatione quæ eſt in vno, & non reperitur in multitudine, niſi quatenus & ipſum vnum reperitur in multitudine quia neceſſe eſt quod in illa vnumquodque ſit vnum. ſed negatio qua vna res diſtinguitur ab alia, conuenit multitudini inquantum multitudo eſt, & eſt negatio ſeu priuatio realis, ſecundum quod vna res non dicitur eſſe alia, & huiuſmodi diſtinctionem per negationem negat negatio importata in ratione vnitatis: vnde negatio iſta, in qua perficitur ratio vnitatis non eſt niſi negatio rationis tantum, vt ſupra dictum eſt eſt: omnis (margin: q. 12. a. 2. ad 2.) enim reſpectus qui eſt entis ad negationem vel ad non ens non eſt niſi rationis. vnde relatio qua refertur ens ad non ens, non eſt niſi tantum in ratione, vt & ſimiliter priuatio qua de ente negatur non ens eſt in ratione tantũ vt priuatio priuationis, vel negationis ſic ergo eſt quidem negatio ſeu priuatio in vtroque extremo oppoſitionis vnius & multorum, ſed non pura. (margin: q. 9. de pot. a. 7 c.) Vnum enim quod conuertitur cum ente non ſignificat indiuiſionem tantum, ſed ſubſtantiam eius cum ipſa, eſt enim vnum idem quod ens indiuiſum: & ſimiliter de multitudine vnde cum ex vtraque parte ſit aliquid reale debent eſſe contraria, ſicut patet de albo & nigro, licet enim in vtroque poſſit aliqualiter reperiri negatio inquantum album eſt non nigrum, & nigrum eſt non album: tamen hoc non impedit quominus ſint contraria propter rationem allatam.

Ad quintum dicendum, quod vt ex dictis patet, vnum non importat negationem niſi in ratione. Vnde ſecundum rem magis ſe habet ad poſitionem quã multitudo, in qua importatur realis negatio, ſecundum quam res à re diſtinguitur. ad 24. q. 3 a. 3 ad 2.

QVÆSTIO XV.

Deinde conſiderandum eſt de iis quæ conſequuntur ad multa, ſcilicet inæquali, diſſimili diuerſo & differenti.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR DVO.

1. *Vtrum diſſimile inæquale diuerſum & differens ſint idem*
2. *Vtrum pluralitatis cauſa ſit alteritas.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum diſſimile, inæquale, diuerſum & differens ſint vnum & idem.

VIdetur quod diſſimile, inæquale, diuerſum & differens ſunt vnum & idem, ſicut enim ſe habet æquale ad idem, ita ſe habet inæquale ad diuerſum: idem enim opponitur diuerſo, vt dicitur 10. (margin: 10. met. l. 4.) met. & æquale inæquali. at idem & æquale, ſunt vnum & idem: Philoſophus enim afferens exemplum tertij modi ſecundum quem aliquid dicitur idem, dicit vt æquales lineæ rectæ, & iſagonia & tetragonia ergo ſecundum Philoſophum æquale & idem ſunt vnum & per conſequens inæquale: & diuerſum.

2 Præterea quæcumque differunt diuerſa ſunt: ibid. ergo differentia & diuerſitas ſunt vnum & idem. 5 met. l. 12.

3 Præterea dicitur 10. met. t. 11. quod omne ad ibid. omne eſt idem aut diuerſum: ergo vnumquodque ad aliud comparatum eſt aliud aut diuerſum. at quæ ſunt diſſimilia, & inæqualia, & differentia non ſunt idem, ergo ſunt diuerſa. ergo diſſimile, inæquale, differens, & diuerſum ſunt vnum & idem.

Sed contra eſt authoritas Philoſophi, hæc quatuor à ſe inuicem diſtinguentis 10. met. a. t. 10. ibid.

Reſpondeo dicendum quod hæc quatuor, ſcilicet (margin: 10. met. l. 4.) diſſimile inæquale, diuerſum & differens ſunt inter ſe differentia: & quidem quantum ad tria prima differentiam eorum accipere poſſumus ſecundũ differentiam ſuorum oppoſitorum ad inuicem ſcilicet ſimilis, æqualis & eiuſdem. Ad cuius euidentiam (margin: q. 11 a. 2. c.) ſciendum eſt quod ex quo vnum & ens idem ſignificant, & idem ſunt realiter, vt ex ſupradictis patet, (margin: 4 met. l. 2.) & eiuſdem ſunt ſpecies eędem, oportet quod tot ſint ſpecies vnius quot ſunt entis, & ſibi inuicem reſpondentes Sicut enim partes entis ſunt ſubſtantia, qualitas, & quantitas, &c. ita & partes vnius ſunt idem æquale, & ſimile: idem enim, vnum in ſubſtantia eſt; ſimile, vnum in qualitate; æquale, vnum in quantitate. Et ſecundum alias partes entis poſſent ſumi aliæ partes vnius ſi eſſent nomina poſita; ſic ergo manifeſtum eſt quod idem pertinet ad ſubſtan- (margin: 10 met. l. 4.) tiam nec proprie dicitur niſi de ſubſtantia; ſimile (margin: 5. met. l. 11. & 12.) de qualitate; æquale vero de quantitate: ſicut au-

tem hæc tria ſcilicet idem, ſimile, æquale ſequuntur ad vnum; ita diuerſum, diſſimile, & inæquale, quæ ſunt eorum contraria, ſequuntur ad multa: vnde habent differentiam ad inuicem ſecundum quod illa: ita quod diuerſum proprie dicatur de ſubſtantia, diſſimile de qualitate, inæquale autem de quantitate: ſed ſciendum quod diuerſum licet proprie ſequatur pluralitatem ſubſtãtiæ, ſicut idem ſequitor vnitatem eius, nihilominus quia ſubſtantia eſt radix aliorum generum, illud quod eſt ſubſtantiæ transfertur ad omnia alia genera ſicut patet de eo quodquid eſt, quod licet ſecundum Philoſophum 7. met. proprie tantum dicatur de ſubſtantia, tamen transfertur ad accidentia. ſic ergo patet horum trium differentia quia ſcilicet diuerſum proprie ſequitur pluralitatem ſubſtantiæ: diſſimile ſequitur pluralitatem qualitatis: inæquale vero pluralitatem quantitatis. Differens autem & diuerſum in hoc differunt quod id quod eſt differens ab aliquo opottet quod per aliquid ſit differens. Vnde neceſſe eſt vt præter id quo differunt ſit aliquid idem in illis quo non ſic differunt. Hoc autem quod eſt idem in pluribus vel eſt genus vel eſt ſpecies, vnde omne differens differt aut genere aut ſpecie. Genere quidẽ differũt quorũ non eſt cõmunis materia licet enim materia non ſit genus, tamen ab eo quod eſt materiale in re ſumitur ratio generis: ſicut natura ſenſibilis eſt materialis in homine reſpectu rationis: & ideo illud quod non communicat in natura ſenſibili cum homine eſt alterius generis, & quia ea quæ non communicant in materia, non generantur ad inuicem, ſequitur ea genere eſſe diuerſa quorum non eſt generatio adinuicem: ſpecie vero differentia dicuntur, quorum eſt idem genus, & ſecundum formam differunt. ſic ergo quod eſt differens ab aliquo oportet quod per aliquid ſit differens, ſed quæ ſunt diuerſa non eſt neceſſe per aliquid eſſe diuerſa. Poſſunt enim eſſe diuerſa ſe ipſis. Ex quibus manifeſtum eſt qualiter differant diſſimile, & inæquale, diuerſum & differens.

10. met l 4. Ad primum ergo dicendem, quod exemplum illud quod affertur a Philoſopho eſt ſecundum opinionem eorum quia ponebant quantitates eſſe ſubſtantias rerum, ſecundum quam quidem opinionem plures lineæ rectæ, ſunt ſicut plura ſuppoſita in genere ſubſtantiæ, menſura autem lineæ eſt ſicut ſpecies eius, vnde multæ lineæ rectæ æquales ſunt vnum ſecundum hanc ſuppoſitionem; ſicut diuerſa ſuppoſita ſunt vnum quæ communicant in vna ratione ſpeciei. Et quia Mathematici vtuntur lineis in abſtractione, apud eos plures lineæ æquales rectæ accipiuntur vt vna, & ſimiliter plura tetragona quæ ſunt æqualia quantitate, & iſagonia, id eſt æqualium angulorum accipiuntur vt idem.

ibid. Ad ſecundum dicendum, quod omnia quæ differunt diuerſa ſunt inquantum per aliqua differũt quæ non eſt neceſſe per alia differre, quia ſe ipſis diuerſa eſſe poſſunt, & ideo non quæcumque diuerſa ſunt differunt.

ibid 5. met l. 11. Ad tertium dicendum, quod diuerſum tribus modis dicitur ſecundum Philoſophum, ſicut & idem cui opponitur: idem enim, vt dicitur hic 10. met dicitur etiam tribus modis. Cum enim idem ſit vnum in ſubſtantia, ſubſtantia autem dupliciter dicatur, ſcilicet ipſum ſuppoſitum & natura ſiue ſpecies, tripliciter dicitur idem. Vel ſecundum ſuppoſitum ſolum vt hoc album & hoc muſicum, ſi Socrates ſit albus vel muſicus. Vel ſolum per naturam ſuppoſiti, vel rationem aut ſpeciem eius: ſicut Socrates & Plato ſunt idem humanitate. Vel ſecundum vtrumque, ſicut Socrates eſt idem Socrates. Idem ergo primo modo dictum dicitur idem ſecundum numerum, quod aliquando dicimus ipſum, ſicut Socrates eſt homo & ipſum eſt album. Cum enim hoc pronomen ipſum ſit relatiuum, relatiuum autem idem ſuppoſitum referat, vbicumque ponitur hoc quod dico ipſum, deſignat quod ſit idẽ ſuppoſitũ numero. Per oppoſitũ ergo ad idem hoc modo dictum, primo modo diuerſum dicitur omne quod eſt aliud, ſicut hoc quod dico Ipſum eſt relatiuum identitatis, ita hoc quod dico Aliud, eſt relatiuum diuerſitatis: & ſecundum hunc modum quo dicitur diuerſum, verum eſt quod vnum quodque ad aliud comparatum aut eſt idem aut diuerſum. Alius modus eſt quando non eſt vna materia & vna ratio, ſicut tu, & propinquus tibi diuerſi eſtis. Tertius modus eſt ſicut in mathematicis, vt ſi dicantur lineæ inæquales diuerſæ. Sed diuerſa proprie quatenus diſtinguuntur à differentibus, ſunt ea quæ in nullo conueniunt: vnde ſeipſis neceſſario ſunt diuerſa non aliquo alio. 5. met l 11.

ARTICVLVS II.

Vtrum pluralitatis cauſa ſit alteritas ſeu diuerſitas.

VIdetur quod pluralitatis cauſa non ſit alteritas vt refert Boetius in lib. de Tri vt enim dicitur in Arithmetica eiuſdem Boëtij. Omnia quæcumque ſumma rerum natura conſtructa ſunt, numerorum videntur eſſe ratione formata. hoc enim fuit principale in animo conditoris exemplar: & hoc conſonat ei quod dicitur Sapient. 11. Omnia in pondere, numero, & menſura diſpoſuiſti: ergo pluralitas ſiue numerus eſt primum inter res creatas, & non eſt eius aliqua cauſa quærenda. op 70 q 4. a. 1, arg 1.

2 Præterea vt dicitur in lib. de cauſ. Prima rerum creatarum eſt eſſe, ſed ens primo diuiditur per vnum & multa, ergo multitudine nihil eſt prius niſi ens, & vnum, ergo non videtur eſſe verum quod aliquid ſit eius cauſa. arg. 2.

3 Præterea pluralitas vel circuit omnia genera, ſecundum quod diuiditur contra vnum, quod eſt conuertibile cum ente, vel eſt in genere quantitatis, ſecundum quod condiuiditur vni quod eſt principium numeri. ſed alteritas eſt in genere relationis. Relationes autem non ſunt cauſæ quantitatum, ſed potius è conuerſo: multo etiam minus relatio eſt cauſa eius quod eſt in omnibus generibus: quia ſic eſſet cauſa ſubſtantiæ: ergo alteritas nullo modo eſt cauſa pluralitatis. arg 3.

4 Præterea contrariorum contrariæ ſunt cauſæ. ſed identitas & alteritas, ſiue diuerſitas ſunt oppoſita, ergo habent oppoſitas cauſas, ſed vnitas eſt cauſa identitatis, vt patet ex ſupra dictis & ex 5. met. ergo pluralitas vel multitudo eſt cauſa diuerſitatis, ergo alteritas non eſt cauſa diuerſitatis. arg 4 / 5. præcel in c.

5 Præterea alteritatis principium eſt accidentalis differentia: huiuſmodi enim differentiæ ſecundum Porphyrium faciunt alterum. ſed non in omnibus in quibus eſt pluralitas inuenitur accidentalis differentia, nec etiam differentia qualiſcumque. Quædam enim ſunt quæ accidentibus ſubijci non poſſunt vt formæ ſimplices. quædam vero ſunt quæ in nullo conueniunt. Vnde non poſſunt differentia dici, vt patet ex dictis, & per Philoſophum 10. met. ergo non omnis pluralitatis cauſa eſt alteritas. arg 5. / art. præc. & ad

Sed contra eſt quod diuiſio eſt cauſa multitudinis: ſed diuiſio in diuerſitate vel alteritate conſiſtit, ergo diuerſitas vel alteritas cauſa pluralitatis eſt. arg 1 ſed contra.

2 Præterea pluralitas non conſtituitur niſi per receſſum ab vnitate, ſed ab vnitate non recedit arg 2.

aliquid

aliquid niſi per diuiſionem, cum ex hoc aliquid dicatur vnum quod eſt indiuiſum, vt patet 10. metaph. ergo diuiſio pluralitatem conſtituit: & ſic idem quod prius.

4. præc op. 70. q. 4. a. 1. c. Reſpondeo dicendum, quod ſicut patet ex dictis & ex Philoſopho 10 met. Plura dicitur aliquid ex hoc quod eſt diuiſibile vel diuiſũ. Vnde omne illud quod eſt cauſa diuiſionis, oportet ponere cauſam pluralitatis. Cauſa autem diuiſioni aliter accipienda eſt in poſterioribus & compoſitis, & in primis & ſimplicibus. In poſterioribus nãque & compoſitis cauſa diuiſionis quaſi formalis id eſt ratione cuius fit diuiſio, eſt diuerſitas ſimplicium & primorum, quod patet in diuiſione quantitatis. Diuiditur enim vna pars lineæ ab alia per hoc, quod diuerſum habent ſitum, quod eſt quaſi formalis differentia quantitatis continue poſitionem habentis. Patet etiam in diuiſione ſubſtantiarum. Diuiditur enim homo ab aſino per hoc quod habet diuerſas differentias conſtitutiuas. Sed diuerſitas qua diuiduntur poſteriora compoſita, ſecundum priora & ſimpliciora, præſupponit pluralitatem primorum & ſimplicium. Ex hoc enim homo & aſinus habent diffrentias quod rationale & irrationale non ſunt vna, ſed plures differentiæ. Nec poteſt ſemper dici quod illius pluralitatis ſit alia diuerſitas aliqua prior & ſimplicior cauſa, quia ſic eſſet abire in infinitum. Et ideo pluralitatis & diuiſionis priorum & ſimplicium cauſam debemus alio modo aſſignare. Sunt enim huiuſmodi ſecundum ſeipſa diuiſa. Non poteſt autem eſſe quod ens diuidatur ab ente, inquantum eſt ens. Nihil autem diuiditur ab ente niſi non ens. Similiter etiam ab hoc ente non diuiditur hoc ens, niſi per hoc quod in hoc ente includitur negatio illius entis. Vnde in primis terminis propoſitiones negatiuę ſunt immediatæ, quaſi negatio vnius ſit in intellectu alterius. Primum etiam cauſatum in hoc facit alteritatem cum cauſa, quod non attingit ad eam. Et ſecundum hoc quidam poſuerunt quodam ordine pluralitatem ab ipſo vno cauſari: vt ab vno procedat primo vnum quod cum cauſa pluralitatem conſtituat, & ex eo iam poſſunt duo procedere: vnum ſecũdum ipſum, aliud ſecundũ coniunctionẽ eius ad cauſam. Quod dicere non cogimur, cum vnum aliquid poſſit primum in aliquo imitari, in quo alterũ deficit ab eo, & deficere in quo alterum imitatur: & ſic poſſunt inueniri plures primi effectus in quorũ quolibet eſt & negatio cauſæ, & negatio effectus alterius ſecundum idem, vel ſecundum remotiorem diſtantiam in vno & eodem. Sic igitur patet quod pluralitatis vel diuiſionis ratio prima ſiue principium eſt ex affirmatione vel negatione, vt talis ordo originis pluralitatis intelligatur, quod primo ſint intelligẽda ens & non ens, ex quibus ipſa prima diuiſa conſtituũtur, & per hoc ſunt plura. Vnde ſicut primum ens inquantum indiuiſum eſt, ſtatim inuenitur vnũ: ita poſt diuiſionem entis & non entis, ſtatim inuenitur pluralitas primorum ſimplicium, hanc autem pluralitatẽ ſequitur ratio diuerſitatis, ſecundum quod manet in ea ſuæ cauſæ virtus, ſcilicet oppoſitionis entis. Ideo enim vnum plurium diuerſum dicitur alteri comparatum, quia non eſt illud. Et quia cauſa ſecunda non producit effectum, niſi per virtutem cauſæ primæ: ideo pluralitas principiorum non facit diuiſionẽ & pluralitatem in ſecundis compoſitis niſi inquantũ manet inter ea virtus oppoſitionis primæ, quæ eſt inter ens & non ens, ex qua habet rationem diuerſitatis: & ſic diuerſitas primorum facit diuerſitatem ſecundorum. Et ſecundum hoc verum eſt quod Boet. dicit, quod alteritas eſt principium pluralitatis. Ex hoc enim alteritas in aliquibus inuenitur, quod eis diuerſa inſunt. Quamuis autem diuiſio pręcedat pluralitatem primorum, non tamen diuerſitas, quia diuiſio non requirit vtrumque condiuiſorum eſſe: cum diuiſio ſit per affirmationem & negationem. Sed diuerſitas requirit vtrumque eſſe ens, vnde pręſupponit pluralitatem. Vnde nullo modo poteſt eſſe quod pluralitatis primorum cauſa ſit diuerſitas, niſi diuerſitas pro diuiſione ſumatur: loquitur ergo Boëtius de pluralitate compoſitorum; quod patet ex hoc quod inducit probationem de his quæ ſunt diuerſa vel genere, vel ſpecie, vel numero: quod non eſt niſi compoſitorum.

Ad primum ergo dicendum, quod numerus in verbis illis oſtenditur eſſe prior rebus aliis creatis vel elementis, vel aliis huiuſmodi: non autem aliis intentionibus, vt pote affirmatione & negatione aut diuiſione & huiuſmodi. Nec tamen quilibet numerus eſt prior creatis omnibus. Sed numerus qui eſt cauſa omnis rei ſcilicet ipſe Deus qui ſecundum Auguſtinum eſt numerus omni rei ſpeciem præbens. ad 1.

Ad ſecundum dicendum, quod pluralitas communiter loquendo, immediate ſequitur ens: non tamen oportet quod omnis pluralitas, & ideo non eſt inconueniens ſi pluralitas poſteriorum cauſetur ex diuerſitate primorum. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod ſicut vnum & multa, ita idem & diuerſum, non ſunt propria vnius generis: ſed ſunt paſſiones entis inquantum eſt ens: & ideo non eſt inconueniens ſi aliquorum diuerſitas aliorum pluralitatem cauſet. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod omnem diuerſitatem præcedit aliqua pluralitas: ſed non omnem pluralitatem præcedit aliqua diuerſitas, ſed aliquam pluralitatem aliqua diuerſitas. Vnde & vtrumque verum eſt, ſcilicet, quod multitudo diuerſitatem faciat communiter loquendo, vt dicit Philoſophus. & quod diuerſitas in compoſitis facit pluralitatem vt dicit Boëtius. ad 4.

Ad quintum dicendum, quod Boetius accipit alteritatem pro diuerſitate quæ conſtituitur ex aliquibus differentiis, ſiue ſint accidentales, ſiue ſubſtantiales. Illa enim quæ ſunt diuerſa & non differentia, ſunt prima de quibus non loquitur Boëtius. ad 5.

QVÆSTIO XVI.

De oppoſitis.

Poſt conſiderationem eorum quæ ſequuntur ad multa videndum eſt de partibus ſecundarijs quæ continentur ſub differenti & diuerſo quæ ſunt partes primæ pluralitatis; hę autem ſecundariæ partes pluralitatis ſunt contraria quæ quia continetur ſub oppoſitis ideo videndum eſt abſolute de oppoſitis. 5. met. l. 15.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR Sex.

1 *Quot ſint oppoſitiones.*
2 *Vtrum contradictio ſit prima oppoſitio.*
3 *Vtrum oppoſitio ſecundum priuationem & habitum ſit vera & diſtincta oppoſitio*
4 *Hic quæruntur ſex 1. Vtrum contraria participent contradictionem 2. Vtrum oppoſitio priuatiua in contrarietate includatur. 3. Vtrum contrarietas ſit perfecta & maxima differentia. 4. Vtrum vnum vni*

ſit contrarium. 5. Vtrum ſi vnum contrariorum ſit in rerum natura neceſſe ſit eſſe & reliquum 6. Vtrum ſubſtantiæ ſint contrariæ.

5 *Hic quaruntur duo: Vtrum contraria habeant medium. 2. Vtrum differentia ſecundum ſpeciem ſit contrarietas.*

6 *Vtrum relatiua oppoſitio ſit vera oppoſitio.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſint quatuor oppoſitiones.

ſo.met.l.6. VIdetur quod non ſint quatuor oppoſitiones dicit enim Philoſophus 10.metaph t.15. quod prima contrarietas eſt habitus & priuatio, ergo oppoſitio ſecundum contrarietatem & ſecundum priuationem eſt vna & eadem, ergo non ſunt quatuor oppoſitiones.

op 37.c 2. 2 Præterea nigrum & non album ſunt idem, ſed non album & album ſunt contradictoria, & nigrum & album ſunt contraria, ergo contraria & contradictoria ſunt vnum & idem.

5 met l.18. Sed contra eſt, authoritas Philoſophi 5 met. t. 15. dicentis quod oppoſita dicuntur contraria, contradictio, & priuatio & habitus.

ibid. Reſpondeo dicendum, quod ſunt quatuor oppoſitiones, ſcilicet oppoſitio per contradictionem, per priuationem & habitum, per contrarietatem, & per relationem vel ſecundum relationem. Aliquid enim contra ponitur alteri vel opponitur, aut ratione dependentiæ, qua dependet ab ipſo, & ſic ſunt oppoſita relatiue. Aut ratione remotionis, quia ſcilicet vnum remouet alterum: quod quidem contingit tripliciter, aut enim totaliter remouet, nihil relinquens & ſic eſt negatio, ſecundum quam ſunt contradictoria, quatenus vnum negat quod alterum affirmat: aut relinquit ſubiectum ſolum, & ſic eſt priuatio: aut relinquit ſubiectum & genus & ſic eſt contrarium. Nam contraria non ſunt ſolum in eodem ſubiecto, ſed etiam in eodem genere.

10 met.l.6 Ad primum ergo dicendum, quod illud Philoſophi non ſic intelligendum eſt quod oppoſitio ſecundum contrarietatem, & oppoſitio ſecundum priuationem & habitum ſint vnum & idem, ſed quia principium contrarietatis eſt priuatio & habitus, quia ſcilicet in omni contrarietate priuatio & habitus includitur.

op.37.c 2. Ad ſecundum dicendum, quod non album & album non eſt contradictio abſoluta, vt cum dicitur Sortes eſt albus, Sortes non eſt albus, ſed eſt contradictio participata in contrariis, in albo ſcilicet & nigro, & ideo in omnibus talibus propoſitionibus vtrumque extremum eſt in genere, quod non conuenit contradictioni abſolutæ, vt dicit Philoſ. 10. met. 13.

ARTICVLVS II.

Vtrum contradictio ſit prima oppoſitio.

10 met.l. 5. VIdetur quod contradictio non ſit prima oppoſitio, ea enim maxime opponuntur quæ maxime differunt; ſed quæ maxime differunt ſunt contraria: contrarietas enim eſt differentia maxima & perfecta ſecundum Philoſophum 10 met. t 12. ergo maxima oppoſitio eſt oppoſitio ſecundum contrarietatem.

5 met l. 12. 10.met.16. 2 Præterea contrarietas eſt maxima diſtantia vt dicitur 5.met. 15. & 10.met. t.6. ſed vbi eſt maxima diſtantia ibi videtur eſſe maxima oppoſitio, ergo contrarietas eſt maxima oppoſitio.

10 met l.6. Sed contra eſt authoritas Philoſophi 10. met. t. 15. aſſerentis quod contradictio eſt prima oppoſitio.

Reſpondeo dicendum, quod cum quatuor ſint oppoſitiones, prima & maior inter alias eſt contradictio, cuius rationem aſſignat Philoſophus in lib. poſt. & 10. metaph. dicens quod contradictio eſt oppoſitio cuius ſecundum ſe non eſt medium. Medium enim oſtendit diſtantium conuenientiam & ideo minuit rationem oppoſitionis. Cum igitur in omnibus aliis oppoſitionibus ſit inuenire medium, ideo omnes diminuunt de ratione oppoſitionis contradictoriæ. Aliæ enim oppoſitiones medium habens, quædam tamen plus, quædam minus: & ſecundum hoc magis & minus participant de ratione oppoſitionis contradictoriæ, & conſequenter magis & minus opponuntur Primum enim in quolibet genere eſt cauſa omnium quæ ſunt in illo genere vt patet ex 10. met & ideo quanto magis aliquæ participant de ratione primi in genere oppoſitionum, tanto minus conueniunt in medio Conuenire autem in medio eſt dupliciter. Aliqua enim conueniunt in medio eiuſdem generis cũ eis, & iterum in medio materię: ſicut album & nigrũ conueniunt in medio colore, & iterum in ſubiecto Aliqua vero conueniunt in medio materiæ tantũ, ſicut contraria immediate, & habitus, & priuatio. Cõtraria nãque immediata ſubiectũ commune habent, & ſimiliter habitus & priuatio, ſed in his differentia eſt, quia in quibuſdã priuatiue oppoſitis, ſeruatur ordo reſpectu ſubiecti. & ideo non ſit reditus à priuatione ad habitum. Similiter de quibuſdã contrariis immediatis, ſicut eſt de quibuſdã infirmitatibus quę ſũt incurabiles, & tam in his quã in priuationibus nõ relinquitur aliqua virtus in ſubiecto ad habitũ, alia autem ſunt cõtraria immediata, ſicut eſt ſanitas & ægritudo quæ indifferenter licet ordine quodam reſpiciũt ſuum ſubiectum, & tamen per vnum eorum non aufertur potentia ad reliquum. In relatiua vero neutro modo eſt conuenientia, non enim conueniunt in ſubiecto. Idem enim non eſt pater & filius, ſecundum quod pater refertur ad filium. Nec conueniunt in medio ſui generis, cum non ſit in relatiuis magis & minus: habent tamen quendam ſpecialem modũ conueniendi, quia vnum illorum ſecundum illud quod eſt, dependet ad alterum. Relatiua enim ſe mutuo includunt, & ponunt. & perimunt, ſecundum Philoſophum In contradictoriis vero nihil horum reperitur. Non enim habent medium ſui generis, cum alterum extremum ſit non ens ſimpliciter extra omne genus; nec ſubiecto conuenire poſſunt; cum non ens ſubiectum habere non poſſit, nec etiam illud in quo ſaluatur perfecta ratio entis quod eſt ſubſtantia: nec cõueniunt ſecundum dependentiam ſuorum intellectuũ ſicut relatiua Ens enim non ponit ſuum oppoſitũ ſcilicet non ens, ſicut pater ponit filiũ, & ideo contradictio ſimpliciter ſecundũ ſe eſt non habens mediũ, vnde minime cõueniant contradictoria. Illud autem in quo inuenitur aliquid nõ permixtum contrario, eſt maximum & primum in illo genere & cauſa omniũ aliorũ Et ideo oppoſitio affirmationis & negationis cui non admiſcetur aliqua conuenientia, eſt prima & maxima oppoſitio, & cauſa omnis oppoſitionis & diſtinctionis, & ideo oportet quod in qualibet alia oppoſitione includatur affirmatio & negatio, ſicut primum in poſteriori. Vnde plura requiruntur ad alias oppoſitiones, quam ad oppoſitionem contradictionis quia ſe habent ex additione ad ipſam. ibid. & op. 37.c.2. 5 q.1.c. ad 1.

Ad primum ergo dicendũ, quod differre & opponi non ſunt idem: quę enim differunt, aliquo alio differunt, vt ſupra dictum eſt, at non eſt neceſſe, vt quę opponuntur aliquo alio opponantur, vt patet de ente & nõ ente: & ſic licet cõtrarietas ſit maxima & perfecta differentia, non ſequitur quod ſit maxima oppoſitio præcæ. 10.met l 5.

10.met.l.6. Ad ſecundum dicendum, quod contraria dicuntur maxime diſtare per reſpectum ad motum ſiue mutationem quæ eſt inter terminos oppoſitos, quia ſcilicet contrariū à quo, ſeu ex quo fit motus, eſt ſemper in diſpoſitione remota, quod non contingit in priuatione, quia quod natum eſt habere formam & non habet illam, dici poteſt eſſe priuatum, ſiue ſit in diſpoſitione propinqua ad formam illam ſiue in remota. Aliquid enim priuari dicitur albedine, ſi non ſit album, ſiue ſit pallidum, ſiue quocunque alio colore coloratum. Sed non ideo dicitur eſſe contrarium niſi quando eſt maxime diſtans ab albo ſcilicet quando eſt nigrum. Sed hæc maxima diſtantia non impedit quominus vtrumque extremum conueniat in ſubiecto & in genere, vnde non facit maximam oppoſitionem.

ARTICVLVS III.

Vtrum oppoſitio ſecundum priuationem & habitum ſit vera & diſtincta ab aliis oppoſitio.

ma. q. 29. a. 9 c. 1. p. q. 11. a. 4 ad. 1 q. 73 a. 5. c. Videtur quod oppoſitio ſecundum priuationem & habitum non ſit vera & diſtincta priuatio. Illa enim oppoſitio quæ ſuſcipit magis & minus eſt contrarietas vt patet ex 10. met. ſed oppoſitio ſecundum priuationem & habitum ſuſcipit magis & minus. ergo oppoſitio ſecundum priuationem & habitum non eſt diſtincta oppoſitio.

2. d. 12 in expo. tex. 2. Præterea priuatio ſecundum ſe vel eſt aliquid vel nihil, ſi aliquid; ergo vtrumqua extremum in oppoſitione priuationis & habitus ponit aliquid, & ſic illa oppoſitio pertinet ad contrarietatem: ſi nihil; ergo nihil differt à contradictione.

10. met. l. 6. 3 Præterea dicit Philoſophus 10. met. [illegible] priuatio contradictio quædam eſt ergo non eſt diſtincta oppoſitio.

op. 37 c. 1. 4 Præterea oppoſitio nihil eſt niſi elongatio potentiæ ab actu, ſicut calor facit potentiam ſui ſubiecti diſtare à frigido, ſed priuatio omnino remouet à ſuo ſubiecto potentiam ad ſubiectum, cum impoſſibile ſit habitum induci poſt priuationem: vnde non magis poteſt natura de cæco facere videntem, quam ex non ente ens: ergo non minus videtur opponi viſus & cæcitas, quam ens & non ens.

Tab. aurea vide priuatio num. 18. op. 37. 5 Præterea omnis oppoſitio præter primam debet eſſe in aliquo genere. At priuatio non poteſt eſſe in aliquo genere nec de eſſentia alicuius, ergo oppoſitio ſecundum priuationem & habitum non eſt vera oppoſitio.

5 met. l. 12. Sed contra eſt authoritas Philoſophi 5. met. t. 15. inter oppoſitiones illam quæ eſt ſecundum priuationem & habitum referentis.

op. 37 c. 2. Reſpondeo dicendum, quod oppoſitio ſecundum priuationem & habitum eſt vera & diſtincta oppoſitio, immediate ſequens oppoſitionem contradictoriam. Cum enim non habeat medium ſui generis, ſicut contraria aliqua habent, nec dependentiam ad inuicem ſicut relatiua, primum locum tenet poſt contradictionem, deficiens ab illa quod commune ſubiectum habet. In ea autem alterum extremū, priuatio ſcilicet, nihil ponit, vnde de ſe negatio eſt & non ens. Priuationes enim ſecundum Philoſophum ſunt de genere non entium. Sed quia non eſt negatio abſoluta, ſed talis habitus, qui requirit ſubiectum, ideo priuatio eſt negatio in ſubiecto. Priuatio enim de ſe eſt tanquam alterum extremum contradictionis, ſed ratione habitus quem ſequitur, determinatur ad ſubiectum & ad genus ſui habitus & ideo priuatio eſt negatio in genere. & etiam in ſubiecto, vt dictum eſt, ſed conſiderandum eſt quod non conueniunt omnino in ſubiecto: quia priuatio cum ineſt aufert à ſubiecto rationem contrarietatis prius habitæ cum habitus induci non poſſit hoc autem non facit omnis contrarietas. Vnde manifeſtum eſt priuatiue oppoſita maxime opponi & maxime attingere oppoſitionem contradictionis. Ex quo facile oſtenditur cur priuatio nata eſt opponi & quo modo Priuatio namque id quod oppoſitionis habet accipit à contradictoriis, vbi inuenitur negatio abſoluta, non eſſe ſcilicet. Vnde cum priuatio ſit in genere non entiū quantū in ſe eſt, quia de natura ſua attingit illius extremū contradictionis, etſi deficiat, quia omne quod eſt poſt, deficit à primo, & alterum extremum priuationis terminatur ad ſubiectum & ad genus priuatiuum, illud cui opponitur priuatio per ſe erit aliquod eſſe in ſubiecto. ſicut eſſe abſolutum, eſt cui opponitur non eſſe primo & per ſe in contradictione. Sicut ergo non eſſe, quod eſt alterum extremum contradictionis, opponitur ipſi eſſe abſolute, primo & per ſe, ei autem ad quod ſequitur ipſum eſſe ſimpliciter, ſicut formæ ſubſtantiali vel etiam materiæ, ex conſequenti ſolum opponitur: ita non eſſe in ſubiecto, quod eſt priuatio per ſe alicui eſſe opponitur, quod eſt natum reperiri in tali ſubiecto: ei autem ad quod ſequitur tale eſſe, id eſt habitui opponitur ex conſequenti. In ordine enim principiorum formalium primum eſt eſſe, vt infrà dicetur, quia eſſe eſt primus actus, nec aliquid deſignatur in actu niſi per eſſe. Non enim aliquis habet ſanitatem actu, niſi ſanitas ponatur eſſe in eo. Priuatio ergo ſecundum id quod oppoſitionem contradictionis attingit, non eſſe ſcilicet quod eſt negare primum actum directe, opponitur alicui eſſe, & ex conſequenti opponitur illi ad quod eſſe ſequitur: ſecundum vero quod deficit à contradictione, quia accipitur vt in ſubiecto, & per modum inhærentis, primo repugnat habitui, quia habitus eſt prior in inhærendo, forma enim per prius inhæret, & per ipſam ipſū eſſe: vnde conſiderando ipſam inhærentiam eſſe ſequitur formam: licet in ordine principiorum formalium primum ſit eſſe, vt dicetur infra. Sed manifeſtum eſt quod hoc debetur priuationi inquantum deficit à perfecta ratione oppoſitionis. Ex dictis ergo manifeſtum eſt quod plus ſequitur ad oppoſitionem priuatiuam quam contradictoriam: ſed tamen id quod addit oppoſitio priuatiua ſuper contradictionem non auget oppoſitionem ſed minuit.

Ad primum ergo dicendum, quod eſt duplex priuatio: quædam quæ eſt priuatio pura, ſicut tenebra quæ nihil lucis relinquit, & mors quæ non relinquit aliquid vitæ. Quædam vero priuatio eſt non pura, ſed aliquid relinquens. Vnde non ſolum eſt priuatio ſed etiam contrarium, ſicut ægritudo quæ non tollit totaliter commenſurationem ſanitatis, ſed aliquid eius, & ſimile eſt de turpi, & diſſimili, & inæquali, & falſo & omnibus ſimilibus. Et videntur huiuſmodi priuationes à præmiſſis differre quia primę priuationes ſunt quaſi in corrupto eſſe. Secundæ vero ſignificant quaſi in via corruptionis. Quia ergo in primis priuationibus totum priuatur, & id quod poſitiue dicitur non eſt de ratione priuationis, nec differt in talibus priuationibus quacūque ex cauſa vel quocumque modo aliquis priuetur vt propter hoc dicatur magis vel minus priuatus. Nō enim mortuus eſt minus, qui vno vulnere percuſſus interiit, quam qui duobus vel tribus. In ſecundis autem priuationibus, non totum priuatur, & quod poſitiue dicitur eſt de ratione eius quod dicitur priuatiue: & ideo talia recipiunt magis & minus ſecundum differentiam eius quod dicitur poſitiue, ſicut ægritudo dicitur maior, ſi fuerit cauſa tollens ſanitatem aut q. 2. de mal. a. 2. c. 1. 2. q. 73 a. 2. c.

maior, aut multiplicior: & idem eſt de turpitudine, ſi fuerit cauſa tollens commenſurationem membrorum, aut maior aut multiplicior. Breuiter ergo dicendum quod priuatio alia conſiſtit in priuarum eſſe & hæc non ſuſcipit magis & minus, alia in priuari, & hæc ſuſcipit. Adde quod licet priuatio non recipiat magis & minus, tamen ſecundum quod eius oppoſitum recipit magis & minus, etiam ipſa priuatiua dicontur recipere magis & minus. p.p.q.11 a. 4 ad 1.

2 d 12 in expo, text. Ad ſecundum dicendum, qood omnis priuatio quantum ad id quod ſignificatur per nomeo, eſt non ens: ſed tamen oportet quod aliquid præſupponatur, quia enim priuatio eſt negatio in ſobiecto apto nato vt in 4 met. dicitur, vnde præſupponitur ſubiectum & habilitas ipſius ad receptionem formæ qua priuatur: & ideo priuatio, puta tenebra quæ opponitur luci per modum priuationis, poteſt tripliciter ſumi, aut pro ipſo ſubiecto priuato, quod eſt aër obſcurus & ſic conſtat priuationem, puta tenebras aliquid eſſe. Secundo poteſt ſumi pro ipſa viriate ſubiecti per quã eſt receptiuum formæ, puta tenebra pro diaphaneitate, ſecundum quod non eſt perfecta per lucem: & ſic priuatio ponit adhuc aliquid. Tertio modo proprie pro eo quod ſignificatur per nomen, & ſic priuatio eſt non ens, ſed tamen in ſubiecto vnde non ſequitur quod ſit indiſtincta à contradictiona.

10. met l. 5. Ad tertium dicendum, quod priuatio eſt quædam contradictio, ſed non eſt contradictio ſimpliciter & abſolute. Dicitur enim priuatio, vno modo quando aliquid non habet quod nullo modo natũ eſt habere, vt ſi diceremus quod lapis non habet viſum. Alio modo dicitur aliquid priuari, ſi non habeat quod natum eſt habere, ſicut animal ſi non habeat viſum: & hoc dupliciter Vno modo qualitercumque non habeat. Alio modo ſi non habeat cum aliqua determinatione, puta in tempore determinato, aut aliquo modo determinato, quia priuatio multipliciter dicitur ſicut habetur in 5. 9 & 10 Metaph. Ex quibus patet quod priuatio eſt quędam contradictio. Et quidem quod ſit contradictio patet ex hoc quod aliquid dicitur priuatum, ex hoc quod non habet, ſed quod non ſit contradictio abſoluta, ſed contradictio quædam, patet ex hoc quod contradictio de ſui ratione non requirit neque aptitudinem neque etiam exiſtentiam alicuius ſubiecti. verificatur enim de ente & non ente quocumque. Dicimus enim quod animal non videt, & quod lignum non videt, & quod non ens non videt. Sed priuatio de neceſſitate requirit ſubiectum, & quandoque etiam requirit aptitudinem in ſubiecto: quod enim eſt omnino non ens non dicitur priuatum.

op. 37 c. 1. Ad quartum dicendum, quod dupliciter elongat aliquid potentiam ab actu. Vno modo ipſam potentiam remouendo, ita quod nihil eius relinquatur: & iſto modo in oppoſitione contradictoria elongatur potentia ab actu, quia in non ente ſimpliciter nihil eſt potentiæ ad eſſe. Alio modo interponendo obſtaculum, ne potentia ducatur ad actum: ſed hoc contingit dupliciter. Vno modo ad tempus & mobiliter, ſicut albedo facit ſubiectum ſuum diſtare a nigredine. Alio modo immobiliter, & ſic priuatio remouet potentiam ſui ſubiecti ad habitum; non quod potentia omnino auferatur, ſed quia obſtaculum indelebile ponitur in ipſo ſubiecto, & ideo dicitur quod priuatio aufert potentiam ad actum.

Tab. vid. priu. 18. concord. dub. 1060. Ad quintum dicendum, quod licet priuatio non ſit in genere per ſe & directe, eſt tamen in genere, quatenus eius oppoſitum eſt in genere.

ARTICVLVS IV.

In quo quæruntur ſex.

1 Vtrum contraria participent contradictionem, 2 Vtrum oppoſitio priuatiua in contrarietate includatur: 3 Vtrum contraria ſit perfecta & maxima differentia. 4 Vtrum vnum vni ſit contrarium: 5 Vtrum ſi vnum contrariorum ſit in rerum natura neceſſe ſit eſſe & reliquum: 6. Vtrum ſubſtantiæ ſint contrariæ.

Videtur quod contraria non participent contradictionem, contraria enim poſſunt ſimul eſſe falſa, contradictoria vero non, ergo oppoſitio contraria non participat contradictionem. op. 37. c. 5.

2 Præterea contradictio eſt non in genere, contraria vero ſunt in genere; ergo contraria non participant contradictoria. 10. met. l. 11.

Sed contra, primum includitur in eo quod eſt poſt, ſicut prius in poſteriori, ſed contradictio eſt prima oppoſitio, vt ſupra dictum eſt, ergo includitur in poſteriori, ſcilicet contraria. ar. 1.

Vlterius videtur quod oppoſitio priuatiua non includatur in contrariis; datur enim motus ab vno contrario ad aliud, vt ab albo ad nigrum: ſed non datur motus à priuatione ad habitum puta à cæcitate ad viſum; ergo oppoſitio priuatiua non includitur in contrariis. 10 met. l. 6. op. 37.

2 Præterea in contrariis eſt ſemper aliqua natura oppoſita illi extremo quod ſe habet vt habitus, et hoc non eſt in priuatione, ergo priuatio non includitur in contrariis. 10 met. l. 6.

Sed contra eſt authoritas Philoſophi 10 met. t. 15. dicentis quod prima contrarietas eſt priuatio & habitus: primum autem includitur in poſteriori, ergo priuatio includitur in contrariis. 10. met. l. 6.

Vlterius videtur quod contrarietas non ſit perfecta & maxima differentia, multa enim ſunt quę differunt genere, at in illis non eſt accipere primam & perfectam differentiam, non enim ſunt comparabilia ad inuicem, ergo contrarietas non eſt prima & perfecta differentia. 10. met l. 5.

2 Præterea dicuntur contraria ſicut calefacere, & infrigidare, calefieri & infrigidari: at hæc nullorum poſſunt eſſe differentia maxima, ergo falſum eſt quod contraria ſint maxima & perfecta differentia. 10. met l. 6.

Sed contra eſt authoritas Philoſophi 10. met. t. 13. dicentis contrarietatem eſſe maximam & perfectam differentiam. 10. met. l. 5.

Vlterius videtur quod vnum vni non ſit contrarium. Æquale enim eſt oppoſitum magno & paruo. Quod duabus rationibus probatur: quarum prima eſt. Semper vtimus hac dictione, Vtrũ, in oppoſitis: vt cum quęrimus, vtrum aliquid ſit album aut nigrũ: Sed vtrum ſit album vel homo non dicimus, niſi ex hac ſuppoſitione quod non poſſit eſſe aliquid album & homo. Et ſic quærimus vtrum ſit album vel homo, ſicut quęrimus vtrum veniat Cleon, aut Socrates, ſupponentes quod non ambo ſimul veniant. Sed hic modus, quærendi in his quæ non ſunt oppoſita, in nullo genere eſt ſecundum neceſſitatem, ſed ſolũ ſecundum ſuppoſitionem. Sic ergo hac particula, Vtrum, interrogantes in oppoſitis vtimur, ſed vtimur hac particula in æquali, magno & paruo. Quærimus enim vtrum hoc illo ſit maius, aut minus, aut inæquale. Eſt ergo aliqua oppoſitio æqualis ad magnum & paruum. Sed non poteſt dici quod alterum horum ſit contrarium paruo, vel magno: 10 met. l. 7

quia nulla ratio eſt quare ſit magis contrarium magno quam paruo: ergo vtrique eſt contrarium: ergo non vnum vni contrarium eſt. Secunda ratio eſt quia æquale eſt contrarium inæquali, ſed inæquale ſignificat aliquid ineſſe ambobus, ſcilicet magno & paruo, ergo æquale eſt contrarium ambobus

ibid. 2 Præterea multa opponuntur vni & paucis: ergo vnum non eſt vni contrarium, ſed poteſt eſſe contrarium duobus.

1. cæl. l. 4. 3 Præterea vni vitio contrariatur & virtus & vitium oppoſitum ſicut illiberalitati prodigalitas & liberalitas, ergo vnum poteſt eſſe contrarium duobus.

3. cæl. l. 5. 4 Præterea motus ſecundum naturam eſt contrarius motui præter naturam, vt dicitur 5. phyſ. ſed motus præter naturam eſt multiplex, motus vero ſecundum naturam vnus & ſimplex eſt, vt dicitur 3 cæli. t. 18 ergo vnum multis poteſt eſſe contrarium.

10. met. l. 5. Sed contra eſt, authoritas Philoſophi 10 met. t. 14. aſſerentis vnum vni contrarium.

op. 15. c. 16 Vlterius videtur quod non ſit neceſſe quod ſi detur vnum contrariorum in rerum natura quod detur & reliquum, contrariorum enim ſunt diuerſæ cauſæ, at non neceſſe eſt quod ſi detur cauſa vnius contrarij quod detur altera alterius: ergo non eſt neceſſe quod ſi vnum contrariorum ſit in rerum natura quod ſit reliquum.

1. cæl. l. 4. Sed contra eſt, authoritas Philoſophi 2. cœl. t. 18.
1. poſt. l. 12. probantis quod ſi terra detur, ignem quoque dari per hoc quod ſi vnum contrariorum ſit in rerum natura, neceſſe eſt eſſe & alterum.

11. met. l. 12.
2. cæl. l. 4. Vlterius videtur quod ſubſtantiæ ſit aliquid contrarium. Ignis enim manifeſte apparet contrarius aquæ & Philoſophus 1. cæl. t. 18 per hoc probat dari ignem in rerum natura quia datur eius contrarium in rerum natura ergo ſubſtantia poteſt eſſe contraria ſubſtantiæ.

11. met. l. 12. 2 Præterea Philoſophus in primo de cælo probat quod cælum non eſt corruptibile, quia non habet contrarium: alia vero corpora quæ ſunt corruptibilia contrarium habent, ergo ſubſtantia contrarium habet.

ibidem. Sed contra eſt, authoritas Philoſophi 11 met. c. 10. dicentis ſubſtantiæ nihil eſſe contrarium.

op. 37. c. 2. Reſpondeo ad primam quæſtionem dicendum, quod contrarietas eſt oppoſitio ſequens oppoſitionem priuatiuam: quę tamen magis habet conuenientiam quam prædictæ. Eſt tamen in ea quidam acceſſus ad prædictas illas oppoſitiones, & quicquid in ea oppoſitionis eſt totum efficitur per participationem oppoſitionis priuatiuæ & contradictoriæ. Quædam namque contraria non habent medium ſecundum naturę, ſicut eſt ſanum & ægrum ſecundum Philoſophum, tamen conueniunt in ſubiecto: & in illis vbi non fit reditio, vt ab ægritudine ad ſanitatem, magis accedit ad naturam priuationis & habitus. In illis vero in quibus fit reditio, minus accedit ad naturam priuationis, tamen omnis contrarietas reducitur in habitum & priuationem, tamquam in primam oppoſitionem quæ eſt in genere vt dicetur infra. Sed in oppoſitionem contradictionis reducitur omnis contrarietas, vt in primam oppoſitionem ſimpliciter: in ipſa enim oppoſitione contradictionis, alterum extremum eſt nihil ſimpliciter, & ſimpliciter nihil ſibi determinans tamquam ſubiectum, quia nobilius eius extremum ſcilicet ens, nullum ſubiectum requirit: quod manifeſtum eſt ex eo in quo ſaluatur ratio entis perfecta, quod eſt ſubſtantia, cuius eſt non eſſe in ſubiecto ſecundum Philoſophum. In oppoſitione vero priuatiua alterum extremum vilius eſt nihil ſimpliciter, cum ſit de genere non entium, tamen aliquid ſibi determinat pro ſubiecto; quod patet ex altero eius extremo, ad quod requiritur ſubiectum, & hoc eſt habitus ipſe, ſemper enim nobilius extremum trahit ignobilius ad ſubiectum, ſi ipſum habuerit ſubiectum etſi ipſum non habuerit ſubiectum, nec aliud habebit: in oppoſitione vero contraria vtrumque extremum aliquid eſt realiter, licet imperfectius deficiat magis a ratione entis, per quem modum dicit Philoſophus in lib. de ſenſu & ſenſato, quod nigredo eſt priuatio albedinis. & ſimiliter vtrumque extremum requirit idem ſubiectum: vnde oportet quod oppoſitio contraria magis diſtet ab oppoſitione contradictoria quam priuatiua. Veruntamen quicquid oppoſitionis in ea eſt, totum eſt per naturam contradictionis, ſecundum videlicet quod alterum extremum pertinet ad ens alterum vero ad non ens, Album enim & nigrum ſunt album & non album, ſicut videns & cæcus ſunt vidēs & non videns, & in contradictione ens & non ens, ſed differenter: quia in contradictione abſoluta, ens & non ens accipiuntur vniuerſaliter: in priuatione vero non videns non accipitur vniuerſaliter; lapis enim eſt non videns, non tamen illud non videns, opponitur viſioni per modum priuationis, ſed non videns quod tamen natum eſt videre: hoc autem eſt non videns in particulari acceptū. Similiter non albū opponitur albo ſicut nigrum, non quidem non albū Æthiopis, ſed non album quod tamen natū eſt eſſe album. Ex dictis ergo manifeſtum eſt quod contradictio nihil negat in genere, ſed ſimpliciter extra genus. Quod autē contradictoriæ propoſitiones vt communiter accipiuntur, ſient in genere, vt puta homo albus, homo non albus, homo currit, homo non currit, hoc non eſt per naturam contradictionis ſimpliciter, ſed per reſolutionem contrariorum in contradictorias, ex quibus naturam oppoſitionis accipiunt. Idem enim eſt homo niger & homo non albus, homo nō currens, & homo ſtans, & ideo omnes tales contradictiones habent extrema in genere. Inde eſt quod ſophiſtæ decepti ſunt putantes alterum extremum contradictionis, non eſſe, ſcilicet, in genere contineri, quia viderunt propoſitionem vnam non eſſe alteri contradictoriam, niſi de eodem ſubiecto idem re vera affirmaretur, & falſo negaretur, & hoc in eodem tempore, quod acceperunt in prædicatis contrariis, reſolutis tamen in contradictoria: quæ quidem prædicata contraria neceſſe eſt habere conuenientiam in ſubiecto & genere, vt patet de albo quod opponitur nigredini: nam quod non eſt ens ſimpliciter non eſt album. Adeo namque vera eſt in propoſitione in qua negatur eſſe album de eo quod non eſt, ſicut eſt illa in qua affirmatur eſſe de eo quod eſt & ideo cū dicitur Sortes eſt albus, Sortes non eſt albus, non eſt contradictio abſolute: ſed contradictio participata in contrariis, in albo ſcilicet & nigro: & ideo in omnibus talibus propoſitionibus vtrumque extremum eſt in genere: in contradictoriis vero abſolute, neutrum extremum eſt in genere, huiuſmodi enim ſunt eſſe & non eſſe. Manifeſtum eſt enim quod ens non eſt in genere, nec ſuum oppoſitum: & ideo ſicut omnes res quæ ſunt in genere, eſt reducere ad ens quod non eſt in genere: ita omnes oppoſitiones rerum in genere exiſtentium, eſt reſoluere in oppoſitionem illam, cuius termini non ſunt in genere: & ſicut res tanto perfectiores ſunt, quanto magis participant de ente, ſicut ſubſtantia eſt perfectior accidente, quia in ea reperitur perfecta ratio entis: ita oppoſitiones rerum tanto ſunt perfectiores in genere oppoſitionū quanto magis accedunt ad participandā oppoſitionē cuius extremum eſt ens. Dicunt tamē ſophiſtę vtrumque extremum contradictionis in genere eſſe, quorum ratio op. 37. c. 6. circa finem.

eſt, quia illud quod nihil eſt, nihil negare poteſt: vnde non ens quod eſt extra geous, nihil oegar. Dicendom eſt ergo eis: quod ens vno modo dicitor qood ſignificat veritatem propoſitionis, vt dicitur 5. Metaph. ideo enim ita vera eſt negatio entis de eo qood non eſt, ſicut eius affirmatio de eo quod eſt, ſic per oppoſitum, oeceſſario erit ſalſa affirmatio eotis de eo qood non eſt, & negatio eotis de eo quod eſt. Eo enim quod res eſt vel oon eſt, oratio dicitor vera vel falſa, ſecundum Philoſophum: & ideo id quod nihil eſt, non negat aliquid quod eſt, eſſe; ſed negat aliquid quod non eſt, eſſe: & ideo duplex eſt ſermo, qoo dicitur, qood non eſt nihil negat. Vno modo à parte prædicati, & hoc eſt illud quod negatur; & ſic verũ eſt, id quod non eſt, nihil negare: quia qood non eſt nihil, eſt aliquid, & eſſe aliquid, aliquid eſt, & hoc negatur per alterum contradictorium. Alio modo à parte ſubiecti, & ſic de eo quod non eſt, vere poteſt eſſe remoueri; vnde cum oegare pertioeat ad compoſitionem quæ communis eſt ſobiecto & prædicato, ipſa cum a parte ipſius ſubiecti nihil habeat, rationem non entis habet: à parte vero prædicari aliquid habet ipſa compoſitio, & ideo à parte ſubiecti, remouet naturam rei, & proprietatem ſubiecti: a parte vero prædicati naturam non remouet: ſed iohęrentiam tantum.

ibid. Ad ptimum ergo dicendum, quod cum dicitor contraria eſſe ſimul falſa, eontradictoria vero non, hoc eſt in propoſitionibus ratione ſignorum, quæ io contrariis ſunt vnioerſalia ex vtraque parte, in contradictoriis vero non, ſed ex vna tantum. Com enim prædicatum aliqood contingenter ineſt alicui ſubiecto, oon poteſt vnioerſaliter de eo affirmari vel negari, niſi falſo: & ideo falſitas quæ eſt io talibus propoſitiooibus: accidit quia accipitur vt ſubiectum contrariorom, qood non eſt ſubiectum ſecundum ſe, ſed ſecundom aliquid ſoi, noo tamen quod ſecundom ſe denominari poteſt: vnde falſitas attenditur ex parte ſubiecti: & non à parte coottariorum, & ideo caoſatur ex additiooe ſignorum: ſigna autem ſubiectis habent addi. Si vero attendatur natura ipſa contrariorum tantum, inter quæ eſt oppoſitio, non erit conuenientia in falſitate. Si eoim accipiatur ſubiectum ſecundũ quod eſt ſubiici contrariis vt eorpos, impoſſibile eſt ſimol falſo affirmare & negare de eo alterum contrariorum, vt puta ſi accipiatur aliqois homo, vt ſubiectum ſanitatis & ægritudinis, affirmatio vnius cootrariorum de eo eſt oegatio eiuſdem qood eſt affirmatio alterius: & ideo oec ſimul veræ ſunt, nec ſimul falſæ: ſicot nec duæ contradictoriæ abſolutè. Conſiderandum eſt ergo quando aliquid reperitor in contrarie oppoſitis, vtrũ hoc ſit à parte ſubiecti, aut à parte extremorum. Si à parte extremorum, attribui debet ipſi oppoſitioni ſecundum ſe, ſi autem à parte ſobiecti, non niſi per accidẽs & ideo accidit quod duæ propoſitiones contrariæ ſunt ſimul falſæ à parte ſubiecti propoſitionis, & non ratione extremorum, vt dictum eſt: & ideo quando negatur alterum extremorum de ſubiecto aliquo vt album, patet quod ipſa oegatio ſopponit aliqoid à qua remouet albedinem, ſcilicet ſubiectum, & ſimiliter quod remouetur. In contradictoriis aotem abſolute non præſupponitur aliqoid tamquam ſubiectum, cum non habeant medium, vt dictum eſt, & per hæc patet ad ſecundum.

qaeſt 1. c. 10. met. l. 6. Ad ſecundam qoæſtionem Reſpondeo diceodum, qood præter ea quæ ſopra dicta ſunt ex quibus manifeſtum eſt priuationem includi in contrariis: id præterea Philoſophos probat 10. Metaph. à t. 15. ad 17. doobus modis; primo ratione: quia omnis generatio eſt inter priuationem & habitum tamquam inter extrema: generationes enim ſunt ex contrariis in materia, ſi ergo in quacumqoe generatione, alterum extremorum eſt priuatio, & vtrumque contrarium eſt extremum generationis, quia contraria generantor ex inuicem, ſicut album ex nigro, & nigrum ex albo, neceſſe eſt quod in oppoſitiooe contraria, iocludatur oppoſitio priuatioa, ita quod vnum contrariorum ſit vt priuatio, alterum autem, vt habitus: ſecundo probat inductione dupliciter, inducendo in ſingulis contrariis, & reducendo ad prima contraria, primo ergo per inductionem, quia omnis contrarietas inuenitur habere priuationem alterios contrariorum. Semper enim duorum contrariorum vnom eſt defectiuom reſpecto alterius, quod ex hoc apparet quia inæqualitas eſt priuatio æqualitatis, diſſimilitudo ſimilitudinis, & malitia virtutis. Sed tamen non in omoibus contrariis ſimiliter inuenitur vnum priuatio alterius, ſed diuerſimode ſecondum diuerſam rationem priuationis. Quæ quidem diuerſitas attenditur dupliciter. Vno modo ex hoc quod priuatio poteſt dici, vel quia ſolom aliquod prioatum eſt modo quocumqoe, vel quia eſt priuatum in aliquo tempore determinato, vel in aliqoa parte determinata, in tempore quidem determinato, ſicut ſi ſit priuatum io aliqua ætate. in parte autem determinata, ſicut ſi ſit priuatum in aliqua parte principali, aut etiam in oꝫni, id eſt in toto. Dicitur enim aliquis inſẽſatus, ſi in ætate perfecta diſcretione careat, non aotem in puerili ætate. Et ſimiliter aliquis nodus, non ſi aliqua pars eius non ſit tecta, ſed ſi plures aut priocipales partes iotectæ remaneaot. Et propter iſtam diuerſitatem priuationis quę in contrarietate includitur, eootiogit quod quorumdam contrariorum eſt medium, quorundam non: inter bonum enim & malum medium eſt. Eſt enim aliquis homo neque bonus oeque malos Dicitur enim bonus homo ſecondum virtutem: nam virtus eſt quę bonum facit habentem, noo aotem omnis qui caret virtute malus eſt: nam puer caret virtute, & tamen noo dicitor malus: ſed ſi io ætate in qoa debet habere virtutem, noo habeat, malus dicitur. Vel etiamſi aliqois virtute careat quantum ad aliquos actus minimos, & quaſi indifferentes ad vitam, noo dicitur malus, ſed ſolom ſi careat virtute quantum ad actus principales, & oeceſſarios ad vitam. Sed par & impar in oumeris non habent medium, qoia numerus dicitur impar ex hoc quod quocumque modo caret paritate. Alia vero diuerſitas priuatioois eſt, qood priuatio quædam determinat ſibi ſobiectum, quædam vero noo. Dictum eſt enim ſupra, quod id quod caret aliquo etiamſi non natum ſit habere, quandoque dicitur priuatum. Ex hac autem dioerſitate priuatioois poteſt contingere in aliquibus contrariis, quod habeant medium, vel non habeaot: ſicot ſi dicamus, quod cum homo dicator bonus ſecundum virtutes politicas, ſi malom qood includit prioationem boni requirat determinatum ſubiectum, ruſticus qui non participat eoouerſatione ciuili, nec bonus, nec malus eſt bonitate, vel malitia ciuili Sic igitur patet ex dictis quod alterum contrariorum dicitor ſecundum priuationem. Per reductionem autem ad prima contraria id oſtendit Philoſophus inquantum prima coottaria continent in ſe oppoſitionem priuatiuam; voom enim eorum ſe habet vt priuatio: ſicut ſunt vnom & multa, qoæ ſunt prima contraria, inquantum cætera ad illa referuntur ſicut ſupra dictum eſt. Vnum autem & multa opponuntur vt diuiſibile & indiuiſibile, vt ſupra habitum eſt: Et ita relinquitur quod omoia contraria priuationem includant.

10 met.l.6. Ad primum ergo dicendum, quod eſt duplex eſt priuatio, quædam quæ habet immediatum ordinem ad ſubiectum formæ, ſicut tenebra habet immediatum ordinem ad diaphanum, & inter huiuſmodi priuationem & formam oppoſitam, eſt mutua tranſmutatio, aer enim de lucido fit tenebroſus, & de tenebroſo lucidus. Quædam autem priuatio eſt quæ non comparatur ad ſubiectum formæ niſi mediante forma, cum ſit vt quædam corruptio eius, ſicut cæcitas eſt corruptio viſus, mors eſt corruptio vitæ. Et in talibus non eſt mutua conuerſio. Cum igitur hic oſtenditur contrarietatem eſſe priuationē ex mutua tranſmutatione, quæ eſt in contrarijs, & priuatione & forma, manifeſtum eſt quod non dicitur iſta eſſe contrarietas quæ eſt corruptio formæ, ſed quæ habet immediatum ordinem ad ſubiectum formæ.

Ibid. 5.met l.21. Ad ſecundum dicendum, omnis contrarietas eſt priuatio quædam, vt ſupra dictum eſt: ſed non omnis priuatio eſt contrarietas: & cauſa huius eſt quia priuatum contingit multipliciter priuari. Quocumque enim modo id quod natum eſt habere formam aliquam, & non habeat illam dici poteſt eſſe priuatum, ſiue ſit in diſpoſitione propinqua ad formam illam, ſiue remota. ſed contrarium eſt ſemper in diſpoſitione remota, quia contraria ſunt, ex quibus fiunt permutationes, ſicut ex extremis Vnde ſupra dictum eſt quod ſunt maxime diſtantia. Aliquid enim priuari dicitur albedine, ſi non ſit album, ſiue quocumque alio colore coloratum: ſed non ideo dicitur eſſe contrarium, niſi quando eſt maxime diſtans ab albo, ſcilicet quando eſt nigrum. Vnde manifeſtum eſt quod non omnis priuatio eſt contrarietas Ex hoc etiam apparet quod cum priuatio nihil aliud requirat niſi abſentiam formæ, ſuppoſita tantum habitudine in ſubiecto, ſiue hoc quod determinet aliquam diſpoſitionem in ſubiecto, per quam ſubiectum ſit propinquum formæ, vel diſtans ab ea, quod priuatio non ſignificat aliquam naturam in ſubiecto, ſed præſupponit ſubiectum cum habitudine. Contrarium vero requirit determinatam diſpoſitionem ſubiecti, ſecundum quam maxime diſtet à forma. Vnde de neceſſitate aliquam naturam ſignificat in ſubiecto, quæ eſt eiuſdem generis cum forma abſente, ſicut nigrum eſt in genere albi.

10 met.l.5. Ad tertiam quæſtionem reſpondeo dicendum, quod in quibuſcumque eſt inuenire magis & minus, eſt inuenire maximum, cum non ſit procedere in infinitum: contingit autem differre aliquid ab altero magis & minus, vnde neceſſe aliqua duo maxime differre hæc autem neceſſario ſunt contraria. Quod ſic patet. Quæcumque differunt, aut differunt genere, aut differunt ſpecie. Illa autem quæ differunt genere, non ſunt comparabilia adinuicem, ſed magis diſtant quam poſſit in eis accipi magis & minus differre: hoc enim accipitur in illis quorum eſt tranſmutatio in inuicem. intelligitur enim proceſſus quidam, & via tranſmutationis de vno in aliud, per hoc primo quod magis differunt, & poſtea minus, & ſic quouſque vnum tranſmutatur in alterum. In illis autem quæ differunt genere, non eſt accipere huiuſmodi viam tranſmutationis vnius in alterum. Vnde in eis non eſt accipere magis & minus differre, & per conſequens nec maxime differre, & ſic in differentibus genere non eſt maxima differentia. In illis vero quæ differunt ſpecie, oportet maximam differentiam eſſe inter contraria, quia generationes motuæ ſunt ex contrarijs ſicut ex vltimis. Generatur quidem medium ex extremo aut è conuerſo, aut etiam medium ex medio, vt pallidum ex nigro, vel ex rubeo, non tamen eiuſmodi generationes ſunt ex duobus quaſi vltimis, cum enim in generatione ex nigro procedit ad pallidum, adhuc vlterius poteſt procedere ad aliquid magis differens. ſed cum iam peruenerit ad album, non poteſt vlterius procedere ad aliquid magis differens à nigro. Et ſic ibi eſt ſtatus ſicut in vltimo, & propter hoc Philoſophus dicit quod generationes fiunt ex contrarijs ſicut ex vltimis. ſed manifeſtum eſt quod diſtantia vltimorum, ſemper eſt maxima. Relinquitur ergo quod inter ea quæ differunt ſpecie, maxime differunt contraria. Cum autem dixerimus quod ea quæ differunt genere, non dicuntur maxime differre, & tamen eſt aliqua maxima differentia, ſequitur quod contrarietas non ſit aliud quam maxima differentia: nec tantum maxima, ſed etiam perfecta. Maximum enim in vnoquoque genere, eſt idem quod perfectum eſt. Quod patet ex hoc quod maximum eſt quod non exceditur, & perfectum eſt extra quod non poteſt aliquid ſumi, & ſic videtur eſſe differentia maximi & perfecti. Et quod perfectum ſit extra quod non poteſt aliquid ſumi patet, quia omnia dicuntur perfecta, eo quod deueniunt ad finem. Extra finem autem nihil eſt, quia finis eſt id quod eſt vltimum in omni re & quod continet rem. Vnde nihil eſt extra finem. Nec id quod eſt perfectum indiget aliquo exteriori, ſed totum continetur ſub ſua perfectione. Et ſic patet quod perfecta differentia eſt quæ peruenit ad finem. Et ſic cum contrarietas ſit maxima differentia, vt probatum eſt, ſequitur quod ſit differentia perfecta. Id præterea oſtendit Philoſophus per omnes definitiones quæ dantur de contrarijs, quarum prima eſt quod contraria ſunt quæ plurimum differunt. Hoc enim verificatur ſecundum prædicta, cum contrarietas ſit perfecta differentia quæ facit plurimum differre. Manifeſtum eſt enim ex prædictis quod in his quæ differunt genere non eſt accipere quid magis differens hiis quæ differunt ſpecie, quia ad ea quæ ſunt extra genus non eſt diffentia, vt dictum eſt. Eorum veru quæ differunt ſpecie maxima differentia eſt contrariorum Et ſic ſequitur quod contraria ſunt quæ plurimum differunt. Secunda definitio eſt quod contraria ſunt quæ plurimum differunt in eodem genere. Quæ etiam verificatur ſecundum prædicta, quia contrarietas eſt perfecta differentia. Maxima autem differentia eorum quæ ſunt in eodem genere, eſt perfecta differentia vnde relinquitur quod contraria ſunt quæ plurimum differunt in eodem genere. Tertia definitio eſt quod contraria ſunt quæ plurimum differunt in eodem ſuſceptibili. Quod etiam verificatur ex prædictis, quia eadem eſt materia contrariorum cum ex inuicem generentur. Quarta definitio eſt quod contraria ſunt quæ plurimum differunt ſub eadem potentia, id eſt arte vel ſcientia. Nam ſcientia eſt potentia rationalis vt, in 9. met. t. 3. dicitur. Et hæc etiam definitio ex prædictis verificatur, quia vna ſcientia eſt circa vnum genus. Cum igitur contraria ſint in eodem genere, oportet quod ſint ſub eadem potentia vel ſcientia. Et quia contrarietas eſt perfecta differentia in eodem genere, oportet quod contraria plurimum differant eorum quæ ſunt ſub eadem ſcientia. in c.

Ad primum patet ſolutio ex dictis.

Ad ſecundum dicendum quod contraria dicuntur multipliciter, vt dicit Phil. 10. met. t. 15. Nam alia dicuntur contraria in eo quod habet in ſe incluſam priuationem ſicut album & nigrum, calidum & frigidum, de quibus ſupra dictum eſt. Alia per hoc quod acto faciunt priuationem & habitum, ſicut ſunt calefaciens & infrigidans: aut per hoc quod ſunt virtute actiua priuationis & habitus, ſicut 10. met. l. 5. & 6.

calefactiuum & infrigidatiuum. Alia vero per hoc quod ſunt acceptiones dictorum, ſicut calefieri & infrigidari. Aut per hoc quod ſunt abiectiones eorum, ſicut corruptio caliditatis & frigiditatis. Et non ſolum aliqua dicuntur contraria, per hoc quod dicunt dictis habitudines ad prima contraria, ſed etiam per hoc quod habent habitudines easdem, ad contraria ſequentia. ſicut ſi dicamus quod ignis & aqua ſunt contraria, quia habent calidum & frigidum, quæ etiam dicebantur contraria, per hoc quod includunt priuationem & habitum. ſic ergo cum contraria dicantur multipliciter, non omnia contraria dicuntur perfecta differentia. Sed ita conſequitur quælibet contraria perfecte differre, ſicut competit eis eſſe contraria, quibuſdam ſcilicet primo, quibuſdam ſecundario.

10 met.l.5. Ad quartam quæſtionem Reſponden dicendum, quod manifeſtum eſt ex prædictis vnum vni eſſe contrarium. Cum enim, vt dictum, eſt contrarietas ſit maxima & perfecta differentia, quaſi vltimorum. Vnius autem diſtantiæ non poſſunt eſſe plura vltima quam duo. ſicut videmus quod vnius rectæ lineæ ſunt duo puncta extrema Nec iterum vltimo eſt aliquid vlterius: impoſſibile eſt ergo ſi contrarietas eſt vna diſtantia, quod vni contrariorum contrarientur aliqua duo ex æquo quaſi vltima, nec quod vnum contrarietur magis, & alterum minus, quia id quod contrariaretur minus, non eſſet vltimum, ſed aliquid haberet vlterius. Præterea contrarietas eſt differentia quædam. Omnis autem differentia eſt aliquorum duorum: vnde & perfecta differentia eſt duorum, & ſic vnum vni tantum eſt contrarium.

10.met.l.7. Ad primum ergo dicendum, quod æquale opponitur quidem magno & paruo, vt bene probant rationes allatæ in obiecto. ſed opponitur alio modo quam ſecundum contrarietatem, vt manifeſtum eſt ex hoc, quod non eſt contrarietas medij ad extrema vt dicit Philoſophus 10. met. t. 17. quod quidem & ſecundum ſenſum apparet, & ex definitione contrarietatis manifeſtatur: quia contrarietas perfecta eſt diſtantia. Quod autem eſt medium duorum aliquorum non eſt perfecte diſtans ab altero eorum, quia extrema magis differunt ab inuicem quam a medio, & ſic relinquitur quod contrarietas non eſt mediorum ad extrema, ſed magis contrarietas eſt eorum quæ habent inter ſe aliquod medium. Æquale autem videtur eſſe medium magni & parui non igitur æquale eſt contrarium magno & paruo Reſtat igitur quod opponatur alio modo oppoſitionis. Et remota ratione oppoſitionis ſecundum quam æquale dicitur ad inæquale, non ad magnum & paruum: reſtat quod æquale opponatur magno & paruo, aut ſicut negatio eorum, aut ſicut priuatio: quo autem modo horum duorum opponatur: ſic manifeſtat Philoſophus loco citato, dicens, quod hæc particula, non, quæ includitur in ratione æqualis, cum dicimus æquale eſſe, quod nec eſt maius, nec minus, non eſt negatio ſimpliciter, ſed ex neceſſitate eſt priuatio. Negatio enim abſolute de quolibet dicitur, cum non ineſt ſua oppoſita affirmatio: quod non accidit in propoſito. Non enim eſſe dicimus æquale omne id quod non eſt maius aut minus, ſed ſolum hoc dicimus in illis in quibus aptum natum eſt eſſe maius aut minus: hæc eſt igitur ratio æqualis, æquale eſt, quod nec magnum nec paruum eſt, aptū tamen natum eſſe aut magnum aut paruum, ſicut aliæ priuationes definiuntur, & ita manifeſtum eſt quod æquale opponitur ambobus, ſcilicet magno & paruo vt negatio priuatiua: ex his concluditur quod æquale eſt medium magni & parui: cum enim dicatur æquale, quod nec magnum nec paruum eſt aptum tamen natum eſt eſſe hoc aut illud: quod autem hoc modo ſe habet ad contraria medium eſt inter ea, ſicut quod nec malum nec bonum eſt opponitur ambobus, & eſt medium inter bonum & malum. Vnde ſequitur quod æquale ſit medium inter magnum & paruum. Sed hæc eſt differentia inter vtrumque, quia quod nec magnum, nec paruum eſt, eſt nominatum: dicitur enim æquale. ſed quod nec bonum nec malum eſt, innominatum eſt. Et ratio eſt quia quandoque ambæ priuationes duorum contrariorum cadunt ſuper aliquid vnum determinatum. & tunc eſt vnum tantum medium, & poteſt de facili nominari, ſicut æquale. Ex eo enim eſt aliquid nec maius, nec minus, quod habet vnam & eandem quantitatem. Sed quandoque illud ſuper quod cadunt duæ priuationes contrariorum dicitur multipliciter, & non eſt vnum tantum ſuſceptiuum vtriuſque priuationis coniunctæ, & tunc non habet vnum nomen, ſed vel omnino remanet innominatum ſicut quod nec bonum nec malum eſt, quod multipliciter contingit vel habet diuerſa nomina ſicut hoc quod dicimus, quod neque album neque nigrum eſt: hoc enim non eſt aliquid vnum, ſed ſunt quidam colores indeterminati: in quibus prædicta negatio priuatiua dicitur: neceſſe eſt enim quod id quod neque album, neque nigrum eſt. aut eſſe pallidum, aut croceum, aut aliquid tale. Et non recte derident in aſſignatione huiuſmodi medij illi, qui opinantur ſequi quod ſimiliter poſſet dici in omnibus quod quorumlibet ſit futurum medium puta quod calcei & manus ſit medium quod nec calceus nec manus eſt, quia quod nec bonum nec malum eſt medium eſt boni & mali. Sed hoc non eſt neceſſe accidere, quia iſta coniunctio negationum, quæ præficit medium, eſt oppoſitorum, quæ habent aliquod medium & quæ ſunt in vna diſtantia, quaſi vnius generis extrema. Sed aliorum de quibus ipſi dicunt, ſicut calcei & manus, non eſt talis differentia, quod ſint in vna diſtantia, quia ſunt in alio genere, quorum negationes ſimul accipiuntur. Vnde non eſt aliquid vnum quod ſubijciatur huiuſmodi negationibus, & ſic inter talia non eſt accipere medium.

Ad ſecundum dicendum, quod multa abſo- 10 met.l.8.
lute ſumpta opponuntur vni, ſed ſecundum quod q.14.a.1.
excedunt opponuntur paucis, vt ſupra dictū eſt, vnde ad 3
multum non ſumitur eodem modo quatenus opponitur vni, & quatenus opponitur paucis.

Ad tertium dicendum, quod licet eidem ſe- 1.cæli l.4.
cundum idem eſt vnum tantum contrarium: nihil tamen prohibet quin vni ſecundum diuerſa, ſint plura contraria: ſicut ſi ſit idem ſubiectum dulce & album, contraria videntur ei, nigrum & amarum: ſic igitur illiberalitati contrariatur virtus liberalitatis, ſicut ordinatum inordinato, prodigalitas autem ſicut ſuperabundantia defectui.

Ad quartum dicendum, quod etſi vnum vni ſit con- 1.cæli l.5.
trariū, tamē contrariū quod eſt vt priuatio. poteſt ſe habere multipliciter: ſicut ſanitas ſimpliciter, ægritudo autē multipliciter. Et ſimiliter motus ſecundū naturā, eſt vno modo, motus autē præter naturam multis modis. Et huius rei ratio eſt quia natura vnius rei eſt determinata ad vnum, a qua contingit multipliciter deuiare, ſicut eſt ſanitas vna, ægritudines vero multæ: & hoc ideo quia vnumquodqae ſecundum ſuam naturam, eſt ſimpliciter, id eſt vno modo, eo quo natura vnius rei eſt vna.

Ad quintam quæſtionem Reſpondeo dicen- 2.cæli l.4.
dum, quod ſi vnum contrariorum ſit in rerum na- log.a.1.c.
tura, neceſſe eſt etiam quod alterum ſit in natura: & ad 7.t.8.
hoc quidem probat Philoſophus 2. cæli l.c.: quia ſi 22.

ſit aliquod contrariorum neceſſe eſt quod ſit aliqua natura ei ſubiecta, vt patet ex primo Phyſic. eſt autem eadem materia contrariorum, vt ibidem oſtenditur: & ſic oportet qood materia vnius cootrarij habeat potentiam ad aliud contrarium, & ſic poſſet eſſe in natura. Vnde cum nihil, ſit fruſtra in rerum oatuia, neceſſe eſt quod ſi voum contrariorum eſt, quod & reliquom ſit.

op.35.c 16. Ad obiectum ergo dicendom, quod contrariorum propriæ cauſæ ſunt cootrariæ: vnde ſi vna earum ſit in rerum natura, neceſſe eſt & aliam in natura eſſe. ſed quatenus contraria in aliqud conueniunt, ſic eorum oportet eſſe vnam eauſam communem totius geoeris in quo conueniuot: caoſa autem communis prior & ſuperior eſt proprijs cauſis particularibus. Quanto enim eſt aliqua caoſa ſoperior, tanto virtus eius maior eſt, & ad plura ſe extendit: vnde noo impeditur es parte cauſæ, quominus ſi vnum contrariorum ſit in rerum natura, & alterum ſit.

11.met.l 12. log q.10.a.3 quæſt. 4. Ad ſextam quæſtionem Reſpondeo dicendum, quod quidam moti rationibus allatis dixerunt quod toti ſubſtantiæ compoſitæ non eſt aliquid cootrarium, qoia oportet contrariorum eſſe vnum ſubiectum: ſed formæ ſubſtantiali nihil prohibet eſſe contrarium. Dicebaot enim quod calor eſt forma ſubſtantialis ignis. Hoc autem oon poteſt eſſe verum, quia formæ ſubſtantiales oon ſunt ſenſibiles per ſe. Exterom manifeſtum eſt quod calor & frigus in alijs corporibus ſunt accidentia. Quod autem eſt in genere ſubſtantiæ, nulli poteſt accidens eſſe. Vnde alij dixeruot qood calor & frigus nun ſuot formæ ſubſtantiales ignis & aqoæ: ſed tamen eorum formæ ſubſtantiales ſunt contrariæ, & recipiuot magis & minus, & ſunt quaſi mediæ inter ſubſtantiam & accidens. ſed bo comoino irrationabiliter dicitur. Nam com forma ſit principium ſpeciei, ſi forma ignis & aquæ noo ſunt vere ſubſtaotiales, naque ignis & aqua ſunt veræ ſpecies in genere ſubſtantiæ Non eſt igitur poſſibile quod inter ſubſtantiam & accidens ſit aliquod medium, tum quia ſunt diuerſorum generum, intar huiuſmodi autem non cadit medium vt patet ex dictis & ex 10. met. t. 15. tum qnia etiam definitiones ſobſtantiæ & accidentis immediatæ ſunt. Eſt enim ſubſtantia ens per ſe, accidens vero ens per ſe non eſt, ſed in alio Dicendum eſt ergo qood oec ſubſtantiæ, nec formæ ſubſtannales poſſunt eſſe contrariæ qnia contraria ſunt extrema quædam cuiuſdam determinatæ diſtãtiæ & quodãmodo continuæ, cũ ſit motus de voo contrario in aliod contrariũ. Vnde in illis generibos in quibus talis diſtantia continua & determinata oon inuenitor, non poteſt contrarium iouenitri: ſicut patet in numeris: diſtantia eoim numerorum adinuicem non intelligitur ſecundum aliquam continuitatem, ſed ſecundum additionem vnitatum. Vnde numerus numero ooo eſt coottatiua, & ſimiliter nec figura figuræ. Eodem autem modu eſt in ſobſtaotiis, quia ratio cuiuſlibet ſpeciei conſtituitur in quodam determinato indiuiſibili. Sed eum forma ſit differentiæ principium, ſi formæ ſubſtantiales non ſunt ad inuicem contrariæ, ſequitur quod nun ſit contrarietas in differentijs, cum tamen dicatur quod genus diuiditur in contrarias differentias. Dicendum eſt igitur quod forma ſubſtantialis ſecundum quod in ſe conſideratur, conſtituit ſpeciem in genere ſubſtantiæ: ſecundum autem quod vna forma, habet ſibi intellectam priuatiooem alterius formæ: ſic diuerſæ formæ ſoot contrariarum differentiarum principia. nam priuatio quodammodu contrarium eſt Et per hunc modum oppoountur animatum & inanimatum, rationale & irrationale & huiuſmodi; & ex hit patet ad obiecta, ignis enim dicitur contrarius terræ ratione motus, & aquæ ratione qualitatum.

ARTICVLVS V.

Vtrum detur medium inter contraria: & vtrum differentia ſecundum ſpeciem ſit contrarietas.

VIdetur qood non detur medium inter contraria: quia non dator medium io alijs oppoſitis, ergo nec in cootrariis. 10.met.l.9.

2 Præterea corruptibile & iocorruptibile ſunt contraria ſecoodum Philoſophum 10. met. t. 26. at ioter illa non datur medium, ergo inter contraria non datur medium. 10.met.l. 12.

Sed cootra eſt authoritas Philoſophi 10. met. t5. t. 22. dicentis quod contrariorum contingit eſſe medium, & in hoc differont à contradictoriis. 10.met.l.9.

Vlterius videtur qood differentia ſecundum ſpeciem non ſit contrarietas; maſculinum enim & fœmininum ſunt contraria ſecundum Philoſophum, & tamen non differunt ſecundum ſpeciem, ergo contrarietas non eſt differentia ſecundum ſpeciem: nec differentia ſecondum ſpeciem eſt contrarietas. 10 met.l.11.

2 Præterea, aliqua ſunt contraria quæ differunt genere. vt corruptibile, & incorruptibile: ergo coótrarietas non eſt differentia ſecundum ſpeciem: nec differentia ſecundum ſpeciem eſt contrarietas. 10 met.l.12.

Sed contra eſt authoritas Philoſophi 10. met a.t. 24. probantis differentiam ſocundom ſpeciem eſſe contrarietatem. 10 met l.10.

Ad primam quæſtionem Reſpondeo diceodum quod ex ſupra dictis manifeſtum eſt dari medium in contrariis eum enim contraria ſint ex quibus ſiuot permutationes ſicut ex extremis, & io motibus primum neceſſe ſit peruenire ad medium quam ad extrema: ſequitur quod inter contraria, eſt accipero medium Media enim nibil aliud ſunt quam ea inter qoæ prius venit illud quod mutator de voo extremorũ, quam in alterum extremũ: quod manifeſtat Philoſophus l.c. duplici exemplo. Primum quidem in ſonis, ſunt eoim quidam ſoni graues, & quidam acuti. quidam medij. & ſecundum hanc diſtinctionem ſoootum diſtinguũtur chordæ in muſicis inſtrumentis Illæ enim chordæ quæ reddunt graues ſonos, dicuntur hypathæ, quia principales. Illæ vero quæ reddunt acutos ſonus, dicuntur netæ. Si igitur muſicus paulatim à graoibus ad acutos deſcendere velit, quod eſt tranſire per mediam rationem, neceſſe eſt quod prius veniat ad ſonos medios. Secundo autem manifeſtat in coloribus: ſi enim aliquid mutatur ex albo in nigrum, oportet quod primo veoiat ad medios colores quam ad nigrum, & ſimiliter eſt in alijs medijs: ſic igitor patet quod de medijs ſit tranſmotatio ad extrema. & è conuerſo. Sed in his quæ ſoot io diuerſis generibos, oon ſit tranſmutatio in inuicem niſi per accidens, ſicut patet in colore, & figura: non enim mutatur aliquid de colore in figuram & è cooaerſu, ſed de colore in colorem, & de figura in figuram Vnde neceſſe eſt quod media & extrema ſint in eodem genere. Ex quibus manifeſtum eſt quod ſicut contraria habent medium quatenus adinuicem eſt tranſmutatio, ita etiam medium proprie non eſt oiſi contrariorum: vt patet ex definitione medij. Et ex his duobus ſcilicet, quod media & extrema ſint in eodem genere, & quod media ſint ſolum contrariorum, vnum tertium concludit Philoſophus l.c. ſcilicet qnod media componuotur ex his contrariis inter quæ ſunt. Ad hoc autem primo oſtendit quod contrariæ ſpecies habeot priora a.4.quæſt. 2. c. 10.met.l.9.

contraria ea quibus conſtituuotur. Oportet enim quod contiatiorom aut ſit aliqood genus aut nullum: ſi autem nullum eſſet genus contrariorum non haberent medium: quia medium non eſt niſi eorum quæ ſunt vnius generis, vt ea dictis patet, ſed ſi contrariorum quorum ponitur medium ſit aliquod genus prius ipſis contrarijs, neceſſe eſt etiam quod ſint differentiæ contrariæ priores ſpeciebus contrarijs: quæ faciant & conſtituant ſpecies contrarias ex ipſo genere vno; ſpecies enim ea genere & differentijs conſtituuntur, & hoc manifeſtatur per eaemplom ſicut ſi album & nigrum ſint contrariæ ſpecies, & habeant vnum genus quod eſt color, neceſſe eſt quod habeant aliquas differentias conſtitutiuas, ita qood album ſit color diſgregatiuus viſus, nigrom vero color congregatiuus. Et ſic hæ differentiæ congregatiuom & diſgregatiuom ſunt priores albo & nigro. Vnde cum vtrobique ſit contrarietas, manifeſtum eſt quod contraria ſont ſe inuicem priora, contrariæ enim differentiæ ſunt priores contrarijs ſpeciebus. Et ſunt etiam magis contrariæ, quia ſunt cauſæ contrarietatis ipſis ſpeciebus; conſiderandom tamen quod diſgregatiuum & congregatiuom viſus, non ſunt veræ differentiæ conſtitutiuæ albi & nigri, ſed magis effectus eorum. Ponuntur tamen loco differentiarum vt ſigna earum. ſicut interdum per accidentia deſignantur differentiæ & formæ ſubſtantiales. Diſgregatio enim viſus prouenit ea vehementia lucis, cuius plenitudo albedinem conſtituit: & congregatio viſus prouenit ex cauſa contraria. Oſtendit ſecundo quod mediæ ſpecies habent priora media ex quibus conſtituuntur, dicens quod cum media ſint ſpecies eiuſdem generis, & omnes ſpecies ea genere & differentia conſtituantur, neceſſe eſt qood media conſtituantur ex genere & differentiis: ſicut quicumque colores ſunt medii inter album & nigrum, oportet eos deffiniri ea genere quod eſt color & ex quibuſdam differentiis, & hæ differentiæ ex quibus conſtituuntur medij colorea, non poſſunt eſſe immediate prima contraria, ſcilicet differentiæ contrariæ quæ conſtituebant contrarias ſpecies, & albi & nigri: alitere oportet quod quilibet color medius eſſet albus aut niger: nam color congregatiuus eſt niger, & diſgregatiuus eſt albus. Oportet igitur quod differentiæ conſtitutiuæ mediorum colorum ſint alteræ à differentiis contrariis quæ ſunt cõſtitutiuæ cõtrariarũ ſpecierũ. Et quia ſicut ſe habent ſpecies ad ſpecies, ita ſe habent differẽtiæ ad differentias: oportet quod ſicut medii colores ſunt ſpecies mediæ inter ſpecies contrarias, ita differentiæ conſtitutiuæ earũ ſint mediæ inter differentias contrarias, quæ dicuntur prima contraria. Oſtendit tertio qood mediæ differentiæ ea differẽtijs contrariis cõponuntur dicens quod differentiæ primæ contrariæ, ſunt diſgregatiuũ viſus & congregatiuum. Vnde iſtæ differentiæ ſunt illud primom ex quo compoaimus omnes ſpecies generis: ſed ſi aliqua contraria non eſſent in eodem genere, quærendum reſtaret, ex quo eorom media conſtituerentur. Sed in his quæ ſunt in eodem genere, non eſt difficile hoc accipere, quia neceſſe eſt omnia quæ ſunt in eodem genere, aut eſſe incompoſita, id eſt ſimplicia. aut componi ex incompoſitis, id eſt ſimplicibus quæ ſunt in genere illo. Contraria enim ſunt incompoſita ea inuicem. quia nec album componitur ex nigro, neque nigrum ex albo, neque congregatiuum ex diſgregatiuo. Quare oportet quod contraria ſint principia, quia ſimplicia in quolibet genere ſunt principia. Sed de mediis oportet dicere, quod aut omnia componuntur ex ſimplicibus, ſcilicet contrariis: aut nullum, quia eadem ratio videtur de omnibus. Sed non poteſt dici quod nullum quia aliquod eſt medium qood componitur ex contrariis, ex quo contingit quod transmutatio primo peruenit ad media quam ad extrema. Hoc autem ſic apparet, quia illud in quod primo peruenit transmutatio eſt magis & minus reſpectu vtriuſque extremorum. Prius enim aliquid ſit minus album & minus nigrom. quam totaliter album, & totaliter nigrum: & hoc ipſum quod eſt minus album, quam albom ſimpliciter, & minus nigrum quam nigrum ſimpliciter, eſt etiam magis accedens ad album quam nigrum ſimpliciter, & magis accedens ad nigrum quam album ſimpliciter. Et ſic patet quod illud in quod primo venit transmutatio, eſt magis & minus reſpecto vtriuſque extremorum, & propter hoc oportet quod ſit mediom contrariorum, & ſic ſequitur quod omnia media componantur ex contrariis. Nam idem medium quod eſt magis & minus reſpectu vtriuſque extremorum, oportet eſſe compoſitum ea extremis ſimplicibus reſpectu qoorum dicitur magis & minus. Et qoia non ſunt aliqua extrema priora contrariis in eodem genere, relinquitur quod duæ differentiæ contrariæ conſtitutiuæ mediorum, ſint compoſitæ ea contrariis differentiis, & ita media erunt ea contrariis. Quod patet, quia omnia inferiora, id eſt omnes ſpecies generis, tam contraria quam media, ſunt ea primis contrariis, ſcilicet differentiis. Et ex his patet quod & qualiter media ſiot in contrariis.

Ad primum ergo dicendum, qood inter oppo- 10. met. t. 9.
ſita contradictorie, nullo modo poteſt eſſe medium: contradictio enim eſt oppoſitio cuius altera pars ex neceſſitate adeſt cuicumque ſubiecto, ſiue ſit ens, ſiue non ens; de quolibet enim ente vel non ente, neceſſe eſt dicere quod ſedet, vel non ſedet: & ſic patet quod contradictio nullum habet medium. Sed aliorum oppoſitorum alia ſunt ad aliquid, alia priuatio & forma, alia vt contraria. Eorum autem quæ ſunt ad aliquid, quædam ſe habent vt contria, quæ ea æquo ad inuicem referuntur, & iſta habent mediom. Quædam vero non ſe habent vt contraria, quæ non ea æquo ad inuicem referuntur, ſicut ſcientia & ſcibile, & iſta non habent medium. Cuius cauſa eſt, quia media & extrema ſunt in eodem genere. Hæc autem non ſont in eodem genere, cum vnum ſecundom ſe referatur vt ſcientia, non autem aliud, vt ſcibile. Quomodo enim ſcientiæ & ſcibilis poteſt aliqoid eſſe medium? Sed magni 2 præ; quæſt.
& parui poteſt eſſe aliquid medium id eſt æquale, vt adi.
ſupra dictum eſt. Et ſimiliter eorom quæ referuntur ad inuicem, vt contraria. Qoomodo autem ea quæ ibidem.
opponuntur priuatiue habeant media vel non habeant, & quomodo hæc oppoſitio quodammodo pertinet ad contrarietatem, ſupra dictum eſt.

Ad ſecundum patet ea dictis; corruptibile enim in c.
& incorruptibile non ſunt contraria in eodem genere vt dicit Philoſophus 10. met. t. 56.

Ad ſecundam quæſtionem Reſpondeo dicen- 10 met. l. 10.
dum qood in omni diuerſitate ſecundom ſpeciem oportet duo accipere, ſcilicet vt hoc ſit diuerſum ab aliquo: & vt ſit aliquid diuerſificatum per hæc duo: & hoc quod eſt diuerſificatom per hæc duo oportet ineſſe ambobus. ſicut animal eſt qood eſt diuerſificatum in diuerſas ſpecies, ſcilicet in hominem & equũ, & oportet quod ambo ſcilicet homo & equus ſint animalia. Vnde patet quod neceſſe eſt ea quę ſunt diuerſa ſpecie adinuicem in eodem genere eſſe: id enim vocatur genus quod eſt vnum & idem ambobus, non ſecundum accidens de vtroque prædicatum, neque ſecundum accidens diuerſificatum in vtroque, vnde oportet quod habeat differentiam non, ſecundum accidens ſiue genus ponatur ena

quaſi materia , ſiue qualitercumque aliter. Quod ideo dicitur quia aliter diuerſificatur materia per formas , & aliter genus per differentias: forma enim non eſt hoc ipſum quod eſt materia , ſed facit compoſitionem eum ea. Vnde materia noo eſt ipſum compoſitum , ſed aliquid eius. Differentia vero additur generi non quaſi pars parti , ſed quaſi totum toti. Vnde genus eſt hoc ipſum quod eſt ſpecies , & non ſolum aliquid eius. ſi autem eſſet pars non prædicaretur de ea , ſed tamen quia totum poteſt denominariab vna ſola parte ſua , puta ſi homo deuominetur habens caput , vel habens manus , contingit ipſum compoſitum ex materis & forma denominari. Et quidem nomen quo aliquid totum denominatur ab eo quod eſt materiale in ipſo, eſt nomen generis. Nomen autem quo denominatur à principio formali eſt nomen differentiæ. ſicut homo nominatur animal, à natura ſenſibili. rationale vero, à natura intellectiua ſicut igitur habens manum competit toti, licet manus ſit pars , ita genus & differentia conueniunt toti , licet ſumantur à partibus: ſi ergo conſideretur in genere & differentia id a quo vtrumque ſumitur , hoc modo genus ſe habet ad differentias , ſicut materia ad formas: ſi autem conſideretur ſecundum qood nominant totum , ſic aliter ſe habent. Hoc tamen commone eſt vtrobique quod ſicut ipſa eſſentia materiæ diuiditur per formas , ita ipſa natura generis diuerſificatur per differentias. Sed hoc vtrobique diſtat, quia materia eſt in vtroque diuiſorum , non tamen eſt vtrumque eorum: genus autem vtrumque eorum eſt, quia materia nominat partem, genus autem totum. Et ideo poſtquã dixit Philoſophus hic genus eſſe , quo ambo ſpecie differentia dicuntur vnum & idem , illud exponens ſubiungit, qood non ſolum oportat genus eſſe commune duobus differentibus ſecondum ſpeciem, ſicut quod vtrumque ſit animal , ſicut aliquid indiuiſum eſt commune diuerſis , vt eadem domus aut poſſeſſio , ſed oportet , hoc ipſum quod eſt animal eſſe ulterum vtrumque , ita quod hoc animal ſit equus , & hoc animal ſit homo Et hoc dicit Philoſophus contra Platonicos qui ponebant communia ſeparata, qoaſi ipſa met natura communis non diuerſificaretur , ſi natura ſpeciei eſſet aliquid aliud præter naturam generis: vnde contra hoc concludit ex dictis, qood hoc ipſum quod eſt commune diuerſificatur ſecundom ſpeciem. Vnde oportet quod commune vt animal ipſum ſecundum ſe ſit hoc tale ſecundum vnam differentiam , & illud tale ſecundum aliam differentiam , ſicut quod hoc ſit equus , & illud homo. Et ita ſequitur quod ſi animal ſit ſecundum ſe hoc tale , & hoc tale , qood differentia faciens differe ſpecie ſit quædam diuerſitas generis , ita quod ipſam naturam generis diuerſificet. Per hoc autem quod hic dicitur non ſolum excloditur opinio Platonis ponentis commune vnom & idem per ſe exiſtere : ſed etiam excluditur opinio eorum qui dicunt quod illud quod pertinet ad naturam generis non differt ſpecie in ſpeciebus diuerſis , ſicut quod anima ſenſibilis non differt ſpecie in homine & equo. Ex his autem manifeſte concloditur quod differẽtia diuerſificãs ſecundũ ſe genus eſt cõtrarietas. Videmus enim quod omnia genera diuiduntur per oppoſita, qood quidẽ neceſſe eſt. Nam ea quæ non ſũt oppoſita poſſunt ſimul exiſtere in eodẽ. Quæ autẽ huiuſmodi ſunt non poſſunt eſſe diuerſa , eum non ex neceſſitate ſint in diuerſis. Vnde oportet qood ſolum oppoſitis aliquid commuoe diuidatur. Non autem diuiſio generis in ſpecies poteſt fieri per alia oppoſita quam per contraria, Nam contradictorie oppoſita non ſunt in eodem genere , cum negatio nihil ponat. Et ſimile eſt de priuatiue oppoſitis, cũ priuatio non ſit niſi negatio in ſubiecto aliquo. Relatiue etiam vt ſupra habitum eſt, non ſunt eiuſdem generis , niſi quæ ſecundum ſe ad inuicem referuntur, quæ quodammodo ſunt contraria, vt ſupra dictum eſt. Et ſic relinquitur quod ſola contraria faciunt differre ſpecie ea quæ ſunt vnius generis. Id ipſum præterea manifeſtat Philoſophus hic, per rationem, dicens quod contraria ſunt in eodem genere, ſicut oſtenſum eſt. Dictum eſt enim quod contrarietas eſt differentia perfecta , & iterum dictum eſt quod differentia ſecundum ſpeciem eſt aliquid alicuius , id eſt ab aliquo ; & quod præter hoc idem genus oportet eſſe in ambobus differentibus ſpecie , & ex his duobus ſequitur quod omnia contraria ſint in eadem coelementatione categoriæ , id eſt in eadem ordinatione prædicamentali , quæcumque tamen ſunt diuerſa ſpecie , & non genere, vt dicetur infra Et non ſolum contraria ſunt in vno genere , ſed ſunt etiam diuerſa ab inuicem. Quod patet quia quæ perfecte differunt ſicut contraria, non ſunt inuicem ſimul. Vnde cum ad differentiam ſecundum ſpeciẽ requiratur identitas generis, & diuerſificatio generis per diuerſas ſpecies , & cum vtrumque in contrarietate reperiatur, ſequitur quod differentia ſecundum ſpeciem ſit contrarietas, Quod manifeſtum eſt, quia hoc eſt aliqua eſſe diuerſa ſecundum ſpeciem exiſtentia in eodem genere , habere contrarietatem differentiarum cum ſunt indiuidua , id eſt non vlterius diuiſa in ſpecies, ſicut ſunt ſpecies ſpecialiſſimæ. Quæ quidem dicuntur indiuidua à Philoſopho inquantum vlterius non diuiduntur formaliter. Particularia vero dicuntur indiuidua inquantum nec materialiter nec formaliter vlterius diuiduntur. Et ſicut diuerſa ſpecie ſunt quæ contrarietatem habent : ita in eadem ſpecie ſunt quæ non contrarietatem habent , cum ſint indiuidua ſecundum formalem differentiam. Contrarietates enim fiunt in diuiſione , non ſolum in ſupremis generibus, ſed etiam in mediis , priuſquam veniatur ad indiuidua , id eſt ad vltimas ſpecies: ſic igitur manifeſtum eſt quod licet non in omni genere ſit contrarietas ſpecierum , in omni tamen genere eſt contrarietas differentiarum. Ex his vlterius concludit Philoſophus hic, quod nihil eorum quæ conueniunt in genere , ſicut ſunt ſpecies generis , dicitur idem ſpecie, nec diuerſum ſpecie ad genus : quia id ad quod aliquid dicitur idem ſpecie, habet vnam & eandem differentiam. Illud autem ad quod aliquid dicitur diuerſum ſpecie habet oppoſitam differentiam ſi igitur aliqua ſpecierum diceretur idem ſpecie, vel diuerſum ad genus , ſequeretur quod genus haberet in ſui ratione aliquam differentiam , ſed hoc falſum eſt: quod ſic patet. Materia enim oſtenditur negatione id eſt natura materiæ intelligitur per negationem omnium formarum. Genus autem eſt quodammodo materia , ſicut expoſitum eſt , & loquimur nunc de genere quod inuenitur in naturis rerum , non de genere quod in hominibus dicitur ſicut genus Romanorum vel Heraclidarum. Vnde patet quod etiam genus in ſua ratione non habet differentiam aliquam. Et ſic patet, quod nulla ſpecies à ſuo genere differt ſpecie , nec eſt cum eo idem ſpecie. Et ſimiliter non differunt aliqua ſpecie ab illis quæ non ſunt in eodem genere , proprie loquendo , ſed differunt ab eis. Specie vero differunt ab his quæ ſunt in eodem genere , quia contrarietas eſt differentia qua aliqua differunt ſpecie , vt oſtenſum eſt , non quia ipſa contrarietas differentiarum differat ſpecie, licet contraria differant ſpecie, ſed contrarietas eſt ſolum

quæſt præc. adi.

a præc. q. 3. c.

ad 1.

in his quæ ſunt eiuſdem generis. Vnde relinquitur quod differre ſpecie non ſit proprie in his quæ ſunt alterius generis.

10.met l. 11 Ad primum ergo dicendum cum Philoſopho quod hæc dubitatio de maſculino & fæminino eſt fere eadem, ſicut ſi quæratur quare quædam contrarietas facit differre ſpecie, & quædam non, ſicut ambulatiuum & volatiuum, ſeu greſſibile & volatile faciunt differre ſpecie animalia, ſed albedo & nigredo non. Ad quod dicendum quod ideo contingit quod quædam contrarietas facit differre ſpecie, & quædam non, quia quædam contraria ſunt propriæ paſſiones generis, & quædam ſunt minus propriæ. Quia enim genus à materia ſumitur, materia autem per ſe habet ordinem ad formam, illæ propriæ ſunt differentiæ generis, quæ ſumuntur à diuerſis formis perficientibus materiam. Sed quia forma ſpeciei iterum multiplicatur in diuerſa ſecundum materiam ſignatam, quæ eſt ſubiecta indiuidualibus proprietatibus, contrarietas accidentium indiuidualium minus proprie ſe habet ad genus, quam contrarietas differentiarum formalium. Et ideo quia in compoſito eſt materia & forma, hæc quidem eſt ratio, id eſt forma quæ conſtituit ſpeciem: hæc autem eſt materia, quæ eſt indiuiduationis principium: quæcumque contrarietates ſunt in ratione, id eſt ex parte formæ, faciunt differre ſecundum ſpeciem, illæ vero quæ ſunt ex parte materiæ, quæ ſunt propriæ indiuidui quod eſt acceptum cum materia, non faciunt differre ſecundum ſpeciem. Non enim homo albus & homo niger differunt ſpecie, etiamſi vtrique imponatur aliquod nomen, vt ſi homo albus dicatur A. & homo niger dicatur B Quod ideo addit Philoſophus quia homo albus non videtur eſſe aliquod vnum: ſed ſi imponeretur nomen videtur eſſe aliquid vnum. Et ſimiliter eſt de homine nigro. Et ideo dicit quod homo albus, & homo niger non differunt ſpecie, quia homo, ſcilicet particularis cui conueniunt album & nigrum, eſt quaſi materia. non enim dicitur quod homo ſit albus, niſi quia hic homo eſt albus: & ſic cum homo particularis conceptus ſit cum materia, & materia non faciat differre ſecundum ſpeciem, ſequitur quod hic homo & ille homo non differant ſpecie. quia plures homines, non propter hoc ſunt plures ſpecies hominis, quia ſunt plures: quia non ſunt plures, niſi propter diuerſitatem materiæ, quia ſcilicet ſunt diuerſæ carnes & oſſa ex quibus eſt hic vel ille. Sed ſimul totum indiuiduum congregatum ex materia & forma, eſt diuerſum, ſed non eſt diuerſum ſpecie, quia non eſt contrarietas ex parte formæ, ſed quamuis in diuerſis indiuiduis non ſit contrarietas ex parte formæ, eſt tamen diuerſitas indiuiduorum particolarium, quia particulare aliquod vt Callias, non ſolum eſt forma, ſed forma cum materia indiuiduata. Et ita ſicut diuerſitas formæ facit differentiam ſpecierum, ita diuerſitas materiæ indiuidualis facit differentiam indiuiduorum: album autem non prædicatur de homine niſi ratione indiuidui, non enim dicitur homo albus, niſi quia aliquis homo dicitur albus, vt Callias. Et ſic patet quod homo per accidens dicitur albus, quia non inquantum homo, ſed inquantum hic homo, albus dicitur: hic autem homo dicitur propter materiam. Vnde patet quod album & nigrum non pertinent ad differentiam formalem hominis, ſed ſolum ad materialem, & propter hoc non differunt ſpecie homo albus & niger, ſicut nec circulus æreus, & ligneus differunt ſpecie Et in his etiam quæ differunt ſpecie, non eſt differentia ſpeciei propter materiam, ſed propter formam, ſicut triangulus æreus, & circulus ligneus, non differunt ſpecie propter materiam, ſed propter diuerſitatem formæ, vnde ſi quæratur vtrum materia faciat diuerſa ſpecie aliquo modo, videtur quod faciat, quia hic equus ab hoc homine eſt diuerſus ſpecie: & tamen manifeſtum eſt quod ratio vtriuſque eſt cum materia indiuiduali. Et ſic videtur quod materia aliqualiter faciat differre ſpecie. Sed tamen manifeſtum eſt quod non contingit propter diuerſitatem materiæ, ſed quia contrarietas eſt ex parte formæ, quia homo albus & equus niger differunt ſpecie: ſed hoc non eſt propter album & nigrum, quia ſi ambo eſſent albi adhuc ſpecie differrent: ſic igitur apparet quod contrarietas quæ eſt ex parte ipſius formæ facit differre ſpecie, non autem illa quæ eſt ex parte materiæ. Huiuſmodi ſunt maſculinum & fœmininum, licet enim hæc duo ſint propriæ paſſiones animalis, quia animal ponitur in definitione vtriuſque: non tamen conueniunt animali ſecundum ſubſtantiam & formam, ſed ex parte materiæ & corporis.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut forma & actus, pertinent ad ſpeciem, ita materia & potentia pertinent ad genus. Vnde ſicut contrarietas quæ eſt ſecundum formas & actus facit differentiam ſecundum ſpeciem. contrarietas quæ eſt ſecundum potentiam facit generis diuerſitatem. 10.met.l. rr.

Ad intelligentiam autem horum quæ ſupra dicta ſunt attendendum eſt quod licet oſtenſum ſit quod quædam contraria non faciunt differre ſpecie, & quædam faciunt differre etiam genere, tamen omnia contraria aliquo modo faciunt differre ſpecie, ſi fiat comparatio contrariorum ad aliquod determinatũ genus. Nam album & nigrũ, licet non faciunt differre ſpecie in genere animalis, faciunt tamen differre ſpecie in genere coloris. Et maſculinum & fœmininũ faciunt differre ſpecie in genere ſexus. Et animatũ & inanimatũ licet faciant differre genere quantũ ad infimas ſpecies, tamẽ quantũ ad genus quod per ſe diuiditur in animatum & inanimatum faciunt differre ſpecie tantum: nam omnes differentiæ generis ſunt conſtitutiuæ ſpecierum quarumdam, licet illæ ſpecies poſſint eſſe genere diuerſa. Corruptibile autem & incorruptibile diuidunt per ſe ens, quia corruptibile eſt quod poteſt non eſſe, incorruptibile autem quod non poteſt non eſſe. Vnde cum ens non ſit genus, non mirum ſi corruptibile & incorruptibile non conueniant in aliquo vno genere. ibid.

ARTICVLVS VI.

Vtrum relatiua oppoſitio ſit vera oppoſitio.

Videtur quod relatiua oppoſitio non ſit vera oppoſito. In omni enim oppoſitione alterum oppoſitiorum eſt vilius, at illud non videtur in oppoſitis, filius enim non eſt neceſſario quid vilius patre, ergo in relatiuis non eſt vera oppoſitio. op 37 c 12 & 1.

2 Præterea omnis oppoſitio in tantum eſt oppoſitio inquantum participat contradictionem: at relatiua oppoſitio nullo modo videtur participare contradictionem: in contradictoris enim vnum remouet aliud, quod non eſt in relatiuis in quibus vnum ponit aliud. ergo in relatiuis non eſt vera oppoſitio. ibid & q. 7. de pot a 8. ad 4 q 8 a. 1. ad 13.

Sed contra eſt authoritas Philoſophi 5. & 10. met. inter oppoſita, relatiuam oppoſitionem referentis. 5.met l. 12. 10.met l 6

Reſpondeo dicendum, quod oppoſitio relatiua vera eſt oppoſitio: differens tamen ab alijs in duobus quorum primum eſt quod in alijs oppoſitis vnũ q. 7 de pot. a 8 ad 4 q 8 a 1 ad 13 in 5 q 15 a. 1.c.

dicitur

dicitur alteri opponi, inquantum ipſum remouet: negatio enim remouet affirmationem, & ſecundum hoc ei opponitur. Oppoſitio vero priuationis & habitus, & contrarietatis includunt oppoſitionem contradictionis vt 4. met. dicitur, non autem eſt hoc in relatiuis. Non enim per hoc opponitur filius patri, quod ipſum remoueat ſed propter rationem habitudinis ad ipſum. Et ex hoc cauſatur ſecunda differentia, quia in aliis oppoſitis ſemper alterum eſt imperfectum, quod accidit ratione negationis quæ includitur in priuatione, & altero contrariorum: hoc autem in relatiuis non oportet, imo vtrumque conſiderari poteſt vt perfectum: ſicut patet in maxime relatiuis æquiparantiæ, & in relatiuis originis, vt æquale, ſimile, pater & filius.

id. 16 q. 1. 2. 2. c. Ad primum ergo dicendum, quod in omnibus oppoſitis alterum eſt vt perfectum, alterum vt imperfectum, præter relationem, quod patet per ſe in affirmatione & negatione, & priuatione, & habitu. Patet etiam in contrarietate, quia ſecundum Philoſophum 1. Phyſ. ſemper alterum contrariorum eſt ſicut nobilius, & alterum ſicut vilius, vt etiam ex ſupradictis manifeſtum eſt. In relatiuis autem neutrum eſt ſicut priuatio alterius, & defectum importans. Cuius ratio eſt quia in relatiuis non eſt oppoſitio ſecundum id, quod relatiuum in aliquo eſt: ſed ſecundum id quod ad aliud dicitur. Vnde quamuis vna relatio habeat annexam negationem alterius relationis in eodem ſuppoſito, non tamen iſta negatio importat aliquem defectum, quia defectus non eſt niſi ſecundum aliquid, quod in aliquo natum eſt eſſe: Vnde cum id quod habet oppoſitionem ipſum, ſecundum rationem oppoſitionis, non ponat aliquid, ſed ad aliquid, non ſequitur imperfectio vel defectus.

op. 37. c. 3. Ad ſecundum dicendum, quod oppoſitio relatiua eſt quidem oppoſitio ſecundum quod participat contradictionem, ſed tamen minimum participat de
ad 3. illa. Quod autem participet aliqualiter contradictionem patet, quia vna relatio infert ſecum negationem alterius relationis in eodem ſuppoſito: vt dictum eſt, non enim idem eſt pater & filius reſpectu eiuſdem,
op. 37. c. 2. minimum tamen habet de contradictione, quia in aliis oppoſitionibus extrema non includunt ſe inuicem, nec ponunt, imo cum vnum ineſt, reliquum impoſſibile eſt ineſſe: at in oppoſitione relatiua, extrema ſe mutuo includunt & ponunt & permunt.

QVÆSTIO XVII.

De vero.

Poſt conſiderationem vnius & multi, & eorum quæ ad illa conſequuntur, ſequitur conſiderare de ſecunda paſſione entis, ſcilicet de vero.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR Octo.

1 *Vtrum verum principalius in intellectu quam in rebus reperiatur.*
2 *Vtrum veritas ſit tantum in intellectu componente & diuidente.*
3 *Vtrum ſit vna ſola veritas ſecundum quam omnia ſunt vera.*
4 *Vtrum ſint plures veritates æternæ.*
5 *Vtrum veritas creata ſit mutabilis.*
6 *Vtrum omnis creata veritas ſit ac prima veritate.*
7 *Vtrum verum conuertatur cum ente, & ſit eius adæquata paſſio.*
8 *Vtrum verum addat ſupra ens rationem conformitatis ad intellectum.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum veritas principalius in intellectu quam in rebus reperiatur.

Videtur quod veritas non principalius inueniatur in intellectu quam in rebus. Verum enim, vt q. 1. de ver. a. 2. arg. 1.
dictum eſt, conuertitur cum ente. Sed ens principalius inuenitur extra animam, ergo & verum.

2 Præterea res non ſunt in anima per ſuam eſſentiam, arg. 2.
ſed per ſuam ſpeciem, vt dicitur 3. de anima: ſi ergo veritas principaliter in anima inuenitur, veritas non erit eſſentia rei, ſed ſimilitudo vel ſpecies eius, & verum erit ſpecies entis exiſtentis extra animam. Sed ſpecies rei exiſtens in anima, non prædicatur de re quæ eſt extra animam ſicut nec conuertitur cum ea: ergo nec verum conuertitur cum ente, quod falſum eſt.

3 Præterea omne quod eſt in aliquo conſequitur il- arg. 3.
lud in quo eſt, ſi ergo veritas principaliter eſt in ani- p. p. q. 16. a. 1
ma, tunc iudicium de veritate eſt ſecundum æſtima- arg. 1.
tionem animæ: & ita redibit antiquorum Philoſophorum error qui docebant, omne quod quis opinatur, eſſe verum, & duo contradictoria eſſe ſimul vera quæ abſurda ſunt & falſa, ac ſupra refutata. q. 4. a. 1 & 2

4 Præterea ſi veritas principaliter eſt in intellectu, q. 1 de ver.
oportet quod aliquid quod ad intellectum verita- arg. 4.
tis pertineat, in definitione veritatis ponatur. Sed p. p. arg. 2.
Auguſt. huiuſmodi definitiones reprobat in li. Soliloq. ſicut iſtam; verum eſt, quod ita eſt vt videtur: quia ſecundum hoc non eſſet verum, quod non videtur, quod patet eſſe falſum de occultiſſimis lapillis qui ſunt in viſceribus terræ: & ſimiliter improbat iſtam; verum eſt, quod ita eſt vt cognitori videtur, ſi velit & poſſit cognoſcens eſſe: quia ſecundum hoc non eſſet aliquid verum, niſi cognitor vellet, vel poſſet cognoſcere: ergo & eadem ratio eſſet de quibuſcumque aliis definitionibus in quibus aliquid ad intellectum pertinens poneretur; ergo veritas non eſt principaliter in intellectu.

5 Præterea propter quod vnumquodque tale & il- p. p. arg. 3.
lud magis, vt patet primo poſt. Sed ex eo quod res eſt vel non eſt, eſt opinio vel oratio vera vel falſa ſecundum Philoſ. in prædicamentis, ergo veritas magis eſt in rebus quam in intellectu.

Sed contra eſt quod dicit Philoſophus 6. met. non ibidem.
eſt verum & falſum niſi in mente. arg. ſed
2 Præterea veritas eſt adæquatio rei & intellectus, contr. & q.
ſed hæc adæquatio non poteſt eſſe niſi in intellectu, 1. de ver.
ergo nec veritas niſi in intellectu. arg. 2. ſed cõt.

Reſpondeo dicendũ, quod in illis quæ dicuntur per q. 1. de ver. a. 2. c.
prius & poſterius de multis, non ſẽper oportet quod p. p. q. 16 a. p.
id quod per prius recipit prædicationẽ communis ſit c. 1 d. 19. q. 5.
cauſa aliorũ: ſed illud in quo primo ratio illius com- a. 1. c.
munis completa inuenitur, ſicut ſanum per prius dicetur de animali, in quo primo perfecta ratio ſanitatis inuenitur, quamuis medicina dicatur ſana, vt effectiua ſanitatis. Et ideo cum verum dicatur de pluribus per prius & poſterius, oportet quod de illo per prius dicatur in quo inuenitur perfecta ratio veritatis, complementum autem cuiuſlibet motus, eſt in ſuo termino per operationem animalis: motus autem cognitiuæ virtutis terminatur ad animam: oportet enim vt cognitũ ſit in cognoſcente, per modum cognoſcentis: ſed motus appetitiuæ virtutis terminatur ad res. Et inde eſt quod Philoſoph. in 3. de

anima, ponit circulum qoendam in actibos animæ, ſecundum ſcilicet quod res quæ eſt extra animam, mouet intellectum, & res intellecta mooet appetitum, & appetitus tunc docit ad hoc qood perueniat ad rem, a qua motus incepit Et qnia bonum dicit ordinem ad appetitum, verum aotem ad intellectum inde eſt quod Philoſophus dicit 6 Met. quod bonum & malum ſunt in rebus, verum & falſum ſunt in mente. Res autem non dicitur vera niſi ſecundum qood eſt intellectui adæquata, vnde per poſteriur inuenitur verum in rebus, per ptius autem in intellectu. Sed ſciendum quod ses aliter comparatur ad intellectum practicum, aliter ad ſpeculatiuum Intellactus eoim practicus caoſat rer, vnde eſt menſuratio serũ quæ per ipſum fiunt: ſed intellectus ſpeculatiuos quia accipit à rehus eſt quodammodo motus ab ipſis rebus, & ita res menſurant ipſom. Ex quo patat qood ras naturales ax qoibus intellectus noſter ſcientiam accipit, menſurant intellectum noſtrum, vt dicitur 10. met. ſed ſunt menſuræ ab intellectu diuino, in quo ſunt omnia cteata, ſicut omnia artificiata in intellectu artificis. Sic ergo intellectos diuinus eſt menſurans nõ menſuratus, res autẽ naturalis menſurans & menſurata. Sed intellector noſter aſt menſurains, non menſurans quidem res naturales ſed artificiales tantum. Rer ergo naturalis inter duos intellectus conſtituta, ſecundum adæquationem ad vtrumque vera dicitur: ſecundum enim adæquationem ad intellectum diuinum, dicitur vera inquantum implet hoc ad quod eſt ordinata per intellectũ diuinum, vt patet per Anſel. io lib. de vero. Et Auguſtioum io lib. de vera relig. & per Auicennam in definitiooe veritatis, ſcilicet veritas cuiuſque rei eſt proprietas ſui eſſe, quod ſtabilitum eſt ei: ſecundum aotem adæqoationem ad intellectum homanum, dicitur res vera inquantum nata eſt de ſe formare veram æſtimationẽ, ſicut è contrario res falſæ dicũtur, quæ natæ ſunt videri quæ non ſuot, aut qualia non ſunt, vt dicitur in 5. Met. Prima autem satio veritatis par prius ineſt ei quam ſecunda: quia prior eſt comparatio ad intellectum diuinum, quam homaoum, vnde etiamſi iotellectus humanus non eſſet, adhoc res dicerentur veræ in ordine ad intellectum diuiuum, ſed ſi vterque intellectus qood eſt impoſſibile intelligereretur aufferri nullo modo veritatis satio remaneret. Amplius, Res intellecta ad intellectum aliquem poteſt babese ordioem, val per ſe, vel per accidens Per ſe quidem babet ordinem ad iotellectum à quo dependes ſecundum ſuum aſſe. Per accidens autem ad intellectom à quo cognoſcibilis eſt ſicut ſi dicamus quod domus comparatur ad intellectum artificis per ſe, pes accidens autem ad intellectum comparatur, à quo non dependes. Iudiciom autem de re noo ſumitur ſecundum id qood ineſt ei per accidens, ſed ſecundom id quod ineſt ei per ſe. Vnde voaquæque ter dicitur vera abſolute ſecundum ordinem à quo dependet. Et inde eſt quod res artificiales dicuntur veræ per ordinem ad intellectũ noſtrum. Dicitur enim domus vera quæ aſſequitur ſimilitudinem formæ, quę eſt in menta artificis: & dicitur oratio vera inquantum eſt ſignum iotellectus veri. Et ſimilitat res natorales dicuntur veræ ſacundum quod aſſequuntur ſimilitudinem ſpecierũ quæ ſunt in mente diuina. Dicitur enim veros lapis quia aſſequitur veram lapidis oaturam ſecuodum præconceptionem intellectus diuini. Sic ergo veritas principaliter eſt in intellectu, ſecundario in rabus, ſecundom quod comparantur ad intellectum & ad principiom.

q. 1. de ver. a. 2. ad 1. Ad psimom ergo dicendum, qood ſicut ex dictis, patet, verum per prius dicitur de intellectu, & per poſterior de re ſibi adæquata, vt vtroqne modo conuertitur cum ente: ſed diuerſimode, quia ſecuodum quod dicitur de rebus conuertitur cum ente per prædicationem, omne enim ens eſt adæquatum intellectui dioino, & potens ſibi adæquare iotellectum humanum, & è conuerſo. Si autem accipiatur verum prout dicitur de intellectu, ſic conuertitur cum ente quod eſt extra animam, non per prædicationem, ſed per conuenientiam, eo quod cuilibet vero intellectui oportet quod raſpoodeat ens aliquod, & è conuerſo, & per hoc patet ſolutio ad ſecundum.

ad 3. Ad ternum dicendum, quod illud quod aſt io aliquo, non ſequitur illud in quo eſt, niſi quando caoſatur ex principiis eius. Vnde lux quæ cauſatur io aère ab extrinſeco ſcilicet ex ſole ſequitur motum ſolis magis qoam aèrem Similiter etiam veritas qoæ in anima cauſator à rebus, non ſequitur æſtimationem animæ, ſed exiſtentiam rerum, ex eo enim quod res eſt vel non eſt, oratio vera vel falſa dicitur, & intellectus ſimiliter. Adde quod antiqui Philoſophi ſpecies rerum naturalium non dicebant procedere ab aliquo intellectu, ſed eas prouenire a caſu. Et qoia conſiderabant quod verum importat comparationem ad intellectum, cogebantur veritatem rerum conſtituere in ordine ad intellectum noſtrum, ex quo inconuenientia ſequebantur quæ Philoſophus proſequitur 4. Metaph. &c. & quæ ſupra improbata ſunt. Qoæ quidem inconuenientia non acciduot, ſi ponamus veritatem serum conſiſtera in comparatione ad iotellectum dioinum. (p. p. ad 2.; q. 4. a. 1. & 2.)

q. de ver. ad 4. Ad quartum dicendom, quod Auguſt. loquitur de viſione intellectus humaoi, à qua rei veritas noo dependet. Sunt enim multæ, qoæ intellectui noſtro non cognoſcuotur: nolla tameo res eſt quam intellectus diuinos acto non coguoſcat, & iotellectus humanus in potentia, cum iotellectus agens deſcribatur quo eſt omnia facere, & intellectur poſſibilis quo eſt omnia fieri. Et ideo in definitione rei veræ poteſt poni viſio intellectus diuini, oon autam viſio iotellectus humani, niſi in potentia.

p. p. ad 5. Ad quintum dicendum, quod licet veritas intellectus noſtri à re cauſetur, non tamen oportet quod in re per prius inueniatus ratio veritatis: ſicut neqoe in medicina per prius inoenitur ratio ſanitatis, qoam in animali. Virtus enim medicinæ non ſanitas eius cauſat ſanitatem, cum non ſit agens vniuocum. Et ſimiliter eſſe rei non veritas eius cauſat veritatem intellectus Vnde Philoſophus dicit quòd opinio aot oratio vera eſt ex ao qood ses eſt, nuo ex eo quod res vera eſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum veritas ſit tantum in intellectu componente & diuidente.

q. 1. de ver. a. 3. c. p. p. q. 16. a. 2. arg. 1. Videtor quod varitas non ſit tantum in intellectu componente & diuidenta. Verum enim dicitor ſecundum comparationem entis ad intellectũ: ſad prima operatio qua intellectus comparatur ad rem, aſt ſecundum quam format quidditates rerum concipiendo definitiones earum: ergo in iſta operatione intellectus principalios inuenitur.

2 Præterea verum eſt adæquatio intellectus & rei Sed ſicut intellectus componens & diuidens poteſt adæquari rebus, ita & intellectus intelligens quidditates rerom: ergo veritas non eſt tantum io intellectu componente & diuidente. (q. de ver. arg. 2.)

3 Præterea veritas eſt in ſenſu, qui oon componit, nec diuidit, ergo non eſt tantum in intellectu componente & diuidente. (p. p. arg. 1. q. 1. de ver. a. 9.)

6. met. l. 4. q. de ver. arg 3. ſed cont. Sed contra eſt, 6. met. dicitur quod verum & falſum non ſunt in rebus, ſed in mente: circa ſimplicia autem. & etiam circa quodquid eſt. non eſt in mēte.

q. de ver. arg 2 ſed contr. 2 Præterea 3 de ani. dicitur quod indiuiſibilium intelligentia in illis eſt in quibus non eſt verum & falſum.

q. 1 de ver. a. 3 & p. p. q. 16 a. 2. c. 6. met. l. 4 log. q. 19 2. 3. 4. 5. 6. Reſpondeo dicendum, quod ſicut verum per prius inuenitur in intellectu quam in rebus, ita etiam per prius inuenitur in intellectu componentis & diuidētis, quam in actu intellectus quidditates rerum formantis. Veri enim ratio conſiſtit in adæquatione rei & intellectus, idem autem non adæquatur ſibi ipſi, ſed æqualitas diuerſorum eſt, vnde ibi primo inuenitur ratio veritatis in intellectu, vbi primo intellectus incipit aliquid proprium habere, quod res extra animam non habet, ſed aliquid ei correſpondens, inter quæ adæquatio attendi poteſt. Intellectus autem formans quidditates, non habet niſi ſimilitudinem rei exiſtentis extra animam, ſicut & ſenſus inquantum accipit ſpeciem rei ſenſibilis. Sed quando incipit iudicare de re apprehenſa, tunc ipſum iudicium intellectus eſt quoddam proprium ei, quod nō inuenitur extra in re. Sed quando adæquatur ei quod eſt extra in re, dicitur iudicium verum eſſe: tunc autem iudicat intellectus de re apprehenſa, quando dicit quod aliquid eſt vel non eſt, quod eſt intellectus componentis & diuidentis. Vnde & Philoſophus dicit 6. Met. quod cōpoſitio & diuiſio eſt in intellectu, & non in rebus. Et inde eſt quod veritas per prius inuenitur in compoſitione & diuiſione intellectus, ſecundario autem dicitur verum & per poſterius in intellectu formante definitiones: vnde definitio dicitur vera vel falſa ratione compoſitionis veræ vel falſæ: vt quando ſcilicet dicitur eſſe definitio eius cuius non eſt ſicut ſi definitio circuli aſſignetur triangulo, vel etiam quando partes definitionis non poſſunt componi ad inuicem: vt ſi dicatur definitio alicuius rei animalis inſenſibilis: (hæc enim compoſitio quæ implicatur, ſcilicet quod aliquod animal eſt inſenſibile eſt falſa.) Et definitio non dicitur vera vel falſa niſi per ordinem ad compoſitionem, ſicut & res dicitur vera per ordinem ad intellectum. Patet ergo ex dictis quod verum, per prius dicitur de compoſitione vel diuiſione intellectus. Secundo de definitionibus rerum ſecundum quod in eis implicatur compoſitio vera vel falſa. Tertio de rebus ſecundum quod adæquantur intellectui diuino. Quarto de homine qui eſt electiuus orationum ſuarum verarum vel falſarū, vel qui facit æſtimationem de ſe vel aliis veram vel falſam per ea, quæ dicit vel facit: voces autem eodē modo recipiunt veritatis prædicationem ſicut intellectus quos ſignificant.

q. de ver. ad 1 Ad primum ergo dicendum, quod quamuis formatio quidditatis, ſit prima operatio intellectus, tamen per eam non habet intellectus aliquid aliud proprium quod poſſit rei adæquari, & ideo non eſt ibi propriè veritas. Et per hoc patet ſolutio ad ſecundū.

q. 1 de ver. a. 9 & p. p. q. 16 a. 2 c. Ad tertium dicendum, quod veritas eſt in ſenſu quidem aliqualiter, ſed non eodem modo ac in intellectu: in intellectu enim eſt ſicut conſequens actum intellectus, & ſicut cognita per intellectum, conſequitur namque intellectus operationem, ſecundū quod iudicium intellectus eſt de re ſecundum quod eſt, cognoſcitur autem ab intellectu, ſecundū quod intellectus reflectitur ſupra actum ſuum, non ſolum ſecundum quod cognoſcit actum ſuum, ſed ſecundū quod cognoſcit proportionem eius ad rē, quod quidem cognoſci nō poteſt, niſi cognita natura ipſius actus, quæ nō cognoſci poteſt niſi cognita natura principij actus quod eſt ipſe intellectus, in cuius natura eſt vt rebus conformetur. Vnde ſecundū hoc cognoſcit veritatē intellectus, quod ſupra ſeipſū reflectitur: ſed veritas eſt in ſenſu, ſicut conſequēs actum eius, dum ſcilicet iudicium ſenſus eſt de re ſecundum quod eſt. ſed tamen non eſt à ſenſu ſicut cognita à ſenſu: & ſi enim ſenſus vere iudicat de rebus, non tamen cognoſcit veritatem qua vere iudicat, quamuis enim ſenſus cognoſcat ſe ſentire, non tamen cognoſcit naturam ſuam & per conſequens nec naturam ſui actus, nec proportionem eius ad res. & ita nec veritatem eius, cuius eſt ratio quia illa quæ ſunt perfectiſſima in entibus, vt ſubſtantiæ intellectuales redeunt ad eſſentiam reditione completa: in hoc enim quod cognoſcunt aliquid extra ſe poſitum quodammodo extra ſe procedunt, ſecundum vero quod cognoſcunt ſe cognoſcere iam ad ſe redire incipiunt: quia actus cognitionis eſt medius inter cognoſcentem, & cognitum. ſed reditus iſte completur ſecundum quod cognoſcunt eſſentias proprias. Vnde dicitur in lib. de cauſis, quod omnis ſciens eſſentiam ſuam, eſt rediens ad eſſentiam ſuam reditione completa. Senſus autem qui inter cæteros eſt propinquior intellectuali ſubſtantiæ, redire quidem incipit ad eſſentiam ſuā quia non ſolum cognoſcit ſenſibile, ſed etiam cognoſcit ſe ſentire, non tamen completur eius reditio, quia ſenſus non cognoſcit eſſentiam ſuam. Cuius hanc rationem Auicenna aſſignat, quia ſenſus nihil cognoſcit niſi per organum corporale: Non eſt autem poſſibile, vt organum medium cadat inter potentiam ſenſitiuam. Sed potentiæ naturales inſenſibiles nullo modo redeunt ſupra ſeipſas, quia non cognoſcunt ſe agere, ſicut ignis non cognoſcit ſe calefacere.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſit vna ſola veritas ſecundum quam omnia ſunt vera.

Videtur quod ſit vna ſola veritas ſecundum quā omnia ſunt vera: Anſel enim in lib. de veritate q. 1 de ver. arg. 1 p. p. q. 16 a. 4. arg. 1. dicit quod ſicut tempus ſe habet ad omnia temporalia, ſic veritas ad omnia vera: ſed tempus ita ſe habet ad omnia temporalia, quod eſt vnum tantum tempus, ergo ita ſe habebit veritas ad omnia vera, quod erit tantum vna veritas. Sed dicendum quod veritas dicitur dupliciter vno modo vt eſt idem quod entitas rei, vt definit eam Aug. in lib. Soli. verum eſt id quod eſt: & ſic oportet eſſe plures veritates ſecundum quod plures ſunt eſſentiæ rerum. Alio modo dicitur prout exprimit ſe in intellectu, prout definit eam Hilarius, verum eſt declaratiuum eſſe: & hoc modo cum nihil poſſit aliquid manifeſtare intellectui, niſi ſecundum veritatem primæ veritatis diuinæ, omnes veritates quodammodo ſunt vnum in mouendo intellectum, ſicut omnes colores ſunt vnum in mouendo viſum; inquantum mouent ipſum in ratione vnius.

2 Contra, tempus eſt vnum numero omnium temporalium: ſi ergo ita ſe habet veritas ad res veras, ſicut tempus ad temporalia, oportet omnium verorum vnam eſſe numero veritatem, nec ſufficit omnes veritates eſſe vnum in mouendo, vel eſſe in exemplari vnum. arg. 2.

3 Præterea Anſelm. in lib. de veritate ſic arguit, arg. 3. ſi plurium verorum ſunt plures veritates, oportet veritates variari ſecundum variationem verorum: ſed veritates non variantur per variationes rerum verarum, quia deſtructis rebus veris, adhuc remanet veritas & rectitudo, ſecundum quam ſunt vera vel recta, ergo eſt vna tantum veritas: minorem probat ex hoc: quod deſtructo ſignato adhuc remanet rectitudo,

ſignificationis, quia rectum eſt, vt ſignificetur hoc quod illud ſignum ſignificabat, & eadem ratione deſtructo quolibet vero vel recto eius rectitudo vel veritas remanet.

arg. 4. 4 Præterea in creatis nulla veritas eſt id cuius eſt veritas, ſicut veritas hominis non eſt homo, & veritas carnis non eſt caro: ſed quodlibet ens creatum eſt verum: ergo nullum ens creatum eſt veritas, ergo omnis veritas eſt quid increatum, & eſt tantum vna veritas.

arg 5 pp. arg. 1. 5 Præterea in creaturis nihil eſt maius mente humana, niſi Deus, vt dicit Auguſtin. Sed veritas, vt probat Auguſtin. in lib. ſoli. eſt maior mente humana, quia non poteſt dici quod ſit minor, ſic enim haberet mens humana de veritate iudicare, quod falſum eſt, non enim de ea iudicat, ſed ſecundum eam, ſicut iudex non iudicat de lege ſed ſecundum legem, vt ipſe dicit in lib. de vera relig. ſimiliter nec etiam poteſt dici quod ſit ei æqualis, quia omnia iudicat anima ſecundum veritatem, non autem iudicat omnia ſecundum ſeipſam, ergo veritas non eſt niſi Deus, & ita eſt vna tantum veritas.

q de ver. arg. 6. 6 Præterea dicit Auguſtin. in lib. 83. quæſt. quod veritas non percipitur ſenſu corporis, hoc modo, nihil percipitur ſenſu corporis niſi mutabile, ſed veritas eſt immutabilis ergo ſenſu non percipitur. Similiter argui poteſt: Omne creatum eſt mutabile: veritas non eſt mutabilis, ergo non eſt creata, ergo eſt res increata, ergo eſt vna tantum veritas.

arg 7. 7 Præterea ibidem Auguſt. arguit ad hoc idem hoc modo. Nullum ſenſibile eſt quod non habeat aliquid ſimile falſo, ita vt internoſci non poſſit: nam vt alia prætermittam, omnia quæ per corpus ſentimus, etiam cum ea non adſunt ſenſibus, imagines tamen eorum patimur tamquam prorſus adſint, vel in ſomno vel in furore, ſed veritas non habet aliquid ſimile falſo, ergo ſenſu non percipitur. Similiter argui poteſt, omne creatum habet aliquid ſimile falſo, inquantum habet aliquid de defectu, ergo nullum creatum eſt veritas, & ſic eſt tantum vna veritas.

t d. 19 q 5. a. a, arg 1. 8 Præterea verum dicitur analogice de illis in quibus eſt veritas, ſicut ſanitas de omnibus ſanis. Sed vna eſt ſanitas numero à qua denominatur animal ſanum, ſicut ſubiectum eius, & medicina ſana ſicut cauſa eius, & vrina ſana ſicut ſignum eius, ergo videtur quod vna ſit veritas qua omnia dicuntur vera.

arg. 2. 9 Præterea omnis rectitudo attenditur per aliquam menſuram, ſed veritas eſt rectitudo quędam, cum igitur videamus omnibus temporalibus reſpondere vnum tempus quaſi menſuram, videtur etiam quod omnibus veris reſpondeat vna veritas, ſecundum quam dicantur vera.

arg. 4. 10 Præterea ſi dicatur quod omnia dicuntur vera ab vna veritate increata exemplariter. Contra vniuſcuiuſque formæ exemplar eſt in Deo, quod eſt creatrix eſſentia: ſi igitur hoc ſufficeret quod dicerentur vera veritate increata, quia exemplantur ab ipſa, videtur quod ſimiliter omnia poſſunt dici colorata, quia exemplantur à colore qui eſt in Deo exemplariter, quod eſt inconueniens.

q. de vera. 4 arg 1. ſed contr. Sed contra Auguſt in lib. de vera religio. dicit: Sicut ſimilitudo eſt forma ſimilium, ita veritas eſt forma verorum: ſed plurium ſimilium plures ſunt ſimilitudines: ergo plurium verorum plures ſunt veritates.

arg. 2. 2 Præterea ſicut omnis veritas creata deriuatur à veritate increata, & ab ea ſuam virtutem habet, ita omne lumen intelligibile à prima luce, deriuatur exemplariter, & vim manifeſtandi habet, dicuntur tamen eſſe plura lumina intelligibilia, vt patet per Dionyſ. ergo & ſimili modo concedendum eſt eſſe plures veritates.

3 Præterea colores quamuis ex virtute lucis moueant viſum, tamen ſimpliciter dicuntur eſſe plures, & differentes, & non poſſunt dici eſſe vnum, niſi ſecundum quid, ergo & quamuis omnes veritates creatæ ſe in intellectu exprimant virtute primæ veritatis, non tamen ex hoc dici poterunt vna veritas niſi ſecundum quid. arg. 3.

4 Præterea ſicut veritas creata non poteſt ſe in intellectu manifeſtare niſi veritate primæ veritatis, ita nulla potentia creata poteſt aliquid agere, niſi virtute primæ cauſæ, ſcilicet potentiæ increatę, non tamen aliquo modo dicimus eſſe vnam potentiam omnium habentium potentiam: ergo nec dicendum eſt aliquo modo eſſe vnam veritatem omnium verorum. arg 4.

5 Præterea Deus comparatur ad res in habitudine triplicis cauſæ, ſcilicet efficientis exemplaris, & finalis, & propter quandam appropriationem entitas rerum refertur ad Deum vt ad cauſam efficientem, veritas vt ad cauſam exemplarem, bonitas vt ad cauſam finalem, quamuis etiam ſingula poſſint ad ſingula referri ſecundum locutionis proprietatem: ſed non dicimus aliquo modo locutionis eſſe vnam bonitatem omnium bonorum, aut vnam entitatem omnium entium: ergo nec debemus dicere vnam veritatem omnium verorum. arg. 5.

6 Præterea quamuis ſit vna veritas increata, à qua omnes veritates creatæ extrahuntur, non tamen eodem modo extrahuntur ab ipſa: quia quamuis ipſa ſimiliter ſe habeat ad omnia, non tamen omnia ſimiliter ſe habent ad ipſam, vt dicitur in lib. de cauſis, vnde alio modo extrahitur ab ipſa veritas neceſſariorum & contingentium: ſed diuerſus modus imitandi exemplar diuinum facit diuerſitatem in rebus creatis, ergo ſimiliter ſunt plures veritates creatæ. arg. 6.

7 Præterea veritas eſt adęquatio rei & intellectus ſed diuerſorum ſpecie non poteſt eſſe vna adęquatio rei ad intellectum: ergo cum res verę ſint ſpecie diuerſę, non poteſt eſſe vna veritas omnium verorum. arg. 7.

8 Pręterea Auguſt. dicit in lib. 12 de Tri. credendum eſt mentis humanæ naturam ſic rebus intelligibilibus connexam, vt in quadam luce ſui generis, omnia quę cognoſcit, intueatur. Sed lux ſecundum quam anima cognoſcit omnia eſt veritas, ergo veritas eſt de genere ipſius animæ, & ita oportet veritatem eſſe rem creatam, & ita in diuerſis creaturis diuerſæ erunt veritates. arg 8.

9 Pręterea malum fieri eſt verum, ſed nullum malum eſt à Deo, ergo non omnia vera ſunt vera veritate increata ergo ſunt plura vera. 1 d 19. q 5. a. 2. arg ſed contr.

10 Præterea dicitur in Pſalm. diminutæ ſunt veritates à filiis hominum, ergo ſunt plures veritates. p p q 16 a 4 arg ſed cõt.

Reſpondeo dicendum, quod quodammodo eſt vna veritas, qua omnia ſunt vera, & quodammodo non. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt quod quando aliquid prædicatur vniuoce de multis, illud in quolibet eorum ſecundum propriam rationem inuenitur, ſicut animal in qualibet ſpecie animalis: ſed quando aliquid dicitur analogice de multis illud inuenitur ſecundum propriam rationem in vno eorum tantum, à quo alia denominãtur, ſicut ſanum dicitur de animali, & vrina & medicina, non quod ſanitas ſit in animali tantum, ſed à ſanitate animalis denominatur medicina ſana, inquantum eſt illius ſanitatis effectiua: & vrina inquantum eſt illius ſanitatis ſignificatiua. Et quamuis ſanitas non ſit in medicina, ne- p. p. q. 16 a 6. c. q. 1 de ver a 4. 1. d. 19 q. 5. a. 2. c

Digitized by Google

que in vrina, tamen in vtroque eſt aliquid, per quod hoc quidem facit, illud autem ſignificat ſanitatem, dictum eſt, autem quod veritas per prius eſt in intellectu, & per poſterius in rebus, ſecundum quod ordinantur ad intellectum diuinum. Si ergo loquamur de veritate prout exiſtit in intellectu, ſecundum propriam rationem, ſic in multis intellectibus creatis ſunt multæ veritates, etiam in vno & eodem intellectu ſecundum plura cognita: ſi vero loquamur de veritate ſecundum quod eſt in rebus, ſic omnes ſunt veræ vna prima veritate, cui vnumquodque aſſimilatur, ſecundum ſuam entitatem. Et licet plures ſint eſſentiæ vel formæ rerum, tamen vna eſt veritas diuini intellectus, ſecundum quam omnes res denominantur veræ. Triplex ergo veritas diſtingui po-
q. de ver. a. 4 ca. 3 c. teſt ſecundum quam quælibet res poteſt dici vera. Primo veritas quæ dicitur de rebus in comparatione ad intellectum humanum, quæ rebus eſt quodammodo accidentalis, vt ſupra dictum eſt: quia poſito quod intellectus humanus non eſſet, nec eſſe poſſet, adhuc res in ſua eſſentia permaneret: ſecundo veritas quę dicitur de eis in comparatione ad intellectum diuinum, & eis inſeparabiliter communicatur, non enim ſubſiſtere poſſunt niſi per intellectum diuinum eas in eſſe producentem. Per prius autem ineſt rei veritas per comparationem ad intellectum diuinum quam humanum, eum ad intellectum diuinum comparetur quaſi ad cauſam, ad humanum autem quodammodo quaſi ad effectum: ſic ergo res principalius dicitur vera in ordine ad intellectus diuini veritatem, quam in ordine ad veritatem intellectus humani. Si ergo accipiatur veritas proprie dicta ſecundum quam omnia principaliter vera ſunt, ſic omnia ſunt vera vna veritate, id eſt veritate intellectus diuini, & ſic Anſelm. de veritate loquitur in lib. de ver. Si autem accipiatur veritas proprie dicta, ſecundum quam res ſecundario veræ dicuntur, ſic ſunt plurium verorum plures veritates in vna anima, vel in animabus diuerſis, vt dictum eſt. Sed ſumitur tertio veritas improprie ſecundum quam omnia dicuntur vera, & ſic ſunt plurium verorum plores veritates, ſed vnius rei vna eſt tantum veritas. Denominantur autem res veræ à veritate quæ eſt in intellectu diuino vel in intellectu humano, ſicut denominatur cibus ſanus à ſanitate quæ eſt in animali, & non ſicut à forma inhærente, ſed à veritate quæ eſt in ipſa re, quæ nihil eſt aliud quam entitas intellectui adæquata, vel intellectum ſibi adæquans, ſicut à forma inhærente, ſicut cibus denominatur ſanus à qualitate ſua, à qua ſanus dicitur.

ibid. Ad primum ergo dicendum, quod tempus comparatur ad temporalia ſicut menſura ad menſurata. Vnde patet quod Anſelm. loquitur de illa veritate, quæ eſt tantum menſura rerum verorum, & iſta eſt vna numero tantum ſicut tempus vnum vt in ſecundo argumento concluditur. Veritas autem quæ eſt in intellectu humano, vel in ipſis rebus non comparatur ad res, ſicut menſura extrinſeca, & communis ad menſurata, ſed vel ſicut menſuratum ad menſuram; vt eſt de veritate intellectus humani, & ſic oportet eam variari, ſecundum varietatem rerum, vel ſicut menſura intrinſeca ſicut eſt de veritate quæ eſt in ipſis rebus, & has etiam menſuras oportet plurificari, ſecundum pluralitatem menſuratorum ſicut diuerſorum corporum ſunt dimenſiones diuerſæ.

Secundum concedimus.

ad 3 Ad tertium dicendum, quod veritas quæ remanet deſtructis rebus, eſt veritas intellectus diuini: & hæc ſimpliciter eſt vna numero, veritas autem quæ in rebus eſt, variatur ad varietatem rerum.

Ad quartum dicendum, quod cum dicitur nulla res ad 4.
eſt ſua veritas, intelligitur de rebus quæ habent eſſe completum in natura, ſicut & cum dicitur nulla res eſt ſuum eſſe, & tamen eſſe rei quædam res creata eſt, & eodem modo veritas rei aliquid creatum eſt.

Ad quintum dicendum, quod veritas ſecundum ad 5.
quam omnia de omnibus iudicat, eſt veritas prima. Sic enim à veritate intellectus diuini effluunt in intellectum Angelicum ſpecies rerum innatæ, ſecundum quas omnia cognoſcit, ita à veritate intellectus diuini exemplariter procedit in intellectum noſtrum veritas primorum principiorum, ſecundum quam de omnibus iudicamus. Et quia per eam iudicare non poſſumus, niſi ſecundum quod eſt ſimilitudo primæ veritatis, ideo ſecundum primam veritatem, de omnibus dicimur iudicare. Sic ergo quatenus à prima veritate ſicut in ſpeculo reſultant in anima, prima intelligibilia, ſic ſequitur quod veritas prima ſit maior anima: & tamen etiam veritas creata, quæ eſt in intellectu noſtro, eſt maior anima, non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, inquantum eſt perfectio eius, ſicut etiam ſcientia poſſet dici maior anima. Sed verum eſt quod nihil ſubſiſtens eſt maius mente rationali, niſi Deus.

Ad ſextum dicendum, quod veritas illa immuta- ad 6.
bilis, eſt veritas prima, & hæc neque ſenſu percipitur neque aliquid creatum eſt. q. de ver. ad 4.

Ad ſeptimum dicendum, quod etiam ipſa veritas creata, non habet aliquid ſimile falſo, quamuis creatura quælibet aliquid ſimile falſo habeat. Intantum enim ſimile aliquid falſo creatura habet, inquantum deficiens eſt; ſed veritas non ex ea parte conſequitur creaturam qua deficiens eſt, ſed ſecundum quod à defectu recedit primę veritati conformata.

Ad octauum dicendum, quod aliquid dicitur ſe- 1. d. 19. q. 5. a. 2. ad 1.
cundum analogiam tripliciter. Vel ſecundum intentionem tantum, & non ſecundum eſſe: & hoc eſt quando vna intentio refertur ad plura prius & poſterius, quæ tamen non habet eſſe niſi in vno: ſicut intentio ſanitatis refertur ad animal, vrinam, & dietam diuerſimoda ſecundum prius & poſterius: non tamen ſecundum diuerſum eſſe, quia eſſe ſanitatis, non eſt niſi in animali. Sic veritas ſecundum quam omnia principaliter ſunt vera, dicitur de rebus omnibus, per analogiam, ita quod ſecundum ſuum eſſe, ſit tantum in intellectu diuino. Vel ſecundum eſſe, & non ſecundum intentionem: & hoc contingit quando plura parificantur, in intentione alicuius communis, ſed illud commune non habet eſſe eiuſdem rationis, in omnibus ſicut omnia corpora parificantur in intentione corporeitatis. Vnde logicus qui conſiderat intentiones tantum dicit hoc nomen corpus de omnibus corporibus vniuoce prædicari: ſed eſſe huius naturæ non eſt eiuſdē rationis in corporibus corruptibilibus, & incorruptibilibus, vt patet 10. Metaph. ex Philoſopho & commentatore. Vel ſecundū intentionem & ſecundum eſſe, & hoc eſt quando neque parificantur in intentione communi, neque in eſſe, ſicut eſt dicitur de ſubſtantia & accidente, & de talibus oportet quod natura communis habeat aliquod eſſe in vnoquoque eorum de quibus dicitur, ſed differens ſecundum rationem maioris vel minoris perfectionis, vt ſimiliter dico quod veritas prout ſumitur tertio modo ſupra aſſignato, dicitur analogice de Deo & creaturis. Vnde oportet quod ſecundum ſuū eſſe ſit in Deo, & in creaturis, ſecundū ratio-

nem maioris & minoris perfectionis, ex quo ſequitor cum non poſſint eſſe ſecundum vnum eſſe vtrobique, quod ſint diuerſæ veritates.

3d 2.a.2 c. Ad nonum dicendum, quod intellectus diuinus eſt menſura prima non menſurata, ſicut ſupra dictum eſt. Res autem naturalis eſt menſura ſecunda menſurata intellectus, autem noſter eſt menſuratus & non menſurans reſpectu rerum naturalium. Dico igitur quod prima menſura veritatis, eſt vna tantum, ſed menſuræ ſecondæ ſcilicet ipſæ res, ſunt plures, vnde ſunt plures veritates. Et ſi non eſſet niſi vna menſura veritatis, adhuc non ſequeretur quod eſſet vna tantum veritas, quia veritas non eſt menſura, ſed commenſuratio, vel adæquatio, & reſpectu vnius menſuræ poſſunt eſſe diuerſæ commenſurationes in diuerſis, vnde non eſt ſimile de tempore quia tempus eſt ipſa menſura.

ad 4. Ad decimum dicendum, quod exemplar rerum eſt in Deo dupliciter. Vel quantum ad id quod eſt in intellectu ſuo: & ſic ſecundum ideas eſt exemplar intellectus diuini omnium quæ ab ipſo ſunt, ſicut intellectus artificis per formam artis omnium artificiatorum, Vel quantum ad id quod eſt in natura ſua, ſicut ratione ſuæ bonitatis qua bonus eſt, eſt exemplar omnis bonitatis & ſimiliter eſt de veritate. Vnde patet quod non eodem modo Deus eſt exemplar coloris, & veritatis, ideo obiectio non procedit.

q.1.de ver.a.4.ad 1. 2 ℥. Ad primum eorum quæ in contrarium obijciuntur dicendum eſt quod ſimilitudo proprie inuenitur in vtroque ſimilium. Veritas autem cum ſit quædam conuenientia intellectus & rei, non proprie inuenitur in vtroque, ſed in intellectu. vnde cum ſit vnus intellectus, ſcilicet diuinus, ſecundum cuius conformitatem omnia vera dicuntur, oportet omnia eſſe vera ſecundum vnam veritatem, quamuis in pluribus ſimilibus ſint plures diuerſæ ſimilitudines.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod quamuis lumen intelligibile exempletur à lumine diuino, tamen lumen proprie dicitur etiam de intelligibilibus luminibus creatis, non autem veritas proprie dicitur de rebus proprie exemplatis ab intellectu diuino, & ideo non dicimus vnum lumen, ſicut dicimus vnam veritatem.

ibidem. Et ſimiliter eſt dicendum de coloribus, quia colores proprie viſibiles dicuntur, quamuis non videantur niſi per lucem, & ſimiliter dicendum ad quartum de potentia, & ad quintum de entitate.

ad 6. Ad ſextum dicendum, quod quamuis res exemplentur difformiter à veritate diuina, non tamē propter hoc excluditur, quin res vna veritate ſint veræ, & non pluribus proprie loquendo, quia id quod diuerſimode recipitur in rebus exemplatis, non proprie dicitur veritas, ſicut proprie dicitur veritas in exemplari.

ad 7. Ad ſeptimum dicendum, quod quamuis ea quæ ſunt diuerſa ſpecie, ex parte rerum vna adæquatione non adęquentur diuino intellectui, intellectus tamē diuinus cui omnia adæquantur, eſt vnus. Et ex parte eius eſt vna adæquatio ad res omnes, quamuis non omnia ſibi eodem modo adæquentur. Et ideo modo prædicto omnium rerum veritas eſt vna.

ad 8. Ad octauum dicendum quod Auguſtinus loquitur de veritate exemplata ab ipſa mente diuina in mente noſtra: ſicut ſimilitudo faciei reſultat in ſpeculo, & huiuſmodi veritates reſultantes in animabus noſtris à prima veritate ſunt multę, vt dictum eſt. Vel dicendum quod veritas prima eſt quodammodo de genere animæ, largo modo accipiendo genus, ſecundum quod omnia intelligibilia vel incorporalia vnius generis eſſe dicuntur per modum quo dicitur Act. 17. ipſius enim & nos genus ſumus.

Ad nonum dicendum, quod quamuis malum non ſit bonum, nec ſit à Deo, nihilominus intelligere malum, bonum eſt, & à Deo eſt: & ideo veritas quæ conſiſtit in commenſuratione intellectus ad priuationem exiſtentem extra animam bona eſt, & à Deo. 1.d.19.q.5.a.2.ad vlt.

Ad decimum dicendum, quod vna eſt primordialis veritas quæ eſt in intellectu diuino, vt iam ſæpe dictum eſt: ſicut autem ab vna facie hominis diuerſæ ſimilitudines reſultant in diuerſis ſpeculis, & in vno ſimiliter ſpeculo fracto: ita in diuerſis animabus ab vna veritate diuina diuerſæ veritates reſultant. Et ſimiliter in vna anima quæ non attingit ad ſimplicitatem diuinam, ſed eſt compoſita ex quo eſt, & quod eſt, apparent ab illa vna veritate qua anima illuſtratur diuerſę veritates. ſuper Pſal. q de ver a 4 c. 9.9.a.4 c

ARTICVLVS IV.

Vtrum ſint plures veritates æternæ.

Videtur quod ſint plures veritates æternæ. Auguſt. enim probat animam eſſe immortalem per hoc quod eſt ſubiectum veritatis quæ eſt æterna: ſed conſtat quod veritas quæ eſt in intellectu noſtro, non eſt veritas diuina, per eſſentiam ergo videtur quod plures veritates ſint æternę. Quod autem veritas ſit æterna ſic probatur. Omne illud ad cuius remotionem ſequitur poſitio eius, eſt æternum: ſed ſi negatur veritas eſſe, ponitur eſſe, ergo veritas eſt æterna. Probatio mediæ. Si veritas non eſt, veritatem eſſe, eſt falſum, ſed ſi affirmatio eſt falſa, negatio eſt vera, ergo veritatem non eſſe erit verum, ſed non eſt verum niſi in aliqua veritate, ergo aliqua veritas eſt. 1.d.19.in 1 ſcrip q 5.a.3 arg 1 & 2 & in 1.ſcrip. ibid.arg 3.

2 Præterea illud quod non poteſt intelligi non eſſe, eſt æternum, quia quicquid poteſt non eſſe, poteſt intelligi non eſſe: ſed veritas non poteſt intelligi non eſſe, quicquid enim intelligitur, intelligitur per iudicium veritatis, ergo videtur quod veritas quæ eſt in intellectu ſit æterna. 1 d.19 q.5 a 3 arg 4 & in 2 ſcrip arg. 3 & q de ver.arg 5.

3 Præterea idem videtur de veritate enuntiationis, ſi enim veritas deſtruatur vel hoc erit propter deſtructionem ſigni, vel propter deſtructionem rei, ſed neutro modo diſtruitur, ergo veritas enuntiationis eſt perpetua & æterna Probatio mediæ. Non exiſtente ſigno rectum eſt rem ſignificari, ſed veritas eſt rectitudo, & veritas ſigni, eſt rectitudo ſignificationis, ergo ſi non ſit enuntiatio vel quodcumque ſignum veritatis adhuc remanebit veritas ſigni. Similiter probatur quod non deſtruatur ex deſtructione rei, quia vt dictum eſt vnumquodque habet veritatem, quando implet id ad quod eſt ordinatum in mente diuina: ſed ceſſante curſo Sortis, adhuc iſta enuntiatio Sortes currit, facit id ad quod ordinata eſt in mente diuina, quia ſignificat Sortem currere, ergo videtur quod deſtructa re non deſtruatur veritas ſigni. 1.d.c arg 5. & in 2 ſcrip arg 4.

4 Præterea idem videtur de veritate quę eſt in re, quia vt dicit Auguſt. pereunte vero non perit veritas, ſed veritas rei non poſſet deſtrui vel mutari niſi per mutationem rei, ergo videtur quod nullo modo pereat. 1 d.c arg 6 & 2.ſcrip. arg 5.

5 Præterea. Ad veritatem enuntiationis non requiritur quod actu enuntietur aliquid, ſed ſufficit quod ſit illud de quo poteſt enuntiatio formari, ſed antequam mundus eſſet, fuit aliquid de quo potuit enuntiari etiam præter Deum, ergo antequam mundus fieret fuit enuntiabilium veritas: quicquid autem fuit ante mundum eſt æternū, ergo enuntiabilium veritas eſt æterna, & ſic idem quod prius. Probatio mediæ mundus factus eſt de nihilo, id eſt poſt nihil, ergo antequam mundus eſſet, erat non eſſe, q de ver a 5 arg 9.

ſed enuntiatio vera, non ſolum formatur de eo quod non eſt: quia ſicut contingit vere enuntiari quod eſt eſſe: ita contingit vere enuntiari quod non eſt, non eſſe, vt dicitur in primo perihet. ergo antequam mundus eſſet, fuit vnde vera enuntiatio formari potuit.

q. de ver. arg. 10. 6 Præterea omne quod ſcitur, eſt verum dum ſcitur, ſed Deus ab eterno ſciuit omnia enuntiabilia, ergo omnium enuntiabilium eſt veritas ab æterno: & ita plures veritates ſunt æternæ. Sed dicendum quod ex hoc non ſequitur quod illa ſunt vera in ſeipſis, ſed in intellectu diuino

arg. 11. 7 Contra, ſecundum hoc oportet illa eſſe vera, ſecundum quod ſunt ſcita; ſed ab æterno omnia ſunt ſcita à Deo, non ſolum ſecundum quod ſunt in mente eius, ſed in propria natura exiſtentia, ita quod non aliter cognoſcat res poſt quam factæ ſunt quam ante cognouerit, ergo ab æterno fuerunt plures veritates, non ſolum in intellectu diuino, ſed etiam ſecundum ſe.

arg. 12. 8 Præterea ſecundum hoc dicitur aliquid eſſe ſimpliciter ſecundum quod eſt in ſui complemento: ſed ratio veritatis completur in intellectu, ſi ergo in intellectu diuino fuerunt ab æterno plura vera ſimpliciter, concedendum eſt plures æternas veritates eſſe.

arg 14 p.p. q 26 a.7. arg 2. 9 Præterea vniuerſalia ſunt perpetua & incorruptibilia: ſed verum eſt maxime vniuerſale, quia conuertitur cum ente: ergo veritas eſt perpetua, & incorruptibilis. Sed dicendum quod vniuerſale non corrumpitur per ſe, ſed per accidens.

arg 15. 10 Contra magis debet denominari aliquid per id quod conuenit ei per ſe, quam per id quod conuenit ei per accidens: ſi igitur veritas per ſe loquendo eſt perpetua & incorruptibilis, non autem corrumpitur & generatur niſi per accidens, ſimpliciter concedendum eſt, quod veritas vniuerſaliter dicta ſit æterna.

1.d.19.q 5. a 1. arg ſed contra. q 1. de ver, a 5 c 1.d c.q. 5.a1.c.in 2. ſcrip. a. a. c. p p q. 16 a. 7.c log q. 19 a 4.c. Sed contra ſola veritas Dei eſt æterna, vt dicit Aug. ergo non ſunt plures veritates æternæ.

Reſpondeo dicendum quod ſicut ſupra dictum eſt, veritas adæquationem & commenſurationem importat: vnde ſecundum hoc denominatur aliquid verum, ſicut & denominatur commenſuratum: menſuratur autem corpus menſura intrinſeca, ſicut linea vel ſuperficie, vel profunditate & menſura extrinſeca, ſicut locatum loco, & motus tempore, & pannus vlna, vnde & poteſt aliquid denominari verum dupliciter: vno modo à veritate inhærente, alio modo ab extrinſeca veritate, & ſic denominantur omnes res veræ à prima veritate. & quia veritas quæ eſt in intellectu menſuratur à rebus ipſis, ſequitur quod non ſolum veritas rei, ſed etiam veritas intellectus vel enuntiationis quæ intellectum ſignificat à veritate prima denominetur. In hac autem adæquatione vel commenſuratione intellectus ac rei non requiritur quod vtrumque extremorum ſit in actu: intellectus enim noſter poteſt nunc adæquari his quæ in futurum erunt, nunc autem non ſunt: aliàs non eſſet hæc vera, Antichriſtus naſcetur, vnde hæc denominatur vera à veritate quæ eſt in intellectu tantum, etiam quando non eſt res ipſa: ſimiliter etiam intellectus diuinus adæquari potuit ab æterno his quæ ab æterno non fuerunt, ſed in tempore ſunt facta, & ſic ea quæ ſunt in tempore denominari poſſunt vera ab æterno à veritate æterna. Si autem accipiamus veritatem pro veritate creatorum verorum eis inhærente, quam inuenimus in rebus & in intellectu creato, ſic veritas non eſt æterna, nec rerum nec enuntiabilium, cum ipſæ res vel intellectus quibus veritates inhærent, non ſint ab æterno: ſi autem accipiatur veritas verorum creatorum qua denominantur omnia vera, ſicut extrinſeca menſura, quæ eſt veritas prima, ſic omnium, & rerum, & enuntiabilium & intellectuum veritas eſt æterna. Hæc autem veritas prima non poteſt eſſe de omnibus niſi vna. In intellectu enim noſtro non diuerſificatur veritas niſi dupliciter, vno modo propter diuerſitatem cognitorum, de quibus diuerſas habet conceptiones, quas diuerſæ veritates in anima conſequūtur. Alio modo ex diuerſo modo intelligendi: curſus enim Socratis eſt res vna, ſed anima quæ componendo & diuidendo cointelligit tempus, vt dicitur in 3. de ani. diuerſimode intelligit curſum Socratis, vt præſentem, præteritum, & futurum, & ſecundum hoc diuerſas conceptiones format, in quibus diuerſæ veritates inueniuntur. Neuter autem horum modorum diuerſitatis inueniri poteſt in diuina cognitione, non enim de diuerſis rebus diuerſas cognitiones habet, ſed vna cognitione cognoſcit omnia, quia per vnum, ſcilicet per eſſentiam ſuam cognoſcit, non ſingulis ſuam cognitionem immittens, vt dicit Dionyſ. in lib. de di. no. ſimiliter eius cognitio non concernit aliquod tempus cum æternitate menſuretur, quæ abſtrahit ab omni tempore, omne tempus continens. Vnde relinquitur quod non ſunt plures veritates ab æterno, ſed vna tantum.

Ad primum ergo dicendum, quod quamuis veritas cuius anima eſt ſubiectum, non ſit ipſa diuina veritas, eſt tamen quædam eius ſimilitudo immaterialis, & ex hoc anima quæ eſt eius ſubiectum eſt immaterialis & incorruptibilis Ad probationem autem qua probatur eſſe veritatem æternam, dicendum quod, ſi affirmatio eſt falſa, negatio erit vera, ſuppoſito quod ſit affirmatio & negatio: ſed ab æterno affirmatio & negatio non fuerunt, niſi in intellectu diuino, vnde ſola veritas intellectus diuini eterna eſt t.d.19 in 2. ſcrip. q. 5 a. 4 ad, 5 & 2.

Ad ſecundum dicendum quod aliquid non poſſe intelligi non eſſe, contingit dupliciter, vel ex parte ipſius intellecti, vel ex parte intelligentis. Ex parte intellecti, ſicut illud quod de ratione ſua habet eſſe, ſicut eſt Deus cuius eſſe eſt ſua quidditas per quam intelligitur ex parte intelligentis, ſicut non poteſt intelligi res ſine actu intelligendi, vnde ſi actus intelligendi non eſſet, nihil poſſet intelligi, vnde non poteſt intelligi actus intelligendi non eſſe. Vtroque modo veritas non poteſt intelligi non eſſe, quia verum habet in ratione ſua eſſe ſecundum quod fundatur in re, & habet in ratione ſua actum intellectus, ſecundum quod completur in anima. Tamen ex hoc non ſequitur quod ſit æterna niſi ſub hac conditione ſi ab æterno fuiſſet intelligere, quamuis enim non poſſit intelligi de veritate non eſſe, ita ſcilicet quod apprehendatur intentio veritatis, & non apprehendatur eſſe, tamen poſſibile eſt nec iſtum intellectum eſſe, nec illud eſſe in quo veritas fundatur, ſicut aliquando fuit: ſed illa veritas ſola eſt æterna quæ fundatur in eſſe æterno, & intellectu æterno. ſic ergo breuiter eſt dicendum quod per hunc modum poſſibile eſt intelligere veritatem non eſſe, per quem poſſibile eſt intelligere intelligentiam non eſſe, quod quidem habet impoſſibilitatem ex parte intelligentis & non ex parte rei intellectæ, ſi enim intellectus non eſſet nihil poſſet intelligere, tamen non eſſe intellectum eſt quoddam de ſe intelligibile, ſi eſſet qui intelligeret. 1.d 19. in primo ſcrip. q. 5. a 3. ad 4. log q. 19. a. 4 ad 5. t.d.19. in 2. ſcrip. ad 3.

Ad tertium dicendum, quod illa rectitudo nihil eſt quam ſignificabilitas rei, vnde hic non ponit veritatem ſigni in actu, ſed tantum in potentia; ſimiliter cum obijcitur implet illud ad quod ordinata eſt ibidem. ad 4. & in prim. ſcrip. ad 5.

in mente diuina. Dicendum quod enuntiatio dupliciter poteſt conſiderari. vel vt res quædam, & ſic eſt ipſa veritas rei, ſicut in qualibet re quando implet id ad quod ordinata eſt in mente diuina, & talis veritas manet in ipſa etiam re mutata: vel vt ſignum talis rei, & ſic veritas eius eſt per adæquationem ad rem illam, & ideo mutata re tollitur adæquatio ſigni ad ſignatum, ſine aliqua mutatione ipſius ſigni ſicut in relationibus contingit: vnde veritas enuntiationis non manet.

ibid. ad 6. & in 2. ſcrip. ad 5. Ad quartum dicendum, quod pereunte re vera, perit veritas quantum ad illud eſſe quod habet in re illa. Sed tamen poteſt remanere intentio veritatis ſecundum eſſe quod habet in alia re, vel ſecundum eſſe quod habet in anima. Quæ omnia ſi auferantur non remanebit veritas niſi in Deo: nec ille defectus accidit veritati per ſe, ſed per accidens, quia ſecundum Philoſophum deſtructis primis ſubſtantiis impoſſibile eſt aliquod cæterorum remanere, quamuis vniuerſalia ſint per ſe incorruptibilia.

q. 1. de ver. a. 5. ad 5. & ad 2. Ad quintum dicendum, quod quamuis enuntiatio vera fiat de ente & non ente, non tamen ens & non ens eodem modo ſe habent ad veritatem, quia non eodem modo ſe habent ad intellectum. Res enim ipſa ex ſpecie quam habet diuino intellectui adæquatur, ſicut artificialis arti, & ex virtute eiuſdem ſpeciei nata eſt ſibi intellectum noſtrum adæquare inquantum per ſimilitudinem ſui receptam in anima cognitionem de ſe facit. ſed non ens extra animam conſideratum, neque habet aliquid, vnde intellectui diuino adæquetur, neque vnde cognitionem ſui faciat in intellectu noſtro: vnde quod intellectui cuicumque æquetur, non eſt ex ſeipſo non ente, ſed ex ipſo intellecto qui rationem non entis accipit in ſeipſo. Res autem quæ eſt aliquid poſitiuum extra animam, habet aliquid in ſe vnde vera dici poſſit. non autem ita eſt de non eſſe rei, ſed quicquid ei attribuitur eſt ex parte intellectus: cum dicitur ergo quod vere dicitur non eſſe quod non eſt, puta quod ſic veritatem non eſſe, eſt verum, cum veritas quæ hic ſignificatur ſit de non ente, nihil habet, niſi in intellectu. Vnde ad deſtructionem veritatis quæ eſt in re aut cuiuſlibet alterius, non ſequitur niſi eſſe veritatis quæ eſt in intellectu Et ita patet quod ex hoc non poteſt concludi niſi quod veritas quæ eſt in intellectu eſt æterna, & oportet vtique quod ſit in intellecto æterno, & hæc eſt prima veritas.

ad 10. Ad ſextum dicendum, quod ab æterno ſciuit Deus plura enuntiabilia, ſed tamen illa plura ſciuit vna cognitione. Vnde ab æterno non fuit niſi vna veritas, per quam diuina cognitio vera fuit de rebus pluribus futuris in tempore.

ad 11. Ad ſeptimum dicendum, quod ſicut ex prædictis patet, intellectus non ſolum adæquatur his quæ ſunt actu, ſed etiam his quæ actu non ſunt, præcipue intellectus diuinus cui idem eſt præteritũ & futurũ: vnde quamuis res fuerit ab æterno in propria natura, intellectus tamen diuinus fuit adæquatus rebus in propria natura futuris in tempore: & ideo veram cognitionem habuit ab æterno de rebus, etiam in propria natura, quamuis rerum veritates ab æterno non fuerint.

ad 12. Ad octauum dicendum, quod quamuis ratio veritatis compleatur in intellectu, non tamen ratio rei in intellectu completur. Vnde quamuis concedatur ſimpliciter quod veritas rerum omnium fuit ab æterno, per hoc quod fuit in intellectu diuino: non tamen poteſt concedi ſimpliciter quod res vere fuerint ab æterno, propter hoc quod fuerunt in intellectu diuino.

ad 14. Ad nonum dicendum, quod hoc quod dicitur vniuerſale perpetuum eſſe & incorruptibile Auicenna dupliciter exponit, vno modo vt dicatur eſſe perpetuum & incorruptibile ratione particularium quæ nunquam inceperunt, nec deficient ſecundum tenentes æternitatem mundi: generatio enim ad hoc eſt ſecundum Philoſophum vt ſaluetur perpetuum eſſe in ſpecie, quod in indiuiduo ſaluari non poteſt. Alio modo vt dicatur perpetuum eſſe, quia non corrumpitur per ſe, ſed per accidens ad corruptionem indiuidui.

Ad decimum dicendum quod aliquid attribuitur alicui per ſe dupliciter, vno modo poſitiue, ſicut igni attribuitur ferri ſurſum: & à tali per ſe magis denominatur aliquid quam ab illo quod eſt per accidens, magis enim dicimus ignem ſurſum ferri, & eſſe eorum quæ ſurſum feruntur, quam eorum quæ deorſum, quamuis ignis per accidens aliquando feratur deorſum, vt patet in ferro ignito. Quandoque attribuitur per ſe, ratione remotionis, per hoc ſcilicet quod remouetur ab eo illa quæ nata ſunt contrariam diſpoſitionem inducere. Vnde ſi per accidens aliquid eorum aduenìat, illa diſpoſitio contraria ſimpliciter enuntiabitur, ſicut vnitas per ſe attribuitur materiæ primæ, non per poſitionem alicuius formæ vnitatis, ſed per remotionem formarum diuerſificantium. Vnde quando adueniunt formæ diſtinguentes materiam, magis ſimpliciter dicimus eſſe plures materias quam vnam, & ſic eſt in propoſito, non enim dicitur vniuerſale incorruptibile quaſi habeant aliquam formam incorruptionis, ſed quia non conueniunt ei ſecundum ſe diſpoſitiones materiales, quæ ſunt cauſæ corruptionis in indiuiduis, vnde vniuerſale in rebus exiſtens, ſimpliciter dicitur corrumpi in hoc & in illo. ad 15.

ARTICVLVS V.

Vtrum veritas creata ſit immutabilis.

VIdetur quod veritas creata ſit immutabilis. Anſel. enim in lib. de verit. dicit video hac ratione probari veritatem immobilem permanere, præmiſſa autem ratio fuit de veritate ſignificationis vt ex præmiſſis apparet: ergo veritas enuntiabilium eſt immutabilis, & eadem ratione veritas rei. q. 1. de ver. a. 9. arg. 1.

2 Præterea ſi veritas enuntiationis mutatur, maxime mutatur ad mutationem rei, ſed re mutata, veritas propoſitionis manet, ergo veritas enuntiationis eſt immutabilis: probatio mediæ. Veritas ſecundum Anſel. eſt rectitudo quædam, inquantum implet hoc quod accepit in mente diuina, ſed hæc propoſitio, Socrates ſedet, accipit in mente diuina vt ſignificet ſeſſionem Socratis, quam ſignificat etiam Socrate non ſedente, ergo etiam Socrate non ſedente manet in ea veritas, & ita veritas prædictæ propoſitionis non mutatur, etiam ſi res mutetur. arg. 2. p. p. q. 16. a. 8. arg. 3. q. de ver. arg. 3.

3 Præterea ſi veritas mutatur, hoc non poteſt eſſe niſi mutatis his in quibus veritas ineſt, ſicut nec aliquæ formæ mutari dicuntur, niſi ſuis ſubiectis mutatis, ſed veritas non mutatur ad mutationẽ verorum, quia deſtructis veris adhuc remanet veritas, vt Auguſt. & Anſel. probant: ergo veritas eſt omnino immutabilis.

4 Præterea veritas rei eſt cauſa veritatis propoſitionis, ex eo enim quod res eſt vel non eſt, dicitur oratio vera vel falſa, ſed veritas rei eſt immutabilis, ergo & veritas propoſitionis. probatio mediæ. Anſel. in lib. de veri. probat veritatem enuntiationis immobilem permanere, ſecundum quod implet illud quod accipit in mente diuina, ſed ſingulariter qualibet res implet illud quod accepit in mente arg. 5.

diuina, vt haberet, ergo cuiuſlibet rei veritas eſt immutabilis.

arg. 1. p. p. arg. 2. 5 Præterea illud quod manet omni mutatione facta numquam mutatur: in alteratione enim colorum non dicimus ſuperficiem mutari, quia manet qualibet mutatione colorum facta, ſed veritas manet in re qualibet mutatione rei facta, quia ens & verum conuertuntur: & etiam poſt quamlibet mutationem verum eſt dicere eſſe vel non eſſe: ergo &c.

q. de ver. arg 6. p. p. arg 4. 6 Præterea vbi eſt eadem cauſa & effectus idem, ſed eadem res eſt cauſa veritatis harum trium propoſitionum: Socrates, ſedet, Socrates ſedebit, Socrates ſedit, ſcilicet Socratis ſeſſio ergo eadem eſt veritas ſed ſi vnum trium prædictorum eſt verum, oportet ſimiliter alterum duorum ſemper eſſe verum, ſi enim aliquando eſt verum, Socrates ſedet, ſemper fuit verum & erit verum Socrates ſedit, Socrates ſedebit. Ergo veritas vna trium propoſitionum ſemper vno modo ſe habet, & ita eſt immotabilis, & eadem ratione quælibet alia veritas

q de ver, arg ſed contra. Sed contra mutatis cauſis mutantur effectus: ſed res quæ ſunt cauſa veritatis propoſitionis mutantur, ergo & veritas propoſitionum mutatur.

ibid. c. p. p. q. 16. a. 8. c. 1. d 19 q. 5. a. 3. c. Reſpondeo dicendum, quod aliquid dicitur mutari dupliciter. Vno modo quia eſt ſubiectum mutationis, ſicut dicimus corpus eſſe mutabile, & ſic nulla forma eſt mutabilis, & ſic dicitur quod forma eſt inuariabili eſſentia conſiſtens: vnde cum veritas ſignificatur per modum formæ, præſens quæſtio non eſt an veritas ſit immutabilis hoc modo. Alio modo dicitur aliquid mutari, quia ſecundum ipſum fit mutatio, ſicut dicimus albedinem mutari, quia ſecundum ipſum corpus alteratur, & ſic quæritur de veritate an ſit mutabilis. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quod illud ſecundum quod eſt mutatio, quandoque quidem mutari dicitur, quandoque autem non: quando enim eſt inhærens ei quod mutatur ſecundum ipſum, tunc & ipſum mutari dicitur, ſicut albedo vel quantitas mutari dicuntur, quando aliquid ſecundum ipſa mutatur, eo quod ipſamet ſecundum hanc mutationem ſuccedunt ſibi inuicem in ſubiecto: quando autem illud ſecundum quod aliquid mutari dicitur, eſt extrinſecum, tunc in illa mutatione non mutatur, ſed immobile perſeuerat: ſicut locus non dicitur moueri, quando aliquid ſecundum locum mouetur. Vnde & in 4. Phyſ. dicitur quod locus eſt immutabilis terminus continentis, eo quod per localem motum non dicitur eſſe ſucceſſio locorum in vno locato: ſed magis ſucceſſio locatorum in vno loco: ſed formarum inhærentium quæ mutari dicuntur ad mutationem ſubiecti duplex eſt mutationis modus: aliter enim dicuntur mutari formæ generales, & aliter formæ ſpeciales: forma enim ſpecialis, poſt mutationem non remanet eadem, nec ſecundum eſſe, nec ſecundū rationem: ſicut albedo facta alteratione nullomôdo manet, ſed forma generis facta mutatione, remanet eadem ſecundum rationem, ſed non ſecundum eſſe: ſicut facta mutatione de albo in nigrum, manet idem color ſecundum communem rationem coloris, ſed non eadem coloris ſpecies: dictum eſt autem ſuperius quod aliquid denominatur verum veritate prima, quaſi menſura extrinſeca, ſed veritate inhærente, quaſi menſura intrinſeca. Vnde res creatæ variantur quidem in participatione veritatis primæ. Ipſa autem veritas prima, ſecundum quam dicuntur vera, nullo modo mutatur. Et hoc eſt quod Aug. dicit in lib. de libero arbitr. Mentes noſtræ aliquando plus, aliquando minus vident de ipſa veritate, ſed ipſa in ſe manens, nec proficit nec deficit, ſi autē accipiamus veritatē inhærentē rebus, ſic veritas mutari dicitur, ſecundum quod aliqua ſecundum veritatem mutantur. Vnde & prius dictum eſt quod veritas in creaturis inuenitur in duobus, in rebus ipſis, & in intellectu. Veritas enim actionis ſub veritate rei comprehenditur, vt veritas enuntiationis ſub veritate intellectus quam ſignificat: res autem dicitur vera per comparationem ad intellectum diuinum & humanum. ſi ergo accipiatur veritas rei ſecundum ordinem ad intellectum diuinum, tunc quidem mutatur veritas rei mutabilis, in aliam veritatem, non in falſitatem. Veritas enim eſt forma maxime generalis, cum verum & ens conuertantur, vnde ſicut facta qualibet mutatione, res remanet ens, quamuis ſecundum aliam formam per quā habet eſſe ita ſemper remanet vera, ſed alia veritate: quia quamcumque formam, vel etiam priuationem, per mutationem acquirat, ſecundum eam diuino intellectui conformatur, qui eam ita cognoſcit vt eſt ſecundum quamcumque diſpoſitionem. ſi autem conſideretur veritas rei in ordine ad intellectum humanum vel è conuerſo, tunc quandoque fit mutatio de veritate in falſitatem: quandoque autem de vna veritate in aliam: cum enim veritas ſit adæquatio rei & intellectus: ab æqualibus autem ſi æqualia tollantur, adhuc æqualia remanent, quamuis non eadem quantitate: oportet quod quando ſimiliter mutatur intellectus & res, remaneat quidem veritas, ſed alia, ſicut ſi Socrate ſedente intelligatur Socratē ſedere, & eo poſtmodū non ſedente intelligatur nō ſedere: ſed quia ab vno æqualium ſi aliquid tollatur, & nihil à reliquo, vel ſi ab vtroque inæqualia tollantur, neceſſe eſt inæqualitatem prouenire, quæ ſe habet ad falſitatem, ſicut æqualitas ad veritatem: inde eſt quod ſi intellectu vero exiſtente mutetur res non mutato intellectu, vel è conuerſo, aut vtrumque mutetur, ſed non ſimiliter, prouenit falſitas, & ſic erit mutatio de veritate in falſitatem: ſicut ſi Socrate exiſtente albo, intelligatur albus eſſe, verus eſt intellectus: ſi autem poſtea intelligit eum nigrum Socrate albo remanente, vel è conuerſo Socrate mutato in nigredinē adhuc albus intelligatur, vel eo mutato in pallorem, intelligatur eſſe rubeus, erit falſitas in intellectu. Et ſic patet qualiter veritas mutatur, & qualiter non mutatur.

Ad primum ergo dicendum, quod Anſelmus loquitur de veritate prout ſecundum eam omnia dicuntur vera tanquam menſura extrinſeca. q. de ver. ad 1.

Ad ſecundum dicendum, quod quia intellectus reflectitur in ſeipſum, & intelligit ſe ſicut & alias res, vt dicitur 3. de ani. ideo quæ ad intellectum pertinēt. ſecundum quod ad rationem veritatis ſpectant, poſſunt dupliciter conſiderari. Vno modo ſecundum quod ſunt res quædam, & ſic eodem modo dicitur de eis veritas, ſicut de aliis rebus; vt ſicut dicitur res vera quia implet hoc quod accepit in mēte diuina, retinendo naturam ſuam, ita enuntiatio vera dicitur retinendo naturam ſuam quæ eſt ei diſpenſata in mente diuina, nec poteſt ab ea remoueri enuntiatione ipſa manente. Alio modo ſecundum quod comparantur ad res intellectas, & ſic dicitur enuntiatio vera quando adæquatur rei, & talis veritas rei mutatur, vt dictum eſt. Vel dic quod propoſitio non ſolum habet veritatem ſicut res aliæ veritatem habere dicuntur, inquantum implent id quod de eis eſt ordinatum in mente diuina: ſed dicitur habere veritatem quodam ſpeciali modo inquantum ſignificat veritatem intellectus. Quæ quidem conſiſtit in conformitate intellectus & rei, qua quidem ſubtracta mutatur veritas opinionis, & per conſequens veritas propoſitionis. Sic igitur hæc propoſi- ad 2. p. p. ad 5.

tio, Sortes ſedet eo ſedente vera eſt, & veritate rei, in quantum eſt quædam vox ſignificatiua: & veritate ſignificationis, in quantum ſignificat opinionem veram Sorte vero ſurgente remanet prima veritas, ſed mutatur ſecunda.

q de ver. ad 3. Ad tertium dicendum, quod veritas quæ remanet diſtructis rebus veris eſt veritas prima, quæ etiam rebus mutatis non mutatur.

ad 4. Ad quartum dicendum quod manente re non poteſt fieri circa eam mutatio quantum ad ea quæ ſunt ſibi eſſentialia, ſicut enuntiationi eſt eſſentiale, vt ſignificet illud ad quod ſignificandum eſt inſtituta vnde nõ ſequitur quod veritas rei nullo modo ſit mutabilis: ſed quod ſit immutabilis quantũ ad eſſentialia rei manente re. In quibus autem accidit mutatio rei per corruptionem quantum ad accidentia, mutatio accidere poteſt etiam manente re: & ita quantum ad accidentalia poteſt fieri mutatio veritatis rei.

ad 5. in c. Ad quintum dicendum quod facta omni mutatione, manet veritas, ſed non eadẽ, vt ex prædictis patet.

ad 6 & p p. ad. 4. Ad ſextum dicendum quod identitas veritatis non tantũ depẽdet ex identitate rei, ſed etiã ex identitate intellectus: ſicut & identitas effectus depẽdet ex identitate agentis & patientis, quamuis autem ſit eadem res quæ ſignificatur illis tribus propoſitionibus, non tamen eſt idem intellectus earum, quia in compoſitione intellectus adiungitur tempus, vnde ſecundũ variationem temporis, ſunt diuerſi intellectus.

ARTICVLVS VI.

Vtrum omnis veritas ſit à prima veritate.

q 1 de ver. a. 8. arg. 1. VIdetur quod non omnis veritas ſit à prima veritate Iſtum enim furari eſt verum: ſed tamen non eſt à veritate prima, ergo non omnis veritas eſt à veritate prima. Sed dicetur quod veritas ſigni vel intellectus ſecundum quam hoc dicitur verum eſt à Deo, non autem ſecundum quam refertur ad rem.

arg 2. 2 Contra, præter veritatem primam, non ſolum eſt veritas ſigni aut intellectus, ſed etiam veritas rei. ſi ergo hoc verum non ſit à Deo ſecundum quod refertur ad rem, hæc veritas rei non erit a Deo, & ſic habetur propoſitum quod non omnis alia veritas ſit a prima veritate.

arg 3. 3 Præterea ſequitur: iſte furatur, ergo iſtum furari eſt verum vt fiat deſcenſus a veritate propoſitionis ad veritatem dicti, quæ exprimit veritatem rei. ergo veritas prædicta conſiſtit in hoc quod iſte actus componitur iſti ſubiecto: ſed veritas dicti non eſſet ex cõpoſitione talis actus cum ſubiecto, niſi intelligatur compoſitio actus ſub deformitate exiſtentis: ergo veritas rei non ſolum eſt quantum ad ipſam eſſentiam actus, ſed quantum ad deformitatem: ſed actus ſub deformitate cõſideratus, nullo modo eſt a Deo, ergo non omnis veritas rei eſt a prima veritate.

arg 4 4 Præterea Anſel. dicit quod res dicitur vera ſecundum quod eſt, vt debet eſſe, & inter modos quibus poteſt dici quod debet eſſe res ponit vnum modum ſecundũ quem dicitur, quod res eſſe debet, quia Deo permittente accidit. ſed permiſſio Dei extendit ſe etiam ad deformitatem actus, ergo veritas rei ad deformitatem illam pertingit ſed deformitas illa nullo modo eſt a Deo, ergo non omnis veritas eſt à Deo. Sed dicetur quod ſicut deformitas vel priuatio quælibet dicitur ens nõ ſimpliciter, ſed ſecundũ quid, ita & dicitur habere veritatẽ non ſimpliciter, ſed ſecundũ quid, & talis veritas ſecundũ quid non eſt a Deo.

arg 5. 5 Contra. verum addit ſupra ens ordinem ad intellectum; ſed priuatio vel deformitas quamuis in ſe non ſit ſimpliciter ens, tamen ſimpliciter eſt apprehenſa per intellectũ, ergo quamuis non habeat ſimpliciter entitatẽ, habet tamen ſimpliciter veritatem.

arg 6. 6 Præterea omne ſecundum quid ad ſimpliciter reducitur, ſicut hoc Æthiopem eſſe albũ ſecundum dentem reducitur ad hoc quod Æthiopis dentem eſſe album: ſi ergo aliqua veritas ſecundum quid nõ eſt à Deo, non omnis ſimpliciter veritas erit à Deo.

7 Præterea quod non eſt cauſa cauſæ non eſt cauſa effectus, ſed Deus non eſt cauſa deformitatis peccati, quia non eſt cauſa defectus in lib. arbitrio ex quo deformitas peccati accidit ſed ſicut eſſe eſt cauſa veritatis affirmatiuarum propoſitionum, ita non eſſe negatiuarũ. Cum ergo Deus non ſit cauſa eius quod eſt non eſſe vt dicit Aug. lib 83. quæſt relinquitur quod Deus non ſit cauſa negatiuarũ propoſitionum. arg. 7.

8 Præterea Aug. dicit in lib. Soli: quod verum eſt quod ita ſe habet vt videtur: ergo aliquod malum eſt verum: ſed nullum malum eſt a Deo, ergo non omne verum eſt a Deo. Sed dicetur quod malum non videtur per ſpeciem mali ſed per ſpeciem boni. arg 8.

9 Contra ſpecies boni numquam facit apparere niſi bonum: ergo ſi malum non videtur niſi per ſpeciem boni, numquam apparet malum niſi bonum, quod eſt falſum. arg 9.

Sed contra, Ratio veritatis completur in intellectu. ſed omnis intellectus eſt a Deo, ergo & omnis veritas. arg 1. ſed contra

2 Præterea ſicut verum conuertitur cum ente, ita & vnum: ſed ſicut a Primo ente eſt omne ens, ita & à prima vnitate eſt omnis vnitas, ergo etiam à prima veritate eſt omnis veritas. arg. 2. ſed contra.

Reſpondeo dicendum quod in rebus creatis inueniuntur veritas in rebus, & in intellectu. vt ex dictis patet. In intellectu quidem ſecũdum quod adæquatur rebus, quarum cognitionem habet: in rebus autẽ ſecundum quod imitantur intellectum diuinũ, qui eſt earum menſura, ſicut ars eſt menſura omnium artificiatorũ, & aliquo modo ſecundum quod natæ ſunt facere de ſe verã apprehenſionẽ in intellectu humano, qui per res menſuratur, vt dicitur in 10 met. Res autem exiſtens extra animam per formã ſuam, imitatur artem diuini intellectus, & per eandem nata eſt facere veram apprehenſionem in intellectu humano, per qua etiam formam vnaquæque res eſſe habet: vnde veritas rerum exiſtentiũ includit in ſui ratione entitatem earũ, & ſuperaddit habitudinem adæquationis ad intellectũ humanum vel diuinum: ſed negationes vel priuationes exiſtentes extra animam non habent aliquã formam, per quã vel imitentur exemplar diuinæ artis, vel ingerãt ſui notitiam in intellectu humano. ſed quod adæquantur intellectui ex parte intellectus, qui earum rationes apprehendit. Sic ergo patet quod cum dicitur lapis verus, & cæcitas vera, nõ eodem modo veritas ſe habet ad vtrũque, veritas enim de lapide dicta claudit in ſui ratione entitatem lapidis, & ſuperaddit habitudinẽ ad intellectum, quæ cauſatur etiam ex parte ipſius rei, cum habeat aliquid ſecundũ quod referri poſſit: ſed veritas dicta de cæcitate non includit in ſeipſam priuationem, quæ eſt cæcitas, ſed ſolummodo habitudinem cæcitatis ad intellectum, quæ etiã non habet aliquid ex parte ipſius cæcitatis in quo ſuſtentetur, cum cæcitas, non adæquetur intellectui ex parte alicuius quod in ſe habet. Patet ergo Quod veritas in rebus creatis inuenta, nihil aliud poteſt comprehendere quam entitatem rei, & adæquationem intellectus ad res, vel priuationes rerum. Quod totum eſt a Deo, quia & ipſa forma rei per quam adæquatur a Deo eſt, & ipſum, verũ ſicut bonum intellectus. ſicut dicitur 6. Eth. quod bonum vniuſcuiuſque rei conſiſtit in perfecta operatione ipſius: non eſt autem perfecta operatio intellectus. niſi ſecundũ quod verum cognoſcit Vnde in hoc cõſiſtit eius bonum in quantum huiuſmodi, vnde cum omne bonũ ſit à Deo, & omnis forma, oportet etiam dicere quod omnis veritas ſit à Deo qui eſt prima veritas. ibidem.

ad 1. Ad primum ergo dicendū, quod cum ſic arguitur, omne verum eſt à Deo, iſtum furari eſt verum: incidit fallacia accidentis, vt ex iam dictis patere poteſt: cū enim dicimus furari eſt verū, nō hoc dicimus quaſi ipſe defect⁹ in actu furti implicatus includatur in ratione veritatis: ſed verū prædicat tantū adæquationem huius ad intellectum, vnde non debet concludi iſtū furari eſſe à Deo: ſed quod veritas eius eſt à Deo.

ad 2. Ad ſecundum dicendum quod deformitates, & alij defectus non habēt veritatem ſicut & aliæ res, vt ex prædictis patet. Et ideo quamuis veritas defectuum ſit a Deo, non tamen hoc concludi poteſt, quod defectus ſint a Deo.

ad 3. Ad tertium dicendum quod ſecundum Philoſophum 6. metaph. veritas non cōſiſtit in compoſitione quæ eſt in rebus, ſed in compoſitione quam facit anima & ideo veritas non conſiſtit in hoc quod iſte actus cū deformitate ſua ſubiecto inhæret, hoc enim pertinet ad rationem boni & mali: ſed in hoc quod actus ſic inhærens ſubiecto apprehenſioni animæ adæquatur.

ad 4. Ad quartum dicendum, quod bonum, debitū, rectū & huiuſmodi omnia alio modo ſe habent ad permiſſionem diuinā, & alio modo ad alia ſigna diuinæ voluntatis. In alijs enim refertur & ad id quod cadit ſub actu voluntatis, & ad ipſum voluntatis actū, ſicut cum Deus præcipit honorem parentum, & ipſe honor parētum bonum quoddam eſt, & ipſum præcipere bonum quoddam eſt, ſed in permiſſione refertur tantum ad actum permittentis, & non ad id quod ſub permiſſione cadit: vnde bonum eſt quod Deus permittat deformitatē incidere, non tamen ſequitur ex hoc quod ipſa deformitas aliam rectitudinem habeat & per hoc patet ſolutio ad quintum.

ad 6. Ad ſextum dicendum, quod veritas ſecūdum quod competit negationibus & defectibus, reducitur ad veritatē ſimpliciter, quæ eſt in intellectu quæ à Deo eſt, & ideo veritas defectuum à Deo eſt, quamuis ipſi defectus à Deo non ſint.

ad 7. Ad ſeptimum dicendum, quod non eſſe non eſt cauſa veritatis negatiuarum propoſitionum quaſi faciēs eas in intellectu, ſed anima ipſa hoc facit conformās ſeipſam nō enti quod eſt extra animā vnde non eſſe extra animam exiſtens, non eſt cauſa efficiens veritatis, ſed quaſi exemplaris, obiectio autem procedit de cauſa exemplari efficiente.

ad 8. Ad octauum dicendum, quod quamuis malum nō ſit à Deo, tamē hoc quod malum iudicatur tale quale eſt, eſt à Deo, vnde veritas qua verum eſt, malum eſſe, eſt à Deo.

ad 9. Ad nonum dicendum, quod quamuis malum non cadat in animam, niſi per ſpeciē boni, quia tamē eſt bonum deficiens, anima deprehendit in ſe rationem defectus, & in hoc concipit rationem mali, & ſic malum videtur malum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum verum conuertatur cum ente, ſitque eius adæquata paſſio.

p. p. q. 16. a. 3. arg. p.

VIdetur quod verum non conuertatur cū ente, nec proinde ſit eius adæquata paſſio. Verum enim proprie eſt in intellectu, vt dicit Philoſophus 6. met. t. 8. ſed ens proprie eſt in rebus, ergo non conuertuntur, nec conſequenter verum eſt paſſio entis.

arg. 2. 2 Præterea propria paſſio non ſe extēdit vltra ſubiectum; ſed verum ſe extendit vltra ens, nam ſe extēdit etiam ad non ens: nam verum eſt quod eſt, eſſe, & quod non eſt, non eſſe, ergo verum non eſt paſſio propria adæquata entis.

arg. 3. 3 Præterea ens, & verum ſe habēt per prius, & poſterius; prius enim videtur eſſe verum, quā ens, quia nihil intelligitur niſi ſub ratione veri: ſed quæ habent ſe vt prius & poſterius, non conuertuntur, ergo verum non eſt paſſio adæquata entis.

4 Præterea verum opponitur falſo, ſed oppoſita nō conueniunt eidem, ergo cum falſum ſit in rebus, verum non ſemper inerit enti, & ſic non erit eius adæquata paſſio nec cum illo conuertetur. p. p. q. 17. a. p. & 3.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. met. t. 4. dicit. quod eadem eſt diſpoſitio rerū in eſſe, & in veritate. p. p. q. 16 a. 3. arg. ſed contra.

Reſpondeo dicendum quod verum conuertitur cū ente, & eſt eius adæquata paſſio. Quod enim conuertatur cum ente, manifeſtum eſt ex dictis; ſicut enim bonum habet rationem appetibilis, ita verum habet ordinem ad cognitionem. Vnumquodque autem inquātum habet de eſſe, in tantum eſt cognoſcibile, & propter hoc dicitur in 3. de ani. t. 37. quod anima eſt quodammodo omnia ſecundum ſenſum, & intellectum, & ideo ſicut bonum cōuertitur cum ente, ita & verum: ſed tamē ſicut bonum addit rationem appetibilis ſupra ens, ita & verum comparationem ad intellectū; & hinc ſequitur quod ſit verū paſſio adæquata entis, nam cum illo cōuertitur, vt dictū eſt, & eſt poſterius ente, ab illo aliquo modo diuerſū. quia vt dicitur in lib. de cauſis, prima rerum creatarum eſt eſſe, & omnia alia dicuntur per informationē de ente; cauſatur etiam ex principijs entis, & in illo fundatur, quia eatenus aliquid eſt verum, quatenus habet eſſe, vnde cauſaliter definitur veritas cuiuſlibet rei ab Auer. in 2. met. quod ſit proprietas ſui eſſe, quod ſtabilitum eſt ei. p. p. a. 3. c.

Ad primum ergo dicendum, quod verum eſt in rebus, & in intellectu, verum autem, quod eſt in rebus, conuertitur cum ente ſecundū ſubſtantiam: ſed verum, quod eſt in intellectu, cōuertitur cū ente, vt manifeſtatiuum cum manifeſtato. Vel dic, quod etiam ens eſt in rebus, & in intellectu, ſicut & verum, licet verum principaliter ſit in intellectu, ens vero principaliter in rebus; & hoc accidit propter hoc, quod verum, & ens differunt ratione. P. p. 16. ad p.

Ad ſecundum dicendum quod non ens non habet in ſe, vnde cognoſcatur, ſed cognoſcitur inquantū intellectus facit illud cognoſcibile. Vnde verū fundatur in ente, inquantum non ens eſt quoddam ens rationis apprehenſum ſcilicet à ratione. ad 2.

Ad tertium patet ex dictis.

Ad quartum dicendum, quod verū, & falſum opponuntur, ſicut quod eſt, & quod non eſt, atque adeo ſicut ens, & non ens, & ideo verum conuertitur cum ente, & falſum cum non ente. q. 4. a. 3. ad 4. p. p. 17. art. 4. arg. p. & ad p.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum verum ſupra ens addat relationem rationis conformitatis ad intellectum.

VIdetur quod verū non addat ſupra ens rationē cōformitatis ad intellectum. Definitio enim ſignificat quidditatē rei, vt ſæpe dictum eſt, ſed verum definitur à Philoſopho 4. met. t. 10. id quod eſt, ſicut falſum definit eſſe id, quod non eſt, ergo verum formaliter non conſiſtit in relatione ad intellectum. p. d. 19. q. 5. a. p. q. p. de ver. a. p. arg. 7.

2 Præterea verum formaliter tantū conſiſtit in intellectu, & in rebus tantum cauſaliter, non autē formaliter; ſed ſi verum adderet ſupra ens relationē cōformitatis rei ad intellectum, verum non tantū cauſaliter, ſed etiam formaliter eſſet in rebus, ſicut eſt in intellectu, ergo verum non addit ſupra ens relationem conformitatis ad intellectum. p. p. 16. a. p. & a. 3. ad 1.

3 Præterea relatio rationis eſt tantum in intellectu, vnde non conuertitur cum ente reali, quod eſt extra intellectum, ſed verum conuertitur cum ente reali, ergo verum formaliter non conſiſtit in relatione rationis conformitatis ad intellectum. p. d. 8. q. p. a. 3. c.

p.d 8.q p a. 3 c.

4 Præterea eatenus dicitur verum aurum, quatenus haber formam, ſecundum quam imitatur ſuum exẽplar, quod habet in Deo, ergo verum non conſiſtit formaliter in relatione ad potentiam cognoſcitiuam, ſed potius in relatione ad exemplar.

6. Eth l.2.p. perther.l.3.

Sed contra eſt, quod verũ, vt dicit Philoſ. 6 Eth. c. 3. eſt bonũ intellectus, ergo de quocunque dicitur verum, oportet quod hoc ſit per reſpectũ ad intellectũ, ſed non poteſt eſſe alios reſpectus, quam conformitatis, ergo in tali reſpecto cõſiſtit formaliter verum.

p.p 16.a.2. & 3.

2 Præterea veritas rei oritur ex veritate intellectus, ſed hæc conſiſtit in conformitate intellectus ad rem, ergo illa conſiſtet in conformitate, & adæquatione ad intellectum.

q p. de ver. ar p.c.q 21. a p.c p p q. 16 a p c p perther l.3.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut in demonſtrabilibus oportet fieri reductionẽ in aliqua principia per ſe intellectui nota, ita inueſtigando quid eſt vnumquodque, alias vtrobique in infinita iretur. & ſic periret omnino ſcientia, & cognitio rerum. Illud autẽ, quod primo intellectus concipit quaſi notiſſimũ. & in quo omnes conceptiones reſoluit, eſt ens, vt Auic. dicit initio ſuæ metaphyſ. vnde oportet, quod omnes aliæ conceptiones intellectus accipiãtur ex additione ad ens: ſed enti non poteſt addi aliquid quaſi extranea natura, per modum, quo differentia additur generi, vel accidens ſubiecto, quia quælibet natura eſſentialiter eſt ens: vnde etiam probat Philoſ. in 3. metaph. quod ens nõ poteſt eſſe genus: & quia oporteret quod per rationẽ veri contraheretur ens ad aliquod ſpeciale genus: ſed addi poteſt vel aliquis modus determinatus eſſendi, quomodo decem prædicamenta addunt ſupra ens: vel aliquis modus generalis cõſequens omne eos, vel negatiuus, qui vel ſit negatio, quomodo vnum addit ſupra ens negationem diuiſionis, vel quid poſitiuum rationis & hoc modo addunt verum, & bonum: hoc quidem conuenientiam ad appetitum, vnde initio Eth. dicitur, bonũ eſt quod omnia appetunt illud vero conuenientiam entis ad intellectum. Dupliciter autem poteſt ens dicere ordinem cõuenientiæ ad aliquem intellectum, vel per ſe. vel per accidens, per ſe quidem habet ordinem ad intellectum, a quo dependet ſecũdum ſuum eſſe, per accidens autem ad intellectum, à quo cognoſcibilis eſt, ſicut ſi dicamus, quod domus comparatur ad intellectum artificis per ſe, per accidẽs vero comparatur ad intellectum, à quo nõ dependet: iudicium autem de re non ſumitur, ſecundum id, quod ineſt ei per accidens, ſed ſecundum id, quod ineſt ei per ſe. Vnde vnaquæque res dicitur vera abſolute ſecundũ ordinem conuenientiæ ad intellectum, à quo depẽdet: & inde eſt, quod res artificiales dicũtur veræ per ordinẽ ad intellectum noſtrum, dicitur enim domus vera, quæ aſſequitur ſimilitudinẽ formæ, quæ eſt in mente artificis, & dicitur oratio vera, inquantum eſt ſignum intellectus veri, & ſimiliter res naturales dicuntur veræ, ſecundum quod aſſequuntur ſimilitudinem ſpecierum: quæ ſunt in mẽte diuina, nam omnia naturalia comparantur ad intellectum diuinum, ſicut artificiata ad artem: dicitur enim verus lapis, quia aſſequitur propriam lapidis naturam ſecundũ præconceptionem intellectus diuini. Sic ergo veritas conſiſtit formaliter in adæquatione, cõformitate, & conuenientia ad intellectum diuinum, & ſecundario ad intellectum noſtrum, & per conſequens verũ ſupra ens nihil aliud formaliter addit, quam relationem rationis.

p p.16.a.p.c. p.d 19 q 5 a. p c.q p. de ver., a p.c.

Ad primum ergo dicendum, quod tripliciter poteſt conſiderari veritas, vno modo cauſaliter, ſeu ſecundũ id, quod præcedit rationẽ veritatis, & hoc modo definitur a Philoſopho verũ, quod ſit id, quod eſt. Alio modo ſecundum id, quod formaliter rationem veri perficit, & ita definitur ab Iſaac, quod ſit adæquatio rei ad intellectum, ſeu conformitas, & conuenientia rei ad intellectum. Tertio ſecundum effectũ conſequentem, & ita definitur ab alijs, quod ſit manifeſtatiuum, & declaratiuum eſſe rei.

p.p 16 a.p c. & a.3 ad p

Ad ſecundum dicendum, quod licet verum principaliter ſit in intellectu, non tamen in ſolo illo formaliter ineſt, ſed ineſt etiam rebus, licet illis ſecundario, & minus principaliter conueniat: & ideo ſicut verum, quod eſt in intellectu, conuertitur cum ente, vt manifeſtatiuum cum manifeſtato: ita verum, quod eſt in rebus, conuertitur cum ente ſecundum ſubſtantiam.

p p.16 a 3. ad 5.p.d 19 q.5 a p & 3. ad 4 q. de ver ar ad 4 & 5. ad 5 perther.l.3.

Ad tertium dicendum, quod verum dicitur conuerti cum ente, quia importat ens, & ſuperaddit illi relationem conuenientiæ ad intellectum; ens enim eſt de ratione, & intellectu veri, licet verum non ſit de ratione entis

Ad quartum dicendum, quod dupliciter comparatur res aliqua ad intellectum. Vno modo ſicut menſura ad menſuratum, & ſic comparantur res naturales ad intellectum humanum ſpeculatiuum, & ideo intellectus dicitur verus, ſecundum quod conformatur rei, falſus autem, ſecũdum quod diſcordat a re. Res autem naturalis nõ dicitur eſſe vera formaliter per cõparationem ad intellectum noſtrum, ſicut poſuerunt quidam antiqui naturales, exiſtimantes rerum veritatem eſſe ſolum in hoc, quod eſt videri; ſecundum hoc enim ſequitur, quod contradictoria ſint ſimul vera, quia contradictoria cadunt ſub diuerſorum opinionibus: dicuntur tamen res aliquæ veræ, vel falſæ per comparationem ad intellectum noſtrum, non eſſentialiter, vel formaliter, ſed effectiue, inquantum ſcilicet natæ ſunt facere de ſe veram, vel falſam exiſtimationem, & ſecundum hoc dicitur aurum verum, vel falſum. Alio autem modo res comparatur ad intellectum, ſicut menſuratum ad menſuram, vt patet in intellectu practico, qui eſt cauſa rerum, vnde opus artificis dicitur eſſe verum, inquantum attingit ad rationem artis, falſum vero, inquantum deficit à ratione artis. Et quia omnia entia naturalia comparantur ad intellectum diuinum, ſicut artificiata ad artem, conſequens eſt, vt quælibet res dicatur eſſe vera, ſecundum quod habet propriam formam, ſecundum quam imitatur artem diuinam, nam falſum aurum eſt verum aurichalchum: & hoc modo ens, & verum conuertuntur, quia quælibet res naturalis per ſuam formam arti diuinæ comparatur: vnde Philoſophus in p. phyſ. formam nominat quoddam diuinum.

QVÆSTIO XVIII.

De falſitate.

Deinde quærendum eſt de falſitate.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR IV.

1 *Vtrum falſitas ſit in rebus.*
2 *Vtrum falſitas ſit in ſenſu.*
3 *Vtrum falſitas ſit in intellectu.*
4 *Vtrum falſum contrarium ſit vero.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum falſitas ſit in rebus.

q. de ver. a. arg 1. p.p 17 a.r. arg 1.

Videtur quod falſitas non ſit in rebus ſecundum Auguſt. in ſoli. Verum eſt id quod eſt, ergo falſum eſt id quod non eſt, ſed quod non eſt, non eſt res aliqua, ergo nulla res eſt falſa. ſed dicitur quod verũ eſt differentia entis, & ita ſicut verum eſt id quod eſt ita & falſum.

arg. 2. 2 Contra nulla differentia diuiſiua conuertitur cũ eo, cuius eſt differentia: ſed verum conuertitur cum ente. vt dictum eſt, ergo verum non eſt differentia diuiſiua entis, vt res aliqua falſa dici poſſit.

arg. 3. 3 Præterea veritas eſt adæquatio intellectus: ſed omnis res eſt adęquata intellectui diuino, quia nihil poteſt eſſe in re aliter quã intellectus diuinus cognoſcit: ergo omnis res eſt vera. ergo nulla res eſt falſa.

arg. 4. 4 Præterea omnis res habet veritatem à forma ſua; ex hoc enim dicitur homo verus, quia habet veram hominis formam: ſed nulla res eſt quæ habeat aliquam formam, quia omne eſſe eſt à forma, ergo quælibet res eſt vera, ergo nulla res eſt falſa.

arg. 5. 5 Præterea ſicut ſe habet bonum & malum, ita verum & falſum. Sed quia malum inuenitur in rebus, malum non ſubſtantificatur niſi in bono, vt Dionyſ. & Aug. dicunt: ergo ſi falſitas inuenitur in rebus, falſitas non ſubſtantificatur niſi in vero, quod non videtur poſſe eſſe, quia ſic idem eſſet verum & falſum, quod eſt impoſſibile, ſicut idem eſt homo & album, propter hoc quod albedo ſubſtantificatur in homine.

arg. 6. 6 Præterea Aug. in lib. Sol. ſic obiicit; ſi aliqua res nominatur falſa aut hoc eſt ex hoc quod eſt ſimile, aut ex eo quod eſt diſſimile: ſi ex eo quod eſt diſſimile nihil eſt quod falſum dici non poſſit: nihil enim eſt quod alicui diſſimile non ſit. Si ex eo quod eſt ſimile, omnia reclamant quod ex eo vera ſunt quo ſimilia, ergo nullo modo falſitas in rebus inueniri poteſt.

p.p.q.47. a.1. arg. 2. 7 Præterea falſum dicitur à fallendo, ſed res non fallunt, vt dicit Auguſt. in lib. de vera rel. quia non oſtendunt aliud quam ſuam ſpeciem. Ergo falſum in rebus non inuenitur.

ibid. arg. 3. 8 Præterea verum dicitur in rebus, per comparationem ad intellectum diuinum vt ſupra dictum eſt: ſed quælibet res inquantum eſt, imitatur Deum, ergo quælibet res vera eſt abſque falſitate, & ſic nulla res eſt falſa.

q. de ver. arg. 1. ſed contra. Sed contra Aug. ita definit falſum, falſum eſt quod ad ſimilitudinem alicuius rei accommodatum eſt. & non pertingit ad id cuius ſimilitudinẽ gerit: ſed omnis creatura gerit ſimilitudinem Dei: cum ergo nulla creatura pertingat ad ipſum Deum per modum identitatis, videtur quod creatura ſit falſa.

arg. 2. & p.p. arg. ſed contra. 2 Præterea dicit Aug. de ver. rel. omne corpus eſt verum corpus, & falſa vnitas, ſed hoc pro tanto dicitur quod imitatur vnitatem & tamen non eſt vnitas: cum ergo quælibet creatura ſecundũ quamlibet ſui perfectionem diuinam perfectionem imitetur, & ab ea nihilominus in infinitum diſtat, videtur quod quælibet creatura ſit falſa.

q. de ver. arg. 4. 3 Præterea ſicut verum conuertitur cum ente, ita & bonum, ſed ex hoc quod bonum cõuertitur cum ente, non prohibetur quin aliqua res inueniatur mala, ergo nec ex hoc quod verum conuertitur cum ente, non prohibatur, quin aliqua res inueniatur falſa.

arg. 4. 4 Præterea Anſel. de verit. dicit quod duplex eſt propoſitionis veritas, vna quando ſignificat quod accepit ſignificare, ſicut hæc propoſitio. Socrates ſedet, ſignificat Socratem ſedere, ſiue Socrates ſedeat ſiue non ſedeat: alia quando ſignificat illud ad quod facta eſt, eſt enim facta ad hoc quod ſignificet eſſe quando eſt, & ſecundum hoc proprie dicitur enunciatio vera: ergo eadem ratione dicitur quælibet res vera quando implet hoc ad quod eſt, falſa autem quando non implet: ſed omnis res quæ deficit a fine ſuo non implet illud propter quod eſt: cum ergo multæ res ſint tales, videtur quod multæ res ſint falſæ.

Reſpondeo dicendũ quod ſicut veritas conſiſtit in adæquatione rei & intellectus, ita falſitas conſiſtit in eorum inęqualitate: res autẽ cõparatur ad intellectũ diuinũ & humanũ, vt ſupradictũ eſt, intellectui autẽ diuino cõparatur ſicut menſuratũ menſuræ, quantũ ad ea quæ in rebus poſitiue dicuntur vel inueniũtur: quia omnia huiuſmodi ab arte diuini intellectꝰ proueniunt: alio modo ſicut cognitũ ad cognoſcẽs, & ſic etiã negationes, & defectus diuino intellectui adæquantur: quia huiuſmodi Deus agnoſcit, quãuis ea nõ cauſet, patet ergo quod res quantũcumque ſe habeat ſub quacũque forma exiſtẽs, vel priuatione vel defectu, intellectui diuino adæquatur. Et ſic patet quod res quælibet in cõparatione ad intellectũ diuinũ, vera eſt, vt Anſel. dicit in lib. de ver. igitur eſt, veritas in omnibus quæ ſunt entia. quia hęc ſunt quę in ſumma veritate ſunt vnde per cõparationem ad intellectum diuinũ nulla res poteſt eſſe falſa. ſed per cõparationẽ ad intellectũ humanũ inuenitur interdũ inæqualitas rei ad intellectũ, quæ quodã modo ex ipſa re cauſatur: res enim notitiã ſui facit in anima per ea quæ de ipſa exterius apparẽt, quia cognitio noſtra initium à ſenſu ſumit, cuius per ſe obiectũ ſunt ſenſibiles qualitates. Vnde & in 1. de ani. dicitur quod accidentia magnã partẽ conferunt ad cognoſcendũ quodquid eſt: & ideo quãdo in aliqua re apparẽt ſenſibiles qualitates demonſtrãtes naturã quę eis nõ ſubeſt, dicitur res illa eſſe falſa. Vnde Philoſ. dicit 6 met. quod illa dicũtur falſa quæ nata ſunt videri, aut qualia nõ ſunt, aut quæ nõ ſunt, vt aurũ falſum in quo exterius apparet color auri, & alia huiuſmodi accidentia, cũ tamen interius natura auri non ſubſit: nec tamẽ res eſt hoc modo cauſa falſitatis in anima, quod neceſſario falſitatem cauſet, quia veritas & falſitas præcipue in iudicio animæ exiſtunt; anima vero inquantũ de rebus iudicat, non patitur à rebus, ſed magis quodammodo agit. vnde res non dicitur falſa quia de ſe falſam facit apprehenſionem, ſed quia nata eſt facere per ea quæ de ipſa apparent. Sed quia, vt dictum eſt, comparatio rei ad intellectum diuinum eſt eſſentialis, ſecundum eam per ſe dicitur vera: ſed comparatio ad intellectum humanum eſt accidentalis, ſecundum quam non dicitur abſolute vera, ideo ſimpliciter loquendo omnis res eſt vera, & nulla eſt falſa. Sed ſecundum quid, ſcilicet in ordine ad intellectum noſtrum aliquæ res dicuntur falſæ, & ideo oportet rationibus vtriuſque partis reſpondere. q. de ver. a. 10. e. p. p. a. 1. c.

Ad primum ergo dicendum, quod iſta definitio verum eſt id quod eſt, non perfecte exprimit rationẽ veritatis, ſed quaſi materialiter tantũ niſi ſecũdũ quod eſſe ſignificat affirmationẽ propoſitionis, ſcilicet vt dicatur id eſſe verũ quod ſic eſſe dicitur, vel intelligitur vt in re eſt, & ſic etiam falſum dicatur quod non eſt, id eſt quod non eſt vt dicitur vel intelligitur, & hoc in rebus inueniri poteſt. q. de ver. ad 1.

Ad ſecundum dicendum quod verum proprie loquendo nõ poteſt eſſe differentia entis, ens enim nõ habet aliquã differentiã vt probatur in 3 met. ſed aliquod verum ſe habet ad ens, per modũ differentiæ, ſicut & bonum, inquantũ videlicet exprimit aliquid circa ens, quod nomine entis non exprimitur, & ſecundum hoc intentio entis eſt indeterminata, reſpectu intentionis veri, & ſic intentio veri cõparatur ad intentionẽ entis quodãmodo vt differẽtia ad genus. ad 2.

Ad tertium dicẽdum quod ratio illa cõcedenda eſt, procedit enim de re in ordine ad intellectũ diuinum. ad 3.

Ad quartũ dicendũ quod quãuis quælibet res habeat aliquã formã, nõ tamẽ omnis res habet illã formã, cuius iudicia exterius oſtẽduntur per ſenſibiles qualitates, & ſecundũ hæc falſa dicitur, inquantũ de ſe falſam exiſtimationem facere apta nata eſt. ad 4.

ad 5. Ad quintum dicendum quod aliquid exiſtẽs extra animã pro tanto dicitur falſũ, vt ex dictis patet, quia natum eſt de ſe facere falſam æſtimationẽ quando monet virtutem cognitiuã, vnde oportet quod illud quod falſum dicitur, aliquod ens ſit vnde cum omne ens inquantum huiuſmodi ſit verum oportet falſitatem in rebus exiſtentem ſupra veritatem fundari, vnde dicit Aug. in ſoli, quod tragedus qui repræſentat veras perſonas in theatris, non eſſet falſus rector niſi eſſet verus tragædus: ſimiliter equus pictus, non eſſet falſus equus, niſi eſſet pura pictura: non tamen ſequitur contradictoria eſſe vera, quia affirmatio & negatio, ſecundum quod dicunt verum & falſum, non referuntur ad idem.

ad 6. Ad ſextum dicendum quod falſa res dicitur ſecundum quod nata eſt fallere: cum autem fallere dico ſignifico aliquam actionem defectum inducentem, nihil autem natum eſt agere, niſi ſecundũ quod eſt ens, vnumquodque autem ſecundum quod eſt ens habet ſimilitudinem veri: ſecundũ autem quod non eſt, recedit ab eius ſimilitudine, & ideo hoc quod dico, fallere ſecũdũ id quod importat de actione, originem habet de ſimilitudine: ſed quantũ ad id quod importat defectum in quo formaliter ratio falſitatis conſiſtit, ex diſſimilitudine ſurgit. Et ideo dicit Aug. in lib. de vera relig. quod ex diſſimilitudine falſitas oritur.

p. p. a 1 2. Ad ſeptimum patet ex dictis. Vel dic quod res per ſe non fallunt ſed per accidens Dant enim occaſionem falſitatis, eo quod ſimilitudinem eorum gerunt quorum non habent exiſtentiam.

ibid. ad 3. Ad octauum dicendum quod per comparationem ad intellectum diuinum, non dicũtur res falſæ, quod eſſet eas eſſe falſas ſimpliciter: ſed per comparationem ad intellectum noſtrum, quod eſt eas eſſe falſas ſecundum quid.

q. de ver. ad 2 eorum quæ in cõtra. Ad primum eorum quæ contra obiiciuntur dicendum quod non ex qualibet ſimilitudine, nata eſt anima decipi, ſed ex magna ſimilitudine, in qua diſſimilitudo inueniri non poteſt de facili, & ideo ex ſimilitudine maiori vel minori decipitur anima, ſecũdum maiorẽ vel minorẽ perſpicacitatẽ ad ſimilitudinẽ inueniẽdũ: nec tamẽ ſimpliciter debet enũtiari aliqua res falſa, ex eo quod quantumcũque in errorẽ inducit, ſed ex eo quod nata eſt plures, vel ſapientes fallere: creaturæ autem quãuis aliquã Dei ſimilitudinẽ gerant in ſeipſis, tamen maxima diſſimilitudo ſubeſt, vt non niſi ex magna inſipientia contingat quod ex tali ſimilitudine mens decipitur. Vnde ex prædicta ſimilitudine vel diſſimilitudine creaturarum ad Deũ non ſequitur quod omnes creaturæ debẽt dici falſæ.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod quidam exiſtimauerunt Deum eſſe corpus, & cũ Deus ſit vnitas, qua omnia ſunt vnum, per conſequens exiſtimauerunt corpus eſſe vnitatem ipſam, propter ipſam ſimilitudinem vnitatis. Secundum hoc ergo corpus falſa vnitas dicitur, inquantum aliquos in errorem induxit vel inducere potuit vt crederetur vnitas.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod duplex eſt perfectio ſcilicet prima & ſecunda. prima perfectio eſt forma vniuſcuiuſque per quam habet eſſe: vnde ab ea nulla res deſtituitur dum manet, ſecũda perfectio eſt operatio, quæ eſt finis rei, vel id propter quod ad finem deuenitur, & hac perfectione interdum res deſtituitur, ex prima autem perfectione reſultat ratio veri in rebus, ex hoc enim quod res formam habet artẽ diuini intellectus imitatur, & ſui notitiã in anima gignit: ſed ex parte ſecundæ conſequitur in ipſa ratio bonitatis, quæ conſurgit ex fine, & ideo malum ſimpliciter inuenitur in rebus non autem falſum.

ad 4. Ad quartum dicendum quod ſecundũ Philoſ. in 3. Eth. primum verum eſt bonum intellectus: ſecundũ hoc enim intellectus operatio eſt perfecta, quod ſua conceptio eſt vera, & quia enuntiatio eſt ſignũ intellectus, ideo veritas eſt eius finis, non autem eſt ita in rebus aliis, & propter hoc non eſt ſimile.

ARTICVLVS II.

Vtrum falſitas ſit in ſenſu.

VIdetur quod falſitas non ſit in ſenſu: intellectus enim ſẽper eſt rectus, vt dicitur in 3. de anima: ſed intellectus eſt ſuperior pars in homine: ergo & aliæ partes hominis rectitudinem ſequuntur, ſicut & in mundo maiori inferiora diſponuntur ſecundum ſuperiorum motum, ergo & ſenſus qui eſt inferior pars animæ ſemper erit rectus, non ergo in eo erit falſitas. q. 1. de ver. a. 11. arg. 1

2 Præterea Aug. dicit in lib. de vera relig. ipſi oculi non fallunt nos, non enim poſſunt enuntiare omnino niſi affectionẽ ſuã, quod ſi omnes corporis ſenſus ita enuntiant vt afficiuntur, quid ab eis amplius exigere debeamus ignoro, ergo in ſenſibus non eſt falſitas. arg. 2. p. p. q. 17 a. 2. arg. 1.

3 Præterea Anſel. in lib. de verit. dicit videtur mihi veritas vel falſitas in ſenſu non eſſe, ſed in opinione, & ſic habetur propoſitum. q. de ver. arg. 3.

Sed cõtra eſt quod dicit Aug. in li. Soli. apparet nos in omnibus ſenſibus ſimilitudine lenocinante falli. p. p. arg. ſed contra.

Reſpondeo dicendum quod cognitio noſtra quæ à rebus initium ſumit, hoc ordine progreditur, vt primo incipiat in ſenſu, ſecundo perficiatur in intellectu, vt ſic ſenſus inueniatur quodãmodo medius inter intellectũ & res, eſt enim rebus cõparatus quaſi intellectus, & intellectui cõparatus quaſi res quædã: & ideo in ſenſu dicitur eſſe veritas vel falſitas dupliciter, vno modo ſecundum ordinem ſenſus ad intellectum, & ſic dicitur eſſe ſenſus falſus, vel verus, ſicut res, inquantum videlicet faciunt veram exiſtimationem in intellectu vel falſam: Alio modo ſecundum ordinem ſenſus ad res, & ſic dicitur eſſe veritas vel falſitas in ſenſu ſicut & in intellectu, inquantum indicat ſcilicet eſſe quod eſt, vel non eſſe quod nõ eſt: ſi ergo loquamur de ſenſu ſecundum primum modũ, ſic in ſenſu quodãmodo eſt falſitas, & quodãmodo non eſt falſitas: ſenſus enim & res quædam eſt in ſe, & eſt indicatiuus alterius rei: ſi ergo comparetur ad intellectũ prout eſt res quædã, ſic nullo modo eſt falſitas in ſenſu intellectui comparato: quia ſecundũ quod ſenſus diſponitur, ſecundũ hoc diſpoſitionem ſuam intellectui demonſtrat, vnde Aug. dicit in authoritate inducta, quod nõ poſſunt omnino enuntiare niſi affectionem ſuam, ſi autem comparetur ad intellectum ſecundum quod eſt repræſentatiuum alterius rei, eum quandoque, repræſentet ei aliter rem quam ſit, ſecundum hoc ſenſus falſus dicitur, inquantum natus eſt facere falſam exiſtimationem in intellectu, quamuis non neceſſario faciat, ſicut & de rebus dictum eſt, quia intellectus ſicut indicat de rebus, ita & de his quæ à ſenſibus offeruntur, ſic ergo ſenſus intellectui comparatus ſemper facit exiſtimationem in intellectu de diſpoſitione propria, ſed non de diſpoſitione rerum: ſi autem ſenſus conſideretur ſecundum quod comparatur ad res, tunc in ſenſu eſt falſitas, & veritas per modum quo eſt in intellectu In intellectu autem primo inuenitur falſitas & veritas in iudicio componentis & diuidentis, ſed in formatione quidditatum non niſi per ordinem ad iudicium, quod ex formatione prædicta conſequitur: vnde & in ſenſu proprie veritas & falſitas dicitur ſecundum hoc quod indicat de ſenſibilibus; de quibuſdam autem quaſi per quandam collationem quam facit in homine vis cogitatiua, quæ eſt potentia ſenſitiuæ partis, loco arg. 2.

Digitized by Google

cui in aliis animalib. eſt exiſtimatio naturalis, & ſic iudicat vis ſenſitiua de ſenſibilibus cõmunibus, & de ſenſibilibus per accidens, naturalis autẽ actus alicuius rei ſemper eſt vno modo niſi per accidens impeditur, vel propter defectum intrinſecũ, vel extrinſecũ impedimentum: vnde ſenſus iudicium de ſenſibilibus propriis, ſemper eſt verum niſi ſit impedimentum in organo, vel in medio, ſed in ſenſibus cõmunibus & per accidens interdum iudicium ſenſus fallitur. Sic ergo patet qualiter in iudicio ſenſus poteſt eſſe falſitas. Sed circa apprehenſionem ſenſus ſciendum eſt, quod eſt quædam vis apprehenſiua, quæ apprehendit ſpeciem ſenſibilẽ ſenſibili repræſente, ſicut ſenſus proprios. quædã vero apprehẽdit eã re abſente, ſicut imaginatio, & ideo ſenſus ſemper apprehendit rem vt eſt, niſi ſit impedimentum in organo vel in medio: ſed imaginatio apprehendit vt plurimũ rem vt non eſt, quia apprehẽdit rem vt præſentẽ, cũ ſit abſens & ideo dicit Philoſ. 4. met. quod ſenſus non eſt Dominus falſitaris, ſed phantaſia.

q. de ver. ad 1. Ad primum ergo dicendum quod in maiori mundo ſuperiora nihil accipiunt ab inferioribus, ſed è conuerſo: ſed in homine intellectus qui eſt ſuperior aliquid accipit a ſenſu, & ideo non eſt ſimile. Ad alia patet de facile ſolutio ex dictis.

ARTICVLVS III.

Vtrum falſitas ſit in intellectu.

q. 1. de ver. a. 1. arg. 1. VIdetur quod falſitas nõ ſit in intellectu, quia intellectus habet duas operationes, ſcilicet vnã qua format quidditates, in qua non eſt falſũ vt Phil. dicit in 3. de anima: aliam qua componit & diuidit, & in hac etiã non eſt falſum vt patet per Aug. in lib. de vera reli. qui ſic dicit, nec quiſquam intelligit falſa, ergo falſitas non eſt in intellectu.

arg. 4. 4 Præterea Algazel dicit aut intelligimus aliquid ſicut eſt, aut non intelligimus, ſed quicumque intelligit rem ſicut eſt, vere intelligit, ergo intellectus ſemper eſt verus, ergo non eſt in eo falſitas.

arg. ſed contra. Sed contra eſt quod dicit Philoſ. 3. de anima quod vbi eſt compoſitio intellectuũ, ibi iã verum & falſum eſt: ergo falſitas inuenitur in intellectu.

in c. pp q. 17. a 3 c. log. q. 19. a. 1. c. Reſpondeo dicendum quod nomen intellectus ſumitur ex hoc quod intima rei cognoſcit: eſt enim intelligere quaſi intus legere: ſenſus enim & imaginatio ſola exteriora cognoſcunt accidentia, ſolus autẽ intellectus ad eſſentiã rei pertingit: ſed vlterius intellectus ex aſſentiis rerum comprehenſis diuerſimode negotiatur ratiocinando, & inquirendo: nomen ergo intellectus dupliciter accipi poteſt. Vno modo ſecundum quod ſe habet ad hoc tantum a quo primo nomen impoſitum fuit & ſic dicimus proprie intelligere cum apprehendimus quidditatem rerum. vel cum intelligimus illa quæ ſtatim nota ſunt intellectui notis rerũ quidditatibus ſicut ſunt prima principia, quæ cognoſcimus cũ terminos cognoſcimus: vnde & intellectus habitus principiorum dicitur: quidditas autẽ rei eſt proprie obiectum intellectus: vnde ſicut ſenſus ſenſibilium propriorũ ſemper eſt verus, ita & intellectus in cognoſcendo quod quid eſt, vt dicitur in 3. de ani. ſed tamen per accidens poteſt ibi falſitas accidere, inquantum videlicet intellectus falſo componit & diuidit. quod contingit dupliciter vel inquantum definitionem vnius attribuit alteri, vt ſi animal rationale mortale conciperet quaſi definitionem aſini: vel inquantum coniungit partes definitionis adinuicem quæ coniungi non poſſunt, vt ſi conciperet quaſi definitionem aſini, animal irrationale immortale, hæc enim eſt falſa, aliquod animal irrationale eſt Immortale. & ſic patet quod definitio non poteſt eſſe falſa, niſi inquantum implicat affirmationem falſam: hic autem duplex modus tangitur 5. met. ſimiliter nec in primis principiis vllo modo decipitur: vnde patet quod ſi intellectus accipiatur ſecundum actionem illam à qua nomen intellectus imponitur, nõ eſt in intellectu falſitas. Alio modo poteſt accipi intellectus communiter ſecundum quod ad omnes operationes ſe extendit, & ſic comprehendit opinionem & ratiocinationem, & ſic in intellectu eſt falſitas, numquam tamen ſi recte fiat reſolutio vſque ad prima principia. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

ARTICVLVS IV.

Vtrum verum & falſum ſint contraria.

VIdetur quod verum & falſum non ſint contraria. verum enim & falſum opponuntur ſicut quod eſt & quod non eſt: nam verum eſt id quod eſt, vt dicit Aug. ſed quod eſt, & quod non eſt non opponuntur vt contraria, ergo verum & falſum non ſunt contraria. p. p. q. 17. a. 4. arg. 1.

2 Præterea vnum contrariorum non eſt in alio ſed falſum eſt in vero. Quia ſicut dicit Aug. in lib. ſoli. Tragædus non eſſet falſus Hector, ſi non eſſet verus tragædus. Ergo verum & falſum non ſunt contraria. arg. 2.

3 Præterea in Deo non eſt contrarietas aliqua, nihil enim diuinæ ſubſtantiæ eſt contrarium, ſed Deo vt potiſſimæ veritati, opponitur falſitas, ergo verum & falſum non ſunt contraria. arg. 3.

Sed contra eſt quod dicit Philoſophus in 2. periher. ponit enim falſam opinionem veræ contrariam. arg. ſed contra.

Reſpondeo dicendum quod verum & falſum opponuntur vt contraria, & non ſicut affirmatio & negatio, vt quidã dixerunt. Ad cuius euidentiã ſciendũ eſt quod negatio, neque ponit aliquid, neque determinat ſibi aliquod ſubiectum: & propter hoc poteſt dici tã de ente quã de non ente· ſicut non videns & nõ ſedens. Priuatio autẽ non ponit aliquid, ſed determinat ſibi ſubiectum: eſt enim negatio in ſubiecto, vt dicitur 4. met. Cæcum enim non dicitur niſi de eo quod natum eſt videre. Contrarium autẽ & aliquid ponit, & ſubiectum determinat. Nigrum enim eſt aliqua ſpecies coloris, falſum autem aliquid ponit. Eſt enim falſum, vt dicit Philoſophus 4. met. ex eo quod dicitur vel videtur aliquid eſſe quod non eſt, vel non eſſe quod eſt; ſicut enim verum ponit acceptionem adæquatam rei, ita falſum acceptionem rei non adæquatam, vnde manifeſtum eſt quod verum & falſum ſunt contraria. in c.

Ad primum ergo dicẽdum quod id, quod eſt in rebus, eſt veritas rei, ſed id quod eſt vt apprehenſum, eſt verũ intellectus, in quo primo eſt veritas: vnde & falſum eſt id quod non eſt apprehenſum. Apprehẽdere autẽ eſſe & non eſſe contrarietatem habet, ſicut probat Philoſophus 2. Periher. quod huic opinioni bonum eſt bonum, contraria eſt bonũ non eſt bonũ. ad 1.

Ad ſecundum dicendum, quod falſum nõ fundatur in vero ſibi cõtrario; ſed in eo quod ſibi ſubiicitur, ſicut nec malũ in bono ſibi cõtrario, ſed in eo quod ſibi ſubiicitur. Et hoc ideo in vtroque accidit, quia verũ & bonũ contraria ſunt falſo & malo, & conuertũtur cum ente: vnde ſicut omnis priuatio fundatur in ſubiecto quod eſt ens, ita omne malum fundatur in bono, & omne falſum in aliquo vero. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod quia contraria & oppoſita priuatiue nata ſunt fieri circa idem, ideo Deo prout in ſe conſideratur non eſt ad 3.

aliquid contrarium, neque ratione ſuæ bonitatis, neque ratione ſuæ veritatis, quia in intellectu eius non poteſt eſſe falſitas aliqua. Sed in apprehenſione noſtra habet aliquid contrarium, nam veræ opinioni de ipſo contrariatur falſa opinio.

QVÆSTIO XIX.

De Bono.

Deinde conſiderandum eſt de bono.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR SEX.

1. *Vtrum bonum differat ſecundum rem ab ente.*
2. *Vtrum bonum ſit adæquata paſſio entis & cum eo conuertatur.*
3. *Vtrum bonum ſupra ens addat relationem rationis ad appetitum.*
4. *Vtrum omnia ſint bona bonitate prima*
5. *Vtrum bonum creatum ſit bonum per ſuam eſſentiam*
6. *Vtrum bonum creaturarum conſiſtat in modo ſpecie & ordine.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum bonum differat ſecundum rem ab ente.

p.p q.5.a.1 arg.1. VIdetur quod bonum differat ſecundum rem ab ente, dicit enim Boëtius in lib. de hebdo. intueor in rebus aliud eſſe quod ſunt bona, & aliud eſſe quod ſunt, ergo bonum & ens differunt ſecundum rem.

arg 2. 2 Præterea Bonum ſuſcipit magis & minus, eſſe autem non ſuſcipit magis & minus, ergo bonum differt ſecundum rem ab ente.

q 21. de ver. a.1 arg 22 ſed contra. Sed contra eſt quæ differunt adinuicem quocumque modo vnum poteſt intelligi ſine altero, at ens non poteſt intelligi ſine bono: ergo bonum non differt ab ente quocumque modo ſiue ſecundum rem ſiue ſecundum rationem. probatio mediæ: plus poteſt facere Deus quam homo intelligere, ſed non poteſt facere Deus aliquod ens quod non ſit bonum, quia hoc ipſo quod eſt à bono, bonum eſt, vt patet per Boët in lib. de heb. ergo nec intellectus poteſt intelligere.

p.p.a.2. arg.1. Vlterius videtur quod bonum ſecundum rationem ſit prius quam ens Ordo enim nominum eſt ſecundum ordinem rerum ſignificatarum per nomina, ſed Dionyſ. inter alia nomina Dei primo ponit bonum quam ens, vt patet in 3. cap. de di. no. ergo bonum ſecundum rationem eſt prius quam ens.

arg.3. 2 Præterea quod eſt vniuerſalius eſt prius ſecundum rationem, ſed bonum videtur vniuerſalius eſſe quam ens, quia bonum habet rationem appetibilis, quibuſdam autem appetibile eſt ipſum non eſſe, ergo bonum eſt prius quam ens ſecundum rationem.

arg 4. 3 Præterea non ſolum eſſe eſt appetibile, ſed & vita & ſapientia, & multa huiuſmodi, & ſic videtur quod eſſe ſit quoddam peculiare appetibile, & bonum vniuerſale, bonum ergo eſt ſimpliciter prius ſecundum rationem quam ens.

arg. ſed contra Sed contra eſt quod dicitur in lib. de cauſis. Prima rerum creatarum eſt eſſe.

p.p.a.1.c. Reſpondeo ad primam quæſtionem dicendum, quod bonum & ens ſunt idem ſecundum rem, ſed differunt ſecũdum rationem tantum; ratio enim boni in hoc conſiſtit quod aliquid ſit appetibile, vnde Philoſ. 1 Eth. dicit quod bonum eſt quod omnia appetunt: manifeſtum eſt autem quod vnũquodque eſt appetibile, ſecundum quod eſt perfectum: nam omnia appetunt ſuam perfectionem, intantum autem vnumquodque eſt perfectum, inquantum eſt actu, vnde manifeſtum eſt quod intantũ eſt aliquid bonum, inquantum eſt ens: eſſe enim eſt actualitas omnis rei, vnde manifeſtum eſt quod bonum & ens ſunt idem ſecundum rem: ſed bonum dicit rationem appetibilis, quam non dicit ens.

Ad primum dicendum, quod licet bonum & ens ſint idem ſecundũ rem: quia tamen differunt ſecundum rationem, nõ eodem modo dicitur aliquid ens ſimpliciter, & bonum ſimpliciter. Nam cum ens dicat aliquid proprie eſſe in actu, actus autem proprie ordinem habeat ad potentiam, ſecundũ hoc ſimpliciter aliquid dicitur ens, ſecundum quod primo diſcernitur ab eo quod eſt in potentia tantum, hoc autẽ eſt eſſe ſubſtantiale rei vniuſcuiuſque vnde per ſuũ eſſe ſubſtãtiale dicitur vnumquodque ens ſimpliciter, per actus autem ſuperadditos, dicitur aliquid eſſe ſecũdũ quid, ſicut eſſe albũ ſignificat eſſe ſecundũ quid. Non enim eſſe albũ aufert eſſe in potentia ſimpliciter, cum adueniat rei iã præexiſtenti in actu. Sed bonũ dicit rationem perfecti, quod eſt appetibile, & per conſequens dicit rationem vltimi, vnde id quod eſt vltimo perfectum dicitur bonũ ſimpliciter: quod autem non habet vltimam perfectionem quã debet habere, quamuis habeat aliquam perfectionem, inquantum eſt actu, non tamen dicitur perfectum ſimpliciter, nec bonum ſimpliciter, ſed ſecundum quid. Sic ergo ſecundum primum eſſe quod eſt ſubſtãtiale, dicitur aliquid ens ſimpliciter, & bonum ſecundũ quid, id eſt inquantum eſt ens ſecundũ vero vltimũ actũ dicitur aliquid ens ſecundũ quid & bonum ſimpliciter. Sic ergo, quod dicit Boët. quod in reb⁹ aliud eſt quod ſunt bona, & aliud quod ſunt, referendum eſt ad eſſe bonum & ad eſſe ſimpliciter, quia ſecundum primum actum eſt aliquid ens ſimpliciter, & ſecundum vltimum, bonum ſimpliciter, & tamẽ ſecundum primum actum eſt quodammodo bonum, & ſecundum vltimum eſt quodammodo ens. ad 1.

Ad ſecundum dicendum, quod bonum dicitur ſecundum magis & minus ſecundum actum ſuperuenientem, puta ſecundum ſcientiam, vel virtutem. ad 3.

Ad id vero quod in contrarium obiicitur dicendum quod dupliciter poteſt intelligi aliquid ſine altero, vno modo per modum enuntiandi, dũ ſcilicet intelligitur vnũ eſſe ſine altero: hoc modo quicquid intellectus poteſt intelligere ſine altero, Deus poteſt facere, ſic autem ens non poteſt intelligi ſine bono, vt ſcilicet intellectus intelligat aliquid exiſtẽs non eſſe bonũ. Alio modo poteſt intelligi aliquid ſine altero, per modum definiendi, vt ſcilicet intelligatur vnum nõ tamen intellecto altero, ſicut animal intelligitur ſine homine, & omnibus aliis ſpeciebus & ſic ens poteſt intelligi ſine bono nec tamen ſequitur quod Deus poſſit facere ens ſine bono, quia hoc ipſum quod eſt facere eſt producere aliquid in eſſe. q de ver a 1. ad 2. contra quæ ſunt in contu.

Ad ſecundam quæſtionem Reſpondeo dicendum quod ens ſecundũ rationẽ eſt prius quã bonũ. Ratio enim ſignificata per nomẽ eſt id quod cõcipit intellectus de re, & ſignificat illud per vocem, illud ergo eſt prius ſecundum rationẽ, quod prius cadit in conceptione intellectus. Primo autem in conceptione intellectus cadit ens, quia ſecundũ hoc vnũquodque cognoſcibile eſt, inquantum eſt actu vt dicitur in 9. met. vnde ens eſt proprium obiectum intellectus, & ſic eſt primum intelligibile ſicut ſonus eſt a.2.c.

primum audibile ita ergo ſecundum rationem prius eſt ens quam bonum.

ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod Dionyſ. determinat de di. no. ſecundũ quod importãt circa Deum habitudinem cauſæ: nominamus enim Deum vt ipſe dicit ex creaturis, ſicut cauſam ex effectibus bonum autem cum habeat rationẽ cauſę finalis, cuius cauſalitas prima eſt, quia agens nõ agit niſi propter finem, & ab agente materia mouetur ad formam, vnde dicitur quod finis eſt cauſa cauſarum. Et ſic in cauſando bonum eſt prius quam ens. ſicut finis quam forma & hac ratione inter nomina ſignificantia cauſalitatem diuinam, prius ponitur bonum quam ens Et iterum quia ſecundum Platonicos qui materiam a priuatione non diſtinguentes, dicebant materiã eſſe non ens, ad plura ſe extendit participatio boni quã participatio entis, nam materia prima participat bonum, cum appetat ipſum, nihil autem appetit niſi ſimile ſibi, non autem participat ens cum ponatur non ens, & ideo dicit Dionyſ. quod bonum extenditur ad non exiſtentia.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod non eſſe ſecundũ ſe non eſt appetibile, ſed per accidens, inquantum ſcilicet ablatio alicuius mali eſt appetibilis, quod malum quidem auſertur per non eſſe: ablatio vero mali non eſt appetibilis, niſi inquantum per malum priuatur quoddam eſſe: illud igitur quod per ſe eſt appetibile eſt eſſe: non eſſe vero accidens tantum, inquantum ſcilicet quoddam eſſe appetitur, quo homo non ſuſtinet priuari, & ſic etiam per accidens, non eſſe dicitur bonum.

ad 4. Ad tertium dicendum quod vita & ſcientia, & alia huiuſmodi ſic appetũtur vt ſunt in actu, vnde in omnibus appetitur quoddã eſſe, & ſic nihil appetibile niſi ens, & per conſequens nihil eſt bonum niſi ens.

ARTICVLVS II.

Vtrum Bonum conuertatur cum ente, ſitque eius adæquata paſſio.

p.p.q.5 art. arg. p. VIdetur quod Bonum non conuertatur cũ ente, nec proinde ſit eius adæquata paſſio Bonum enim addit ſupra ens, vt ex dictis patet ſed ea quæ addunt aliquid ſupra ens, contrahunt ipſum ſicut ſubſtantia, quantitas, qualitas, & alia huiuſmodi, ergo bonum contrahit ens, & ita non erit adæquata illius paſſio cum illo conuertibilis.

ibid. arg. 3. & 4. 2 Præterea adæquata paſſio entis tam late patet, quam ens: at magis late patet ens, nam in Mathematicis non eſt bonum Mathematica autem ſunt quædam entia, alioqui de illis non eſſet ſcientia: præterea quia bonum habet rationem appetibilis, at materia prima non habet rationem appetibilis, ſed appetentis, ergo non habet rationem boni, & tamen eſt ens, ergo bonum non eſt conuertibile cum ente, nec conſequenter eius adæquata paſſio.

.filog. p. a. 1 arg 2. 3 Præterea propria paſſio, cum oriatur ex principiis ſubiecti, eſt ratione poſterior ſubiecto, vt dictum eſt. ſed bonum eſt ratione prius, quam ens, nam ad plura ſe extendit quam ens, cum ſe extendat ad exiſtentia. & non exiſtentia, ens vero ad exiſtentia tantum, ergo bonum non eſt paſſio adæquata entis.

p q. 5. art. arg. 13. 4 Præterea propria paſſio oritur ex principiis ſubiecti: ſed bonum non oritur ex ente adæquate, quia bonum habet rationem appetibilis quibuſdã autem appetibile eſt ipſum non eſſe, ergo bonum non eſt paſſio adæquata entis.

5 Præterea oppoſita nata ſunt fieri circa idem: ſed bonum, & malum ſunt oppoſita, cum ergo malum non ſit natũ in omnibus eſſe, quia vt dicit Auic. vltra orbem lunæ non eſt malum, videtur quod nec bonum in omnibus entibus inuenitur, & proinde non eſt adæquata paſſio entis. 21. de ver. a. 2. arg p.

6 Præterea diuiſum non conuertitur cum aliquo diuidentiũ, ſicut animal cũ rationali, nec conſequenter vllum diuidentiũ eſt adæquata paſſio diuiſi. ſed ens diuiditur per bonũ, & malum, cum multa entia mala dicantur, ergo bonum non conuertitur cum ente, nec eſt eius adæquata paſſio q. 21. de ver. a. 2. arg. 6.

Sed contra omne ens inquãtum eſt ens eſt in actu, & quodammodo perfectum, nam eſſe, quod importat nomen entis, eſt actualitas omnis rei, omnis autẽ actus eſt quædam perfectio: ſed perfectum habet rationem appetibilis & boni. nam vnumquodque eſt appetibile. ſecundum quod eſt perfectum, nam omnia appetunt ſuam perfectionem, ergo omne ens eſt bonum, & per conſequens bonum conuertitur cum ente. p. p. q. 5. art. p. & 3 c.

2 Præterea paſſio adæquata ſubiecti, oritur ex illi° principiis. & cum illo conuertitur: ſed bonũ ex principiis entis oritur, nam ratio boni conſiſtit in hoc, quod aliquid ſit appetibile, bonum enim eſt, quod omnia appetunt. vt dicit Philoſophus p. Eth. vnumquodque autem eſt appetibile ſecundum quod eſt perfectum vt dictum eſt, in tantum eſt autem perfectum vnumquodque, inquantum eſt actu, ergo tatenus aliquid eſt bonum, quatenus eſt ens. eſſe enim eſt actualitas omnium, & per conſequens bonum oritur ex ente tamquam ex propria cauſa, tam materiali, cum omne ens ſit bonum, vt dictum eſt, quam efficienti, quod eſt proprium ſubiecti reſpectu propriæ paſſionis, vt dictum eſt Ibid. ar. p. c. q. 6. log.

Reſpondeo dicendum, quod cum ratio boni in hoc conſiſtat, quod aliquid ſit perfectiuum alterius per modum finis: (cum enim bonum ſit, quod omnia appetunt & hoc habeat rationem finis, etiam bonum importabit rationem finis) omne id quod inuenitur habere rationem finis habet & rationem boni. Duo autem ſunt de ratione finis, vt ſcilicet ſit appetitum, vel deſideratum ab his, quæ finem nondum attingunt, aut ſit dilectum, & quaſi delectabile ab his, quæ finem participant, cum eiuſdem rationis ſit tendere in finem, & in fine quodammodo quieſcere, ſicut per eandem naturam lapis mouetur ad medium, & quieſcit in medio. Hæc autem duo inueniuntur competere ipſi eſſe: quæ enim nondum eſſe participant, in eſſe quodam naturali appetitu tendunt, vnde & materia appetit formam ſecundum Philoſophum in p. Phyſicor. omnia autem, quæ iam eſſe habent, illud eſſe ſuum naturaliter amant. & ipſum tota ſua virtute conſeruant. Quare ipſum eſſe habet rationem boni: vnde ſicut impoſſibile eſt, quod ſit aliquod ens, quod non habeat eſſe. ita neceſſe eſt. quod omne ens ſit bonum ex hoc ipſo, quod eſſe habet: quamuis & in quibuſdam entibus multæ rationes bonitatis ſuperaddantur ſupra ſuum eſſe, quo ſubſiſtunt. Cum autem bonum rationem entis includat, vt ex dictis patet, impoſſibile eſt aliquid eſſe bonum, quod non ſit ens: & ita relinquitur, quod bonum, & ens conuertuntur. Quod autem bonum ita cum ente conuertatur, vt ſit illius propria paſſio, manifeſtum etiam eſt, nam bonitas conſurgit, poſito eſſe, quod eſt ratio entis, vt dictum eſt: nam eatenus aliquid eſt bonum, quatenus habet eſſe: & cum omne ens ſit bonum, bonitas informat ens, cuius eſt, vt etiã habetur q. 21. de ver. a. 2. c. arg. p & 2. ſed contra p. p. q. 5. art. p arg 3

Digitized by Google

in comm lib de cauſis, quæ dun tequiruntur ad hoc, vt aliqoid ſit propria, & adæquata paſſio alicuius, vt dictum eſt.

p p q. 5. art. 3. ad p. Ad primum dicendum, quod ſubſtantia, quantitas, & qualitas, & ea, quæ ſub eis continentur, contrahunt ens, applicando ens ad aliquam quiditatem, ſeu naturam: ſic autem bonum non addit aliquid ſupra ens, ſed tantum rationem appetibilis, & perfectionis, quod conuenit ipſi eſſe in quacunque natura ſit: vnde bonum non contrahit ens.

p. p. q. 5. art. 3. ad 4 Ad ſecundum dicendum, quod Mathematica non ſubſiſtunt ſeparata ſecundum eſſe, quia ſi ſubſiſterent, eſſet in eis bonum, ideſt ipſum eſſe ipſorum: ſunt autem Mathematica ſeparata ſecundum rationem tantum, prout abſtrahunt à materia, & motu, & ſic abſtrahunt à ratione finis, qui habet rationem mouentis. Non eſt autem inconueniens, quod in aliquo ente ſecundum rationem, non ſit bonum, vel ratio boni, cum ratio entis ſit prior ratione boni, ſicut ſupra dictum eſt. Materia prima vero ſicut non eſt ens niſi in potentia: ita nec bonum niſi in potentia, licet ſecundum Platonicos dici poſſit, quod materia prima eſt non ens propter priuationem adiunctam, ſed tamen participat aliquid de bono ſcilicet ipſum ordinem, vel aptitudinem ad bonum, & ideo non conuenit ſibi quod ſit appetibile, ſed quod appetat.

ibid. ad 3.

Tab. v bonum n 81. p. p q 5. a. 2. ad p. Ad tertium dicendum, quod bonum eſt prius ente in cauſando; ſicut finis, quam forma, ſed è conuerſo ens eſt prius bono ſecundum rationem formæ, & ſimpliciter, & iterum, quia ſecundum Platonicos, qui materiam à priuatione non diſtinguentes dicebant materiam eſſe non ens, ad plura ſe extendit participatio boni, quam participatio entis: nam materia prima participat bonum, cum appetat ipſum, nihil autem appetat niſi ſimile ſibi, non autem participat ens, cum ponatur non ens. Vel dicendum quod bonum extenditur ad exiſtantia, & non exiſtentia, non ſecundum prædicationem, ſed ſecundum cauſalitatem, vt per non exiſtentia non intelligamus ea ſimpliciter, quæ penitus non ſunt, ſed ea quæ ſunt in potentia, & non in actu, quia bonum habet rationem finis, in quo non ſolum quieſcunt quæ ſunt in actu, ſed ad ipſum etiam ea mouentur, quæ in actu non ſunt, ſed in potentia tantum; ens autem nõ importat habitudinem cauſæ niſi formalis tantum, vel inhærentis, vel exemplaris, cuius cauſalitas non ſe extendit niſi ad ea, quæ ſunt in actu.

ibid. ad p.

ibid. ad 3. Ad quartum dicendum, quod non eſſe ſecundum ſe non eſt appetibile, ſed per accidens, inquantum ſcilicet ablatio alicui⁹ mali eſt appetibilis, quod malum quidem aufertur per non eſſe, ablatio vero mali non eſt appetibilis, niſi inquantum per malum priuatur quodam eſſe. Illud igitur, quod per ſe eſt appetibile, eſt eſſe, non eſſe vero per accidens tantum, inquantum ſcilicet quoddam eſſe appetitur, quo homo non ſuſtinet priuari, & ſic etiam per accidens non eſſe dicitur bonum.

q. 21. de ver. a 2. ad p. Ad quintum dicendum, quod bonum, & malum opponuntur per modum priuationis, & habitus, nõ tamen oportet, vt cuicunque ineſt habitus, nata ſit ineſſe priuatio. Et ideo non oportet, vt in quibuſcũque natum eſt eſſe bonum, natum ſit eſſe malum. In contrariis etiam, quando vnum ineſt ex natura alicui, alterum non eſt natum ineſſe eidem ſecundum Philoſophum in prædicamentis: bonum autem cuilibet enti naturaliter ineſt, cum dicatur bonum ex ipſo ſuo naturali eſſe.

q. 21 de ver. a. 2. ad 6. Ad ſextum dicendum, quod aliquid poteſt dici bonum & ex ſuo eſſe & ea ſua proprietate, vel habitudine ſuperaddita, ſicut dicitur aliquis homo bonus, & inquantum eſt iuſtus, caſtus, & ordinatus ad beatitudinem, ratione igitur primæ bonitatis ens conuertitur cum bono, & è contra, ſed ratione ſecundæ bonitatis bonum diuidit ens.

ARTICVLVS III.

Vtrum Bonum ſupra ens addat relationem rationis ad appetitum.

Videtur quod Bonum non addat ſupra ens relationem rationis ad appetitum. Bonum enim ſuſcipit magis, & minus, ſed relatio non ſuſcipit magis, & minus ratione ſui, vt dictum eſt, ergo Bonum ſupra ens non addit relationem vllam. p. p. q. 5. 1. p. arg. 3. q. 13. log. a. 10.

2 Præterea omne illud quod dicitur per informationem alicuius, addit aliquid reale ſupra illud, eo quod nihil informatur ſeipſo, ſed bonum dicitur per informationem, vt dicitur in Comm. lib. de cauſis, ergo bonum addit aliquid reale, non autem rationis. q. 21. de ver. a. p. arg. 7.

3 Præterea ſi Bonum addit relationem rationis, aut illi rationi reſpondet aliquid in re, aut nihil; ſi ſecundum, ſequitur quod illa ratio ſit caſſa, & vana ſi primum, habetur propoſitum, quod Bonum non addit relationem rationis. arg. 8.

4 Præterea Bonum dicit rationem finis, quia Bonum eſt quod omnia appetunt, hoc autem habet rationem finis; ſed finis non dicit relationem ad appetitum, ſed potius ad motum, & operationem, cum propria iſta reſpiciat, ſicut & ordinem rei ad rem, ergo ratio boni non conſiſtit in ordine ad appetitum. p. p. q. 5. 1. 4. q. 21. de ver. a. 1. c. 4. d 27 q. p. a. 4. ad 11.

5 Præterea Bonum eatenus eſt tale, quatenus eſt perfectum, nam Bonum eſt, quod omnia appetunt, vnumquodque autem appetit ſuam perfectionem; ſed ratio perfecti non conſiſtit in relatione rationis ad appetitũ, ſed eſt ratio poſitiua, & abſoluta realis, eſt enim perfectum, extra quod non eſt accipere aliquam eius particulam, vt dicit Philoſophus 5. met. t. 21. ergo Bonum non addit ſupra ens relationem rationis ad appetitum. p p q. 5. a. p. c. 5. met. l. 18.

Sed contra eſt, quod ratio boni in hoc conſiſtit, quod aliquid ſit appetibile, Bonum inquit Philoſophus p ethic. initio eſt quod omnia appetunt: ſed appetibilis ratio conſiſtit in ordine ad appetitum, ſicut & ratio intelligibilis in ordine ad intellectum, ergo Bonum ſupra ens addit ordinem rationis ad appetitum. p p q 5 a. p c. q 21 de ver a. p c 5. met. l. 17.

Reſpondeo dicendum, quod quia Bonum, & ens, vt dictum eſt, non ſunt ſynonyma, debet Bonum addere aliquid ſupra ens; non poteſt autem addere naturam aliquam realem, quia de illa ſicut prædicatur ens, ita prædicatur Bonum, & ſic daretur proceſſus in infinitum, & quia ſi adderet aliqoid reale, oporteret quod per rationem boni contraheretur ens ad aliquod ſpeciale genus, neque addit modum particularem determinantem ens, quia ſic ſupra ens addunt decem prædicamenta: neque addit modum generalem negatiuum conſequentem omne ens: nam ſic addit ſupra ens vnum, quare reliquum eſt, vt addat aliquid poſitiuum quidem, ſed pertinens ad rationem, hoc autem nihil aliud eſt, quam relatio: vnde reliquum eſt, vt addat ſupra ens aliquid, quod ſit rationis tantum: id autem quod eſt rationis tantum, non poteſt eſſe niſi duplex, nimirum vel negatio, vel relatio aliqua: omnis enim poſitio abſoluta aliqoid in rerum natura exiſtens ſignificat: non addit autem quid negatiuum, nam hoc additur, vt dictum eſt, ſupra ens ab vno, vnum enim ſignificat ens indiuiſum, q. p. & 21. de veri a. p. c.

ergo debet addere relatinnem rationis, hæcautem non poteſt eſſe niſi ad illud, quod natum eſt conuenire cum omni ente, vt dictum eſt de relatione, quã ſupta ens addit Verum, hoc autem eſt anima, quæ quodammodo eſt omnia ſicut dicitur in 3. de ani. in anima antem eſt vis cngnoſcitiua, & apperitiua. ergo ſicut verum ſupta ens addit conuenientiam, & conformitatem ad virtntem cognoſcitiuam, ita bonum addit conuenientiam ad virtutem apperitiuam, vnde in principio ethic. dicit Philoſophus. quod Bonum eſt, quod omnia appetunt, & ſic ratio boni conſiſtit in relatione rationis conuenientiæ ad appetitum.

art. præc. ad 6. p. pq. 5. a. p. ad 3. Ad primum ergo dicendom, qrod quia Bonum duo dicit, rationem entis, quæ eſt poſitiua realis, & relationem rationis, vt dictum eſt, Bonum ſuſcipit magis, & minus ratione poſitiui realis, quod importat. puta rationem ſcientiæ, & virtutis. qunmudo dicitur quis magis, vel minus bonus alio, non autem ratione habitudinis, & relationis, quam ſuperaddit

q. 21. de ver. a. p. ad 7. Ad ſecnndum dicendum, quod ex relatione conuenientiæ, quam ſupta ens addit Bonum, dicitur ſecundum rationem determinare, & inſormare ens.

ad 8 Ad tertium dicendum, quod iſti rationi, & relationi reſpondet aliquid in re, ſcilicet realis dependentia eius, quod eſt ad finem ipſum, ſicut eſt etiam in aliis relationibus.

p. p. q. 5. a. 3. ad 3. Ad quartum dicendum, quod quia voluntas reſpicit finem, vt proprium obiectum, neceſſe eſt, quod finis non ſolum dicat reſpectum ad prædicta, ſed etiam, & multo magis ad voluntatem, ſeu ad potentiam apperitiuam, obiectum enim reſpicit propriam potentiam.

p. p. q. 5. a. p. c. ad p. huius articuli. Ad qnintum dicendum. quod quia eatenus aliud eſt perfectum, quatenus eſt actu, eſſe enim eſt actualitas omnis rei, propterea Bonum non dicit rationem perfecti, niſi ex parte materialix ſignificati, non ex parte habitudinis, & relationis, vt dictum eſt.

ARTICVLVS IV.

Vtrum omnia ſint bona bonitate prima.

q. 21. de ver. a. 4. arg. 1. op. 69. l. 4. Videtur quod omnia ſint bona bonitate prima, quia ſecundum Boet. in lib. de heb, ſi intelligamus per impoſſibile Deum eſſe, abſtracta per intellectum bonitate, ſequitur omnia alia eſſe entia non autem bona, intellecta autem in Deo bonitate, ſequitur omnia alia eſſe bona ſicut & entia, ergo omnia dicuntur bona bonitate prima. Sed dicendum quod ideo hoc contingit quod non intellecta bonitate in Deo non eſt bonitas in aliis creaturis, quia bonitas creaturæ cauſatur à bonitate Dei, non quia denominatur res bona bonitate Dei formaliter.

arg. 2. 2 Contra quandocumque aliquid denominatur aliquale ex ſolo reſpectu ad alterum, non denominatur tale per aliquid ſibi formaliter inhærens, ſed per illud quod eſt extra ipſum ad quod refertur, ſicut vrina dicitur ſana ex hoc quod ſignifica: ſanitatem animalis, non autem nominatur ſana ab aliqua ſanitate, ſibi inhætente: ſed a ſanitate animalis quam ſignificat, ſed creatura dicitur eſſe bona per reſpectum ad primam bonitatem, quia ſecuodum hoc vnumquodque dicitur boonm quod à primo bono
op. 69. l. 4. defluit, vt dicit Boet. in lib de heb. ergo creatura non denominatur booa ab aliqua formali bonitate in ipſa exiſteute: ſed ipſa bonitate diuina.

3 Præterea Aug. dicit 8 de Tri bonum aſt hoc, & arg. 3.
bonum illud, tolle hoc & illud. & vide ipſum bonum ſi potes: ita videbis Deum non alio bono bonum, ſed bonum omnis boni. Sed ipſo bono qnod eſt omnis boni bonum omnia dicuntut bona, erga diuina bonitate de qua loquitur omnia dicuntur bona.

4 Præterea cum omnis creatura ſit bona aut eſt arg. 4.
bona aliqua bonitate ſibi inhærente, aut ſolum bonitate prima: ſi aliqua bonitate ſibi iohærente, cum illa bonitas ſit quædam creatura, & ipſa bona erit. aut ergo ſe bonitate, aut alia, ſi ſe bonitate, ergo erit bonitas prima: hæc enim eſt ratio primi boni vt ex authoritate Aug. inducta patet. quod ſeipſo ſit bonum, & ſic habetur propoſitum quod creatura eſt bona bonitate prima. Si autem illa bonitas eſt bona bonitate alia, eadem quæſtio remanet de illa: aut ergo erit procedere in infinitum, quod eſt impoſſibile, aut deuenire ad aliquam bonitatem creatam denominantem, quæ eſt ſeipſa bona. & hæc eſt booitas prima, ergo oportet quod in omoibus bonis, creatura ſit bona, bonitate prima

5 Præterea ſecundum Auguſt. omne verum eſt
veritate prima, ſed ſicut veritas prima ſe habet ad ve- arg. 5.
ra, ita bonitas prima ſe habet ad bona, ergo ſunt omnia bona bonitate prima.

6 Præterea quod non poteſt in minus non poteſt
in maius: ſed minus eſt eſſe quam eſſe bonum, crea- arg. 6.
tura autem non poteſt in eſſe, cum eſſe omne ſit à Deo, ergo non poteſt in eſſe bonum, ergo bonitas qua aliquid dicitur eſſe bonum, non eſt bonitax creata.

7 Præterea bonitas prima nihil addit ſupra boni- arg. 8.
tatem, alias bonitas prima eſſet compoſita: ſed verum eſt omnia eſſe bona bonitate, ergo verum eſt omnia eſſe boua bonitate prima. Sed dicendum quod bonitas prima addit ſupra bonitatem, bonitatem abſolutam ſecundum rationem & non ſecundum rem.

8 Contra, ratio cui non reſpondet aliquid in re, arg. 9.
eſt caſſa & vana, ſed non eſt talis ratio qua intelligimus bonitatem primam, ergo ſi addit aliquid ſecundum rationem, addet ſecundum rem quod eſt impoſſibile: & ſic nec ſecundum rationem addit, & ita omoia dicentur eſſe bona bonitate prima.

Sed contra omnia ſunt bona inquantum ſunt en- arg. 1. ſed
tia, quia ſecundum Aug inquantum ſumus, boni ſu- contra.
mus: ſed non dicuntur omnia entia formaliter per eſſentiam primam, ſed per eſſentiam creatam, ergo nec omnia ſunt bona, formaliter bonitate prima: ſed creata bonitate.

2 Præterea vertibile non informatur inuertibili arg. 2.
cum ſint oppoſita: ſed omnis creatura eſt vertibilis, bonitas autem prima eſt inuertibilis, ergo creatura non dicitur bona formaliter prima bonitate.

3 Præterea omnis forma eſt proportionata ſuo per-
fectibili: ſed bonitas prima cum ſit infinita, non po- arg. 3.
teſt eſſe proportionata creaturæ, cum ſit finita, ergo creatura non dicitur bona formaliter bonitate prima.

4 Præterea ſecundum Aug. 8. de Tri. omnia crea- arg. 4.
ta participatione boni bona ſunt, ſed participatio boni non eſt ipſa bonitas prima, ipſa enim eſt totalis & perfecta bonitas, ergo non omnia ſunt bona bonitate prima formaliter.

5 Præterea bonitas prima eſt ſimpliciſſima, ergo arg. 6.
nec eſt in ſe compoſita, nec alij componibilis, & ita non poteſt eſſe alicuius forma, cum forma veniat in compoſitionem eius cuius eſt forma, ſed bonitas qua aliqua dicuntur eſſe bona, eſt forma quædam, cum omne eſſe ſit forma, ergo creatu-

ræ non ſunt bonæ bonitate prima formaliter.

a 4. Reſpondeo dicendum quod circa hanc quæſtionem diuerſimode aliqui poſuerunt. Quidam enim friuolis rationibus ducti, poſuerunt Deum eſſe de ſubſtantia cuiuſlibet rei. Quorum quidam poſuerunt Deum eſſe idem quod materia prima, vt Dauid de Dinādo. Quidam vero putnerunt ipſum eſſe formam cuiuſlibet rei Cuius quidem erroris ſtatim falſitas aperitur: hoc enim omnes de Deo loquentes intelligunt. quod eſt omnium principium effectiuū q. 5. a 1. c. cum oporteat omnia entia ab vno primo ente effluere, vt ſupra probatum eſt. Cauſa autem efficiens ſecundum doctrinam Philoſophi in 2. Phyſ cum cauſa materiali non coincidit in idem cum habeant cōtrarias rationes. Vnumquodque enim eſt agens ſecundum quod eſt actu: materiæ vero ratio eſt in potentia eſſe: efficiens vero & forma effecti idem ſunt ſpecie, inquantum omne agens agit ſibi ſimile, ſed non idem numero, quia non poteſt idem eſſe faciēs & factum. Ex quo patet quod ipſa diuina eſſentia, nec eſt materia alicuius rei, nec forma, vt ea poſſit creatura dici bona, ſicut forma coniuncta: ſed quælibet eſt ei ſimilitudo quædam: Et ideo Platonici dixerunt quod omnia ſunt bona formaliter bonitate prima non ſicut forma coniuncta, ſed ſicut forma ſeparata. Ad cuius intellectum ſciendum eſt quod Plato ea quæ poſſunt ſeparari ſecūdum intellectum, ponebat etiam ſecundum eſſe ſeparata & ideo ſicut homo poteſt intelligi præter Socratem & Platonem ita ponebat hominem eſſe præter Socratem & Platonem, quem dicebat per ſe hominem & ideam hominis, cuius participatione Socrates & Plato homines dicebantur. Sicut autem inueniebat hominem communem Socrati & Platoni, & huiuſmodi hominibus, ita inueniebat bonum eſſe commune omnibus bonis, & poſſe intelligi bonum non intelligēdo hoc vel illud, vnde ponebat ipſum ſeparatum præter bona particularia, & hoc per ſe bonum ſiue ideam cuius participatione omnia bona dicerentur, vt patet per Phil. 1 eth. ſed hoc differebat inter ideam hominis & ideam boni, quod idea hominis non ſe extendit ad omnia, idea autē boni ſe extendit ad omnia. Nam ipſa idea boni eſt aliquod bonum, & ideo oportebat dicere quod ipſum per ſe bonū eſſet vniuerſale omnium rerum principium, quod Deus eſt: vnde ſequitur ſecundum hanc opinionem quod denominantur bona ipſa bonitate prima quæ Deus eſt ſicut Socrates & Plato. Sed ſecundū Plato. dicebātur homines participatione hominis ſeparati, non per humanitatē hominis inhærentē, & hanc opinionem ſecuti ſunt Poretani aliquo modo, dicebant enim quod de creatura prædicamus bonum ſimpliciter, vt cum dicitur homo eſt bonus, & bonū addito aliquo, vt cum dicitur, Socrates eſt bonus homo: dicebant igitur quod creatura dicitur bona ſimpliciter nō aliqua bonitate inhærente: ſed bonitate prima, quaſi ipſa bonitas abſolute communis eſſet bonitas diuina, ſed cum dicitur bonum hoc vel illud, denominatur à bonitate creata, quia particulares bonitates creatæ ſunt, ſicut ideæ particulares ſecundum Platonem Sed hæc opinio a Philoſopho improbatur multipliciter, tum ex hoc quod quidditates & formæ rerum inſunt ipſis rebus particularibus, & nō ſunt ab eis ſeparatæ, vt probatur multipliciter in 8. met. tum etiam ſuppoſitis ideis quia ſpecialiter iſta ratio non habet locum in bono: quia bonum nō vniuoce dicitur de bonis, & in talibus nō aſſignatur vna idea ſecundum Platonem, per quam viam procedit contra eum Philoſophus 1. Eth. Specialiter tamen quantum ad propoſitum pertinet, apparet falſitas prædictæ poſitionis, ex hoc quod omne agēs inuenitur ſibi ſimile agere. Vnde ſi prima bonitas ſit effectiua omnium bonorum, oportet quod ſimilitudinē ſuam imprimat in rebus effectis, & ſic vnumquodque dicetur bonum forma inhærente per ſimilitudinem ſummi boni ſibi inditam, & vlterius per bonitatem primam, ſicut per exemplar, & effectiuum omnis bonitatis creatæ Quantum ad hoc opinio Platonis ſuſtineri poteſt. Sic ergo dicimus ſecundū communem opinionem, quod omnia ſunt bona bonitate creata formaliter, ſicut forma inhærente, bonitate vero increata ſicut forma exemplari.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut tactum eſt prius, pro tanto creaturæ non eſſent bonæ niſi bonitas intelligeretur in Deo, quia bonitas creaturæ extrahitur à diuina bonitate, vnde non ſequitur quod creatura dicatur bona bonitate increata, niſi ſicut forma exemplari. ad 1.

Ad ſecundum dicendum, quod dupliciter, nominatur aliquid per reſpectum ad alterum vno modo quoniam ipſe reſpectus eſt ratio denominationis, ſicut vrina dicitur ſana, per reſpectum ad ſanitatem animalis, ratio enim ſani ſecūdum quod de vrina prædicatur, eſt eſſe ſignum ſanitatis animalis: & in talibus quod denominatur per reſpectum ad alterum non denominatur ab aliqua forma ſibi inhærente, ſed ab aliquo extrinſeco ad quod refertur. Alio modo denominatur aliquid per reſpectum ad alterum, quando reſpectus non eſt ratio denominationis, ſed cauſa: ſicut ſi aër dicatur lucens à ſole, non quod ipſum referri aërem ad ſolem, ſit lucere aeris: ſed quia directe oppoſitio aëris ad ſolem eſt cauſa quod luceat, & hoc modo creatura dicitur bona per reſpectum ad Deum: vnde ratio non ſequitur. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod Auguſt. in multis opinionem Platonis ſequitur, quantum fieri poteſt ſecundum fidei veritatem, & ideo verba ſua ſic ſunt intelligenda, vt ipſa diuina bonitas dicatur eſſe bonum omnis boni, ſine hoc quod excludatur bonitas creata, qua creaturæ denominantur bonæ, ſicut forma inhærente. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod aliter ſe habet in formis generalibus, & aliter in formis ſpecialibus, in formis enim ſpecialibus non recipitur prædicatio concreti de abſtracto, vt dicatur albedo eſt alba, vel calor eſt calidus vt patet per Dionyſ. 2. cap. de di. no. Sed in formis generalibus huiuſmodi prædicatio recipitur, dicimus enim eſt quod eſſentia eſt ens, & bonitas eſt bona, & vnitas eſt vna, & ſic de aliis, cuius ratio eſt, quia illud quod primo cadit in intellectu eſt ens, vnde oportet quod cuicumque apprehenſo per intellectum, intellectus attribuat hoc quod eſt ens. Et ideo cum apprehendit eſſentiam alicuius entis, dicit illam eſſentiam eſſe ens, & ſimiliter vnamquāque formam generalē, vel ſpecialem, vt bonitas eſt ens, albedo eſt ens, & ſic de aliis. Et quia quædā ſunt quæ communicant rationem entis inſeparabiliter, vt vnum, bonum & huiuſmodi, oportet quod hæc de quolibet apprehenſo prædicentur eadem ratione qua ens; vnde dicimus, eſſentia eſt ens, vna & bona, & ſimiliter, vnitas eſt vna & bona: ita de bonitate & albedine, & qualibet forma generali vel ſpeciali. Sed album quia eſt ſpeciale non communicat inſeparabiliter rationem entis, vnde poteſt apprehendi forma albedinis ſine eo quod attribuatur ei eſſe album, vnde non cogimur dicere albedo eſt alba. Album enim vno modo dicitur: ens autem & vnum & bonum & alia huiuſmodi quæ de quolibet apprehenſo neceſſe eſt dici, multipliciter dicuntur. Aliquid enim dicitur ens quia in ſe ſubſiſtit: aliquid, quia eſt principium ſubſiſtendi vt forma: aliquid quia eſt diſpoſi- ad 4.

Digitized by Google

tio ſubſiſtentis vt qualitas, aliquid quia eſt priuatio diſpoſitionis ſubſiſtentis, vt cæcitas. Et ideo cum dicimus eſſentia eſt ens, ſi procedatur ſic: ergo eſt aliquo ens vel ſe vel alio, proceſſus non ſequitur, quia non dicebatur hoc modo eſſe ens, ſicut aliquid ſubſiſtens in eſſe ſuo eſt ens, ſed ſicut quo aliquid eſt: vnde nõ oportet quærere quo ipſa eſſentia aliquo ſit, ſed quomodo aliquid alterũ ſit per eſſentiam. Similiter cum dicitur bonitas bona, non hoc modo dicitur bona, quaſi in bonitate ſubſiſtens, ſed hoc modo qua bonum dicimus illud, quo aliquid bonũ eſt. Et ſic non oportet inquærere vtrum bonitas ſit bona ſe bonitate vel alia, ſed vtrum ipſa bonitate ſit aliquid bonum quod ſit alterum ab ipſa bonitate, ſicut eſt in creaturis, vel quod ſit idem cum ipſa bonitate, ſicut eſt in Deo.

ad 5. Ad quintum dicendũ, quod ſimiliter diſtinguẽdũ eſt de veritate, ſcilicet quod omnia ſunt vera veritate prima ſicut exemplari primo, vt ſupra dictum eſt cum tamen ſint vera veritate creata ſicut forma inhærente: ſed tamen alia ratio eſt de veritate & bonitate. ipſa enim ratio veritatis in quadam adæquatione ſiue commenſuratione cõſiſtit: denominatur autem aliquid menſuratum vel commenſuratũ ab aliquo exteriori ſicut pannus ab vlna, & per hunc modum intelligit Anſel. omnia eſſe vera veritate prima, inquantum ſcilicet vnumquodque eſt cõmenſuratum diuino intellectui, implendo illud ad quod diuina prouidentia ipſum ordinauit vel præſciuit. Ratio autem bonitatis non conſiſtit in cõmenſuratione, vnde non eſt ſimile.

ad 6. Ad ſextum dicendũ quod creatura non poteſt hoc modo in eſſe, quod à ſeipſa eſſe habeat, poteſt tamẽ aliqua in eſſentia quod ſit formale principium eſſendi, ſic enim quælibet forma in eſſe poteſt, & per hunc modum bonitas creata poteſt in eſſe bono tamquam principium formale.

ad 7. Ad ſeptimum dicendum quod bonitas prima nihil addit ſecundum rem ſupra bonitatem abſolutam, addit autem aliquid ſecundum rationem.

ad 8. Ad octauum dicendum quod ſicut dicit commẽtator in lib. de cauſis, ipſa bonitas prima ex hoc ipſo indiuiduatur, & à cunctis aliis diuiditur quod non recipit aliquam additionẽ. Non autem eſt de ratione bonitatis abſolutẽ, vt recipiat additionẽ, vel non recipiat. Si enim eſſet de ratione eius recipere additionem, tunc quælibet bonitas additionem reciperet, & nulla eſſet bonitas pura, ſimiliter ſi eſſet de ratione eius non recipere additionẽ, nulla bonitas reciperet, & omnis bonitas eſſet pura, ſicut de ratione animalis nõ eſt nec rationale, nec irrationale. Et ideo hoc ipſum quod eſt non poſſe recipere additionem communicat bonitatem abſolutã, & diſtinguit primam bonitatem, quæ eſt bonitas pura ab aliis bonitatibus, hoc autem quod non eſt accipere additionẽ, cum ſit negatio, eſt ens rationis, & tamen fundatur ſuper ſimplicitatem bonitatis primæ, vnde non ſequitur quod ratio ſit caſſa & vana.

ARTICVLVS V.

Vtrum bonum creatum ſit bonum per ſuam eſſentiam.

q. 21. de ver. 5. arg. 1. VIdetur quod bonum creatum ſit bonum per ſuam eſſentiam, illud enim ſine quo res nõ poteſt eſſe, videtur ei eſſentiale: ſed creatura ſine bonitate eſſe non poteſt, quia non poteſt eſſe aliquid creatum a Deo quod non ſit bonum ergo creatura eſt bona per eſſentiam.

arg. 2. 2 Præterea creatura ab eodem habet eſſe & eſſe bonũ, quia ex hoc ipſo quod habet eſſe bona eſt, vt prius oſtenſum eſt, ſed creatura habet eſſe per ſuam eſſentiam, ergo eſt bona per ſuam eſſentiam.

3 Præterea quicquid conuenit alicui inquantum huiuſmodi, eſt ei eſſentiale, ſed bonum conuenit creaturæ inquantum eſt: quia ſicut dicit Aug. inquantum ſumus, boni ſumus, ergo creatura eſt bona per ſui eſſentiam. arg. 3.

4 Præterea cum bonitas ſit quædam forma creata creaturis inhærens, vt oſtenſũ eſt, aut erit forma ſubſtantialis, aut accidentalis: ſi accidentalis aliquando ſine ea creatura eſſe poterit, quod dici non poteſt: ergo relinquitur quod ſit forma ſubſtãtialis: ſed omnis talis forma vel eſt eſſentia rei vel pars eſſentiæ, ergo creatura eſt bona per ſuam eſſentiam. arg. 4.

5 Præterea ſecundum Boët. in lib. de hebdo. creaturæ ſunt bonæ inquantum a primo bono fluxerũt, ſed per ſuam eſſentiam fluxerunt a primo bono, ergo per ſuam eſſentiam ſunt bonæ. arg. 5.

6 Præterea ſemper denominans eſt ſimplicius vel æque ſimplex denominato, ſed nulla forma addita eſſentiæ eſt ſimplicior vel æque ſimplex ipſa eſſentia, ergo nulla forma ſuperaddita eſſentiæ denominat ipſam eſſentiam; nõ enim poſſumus dicere quod eſſentia ſit alba, ſed ipſa eſſẽtia rei denominatur bonitate, quælibet enim eſſentia bona eſt ergo bonitas non eſt forma ſuperaddita eſſentiæ, & ſic quælibet creatura eſt bona per ſuam eſſentiam. arg. 6.

7 Præterea ſicut vnum conuertitur cum ente, ita & bonum, ſed vnitas a qua dicitur vnum quod conuertitur cum ente, non dicit aliquam formã ſuperadditam eſſentiæ rei, vt comment. dicit in 4. met. ſed vnaquæque res per ſuam eſſentiam eſt vna, ergo vnaquæque res eſt bona per ſuam eſſentiam. arg. 7.

8 Præterea ſi creatura eſt bona per aliquam bonitatem ſuperadditam eſſentiæ, cum omne quod eſt bonum ſit, illa bonitas cum ſit res quædã bona erit, non autem alia bonitate, ſed per eſſentiam ſuam, quia ſic iretur in infinitum: ergo eadem ratione poterit eſſe quod creatura ipſa eſſet bona per ſuam eſſentiam. arg. 8.

Sed contra nihil quod de aliquo per participationem dicitur, cõuenit ei per ſuam eſſentiam, ſed creatura dicitur bona per participationem, vt patet per Aug. 8. de Tri. ergo creatura non eſt bona per ſuam eſſentiam. arg. 1. ſed contra.

2 Præterea omne illud quod eſt bonũ per eſſentiã, eſt ſubſtantiale bonũ. ſed creaturæ non ſunt ſubſtantialia bona, vt patet per Boët. in lib. de hebdo. ergo creaturæ non ſunt bonæ per eſſentiam. arg. 2.

3 Præterea de quocumque prædicatur aliquid eſſentialiter, oppoſitum eiuſdem prædicari nõ poteſt, oppoſitum boni prædicatur de creatura aliqua, ſcilicet malum, ergo creatura non eſt bona per eſſentiã. arg. 3.

Reſpondeo dicendum quod ſecundum tres authores oportet dicere creaturas nõ eſſe bonas per eſſentiã, ſed per participationẽ, ſcilicet Aug. Boet. & authorẽ lib. de cauſis, qui dicit ſolũ Deũ eſſe bonitatem purã, ſed tamen diuerſis rationibus ad vnã poſitionẽ mouentur. Ad cuius euidentiã ſciendũ eſt, quod vt ex dictis patet, ſicut ens multiplicatur per ſubſtãtiale & accidentale, ſic bonitas multiplicatur, ſed tamẽ inter vtrumque differt. Quia aliquid dicitur ens eſſe abſolute propter ſuum eſſe ſubſtantiale, ſed propter eſſe accidentale, non dicitur eſſe abſolute vnde cũ generatio ſit motus ad eſſe, cũ aliquis accipit eſſe ſubſtantiale dicitur generari ſimpliciter: cũ vero accipit eſſe accidentale, dicitur generari ſecundũ quid. & ſimiliter eſt de corruptione per quã eſſe amittitur, de bono autẽ eſt è conuerſo vt ſupra dictum eſt. Nã ſecũdum ſubſtantialẽ bonitatẽ dicitur aliquid bonũ in c. op. 69. a. 1. ad quæſt. 1. ad 1.

ſecundum quid, ſecundum vero accidentalem dicitur aliquid bonum ſimpliciter, vnde hominē iniuſtum non dicimus bonum ſimpliciter, ſed ſecundum quid, inquantum eſt homo, hominem vero iuſtū dicimus ſimpliciter bonum. Cuius diuerſitatis iſta eſt ratio. Nam vnumquodque dicitur eſſe ens inquantum abſolute cōſideratur, bonum vero, vt ex dictis patet, per reſpectum ad alia. In ſeipſo autem aliquid perficitur vt ſubſiſtat per eſſentialia principia, ſed vt debito modo ſe habeat ad omnia, quæ ſunt extra ipſum, non perficitur niſi mediantibus accidentibus, ſuperadditis eſſentiæ, quia operationes quibus vnū alteri coniungitur, ab eſſentia mediantibus virtutibus eſſentiæ ſuperadditis progrediuntur: vnde abſolute bonitatem non obtinet, niſi ſecundum quod cōpletum eſt ſecundum ſubſtantialia, & ſecundū accidentalia principia. Quicquid autē creatura perfectionis habet, ex eſſentialibus & accidentalibus principiis ſimul coniunctis, hoc totum Deus habet per vnū ſuū eſſe ſimplex: ſimplex enim eius eſſentia eſt eius ſapientia & iuſtitia, & fortitudo, & omnia huiuſmodi, quæ in nobis ſunt eſſentiæ ſuperaddita. Et ideo ipſa abſoluta bonitas in Deo eſt idē quod eius eſſentia, in nobis autem cōſideratur, ſecundum ea quæ ſuperadduntur eſſentiæ. Et pro tanto bonitas cōpleta, vel abſoluta in nobis & augetur, & minuitur, & totaliter aufertur, non autem in Deo, quamuis ſubſtantialis bonitas in nobis ſemper maneat. Et ſecundū hūc modū videtur Aug. dicere quod Deus eſt bonus per eſſentiā, nos autē per participationē. Sed adhuc inter Dei bonitatē & noſtrā alia differētia inuenitur. Eſſentialis enim bonitas non attenditur ſecundum conſiderationem naturæ abſolutā: ſed ſecundum eſſe ipſius: humanitas enim non habet rationē boni, vel bonitatis, niſi inquantum eſſe habet: ipſa autē natura vel eſſentia diuina, eſt eius eſſe, natura autem vel eſſentia cuiuſlibet rei creatæ, non eſt ſuum eſſe, ſed eſſe participans ab alio, & ſic in Deo eſt eſſe purum, quia ipſe Deus eſt ſuum eſſe ſubſiſtens, in creatura autem eſt eſſe receptum vel participatum, vnde dico quod ſi bonitas abſoluta diceretur de re create, ſecundum ſuum eſſe ſubſtantiale, nihilominus adhuc remaneret habere bonitatem per participationē, ſicut & habet eſſe participatum. Deus autem eſt bonitas per eſſentiam, inquātum eius eſſentia eſt ſuum

In lib. de cauſis l. 20. & 22. eſſe. Et hæc videtur eſſe intentio auctoris lib. de cauſis, qui dicit ſolum diuinam bonitatē eſſe bonitatem puram. Sed adhuc alia differentia inuenitur inter diuinam bonitatem & bonitatem creaturæ: bonitas enim habet rationem cauſæ finalis, Deus autē habet rationē cauſæ finalis, cum ſit omnium vltimus finis, ſicut & primum principium, ex quo oportet vt omnis alius finis non habeat habitudinē vel rationem finis, niſi ſecundum ordinē ad cauſam primam, quia

in lib. de cauſis l. 1. & 2. cauſa ſecunda non influit in ſuum cauſatum niſi præſuppoſito influxu cauſæ primæ, vt patet in lib. de cauſis vnde & bonum quod habet rationem finis nō poteſt dici de creatura, niſi ſuppoſito ordine creatoris ad creaturā: dato igitur quod creatura eſſet ipſum ſuum eſſe ſicut & Deus, adhuc tamen eſſe creaturæ non habet rationem boni, niſi præſuppoſito ordine ad creatorem, & pro tanto adhuc diceretur bona per participationem & non abſolute in eo quod eſt. Sed eſſe diuinum quod habet rationem boni non præ-

op. 69. ſuppoſito aliquo, habet rationem boni per ſeipſum, & hæc videtur eſſe intentio Boetij in lib. de hebdomadibus.

q. de ver. a. 5. ad 2. Ad primum ergo dicendum, quod creatura nō poteſt eſſe non bona bonitate eſſentiali, quæ eſt bonitas ſecundum quid, poteſt tamen non eſſe bona bonitate accidentali, quæ eſt bonitas abſolute & ſimpliciter. Et prima ipſa bonitas quæ attenditur ſecundum eſſe ſubſtantiale, non eſt ipſa eſſentia rei, ſed eſſe participatum, & hoc præſuppoſito ordine ad primum eſſe per ſe ſubſiſtens.

Ad ſecundum dicendum, quod ab eo à quo res habet eſſe, habet eſſe bonum ſecundum quid, ſcilicet ſecūdū eſſe ſubſtantiale, non autem ab eo formaliter habet eſſe ſimpliciter, & eſſe bonum ſimpliciter, vt ex dictis patet. Et propter hoc ratio non ſequitur, & ſimiliter dicendum eſt ad tertium & ad quartum. ad 2.

Ad quintum dicendum, quod creatura non ſolum eſt à Deo ſecundum eſſentiam ſuam, ſed ſecundum eſſe ſuum, in quo præcipue conſiſtit ratio bonitatis ſubſtantialis, & ſecūdum perfectiones ſuperadditas, in quibus conſiſtit bonitas abſoluta & hæc nō ſunt eſſentia rei. Et præterea ipſe reſpectus quo eſſentia rei refertur ad Deum, vt ad principium, eſt aliud quam eſſentia. ad 5.

Ad ſextum dicendum quod hoc modo eſſentia denominatur bona ſicut & ens: vnde ſicut habet eſſe per participationem, ita & bona eſt per participationē. Eſſe enim & bonum cōmuniter acceptū eſt ſimplicius quā eſſentia quia communius: cum dicantur non ſolum de eſſentia, ſed etiā de eo quod per eſſentiam ſubſiſtit, & iterum de ipſis accidentibus. ad 6.

Ad ſeptimum dicendum quod vnum quod cōuertitur cum ente, dicitur ſecundum rationē negationis quam addit ſuper ens: bonum autem non addit negationem ſuper ens, & ideo non eſt ſimile. ad 7.

Ad octauum dicēdum quod hoc modo bonitas rei dicitur bona, ſicut eſſentia rei dicitur bona, & ſicut eſſe rei dicitur ens, nō quia eius ſit aliquid aliud eſſe: ſed quia per hoc eſſe res eſſe dicitur, & quia hac bonitate res dicitur bona: vnde ſicut non ſequitur quod ipſa ſubſtantia rei non dicatur per eſſe aliquod quod ipſa non ſit, quia eius eſſe non dicitur ens per aliquod eſſe aliud ab ipſo, ita prædicta ratio nō ſequitur de bonitate: ſequitur autē de vnitate de qua introducit eam commentator in 4. met. quia vnum indifferenter ſe habet ad hoc quod reſpiciat eſſentiam vel eſſe, vnde eſſentia rei eſt vna per ſe ipſam, nō propter eſſe ſuum, & ita non eſt vna per aliquam participationem, ſicut accidit de ente & bono. ad 8.

ARTICVLVS VI.

Vtrum bonum creaturarum conſiſtat in modo, ſpecie, & ordine.

Videtur quod bonum rerum non conſiſtat in modo, ſpecie & ordine, quia bonum habet rationem finis ſecundum Philoſophum: ſed tota ratio finis conſiſtit in ordine, ergo & tota ratio boni, ergo alia duo ſuperfluunt. q. 21. de ver. a. 6 arg. 1.

2 Præterea ens, bonum & vnum ſecundum intentiones differunt, ſed ratio entis conſiſtit in ſpecie, vnius vero conſiſtit in modo, ergo boni ratio non conſiſtit in ſpecie & modo. arg. 2

3 Præterea ſpecies nominat cauſam formalem: ſed in hoc diſtinguūtur bonum & verum ſecundū quoſdā, quia verum dicit rationē cauſæ formalis, bonum autem rationem cauſæ finalis, ergo ſpecies non pertinet ad rationem boni. arg. 3.

4 Præterea malum & bonum cū ſint oppoſita attenduntur circa idem: ſed ſicut Aug. dicit in lib. 83. quæſt. malū de ſpeciei priuatione repertum eſt, ergo tota ratio boni in poſitione ſpeciei conſiſtit, & ita ſuperfluere videtur modus & ordo. arg. 4.

5 Præterea modus eſt de conſequentibus rem: ſed aliqua bonitas pertinet ad eſſentiam rei, ergo modus non eſt de ratione boni. arg. 5.

arg. & 8. p. q. 5. 4. 5. arg. 6. 6 Præterea ſi iſta tria ſunt de ratione bonitatis, tūc in quolibet bono oportet tria illa eſſe: ſed quodlibet trium iſtorum eſt bonum, ergo in quolibet iſtorum ſunt iſta tria, & ita vnum non debet contra aliud diuidi.

p. q. arg. 1. q. de ver. arg. 11. 7 Præterea modus, ſpecies & ordo ex pondere, numero, & menſura cauſantur: vt ex Aug. patet, non autem omnia bona habent pondus numerum & menſuram, dicit enim Ambroſ. in Exam. quod lucis natura eſt vt non in numero, non in pondere, non in menſura creata ſit; non ergo boni ratio conſiſtit in modo, ſpecie, & ordine.

p. p. in arg. ſed contra. q. de ver. arg. ſed cōtra. 1. & 2. Sed contra eſt quod dicit Aug. in libro de natura boni, hæc tria modus, ſpecies, & ordo tamquā generalia bona ſunt in rebus à Deo factis, & ita hæc tria vbi magna ſunt, magna bona ſunt, vbi parua ſunt, parua bona ſunt, vbi nulla nullum bonum eſt, quod non eſſet, niſi ratio boni in eis conſiſteret, ergo ratio boni conſiſtit in modo, ſpecie, & ordine.

q. de ver. arg. 2. 2 Præterea creatura dicitur bona ſecundum reſpectum ad Deum ſicut vult Boët in lib. de hebdom. ſed Deus habet ad creaturam habitudinem triplicis cauſæ ſcilicet efficientis, finalis, & formalis exemplaris, ergo & creatura dicitur eſſe bona ſecundum habitudinem ad Deum in ratione triplicis cauſæ: ſed ſecundum hoc quod comparatur ad Deum, vt ad cauſam efficientem, habet modum ſibi à Deo præfixum, vt autem comparatur ad eum vt ad cauſam exemplarem habet ſpeciem: vt autem comparatur ad eum vt ad finem habet ordinem, ergo bonum creaturæ conſiſtit in modo, ſpecie, & ordine.

ibidem c. Reſpondeo dicendum quod ratio boni in tribus prædictis conſiſtit, ſecundum quod Auguſt. dicit. Ad huius autem euidentiam ſciendum eſt quod aliquod nomen poteſt reſpectum importare dupliciter, vno modo ſic quod nomen imponatur ad ſignificandum ipſum reſpectum, ſicut hoc nomen pater vel filius, aut paternitas. Quædam vero nomina dicuntur importare reſpectum, quia ſignificant rem alicuius generis, quam comitatur reſpectus: quamuis nomen non ſit impoſitum ad ſignificandum reſpectū ipſum, ſicut hoc nomen ſciētia eſt impoſitū ad ſignificandū qualitatem quandam, quā ſequitur quidā reſpectus, non autem ad ſignificādum reſpectum ipſum. Et per hunc modum ratio boni reſpectū implicat: non quia ipſum nomen boni ſignificet reſpectum ipſum ſolū, ſed quia ſignificat id quod ſequitur reſpectus, cum reſpectu ipſo Reſpectus autem qui importatur nomine boni, eſt habitudo perfectiui, ſecundum quod aliquid natum eſt perficere, non ſolum ſecundū rationem ſpeciei, ſed ſecundum eſſe quod habet in rebus: hoc enim modo finis perficit ea, quæ ſunt ad finem, Cum autem creaturæ non ſint ſuum eſſe, oportet quod habeant eſſe receptum. Et per hoc eorum eſſe eſt infinitum & terminatum per menſuram eius in quo recipitur, vt ex ſupradictis patet ſic igitur nūc

1. 2. 5. c. iſta tria, quæ Auguſt. ponit, vltimum ſcilicet ordo eſt reſpectus quem nomē boni importat, ſed alia duo ſpecies ſcilicet & modus cauſant illum reſpectū. Species enim pertinet ad ipſam rationē ſpeciei quæ quidem ſecundum quod in aliquo eſſe habet, recipitur per aliquem modum determinatum cum omne quod eſt in aliquo ſit in eo per modum recipientis. ita igitur vnumquodque bonum inquātum eſt perfectiuum ſecundum rationem ſpeciei & eſſe ſimul, habet modum, ſpeciem, & ordinem, ſpeciem quidē quantum ad ipſam rationem: modum quantum ad

c. 5. c. eſſe: & ordinem quantum ad ipſam habitudinē perfectiui. Poteſt & alio modo illud ipſum manifeſtari, non tantum cōſiderando bonum vt habet rationem perfectiui, ſed prout eſt aliquid perfectum: vnumquodque enim dicitur bonum, inquantum eſt perfectum, ſic enim eſt appetibile vt ſupra dictum eſt: perfectum autem dicitur cui nihil deeſt, ſecundum modum ſuæ perfectionis: cum autem vnūquodque ſit id quod eſt per ſuam formam: forma autem præſupponit quædam, & quædam ad ipſam ex neceſſitate conſequuntur: ad hoc quod aliquid ſit perfectum & bonum, neceſſe eſt quæ formā habeat, & ea quæ conſequuntur ad ipſam Præexigitur autem ad formam determinatio ſeu commenſuratio principiorum, ſeu materialium ſeu efficientium ipſum, & hoc ſignificatur per modum, vnde dicitur quod menſura modum præfigit, ipſa autē forma ſignificatur per ſpeciem: quia per formam vnumquodque in ſpecie conſtituitur: & propter hoc dicitur quod numerus ſpeciem præbet, quia definitiones ſignificantes ſpeciem, ſunt ſicut numerus ſecundum Philoſophum 8. met. ſicut enim vnitas addita vel ſubſtracta variat ſpeciem numeri ita in definitionibus differentia appoſita vel ſubtracta. Ad formam autem conſequitur inclinatio ad finem, aut ad actionem, aut ad aliquid huiuſmodi: quia vnumquodque inquātum eſt actu, agit & tendit, in id quod ſibi conuenit ſecundū ſuam formam, & hoc pertinet ad pondus & ordinem vnde ratio boni ſecundum quod conſiſtit in perfectione conſiſtit etiam in modo ſpecie & ordine.

Ad primum dicendum, quo ratio illa procederet ſi nomen boni eſſet impoſitum ad ſignificādum ipſam habitudinem, quod falſum eſt, vt ex dictis patet, & propter hoc ratio non ſequitur. q. de ver. ad 1 in c.

Ad ſecundum dicendum, quod bonum non differt ratione ab ente & vno, vt quaſi habeant oppoſitas rationes: ſed quia ratio boni includit rationem entis, & vnius, & aliquid addit ad 2.

Ad tertium dicendum, quod ſecundum Philoſ. in 8. met. ſicut numeris quælibet vnitas vel addita, vel ſubtracta variat numeri ſpeciem: ita in definitionibus quodlibet additum vel remotū diuerſam ſpeciem conſtituit, vt dictum eſt, ex ipſa igitur ſpecie intantum conſtituitur ratio veri, inquātum verum eſt perfectiuum ſecundum rationem ſpeciei tantum vt ex dictis patet: ſed ex ſpecie ſimul & numero conſtituitur ratio boni, quod eſt perfectiuum non ſolum ſecundum ſpeciem ſed etiam ſecundum eſſe. ad 3.

Ad quartum dicēdum, quod cum dicit Aug. quod totum malum eſt repertum de ſpeciei priuatione, nō excludit alia duo, quia vt ipſe dicit in eodem lib. vbi eſt aliqua ſpecies, neceſſario eſt aliquis modus. Ordo etiam cōſequitur ſpeciē & modum: ſed nominat ſpeciē tantū quia alia duo ipſam ſpeciē cōſequūtur. ad 4.

Ad quintum dicendū, quod vbicumque eſt aliquid receptum, oportet ibi eſſe modum, cum receptū limitetur ſecundum recipiens. Et ideo cum eſſe creaturæ eſſentiale & accidentale ſit receptum, ſic modus non ſolū inuenitur in accidentalibus, ſed etiam in ſubſtantialibus. arg. 5.

Ad ſextum dicendū quod modus, ſpecies, & ordo, ſingulum eorum eſt bonum non illo modo dicendi bonum, quo ſubſiſtens in bonitate eſt bonū ſed quo principium bonitatis bonum eſt, vnde non oportet quod ſingulum eorum habeat modū ſpeciem & ordinem, ſicut non oportet quod forma habeat formā, quamuis ſit ens & omne ens ſit per formam. Et hoc eſt quod quidam dicunt, quod cum dicitur omnia habere modum ſpeciem & ordinem, intelligitur de creatis non de concreatis. ad 7.

Ad ſeptimum dicendum quod lux dicitur eſſe ſine numero, pondere, & menſura, nō ſimpliciter ſed per comparationem ad corporalia: quia virtus lucis ad omnia corporalia ſe extendit, inquantum eſt qualitas actiua primi corporis alterantis, ſcilicet cæli. p. p. ad 5. de ver. ad 11.

QVÆSTIO XX.

De malo.

Deinde conſiderandum eſt de oppoſito boni, ſcilicet de malo.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR Octo.

1. *Vtrum malum ſit*
2. *Vtrum malum ſit aliquid poſitiuum.*
3. *Vtrum malum ſit in bono*
4. *Vtrum malum corrumpat totaliter bonum.*
5. *Vtrum bonum ſit cauſa mali.*
6. *Vtrum malum ſit præter intentionem in rebus, & vtrum malum poſſit eſſe cauſa.*
7. *Vtrum ſummum bonum ſit cauſa mali.*
8. *Vtrum detur aliquod ſummum malum quod ſit cauſa omnis mali.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum malum ſit.

2.d.34.q.1.a.1.arg.1. VIdetur quod malum non ſit. Omne enim quod eſt vel eſt exiſtens vel in exiſtentibus, quia vel eſt ſubſtantia vel accidens, ſed malum neque eſt exiſtens neque in exiſtentibus, vt probat Dionyſ. 4. cap. de di. no. ergo malum non eſt.

ibid.arg.2. p.p.q.48 a.2 arg.1. 2 Præterea omne quod eſſe dicitur, vel eſt ens rationis, vel eſt ens naturæ. omne autem quod eſt ens rationis, vel eſt exiſtens vel non exiſtens, ergo quod non eſt exiſtens, vel non exiſtens, nullo modo poteſt dici eſſe: ſed malum diſtat ab exiſtente, & adhuc plus diſtat à non exiſtente, vt dicit Dionyſ. 4. cap. de di. no. ergo nullo modo poteſt dici malum eſſe.

q.2 d.arg.3. 3 Præterea Deus præhabet in ſe omnẽ affirmationẽ & negationẽ, vt in li. de myſtica Theologia dicit, Dionyſ. oportet enim omnium poſitiones, in eo ponere, & omniũ negationes ab eo negare: ſed malum nullo modo præexiſtit in Deo, ergo malũ neque eſt affirmatio neque negatio, Sed inter affirmationẽ & negationem nihil eſt medium, vt in 4. met. probatur, ergo malum nullo modo eſt.

arg.4. 4 Præterea quæcumque poſitio ſeipſam deſtruit, impoſſibile eſt eam poni, ſicut qui negat veritatem, ponit veritatem, vt Aug. dicit & Anſel. & qui negãt demonſtrationem ponunt demonſtrationem, vt in 4. met. dicitur, ſed malum deſtruit ſeipſum, vt in 4. Eth. dicitur, ergo malum non eſt.

arg.5. p.p.arg.3. 5 Præterea vnuſquiſque prouidus à ſuo opere propellit malum quantum poteſt: ſed diuina prouidentia omnia reguntur, ergo cum Deus ſit omnipotens ab vniuerſo malum excludit.

2.d arg.1. ſed contra. Sed contra ſicut appetitus non eſt niſi boni, ita fuga non eſt niſi mali. ſed multa ſunt quæ ſecundum rectam rationem fugiuntur.

arg.2. p.p. arg ſed contra. 2 Præterea nihil diſcrete prohibetur, neque punitur iuſte niſi malum, ſed conſtat multas eſſe prohibitiones diſcretas, & punitiones iuſtas, ergo.

2.d.34 q.1. a.1.c. Reſpondeo dicendum quod Philoſ. in 5. met. oſtẽdit quod ens multipliciter dicitur. vno enim modo dicitur ens: quod per decem genera diuiditur, & ſic ens ſignificat aliquid in natura exiſtens, ſiue ſit ſubſtantia vt homo, ſiue accidens vt color. Alio modo dicitur ens quod ſignificat veritatem propoſitionis, prout dicitur quod affirmatio eſt vera, quãdo ſignificat eſſe de eo quod eſt, & negatio quando ſignificat non eſſe de eo quod non eſt: & hoc ens compoſitionẽ ſignificat, quã intellectus cõponens & diuidẽs adinuenit. Quęcũque igitur dicuntur eſſe entia quantũ ad primum modum dicuntur entia quantum ad ſecundum modum quia omne quod habet naturale eſſe in rebus poteſt ſignificari per propoſitionem affirmatiuã eſſe, vt cũ dicitur color eſt, vel homo eſt: non autem omnia quæ ſunt entia, quãtũ ad ſecundum modum, ſunt entia quantum ad primum, quia de priuatione vt de cæcitate formatur vna affirmatiua propoſitio, cum dicitur cæcitas eſt: nec tamẽ cæcitas aliquid eſt in rerũ natura: ſed eſt magis alicuius entis remotio: & ideo etiam priuationes & negationes dicuntur eſſe entia, quantum ad ſecundum modum, ſed non quantum ad primum, ens autem ſecundum vtrumque iſtorum modorum diuerſimode prædicatur, quia ſecundum primum modum acceptum eſt prædicatum ſubſtantiale, & pertinet ad quæſtionem quid eſt; ſed quantum ad ſecundum modum eſt prædicatum accidentale: vt commentator ibidem dicit, & pertinet ad quæſtionem an eſt, ſic ergo accipiendo ens ſecundo modo dictum, prout quæſtio quærebat, ſimpliciter dicimus malum eſſe in vniuerſo, hoc enim & experientia docet, & ratio oſtendit, quia vt Dionyſ. probat 4. cap. de di. no. malum nihil aliud eſt niſi bonum imperfectum. Si autem nullum bonum eſſet in aliquo diminutum, omnia bona æqualia eſſent, & ſic pulchritudo vniuerſi deperiret, quæ ex gradibus bonitatis colligitur. Perfectio enim vniuerſi requirit inæqualitatem eſſe in rebus, vt omnes bonitatis gradus impleantur. p.p.a.2.c. Eſt autem vnus gradus bonitatis, vt aliquid ita bonum ſit quod nomquam deficere poſſit. Alius autem gradus bonitatis eſt, vt ſic aliquid bonum ſit quod à bono deficere poſſit, qui etiam gradus in ipſo eſſe inueniuntur Quædam enim ſunt quæ ſuum eſſe amittere non poſſunt vt incorporalia. Quædam vero ſunt quæ amittere poſſunt vt corporalia, ſicut igitur perfectio vniuerſitatis rerum requirit, vt non ſolum ſint entia rerum incorruptibilia, ſed etiam corruptibilia: ita perfectio vniuerſi requirit, vt ſint quædam quæ à bonitate deficere poſſint, ad quod ſequitur ea interdum deficere, in hoc autem conſiſtit ratio mali, vt ſcilicet aliquid deficiat a bono, vnde manifeſtum eſt quod in rebus malum inuenitur ſicut & corruptio: Nam corruptio quoddam malum eſt. 2.d.c.l.c. Periret etiam ordo eſſentialis cauſatum in partibus vniuerſi, ſecundum quod nobiliora in minus nobilia influunt, niſi eſſent diuerſi gradus bonitatis. In idem etiam inconueniens rediret ſi poneretur quod nulla res perfectione ſibi debita carere poſſet, quia tunc eſſet æqualis ſtabilitas bonitatis in omnibus entibus, nec eſſent omnes gradus bonitatis impleti, ſi non eſſent quædam bona, quæ ſuis perfectionibus priuari non poſſent, & quædam ſuis perfectionibus priuabiles, propter diſtantiam à ſummo bono.

Ad primum ergo dicendum, quod Dionyſius accipit exiſtens ſecundum primam acceptionem entis, & per hunc modum malum non eſt exiſtens, neque in exiſtentibus, quia neque ipſum eſt natura quædam in vniuerſo vt infra dicetur: neque eſt aliquid in exiſtente, ſicut pars perfectionis eius, ſic enim procedunt ſuæ probationes quibus ſigillatim oſtendit in nullis exiſtentibus ſicut priuationes in ſubiecto vt cæcitas in oculo. 2.d. ad 4.

Ad ſecundum dicendum, quod Dionyſ. accipit non exiſtens illud, quod nullo modo eſt, & ab hoc quidem magis diſtat malum, quam etiam ab exiſtente, quia in exiſtente malum eſt tamquam in ſubiecto quamuis ipſum malum in ſe non ſit exiſtens, ad 2.

exiſtens, ſed à non exiſtente magis abſiſtit, quia ſimpliciter non exiſtens non poteſt priuationis ſubiectum eſſe: nec etiam priuatio eſt abſolute non exiſtens, ſed eſt non exiſtens in hoc, quia priuatio negatio in ſubiecto eſt, vt dicitur in 4. met. cæcitas autem nihil aliud eſt, quam negatio viſionis in eo quod natum eſt videre.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod quamuis negationes omnium creatorum, in Deo veriſſime ſiot propter eius exceſſum: tamen nulla priuatio in eo eſt: quia nihil eſt natum habere quod non habeat. malum autem dicitur eſſe ſecundo modo dicendi ens, ſicut negatio non quidem abſoluta, ſed quæ eſt priuatio, aliter omnia eſſent mala, quia nihil eſt a quo aliquid negari non poſſit.

ad 4. Ad quartum dicendum, quod prouidens artifex non expellit ab opere ſuo malum niſi ſaluata conditione ſui operis: cum autem quædam ſint res à Deo creatæ de quarum conditione eſt vt defectum malitiæ incurrere poſſint, vel in alia inducere, ſi ſimpliciter malum ab eis prohiberetur deſtrueretur operis eius cõditio: & ideo decet vt Deus mala permittat, quorũ tamen actor nõ eſt: quod manifeſtatur ſic. Deus enim

3 c.g.c.71. rat.1. operans in omnibus creaturis, non excludit operationem cauſarum ſecundarum, contingit autem prouenire defectũ in effectu propter defectum cauſæ ſecundæ agentis, abſque eo quod ſit defectus in primo agẽte; ſicut cum in effectu artificis habentis perfecte artem, contingit aliquis defectus, propter inſtrumẽti defectum; & ſicut hominem cuius vis motiua eſt fortis contingit claudicare, non propter defectũ virtutis motiuæ, ſed propter tibiæ curuitatẽ, contingit igitur in his quæ aguntur & gubernantur à Deo aliquẽ defectum, & aliquod malum inueniri, propter defectũ ſecundorum agentium, licet in ipſo Deo nullus ſit

p.p.q.22. ad 2. defectus. Deinde aliter de eo eſt qui habet curam alicuius particularis, & de prouiſione vniuerſali: quia prouiſor particularis excludit defectum ab eo, quod eius curæ ſubditur, quantum poteſt. Sed prouiſor vniuerſalis permittit aliquem defectum in aliquo particulari accidere ne impediatur bonum totius. Vnde corruptiones & defectus in rebus naturalibus, dicuntur eſſe contra naturam particularem: ſed tamen ſunt de intentione naturæ vniuerſalis, inquãtum defectus vnius cedit in bonum alterius, vel etiam totius vniuerſi. Nam corruptio vnius eſt generatio alterius, per quam ſpecies conſeruatur. Cum igitur Deus ſit vniuerſalis prouiſor totius entis, ad ipſius prouidentiam pertinet, vt permittat quoſdam defectus eſſe in aliquibus particularibus rebus. Cuius ratio eſt quia bo-

3 c.g c.71. rat.6. num totius præeminet bono partis. Ad prudentẽ autem gubernatorem pertinet negligere aliquem defectum bonitatis in parte, vt fiat augmentum bonitatis in toto, ſicut artifex abſcondit fundamẽtum ſub terra, vt tota domus habeat firmitatem. Sed ſi malum a quibuſdam partibus vniuerſi ſubtraheretur, multum deperiret perfectionis vniuerſi, cuius pulchritudo ex ordinata bonorum & malorum adunatione conſurgit, dum mala ex bonis deficientibus proueniunt, & tamen ex eis quædam bona conſequuntur ex prouidentia gubernantis ſicut & ſilentij impoſitio facit cantilenam ſuauem: Sic ergo patet quod Deus permittit mala eſſe ad perfectionem vniuerſi. Nec tan-

p.p q. 48. a. 2. ad 3. tum hoc conuenit Deo, vt dictum, ſed alijs agentibus: natura enim & quodlibet agens facit quod melius eſt in toto: ſed non quod melius eſt in vnaquaque parte, niſi per ordinem ad totum, vt patet ex dictis.

ARTICVLVS II.

Vtrum malum ſit aliquid poſitiuum.

VIdetur quod malum ſit aliquid poſitiuum vel natura aliqua; res enim & ens conuertuntur: eſt autem malum in mundo, vt ſupra probatum eſt, ergo eſt res aliqua & natura. 3 c g.c.8. rat.6. a præc c.

2 Prætereа omne creatum aliquid eſt: ſed malum eſt aliquid creatum, vt dicitur Iſa. 45. ego Dominus faciens pacem & creans malum. q de mal. 1. arg 1.

3 Prætereа vtrumque contrariorum eſt aliquid in rerum natura, quia contraria ſunt in eodem genere poſita, ſed malum eſt contrarium bono: ergo malum eſt aliquid, ſeu natura quędam. ma. arg. a. 2. d. 14. q 1. a. 1. arg 2. p.p.q. 48. a. 1 arg 3 c g.

4 Prætereа omne genus eſt natura quædam, quoniam non entis non ſunt neque ſpecies, neque differentiæ, vt Philoſophus dicit, cum tamen omne genus in in ſpecies, per differentias diuidatur: ſed bonum & malum ſunt genera aliorum vt in prædicamentis dicitur, ergo malum eſt aliquid poſitiuum ſeu natura quędam. c. a. rat. 2. a d. c arg. 11 & ins. ſcrip. a. 1 arg. 1. p. p. arg 1. 3. c g. c 8 rat. 3. q. de mal. arg 1.

5 Prætereа omnis differentia quæ conſtituit ſpeciẽ, eſt aliquid poſitiue prædicans; ſed bonũ & malũ ſunt differentiæ, in prima ſpecie qualitatis, conſtituentes diuerſas ſpecies habitus, ergo malum aliquid poſitiue prædicat. a. d. arg. 3. p.p. arg a. 3. c.g. rat. 2.

6 Prætereа, quod non eſt non agit ſed malum agit, quia corrumpit bonum, ergo malum eſt quoddã ens & natura quędam. Sed dicendum quod corrumpere non eſt agere, ſed defectus actionis. p.p arg 4. q de mal. arg. 12 d. arg. 4. & in a. ſcript. arg. 3. 3 c.g rat. 4.

7 Contra corruptio eſt motus vel mutatio, ergo corrumpere eſt mouere ſed mouere, eſt agere, ergo corrumpere eſt agere.

8 Prætereа inuenitur corruptio naturalis, ſicut & generatio, vt dicit Phil. in 5 Phyſ ſed in omni motu naturali eſt aliquid per ſe intentum à natura mouẽtis. ergo in corruptione eſt aliquid per ſe intentum à natura corrũpentis, corrumpere autem eſt proprium mali vt Dion. c. 4 de Di. No. dicit, ergo malũ habet aliquam naturam intendentem aliquem finem. q. de mal. arg. 9. arg 10.

9 Prætereа omne quod corrumpit generat aliquid, quia corruptio vnius eſt generatio alterius, vt in primo de gener. dicitur: ſed mali eſt corrumpere vt dicit Dion. ergo eius eſt etiam generare: ſed nihil generat niſi habens naturam aliquam quam generato tradat, ergo malum eſt naturam aliquam habens. a. d. arg 5. q. de mal. arg 16.

10 Prætereа in quibuſcũq; inuenitur magis & minus oportet quod ſint res aliquæ habentes ordinẽ: negationes enim & priuationes non ſuſcipiũt magis & minus: inuenitur autem inter mala vnum altero peius, oportet igitur, vt videtur quod malum ſit res aliqua. 3 c.g. rat. 5. q. de mal. arg 13.

11 Prætereа ad perfectionem vniuerſi rerum non pertinet niſi quod eſt ens & natura quædã. Sed malũ pertinet ad perfectionem vniuerſi rerũ, vt ſupra dictum eſt, ergo malum eſt ens & natura quædam. p. p. arg. 5.

12 Prætereа ſi bonitas non eſſet aliquid, nihil eſſet bonum, ergo ſimiliter ſi malitia non eſt aliquid, nihil eſt malum: ſed conſtat multa mala eſſe, ergo malitia eſt aliquid. Sed dicendum quod malum non eſt ens naturæ aut moris. ſed ens rationis. q. de mal. arg. 19.

13 Contra Philoſ. dicit 6. met. quod bonum & malum ſunt in rebus: ſed verum & falſum ſunt in intellectu, ergo malum non eſt ens rationis tantum, ſed aliquid in rebus naturalibus. arg 20.

14 Prætereа Philoſoph. 5. phyſ. dicit quod omnis mutatio eſt ex ſubiecto in ſubiectum. vel ex non ſubiecto in ſubiectũ, vel ex ſubiecto in non ſubiectum, & nominat ſubiectum, quod affirmatione mõſtratur q de malo arg. 25.

cum autem aliquis mutatur de bono in malum, non mutatur de ſubiecto in non ſubiectum, neque de non ſubiecto in ſubiectum, quia hæ mutationes ſunt generatio & corruptio, ergo mutatur de ſubiecto in ſubiectum, & ita videtur quod malum ſit affirmatiue exiſtens.

3 c.g.c.7. rat. 1. Sed contra malum nihil eſt aliud quam priuatio eius quod quis natus eſt, & debet habere, ſic enim apud omnes eſt vſus huius nominis malum, priuatio autem non eſt aliqua eſſentia, ſed eſt negatio in ſubſtantia, malum igitur non eſt aliqua eſſentia in rebus.

rat. 2 q. de mal a. 1. c. 2 Præterea vnumquodque ſecundum ſuam eſſentiam habet eſſe inquantum autem habet eſſe, habet aliquod bonum, nam ſi bonum eſt quod omnia appetunt, oportet ipſum eſſe bonum dicere, cum omnia eſſe appetant; ſecundum hoc igitur vnumquodque bonum eſt quod eſſentiam habet: bonum autem & malũ opponuntur: nihil igitur eſt ma'ũ ſecundũ quod eſſentiã habet: nulla igitur eſſentia mala eſt.

3 c.9. rat 4. 3 Præterea omnis res vel eſt agens vel eſt facta, malum autem non poteſt eſſe agens, quia quicquid agit, agit inquãtum eſt actu exiſtens & perfectum, & ſimiliter non poteſt eſſe factum, nam cuiuſlibet generationis terminus, eſt forma & bonum: nulla igitur res ſecundum ſuam eſſentiam eſt mala.

rat 4. 2 de arg. ſed cont q de mal a. 1. c. 3. c g. rat 5. 4 Præterea nihil tendit ad ſuum contrarium, vnumquodque enim appetit quod eſt ſibi ſimile & conueniens. Omne autem ens agendo intendit bonum nullũ igitur ens inquantum huiuſmodi eſt malum.

5 Præterea omnis eſſentia eſt alicui rei naturalis, ſi enim eſt in genere ſubſtantiæ, eſt ipſa natura rei. Si vero ſit in genere accidentis oportet quod ex principiis alicuius ſubſtantiæ cauſetur, & ſic illi ſubſtantiæ erit naturalis, licet forte alteri ſubſtantiæ non ſit naturalis, ſicut caliditas eſt naturalis igni, licet innaturalis aquæ, quod autem eſt ſecundum ſe malum, non poteſt eſſe alicui naturale. de ratione enim mali eſt priuatio eius quod eſt alicui natum ineſſe, & debitum ei, malum igitur quum ſit eius quod eſt naturale, priuatio; non poteſt eſſe alicui naturale: vnde quicquid naturaliter ineſt alicui, eſt ei bonum, & malum, ſi ei deſit: nulla igitur eſſentia eſt ſecundum ſe mala.

rat. 6. 6 Præterea quicquid habet eſſentiam aliquam, aut ipſamet eſt forma, aut habet formam aliquam, per formam enim collocatur vnumquodque in genere vel ſpecie, forma autem inquantum huiuſmodi, habet rationem bonitatis, quum ſit principium actionis, & finis quem intendit omne faciens, & actus quo vnumquodque habens formam, perfectum eſt, quicquid igitur habet eſſentiam aliquam, inquantum huiuſmodi, eſt bonum, malum igitur non habet eſſentiam aliquam.

rat 7. 7 Præterea ens per actum & potentiam diuiditur: actus autem huiuſmodi bonum eſt, quia ſecundum quod aliquid eſt actu ſecundum hoc aliquid eſt perfectum, potentia etiam bonum aliquid eſt, tendit enim potentia ad actum, vt in quolibet motu apparet, & etiam eſt actui proportionata, non ei contraria; & eſt in eodem genere cum actu, & priuatio non competit ei niſi per accidens. Omne igitur quod eſt quocumque modo, inquantum eſt ens bonum eſt: malum igitur non habet aliquam eſſentiam.

rat 8 1 d. arg. 1. ſed contr q de mal, a. 1. c. 2. d. 34. q. 1. a. 1. c. in 3. ſcrip a. 1. c. 1 p. q. 48 a. 1. c. q. de mal. a. 1. c. in lib. de Di. No c 4 l. 13. 14. & ſeq. 8 Præterea probatum eſt ſupra quod omne eſſe quocumque modo ſit, eſt à Deo. Sed Deus eſt ſummum bonum, ſummi autem boni effectus non poteſt eſſe malum, ergo malum non eſt natura aliqua, vel ens poſitiue dictum.

Reſpondeo dicendum, quod Auicen. in ſua Met. ponit peruulem quandam diuiſionem mali quæ ex verbis eius colligi poteſt, dicit enim quod malum dicitur aliquid dupliciter: vel per ſe vel per accidens: per ſe malum dicitur ipſa priuatio perfectionis qua aliquid malum eſt, quod etiam à quibuſdam malum abſtracte ſumptum dicitur: hoc autem eſt duplex, quia illa priuatio vel eſt priuatio perfectionis, quæ eſt neceſſaria in eſſe primo rei, & iſta priuatio in omnibus eſt malum, vt priuatio pedis & huiuſmodi: vel eſt priuatio alicuius perfectionis ſecundæ, ſicut priuatio geometriæ, & huiuſmodi & talis priuatio nõ ſemper cuilibet eſt malum, ſed ei tantum qui ad eam habendam operam dedit, vel eam habere debet: malum autem per accidens eſt duplex, vel id quod eſt ſubiectum talis priuationis, vel id quod talem priuationem in altero cauſat, & vtrumque iſtorum eſt malum concretiue ſumptum. Illud autem quod eſt ſubiectum priuationis poteſt accipi quadrupliciter, quia vel eſt actio, vel habitus, vel paſſio vel ſubſtantia. Actio quidẽ ſi priuationem debiti finis, & debitæ circunſtantiæ habeat, tunc enim rationem mali puta culpæ habebit, & quia ex ſimilibus actibus ſimiles habitus generantur, inde contingit quod habitus ipſi qui ex talibus actionibus relinquuntur mali ſunt, ſicut habitus vitiorum. Paſſio autem priuationem habet per quam aliquid in patiente corrumpitur, & talis paſſio malum pœnæ dicitur, vel defectus naturæ in illis, in quibus non poteſt culpa nec etiam pœna eſſe: & quia nullum accidens poteſt eſſe ſubiectum alicuius quod priuatiue vel poſitiue dicatur, niſi gratia ſubſtantiæ quæ ei ſubijcitur, ideo oportet quod vlterius intelligatur ſubiectum huius priuationis quæ per ſe malum eſt ſubſtantia eſſe, ſecundum quod dicitur homo malus vel anima mala. Si autem dicatur malum per accidens quia cauſat talem priuationem, hoc poteſt eſſe dupliciter, quia cauſa priuationis debitæ perfectionis, vel eſt ex parte materiæ quæ eſt indiſpoſita, ad perfecte recipiendam virtutem agentis, ſicut eſt defectus in monſtris, & in aliis quæ ex defectu materiæ contingunt, vel eſt ex parte agentis, hoc contingit dupliciter quia vel agens eſt coniunctum agenti, vt gladius ſecans, & ignis adurens. Vel non eſt coniunctum, ſed impediens influentiam cauſæ perficientis, ſicut dicuntur nubes malæ inquantum impediunt lumen ſolis, ne ad nos perueniat. In malis ergo, hoc modo dictis eſt talis ordo quod id quod eſt per ſe malum primo dictum, & omnia alia per relationem ad id: & ſecundum gradum tenet malum per accidens, quod eſt ſubiectum mali, quod dicitur malum ex hoc quod priuationem quæ per ſe malum eſt in ſe habet, & in tertio gradu eſt id quod dicitur malum ex hoc quod eſt cauſa inducens malum: hoc enim non habet in ſe de neceſſitate priuationem: ſed facit aliquid eſſe priuationem habens, vnde primum dicitur abſolute, malum, & ſecundum in ordine ad primum, & tertium in ordine ad ſecundum. Dicendum ergo quod malum nominat non ens, vnde illud quod per ſe malum eſt non ponit aliquid: ſed dicitur eſſe vt priuatio, malum vero quod eſt ſubiectum priuationis, eſt aliquid poſitiue, ſed non ex eo quod malum eſt, ſicut oculus eſt aliquid, ſed non ex eo quo cæcus eſt, quia cæcitas non eſt in eo, niſi vt negatio viſionis. Quod autem dicitur malum vt cauſa mali, in ſe quidem conſideratum eſt aliquid, ſed in ordine ad effectum ratione cuius malum ex hoc quod priuationem inducit, & ſic etiam ratio non entis in ipſum redundat cauſaliter, ſicut & ratio mali.

Ad primum ergo dicendum, quod dicitur malum eſſe in mundo, non quaſi eſſentiam aliquam habeat vel res quædam exiſtat, ſed ea ratione qua dicitur quod res aliqua mala eſt ipſo malo: quod eſt ſecundus modus dicendi ens vt ſupra dictum eſt. 3 c. g. c. 9. ſol. 6. rat. 3. p. c.

q de mal. ad 1.

Ad ſecundum dicendum, quod aliquid dicitur eſſe malum dopliciter. Vno modo ſimpliciter, alio vero modo ſecondum quid. Illud autem dicitur ſimpliciter malum, quod eſt ſecundum ſe malum, hoc autem eſt quod priuatur aliquo particulari bono quod eſt ex debito ſuæ perfrctionis: ſicut ægritudo eſt malum animalis, quia priuar æqualitatem humorũ, quę requiritur ad perfectum eſſe animalis: ſed ſecundum quid dicitur eſſe malum, quod non eſt malum ſecundum ſe, ſed alicuius: qoia ſcilicet non priuatur aliquo booo quod ſit de debito ſuæ perfectionis: ſed quod eſt de debito perfectionis alterios rei, ſicut in igne eſt prioatio formæ aquæ, quæ non eſt de debito perfectionis ignis ſed de debito perfectionis aquæ. Vnde ignis non eſt ſecundum ſe malos, ſed eſt malus aquæ. Similiter autem ordo iuſtitiæ habet adiunctã priuationem particularis boni alicuius peccantis, inquantum ordu ioſtitiæ hoc requirit, vt aliqois peccans priuetur bono quod appetit. Sic ergo pœna ipſa eſt bona ſimpliciter, ſed eſt mala huic. & hoc malum dicitur Deus create pacem autem facere, quia ad pœnam non cooperatur appetitos peccantis: ad pacem autem cooperatur appetitus pacem recipientis Creare eſt aliquid facere nullo preſuppoſito, & ſic patet quod malum dicitur eſſe creatum, non inquantum eſt malum, ſed inqoantum eſt ſimpliciter bonum & ſecundum qoid malum.

q de mal. ad 2. 3. e. g. ad 2 rat.

Ad tertium dicendum, quod bonum & malum proprie opponuntur, vt priuatio & habitus: quia vt Simplicius dicit in commento prædicamentorum illa proprie dicuntur contraria quorum vtrumque eſt aliquid ſecundum naturam, ſicot calidum & frigidum, album & nigrum: ſed illa quorum vnum eſt, ſecundum naturam, alıud receſſus à natura, non opponuntur proprie vt contraria ſed vt priuatio & habitus. Sed duplex eſt priuatio ſicot ſupra dictum eſt vna quidem quę eſt in priuatum eſſe, vt mors & cæcitas, alia quæ eſt in priuari vt ægritudo, quę eſt via in mortem, & ophtalmia quæ eſt via in cæcitatem, & huiuſmodi priuationes interdum dicuntur contrariæ inquantom ad hoc retinent aliquid de eo quod priuatur, & hoc modo malum dicitur contrarium, quia non priuat totum bonum, ſed aliquid de bono remouet. Vel dic, quod ſi conſideretor malum per ſe ſiue in abſtracto ſic malum opponitur bono vt

2 d. 34. q. 2. 2 ad 2.

priuatio ſi autẽ conſideretur per accidens ſicut eſt in actione vel in habitu, ſic opponitor bono vt contrarium, vt prodigalitas liberalitati, & timiditas fortitudini.

q de mal. ad 11. 2 d. ad p. p ad 2. 3. c. g. ad 3. rat.

Ad quintum dicendum, quod verbum illud Philoſophi difficultatem habet, quia ſi malum & bonum non ſunt in genere, ſed ſunt genera, caſſatur prædicamentorum diſtinctio, & ideo vt Simplicius dicit in commento prædicamentorum, quidam ſoluentes dixerunt quod verbum Philoſophi ſic eſt intelligendum, quod bonum & malum ſunt genera contrariorum, ſcilicet virturis & vitij, non tamen ſũt in genere contrario, ſed in qualitate. Sed expoſitio hęc non videtur conueniens, quia iſtud tertium mẽbrum non differt à primo quod ponit, ſcilicet quod quædam contraria ſunt in vno genere Vnde Porphyrius dixit quod contrariorum quædam ſunt vniuoca, & iſta ſunt vel in vno genere proximo, vt album & nigrum in genere coloris, quod eſt primum membrum diuiſionis ab Ariſtotele poſitum: vel in contrariis generibus proximis, ſicot caſtitas & impudicitia quæ ſunt ſub virtute & vitio, quod eſt ſecondum mẽbrum: quędam vera ſunt æquiuoca, ſicut bonum quod circuit omnia genera ſicut & ens, & ſimiliter malum: & ideo bonum & malum dixit non eſſe nec in vno genere nec in pluribus, ſed ipſa eſſe genera, provt genus dici poteſt id quod genera tranſcendit, ſicut ens & vnum. Simplicius vero ponit duas alias ſolutiones quarum vna eſt quod bonum & malum dicuntur genera contrariorum & inquantum vnum contrariorum eſt defectiuum reſpectu alterius, ſicut nigrum reſpectu albi, & amarum reſpectu dulcis, & ſic omnia contraria quodammodo reducuntur ad bonum & malum, prout omnis defectus pertinet ad rationem mali Vnd. & 1. Phyſ. dicitur, quod ſemper contraria comparantur ad inuicem vt melius & peius. Alia ſolutio eſt quod Ariſtoteles dixit hoc ſecũdum opinionem Pythagoræ qui poſuit duos ordines rerũ: quorũ vnus comprehenditur ſub bono & alius ſub malo, & ſub vtroque horum generũ poſuit decem eſſe prima contraria. Sub bono quidem finitum, par, vnum, dextrum maſculinũ, quieſcens, rectum, lucem, quadratum & vltimo bonum, Sub malo autem infinitum, impar, plurale, ſiniſtrum fœmininum, motum, curuum, tenebras altera parte longius, & vltimo malũ, multoties etiã Ariſtoteles in logica vtitur exemplis non veris ſecundum opinionem propriam, ſed probabilibus ſecundũ opinionẽ aliorum & ſic patet ſecundum prędicta, quod non oportet ponere quod malum eſt aliquid.

2. d. ad 3. 3. c. g. ad 1. rat. p. p. ad p.

Ad quintum dicendum, quod malum per ſe vel abſtracte conſideratum non eſt differentia ſpecifica, ſed malum per accidens vel concrete acceptum, & hoc in moralibus tantum: omnia enim moralia ex fine ſpeciem conſequuntur, ex ordine autem ad finem debitum ſpecificatur bona actio & bonos habitus, ratione cuius bonum differentia ſpecifica ponitur habitus, & actionis moralis. Mala vero actio ſpecificatur ex ordine ad finem indebitum, cui admiſcetur priuatio finis debiti, ex quo ratio mali incidit: vnde patet quod non ſola priuatio ſpecificat malum habitum & actionem ſed poſitio ordinis ad finem quendam, cum priuatione debiti finis, & patet ſecundum hoc quod ſic differentia non eſt malum per ſe, ſed per accidens, vel concrete ſumptum.

q de mal. ad 8 3 e. g. ad 4. rat. 2. d ad 4 & in 2 ſcript. a. 1. ad 3. p. p. ad 4.

Ad ſextum dicendum, quod malum abſtracte accipiendo, id eſt hoc ipſum quod eſt malum, dicitur corrumpere, non quidem actiue, ſed formaliter, inquantum ſcilicet eſt ipſa corruptio boni, ſicut & cæcitas dicitur corrumpere viſum, inquantum eſt ipſa viſus corruptio ſeu priuatio, ſed id quod eſt malum, ſi ſit quidem malum ſimpliciter, id eſt ſecundum ſeipſum, ſic quidem corrumpit, id eſt corruptum ducit in actum, & effectum, non agendo, ſed deagendo, id eſt per defectum actiuæ virtutis: ſicut ſemen indigeſtum deficit in generando, & producit partum monſtruoſum quod eſt corruptio naturalis ordinis Sed id quod non eſt ſimpliciter & ſecundum ſe malum, ſecundum virtutem actiuam perfectam corruptionem facit, non ſimpliciter ſed alicuius.

q de mal. ad 9.

Ad ſeptimum dicendum, quod corrumpere formaliter non eſt mouere, nec agere, ſed corruptum eſſe: corrumpere autem actiue, eſt mouere & agere, ita tamen quod quicquid eſt ibi de actione vel motione pertinet ad virturem boni: quod eſt de defectu pertinet ad malum qualitercumque accipiatur. Sicut quicquid eſt in claudicatione de motu eſt ex virtute greſſiua, defectus autem rectitudinis, eſt ex tibiæ curuitate, & ignis generat ignem inquantum habet talem formam, corrumpit tamen aquam, inquantum huic formæ adiungitur priuatio.

ad 10.

Ad octauum dicendum, qood corropuio quæ eſt ab eo quod eſt malum ſimpliciter, & ſecundum ſeipsũ, non poteſt eſſe naturalis, ſed magis eſt caſus a natu-

tæ; ſed corruptio quæ eſt ab eo quod eſt malum alicui, poteſt eſſe ſecundum naturam, ſicut quod ignis corrompat aquam, & tunc id quod intendit eſt bonum ſimpliciter, ſcilicet forma ignis. Quod autem intenditur principaliter eſt eſſe ignis generati, & ſecundario non eſſe aquæ, inquantum ad eſſe ignis requiritur.

a.d.c.ad 5. q. de mal. ad 16. Ad nonum dicendum, quod corruptio & generatio quamuis coniungantur non tamen ſunt vnum & idem per ſe, ſed per accidens quod patet ex earum terminis, ex quibus motus & mutationes ſpecificantur: terminus enim generationis eſt forma, quia eſt mutatio ad eſſe: terminus vero corruptionis eſt priuatio, quia eſt mutatio ad non eſſe: forma autem vnius, & priuatio alterius, vt forma ignis & priuatio aëris, ſunt quidem idem ſubiecto, ſed differunt ratione: & ideo etiam illud quod corrumpit & generat non ex eodem habet quod corrumpit & generat, ſed ex eo quod formam ſuam inducit, generat, & ſic inquantum ens generat, ex eo autem quod forma ſua neceſſario coniungitur priuationi alterius formæ corrumpit. Vnde patet quod in eo quod priuationem habet, vel eſt non ens, corrumpit, & propter hoc Dionyſ. dicit, quod boni eſt per ſe loquendo generare & ſaluare, & mali eſt corrumpere vnde non ſequitur quod malum in eo quod malum eſt aliquid.

q. de mal ad 13.3.c.g. ad 5.iar. Ad decimum dicendum, quod vnumquodque eſt magis malum altero, non per acceſſum ad aliquid ſumme malũ, vel per participationem diuerſam alicuius formæ, ſicut dicitur aliquid magis vel minus album, ſecundum diuerſam participationem albedinis. Sed dicitur aliquid magis vel minus malum, per receſſum à bono: ſic enim quæ priuationem important, intenduntur & remittuntur, ſicut inæquale & diſſimile, dicitur enim inæqualius quod eſt ab æqualitate magis diſtans; & ſimiliter diſſimilius magis à ſimilitudine recedens, vnde & magis malum dicitur, quod eſt magis priuatum bono, quaſi magis à bono diſtans: priuationes enim non intenduntur quaſi aliquam eſſentiam habentes: ſicut æqualitates & formæ: ſed per augmentum cauſæ priuantis: ſicut aer tanto tenebroſior eſt, quanto plura fuerint interpoſita obſtacula lucis, ſic enim longius à lucis participatione diſtat.

p.p q.48.a. 2 ad 3. Ad vndecimum dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt, partes vniuerſi habent ordinem ad inuicem, ſecundum quod vna agit in alteram, & eſt finis alterius, & exemplar. Hæc autem, vt dictum eſt, non poſſunt conuenire malo niſi ratione boni adiuncti. Vnde malum neque ad perfectionem vniuerſi pertinet, neque ſub ordine vniuerſi concluditur niſi per accidens, id eſt ratione boni adiuncti.

a 1.c. q de mal. ad 19. Ad duodecimum dicendum, quod ens dicitur dupliciter ſicut ſupra dictum eſt. Vno modo ſecundum quod ſignificat naturam decem generum, & ſic neque malum neque aliqua priuatio eſt ens, neque aliquid. Alio modo ſecundum quod reſpondetur ad quæſtionem an eſt, & ſic malum eſt ſicut & cæcitas eſt non tamen malum eſt aliquid, quia eſſe aliquid non ſolum ſignificat, quod reſpondetur ad quæſtionem an eſt: ſed etiam quod reſpondetur ad quæſtionem quid eſt.

ibid. ad 20. Ad decimumtertium dicendum, quod malum quidem eſt in rebus, ſed vt priuatio, non autem vt aliquid reale: ſed in ratione eſt vt aliquid intellectum, & ideo poteſt dici, quod malũ eſt ens rationis & non rei, quia in intellectu eſt aliquid non autem in re, & hoc ipſum quod eſſe intellectum ſecundum quod aliquid dicitur ens rationis, eſt bonum, bonum enim eſt aliquid intelligi.

Ad decimumquartum dicendum, quod ſubiectum quod eſt affirmatione monſtratum, non ſolum eſt contrarium, ſed etiam priuatio. Dicit enim Philoſophus ibidem, quod aliqua priuatio affirmatione monſtratur, vt nudum. & præterea nihil prohibet dicere mutationem de bono in malum quandam corruptionem eſſe, vt ſic poſſit dici mutatio de ſubiecto in non ſubiectum, cum tamen homo de bonitate virtutis in malitiam mutatur, eſt motus de qualitate in qualitatem, vt patet per præmiſſa. ibidem ad 15.

ARTICVLVS III.

Vtrum malum ſit in bono.

Videtur quod malum non ſit in bono. Dicit enim Dionyſ. 4 cap. de Di. No. quod malum neque eſt exiſtens neque in exiſtentibus, & hoc probat per hoc quod omne exiſtens eſt bonum. Malum autem non eſt in bono, ergo non eſt in exiſtente, & ſic videtur quodam manifeſto vti, quod malum non ſit in bono. Sed dicendum quod malum eſt in exiſtente, & in bono, non inquantum eſt exiſtens vel bonum, ſed inquantum eſt deficiens. q 1.de mal. a.2.arg 1.1. d.2.4 q.1 a 4.arg 1.p.p. q.48.a.3. arg.1.

2 Contra omnis defectus pertinet ad rationem mali; ſi ergo malum eſt in exiſtente inquantum eſt deficiens, malum eſt in exiſtente inquantum exiſtens eſt malum. Malum ergo aliquod præſupponitur in exiſtente, ad hoc quod poſſit eſſe ſubiectum mali: & redibit quæſtio de illo malo quod ſit eius ſubiectum, & ſi exiſtens inquantum eſt deficiens, eſt eius ſubiectum, oportebit præſupponere aliquod aliud malum & ſic in infinitum procedere. Standum eſt ergo in primo, vt ſcilicet, ſi malum eſt in exiſtente, ſit in eo non inquantum eſt deficiens, ſed inquantum eſt exiſtens, quod eſt contra Dionyſ. q.de mal. arg 2.

3 Præterea malum & bonum ſunt oppoſita: ſed vnum oppoſitorum non eſt in alio, ſicut frigidum non eſt in igne: ergo malum non eſt in bono. Sed dicendum quod malum non eſt in bono ſibi oppoſito, ſed in alio. q. de mal. arg.3.a 4. arg.3.& in 2.ſcript a 3. arg 3.p.p. arg 3.3.c.g.

4 Contra omne illud quod conuenit multis, conuenit eis per vnam naturam: ſed bonum conuenit multis ſimiliter & malum, ergo per vnam naturam communem bonum conuenit omnibus bonis, & malum omnibus malis: ſed malum communiter acceptum oppoſitum eſt bono, ergo malum quodlibet opponitur cuilibet bono, & ſic ſi aliquod malum eſt in aliquo bono, ſequitur quod oppoſitum ſit in oppoſito. Si dicatur quod bonum & malum ſunt oppoſita contrarie, contrariorum autem licet vnum non poſſit eſſe in alio, tamen regula illa deficit in bono & malo. c.11.tac.4. q.de mal. arg.4.

5 Contra in poſteriori ſemper prius includitur. Sed prima oppoſitio eſt affirmationis & negationis: ergo affirmatio & negatio non poſſunt eſſe ſimul vera, ergo nec aliqua contraria: ſubiectum autem ſimul eſt cum eo cuius eſt ſubiectum: ergo bonum mali ſubiectum eſſe non poteſt. 1.d arg 4

6 Præterea illud quod eſt per ſe ſubiectum alicuius, eſt etiam per ſe cauſa eius: quia ſicut dicit Auicen. ſubiectum eſt in ſe complexum præbens alteri occaſionem eſſendi, ſed malum non cauſatur per ſe ex principiis boni, ergo bonum non eſt per ſe ſubiectum mali. 1.d arg 5

7 Præterea nullum accidens diminuit vel corrumpit ſubiectum in quo eſt, ſed malum diminuit vel corrumpit bonum; ergo malum non eſt in bono. q. de mal arg.7.

arg 8. 8 Præterea ſicut bonum reſpicit actum, ita malum è contrario reſpicit potentiam: vnde malum non inuenitur niſi in his quæ ſunt in potentia, vt dicitur in 9. Metaph. Sed malum eſt in potentia ſicut & quælibet priuatio, non ergo malum eſt in bono, ſed in malo.

arg 9. 9 Præterea bonum & finis ſunt idem, vt dicitur 1. Metaph. & in 2. Phyſ. forma autem & finis incidunt in idem, vt dicitur in 2. Phyſ. ſed priuatio formæ ſubſtantialis excludit formam à materia, ergo non relinquit aliquod bonum. Cum ergo priuatio ſit in materia & habeat rationem mali, videtur quod non omne malum ſit in bono.

arg. 10. 10 Præterea quanto aliquod ſubiectum perfectius eſt, tanto & accidens magis in eo inuenitur: ſicut quanto ignis perfectior eſt, tanto magis eſt calidus, ſi ergo malum ſit in bono ſicut in ſubiecto, ſequeretur quod quanto bonum perfectius eſt, tanto magis ſit ibi malum, quod eſt impoſſibile.

1 d. arg 1. ſed contra, & in 2 ſcript a. 3. Sed contra omne quod eſt ſubiectum eſt ens: ſed omne ens inquantum huiuſmodi bonum eſt: ergo oportet quod ſubiectum mali ſit bonum.

2 d. arg 2. ſed contra. 2 Præterea Philoſophus dicit in 9 met. t. 15. quod non eſt præter res malum. eſſet autem præter res ſi in rebus non eſſet, ergo malum eſt in rebus ſicut in ſubiecto: ſed omnis res inquantum huiuſmodi bona eſt, quia per ſe malum nulla res eſt, ſed priuatio, vt dictum eſt, ergo bonum eſt ſubiectum mali.

2 d. 34. q. 1. a 3. arg. 2. ſed contra. ad Annib. 3 Præterea ſi mali ſubiectum non eſſet bonum, ſed malum, ſequeretur quod aliquod eſſet malum integrum, hoc autem eſt impoſſibile, quia ſecundum Philoſophum 4. Eth. malum ſi integrum ſit, importabile ſit & deſtruit ſeipſum.

3. c. g. c. 11. rat. 1. 4 Præterea malum non poteſt eſſe per ſe exiſtens, cum non ſit eſſentiam habens, vt ſupra oſtenſum eſt, oportet igitur quod malum ſit in aliquo ſubiecto, omne autem ſubiectum cum ſit ſubſtantia quædam bonum quoddam eſt, omne igitur malum in bono aliquo eſt.

a præced. 3. c. g. rat. 2. 5 Præterea malum priuatio quædam eſt, vt ſupra dictum eſt: priuatio autem & forma priuata in eodem ſubiecto ſunt: ſubiectum autem formę eſt ens in potentia ad formã, quod bonum eſt: nam in eodẽ genere ſunt potentia & actus. Priuatio igitur quod malum eſt, eſt in bono aliquo ſicut in ſubiecto.

rat. 3. 6 Præterea ex hoc dicitur aliquid malum quod nocet. non autẽ niſi quia nocet bono. nocere enim malo bonũ eſt, cum corruptio mali ſit bona, non autem noceret formaliter loquẽdo bono, niſi eſſet in bono. Sic enim cæcitas hominis nocet inquantum in ipſo eſt, oportet igitur quod malum ſit in bono.

a ſequent. 3. c. g. rat. 4. 7 Præterea malũ, (vt oſtendetur infra) non cauſatur niſi a bono & per accidens: omne autem quod eſt per accidens, reducitur ad id quod eſt per ſe, oportet igitur ſemper cum malo cauſato, quod eſt effectus boni per accidens, eſſe bonum aliquod quod eſt effectus boni per ſe, ita quod ſit fundamentum eius: nam quod eſt per accidens fundatur ſuper id quod eſt per ſe.

p. p. q. 48 a. 3 q. 1. de ma. a 2 c a d. 34 q. 1. a. 4. c. & in 2. ſcrip q. 1. a 3 c. 1. c. g. c. 11. in lib. de Di. No. c. 4. l. 13 14 18. & ſeq. Reſpondeo dicendum, quod ſicut dictum eſt, malum importat remotionem boni, non autem quælibet remotio boni malum eſt. Poteſt enim accipi remotio boni, & priuatiue & negatiue. Remotio igitur boni negatiue accepta, mali rationem non habet. Alioqui ſequeretur quod ea quæ nullo modo ſunt, mala eſſent. Et iterum quod quælibet res eſſet mala ex hoc quod non habet bonum alterius rei, vt pote quod homo eſſet malus, quia non habet velocitatem capræ, vel fortitudinem Leonis, ſed remotio boni priuatiue accepta malum dicitur. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt quod de bono contingit dupliciter loqui. vno modo de bono abſolute, alio modo ſecundum quod dicitur bonum hoc, vt bonus homo, aut bonus oculus. Loquendo ergo de bono abſolute, bonum habet ampliſſimam extẽſionem, etiam ampliorem quam ens vt Platonicis placuit. Cum enim bonum ſit id quod eſt appetibile, id quod eſt ſecundum ſe appetibile, eſt ſecundum ſe bonum, hoc autem eſt finis; ſed quia ex hoc quod appetimus finem, ſequitur quod appetamus ea quæ ordinantur ad finem, conſequens eſt, vt ea quæ ordinantur in finem, ex hoc ipſo quod in finem & bonum ordinantur, boni rationem obtineant: vnde vtilia ſub diuiſione boni comprehenduntur. Omne autem quod eſt in potentia ad bonũ, ex hoc ipſo quod eſt in potentia ad bonum, habet ad bonum ordinem: cum eſſe in potentia, nihil aliud ſit, quam ordinari in actum. Patet ergo quod id quod eſt in potentia, ex hoc ipſo quod eſt in potentia habet rationem boni. Omne ergo ſubiectum inquantum eſt in potentia reſpectu cuiuſcunque perfectionis, etiam materia prima, ex hoc ipſo quod eſt in potentia habet boni rationem. & quia Platonici non diſtinguebant inter materiam & priuationem, ordinantes materiam cũ non ente, dicebant quod bonum ad plura ſe extendit quam ens, & hanc viam videtur ſecutus Dionyſ. in lib. de Di. No. bonum præordinans enti, & quamuis materia diſtinguatur a priuatione & non ſit non ens niſi per accidens, adhuc hęc conſideratio quantum ad aliquid vera eſt: quia materia prima non dicitur ens niſi in potentia, & eſſe ſimpliciter habet per formam: ſed potentiam habet per ſe ſolã. Quamuis autem quodcumque ens, ſiue in actu, ſiue in potentia bonum dici poſſit, non tamen ex hoc ipſo quælibet res eſt bonum hoc: ſicut ſi aliquis homo ſit bonus ſimpliciter, non ſequitur quod ſit bonus citharedus ſed tunc tantum quando habet perfectionem in arte citharizandi. Sic ergo licet homo ſecundum hoc ipſum, quod eſt homo, ſit quoddam bonum, non tamen ex hoc ipſo eſt bonus homo: ſed id quod facit bonum vnumquodque eſt propria virtus eius. Virtus enim eſt quæ bonum facit habentem ſecundum Philoſ. in 2. Eth. virtus autem eſt vltimum potentiæ rei vt dicitur in 1. de cælo. Ex quo patet quod tunc dicitur aliquid bonum hoc, quando habet perfectionem propriam: ſicut homo bonus quando perfectionem hominis habet: bonus oculus quando habet perfectionem oculi. Secũdum præmiſſa ergo apparet tripliciter dici bonũ, vno enim modo ipſa perfectio rei bonum eius dicitur, ſicut acumen viſus bonum oculi dicitur, & virtus dicitur bonum hominis. Secundo dicitur bonum res quæ habet ſuam perfectionẽ, ſicut homo virtuoſus & oculus acutè videns: tertio modo dicitur bonum ipſum ſubiectum, ſecundum quod eſt potentia ad perfectionem, ſicut anima ad virtutem, & ſubſtantia oculi ad acumen viſus. in hoc art. Cum autem malum nihil aliud ſit quam priuatio debitæ perfectionis, vt dictum eſt, priuatio autem non ſit niſi in ente in potentia, quia hoc priuari dicimus, quod natum eſt habere aliquid & non habet, ſequitur quod malum ſit in bono, ſecundum quod ens in potentia dicitur bonum. Bonum autem quod eſt perfectio priuatur, vnde in tali bono non poteſt eſſe malum. Bonum autem quod eſt compoſitum ex ſubiecto & perfectione diminuitur per malum, inquantum tollitur perfectio, & remanet ſubiectum, ſicut cæcitas priuat viſum, & diminuit oculum videntem, & eſt in ſubſtantia oculi vel etiam in animali ſicut in ſubiecto, ex quibus patet quomodo bonum poſſit eſſe ſubiectum mali. Eſt enim quoddam bonum cui nihil bonitatis deeſt, quia perfectum eſt, nec deeſſe poteſt, quia omnes bonitates in eo vnum

ſunt, vt vna ab altera ſeparari non poſſit, quia ſimplex eſt, & in tali bono malum neceſſe cogitari poteſt, & hoc eſt ſummum bonum quod eſt Deus.

q de mal. ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod Dion. non intendit quod malum non ſit in exiſtenti ſicut priuatio in ſubiecto: ſed quod ſicut non eſt aliquid per ſe exiſtens, ita non eſt aliquid poſitiue in ſubiecto exiſtens Vel dic, quod Dionyſ. intelligit malum non eſſe in exiſtente, ſicut partem, aut ſicut proprietatem naturalem alicuius exiſtentis. (p p ad 1. a d. ad 1.)

q. de mal. ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod cum dicitur quod malum eſt in exiſtente, inquantum eſt deficiens, poteſt hoc intelligi dupliciter. Vno modo quod ly inquantum, deſignet quandam concomitantiam, & ſic verum eſt quod dicitur eo modo loquendi quo dici poſſet, quod album eſt in corpore inquantum corpus eſt album: alio modo ita quod ly inquantum, deſignet rationem præexiſtentem in ſubiecto, & ſic procedit ratio.

ad 3. p. p ad 3. 3. c g. c. 11. 2. d. ad 3 & in 2. ſcrip. ad 1. Ad tertium dicendũ, quod malum non opponitur bono in quo eſt: eſt enim in bono quod eſt in potẽtia. Malum autem eſt priuatio, potentia autem non opponitur neque priuationi neque perfectioni: ſed ſubſternitur vtrique Dionyſ tamen in 4 c. de Di No. vtitur hac ratione ad oſtendendum quod malum non eſt in bono tamquam aliquid exiſtens.

q de mal. ad 4. Ad quartum dicendum, quod ratio illa multiplicem defectum habet. Non quod primo dicitur quod id quod conuenit pluribus, conuenit et ſecundum naturam communem, veritatem habet in his quæ de pluribus vniuoce prædicantur. Bonum autem non prædicatur vniuoce de omnibus bonis, ſicut nec ens de omnibus entibus, cum vtrumque circũeat omnia genera, & hac ratione Ariſtoteles in 1. Eth. oſtendit quod non eſt vna communis idea boni. Secundo quia dato quod bonum diceretur vniuoce, & etiam malum, tamen malum cum ſit priuatio non dicitur de multis ſecundum vnam intentionem. Tertio dato quod vtrumque vniuocum eſſet, & vtrumque aliquam naturam ſignificaret, poſſet quidem dici quod communis natura mali opponeretur communi naturæ boni Non tamen oporteret quod quodlibet malum opponeretur cuilibet bono: ſicut vitium in communi opponitur virtuti in communi, non tamen quodlibet vitium cuilibet virtuti, intemperantia enim non opponitur liberalitati.

2. d. ad 4. Ad quintum dicendum, quod oppoſitio boni ad malum poteſt conſiderari dupliciter, vel ſecundum determinatam rationem huius boni, & illius mali, & ſic non fallit in iſtis oppoſitis bonum & malum, dialecticorum regula, quæ prohibet contraria ſimul eſſe non poſſe quia vt dictum eſt, ſic accipiendo oppoſitionem boni & mali, malum non opponitur illi bono in quo eſt ſicut in ſubiecto. Poteſt etiam conſiderari oppoſitio mali ad bonum ſecundum communem rationem vtriuſque, ſic malum ſimpliciter opponitur bono ſimpliciter, ſicut huic bono hoc malum & per hunc modum fallit dialecticorum regula in iſtis contrariis quia malum eſt in bono, & ratio quare fallit eſt iſta: quia bonum non imponitur ab aliqua determinata perfectione, ſed a perfectione in communi: vnde quicquid perfectionis res habeat communem rationem boni conſequitur. Similiter etiam quacumque perfectione priuatur communem rationem mali incurſit: contingit autem, vt aliquid habeat primam perfectionem & priuetur ſecunda: & ita ſimul habebebit rationem boni & mali, ſed ſecundum diuerſa, & ex hoc non ſequitur quod contradictoria ſint ſimul vera.

Ad ſextum dicendum, quod malum non habet ſubiectum ſicut per ſe accidens: ſed ſicut priuatio perfectionis, & ideo non oportet quod per ſe ex principiis ſui ſubiecti, cauſetur, ſed ſufficit quod tantum in ſubiecto aptitudinem & debitum requirat. 2. d. ad 5.

Ad ſeptimum dicendum, quod malum non eſt ſicut in ſubiecto in bono quod diminuit vel corrumpit; ſed potius in bonu ſecundum quod ens in potentia dicitur bonum. q. de mal. ad 7.

Ad octauum dicendum quod quamuis actus ſecundum ſe ſit bonũ: non tamen ſequitur quod potentia ſecundum ſe ſit malum, ſed priuatio quę opponitur actui. Potentia vero ex hoc ipſo quod habet ordinem ad actum habet rationem boni, vt dictum eſt. q. de mal. ad 8.

Ad nonum dicendum, quod in illa ratione multiplex defectus eſt. Primo enim licet finis ſit ſecundum ſe bonum; non tamen ſolus finis eſt bonum, ſed etiã ea quæ ordinantur ad finem ex ipſo ordine habent rationem boni, vt dictum eſt. Secundo quia licet aliquis finis ſit idem quod forma, non tamen ſequitur quod omnis finis ſit forma. Nam in quibuſdam ipſa operatio vel vſus eſt finis, vt dicitur in 1 Ethic Et iterum cum factum ſit quodammodo finis facientis, diſpoſitio ad formam eſt finis in artibus quæ materiam pręparant, & ipſa materia ſecundum quod eſt facta ab arte diuina hac ratione eſt bonum & finis, prout ad ipſam terminatur actio creantis. ad 9.

Ad decimum dicendum, quod ratio illa procedit de accidentibus quæ conſequuntur naturam ſubiecti, ſicut calor conſequitur naturam ignis aliter tamẽ eſt de accidente quod eſt receſſus à natura, ſicut ęgritudo. Non enim ſequitur ſi ægritudo eſt accidens, animalis, quod quanto animal fuerit fortius, tanto ſit magis ægrum, ſed quod tanto ſit minus ægrum: & eadem ratio eſt de quolibet malo: poteſt tamen dici quod quanto aliquid eſt magis in potentia, & magis aptum ad bonum, tanto prius ſit ipſum priuari à bono. Bonum autem quod eſt ſubiectum mali eſt potentia, & ſic aliquo modo quanto magis & bonum quod eſt ſubiectum mali, tanto magis eſt malum. 3 c. g. c. 11.

ARTICVLVS VI.

Vtrum malum corrumpat totaliter bonum.

Videtur quod malum corrumpat bonum, ſemper enim per intenſionem mali minuitur bonum: contingit autem malum in infinitum intendi, ergo videtur in infinitum per malum diminui bonum: bonum autem quod per malum diminui poteſt, oportet eſſe finitum: nam infinitum bonum non eſt capax mali, videtur igitur quod quodammodo totum tollatur bonum per malum. 2. d. 34. ad Ann. q. 1 a. 4 arg. 2.

2 Præterea vnum contrariorum totaliter corrumpitur per aliud. Sed bonum & malum ſunt contraria, ergo malum poteſt corrumpere totum bonum. p p q 48 a. 4 arg 2.

3 Præterea malum quandiu eſt, nocet, & aufert bonum, ſed illud à quo ſemper aliquid aufertur tandem conſumitur, ergo bonum conſumitur à malo. arg. 3.

4 Præterea malum non requirit bonum niſi vt in eo fundetur ſicut in ſubiecto, ergo omne bonum quod non eſt mali ſubiectum, poteſt totum corrumpi per malum: ſed bonum quod per malum diminuitur, non eſt mali ſubiectum, vt ſupra dictum eſt, ergo bonum quod per malum diminuitur poteſt totaliter per malum conſumi. 2. d. 34 ad Ann. q. 1. a. 4 arg. 4.

Sed contra ſemper oportet quod remaneat mali ſubiectum, ſi malum remouet: ſubiectum autem mali eſt bonum: manet igitur ſemper bonum

Digitized by Google

2.d.14 q.1 a.3 arg.2 (e) contra. 2 Præterea dicit Philoſophus 4. Eth. quod malum ſi ſit integrum, ſeipſum deſtruet, ſed malum quod ex toto tollet bonum erit integrum, ergo etiam ſeipſum deſtrueret.

2.d. ad Annib. arg 2. ſed cont. 3 Præterea malum non conſumit bonum quod ei opponitur. ſed non totum bonum opponitur alicui particulari malo, ergo per aliquod malum non poteſt corrumpi totum bonum.

p.p.q.48 a.4 c 2.d 34. q.1 a.5.c. & in 2 ſcrip. a.4 c.3.c.g.c. 12 in lib. de Diuino l 13.15 17 & ſeq q 2.de malo a 11 & 12.op. 3.117 & 118. Reſpondeo dicendum, quod malum non poteſt totaliter conſumere bonum. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quod eſt triplex bonum. Quoddam quod per malum totaliter tollitur, & hoc eſt bonum oppoſitum malo. Sicut lumen totaliter per tenebras tollitur, & viſus per cæcitatem. Quoddam vero bonum eſt quod nec totaliter tollitur per malum nec diminuitur: ſcilicet bonum quod eſt ſubiectum mali. Non enim per tenebras aliquid de ſubſtantia aeris diminuitur. Quoddam vero bonum eſt, quod diminuitur quidem per malum, ſed non totaliter tollitur, & hoc bonum eſt habilitas ſubiecti ad actũ. Diminutio autem huius boni non eſt accipienda per ſubſtractionem, ſicut eſt diminutio in quantitatibus, ſed per remiſſionem, ſicut eſt diminutio in qualitatibus & formis. Remiſſio autem huius habilitatis eſt accipienda è contrario intenſioni ipſius. Intenditur enim huius habilitas, per diſpoſitiones quibus materia præparatur ad actum, quæ quanto magis multiplicantur in ſubiecto, tanto habilius eſt ad recipiendum perfectionem & formam, & è contrario remittitur per diſpoſitiones contrarias, quæ quanto magis multiplicatæ ſunt in materia, & magis intenſæ, tanto magis remittitur potentia ad actum: ſi igitur contrariæ diſpoſitiones in infinitum multiplicari & intendi non poſſunt, ſed vſque ad certum terminum: neque habilitas prædicta in infinitum diminuitur vel remittitur, ſicut patet in qualitatibus actiuis & paſſiuis elementorum. frigiditas & humiditas per quæ remittitur ſiue diminuitur habilitas materiæ ad formam ignis, non poſſunt multiplicari in infinitum. ſi vero diſpoſitiones contrariæ in infinitum multiplicari poſſunt, & habilitas prædicta in infinitum diminuitur, vel remittitur: non tamen totaliter tollitur, quia ſemper manet in ſua radice, quæ eſt ſubſtantia ſubiecti: ſicut ſi in infinitum interponantur corpora opaca, inter ſolem & aerem, in infinitum diminuetur habilitas aeris ad lumen, numquam tamen manente aere tollitur totaliter qui ſecundum naturam ſuam eſt diaphanus. ſic ergo patet quomodo malum non totaliter corrumpat bonum.

3.c g c 12. Ad primum ergo dicendum, quod ad illud argumentum dicunt quidam quod ſequens ablatio ſecundum eandem proportionem facta, qua & prior in infinitum procedens, bonum non poſſit conſumere ſicut in continui diuiſione contingit: nam ſi ex bicubitali linea dimidium ſubtraxeris: itemque ex reſiduo dimidium, & ſic in infinitum procedas: ſemper aliquid adhuc diuidendum remanebit, ſed tamen in hoc diuiſionis proceſſu, ſemper poſterius ſubſtractum oportet eſſe minus, ſecundum quantitatem: dimidiũ enim totius quod prius ſubtrahebatur maius eſt ſecundum quantitatem abſolutam: quam dimidium dimidij, licet eadem proportio maneat: hoc autem in diminutione, qua bonum per malum diminuitur, nequaquam poteſt accidere: nam quanto bonum magis per malum fuerit diminutum, erit infirmius, & ſic per malum magis diminui poterit: rurſuſque malum ſequens contingit eſſe æquale vel maius priore. vnde non ſemper ſecundo ſubtrahetur à bono per malum minor boni quantitas proportione ſeruata eadẽ. Eſt igitur dicendũ vt ex præmiſſis manifeſtum eſt, quod malum totaliter bonum cui oppoſitum eſt, tollit: ſicut cæcitas viſum, oportet autem quod remaneat bonum quod eſt mali ſubiectum: quod quidem inquantum ſubiectum eſt, habet rationem boni, ſecundum quod eſt potentia ad actum boni quod priuatur per malum: quanto igitur minus fuerit in potentia ad illud bonum, tanto minus erit bonum. Subiectum autem fit minus potentia ad formam, non quidem per ſolam ſubtractionem alicuius partis ſubiecti per hoc quod aliqua pars potentiæ ſubtrahatur: ſed per hoc quod potentia impeditur per contrarium actum, ne in actum formæ exire poſſit, ſicut ſubiectum tanto minus eſt in potentia frigidum, quanto in eo calor magis augetur. Diminuitur igitur bonum per malum magis opponendo contrarium quam de bono aliquid ſubtrahendo, quod etiam conuenit his quæ dicta ſunt de malo & infra dicentur: malum enim ſemper incidit præter intentionem agentis, quod ſemper intendit aliquod bonum, ad quod ſequitur excluſio alterius boni quod eſt ei oppoſitum: quanto igitur illud bonum ad quod præter intentionem agentis ſequitur malum magis multiplicatur, tanto potentia ad bonum contrarium magis diminuitur: & ſic magis per malum dicitur diminui bonum. Hæc igitur diminutio boni per malum non poteſt in naturalibus in infinitum procedere nam formæ naturales, & virtutes omnes terminatæ ſunt, & perueniunt ad aliquem terminum vltra quem porrigi non poſſunt, vt ſupra dictum eſt: non poteſt igitur neque forma contraria, neque virtus contrarij agentis in infinitum augeri, vt ex hoc ſequatur in infinitũ diminutio boni per malum. In moralibus autem poteſt iſta diminutio procedere, nam intellectus & voluptas in ſuis actibus terminos non habent: poteſt enim intellectus intelligendo procedere in infinitum. Vnde mathematicæ numerorum ſpecies, & figurarum infinitæ dicuntur: & ſimiliter voluntas in volendo in infinitum procedit, qui enim vult furtum committere, poteſt iterum velle & aliud committere: & ſic in infinitum: quanto autem voluntas magis in fines indebitos tendit, tanto difficilius recidit ad proprium & debitum finem, quod patet in his in quibus per prauam conſuetudinem iam eſt habitus vitiorum inductus: in infinitum igitur per malum moris bonum naturalis aptitudinis diminui poteſt: numquam tamen totaliter tolletur, ſed ſemper naturam remanentem comitatur.

Ad ſecundum dicendum, quod bonum quod opponitur malo totaliter tollitur: ſed alia bona non totaliter tolluntur. p.p.ad 1.

Ad tertium dicendum, quod habilitas prædicta eſt media inter ſubiectum & actum: vnde ex ea parte qua attingit actum, diminuitur per malum: ſed ex ea parte qua tenet ſe cum ſubiecto remanet: licet autem illa habilitas ſit quoddam finitum, diminuitur tamen in infinitum, non per ſe ſed per accidens, ſecundum quod contrariæ diſpoſitiones etiam in infinitum augentur, vt dictum eſt. ad 2.&3.

Ad quartum patet ex dictis. in c.&ad 3.

ARTICVLVS V.

Vtrum bonum ſit cauſa mali.

Videtur quod bonum non ſit cauſa mali: dicit enim Dionyſ. quod boni eſt ſaluare & producere: ſed malum eſt corruptio quædam, ergo mali cauſa bonum non eſt. 2.d.34 q.1 pr arg.1.

2 Præterea vnum oppoſitorum non eſt cauſa alterius niſi per accidens, ſicut frigidum quodammo- arg.2.p.p.q. 49.a.1.arg.2.

do calefacit vt in 8. phyſ. dicitur: ſed malum non tantum habet cauſam per accidens, ſed per ſe, quia quod eſt per accidens vt in paucioribus eſt: malum autem videtur eſſe vt in pluribus, ergo oportet quod cauſa mali non ſit bonum.

p. p. arg. 1. q. de mal. a. 3 arg. 5. & 6. 3 Præterea effectus deficiens non procedit niſi à cauſa deficiente: ſed malum ſi cauſam habeat eſt effectus deficiens, ergo habet cauſam deficientem. Sed omne deficiens malum eſt: ergo cauſa mali non eſt niſi malum. Sed dicendum quod ille defectus qui præexiſtit in bono ſecundum quod eſt cauſa mali non eſt malum in actu, ſed defectibilitas ſiue potentia ad defectum.

q. de ma. a. g 7. 4 Contra Philoſ. dicit in 2. phyſ. quod cauſæ ſecundum potentiã comparantur effectibus ſecundum potentiam, & cauſæ ſecundum actum comparantur effectibus ſecundum actum: Ex hoc ergo quod eſt aliquis potens deficere, non eſt cauſa defectus in actu, quod eſt malum in actu

arg 9. 5 Præterea omne bonum inquantum eſt creatum eſt potens deficere. Si ergo bonum inquantum eſt potens deficere eſt cauſa mali, ſequitur quod bonum inquantum eſt creatum ſit cauſa mali: ſed ſemper bonum creatum manet creatum, ergo ſemper erit cauſa mali, quod eſt inronueniens Sed dicendum quod bonum eſt cauſa mali, ſed tantum per accidens.

arg 14. 6 Contra actio agentis per accidens attingit ad effectum, ſicut actio effodientis ſepulchrum attingit ad theſaurum inuentum. ſi ergo bonum eſt cauſa mali per accidens, ſequitur quod actio boni pertingit ad ipſum malum, quod videtur inronueniens.

arg 16. 7 Præterea omnis cauſa per accidens reducitur ad cauſam per ſe: ſi ergo malum habeat cauſam per accidens, videtur ſequi quod malum haberet cauſam per ſe.

arg. 18. 8 Præterea natura eſt ſemper cauſa per ſe eorum quæ naturaliter fiunt, vt dicitur 2. phyſ. ſed aliqua mala fiunt naturaliter, ſcilicet corrumpi & ſeneſcere, vt dicitur 5. phyſ. ergo non eſt dicendum quod bonum cauſa mali per accidens ſit.

arg 19. 9 Præterea. Bonum eſt actus & potentia, ſed neutrum eſt cauſa mali: nam forma quæ eſt actus priuatur per malum, bonum autem quod eſt potentia, ſe habet ad vtrumque ſcilicet ad bonum & ad malum, ergo nullum bonum eſt caoſa mali.

arg. 2. ſed contra. Sed contra eſt quod dicit Dionyſ. 4. c. de di. no. quod omnium malorum principium & finis, eſt bonum.

2. d. 34 ad annib. a. 1. arg 1 ſed contra 3. c. g. c. 10 rat. 1. ibid. arg. 2. ſed c. 1 Præterea nihil eſt cauſa niſi ſecundum quod aliquo modo influit vel agit, ſed malum non agit, niſi in virtute boni, vt dicit Dionyſ. ergo malum non poteſt eſſe cauſa mali niſi virtute boni.

2 Præterea omnis cauſa diffundit ſe ipſam in effectum: hoc autem pertinet ad rationem boni, nam bonum eſt diffuſiuum ſui ipſius, ergo nihil poteſt eſſe cauſa mali niſi bonum

1 c. g c. 10. rati. 1. 3 Præterea quod non eſt, non eſt vllius cauſa: omnem igitur cauſam oportet eſſe ens aliquod: a. 1 c. malum autem non eſt ens aliquod, vt probatum eſt: malum igitur non poteſt eſſe alicuius cauſa: oportet igitur ſi ab aliquo cauſatur malum, quod illud ſit bonum.

3. c. g rati. 4. 4 Præterea omnis cauſa vel eſt materia, vel forma, vel agens, vel finis: malum autem non poteſt eſſe neque materia neque forma: oſtenſum eſt enim ſupra quod tam ens actu quam ens in potentia eſt bonum, ſimiliter non poteſt eſſe agens, cum vnumquodque agat ſecundum quod eſt actu, & formam habet. Neque etiam poteſt eſſe finis cum ſit præter intentionem, vt infra dicetur, malum igitur non poteſt eſſe alicuius cauſa: ſi igitur aliquid ſit cauſa mali, oportet quod ſit à bono cauſatum.

Reſpondeo dicendum, quod cauſa mali eſt bonum, eo modo quod malum cauſam habere poteſt: Sciendum eſt enim quod malum cauſam per ſe habere non poteſt. Quod quidem tripliciter apparet. Primo quidem quia quod per ſe cauſam habet eſt intentum à ſua cauſa: quod enim prouenit præter intentionem agentis, non eſt effectus per ſe, ſed per accidens, ſicut effoſſio ſepulchri per accidens eſt cauſa inuentionis & theſauri, cum prouenit præter intentionem fodientis ſepulchrum. Malum autem inquantum huiuſmodi, non poteſt eſſe intentum nec aliquo modo volitum, vel deſideratum, quia omne appetibile habet rationem boni, cui opponitur malum inquantum huiuſmodi. Vnde videmus quod nullus facit aliquod malum niſi intendens aliquod bonum, vt ſibi videtur, ſicut latroni bonum videtur quod furetur, & propter hoc furatur. Vnde relinquitur quod malum non habet cauſam per ſe. Secundo idem apparet ex eo quod omnis effectus per ſe habet aliqualiter ſimilitudinem ſuæ cauſæ, vel ſecundum eandem rationem, ſicut in agentibus vniuocis: vel ſecundum deficientem rationem, ſicut in agentibus æquiuocis: omnis enim cauſa agens agit ſecundum quod actu eſt, quod pertinet ad rationem boni. Vnde malum ſecundum quod huiuſmodi non aſſimilatur cauſæ agenti ſecundum id quod eſt agẽs. Relinquitur ergo quod malum non habeat cauſam per ſe. Tertio idem apparet ex hoc quod omnis cauſa per ſe habet certum & determinatum ordinem ad ſuum effectum: quod autem fit ſecundum ordinem non eſt malum, ſed malum accidit in prætermittendo ordinem. Vnde malum ſecundum quod huiuſmodi non habet cauſam per ſe: oportet tamen quod malum aliquo modo cauſam habeat. Manifeſtum eſt enim quod cum malum non ſit aliquid per ſe exiſtens, ſed ſit aliquid inhærens vt priuatio (quæ quidem eſt defectus eius quod natum eſt ineſſe, & non ineſt) quod eſſe malum non naturaliter ineſt cui ineſt, ſi enim aliquis defectus eſt alicui rei naturaliter non poteſt dici quod ſit malum eius, ſicut non eſt malum homini non habere alas nec lapidi non habere viſum quia eſt ſecundum naturam: omne autem ens quod non naturaliter ineſt alicui, oportet habere aliquam cauſam, non enim aqua calida eſſet, niſi ab aliqua cauſa. Vnde relinquitur quod omne malum habet aliquam cauſam: ſed per accidens ex quo per ſe cauſam habere non poteſt Omne autem quod eſt per accidens reducitur ad id quod eſt per ſe: ſi autem malum non habeat cauſam per ſe, vt oſtenſum eſt, relinquitur quod ſolum bonum habet cauſam per ſe. Nec poteſt per ſe cauſa boni eſſe niſi bonum, cum cauſa per ſe cauſet ſibi ſimile. Relinquitur ergo quod cuiuſlibet mali, bonum ſit cauſa per accidens. contingit autem & malum quod eſt defectiuum bonum, eſſe cauſam mali: ſed tamen oportet deuenire ad hoc quod prima cauſa mali non ſit malum, ſed bonum. Eſt ergo duplex modus quo malum cauſatur ex bono, vno modo bonum eſt cauſa mali inquantum eſt deficiens, alio modo inquantum eſt per accidens agens. Quod quidem in rebus naturalibus de facili apparet, huius enim mali quod eſt corruptio aquæ, cauſa eſt virtus ignis actiua. Quæ quidem non principaliter intendit & per ſe, non eſſe aquæ, ſed principaliter intendit formam ignis inducere in materiam cui coniungitur ex neceſſitate non eſſe aquæ, & ſic per accidens eſt quod ignis faciat aquam non eſſe. Huius vero mali quod eſt monſtruoſitas partus,

q. de mal. a. 3 c. 1. c. g. c. 10 2. d. 34. q. 1. a. 3. 1. c. & 11 a ſcript. a. 1. c. p. p. q. 49. a. 1. c. olio. de di. no c. 4 l. 22.

Digitized by Google

cauſa eſt virtus deficiens in ſemine: ſed ſi quæratur cauſa huius defectus quod eſt malum ſeminis, erit deuenire in aliquod bonum quod eſt cauſa mali per accidens, & non inquantum eſt deficiens. Huius enim defectus qui eſt in ſemine cauſa eſt aliquod principium alterans quod inducit qualitatem contrariam qualitati quæ requiritur ad bonam diſpoſitionem ſeminis. Cuius alterantis virtus quanto fuerit perfectior tanto hanc qualitatem contrariam magis inducet, & per conſequens defectum ſeminis conſequentem. Vnde malum ſeminis non cauſatur ex bono, inquantum eſt deficiens: ſed cauſatur ex bono inquantum eſt perfectum, ſed per accidens. In voluntarijs autem quodammodo ſimiliter ſe habet: ſed non quantum ad omnia. Manifeſtum eſt enim quod delectabile ſecundum ſenſum mouet voluntatem adulteri, & afficit eam ad delectandum tali delectatione, quæ excludit ordinem rationis, & legis diuinæ quod eſt malum morale, ſi ergo ita eſſet quod voluntas ex neceſſitate reciperet impreſſionem delectabilis allicientis, ſicut ex neceſſitate corpus naturale recipit impreſſionem agentis, omnino idem eſſet in voluntariis & naturalibus. Non eſt autem ſic, quia quantumcumque exterius ſenſibile alliciat, in poteſtate tamen voluntatis eſt recipere vel non recipere. Vnde mali quod accidit ex hoc quod recipit, non eſt cauſa ipſum delectabile mouens: ſed magis ipſa voluntas. Quæquidem eſt cauſa mali ſecundum vtrumque prædictorum modorum, ſcilicet & per accidens, & inquantum eſt deficiens: per accidens quidem inquantum voluntas fertur in aliquid quod eſt bonum ſecundum quid, ſed habet coniunctum quod eſt ſimpliciter malum: ſed vt bonum deficiens inquantum in voluntate oportet præconſiderare aliquem defectum ante ipſam electionem per quam eligit ſecundum quid bonum, quod eſt ſimpliciter malum, quod ſic patet. In omnibus enim quorum vnum debet eſſe regula & menſura alterius, bonum in regulato & menſurato eſt, ex hoc quod regulatur & conformatur regulæ & menſuræ: malum vero ex hoc quod eſt non regulari vel menſurari: ſi ergo ſit aliquis artifex qui debeat aliquod lignum recte incidere, ſecundum aliquam regulam, ſi non recte incidat, quod eſt male incidere, hæc mala inciſio cauſabitur ex hoc defectu, quod artifex ibit ſine regula & menſura. Similiter delectatio & quod libet aliud in rebus humanis eſt menſurandum & regulandum ſecundũ regulam rationis, vnde non vti regula rationis & legis diuinæ præ intelligitur in voluntate ante inordinatam electionem. Huiuſmodi autem quod eſt non vti regula prædicta, non oportet aliquam cauſam quærere, quia ad hoc ſufficit ipſa libertas voluntatis per quam poteſt agere vel non agere, & hoc ipſum quod eſt non attendere actu ad talem regulam in ſe conſideratam non eſt malum, nec culpæ nec pœnæ: quia anima non tenetur nec poteſt attendere ad huiuſmodi regulam ſemper in actu: ſed ex hoc accipit primo rationem mali, puta culpæ, quod ſine actuali conſideratione regulæ procedit ad huiuſmodi electionem. Sicut artifex non peccat in eo quod non ſemper tenet menſuram, ſed ex eo quod non tenens menſuram procedit ad incidendum: & ſimiliter malum voluntatis quod dicitur culpa, non eſt in hoc quod actu non attendit ad regulam rationis, ſed ex quod non habens regulam vel menſuram huiuſmodi procedit ad eligendum: eſt tamen defectus aliquis, at qui eſt negatio ſola.

d 34 q.1.a. 1 ad. 3 Ad primum ergo dicendum, quod boni effectus per ſe eſt ſaluare & producere: ſed etiam corruptio & priuatio poteſt eſſe per accidens effectus boni vt dictum eſt. Ibid ad 2 d. p ad 3 3.e. g.c. 10. rati. 4.

Ad ſecundum dicendum, quod bonum non eſt cauſa mali niſi per accidens, vt dictum eſt. Hoc autem accidens in naturalibus poteſt eſſe, & ex parte agentis & ex parte effectus. Ex parte quidem agentis, ſicut cum agens patitur defectum virtutis, ex quo ſequitur quod actio ſit defectiua, & effectus deficiens, vt cum virtus membri digerentis eſt debilis, ſequitur imperfecta decoctio, & humor indigeſtus, quæ ſunt quædam mala naturæ. Accidit autem agenti inquantum eſt agens quod defectum virtutis patiatur, non enim agit ſecundum quod deficit ei virtus, ſed ſecundum quod habet aliquid de virtute, ſi enim penitus virtute careret, omnia non ageret. Sic igitur malum cauſatur per accidens ex parte agentis, inquantum agens eſt deficientis virtutis propter quod dicitur quod malum non habet cauſam efficientem, ſed deficientem: quia malum non ſequitur ex cauſa agente niſi inquantum eſt deficientis virtutis, & ſecundum hoc non eſt efficiens. In idem autem redit ſi defectus actionis & effectus, proueniat ex defectu inſtrumenti vel cuiuſcumque alterius quod requiritur ad actionem agentis: ſicut cum virtus motiua producit claudicationem propter tibiæ curuitatem. Vtrumque enim agens agit & virtute & inſtrumento. Ex parte vero effectus, malum ex bono cauſatur per accidens, tum ex parte materiæ effectus, tum ex parte ipſius formæ: ſi enim materia ſit indiſpoſita ad recipiendam impreſſionem agentis, neceſſe eſt defectũ ſequi in effectu, ſicut cũ monſtruoſi partus ſequuntur propter materiæ indigeſtionẽ. Nec hoc imputatur ad aliquem defectũ agentis, ſi materiam indiſpoſitam non tranſmutat ad actũ perfectum: vnicuique enim agenti naturali eſt virtus determinata, ſecundum modum ſuæ naturæ, quam ſi non excedat, non propter hoc erit deficiens in virtute, ſed tunc ſolum quando deficit à menſura virtutis ſibi debitæ per naturam. Ex parte autem formæ effectus, per accidens malum incidit, inquantum formæ alicui de neceſſitate adiungitur priuatio alterius formæ; vnde ſimul cum generatione vnius rei neceſſe eſt alterius rei ſequi corruptionem: ſed hoc malum non eſt malum effectus intenti ab agente, ſicut in præcedentibus patet, ſed alterius. Sic igitur in naturalibus patet quod malum per accidens tantum cauſatur à bono. Eodem autem modo & in artificialibus accidit. Ars enim in ſua operatione imitatur naturam, & ſimiliter peccatum in vtraque inuenitur. In moralibus autem non ſic omnino, vt ex dictis patet. 1.d.sd 1.

Ad id vero quod dicitur in obiectione quod id quod eſt per accidens, eſt vt in paucioribus, malum vero contingit vt in pluribus, dicendum quod bonum in toto vniuerſo contingit vt in pluribus, malum autem vt in paucioribus: plures enim ſunt partes vniuerſi, in quibus malum naturæ accidere non poteſt, ſcilicet ſuperiora corpora, quam illæ in quibus malum naturę accidit, ſcilicet inferiora corpora, in quibus etiam malum naturæ, vt in paucioribus eſt, quia cauſæ naturales non deficiunt à ſuis ordinatis effectibus, niſi in minori parte. ſimiliter eſt etiam in voluntarijs, ſi accipatur completa cauſa, quæ eſt voluntas per habitum perfecta, quia hæc ab actu virtutis, vt in minori parte deficit: voluntas autem nondum per habitum perfecta, eſt incompleta cauſa, quæ ſe ad vtrumlibet habet, & ſicut mala pluribus modis contingunt quam bona, ita in pluribus flectitur in mala, quam in perfecte bona. In nullo enim voluntas hoc modo deficit, vt ſaltem

in aliqua bona non conuertatur, quia malum ſi perfectum ſit ſeipſum deſtruit, vt in 4. Eth. dicitor.

q. da mal. ad 6. Ad tertium dicendum, quod aliquod bonum eſt cauſa mali inquantum eſt deficiens: non tamen hoc ſolummodo bonum eſt cauſa mali, ſed etiam quodammodo bonum non inquãtum deficiens eſt cauſa mali per accideus. Sed in voluntarijs cauſa mali, quod dicitur peccatum, eſt voluntas deficiens: ſed ille defectus non habet rationem nec culpæ nec pœnæ, ſecundum quod præintelligitur peccato, ſicut expoſitum eſt. Nec huiuſmodi defectus oportet aliam cauſam quærere, vnde non oportet procedere in infinitum. ſi ergo dicatur quod bonum inquantum eſt deficiens eſt cauſa mali: ſi ly inquantum deſignet aliquid præexiſtens, ſic non eſt vniuerſaliter verum, ſi autem deſignet concomitantiam, ſic verum eſt vniuerſaliter, quia omne quod cauſat malum eſt deficiens, id eſt defectum cauſans, ſicuti ſi diceretur quod omoe calefaciens calefacit inquantum eſt calefaciens.

ad 7. Ad quartum dicendum, quod bonum inqoantum haber aptitudinem ad deficiendum, non eſt ſufficiens cauſa defectus quod ſit malum in actu: ſed inquantum habet aliquem defectum in actu ſicut etiam in voluntate expoſitum eſt. Quamuis etiam non ſit neceſſarium quod habeat qualemcunque defectum ad hoc quod ſit cauſa mali, quia etiamſi non ſit deficiens, poteſt eſſe per accidens

ad 9. caoſa mali.

Ad quintum dicendum, quod bonum ex hoc quod eſt creatum aliquo momodo poreſt deficere illo defectu ex quo malum voluntarium procedit: quia ex hoc ipſo quod eſt creatum, ſequitur quod ipſum ſit ſubiectum alteri ſicut regulæ & menſuræ. Si autẽ ipſum eſſet ſua regola & mẽſura, non poteſt ſine regula ad opus procedere. Propter hoc Deus qui eſt ſua regula peccare non poteſt: ſicut nec artiſex peccare poſſet in inciſione ligni, ſi ſua manus regola eſſet.

ad 14. Ad ſextum dicendum, quod cauſa per accidens dicitur aliqoid alicuius dopliciter: vno modo ex parte cauſæ, ſicut cauſa domus per ſe eſt ædificator, cui accidit eſſe muſicum, & ſic moſicum eoi accidit cauſa per ſe dicitur per accidens cauſa domus: alio modo ex parte effectus, vt ſi dicatur quod ædificator eſt cauſa domus per ſe: cauſa autẽ alicuius quod accidit domui eſt per accidens, ſicut quod domus ſit fortunata vel inſortunata, hoc eſt quod alicui in domo facta accidat bene vel male. Cum ergo dicitur quod bonum eſt cauſa mali per accidens, intelligen-

a loquitur de bono quod non deficit vide in c. art. dum eſt ſecundum accidens quod accidit effectui, inquãtum ſcilicet bonum eſt cauſa alicuius boni cui accidit quædam priuatio boni quæ dicitur malom: licet autem aliquando actio cauſæ pertingat ad ipſum effectum, qui eſt per accidens, ſicut effodiens ſepulchrum per ſuam effoſſionem, inuenit theſaurũ. non tamen hoc eſt ſemper verum. Operatio enim ædificatoris non pertingit ad hoc qood habitanti in domo, bene vel male accidat, & ſic dico quod actio boni non pertingit ad malũ cauſatum. propter quod Dionyſ. dicit 4 ca. de di. no. quod malum non ſolum eſt præter intentionem, ſed etiam præter viam, quia motus per ſe non terminator ad malum.

ad 16. Ad ſeptimum dicendum. quod ſicut per accidens quod eſt ex parte cauſæ reducitur ad cauſam per ſe agentem: ita per accidens quod eſt ex parte effectus reducitur ad alium effectum per ſe. Malum vero cum ſit effectus per accideos reducitur ad bonum cui coniungitur, quod eſt effectus per ſe.

Ad octauum dicendum, quod corruptio dicitur ad 8 mutatio naturalis, non ſecundum naturam particularem eius qood corrumpitur, ſed ſecundum naturam vniuerſalem quæ mouet ad generationem vel corruptionem: ad generationem quidem propter ſe: ad corruptionem autem inquantum generatio ſine corruptione eſſe non poteſt. Et ſic non eſt per ſe & principaliter intenta corruptio, ſed generatio tantum.

Ad nonum dicendum quod cauſa mali per accidens non eſt bonum quod priuatur per malum, neque bonum quod ſubſternitor malo: ſed bonum quod eſt agens, quod inducendo vnam formam priuat aliam. ad 19.

ARTICVLVS V.

Vtrum malum ſit præter intentionem in rebus. Et vtrum malum poſſit eſſe cauſa.

Videtor quod malum non ſit præter intentionem in rebus: quod enim accidit præter intentionem agentis dicitor eſſe fortuitum & cauſale & in paucioribus accidens: malum autem fieri non dicitur, fortuitum & caſuale, neque vt in paucioribus accidens, ſed ſemper vel in pluribus: in naturalibus enim ſemper generationi corruptio adiongitur, in agentibus etiam per voluntatem, in pluribus defectus accidit, cum difficile ſit ſecundum virtutem agere, ſicut attingere centrum in circulo: vt dicit Ariſtoteles in 2. Eth. non igitur videtur malum eſſe proueniens præter intentionem. 3. c. g. c. 14. rati. 1.

2 Præterea Ariſtoteles in 3. Eth. expreſſe dicit quod malitia eſt voluntariom, & probat per hoc quod operatur aliquis iniuſta voluntarie; irrationabile autem eſt operantem voluntarie iniuſta, non velle iniuſtum eſſe, & voluntarie ſtuprantem non velle incontinentem eſſe, & per hoc etiam legiſlatores puniunt malos, quaſi voluntarie operantes mala; non videtur igitur malum præter voluntatem eſſe. rati. 2.

3 Præterea omnis motus naturalis habet finem intentum à natura: corruptio autem eſt mutatio naturalis, ſicut & generatio, finis igitur eius, qui eſt priuatio habens rationem mali, eſt intentus à natura ſicut etiam forma & bonum, quæ ſunt generationis finis. rati. 3.

Sed contra quod ex actione conſequitur, diuerſum ab eo qood erat in intentione ſiue intentum ab agente, manifeſtum eſt præter intentionem accidere: malum autem diuerſum eſt à bono, quod intendit omne agens eſt igitur malom præter intentionem eueniens. 3. c. 2. c. 4. rati. 3.

Videtur quod malum nullo modo poſſit eſſe cauſa: vnumquodque enim eſt cauſa inquantum eſt actu, quod autem eſt actu eſt ens, ſed malum non eſt ens, vt ſupra dictum eſt, ergo. a. 1. c.

2 Præterea malom non poteſt eſſe cauſa niſi mali: at mali cauſa vt ſupra dictum eſt, eſt bonum & non malum, ergo malum nullo modo poteſt eſſe ſine cauſa. a. præced. c.

Sed contra; Malum eſt priuatio quædam, vt ex prædictis patet: priuatio autem eſt principium per accidens in rebus mobilibus, ſicut materia & forma per ſe; malum igitur eſt aliquo modo alicuius cauſa ſcilicet per accidens. 1. c. g. c. 14. rati. 2.

Reſpondeo, ad primam quæſtionem dicendum quod malum non eſt in rebus niſi præter intentioné quod ad præſens triplici ratione manifeſtari poteſt; Primo, quia defectus in effectu & actione conſequi- ibidem.

tur aliquem defectum in principijs actionis: ſicut ex aliqua corruptione ſeminis ſequitur partus monſtruoſus: & ex curuitate cruris ſequitur claudicatio: agens autem agit ſecundum quod habet de virtute actiua, non ſecundum id quod defectum virtutis patitur, ſecundum autem quod agit ſic intendit finem: intendit igitur finem correſpondentem virtuti: quod igitur ſequitur reſpondens defectui virtutis, erit præter intentionem agentis: hoc autem eſt malum: accidit igitur malum præter intentionem. Secundo quia ad idem tendit motus mobilis & motio mouentis: mobile autem tendit per ſe ad bonum: ad malum autem per accidens, & præter intentionem, quod quidem maxime in generatione & corruptione apparet: materia autem cum eſt ſub vna forma, eſt in potentia ad formam aliam, & priuationem formæ iam habitæ: ſicut cum eſt ſub forma aeris, eſt in potentia ad formam ignis, & priuationem formæ aeris: & ad vtrumque tranſmutatio materiæ terminatur ſimul: ad formam quidem ignis ſecundum quod generatur ignis: ad priuationem autem formæ aeris, ſecundum quod corrumpitur aer: non autem intentio & appetitus materiæ, eſt ad priuationem, ſed ad formam: non enim tendit ad impoſſibile, eſt autem impoſſibile materiam ſub priuatione tantum eſſe: eſſe vero eam ſub forma eſt poſſibile: igitur quod terminetur ad priuationem eſt præter intentionem: terminatur autem ad eam inquantum peruenit ad formam quam intendit: quam priuatio alterius formæ de neceſſitate conſequitur: tranſmutatio ergo materiæ in generatione & corruptione per ſe ordinatur ad formam: priuatio vero conſequitur præter intentionem: & ſimiliter oportet eſſe in omnibus motibus: & ideo in quolibet motu eſt generatio & corruptio ſecundum quid: ſicut cum aliquid alteratur de albo in nigrum, corrumpitur album & fit nigrum: bonum autem eſt, ſecundum quod materia eſt perfecta per formam, & potentia per actum proprium: malum autem ſecundum quod eſt priuata actu debito: omne igitur quod mouetur tendit in ſuo motu peruenire ad bonum: peruenit autem ad malum præter intentionem: igitur cum omne agens & mouens intendat ad bonum, malum prouenit præter intentionem agentis. Tertio quia in agentibus per intellectum & æſtimationem quamcumque, intentio ſequitur apprehenſionē: in illud enim tendit intentio, quod apprehenditur vt finis: ſi ergo perueniatur ad aliquod quod non habet ſpeciem apprehenſam, erit præter intentionem ſicut ſi aliquis intendat comedere mel, & comedat fel, credens illud eſſe mel, hoc erit præter intentionem: ſed omne agens per intellectū intendit aliquid, ſecundum quod accipit illud ſub ratione boni: ſi ergo illud non ſit bonum, ſed malum hoc erit præter intentionem: agens igitur per intellectum, non operatur malum, niſi præter intentionem: cum igitur tendere ad bonum ſit commune agenti per intellectum & agenti per naturam; malum non conſequitur ex intentione agentis. Vt autem rationum obiectarum manifeſtior fiat ſolutio conſiderandum eſt quod malum conſiderari poteſt, vel in ſubſtantia aliqua, vel in actione. Malum quidem in ſubſtantia aliqua eſt ex eo quod deficit ei aliquid quod natum eſt, & debet habere, ſi enim homo non habet alas, non eſt ei malum: quia non eſt natus eas habere: ſi etiam homo capillos flauos non habet, non eſt malum: quia etſi natus eſt habere, non tamen eſt ei debitum vt habeantur: eſt tamen malum ſi non habet manus, quas natus & debet habere ſi ſit perfectus, quod tamen non eſt malum aui. Omnis autem priuatio ſi proprie & ſtricte accipiatur, eſt eius quod quis natus eſt habere, & debet habere in priuatione igitur ſic accepta eſt ratio mali. Materia autem cum ſit in potentia ad omnes formas, omnes quidem nata eſt habere, nulla tamen eſt ei debita, cum ſine quauis vna earum poſſit eſſe perfecta in actu; quælibet tamen earum eſt debita alicui eorum quæ ex materia conſtituuntur. non poteſt eſſe aqua, niſi habeat formam aquæ: nec poteſt eſſe ignis niſi habeat formam ignis: priuatio igitur huiuſmodi formæ comparata ad materiam, non eſt malum naturæ: ſed comparata ad id cuius eſt forma, eſt malum eius: ſicut priuatio formæ ignis, eſt malum ignis: & quia tam priuationis quam habitus & formæ, non dicuntur eſſe niſi ſecundum quod ſunt in ſubiecto: ſi quidem priuatio ſit malum per comparationem ad ſubiectum in quo eſt, erit malum ſimpliciter; ſin autem, erit malum alicuius, & non ſimpliciter, hominem igitur priuari manu, eſt malum ſimpliciter, materiam autem priuari forma aeris, non eſt malum ſimpliciter, ſed eſt malum aeris: priuatio autem ordinis aut commenſurationis debitæ in actione, eſt malum actionis: & quia cuilibet actioni eſt debitus aliquis ordo: & aliqua commenſuratio, neceſſe eſt vt talis priuatio in actione ſimpliciter malum exiſtat.

Ad primum ergo dicendum, quod eſt præter intentionem, oportet eſſe fortuitum vel caſuale; ſi enim quod eſt præter intentionem, ſit conſequens ad id quod eſt intentum vel ſemper vel ſicut frequenter: non eueniet fortuito, vel caſualiter: ſicut in eo qui intēdit dulcedine vini frui, ſi ex potatione vini ſequatur ebrietas, ſemper vel frequenter, non erit fortuitum nec caſuale, eſſet autem caſuale ſi ſequeretur vt in paucioribus: malum ergo corruptionis naturalis, & ſi ſequatur præter intentionem generantis conſequitur tamen ſemper: nam ſemper formæ vnius eſt adiuncta priuatio alterius: vnde corruptio non euenit caſualiter, neque vt in paucioribus licet priuatio quandoque non ſit malum ſimpliciter, ſed alicuius, vt dictum eſt: ſi autem ſit talis priuatio quæ priuat id quod eſt debitum generato, erit caſuale & ſimpliciter malum, ſicut cum naſcuntur partus monſtruoſi, hoc enim non conſequitur de neceſſitate ad id quod eſt intentum, ſed eſt ei repugnās, cum agens intendat perfectionem generati: malum autem actionis accidit in naturalibus agentibus ex defectu virtutis actiuæ, vnde ſi agens habet virtutem defectiuam hoc malum conſequitur præter intentionem: ſed non erit caſuale, quia de neceſſitate eſt conſequens ad talem agentem: cum talis agens vel ſemper vel frequenter patitur hunc defectum virtutis: erit autem caſuale ſi hic effectus raro talem comitatur. In agentibus autem voluntarijs intentio eſt ad bonum aliquod particulare, ſi debet ſequi actio, nam vniuerſalia non mouent, ſed particularia in quibus eſt actus: ſi igitur illud bonum quod intenditur habeat coniunctam priuationem boni ſecundum rationem, vel ſemper vel frequenter, ſequitur malum morale, non caſualiter, ſed vel frequenter, ſicut patet in eo qui vult vti vino propter dulcedinem, quam dulcedinem conſequitur inordinatio ebrietatis: vnde malum ebrietatis non ſequitur caſualiter: eſſet autem caſuale malum, ſi ad id quod intendit, ſequeretur aliquod peccatum puta ebrietas, vt in paucioribus: ſicut etiam cum quis proijciens ad auem interficit hominem: quod autem huiuſmodi bona aliquis intendat vt in pluribus quibus priuatione boni ſecundū rationē conſequantur: ex hoc prouenit quod plures viuunt ſecundum ſenſum, eo quod ſenſibilia ſunt nobis manifeſta, & magis efficaciter in particularibus in quibus eſt opera-

3.c g.c.6.ad pr.rat.

tio: ad plura aotem talium bonorum ſequitur priuatio boniſacundum rationem.

ad 2. rati. Ad ſecundum dicendom, quod licet malom præter intentionem ſit, eſt tamen voluntarium, licet non per ſe, ſed pet accidens Intentio, enim eſt vltimi finis, quē quis propter ſe vult: voluntas autē eſt etiā eiusquod quis vult propter aliud, etiamſi ſimpliciter nō vellet: ſicut qui proiicit merces in mare cauſa ſalutis, non intendit proiectionem mercium, ſed ſalorem, proiectionem autem vult non ſimpliciter, ſed cauſa ſalutis. Similiter propter aliquod bonum ſenſibile conſequendum vult aliquis facere inordinatam actionem, non intendens inordinationem neqoe volens eam ſimpliciter, ſed propter boe: & ideo hoc modo malitia dicitur voluntaria, ſicut proiectio mercium in mari.

ad 3. rati. Ad tertium dicendum, quod numquam inuenitur mutatio corroptionis, ſine motatione generationis, & per conſequens nec finis corruptionis ſine fine generationis: natura ergo non intendit finem corroptionis ſeorſim à fine generationis: ſed ſimul vtrūqoe. Non enim eſt de intentione naturæ abſoluta, qood non ſit aqua, ſed quod ſit aer, quo exiſtente, non eſt aqua: hoc ergo quod eſt eſſe aerem, intendit natura ſecundum ſe: hoc vero quod eſt non eſſe aquam, non intendit niſi inquantum eſt coniunctum ei quod eſt eſſe aerem: ſic igitur priuationes à natura noo ſuot ſecundum ſe intentæ, ſed ſecundum accidens; formæ vero ſecundum ſe. Patet igitur ea præmiſſis quod illud quod eſt ſimpliciter malum: omnino eſt præter intentionem, in operibus naturæ: ſicut partus monſtruoſi: quod vero non eſt ſimpliciter, ſed alicui malum, non eſt ioteotom à natura ſecundum ſe, ſed ſecundum accidens.

3. c g e. 10. rati. 4. Ad ſecundam quæſtionem Reſpondeo dicendum, quod malum non eſt quidem cauſa per ſe: eſt tamen cauſa per accidens. Er qood non ſit cauſa per ſe patet quidem, quia omnis cauſa vel eſt materia, vel forma, vel agens, vel finis: malum autem non poteſt eſſe neque materia neque forma: oſtenſum eſt enim ſupra quod tam ens actu, quam ens in potentia eſt bonum. Similiter non poteſt eſſe agens, com vnom quodque agat ſecundum quod eſt actu, & formam habet. Neque etiam poteſt eſſe finis, cum ſit præter intentionem, vt dictum eſt: malum

3. c g. c. 14 igitur non poteſt eſſe cauſa per ſe. poteſt tamen eſſe cauſa per accidens; cuius ratio triplex afferri poteſt. Prima eſt quia ſi aliquid eſt cauſa alicuius per ſe: id qood accidit ei eſt cauſa illius per accidens: ſicot album quod accidit ædificatori, eſt cauſa domus per accidens: omne autem malum eſt in aliquo bono: bonum autem omne eſt alicuius aliquo modo cauſa, materia enim eſt qoodammodo cauſa formæ, & qoodammodo è conoerſo: & ſimiliter eſt de agente & fine, vnde non ſequitur proceſſos in infioitū, in cauſis & cauſatis, ſi quodlibet eſt alicuius cauſa, propter circulum inuentum in cauſis & caoſatis, ſecundum ſpecies diuerſas cauſarum: malum igitur eſt per accidens cauſa Secunda eſt quia ea defectu cauſæ ſequitur defectus in effectu: defectos autem in cauſa eſt aliquod malum: non tamen poteſt eſſe cauſa per ſe, qoia res non eſt caoſa per hoc quod eſt deficiens, ſad per hoe quod eſt eos, ſi enim tota deficeret, nollius eſſet cauſa, malom igitot eſt aliqua cauſa per accidens. Tertia eſt quia ſecundum omnes ſpecies cauſarom diſcurrendo inoenitor malum eſſe per accidens cauſa: in ſpecie quidem cauſæ efficientis: quia propter caoſæ agentis deficientem virtutem, ſequitur defectus in effectu & actione. In ſpecie vero cauſæ materialis: quia ex materiæ; indiſpoſitione, cauſatur in effectu defectus; in ſpecie vero cauſæ formalis. quia vni formæ ſemper adiungitur alterius formæ priuatio. In ſpeſie vero cauſæ finalis quia indebito fini adiungitur malum, inquantum per ipſum finis debitus impeditor. Patet igitor qood malum eſt cauſa per accidens, & non poteſt eſſe cauſa per ſe.

Ad primum ergo dicendum, qood ratio procedit de cauſa per ſe. in c.

Ad ſecundum dicendom, quod eſt doplex modos qood malom cauſatur ex bono, vt ſupra dictum eſt vno modo bonum eſt caoſa mali inquantū eſt deficiens, & ſic malum eſt per accidens cauſa mali; ita quod id quod eſt de ratiooe cauſæ, habeat à bono cui adiungitur: alio modo bonum eſt cauſa mali, non quod ſit deficiens in ſe, ſed quia eſt agens per accideos: & ſic bonum eſt cauſa per accidens mali, non primo modo quod dicitur cauſa per accidens: ſed ſecundo modo ſupra relato. a præc q de mal. a. 1. c. quæſt. præced. ad 6.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

Vtrum ſummum bonum ſit cauſa mali.

VIdetur qood ſommum bonum ſit caoſa mali. Quod enim eſt cauſa cauſæ, eſt cauſa cauſati: ſed bonum creatum eſt cauſa mali, vt ſupra probatum eſt: ergo cauſa boni creati eſt cauſa mali: hæc autem eſt Deus, ſummum ſcilicet bonum, ergo ſummum bonom eſt cauſa mali. 1. d. 14 ad Annib q. 1. a. 2. arg. 3.

2 Præterea effectus cauſæ ſecundæ reducitur in cauſam primam. Bonum autem eſt caoſa mali, ergo malum reducitur in cauſam primam ſcilicet Deum ſummum bonum, ergo idem quod prius. p. p. q. 49 a. 2. arg. 1.

3 Præterea ſi bonum eſt caoſa mali aut inquantum eſt bonom, aut inquantum eſt deficiens. Si inquantum bonum, ergo nihil prohibet, ſummom bonum eſſe cauſam mali: ſi autem inquantum eſt deficiens, defectus autem ipſe qooddam malū eſt, ſequitur qood malum eſt cauſa mali, quod eſt contra prædicta, ergo ſummum bonum poteſt eſſe cauſa mali. 2. d. c. arg. 2

4 Præterea ſicut dicitur in 2. phyſ. idem eſt caoſa ſalutis nauis & periculi. Sed Deus eſt cauſa ſalutis omnium rerum. Ergo eſt ipſe cauſa omnis perditionis & mali. p. p. arg. 5.

Sed contra eſt, quod dicit Auguſt. In lib. 83. quæſt. quod Deos non eſt author mali, quia oon aſt cauſa tendendi ad non eſſe.

Reſpondeo dicendum, quod ſicot ex ſopradictis patet, malom quod in defectu actionis conſiſtit, ſemper cauſatur ex defectu agentis. In Deo autem nullus defectos eſt, ſed ſumma perfectio, quia eſt ſuom eſſe, ei autem quod eſt ſuom eſſe nolla de perfectionibus eſſe de eſſe poteſt vt ſupra oſtenſum eſt, vnde malom quod in defectu actionis conſiſtit, vel quod ex defectu agentis cauſatur, oon reducitur in Deum ſicut in cauſam. Sed malum quod in corruptione rerum aliquarom conſiſtit, redocitur in Deum ſicut in cauſam. Et hoe patet tam in naturalibus quam io voloniarijs. Dictum eſt anim quod aliquod agens, inquantum ſua virtute producit aliquam formam, ad quam ſequitur corruptio, & defectus, caoſat ſoa virtute illam corruptionem & defectum. Manifeſtum eſt autem quod forma quam principaliter Deus intendit in rebus creatis, eſt bonum ordinis vniuerſi. Ordo autem vniuerſi requirit vt ſupra dictom eſt, qood quædam ſint quæ deficere poſſint, & interdum deficiant. Et ſic Deus io rebus cauſando bonum ordinis vniuerſi, ex conſequenti & quaſi per accidens, cauſat corruptiones rerom. Quod autem dicitur in Sap. quod Deus mortem non fecit p. p. a. 1 c. q 5. a. 2.

Digitized by Google

ſecit, intelligitur quaſi per ſe intentain. Ad ordinem autem vniuerſi pertinet ordo iuſtitiæ quæ requiritur vt peccantibus pæna inferatur. Et ſecundum hoc Deus eſt author mali quod eſt pæna,

2 d 14. ad Anair. q. 1. a. 2. ad 3. Ad primum ergo dicendum, quod quicquid eſt cauſa cauſæ, inquantum eſt cauſa, eſt cauſa effectus. Bonum autem creatum eſt cauſatum a Deo ſecundum quod eſt bonum. Sed eſt cauſa mali ſecundum quod eſt particulare, & diſtans à perfectione ſummi boni. Hoc autem non eſt in bono creato (ſecundum quod eſt a ſummo bono,) imo hoc haber ſecundum quod eſt ex nihilo. Vnde non ſequitur quod Deus ſit cauſa mali.

p p. ad 2. Ad ſecundum dicendum; quod effectus cauſæ ſecundæ deficientis reducitur in cauſam primam non deficientem, quantum ad id quod habet entitatis & defectionis, non autem quantum ad id quod habet de defectu. Sicut quicquid eſt motus in claudicatione, cauſatur a virtute motiua: ſed quod eſt obliquitatis in ea, non eſt ex virture motiua, ſed ex curuitate cruris. Et ſimiliter quicquid eſt entitatis & actionis in actione mala reducitur in Deum ſicut in cauſam: ſed quod eſt ibi defectus, non cauſatur à Deo, ſed ex cauſa ſecunda deficiente.

2 d. l. c. ad 2. Ad tertium dicendom, quod bonum poteſt eſſe cauſa mali, ex hoc quod eſt particulare bonum: hinc enim haber quod bonum ex eo cauſatum non eſt omnibus conueniens, ſed alicui. Primum autem bonum, id eſt Deus non, eſt particulare bonum, ſed boonum omnis boni, & ideo cauſa mali eſſe non poteſt.

pp. ad 3. Ad quartum dicendum, quod ſubmerſio nauis attribuitur nautæ, vt cauſæ ex eo quod non agit, quod requiritur ad ſalutem nanis. Sed Deus non deficit ab agendo, quod eſt neceſſarium ad ſalutem: Vnde non eſt ſimile.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum detur aliquod ſummum malum quod ſit cauſa cæterorum.

p p q 49. a. 3. arg. 1 a. d. 1. q. 1 a. 1. arg 4. & in p. Videtur quod ſit aliquod ſummom malum quod ſit cauſa cæterorum: contrariorum enim effectuum contrariæ ſunt cauſæ: ſed in rebus inuenitur contrarietas ſecundum quod ſunt bona & mala, ergo ſont contraria principia, vnum boni, aliud mali.

pp. arg. 2. 2. d. 1. arg. 1. 2 Præterea ſi vnom contrariorum eſt in rerum natura: eſt & reliquum vt ſupra oſtenſum, & dicitur in 2 de cœl. & mundo, ſed ſummum bonum eſt in rerum natura, quod eſt cauſa omnis boni, ergo eſt & ſummom malum ei oppoſitum caoſa omnis mali.

p p arg 3. q. 3. de por. a. 6. arg. 14. 3 Præterea ſicut in rebus inuenitur bonum & melius, ita malum & peius: ſed bonum & melius dieuntur per reſpectum ad optimum: Ergo malum & peius dicuntur per reſpectum ad aliquod ſummum malum.

p p arg. 4. 4 Prçterea omne quod eſt per participationem, reducitur ad illud quod eſt per eſſentiam: ſed res quæ ſunt malæ apud nos non funt malæ per eſſentiam, ſed per participationem: ergo eſt inuenire aliquod ſummum malum, quod eſt malum per eſſentiam & cauſa omnis mali.

rg 1 q de pot arg. 2. & 5. 5 Præterea omne quod eſt per accidens reducitur ad illud quod eſt per ſe: ſed bonum eſt cauſa mali per accidens, ergo oportet ponere ſommom malum, quod ſit caoſa malorum per ſe: Neque poteſt dici quod malum non habeat caoſam per ſe, ſed per accidens tantum, quia ſequeretur quod malum non eſſet vt in pluribus, ſed vt in paucioribus.

6 Præterea malum effectus ſedocitur ad malum cauſæ; quia effectos deficiens eſt à cauſa deficiente: ſicut ſupra dictum eſt: ergo oportet ponere vnom primum malum, quod ſit cauſa omnis mali. arg. 6.

Sed contra, ſummum bonum eſt cauſa omnis entis, vt ſupra oſtenſum eſt, ergo non poteſt eſſe principium oppoſitum. p. p. arg ſed contr.

2 Præterea ſummum malum oportet eſſe abſque conſortio omnis boni: ſicut & ſummum bonum eſt quod eſt omnino ſeparatum à malo: non poteſt autem eſſe aliquod malum omnino ſeparatum à bono: cum oſtenſum ſit quod malum fundatur in bono, ergo nihil eſt ſumme malum. 3. c. g. c. 15. rat. 1.

3 Præterea ſi aliquid eſt ſumme malum, oportet quod per eſſentiam ſuam ſit malum: ſicut & ſumme bonum eſt quod per eſſentiam ſuã bonum eſt. Hoc autem eſt impoſſibile, cum malum non habeat aliquam eſſeotiam vt ſupra probatum eſt: impoſſibile eſt igitur ponere ſummum malum quod ſit malorum principium. 3. c g rat. 2. a. 1. e.

4 Præterea illud quod eſt primum principium non eſt ab aliquo cauſatum: omne autem malum cauſatur à buno, vt oſtenſum eſt, non eſt igitor malum primum principium. 3 c g. rat 5. a 5. c.

5 Præterea malum non agit niſi in virtute boni, vt ſupra oſteuſum eſt, primum autem principium agit virtute propria: malum igitur non poteſt eſſe primum principium. 3 c. g. rat. 4. a. 5. e.

6 Præterea cum id quod eſt per accidens ſit poſterius eo quod eſt per ſe impoſſibile eſt quod ſit primum id quod eſt per accidens: malum autem non [illegible] niſi per accidens, & prçter intentionem; vt [illegible] batum eſt, impoſſibile eſt igitur quod malum ſit [illegible] principium. 3. c. g. rat. 5 a. 6. c.

7 [Pr]æterea omne malum haber caoſam per accidens vt probatum eſt, primum autem principium, non haber cauſam neque per ſe, neque per accidens, [ma]lum igitur non poteſt eſſe primum principium in aliquo genere. artic. præc. 3. c. g. rat. 6.

8 Præterea cauſa per ſe eſt prior cauſa per accidens: ſed malum non eſt cauſa niſi per accidens, vt oſtenſum eſt: malum igitur non poteſt eſſe primum principium in aliquo genere. rat 7. a 6 quæſt. 2

Reſpondeo dicendom, quod ex prędictis patet, non eſſe vnum primum principium malorum, ſicut eſt vnum primum principium bonorum. Primo quia [pr]imum bonorum principium, eſt ſummom & perfectum bonum, quod prçhabet in ſe omnem bonitatem. Summum autem malum eſſe non poteſt: quia, vt ſopra oſtenſum eſt, & ſi malum ſemper diminuat bonum, numqoam tamen illud poteſt totaliter conſumere, & ſic ſemper remanente bono, non poteſt eſſe aliquid integre & perfecte malum. Propter quod Philoſophus dicit io quarto Eth. quod ſi malum integrum ſit, ſeipſum deſtruet. Quia deſtructo omni bono, quod reqoiritur ad integritatem mali ſobtrahitor etiam ipſom malum. Secundo qoia ratio mali repugnat rationi primi principij, & quia malum cauſatur ex bono, vt ſupra oſtenſum eſt. Qui autem poſuerunt duo principia prima, vnom bonum, & alterum malum ex eadem radice in hunc errorem inciderunt, ex qua & aliæ extraneæ poſitiones antiquorum ortum habuerunt. Qoia ſcilicet non conſiderauerunt cauſam vniuerſalem totius entis, ſed particolares tantom cauſas particulatium effectuum Propter hoc enim ſi p p. a 3. c. a. d 1 q. 1. a. 1. c. & in 2. ſcrip a. 1. c. 3. 1 de por a. 6. c. 3. c. g c. 15.

inuenerunt aliquid eſſe nociuum alicui rei per virtutem ſuæ naturæ, æſtimauerunt naturam illius rei eſſe malam. Puta ſi quis dicat naturam ignis eſſe malam, quia combuſſit domum alicuius pauperis. Iudicium autem de bonitate alicuius rei, non eſt accipiendum, ſecundum ordinem ad aliquid particulare, ſed ſecundum ſeipſum, & ſecundum ordinem ad totum vniuerſum, in quo quælibet res ſuum locum ordinatiſſime tenet, vt ex dictis patet. Similiter etiam qui inuenerunt duorum particularium effectuum contrariorum, duas cauſas particulares contrarias neſciuerunt reducere cauſas particulares contrarias in cauſam vniuerſalem communem. Et ideo vſque ad prima principia in cauſis contrarietatem eſſe iudicauerunt. Sed cum omnia contraria conueniant in vno communi, neceſſe eſt in eis ſupra cauſas contrarias proprias inueniri vnam cauſam communem. Sicut ſupra qualitates contrarias elementorum inuenitur virtus corporis cœleſtis. Et ſimiliter ſuper omnia quæ quocumque modo ſunt, inuenitur vnum primum principium eſſendi, vt ſupra oſtenſum eſt.

q.5.s.1.c.

p.p.ad 1.2.d ad 4. Ad primum ergo dicendum, quod contraria conueniunt in genere vno. & etiam conueniunt in ratione eſſendi. Et ideo licet habeant cauſas particulares contrarias, tamen oportet deuenire ad vnam primam cauſam contrariam.

p.p.ad 2.2.d ad 1. Ad ſecundum dicendum, quod priuatio & habitus nata ſunt fieri circa idem; ſubiectum autem priuationis eſt ens in potentia, vt dictum eſt. Vnde cum malum ſit priuatio boni, vt ex dictis patet: illi bono opponitur cui adiungitur potentia, non autem ſummo bono quod eſt actus purus.

p.p.ad 3. q.de po:. ad 14. Ad tertium dicendum, quod vnumquodque intenditur ſecundum propriam rationem; ſicut autem forma eſt perfectio quædam, ita priuatio eſt quædam remotio. Vnde omnis forma, & perfectio, & bonum, per acceſſum ad terminum perfectum attenditur: priuatio autem, & malum per receſſum a termino. Vnde non dicitur malum & peius per acceſſum ad ſummum malum, ſicut dicitur bonum & melius, per reſpectum ad ſummum bonum.

p.p.ad 4. Ad quartum dicendum, quod nullum ens dicitur malum per participationem, ſed per priuationem participationis. Vnde non oportet fieri reductionem ad aliquid quod ſit per eſſentiam malum.

ad 5. Ad quintum dicendum, quod malum non poteſt habere cauſam niſi per accidens, vt ſupra dictum eſt: vnde impoſſibile eſt fieri reductionem ad aliquid quod ſit per ſe cauſa mali. Quod autem dicitur quod malum eſt, vt in pluribus, ſimpliciter falſum eſt, vt ſupra dictum eſt. Nam generabilia & corruptibilia, in quibus ſolum contingit eſſe malum naturæ, ſunt modica pars totius vniuerſi. Et iterum in vnaquaque ſpecie defectus naturæ accidit vt in paucioribus. In ſolis autem hominibus malum videtur eſſe, vt in pluribus, quia bonum hominis ſecundum ſenſum corporis, non eſt bonum hominis in quantum homo, ſed ſecundum rationem. Plures autem ſequuntur ſenſum quam rationem.

ad 6. Ad ſextum dicendum, quod in cauſis mali non eſt procedere in infinitum, ſed eſt reducere omnia mala in aliquam cauſam bonam, ex qua ſequitur bonum per accidens.

QVÆSTIO XXI.

De diuiſione entis in ens reale & rationis.

Poſt conſiderationem de paſſionibus entis, & de iis quæ ſequuntur ad illas conſiderandum eſt de diuiſionibus entis. Erit autem hæc conſideratio partita in ſex partes: primum enim conſiderabimus diuiſionem entis in reale & rationis. Secundo entis realis in ens per ſe & ens per accidens. Tertio entis per ſe in ſubſtantiam & accidens. Quarto entis in actum & potentiam. Quinto in materiale & immateriale, corporeum & ſpirituale. Sexto in creatum & increatum.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR TRIA.

1 *Vtrum ens dicatur æquiuoce an vero analogice de ente reali & rationis.*

2 *Vtrum ens rationis ſit conceptus mentis cui nihil reſpondet in re.*

3 *Vtrum Deus poſſit facere entia rationis.*

ARTICVLVS I.

Vtrum ens dicatur æquiuoce, an vero analogice de ente reali, & rationis.

VIdetur quod ens dicatur æquiuoce de ente reali, & rationis. Philoſophus enim 6. met. in fine à metaphyſica conſideratione reijcit entia rationis; ſed ſi ens eſſet analogum enti reali, & rationis, ad ſcientiam metaphyſicam, vel ad aliquam aliam pertineret conſideratio entium rationis, ſicut ad metaphyſicam ſpectat conſideratio decem generum, quia conueniunt analogice in ente, quod eſt illius ſubiectum. 6.met.l. vlt

2 Præterea vbi nulla eſt ſimilitudo, ibi non poteſt aliquid communiter prædicari, niſi æquiuoce; ſed inter ens reale, & rationis non eſt vlla ſimilitudo, hæc enim eſt participatio eiuſdem formæ; ens autem reale, & rationis non participant eandem formam, vt patet, ergo ens non niſi æquiuoce dicitur de ente reali, & rationis. p c g c.33 q 7 de pot.a.7 arg.4 2.p.

3 Præterea dicit Philoſophus 5. met. t. 17. quod priuatio poteſt ſignificari vt habitus, & vt ens, quia de priuatione dicitur ens æquiuoce; ſed priuatio eſt ens rationis, ergo ens de ente reali, & rationis dicitur æquiuoce. 5.met.l.14

4 Præterea enti, & non enti nihil poteſt eſſe commune niſi ſecundum æquiuocationem, vt dicitur in 3. met. ſed ens rationis eſt non ens, nam inter entia rationis ponuntur priuationes, & negationes, quæ ſunt non entia, vt per ſe manifeſtum eſt, imo & ipſa non entia dicuntur entia rationis, ergo ens dicitur æquiuoce de ente reali, & rationis. q.2.1. de ver.a 11.arg.5. Tab v ens n.17. & 26

5 Præterea omne ens dicitur res, nam cum ſit vnum de tranſcendentibus, conuertitur cum ente, ergo ſi entia rationis, vt priuationes, negationes, & ſimilia ſunt entia, oportet quod ſint res quædam; ſed res dicitur, quod habet eſſe ratum, & firmum, ergo cum entia rationis non habeant eſſe ratum, & Tab. v Res n.p.2.4.

firmum in natura, nullo modo de illis dicetur ens, niſi æquiuoce.

4.met.l p 5. met l 14.12. met l.p.

Sed contra eſt, qood Philoſophus 5. met. t. 17. priuationes, & negationes vocat entia, idemque dicit 11. met. t.3. & magis expreſſe 4. met. t. 2. dicit, quod ita ſe habet ens ad ſubſtantiam, quantitatem, qualitatem, & ad priuationes, & negationes, & ad non entia, quatenus nimirum ſunt entia rationis, ſicut ſe habet ſanum ad dietam, medicinam, vrinam, & animal, ſed ſanum ad prædicta dicitur analogice, ergo & ens dicetur analogice ad entia realia, & ad priuationes, & negationes, quatenus ſunt entia rationis.

q.21. de ver. a p.c.op.42 c p.

Reſpondeo dicendum, quod id, quod eſt rationis tantum, non poteſt eſſe niſi duplex, ſcilicet negatio, & relatio, & vtrumque dicitur ens, quia cum intellectus non poſſit ſcire niſi ens, quia hoc eſt eius obiectum primum, non poteſt intelligere non ens, niſi fingendo ipſum ens aliquo modo, quod cum intellectus apprehendere nititur, efficitur ens rationis de quo 5. metaph. dicitur, quod ens vno modo dicitur, de quo poſſunt propoſitiones formari, & ſi eſſentiam non habeat, dupliciter autem intellectus apprehendit non ens reale, vel abſolute, & ſic apprehendit negationes, & priuationes per modum entium; vel relatiue, cum aliquid ad aliud comparat, vt cum, hominem animali comparando, efficit relationem rationis ſpeciei. Duplex autem analogia reperitur inter ens reale, & rationis, vna attributionis ad vnum, tamquam ſubiectum, vt dicit Philoſophus 4. met. t. 2 alia enim dicuntur entia, vel eſſe, quia per ſe habent eſſe, ſicut ſubſtantiæ, quæ principaliter, & prius dicuntur entia, alia vero quia ſunt paſſiones, & proprietates ſubſtantiæ. Quædam autem dicuntur entia, quia ſunt via ad ſubſtantiam, ſicut generationes, & motus; alia autem entia dicuntur quia ſunt corruptiones ſubſtantiæ, corruptio enim eſt via ad non eſſe, ſicut generatio eſt via ad ſubſtantiam: & quia corruptio terminatur ad priuationem, ſicut generatio ad formam, conuenienter etiam ipſæ priuationes formarum ſubſtantialium eſſe dicuntur; & iterum qualitates, vel accidentia quædam dicuntur entia, quia ſunt actiua, vel generatiua ſubſtantiæ, vel eorum, quæ ſecundum aliquam habitudinem ad ſubſtantiam dicuntur, vel etiam ipſius ſubſtantiæ eſſe dicuntur. vnde dicimus quod non ens, eſt non ens quod non diceretur, niſi negationi aliquo modo eſſe competeret. Hæc autem omnia, quæ eſſe dicuntur, ad ſubſtantiam, quæ maxime dicitur ens, ſicut ad primum, & principale referuntur; nam quantitates, & qualitates dicuntur eſſe inquantum tendunt ad ſubſtantiam, vel ad aliquid prædictorum: priuationes autem, & negationes inquantum remouent aliquid prædictorum. Altera eſt analogia proportionalitatis, quia cum entia rationis habeant aliquo modo eſſe, ita ſe habent ad ſuum eſſe, ſicut ſe habent entia realia ad ſuum; quæ analogia eo manifeſtius apparet inter relationes rationis. & reales, quæ ſunt entia quædam realia determinati generis; quod cum relatio non ſit ens reale niſi ex fundamento, in hoc conueniunt cum relationibus rationis, quod vtræque ſunt reſpectus, & ordo ad aliud. Vnde manifeſtum eſt, quod ens dicitur analogice de ente reali, & rationis.

pp 15.a.p c q.11 de ver. a p q.2 a.11. ad 5. 4.met. l.p.

q.8. de ver. a 11 c. & ad 11.

Tab. v. relatio n 9. & 33

6.met.l. vlt.

Ad primum ergo dicendum, quod ideo Philoſophus reiicit entia rationis à conſideratione metaphyſica, quia illorum conſideratio pertinet ad ſcientiam de intellectu, à quo fabricantur talia entia.

q 2. de ver. a 11. inc.

Ad ſecundum dicendum, quod inter entia rationis, & realia non eſt ſimilitudo participationis eiuſdem qualitatis, & formæ, ſed eſt ſimilitudo proportionalitatis, vt dictum eſt.

Ad tertium dicendum, quod enti, & non enti aliquid ſecundum analogiam conuenit, quia ipſum non ens dicitur analogice, vt patet in 4. met.

q 2. de ver. a 11 ad 5.

Ad quartum dicendum, quod nomen rei dupliciter ſumitur, ſimpliciter enim dicitur res quod habet eſſe ratum, & firmum in natura, & dicitur res hoc modo accepto nomine rei, ſecundum quod habet quidditatem, vel eſſentiam quandam; ſed quia res per ſuam eſſentiam cognoſcibilis eſt, tranſumptum eſt nomen rei ad omne illud, quod in cognitionem, vel in intellectum cadere poteſt, ſecundum quod res à reor reris dicitur, & per hunc modum dicuntur res rationes, quæ in natura ratum eſſe non habent, ſecundum quem modum negationes, & priuationes, & relationes rationis res dici poſſunt, ſicut & entia rationis dicuntur, vt Comm. in 4. metaph. dicit.

ARTICVLVS II.

Vtrum ens rationis ſit conceptus mentis cui nihil reſpondet in re.

q de pot a. 6 arg. 4 & in c.

VIdetur quod ens rationis ſit conceptus mentis cui aliquid reſpondet in re: quod enim nihil habet in re ſibi correſpondens, non poteſt rei attribui, niſi falſo: at multa ſunt quæ vere dicuntur de rebus, quæ ſunt entia rationis, vt genera & ſpecies, ergo entia rationis habent aliquid quod ſibi reſpondet in re.

p.p.q 33.a.4 c.

2 Præterea res quæ ſunt extra animam ſignificantur per nomina: ſed entia rationis habent nomina, vt eſt nomen chimeræ, ergo nomina ſignificantia entia rationis, ſignificant aliquid in re.

2 d.19.q.5.a 5.c.

3 Præterea cum dicitur Petrus eſt homo prædicatur humanitas de Petro: ſed humanitas eſt ens rationis: ergo ens rationis habet aliquid ſibi reſpondens in re aliquin prædicatio erit falſa & vana.

4 phyſ.l.17 & 18.

4 Præterea datur tempus in rerum natura: at tempus eſt res rationis, numerus enim prioris & poſterioris, quæ ſunt de ratione temporis, eſt ex opere rationis: ergo ens rationis habet aliquid ſibi reſpondens in re.

a.1.a.2.d.34 q 1.a.1.c.

Sed contra negationes ſunt entia rationis: Sed negationes nihil dicunt in re, alioqui non eſſent negationes, ergo entia rationis non habent aliquid quod ſibi reſpondeat in re.

1.d.2 q.1 a.3 c.d.19.q 5.a. 1.c d.30.q 1. a.1.c.q.7.de pot.a.6.9.11

Reſpondeo dicendum, quod ad euidentiam huius quæſtionis duo ſunt conſideranda: primo quid eſt ratio, ſecundo quomodo dicatur aliqua ratio in aliqua re eſſe. Quantum ad primum pertinet ſciendum eſt quod ratio prout hic ſumitur, nihil aliud eſt, quam id quod apprehendit intellectus de ſignificatione alicuius nominis, & hoc in his quæ habent definitionem eſt ipſa definitio: ſecundum quod Philoſophus dicit quarto metaphyſicorum ratio quam ſignificat nomẽ eſt definitio. Sed quædam dicuntur habere rationem ſic dictam, quę non definiuntur, ſicut quantitas, & qualitas & huiuſmodi, quę non definiuntur, quia ſunt genera generaliſſima. Et tamen ratio qualitatis, eſt id quod ſignificatur, nomine qualitatis, & hoc eſt illud ex quo qualitas habet quod ſit qualitas: Vnde non refert vtrum illa quæ dicuntur habere rationem, habeant vel non habeant definitionem. Et ex hoc patet ſecundum ſcilicet qualiter ratio dicatur eſſe in re: non enim hoc dicitur quaſi ipſa intentio quam ſignificat nomen rationis ſit in re, aut etiam ipſa conceptio cui conuenit talis intentio, ſit in re extra animam, cum ſit in anima ſicut in ſubiecto: ſed dicitur eſſe in re inquantum

omnium,& primum ens,& ſummum bonum;Chri-
ſtusautem eſt Filius formaliter per relationem ra-
tionis.Similiter principiom selatiue dicitur ad prin-
cipiatom. Similiter & primum,& ſummum non di-
cuot relationem realem,quia ſic ſoppoſitum Chriſti
dependetes à B.virgine,& Deus à rebus creatis; ne-
que tales relationes rationis ſunt fictæ ab intellectu
creato quia Deus independenter à quocunque intel-
lectu creato prædicta intelligit. Sunt ergo relationes
rationis fabricatę per intellectum diuinum. Secundo
5.met.l.2. Deus cognoſcit rem quamlibet eandem ſibi,nā hoc
eſt quod cognoſcibile cum ſit quid verum,ſed iden-
titas numerica eſt relatio rationis, ergo cognoſcis
hanc relationem,ſed hæc relatio à nullo intellectu
eſt fabricata,quam ab intellectu diuino ,quia cogni-
tio diuina reſpectu cuiuſcunque obiecti eſt indepen-
art p. dens à quacumque re creata, ergo erit fabricata per
intellectum diuinum . Tertio Deus ab æterno co-
gnoſcit entia rationis ſiue negatiua , ſiue reſpectiua,
nam comprehendūtur ſub obiecto intellectus,quod
eſt ens vt ens, quod analogice diuiditur in ens reale,
& rationis,vt dictum eſt ; ſed ens rationis cognitum
ab intellectu diuino ab æterno non fuit fabricatum
ab vlla creatura,quia nulla fuit ab æterno , vt patet,
ergo fuit fabricatum ab intellectu diuino. Quarto
p.p.q.15.a.2 eatenus ſunt plures ideæ in Deo ,ſicut rationes pro-
p.d.36 q 2.a priæ rerum intellectæ in Deo , quatenus intelligitur
2 c.ad 20., eſſentia diuina ſecundū diuerſos reſpectus ad crea-
quol 4.a.p. turas eam diuerſimode imitantes ; ſed hi reſpectus
ſunt rationis, & non fabricantur ab vllo alio intelle-
ctu quam diuino quatenus comparat diuinam eſſen
tiam ad creaturas , intelligendo eam vt imitabilem
diuerſimode à creaturis: nam reſpectus rationis fa-
bricatur ab intellectu comparante aliquid ad aliud,
vt dictum eſt:hoc autem ipſum facit intellectus di-
uinus intelligendo plures ideas, nam eas intelligit,
quatenus comparat diuinam eſſentiam ad creatu-
ras : hoc enim ipſo cauſat plures reſpectus rationis,
Manifeſtum ergo eſt quod Deus poteſt facere en-
tia rationis.

p.d.36.q.2.a Ad primum ergo dicendum,quod Deus non ſo-
2 c.p.p.q.15 lum intelligit res ſecundum quod in ſeipſis ſunt,ſed
a.2.c & ad 3 etiam ſecundum quod intellectæ ſunt, & hoc eſt in-
telligere plures rationes rerum , atque adeo plures
reſpectus rationis , qui cauſantur, non à rebus,
ſed ab intellectu diuino , comparando ſuam eſſen-
tiam ad res.

p.p.q.15.a.2 Ad ſecundum dicendum ; quod multiplicatio reſ-
c.& ad 2. & pectuum rationis in nobis prouenit ex imperfe-
3. ctione noſtri intellectus,vt dictū eſt, at in Deo pro-
uenit ex perfectione. quia non ſolum intelligit mul-
ta ſecundum quod in ſeipſis ſunt , ſed etiam ſecun-
dum quod intellecta ſunt : & non ſolum intelligit
multa per ſuam eſſentiam,ſed etiam intelligit ſe in-
telligere multa per eſſentiam ſuam , quod eſt intel-
ligere plures rationes,& cauſare diſtinctionem inter
illas.

QVÆSTIO XXII.

De diuiſione entis realis in per ſe,& per accidens.

Deinde conſiderandum eſt de diuiſione
entis realis in per ſe, & per accidens.

CIRCA QVAM QVÆRITVR.

Vtrum hac diuiſio ſit recte tradita.

ARTICVLVS VNICVS.

*Vtrum recte diuidatur à Philoſopho ens in per
ſe,& per accidens.*

Videtur quod non recte diuidatur à Philoſopho q 16 log.
ens in per ſe,& per accidens. Quia diuiſiones do-
ctrinales non debent coincidere: at hęc coincidit cū
diuiſione entis in ſubſtantiam,& accidens: nam ſub-
ſtantia eſt ens per ſe.vt dictum eſt, accidens vero eſt
ens ſecundum accidens,ergo male diuiditur à Philo-
ſopho ens in per ſe,& per accidens.

2 Præterea ens rationis eſt ens,nam eſt obiectum q.p.log.
logicæ.vt dictum eſt ſcientia autem non eſt de non p.poſt.l.4.
ente,vt dicitur p.poſt. t.5.& tamen neque eſt ens per
ſe,quia neque eſt ſubſtantia,neque vllum ex nouem
generibus accidentium,vt manifeſtum eſt:neque eſt
ens per accidens,quia non eſt compoſitum ex duo-
bus entibus,vt patet,ergo male diuiditur ens in per
ſe , & per accidens,cum non includantur in tali di-
uiſione omnia entia.

Sed contra eſt auctoritas Philoſophi 5.met.t.13.di- 5 met.l.6.
uidentis ens in per ſe,& per accidens.

Reſpondeo dicendum,quod recte diuiditur à Phi- ibid.
loſopho ens in per ſe.& per accidens. Ad cuius ma-
nifeſtationem conſiderandum eſt , quod dupliciter
poteſt conſiderari ens: Vno modo abſolute,& ſic di-
uiditur ens in ſubſtantiam,& accidens , ſicut ipſa al-
bedo in ſe conſiderata dicitur accidens,& homo ſub-
ſtantia:attenditur enim hæc diuiſio ſecundum quod
aliquid in natura ſua eſt vel ſubſtantia, vel accidens.
Alio modo per comparationem ad ſubiectum , &
hoc modo diuiditur ens in per ſe,& per accidens;at-
tenditur enim hæc diuiſio ſecundum quod aliquid
prædicatur de aliquo ſecundum ſe, & ſecundum ac-
cidens:ens enim ſecundum accidens , quomodo ſu-
mitur in hac diuiſione,accipitur per comparationem
accidentis ad ſubſtantiam,quæ quidem comparatio
ſignificatur hoc verbo eſt, cum dicitur homo eſt al-
bus , vnde hoc totum. homo eſt albus,eſt ens per ac-
cidens. Vnde manifeſtum eſt quod recte diuiditur
ens in per ſe, & per accidens, & ex hoc patet reſpon-
ſio ad primum.

Ad ſecundum dicendum,quod hæc diuiſio eſt tan- in c.
tum entis realis, nam eſt diuiſio per comparationem art. præced.
accidentis ad ſubſtantiam cui ineſt, vt dictum eſt: at
vero entia rationis non inhęrent ſubſtantiæ,ſed ſunt
entia tantum in anima,& ab anima fabricata , vt di-
ctum eſt.

QVÆSTIO XXIII.

De diuiſione entis in ſubſtantiam , & accidens.

Deinde conſiderandum,eſt de Diuiſione
entis in ſubſtantiam , & accidens in
communi.

*Circa quam primo conſiderandum erit de ipſa di-
uiſione,deinde de ſubſtantia,poſtea de accidente.*

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR QVATVOR.

*Primo vtrum ens ſufficienter diuidatur in ſubſtan-
tiam & accident.*
2 Vtrum eſſe accidentis ſit diſtinctum ab eſſe ſubſtantiæ
*3 Vtrum eſſentia ſubſtantiæ , & accidentis realiter
diſtinguatur ab exiſtentia,ſeu eſſe vtriuſque.*

4 *Vtrum in omnibus naturis ſiue ſubſtantialibus, ſiue accidentalibus res indiuidua, & ſingulares addat aliquid ſupra naturam communem, & ſpecificam.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ens ſufficienter diuidatur in ſubſtantiam, & accidens.

q. 6. log. Videtur quod ens non diuidatur ſufficienter in ſubſtannam, & accidens. Vt enim dictum eſt, proprium eſt medium inter ſubſtantiam, & accidens; ſed bona diuiſio complectitur omnes partes diuiſionis, ergo non diuiditur ſufficienter ens in ſubſtantiam, & accidens.

q. 3. log. a. 2. & 3. 2 Præterea differentiæ ſubſtantię non ſubſtantiæ, ſunt quia vt dictum eſt, genus non participat differentias, neque de illis prædicatur, neque ſunt accidentia, quia conſtituunt ſpeciem ſubſtantiæ, ergo datur aliquid medium inter ſubſtantiam, & accidens

q. 5. de pot. a 4 ad 5. p. p. q 54. 1. p. 3 & 3. c. & q 77 & 79. a p. 3 Præterea eſſe ſubſtantiæ non eſt accidens ſubſtantiæ, quia non eſt ſubſtantia, com ſit aliud ab eius eſſentia, ergo datur aliquid medium inter ſubſtantiam, & accidens, & conſequenter non ſufficienter diuiditur ens in ſubſtantiam & accidens.

4 met l. p. 5. met. 9. Sed contra eſt auctoritas Philoſophi 4. met. t. 1. & 5. met. t. 14. vbi poſtquam diuiſerat ens in per ſe, & per accidens, rurſum ens per ſe diuidit in decem prædicamenta, ac proinde in ſubſtantiam, & nouem genera accidentium.

q. de ſp. cr. a 11. c. p p q. 77. a p. ad 5. Reſpondeo dicendum, quod accidens dupliciter accipitur à Philoſophis. Vno modo ſecundum quod condiuiditur ſubſtantiæ, & continet ſub ſe nouem genera rerum, ſic autem accipiendo accidens, non poteſt dari medium inter ſubſtantiam, & accidens, & conſequenter recte, & conuenienter diuiditur ens in ſubſtantiam, & accidens; & ratio eſt. quia ſubſtantia, & accidens diuidunt ens per affirmationem, & negationem, inter quæ non datur medium, proprium enim ſubſtantiæ eſt non eſſe in ſubiecto, accidentis vero in ſubiecto eſſe. Alio modo accipitur accidens ſecundum quod ponitur ab Ariſtotele vnum de quatuor prędicatis in p. top. & ſecundum quod à Porphyrio ponitur vnum quinque vniuerſalium: ſic enim accidens non ſignificat id, quod eſt commune nouem generibus, ſed habitudinem accidentalem prædicati ad ſubiectum, vel communis ad ea. quæ ſub communi continentur; ſic enim hæc eſſet eadem acceptio cum prima, com accidens ſic acceptum diuidatur contra genus, & ſpeciem, ſequeretur quod nihil, quod ſit in nouem generibus poſſet dici, vel genus, vel ſpecies, quod patet eſſe falſum, cum color ſit genus albedinis, & numerus binarij, ſic igitur accipiendo accidens, datur aliquid medium inter ſubſtantiam, & accidens, id eſt inter ſubſtantiale, & accidentale prædicatum, & hoc eſt proprium, quod quidem conuenit com ſubſtantiali prædicato, inquantum cauſatur ex principiis eſſentialibus ſpeciei, & ideo per definitionem ſignificantem eſſentiam demonſtratur proprietas de ſubiecto: cum accidentali vero prædicato conuenit in hoc, quod neque eſt eſſentia rei, neque pars eſſentiæ, ſed aliquid præter ipſam, differt autem ab accidentali prædicato, quia accidentale prædicatum non cauſatur ex principiis eſſentialibus ſpeciei; ſed accidit indiuiduo. ſicut proprium ſpeciei, quandoque tamen ſeparabiliter, quãdoque inſeparabiliter. Vnde manifeſtum eſt, quod recte fuit diuiſum ens in ſubſtantiam, & accidens, & ex his patet ad primum.

q. 9. log. 1. 8 Ad ſecundum dicendum, quod dupliciter ſumi poteſt ſubſtantia, vt dictum eſt. Vno modo ſecundum quod eſt genus ſummum, & ſic differentiæ illius non ſunt ſubſtantia, ſed ſunt extra rationem illius. Alio modo vt diuiditur contra accidens, & ſic differentiæ ſunt ſubſtantiæ, ſunt enim in ſpeciebus, & non tamquam accidentia.

q. 5. de pot. 4 ad 5. Ad tertium dicendum, quod eſſe ſubſtantiæ eſt accidens per quandam ſimilitudinem, quia non eſt pars eſſentiæ rei, nec de ratione illius, ſicut nec accidens eſt de ratione rei; ſed actus ſubſtantiæ, atque adeo reductiue pertinet ad ſubſtantiam.

ARTICVLVS II.

Vtrum eſſe accidentis ſit diſtinctum ab eſſe ſubſtantiæ.

q. de vnio. a. p. & 4. c. Videtur quod ſit vnum, & idem eſſe accidentis, & ſubſtantię. De eodem enim dicitur aliquid eſſe vnum, & ens; ſed eſſe proprie, & vere tantum dicitur de ſuppoſito ſubſiſtente, accidentia enim, & formæ non ſubſiſtentes dicuntur eſſe, inquantum eis aliquid ſubſiſtit, ergo cum accidentia pertineant ad ſuppoſitum in ſubſtantiis compoſitis, accidentia, & ſubſtantia habebunt idem eſſe.

ibid. a. p. 1. & 4. 2 Præterea vbi ſunt plura eſſe, ibi ſunt plura ſimpliciter, nam ens, & vnum conuertuntur; ſed ex ſubiecto & accidente non fiunt plura ſimpliciter, nam plura accidentia ſunt vnum ſubiecto, vt dicit Philoſophus in metaphyſ. ergo ſubſtantia, & accidens habent vnum, & idem eſſe.

q 8 a p c. & 35. & 36. phyſ. Sed contra eſt, quod corruptio terminatur ad non eſſe, ſicut generatio terminatur ad eſſe, vt dictum eſt; ſed per alterationem, quæ eſt generatio ſecundum quid, ſubſtantia retinet ſuum eſſe, accidens vero deperdit ſuum, ergo eſſe ſubſtantię, & eſſe accidentis non ſunt vnum, & idem.

q. de vnio. p. ad 10. Reſpondeo dicendum, quod aliud eſt eſſe ſubſtantiæ, aliud accidentis, quod poteſt multipliciter eſſe manifeſtum, & primo quidem quia, eſſe ſequitur naturam, vnde vbi ſunt plures naturæ, & diſtinctę, ibi ſunt & plura eſſe. Secundo quia eſſe ſubſtãtiæ eſt per ſe eſſe, & ſubſiſtere. eſſe vero accidẽtis eſt ineſſe. Tertio quia diuerſorum motuum diuerſi ſunt termini, vt dicitur 5. phyſ. ſed generatio ſimpliciter dicta terminatur ad eſſe ſimpliciter, quod eſt eſſe ſubſtantiæ, generatio vero ſecundum quid terminatur ad eſſe ſecundum quid, quod eſt eſſe accidentis, denum quia omnia accidentia ſunt forma quædã ſubſtãtię ſuperadditæ, & à principiis ſubſtantiæ cauſatę, vnde oportet quod eorum eſſe ſit ſuperadditum ſupra eſſe ſubſtantię, & ab ipſo dependens, nihil autem dependet à ſe, nec à ſeipſo producitur. Vnde manifeſtum eſt, quod ſubſtantia, & accidens habent diuerſum eſſe.

1. p q. 17. a. 2. q. de vnio. Ad primum ergo dicendum, quod eſſe pertinet ad ſuppoſitum tamquam ad id, quod habet eſſe, ſed pertinet ad naturam, tamquam ad illud, quo aliquid habet eſſe.

1. c. in arg. Ad ſecundum dicendum, quod vbi ſunt plura eſſe ſubſtantialia, ibi ſunt plura ſimpliciter, ſecus vero quando eſt vnum eſſe ſubſtantiale, & plura accidentalia.

ARTICVLVS III.

Vtrum eſſentia, & exiſtentia realiter diſtinguantur tam in ſubſtantia, quam in accidente, ſeu in creaturis.

p d 8. a q. p a 2. arg. 2. Videtur quod eſſentia & exiſtentia non diſtinguãtur in creaturis ſeu tam in ſubſtantia, quam in accidente. Ita enim exiſtentia ſubſtantiæ, vel accidentis eſt creatura, ſicut eſſentia, ſed exiſtentia cuiuſlibet naturę non exiſtit per aliam entitatem, quam

per ſuam, alioqni daretur proceſſus in infinitum, ergo ſimiliter eſſentia cuiuſlibet naturæ ſiue ſubſtantialis, ſiue accidentalis exiſtet per ſeipſam ſeu per ſuam entitatẽ & non per aliam a ſe realiter diſtinctã.

q. 13 log a. p. ad 9.

2 Præterea diſtinctio realis eſt inter tes actus exiſtentes, vt dictum eſt, ſicut diſtinctio rationis eſt inter tem exiſtentem, & aliam non exiſtentem, ſeu inter ens, & non ens, ſed eſſentia ſe habet ad exiſtentiam vt non ens actu ad ens actu, nam exiſtentia habet rationem actos, & eſſentia potentiæ ergo eſſentia & exiſtentia non diſtinguuntur realiter.

q. 3. de pot. a. 5. arg. 2.

3 Præterea ſi eſſentia realiter diſtingueretur ab exiſtentia, ſequeretur dari aliquod ens non creatum à Deo: nam creatio terminator ad eſſe, eſſentia vero non eſt eſſe, & tamen eſt ens, ergo eſſentia non diſtinguitor realiter ab exiſtentia.

ibid a. p. arg. 17.

4 Præterea ſi eſſentia realiter diſtingueretut ab exiſtentia, ſequeretur Deum nihil creare, ſeo ex nihilo facere, ſed qoidquid facit facere ex aliquo præexiſtenti: cum enim creando det eſſe, vel eſſentia, quæ recipit a Deo eſſe per creationem, eſt aliquid vel nihil: ſi eſt nihil, ergo nihil conſtituitur in eſſe per creationem, & ſic non fit aliquid: ſi autem eſt aliquid, hoc erit aliud ab eſſe, quia non eſt idem recipiens & receptum, ergo Deus facit ex aliquo præexiſtenti, & ita non ex nihilo, & ſic nihil creabit, quod eſt falſum, ergo dicendum eſt quod eſſentia, & exiſteotia non diſtinguuntur realiter.

9. met. l. 14.

5 Præterea eadem numero eſt res potentia, & actu, vt dicit Philoſophus 9. met. t. 14. ſed ſi diſtingueretur realiter eſſentia, & exiſtentia, non eſſet eadem numero res potentia. & actu, nam vt eſt acto, inuoluaret exiſtentiam, ratione cuius realiter diſtingueretur à ſeipſa, vt eſt potentia ergo.

p. de gen. l. 8

6 Præterea ſi eſſe, & eſſentia realiter diſtinguerentur, eſſe, ſeu exiſtentia eſſet accidens, & ſic nulla eſſet generatio ſubſtantialis, quod eſt contra Philoſophũ p de gen. t. 18. vbi generationem ſubſtantiæ, quam vocat generationem ſimpliciter diſtinguit a generatione ſecundum quid.

q. 27 de ver. a p. ad 8.

q. 7. de pot. a 1. c p. p q. 3. a. 5. c.

Sed contra eſt, quod vbicunque eſt genus, & ſpecies, oportet eſſe quidditatem differeotem ab eſſe: tum quia per quidditatem res conſtituitur in genere, non autem per eſſe: qoia hoc eſt vnicuique proprium, illa vero poteſt eſſe communis: tum quia genus eſt qood prædicatur de pluribus differentibus ſecundum eſſe, ſed quælibet res creata continetur in aliquo genere, ergo neceſſario debet in illa diſtingui realiter eſſentia, & eſſe.

q. 1. de pot a. 1. ad 4.

2 Præterea illud, quod habet eſſe ab alio in ſe conſideratum eſt ooo ens: ſi ipſum ſit aliud, qoam ipſum eſſe, quod ab alio accipit: ſi aotem ſit realiter ipſum eſſe, quod ab alio accipit, ſic non poteſt in ſe conſideratum eſſe non ens, non enim poteſt in eſſe conſiderari non eos: licet in eo, quod realiter eſt aliud quã eſſe, conſiderari poſſit: quod enim eſt, poteſt aliquid aliud habere permixtum oon autem ipſum eſſe, vt dicit Boet. lib. de hebdomad. prima quidem conditio eſt creaturæ, ſecunda filij Dei, ergo in omni creatura eſſentia & eſſe realiter diſtinguuntor.

p. c. g. c. 22.

3 Præterea vnumquodque eſt per ſuum eſſe, quod igitur non eſt ſuum eſſe, non eſt neceſſe: ſed ſolus Deus eſt per ſe neceſſe, ergo ſolus Deus eſt realiter ſuum eſſe, & per conſequens in creaturis eſſentia, & eſſe realiter diſtinguentur.

op. 30 & op 60.

4 Præterea ſubſtantiæ creatæ ſunt plures, ſed illa ſubſtantia, quæ eſt ſuum eſſe, eſt tantum vna, quia in tali natura nolla eſt ratio multiplicabilitatis, nec enim poteſt plurificari per additionem differentiarum, quomodo plurificatur genus quia eſſentia oon eſſet tantum ſuum eſſe: ſed aliqua alia forma, neque per receptionem in materia, quomodo multiplicatur ſpecies in indiuiduis, quia ſic non eſſet ſubſtantia in ſuo eſſe ſubſiſtens; neque per additionem alicuius reſpectus facientis compoſitionem cum abſoluto, quia ſupponitur hæc ſubſtantia habere eſſe ſubſiſtẽs, & abſolutum: & quia eſſe vt ſic nihil aliud habet admixtum præter eſſe, ergo nulla eſſentia creata eſt ſuum eſſe realiter.

5 Præterea hæc propoſitio Petrus eſt, eſt de prædicato accidentali, hæc vero Deus eſt, eſt de prædicato eſſentiali, & pertinet ad quæſtionem quid eſt, ſicut eſſe ad quæſtiooem an eſt, ergo. quol. 2. a 3.

Reſpondeo diceodũ, quod neceſſe eſt dicere, quod in qualibet re creata diſtinguntur realiter eſſentia, & exiſtentia. Quod multipliciter poteſt eſſe manifeſtũ, & primo quidẽ, quia quidquid oon eſt de intellectu quidditatis, & eſſentiæ, hoc illi aduenit extra, & facit compoſitionem cum illa, & per conſeqoens ab illa realiter diſtinguitur, quia nulla eſſentia ſine his, quæ ſunt partes eſſentiæ, intelligi poteſt. omnis autem eſſentia, & quidditas poteſt intelligi ſine hoc, quod intelligitur aliquid de eſſe ſuo, poſſum enim intelligere quid eſt homo, & ignorare an eſſe habeat in rerũ natura. Secundo eſſe eſt actualitas omnis creaturæ, noo enim humanitas ſignificatur in actu, niſi prout ſigoificamus eam eſſe, oportet ergo qnod ipſum eſſe comparetur ad eſſentiam, ſicut actus ad potentiam, & quod eſſentia ſit recipiens, & & eſſe ſit receptum. idem autem realiter non poteſt eſſe recipiens, & receptum, vt dictum eſt, quare nec eſſentia erit realiter eadem cum ſuo eſſe. Tertio impoſſibile eſt quod aliquid, quod non eſt actus purus, ſed habet aliquid potentiæ admixtum, ſit ſua actualitas, quia actualitas repugnat potentialitati, nulla aotem creatura eſt purus actus, ſed habet aliquid potentiæ admixtũ, oulla ergo eſſentia creaturæ eſt ſuũ eſſe. Quarto quod eſt commune vniuoce multis, nõ poteſt eſſe diuerſum in illis, ſi enim eſt cõmune vniuocum, eſt idem in illis, ſed homo conuenit vniuoce Petro, & Paulo, hominem autẽ eſſe diuerſum eſt in illis, ergo eſſentia hominis, quæ per hominem ſignificatur. & eſſe illius, quod ſignificatur per hominem eſſe, realiter diſtinguuntur, alioqui impoſſibile erit quod homo vniuoce de Petro, & Paulo dicatur, cum illis ſit eſſe diuerſum. Quinto qood eſt proprium Dei, non poteſt creaturæ communicari, impoſſibile enim eſt, quod creatura pertingat ad eandem rationẽ habendi aliquid, quod habet Deus, ſicut impoſſibile eſt quod ad idem eſſe perueniat: ſed proprium eſt Dei, quod eius eſſentia ſit realiter ſuum eſſe, vt ſignificat ſcriptura docens proprium nomen Dei eſſe, qui eſt, vt habetur Exod. 2. proprium enim nomen cuiuſlibet rei ſumitur ab eius quidditate, & ad illam ſignificandã eſt inſtitutũ, & docent patres Hilar. lib. de Trin. & Boet. lib. de Trin. & alij; & ratione confirmatur primũ quia proprios effectus cuiuſlibet cauſæ procedit ab ipſa ſecundũ ſimilitudioem ſuæ naturæ, proprius autẽ effectus Dei eſt eſſe, vnde oportet, quod hoc, quod eſt eſſe, ſit ſubſtantia, & natura Dei. Præterea, quia cũ vnumqoodque exiſtat per ipſum eſſe, illud ſolũ dicitor eſſe per ſuam eſſentiam, & non per participationem ipſius eſſe, in quo realiter idẽ eſt eſſentia, & eſſe, ſicut è cõtra, illud non dicitor eſſe per eſſentiam, ſed per participationẽ ipſius eſſe, in quo diuerſum eſt eſſe ab eſſentia, ſolus autem Deus eſt per ſuam eſſentiam ſicut omnis creatura eſt per participationem eſſe. Item quia eom bonũ, & ens conuertantur, & eatenus aliquid ſit bonũ, quatanos habet eſſe illud iuxta Aug. p. de doctrin Chriſtiana quod inquantũ ſumus, boni ſomus, ita conuenit rei quod ſit per eſſentiam, ſicut conuenit illi quod ſit per ſuam eſſentiam bona, ai

Margin notes, right column: op. 30. — ibid & p p. q. 3. a. 4. c. — arg. 4. — p p. q. 54. a. p. c. — q. 2. de ver a 11. c. — ibid. — p. c. g c 22. q. 7 de pot. a. 2. arg. 3. ſed cont. p. d 8 q p. a. p. c. — p. c. g c 22. — p. p. q 5. a 3. c. quol. 2. a. p. c.

quol 9.q 10 a p 2 d 1. q. p.a.p.c.op. 69.p.c.g c 22.p.p.q 1.a. 4.quol.2 q. 2.a.p.

ſulus Deus eſt per ſuam eſſentiam bonus, nam eatenus vnumquodque eſt bonum, quatenus eſt perfectum, omnis autem gradus perfectionis conuenit Deo per ſuam eſſentiam, ergo. Demum omne illud, quod eſt ſuum eſſe, non habet eſſe acquiſitum ab alio, quia illud, quod res habet ex ſua quidditate, ex ſe habet. & quia quod habet eſſe ab allio, dicitur ens per participationem, in quo nimirum aliquid eſt præter id, quod participatur: ſed omne, quod eſt præter Deum, habet eſſe acquiſitum ab alio, & eſt ens per participationem, ergo in omni creatura debet eſſe realiter diſtincta eſſentia, & eſiſtentia, atque adeo quod eſt, & eſſe. Neque dicas in Deo propterea dici eſſentiam eſſe realiter ſuum eſſe, ſecus in creaturis, quia in illo neque realiter, neque ratione diſtinguuntur, in creaturis vero ratione diſtinguuntur, quia etiam in Deo ſecundum modum ſignificandi atque adeo ratione diſtinguuntur, quia eſſe ſignificatur per modum actus, & ſecundum intellectum noſtrum ſeorſum accipimus eſſe Dei, & ſubſtantiam eius, vt hinc ſubſiſtens dicatur. Vnde dicendum eſt, quod in creaturis eſſentia, & eſiſtentia realiter diſtinguuntur.

q. 10 de ver. a 12. arg. 9. a. p. & ad q. 25. q. 25. de ver. a. 4. arg. 3. q. de pot. a 3, ad 6.

p d. 8 q p. a. 2. ad 2. p p q 6 a 1. ad 3 q. 2 de ver a, 5 ad 8. & a 4 ad 4. p. p. 2, 5 a 3. ad 2 2. d p. q p a. 2 ad 5. q 3. de pot. a. 3. ad 2 2. c. g e q. 13. log. art. 6.

Ad primum ergo dicendum, quod eſſentia eſt in mundo per eſſe creatum, quia hoc eſt actualitas ipſius, eſſe vero creatum non eſt in mundo per aliquid aliud, ſi per. dicat cauſam formalem intrinſecam, ſi autem dicat cauſam formalem extrinſecam, vel cauſam effectiuam, ſic eſt per diuinum eſſe: neque hoc mirum eſt, nam ſicut bonitas creata ſe ipſa eſt bona, & non per aliam bonitatem, eo quod bonitas eſt id, quo aliquid eſt bonum, & creatio paſſiua creatur, non quidem alia creatione, ſed ſeipſa, quia eſt id, quo res creatur, & relatio ſe ipſa refertur, & non per aliam relationem, quia eſt id, quo aliquid refertur, vt dictum eſt, ita exiſtentia ſe ipſa exiſtit, quia eatenus eſt ens, & exiſtit quatenus eſt id, quo eſſentia exiſtit.

q. 1. de pot. a 5 ad 2. & a. p ad 17. op. 2, c 99.

Ad ſecundum dicendum, quod quia ex hoc ipſo, quod quidditati tribuitur eſſe, non ſolum eſſe, ſed quidditas ipſa creari dicitur, quia antequam habeat eſſe, nihil eſt niſi in intellectu creantis: & quia ſi Deus per creationem dat eſſe, ſimul debet producere id quod eſſe recipit, ſuficienter poſt creationem, per quam vtrumque producitur, datur ratio diſtinctionis realis inter eſſentiam, & eſſe, nam hæc tantum requirit diſtinctas res productas, vt eſt in propoſito, nam cum eſſentia per creationem producatur, non eſt nihil, ſed vere aliquid reale. Et ex his patet ad tertium; cum enim, vt dictum eſt, per creationem etiam eſſentia producatur, & per conſequens creatio ad ipſam, & non ſolum ad eſſe terminetur, non ſequitur dari aliquod ens non creatum.

q. 3. de pot. a p ad 17. & 1. c. ad arg. præc.

Ad quartum dicendum, quod cum Deus dans eſſe per creationem, ſimul producat id, quod recipit eſſe, vt dictum eſt, non oportet quod agat ex aliquo præexiſtenti.

ad 2. & 4.

Ad quintum dicendum, quod quia, vt dictum eſt, eſſe eſt actualitas eſſentiæ, oportet quod eſſentia ſe habeat vt potentia, ac proinde vt in creatione vtrumque producatur, & creetur, nimirum tam eſſe, quod recipitur, quam eſſentia, quæ recipit. Verum vtrumque antequam per creationem producatur, poſſibile erat eſſe, non per aliquam potentiam præcedentem: ſed vel per non repugnantiam terminorum, vel per potentiam agentis, non autem per vllam potentiam paſſiuam præexiſtentem.

q 3. de pot a p. ad 8. 1. d. 2 c p p. 2, 2. ad p. op 2. c. 99

p. d. 1. q. 4 a. 2. ad 2. p p. q. 77 a. p. c. q. 7. de pot a 4.

Ad ſextum dicendum, quod accidens dupliciter ſumitur. Vno modo proprie pro accidente prædicamentali, quod vere eſt accidens: Alio modo improprie pro eo, quod non eſt de quidditate, & eſſentia rei; eſſe non eſt accidens primo modo, quia ad idem genus pertinent potentia, & actus, ita quod ſi actus eſt accidens, oportet quod etiam potentia ſit accidens, eſſe autem comparatur ad eſſentiam, ſicut actus ad potentiam. & licet eſſe ſit aliud ab eſſentia, non tamẽ intelligitur illi ſuperaddi ad modum accidentis. Sed eſt accidens Secundo modo, quod non eſt de quidditate rei, vnde pertinet ad quæſtionem an eſt, & non ad quæſtionem quid eſt.

op de mar. gen. & p. d 8 q. 2. a 3. ſuper. litteri.

ARTICVLVS IV.

Vtrum in omnibus naturis ſiue ſubſtantialibus, ſiue accidentalibus res indiuidua, & ſingularis addat aliquid ſupra naturam communem ſeu ſpecificam.

7 met. l. 5.

VIdetur quod in omnibus naturis ſiue ſubſtantialibus, ſiue accidentalibus res indiuidua, & ſingularis nihil addat reale ſupra naturam communem, ſeu ſpecificam. Dicit enim Philoſophus 7. met. t. 20. quod idem eſt quod quid eſt eſſe, & id cuius eſt. & t. 21. dicit vtrumque idem eſſe ratione.

P p q 19. 2. 3 c q. p q de pot. a. p ad 8

2 Præterea ita ſe res habet ad vnitatem numericam, ſicut ad eſſe: ſed quælibet res ſaltem ſubſtantialis habet per ſe eſſe, ergo & per ſe habet vnitatem, & per conſequens indiuidua ſubſtantia nihil addet ſupra naturam ſpecificam.

7. met l. 5.

3 Præterea quælibet res non eſt aliud quid à ſua ſubſtantia, vt dicit Philoſophus 7. met. t. 20. ſed quod quid eſt eſſe eſt ſubſtantia cuiuſlibet rei, ergo quodquid eſt eſſe non eſt aliud ab eo cuius eſt.

7. met. l 11.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 7. met. t. 41. dicit, quod in ſubſtantijs materialibus quodquid eſt eſſe diſtinguitur ab eo, cuius eſt.

op. 30.

2 Præterea quando aliqua duo ſic ſe habent, quod vnum realiter includit aliquid, quod alterum non includit, tunc illa differunt realiter. ſed id, cuius eſt ipſum quodquid eſt, includit conditiones indiuiduantes, quas non includit quidditas, ergo indiuiduum addit aliquid realiter ſupra naturam ſpecificam.

p. d. 1. q. p 8 p arg p. & a ſed cont.

Reſpondeo dicendum, quod in omnibus naturis tam ſubſtantialibus quam accidentalibus indiuiduũ addit ſupra naturam ſpecificam, ſeu ſupra ſpeciem aliquid reale, & ratio huius eſt, quia ratio multiplicationis numericæ eſt potentialitas ad eſſe, hinc

P. p. q 11. a 3.

enim eſt, quod quia natura diuina eſt eſſentialiter ſuum eſſe, non poteſt numero multiplicari, ſed eſt eſſentialiter hæc; vbi enim eſſentia alicuius eſt ipſum ſuum eſſe proprium, impoſſibile eſt vt eadem ſecũdum eandem rationem alij conueniat, quia impoſſibile eſt, vt eſſe proprium vnius rei ſit in alia re, nam cuilibet eſſe eſt diſtinctum ab eſſe alterius: cuius ſignum eſt, quod eſſe non poteſt eſſe commune per modum generis, quia ſingula contenta ſub genere differunt ſecundum eſſe: & ideo ſi humanitas v. g. Sortis eſſet in illo idem, quod eſſe proprium Sortis, non ſolum non eſſet alius Sortes ſecundum rem, ſed neque alius homo eiuſdem rationis, cum Sorte, Quoniam ergo in omnibus naturis aliud eſt eſſentia, & eſſe, vt dictum eſt præter quam in Deo, propterea excepto Deo in omnibus naturis indiuiduum, quod includit eſſe, quod non inuoluitur in natura communi, (nam de ratione indiuidui duo ſunt, quod ſcilicet ſit ens actu, vel in ſe, vel in alio, & quod ſit diuiſum ab alijs, quæ ſunt, vel eſſe poſſunt in eadem ſpecie, in ſe indiuiſum exiſtens, quæ non inuoluuntur in natura communi, vt manifeſtum eſt, ſuperaddit aliquid reale ſupra naturam communem.

q. 7. de pot. a 3. c. 4. 4. 22 q p a. p. quæſt p. ad 2

4. d 12 q p. a p quæſt. 3. ad 3.

7 met. l. 12. Ad primum ergo dicendum, quod Philoſophus loquitur logica de ſubſtantijs materialibus, ſiue immaterialibus, homo enim communis logice loquendo eſt idem cum ſuo quodquid eſt, ſecus vero hic homo, & ex hoc patet ad tertium.

p. p. q. 29. a. p. c. q. 19. a. p. & 1. q. q. de dot. 1. p. 2. 6. quol. 5. a. 2. Ad ſecundum dicendum, quod ideo ſubſtantia dicitur per ſe habere eſſe, & vnitatem, quia neutrum habet in ordine ad aliud, & per aliud, ſicut habet accidens, quod indiuiduatur ex ſubiecto, atque adeo ex alio extraneo, ſed vtrumque habet ex proprijs principijs.

QVÆSTIO XXIV.

De ſubſtantia.

Deinde conſiderandum eſt de ſubſtantia.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR QVINQVE.

1 *Vtrum ſubſtantia conueniat eſſe hoc aliquid.*
2 *In quo conſiſtit ratio ſubſtantiæ.*
3 *Quodnam ſit principium indiuiduationis in ſubſtantijs corporalibus.*
4 *Quodnam ſit principium indiuiduationis in ſubſtantijs ſpiritualibus.*
5 *Vtrum ſubſtantia ſit prior natura tempore, & cognitione accidente.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſubſtantiæ conueniat eſſe hoc aliquid.

q. de ani. a. 1. arg. 8. Videtur quod ſubſtantiæ non cunoeniat eſſe hoc aliquid. Philoſophus enim diuidit hoc aliquid ex oppoſito ad formam & materiã; dicit enim quod ſubſtantia diuiditur in tria, quorum vnum eſt materia, aliud forma, & tertium quod eſt hoc aliquid: ſed oppoſita non dicuntor de eodem: forma autem eſt ſubſtantia: ergo ſubſtantiæ non eouuenit eſſe hoe aliquid.

1. d. 17. q. 1. a. 2. arg. 1. 2 Præterea omne quod aſt hoc aliquid eſt compoſitum ex materia & forma: vt in 1. de ani. patet: at eſt aliqua ſubſtantia quæ non eſt eompoſita ex materia & forma: vt in angelis: ergo eſt aliqua ſubſtantia quæ non eſt hoc aliquid, ergo non conuenit ſubſtantiæ eſſe hoc aliquid.

q. de an. a. 1. a Sed contra omni ſubſiſtenti conuenit eſſe hoc aliquid, ſed ſubſiſtare conuenit ſubſtantiæ, ergo ſubſtantiæ conuenit eſſe hoc aliquid.

ibid p. p. q. 75. a. 2. ad 1. 1. d. 17. q. 1. a. 2. & ad 1. Reſpondeo dicendum, quod hoc aliquid proprie dicitur indiuiduum in genere ſuhſtantiæ: dicit enim Philoſophus in prædicamentis, quod primæ ſubſtantiæ indubitanter hoc aliquid ſignificant: ſecundæ vero ſubſtantiæ eſi videantur hoc aliquid ſignificare, magis tamen ſignificant quale quid. Indiuiduum autem in genere ſubſtantiæ non ſolum habet quod per ſè poſſit ſubſiſtere, ſed quod ſit aliquid completum in aliqua ſpecie & genere ſubſtantiæ. Vnde Philoſophus etiam in prædicamentis, manum & padem & huiuſmodi nominat partes ſubſtantiarum, magis quam ſubſtantias primas & ſecundas, quia licet non ſint in alio ſicut in ſubiecto (quod proprie ſubſtantiæ eſt) non tamen participant complete naturam alicuius ſpeciei: vnde non ſunt in aliqua ſpecie, neque in aliquo genere niſi per reductionem: ex quibus patet quod cum duo ſunt de ratione eius quod eſt hoc aliquid, & ſcilicet quod ſubſiſtat, & ſit aliquid completum non omni ſubſtantiæ conuenit eſſe hoc aliquid, ſed tantum completæ & per ſe ſubſiſtenti.

p. p. q. 75. a. 2. ad 1. a. d. ad 1. Ad primum ergo dicendum forma materialis duas ob rationes non poteſt eſſe hoc aliqnid, vt ex dictis manifeſtum eſt, & quia non ſubſiſtit, & quia non eſt quid completum: ſed manus, pes & aliæ huiuſmodi partes, poſſent quidem dici hoc aliquid, ſi ſumatur hoc aliquid pro eo tantum quod ſubſiſtit quocumque modo: ſed non ſi ſumatur pro eo quod ſubſiſtit complete.

q. de an. a. 1. ad 8. Ad ſecundum dicendũ, quod nõ eſt de ratione eios quod eſt hoc aliquid quod ſit ex materia & forma compoſitum, ſed ſolum quod poſſit complete per ſe ſubſiſtere. Vnde licet compoſitum ſit hoc aliquid, non tamen remouetur quin alijs poſſit competere quod ſint hoc aliquid.

ARTICVLVS II.

In quo conſiſtit ratio ſubſtantiæ.

1. c. g. c. 25. q. 7 de pot. a. 3 ad 4. Videtur quod ratio ſubſtantiæ non ſit quod ſit ens per ſe exiſtens ratio enim cuiuſlibet rei eſt eius definitio, ſed hæc non poteſt eſſe definitio ſubſtantiæ, ens enim non poteſt eſſe genus: ergo ratio ſubſtantiæ noo eſt quod ſit ens per ſe exiſteus.

1. c. g. c. 25. 2 Præterea dicitur ens per ſe ex hoc quod non eſt in alio: ſed hæc eſt negatio pura: & quæ proinde non poteſt genus vel ſpeciem conſtituere, ergo non debet poni in definitione

1 phyſ. l. vlt. 3 Præterea, forma eſt ſubſtantia: at forma eſt in ſubiecto ſcilicet in materia: ergo noo eſt de ratione ſubſtantiæ eſſe per ſe id eſt non in alio.

quol. 1. q. 2. a. 1. e quol. 9. a. 3. ad 2. 8. met. l. vlt. 4 Præterea eſſe non ponitur in definitione cuiuſcumque rei. ergo per ſe eſſe non poteſt eſſe de ratione ſubſtantiæ.

op. 42. c. 10. op. 33. Sed contra ſubſtantia diuiditur per oppoſitum ab accidente, ſed accidens eſt cuius eſſe eſt ineſſe: ergo ſubſtantia eſt cuius eſſe eſt per ſe eſſe: & ſic ratio ſubſtantiæ erit quod ſit eus per ſe exiſtens.

2. d. 3. q. 1. a. 1. ad 1. 1. c. g. c. 25. quol. 9. a. 5. ad 2. q. 7. de pot. a. 3. ad 4. 3. p. q. 77. a. 1. ad 2. 4. d. 8. q. 4. a. 1. ad 2. Reſpondeo dicendum, quod de ratione ſubſtantiæ eſt quod ſit ens per ſe exiſtens, non quidem ſicut definitio eius, ſed ſicut id quod conuenit illi ratione definitionis & eſſentiæ eius. Et quod quidem hæc non poſſit eſſe definitio eius patet, quia ex hoc quod dicitur ens, non poſſet eſſe genus: quia vt probatum eſt, ens non habet rationem generis; ſimiliter nec ex hoc quod dicitur per ſe, quia hoc non videtur importare niſi negatiooem tantum; dicitur enim eus per ſe ex hoc quod non eſt in alio, quod eſt negatio pura, quæ nõ poteſt naturam vel rationem generis conſtituere, quia ſic genus non diceret, quid eſt res, ſed quid non eſt. Oportet igitur quod ratio ſubſtantiæ intelligatur hoc modo, quod ſubſtantia ſit res cui conueniat eſſe non in ſubiecto: nomen autem rei à quidditate imponitur, ſicut nomen entis ab eſſe: & ſic in ratione ſubſtantiæ intelligatur quod habeat quidditatem cui conueniat eſſe non in alio, quod eſt eſſe per ſe: ex qoo patet quod de ratione ſubſtantiæ ſit eſſe per ſe, ſed non ſicut eius definitio aut eſſentia, ſed ſicut de ratione ſuæ eſſentiæ ſibi conueniens.

op. 42. c. 10. in c. Ad primum ergo & ſecundum patet ſolutio ex dictis: verum eſt enim quod eſſe per ſe non eſt ratio ſubſtantiæ ſicut eius definitio.

op. 33. Ad tertium dicendum, quod formæ ſubſtantiales ſunt quidem in materia non autem in ſubiecto. Nam ſubiectum eſt hoc aliquid, forma autem ſubſtantialis eſt quæ facit ſubiectum hoc aliquid, non autem præſupponit illud.

Tab.con. cord.dub.513 & 300. A'd quartum diceodum, aliquid poteſt intelligi poni in definitione dupliciter: vel ſotmaliter, actu, & immediate, vel in vittute, in potentia, & implicite: ſic ergo eſſe poteſt poni in definitione alicuius fotmsliter & actu: ſed ponitur virtute & potentia & 2.d.35.q.1.a. 2.ad 1. implicite inquantum vnumquodque definitur ſecundom qood habet eſſe, vt in 7. met. dicitur.

Ad id vero qood in contrarium opponitur, di- quol 9.a.5. ad 2. cendum quod ſicut dictum eſt eſſe non poteſt poni fotoꝛaliter in deffinitione alicuius geuetis & ſpeciei. ſecundum Auicen. io ſua metaphyſ. coius ratio eſt quia omnia patticularia voiuntut in definitione generis aut ſpeciei: cum tamen genos vel ſpccies oon ſint ſecundum vnum eſſe in omnibus: ſicut ergo hæc non eſt vera definitio ſubſtaotiæ: ſubſtanria eſt qood per ſe eſt: ita hæc non eſt vcta definitio accidentis, qood eſt in alio: ſed eſt citcumlocutio vcræ deſctiptionis qua talis intelligitur. Subſtantia eſt tes eoius naturæ debetur eſſe oon in alio. Accidens veto eſt res cuiut naturæ debetur eſſe io alio: alioqui quando accidens miraculoſe eſſet ſine ſubiecto, toduerer rationem ſubſtantiæ, quod eſt falſum & impoſſibile, vt ſcilicet accidens ſit ſubſtantia.

ARTICVLVS III.

Quodnam ſit principium indiuiduationis in ſubſtantijs corporalibus.

7.met.l.7. 12.met l.10. **V**Idetur quod in ſubſtantijs cotporalibus principium indiuiduationis ſit materia. Dicit enim Philoſophus 7. met. t.28. & 12. met. t. 49. quod propterea Soctates, & Callias ſunt duo numeto, quia habent diuetſam mateiiam, & quod eſt vnos numero ptimus motot, quia caret materia.

p.cæli l.19. 2 Prætetea p cæli t. 92. dicit Philoſophus, quod aliod eſt cælum, aliud hoc cælom, & quod illud dicit ſotmam, hoc veto mateꝛiam, etgo materia eſt ptincipium iodioiduationis in ſubſtantijs materialibut.

in q de indiuiduat. 3 Prætetea illud eſt cauſa tota indiuiduationis, ad quod indiuiduatio ſequitur ex neceſſitare, & vniuerſaliter, & à quo eius oppoſitum de neceſſitate, & vniuerſalitet remouetut, ſed materia eſt huiuſmodi, cuius ſignum eſt, quod ad eſſe materiale ſequitur vniuetſaliter, & de neceſſitate indiuiduatum eſſe, & vniuetſaliter remouetut omne, qood eſt eios oppoſitum, etgo materia eſt cauſa indiuiduatioois.

ibid. Sed contta. Illod quod eſt commune plotibus, non eſt cauſa indiuiduationis, ſed materia eſt communis omnibus, ſubſtantijs cotpotalibus ergo materia non eſt cauſa indiuiduarioois.

ibid. 2 Præterea materia ſecundum ſe conſiderata eſt ponctalis & indiuiſibilis, etgo noo eſt cauſa diuetſitatis numetalis.

2.de an. l.p. Videtut quod forma ſit principium iodiuiduationis dicit enim Philoſophos 2. de ani. 2. quod forma facit materiam eſſe hoc aliquid, ſed quod facit hoc aliqoid, facit eſſe indiuidoum, etgo iodiuiduationis cauſa eſt forma.

ibid. 2 Præterea id quod finit, & detetminat commonitatem alterius, eſt principium diſtinctiuum, & conſequenter indiuiduationis: ſed forma determinat communitatem materiæ, & facit eam ſtare ſub cetta forma, & ſub cettis dimenſionibos, & accidentibus, etgo fotma eſt principium iodiuiduationis.

2.met t.26. 3 c.g c 81.p. p 76.art.2. q.de ani a. 11.ad 2.p.d. 12.q.p 2.p.c 3 Prætetea à quo res habet eſſe, habet & vnitatem, & indiuiduatiooem, ſed ſubſtautia cotpotalis habet eſſe à ſotma, etgo & à fotma habet vnitatem, & indiuiduationem.

p.p.q 4 7.a. c.q de ani. ar 3 ad 15.q. 9 de pot.a.5 ad 1.p p.q 39 a.2. 4 Prætetea principia indiuiduationis ſunt de eſſentia ſubſtantiæ indiuiduæ: ſubſtantia enim pet ſe habet vnitatem, & multitudioem, ſed de eſſentia ſubſtantiæ non ſont niſi materia, & forma, ergo alterum horum eſt principium indiuiduationis: ſed non eſt materia, quia principium indiuiduationis eſt ptincipiom diſtinguendi, at ſola forma eſt ptincipium diſtinctionis, nam actus eſt qui diſtinguit, vt ioquit Philoſophus, fotma aotem eſt actus, & materia potentia, vt dictum eſt ex Philoſopho, etgo ſotma eſt priocipiom iodioiduationis.

op 29.op. 70 q.4 a.2. 2.d.3 q p.a. 2.ad p. Sed contra eſt, quod ſubſtantia compoſita eſt hæc numeto proptet hanc materiam, & hanc formam numero, ſed ideo eſt hæc fotma numero, qoia tecipitur in hac materia numeto, nam forma iodiuiduatur per materiam, ergo ſotma non eſt principium indiuiduationis.

op.70.q.4 a.2. Videtur quod principium indiuidoationis ſit qoantitas. Quia diuetſitatem in numeto facit hæc materia, & hæc ſotma, ſed forma eſt hæc, qoia recipitur in hac materia, materia veto eſt hæc diuiſa ab alia materia per quantitatem, ergo qoantitas eſt ptincipium indioidoarionis

p.d 26.q.p a 2.ad.2. 2 Prætetea quantitates nno poſſunt ſeparari ab indiuiduis, ipſis temanentibus diſtinctis; ſed ſi quantitas non eſſet principium inttinſecum indiuiduationis, ſed mete extrinſece ſe habetet, poſſet ab illis ſeparati, ergo quantitas eſt principium iodiuiduationis.

3.p.q 17.art. 2.c. 3 Prætetea ex hoc aliquid eſt oatum eſſe in vno ſolo, quod illud eſt in ſe iodiuiſum, & diuiſum à quocumque alio: ſed diuiſio accidit ſubſtantiæ tatione quanritaris, vt dicit Philoſophus p. phyſ. ergo quantitas eſt principiom indiuiduationis.

q.9 de pot. ar. 9. Sed contra eſt, qood hoc diſtinguitur ſubſtaotia ab accidentibus, quod hæc indiuiduantur à ſuis ſubiectis, illa vero pet proptia ptincipia.

q.vlt de pot a 3 c. 2 Prætetea nulla ſubſtantia poteſt conſtitui pet accideus, ſed indiuiduum ſubſtantiæ eſt ſubſtaotia, eſt enim prima ſobſtautia, qoantitas vero eſt accidens, etgo quantitas noo eſt ptincipium indioiduationis.

op 70.q 4. a.2. Videtut quod plutalitas, ſeu collectio accidentium ſit ptiucipium indiuiduationis. Dicit enim Potphit. qood indiuiduum facit collectio accidentiom, qoæ in alio teperiri non poſſunt: ſed id, quod eſt priocipium iodiuiduarionis, eſt principium pluralitatis ſecondom numerum, ergo accidentium collectio eſt ptincipiom pluralitatis numericæ.

ibid. 2 Prætetea in indiuiduo non inoeoiuntur niſi materia, fotma, & accidentia: ſed diuetſitas fotmæ non facit diuetſitatem ſecundom uomerum, ſed ſecundum ſpeciem, vt dicitur 10. met. diuetſitatem veto ſecundom genos ſacit diuerſitas materiæ, dicit enim Philoſophus 10. met. quod genere differunt, quotum mateꝛia non eſt communis, nec generatio ad inuicem, ergo diuerſitatem ſecundum numerum non poteſt ſacete niſi diuerſitas, & plotalitas accidentium.

ibid. 3 Præterea id quod inuenitur commone in plotibus ſpecie differentibus, non eſt cauſa diuerſitatis ſecundum numerum, quia diuiſio genetis in ſpecies præcedit diuiſionem ſpeciei in indiuidua: ſed materia inuenitur communis in diuerſis ſecundum ſpeciem, quia eadem materia diuerſis formis ſubditur, alias habentia conttarias formas ad inuicem noo tranſmutatentur ergo materia non eſt principium

diuerſitatis ſecundum numerum, nec forma, vt dictum eſt, ergo relinquitot quod arridentia.

ibid 4 Prætereà in genere ſubſtautiæ nihil iouenitur niſi genus, & differeotia, ſed indiuidua vnius ſpeciei non diſtinguuntur genere, nec ſubſtaotialibus differentijs, ergo oon differunt niſi differentijs accidentalibus,

ibid. Sed contra eſt, qund dicit Philoſophus 5. met. qood numero ſunt vnum, quorum eſt materia vna, ergo & numero plura, quorum materiæ plures, ergo diuerſitatem numericam oon facit pluralitas accidentium, ſed materierum.

ibid. 2 Prætereà dicit Philoſophus 4. met. quod idem eſt rebus cauſa ſubſtantiæ, & vnitatis: ſed accidentia non ſunt indiuiduo cauſa ſubſtantiæ, ergo nec vnitatis, & per conſequens nec pluralitatis ſecundum numerum.

ibid. 3 Prætereà ſicut ea, quæ in genere ſubſtantiæ differunt genere, vel ſpecie, differunt ſecundum ſubſtantiam, & non ſolum ſecundum accidens, ita & ea, quæ differunt ſecundum numerum: ſed aliqua dicuntur diuerſa geoere, vel ſpecie perid, quod eſt in genere ſubſtantiæ, non per accidentia, ergo ſimiliter dicuntur diuerſa numero ſecundum illud, quod eſt io genere ſubſtantiæ, & non ſecundum accidentia.

q. de indiuiduat. & op. 70. q. 4. a. 2 Reſpondeo direndum ad primam quæſtionem, quod principium indiuiduationis eſt multiplex, primum tamen, & originale eſt materia ſignata quantitate. Ad cuius euidentiam conſideraodum eſt, quod quia eadem ſunt principia eſſe, & vnitatis, nam ab eodem habet res quod ſit ens, & quod ſit vna, nam ens, & vnum realiter noo diſtinguuntur, vt diritur 4. met. initio, ſicut ſubſtaotia materialis indiuidua habet eſſe à quatuor cauſis, ita habet vnitatem ſuam ab illis. Vnde quando quæritur quod ſit principium indiuiduationis, non debet quæri de ſolo principio materiali, ſed de omnibus, quia indiuiduatio habet multa principia, principium enim effectiuum illius in ſubſtantijs materialibus eſt generans, ſicut in artificialibus eſt artifex, cum enim agens de ſua ſubſtantia facit aliud ipſe eſt cauſa diſtinctionis, atque adeo indiuiduationis: habet etiam principium finale, & hoc eſt conſeruatio ſpeciei, quia propter hoc eſt multiplicatio, & diſtinctio indiuiduorum, vt conſeruetur, & ſaluetur eſſe ſpecierum; principium etiam formale eſt ipſa forma terminans materiam, materiale vero eſt ipſa materia terminans formam; manifeſtatiuum etiam indioiduationis ſunt ipſa accidentia diſtingueotia tam hanc materiam, quam hanc formam ab alijs materiebus, & formis quantom ad apparentiam, & aſpectum.

ibid. & op. 70 q. 4 a. 2 Cæterum quia ſicut nulla ſubſtantia conſtituitur per accidentia, ſed per propria principia, ita nec per illa, ſed per hæc, & per ſeipſam indiuiduatur, ſicut accideotia indiuiduantur per ſubiectum. hinc ſequitor, quod ſicut partes generis ſunt materia, & forma, ita partes indiuidui ſunt hæc materia, & hæc forma, & ſicut diuerſitatem in genere, & ſpecie facit diuerſitas materiæ, & formæ abſolute, ita diuerſitatem in oumero, & conſequenter indiuiduationem faciunt hæc materia, & hæc forma. Ex his tameo duobus intrinſecus ipſi indiuiduo primo, & per ſe, & intrinſece tribuendum eſt principium indiuiduationis materiæ primæ plus quam formæ, extrioſece vero quantati. Ad cuius manifeſtationem ſcieodum eſt, quod in indiuiduo duo ſunt conſideraoda, videlicet illud, quod cadit ſub rationem indiuidualem, & illud, quod cadit ſub ſenſum exteriorem; illud enim, quod cadit ſub rationem indiuidualem eſt hoc aliquid per naturam materiæ, ſed illud, quod radit ſub ſenſum exteriorem eſt hoc aliquid per quantitatem. Indiuiduum enim apud nos in duobus conſiſtit, eſt enim indiuiduom in ſenſibilibos ipſum vltimum in genere ſubſtantiæ, quod de nullo alio prædicatur, & ipſum eſt prima ſubſtantia ſecundum Philoſophom, & primum ſubiectum omnium aliorum, natura autem formæ materialis, cum non poſſit eſſe hoc aliquid in ſpecie, cuius eſt ſolum eſſe incommunicabile, eſt multis communicabilis, quantum ad ipſam rationem ſuam: Incommunicabile vero eſt ſolum de ratione ſuppoſiti, quod eſt hoc aliquid completum in ſpecie, quod formæ non competit: & ideo de ſui natura communicabilis eſt; communicatio autem illius per hoc eſt. quod recipitur in alijs, & propterea de natura ſua ſimul recipitur in multis ſecundum vnam rationem, cum vna ſit ratio ſpeciei in omnibus indiuiduis: ſed quia ipſa eſſe non habet, cum hoc ſolum ſit ſuppoſiti, ſuppoſitum autem eſt incommunicabile, ideo ipſa forma materialis diuerſificatur ſecundum eſſe in multa incommunicabilia, manens vna ſecundum rationem multis communicata. Formæ autem receptio eſt in materia, quia ipſa materialis eſt, & redditur incommunicabilis, quia in materia recipitur, & per receptionem eius in illa efficitur indiuiduum, quod eſt primum fuodamentum in genere ſubſtantiæ, vt completum ſubiectum aliorum prædicabilium. Quoniam vero in via generationis ſemper incompletum eſt prior completo, propterea id, quod eſt primum ſubiectum in via generationis incompletum, quod de nullo alio illius generis prædicatur, puta materia, neceſſario eſt primum & originale principium incommunicabilitatis, quæ eſt propria indiuidui. Aliud vero eſt, in quo ſaluatur natura indiuidui apod oos, determinatio ſcilicet illius ad certas particulas temporis, & loci, nam proprium eſt indiuidui eſſe hic, & nonc, & hæc determinatio debetur indiuiduo ratione quantitatis determinatæ per formam abijciendam, & indeterminatæ per ordinem ad formam acquirendam: & ideo materia ſub quantitate terminata dicitur pricipium indiuiduationis: materia enim ſola eſt primum principium indiuiduationis quoad illud, in quo ſaluatur ratio primi in genere ſubſtantiæ, quod quia impoſſibile eſt reperiri ſine corpore, & quantitate, ideo quantitas terminata dicitur principium indiuiduationis, non quod aliquo modo ſit ſubiectum illius, quod eſt prima ſubſtantia: ſed quia cum illam concomitetur inſeparabiliter, determinat illam ad hic, & nunc. Vnde illud, quod cadit ſub ratione ſingulari, eſt hoc aliquid per oaturam materiæ, quod vero cadit ſub ſenſum exteriorem, eſt tale per quantitatem, & ſic manifeſtum eſt quodnam ſit priocipium indiuiduationis. Et ex his patet ad prima tria obiecta, tantum enim probant quod materia eſt primom, & originatiuum principium indiuiduationis, non autem quod ſit ſufficiens, vt dictum eſt,

Tab. v. Indiuiduum n. 33. & 34. & in concord. n. 738.

q. de indiuiduatione. Ad quartum dicendum, qood impoſſibile eſt formam vniri materiæ quin ſit particularis, & quin ſequatur quantitas determinata, per quem modum materia non eſt vltra communicabilis alicui alteri formæ: quia hæc quantitas cum alia forma reperiri oon poteſt, cum eadem determinatione, & ideo materia non eſt commonicabilis ſecundum eandem rationem, ſicut eſt forma, ratio enim materiæ ſub vna forma alia eſt à ratione ſua ſub alia forma, qoia certificatur ratio ſua per determioationem quaotitatis, quæ in diuerſa proportione requiritur ad diuerſas formas eſſentia tamen materiæ non diuerſi-

ficatur ſub diuerſis formis ſicur ſua tario, ratio enim materiæ non eſt vna, & communis, ſicut ſua eſſentia, tario vero formæ in diuerſis materijs eſt vna, licet eſſentia ſit diuerſa, & communiras, quæ eſt ſecundum eſſentiam tantum, quæ eſt ipſius materiæ, & non ſecundum eandem rationem, non impedit materiam eſſe principium indiuiduationis ſubſtantijs materialibus, & compoſitis.

ad præced. ob. Ad quintum dicendum, quod licet eſſentia materiæ ſit vna, & indiuiſibilis, habet tamen rationem multiplicem, quatenus eſt determinara, & diuiſa per quantitatem, vt dictum eſt.

in c quæſt. præced. Ad ſecundam quæſtionem dicendum, quod etiam furma ſubſtantialis eſt principium indiuiduationis, non tamen primum, & originale, quia licer, vt dictum eſt, ſicur diuerſitatem in genere, vel ſpecie facit diuerſitas materiæ, & formæ, ita diuerſitatem numericam facit hæc materia, & hæc forma: quia tamen furma ſit hæc per hoc, quod recipitur in hac materia, ideo prima origo indiuiduationis in compoſitis ſubſtãtialibus eſt materia, non autem furma.

2. de ani. l. p. Ad primum ergo dicendum, quod quia per vnionem formæ cum materia ſit hoc aliquid, ideſt aliquid demonſtratum completum in eſſe, & in ſpecie, quod eſt compoſitum, ideo habet hoc etiam à forma, quod ſit indiuiduum, vt dictum eſt, non tamen originaliter, & primo, ſed hoc habet a materia, vt dictum eſt.

in c quæſt. præced. Ad ſecundum dicendum, quod licet forma determinet communitatem materiæ quoad eſſentiam, non tamen quoad rationem, quoniam vt dictum eſt, alia eſt ratio materiæ ad hanc formam, alia
ad 4. quæſt. præced. ad aliam: verum materia per hoc quod recipit formam, facit vt forma ſit hæc, vt dictum eſt. Vel die, quod quia forma non terminat materiam niſi vt eſt
in q de indiuiduatione. hæc, eſt autem hæc ratione materiæ, quæ eſt hæc ſignata per dimenſiones, ideo primum principium indiuiduationis eſt materia ſignata.

q. 3. phyſ. 2. Ad tertium dicendum, quod aliud eſt eſſe in actu, aliud actu eſſe, illud eſt effectus formæ, hoc omnium cauſatum, & quia pluralitas numerica non ſequitur niſi diuerſum actu eſſe, propterea tam forma, quam materia dant hanc pluralitatem,
p. p. q. 44. a. a. c. a. c. g. c. 16. ſed hæc primo, & originaliter, vt dictum eſt. Vel die, quod aliud eſt eſſe abſolute, aliud eſſe hanc vel talem, illud habet per exiſtentiam, vel eſſe communicatum illi per creationem, hoc vero à forma ſubſtantiali, quæ dat illi ſpeciem, & à forma accidentali, quæ dat eidem tale eſſe accidentale.

Ad quartum dicendum eſt, quod forma non di-
l. ſupra. cit. ſtinguitur numero, niſi vt hæc, eſt autẽ hæc per hoc, quod recipitur in hac materia ſignata dimenſionibus, vt dictum eſt.

op. 70 q. 4 a. 2 c. & ad arg op 32 2. d. 3 q. p. a 2. ad p. p. q. 3 & 4 a. 2. & q 7. a. p. Ad tertiam quæſtionem dicendum, quod quantitas ſuo modo eſt principium indiuiduationis, vt dictum eſt: & ratio eſt, quia diuerſitatem in numero facit hæc materia, & hæc forma, nulla autem forma materialis inquantum huiuſmodi eſt hæc ſe ipſa, ſed ſit hæc per hoc, quod recipitur in materia. Cum autem materia in ſe conſiderata ſit indiſtincta, non poteſt formam in ſe receptam indiuiduare, niſi ſecundum quod eſt diſtinguibilis, non enim forma indiuiduatur per hoc, quod recipitur in materia, niſi quatenus recipitur in hac materia, vel illa diſtincta, & determinara ad hic, & nunc; materia autem non eſt diuiſibilis: niſi per quantitatem, vnde Philoſophus dicit in p. phyſ. quod remota quantitate ſubſtantia eſt indiuiſibilis, & ideo materia efficitur hæc, & ſignata, ſecundum quod eſt ſub dimenſionibur interminatis, nam dimenſiones terminatæ non poſſunt eſſe principium indiuiduationis, nam cum varientur circa indiuiuiduum, ſequeretur quod indiuiduum non ſemper remaneret idem numero, ſed ex dimenſionibus interminatis efficitur materia hæc, & ſignata, & ſic materia taliter ſignata indiuiduat formam, imo & ipſam dimenſionem terminatam, nam hæc indiuiduatur per ſubiectum indiuiduarum per dimenſiones intermi-
natas. Et ex his patet ad argumenta vtriuſque partis; op 70 q 4 a 2. ad 3.
priora enim tantum probant quantitatem eſſe principium indiuiduationis non niſi diſpoſitiue, & tamquam ſignum proprium indiuidui, & quoad ſenſum exteriorem, quod eſt indiuiduare hic, & nunc, ſeu facere indiuiduum hic, & nunc demonſtrabile, nam intrinſece, & eſſentialiter indiuiduum conſtituitur per materiam primam, vt dictum eſt. poſteriora vero tantum probant hoc ipſum, quia cum indiuiduum ſubſtantiæ ſit ſubſtantia, non niſi per ſubſtantiam eſſentialiter, & intrinſece conſtitui, & indiuiduari poteſt.

Ad quartam quæſtionem dicendum, quod ali- op. 70 q 4 a 2. c.
quo modo pluralitas accidentium concurrit ad indiuiduationem ſubſtantiæ. Ad cuius manifeſtationem videndum eſt, quænam ſit cauſa triplicis diuerſitatis, nimirum ſecundum genus, ſecundum ſpecies, & ſecundum indiuidua. Sciendum igitur, quod cum in indiuiduo compoſito in genere ſubſtantiæ non ſint niſi tria, materia, forma, & compoſitum, oportet ex aliquo iſtorum cuiuſlibet harum diuerſitatum cauſas inuenire. Sciendum igitur, quod diuerſitas ſecundum genus reducitur in diuerſitatem materiæ, diuerſitas vero ſecundum ſpeciem in diuerſitatẽ formæ, ſed diuerſitas ſecundum numerũ partim in diuerſitatem materiæ, & partim in diuerſitatẽ accidentis. Cum autem genus ſit principiũ cognoſcendi, vt pote prima definitionis pars, materia autem ſecundum ſe ſit ignota, non poteſt ſecundum ſe ex illa accipi diuerſitas generis, ſed tantum ſecundum illum modum, quo cognoſcibilis eſt, eſt autem cognoſcibilis dupliciter, Vno modo per analogiam, vt dicitur p. phyſ. vt dicamus, quod materia hoc modo ſe habet ad res naturales, ſicut lignum ad lectum. Alio modo cognoſcitur per formam: per quam habet eſſe actu, vnumquodque enim cognoſcitur ſecundum quod eſt actu, non ſecundum quod eſt in potentia, vt dicitur 9. met. & ſecundum hoc ſumitur duobus modis diuerſitas generis ex materia; vno modo ex diuerſa analogia ad formam, & ſic penes materiam diſtinguuntur prima rerum genera: id enim, quod eſt in genere ſubſtantiæ, comparatur ad materiam, ſicut ad partem ſui: quod vero eſt in genere quantitatis, non habet materiam partem ſui, ſed comparatur ad ipſum, ſicut menſura, & qualitas ſicut diſpoſitio, & his duobus generibus mediantibus omnia alia genera conſequuntur diuerſas comparationes ad materiam, quæ eſt pars ſubſtantiæ, ex qua ſubſtantia habet rationem ſubiecti, ſecundum quam ad accidentia comparatur. Alio modo ſumitur penes materiam generis diuerſitas, ſecundum quod materia eſt perfecta per formam; & cum materia ſit potentia pura, & Deus ſit actus purus, nihil aliud eſt materiam perfici in actum, qui eſt forma, niſi quatenus participat aliquam ſimilitudinem actus primi licet imperfecte, vt ſcilicet id, quod eſt iam compoſitum ex materia, & forma, ſit medium inter potentiam puram, & purum actum. Non autem materia ex omni parte æqualiter recipit ſimilitudinem actus primi, ſed à quibuſdam perfecte à quibuſdam vero perfectius, nam quædam participant diuinam ſimilitudinem, ſecundum quod tantum ſubſiſtunt, quædam vero ſecundum quod viuunt, quædam ſecundum quod

cognoſcunt,

cognoſcunt, quædam ſecundum quod intelligunt. Ipſa igitur ſimilitudo primi actus in quacunque materia exiſtens eſt forma eius; ſed forma talis in quibuſdam, facit eſſe tantum, in quibuſdam eſſe, & viuere. & ſic de aliis in vno, & eodem ſimilitudo minus perfecta eſt, & adhuc amplius. Aliquid igitur inuenitur commune in vtraque ſimilitudine, quod in vna ſubſternitur imperfectioni, & in alia perfectioni, ſicut materia ſubſternebatur actui. & perfectioni, & ideo materia ſimul accepta cũ hoc cõmuni eſt adhuc materialis reſpectu perfectionis. & imperfectionis prædictæ, & ex hoc materiali ſumitur genus; differentia vero ex perfectione, & imperfectione prædictis. ſicut ex hoc cõmuni materiali, quod eſt habere vitã ſumitur hoc genus. quod eſt animatũ corpus, ex perfectione vero ſuperaddita hæc differẽtia, ſenſibile, ex imperfectione vero hæc differentia inſenſibile, & ſic diuerſitas talium materialiũ inducit diuerſitatem generis, ſicut animalis à plãta. Et propter hoc dicitur materia eſſe principium diuerſitatis ſecundũ genus. & eadẽ ratione forma eſt principium diuerſitatis ſecundum ſpeciem, quia à prædictis formalib*, quæ habent addita materialia, vnde genera ſumuntur, per comparationem formæ ad materiã ſumũtur differentię quæ conſtituunt ſpecies. Sciendũ tamen, quod cum illud materiale, vnde ſumitur genus, habeat in ſe formam, & materiam, logicus ſolum conſiderat genus ex parte eius, quod formale eſt, vnde eius definitiones dicuntur formales, ſed naturalis conſiderat genus ex parte vtriuſque, & ideo contingit quandoque, quod aliquid communicat in genere ſecundum logicum, quod non cõmunicat ſecundum naturalem. Contingit enim quandoque, quod de ſimilitudine primi actus, quod cõſequitur res aliqua in materia tali, aliud conſequitur ſine materia, & aliud in alia materia omnino diuerſa, ſicut patet, quod lapis in materia, quæ eſt ſecundum potentiam ad eſſe, pertingit ad hoc, quod ſubſiſtat, ad quod idẽ pertingit ſol ſecundum materiam, quæ eſt in potentia ad vbi, & non ad eſſe, vt angelus omni materia carens. vnde logicus inueniens in his omnibus illud, ex quo genus ſumebat, ponit omnia hæc in vno genere ſubſtantiæ. Naturalis vero, & Metaphyſicus, qui cõſiderant principia rerum, non inuenientes omnia conuenientia in materia, dicunt ea differre genere ſecundum hoc, quod dicitur 10. Met. quod corruptibile, & incorruptibile differunt genere, & quod illa conueniunt genere, quorum materia eſt vna, & generatio ad inuicem. Sic igitur patet, quomodo materia facit diuerſitatem in genere, & forma diuerſitatem in ſpecie. Inter indiuidua vero eiuſdem ſpeciei hoc modo conſideranda eſt diuerſitas ſecundũ Philoſophum 7. Met. quia ſicut partes generis, & ſpeciei ſunt materia, & forma, ita indiuidui ſunt hæc materia, & hæc forma, vnde ſicut diuerſitatem in genere, vel ſpecie facit diuerſitas materiæ, vel formæ abſolute, ita diuerſitatẽ in numero facit hæc materia, & hæc forma: nulla autẽ forma inquãtum huiuſmodi eſt hæc ex ſe ipſa, ſed fit hæc per hoc, quod recipitur in materia, ſed cũ materia in ſe conſiderata ſit indiſtincta, nõ poteſt formam in ſe receptam indiuiduare, niſi ſecundum quod eſt diſtinguibilis, non enim forma indiuiduatur per hoc, quod recipitur in materia, niſi quatenus recipitur in hac materia, vel illa diſtincta, & determinata ad hic, & nunc, materia autẽ non eſt diuiſibilis niſi per quantitatem, & ideo materia efficitur hæc, & ſignata, ſecundum quod eſt ſub dimenſionibus. Et quoniam dimenſiones iſtæ poſſunt conſiderari vel terminatæ ſecundum terminatam menſuram, & figuram, vel ſine iſta determinatione, in natura dimenſionis tantum, licet nunquam ſine aliqua determinatione eſſe poſſint, ſicut nec natura coloris ſine determinatione albi, & nigri, quamuis vtroque modo ſint in genere quantitatis: priore tamen modo nõ poſſunt eſſe principium indiuiduationis: quia cum dimenſionum terminatio frequenter varietur circa indiuiduum, ſequeretur quod indiuiduũ non remaneret ſemper idẽ numero, ſed poſteriore modo: & ita ex dimenſionibus interminatis efficitur hæc materia ſignata, & ſic indiuiduat formã, & cauſat diuerſitatẽ numericã in eadem ſpecie. Vnde patet, quod materia ſecundũ ſe conſiderata nõ eſt principium diuerſitatis ſecundum ſpeciẽ, nec ſecundum numerum, ſed ſicut eſt principium diuerſitatis ſecundum genus, prout ſubeſt cõmuni formæ, ita eſt principium diuerſitatis ſecundum numerum prout ſubeſt interminatis dimenſionibus: & ideo cũ hæ dimenſiones ſint de genere accidentium, diuerſitas ſecundum numerum partim reducitur in diuerſitatem materiæ, partim in diuerſitatẽ accidẽtium, & hoc ratione dimẽſionum prædictarum. Alia vero accidentia non ſunt principium indiuiduationis, ſed ſunt principium cognoſcendi diſtinctionem indiuiduorum: & per hunc modum etiam aliis accidentibus indiuiduatio tribuitur, & ex his patet quomodo rationes primo loco poſitæ ſint concedendæ, & quomodo falſum concludant.

Ad primum ergo 2. p. dicendum, quod cum dicit Philoſophus, quod numero ſunt vnũ, quorũ eſt materia vna, intelligẽdũ eſt de materia ſignata, quę ſubeſt dimenſionibus, alias oporteret dicere, quod omnia generabilia, & corruptibilia ſunt vnum numero, cum eorum materia ſit vna. ibid. ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod dimenſiones, cum ſint accidentia, per ſe non poſſunt eſſe principiũ vnitatis indiuiduæ ſubſtantiæ, ſed materia prout talibus dimenſionibus ſubeſt, intelligitur eſſe principiũ talis vnitatis, & multitudinis. Quod patet, nam illa, quæ differunt numero in genere ſubſtantiæ, non ſolum differunt accidentibus, ſed etiam forma. & materia: ſed ſi quæratur, quare hęc forma differt ab illa, non erit alia ratio, niſi quia eſt in alia materia ſignata: nec inuenitur alia ratio, quare hæc materia ſit diuiſa ab illa, niſi propter quantitatem: & ideo materia ſubiecta dimenſioni intelligitur eſſe principium huius diuerſitatis. ad 2. & 4.

Ad tertium dicendum, quod de ratione Indiuidui eſt, quod ſit in ſe indiuiſũ. & ab aliis diuiſum vltima diuiſione. Nullũ autem accidens habet in ſe propriã rationem diuiſionis, niſi quantitas, vnde dimenſiones ex ſeipſis habent quandam rationem indiuiduationis, ſecũdum determinatum ſitum, prout ſitus eſt differentia quantitatis: & ſic habet duplicem rationem indiuiduationis, vnã ex ſubiecto, ſicut & quodlibet aliud accidens, aliam ex ſe ipſa, in quantum habet ſitum, ratione cuius abſtrahendo à materia ſenſibili, imaginamur hanc lineam, & hunc circulum: & ideo rectè materiæ conuenit indiuiduare omnes alias formas ex hoc, quod ſubditur illi formæ, quæ ex ſe ipſa habet indiuiduationis rationẽ, ita quod etiã ipſæ dimenſiones terminatæ, quæ fundãtur in ſubiecto iam completo, indiuiduantur quodammodo ex materia indiuiduata per dimenſiones interminatas præintellectas in materia. ad 3.

ARTICVLVS IV.

Quodnam ſit principium indiuiduationis in ſubſtantiis ſpiritualibus.

q. de principio indiuiduationis.

VIdetur quod non ſit ponere indiuiduationem in ſubſtãtiis ſpiritualibus. Quia vt patet ex di-

ctis, materia eſt principium indiuiduasionis, ſed in ſubſtanriis ſpiritualibus non eſt materia, ergo non eſt principium indiuiduarionis.

ibid. 2 Prætetea ſenſus eſs ſingularium, intellectur vniuetſalium: ſi ergo ſubſtansiæ ſpirituales eſſent indiuiduatæ, non intelligerentur, ergo in illis non eſt principium indiuiduationis.

ibid. 3 Prætetea in Comm. lib. de cauſis cap. 5. dicitur, quod intelligentia eſt finita ſuperius, inquantum accipit eſſe a Deo, infinita vero inferior, quia eius eſſe non recipitur io materia, ergo cum eius eſſe non ſit finitum per aliquid, in quo recipiatur, non eſt indiuiduatum.

ibid. 4. Prætetea nulla forma ſimplex poteſt diuidi, ergo nec indiuiduari, ſed ſubſtaotia ſpiritualis eſt forma ſimplex, ergo ſubſtantia ſpiritualis non poteſt eſſe indiuidua.

ibid. Sed contra. Actus ſunt ſingularium 9. mes ſed ſubſtantiis ſpiritualibus conuenit agere, ergo ſunt indiuiduatæ.

ibid. Reſpondeo dicendum, quod circa indiuiduationem ſubſtantiarum ſpiritualium tam ſeparatarum, quam coniunctarum diuerſimode Philoſophi dixerunt, ſicut & de compoſitione eorumdem Illi enim, qui ponunt ſubſtantias ſeparatas ex materia, & forma, dicunt, quod materia in eis eſt principium indiuiduationis, ſed nos non ponimus talem compoſitionem in eis, quamquam ſi angeli haberent materiam, non ſic poſſent indiuiduari, vt eſſens plures vnius ſpeciei: ſic enim oporteret, quod principium diſtinctionis vnius ab alio eſſes materia, non quidem ſecundum diuiſionem quantitatis, cum ſint incorporei, ſed ſecundum diuerſitatem potentiarum, licet diuerſitar materiæ cauſaret & in illis diuerſitatem non ſolum ſpeciei, ſed etiam generis. Alij vero, qui ponunt in ſubſtantiis ſpiritualibus compoſitionem ex ſuppoſito, & natura, dicunt ſuppoſitum eſſe principium indiuiduationis. Nobis vero aliter dicendum de indiuiduatione angelorum, quod ſcilicet indiuiduentur ex eo, quod ſunt formæ ſimplices: forma enim ſimplex indiuiduatur ſeipſa, tamquam principio intrinſeco, ſicut ſi eſſet albedo ſimplex, & ſeparata indiuiduaretur ſeipſa, quia eſſes vna ſeipſa: ſimiliter ergo & angeli, ſed tamquam effectiuo principio indiuiduantur ab ipſa diuina ſapientia diuerſos in eis gradus naturarum excogitante, & hoc magis declaratur in Comm. ſuper lib. de cauſis: vnde naturaliter angeli ſpecie differunt ſinguli: poſſet tamen Deus producere plures numero in eadem ſpecie, tum quia ratio multitudinis numericæ oritur, vel ex diuiſione materiæ, vel ex aliqua potentialitate, ex qua ſumeretur etiã pluralitas in Deo ſi illa eſſes poſſibilis, tum quia licet ex natura ſua non poſtuleot numerice multiplicari, poſſuns tamẽ talem multiplicationem ſortiri ex ſupernaturali cauſa, puta ex Deo ratione nimirum potentialitatis ad eſſe quæ in natura angeli reperitur, quæ eſt ſufficiens radix, & ratio multiplicationis numericæ ſaltem in ordine ad potentiam abſolutam Dei. De indiuiduatione autem animæ rationalis notandum, quod quidam dixerunt, quod anima indiuiduatur à Deo tantum, quia, cum Deus ſit immediatum principium productionis animæ, oportet, quod ſit immediatum principium omnium illorum, quæ eſſentiam, & perfectionem animæ conſequũtur, vt quod ſit incorporea, immortalis, indiuiduata, vnde ſicut anima non habet immortalitatem à ſe, ſed à Deo, quamuis per ſe, & de ſua natura, & ex propriis principiis ſit immortalis, ita ſimiliter à Deo habet quod ſit indiuiduatã: & hæc eſt opinio Rabi Moſis, ſed videtur quod hoc non poſſit ſtare, quia principium indiuiduasionis oporret eſſe intrinſecum, ſed impoſſibile eſt qood Deus ſit principium intrinſecum animæ, vel alterius creaturæ. & ita impoſſibile eſt qood anima indiuiduetur à Deo, tamquam à principio intrinſeco ſuæ indiuiduationis, & propter hoc Auic. in 6. naturalium p. 5 c. 3. dicit, quod quædam accidentia, quæ ſunt nobis occulta ſunt in anima principium indiuiduationis: ſed diſtinguit de accidentibus, ſuns enim quædam accidentia quæ ſe tenens ex parte formæ, & hæc non ſuos cauſa indiuiduasions, quædam vero ſe tenent ex parte materiæ, & hæc ſunt cauſa indiuiduationis: nam materia ſecundum ipſum non eſt cauſa indiuiduasionis: cuius ratio eſt, quia materia ſecundum ſe cõſiderata eſt vniuerſalis, ſicut forma, non autem eſt de ratione vniuerſalis quod determines, & indiuiduet, ſed potius quod confundat; & quia ſecundum ipſum eſt neceſſe, quod accidẽtia ſint cauſa indiuiduationis principalit: & hæc quæ nõ apparẽt ad oculum, dixit, quod ſont nobis occulta. Sed quod hoc ſit impoſſibile manifeſtum eſt, quia poſterius non eſt cauſa prioris, ſed accidentia ſunt poſteriora indiuiduis ſecundum Porphir. licet enim res non habeat eſſe ſine accidentibus, naturaliter tamen prior eſt. Prætetea accidens non eſt cauſa ſubſtansiæ, indiuiduum autem dicit rei ſubſtantiam: & iterum principia indiuiduasionis ſuns intrinſeca rei indiuiduatæ. Item ſi illa accidentia ſunt nobis occulta, quodammodo erunt cauſa eius, quod nobis manifeſtum eſt: & propter hoc dicendum eſt aliter, quod ſcilicet principium indiuiduationis animæ poteſt diuerſimode aſſignari ſecundum diuerſas rationes cauſarum: nam loquendo de principio indiuiduationis effectiuo, Deus eſt principium indiuiduationis in genere principij efficientis, ſed formaliter loquendo, res ipſa ſeipſam indiuiduas per modum principij formalis & eſſentialis, materialiter vero loquendo indiuiduat eum corpus, quatenus in creatione recipit, & acquirit ſignatam, & determinatam eſſentialem habitudinem ad corpus hoc, quam etiam retinet à corpore ſparata: vnde ſicut anima humana accepta communiter non eſt vnibilis, nec vnita naturaliter niſi humano corpori, ita neque anima hæc niſi huic corpori, ex habitudine eſſentiali, quam habet ad ipſum: nam per hanc habitudinem dicitur indiuiduata.

Ad primum ergo dicendum, quod materia ſubiecta dimenſionibus eſt principium indiuiduationis in ſubſtantiis maſerialibus tantum. ibid.

Ad ſecundum dicendum, quod ſingularitas non impedis intelligibilitatem, ſed materialitar, & ideo licet angeli ſint ſingulares, ſunt tamen intelligibiles, cum ſint immateriales. ibid.

Ad tertium dicendum, quod intelligentia non dicitur infinita inferius, quia ſit infinita ſecundum ſuum eſſe: ſed quia eius forma non eſt recepta io materia, & ideo per hoc non concluditur, quin ſit indiuiduata. ibid.

Ad quartum dicendum, quod io angelis non eſt indiuiduatio per diuiſionem continui, ſicut nec numerus, qui eſt quantitas diſcreta ex diuiſione continui cauſata, ſed per diſtinctionem formarum, ſicut eſt in angelis numerus, qui eſt de tranſcendentibus, & ideo ratio non procedis. ibid.

ARTICVLVS V.

Vtrum ſubſtantia ſit prior tempore, natura, & cognitione accidente.

7.met l.13. q.6.log. VIdetur quod ſubſtantia non ſit prior tempnre accidente. Quæ enim ſunt ſimul generatione. ſunt ſimul tempore, ſicut quæ ſunt priora generatione, ſunt etiam priora tempore, ſed ſubſtantia, & accidens ſaltem proprium ſunt ſimul generatione, ergo ſubſtantia non eſt prior tempore accidente.

p.p.q.46.a. p.c.2.d.p. q.p.a.5.c.q. 3.de pot. a. 17.c.32. met. l.5. 2 Præterea mundus ſecundum Philoſopbum eſt æternus; ſed nomine mundi intelligitur vniuerſitas omnium naturarum tam ſubſtantialium, quam accidentalium, ergo cum in æternitate non ſit prius, & poſterius, ſubſtantia non erit prior tempore accidente.

5 met l.12. 3 Videtur quod ſubſtantia non ſit prior natura accidente. Quia illud eſt prius altero, ſecundum naturam. vt dicitur 5.met.t.16. à quo non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia: ſed ſubſtantia non aſt ſic prior accidente, quia nec ſubſtantia poteſt exiſtere 5 met l.vlt. ſine accidente, quia vt dictum eſt, materia non exiſtit vt hæc, niſi vt ſignata quantitate, nec accidens poteſt exiſtere ſine ſubſtantia, vnde à Philoſopho 5. met.t.vlt. definitur, quod ineſt ſubſtantiæ, ergo.

p deani.l.p. 4 Videtur, quod ſubſtantia non ſit prior cognitione accidente. Dicit enim Philoſophus p. de anima t.10. quod accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendum quodquid eſt ſubſtantiarum, ſed illud, quod ducit in cognitionem alterius, eſt prius cognitione illo, vt dicitur 5. metaph. t. 16. ergo ſub- 5 met.l.13. ſtantia non eſt prior cognitione accidente, ſed è contra.

q 23.log. ar. p. 5 Præterea in demonſtratione Quia accidentia ſunt medium cognoſcendi ſubſtantiam, vt dictum eſt: ſed medium cognoſcendi eſt prius cognitione re cognita, ergo accidentia ſunt priora cognitione ſubſtantia, non è contra.

7.met.l.p. Sed contra eſt, quod Philoſophus 7.met.t 4.dicit, quod ſubſtantia eſt prior accidente natura, ratione, & tempore.

7.met.l. p.2. c.g.c.41.p. c.g.c 14.5. met.l.r3. Reſpondeo dicendum quod ſubſtantia eſt prior accidente natura, cognitione, & tempore. Natura quidem, tum quia ſubſtantia eſt cauſa accidentis, cauſa autem eſt natura prior effectu: tum quia accidentia reducuntur ad ſubſtantiam tamquam ad primum ſubiectum in genere entis. Cognitione vero, tum quia in definitione accidentis oportet ponere proprium illius ſubiectum, quod eſt ſubſtantia, definition autem eſt medium cognoſcendi eſſentiam cuiuſlibet rei: vt dictum eſt in log. tum quia illud eſt primum ſecũdum cognitionem, quod eſt magis notum, & magis manifeſtat rem, res autem vnaquæque magis cognoſcitur, quando ſcitur eius ſubſtantia, quam quando ſcitur eius quantitas, vel qualitas, tũc enim putamus nos maxime ſcire ſingula, quando cognoſcimus quid eſt homo, aut ignis, magis quam quando cognoſcimus qualis eſt, aut quantus, aut vbi, aut ſecundum aliquod aliud prædicamentum: quare etiam de ipſis, quæ ſunt in prædicamentis accidentium, tunc ſcimus ſingula, quando de vnoquoque ſcimus quid eſt, ſicut quando ſcimus quid eſt ipſum quale, ſcimus qualitatem. & quando ſcimus quid eſt ipſum quantum, ſcimus quantitatem; ſicut enim alia prædicamenta non habent eſſe niſi per hoc, quod inſunt ſubſtantiæ, ita non habent cognoſci, niſi inquantum participant aliquid de modo cognitionis ſubſtantiæ, qui eſt cognoſcere quid eſt. Eſt etiam 7.met.l.p. ſubſtantia prior temporte accidente primum quia nullum aliorum prædicamentorum eſt ſeparabile à ſubſtantia, ſola autem ſubſtantia eſt ſeparabilis ab p.c.g.c.23. aliis, nullum enim accidens inuenitur ſine ſubſtantia: ſed aliqua ſubſtantia inuenitur ſine accidente, puta diuina, cuius ratio eſt, quia cum ſubſtaotia vt ſic, non dependeat ab accidente, poteſt 7 met.l.13. aliqua ſubſtantia inueniri ſine accidente, quod & 15.12. tamen ſoli ſimpliciſſimæ conuenit, quæ eſt di- met.l.p. uina. Item quia quod eſt prius generatione eſt prius tempore, ſubſtantia autem eſt prior generatione accidente, nam accidentia conſequuntur ad poſitionem ſubiecti, cuius ſunt accidentia, producuntur enim per naturalem reſultantiam, vt dictum eſt, vnde præſupponunt generationem ſubſtantiæ, non è contra, nam ex illius principiis oriuntur & dependent. & non è contra; & præterea, quia eius eſt fieri, cuius eſt eſſe, ſecundum eſſe autem prior eſt ſubſtantia accidente, nam illa ſunt priora ſecundum eſſe, vt dicit Philoſop 7.met.t.54 quæ non remouentur aliis ablatis: ſed eis ablatis alia remouẽtur, vt vnũ eſt prius duobus, quia remoto vno remouentur duo, ſed non e contra, remota vero ſubſtantia remouẽtur accidentia, ſed remotis accidentibus non remouetur ſubſtantia, quia ſubſtantia vt ſubſtantia non dependet ab accidentibus.

Ad primum ergo dicendum, quod accidentia ſunt in c.& q 6. posteriora generatione ſubſtantia, quia producuntur log. per naturalem reſultantiam, vnde præſupponunt generationem ſubſtantiæ, vt dictum eſt.

Ad ſecundum dicendum, quod ſecundum fidem q 9 de pot. mundus non eſt æternus, quare aliqua ſubſtantia ca- a 4 ad 11. rens omni accidente duratione præceſſit omnia accidentia: ſecundum Philoſophum vero, licet actu non præcedat tempore ſubſtantia diuina mundum, potuit tamen illum præcedere, tum quia libere illum produxit ſecundum doctrinam Philoſophi, & non ex neceſſitate naturæ, tum quia licet q p. de pot. ex neceſſitate naturæ mũdum produxiſſet, quia a.5.c.p.p. q. ſubſtantia, vt dictum eſt, non dependet ab acci- 19.a.4 c.2 dente, ſed è contra, & ad ſubſtantiam diuinam cum c.g c 15 & ſit ſimpliciſſima, nullum accidens conſequitur, non 19. vbi Ferrar. repugnaret hanc exiſtere nullo accidente exiſtente.

Ad tertium dicendum, quod ſubſtantia eſt prior in c. natura accidente, tum quia ſubſtantia vt ſic non dependet ab accidente, vt dictum eſt, tum quia vt docet Philoſophus 5. met. t. 16 ad ſubſtantiam redu- 5 met.l.13. cuntur omnia accidentia, tamquam ad primum ſubiectum.

Ad quartum dicendum, quod ideo accidentia di- p deani.l. cuntur magnam partem conferre ad cognitionem p. quodquid eſt, quia loco differentiarum ſubſtantialium, quando ſunt ignotæ, in definitionibus ponun- 3.c g.c 56. tur accidentia. Vel dic, quod intellectus per accidẽs op.42. cognoſcit ſubſtantiam rei per accidentia, quatenus cognitio intellectus oritur à ſenſu, per ſenſibilium enim accidentium cognitionem oportet ad ſubſtantiæ intellectum peruenire, propter quod hoc locum non habet in mathematicis: ſed tantum in naturalibus: per ſe enim intellectus de qualibet re prius intelligit ſubſtãtiam, & quidditatem eius: quod patet, quia nulla virtus cognoſcitiua rem aliquam niſi per modum proprij obiecti cognoſcit, non enim viſu cognoſcimus aliquid, niſi inquantũ coloratũ, propriũ autem obiectum intellectus eſt quodquid eſt, ideſt ſubſtantia rei, vt dicitur 3. de anim. t. 9. quare quidquid intellectus cognoſcit de aliqua re, cognoſcit per cognitionem ſubſtantiæ illius rei: vnde in qualibet demonſtratione, per quam innoteſcunt nobis accidentia propria, principium accipimus quodquid eſt, vt dicitur in p. poſt. t. 32. & quid-

Digitized by Google

quid eſt in re, quod non poteſt cognoſci per cognitionem ſubſtantiæ illius, oportet eſſe intellectui ignotum.

q.21.log a. pc.in c.

Ad quintum dicendum, quod licet accidentia deducant in cognitionem ſubſtantiæ, quoad an ſit, vt dictum eſt, non tamen ſunt priora cognitione ipſa ſubſtantia per ordinem ad rem, quę cognoſcenda eſt, ob rationem allatam.

QVÆSTIO XXV.

De iis quæ ſoli ſubſtantiæ ſingulari conueniunt.

Deinde conſiderandum eſt de iis quæ ſoli ſubſtantiæ ſingulari conueniunt: vt ſunt ſubſtantia, ſuppoſitum, hypoſtaſis & perſona.

CIRCA QVÆ QVÆRVNTVR QVINQVE.

1. *Vtrum ſubſiſtentia, ſubſtantia ſeu hypoſtaſis, eſſentia & perſona ſint ſynonyma.*
2. *De definitione perſonæ.*
3. *Vtrum ſuppoſitum differat à natura in rebus materialibus.*
4. *Vtrum ſuppoſitum differat à natura in immaterialibus.*
5. *Vtrum ſuppoſitum addat ſupra rem ſingularem aliquid reale poſitiuum.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum eſſentia, perſona, ſubſiſtentia, ſubſtantia ſeu hypoſtaſis, ſint idem.

1 d.23.q 1. a.1.arg.1.& in 2 ſcript. a 4 arg.1. p.p.q.29.a. 2.arg 2.q. 9 de pot. a. 2.arg.6.

VIdetur quod prædicta nomina nullam diſtinctionem habeant, ſicut & illa quæ in Græco eis correſpondent quæ ſunt vſia, vſioſis, hypoſtaſis & proſopon. Sicut enim Boetius dicit in commento ſuper prædicam. vſia ſignificat ſubſtantiam compoſitam: ſed ſubſtantia compoſita eſt indiuiduum in genere ſubſtantiæ quod ſignificatur nomine ſubſtantiæ vel hypoſtaſis vel perſonæ: ergo videtur quod hoc nomen eſſentia vel vſia non differant ſecundum ſignificationem ab aliis.

1.d.arg 2 & in 2 ſcript. a 4 arg 2

2 Præterea non ſubſiſtit niſi illud quod habet in ſe eſſe completum, ſed eſſe completum non inuenitur niſi in particulari, quia vniuerſalia non habent eſſe præter particularia, niſi in anima, quod eſt eſſe incõpletum, cum igitur particulare in genere ſubſtantiæ dicatur hypoſtaſis, vel ſubſtãtia prima, videtur quod ſubſiſtentia ſit idem quod ſubſtantia.

3 Præterea vtrumque importat poſitionem alicuius ſub aliquo, ergo videtur quod ſint idem.

ibidem arg. 9. in vtroque ſcript. q.9 de pot. a.1 arg 2 p. p.arg.1 1.d arg 4. & in 2 ſcr.

4 Præterea Boetius dicit in lib. de duabus naturis, quod Græci vtuntur hoc nomine hypoſtaſis ſolum pro indiuiduo rationalis naturæ: ſed pro eodem ſumitur perſona, ergo perſona & hypoſtaſis ſunt vnum & idem.

arg 3.

5 Præterea nomina imponuntur à rationibus rerum quas ſignificant, ſed eadem ratio indiuiduationis eſt in his quæ ſunt rationalis creaturæ, & in aliis ſubſtantiis, ergo indiuiduum rationalis naturæ non debet habere ſpeciale nomen præ aliis indiuiduis in genere ſubſtantiæ vt per hoc ſit differentia inter hypoſtaſim & perſonam.

arg 4.

6 Præterea nomen ſubſiſtentiæ à ſubſiſtendo ſumitur: nihil autem ſubſiſtit niſi indiuidua in genere ſubſtantiæ, in quibus ſunt & accidentia & ſecundæ ſubſtantiæ, quæ ſunt genera & ſpecies, vt dicitur in prædicamentis; ſola ergo indiuidua in genere ſubſtantiæ ſunt ſubſtantię; indiuiduum autem in genere ſubſtantiæ eſt hypoſtaſis vel perſona, ergo idem eſt ſubſiſtentia quod hypoſtaſis & perſona. Sed dicendum eſt quod genera & ſpecies in genere ſubſtantiæ ſubſiſtunt, eo quod eorum eſt ſubſiſtere, vt Boetius dicit in lib. de duab. naturis.

p p arg 1. ſed contra.

7 Contra, ſubſiſtere nihil aliud eſt quam per ſe exiſtere, quod ergo exiſtit ſolum in alio non poteſt dici ſubſiſtere: huiuſmodi autẽ ſunt ſecũdæ ſubſtantiæ, ſcilicet genera & ſpecies, ſunt enim ſolum in primis ſubſtantiis quibus interemptis impoſſibile eſt aliquid aliorum remanere, vt dicitur in prędicamentis. Non eſt ergo ſubſiſtere generum & ſpecierum. ſed ſolum indiuiduorum in genere ſubſtantiæ, & ſic remanet quod ſubſiſtentia ſit idem quod hypoſtaſis, arg 5.

8 Præterea eſſentia eſt quam ſignificat definitio, cum per definitionem ſciatur quid res eſt: definitio autem rei naturalis quæ eſt ex materia & forma, non ſolum continet formam ſed etiam materiam, vt patet per Philoſophum in 6. & 7. Metaph. ergo eſſentia eſt aliquid compoſitum ex materia & forma: hoc autem oportet eſſe indiuiduum quod eſſentia ſignificat naturam communem, alia vero tria, ſcilicet ſubſtantia, hypoſtaſis & perſona, ſignificant indiuiduum in genere ſubſtantiæ. arg 7.

9 Contra, vniuerſale & particulare inueniuntur in quolibet genere: in aliis autem generibus non diſtinguuntur nomen particularis & vniuerſalis, eodem enim nomine nominatur quantitas aut qualitas, ſiue vniuerſalis ſit, ſiue particularis. ergo nec in genere ſubſtantiæ, debent eſſe diſtincta nomina ad ſignificandum ſubſtantiam vniuerſalem & particularem. arg 8.

Sed contra Boëtius dicit in commento prædicamentorum quod hypoſtaſis dicitur materia, vſioſis vero (id eſt ſubſiſtentia) dicitur forma, vſia vero compoſitum, ergo prædicta differunt.

q 9. de pot. a 1. arg. 1 ſed contr p. p. arg. 2 ſed contra 1. d. in 2 ſcript. arg. 2. ſed contra.

Reſpondeo dicendum quod prædicta nomina ſecundum ſignificationem differũt quorum tamen differentiam differenter diuerſi aſſignant. Alij enim ſumunt differentiam horum nominum ſecundum diſtinctionem rationis quo eſt, & quod eſt. Quorum quidam dicunt quod tria horum ſignificant quo eſt, vel ſubſtantiam ſuppoſiti, ita quod eſſentia ſignificat ſubſtantiam ſiue naturam generis, ſubſiſtentia naturam ſpeciei, hypoſtaſis naturam indiuidualem, & quartum ſcilicet perſona ſumitur ſecundum id quod eſt, & ſignificat ſubſtantiam quæ eſt ſuppoſitum. Alij dicunt è conuerſo, quod vnum ſignificat quo eſt, ſcilicet eſſentia, & tria ſignificant quod eſt, diuerſimode: quia hoc nomen ſubſtantia, ſignificat quod eſt per reſpectum ad naturam vel eſſentiam. Hoc nomen ſubſiſtentia ſignificat quod eſt per reſpectum ad indiuiduationem, ſed hoc nomen perſona ponit ſpecialem rationem ad proprietatem pertinentem, ſed de primis duobus eſt è conuerſo ſecundum Boetiũ, hæc enim differẽtia ſumpta eſt ſecundũ Aug. & Hier. Alij dicunt quod duo ſignificant quo eſt: eſſentia quidem ſignificat quo eſt, vel naturã cõmunem prout non eſt prædicabilis, vt conſideratur cum dicitur homo eſt ſpecies, ſed ſubſiſtẽtia ſignificat naturã communẽ vt prædicabilis eſt ſecundũ Boëtium. Alia duo ſignificant quod eſt, & eo modo differunt, ſicut in proximo dictum eſt. Sed quia quodlibet horum nominũ præter hoc nomen perſona, inuenitur quandoque poni pro quo eſt, & quãdoque pro quod

1.d.23 q.1. a.1 c. & in 2 ſcript. a.4. c. p.p.q.29. a 2. c.q.9. de pot.a.1. c.

eſt: ideo non videtur eſſe eſſentialis eorum diſtinctio ſecundū aliquē modorū dictorū. Ideo aliter dicendum eſt ſecundū Boëtiū vt ſumatur differentia horū nominū, eſſentia, ſubſiſtentia, ſubſtantia ſecundū ſignificationem actuū à quibus imponuntur, ſcilicet eſſe, ſubſiſtere, ſubſtare. Patet enim quod eſſe commune quoddam eſt, & non determinat aliquem modum eſſendi ſubſiſtere autem dicit determinatū modum eſſendi, prout ſcilicet aliquid eſt ens per ſe, non in alio ſicut accidens: ſubſtare autē idē eſt quod ſub alio poni, inde patet quod eſſe dicit id quod eſt cōmune omnibus generibus, ſubſiſtere & ſubſtare, ad quod eſt propriū primo prædicamento ſecundum duo quæ ſibi conueniunt, quod ſcilicet ſit ens in ſe cōpletum, & iterū quod omnibus aliis ſubſternatur, accidentibus ſcilicet, quæ in ſubſtantia eſſe habent. Vnde dico quod eſſentia dicitur cuius actus eſt eſſe, ſubſiſtentia cuius actus eſt ſubſiſtere, ſubſtātia cuius actus eſt ſubſtare. Hoc autem dicitur dupliciter ſicut in ſingulis patet. Eſſe enim eſt actus alicuius vt quod eſt, ſicut calefacere eſt calefacientis: & eſt alicuius vt quo eſt, ſcilicet quo denominatur eſſe, ſicut calefacere eſt actus caloris. Sciendum eſt autem quod ſi aliquid conſequitur aliqua plura conuenientia adinuicē, non poteſt denominari aliquid ſecundū alterū illorū, quāuis etiā illud ſit principiū totius, ſed per totū: verbi gratia ſapor conſequitur calidū & humidū prout aliquo modo cōueniunt, & quamuis calor ſit principiū ſaporis, ſicut effectiuū, non tamen aliquid denominatur ſapidū à calore, ſed à ſapore qui cōplectitur ſimul calidū & humidū aliquomodo cōuenientia. Similiter dico quod cū eſſe conſequitur cōpoſitionē materiæ & formæ, quāuis forma ſit principiū eſſe, non tamen denominatur aliquod ens à forma, ſed à toto: & ideo eſſentia non dicit formā tantū; ſed in cōpoſito ex materia & forma dicit totū, & hoc etiā dicitur quidditas & natura rei, & ideo dicit Boët. in prædicamētis, quod vſia ſignificat cōpoſitum ex materia & forma. Sed iſta natura ſic conſiderata, quāuis dicat compoſitū ex materia & forma, non tamen ex hac materia demonſtrata determinatis accidentibus ſubſtante, in qua indiuiduatur forma: quia huiuſmodi cōpoſitū, dicit hoc nomē Socrates, hæc autē materia demonſtrata, eſt ſicut recipiens naturā illā cōmunem. Et ideo natura vel eſſentia ſignificatur dupliciter, ſcilicet vt pars, ſecundū quod natura cōmunis ſumitur cū præciſione cuiuſlibet ad naturā communem non pertinentis. Sic enim materia demonſtrata, ſuperuenit in compoſitionē ſingularis demonſtrati, ſicut hoc nomen humanitas: & ſic non prædicatur nec eſt genus, nec eſt ſpecies: ſed ea formaliter denominatur homo. Vel ſignificatur vt totū, ſecundū quod ea quæ ad naturā cōmunem pertinent, ſine præciſione intelliguntur: ſic enim includitur in potentia etiā materia demonſtrata in natura cōmuni, & ſic ſignificatur hoc nomine homo, & ſignificatur vt quod eſt. Et vtroque modo inuenitur hoc nomen eſſentia. vnde quandoque dicimus Sortē eſſe eſſentiā quandā quandoque dicimus quod eſſentia Sortis, nō eſt Sortes, & ſic patet quod eſſentia quandoque dicit quo eſt, vt ſignificatur nomine humanitatis: & quandoque quod eſt, vt ſignificatur hoc nomine homo: ſimiliter etiā ſubſiſtere eſt actus alicui᷒, vt quod ſubſiſtit, vel vt quo ſubſiſtit. Cū autē ſubſiſtere dicat eſſe determinatū, & tota determinatio eſſendi cōſequatur formā, quæ terminus eſt, cōſtat quod aliquid denominatur ſubſiſtens per primā formā quæ eſt in genere ſubſtantiæ, ſicut albū per albedinē, & animatū per animā, & ideo in prædicamētis dicit Boet. quod vſioſis vel ſubſiſtētia, eſt forma; accipiēs ſubſiſtentiā pro quo ſubſiſtitur. Si autē accipiatur ſubſiſtētia pro eo quod ſubſiſtit, ſic proprie dicitur illud in quo per prius inuenitur talis natura hoc modo eſſendi. Et eū per prius inueniatur in ſubſtātia, ſecundū quod ſubſtantia eſt, & deinceps in aliis ſecundū quod propinquius ſe habent ad ſubſtantiam: conſtat quod nomen ſubſiſtentiæ per prius conuenit generibus & ſpeciebus in genere ſubſtantiæ, vt dicit Boet. in lib. de duabus naturis: & indiuiduis non conuenit habere tale eſſe, niſi inquantum ſunt ſub tali natura communi. Quāuis enim genera & ſpecies non ſubſiſtant niſi in indiuiduis quorum eſt eſſe, tamen determinatio eſſendi fit ex natura vel quidditate ſuperiori. Similiter hypoſtaſis vel ſubſtātia dicitur dupliciter, vel id quo ſubſtatur, & quia primū principiū ſubſtandi eſt materia, ideo dicit Boet. in prædicamētis, quod hypoſtaſis eſt materia, vel quod ſubſtat, & hoc eſt indiuiduū in genere ſubſtantiæ per prius. Genera enim & ſpecies non ſubſtant accidētibus, niſi ratione indiuiduorum, & ideo nomen ſubſtātiæ primo & principaliter cōuenit particularibus ſubſtantiis, ſecundū Philoſophum & ſecundū Boet. lib. de duabus naturis. Sic ergo hoc modo patet differentia iſtorum trium dupliciter: quia ſi accipiatur vnumquodque vt quo eſt, ſic eſſētia ſignificat quidditatē, vt eſt forma totius, vſioſis formā partis: hypoſtaſis materiā. Si autē ſumatur vnūquodque vt quod eſt, ſic vnū & idē dicitur eſſentia, inquantum habet eſſe, ſubſiſtentia, inquantū habet eſſe, ſcilicet abſolutū, & hoc per prius conuenit generibus & ſpeciebus quam indiuiduis: & ſubſtantia ſecundum quod ſubſtat accidentibus & hoc per prius conuenit indiuiduis quam generibus & ſpeciebus. Vlterius hoc nomen perſona ſignificat ſubſtantiam particularem prout ſubiicitur proprietati, quod ſonat dignitatem: & ſimiliter proſopō apud Græcos: & ideo perſona non eſt niſi in intellectuali. Et ſecundum Boetium ſumptum eſt nomen perſonæ à perſonādo, eo quod in tragœdiis & comœdiis recitatores ſibi ponebant quandā laruam ad repræſentandū illū cuius geſta narrabant decantando. Et inde eſt quod tractum eſt in vſu, vt quodlibet indiuiduum hominibus de quo poteſt talis fieri narratio, perſona dicatur, & ex hoc etiā dicitur proſopon in Græco à pro, quod eſt ante, & ſopos quod eſt facies quia huiuſmodi laruas ante facies ponebant.

Poteſt & alia aſſignari horum nominum differentia, licet tamen ad idem fere redeat: hæc tamen vt eſt breuior ſic eſt clarior, Philoſ. enim 5. Met, ponit ſubſtantiam dici dupliciter, vno modo dicitur quidditas rei quam ſignificat definitio ſecundum quod dicitur quod definitio ſignificat ſubſtantiā rei. Quā quidem ſubſtantiam Græci vſiam vocāt, quod nos eſſentiam dicimus, alio modo dicitur ſubſtantia ſubiectum vel ſuppoſitum quod ſubſiſtit in genere ſubſtantiæ. Huius autem diſtinctionis ratio eſt quia inueniūtur plura ſubiecta in vna natura conuenire, ſicut plures homines in vna natura hominis, vnde oportuit diſtingui quod eſt vnum ab eo quod multiplicatur, natura enim communis eſt quam ſignificat definitio, indicans quid eſt res, vnde ipſa natura communis eſſentia vel quidditas dicitur. Quicquid ergo eſt in re ad naturam communem pertinens, ſub ſignificatione eſſentiæ continetur: non autem quicquid eſt in ſubſtantia particulari eſt huiuſmodi. Si enim quicquid eſt in ſubſtantia particulari, ad naturam communem pertineret, non poſſēt eſſe diſtinctio inter ſubſtantias particulares eiuſdem naturæ, hoc autē quod eſt in ſubſtantia particulari præter naturam communem, eſt materia indiuidualis, quæ eſt ſingularitatis principium, & per conſequens accidentia indiuidualia, quæ materiam prædictam determināt. Comparatur ergo eſſentia ad ſubſtantiā particularē q. 9. de pot. a. 1. c. p. p a. 2. c.

vt pars formalis ipſius, vt humanitas ad Sortem. Et ideo in rebus ex materia & forma compoſitis eſſentia non eſt omnino idem ac ſubiectum, vnde non prædicatur de ſubiecto: non enim dicitur quod Sortes ſit ſua humanitas. In ſubſtantiis vero ſimplicibus nulla eſt differentia eſſentiæ & ſubiecti, cum non ſit in eis materia indiuidualis, naturam communem indiuiduans; ſed ipſa eſſentia in eis eſt ſubſiſtens, & hoc patet per Philoſophum 7. met. & per Auicennam qui dicit in ſua Metaphyſica quod quidditas ſimplicis eſt ipſum ſimplex. Subſtantia ergo quæ eſt ſubiectum communiter accipiendo nominari poteſt, & nomine ſignificante intentionem: & ſic dicitur ſuppoſitum. Nominatur etiam tribus nominibus ſignificantibus rem, quæ quidem ſunt, Res naturæ, ſubſtantia, & hypoſtaſis, ſecundum triplicem cõſiderationem ſubſtantiæ ſic dictæ. Secundum enim quod per ſe exiſtit, & non in alio vocatur ſubſiſtentia, illa enim ſubſiſtere dicuntur, quæ non in alio ſed in ſe exiſtunt. Secundum vero quod ſupponitur alicui naturæ communi, ſic dicitur res naturæ ſicut hic homo eſt res naturæ humanæ: ſecundum vero quod ſupponitur accidentibus dicitur hypoſtaſis vel ſubſtantia. Quod autem hæc tria nomina ſignificant communiter in toto genere ſubſtantiarum, hoc nomen perſona, ſignificat in genere rationalium ſubſtantiarum.

vide a. 4. huius q.

Ad primum ergo dicendum, quod particulare ſignificat compoſitum ex materia & forma demonſtrata, ſicut vniuerſale in ſubſtãtiis cõpoſitis, ſignificat etiam compoſitum ex materia & forma, ſed non demonſtrata, ſicut homo ex anima, & carne & oſſe, non tamen ex his carnibus & ex his oſſibus, vnde non oportet quod vſia ſignificet idem quod particularis ſubſtantia, immo ſe habet ad vtrumque. Et ideo omne quod eſt in genere ſubſtantiæ, poteſt dici vſia, ſiue ſit vniuerſalis ſubſtantia ſiue particularis.

Ibid ad. 1. & in 1. ſcript. ad 1. q. de pot. ad 6.

Ad ſecundum dicendum, quod ſubſiſtere duo dicit, ſcilicet eſſe, & determinatum modum eſſendi: eſſe quidem ſimpliciter non eſt niſi indiuiduorum: ſed determinatio eſſendi eſt ex natura vel quidditate generis, vel ſpeciei: & ideo quamuis genera & ſpecies non ſubſiſtant, niſi in indiuiduis, tamen eorum proprie ſubſiſtere eſt, & ſubſiſtentiæ dicuntur, quamuis & particulare dicatur ſed poſterius, ſicut & ſpecies ſubſtantiæ dicuntur ſed ſecundæ.

i. d. in vtro. ſcrip. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod ſubſtantia dicitur, inquantum ſubeſt accidenti, vel naturæ communi (licet hoc vltimo modo potius dicatur res naturæ vt dictum eſt) ſubſiſtere vero dicitur aliquid inquantum eſt ſub eſſe ſuo, non quod habeat eſſe in alio ſicut in ſubiecto.

Ibid. ad 3.

Ad quartum dicendum quod hoc nomen hypoſtaſis apud Græcos aliud habet ex proprietate ſignificationis, & aliud ex vſu: ex proprietate enim ſignificationis habet quod ſignificet quamlibet ſubſtantiam particularem: ſed ex vſu accõmodatum eſt nobilioribus ſubſtantiis, & ideo ipſi vtuntur eodẽ modo hoc nomine hypoſtaſis, ſicut nos vtimur hoc nomine perſonæ.

i. d. ad 4 & in 2 ſcript. Ibid. q. de pot. ad 2.

Ad quintum dicendum, quod ſicut ſubſtantia proprium habet quod per ſe exiſtat, ita proprium habet, quod per ſe agat, nihil enim agit niſi ens actu & propter hoc calor ſicut nõ per ſe eſt, ita nõ per ſe agit: ſed calidum per calorem calefacit: hoc autem quod eſt per ſe agere excellentiori modo conuenit ſubſtantiis rationalis naturæ, quam aliis. Nam ſolæ ſubſtantiæ rationales habẽt dominium ſui actus: ita quod in eis eſt agere & non agere: aliæ vero ſubſtantiæ magis aguntur quam agant. Et ideo conueniens fuit vt ſubſtantia indiuidua rationalis naturæ ſpeciale nomen haberet.

q. de pot. ad 3.

Ad ſextum dicendum quod quamuis nihil ſubſiſtat niſi indiuidua ſubſtantia quæ hypoſtaſis dicitur, tamen non eadem ratione dicitur ſubſiſtere & ſubſtare: ſed ſubſiſtere dicitur, inquantum non eſt in alio, ſubſtare vero inquãtum alia inſunt ei, vnde ſi aliqua ſubſtantia eſſet quæ per ſe exiſteret, non tamen eſſet alicuius accidentis ſubiectum: poſſet proprie dici ſubſiſtentia, ſed non ſubſtantia. ad 4.

Ad ſeptimum dicendum quod verba illa Boëtij debent intelligi eo ſenſu quo dictum eſt in primo modo ſoluendi. Vel dicendum quod Boëtius loquitur ſecundum opinionem Platonis, qui poſuit genera & ſpecies eſſe quaſdam formas ſeparatas, ſubſiſtentes, ab accidentibus denudatas. Et ſecundum hoc poterant dici ſubſiſtentiæ, ſed non hypoſtaſes, vel aliter dicendum quod Boët. dicit genera & ſpecies ſubſiſtere inquantum indiuiduis aliquibus competit ſubſiſtere ex eo quod ſunt ſub generibus & ſpeciebus in prædicamento ſubſtantiæ comprehẽſis: vel inquantum in eorũ naturis ipſa indiuidua ſubſiſtunt, etiam omnibus accidentibus remotis.

in c. q. de pot. ad 5. ibid. & p. p. ad 4.

Ad octauum dicendum quod eſſentia in ſubſtantiis materialibus ſignificat compoſitum ex materia & forma, non tamen ex materia indiuiduali, ſed ex materia communi: definitio enim hominis quæ ſignificat eius eſſentiam continet quidem carnes & oſſa, ſed non has carnes vel hæc oſſa, ſed materia indiuidualis comprehenditur in ſignificatione hypoſtaſis, & ſubſiſtentiæ, in rebus materialibus. q. de pot. ad 6. & 7.

Ad nonum dicendum quod accidentia non indiuiduantur niſi ex ſuis ſubiectis: ſola autem ſubſtantia per ſe ipſam indiuiduatur, & per propria principia. Et ideo conuenienter in ſolo genere ſubſtantiæ, particulare habet proprium nomen. ad 8.

Ad id vero quod in contrarium opponitur, vel dicendum verba Boëtij eſſe intelligenda eo modo quo dictum eſt in primo modo ſoluendi quæſtionem. Vel dicendum quod indiuiduum compoſitum ex materia & forma habet quod ſubſtet accidenti, ex proprietate materiæ, vnde & Boëtius dicit in lib. 2. de Trinit. forma ſimplex ſubiectum eſſe non poteſt. Sed quod per ſe ſubſiſtat habet ex proprietate ſuæ formæ quæ non aduenit rei ſubſiſtenti, ſed dat eſſe actuale materiæ, vt ſic indiuiduum ſubſiſtere poſſit. Propter hoc ergo hypoſtaſim attribuit materiæ, & vſioſim ſiue ſubſiſtentiam formæ, quia materia eſt principium ſubſtandi, & forma eſt principium ſubſiſtendi. Hæc tamen ſolutio eodem redit cum prima quæ data eſt.

in c. p. p. ad 1 q. de pot. ad ea quæ ſunt in contr. in c.

ARTICVLVS II.

De definitione perſonæ.

Videtur quod perſona non recte definiatur à Boëtio in lib. de duabus naturis, Rationalis creaturæ indiuidua ſubſtantia. Nullum enim ſingulare definitur: ſed perſona ſignificat quoddam ſingulare, ergo perſona inconuenienter definitur. Sed dicendum quod licet id quod eſt perſona ſit quoddam ſingulare, tamen ratio perſonæ communis eſt, & pro tanto perſona in communi definiri poteſt.

p. p. q. 29. a. 1. arg. 1. q. 9. de pot. a. 2. arg. 1.

2 Contra id quod eſt commune omnibus ſubſtantiis indiuiduis rationalis naturæ, eſt intentio ſingularitatis, quæ quidem non eſt in genere ſubſtantiæ, ergo non debet poni in definitione perſonæ ſubſtantia quaſi genus.

q. de pot. arg. 2.

3 Præterea intentio non ponitur in definitione rei, nec accidens in definitione ſubſtãtiæ: perſona autem

arg. 3. p. p. arg. 3. 1. d. 25. q. 1. a. 1. arg. 3.

eſt nomen rei & ſubſtantiæ: inconoenienter igitur in definitione perſonæ ponitur indiotduum, quod eſt nomen intentionis & accidentis.

q. de pot. arg 6. 4. Præterea illud in cuius definitione ponitur ſubſtantia pro genere oportet quod ſit ſpecies: ſed perſona non eſt ſpecies ſubſtantiæ, quia condiuidetetur contra alias ſubſtantiæ ſpecies, ergo inconuenienter ponitur ſubſtantia in definitione perſonæ quaſi genus.

arg. 7 p.p. arg 2 1. d. 23 ad Annib q. 2. a. 1. arg. 3. 5 Præterea ſubſtantia diuiditur per primam & ſecundam, ſed ſubſtantia ſecunda non poteſt poni in definitione perſonæ: eſſet enim oppoſitio io adiecto eum dicitur ſubſtantia indiuidua, nam ſubſtantia ſecunda eſt ſubſtantia vniuerſalis. Similiter autem neque ſubſtantia prima: nam ſubſtantia prima eſt ſubſtantia indiuidua, & ſic eſſet nugatio cum additur indiuiduum ſupra ſubſtantiam io definitione perſonæ, inconuenienter ergo ſubſtantia ponitur in definitione perſonæ.

q de pot. arg. 11. p p. arg 4. 6 Præterea natura eſt tantum in rebus mobilibus, eſt enim principium motus, vt dicitur in 2. Phyſ. ſed eſſentia eſt tam in rebus immobilibus quam in mobilibos, ergo conuenientius fuit in definitione perſonæ ponere eſſentiam quam naturã, cum etiam perſona inueniatur tam in rebus mobilibus quam in immobilibus, eſt enim in hominibus, in angelis, & in Deo.

q de pot. arg. 14 p.p. arg 5. 7 Præterea anima rationalis ſeparata à corpore per mortem non dicitur eſſe perſona, & tamen eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia, non ergo hęc eſt conueniens definitione perſonæ.

Sed contra eſt authoritas Boëtii in lib. de duabus natoris ſic perſonam definientis.

q 9. de pot. a 2. c. p. p. a. 1 c a d. 23. q. 1. a. 1. c. & in 1 ſcript. ibidem. Reſpondeo dicendum quod rationabiliter ſicut ex præmiſſis patet, indiuiduum in genere ſubſtantiæ ſpeciale nomen ſortitur: quia ſubſtantia ex propriis principiis indiuiduatur, & non ex alio extraneo, ſicut accidens ex ſubiecto. Inter indiuidua etiam ſubſtantiarum rationabiliter indiuiduum in rationali natura, ſpirituali nomine nominatur, quia ipſius eſt proprie & vere per ſe agere, ſicùt ſupra dictum eſt. Ad dandũ ergo rationem definitionis Boëtij qua deſiniuit perſonã triplici via vti poſſumus. Vel primo ſic vt dicamus quod ſicot hoc nomen hypoſtaſis apud Græcos, vel ſubſtantia prima apud Latinos, eſt ſpeciale nomen indiuidui in genere ſubſtantiæ, ita hoc nomen perſona, eſt ſpeciale nomen indiuidui rationalis naturæ: vtraqoe ergo ſpecialitas ſub nomine perſonæ continetur. Et ideo ad oſtendendum quod eſt specialiter indiuiduum in genere ſubſtantiæ, dicitur quod aſt ſobſtantia indiuidua, ad oſtendendum vero quod eſt ſpecialiter in rationali natura additur rationalis naturæ: per hoc ergo quod ſubſtantia dicitur, excluduntur à ratione perſonæ accidentia, quorum nullum poteſt dici perſona: per hoc vero quod dicitur indiuidua, excluduntur genera & ſpecies in genere ſubſtantiæ, qoæ etiam perſonæ dici non poſſunt: per hoc vero quod additur rationalis naturæ, excluduntur inanimata corpora, & etiam quædam animata, vt plantæ & bruta, quæ perſonæ non ſunt. Vel ſecondo ſic. Nomina quædam
1 d. ad Annib q. 1 a. 8. c. ſunt primæ impoſitionis tantum quæ ſignificaot hypoſtaſes abſolute, vt homo, animal: quædam ſunt ſecundę impoſitionis tantum, quæ ſignificant ſolas intentiones, vt vniuerſale & particulare, genus & ſpecies: qoædam vero includunt vtrumque, quæ ſignificant rem ſimul & intentionem, inquantum conuenit ſiue accidit ipſi rei, & huiuſmodi eſt hoc nomen hypoſtaſis apud Græcos, qood ſigoificat ſubſtãtiam primam, & hoc nomen perſona apud nos. Et ideo Boëtius in definitione perſonæ, ponit genus ipſius rei quam perſona ſignificat ſcilicet ſubſtantiam, & addit ſuas differentias vnam per quam notificatur perſona ratione intentionis ſecundæ, ſcilicet indiuiduum: aliam per qoam notificatur ratione rei in hoc quod dicit rationalis naturæ. Vel tertio aliter ſic vt dicamus quod hoc nomen perſona ſecundum ſuam communitatem acceptum non eſt nomen intentionis, ſicut hoc nomen ſingulare vel genus & ſpecies: ſed eſt nomen rei, cui accidit aliqua intentio, ſcilicet intentio particularis, & in natura determinata ſcilicet intellectuali vel rationali. Et ideo in definitiooe perſonæ, ponuntur tria, ſcilicet genus illius rei quæ ſignificatur nomioe perſonæ, dum dicitur ſubſtantia. Et differentia per quam contrahitur ad natoram determinatam in qoa pooitur res quæ eſt perſona, in hoc quod dicitur, Rationalis natoræ. Et ponitur etiã aliquid pertinens ad intentionem illam, ſub qua ſignificat nomen perſonæ rem ſuam, non enim ſignificat ſubſtantiam rationalem abſolute, ſed ſecundum quod ſubintelligitur intẽtio particularis, & ideo additur indiuidua, hæc tamen tertia ſolutio cum ſecunda recidit. 1. d. 2 a. 1. ſcript. q. 1. c.

Ad primum ergo dicendum quod licet hoc ſingulare vel illud definiri non poſſit, tamen id quod pertinet ad commuoem rationem ſingularitatis definiri poteſt. Et ſic Philoſophos definit ſubſtantiam primam & hoc modo definit Boëtios perſooam. p. p. ad 1. q 9. de pot. ad 1.

Ad ſecundum dicendum, quod non ſolum intentio ſingularitatis eſt communis omnibus indiuiduis, ſubſtantiis, ſed etiam natura generis cum tali modo exiſtendi. Et hoc modo ſignificat hoc nomen hypoſtaſis, naturam generis ſubſtantiæ vt indiuiduatam, hoc autem numen perſona ſolam naturam rationalem ſub tali modo exiſtendi. Et propter hoc neque hypoſtaſis neque perſona eſt nomen intentionis, ſicut ſingulare vel indiuiduum, ſed nomen rei tãtum, non autem rei & inteotionis ſimul, quod tamen Intelligendum eſt iuxta ſenſum primæ ſolutionis: nam in ſecundo modo ſoluendi vel tertio poteſt dici qood perſona eſt nomen intentionis & rei ſimul, vel rei cui accidit intentio, ſicut dictum eſt. q. de pot. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod quia ſubſtantiales differentiæ, non ſunt nobis notæ, vel etiam nominatæ non ſunt, oportet interdum vti differentiis accidentalibus, loco ſubſtantialium, puta ſi quis diceret ignis eſt corpus ſimplex calidum & ſiccum: accidentia enim propria ſunt effectus formarum ſubſtantialium, & manifeſtaot eas. Et ſimiliter nomina intentionum poſſunt accipi ad definiendum res ſecũdum quod accipiuntur pro aliquibus nominibus rerum qoæ non ſunt poſita. Et ſic hoc nomen indiuiduum ponitor in definitiooe perſonæ, ad deſignandom modom ſubſiſtendi, qui competit ſobſtantiis particularibus. 1 a c. p. p. ad 3. q. de pot. ad t. 1 d 25. a 1 8.

Ad qoartum dicendum quod cum diuiditur ſubſtantia in primam & ſecundam, non eſt diuiſio generis in ſpecies, cum nihil contineatur ſub ſecunda ſobſtantia, qood non ſit in prima: ſed eſt diuiſio generis ſecundum diuerſos modos eſſendi. Nam ſecunda ſubſtantia ſignificat eam, vt indiuidualiter ſubſiſtentem, vode magis eſt dioiſio analogi quam generis: ſic ergo perſona continetur quidem in genere ſubſtantiæ, licet non vt ſpecies, ſed vt ſpecialem modum exiſtendi determioans. q. de pot. ad 6.

Ad quintum dicendum quod quidam dicunt quod ſubſtantia ponitur in defioitione perſonæ prout ſignificat hypoſtaſim vel ſubſtantiam primam. Sed cum de ratione hypoſtaſis ſit iodiuidoum, ſecundum quod oppooitor communitati vniuerſalis, vel parti, quia nullum vniuerſale, nec aliqua pars vel manus vel pes, poteſt dici hypoſtaſis, vlterius de ad 7. p. p. ad 2.

ratione perſonæ eſt indiuiduum ſecundum quod opponitur communitati aſſumptibilis: dicunt enim quod humana natura in Chriſto verbi gratia eſt hypoſtaſis, ſed non perſona: & ideo ad excludendum aſſumptibilitatem, additur indiniduum in definitione perſonæ. Sed hoc videtur eſſe contra intentionem Boëtij qui in lib. de duabus naturis per hoc quod dicitur indiuiduum excludit vniuerſalia à ratione perſonæ. Et ideo melius eſt vt dicatur, quod ſubſtantia non ponitur in definitione perſonæ pro hypoſtaſi, ſed pro eo quod eſt cõmune, ad ſubſtantiã primã ſecundã, & diuiditur in vtramque. Et ſic illud commune per hoc quod additur indiuiduum, contrahitur ad hypoſtaſim, vt idem ſit dicere ſubſtantia indiuidua rationalis naturæ ac ſi diceretur hypoſtaſis rationalis naturæ.

p p. ad 4. q. de pot ad 11.

Ad ſextum dicendum quod ſecundum Philoſophum 5. met. nomen naturæ primo impoſitum eſt ad ſignificandam generationem viuẽtium quæ dicitur natiuitas. Et quia huiuſmodi generatio eſt a principio extrinſeco, extensũ eſt hoc nomẽ ad ſignificãdũ principiũ intrinſecum motus Et ſic definitur in 2. Phyſ. Et quia huiuſmodi principium, eſt formale vel materiale, communiter tam materia quam forma dicitur natura. Et quia per formam completur eſſentia vniuſcuiuſque rei (quam ſignificat eius definitio) vocatur natura. Et ſic hic accipitur natura, vnde Boëtius in eodem lib. de duabus naturis, dicit quod natura eſt vnumquodque informans ſpecifica differentia: ſpecifica enim differentia eſt quæ complet definitionem & ſumitur à propria forma rei. Et ideo cõuenientius fuit quod in definitione perſonæ, quæ eſt ſingulare alicuius generis determinati, vteretur nomine naturæ, quam eſſentiæ, quæ ſumitur ab eſſe, quod eſt communiſſimum.

Ad ſeptimum dicendum quod anima eſt pars humanæ ſpeciei, & ideo licet ſit ſeparata, quia tamen retinet naturam vnibilitatis, non poteſt dici ſubſtantia indiuidua quæ eſt hypoſtaſis, vel ſubſtantia prima, ſicut nec manus, nec quæcumque alia partium hominis. Et ſic non competit ei neque definitio perſonæ neque nomen.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſuppoſitum differat à natura in materialibus.

7. met l. 5.

Videtur quod ſuppoſitum non differat à natura in materialibus: quidditas enim cuiuſcumque rei eſt eius eſſentia: ſed Philoſophus 7. met. t. 10. dicit quod vnum quodque non videtur aliud eſſe à ſua ſubſtantia, & quod ipſum quodquid erat eſſe eſt vniuſcuiuſque ſubſtantia: ergo ſuppoſitum & quodquid erat eſſe ſiue natura rei, non diſtinguuntur.

op. 37 c. 4. Capreol. 2. d. 4. q. 2. a. 2. 1. concl.

2 Præterea ſuppoſitum ſe habet ad naturam ſicut concretum ad abſtractum; ſed concretum non ſemper diſtinguitur ab abſtracto, cum aliquando de ſe inuicem prædicentur, dicitur enim quod vnitas eſt vnum & bonitas & bonum.

7. met. l. 5. c.

3 Præterea homo & humanitas non differunt; ſed homo à ſuppoſito puta Sorte non differt, cum de illo prædicetur, ergo humanitas non differt à ſuppoſito puta Sorte: probatio maioris eſt, primo quia Philoſophus 7. met ait quod, quodquid eſt eſt illud ipſum cuius eſt, exceptis iis quæ ſunt per accidens non diſtinguntur; quia homo non poteſt differre ab humanitate niſi quia plura in ſe continet quam humanitas, & hoc eſt falſum, quia qui dicit homo nõ includit ea quæ ſunt præter rationem ſuppoſiti, ergo & homo & humanitas non diſtinguuntur, ergo nec humanitas & hic homo, igitur & natura & ſuppoſitum non diſtinguuntur in rebus materialibus.

7 met l. 5.

Sed contra eſt quod dicit Philoſophus eodem lib. Metaphyſ t. 41. quod quæcumque ſunt vt materia, aut concepta vt materia, ſicut compoſita quæ habent in ſui ratione materiam, in iſtis non eſt idem quodquid erat eſſe, & id cuius eſt, ſcilicet ſuppoſitum.

3 p. q. 2. 1. c. 3 p. q. 2. a. 2 c. q. de vni. vnd a. 1 c. 1 d. 5 q. 1. a 3. c. 7. met. l. 11 4. c. 8. c 5 art. 4. q. 7 de pot a 4 c. op. 17 c. 4.

Reſpondeo dicendum quod in rebus compoſitis ex materia & forma, neceſſe eſt quod differãt natura vel eſſentia & ſuppoſitum: quia eſſentia vel natura comprehendit in ſe illa tantum, quæ cadunt in definitione ſpeciei: ſicut humanitas comprehendit in ſe ea quæ cadunt in definitione hominis: his enim homo eſt homo. Sed materia indiuidualis cum accidentibus omnibus indiuiduantibus ipſam, non cadit in definitione ſpeciei: non enim cadunt in definitione hominis. hæ carnes & hæc oſſa, aut albedo vel nigredo, vel aliqua huiuſmodi: vnde hæ carnes & hæc oſſa & accidentia deſignantia hanc materiam, non concluduntur in humanitate, & tamen in eo quod eſt homo includuntur, vnde id quod eſt homo habet in ſe aliquid quod non habet humanitas. & propter hoc non eſt idem totaliter idem homo & humanitas: ſed humanitas ſignificatur vt pars formalis hominis, quia principia definientia habẽt ſe formaliter reſpectu materiæ indiuiduantis.

7 l 11. 7. met. l. 5.

Ad primum ergo dicendum, quod Philoſophus poſtquam 7. Metaph. t. 20. dixit quod vnumquodque eſt idem cum ſuo quodquid eſt, t. 41. excipit ab hac ſententia illa quæ dicuntur per accidens, & ſubſtantias materiales, cum tamen ſuperius t. 20. non exceperit niſi illa quæ dicuntur per accidens. Oportet autem non ſolum iſta excludi, ſed etiam ſubſtantias materiales Nam quodquid erat eſſe, eſt quod ſignificat definitio: definitio autem non aſſignatur indiuiduis, ſed ſpeciebus: & ideo materia indiuidualis, quæ eſt indiuiduationis principium, eſt præter id quod eſt quodquid erat eſſe, impoſſibile eſt autem in rerum natura, eſſe ſpeciem niſi in hoc indiuiduo. Vnde oportet quod quælibet res naturę, ſi habet materiam quæ eſt pars ſpeciei, quæ eſt pertinens ad quod quid eſt, quod etiam habeat materiam indiuidualem quę non pertinet ad quodquid eſt: vnde nulla res naturæ, ſi materiam habeat, eſt ipſum quodquid eſt, ſed eſt habens illud. Sicut & Socrates non eſt humanitas, ſed eſt humanitatem habens Si autem eſſet poſſibile eſſe hominem compoſitum ex corpore & anima, qui non eſſet hic homo ex hoc corpore, & ex hoc anima compoſitus, nihilominus eſſet ſuum quodquid erat eſſe, quamuis haberet materiam. Licet autem homo præter ſingularia non ſit in rerum natura, eſt tamen in ratione quæ pertinet ad Logicam conſiderationem. Et ideo ſuperius t. 20. vbi Logice conſiderauit Philoſophus de quodquid erat eſſe, non excluſit ſubſtantias materiales, quin in illis etiam eſſet idem quodquid eſt, cum eo cuius eſt. Homo enim communis eſt idem cum ſuo quodquid eſt, Logice loquendo. At poſtquam t. 41. deſcendit ad principia naturalia, quæ ſunt materia & forma, & oſtendit quod diuerſimode comparantur ad vniuerſale & particulare quod ſubſiſtit in natura, excipit ab eo quod ſupra dixerat idem eſſe quodquid eſt cum vnoquoque, ſubſtantias materiales in rerum natura exiſtentes.

q. 21. de ver. a. 4. ad 4

Ad ſecundum dicendum, quod concretum & abſtractum non prædicantur de ſe inuicem niſi in formis generalibus, non autem in ſpecialibus, cuius ratio ſupra allata eſt.

art 4. 7. met

Ad tertium dicendum quod ſicut dictum eſt, homo Logice loquendo eſt ſuum quodquid eſt, ad

cuius euidentiam ſciendum eſt quod, quod quid eſt eſſe eſt id quod definitio ſignificat; vnde cum definitio prædicetur de definito, oportet quodquid eſt eſſe, de definito prædicari, non igitur eſt quodquid eſt eſſe hominis humanitas, quæ de homine non prædicatur, ſed animal rationale mortale. Sed tamen humanitas accipitur vt principium formale eius, quod eſt, quodquid erat eſſe, ſicut animalitas ſumitur vt principium generis, & non genus, rationalitas vt principium differentiæ, & non vt differentia. Humanitas autem pro tanto non eſt idem cum homine, quia importat tantum principia eſſentialia hominis & excluſionem omnium accidentium: eſt enim humanitas qua homo eſt homo: nullum autem accidentium hominis eſt quo homo eſt homo: vnde omnia accidentia hominis excluduntur a ſignificatione humanitatis: hoc autem ipſum quod eſt homo, eſt quoad principia eſſentialia, & cui poſſunt accidentia in eſſe. Vnde licet in ſignificatione hominis non includantur accidentia eius, non tamen homo ſignificat aliquid ſeparatum ab accidentibus: & ideo ſignificat vt totum, humanitas ſignificat vt pars. Si autem ſit aliqua res in qua non ſit accidens, ibi neceſſe eſt quod nihil differat abſtractum à cõcreto, quod maxime patet in Deo. Sic ergo quia homo dicit habens humanitatem vel ſubſiſtens in humanitate, ſine præciſione quorumcumque aliorum ſuperuenientium eſſentialibus principiis ſpeciei, (quia per hoc quod dico habens humanitatem non præſcinditur quin habeat colorem & quantitatem & alia huiuſmodi) ideo poteſt prædicari de hoc homine puta Sorte, non autem humanitas.

ARTICVLVS IV.

Vtrum in ſubſtantiis immaterialibus ſit idem ſuppoſitum & natura.

quol. 2. q. 2. a. 2. arg. 1. 7. met l. 11. 7. de pot. a. 4. q. de vni. verb. a. 1. c. 3 p. q. 2. a. 2. c p. p. q. 3. a. 3. c. & multis aliis locis. VIdetur quod in ſubſtantiis immaterialibus ſit idem ſuppoſitum & natura. In his enim quæ ſunt compoſita ex materia & forma, differt ſuppoſitum & natura, quia ſuppoſitum addit ſupra naturam ſpeciei materiam indiuidualem, quod non poteſt eſſe in ſubſtantiis immaterialibus, cum non ſint compoſita ex materia & forma, ergo in ſubſtantiis immaterialibus non differt ſuppoſitum & natura. Sed dicendum quod ſuppoſitum in ſubſtantiis immaterialibus differt à natura inquantum ſuppoſitum intelligitur, vt habens eſſe, non autem natura.

quo'es arg. 2. 2 Contra ſicut eſſe non ponitur in definitione naturæ ita non poneretur in definitione ſuppoſiti, vel ſingularis, ſi ſuppoſitum vel ſingulare definiretur: ergo ſuppoſitum per eſſe à natura non differt, nullo modo ergo differunt ſuppoſitum & natura in ſubſtantiis immaterialibus.

7. met, l. 11. 3 Præterea ſunt innumera ſunt loca quibus paſſim Sanctus Doctor hoc ipſum videtur aſſerere. Ait enim 7. Metaph. l. 11. in fine. poſtquam oſtendit quod rationabiliter Philoſophus excluſit ſubſtantias materiales ab illa ſententia qua aſſeruit quodquid eſt, eſſe idem cum eo cuius eſt] Relinquitur ergo quod illæ ſubſtantiæ quæ ſunt formæ tantum ſubſiſtentes non habent aliquid per quod indiuiduentur, quod ſit extra rationem rei vel ſpeciei ſignificantem quod quid eſt. Et ideo verum eſt quod quælibet illarum eſt ſuum quodquid erat eſſe [Et 8. Metaph. lec. 3.

8 met. l. 3. ait cum Philoſopho ibidem t. 8.] Manifeſtum eſt quod ſi aliqua res eſt quæ ſit forma & actus, quodquid erat eſſe, exiſtit ei, id eſt quodquid erat eſſe eius idem erit cum ea, ſicut idem eſt anima & animæ eſſe, id eſt anima eſt quidditas animæ. Si vero aliquid eſt compoſitum ex materia & forma, non erit idem in ipſo quodquid erat eſſe, & res ipſa, ſicut non idem homini eſſe & homo, niſi forte homo dicatur anima tantum, ſecundum illos qui dicunt quod nomina ſpecierum, ſignificant formam tantum. Et ſic patet quod aliqua res eſt cui idem eſt quodquid erat eſſe ſuum, ſcilicet quæ non eſt compoſita ex materia & forma, ſed forma tantum. Et huius ratio eſt quia quodquid erat eſſe, eſt id quod ſignificat definitio, definitio autem ſignificat naturam ſpeciei Si autem aliqua res eſt quæ ſit compoſita ex materia & forma, oportet quod in illa re ſit aliquid præter naturam ſpeciei, cum enim materia ſit indiuiduationis principium oportet quod in quolibet compoſito ex materia & forma ſint principia indiuiduantia quæ ſunt præter naturam ſpeciei. Vnde huiuſmodi res nõ tantũ eſt quidditas ſua ſed aliquid præter hoc. Si qua vero res eſt, quæ ſit forma tantum, non habet aliqua principia indiuiduantia præter naturam ſpeciei, cum ipſa forma per ſe exiſtens per ſe indiuiduetur. Et ideo ipſa res nihil aliud eſt quam quodquid erat eſſe ſuũ, ſic igitur patet quod ſi nomen ſpeciei ſignificet formam tantum cuiuſlibet rei, idem eſt quodquid erat eſſe, & eſſe ſuum. ſicut homo erit quodquid eſt eſſe ſuum, & equus & omnia huiuſmodi Si autẽ nomina ſpeciei ſignificant compoſitum ex materia & forma, tunc non idem erit rebus quodquid erat eſſe earum.

[Et q. 7. de pot. a. 4. c. ait.] Nulli naturæ, vel eſſentiæ q 7. de pot. a. 4. c.
vel formæ aliquid extraneũ adiungitur, licet id quod habet naturã, vel eſſentiam, vel formam poſſit aliquid extraneum in ſe habere: humanitas enim non recipit in ſe. niſi quod eſt de ratione humanitatis. Quod ex hoc patet quia in definitionibus quæ eſſentiam rerum ſignificant quodlibet additum vel ſubtractum variat ſpeciem, ſicut etiam in numeris vt dicit Philoſof. 8. Met. homo autem qui habet humanitatem poteſt aliquid aliud habere, quod non ſit de ratione humanitatis, ſicut albedinem & huiuſmodi quæ non inſunt humanitati, ſed homini. In qualibet autem creatura inuenitur differẽtia habentis & habiti. In creaturis namque compoſitis inuenitur duplex differentia, quia & ipſum ſuppoſitum ſiue indiuiduum, habet naturam ſpeciei, ſicut homo humanitatem, & habet vlterius eſſe: homo enim nec eſt humanitas nec eſſe ſuũ, vnde homini poteſt ineſſe aliquod accidens, non ipſi humanitati vel eius eſſe. In ſubſtantiis vero ſimplicibus eſt vna tantum differẽtia, ſcilicet eſſentiæ & eſſe. In angelis enim quodlibet ſuppoſitum eſt ſua natura: quidditas enim ſimplicis, eſt ſuum ſimplex, vt dicit Auicenna, non eſt autem ſuum eſſe, vnde ipſa quidditas eſt in ſuo eſſe ſubſiſtens: vnde in huiuſmodi ſubſtantiis poteſt inueniri aliquod accidens intelligibile, non autem materiale. [Et opuſculo 37. c. 4. ait.] Conſiderãdum eſt quod
licet illud quod eſt aliquid, aliud extraneum à natura ſua poſſit habere adiunctum ſecundum Boetium, op. 37. c. 4.
ipſum tamen eſſe nihil poteſt ſecum compati, quod ad ipſum non pertineat, & ideo eſſe ſeparatũ quod Deus eſt, ſimpliciſſimum eſt Cum autem in quibuſcũque rebus inueniatur aliquid præter naturã ipſius rei quaſi ſibi adueniens, certũ eſt illã rem nõ eſſe idẽ quod ſuum eſſe, & hoc eſt commune omni creaturæ. In omnibus enim creaturis ſunt accidentia quædam præter illud quod ſpectat ad ſpeciem rei, & in hoc differt omnis creatura à Deo. Vlterius in ipſis creaturis eſt differentia, quia in quibuſdam idem eſt res naturæ, & natura ipſa ſecundum id quod ad genus pertinet rei licet res naturæ ſubiectũ accidenti

Digitized by Google

fuerit, & ſic differt res naturæ à natura, quia ſic in re naturæ accipitur ſuppoſitum ſpeciei cum omnibus ipſum contingentibus, & hæc ſunt accidentia omnia quæ ſequuntur indiuiduũ Sed res naturæ & ipſa natura vnum & idem ſunt quod ſimpliciter, reſpondet conceptioni ſpeciei, & indiuidui in eis In aliis vero vt in rebus materialibus, differt indiuiduum ſiue res naturæ non ſolum per accidentia quæ cõtingunt ipſum indiuiduum. cuiuſmodi eſt quantitas, & huiuſmodi, ſed per aliquid quod ſui generis eſt: & ſicut in eis nõ ab vno ſimplici accipitur ratio generis & differentiæ, ſed à materia accipitur genus, & à forma differentia, ita in eis aliunde accipitur ratio ſpeciei, à forma ſcilicet, aliunde vero ratio indiuidui, quia à materia: forma enim facit ſpeciem & ideo dicitur differentia conſtituere ſpeciem, & materia indiuiduum Manifeſtum eſt ergo quod per aliquid ſui generis differt indiuiduum in rebus materialibus à ſpecie, & non ſolum per accidentia. In rebus vero ſimplicibus indiuiduum ſolum per accidẽtia differt à ſpecie, & non per aliquid generis, & ideo in eis tot ſunt ſpecies quot indiuidua. [Hic tamen locus D. Thomæ inſinuat aliqualem diſtinctionem inter naturam, & ſuppoſitum, in ſubſtantiis ſpiritualibus. Et 1. d. 25. q 1. a 1. ad 3. ait] Natura autem ſignata

1. d. 25. q. 1. a. 1. ad 3. in rebus compoſitis etiam realem differentiam habet ad perſonam, inquantum ſcilicet naturæ ſit additio alicuius, vt materiæ demonſtratæ per quam natura communis generis vel differentiæ indiuiduatur. Sed in ſimplicibus & præcipue in Deo, cum nulla ſit additio ſecundum rem, non eſt realis differentia naturæ vt ſignificatæ ad perſonam: ſed ſolum quantum ad modum ſignificandi. [Et 3. d. 25. q. 1. a. 3. c. ait.]

3. d. 25. q. 2. a 3 c. Sciendum eſt quod in quibuſdam differunt natura & perſona ſecundum rem, in quibuſdam vero ſecundum rationem tantum: natura enim ſecundum quod hic loquimur, eſt quidditas rei quam ſignat ſua definitio, perſona autem eſt hoc aliquid quod ſubſiſtit in natura illa. In ſimplicibus autem eſt hoc aliquid quod ſubſiſtit in natura illa. In ſimplicibus autem quæ carent materia, vt dicit Auicen. ipſum ſimplex eſt ſua quidditas: quidditas vero compoſiti nõ eſt ipſum compoſitum: humanitas enim non eſt homo: cuius ratio eſt quia in ſignificatione humanitatis, ſiue naturæ, continentur tantum eſſentialia principia hominis, ſecundum quod homo eſt, non autem ea quæ pertinent ad determinationem materiæ, per quam natura indiuiduatur quæ tantum continentur in ſignificatione Sortis, quia per ea Sortes eſt hic & diuiſus ab alio: & ideo quia humanitas non includit in ſua ſignificatione totum quod eſt in re ſubſiſtente in natura, cum ſit quaſi pars, non prædicatur: & quia nõ ſubſiſtit niſi quod eſt cõpoſitum, & pars habetur à ſuo toto, ideo anima nõ ſubſiſtit, ſed Sortes, & ipſe eſt habens humanitatem, homo autem ſignat vtrumque & eſſentialia, & indiuiduantia: ſed diuerſimode, quia ſignat eſſentialia determinate, indiuiduantia vero indeterminate hæc vel illa, & ideo homo cum ſit totum poteſt prædicari de Sorte, & dicitur habens humanitatem: ſed quia eſſe indiſtinctum eſt incompletum, quaſi ens in potentia, ideo homo non ſubſiſtit, ſed hic homo cui conuenit ratio perſonæ: eſt ergo ratio perſonæ quod ſit ſubſiſtens diſtinctum, & omnia comprehendens quæ in re ſunt natura autem tantum eſſentialia comprehendit: in ſimplicibus autem non differt re natura & perſona, quia natura non recipitur in aliqua materia, per quã indiuiduetur, ſed eſt per ſe ſubſiſtens: tamen inquantum conſiderantur eſſentialia rei, ſic dicimus ibi naturam. inquantum autem inuenitur ibi aliquid ſubſiſtens, ſic dicimus ibi perſonam. Patet igitur quod ex quo de ratione perſonæ eſt quod comprehendit omnia quæ in re ſunt, ſi aliquid eſt extra illud quod comprehendit perſona, hoc non eſt vnitum rei niſi forte ſecundum ſimilitudinem in genere vel in ſpecie, vel q. de anima. 17 ad 10. accidente. [Et quæſt. de anim a. 17. ad 10. ait.] Sicut ſubſtantiæ ſeparatæ alterius modi eſſe habent, quam ſubſtantiæ materiales, ita Deus alterius modi eſſe habet, quam omnes ſubſtantiæ ſeparatæ, in rebus enim materialibus tria eſt conſiderare, quorum nullum eſt aliud, ſcilicet indiuiduum, naturam ſpeciei, & eſſe. Non enim poſſumus dicere quod hic homo ſit ſua humanitas, quia humanitas conſiſtit tantum in ſpeciei principiis: ſed hic homo ſupra principia ſpeciei addit principia indiuiduantia, ſecundum quod natura ſpeciei in hac materia recipitur & indiuiduatur. Similiter etiam nec humanitas eſt ipſum eſſe hominis. In ſubſtantiis autem ſeparatis quia immateriales ſunt, natura ſpeciei non recipitur in aliqua materia indiuiduante, ſed eſt ipſa natura ſubſiſtens: vnde non eſt in eis aliud habens quidditatem & aliud quidditas ipſa. Sed tamen aliud eſt in eis eſſe, & aliud quidditas. Deus autem eſt ipſum ſuum eſſe ſubſiſtens. [Et 4. c g. c 55 ad 4. rat. ait] Conuenien- 4 c. g. c. 55. ad 4 rat. tius aſſumpta eſt hominis natura quam Angelica, quia in homine aliud eſt natura, & aliud perſona, cum ſit ex materia & forma compoſitus, non autem in angelo qui immaterialis eſt. [Tandem p. p. q 3. a. p. p. q. 3. a. 3. c. 3. c poſtquam dixit naturam & ſuppoſitum diſtingui in materialibus ſicut ſupra relatũ eſt a. 3. huius quæſtionis in corp. ait] In his igitur quæ non ſunt com- a. 3. c. poſita ex materia & forma, in quibus indiuiduatio non eſt per materiam indiuidualem, id eſt per hanc materiam, ſed ipſæ formæ per ſe indiuiduantur, oportet quod ipſæ formæ ſint ſuppoſita ſubſiſtentia, vnde in eis non differt ſuppoſitum & natura. [Sunt q. 9. de pot. a. 1 & q de vni. a. 1. & op. 12. c. 6. & alia multa loco Sancti Doctoris quibus hanc ſententiam tenere videtur ſcilicet naturam & ſuppoſitum in ſubſtantiis immaterialibus, non eſſe diſtincta ergo non diſtinguuntur]

Sed contra in omnibus creaturis natura con- quol. 2 q. 2. a 2. arg. ſed contra. ſtituit ſuppoſitum, ſed nihil conſtituit ſeipſum, ergo in nulla creatura, eſt idem ſuppoſitum & natura.

Reſpondeo quod ad huius quæſtionis intel- ibidem ligentiam oportet conſiderare quid ſit ſuppoſitum & quid natura. Natura autem quamuis multipliciter dicatur: tamen vno modo dicitur natura ipſa ſubſtantia rei vt dicitur in 5. met. t. 5. ſecundum quod ſubſtantia ſignificat eſſentiam vel quidditatem rei, vel quid eſt. Illud ergo ſignificatur nomine naturæ prout hic loquimur de natura quod ſignificat definitio, vnde Boetius dicit in lib. de duabus naturis, quod natura eſt vnumquodque informans ſpecifica differentia, differentia enim ſpecifica, eſt completiua definitionis. Suppoſitum eſt ſingulare in genere ſubſtantiæ, quod dicitur hypoſtaſis, vel ſubſtantia prima, & quia ſubſtãtiæ ſenſibiles cõpoſitæ ex materia & forma, ſunt magis nobis notæ, ideo in eis primo videamus quomodo ſe habet eſſentia vel natura ad ſuppoſitum. Dicunt autẽ quidã quod forma partis eſt idem cum forma totius quæ dicitur eſſentia vel natura ſecundum rem: ſed differt ſola ratione: nam forma partis dicitur inquantum facit materiam eſſe in actu, forma autem totius inquantum conſtituit ſpeciem, ſicut anima dicitur forma partis, inquantum facit corpus eſſe in actu: & ſimiliter dicitur anima forma totius, inquantum conſtituit ſpeciem humanam, & ſic dicitur humanitas, & ſecundum hoc in rebus compoſitis ex materia & forma, natura eſt pars ſuppoſiti. Nam ſuppoſitum eſt indiuiduum

compoſitum ex materia & forma, vt dictum eſt. Sed prædicta poſitio non videtur eſſe vera, quia vt dictum eſt natura vel eſſentia dicitur id quod ſignificat definitio. Definitio autem in rebus naturalibus non ſolum ſignificat formam, ſed etiam materiam, vt dicitur in 6. Metaph. Nec poteſt dici quod materia ponatur in definitione rei naturalis ſicut non exiſtens de eſſentia eius. Hoc enim eſt proprium accidentis, vt definiatur per aliquid quod non eſt de eſſentia eius, ſcilicet per ſubiectum, & ideo habet eſſentiam incomplete vt dicitur in 6. Metaphyſ. t. 4. Relinquitur ergo quod in rebus compoſitis ex materia & forma eſſentia vel natura, non ſit ſola forma, ſed compoſitum ex materia & forma. Reſtat ergo conſiderandum, cum ſuppoſitum vel indiuiduum naturale ſit compoſitum ex materia & forma vtrum ſit idem eſſentiæ vel naturæ. Et hanc quæſtionem mouet Philoſophus in 7. Metaph. t. 25. vbi inquirit vtrum ſit idem vnumquodque, & quodquid eſt eius, & determinat quod in his quæ dicuntur per ſe, idem eſt res & quodquid eſt rei: in his autem quæ dicuntur per accidens, non eſt idem. Homo enim nihil eſt aliud quam quodquid eſt hominis. Nihil enim ſignificat aliud homo, quam animal greſſibile bipes. Sed res alba non eſt idem omnino & quod quid eſt album, quod ſcilicet ſignificatur nomine albi. Nam album nihil ſignificat niſi qualitatem, vt dicitur in prædicamentis, res autem alba, eſt ſubſtantia habens qualitatem. Secundum hoc ergo cuicumque poteſt accidere aliquid quod non ſit de ratione ſuæ naturæ in eo differt res, & quodquid eſt, ſiue ſuppoſitum & natura. Nam in ſignificatione naturæ includitur ſolum id quod eſt de ratione ſpeciei: ſuppoſitum autem non ſolum habet hæc quæ ad rationem ſpeciei pertinent, ſed etiam alia quæ ei accidunt: & ideo ſuppoſitum ſignificatur per totum, natura autem ſiue quidditas vt pars formalis. In ſolo autem Deo non inuenitur aliquod accidens præter eius eſſentiam, quia ſuum eſſe eſt ſua eſſentia, vt dictum eſt: & in Deo eſt omnino idem ſuppoſitum & natura. In Angelo autem non eſt omnino idem, quia aliquid accidit, præter id quod eſt de ratione ſuæ ſpeciei, quia & ipſum eſſe Angeli eſt præter eius eſſentiam, ſeu naturam & alia quædam ei accidunt quæ omnino pertinent ad ſuppoſitum, non autem ad naturam.

ad 1. Ad primum ergo dicendum quod non ſolum in compoſitis ex materia & forma, inuenitur aliquod accidens præter eſſentiam ipſius ſpeciei, ſed etiam in ſubſtantiis ſpiritualibus, quæ non componuntur ex materia & forma, & ideo in vtriſque ſuppoſitum non eſt omnino idem quod ipſa natura. Hoc tamen eſt aliter in vtriſque. Dupliciter autem aliquid accipitur vt accidens præter rationem rei. Vno modo quia non cadit in definitione ſignificante eſſentiam rei, ſed tamen eſt deſignatiuum vel determinatiuum alicuius eſſentialium principiorum, ſicut rationale accidit animali, vt pote præter definitionem eius exiſtens & tamen eſt determinatiuum eſſentiæ animalis, vnde eſt eſſentiale homini, & de ratione eius exiſtens. Alio modo accidit aliquod alicui, quia nec eſt in eius definitione, nec eſt determinatiuum alicuius principiorum eſſentialium, ſicut albedo accidit homini. His ergo quæ ſunt compoſita ex materia & forma accidit aliquod præter rationem ſpeciei exiſtens vtroque modo. Cum enim de ratione ſpeciei humanæ ſit quod componatur ex anima & corpore, determinatio corporis & animæ eſt præter rationem ſpeciei, & accidit homini inquantum eſt homo quod ſit ex hac anima & ex hoc corpore: ſed conuenit per ſe huic homini, de cuius ratione eſſet ſi definiretur, quod eſſet ex hac anima & ex hoc corpore, ſicut de ratione hominis communis eſt, quod ſit ex anima & corpore. Accidunt etiam compoſitis ex materia & forma præter rationem ſpeciei multa alia quæ non ſunt determinatiua eſſentialium principiorum. Subſtantiis vero immaterialibus accidunt quidem aliqua præter rationem ſpeciei, quæ non ſunt determinatiua eſſentialium principiorum vt dictum eſt, non tamen accidunt eis aliqua quæ ſunt determinatiua eſſentiæ ſpeciei, quia ipſa natura ſpeciei non indiuiduatur per materiam ſed per ſeipſam, ex hoc quod talis forma non eſt nata recipi in aliqua materia, vnde per ſeipſam non eſt multiplicabilis, neque prædicabilis de pluribus: ſed quia non eſt ſuum eſſe, accidit ei aliquid præter rationem ſpeciei ſcilicet ipſum eſſe, & alia quædam quæ attribuuntur ſuppoſito, & non naturæ, propter quod ſuppoſitum in eis non eſt omnino idem cum natura.

Ad ſecundum dicendum quod non omne quod ad 2. accidit alicui præter rationem ſpeciei, eſt determinatiuum eſſentiæ ipſius, vt oporteat poni illud in ratione eius ſicut dictum eſt: & ideo licet ipſum eſſe non ſit de ratione ſuppoſiti, quia tamen pertinet ad ſuppoſitum, & non eſt de ratione naturæ, manifeſtum eſt quod ſuppoſitum & natura non ſunt omnino idem in quibuſcumque res non eſt ſuum eſſe.

Ad tertium dicendum quod [multa ſunt etiam loca in quibus Sanctus Doctor inſinuat diſtinctionem ſuppoſiti & naturæ in ſubſtantiis ſpiritualibus, præter hoc quod in hoc citato quodlibeto, manifeſte aperit ſuam ſententiam. Dicis enim 1. d. 5. 1. a. 1. c.] In creaturis eſſentia realiter differt à 1.d.5.q.1. ſuppoſito, in diuinis autem eſſentia realiter non a.1.c. differt à ſuppoſito, ſed ſolum ratione ſiue quantum ad modum ſignificandi. [Et d. 34. q. 1. a. 1. c. 1.d.34.q. ait] In illis in quibus aliud eſt eſſentia quam hy- 1.a.1.c. poſtaſis vel ſuppoſitum oportet quod ſit aliquid materiale, per quod natura communis indiuiduetur & determinetur ad hoc ſingulare. Vnde illam determinationem materiæ, vel alicuius quod loco materiæ ſe habet, addis in creaturis hypoſtaſis ſupra eſſentiam & naturam. Vnde non omnino iſta in creaturis idem ſunt. [Et quæſt. de vnione Verbi Incarnati a. 5. c. ait.] Ad intelligendum q. de vni. quid ſit perſona conſiderandum eſt, quod ſi aliqua Verb. Incar. res eſt, in qua non ſit aliud quam eſſentia ſpeciei, a. 5. c. ipſa eſſentia ſpeciei erit per ſe indiuidualiter ſubſiſtens. Et ſic in huiuſmodi re idem eſſet realiter ſuppoſitum & natura ſola ratione differens, inquantum ſcilicet natura dicitur prout eſt eſſentia ſpeciei, ſuppoſitum vero inquantum per ſe ſubſiſtit. Si vero aliqua res ſit intra quam præter eſſentiam ſpeciei quam ſignificat definitio ſit aliquid aliud vel accidens, vel materia indiuidualis, tunc ſuppoſitum non erit omnino idem quod natura, ſed habebit ſe per additionem ad naturam, ſicut apparet præcipue in his quæ ſunt ex materia & forma compoſita [Et 1. d. 34. in 2. ſcripto. quæſt. 1 a. 1. corp. ait.] Dicendum quod oportet dicere eſſentiam diuinam eſſe idem 1 d. 34 in quod perſona ſecundum rem, & quod inter ea non 2. ſcript. q. ſit diſtinctio, niſi ſecundum rationem, & hoc patet 1. a. 1. c. ſi conſideretur qualiter differt in nobis eſſentia & perſona: Nomine enim eſſentiæ ſignificantur ſola

eſſentialia rei principia, ſed in nomine perſonæ includuntur omnia qoæcumque poſſunt ei conuenire, ſioe ſint eſſentialia, ſiue accidentalia Ergo perſona ſignificatur per modum totius, ſed eſſentia per modum partis. In omnibus ergo rebus in quibus inuenitur aliquid præter principia eſſentialia. differt eſſentia & perſona & hoc eſt in omni creatura. In Deo autem præter eſſentiam non inuenitur aliquid. quod ſit realiter diſtioctum ſed ratione tantum Si autem præter eſſentiam in Deo non eſſet aliquid nec re nec ratione differens, tunc eſſentia eſſet idem quod perſona re & ratione. [Denique
3.p q.2. a. 2.c, 3 p quæſt. 2. a 2.c ait.] Natura ſignificat eſſentiam ſpeciei, quam ſignificat definitio. Et ſi quidem his quæ ad rationem ſpeciei pertinent, nihil aliud adiunctum inueniri poſſet, nulla neceſſitas eſſet diſtioguendi naturam à ſuppoſito naturæ qood eſt indiuiduum ſubſiſtens in natura illa, quia vnumquodque indiuiduum ſubſiſtens in natura aliqua, eſſet omnino idem cum ſua natura. Contingit autem in quibuſdam rebus ſubſiſtentibus, inueniri aliquid quod non pertinet ad rationem ſpeciei, ſcilicet accidentia, & principia indiuiduantia, (ſicot maxime apparet in his quæ ſunt ex materia & forma compoſita) & ideo in talibus etiam ſecundum rem differt natura & ſuppoſitum, non quaſi omnino aliqua ſeparata, ſed quia in ſuppoſito includitur ipſa natura ſpeciei, & ſuperadduntur quædam alia quæ ſunt præter rationem ſpeciei. Vnde ſuppoſitom ſignificatur vt totum habeos naturam ſicut partem formalem & perfectiuam ſui: & propter hoc in compoſitis ex materia & forma, oatura non prædicatur de ſuppoſito, non enim dicitur quod hic homo ſit ſua humanitas. Si qua vero res eſt, in qua omnino nihil aliud eſt præter ratiooem ſpeciei vel naturæ ſuæ (ſicut eſt io Deo) ibi non eſt aliod ſecundum rem ſuppoſitum & natora, ſed ſolum ſecundum rationem intelligendi, quia natura dicitur ſecundū quod eſt eſſentia quædam, eadem vero dicitur ſoppoſitom ſecundum quod eſt ſubſiſtens. [Hic addendum eſt quod in obiectione relatum eſt ex op. 37. cap. 4. vbi
op 37.c 5. manifeſte inſiouat aliqualem diſtinctionem inter natoram & ſuppoſitom ſubſtantiarū ſeparatarum.]

[Vt ergo manifeſtetur quomodo ſibi, ipſi Sanctus Doctor conſtiterit, hic apponam inſigniotom Diui Thomæ interpretum ſententias circa loca citata pro vtraque parte, non quod dubitandi ſit loeus, qoænā ſit mens eius in hac quæſtione, cū in quodlibeto citato nullum dubitandi reliquerit locom. ſed
Tab. cōcor. dub. n 4. vt intelligatur quo ſenſu pluribus in locis negauit id quod in tot aliis aſſeruit. Igitur Petrus de Bergomo triplicem affert ſolutionem] Primo ſic, ſuppoſitum & natura poſſunt conſiderari dupliciter, vno modo qooad conſtitutiua vtriuſque tantum. Et ſic quia in rebus materialibus ſuppoſitum conſtitoitur, & indioiduatur per materiam ſignatam, quæ oon pertinet ad definitionem quæ ſignificat qoidditatem ſeu naturam ſiue eſſentiam, ideo ſemper dicit Sanctus Doctor quod in talibus ſuppoſitom & natura differunt realiter. Sed in Aogelis ſuppoſitum non conſtituitur per aliqoid, imo ipſa eſſentia, & natura eorum per ſeipſam indiuiduantur. Et ſic intelligit in omnibus locis in obiectione allegatis, quod in Angelis ſuppoſitum & natura ſunt idem. Alio modo natura poteſt conſiderari pro eo ſolo quod ſignificatur per definitionem, ſuppoſitum aotem pro omni eo, quod eſt in re eo modo quo dicit 3. d. 5. quæſt. 1. a. 3. c. ſcilicet qood de ratione perſooæ eſt quod comprehendat omnia quæ ſunt in re. Et quia in omni creatora ſunt aliqua quæ non ſunt de definitione rei, vt accidentia & eſſe, ideo in omni creatura, differt ſuppoſitum à natura, & in ſolo Deo in qoo nullum eſt acidens, & cuius eſſe, eſt eius eſſentia, ſont idem ſuppoſitum & natura. Cum enim nomine naturæ intelligatur id quod per definitionem proprie ſignificatur, nomine autem ſuppoſiti intelligatur indiuiduum habens illam quidditatem, ſecundum triplicem gradum ſubſtantiarum, in vniuerſo triplex inuenitur differentia ſuppoſiti à natura, dupliciter ſcilicet ſecundum rem, & vltra hoc ſecondum rationē. Differt etiam primo modo dupliciter intrinſece & extrinſece. Intrinſece quidē, quia aliqoid eſſentiale ſuppoſitum ſibi intrinſecum includit, quod non includit natura, ſcilicet principia indiuiduationis. Si enim Sortes definiretur, in eius definitione poneretur hæc materia ſignata, quæ non ponitur vt ſignata in definitione naturæ humanæ. Differt ſecundo extrinſece, quia aliquid reale extrinſecum ſibi includit ſuppoſitum, ſcilicet eſſe actoalis exiſtētiæ quod non includit natora Eſſe enim actualis exiſtentiæ, primo eſt actus ſuppoſiti, cuius eſt fieri, quod tamen non caderet in definitione Sortis ſi defioiretur. Differt inſuper ſecundum rationem, vt patet. In ſubſtantiis autem ſeparatis aliis à prima, ſuppoſitum differt à natura duobus modis tantum, ſcilicet primo extrinſece ſecundum rem, & ſecondum rationem. Nihil enim realiter intrinſecum ſibi iocludit ſuppoſitum in eis quod non includat natura: quia ooo indiuiduatur ſuppoſitum per aliquid poſitiuum, contrahens naturam ſpecificam, quod ſit velut differentia indiuidualis, ſoppoſito intrinſeca, ſicut eſt in ſobſtantiis materialibos. Sed qoia in eis eſſe actualis exiſtentiæ differt a natura, quod primo eſt actus ſoppoſiti, ideo ſuppoſitum in eis differt extrioſece à natura. Addit enim extrinſece realitatem actualis exiſtentiæ. Differt ſecuodo per rationem, vt patet. In Deo vero ſuppoſitum vno tantum modo differt, ſcilicet ſecundum rationem: qoia nec natura diuina indiuiduatur per aliqoid additom, nec eſſe ſuæ actualis exiſtentiæ, diſtinctum eſt realiter ab eius eſſentia, hanc ſolutionem innuit Sanctus Doctor quolibet 2. quæſt. 2. a 2. ad primum. Secundo eſt dicendum quod natura poteſt ſumi dopliciter, ſcilicet in concreto, & abſtracto, primo modo ſignificatur vt totum, & prædicatur de ſuppoſito. Ideo eſt idem qood ſuppoſitū, vnde 7. Metaphyſicæ lec. 5. ſin. dicitur quod ipſum quodquid eſt, non eſt ipſa natura in abſtracto, vt humanitas, ſed animal rationale. Sed ſecundo modo ſigoificatur oatora vt pars, ideo oon prædicatur de ſuppoſito. Tertio dicendum quod ſuppoſitum & natura poſſunt iterum conſiderari tripliciter, Logice, Phyſice & Metaphyſice. Primo modo ſunt idem, io omni ente per ſe ſioe compoſito, ſioe ſimplici. Sed in ſolo eote per accidens differunt, vt habetor 7. Metaphyſicæ lec. 4. & 5. quia Logicus eſt artifex rationis conſiderans naturam & ſuppoſitum abſtracte vt io intellectu habent eſſe, ſine iis quæ in re ſunt, ſecuudum quod oatura ſumitur pro ſecunda ſubſtantia. & ſuppoſitum pro prima. Et ſic ſunt idem vt dicitur in prædicamentis. Secundo autem in omni ſimplici ſunt idem ſiue creata ſiue increata. Et tantum in rebus materialibus differuot, quia Phyſicus & Metaphyſicus eſt artifex realis conſiderans res, vt ſunt extra intellectum in rerum natura, & quia in re materiali eſt aliqoid cooſtituens ſuppoſitum, quod conſtituit naturam ſpeciei, non autem in re immateriali,

immateriali, ideo ſecundum phyſicum ſiue metaphyſicum, natura & ſuppoſitum in Angelis ſunt idem, ſed in compoſitis differunt. Tertio autem modo in creaturis differunt, & in ſolo Deo ſunt idem, quia Metaphyſicus, eſt maxime abſtractiuus, quia abſtrahit ab omni materia non ſolum ſecundum rationem, ſed etiam ſecundum eſſe Ideo ſumit naturam pro ipſa forma totius in abſtracto, ſuppoſitum pro re ſubſiſtente, cum omni eo quod eſt in re. Et quia in omni re præter quam in Deo, ſunt aliqua præter formam totius: ideo ſecundum Metaphyſicum ſuppoſitum & natura ſunt idem in Deo, & in creaturis differunt: hæc ſolutio tangitur 7. met. l. 11. phyſ. Prol. Princ.

Caiet. ſup. p p q 3. a 3. c. Caietanus ſuper id quod allatum eſt in obiectione ex prima parte ſic ait. Differentia eſt duplex, ſecundum rem, & ſecundum rationem: Et hæc ſubdiuiditur in differentiam realem inter rem & rem, & in differentiam realem inter rem includentem aliquid reale, & non includentem illud. Includere autem & non includere nunc dicimus non ex modo ſignificandi, ſed ex ratione formali rei ſignificatæ formaliter ſumptæ. Et hæc rurſus ſubdiuiditur in differentiam realem penes incluſionem alicuius realis intrinſece, ſicut homo differt ab animali, quia includit intrinſece rationale, & penes incluſionem alicuius realis extrinſece, ſicut diſciplinabile differt ab homine, fingendo quod diſciplinabilitas ſit eadem res quod natura hominis, quia includit extrinſece diſciplinam vt actum per quem definitur, quem non includit homo in ſua ratione. Quatuor igitur cum ſint modi differentiæ, ſecundum rationem tantum, vt eſt inter hominem & humanitatem; inter rem & rem, vt eſt inter Sortem & Platonem; inter rem includentem intrinſece aliquid reale, & abſtrahentem; & inter includentem extrinſece aliquid reale, & abſtrahentem ab illo; in tota hac concluſione ſermo tantum eſt de differentia tertio modo, id eſt penes incluſionem intrinſecam. Non enim eſt hic ſermo de differentia ſecundum rationem tantum, quia ſuppoſitum & natura in omnibus etiam in Deo ſic diſtinguuntur. Neque etiam eſt hic ſermo de differentia reali qualis eſt inter rem & rem. Conſtat enim quod natura ſubſtantialis & ſuppoſitum non poſſunt naturaliter ſic diſtingui, vt ſint totaliter duæ res diuerſæ. Nec etiam eſt hic ſermo de differentia reali extrinſeca, quoniam falſum eſſet quod in ſubſtantiis immaterialibus non differt ſuppoſitum & natura. In ſubſtantiis enim ſeparatis ſuppoſitum à natura differt extrinſece, quia ſuppoſitum vt ſic includit ſubſiſtere, quod eſt eſſe per ſe, non intrinſece, ſed quodammodo quaſi vt proprium actum ad quem quodammodo deberet definiri, ſi definiretur, natura autem non. Et propterea ſanctus Thomas in quol. 2. q. 2. a. 2. de tali differentia loquens dixit quod in Angelis differt ſuppoſitum à natura. Relinquitur igitur quod ſit hic ſermo de differentia penes incluſionem intrinſecam. Tum quia in littera manifeſte ſecundum talem differentiam diſtinguit ſuppoſitum à natura in rebus materialibus, quia ſcilicet, ſuppoſitum includit materiam indiuidualem quam non includit natura, conſtat enim hoc intelligi de intrinſeca incluſione. Tum quia in ſeparatis à materia tali differentia non diſtinguuntur ſuppoſitum à natura, vt hic affirmatur, ex eo quod indiuiduantur per ſe ipſa, id eſt quia idem eſt conſtituens naturam & indiuiduum, ac per hoc nihil intrinſecum includit indiuiduum, quod non includat natura & è conuerſo. Tum quia idem cenſetur iudicium in littera de identitate ſuppoſiti & naturæ, in ſubſtantiis ſeparatis, & Dei cum Deitate. Hoc enim non eſt ſimpliciter verum, niſi de differentia intrinſeca loquendo, quoniam, vt iam dictum eſt, in quolibetis aliud protulit iudicium, loquendo de differentia intrinſeca. Eſt ergo ſenſus literæ huius articuli quod ratio differentiæ intrinſecæ inter naturam & ſuppoſitum ſecundum rem, ſeu rationes formales ſumpta eſt diſtinctio naturæ à materia indiuiduali: & ſimiliter ſenſus omnium concluſionum quæ implicite hic continentur de ſuppoſito & natura in rebus materialibus & in ſeparatis à materia eodem intellectu ſumendus eſt. Et ſi prædicta diligenter inſpexeris, complecteris diſpoſitionem omnium rerum quoad identitatem & diſtinctionem inter ſuppoſitum & naturam; habes enim in primis quod ſuppoſitum & natura non ſubſtantialiter conſtituens ſuppoſitum; ſiue ſit natura accidentis vt Sortes & eius complexio: ſiue ſit ſubſtantia quaſi aduentitia, vt humanitas Verbi Dei diſtinguantur quadrupliciter, ſcilicet vt res & res. & intrinſece & extrinſece & ſecundum rationem Habes ſecundo quod ſuppoſitum & natura in ſubſtantiis compoſitis diſtinguuntur intrinſece, & extrinſece & ſecundum rationem. Habes tertio quod in ſubſtantiis immaterialibus, diſtinguuntur ſuppoſitum & natura non intrinſece, ſed extrinſece ſecundum rem & rationem. Habes quarto quod in Deo nullo modo diſtinguuntur ſecundum rem Deus & Deitas, ſed ratione tantum modi ſignificandi. Habes & concordiam dictorum ſancti Thomæ, & intellectum eorum quæ in diuerſis de hac materia ſcripta ſunt. Sic ipſe.

Idem Caietanus ſuper locum citatum ex 3. parte, ait. Dubium eſt an differentia realis poſita hic inter ſuppoſitum & naturam habeat locum in Angelis. Et eſt ratio dubitandi quia p. p. q. 3 a 3. dixit Auctor in ſubſtantiis ſeparatis ſuppoſitum eſſe idem ſecundum rem quod natura. ita quod Gabriel eſt ſua Gabrielitas, cuius oppoſitum dicitur hic de Sorte, quod ſcilicet non eſt ſua humanitas. In oppoſitum autem eſt quia hic dicitur, quod in quibus inuenitur aliquid præter naturam ſpeciei ſuppoſitum differt ſecundum rem à natura, quia in ſuppoſito includitur natura ſpeciei, & quædam alia quæ ſunt præter naturam ſpeciei, vt exiſtentia actualis, & alia accidentia, quamuis non inueniantur in eis principia indiuiduantia, ergo &c. Ad quod dicendum quod ſententia literæ iſtius procul dubio locum habet in Angelis, vt patet inferius in quæſt. 4. art. 1. ad 3. vbi natura Angeli, abſque Angeli perſonalitate aſſumptibilis à diuina ponitur perſona (quod conſtat non eſſe intelligibile ſi ſuppoſitum & natura eſſent omnino idem ſecundum rem) & quod in Angelis propter hanc literæ rationem quam Auctor etiam in quodlibeto 2. q. 2. a. 2. tractat, ſuppoſitum differt ſecundum rem à natura, non tamen omni modo quo differunt hæc in compoſitis ex materia & forma, vt ibidem dicitur: quia ſuppoſitum in ſubſtantiis materialibus differt à natura etiam quia includit ſingularitatem naturæ quam non includit natura. Talis autem differentia non ſaluatur inter ſuppoſitum & naturam in ſubſtantiis ſeparatis: ſed illa differentia quæ ponitur hic, communis eſt omnibus ſubſtantiis creatis, ſcilicet quod ſuppoſitum includit naturam hanc, & addit quædam alia, natura autem etiam hæc non includit illa. Nec obſtat doctrina habita in prima parte, quoniam ibi eſt ſermo de identitate reali & intrinſeco reali deſignatiuo naturæ, ita quod cum pluribus modis poſſit contingere diſtinctio ſuppoſiti à natura, ibi Caiet. ſup 3. p. q. 2. a. 2. c

non eſt ſermo niſi de illo modo quo differunt penes aliquid reale intrinſecum deſignatiuum naturæ, quomodo clare patet ſuppoſitum differre ab eſſentia per definitionem ſignificatam in ſubſtantiis materialibus. Sortes enim manifeſte differt ab humanitate: quia includit principia indiuiduantia, quæ determinant naturam, ſcilicet humanitatem, conſtituendo humanitatem eſſe hanc: quamuis non differat per hoc ſolum Sortes ab humanitate, ſic enim in Angelis non differunt ſuppoſitum & natura ſic Caietanus.

a. 3. Iauel. ſup. p. p. q. 3. a. 3. c. Chryſoſtomus Iauellus ſuper locum citatum in obiectione ex prima parte, ait. Aduerte vt ſcias vniuerſalem differentiam inter ſuppoſitum & naturam, in materialibus, & in abſtractis ſi qua ponitur, quod poteſt quadrupliciter. Primo quidem quod differant ſecundum rationem Logicam, id eſt ſecundũ modum ſignificandi, ſicut abſtractum, & concretum; quo, & quod; habens & habitum; modo totius, & modo formæ: & hæc differentia ſeruatur in omni natura, etiã in Deo, differt enim ſic Deus & deitas, vt patet, ſed hæc non infert diſtinctionem realem, aliter ens & entitas diſtinguerentur. Secundo differunt vt res duæ diſtinctæ numero & ſubiecto, ita quòd vna non ſit in altera, ſicut differunt Sortes & Plato, & ſic in nulla natura hoc modo differũt. Conſtat enim quod ſuppoſitum includit naturam vt ſuum formale. Tertio differunt quia ſuppoſitum includit præter ſuam rationem formalem, ſi definiatur, aliquid quod non includit natura vel eſſentia, & quia ſuppoſitum connotat aliquid, quod non connotatur à natura, & vtroque modo in rebus compoſitis ex materia & forma differunt ſuppoſitum & natura, puta hic homo & humanitas. Nam hic homo ſi definiatur includit materiam ſignatam, & connotat eſſe, ſuppoſitum enim eſt id quod eſt. Natura autem vt humanitas excludit materiam ſignatam, & includit tantum materiam in communi. Nec connotat eſſe, quoniam eſt id quo eſt, & non quod eſt. Quarto quod differant quia ſuppoſitum connotat eſſe, & operationem, quæ licet ſint ipſius ſuppoſiti, tamen diſtinguuntur realiter ab ipſo. Natura autem non connotat ea: quoniam natura in abſtracto nec eſt id quod eſt, nec operatur, & ſic in quolibet creato abſtracto differunt ſuppoſitum & natura, vt declarat B. Thomas in quodlibeto 2. q. 1. a. 1 ad primum. Vt bene recitat Capreolus in 1. d. 4. q. 2. in concluſione 4. Ex his differentiis B. Thomas in articul. non tangit primam, nec ſecundam relinquens quaſi manifeſtam, nec quartam, quoniam hic intendebat adducere ſolam differentiam intrinſecam, qualis eſt tertia, quarta tantum eſt extrinſeca id eſt ex connotato, quam tamen ad completam doctrinam voluit addere in quolibet. Vnde locus ille in quolibeto complet omnino præſentem articulum. Sic Iauellus.

Capreol. 1. d. 4. q. 2. a. 2. Capreolus 1. d. 4. q. 4. q. 2. a. 2. ait. Si autem quæratur quomodo ſuppoſitum differt à natura in talibus, vbi nihil accidit præter rationem eſſentiæ, niſi ipſum eſſe. In talibus enim idem videtur ſignificare ſuppoſitum & natura abſtractum & concretum: ex quo ſuppoſitum nõ aliud ſignificat quam natura nec abſtractum dicit aliud quam concretum. Reſpondetur quod pro tanto ſuppoſitum differt a natura, quia abſtractum excludit à ſua ſignificatione, omne quod non eſt de ratione ſpecifica: concretum autem illud includit, non actu ſed potentia non explicite, ſed implicite: vnum enim illo ſignificatur vt habens, & aliud vt habitum: vnum per modum partis, aliud per modum totius. Et ſi dicatur quod ille diuerſus modus prædicandi eſt in diuinis, inter intellectum & intelligens, inter vitam & viuens, Deum & deitatem, vbi tamen non eſt differentia realis, inter naturam & ſuppoſitum, concretum & abſtractum. Reſpondeo quod in diuinis, diuerſitas modi ſignificandi talium, ſcilicet abſtracti & concreti non ſumuntur penes diuerſas rationes, ſiue res, ſicut in creatis, vbi cõcretam dat formam materiæ concretam, id eſt compactam & vnitam: vnde talia in diuinis impropriè dicuntur. (Et in reſponſione ad argumenta contra tertiam concluſionem ad quintum eorum quę obijcit Scotus ait.) Arguit enim ſic Scotus in quæſt. ſuper 7. Met. vbi intẽdit probare quod in omnibus habentibus ſimpliciter quodquid eſt, idem eſt quodquid cum eo cuius eſt. Veritas in intellectu componente cauſatur ex veritate in re & identitate, & prior eſt naturaliter illa idẽtitas, quã iſta veritas: ſi ergo hæc eſt vera, homo eſt homo, prior eſt identitas in re, ſed idẽ ſignificat homo & quodquid eſt ſuũ, ergo homo & ſuum quodquid eſt idem ſunt, ad quod Reſpondetur quod concludit ſolum quod ipſum quodquid eſt, eſt idem ei cuius eſt, quoad ea quæ per ſe inſunt rei, non autem quod nullo modo differant quoad extrinſece connotata: nec quod res non includat aliquid præter ſuum quodquid eſt: nec quod nomen ſuppoſiti non includat aliam rem quam nomen naturæ [Et ad argumenta contra quartam concluſionem ait;] Dico quod nec ſuppoſitum materiale, nec immateriale creatum includit eſſe in ſui ratione explicite, ſed implicite inquantum ſignificatur vt habens, & vt totum: eſſe autem habetur à ſuppoſito creato, & non eſt ipſum ſuppoſitum creatum, nec eius natura. Capreo. ibid. [illegible] ad arg. contra 3. concluſ. ad quintum eorum quæ obijcit Scot.

Ad id vero quod in contrarium obijcitur dicendum quod natura dicitur conſtituere ſuppoſitũ, etiam in compoſitis ex materia & forma, non quia natura ſit vna res, & ſuppoſitum ſit alia res. Hoc enim eſt ſecundum opinionem dicentium, quod natura ſpeciei ſit forma tantum, quę conſtituit ſuppoſitum ſicut totum: ſed quia ſecundum modum ſignificandi, natura ſignificatur vt pars ratione ſupradicta, ſuppoſitum vero vt totum, natura ſignificatur vt conſtituens, ſuppoſitum vt conſtitutum. qdol. 2. q. 2. a. 2. ad [illegible] quod in contr. opponitur.

ARTICVLVS V.

Vtrum ſuppoſitum addat ſupra rem ſingularem aliquod reale poſitiuum.

VIdetur quod ſuppoſitum addat ſupra rem ſingularem aliquid reale poſitiuum. Anima enim rationalis, eſt res ſingularis & tamen non eſt ſuppoſitum aliquod, non enim dicitur perſona, ergo ſuppoſitum addit ſupra rem ſingularem aliquid reale poſitiuum. q. 9. de po. a. 2. arg. 4.

2 Præterea poteſt aliquid alteri vniri in vnitate ſuppoſiti ſeu perſonæ, non vnitum tamen vnitate naturæ: at in illa ſuppoſitione id quod ab alio rationem ſuppoſiti, ſiue perſonæ haberet, ſecundum ſe conſideratũ non eſſet quid vniuerſale, ſed eſſet quędam ſubſtantia particularis ſiue ſingularis, licet ab alio haberet quod eſſet ſuppoſitum ſiue perſona; ergo ſuppoſitum ſiue perſona addit aliquid reale poſitiuum ſupra rem ſingularem. 4. arg. [illegible]

Sed contra eſt, definitio Boëtij, qua definit perſonam eſſe rationalis naturæ indiuiduam ſubſtantiam: ſed perſona nihil aliud eſt quam ſuppoſitum in natura rationali ergo ſuppoſitum nihil addit ſupra rem ſingularem. p. p. q. 29. a. 1. c. [illegible]

2 Præterea ſingulare, particulare, indiuiduum cum dicuntur de ſubſtantiis ſunt idem ac ſuppoſitum & hypoſtaſis, cum vero dicuntur de natura rationali ſunt idem ac perſona, ergo ſuppoſitum nihil addit ſupra rem ſingularem. 4. arg. 4.

qu. 29 q 1. 2.1.c 4 c g. c 39 vide Ferrar. ibidem, p.p. q. 9.a 1.ad 1 q 9. de pot a.1.ad vlt.

Reſponſeo dicendum, quod ſuppoſitum aliquo ſenſu addit ſupra rem ſingularem; aliquo ſenſu non. Quod vt intelligatur ſciendum eſt quod nominum quæ ſingularitatem deſignant, quædam ſignificant in quolibet genere entis, ſicut hoc nomen ſingulare, & particulare & indiuiduum, quia hæc albedo eſt quoddam ſingulare & particulare, & indiuiduum. Quædam vero ſignificant ſingulare ſolum in genere ſubſtantiæ, ſicut hoc nomen hypoſtaſis, quod ſignificat indiuiduam ſubſtantiam rationalis naturæ, & ſimiliter hoc nomen ſuppoſitum vel res naturæ, quorum nullum de hac albedine poteſt prædicari, quamuis hæc albedo ſit ſingularis, eo quod vnumquodque eorum ſignificat aliquid vt ſubſiſtens, accidentia vero non ſubſiſtunt. Partes vero ſubſtãtiarum quamuis ſint de natura ſubſiſtentium, non tamen per ſe ſubſiſtunt, ſed in alio ſunt, vnde etiam prædicta nomina de partibus ſubſtantiarum non dicuntur. Non enim dicimus quod hæc manus ſit hypoſtaſis vel perſona, vel ſuppoſitũ vel res naturæ, quamuis poſſit dici quod ſit quoddam indiuiduum vel particulare, vel ſingulare; ex quibus

1 p q.2.3.8. ad 5.

patet quod ſi ſumatur hoc nomen ſingulare prout etiam de qualibet ſubſtantiali parte dici poteſt, ſuppoſitum addit ad rem ſingularem rationem per ſe exiſtentis, ita quod ſolum illud quod per ſe exiſtit poſſit dici ſuppoſitum, non autem quod exiſtit in alio perfectiori, vnde manus Sortis quamuis ſit quoddam indiuiduum, non tamen eſt perſona quia non per ſe exiſtit, ſed in quodam perfectiori ſcilicet in ſuo toto.

3 p q 19 a.1 ad 1. vide Caiet. ibidem.

Nec tantum requiritur in ſubſtantia ſingulari quod per ſe exiſtat, vt ſit ſuppoſitum: ſed prætetea requirit ratio ſuppoſiti quod non ſit alteri vnibilis. Vnde anima ſeparata licet ſit ſubſiſtens, quia tamen retinet naturam vnibilitatis non poteſt dici ſuppoſitum ſeu perſona, licet poſſit dici aliquid ſingulare. Sic ergo patet quod ſingulari hoc modo ſumpto ſuppoſitum duo addit, vnum poſitiuum quod eſt ratio ſubſiſtentis, & aliud negatiuum ſcilicet non vnibilitatem vel incommunicabilitatem alteri. Si vero ſumatur ſingulare ſecundo modo prout dicitur tantum de ſubſtantiis (pars enim licet ſubſtantialis ſit, non eſt tamen ſubſtantia proprie, ſicut manus non eſt ſubſtantia ſed pars ſubſtantiæ) ſic poteſt dici quod ſuppoſitum nihil addit ſupra rem ſingularem: idem eſt enim in hoc ſenſu ſubſtantia ſingularis, & ſubſtantia prima, ſubſtantia autem prima eſt hypoſtaſis, ſeu ſuppoſitum in ſua ratione includens quicquid in ratione ſuppoſiti includitur. Et hoc ſenſu anima rationalis non dicitur ſubſtantia indiuidua vel ſubſtantia prima ſicut nec manus, nec quæcumque alia partium hominis. Vnde patet ſolutio ad primum.

q 2.a.1.ad vide Ca. ibid. c g c 49 9 & 10.

Ad ſecundum dicendum, quod illud quod alteri vniretur in vnitate ſuppoſiti aut perſonæ eſſet quidem aliquod indiuiduum in genere ſubſtantiæ; ſumpto indiuiduo primo modo. Sed ſumpto indiuiduo pro re ſingulari ſubſiſtente alteri non vnibili vel non vnita, ſic non poſſet dici indiuiduum ſed tantum vnum conſtitueret indiuiduum ſeu ſuppoſitum cum illo a quo aſſumeretur.

q 25.a.2 5. e Caiet. 3. 6.q.1.a.1 e.

Ad id vero quod primo obiicitur in contrarium dicendum quod ibi nomen indiuidui ſumitur ſtricte, prout ſecundo modo intelligitur.

Ad ſecundum dicendum, quod hæc nomina, licet videantur eſſe eadem, differunt tamen aliqualiter: cum enim omne particulare habeat reſpectum ad naturam communem, & ad proprietates, poteſt ſecundum vtrumque reſpectum nominari, tum per nomen primæ impoſitionis, tum per nomen ſecundæ intentionis. Hoc enim nomen, res naturæ, eſt nomen primæ impoſitionis, ſignificans particulare per reſpectum ad naturam communem, ſicut ſupra dictum eſt. hoc vero nomen ſuppoſitum, eſt nomen ſecundæ impoſitionis, ſignificans ipſam habitudinem particularis ad naturam communem, inquantum ſubſiſtit in ea; particulare vero, inquantum exceditur ab ea: ſed quia accidentia conſequuntur naturam, ideo omne nomen deſignans particulare, ſecundum reſpectum ad proprietates, deſignat etiam ipſum per reſpectum ad naturam communem: hoc ergo poteſt fieri dupliciter, vel per nomen prioriæ impoſitionis & ſic eſt hypoſtaſis, in omnibus ſubſtantiis: perſona vero in omnibus rationabilibus: vel per nomen ſecundæ impoſitionis, & ſic eſt indiuiduum, inquantum eſt indiuiſum in ſe ſingulare vero inquantum eſt diuiſum ab aliis, vnde ſingulare eſt idem ac diuiſum. Eſt & alia differentia attendenda inter iſta, ſicut ſupra dictum eſt, quia quædam iſtorum ſignificant communiter particulare in quolibet genere, quædam vero non, vt ex dictis patet.

QVÆSTIO XXVI.

De Accidente.

Deinde conſiderandum eſt de Accidente.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR Sex.

Primo, Vtrum accidentis diuiſio in nouem genera accidentium ſit vniuoca, an vero analoga.
2 *Vtrum accidentis eſſe ſit ineſſe.*
3 *Vtrum virtute diuina poſſit ſeparari omne accidens, etiam proprium à ſuo ſubiecto.*
4 *Vtrum accidentia indiuiduentur per ſubiectum.*
5 *Vtrum plura accidentia eiuſdem ſpeciei poſſint eſſe in eodem ſubiecto.*
6 *Vtrum vnum accidens poſſit eſſe ſubiectum alterius accidentis.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum diuiſio accidentis in nouem genera accidentium ſit vniuoca, an verò analoga.

Videtur quod diuiſio accidentis in nouem genera accidentium ſit vniuoca. Vniuoca enim ſunt, quorum nomen eſt commune, & ſecundum illud nomen ſubſtantiæ ratio eadem, vt dictum eſt: ſed nouem genera accidentium ſunt huiuſmodi, nam omnia vocantur nomine accidentis, & ratio ſeu definitio accidentis, quam affert Philoſophus 5. met. t. vltimo, quod ſit id quod ineſt alicui, ſeu quod ſit id, cui debetur ineſſe ſubiecto, communis eſt omnibus eodem modo, vt patet, ergo diuiſio accidentis in nouem genera eſt vniuoca. q 8 log. a. 2 Tab. v. Accidens n. 4 & 5 5. met. l. vlt.

2 Prætetea ſi accidens eſt analogum, vel eſt analogum analogia attributionis, & hoc non, tum quia omne accidens eſt ens, vt dicit Philoſophus 7 met. t. 4. per ordinem ad ſubſtantiam, tum quia omnia accidentia menſurarentur illo accidentium, ad quod dicerent habitudinem, cum menſura debeat eſſe homogenea, cum tamen menſurentur ſubſtantia, & non aliquo primo accidentium. Vel analogia proportionis, & hoc non, quia vbi eſt proportio, ibi eſt 7. met. t. 8. Tab. v. accidens. n. 18. 25.

ſimilitudo,& non proprietas, ſed omnia accidentia ſunt intrinſece, & proprie entia, licet ſecundum quid,& per ordinem ad ſubſtantiam, vt dicit Philoſophus ibid. nam omnia vere, & proprie dant aliquod eſſe ſubſtantiæ, in quo diſtinguuntur à priuatione, quæ licet dicatur ens per ordinem ad ſubiectum, nullum tamen eſſe illi tribuit, ergo accidens non eſt analogum, ſed vniuocum ad nouem genera, nam cum dicat vnam rationem, vt dictum eſt, non poteſt eſſe æquiuocum.

Tab.v ſimilitudo.n.3.4 7.8.

12.met.l.p.

10.met.l.4.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 10. met. t. 12. dicit, quod omnia prædicamenta ſunt primo diuerſa, non autem differentia, eſſent autem differentia, ſi accidens eſſet vniuocum illis, ergo accidens non eſt vniuocum, ſed neque eſt æquiuocum, alioqui omnes demonſtrationes datæ à Philoſophis de ſingulis generibus accidentium eſſent ſophiſticæ vt v. g. ſi de quantitate, vel qualitate prædicaretur accidens, vel aliquid pertinens ad accidens, nam erit fallacia æquiuocationis, vt dictum eſt in ſimili de ente reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, ergo erit analogum.

q.3.a.2.c.

q 8.log.a.2. & q.9.a.2.

Reſpondeo dicendum, quod accidens eſt analogum ad nouem genera accidentium, quod manifeſtum eſt ex dictis, quia cum vniuocum ſit genus ad vniuocata, vt dictum eſt, contrahitur per differentias, analogum vero per modos, ſed omnia accidentia ſupra ens, & ſupra accidens tantum addunt modos intrinſecos inter ſe plane diuerſos, vt dictum eſt. Præterea, quia genus vniuocum, cum non prædicetur naturaliter de ſuis ſpeciebus per prius,& poſterius, ſed immediate de omnibus dicatur, nulla ſpecies eſt naturaliter prior aliis, quantitas autem eſt naturaliter prior aliis accidentibus; cum enim accidentia quatenus entia dicant ordinem ad ſubſtantiam, illud accidens eſt naturaliter prius aliis, quod immediatius inhæret ſubſtantiæ, hoc autem conuenit primum quantitati, tum aliis accidentibus, vt per ſe patet, vnde manifeſtum eſt, quod accidens analogice diuiditur in nouem genera accidentium.

ibidem.

q.11.log a.3.

4 c g.c.63.5 met.l 15 4.d 12 q.p a p. quæſt.3 3.p. q 77.a.3.c.

3 p.77 a.p. ad 2.4 d.12 q p a p quæſt p ad 2.q 9 log.a 3.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio, & definitio accidentis non eſt ineſſe ſimpliciter ſubſtantiæ, ſed eſſe id, cui competit diuerſis modis ineſſe, & ratione horũ diuerſorum modorum quibus accidentia inſunt ſubiecto, ſeu ſubſtantiæ, vnde oriuntur etiam diuerſi modi prædicandi de illa, vt dictum eſt, ſunt accidentia inter ſe plane diuerſa, & per conſequens in ratione,& nomine accidentis analogice,& non vniuoce conuenientia.

q præced.a. vlt 5 met l. 13.12 met.l. p.q.3.a.2.

Ad ſecundum dicendum; quod accidentia, cum ſint entia entis, vt dictum eſt, & reducantur ad ſubſtantiam, tamquam ad primum ſubiectum, cui tribuunt eſſe diuerſum, ſunt analoga analogia attributionis duorum ad vnum tertium quomodo ſanum dicitur de medicina,& deambulatione per ordinem ad ſanitatem animalis, vt dictum eſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum eſſe accidentis ſit ineſſe.

4 d.12.q.p.a p arg.3.

VIdetur quod eſſe accidentis ſit ineſſe quodlibet enim eſſe vel eſt eſſe per ſe, ſeu non in alio, vel eſt eſſe in alio, quod eſt in eſſe, ſed accidentis eſſe non eſt eſſe per ſe, nam hoc competit ſubſtantiæ, vt dicit Philoſophus p. phyſ. t. 12. vbi ait nullum accidens præter ſubſtantiam ſeparatum per ſe eſſe poſſe, vnde definitur ſubſtantia quod ſit ens per ſe exiſtẽs, ergo accidentis eſſe eſt eſſe in alio, ſeu ineſſe.

4.d.ci. arg 2.

2 Præterea in definitione ſingulorum accidentium ponitur ſubſtantia, ſed hoc eſt, quia eſſe accidentis eſt ineſſe ſubſtantiæ, ergo accidentis eſſe eſt ineſſe

3 Præterea eſſe accidentis dependet a ſubſtantia, & cum illa facit compoſitionem, ſed neutrum accidenti conueniret, ſi eius eſſe non eſſet ineſſe, ergo accidentis eſſe eſt ineſſe.

p d 8 q 4 a 3.c 4.c.g c. 14 5.met.l 9 4 d.ci.a 13 p q.77 a.p. 4 d.ci.12. quol 9 a 3. ad p.p d.8 3 3.c.4 c g c 14 5.met l 9 .c. a prær

Sed contra eſt, quod accidens poteſt habere eſſe ſeparatum a ſubſtantia, vt patet in Sanctiſſimo Sacramento, ergo eius eſſe non eſt ineſſe.

Reſpondeo dicendum, quod dupliciter poteſt conſiderari accidens. Vno modo per ordinem ad cauſas proximas,& hoc modo eius eſſe eſt ineſſe, id eſt eſſe illius conſequitur modus quidam eſſendi, qui eſt ineſſendi,& inhærendi ſubiecto,& ratio eſt, quia cum accidentia mediantibus ſubſtantiæ principiis producantur, ſecundum naturæ ordinem ab iiſdem principiis dependent, vt ſine ſubſtantia eſſe non poſſint. Altero modo abſolute,& hoc modo eſſe accidentis non eſt ineſſe, ſed eſt eſſe abſolutum, cui tamen naturaliter debetur modus quidam, per quem reſpicit ſubiectum, eique coniungitur cui proinde dicitur ineſſe;& ratio eſt, quia per diuinam potentiam poteſt accidens habere eſſe, & tamen non in ſubiecto, quia ex hoc, quod ad Deum comparatur, non habet ſubiectum, quod eſſe non poſſet, ſi eſſe accidentis abſolute conſiderati eſſet ineſſe.

quol 7 a 1. ad 4.

Ad primum ergo dicendum, quod definitio ſubſtantiæ non eſt eſſe ens per ſe,& non in ſubiecto, ſed eſſe quidditatem, cui tale eſſe conuenit,& ideo licet accidens non ſit in ſubiecto diuina virtute, non tamen deſinit eſſe accidens, quia per hoc, quod per diuinam virtutem in ſacramento Euchariſtiæ non eſt in ſubiecto, non amittit, quin naturaliter ei debeatur eſſe in ſubiecto.

4.d ci quol cit.& 3.p. q. 77.a.p.

Ad ſecundum dicendum, quod in definitione accidentium ponitur ſubſtantia, quia licet diuina virtute ſeparaſetur accidens à ſubſtantia, nunquam tamen ſeparaſetur ab accidente, quin ſit res, cui naturaliter debetur eſſe in ſubiecto.

4.d.cit ad 1

Ad tertium dicendum, quod accidens dependet à ſubiecto, & cum illo facit compoſitionem, eique ineſt naturaliter,& per ordinem ad cauſas proximas, vt dictum eſt.

ia c.

ARTICVLVS VI.

Vtrum diuina virtute poſsit ſeparari à ſubiecto omne accidens etiam proprium.

VIdetur quod nullum accidens ſiue proprium, ſiue commune poſſit diuina virtute ſeparari a ſubiecto. Nihil enim inordinatum, aut fallax debet eſſe in operibus Dei, ſed a accidentia eſſe ſine ſubiecto eſt contra rectum ordinem, quem Deus indidit naturæ, videtur etiam ad quandam fallaciam pertinere, cum naturaliter ſint accidentia ſigna ſubiecti, ergo Deus non poteſt ſeparare accidens à ſubiecto.

3.p.q.77 a.3 arg p quo 9 art.5 arg

2 Præterea implicat ſeparari definitionem à definitio, ſed ſubſtantia eſt de definitione accidentis, vt probat Philoſophus 7. met.t.4. ſicut enim in definitione ſimi ponitur naſus, ita in definitione cuiuſlibet accidentis ponitur ſubiectum, ergo non poteſt diuina virtute ſeparari accidens à ſubiecto.

7 met. p.77 a p. arg 2.

3 Præterea accidens indiuiduatur ex ſubiecto, ſi ergo Deus ſepararet accidens à ſubiecto, non eſſet indiuiduum, ſed vniuerſale, quod patet, quia non eſſet ſenſibile, ſed intelligibile tantum, ergo non poteſt Deus ſeparare accidens a ſubiecto.

3 p.arg

4 Præterea dicit Philoſophus p. de gen.t.11. quod impoſſibile eſt proprias paſſiones ſeparare à ſubſtantia ergo Deus non poteſt illas ſeparare.

p de gen

quol. 7 art. 2 ari 4 — 5 Præterea magis dependet accidens à ſubſtantia quam è conuerſo, ſed Deus non poſſet facere aliquam ſubſtantiam creatam abſque omni accidente, quin ad minus oporteat, quod creaturæ inſit relatio ad creatorem, ergo multo minus poterit facere quod accidens ſit ſine ſubiecto.

quol 7 er o. 7 d pot a. 9 a 4 & 5. q de ani a. 11 ad 7. q. de ſp. cr. a. 11 ad 7 & 2 d. 110. ar 4 ad 4 — 6 Præterea Deus non poteſt impedire naturalem reſultantiam. & fluxum vnius ex alio, cum nõ fiat media actione, ſic enim nõ poteſt facere, quin creata aliqua re, illa non habeat relationem dependētiæ ab ipſo, nec quin ad quantitatem reſultet relatio æqualitatis, vel inæqualitatis poſito alio termino, & ſimiliter de relatione ſimilitudinis, & identitatis, quæ naturaliter ſequuntur nulla media actione per naturalem ſequelam, item quin triangulus habeat hanc proprietatem, quod habeat tres angulos æquales duobus rectis, ſed propriæ paſſiones conſequentes ſpeciem naturaliter fluunt ex illa, ergo illa poſita non poſſunt virtute diuina impediri, quin fluant.

1. phyſi. 11. q. 7. de pot. ar. 8. ad 6. — 7 Præterea quod conuenit alicui per ſe, & præſertim ſi ſit prædicatum concluſionis demonſtratæ per demonſtrationem propter quid, non poteſt per vllam potentiam ſeparari, quia dicit neceſſitatem, & perpetuam connexionem cum ſubiecto, ſed propria paſſio naturaliter conſequens ſpeciem eſt huiuſmodi, vt dictum eſt in logicis, ergo propria paſſio non poteſt diuina virtute ſeparari à proprio ſubiecto.

ap 48 tr. p. cap. 8. — 8 Præterea ita depeodet propria paſſio à ſubiecto, ſicut figura à corpore, & curuitas, vel rectitudo à linea; ſicut enim propria paſſio conſequitur principia eſſentialia ſpeciei, ita figura corporis, ſed Deus non poteſt ſeparare figuram à quantitate, nec rectitudinem à linea recta, ergo nec propriam paſſionem à ſubiecto.

q. 7 de pot. a. 8. ad 6. — 9 Præterea omne illud, ſine quo aliquid poteſt eſſe, prædicatur de illo per accidens: ſed propria paſſio, vt dicit Philoſophus p. poſt. prædicatur de ſubiecto per ſe in ſecundo modo, ergo propria paſſio nullo modo poteſt ſeparari à proprio ſubiecto.

quol. p. ar. 12 quol 3. art p quol. 9. a. 5 c p d 47. ar 4. c 3 p q 77. er. p. c. 4 d 12 q p 2 p. c. q de ani a. 12 ad 7 q. de ſp. cr. a. 11 ad 7 p. 4 q. r 10. ar 4 ad 4. — Sed contra eſt, quod Deus poteſt conſeruare in eſſe effectus cauſarum ſecundarum illis ſubtractis, vel deſtructis, ſicut & poteſt effectus earundem ſine illis producere, ſed inhærentia cuiuſlibet accidentis etiam proprij eſt effectus ſecundarum cauſarum, nam conuenit accidenti per ordinem ad proprias cauſas, ergo Deus poteſt illam ſeparare à ſubiecto, & per conſequens poteſt ſeparare quodlibet accidens etiam proprium à ſuo ſubiecto.

Reſpondeo dicendum, quod accidentia ſunt in triplici differentia, nam quædam ſunt communia, quædam vero propria, & hæc vel conſequuntur ſpeciem, vel naturam indiuiduam. Accidentia primi generis poſſunt ſeparari à ſpecie, & ratio eſt, quia cum huiuſmodi accidentia non conſequantur naturaliter ſpeciem, ſeu eſſentiam ſubſtantiæ, nec conſequenter dependeant ab illa vel in fieri, vel conſeruari, poteſt ſpecies & eſſe, & intelligi tam in prima operatione, quam in ſecunda ſine illis, & multo magis per virtutem diuinam, in ordine ad quam quol. 7. a 4. ad 4. huiuſmodi accidentia non habent ſubiectum, vode poſſunt à Deo fieri ſine ſubiecto. Accidentia vero ſecundi generis, quæ nimirum naturaliter conſequuntur ſpeciem, non poſſunt ſeparari per diuinam virtutem à ſuis ſubiectis: & ratio eſt, quia cum perpetuo fluant ſine vlla actione media, ſed naturaliter reſultent ad poſitionem naturæ ſpecificę quandiu hæc exiſtit, & conſeruatur à Deo, etiam neceſſe eſt illa exiſtere, quia poſterius conſeruatur per 2. a. 110 ar 4 ad 4 p. p. q. 37. a. 6. c. conſeruationem prioris, vnde hac durante oportet poſterius conſeruari, ſicut per hoc, quod conſeruatur lux, neceſſe eſt, & conſeruari calorem, qui reſultat ex luce; præterquam quod quia huiuſmodi accidentia propria conſequuntur principia ſpeciei; conueniunt illi in ſecundo modo dicendi per ſe, vnde neceſſariam connexionem habent cum illo, ita vt ſubiectum illorum ſine illis nec eſſe, nec intelligi poſſit, vt dictum eſt. Accidentia autem tertij generis, quæ ſunt propria indiuidui, licet poſſint ſeparari à ſpecie, non tamen ab hoc indiuiduo; & ratio eſt, quia ſi conſiderentur in ordine ad ſpeciem, eum ex illius principijs non emanent, poteſt ſpecies eſſe ſine illis, & ſine illis intelligi, ſi vero conſiderentur in ordine ad indiuiduum, quia ita ſe habent hæc accidentia ad indiuiduum, ſicut accidentia propria ad ſpeciem, ſicut hæc ob rationem dictam non poſſunt ſeparari à ſuis ſubiectis, ita nec illa à ſuis ob eandem rationem. — q. 6. log. — q de ani a. 11. ad 7. & ar 15. arg. 5.

Ad primum ergo dicendum, quod nihil prohibet aliquid eſſe ordinatum ſecundum communem legem naturæ, cuius tamen contrarium eſt ordinatum ſecundum ſpeciale priuilegium gratiæ, vt patet in reſurrectione mortuorum, & in illuminatione cæcorum, prout etiam in rebus humanis quædam aliquibus conceduntur ex ſpeciali priuilegio, præter legem communem, & ita licet ſit ſecundum communem naturæ ordinem, quod accidens inſit ſubiecto, ex ſpeciali tamen ratione ſecundum ordinem gratiæ accidentia in Sacramento Eucharistiæ ſine ſubiecto reperiuntur. — 3. p. 77. a. p. ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod definitio accidentia non eſt vt ſit in ſubſtantia, ſed quod ſit quidditas, cui conuenit eſſe in ſubiecto: quod nunquam ſeparatur ab accidente, licet diuina virtute ſeparatum exiſtat à ſubſtantia, vt dictum eſt. — l. c. in arg.

Ad tertium dicendum, quod accidentia quando ſeparantur virtute diuina à ſubſtantia, tn qua prius erant acquiſiuerunt eſſe indiuiduum in illa ſubſtantia, quia deinde deſtructa remanent virtute diuina accidentia in illo eſſe indiuiduato, quod prius babebant, vnde ſunt ſingularia, & ſenſibilia, ſi tamen illa ſint quantitatis, vel in quantitate ſubiectata. — art. præced 3 p. a. p. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod Philoſophus loquitur ſecundum communem legem naturę, vt dictum eſt. — in c. & ad p.

Ad quintum dicendum, quod ex hoc ipſo, quod ſubſtantia creata comparatur ad Deum, conſequitur ipſam aliquod accidens, ſicut ipſa relatio creationis, aut ſeruitutis, aut alia ſimilis. Vnde ſicut Deus non poteſt facere quod creatura non dependeat ab ipſo, ita non poteſt facere quod ſit abſque huiuſmodi accidentibus Accidens autem non habet ſubiectum ex hoc, quod comparatur ad Deum, & ideo nihil prohibet quin Deus facere poſſit aliquod accidens ſine ſubiecto. — quol. 7. a. 2. ad 4. p. 44. a. p. 2 d p q. 3. de pot. a. 5 ad p.

Ad ſextum patet ex dictis, & ſimiliter ad 7. 8. & nonom.

Ad argumentum in oppoſitum dicendum, quod Deus poteſt conſeruare omnes effectus cauſarum ſecundarum, qui conſeruantur, & producuntur ab illis per actionem mediam illis ſubtractis, vel deſtructis, ſecus vero effectus illos, qui producuntur, & conſeruantur à cauſis naturalibus per naturalem reſultantiam, vt dictum eſt. — in c. ita Cai. p. p. q. 14. a. 3. q. 3 & d 43. q p a. 2. Petr. Bergem. v. Deum, 300

ARTICVLVS IV.

Vtrum accidens indiuiduetur ex ſubiecto.

Videtur quod accidens non indiuiduetur ex ſubiecto. Vnum enim, & idem accidens numero poteſt eſſe in pluribus ſubiectis, vt patet tom in fide, — q. 14 de ver. 2. 4 arg 3. & 4 q. 22 art. 15. arg. 6.

quæ ſecundum D. Auguſt. ep. ad Conſentium, & lib. de prædeſt. ſanctorum in voluntare credeutis conſiſtit, & tamen eſt iu intellectu, cuius eſt aſſentire, credendo propoſitiopibus fidei, tum in electione, quæ ſimul eſt actus voluntaris, eſt euim deſiderium præcōſiliati, vt dicit Philoſophus 3. Eth & eſt actus intellectus, eſt enim concluſio conſilij, vt dicit Philoſophus p. & 7. Eth. ſicut aurem pertinet ad rationem inquiſitio, & conſilium, ita & concluſio, tum in virtute ſpiratiua, quæ eadem numero eſt in patre, & filio in diuinis, ſed ſi accidens multiplicaretur ſecundum ſuppoſita, non poſſet idem uumero accidens eſſe in pluribus ſuppoſitis, ergo accidens oon indiuiduatur ſubiecto.

p d. 11 q p. a 3. ad 5.

q 12. a. p op. 70. q. 4 a. 2. — q. 13. phyſ a. 3 — 2 Prætetea varietas accidentium poteſt eſſe cauſa pluralitatis numericæ ſubiectorum, vt dictum eſt. Sed hoc uon eſſet, ſi accidens indiuiduaretur ex ſubiecto, nam implicat idem reſpectu eiuſdem eſſe cauſam & effectum, vt dictum eſt, ergo accidens oon indiuiduatur ex ſubiecto.

q de viri. a. 22. arg. 3. ad 3. — 3 Prætetea ſi accidentia indiuiduarentur, & numerarentur per ſubiectum, ſequeretur, quod habitus virtutum, qui ſunt accidentia, & ſubiectantur in potentiis animæ, non excederent numerum potentiarum, quod eſt falſum, ergo accidens oon indiuiduatur ex ſubiecto

q de aai. a 13 arg 3 q. 11. a. p. — 4 Prætetea principia indiuiduantia debent eſſe de eſſentia indiuidui, ſicut principia ſpecifica ſunt de eſſentia ſpeciei, vt dictum eſt, ſed ſubſtantia oon eſt de eſſentia accidentis, neque eſt illi intrinſeca, ſed eſt quid illi extrinſecum, ergo accidens non indiuiduatur ex ſubiecto.

q 9. & 11. log 4. t. g c 65. — 5 Prætetea quantitas eſt accidens, vt dictum eſt, ſed quantitas ſeipſa indiuiduatur, quia habet in ſe partes eiuſdem ſpeciei, vbicuoque enim eſt pluralitas partium eiuſdem ſpeciei, ibi oportet eſſe indiuiduationem, ergo ſaltem aliquod accidens non indiuiduatur ex ſubiecto.

p. d. 9. q. p. a. a. — Sed contra eſt, quod nomina adiectiua non multiplicantur niſi ex ſuppoſitis: non niſi quia ſignificant accidentia, quæ à ſubiecto ſumunt ſuam voitatem & pluralitatem.

p. p. q 29 a. p c. q 39. a. 3. c. — Reſpondeo dicendum, quod accidentia habent ſuam vnitatem, & pluralitatem à ſubiecto, non enim dicitur hæc albedo, niſi quia eſt huius ſubiecti, & alia albedo, quia eſt alterius ſubiecti: & ratio eſt, qoia ab eodem res habet eſſe, & vnitatem vel moltitudinem; vnde quia ſubſtantia habet per ſe eſſe, per ſe etiam habet ſuam vnitatem, & multitudinem. Quia ergo accidentia habent eſſe in ſubiecto, etiam ex ſubiecto ſuſcipiunt vnitatem, & pluralitatem numeralem; & hinc eſt, quod oomina ſubſtaotiua, quæ ſignificant ſubſtantiam, non multiplicantur niſi multiplicata natura ſubſtantiali, nomina vero adiectiua, quia ſignificant accidēs, oou multiplicantur niſi multiplicato ſubiecto. Prætetea, adiectiuum non multiplicatur ſecundum numerum per diuiſionem alicuius, quod ſit pars ſui, ſicut ſpecies ſubſtantiatum multiplicantur per indiuidua ſecundum diuiſionem materiæ; ſed accidens multiplicatur ſecundum diuiſionem ſubiecti, in quo eſt, hæc enim albedo eſt alia ab illa, in quantum hæc eſt huius, & illa illius, & ideo adiectiuum non habet numerum pluralem niſi ex parte ſuppoſitorum.

p d. 9. q p. a. 2 c.

q 22. & 14. de ver l c. in arg 4. d 4 q. p a. 1. quæſt. a p d. 11. q p. 5 3. ad 3. — Ad primum ergo dicendum, quod vnum accidens non poteſt eſſe æqualiter in duobus ſubiectis, ſed tantum poteſt eſſe principaliter in vno, ſecundum quod tamen dicit ordinem ad aliud: ſic electio eſt formaliter in voluntate, prout dicit ordinem ad intellectum, è contra fides eſt formaliter in intellectu, prout dicit ordinem ad voluotatem, proprietas vero ſpiratiua eſt in patre, & filio, quia licet diuerſorum ſuppoſitorum ſecundum eſſentiam diſtinctorum non poſſit eſſe vna numero proprietas, poteſt tamen eſſe, ſi ſit eſſentia, & operatio voa, vt eſt in propoſito.

7 met. l. 5 4 d. 12. q p. a. p. quæſt 1 ad 3 op. 70 q 4. a a. — Ad ſecundum dicendum, quod varietas accidentium eſt cauſa cognoſcendi, non eſſendi multitudinis numericæ ſubiectorum, quatenus contingit omnia accidentia ſimul ſumpta eſſe in vno tantum: cauſa enim eſſendi indiuiduationis primaria eſt materia ſignata, ſecundaria vero eſt quantitas interminata, quaotitas enim terminata indiuiduatur per materiam ſignatam, & indiuiduatam per dimenſiones interminatas, vt dictum eſt.

q. 11. a. p

q p. de vir. a. 12. ad. 3. — Ad tertium dicendum, quod accidentia, non multiplicantur in vno ſubiecto ſecundum numerum, ſed tantum ſecundum ſpeciem, vnde non oportet vnitatem, vel multitudinem in habitibus virtutum conſiderare ſecundum ſubiectum, quod eſt anima, vel potentiæ eius, niſi quatenus diuerſitatem potentiarum conſequitur diuerſa ratio boni, ſecundum quam diſtinguuntur virtutes.

q de aai. 1. 13. ad 3. — Ad quartum dicendum, quod principia indiuiduantia omnium formarum non ſunt de eſſentia, earum, ſed hoc ſolum verum eſt in compoſitis.

quol 7 a x c 22 q 14. a. 5. ad p+ p q. 77. a a. c 4 d 12. q. p. a p quæſt 1 ad 3 d. 44 q 2. a. 2 quæſt 3. ad 2. 4. c. g. c. 64 5 met l. 16. op 70 q. 4 a. 1. — Ad quintum dicendum, quod quantitas indiuiduatur ex ſubiecto, ſicut reliqua accideotia, & ex ſeipſa ratione ſitus, qui eſt de ratiooe ipſius quantitatis dimenſiuæ, quæ eſt quantitas poſitionem habens, ad differentiam aliorum accidentium, quæ ſi producerentur à Deo ſine quantitate, non eſſent formæ ſenſibiles, nam vt ſic indiuiduantur ex ſubiecto, ſeu ex materia affecta quantitate, ſed eſſent intelligibiles.

ARTICVLVS V.

Vtrum plura accidentia eiuſdem ſpeciei poſſint eſſe in eodem ſubiecto.

Tab. v. intel lectus a 158 157. 158. — VIdetur quod plura accidentia eiuſdem ſpeciei poſſint eſſe in eodem ſubiecto. Plures enim ſpecies intelligibiles, & ſenſibiles, plurimū obiectorum ſolo numero diſtinctorū poſſunt eſſe in eodem intellectu, & ſenſu, vt patet experientia ex memoria, & reminiſcentia eorundem obiectorum onmero; imo & in eodem medio poſſunt eſſe plures ſpecies ſenſibiles productæ ab obiectis ſolo numero diſtinctis, ergo.

q. 13 log. 2. 9 arg p — 2 Prætetea duæ paternitates poſſunt eſſe in eodem homine reſpectu duorum filiorum, nam relatio numero multiplicatur ex cauſa, vt dictum eſt: ſed poſſunt eſſe plures cauſæ producendi plures paternitates, puta plures actus generationis, ergo poſſunt eſſe plura numero accidentia in eodem ſubiecto.

q 19. log a p c. — 3 Prætetea intellectus intelligens aliquam propoſitionem, habet duas intellectiones, vnam ſubiecti, & alteram prædicati, vt dictum eſt: ſed illæ duæ intellectiones poſſunt eſſe numero tantum diſtinctæ, vt ſi ſubiectum, & prædicatum numero tantum differant, vt patet in hac propoſitione, hoc album non eſt illud album, ergo duo accidentia numero diſtincta poſſunt eſſe in eodem ſubiecto.

q 4. de po. a. 2. arg 1. — 4 Prætetea ſol, & candela illuminant eundem aërem, ſed candela non producit illud lumen, quod producit ſol, cum lumen à ſole productum ſit maius, quam ipſa poſſit, ergo duo lumina numero diſtincta poſſunt eſſe in eodem ſubiecto.

q. 11 log. a 1 — 5 Prætetea poteſt vnum accidens numero eſſe in pluribus ſubiectis, vt numerus ternarius eſt in tribus

rebus numeratis, vt dictum eſt, ergo multo magis poterunt duo accidentia numero diſtincta eſſe in eodem ſubiecto.

ait præced. p. 3 & q 5. a. 2. arg 3. ſed cont.

Sed contra eſt, quod pluralitas ſuppoſitorum eſt cauſa diſtinctionis, & pluralitatis numeralis accidentium, vt dictum eſt, ſed remota cauſa remouetur effectus; ergo non poſſunt eſſe plura numero accidentia in eodem ſubiecto.

3 p.q.35.a.5. c.3.d.13.q.3. a 4.quæſt. 3 c q 9 de verit.a.11 c 5 met l.x p c. 8 c 34 p d. 14.q.2 a 1.c 4 d 12 q p a p quæſt.3. ad 3. Vid.Caiet.3 p q.35.a.5.

Reſpondeo dicendum, quod impoſſibile eſt plura numero accidentia eſſe in eodem ſubiecto. Et ratio ex dictis eſt, quia accidentia diuerſificantur ſecundum numerum ex vnitate numerica materiæ, vel ſubiecti: huius autem ratio eſt, quia diſtinctio eſt principium omnis pluralitatis, omnis autem diſtinctio, vel diuiſio eſt vel per quantitatem, vel per formam, vt dicit Philoſophus 5. met. t. 12. quarum illa facit pluralitatem, & diſtinctionem numericam, hæc vero formalem; Vnde cum plura accidentia numero non poſſint in eodem ſubiecto habere diſtinctionem formalem, quia inter formas eiuſdem ſpeciei non eſt talis diſtinctio, ſed potius identitas formalis, cum ſpecie, & formaliter conueniant, nec poſſit inter illa eſſe diſtinctio ſecundum quantitatem, cum ponantur in eadem materia eadem numero quantitate affecta. dicendum eſt non poſſe eſſe accidentia numero ſolo diſtincta in eodem ſubiecto.

q 9 de ver. a 14.c. & ad 8 & 9. Tab. v. intellec. a.138.

Ad primum ergo dicendum, quod poſſunt eſſe plures ſpecies numero intelligibiles in intellectu, & ſenſibiles in ſenſu, in actu incompleto, non autem in actu completo, nam intellectus non niſi vna ſpecie, vel pluribus per modum vnius vti poteſt, cum intelligit, & idem dico de ſenſu. Item plures numero ſpecies ſenſibiles poſſunt eſſe in eadem parte aëris, quia ſunt ibi tantum in fieri, atque adeo in actu incompleto, ſunt enim in eo, vt in medio deferente.

q.12 log a.p ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod multiplicata cauſa ſpecifica relationis multiplicatur numero relatio, non autem multiplicata cauſa numero, vt dictum eſt.

12 met l.12. q.19 log a.p ad p.

Ad tertium dicendum, quod illæ duæ intellectiones non ſunt ſimul in intellectu, ſed vna poſt aliam, dicit enim Philoſophus 12. met. t. 12. quod intellectus in ſecunda operatione non habet totam ſuam perfectionem ſimul, ſed in tempore.

q 4. de pot. a 2. ad 21. a. d. 13 q p.a.3.ad p Tab v. lumen n.14 & 15.

Ad quartum dicendum, quod quia lumen cauſatum à ſole, & à candela in aëre eſt eiuſdem rationis, nec duæ formæ eiuſdem rationis, vt dictum eſt, poſſunt eſſe ſimul in actu perfecto in eodem ſubiecto; ideo ex illis cauſatur vnum lumen, & non duo in aëre. quod ſi dicas maius lumen offuſcat minus, ergo vere in aëre ſunt duo lumina, vnum ſolis, quod eſt maius, & alterum candelæ, quod eſt minus. Reſp. maius lumen offuſcare minus lumen alterius illuminantis, non autem minus illuminati, ſed perficit ipſum, & ideo non ſunt duo lumina: ſed vnum maius, & intenſius.

q. 1 a. 3.

Ad quintum dicendum, quod numerus eſt quoddam totũ hetherogeneum, & ideo non poteſt eſſe ſecundum ſuam eſſentiam vnum in qualibet parte, quia non quælibet pars numeratur eadem numero, ſed eſt in omnibus ſimul, vt eſt in ſimili, in forma totius in compoſitis ſubſtantialibus, vt dictum eſt.

ARTICVLVS VI.

Vtrum vnum accidens poſſit eſſe ſubiectum alterius, vt quantitas qualitatum ſenſibilium.

VIdetur quod vnum accidens non poſſit eſſe ſubiectum alterius. Eſſe enim in ſubſtantia æqualiter conuenit omnibus accidentibus, ergo ſicut aliqua accidentia non poſſunt eſſe ſubiectum aliorum accidentium, ſed eorum ſubiectum eſt ſubſtantia, ita & quantitas, & quodlibet aliud non poterit eſſe ſubiectum alterius accidentis. — 4.d 12 q.p a q. quæſt. 3. arg p.

2 Præterea nulla forma poteſt eſſe ſubiectum, cum ſubijci pertineat ad proprietatem materiæ: ſed quodlibet accidens eſt forma, ergo nullum accidens poteſt eſſe ſubiectum alterius. — 3 p.q.77.a.2 arg p.

3 Præterea omnia accidentia indiuiduantur ex ſubſtantia, cuius ſunt entia: ſed omnia accidentia indiuiduantur ex ſubiecto, ſicut forma ex materia, ergo nullum accidens poteſt eſſe ſubiectum alterius accidentis. — ibid. arg. 3 4 d. cit arg. 3.

4 Præterea ſi accidens poteſt eſſe ſubiectum alterius accidentis, maxime quantitas qualitatum ſenſibilium; ſed hæc non poteſt eſſe, tum quia quantitas ſeparata à ſubſtantia videtur eſſe quantitas mathematica, quæ non eſt ſubiectum qualitatum ſenſibilium: tum quia impoſſibile eſt denſitatem, & raritatem, quæ ad quantitatem pertinent, eſſe ſine materia, quia hæc eſt definitio denſi, quod multum de materia contineatur ſub paruis dimenſionibus, & contraria eſt definitio rari, ergo quantitas non poteſt eſſe ſubiectum accidentium ſenſibilium. — 3 p. arg 3. & 4 4. d. cit. arg. 4 & 6.

Sed contra eſt, quod qualitates non ſunt diuiſibiles niſi per accidens, id eſt ratione ſubiecti, ſed diuiduntur qualitates per diuiſionem quantitatis in Sacramento Altaris, vt patet ad ſenſum: ergo quantitas poteſt eſſe ſubiectum alterius accidentis, ſiue ſeparata à ſubſtantia, vt patet in Euchariſtia, ſiue coniuncta cum proprio ſubiecto, puta ſubſtantia, quia cum quantitas ſit primum omnium accidentium, illa mediante ſunt omnia accidentia in ſubſtantia. — 3 p. arg ſed cont & in c.

Reſpondeo dicendum, quod neceſſe eſt dicere, quod quantitas poteſt eſſe ſubiectum aliorum accidentium ſenſibilium, manifeſtum eſt autem hoc primo in Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, vbi quantitas panis ſeparata à ſubſtantia panis eſt ſubiectum aliorum accidentium ſenſibilium, nam ibi apparet ad ſenſum aliquod quantum eſſe coloratum, & alijs accidentibus affectum. Secundo quia prima diſpoſitio materiæ eſt quantitas dimenſiua, vnde & Plato poſuit primas differentias materiæ magnum, & paruum, quia primum ſubiectum eſt materia, conſequẽns ergo eſt, quod omnia alia accidentia referantur ad ſubiectũ mediante quantitate dimenſiua, ſicut & primum ſubiectum coloris dicitur eſſe ſuperficies, ratione cuius quidam poſuerunt dimenſiones eſſe ſubſtantias corporum, vt dicitur in p. metaphſy. & quia ſubtracto ſubiecto remanent accidentia ſecundum eſſe, quod prius habebant, conſequens eſt, quod omnia accidentia remaneant fundata ſuper quantitate dimenſiua. Tertio quia cum ſubiectum ſit principium indiuiduationis accidentium, oportet id, quod ponitur aliquorum accidentium ſubiectum, eſſe aliquo modo principiũ indiuiduationis; eſt enim de ratione indiuidui, quod nõ poſſit in pluribus eſſe, quod quidẽ contingit dupliciter: vno modo, quia non eſt natum eſſe in aliquo, & hoc modo formæ immateriales ſeparatæ per ſe ſubſi- — 3 p. inc.

ſtentes, ſunt etiam per ſe ipſas indiuiduæ. Alio modo ex eo, quod forma ſubſtantialis, vel accidentalis eſt quidem nata in aliquo eſſe, non tamen in pluribus, ſicut hæc albedo; quæ eſt in hoc corpore. Quantum igitur ad primum materia eſt indiuiduationis principium omnibus formis inhærentibus, quia cum huiuſmodi formæ quantum eſt de ſe, ſint natæ in aliquo eſſe, ſicut in ſubiecto, ex quo aliqua earum recipitur in materia, quæ non eſt in alio, iam nec forma ipſa ſic exiſtens poteſt in alio eſſe. Quantum autem ad ſecundum dicendum eſt, quod indiuiduationis principium eſt quantitas dimenſiua, ex hoc enim aliquid eſt natum eſſe in vno ſolo, quod illud eſt in ſe indiuiſum, & diuiſum ab omnibus alijs, diuiſio autem accidit ſubſtantiæ ratione quantitatis, vt dicitur in p. phyſ. t. 15. & ideo ipſa quãtitas dimenſiua ſecundum ſe habet quandam indiuiduationem, ita quod poſſumus imaginari plures lineas ſeparatas eiuſdem ſpeciei differentes poſitione, quæ cadit in ratione huius quantitatis, conuenit enim dimenſioni, quod ſit quantitas poſitionem habens, & ideo potius quantitas dimenſiua poteſt eſſe ſubiectum aliorum accidentium, quam è conuerſo.

4 d cit. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod prima accidentia conſequentia ſubſtantiam ſunt quantitas, & qualitas: & hæc duo proportionantur duobus principijs eſſentialibus ſubſtantiæ, ſcilicet materiæ, & formæ, quia quantitas reſpondet materiæ, vnde magnum, & paruum poſuit Plato differentias materiæ, vt dictum eſt, qualitas vero formæ; & quia materia eſt ſubiectum primum quod non eſt in alio, forma autem eſt in alio, ſcilicet materia, ideo magis appropinquat ad hoc, quod eſt non eſſe in alio quantitas, quam qualitas, & per conſequens quam alia accidentia.

5 p. ad p. Ad ſecundum dicendum, quod accidens per ſe non poteſt eſſe ſubiectum alterius accidentis, quia per ſe non eſt: ſecundum quod vero eſt in alio, vnum accidens dicitur eſſe ſubiectum alterius, inquantum vnum accidens dicitur eſſe ſubiectum alterius, inquantum accidens recipitur in ſubiecto mediante alio, ſicut ſuperficies dicitur eſſe ſubiectum coloris: vnde quando accidenti datur diuinitus, vt per ſe ſit, poteſt etiam per ſe alterius accidentis ſubiectum eſſe.

9. p. ad 2. 4 d cit. ad 3. Ad tertium dicendum, quod alia accidentia etiã quando ſunt in ſubſtantia, tamquam in ſubiecto, indiuiduantur mediante quantitate dimenſiua, ſicut dictum eſt: & ideo potius quantitas dimenſiua eſt ſubiectum aliorum accidentium, quam è conuerſo.

5. p. ad 3 & 4. Ad quartum dicendum, quod quantitas mathematica non abſtrahit à materia intelligibili, vt dicitur 7. met. t. 35. ſed a materia ſenſibili, dicitur autem materia ſenſibilis ex hoc, quod ſubijcitur qualitatibus ſenſibilibus, & ideo quotieſcunque à Deo ſeparatur quantitas affecta qualitatibus ſenſibilibus à ſubſtantia, non eſt quantitas mathematica. Quod vero attinet ad rarum, & denſum dicendum, quod illa ſunt quædam qualitates conſequentes corpora ex hoc, quod habent multum, vel parum de materia ſub dimenſionibus, ſicut etiam omnia alia accidentia conſequuntur ex principijs ſubſtantiæ, & ideo ſicut ſubtracta materia diuina virtute conſeruantur alia accidentia, ita ſubſtracta materia diuina virtute conſeruantur qualitates materiam

4 d cit. ad 6. conſequentes, puta rarum, & denſum. Vel dic, quod ſicut ſubiectum, quod ponitur in definitione aliorum accidentium, non eſt de eſſentia accidentis, ita etiam materia, quæ ponitur in definitione raritatis, & denſitatis, non eſt de eſſentia illarum, non enim eſt denſitas materia multa exiſtens ſub paruis dimenſionibus, ſed proprietas quædam conſequens ex hoc, quod materia ſic ſe habet, vnde talem proprietatem Deus poteſt facere, iam ſi materia non eſſet.

QVÆSTIO XXVII.

De diuiſione entis in actum, & potentiam.

Deinde conſiderandum eſt de diuiſione entis in actum, & potentiam, Circa quam erunt conſideranda tria, primo ipſa diuiſio, ſecundo potentia, tertio actus.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR TRIA.

Primo. Vtrum conuenienter ens diuidatur in actum & potentiam.
2 Vtrum potentia, & actus ſint in eodem genere.
3 Vtrum potentia ſit prior actu ratione, ſeu definitione, cognitione, perfectione, duratione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conuenienter ens diuidatur in actum, & potentiam.

Videtur quod ens non conuenienter diuidatur in actum, & potentiã. Diuiſio enim fit per oppoſita, ſed potentia, & actus non ſunt huiuſmodi, nam cum in omni oppoſitione includatur contradictio, quia eſt prima, & maxima oppoſitio, & cauſa omnis oppoſitionis, vnum oppoſitum non debet ſimul eſſe cum alio, ſed debet illud abijcere, & tollere, ſed potentia non abijcit, & tollit actum, ſed ſimul eſt cum illo, nam Philoſophus 9. met. tẽt. 5. dicit, quod ſimul, & ſemel habet quis potentiam ædificandi, & actu ædificat, & 2. de anima dicit, quod eſt quædam potentia non abijciens actum ergo inconuenienter diuiditur ens in potentiam, & actum. Tab. v. diuiſio nu. 19 & 20. Tab. v. oppoſitio n. 6.

2 Præterea vnum oppoſitum non prædicatur de altero, ſed de potentia prædicatur actus, nam potentia actiua eſt ſpecies qualitatis, vt dictum eſt, qualitas autem, cum ſit accidentalis forma, eſt actus quidam, ergo actus, & potentia non ſunt membra oppoſita, in qua fiat diuiſio. 9. met. t. 3.

3 Præterea in æternis idem eſt eſſe, & poſſe, ſecundum Philoſophum 3. phyſ. ſed eſſe eſt quidam actus, imo actualitas omnium, vt dictum eſt, ergo ſaltem in æternis non diſtinguentur potentia, & actus, & per conſequens inconuenienter ens diuideretur in actum, & potentiam, tamquam in duo oppoſita. q. p. de pot. ar. p. ug. 6

4 Præterea ſi potentia, & actus ſunt membra oppoſita, vel erunt oppoſita contradictorie, vel priuatiue, vel contrarie, vel relatiue, ſed nullo horum modorum opponuntur ad inuicem, non quidem contradictorie, vel priuatiue, quia, cum ens poſitiuum diuidatur in actum, & potentiam, debent hæc eſſe entia poſitiua, neque contrarie, quia potentia perficitur per actum: nihil autem perficitur à ſuo contrario, ſed potius à ſimili; neque relatiue, quia relatiua ſunt ſimul natura, vt dictum eſt, at potentia eſt prior actu, vt dicitur 9. met. ergo potentia, & actus non ſunt oppoſita. 2 accid. … 9. met. t. p. q. 13. ic.

5 Præterea vel hæc diuiſio entis in potentiam, & q. 3. a. 3 & 4

actum eſt vniuocati in vniuocata, vel analogi in analogata, non enim eſt æquiuoci in æquiuocata, alioqui demonſtrationes datæ à Philoſophis de potentia, eum de illa prædicatur ens eſſent ſophyſticæ, nam erit fallacia æquiuocationis, vt in ſimili diximus de diuiſione entis in ſubſtantiam, & accidens,
initio met. Deum, & creaturas, ſed neque eſt vniuoci in vniuocata, quia, cum conſequatur ens, vt ens, ſicut ens non poteſt eſſe genus, nec conſequenter quid vniuocum, nec potentia, & actus poſſunt eſſe ſpecies, nec conſequenter vniuoca vniuocata: neque eſt analogi in analogata, quia ens non dicitur prius de potentia, quam de actu, nam actus eſt per-
9. met l. 8 & 9. fectior potentia, vt dicitur 9. met. neque etiam per prius dicitur de actu, nam actus præſupponit potentiam, ſicut operatio ſuum principium, vt dicitur ibidem ergo diuiſio entis in actum, & potentiam non eſt conuenienter aſſignata.
2. de ani l. 11. 5. met. l. 9. 9 met l. p. 12. met l. 4. Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 55. 5. met. t. 14. 9. met. t. p. & 11. met. t. 26. & alibi diuidit ens in potentiam, & actum.
q. 3. de pot. a. 1 ad 12. Reſpondeo dicendum, quod conuenienter diuiditur ens per ſe in actum, & potentiam. Ad cuius manifeſtationem ſciendum, quod aliud eſt diuidere ens in ens in potentia, & ens in actu, aliud vero diuidere ens in ens, quod eſt potentia, & ens, quod eſt actus, nam prior diuiſio non eſt in entia eſſentialiter diuerſa: ſed in diuerſos ſtatus eiuſdem entis ſecundum rationem exiſtendi, ſicut enim eſſe actu eſt
9. met. l. 3. exiſtere, vnde nomen actus primo impoſitum fuit motui, qui ſolum rei exiſtenti tribui poteſt, & à motu ad alia deriuatur, ita eſſe in potentia eſt poſſe exiſtere: eadem autem res eſt, quæ exiſtit, & antequam exiſteret poterat exiſtere, in ſe tamen nihil erat: ſed tantum habebat eſſe vel in ſuis cauſis naturalibus, vel in intellectu, & potentia creantis, vt dictum eſt; & de hac diuiſione non loquimur in
q. 10. a. 3. præſenti; poſterior vero diuiſio, de qua loquitur Philoſophus 9. met. vbi illam affert, & nos hic agimus, eſt ſecundum diuerſas rationes eſſentiales rerum. Ad cuius manifeſtationem ſciendum eſt, quod
q. p. de pot. a. p. c. potentia dicitur ab actu, actus autem eſt duplex, ſcilicet prior, qui eſt forma, & ſecundus, qui eſt operatio, & ſicut videtur ex communi hominum intellectu: nomen actus primo fuit attributum operationi: ſic enim quaſi omnes intelligunt actum. Secundo autem exinde fuit translatum ad formam, inquantum forma eſt principium operationis, & finis. Vnde & ſimiliter duplex eſt potentia, vna actiua, cui reſpondet actus, qui eſt operatio, & huic primo nomen potentiæ videtur fuiſſe attributum: alia eſt potentia paſſiua, cui reſpondet actus primus, qui eſt forma, ad quam ſimiliter videtur ſecundario nomen potentiæ deuolutum: ſicut autem nihil patitur niſi ratione potentiæ paſſiuæ, ita nihil agit
q. 1. phyſ. a. 5. & 6 p. phyſ. l. 15 niſi ratione actus primi, qui eſt forma. Quoniam vero potentia paſſiua eſſentialiter differt ab actu, quem reſpicit, licet ad idem prædicamentum pertineat, vt dictum eſt, & multo magis potentia actiua ab actu ſibi reſpondente, qui eſt operatio, cum ſpectent ad diuerſa prædicamenta, propterea diuiſio
initio. met. entis in actum, & potentiam eſt in res eſſentialiter diuerſas. ſurſum autem, quia actus, & potentia conſequuntur ens, vt ens, quia tam in ſubſtantia, quam in accidente inuenitur ratio potentiæ, & actus, vt infra patebit, propterea ens creatum in communi conuenienter diuiditur in actum, & potentiam.
in c. Ad primum ergo dicendum, quod potentia, & actus dicuntur oppoſi, quia habent rationes formales diuerſas, & repugnantes, ita vt non poſſint eidem rei conuenire, vt dictum eſt, licet poſſint ſimul reperiri in aliqua natura integra, & perfecta, nam ex potentia paſſiua ſubſtantiali, & actu ſubſtantiali conſtituitur ſubſtantia compoſita materialis, & 9. met. l. 7. & 9. in eadem reperitur potentia actiua, & actus illi reſpondens, puta operatio: nam idem homo eſt potens ædificare, & actu ædificat.

Ad ſecundum dicendum, quod actus non prædicatur de potentia, cui reſpondet; non autem materia, quæ eſt potentia paſſiua, eſt forma, quæ eſt actus materiæ reſpondens: nec ſimiliter potentia actiua eſt actio, vt patet: poteſt tamen de potentia actiua prædicari actus, qui dicitur forma, quia non repugnant inter ſe. Imo vero potentia fundatur in actu, quia vnumquodque agit, ſecundum quod eſt in actu. p. p. q. 25 a. p.

Ad tertium dicendum, quod prædicta propoſitio intelligenda eſt de potentia paſſiua, non autem de actiua. potentia enim actiua actui non coniuncta corruptionis principium eſt, & ideo ſempiternitati repugnat. Effectus vero actiuæ potentiæ actu non exiſtens perfectioni cauſæ agentis præiudicium non affert, maxime in cauſis voluntarijs, effectus enim non eſt perfectio potentiæ actiuæ, ſicut forma potentiæ paſſiuæ. q. 5 de pot a. 1. 14 ad 5. & q. p. a. p. ad 6

Ad quartum dicendum, quod potentia, & actus ſunt aliquo modo oppoſita relatiue, ſunt etiam relatiua ſecundum dici, non autem ſecundum eſſe, & propterea non eſt neceſſe, quod ſint ſimul natura natura, nam hoc proprium relatiuorum ſecundum dici, vt dictum eſt. p. d. 7 q. p. a. 2. c. q. p. de pot. a. p. ad 8 q. 15. log.

Ad quintum dicendum, quod hæc diuiſio eſt analogi in analogata, dicitur enim ens de actu, & potentia per prius, & potentia per prius, & poſterius, quod eſt proprium analogorum, vt dictum eſt, nam ordine generationis, ſeu tempore prior eſt potentia, quam actus in eodem, ſecus in diuerſis: ordine vero perfectionis ſimpliciter prior eſt actus, quam potentia, & per conſequens ens prius dicitur de actu, quam de potentia. q. 3 a. 2. Tab. v. actus n. 76. & 77.

ARTICVLVS II.

Vtrum potentia, & actus ſint in eodem genere.

Videtur quod actus, & potentia non ſemper ſint in eodem genere. Dantur enim multa accidentia, quæ immediate recipiuntur in ſubſtantia, vt potentiæ in animæ ſubſtantia, & propriæ paſſiones in ſubſtantia ſubiecti, ex cuius principijs emanant; Vnde ſubiectum in duplici genere cauſæ, materialis ſcilicet, & efficientis eſt cauſa ſuarum paſſionum, vt dictum eſt. Item relatio identitatis ſpecificæ immediate ſubiectatur, & recipitur in ſubſtantia, vt dictum eſt. præterea quantitas primo ineſt materiæ, atque adeo ſubſtantiæ, vt dicit Philoſophus 7. met. phyſ. t. 8. ergo potentiæ ad prædictos actus non ſunt in eodem genere cum actibus. q. 6. log. a. 1. 2. q. 13 log. a. 2. 4 & 6. 7. met. l. p.

2 Præterea omnia accidentia ſuperaddunt ſubſtantiæ aliquod eſſe, nam & ob id de illa prædicantur, & dicuntur eſſe entia entis, ſeu ſubſtantiæ, & eorum eſſe eſt ineſſe, id eſt dependere, & compoſitionem facere cum ſubſtantia: ſed accidentia tribuunt eſſe ſubſtantiæ per hoc, quod recipiuntur in illa, ergo ſubſtantia per ſuam entitatem ſubſtantialem eſt in potentia ad illa, & conſequenter potentia ſubſtantiæ ad accidentia non erit ab illa diſtincta, & ita non erit in eodem genere cum accidentibus, ſed erit in diuerſo, puta in genere ſubſtantiæ. Tab v. accidens n. p. 2. 11 7 met. l. p 6. met. l. 9.

6.met l.5.7. 3 Præterea ex ſubiecto, & accidente fit vnum per accidens, vt dicit Philoſophus 5. met. t. 7. & ſi potentia eſſet in eodem genere cum actu, ex potentia ad actum accidentalem, & actu accidentali fieret vnum perſe, ſicut fit vnum perſe ex potentia ſubſtantiali, & actu ſubſtantiali, ſeu ex materia, & forma, vt dicit Philoſophus 8. met. t. 15. ergo potentia actus non ſemper ſunt in eodem genere.

8 met l 3 & 5.& p.met. l.16. 4 Præterea omnis proceſſus in infinitum vitandus eſt, ſed vitari non poteſt, ſi dicamus potentiam, & actum eſſe in eodem genere, nam ſi v.g potentia animæ ad recipiendas ſuas paſſiones, & potentias eſt accidens, ſicut & potentiæ: rurſum hæc potentia exiget aliam potentiam, & hæc aliam in infinitum, ergo dicendum eſt, quod potentia paſſiua poteſt eſſe in vno genere, & actus illi reſpondens in alio.

5 Præterea potentia materiæ receptiua quantitatis, neque eſt quantitas, neque vlla ſpecies quantitatis, vt manifeſtum eſt ex dictis in log ergo non poteſt eſſe in eodem genere cum quantitate.

q.11.log 9 met l.p.t.. me. l 4 q.6 log. a.3. c Sed contra eſt, quod Philoſophus 9. met. t. p. & 2. & 12. met. t. 26. & 28. dicit, quod actus, & potentia diuidunt ens, & quodlibet genus entis.

p.met initio a p q.9 log. a 2.& 3. Reſpondeo dicendum, quod neceſſe eſt dicere, quod actus, & potentia ſunt in eodem genere, quod multipliciter poteſt eſſe manifeſtum. & primo quidem, quia, vt dictum eſt, actus, & potentia conſequuntur ens, vt eius, quæ autem ſic conſequuntur ens, reperiuntur in quocunque reperitur ens, eos autem, vt dictum eſt immediate diuiditur in decem genera, quorum vnum eſt ſubſtantia, reliqua vero ſunt accidentia. quare & actus, & potentia reperientur in ſingulis decem generibus. Secundo cuilibet actui debet reſpondere propria potentia, in qua recipiatur, cum enim potentia ſit perfectibilis per actum, tamquam per propriam perfectionem debet eſſe inter vtrumque proportio, vt diuerſa perfectibilia requirant diuerſas perfectiones, & è contra. Sed ob hanc proportionem actus ſubſtantialis requirit potentiam ſubſtantialem, & ſub eodem genere ſubſtantiæ continentur, ergo & actus accidentalis exiget potentiam, quæ ſit accidens, & quæ ſub eodem genere accidentis contineatur, vt ſimilis proportio inter ipſa ſeruetur. Tertio omnis potentia per actum diſtinguitur, vt dicitur 2. de ani. potentia enim ſecundum id, quod eſt potentia, ordinatur ad actum, vnde oportet rationem potentiæ accipere ex actu, ad quem ordinatur, ergo vbi diuerſificatur ratio, actus, oportet, quod diuerſificetur & ratio potentiæ, ergo quot erunt genera actuum, tot erunt genera potentiarum, ſed hæc non poſſunt conſtituere diuerſa genera entis à generibus actuum, quia ſic genera, in quæ immediate diuiditur ens, eſſent plura, quam decem. quod eſt contra Philoſophum, & veritatem, vt dictum eſt, & quia omne imperfectum, euiuſmodi eſt potentia reſpectu actus, reducitur ad genus perfecti, ergo conſtituentur ſub generibus actuum. Quarto dicit Philoſophus p. de gen. t. 73. quod non poteſt eſſe in materia eadem potentia ad contraria, quia ſic contraria non haberent diuerſas naturas, nec eſſet multitudo rerum: ſed omnia eſſent vnum ratione potentiæ, ergo ſimiliter, ſi potentiæ ad diuerſos actus accidentales non eſſent diuerſæ, ſed vna nec erunt diuerſi actus, ſed actus accidentales ſunt plane diuerſi. vt patet ex nouem generibus accidentium, in quæ immediate diuiditur ens, ergo & diuerſæ erunt potentiæ, ſed potentia, & actus non diuerſificant ſpeciem, ſed ad eandem pertinent, ergo & pertinebunt ad idem genus, & ſic erit potentia in eodem genere cum actu.

(Margin: 2. de ani l.11 p d.1 q 4 a. 2 arg 3 ſed contra. — l.c q.6 log a 3. ad 4 & p p q 67 a. p. c op 43 c. p. — q 9. log a. , & 3 5. phyſ. l.5. — p de gen. l. 22)

q 3 phyſ. & 6 7 met. Ad primum ergo dicendum, quod in materia eſt potentia accidentalis ad quantitatem, qualitatem, & ad alia accidentia, vt dictum eſt. ad auctoritatem vero Philoſophi dicendum, illum loqui ex ſententia antiquorum, qui ponebant materiam maxime, & ſolam eſſe ſubſtantiam, quam ſententiam ibi reffellit, & alibi docet compoſitum ex materia, & forma eſſe ſubiectum accidentium. Cuius ratio eſt, vt dicit Philoſophus p. phyſ. t. 80. quia materia ſimul cum forma eſt cauſa accidentium, potentiæ vero animæ, cum ſint propriæ paſſiones illius, recipiuntur immediate in ſubſtantia animæ, non tamen quatenus eſt actus, ſed quatenus eſt potentia, nihil enim eſt in potentia paſſiua ſecundum actum, quatenus eſt actus: duplex enim eſt potentia paſſiua, vna ordinata eſſentialiter ad actum, quæ nimirum nihil aliud eſt, quam potentia, & de hac verum eſt. quod dicit Philoſophus, quod potentia, & actus ſunt in eodem genere: & huiuſmodi non eſt potentia animæ ad recipiendas potentias, & proprietates ſuas. Altera eſt non eſſentialiter ordinata ad actum, cum ſit entitas perfectior, potens in ſe fundare conceptum potentiæ, & actus, & huiuſmodi eſt potentia prædicta animæ ad recipiendas ſuas paſſiones proprias, atque adeo potentias.

(Margin: p phyſ. t.13 — p p.q 77.a p.c. — Caiet. p p q. 74 a 1. & p Capr. p d.1.q 3. & d.8 a 2.)

Ad ſecundum dicendum, quod accidens tribuit ſubiecto ſuum eſſe, ſed mediante potentia, in qua recipitur, ſicut accidentia fundata in quantitate tribuunt eſſe ſubſtantiæ mediante quantitate. 1.p 77.a.1

Ad tertium dicendum, quod ex ſubiecto quod & accidente fit vnum per accidens, puta ex Coriſco, & albo, vt dicit Philoſophus 5. met. t. 7. ſecus vero ex ſubiecto quo, puta ex potentia, & accidentali actu, nam cum potentia, & actus non varient ſpeciem, ſed ad eandem pertineāt, vt dictum eſt, ex potentia accidentali, & actu accidentali fiet unum per ſe, ſicut fit ex potentia ſubſtantiali, & actu ſubſtantiali, vt dicit Philoſophus p. met. t. 40. & 8. met. t. 15. (Margin: 5 met. l.7 — p met. l 16. 8 met l.3.)

Ad quartum dicendum, non dari proceſſum in infinitum, quia potentia, qua anima recipit ſuas potentias, non eſt potentia eſſentialiter ordinata ad actum, de qua ſola intelligitur propoſitio Philoſophi, quod actus, & potentia ſunt in eodem genere, vt dictum eſt. ad p.

Ad quintum dicendum, quod potentia materiæ ad quantitatem, & potentia ad qualitatem non ſunt in genere quantitatis, & qualitatis, ſicut ſpecies completæ, ſed per reductionem, ſicut principium, ſicut dictum eſt. (Margin: q de anima a 11 c q 2. phyſ. a 1 c)

ARTICVLVS III.

Vtrum potentia ſit prior actu tempore definitione, perfectione.

Videtur quod potentia ſit prior actu tempore. Quod enim eſt prius generatione, eſt prius tēpore, ſed potentia eſt prior generatione, nam potentia, & actus ita ſe habent, ſicut materia, & forma, vt dicit Philoſophus 12. metaph t. 26 ſed materia eſt prior ordine generationis. & tempore forma, ergo potentia eſt prior tempore actu (Margin: 7 met. l 1 12 met. l 3 9 de Verit. ad 6.)

2 Præterea quilibet homo, qui eſt iam actu homo, fuit prius ſecundum tempus materia, quæ erat in potentia homo & ſimiliter prius tempore fuit ſemen, quod eſt in potentia frumentum, quam frumentum ipſum: & prius eſt quis viſiuus, quam videns actu: ergo potentia eſt prior tempore actu 9. met l.7

3 Videtur quod potentia ſit prior definitione. ibid.

Quia id, per quod alterum definitur, eſt prius definitione, vt dicit Philoſophus 9. met. t. 13. ſed actus definitur per potentiam: forma enim, quæ eſt actus definitur per materiam, quæ eſt potentia, definitur enim anima, quæ eſt forma per corpus, quod eſt materia, vt patet 2. de ani. t. 5. ergo potentia eſt prior definitione actu.

2. de ani. l. p.

4 Præterea effectus cognoſcitur, & definitur per cauſam, ſicut eſt per ſuas cauſas, vnumquodque enim, vt ſe habet ad eſſe, ita & ad cognoſci, vt dicit Philoſophus 2. met. t. 4. ſed actus eſt effectus potentiæ, vt patet, viſio enim eſt effectus potentiæ viſiuæ, & ædificatio potentiæ ædificatiuæ, ergo potentia eſt prior definitione actu.

9. met. l. 8.

5 Videtur quod potentia ſit prior perfectione actu, nam quæ ſunt posteriora generatione, ſunt priora perfectione, quia generatio ſemper procedit ab imperfecto ad perfectum, ſicut vir eſt poſterior generatione homo quā puer, nam ex puero fit vir: ſed potentia eſt poſterior generatione actu, nam impoſſibile eſt, quod aliquis fiat ædificator, qui non prius ædificet, aut quod fiat citharœdus, qui prius non citharizauerit, ergo potentia eſt perfectione prior actu.

Tab. v. cau. a 84. & 87. 9. met. l. 7. & 8. 9. met. l. 7. & 8. 12. met. l. 6.

6 Præterea omnis cauſa eſt potior, & nobilior effectu, ſed potentia eſt cauſa actus, potentia enim actiua eſt cauſa ſui actus, cum illum efficienter producat, ergo potentia eſt prior perfectione actu.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 9. met. t. 13. probat, quod actus eſt prior ratione, tempore, & ſubſtantia, ſeu perfectione actu, & 12. met. t. 26. 31. 32. docet actum eſſe ſimpliciter priorem potentia.

t. c. g. c. 28.

Reſpondeo dicendum, quod vniuerſaliter loquendo quandocunque actus eſt aliud a potentia, actus eſt prior potentia: eſt enim prior primum natura, tum quia illud eſt natura prius alio, propter quod aliud eſt, & non è contra, potentia autem eſt propter actum, non actus propter potentiam, nam potentia ita ſe habet ad actum, ſicut materia ad formam, vt dicit Philoſophus 12. met. t. 26. materia autem eſt propter formam, & eſt natura poſterior illa; tum quia ordine naturæ perfectum eſt prius imperfecto, & finis ijs, quæ ſunt ad finem, eſt autem actus complementum, & perfectio, & finis potentiæ, & forma materiæ. Præterea actus eſt prior definitione, nam potentia non poteſt definiri niſi per actum, nam prima ratio poſſibilis conſiſtit in hoc, quod conueniat ipſum agere, vel eſſe in actu, ſicut ædificator dicitur, qui poteſt ædificare, & viſibile quod poteſt videri: vnde & Philoſophus 9. met. definiuit potentiam per actum: actus autem non definitur per potentiam, ſed per aliquid aliud manifeſtatur, & ideo Philoſophus loco cit. aliunde manifeſtauit actum, quam per potentiam. Item actus vniuerſaliter loquendo eſt prior ordine generationis, & temporis, nam licet hoc ordine prior ſit potentia actu in eodem, nam aliquid primo eſt in potentia, & poſtea fit actu, ſimpliciter tamen, & vniuerſaliter actus eſt prior potentia, & ſimiliter perfectum imperfecto, quia imperfectum non mouetur niſi ab aliquo exiſtente perfecto, & homo in potentia fit homo actu ab homine generante, qui eſt in actu. Demum actus eſt prior potentia ordine perfectionis, quando tamen actus aliud eſt a potentia, nam in Deo, vbi actio eſt potentia, actio non eſt perfectior, & nobilior potentia: & probatur primo, quia finis eſt perfectior ijs quæ ſunt ad finem, actus autem eſt finis potentiæ, vt patet primo inductione, tum in potentijs naturalibus actiuis, non enim animalia vident, vt habeant potentiam viſiuam, ſed contra: tum in potentijs rationalibus, habet enim homo potentiam ædificandi, & ſpeculandi, vt ædificet, & ſpeculetur, non autem ſpeculatur, vt habeat ſcientiam ſpeculatiuam; tum in potentijs paſſiuis, nam materia eſt in potentia donec veniat ad formam, vel ſpeciem, ſed tunc primo eſt in actu, quando habet ſpeciem, & formam. Deinde, quia alioqui ſi perfectio, & finis non conſiſteret in actu, non eſſet differentia inter ſapientem, & inſipientem, neuter enim poſſet manifeſtari, manifeſtatur autem ſciens per actum ſcientiæ, & non per potentiam, operatio enim eſt finis ſcientiæ: operatio autem eſt actus quidam: propter quod & actus dicitur ab operatione, & inde deriuatum eſt ad formam, quæ dicitur entelechia, ſiue perfectio. Secundo probatur, quia ſempiterna comparantur ad corruptibilia ſicut actus ad potentiam, ſed ſempiterna inquātum huiuſmodi non ſunt in potētia, ſecus vero corruptibilia: nā omnis potentia paſſiua eſt potentia contradictionis ad eſſe, & non eſſe, vnde eſt principium corruptionis: huiuſmodi autem potentia non eſt in ſempiternis, eſt autem in corruptibilibus, vt patet, ſempiterna autem ſunt priora perfectione corruptibilibus, vt manifeſtum eſt, ergo actus eſt prior perfectione potentia.

2. de ani. l. p. q. 4. de virt. ar. 3. 9. met. l. 8. tab. v. actus n. 76. 9. met. l. 8. 9. met. l. 9.

Ad primum ergo dicendum, quod licet in eodem potentia ſit prior actu ordine generationis, non tamen in diuerſis, quod eſt ſimpliciter, & vniuerſaliter actum etiam in tali ordine eſſe priorem potentia, vt dictum eſt, & ſic etiam patet ad ſecundum. (in e.)

Ad tertium dicendum, quod, cum materia, & forma, & conſequenter actus, & potentia ſint relatiua, vt dicit Philoſophus 2. phyſ. t. 26 & 12. met. t. 26. neceſſario debet definiri vtrumque per ordinem ad aliud, ſed diuerſo modo: nam cum materia ſit propter formam tamquam finem, perfectionem, & complementum, vt docet Philoſophus 2. phyſ. t. 24. forma vero non ſit propter materiam tāquam finem, ſed tantum ad illam refertur, tamquam ad id, cuius ipſa eſt perfectiua, & quod ad ipſam vltimo refertur, forma intrinſece ingreditur definitionem materiæ, materia vero terminatiue tantum atque adeo extrinſece, & non eſſentialiter definitionem formæ: & ratio huius eſt, quia formæ ſubſtantiales per ordinem, quem habent ad materiam, cum non poſſint intelligi ſine materia, nec habeant eſſe perfectum niſi in materia, definiuntur ex additione materiæ, & talis forma ex additione talis materiæ, vt anima definitur ex additione corporis. ſicut & accidentia definiuntur ex additione ſubiecti, quod ſecus eſt, quando materia ponitur in definitione cōpoſiti: quādo vero definitur materia per ordinem ad formam, non definitur materia ex additione, quia forma eſt finis, perfectio, & complementum materiæ, vt dictum eſt, & à forma habet materia eſſe ſubſtantiale, & ſpecificum, vt dictum eſt, vnde non ita eſt forma extrinſeca materiæ: ſicut materia eſt extrinſeca formæ. (2. phyſ. l. 5. 12. met. l. 4. q. 3. art. 2. in phyſ.)

Ad quartum dicendum, quod licet actus ſecundum eſſe ſit effectus potentiæ, atque adeo illa poſterior, ſecundum rationem tamen, & ſecundum intentionem actus præcedit potentiam, & vt ſic ponitur in definitione illius. (P. p. q. 77. a. 3. ad 3.)

Ad quintum dicendum, quod actus perfectus eſt poſterior generatione potentia, ſecus autem actus imperfectus, qualis eſt actus diſcentium. Nos autem cum Philoſopho hic loquimur de potentia, & actu perfecto. Vel dic, quod duplex eſt potētia, alia, quæ acquiritur per cōſuetudinem, & diſciplinam, & hæc eſt poſterior generatione actu imperfecto, alia eſt naturalis, & hæc eſt prior generatione actu. Vel (9. met. l. 8. 9. met. l. 7. P. p. q. 82. a. 2. ad 2.)

Digitized by Google

die, quod illud, quod eſt prius generatione, & tempore, eſt imperfectius quia in vno, eodemque tempore potentia præcedit actum, & imperfectio perfectionem, ſed illud, quod eſt prius ſimpliciter, & ſecundum naturæ ordinem, eſt perfectius: ſic enim intellectus eſt prior voluntate, & hoc modo actus eſt prior potentia.

ia c. & ad arg. Adſextum dicendum, quod potentia eſt cauſa efficiens actus, ſed actus eſt cauſa finalis potentiæ, vt dictum eſt, cauſa vero finalis, cum ſit cauſa cauſatum, eſt nobilior reliquis, vt dictum eſt in phyſicis.

QVÆSTIO XXVIII.

De Potentia.

Deinde conſiderandum eſt de potentia.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR TRIA.

Primo V trum ſufficienter diuidatur potentia in actiuam, & paſſiuam.

2 *V trum cuilibet potentiæ paſſiuæ reſpondeat potentia actiua.*

3 *V trum potentia actiua, & paſſiua ſint realiter diſtincta, an vero ſint eadem potentia.*

ARTICVLVS PRIMVS.

V trum ſufficienter diuidatur potentia in actiuam, & paſſiuam.

4 d 44 q 2; ar p. quæſt. p. arg. 2. VIdetur quod potentia non diuidatur ſufficienter in actiuam, & paſſioam. Quia corpora in reſurrectione erunt in potentia ad aliam formam, vt manifeſtum eſt, quia quæcunque communicant in materia, vnom eorum eſt in potentia ad formam alterius, materia enim ſecundum quod eſt ſub vna forma, non amittit potentiam ad aliam formam, corpora autem in reſurrectione commonicabunt cum elementis in materia, quia ex eadem materia in reſurrectione reparabuntur, ex qua nunc ſunt, ſed corpora prædicata non erunt in potentia actioa ad aliam formam, quia potentia ad formam eſt ad eſſe, non ad agere, neque erunt in potentia paſſiua, quia ſic eſſent paſſibilia. nam omne quod eſt in potentia paſſiua ad formam alterius, eſt paſſibile ab illo, quia ſecundum hoc aliquid eſt paſſiuum ab alio, vt dicitur p de gen.:. 77. & 78. ergo erunt in alio tertio genere potentiæ, & ita non erit ſufficiens diuiſio potentiæ in actiuam, & paſſiuam.

p. p. q 46. a. p. arg. p. op. 2 c. 99 p d 42. q 6. a 3 c. 2 Præterea omne, quod incæpit eſſe antequam fuerit, ſicut eſt mundus, poſſibile fuit ipſum eſſe, alioqui impoſſibile fuiſſet ipſum fieri, ſed quod poſſibile eſt, per aliquam potentiam eſt poſſibile, ergo mundus antequam crearetur à Deo, fuit in potentia vt eſſet, ſed non fuit in potentia actiua naturali, quia nondum erat vlla creatura, cum nomine mundi intelligatur vniuerſitas creaturarum, neque fuit in potentia paſſiua ob eandem rationem, quia nulla alia potentia paſſiua fingi poteſt in hoc caſu præter materiam, quæ ſimul cum mundo creata fuit a Deo, ergo fuit in quodam alio genere potentiæ, quod molti doctores vocant potentiam obiectiuam.

Tab v potentia n. 10. 3 Præterea datur potentia obedientialis in qualibet re reſpectu Dei; ſed hæc neque eſt potentia paſſiua naturalis, neque actiua, quia vtraque eſt potentia naturalis, & in ordine ad agens naturale: & paſſiua quidem vel eſt ipſa entitas materiæ, vel accidens illi ſuperadditum, vt dictum eſt, potentia vero actiua eſt accidens, potentia vero obedientialis non diſtinguitur ab entitate cuiuſlibet rei, ergo hæc eſt tertium genus potentiæ.

4 Præterea datur aliqoa potentia tantum agens, vt intellectus, & omnes potentiæ naturales: aliqua tantum acta, vt potentiæ ſenſitiuæ; aliqua agens, & acta, vt potentiæ rationales, ergo potentia in plura membra poteſt diuidi, quam in duo. q. 9. de ritu p. c.

5 Præterea datur potentia reſiſtitiua, vt patet ex Philoſopho cap. de qualit. in prædic. vbi inter qualitates ponit duritiem, & ſalubritatem, quæ ſunt potentiæ facile reſiſtitiuæ, & mollitiem, & inſalubritatem, quæ ſunt potentiæ difficile reſiſtitiuæ, ſed hæ potentiæ non ſunt actiuæ, tum quia reſiſtere non eſt agere, tum quia qualitates potentiæ actiuæ ſunt qualitates actiuæ, quæ ſunt quatuor primæ qualitates elementares: neque ſunt paſſiuæ, quia reſiſtere non eſt pati, ſed potius paſſionem impedire, ergo datur tertia ſpecies potentiæ. q. 12 log. rr. 4.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 9. met. t. 2. dicit, quod multis modis dicitur potentia proprie, & metaphorice, ſed quod proprie non dicitur niſi de actiua, & paſſiua, & non æquiuoce, ſed analogice, quia dicitur prius de actiua, quam de paſſiua, quia paſſiua reducitur ad actiuam, nam paſſio ab agente cauſatur. 9. met. l. p.

Reſpondeo dicendum, quod ſufficienter diuiditur potentia in actiuam, & paſſiuam, cuius ratio duplex afferri poteſt, vna ex fine potentiæ, nam potentia multiplicatur ex actu, ad quem ordinatur, vt ad ſuum finem, & perfectionem, vt dictum eſt, duplex autem eſt actus vniuerſaliter ſumptus, vnus eſt eſſe, alius eſt agere, quare & duplex erit potentia, vna ordinata ad eſſe, & hæc eſt potentia paſſiua, vnde & in illis ſolis eſt potentia ad eſſe, quæ materiam habent contrarietati ſubiectam, quæ maxime eſt potentia paſſiua, & in qua ſubiectatur omnis alia potentia paſſiua, vt dictum eſt; Altera vero ad agere, & hæc eſt potentia actiua: huius enim obiectum, & effectus eſt ens factum. Altera ratio eſt ex fundamento potentiæ, omnis enim potentia, vel conſequitur ens in potentia, vel ens in actu, quæ autem ſequitur ens in potentia eſt potentia paſſiua, atque adeo materia, quæ nulla coincidit, vt dicit Philoſophus 12. met. t. 26. & 28. quæ vero ſequitur ens in actu, eſt potentia actiua: vnumquoque enim ex hoc agit, quod eſt actu, patitur autem ex eo, quod eſt potentia. Vnde manifeſtum eſt quod diuiſio potentiæ in actiuam, & paſſiuam eſt ſufficiens. q. præced a. p. 2 & 3 p 6. q. 55. ar 2 c. a c. g. c. 15. ad p. — q. præ. c. l a. p. & 2. — a. c. g. c. 7 9 p 3. c. 19.

Ad primum ergo dicendum, quod duplex eſt potentia ſiue actiua, ſiue paſſiua ligata, & libera, forma enim ligat potentiam paſſiuã materiæ, determinando ipſam ad vnũ, ſecundũ quod dominatur ſuper eam: & quia in rebus corruptibilibus non perfecte dominatur forma ſuper materiam, non perfecte poteſt ipſam ligare, quin recipiat interdum per aliquã paſſionem diſpoſitionem contrariam formæ, ſed in ſanctis poſt reſurrectionem omnino anima dominabitur ſupra corpus, nec illud dominium poterit aliquo modo auferri, quia ipſa erit immutabiliter Deo ſubiecta, quod non fuit in ſtatu innocentiæ: & ideo in corporibus beatorum manet eadem potentia paſſiua materiæ ad formam aliam, quæ nunc ineſt quãtum ad potentiæ ſubſtantiam, ſed erit ligata per victoriam animæ ſupra corpus, vt nunquam in actum paſſionis exire poſſit. a. d. 44 q 2. a. p. quæſt. p. a 2 2.

Ad

p.p.q.46.a.1 ad p. Ad ſecundum dicendum, quod antequam mundus eſſet, poſſibile fuit mundum eſſe, non quidem ſecundum potentiam paſſiuam, quæ eſt materia, ſed ſecundum potentiam actiuam Dei, & etiam ſecundum quod dicitur aliquid abſolute poſſibile, non ſecundum aliquam potentiam, ſed ex ſola habitudine terminorum, qui ſibi non repugnant, ſecundum quod poſſibile opponitur impoſsibili, vt patet per Philoſophum 5 met. t. 17.

4 d. 8. q. 1. a. 3. ad 4. 16. de malo art. 9. ad 3. Tab. v. potentia n. 10. Ad tertium dicendum, quod potentia obedientialis reducitur ad potentiam actiuam, & paſsiuam, nam alia eſt actiua, vt eſt potentia in ſacramentis ad gratiam producendam, & in verbis conſecrationis ad tranſubſtantiationem faciendam, & potentia Angeli ad conuertendam vxorem Loth in ſubſtantiam ſalis: alia eſt paſsiua, vt eſt potentia animæ rationalis ad recipiendam gratiam, & potentia naturæ humanæ ad vnionem hypoſtaticam, & ratio eſt, quia ſicut creaturæ ineſt obedientiæ potentia, vt in ea fiat quidquid creator diſpoſuerit, ita etiam vt ea mediante fiat.

q. p. de virt. a. 3. c. Ad quartum dicendum, quod triplex illud genus potentiarum pertinet ad potentiam actiuam, potentia enim actiua triplex eſt, nam alia dicitur tantum agens, quia non indiget ad hoc, quod ſit principium actus, aliquo inducto, vnde virtus talis potentiæ nihil eſt aliud, quam ipſa potentia, talis autem potentia eſt diuina, intellectus agens, & potentiæ naturales; vnde harum potentiarum virtutes non ſunt aliqui habitus ſed ipſæ potentiæ in ſeipſis completę. Alia vero potentia dicitur tantum acta, quia non agit niſi ab alio mota, nec eſt in ea agere, vel non agere, ſed ſecundum impetum virtutis mouentis agit, & tales ſunt virtutes ſenſitiuæ ſecundum ſe conſideratæ, vnde in 8. Eth. dicitur, quod ſenſus nullius actus eſt principium, & hæ potentiæ perficiuntur in ſuis actibus per aliquid ſuperinductum, quod tamen non ineſt eis ſicut aliqua forma manens in ſubiecto, ſed ſolum per modum paſsionis, ſicut ſpecies in pupilla; vnde nec harum potentiarum virtutes ſunt habitus, ſed magis ipſę potentiæ, ſecundum quod ſunt actu paſſæ à ſuis actiuis. Demum alia eſt potentia agens, & acta, quæ ita mouetur à ſuo actiuo, quod tamen per illud non determinatur ad vnum, ſed in ea eſt agere, vel non agere, ſicut vires aliquo modo rationales, & hæ potentiæ complentur ad agendum per aliquid ſuperinductum, quod non eſt in eis per modum paſsionis tantum, ſed per modum formæ quieſcentis, & manentis in ſubiecto; ita tamen quod per illud non de neceſsitate potentia ad vnam cogatur, quia ſic potentia non eſſet domina ſui actus, & harum potentiarum virtutes non ſunt ipſæ potentiæ, neque paſsiones, ſicut eſt in ſenſitiuis potentiis, neque qualitates de neceſsitate agentes, ſicut ſunt qualitates rerum naturalium, ſed ſunt habitus, ſecundum quos poteſt quis agere cum voluerit, vt dicit Comm in 3. de ani.

9. met. t. 2. Ad quintum dicendum, cum Philoſopho 9. metaph. t. 2. quod potentia facile, vel difficile reſiſtendi reducitur ad potentiam paſsiuam: nam potentia facile reſiſtendi eſt illa, quæ difficile patitur, vt durities, & viriditas in ligno, quæ facile reſiſtit igni, & difficile patitur, potentia vero difficile reſiſtendi eſt, quæ facile patitur, vt mollities, & combuſtibilitas in ligno, & ſimiliter potentia bene, & facile agendi, vel male, & difficile, ad potentiam actiuam reducitur.

ARTICVLVS II.

Vtrum cuilibet potentiæ paſsiuæ reſpondeat potentia actiua in natura.

VIdetur quod non cuilibet potentiæ paſsiuę reſpondeat potentia actiua in natura. Anima enim rationalis habet naturalem inclinationem, & potentiam ad ſui corporis vnionem, vt dictum eſt, ſed huic potentiæ paſsiuæ naturali non reſpondet potentia actiua in natura, vt manifeſtum eſt, nam alioqui reſurrectio corporum eſſet naturalis, & naturaliter demonſtrari poſſet, quod eſt falſum, vt dictum eſt, ergo non cuilibet potentiæ paſsiuæ naturali reſpondet potentia actiua naturalis. 7. met. l. 9.

2 Præterea materia habet in generatione hominis potentiam paſsiuam naturalem ad animam rationalem, vt per ſe conſtat, ſed huic potentiæ paſsiuæ naturali non reſpondet aliqua potentia actiua in natura, vt etiam manifeſtum eſt, ergo non omni potentiæ paſsiuæ naturali reſpondet potentia actiua naturalis. q. 13. log. a. 1. p.

3 Præterea in corruptione rei naturalis in materia remanet, vt dictũ eſt, eadem potentia ad formam, alioqui forma annihilaretur, ſed huic potentię ad formã corruptam non reſpondet vlla potentia actiua naturalis, quia idem numero corruptum naturaliter redire non poteſt, vt dictum eſt, ergo. 5. met l. 13.

4 Præterea datur in anima rationali potentia paſsiua naturalis ad virtutes infuſas, & ad gratiam, imo & ad vnionem hypoſtaticam, & ad viſionem beatificam, quia potentia animę ad gratiam, & virtutes infuſas non eſt infuſa, ſicut gratia, & virtutes. Itemque naturale eſt humano intellectui, quod Deum videat per eſſentiam, cum ad hoc creatus ſit. Et ratione naturalis capacitatis dicitur humana natura magis aſſumptibilis, quam natura irrationalis, ſed talibus potentiis paſsiuis non reſpondet potentia actiua naturalis, vt patet, ergo. 2. de ani. l. p.

5 Præterea in materia datur potentia paſsiua naturalis ad formas artificiales, quia ſicut in naturalibus ex quolibet non fit quodlibet, ſed ex materia determinata fit aliquis effectus naturalis, qui quidem non eſſet, niſi in materia determinata eſſet aptitudo ad determinatam formam, ita ſimiliter quodlibet artificiatum non poteſt fieri ex qualibet materia, ſed requiritur materia determinata, in qua ſit aptitudo ad formam talis rei artificiatę, ſed huic potentiæ ad formam artificialem nulla reſpondet potentia actiua in natura, vt conſtat ex differentia inter materiam naturalium, & artificialium, quod in materia rerum naturalium eſt aptitudo naturalis ad formam, & poteſt reduci in actum per agens naturale, non autem hoc contingit in materia artificialium; ergo non omni potentiæ paſsiuę naturali reſpondet potentia actiua in natura. 5. met. l. vlt. 7. met. l. 8. q. 1. de pot. a. 8 ad 5.

6 Præterea in cælo datur potentia paſsiua naturalis ad motum circularem, & tamen non eſt potentia actiua in natura, quę illi reſpondeat, vt patet, ergo non cuilibet potentię naturali paſsiuæ reſpondet potentia actiua naturalis. 8. phyſ. l. p.

Sed contra eſt, quod Philoſophus 9. metaph. t. 2. dicit, quod potentia paſsiua naturalis habet ſemper ſibi reſpondentem potentiam actiuam naturalem. 4. d. 45. q. p. a. p. quæſt. 3 c. 3. d. 16. q. p. a. 2. c.

2 Præterea potentiæ paſsiuæ ſpecifice variantur ſecundum quod natę ſunt moueri à potentiis actiuis, ergo cuilibet potentiæ paſsiuæ naturali reſpondet potentia actiua naturalis. ibid & 2. c. g. c. 60 & l. 3. c. 45.

3 Præterea quælibet potentia paſsiua ſe extendit

tantum ad ea, ad quæ ſe extendit potentia actiua ſui generis, ergo cuilibet potentiæ paſſiuæ naturali reſpondet potentia actiua in natura.

a.d.12.q.2.a. p.c.d.10.q.2 a.p.c.3.c.g.c.45. Reſpondeo dicendum, quod cuilibet potentiæ paſſiuæ naturali reſpondet potentia actiua naturalis & probatur primum quia alioqui potentia paſſiua eſſet fruſtra, & ſuperflua, cum non poſſit reduci in actum niſi per potentiam actiuam. Deinde quia de ratione potentiæ paſſiuæ eſt ordinari ad potentiam actiuam, vnde & definitur a Philoſopho, 9. met. t. 2. 9 met.1.p. 3.d.26 q.p. ar.2. per ordinem ad illam, quod ſit principium, ſecundũ quod aliquid mouetur ab alio, vnde & ſpecifice 4.d 44.q.a.: a p. quæſt.3. c. variatur ſecundum potentiam actiuam; & ſecundum finis ſpeciei rationem determinatur ad aliquod ſpeciale actuum, non niſi quia potentia inquantum ibid. huiuſmodi habet ordinem ad illud, reſpectu cuius dicitur. Præterea, quia ſicut paſſioni naturali reſpondet actio naturalis cum ab hac illa cauſetur, ita potentiæ paſſiuæ naturali debet reſpondere in natura potentia actiua Demum quia propter connexionem inter potentiam paſſiuam naturalem, & potentiam actiuam naturalem nec ſenſus poteſt fieri in actu, niſi per ſuſceptionem ab exterioribus ſenſibilibus, non autem per effluxum à ſuperioribus viribus, vnde non dicimus, quod frænetici, & mente capti, in quibus pro- d. 11 & 30. cit. pter victoriã imaginatiuæ virtutis fit huiuſmodi fluxus ſpecierum ad organa ſentiendi, vere ſentiant, ſed quod videtur eis quod ſentiãt, nec materia eſt in potentia niſi ad illas formas, quæ per principia actiua naturalia educi poſſunt, alioqui non repugnaret, quin 3.c.g. c.45. eſſet in potentia ad plures alias formas, & quin eſſet receptibilis maioris quantitatis, quam quantitatis mundi, quod eſt falſum, vt dictum eſt; nec viſus eſt ſuſceptiuus niſi colorum, qui illuminantur per lucem: nec intellectus poſſibilis eſt in potentia niſi ad illa intelligibilia, quæ ſunt facta per intellectum agẽtem; non niſi quia intellectus poſſibilis, qui eſt quodãmodo potentia paſſiua habet proprium agens ſibi reſpondens, ſcilicet intellectum agentem, qui ita ſe habet ad intellectum poſſibilem, ſicut lux ad viſum. Vnde manifeſtum eſt, quod cuilibet potentiæ paſſiuę naturali reſpondet in natura potentia actiua.

infr q 17 a 2 4 d 43.q.p. ar p. quæſt. 3.c. Ad primum ergo dicendum, quod cuilibet potentiæ paſſiuæ naturali reſpondet actiua naturalis, niſi obſtet exceſſus habentis inclinationem ſupra omnẽ facultatem, & capacitatem totius materiæ corporalis, vt eſt in propoſito, vt dictum eſt. Vel dic, quod potentiæ paſſiuæ naturali ad aliquem actum ordinatę reſpondet potentia actiua reducens illam ad talem actum, quando talis actus eſt ſimpliciter naturalis, ſecus vero quando eſt ſecundum quid tantum naturalis, vt eſt in propoſito. reſurrectio enim ſimpliciter loquendo eſt miraculoſa, non naturalis, niſi ſecundum quid.

ibid. Ad ſecundum dicendum, quod ſatis eſt, quod principio paſſiuo naturali reſpondeat principium actiuũ naturale, vel reſpectu vltimæ perfectionis, ſcil. formæ, vt eſt in generatione cuiuſcunque compoſiti, homine excepto, vel reſpectu vltimę diſpoſitionis, quæ eſt neceſſitas ad formam vltimam, ſicut eſt in generatione hominis ſecundum poſitionem fidei.

l.e mag: Ad tertium dicendum, quod in corruptione naturali remanet eadem potentia materiæ ad formam ſpecificam, non ad numericam, ſicut etiam remanet eadem priuatio ſpecifica, non autem numerica, vt dictum eſt.

q p.de virt a.x.ad 3. Ad quartum dicendum, quod quando aliquod paſſiuum natum eſt conſequi diuerſas perfectiones à diuerſis agentibus ordinatis, ſecundum differentiam, ordinem potentiarum actiuarum in agentibus eſt differentia, & ordo potentiarum paſſiuarum in paſſiuo, quia potentiæ paſſiuæ reſpondet actiua; ſicut patet, quod aqua, vel terra habet aliquam potentiã, ſecundum quam nata eſt moueri ab igne, & aliam, ſecundum quam nata eſt moueri à corpore cæleſti, & vlterius aliam, ſecundum quam nata eſt moueri à Deo; ſicut enim ex aqua, vel terra poteſt aliquid fieri virtute corporis cęleſtis, quod non poteſt fieri virtute ignis, ita ex eis poteſt aliquid fieri virtute ſupernaturalis agentis, quod non poteſt fieri virtute alicuius naturalis agentis, & ſecundum hoc dicimus, quod in tota creatura eſt quædam obedientialis potentia, prout tota creatura obedit Deo ad ſuſcipiendum in ſe quidquid Deus voluerit, ſic igitur & in anima eſt aliquid in potentia, quod natum eſt reduci in actum ab agente naturali, & hoc modo ſunt in potentia in ipſa virtutes acquiſitæ. Alio modo aliquid eſt in potentia in anima, quod non eſt natum educi in actum 3.p.q.4.a.p.c. 3.d.2.q.p.a. p.4.c.g.c. 53. niſi per virtutem diuinam, & ſic ſunt in potentia in anima virtutes infuſę, & ob eandem rationem gratia, & vnio hypoſtatica. Cum enim hęc tranſcendant ordinẽ naturalem, non poteſt ad illa homo habere potentiam paſſiuam naturalẽ, quæ nõ ſe extendit ad id, quod tranſcendit ordinem naturalem; quam quã reſpectu vnionis, ſi conſideretur potentia abſoluta Dei, cui correſpondet potentia obedientialis paſſiua ſimpliciter, quælibet creatura eſt a Deo aſſumptibilis, nec magis vna, quam alia, ſi vero conſideretur potentia ordinata, quæ reſpicit congruentiam aſſumptibilitatis ex ordine diuinæ ſapientię, & decentiam ex parte naturæ, ſic ſola natura rationalis eſt magis aſſumptibi- 3.c.g.c.53 & 54. q. 10 de ver. a. 21. ad 7. q. 82. ad 6 q. 18. a p. ad 3 a d. 10. q.p.a. 1 ad 4 l.c. & 4 d. 4.q.p.a. 1. quæſt 1. ad 2.2.2.171. art.2. lis quam irrationalis, quia congruitas decentiæ reſpicit dignitatem naturę, puta ſimilitudinem imaginis, per quam natura eſt capax beatitudinis, cuius ſemen eſt gratia, quæ ſimilitudo non eſt niſi in natura rationali. Ad viſionem vero beatificam non habet homo potentiam naturalem actiuam naturaliter operantem, neque potentiam actiuam obedientialem, ſed habet potentiam actiuam naturalẽ ſupernaturaliter operantem, id eſt eleuatam per qualitatem ſupernaturalem ſuperadditam, & ratio huius eſt, quia in viſione beatifica duo conſideranda ſunt ſcilicet ſubſtãtia actus, & forma ipſius, à qua perfectionem habet actus: viſionis beatificę ſecundum ſubſtantiam principium actiuum eſt naturalis potentia, ſed ſecundum q.11.de ver. a.p ad 3 formam ſuam principium illius eſt habitus ſupernaturalis, puta lumen gloriæ, neque obſtat, quod homo a Deo creatus eſt ad videndum Deum per eſſentiam & per conſequens ad viſionem beatificam, quia non fuit creatus a Deo ad id in principio ſuæ conditio- q.8 de ver. ar.3. arg. 9. nis, ſed in vltimo ſuæ perfectionis, quę deeſt homini, quandiu hic viuit: ad eandem vero beatificam viſionem habet homo potentiam partim naturalem reſpectu ſubſtantiæ, nam vere viſio beatifica eſt actus ſupra in c. immanens intellectus, partim obedientialem reſpectu perfectionis, & formæ, quia talis perfectio eſt ſupernaturalis, & ſuperioris ordinis, cuius ſemen eſt gratia, vt dictum eſt.

2 phyſ. Ad quintum dicendum, quod licet in rebus artificialibus, quæ fiunt, ſit principiũ materiale, non tamẽ in illis eſt potentia naturalis ad formas, artificiales quia alioqui factiones rerũ artificialium dicerentur naturales, & non artificiales: quia ſufficit ad motum vt ſit naturalis, quod habeat principium paſſiuum naturale vt patet in motu cæli qui dicitur naturalis reſpectu principij paſſiui, ſed eſt potentia obedientialis reſpiciens proprium principiũ actiuum in peculiari agente, vt dictum eſt. Vel dic, quod omni potentiæ paſſiuæ naturali reſpondet potentia acti- ad 4 ic q 9 de ar 8 ad. ua naturalis reſpectu formæ inducendę, quæ ſit ordinis naturalis, quod non eſt in propoſito, nam forma artificialis non eſt ordinis naturalis, ſed eſt in-

ſta talem ordinem, quia omne naturale eſt nobilius, quam artificiale.

q. 31 phyſ. a. 2 p p q. 70. a. 3. ad 1. Ad ſextum dicendum, quod dupliciter poteſt ſumi cælum, vno modo pro corpore cæleſti, quod habet aptitudinem, vt moueatur à motore extrinſeco, vt dicit Comm. p. cæli com. 89. & hoc modo motus cæli eſt naturalis tantum ex parte materiæ, voluntarius vero ex parte motoris, quare ſimpliciter non eſt naturalis eo modo, quo actus mere naturalis exigit (ad 5. reſp. 2.) vtramque potentiam actiuam, & paſſiuam naturalem, vt dictum eſt. Altero modo pro compoſito ex motore, & mobili, non ſicut ex materia, & forma, ſed ſecundum contactum virtutis, & ſic dici poteſt, quod cæli motor eſt principium intrinſecum, & conſequenter quod motus cæli ſit etiam naturalis ex parte principij actiui, ſicut motus voluntarius dicitur naturalis animali, quatenus animal eſt, vt dicitur 8. phyſ. t. 17.

ARTICVLVS III.

Vtrum potentia paſſiua, & actiua ſint realiter diſtinctæ, an vero poſſint vna, & eadem eſſe.

9. met. l. p. Videtur quod potentia paſſiua, & actiua non ſint neceſſario realiter diſtinctæ ſed poſſint vna & eadem potentia eſſe. Dicit enim Philoſophus 9. met. t 3. palam igitur, quia eſt quidem vt vna potentia faciendi, & patiendi, ergo potentia paſſiua, & actiua poſſunt eſſe vna, & eadem.

q de ani. ar. 4. 2 Præterea intellectus poſſibilis eſt potentia actiua reſpectu intellectionis, ſed eadem eſt paſſiua reſpectu eiuſdem, nam intellectio eſt actio immanens, quę manet in ipſo agente, à quo producitur, ergo potentia paſſiua, & actiua poſſunt eſſe vna, & eadem potentia.

q p de pot. a p ad 16. 7 phyſ l. p. q. met. l. p. p. p. q. 77. a. 6. & 7 4 d 47. q. a 2 2 quæſt. 2 c. 3 Præterea duo accidentia eiuſdem generis proximi ſpecie diuerſa non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto, vt duo colores, vel odores ſpecie diuerſi, vt manifeſtum eſt; Sed potentia actiua, & paſſiua ſunt in eodem, vt docet Philoſophus 12. met. vbi ait quod eiuſdem eſt potentia actionis, & paſſionis, & inductione patet in animali mouente ſe ipſum, in medico ſeipſum ſanante, in ſubiecto in ſe ſuas paſſiones efficienter cauſante, & in aqua reducente ſe ad priſtinam frigiditatem; ergo potentia actiua, & paſſiua poſſunt eſſe vna, & eadem potentia.

9. met l. 4. 4 d 4. q. p. a. 4. quæſt 2. c. d 14 q. p. a. 3. quæſt. p. c. Sed contra eſt, quod Philoſophus 9. metaph. t. 2. dicit, quod potentia actiua, & paſſiua ſunt in diuerſis ſubiectis, & ideo nihil poteſt pati à ſe ipſo, idem autem accidens numero non poteſt eſſe in diuerſis ſubiectis.

9. met l p. Reſpondeo dicendum, quod potentia faciendi, & patiendi eſt quodammodo vna potentia, & quodammodo non, eſt enim vna, ſi conſideretur ordo vnius ad aliam, vna enim dicitur per reſpectum ad aliam, nam poteſt dici aliquid habens potentiam patiendi, quia ipſum habet potentiam, vt aliud patiatur ab ipſo, ſi autem conſiderentur hæ duæ potentię ſecundum ſubiectum, in quo ſunt, ſic alia eſt potentia actiua, alia potentia paſſiua, potentia enim paſſiua eſt in patiente, quia patiens patitur propter aliquod principium in ipſo exiſtens, & huiuſmodi eſt materia; potentia vero actiua eſt in agente, vt calor in calefactiuo, & ars ædificatiua in ædificante; non poteſt autem idem ſecundum idem eſſe agens, & patiens, quod patet multipliciter, & primo quidem ex parte paſſionis, nam hæc eſt effectus actionis exterioris, & tranſeuntis, vnde ſecundum propriam ſui rationem eſt ab alio. Secundo ex parte illius, ſecundum quod aliquid patitur, & agit, nam ſicut compoſitum non patitur niſi ratione materiæ, vnde pati proprie, quod eſt cum tranſmutatione, non inuenitur niſi in compoſitis ex materia, & forma ita non agit niſi ratione formæ, quæ eſt actus, & actionis principium. Sicut ergo implicat materiam fieri formam, ita implicat, quod potentia paſſiua ſit, vel fiat actiua. Tertio ex relatione reali conſurgente ad actionem, & paſſionem, nam cuiuſlibet patientis ad agens eſt relatio realis, & è conuerſo, ſi bonum agẽtis ſit ex hoc, quod agit, vt contingit in omni agente vniuoco, & motu, ſecus vero in diuinis, omnis autem relatio realis eſt inter terminos realiter diſtinctos, vnde requirit diſtinctionem ſuppoſitorum, nam idem ad ſeipſum nõ refertur relatione reali, ſed rationis, quæ propterea non requirit diſtinctionem ſuppoſitorum, quæ proprie agere & pati dicuntur. Quarto ex ratione agentis, & patientis, cum enim, vt argumentatur Philoſophus 8 phyſ. t. 30. agens ſit contrarium patienti, neceſſe eſt, quod diuidatur id, quod eſt aptum natum agere ab eo, quod eſt aptum natũ pati; vnde eſt, quod nullum continuum poteſt in ſeipſum agere. Poſtremo ex ratione potentiæ actiuæ, hæc enim ſecundum Philoſophum 5. met. t 17. eſt principium tranſmutationis in aliud, ſecundum quod eſt aliud; vnde potentia actiua exigit materiam, in quam agat, idem autem non eſt aliud a ſe ipſo. ergo dicendum eſt quod potentia actiua, & paſſiua non poſſunt eſſe vna, & eadem potentia.

(Marg.: q. 7. de pot à 10 c. & ad p. Tab v relation 29. & 30 p. d. 5. q. p. a. p. — 8. phyſ l. 7. — p d 7 q p. a p. arg. 3 & ad 3.)

Ad primum ergo dicendum, quod potentia actiua, & paſſiua poſſunt eſſe quodammodo vna, quodammodo non, vt dicit Philoſophus, ſunt enim vna vnitate ordinis, non autem vna ſimpliciter, cum ſint in diuerſis ſubiectis. (9 met. l p.)

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut intellectio (in c.) non eſt proprie paſſio; nam, vt dictum eſt, hæc eſt effectus actionis exterioris, & tranſeuntis, cuiuſmodi non eſt intellectio, cum ſit actio immanens, ita nec intellectus poſſibilis eſt proprie potentia paſſiua, de qua loquitur Philoſophus, cum negat potentiam paſſiuam, & actiuam poſſe eſſe vnam, & eandem potentiam, quod patet, quia materia ſecundum quam patiens patitur ab agente actione tranſeunte, & externa, non coincidit cum agente, nec poteſt ſe mouere, cum tamen contrarium contingat in intellectu. & voluntate agentibus actione interna, & immanente. (p. 2. 74 a 5. ad 3.)

Ad tertium dicendum, quod potentia actiua, & paſſiua nunquam reperiuntur in eodem ſecundum idem, ſicut nec idem poteſt eſſe agens, & patiens ſecundum idem. Vnde ad primam inſtantiam de animali dicendum cum Philoſopho 7. & 8. phyſ. t. x. & 8. phyſ t. 28. & à t. 40. animalia mouere ſe ſecundum vnam partem & moueri ſecundum aliam. Ad ſecundam de medico dicendum, quod medicus ſanat ſe ipſum, non vt medicum, ſed vt infirmum, non enim abſurdum eſt per accidens aliquid pati a ſeipſo. Ad tertiam de ſubiecto cauſante in ſe ſuas paſſiones dicendum, illam productionem paſſionum non fieri per tranſmutationem, & actionem proprie dictam, ſed per naturalem reſultantiam, vt dictum eſt. Eodemque modo dicendum ad quartum de aqua reducente ſe ad priſtinum frigus, nam talis reductio fit per naturalem reſultantiam, vt dictum eſt, & potentia actiua, de qua eſt ſermo, eſt principium tranſmutationis in aliud, vt dicit Philoſophus 5. met. t. 17 & 9. met. t. 2. ſecundum quod eſt aliud, vt dictum eſt. Vnde eſt, quod potentia diuina, (cuius actio non eſt per modum motus, ſed per modum operationis, quę differt à motu ſecundum Philoſophum 10. Ethic. c. 4. ſicut perfectum ab imperfecto, & ideo non requirit materiam, in quam agat, quod non

(Marg.: 22. q. 59. a 3. c. 7. phyſ. l. p. 8 phyſ l 7 & a 9. met. l. p. — q 6 log. a 2 q 9. phyſ. a 4 ad 9. in c. — p d 7. q p a. p ad 3.)

Digitized by Google

poteſt eſſe in actione, quæ eſt cum motu, non eſt vere actiua, ſed ſuper actiua.

QVÆSTIO XXIX.

De Actu.

Deinde conſiderandum eſt de actu.

CIRCA QVEM QVÆRVNTVR TRIA.

Primo, Vtrum ſufficienter diuidatur actus in primum, & ſecundum.

2 *Vtrum actus ſecundus tranſiens, ſeu actio tranſiens ſit in agente.*

3 *Vtrum actus rectus, & reflexus ſit idem.*

ARTICVLVS I.

Vtrum ſufficienter diuidatur actus in primum, & ſecundum.

[2 de ani. l. p. & l. 11.] Videtur quod inſufficienter diuidatur actus in primum, & ſecundum. Quia nomine actus primi intelligitur forma à Philoſopho, & nomine actus ſecundi operatio, vt dicitur 2 de anim. t. 2. ſed præter formam, & operationem datur habitus, qui eſt actus quidam, & perfectio, vt docet Philoſophus ibidem, & t. 56. ergo inſufficienter diuiditur actus in duos primum, & ſecundum. [d. 8. 7. q. p. a. p. ad 2. q. p. de malo a. 4 & 5. c.]

[q. de ſp. c. ar. p. t. c.] 2 Præterea cuilibet actui reſpondet propria potentia, vt dictum eſt, ſed datur triplex potentia, vna ad formam, & eſt materia, alia ad eſſe, & hæc eſt natura conſtituta ex materia, & forma: nam hæc natura eſt vt potentia reſpectu ipſius eſſe, inquantum eſt ſuſceptiua eius. Tertio eſt potentia ad operationem, quæ eſt accidens medium inter formam, & operationem, quia forma non eſt principium immediatum operationis, vt dictum eſt.

[q. 27 de ver. a. 3. ad 25.] 3 Præterea præter formam, quæ eſt actus, vt dicit Philoſophus 2 de ani. t. 2. datur actus ipſius formæ, vnus, qui eſt informatio materiæ, alter, qui eſt operatio, ergo datur triplex actus, non ergo ſufficienter diuiditur actus in duos, in primum, & ſecundum.

[2. de ani. l. p.] Sed contra eſt, quod Philoſophus 2. de ani. t. 2. diuidit actum in primum, & ſecundum.

[q. p. de pot. a. p. c. q. 14 a. p. q. p. de pot. a. p. c.] Reſpondeo dicendum, quod ſufficienter diuiditur actus in primum, qui eſt forma, & ſecundum, qui eſt operatio. Quod multipliciter poteſt eſſe manifeſtum, & primo quidem, quia ſicut videtur ex cōmuni hominis intellectu, nomen actus primo fuit attributum operationi, ſic enim quaſi omnes intelligunt actum ſecundo autem exinde fuit tranſlatum ad formam, inquantum forma eſt principium operationis, & finis. Deinde, quia ſicut potentiæ ſpecie variantur ex actibus, vt dictum eſt, ita ſpecifica varietas potentiarum a poſteriori deſignat ſpecificam pluralitatem actuum; eſt autem duplex tantum potentia, actiua & paſſiua, actiuæ autem reſpondet actus ſecundus, qui eſt operatio, & huic primo nomen potentiæ videtur fuiſſe attributum, paſſiuæ vero reſpondet actus primus, qui eſt forma, ad quam ſimiliter videtur ſecundario nomen potentiæ deuolutum. Præterea cum actus ſit perfectio quædam, ſicut perfectio duplex eſt, ſcilicet prima quæ eſt forma, vel habitus, & ſecunda, quæ eſt operatio, ita & duplex eſt actus, primus, qui eſt forma, & ſecundus, qui eſt operatio. [q. p. de malo a. 4. c.] Demum quot modis dicitur vnum oppoſitorum, tot modis dicitur & reliquum, malum autem, quod eſt priuatiue oppoſitum bono, quod principaliter, & per ſe conſiſtit in perfectione, & actu, dupliciter tantum contingit, vno modo per ſubtractionem formæ, vel habitus, vel alicuius partis ad integritatem rei requiſitę, quomodo cęcitas malum eſt, & carere membro; Alio modo per ſubtractionem debitæ operationis, vel quia omnino non eſt, vel debitum modum, & ordinem non habet, ergo ſimiliter duplex tantum erit actus oppoſitus, vnus, qui eſt forma, & integritas rei, & dicitur actus primus, alter qui eſt operatio, & dicitur actus ſecundus. Vnde manifeſtum eſt ſufficienter à Philoſopho fuiſſe diuiſum actum in primum & ſecundum. [p. p. q. 48. a. 5. c. q. 1 de malo a. 4. c.]

Ad primum ergo dicendum, quod nomine actus primi intelligitur omne illud, quo vtimur operando, & conſequenter ad actum primum reducitur habitus. Et ratio eſt, quia nomine actus primi intelligimus illum, quo inhærente adhuc adeſt potentia ad actum ſecundum qui eſt operatio, at poſita forma, & poſito habitu, adhuc eſt potentia ad actum ſecundum vt docet Philoſophus 2. de ani t. 56. [q. p. de malo a. 4. & 5. c.]

Ad ſecundum dicendum, quod nomine actus primi intelligitur forma, & eſſe. quod forma dat, niſi quod forma dicitur primo primus, & illi reſpondet materia, vt dictum eſt, in obiectione; eſſe vero, cui reſpondet natura conſtituta ex materia, & forma, vt ibidem dictum eſt, dicitur ſecundo primus, ſecundus autem actus eſt operatio. [q. 5. de vera 5. arg. 2.]

Ad tertium dicendum, quod informatio, per quam forma dat eſſe, pertinet ad formam, & ad actum primum ſicut ad eundem pertinet eſſe, vt dictum eſt. [ad præc. obiectum.]

ARTICVLVS II.

Vtrum actus ſecundus, ſeu actio tranſiens ſit in agente tamquam in ſubiecto.

Videtur quod actus ſecundus, ſeu actio tranſiens non ſit in agente tamquam in ſubiecto. Dicit. n. Philoſophus 9. met. t. 16 quod actio eſt in facto, vt ædificatio in ædificato, & quod ædificatio ſimul fit, & habet eſſe cum domo, ergo actio non eſt in agente, ſed in patiente tamquam in ſubiecto. [9. met. l. 8.]

2 Præterea dicit Philoſophus loc. cit. quod, quando præter actum ipſum potentiæ, qui eſt actio, eſt aliquod operatum, actio talium potentiarum eſt in patiente, & eſt actus patientis, vt eſt contextio in contexto, & vniuerſaliter motus in moto; & hoc ideo, quia quando per actionem potentiæ conſtituitur aliquid operatum, illa actio perficit operatum, & non operantem, vnde eſt in operato ſicut actio, & perfectio eius, non autem in operante; ſed quando non eſt aliquod opus operatum præter actionem potentiæ, tunc actio exiſtit in agente, & vt perfectio, & non tranſit in aliquod exterius perficiendum, ſicut viſio eſt in vidente ſicut perfectio eius, & ſpeculatio in ſpeculante, ſed actio tranſiens eſt per quam conſtituitur aliquid operatum, vt ædificatio, & ſimiles, ergo actio tranſiens non eſt in agente, vt in ſubiecto. [9. met. l. 8.]

3 Præterea dicit Philoſ. 3 phyſ. t. 20. quod actio, & paſſio ſunt vnus, & idem motus: ſed motus eſt in mobili, atque adeo in patiente, vnde definitur a Philoſopho, quod ſit actus mobilis 3 phyſ. t. 16. ergo actio eſt in patiente, non autem in agente. [3. phyſ. l. 4.]

4 Præterea actio ſicut & reliqua vltima prędicamenta ſunt formę extrinſecus denominantes, vt dictum eſt. ſed ſi actio eſſet in agente, eſſet forma intrinſecus denominans, ergo actio non eſt in agente. [q. 15]

3 phyſ.l.4.& 5. Sed contra eſt, quod actus cuiuſlibet eſt in eo, cuius eſt actus, vt dicitur 3. phyſ. t. 18. ſed actio eſt actus agentis, vt dicit Philoſoplus t. 22. ergo actio eſt in agente.

p d 8 q. 4 a. 3. ad 3. Reſpondeo dicendum, quod quia actio, vt eſt prædicamentum, dicit aliquid fluens ab agente cum motu, duo ad actionem concurrunt, vnum tamquã formale, alterum tamquam materiale, illud eſt habitudo agentis ad paſſum, hoc vero eſt motus quod manifeſte patet ex multis, & primo quidẽ quia in qualibet actione illud, quod eſt ex parte agentis eſt formale, illud autem quod eſt ex parte patientis, vel recipientis eſt materiale, habitudo autem agentis ad paſſum ſe tenet ex parte agentis, nam per hanc differt actio à paſſione, tamquam per propriam rationem. licet cum illa conueniat io ſubſtantia motus, vt dicit Philoſophus 3. phyſ à t. 22. motus autem ſe tenet ex parte patientis; licet enim reducatur ad genus termini quantum ad ſuam ſubſtantiam, tamen ſecundum quod importat ordinem mouentis ad motum, reducitur potius ad prædicamentum paſſionis, quã actionis, vt dicit Comm. 3. phyſ. com. 4. Secundo conſtat ex eo, quod, cum actio ſecundum primam nominis ſignificationem ſignificet originẽ motus: ſicut enim motus prout eſt in mobili ab aliqoo dicitur paſſio, ita origo motus ſecundum quod incipit ab alio, & terminatur in id, quod mouetur, dicitur actio & ſubtracto motu adhuc remanet actio, vt patet in diuinis, actio formaliter, & eſſentialiter nihil aliud importare poteſt quam ordinem originis, ſecundum quod ab aliqua cauſa, vel principio procedit in illud, quod eſt a principio, qui ordo non eſt niſi in agente ſubiectiue. Tertio manifeſtum eſt ex eo, quod, quando igois calefacit plura ſubiecta, eſt vns tantum actio, & ſunt plures paſſiones, hoc autem eſt, quia formale actionis eſt relatio, quæ vna eſt in agente, quia vero ſunt plura paſſa. neceſſario debet in illis multiplicari formale paſſionis, quod eſt relatio patientis ad agens. Quarto probatur, quia illud eſt formaliter actio, ratione cuius conſtituitur prædicamentum diſtinctum à prædicameoto pſſionis, ſed actio non conſtituit prædicamentum ſpeciale ratione motus, quia motus non facit prædicamentum proprium, ſed reducitur ad prædicamentum termini, vt dicit Philoſophus 3. phyſ. t. 4. & quia actio, & paſſio conueniunt in ſubſtaotia motus, vt dictum eſt, illud autem, in quo duo eſſentialiter diſtincta conoeniunt, non poteſt eſſe propria ratio vtriuſque, ergo conſtituit ratione originis motus, nam ſubtracto motu ab actione nihil aliud dicit actio quam ordinem originis, ſecundum quod à cauſa, vel principio procedit id, quod eſt à principio, ſed talis ordo, cum ſit agentis cauſantis aliquid per motum in paſſo, eſt in agente tamquam in ſubiecto, vt patet, ergo actio eſt in agente: demum id probatur, quia illud eſt actio, & paſſio formaliter, quod ſaluatur in omni actione, & paſſione, creatio autem paſſiua, quia non eſt motus, nihil aliud eſt quam relatio creaturæ ad creatorem per modum mutationis ratione nouitatis, vel inceptionis importatæ, ſignificata, ſeu vt ex actione agentis innaſcitur, ergo ſimiliter paſſio coniuncta cum motu formaliter erit relatio ad principium motus, ſignificata per modom mutationis, & vt ex actione agentis innaſcitur; & ſimiliter actio, ſiue ſit coniuncta cum motu, ſiue non, erit formaliter habitudo agentis ad paſſum, conſiderata per modum originis. Et ita manifeſtum eſt, qood actio eſt ſubiectiue in agente.

[Margin notes to the above: a. e. g. c. 73. ratione 9. Ferr. 161. — 3 phyſ. l. 3. 4. 5. — q. 14. log. a. 10. ad 2. — p p q 41. a. 1. p — p. p. 41 a. p. ad 2. & 3 q. 45. a. 2. ad 2. a. 3. c. — p. p. 45 a. 3. c p. d. 40. q. p. a p. q. 3. de pot a. 3.]

p. d 40 q. p. a p. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod actio dicitur eſſe in patiente, vel paſſiue accepta, calefactio enim paſſiue accepta eſt in calefacto, ſicut & creatio paſſiue accepta eſt in re creata, vel ratione motus, quem actio prædicamentalis connotat, qui eſt in paſſo, vt dictum eſt. Similiter ratione motus, & termini producti actio tranſiens, quæ ſola inducit paſſionem, vt dictum eſt, dicitur perfectio totius operati, non autem operantis, quia non acquiritur aliquid igni ex hoc, quod calefacit, ſed calefacto, puta calor, vt dictum eſt, & ex hoc patet ad ſecundum. q. 14. log. a. vn ad 2. ibid.

Ad tertium dicendum, quod actio, & paſſio dicuntur eſſe vnus, & idem motus materialiter, & non formaliter, vt dictum eſt. ibid.

Ad quartum dicendom, quod actio licet formaliter ſumpta ſit io agente, non tamen eſt forma intrinſecus denominans; quia licet actio, inquantum eſt accidens, ſit in agente tamquam in ſubiecto, inquantum tamen eſt actio, conſideratur vt eſt ab agente; quia illius ratio non perficitur prout eſt in ſubiecto, vnde poteſt deſinere eſſe ſine mutatione eius in quo eſt, ſicut & relatio; ſicut ſimiliter quia non ſignificatur, vt inhærens, & manens in ſubiecto; ſed vt quid ab alio in aliud procedens, ideo non facit compoſitionem cum ſubiecto; & propterea ſi per impoſſibile poneretur aliquam actionem eſſe accidens, & tamen non inhærere, adhuc denominaret agens, quia non denominat, vt inhærens, atque adeo, vt forma intrinſeca, ſed vt ab agente procedit in aliud, & per conſequens tamquam forma ex vi propriæ rationis extrinſecus denominans. l. c. ibid. & neque vero.

ARTICVLVS III.

Vtrum actus rectus, & reflexus ſint idem.

Videtur quod actus rectus, & reflexus eiuſdem potentiæ non ſint vnus actus numero, Actus enim diſtinguuntur per obiecta, vt dicit Philoſophus 2. de ani. t. 33. ſed actus directus, & reflexus habent diuerſa obiecta, ergo non ſunt vnus actus numero. a. ds sai l 6 p. d. 17. q. p. a 5 ad 4.

2 Præterea ſicut vno actu intelligitur res cum ſua perfectione. ita diuerſo actu intelligitur res, & id, quod non eſt eius perfectio, ſed intelligere humanum non eſt actus, & perfectio naturæ intellectæ, ergo vno actu non poteſt intelligi res, & intelligere ipſius. p. p. q 87 a 3. c. & ad 2

3 Præterea quod primo intelligitur per intellectum eſt eius obiectum. ſed hoc non eſt ipſum intelligere, ſed ens verum conſideratum in materialibus, ergo eodem actu non poteſt intellectus intelligere directe obiectum, & reflexe actum. ibid. ad p.

4 Præterea rationes intelligibiles hominis in infinitum multiplicantur, vt manifeſtum eſt experientia, at id eſt quia alio actu intelligit homo lapidem, & alio intelligit ſe intelligere, ergo actus rectus, qui tendit in lapidem, & reflexus, qui terminatur ad intelligere, non ſunt vnus numero, ſed diuerſi. p. p q. 28. a. 4 ad 2.

Sed contra eſt, quod eodẽ actu quis tendit in imaginem, & in imaginatum, ſed actus in imaginem eſt reflexus, in imaginatum eſt directus, ergo actus directus, & reflexus ſunt vnus, & idem numero. p. d 17 q. p. a. 5. ad 4.

Reſpondeo dicendum, quod dupliciter poteſt conſiderari actus rectus, vno modo, vt ratio, qua potentia fertur in ſuum obiectum, & ſic actus rectus, quo potentia reſpicit obiectum, & actus reflexus, quo potentia fertur ſuper actum ſuum, ſunt idem numero. Alio modo, vt natura quædam, vel ſecundum quod actus rectus accipitur, vt obiectum quoddam eiuſdẽ potentiæ, & ſic non ſunt idem numero. Quãquam & ob aliam rationem dicitur potentia eodem actu ferri in obiectum directe, & reflexe ſupra ipſum actum, quia actus reflexus includit rectum, quia in tab. concord.

non poteſt ipſum intelligere intelligi, niſi intelligatur ipſum intelligibile, & ideo licet ipſum intelligere primum poſſit eſſe ſine ſecundo, ſecundum tamen non erit ſine primo, & ex his patet ad obiecta vtriuſque partis.

QVÆSTIO XXX.

De quodquid eſt, & definitione, quorum ſit, & quid ſit.

Quia vero eſſentia eſt quædam potentia, eſſe vero eſt actus, ideo conſequenter eſt agendum de eſſentia, deinde de eſſe. Erit autem conſideratio circa eſſentiam tripartita. Primo enim videbimus de ſignificante, quodquid eſt, & definitione ſcilicet quorum ſit, & quid ſit. Deinde agemus de ipſa definitione ſecundum ſe, ſcilicet ex quibus ſit. Poſtremo de eſſentia ſignificata per definitionem, ſecundum quod diuerſis diuerſimode conuenit.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR Octo.

Primo, Quænam in re pertineant ad ſuum quodquid erat eſſe.

2 *Vtrum eorum quæ dicuntur per accidens, ſit quodquid erat eſſe, & definitio.*

3 *Vtrum quodquid erat eſſe, & definitio ſit tantum ſpecierum.*

4 *Vtrum quodquid erat eſſe & definitio ſit tantum ſubſtantiarum an etiam accidentium.*

5 *Vtrum definitio ſit ſingularium.*

6 *Vtrum negationum & priuationum ſit quodquid erat eſſe, & definitio.*

7 *Vtrum quodquid eſt vniuſcuiuſque ſit id ipſum cuius eſt.*

8 *Quomodo differant hæc nomina, quidditas, quod quid erat eſſe, eſſentia, forma & natura.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Quænam in re pertinent ad ſuum quodquid erat eſſe.

7.met.l.3. Videtur quod accidentia poſſunt pertinere ad quodquid erat eſſe rei: Id enim quod eſt, quodquid erat eſſe prædicatur de re per ſe, ſed multa accidentia prædicantur de re per ſe, ergo accidentia poſſunt pertinere ad quodquid erat eſſe.

8.met.l 10. q.9. de pot a.ad 5.a, 2 Præterea multę definitiones dantur per accidentia vt cum dicitur ignis eſt ſubſtantia calida & ſicca, at quicquid eſt in definitione pertinet ad quodquid erat eſſe ergo accidentia poſſunt pertinere ad illud.

7.met.l.3. Sed contra eſt quod dicit Philoſ. 7.met.t.11. non eſt tibi eſſe, muſicum eſſe: non enim ſecundum teipſum es muſicus Quod ergo dicitur ſecundum teipſum, neque etiam hoc omne, non enim quod ita ſecundum ſe, vt ſuperficiei, quia non eſt ſuperficiei eſſe, album eſſe.

ibidem. Reſpondeo dicendum, quod id quod primo requiritur ad quodquid erat eſſe rei, eſſe quod prædicetur ſecundum ſe. Illa enim quæ prædicuntur de aliquo per accidens, non pertinent ad quodquid erat eſſe illius, hoc enim intelligimus, per quodquid erat eſſe alicuius, quod cõuenienter reſponderi poteſt ad quæſtionem de eo factam per quid eſt. Cum autẽ de aliquo quærimus quid eſt, non poſſumus conuenienter reſpondere ea quæ inſunt ei per accidens, ſicut cũ quæritur quid eſt homo, non poteſt reſponderi quod ſit albus, vel ſedens, vel muſicus. Et ideo nihil eorũ quæ prædicantur per accidens de aliquo pertinet ad quodquid erat eſſe illius rei. Non enim eſt tibi eſſe quod muſicũ eſſe, vt ait Philoſ loc cit. per hoc enim quod dicit hoc eſſe, vel huic eſſe, intelligit, quodquid erat eſſe illius rei, ſicut homini eſſe, vel hominem eſſe intelligit id quod pertinet ad quodquid eſt homo. Quod eſt autẽ muſicum eſſe, id eſt hoc ipſum quodquid eſt muſicus, nõ pertinet ad hoc quodquid es tu. ſi enim quæratur to quid ſis, non poteſt reſponderi quod tu ſis muſicus, & ideo ſequitur quod muſicum eſſe non eſt tibi eſſe, quia ea quæ pertinẽt ad quidditatem muſici ſunt extra quidditatem tuã, licet muſicus de te prædicetur Et hoc ideo quia tu non ſecundũ teipſum es muſicus, id eſt quia muſicũ non prædicatur de te per ſe, ſed per accidẽs. Illud ergo pertinet ad quodquid eſt tui quod tu es ſecundũ teipſum, id eſt, quia de te prędicatur per ſe & non per accidẽs Sicut de te prędicatur per ſe homo animal, ſubſtantia, rationale, & alia huiuſmodi quę omnia pertinent ad quodquid eſt tui. Neque etiam hoc omne quod prædicatur ſecundum ſe de aliquo, pertinet ad hoc quodquid erat eſſe eius Prædicatur enim per ſe paſſio de proprio ſubiecto, ſicut color de ſuperficie, non tamẽ quodquid erat eſſe eſt, quod ita ineſt alicui ſecundum ſe, ſicut ſuperficiei ineſt coloratum, quia non ſuperficiei eſſe eſt coloratum eſſe, id eſt hoc ipsũ quodquid eſt ſuperficies, non eſt quodquid eſt coloratum Alia enim eſt quidditas ſuperficiei & coloris, & non ſolum hoc quod eſt eſſe album non eſt quodquid eſt ſuperficiei, ſed nec ipſum cõpoſitum ex vtriſque ſcilicet ſuperficie & albedine, quod eſt eſſe ſuperficiem albam, vel eſſe ſuperficiei albæ. Quidditas enim ſuperficiei albę non eſt quidditas vel eſſentia ſuperficiei. Et ſi quæratur quare Reſponderi poteſt, quia hoc adeſt ei, id eſt quia cum dico ſuperficiẽ albam, dicitur aliquid quod adhęret ſuperficiei tamquam extrinſecum, & non tamquam intrans eſſentiam eius. Vnde hoc totum quod eſt ſuperficies alba non eſt de eſſentia ſuperficiei. Prædicãtur autem paſſiones de propriis ſubiectis ea ratione qua propria ſubiecta in earum definitionibus ponuntur, ſicut naſus ponitur in definitione ſimi, & numerus in definitione paris. Quædã vero ita prædicantur per ſe quod ſubiecta in earum definitionibus non ponuntur, ſicut animal per ſe prædicatur de homine, nec homo ponitur in definitione animalis. Cum ergo ea quæ prædicantur per accidens, non pertineant ad quodquid eſt, nec illa quæ prædicantur per ſe, in quorum definitionibus ponuntur ſubiecta, relinquitur quod illa pertineant ad quodquid eſt in quorum definitionibus non ponuntur ſubiecta. Vnde loc. cit. concludit Philoſophus quod hæc ratio erit in ſingulis quodquid eſſe in qua ratione dicente ipſum, id eſt deſcribente prædicatum, non inerit ipſum, id eſt ſubiectum ſicut in ratione animalis non ineſt homo, vnde animal pertinet ad quodquid eſt.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt, ea quæ prędicantur per ſe de aliquo ſicut propria paſſio de ſubiecto non pertinent ad quodquid eſt. quod præter ea quæ iam dicta ſunt probat adhuc Philoſ. loc. cit. t. 11. ratione deducente ad inconueniens. Contingit enim de eodẽ ſubiecto plures paſſiones diuerſas per ſe prędicari, ſicut per ſe prędicatur propria paſſio coloratũ, aſperum & lene, quæ ſunt paſſiones ſuperficiei. Eiuſdẽ autẽ rationis eſt omnia huiuſmodi prędicata ad quodquid eſt ſubiecti Ibidem.

pertinete. Ergo ſi colot pertinet ad quodquid eſt ſuperficiei, pari ratione & lenitas. Quę autē vni & eidē ſant eadem, ſibi inuicē ſunt eadē. Quare ſi ſuperficiei coloratū eſſe, eſt ſuperficiei eſſe ſemper, id eſt ſi ſēper & vniuerſaliter hoc verū eſt quod quidditas propriæ paſſionis ſit idem cum quidditate proprij ſubiecti, ſequitur quod colorato eſſe & leni eſſe ſit vnum & idem, ideſt quod quidditas coloris, & leniatis ſit vna & eadem, hoc autem patet ſalſum eſſe. Relinquitur ergo quod, quodqoid erat eſſe propriæ paſſionis & ſubiecti non eſt idem & vnum & per conſequens quod accidentia qoæ prædieantur per ſe de ſubiecto, non ſunt quidditas ſubiecti, nec ad illam pertinent.

q 9 de pot. a.2. ad 5. Ad ſecundum dicendum, quod quia eſſentiales rerum differentiæ ſunt ignotæ fraquenter, & innominatæ, oportet interdum vti accidentalibus differentijs ad ſubſtantiales differentias deſignandas: ſicut docet Philoſophus 8. met.

ARTICVLVS II.

Vtrum eorum quæ ſunt per accidens ſit quodquid eſt & definitio.

7. met. l. 3. Videtur quod eorum quæ ſunt per accidens, puta hominis albi ſit definitio: ſicut enim inueniuntor aliquæ rationes nominum ſignificantium ſubſtantiam, ita inueniontur aliquæ rationes nominum ſignificantium accidentia, ergo ſicut datur definitio quodquid eſt in ſubſtantijs, poterit etiam dari in ijs quæ ſunt per accidens, ad dicendum quod ea quæ ſont buiuſmodi, puta homo, ſunt duæ res & non vna.

ibidem. 2 Contra hoc ipſum quod dico albus homo habeat vnum nomen, quod cauſa exempli ſit veſtis, tunc quæſtio erit de iſto vno ſcilicet de veſte: & paritas in vtroque; tunc enim ſicut hoc nomen, homo, ſignificat aliquid compoſitum, ſcilicet animal rationale, ita & veſtis ſignificat aliquid compoſitum, ſcilicet hominem album. Et ita ſicut homo habet definitionem ita veſtis poterit habere definitionem.

ibid. Sed contra eſt authoritas Philoſophi 7. metaphyſicæ 13. dieentis: quod quidem eſt quodquid erat eſſe, eſt id quod aliquid erat eſſe. Quando vero aliud de alio dicit, non eſt quodquidem aliquid hoc aliud, vt albus homo non eſt quod vere hoc aliquid, ſiquidem eſſe hoc ſubſtantijs ſolum ineſt.

ibid. vide. 2. 4 huius quæſt. Reſpondeo dicendum, cum Philoſopho loco citato, quod hoc quod dico albus homo, ſiue veſtis quæ hoc ponitur ſignificare, non eſt aliquid eorum quæ dicuntur ſecundum ſe, immo eſt aliquid eorum quæ dienntor per accidens: hoc enim quod eſt albus homo, eſt vnum per accidens & non per ſe, vt patet ex 5. metaph. t. 7. Quod autem dieatur aliquid alteri eſſe vnum per accidens & non ſecundum ſe, dupliciter dicitur, vno modo dicitur per accidens homo eſt albus: & alio modo album eſt homo: horum enim aliud quidem eſt ex additione, allud vero non. In definitione enim bominis non eſt neceſſarium quod addatur definitio albi, vel nomen eius. In definitione vero albi neceſſe eſt qood ponatur homo, vel nomen hominis vel eius definitio, ſi homo proprium ſubiectū eius eſt vel aliquid aliud quod eſt eius proprium ſubiectum. Et ideo adboe exponendum ſubiungit Philoſopbus quod iſtorum duorum quæ dicuntur non ſecundum ſe, vnum adiungitur alteri, eo quod ipſum accidens additur illi ſubiecto, quod in definitione accidentis ponitur cum deſioitur. Sicut ſi aliquis deſioiat album oportet quod dicat rationē hominis albi, quia oportet quod in definitione accidentis ponatur ſubiectum, & tunc definitio complectitur hominem album, & ſic erit quaſi ratio hominis albi, quia oportet quod in definitione accidentis ponatur ſnbiectum, & tunc definitio complectitur hominē album, & ſic erit quaſi definitio hominis albi & non albi tantum, & hoc intelligendum eſt vt dictum eſt, ſi homo ſit proprium & per ſe ſubiectum albi: boc autam adiungitur alteri per accidens, non quia ipſum ponatur in deſinitione alterius ſed quia aliud apponitur ipſi in ſua definitione: ſicut album adiungitur homini per accidens, non quod ponatur in deſinitione hominis, ſed qoia homo ponitur in definitione eius. Vnde ſi hoc nomen, veſtis, ſignificat hominem album, ſicut poſitum eſt, oportet quod ille qui definit veſtem eodem modo definiat veſtem ſicut definitur album, nam ſieut in definitione veſtis oportet quod ponatur homo & album, ita in definitione albi, oportet quod pooatur vtrumque: itaque ex dictis patet quod album prædicatur de homine albo, hæc enim eſt vera albus homo eſt albus, & è contrario. Tamen hoc ipſum qood eſt album eſſe hominem nō eſt quodquid erat eſſe albo, ſed neque veſti quæ ſignificat compoſitom hoc, quod eſt albus homo, vt dictum eſt, ſic igitur patet qood non poteſt eſſe idem quodqoid erat eſſe eius quod eſt album, & eios quod eſt albus homo, ſiue veſtis, per hoc quod album etiamſi prædieetur de albo homine, non tamen eſt quodquid eſt eſſe eius Item patet quod ſi album habet quod quid erat eſſe & definitionem, non habet aliam quam illam, quæ eſt albi hominis, quia cum in definitione accidentis ponatur ſubiectum, oportet quod boc modo definiatur album ſicut albus homo, vt dictum eſt, & hoc ſic patet, quia hoc quod eſt album non habet quodquid erat eſſe, ſed ſolum hoc de quo dicitur, ſcilicet homo vel homo albus, & hoc eſt quod dicit Philoſophus loc. citato, ergo eſt quoquid erat eſſe aliquid aut totaliter aut non: ſic ergo ex prædictis ſequitur, quod, quodquid erat eſſe non eſt niſi eios quod eſt aliqoid, ſiue illud aliquid ſit totaliter id eſt compoſitum vt homo albus, ſiue non totaliter vt homo. Album autē non ſignificat aliquid, ſed quale. Et quod id quod quid erat eſſe non ſit niſi eios quod eſt aliquid ex hoc patet quod quidem quod quid erat eſſe, eſt quod aliquid erat eſſe. Eſſe enim quid, ſignificat eſſe aliquid. Vnde illa quæ non ſignificāt aliquid non habēt quodquid erat eſſe. Sed quādo aliquid de aliquo dicitur vt accidēs de ſubiecto, non eſt hoc aliqoid, ſicut cum dico, homo eſt albus. non ſignificatur quod ſit hoc aliquid, ſed quod ſit quale, eſſe enim boc aliqoid, conuenit ſolis ſubſtantijs. Et ita patet quod album & ſimilia non poſſunt habere quodquid erat eſſe. arg. ſed cont.

Ad primum ergo dicendum, cum Philoſopho loc. cit quod, quodquid erat eſſe non eſt omnium quæ habent qualemcumque rationem notificantem nomen, ſed eorum ſolum quorum ratio eſt definitio. Ratio autem alicuius definitiua non eſt ſolum ſi ſit talis ratio quæ ſignificat idem cum nomina, ſicut hoc quod dico, arma gerens, ſignificat idem cum armigero, qoia ſic ſeqoeretur, quod omnes rationes eſſent definitiones Poteſt enim poni cuilibet rationi nomen ſicut poteſt poni huic rationi, quod eſt homo ambulans, vel homo ſcribens, nec tamen propter bæc ſequitur, quod illa ſint definitiones, quia etiam ſecundum huc ſequeretur quod etiam Ilias, id eſt poëma factum de bello Troiano, eſſet vna definitio. Eſt enim totum illud poëma vna ratio exponens bellum Troianum. Patet ergo quod non quæcumque ratio ſignificans idem cum nomine eſt eius definitio, ſed ſolum ſi definitio fuerit 7 met. l. 3.

alicuius primi, id eſt ſi ſignificet aliquid per ſe dictum; hoc enim eſt primum in prædicationibus quod per ſe prædicatur. Talia vero ſcilicet prima ſunt quæcumque prædicantur per ſe, & non quia aliud de alio dicitur, ſicut album prædicatur de homine non per ſe, quaſi ſit idem quod album & quod homo, ſed prædicantur de ſe inuicem per accidens. Animal vero prædicatur de homine per ſe & ſimiliter rationale, & ideo hoc quod dico animal rationale, eſt definitio hominis. Ex quibus & ex ijs quæ dicta ſunt in corp. art. patet ſolutio ad ſecundum.

ARTICVLVS III.

Vtrum quodquid erat eſſe & definitio ſit tantum ſpecierum.

7 met. l. 3. t. d. 2. q. 2. a. 3. c. VIdetur quod quodquid erat eſſe & definitio non ſit tantum ſpecierum; ratio enim vniuſcuiuſque rei eſt eius definitio: ſed ratio prout hic ſumitur nihil eſt aliud quam id quod apprehendit intellectus de ſignificatione alicuius nominis: cum ergo non ſint tantum nomina ſpecierum, ſed etiam multorum aliorum, videtur quod definitio & quodquid eſt eſſe non ſit tantum ſpecierum, ſed etiam multorum aliorum.

4. met. l. t. d. c. 2 Præterea dicit Philoſophus 4. metaph. quod ratio quam ſignificat nomen eſt definitio, ergo idem quod prius.

7. met. l. 31 Sed contra eſt authoritas Philoſophi 7. metaph. t. 13. ſic concludentis, ex ijs quæ ſupra dixit. Non igitur generis ſpecierum exiſtens quodquid erat eſſe, ſed his ſolum: hæc namque videntur non ſecundum participationem dici, & paſſionem, nec vt accidens.

ibid. Reſpondeo dicendum, cum Philoſopho loco cit. quod quodquid erat eſſe, eſt tantum in ſpeciebus, & illis ſolis conuenit: quodquid eſt enim ijs ſolis conuenit quæ definiri poſſunt, huiuſmodi autem ſunt tantum ſpecies: definitio enim eſt ex genere & differentijs. illud autem quod ſub genere continetur & differentijs conſtituitur, eſt ſpecies, & ideo ſolius ſpeciei eſt definitio. Solæ enim, ſpecies videntur dici non ſecundum participationem, & paſſionem, nec vt accidens, vt ait Ariſtoteles hic loc. cit. In quo remouet tria quæ videntur impedire quod aliquid non definiatur per aliquod genus. Primo namque ea de quibus genus prædicatur ſecundum participationem, non poſſunt definiri per illud genus niſi ſit de eſſentia illius definiti, ſicut ferrum ignitum de quo ignis per participationem prædicatur, non definitur per ignem ſicut per genus, quia ferrum nõ eſt per eſſentiam ſuam ignis, ſed participat aliquid eius. Genus autem non prædicatur de ſpeciebus per participationem, ſed per eſſentiam, homo enim, eſt animal eſſentialiter, non aliquid animalis participans. Homo enim eſt quod verum eſt animal. Item ſubiecta prædicantur de proprijs paſſionibus ſicut naſus de ſimo, & tamen eſſentia naſi, non eſt eſſentia ſimi; ſpecies enim non ſe habent ad genus ſicut propria generis paſſio, ſed ſicut id quod eſt per eſſentiam idem generi. Poteſt etiam album prædicari de homine per accidens, nec eſſentia hominis eſt eſſentia albi, ſicut eſſentia generis eſt eſſentia ſpeciei. Vnde videtur quod ſola ratio ſpeciei quæ ex genere & differentijs conſtituitur ſit in definitione, ſed in alijs quidem ſi eſt eis nomen poſitum poteſt eſſe ratio declarans quid ſignificat nomen. Quod quidem contingit dupliciter. Vno modo ſicut quando nomen minus notum manifeſtatur per magis notum, quod de eo prædicatur, vt ſi hoc nomen, Philoſophia notificetur per hoc nomen, ſapientia. Alio modo quando accipitur ad expoſitionem nominis ſimplicis aliqua oratio notior, ſicut ad exponendum hoc nomen, Philoſophus, recipitur hæc oratio amator ſapientiæ. Tamen talis ratio non erit definitio, nec id quod per eam ſignificatur erit quodquid erat eſſe. Ex quibus patet ſolutio ad primum.

Ad ſecundum dicendum, quod ratio quam ſignificat nomen eſt definitio in his quæ definiuntur: ac in alijs non dicitur definitio vt ex dictis manifeſtum eſt. 1. d. 2. q. 1. a. 3. c.

ARTICVLVS IV.

Vtrum quodquid erat eſſe ſit ſubſtantiarum an etiam accidentium.

VIdetur quod quodquid eſt non ſit accidentium ſed tantum ſubſtantiarum; nulla enim definitio eſt ex additione, vt dicit Philoſophus 7. met. t. 17. in nulla enim definitione ponitur aliquid quod ſit extra eſſentiam definiti. Definitio enim ſignificat eſſentiam rei: vnde illud quod eſt extra eſſentiam rei non debet poni in eius definitione: at multa ſunt accidentia quorum ratio eſt ex additione: ergo horum accidentium non eſt quodquid erat eſſe; probatio mediæ. Quædam enim accidentia ſunt ſimplicia, & quædam copulata. Simplicia dicuntur quæ non habent ſubiectum determinatum, quod in eorum definitione ponatur, ſicut curuum, concauum, & alia mathematica. Copulata autem dicuntur quæ habent determinatum ſubiectum, ſine quo definiri non poſſunt: ſi ergo accipiamus hæc tria, ſcilicet naſus, & concauitas, & ſimitas: concauitas eſt, ſimpliciter accidens, præcipue in comparatione ad naſum, cum non ſit naſus de intellectu concaui. Simitas autem eſt accidens compoſitum cum ſit naſus de intellectu eius. Et ita ſimitas erit quoddam compoſitum ex duobus, inquantum ſignificat hoc in hoc, id eſt determinatum accidens in determinato ſubiecto, nec ſimitas eſt paſſio naſi ſecundum accidens, ſicut album in eſt Calliæ, & homini per accidens, inquantum Callias eſt albus, cui accidit hominem eſſe, ſed ſimum eſt paſſio naſi ſecundum ſe, naſo enim inquantum huiuſmodi competit eſſe ſimum: ſed ſicut maſculinum per ſe competit animali, & æquale quantitati, & omnia alia quæcumque ſecundum ſe dicuntur exiſtere in aliquo, quia de omnibus eſt eadem ratio, & huiuſmodi ſunt in quorum rationibus exiſtit nomen eius cuius eſt paſſio id eſt ſubiecti aut etiam ratio eius. Et ſic patet quod non contingit ſeparatim oſtendere ſeu notificare aliquod prædictorum accidentium quæ diximus copulata, ſicut contingit notificare album ſine hoc quod in eius definitione ſiue ratione ponatur homo: ſed non contingit ita notificare fœmininum ſine animali, quia oportet quod animal ponatur in definitione fœminini, ſicut & in definitione maſculini. Quare patet quod non eſt alicuius prædictorum accidentium copulatorum quodquid erat eſſe, & definitio vera, ſi nulla definitio eſt ex additione. 7. met. l. 4.

2 Præterea ſi prædicta accidentia copulata habeant quodquid eſt eſſe, ſequitur inconueniens, ſcilicet quod bis accidat idem dicere. Aut enim eſt idem dicere naſus ſimus, & naſus concauus aut non: ſi idem, ſequetur quod idem ſit ſimum & concauum, quod patet eſſe falſum, cum alia ſit definitio vtriuſque: ſi autem non eſt idem dicere naſum ſimum & naſum concauum, propter hoc quod ſimum non poteſt intelligi ſine hoc cuius eſt paſſio, ſcilicet ſine ibid.

naſo, cum ſimum ſit concauitas in naſo, ſequetur ſi hoc quod dico ſimum plus habet quam concauum, quod hoc ſcilicet quod eſt naſus, vel non poſſit dici naſus ſimus, vel ſi dicatur erit bis idem dictum, vt dicamus quod naſus ſimus, eſt naſus naſus concauus: ſemper enim loco nominis poteſt poni definitio illius nominis, vnde cum dicitur naſus ſimus, poterit remoueri nomen ſimi, & addi naſo definitio ſimi quod eſt naſus concauus: ſic ergo videtur quod dicere naſum ſimum, nihil eſt aliud quam dicere, naſum naſum concauum, quod eſt inconueniens propter quod inconueniens videtur dicendum quod in talibus accidentibus non ſit quodquid erat eſſe. Palam eſt itaque vt videtur quod ſolius ſubſtantiæ eſt definitio: ſi enim eſſet aliorum prædicamentorum, oporteret quod eſſet ex additione ſubiecti, ſicut definitio æqualitatis, & definitio imparis oporteret quod ſumeretur ex definitione ſuorum ſubiectorum. Non enim definitio imparis eſt ſine numero, nec definitio fœminini quod ſignificat quandam qualitatem animalis, eſt ſine animali. ſi ergo definitio aliquorum eſt ex additione, ſequetur quod bis accidat idem dicere ſicut in præmiſſis oſtenſum eſt.

7. metaph. 4. Sed contra eſt authoritas Philoſophi 7. metaph. t. 14. dicentis quodquid eſt vno modo ſignificat ſubſtantiam & hoc aliquid, alio vero modo quodcumque aliorum prædicamentorum, quantitatem & qualitatem & alia quæcumque talia.

ibid. a 1. c. Reſpondeo dicendum, quod dupliciter ad quæſtionem reſponderi poteſt: vel quod, quodquid eſt & definitio non ſit accidentium, ſed ſubſtantiarum eo modo quo ſupra dictum eſt: aut oportet ſecundum alium modum ſoluendi quod ibi atque hic quæritur, dicere quod definitio dicitur multipliciter ſicut & quodquid eſt. Ipſum enim quodquid eſt vno modo ſignificat ſubſtantiam vt dicit Philoſ. loc. cit. alio modo ſignificat ſingula aliorum prædicamentorum, ſicut qualitatem, quantitatem & alia huiuſmodi. Sed ſicut ens prædicatur de omnibus prædicamentis, non autem ſimiliter, ſed primum de ſubſtantia, & per poſterius de aliis prædicamentis, ita & quod quid eſt ſimpliciter conuenit ſubſtantiæ, aliis autem aliquo modo, id eſt ſecundum quid. Quod enim aliquo modo, id eſt ſecundum quid alijs conueniat quid eſt, ex hoc patet, quod in ſingulis prædicamentis reſpondetur aliquid ad quæſtionem factam per quid. Interrogamus enim de quali ſiue qualitate quid eſt, ſicut quid eſt albedo, & reſpondemus quod eſt color. Vnde patet quod qualitas eſt de numero eorum in quibus eſt quodquid eſt, non tamen ſimpliciter in qualitate eſt quod eſt, ſed quid eſt qualitatis. Cum enim quæro quid eſt homo, & reſpondetur animal, ly animal, quia eſt in genere ſubſtantiæ, non ſolum dicit quod eſt homo, ſed etiam abſolute ſignificat quid, id eſt ſubſtantiam. Sed cum quæritur, quid eſt albedo, & reſpondetur color, licet ſignificet quid eſt albedo, nõ abſolute ſignificat quid, ſed quale. Et ideo qualitas non habet quid ſimpliciter, ſed ſecundum quid, inuenitur enim in qualitate quid huiuſmodi, vt cum dicimus quod color eſt quid albedinis. Et hoc quid magis eſt ſubſtantiale, quam ſubſtantia. Propter hoc enim quod omnia alia prædicamenta habent rationem entis à ſubſtantia, ideo modus entitatis ſubſtantiæ, ſcilicet eſſe quid, participatur ſecundum quandam ſimilitudinem proportionis in omnibus alijs prædicamentis, vt dicamus quod ſicut animal eſt quid hominis, ita color albedinis, & numerus dualitatis: & ita dicimus qualitatem habere quid non ſimpliciter, ſed huius, ſicut ali qui dicunt logice de non ente loquentes, non ens eſt, non quia non ens ſit ſimpliciter, ſed quia non ens eſt non ens, & qualitas non habet quid ſimpliciter, ſed quid qualitatis. Quapropter id quod dictum eſt de definitione, & quod quid eſt, in ſubſtantia & accidentibus, eſt manifeſtum, ſcilicet, quod, quodquid erat eſſe, primo & ſimpliciter ineſt ſubſtantiæ, & conſequenter aliis, non quidem ita quod in aliis ſit ſimpliciter quodquid erat eſſe, ſed quodquid erat eſſe huic aut illi, ſcilicet quantitati vel qualitati. Manifeſtum eſt enim quod oportet definitionem & quodquid eſt, vel æquiuoce prædicari in ſubſtantiis & accidentibus, vel addentes & auferentes, ſecundum magis & minus, ſiue ſecundum prius & poſterius, vt ens dicitur de ſubſtantia & accidente, & ſicut dicimus quod non ſcibile eſt ſcibile ſecundum quid, id eſt per poſterius quia de non ſcibili hoc ſcire poſſumus, quod non ſcitur, ſic de non ente hoc dicere poſſumus quia non eſt: non enim eſt rectum quod quodquid eſt & definitio dicatur de ſubſtantia & de accidentibus neque æquiuoce, neque ſimpliciter & eodem modo, id eſt vniuoce. Sed ſicut medicabile dicitur de diuerſis particularibus per reſpectum ad vnum & idem: non tamen ſignificat vnum & idem de omnibus de quibus dicitur æquiuoce. Dicitur enim corpus medicabile quia eſt ſubiectum medicinæ: & opus medicabile, quia exercetur à medicina, vt purgatio, & vas medicinale quia eo vtitur medicina vt cliſtere. Et ſic patet quod non dicitur omnino æquiuoce medicina de his tribus, cum in æquiuocis non habeatur reſpectus ad aliquod vnum. Nec iterum vniuoce dicitur ſecundum vnam rationem, non enim eſt eadem ratio ſecundum quam dicitur medicinale, id quod vtitur medicina, & quod facit medicinam, ſed dicitur analogice per reſpectum ad vnum, ſcilicet ad medicinam. Et ſimiliter quodquid eſt & definitio, non dicitur nec æquiuoce, nec vniuoce de ſubſtantia & accidente, ſed per reſpectum ad vnum. Dicitur enim de accidente in reſpectu ad ſubſtantiam vt dictum eſt. Secundo probatur hæc ſecunda ſolutio, ſcilicet quod definitio; & quodquid erat eſſe primo & ſimpliciter eſt ſubſtantiarum, non tamen ſolum, cum etiam accidentia aliquo modo habeant definitionem & quod quid eſt, non tamen primum: & hoc patet: non enim omnis ratio qua nomen per rationem exponitur idem eſt quod definitio, nec nomen expoſitum per quamcumque rationem ſemper eſt definitum, ſed alicui determinatæ rationi competit quod ſit definitio, illi ſcilicet quæ ſignificat vnum. ſi enim dicam quod Socrates eſt albus & muſicus & criſpus, iſta ratio non ſignificat vnum, ſed multa, niſi forte per accidens: & ideo talis ratio non eſt definitio. Non tamen ſufficit quod ſit vnum in continuitate illud quod per rationem ſignificatur, ad hoc quod ſit definitio. Sic enim Ilias, id eſt poëma de bello Troiano eſſet definitio, quia illud bellum in quodam temporis continuitate eſt peractum. Aut etiam non ſufficit quod ſit vnum per colligationem, ſicut hæc ratio non eſſet definitio domus ſi dicerem quod domus eſt lapides, & cæmenta, & ligna. Sed tunc ratio ſignificans vnum erit definitio ſi ſignificet vnum aliquod illorum modorum quorum quoties vnum per ſe dicitur. Vnum enim dicitur multipliciter, ſicut & ens. Ens autem hoc ſignificat hoc aliquid, aliud qualitatem & ſic de alijs, & tamen per prius ſubſtantiam, & conſequenter alia. Ergo ſimpliciter vnum per prius erit in ſubſtantia, & per poſterius in aliis: ſi igitur ad rationem definitionis pertinet quod ſignificet vnũ, ſequitur quod erit ratio albi hominis definitio, quia albus homo eſt quodammodo vnum. Sed alio mod erit definitio ratio albi & ratio ſubſtãtiæ, quia ratio ſubſtantiæ erit definitio per prius, ratio

per poſterius, ſicut verum per prius & poſterius de
g.t.c. vtroque dicitur. Et ex his patet qualiter ſit reſpondendum & ad id quod quæſitũ eſt ſupra, & ad id quod hic quæritur, eodem enim recidit vtraque quæſtio: vel ſcilicet quod accidentia non habent definitionem, ſicut ſupra dictum eſt vel quod habent, ſed per
ibid. poſterius. Quod tamen ſupra dictum eſt quod non habent definitionem accidentia, intelligitur per prius & ſimpliciter.

7 met.l.4. Ad primum ergo dicendum, quod hoc quod dicitur quod nulla definitio eſt ex additione, verum eſt de definitione prout inuenitur in ſubſtantijs. Sic autem dicta accidentia non habent definitionem vt patet ex ſupra dictis, ſed alio modo per poſterius, vnde non eſt inconueniens quod eorum definitio ſit ex additione.

ibid. Ad ſecundum dicendum, cum Philoſopho loc. cit. quod inuenientem prædictam quæſtionem latet, quod rationes non dicuntur certitudinaliter, quaſi ea quæ dicuntur vniuoce, ſed dicuntur ſecundum prius & poſterius vt ſupra dictum eſt: ſi autem prædicta accidentia copulata habent terminos, id eſt rationes aliquas oportet quod alio modo ſint termini illi quam definitiones, aut quod definitio & quodquid erat eſſe quod ſignificatur per definitionem dicatur multipliciter. Quare ſic quidem id eſt ſimpliciter & per prius, nullius erit definitio niſi ſubſtantiæ, niſi etiã quodquid erat eſſe: ſic autem, id eſt ſecundũ quid & per poſterius erit etiam aliorum: ſubſtantia enim quæ habet quidditatem abſolutam, non dependet in ſua quidditate ex alio. Accidens autem dependet a ſubiecto, licet ſubiectum non ſit de eſſentia accidentis ſicut creatura dependet à creatore, & tamen creator non eſt de eſſentia creaturæ, ita quod oporteat exteriorem eſſentiam in eius definitione. Accidentia vero non habent eſſe niſi per hoc quod inſunt ſubiecto: & ideo eorum quidditas eſt dependens à ſubiecto. Et propter hoc oportet quod ſubiectum in eorum definitione ponatur quandoque quidem in recto, quandoque vero in obliquo. In recto quidem quando accidens ſignificatur vt accidens in concretione ad ſubiectum, vt cum dico: ſimus eſt naſus concauus, tunc enim naſus ponitur in definitione ſimi quaſi genus ad deſignandum quod accidentia non habent ſubſiſtantiam niſi in ſubiecto. Quando vero accidens ſignificatur per modum ſubſtantiæ in abſtracto, tunc ſubiectum ponitur in definitione eius in obliquo vt differentia, ſicut dicitur, ſimitas eſt concauitas naſi. Patet igitur quod cum dico naſum ſimum, non oportet loco ſimi accipere naſum concauum, quia naſus non ponitur in definitione ſimi quia ſit de eſſentia eius, ſed quaſi additum eſſentiæ: vnde ſimum & concauum per eſſentiam idem ſunt, ſed ſimum addit ſupra concauum habitudinem ad determinatum ſubiectũ. Et ſic de terminato ſubiecto quod eſt naſus, non differt ſimus à concauo: nec oportet aliquo loco ſimi ponere niſi concauum, & ſic non erit dicere loco eius, naſus concauus, ſed ſolum concauus.

ARTICVLVS V.

Vtrum quodquid eſt & definitio ſit ſingularium.

q. 9. de pot. a. 1. arg. 1. Videtur quod definitio poſſit eſſe ſingularium. Definit enim Boetius in libro de duabus naturis perſonam, ſed perſona eſt quid ſingulare in genere ſubſtantiæ, ergo ſingularia poſſunt definiri.

7. met. l. 15. 2 Præterea ſi dicatur quod definitio debet eſſe ex communioribus, hoc autem non poteſt eſſe in definitione indiuidui, quia definitio latius pateret ſuo definito quod eſt inconueniens. Contra, licet quodlibet eorum quæ ponuntur in definitione ſingulari conueniat ſeparatim multis, non tamen ſimul accepta conueniunt niſi vni ſoli, huic ſcilicet cuius definitio quæritur. 7. met. 15.

3 Præterea poteſt definiri ſol, & etiam luna, & illa ſunt quid ſingulare ergo ſingulare poteſt definiri. ibid.

Sed contra eſt authoritas Philoſophi 7. metaph. t. 53. contra Platonem diſputantis & probantis quod ideæ quæ ponuntur ſeparatæ à Platonicis non poſſunt definiri per hoc quod ſingulare non poteſt definiri.

Reſpondeo dicendum, quod ſingulare vel poteſt conſiderari in natura ſenſibili vel in natura ſeparata ibid. & immateriali: in neutro autem ſtatu poteſt definiri vt probat Philoſ. hic loc. cit. Et quidem quod ſingulare in natura ſenſibili non poſſit definiri manifeſtatur ſic. Subſtantiarum alia eſt ſicut ratio, id eſt ſicut quodquid erat eſſe & forma, & alia eſt ſicut compoſitum ex materia & forma, quod eſt totum ſimul coniunctum ex materia & forma. Dico autem eas eſſe alteras, quia hoc quidem, ſcilicet ſubſtantia quæ eſt totum, ſic eſt ſubſtantia ſicut habens rationem conceptam cum materia. Illa vero quæ eſt ſicut forma & ratio, & quodquid erat eſſe, eſt totaliter ratio & forma, non habens materiam indiuidualem adiunctam. Quæcumque igitur dicuntur ſubſtantiæ, hoc modo ſicut compoſita, eorum poteſt eſſe corruptio, eorũ enim ſolũ eſt generatio quæ ex materia & forma componuntur. Corruptio autem & generatio ſunt circa idem. Ipſius autem ſubſtantiæ quæ eſt ſicut ratio, vel quodquid eſt non eſt ita corruptio quod ipſa per ſe corrumpatur, oſtendetur enim infra quod non eſt generatio formæ, ſed compoſiti: non enim fit quodquid erat eſſe domui, ſed fit quod eſt proprium huic domui. Generatur enim hæc domus particularis, non autem ipſa ſpecies domus. Sed tamen huiuſmodi formæ & quidditates aliquando ſunt, aliquando non ſunt, ſine hoc quod ipſa generentur & corrumpantur per ſe, ſed incipiunt eſſe & non eſſe alijs generatis: nullus enim in naturalibus generat formas & quidditates, nec etiam in artificialibus, ſed hoc agens ſingulare generat & facit hoc ſingulare. Propter hoc autem quod ſingularia generantur & corrumpuntur, ſubſtantiarum ſenſibilium ſingularium non poteſt eſſe nec definitio ſicut nec demonſtratio, habent enim materiam indiuidualem, cuius natura eſt talis, vt id quod ex ea conſtituitur contingat eſſe & non eſſe, quia ipſa materia quantum in ſe eſt, eſt in potentia ad formam, per quam res materialis eſt, & ad priuationem, per quam res materialis non eſt. Et ideo omnia ſingularia de numero ſenſibilium, quorũ materia eſt in potentia ad eſſe, ſunt corruptibilia. Corpora tamen cæleſtia non habent materiam huiuſmodi, ſcilicet ad eſſe & non eſſe, ſed ſolum ad vbi, & ideo non ſunt corruptibilia. Si ergo demonſtratio eſt neceſſariorum, vt probatur in primo poſt. t. 16. definitio etiam eſt ſcientifica, id eſt faciens ſcire, quæ eſt quaſi medium demonſtrationis, quæ eſt ſyllogiſmus faciens ſcire: ſicut non contingit quandoque eſſe ſcientiam, quãdoque ignorantiã: quia quod ſcitur oportet ſemper eſſe verum, ſed id quod quandoque poteſt eſſe verum, quãdoque falſum eſt opinio, ita etiam non contingit demonſtrationem nec definitionem eſſe eorum quæ poſſunt ſe aliter habere, ſed ſolum opinio eſt huiuſmodi contingentium. Si inquam ita eſt, palam eſt quod non erit definitio ſicut nec demonſtratio ipſorum ſingularium corruptibilium ſenſibilium: nõ enim huiuſmodi corruptibilia poſſunt eſſe manifeſta ſcientiam habenti-

bus de eis, ſcilicet eum receſſerunt à ſenſu per quem cognoſcuntur. Et ideo ſaluatis eiſdem rationibus in anima ipſorum ſingularium, id eſt ſpeciebus per quas cognoſci poſſunt, non erit de eis definitio nec demonſtratio. Et propter hoc oportet cum aliquis eorum qui ſtudent ad aſſignandum definitionem alicuius rei, definiat aliquod ſingulare, quod non ignoret quia ſemper contingit auferre ſingulas, manente tale ratione quam ipſe fingit in anima. Et hoc ideo quia non cõtingit vere definire ſingulare in his enim quæ vere definiuntur manet cognitio definiti, quandiu manet cognitio definitionis in anima. De ſingularibus vero quæ inueniuntur in naturis ſeparatis, & immaterialibus idem manifeſtat Philoſ. loc. citato. t. 54. ſic. Neceſſarium eſt omnem definitiuam rationem eſſe ex pluribus nominibus. Ille enim qui definit non faciet notificationem rei ponendo vnum nomen tantum, quia ſi poneret vnum tantum nomen adhuc definitum remanebit nobis ignotum. Contingit enim vno nomine notiori aſſinato, ipſum nomen definiti notificari, non autem rem definitam, niſi principia eius exprimantur, per quæ res omnis cognoſcitur. Reſolutio autem definiti in ſua principia, quod definientes facere intendunt, non contingit niſi pluribus nominibus poſitis. Et ideo ſi vnum nomen tantum ponatur, adhuc remanebit definitum ignotum. Sed ſi plura ponantur oportet quod nomina ſic poſita ſint communia omnibus: ſi enim in definitione alicuius ſingularis ponantur aliqua nomina quæ conueniunt ipſi ſoli erunt ſynonima vnius rei ſingularis, vnde res non notificabitur huiuſmodi nominibus poſitis. Sed forte nomen minus notum. Sicut ſi diceretur quid eſt Tulius, & reſponderetur Marcus & Cicero, non eſſet conueniens definitio. Oportet igitur ſi ſingulare definitur in eius definitione poni aliqua nominã quæ multis conueniant. Ergo neceſſe erit quod definitio, non ſolum huic ſingulari conueniat, cuius definitio quæritur, ſed etiam alijs, quod eſt contra rationem veræ definitionis. Sicut ſi aliquis te definire intendat & dicat quod tues animal greſſibile, aut album, aut quicquid aliud, non tibi ſoli cõuenit, ſed etiam eſt in alio. Vnde patet quod ſingulare in quocumque genere non eſt definibile ex hoc quod eſt ſingulare. Cuius ratio breuiter ſic formari poteſt, quia ſi nomina ad finitionem aſſumpta exprimunt indiuiduum quantum ad ea ex quibus indiuiduatur, erunt nomina ſynonyma. Si autem exprimunt naturam & accidentia cõmunia abſque indiuiduatione, non erit definitio, propria definitio, quia omnes formæ ſiue accidentales ſiue ſubſtantiales, quæ non ſunt per ſe ſubſiſtentes ſunt quãtum eſt de ſe cõmunes multis. Et ſi aliqua inueniatur in vno ſolo, ſicut forma ſolis, hoc non prouenit ex parte formæ, quin quantum eſt de ſe ſit nata eſſe in pluribus, ſed ex parte materiæ, quia tota materia ſpecici congregata eſt ſub vno indiuiduo: vel magis ex parte finis, quia vnus ſol ſufficit ad vniuerſi perfectionem.

9 de pot. 2. ad 1 p. p. 19. a. 1. d 1. Ad primum ergo dicendum, quod in ſubſtantia particulari eſt tria cõſiderare. Quorum vnum eſt natura generis & ſpeciei in ſingularibus exiſtens: ſecundum eſt modus exiſtendi talis naturæ, quia in ſingulari ſubſtantia exiſtit natura generis & ſpeciei, vt propria huic indiuiduo, & non vt multis communis: tertium eſt principium ex quo cauſatur talis modus exiſtendi. Sicut autem natura in ſe conſiderata communis eſt, ita & modus exiſtendi naturæ: non enim inuenitur natura puta hominis exiſtens in rebus, niſi aliquo ſingulari indiuiduata. Non enim eſt homo qui non ſit aliquis homo, niſi ſecundum opinionem. Platonis qui ponebat vniuerſalia ſeparata. Sed principium talis modi exiſtendi, quod eſt principium indiuiduationis, non eſt commune, ſed aliud eſt in iſto, & aliud in illo, hoc enim ſingulare, indiuiduatur per hanc materiam, & illud per illam. ſicut ergo nomen quod ſignificat naturam eſt commune & eſt definibile, vt homo vel animal, ita nomen quod ſignificat naturam, cum tali modo exiſtendi, vt eſt perſona: illud vero nomen quod in ſua ſignificatione includit determinatum indiuiduationis principium non eſt commune & definibile: vt Sortes & Plato, hoc autem eſt de quo hic quæritur.

Ad ſecundum dicendum, quod nullum ſingulare in his inferioribus definiri poteſt per aliquas proprietates vel formas adunatas, quæcumque fuerint. Quælibet enim forma quantum eſt de ſe nata eſt in pluribus eſſe. Et ita quantumcumque aggregentur, non erit certa aſſignatio huius ſingularis, niſi per accidens, inquantum contingit omnia ſic ſimul collecta in vno ſolo inueniri. 7. met. l. 15.

Ad tertium dicendum, cum Philoſopho hic loc. cit. t. 55 quod hoc obiicientes latet verum eſſe hoc quod dictum eſt ſcilicet quod impoſſibile ſit definire ſingularia in ſempiternis, & maxime in illis quæ ſunt vnita in vna ſpecie, ſicut ſol & luna. Quia enim ſunt ſempiterna non videtur de eis concludere ratio quæ ex corruptione ſingularium procedebat. Quia vero ſunt vnita in vna ſpecie, non videtur de eis ratio concludere quæ procedebat ex communitate partium definitionis. Quæcumque enim conueniunt ſoli ſpeciei conueniunt ſoli indiuiduo. Sed pro tanto decipiuntur qui putant hæc eſſe definibilia quia definientes talia peccant multipliciter. Et vno modo peccant in quantum addunt aliqua in definitionibus eorum quibus ablatis adhuc erunt ipſa, ſcilicet ſol & luna. Sicut cum definiendo ſolem dicunt quod eſt perigirion, id eſt terram girans, aut nyctikripton id eſt nocte abſconſum. Si enim ſol ſteterit non girans terram, aut ſi appareret, vt non ſit nocte abſconſum, non adhuc erit ſol ſi bene fuerit definitum: ſed abſurdum eſt ſi non ſit ſol iſtis remotis ſol enim ſignificat quandam ſubſtantiam, illa vero per quæ definitur ſunt quædam accidentia eius. Non ſolum autem ſic peccant, ſed & amplius definientes ſolem per aliquid quod conuenit in alio eſſe: ſi enim fiat alter talis, id eſt aliquod corpus habens talem vel eandem formam & ſpeciem, palam eſt quod erit ſol, ſecundum quod ſol ſignificat ſpeciem, & hoc modo poteſt definiri. Ratio autem definitiua eſt communis id eſt huius ſpeciei quod eſt ſol: ſed ſol iſte erat de numero ſingularium ſicut Cleon aut Socrates. ibid.

ARTICVLVS VI.

Vtrum negationum & priuationum ſit quodquid erat eſſe & definitio.

Videtur quod negationum & priuationum ſit aliquod quodquid erat eſſe & definitio. Dicit enim Philoſophus 5. metaph. quod illud dicitur ens de quo formari poteſt propoſitio: at de negationibus & priuationibus poteſt formari propoſitio, ergo ſunt entia, entium autem eſt aliquod quodquid erat eſſe, ergo negationum & priuationum poteſt aliquod quodquid erat eſſe & definitio. 5 met. l. 9 4 met. l. 1.

Sed contra negatio eſt non ens abſolute, priuatio eſt non ens in ſubiecto ſecundum Philoſophum 10. metaph. ſed non entium non poteſt eſſe quodquid erat eſſe nec definitio, ergo negationum 10. met. l. 5.

& priuationum non eſt aliqood quodquid erat eſſe nec definitio.

2.d.35 q.1.a.2.ad 1. Reſpondeo dicendum, quod ſecundum quod aliqua habent eſſe poſſunt defioiri, vt in 7. metaph. dicitur; vnde quia ens per prius de ſubſtantia dicitor, quæ perfecte rationem entis habet, ideo nihil perfecte definitur niſi ſubſtantia: accidentia autem ſicut incomplete rationem entis participant, ita & definitionem abſolutam non habent, quia in definitionibus eorum ponitur aliquid, quod eſt extra genus eorum, ſcilicet ſubiectum ipſorum. Similiter etiam cum ens quodammodo dicatur de priuationibus & negationibus, vt in 4 metaphſy. dicitur, eorum etiam poteſt eſſe aliquis modus definitionis incompletiſſimus, qui eſt quaſi exponens nominis ſignificationem, non eſſentiam indicans quam nullam habet.

in c. art. 7. met l. 4. Ad argumenta ergo pro vtraque parte dicendum quod negationes & priuationes, ſecundum quod conuenit eis aliqualiter eſſe ens, ſic eis conuenit habere definitionem aliqualiter ſcilicet ſecundum quid & incompletiſſimam: & eſt quod probat primum argumentum: ſecundum vero quod ſunt non ens ſic non habent definitionem ſimpliciter & propriam.

ARTICVLVS VII.

Vtrum quodquid erat eſſe vniuſcuiuſque ſit idipſum cuius eſt.

7. met. l. 5. VIderor quod qoodquid erat eſſe non ſit idipſũ cuius eſt; in illis enim quæ prædicantur ſecundum accidens, & non dicunt ſubſtantiam ſubiecti, videtur eſſe diuerſum quodquid erat eſſe prædicati à ſubiecto. Alterum enim eſt qoodquid erat eſſe albi hominis ab eo quod eſt albus homo. Quod ſic videtur, quia cum dicitur homo albus, ſupponitur homo, idem enim eſt homo & homo albus; ſi enim albus haberet eſſe aliud à ſubiecto aliquid prædicaretur de compoſito, ratione albi, vel poſſet prædicari, quia non eſſet contra rationem eius. Quod enim prædicatur de homine albo, non prædicatur de eo niſi qoia prædicatur de homine. Accidens enim non eſt ſubiectum niſi ratione ſubſtantiæ. Vnde ſecundum quod in albo intelligitur homo, homo & homo albus ſont idem, & protanto id quod erit eſſe albo homini, erit etiam eſſe homini. Si igitur quodquid erat eſſe albi hominis ſit idem albo homini, erit etiam idem homini, ſed non eſt idem bomini: ergo quod quid erat eſſe albi hominis, non eſt idem albo homini: Et ſic in iis quæ ſunt ſecundum accidens quod quid erat eſſe alicuius non erit idem cum eo cuius eſt quodquid erat eſſe.

ibid. 2 Præterea quod quid erat eſſe vniuscuiuſque, eſt id quo vnumquodque habet eſſe: ſed illud non poteſt eſſe idem cum vnuquoque, humanitas enim in Sorte eſt id quo Sortes habet eſſe homo: nec tamẽ humanitas eſt idem ac Sortes vt ſupra probatum eſt, ergo idem quod prius.

q præc. a 3 e 3 Præterea quodqoid erat eſſe vniuſcuiuſque, eſt vnicuique eſſe ſecundum Philoſophum vt etiam ſupra dictum eſt: at vniuſcuiuſque eſſe, non poteſt eſſe idem cum vnoquoque ſi enim ſit idem Socrates & Socratis eſſe: Socrates autem eſt albus, ſequetur quod idem ſit album & Socratẽ eſſe, quod eſt abſurdum ergo non eſt idem quodquid erat eſſe cum eo cuius eſt.

7. met. l. 5. Sed contra eſt authoritas Philoſophi 7. metaph. t. 20. dicentis & probantis quodquid erat eſſe, eſſe idem cum eo cuius eſt.

Reſpondeo dicendum cum Philoſopho hic, loc. cit. quod logice cõſiderando dicere aliud eſſe quodquid erat eſſe rei & rem ipſam apparebat abſurdum ſi quis vnicoique eorum quodquid erat eſſe impoſuerit nomen, tunc enim eadem ratione & ipſum & quodquid erat eſſe, erit aliud quodquid erat eſſe. Verbi gratia equus eſt quædam res, habens quodquid erat eſſe, qood qoidem ſi ſit alia res ab equo, habeat hæc res quoddam nomen & vocetur A: A. ergo cum ſit quædam res babebit quodqoid erat eſſe, alterum à ſe, ſicut equua, & ita huic quod eſt equo eſſe erit aliud quodquid erat eſſe alterum à ſe, ſicut equus, & ita huic, quod eſt equo eſſe, erit aliud quodquid erat eſſe: quod patet eſſe abſurdum. Et ſi aliquis dicat quod quodqoid eſt eſſe quidditatis equi, eſt ipſa ſubſtantia, quæ eſt quidditas equi, quid prohibet ſtatim à principio dicere quod quædam ſunt quodquid erat eſſe. Ex his ergo patet qood non ſolum res & quodquid erat eſſe eius ſont vnum quocumque modo, ſed etiam ſunt vnum ſecundum rationem, vt ex dictis poteſt eſſe manifeſtũm. Noo enim eſt vnum ſecondom accidens, vnum & quodquid erat eſſe vni, ſed eſt vnum per ſe, & ita ſunt ſecundum rationem vnum. Probat illud idem Philoſoph. loc. cit alia ratione quæ talis eſt. Si aliud eſt quodqoid erat eſſe rei & res, hoc procedet in infinitum. Oportet enim dicere quod ſint duæ res, quarum altera ſit vnum, & altera quodquid erat eſſe vni: & eadem ratione erit tertia res quæ eſt quodquid erat eſſe ei, quodquid eſſe vnius, & ſic in infinitum. Cum ergo non ſit procedere in infinitum, palam eſt quod vnum & idem eſt in his quæ dicuntur primo & per ſe & non per accidens vnomquodque & id quod eſt vnicuique eſſe, idem eſſe.

Ad primum dicendum cum Philoſopho hic, qood in his quæ dicuntor ſecundum accideos, non eſt verum dicere, quod ſit idem quodquid erat eſſe, & ipſum cuius eſt qoodquid erat eſſe, & hoc propter doplex ſignificare. Com enim dicitur homo albus ex parte ſubiecti, poteſt aliquid attribui ratione ſubiecti, vel accidentis ratione. Si ergo diceremus quod quodquid eſt albi bominis, ſit idem homini albo, doo poſſunt ſignificari, ſcilicet quod ſit idem bomini, vel quod ſit idem albo. Qoare patet quod quodammodo eſt idem qoodqoid eſt albi hominis, cum homine albo. & quodammodo non idem: non enim eſt idem homini, nec etiam albo homini reſpectu ſubiecti, ſed tamen eſt idem ipſi paſſioni, id eſt albo. Idem enim eſt quodquid erat albo, & album, licet non poſſit dici qood ſit idem cum homine albo, ne intelligatur eſſe idem cum ſubiecto. 7 met l. 5.

Ad ſecundum dicendum quod quodquid eſt eſſe eſt id quod ſignificat definitio, vnde cũ definitio prædicetur de definito, oportet quodquid eſt eſſe de definito prædicari: non igitur eſt quodquid eſt eſſe hominis humanitas, quæ de bomine non prædicatur, ſed animal rationale mortale, humanitas enim non reſpondetor quærenti qoid eſt homo, ſed animal rationale mortale. Sed tamen humanitas accipitur vt formale eius quod eſt quodquid erat eſſe, vt ſupra dictum eſt. ibid.

Ad tertium dicendum, quod patet ex dictis quomodo quodquid erat eſſe vniuſcoiuſque eſt idem cum vnoquoque, & quomodo non, eſt enim idem in bis quæ ſunt per ſe, non in his quæ ſunt per accidens. ibid.

ARTI-

ARTICVLVS VIII.

Quomodo differant hæc nomina, quidditas, quodquid erat eſſe, eſſentia, forma, & natura.

op. de ente & eſſen. c. 1. Videtur quod quinque illa nomina differaut inter ſe ita vt de eodem dici non poſſint: Eſſentia enim ſequitur ens, ſed multa dicuntur entia de quibus nō poſſunt dici, vel natura, vel quidditas, vel quodquid erat eſſe, vel forma, vt ſunt negationes & priuationes, vt patet: ergo eſſentia differt ab aliis, & quibuſdam conuenit, quibus illa non conueniunt.

q. 9. de pot. a. 1. arg. 11. 2 Præterea natura definitur à Philoſopho 2. Phyſ. principium motus & quietis eius in quo eſt: vnde patet quod reperitur tantum in mobilibus, ergo differt ab aliis.

p. phyſ. l. 13. 8 met. l. 1. 3 Præterea forma eſt alterum principium rerum materialium, vt dicit Philoſ. 1. Phyſ. & 8. Met. ergo reperitur tantum in rebus materialibus, ergo differt à quidditate & quodquid erat eſſe quæ omni enti conuenire poſſunt.

Sed contra eſt quod Philoſophus pluribus in locis indifferenter vtitur his nominibus.

op. de ente & eſſ. c. 5. vid. tract. de formis in fine lib. q. 1. a. 1. c. circa fi. Reſpondeo dicendum quod hæc nomina ſecundum quod hic ſumuntur aliqualiter differunt, & aliqualiter ſunt idem: ſumuntur autem hic ſecundum quod ſunt id quod ſignificatur per definitionem rei. Eſſentia ergo dicitur ſecundum quod per eam & in ea res eſſe habet. Quia vero illud per quod res conſtituitur in proprio genere vel ſpecie eſt quod ſignificamus per definitionem quid eſt res, inde eſt quod nomen eſſentiæ à Philoſophis in nomen quidditatis mutatur. Et hoc eſt quod Philoſophus in ſeptimo Metaphyſicæ frequenter nominat quodquid erat eſſe, id eſt hoc per quod aliquid habet eſſe quid. Dicitur etiam forma ſecundum quod per formam ſignificatur perfectio, vel certitudo vniuſcuiuſque rei, ſicut dicit Auicenna in 2. ſuæ Metaphyſicæ. Hoc etiam alio nomine natura dicitur, accipiendo naturam ſecundum primum modum illorum quatuor modorum, quos Boetius de duabus naturis aſſignat, ſecundum ſcilicet quod natura dicitur eſſe illud quod quocumque modo intellectu capi poteſt. Non enim res intelligibilis eſt niſi per ſuam definitionem & eſſentiam, & ſic etiam dicit Philoſophus 4. Metaphyſicæ, quod omnis ſubſtantia eſt natura. Nomen autem naturæ hoc modo ſumptæ, videtur ſignificare eſſentiam rei, ſecundum quod habet ordinem vel ordinationem ad propriam operationem rei, cum nulla res propria deſtituatur operatione. Et ſic patet quomodo illa nomina idem ſignificent & quomodo non.

op. de ente & eſſent. c. in initio. Ad primum ergo dicendum quod ſicut multoties dictum eſt, ens ſecundum Philoſophum 5. Metaph. dicitur dupliciter. Vno modo quod diuiditur per decem genera. Alio modo quod ſignificat propoſitionū veritatem, horum autem differentia eſt quia ſecundo modo, poteſt dici ens omne illud de quo affirmatiua propoſitio formari poteſt, etiāſi illud in re nihil ponat, per quē modū priuationes & negationes entia dicūtur dicimus enim quod affirmatio eſt oppoſita negationi, & quod cęcitas eſt in oculo. Sed primo modo non poteſt dici aliquid quod ſit ens, niſi quod in re aliquid ponat. Vnde primo modo cæcitas & huiuſmodi non ſunt entia. Nomen igitur eſſentiæ non ſumitur ab ente ſecundo modo dicto, aliqua enim dicuntur hoc modo entia quæ eſſentiam non habēt, vt in priuationibus, ſed ſumitur eſſentia ab ente primo modo dicto. Vnde commentator in eodem loco dicit, ens primo modo dictum eſt quod ſignificat ſubſtantiam.

Ad ſecundum dicendum quod non ſumitur natura eodem modo hic & in 2. li. Phyſ. Dicitur enim natura multipliciter, vt Boet. in lib. de duabus naturis & vna perſona Chriſti dicit. Primo enim modo dicitur natura ſecundum quod communiter ad omnia entia ſe habet, prout natura definitur omne id quod intellectu quoquo modo capi poteſt. Secundo modo prout tantum ſubſtantiis conuenit, & ſic natura dicitur eſſe quod agere & pati poteſt. Tertio modo dicitur natura, quod eſt principium motus vel quietis in eis in quibus per ſe eſt & non ſecundum accidens. Quarto modo vnumquodque informans ſpecifica differentia dicitur natura, ſumitur ergo hic natura primo modo aut quarto, non tertio, quomodo ſumitur 2. Phyſ. 2. d. 37. q. 1. a. 1. c.

Ad tertium ſimiliter dicendum, quod forma non ſumitur hic ſecundum quod eſt alterum principium compoſiti materialis, ſed ſecundum quod per formam ſignificatur perfectio vel certitudo vniuſcuiuſque rei, vt dictum eſt. in corp. artic.

QVÆSTIO XXXI.

De definitione ſecundum ſe.

Deinde conſiderandum eſt de definitione ſecundúm ſe ex quibus conſtet.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR TRIA.

1. *Vtrum partes definiti ſint in definitione.*
2. *Quomodo dignoſcendæ ſint partes ſpeciei quæ ponuntur in definitione.*
3. *Quomodo definitio, & definitum ex partibus exiſtens ſit quid vnum.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum partes definiti ſint in definitione.

Videtur quod partes definiti non ſint in definitione. Definitio enim eſt idem rei, ergo ſi partes definiti ſint in definitione, partes definitionis erunt idem partibus rei: ſed hoc non poteſt eſſe: quia partes definitionis prædicātur de definito, nulla autem pars integralis prædicatur de toto. 7. met. l. 9.

2 Præterea in definitione circuli non ponuntur ſemicirculi qui ſunt partes circuli, ergo in definitione rei non ponuntur partes definiti. ibidem.

3 Præterea oportet partes definitionis eſſe priores definito, ſi ergo partes definiti ſint in definitione, partes definitionis erunt idem partibus definiti, & ita partes definiti erunt priores definito: quod videtur eſſe inconueniens, non enim videtur quod digitus ſit prior homine, ſed è conuerſo. 7. met. l. 10. & 9.

Sed contra eſt quod dicit Philoſ 7. Met. t. 34. quod definitio ſyllabæ comprehendit in ſe definitionem quæ eſt elemētorum: id eſt literarum: ſed literæ ſunt partes ſyllabæ, ergo partes definiti comprehenduntur in definitione. 7 met. l. 9.

Reſpondeo dicendū quod ad euidentiā huius quæſtionis ſciendum eſt, quod multipliciter dicitur pars ſicut in 5. Metaphyſ. dicitur; vno enim modo dicitur 7. met. l. 9. & 10.

pars quantitatiua, hoc ſcilicet quod menſurat totum ſecundum quantitatem, ſicut bitubitum eſt pars cubiti, & binarius ſenarij. Sed hic modus partium prætermittatur ad præſens, non enim intendimus hic inquirere partes quantitatis, ſed intendimus inquirere de partibus definitionis, quæ ſignificant ſubſtantiam rei. Vnde perſcrutandum eſt de illis partibus ex quibus ſubſtantia rei componitur. Pars autem ſubſtantiæ eſt, & materia, & forma, ex quibus eſt aliquid compoſitum. Et quodlibet iſtorum triũ, ſcilicet materia, forma & compoſitum, ea his eſt ſubſtantia. Et ideo materia eſt quidem quodammodo pars alicuius quodammodo non eſt, ſed ſolum illa ea quibus eſt ratio ſpeciei, id eſt formæ. Intelligimus enim concauitatem quaſi formam, & naſum materiam, & ſimum compoſitum. Et ſecundum hoc caro quæ eſt materia, vel pars materiæ, non eſt pars concauitatis, quæ eſt forma vel ſpecies, nã caro eſt materia in quo fit ſpecies, ſed tamen caro eſt aliqua pars ſimitatis, ſi tamen ſimitas intelligitur eſſe quoddam compoſitum & non ſolum forma. Et ſimiliter totius quidem ſtatuæ quæ eſt compoſita ex materia ex forma, pars eſt æs: non autem eſt pars ſtatuæ ſecundum quod ſtatua accipitur ſolum pro ſpecie, id eſt pro forma & vt ſciatur quid eſt ſpecies, & quid eſt forma, dicendum eſt illud ad ſpeciẽ pertinere, quod conuenit vnicuique inquantum ſpeciem habet, ſicuti inquantum habet ſpeciem ſtatuæ conuenit alicui, quod ſit figuratum vel aliquid huiuſmodi. Sed id quod eſt materiale ad ſpeciem, numquam dicẽdum eſt ſecundum ſe de ſpecie. Sciendũ tamẽ quod nulla materia nec communis, nec indiuiduata ſecũdum ſe ſe habet ad ſpeciem prout ſumitur pro forma, ſed ſecundum quod ſpecies ſumitur pro vniuerſali, ſicut hominem dicimus eſſe ſpeciem, ſic materia communis per ſe pertinet ad ſpeciem, non autem materia indiuidualis, in qua natura ſpeciei accipitur. Sic ergo dicendum quod partes rei quæ ſunt quantum ad ſpeciem eius ponuntur in definitione: quæ vero quantum ad materiam, non. Sed quia materia poteſt conſiderari vel vt vniuerſalis, vel vt particularis: & cum
7.met.t. 10. partes rei ſint priores, & poſteriores re ipſa diuerſo ſenſu, cum tamen vniuerſaliter verum ſit quod partes quæ ponuntur in definitione alicuius ſunt priores eo. Iden ad maiorem horum euidentiam conſiderandum eſt primo quomodo partes ſint priores & poſteriores toto. Dicit ergo Philoſophus loc. cit. t. 35. quod oportet quod omnes partes rationis, & in quas ratio diuiditur, ſint priora definito, vel omnes vel quædam, & hoc dicitur propter hoc quod partes formæ, quandoque non ſunt de neceſſitate ſpeciei, ſed de perfectione, ſicuti viſus & auditus, quæ ſunt partes animæ ſenſibilis, non ſunt de integritate vel neceſſitate animalis, poteſt enim eſſe animal ſine his ſenſibus. Sunt tamen de perfectione animalis, quia animal perfectum hos etiam ſenſus habet, & ſic vniuerſaliter eſt verum quod illæ partes quæ ponuntur in definitione alicuius, ſunt vniuerſaliter priores eo. Sed acutus angulus verbi gratia, quamuis ſit pars recti non tamen ponitur in definitione eius, ſed è conuerſo: non enim ratio recti anguli reſoluitur in definitionem acuti, ſed è conuerſo, qui enim definit acutum vtitur recto definiendo: angulus enim acutus eſt angulus minor recto, & ſimiliter eſt de circulo & ſemicirculo qui definitur per ſemicirculum, eſt enim media pars circuli. Similiter eſt de digito & homine qui ponitur in definitione digiti, definitur enim digitus quod eſt talis pars hominis. Dictum eſt enim ſupra quod partes formæ ſunt partes rationis, non autem partes materiæ: ſi igitur ſolæ partes rationis ſint priores, non autem materiæ, ſequitur quod quæcumque ſint partes definiti, ſicut materia, in qua ſcilicet reſoluitur definitum vt compoſitum in materialia principia, ſunt poſteriora. Quæcumque vero ſunt partes rationis & ſubſtantiæ quæ eſt ſecundum rationem, id eſt partes formæ ſecundum quam ſumitur ratio rei, ſunt priora toto, aut omnia, aut quædam ratione ſupra dicta. Hæc autem exponit Philoſophus per exempla dicens quod anima animalium, cum ſit ſubſtantia animati ſecundum rationem, id eſt forma animati, à qua animatum habet propriam rationem, eſt ſubſtantia, id eſt forma, & ſpecies, & quodquid erat eſſe tali corpori, ſcilicet organico. Corpus enim organicum non poteſt definiri niſi per animam, & ſecundum hoc anima dicitur quodquid erat eſſe tali corpori. Et quod hoc ſit verum patet per hoc, quod ſi aliquis bene definiat cuiuſcumque animalis partem, non poteſt eam bene definire niſi per propriam operationem, ſicut ſi dicatur quod oculus eſt pars animalis per quam videt, ipſa autem operatio partium non exiſtit ſine ſenſu, vel motu, vel aliis operationibus partium animæ. Et ſic oportet quod definiens aliquam partem corporis, vtatur anima. Et quia ita eſt, oportet quod partes eius ſcilicet animæ, ſint priores vel omnes, ſicut in perfectis animalibus, vel quædam ſicut in imperfectis animalibus, eo quod eſt compoſitum ex anima & corpore. Sed corpus & partes corporis, ſunt poſteriores forma quæ eſt anima, cum oporteat animam in eius definitione poni, vt iam dictum eſt. Et id quod diuiditur in partes corporis non eſt anima, ſed totum ſimul, id eſt compoſitum. Patet igitur quod partes corporis ſunt priores compoſito quodammodo, & quodammodo non: ſunt quidem priores ſicut ſimplex compoſito, inquantum animal compoſitum ex eis conſtituitur. Non ſunt autem priores, ſecundum modum quo dicitur eſſe prius, id quod poteſt eſſe ſine alio: non enim partes corporis poſſunt eſſe ſeparatæ ab animali: non enim digitus quocumque modo ſe habens eſt digitus, ille enim qui eſt deciſus, vel mortuus, non dicitur digitus niſi æquiuoce, ſicut digitus ſculptus vel depictus, ſed ſecundum hanc conſiderationem huiuſmodi partes ſunt poſteriores compoſito animali, quia animal ſine digito eſſe poteſt. Sed quædam partes ſunt quæ licet non ſint priores toto animali hoc modo prioritatis, quia non poſſunt eſſe ſine eo, ſunt tamen ſecundum hanc conſiderationem ſimul, quia ſicut ipſæ partes non poſſunt eſſe ſine integro animali, ita nec integrum animal ſine eis. Huiuſmodi autem ſunt partes principales corporis in quibus primo conſiſtit forma, ſcilicet anima, ſcilicet cor vel cerebrum. Nec ad propoſitum differt quicquid tale ſit. Quantum ad ſecundum vero ſciendum eſt quod hoc compoſitum quod eſt animal vel homo, poteſt dupliciter ſumi, vel ſicut vniuerſale, vel ſicut ſingulare: ſicut vniuerſale quidem, ſicut homo, animal: ſicut ſingulare, vt Socrates & Callias. Quæ autem ſunt in ſingularibus, ſed vniuerſaliter dicta, non ſunt ſolum forma ſed ſunt ſimul totum quoddam compoſitum ex determinata materia, & determinata forma, non quidẽ vt ſingulariter, ſed vniuerſaliter. Homo enim dicit aliquid compoſitum ex anima & corpore, non autem ex hac anima & hoc corpore, ſed ſingulare dicit aliquid compoſitum ex vltima materia, id eſt materia indiuiduali, eſt enim Socrates aliquid compoſitum ex hac anima & hoc corpore, & ſimiliter eſt in aliis ſingularibus. ſic igitur patet quod materia eſt pars ſpeciei. Speciẽ autẽ hic intelligimus, nõ formã tantũ, ſed quodquid erat eſſe. Et patet etiã quod materia eſt pars totius ſingularis, quod ſignificat naturã

ſpeciei in hac materia determinatam Eſt enim materia pars compoſiti, cõpoſitum autẽ eſt tã vniuerſale quam particulare. Ex his ergo manifeſtum eſt quæ partes debeant poni in definitione. Cum enim oſtẽſum ſit quæ partes ſunt ſpeciei, & quæ partes indiuidui, quia materia communiter ſumpta, eſt pars ſpeciei, hæc autem materia determinata eſt pars indiuidui, manifeſtum eſt quod ſolum illæ partes ſunt partes rationis, quæ ſunt partes ſpeciei, non autem quæ ſunt partes indiuidui. In definitione enim hominis ponitur caro & os, ſed non hæc caro, & hoc os. Et hoc ideo quia ratio definitiua nõ aſſignatur niſi vniuerſaliter, vt ſupra dictum eſt. Cum enim quod quid q præc. s. erat eſſe ſit idem cum eo cuius eſt, vt oſtenſum eſt, illius tantum erit definitio quæ eſt ratio ſignificans quodquid erat eſſe, quod eſt idem cum ſuo quodquid erat eſſe: huiuſmodi autem ſunt vniuerſalia & non ſingularia Circulus enim & id quod eſt circulo eſſe, ſunt idem, & ſimiliter anima & id quod eſt animæ eſſe: ſed ipſorum quæ ſunt compoſita ex materia & ſpecie indiuiduali, ſicut circuli huius, vel alicuius aliorum ſingularium, horum non eſt definitio. Nec differt vtrum ſingularia ſint ſenſibilia, vel intelligibilia. Singularia quidem ſenſibilia ſunt circuli ærei & lignei. Intelligibilia ſingularia ſunt circuli Mathematici. Quod autem in Mathematicis conſiderentur aliqua ſingularia, ex hoc patet, quia conſiderantur ibi plura vnius ſpeciei, sicut plures lineæ æquales, & plures figuræ ſimiles. Dicuntur autem intelligibilia huiuſmodi ſingularia, ſecundum quod abſque ſenſu comprehenduntur per ſolam phantaſiam, quæ quandoque intellectus vocatur, ſecundum illud in 3. de ani. intellectus paſſiuus corruptibilis eſt. Ideo autem ſingularium circulorum non eſt definitio, quia illa quorum eſt definitio cognoſcuntur per ſuam definitionem. Sed ſingularia non cognoſcuntur, niſi dum ſunt ſub ſenſu vel imaginatione, quæ etiam intelligentia dicitur. quia res conſiderat ſine ſenſu ſicut intellectus. Sed huiuſmodi ſingulares circuli, recedentes ab actuali inſpectione ſenſus, quantum ad ſenſibiles, aut imaginationis, quantum ad Mathematicos, non eſt manifeſtum vtrum ſint, inquantum ſunt ſingulares. Sed tamen ſemper dicuntur & cognoſcuntur per rationem vniuerſalis, cognoſcuntur enim hi circuli ſenſibiles etiam quando non actu videntur, inquantum ſunt circuli, non inquantum ſunt hi circuli. Ratio autem huius eſt, quia materia quæ principium eſt indiuiduationis, eſt ſecundum ſe ignota, & non cognoſcitur niſi per formam, à qua ſumitur ratio vniuerſalis, & ideo ſingularia non cognoſcuntur in ſua abſentia, niſi per vniuerſalia. Materia autem non ſolum eſt principium indiuiduationis in ſingularibus ſenſibilibus, ſed etiam in Mathematicis. Materia enim alia eſt ſenſibilis, alia intelligibilis. Senſibilis quidem, vt æs & lignum, vel etiam quælibet materia mobilis, vt ignis & aqua, & huiuſmodi omnia, & à tali materia indiuiduantur ſenſibilia ſingularia, intelligibilis vero materia eſt quæ eſt in ſenſibilibus, non inquantum ſunt ſenſibilia, ſicut Mathematica ſunt, Sicut enim forma hominis eſt in tali materia quæ eſt corpus organicum, ita forma circuli vel trianguli eſt in hac materia, quæ eſt continuum vel ſuperficies vel corpus. Ex his igitur patet quomodo ſe habet de toto & parte, & de priori & poſteriori, id eſt cuius pars ſit pars, & quomodo poſterior. Partes enim materiæ indiuiduæ, ſunt partes compoſiti ſingularis, non autem ſpeciei nec formæ. Partes autem materiæ vniuerſalis, ſunt partes ſpeciei ſed non formæ, & quia vniuerſale definitur & non ſingulare, ideo partes materiæ indiuidualis non ponuntur in definitione, ſed ſolum partes materiæ communis, ſimul cum forma vel partibus formæ.

Ad primum ergo dicendum quod partes definitionis ſignificant partes rei inquantum à partibus rei 7. met. l. 9. ſumuntur partes definitionis, non ita quod partes definitionis ſint partes rei, non enim animal eſt pars hominis, neque rationale, ſed animal ſumitur ab vna parte, & rationale ab alia: animal enim eſt quod habet naturam ſenſitiuam, rationale vero quod habet rationem: natura autem ſenſitiua eſt vt materialis reſpectu rationis, & inde eſt quod genus ſumitur à materia, differentia à forma, ſpecies autem a forma & materia ſimul.

Ad ſecundum dicendum quod definitio circuli non ibidem. continet in ſe definitionem inciſionum, id eſt partiũ ex circulo inciſarum, vt ſemicirculi, vel quartę partis circuli Sed definitio quæ eſt ſyllabæ, comprehendit in ſe definitionem quæ eſt elementorum, id eſt literarum, & huius ratio eſt quia elementa ſcilicet literæ ſunt partes ſyllabæ quantum ad ſpeciem ſuam & non ſecundum materiam. Ipſa enim forma ſyllabæ in hoc conſiſtit quod ex literis componatur. Sed inciſiones circuli ſunt partes non circuli ſecundum ſpeciẽ accepti, ſed huius circuli particularis, vel horũ circulorum, ſicut materia in qua fit ſpecies circuli, & hoc accipi poteſt ex regula quam tradit Philoſophus 7. Metaph dicit enim ad ſpeciem pertinere quod ſecundum ſe ineſt vnicuique ſpeciem habenti: ad materiam vero quod accidit ſpeciei. Per ſe autem ineſt ſyllabæ quod ex literis componatur. Quod autẽ circulus ſit actu diuiſus in ſemicirculos, hoc accidit circulo, non inquantum eſt circulus, ſed inquantum eſt hic circulus, cuius hæc linea diuiditur, quæ eſt pars eius vt materia. Vnde patet quod ſemicirculus eſt pars circuli ſecundum materiam indiuidualem. Vnde iſta materia quę eſt hęc linea, eſt propinquior ſpeciei quam æs, quod eſt materia ſenſibilis quando rotunditas quæ eſt forma circuli fit in ære. Quia ſpecies circuli numquam eſt præter lineam, eſt autem præter æs. Et ſicut partes circuli quæ ſunt ſecundum materiam indiuidualem, non ponuntur in eius definitione, ita etiam nec omnes literæ ponuntur in definitione ſyllabæ, quæ ſcilicet ſunt partes cum materia, vt literæ deſcriptæ in cera, vel prolatæ in aere, hæ enim iam ſunt partes ſyllabæ, ſicut materia ſenſibilis: non enim oportet quod omnes partes in qua res aliqua reſoluta corrumpitur, ſint partes ſubſtantiæ. Non enim ſi linea diuiſa in duo dimidia corrumpitur, aut ſi homo reſolutus in oſſa, & neruos, & carnes corrumpitur, propter hoc ſequitur quod linea ſit ex dimidiis, & homo ex carnibus & oſſibus, ita quod iſta ſint partes ſubſtantiæ eius, ſed ſunt ex iſtis partibus, ſicut ex materia. Vnde ſunt partes eius quod eſt compoſitum, ſed formæ & cuius eſt ratio id eſt eius quod definitur, non adhuc ſunt partes, quapropter nullæ tales partes ponuntur in rationibus conuenienter. Sciendum tamen quod ratio taliũ partium in quorumdam definitionibus ponitur, ſcilicet in definitionibus compoſitorũ quorũ ſunt partes: in quorumdam vero definitionibus non oportet poni, ſcilicet in definitione formarum, niſi ſint tales formę quæ ſint ſimul ſumptæ cum materia, licet enim materia non ſit pars formæ, tamen materia ſine qua non poteſt concipi intellectu forma, oportet quod ponatur in definitione formæ, ſicut corpus organicum ponitur in definitione animæ. Sicut enim accidentia non habent eſſe perfectum, niſi ſecundum quod ſunt in ſubiecto, ita nec formæ niſi ſecundum

quod ſunt in propriis materiis, & propter hoc ſicuti accidentia definiuntur ex additione ſubiectorum, ita & forma ex additione propriæ materiæ. Cum igitur in definitione formæ ponitur materia, eſt definitio ex additione, non autem cum ponitur in definitione compoſiti. Poteſt etiam dici quod in illis partes materiæ non oportet in definitionibus poni, quæ ſcilicet non ſumũtur ſimul cum materia vel quæ nõ ſignificãt aliquid compoſitum ex materia & forma. Et hoc patet quia propter hoc quod in quorundam rationibus non ponitur materia, in quorundam vero ponitur, contingit quod quædam ſunt ſicut ex principiis ex his in quæ corrumpitur, id eſt ex partibus in quas aliquid per corruptionem reſoluitur. Et hæc ſunt illa in quorum definitionibus ponuntur materiæ. Quædam vero non ſunt ex prædictis partibus materialibus, ſicut ex principiis, ſicut illa in quorum definitionibus non ponitur materia: & quia in iſtorum definitionibus ponitur materia quæ ſunt ſimul accepta cum materia, non autem in aliis, ideo quæcumque ſignificant aliquid compoſitum ex materia & forma, vt ſimum aut æneus circulus, huiuſmodi corrumpuntur in partes materiales, & pars iſtorum eſt materia. Illa vero quæ non concipiuntur in intellectu cum materia ſed ſunt omnino ſine materia, ſicut illa quæ pertinent ſolum ad rationem ſpeciei & formæ, iſta vel non corrumpuntur omnino, vel non corrumpuntur taliter, ſcilicet per reſolutionem in aliquas partes materiales. Quædã enim formæ ſunt quæ nullomodo corrũpuntur, ſicut ſubſtantiæ intellectuales per ſe exiſtẽtes. Quædam vero formæ non per ſe exiſtẽtes, corrũpuntur per accidens corrupto ſubiecto, quare patet quod huiuſmodi partes materiales ſunt principia & partes eorũ quæ ab eis dependẽt, ſicut depẽdet totum ex partibus ex quibus componitur. Non autem ſunt partes nec principia ſpeciei. Et propter hoc compoſitum vt ſtatua lutea corrumpitur reſoluta in materiam, ſcilicet in lutum, & ſphæra ænea, in æs, & Callias qui eſt homo particularis, in carnem & oſſa. Et ſimiliter circulus particularis conſtans ex his lineis diuiſis, corrumpitur in inciſiones. Sicut enim Callias eſt aliquis homo qui concipitur cum materia indiuiduali, ita circulus cuius ſunt partes iſtę inciſiones, eſt aliquis circulus particularis, qui concipitur cum indiuiduali materia. Hoc tamen differt quia ſingulares homines habent nomen proprium, vnde nomen ſpeciei non æquiuocatur ad indiuidua. Sed nomen circuli æquiuoce dicitur de circulo qui ſimpliciter & vniuerſaliter dicitur, & de ſingulis particularibus circulis. Et hoc ideo quia ſingulis particularibus circulis non ſunt nomina poſita, ſed nomina poſita ſunt ſingularium hominum. Attendendum tamen quod nomen ſpeciei non æquiuoce prædicatur de indiuiduo ſecundum quod prædicat de eo communem rationem ſpeciei, prædicaretur autem æquiuoce de eo, ſi prædicaretur inquantum ſignificaret hoc indiuiduum prout huiuſmodi. Si enim dicam, Socrates eſt homo non æquiuocatur nomen hominis, ſed ſi hoc nomen homo imponatur alicui ſingulari homini, vt proprium nomen, æquiuoce ſignificabit ſpeciem & hoc indiuiduum. Et ſimiliter eſt de nomine circuli, quod æquiuoce ſignificat ſpeciem & hunc circulum.

lo c. Ad tertium patet ſolutio ex dictis.

ARTICVLVS II.

Quomodo dignoſcendæ ſint partes ſpeciei quæ ponuntur in definitione.

VIdetur quod non ſit alio modo dignoſcere partes ſpeciei quam ſic dicendo quod partes ma- 7.met.t.1? teriæ non ſunt partes ſpeciei, & quidem hoc in quibuſdam manifeſtum eſt, ſicut in omnibus illis quæ manifeſte apparent fieri in materiis diuerſis ſecundũ ſpeciem, ſicut circulus inuenitur fieri in ære, & in lapide, & in ligno, vnde manifeſtum eſt quod neque æs neque lapis, neque lignum eſt aliquid de ſubſtantia circuli, quaſi pars exiſtat huius ſpeciei quæ eſt circulus: eſt autem hoc manifeſtum propter hoc quod circulus à quolibet iſtorum ſeparatur: Nihil autem poteſt ſeparari ab eo quod eſt pars ſpeciei. In aliis quidem non eſt ita manifeſtum, ſcilicet in iis quorum ſpecies non inueniuntur fieri in diuerſis materiis, ſecundum ſpeciem, ſed ſemper in eiſdem, ſicut ſpecies hominis quantum ad hoc quod viſibiliter apparet, non inuenitur niſi in carnibus & oſſibus, nihil tamen prohibet, vt etiam iſta quæ non videntur à propria materia ſeparata, ſimiliter ſe habeant ad ſuas materias, ſicut illa quæ eſſe poſſunt in diuerſis materiis, & ab vnaquaque earum ſeparari. Si enim poneremus quod non viderentur ſenſibiliter aliqui circuli, niſi ex ære, nihilominus tamen ſic non eſſet pars ſpeciei circuli æs, & licet tunc non ſepararetur actu circulus ab ære, ſepararetur tamen mente, quia ſpecies circuli poſſet intelligi ſine ære, ex quo æs non eſſet pars ſpeciei circuli, licet difficile ſit mente auferre, & ſeparare ab inuicem, quæ actu non ſeparantur, non enim eſt hoc niſi illorum, qui per intellectum ſupra ſenſibilia eleuari poſſunt. Et ſimiliter licet hominis ſpecies ſemper appareat, in carnibus & oſſibus, & talibus partibus, videtur tamen eadem ratio eſſe hic & in circulo, ſi omnes circuli eſſent ænei.

2 Præterea idem videtur in Mathematicis, in qui- ibid. bus materia intelligibilis eſt continuum, vt linea & ſuperficies: ſcilicet quod linea non ſit pars ſpeciei, & quod non ſit competens quod triangulus & circulus definiantur per lineas & continuum: ſic enim omnia iſta, ſcilicet linea, & continuum quodlibet dicuntur ad circulum & triangulum, ſicut carnes & oſſa ad hominem, æs & lapides ad circulum, ergo vtrobique eſt ſimilis ratio.

Sed contra eſt quod Philoſophus 7. Metaphyſi- ibidem. cor. t. 39. hunc modum dignoſcendi partes ſpeciei improbat.

Reſpondeo dicendum, cum Philoſopho loc. cit. ibid. quod ſuperfluum eſt auferre totaliter materiã ſenſibilem & intelligibilem, ſicut Platonici faciebant. Quia quædam ſpecies rerum non ſunt formæ ſine materia, ſed ſunt hoc in hoc forſan, id eſt formæ in materia, ita quod id, quod reſultat ex forma in materia exiſtente, ſpecies eſt. Aut ſi non ſunt ſicut forma in materia, ſunt ſe habentia ſicut illa quæ habent formam in materia. Proprie enim in materia formam habẽt naturalia, in quibus quodammodo aſſimilantur. Mathematica etiam inquantum proportio figuræ circuli vel trianguli ad lineas, eſt ſicut proportio formæ hominis ad carnes & oſſa, & ideo ſicut ſpecies hominis non eſt forma aliqua ſine carnibus & oſſibus, ita forma circuli vel trianguli non eſt aliqua forma ſine lineis. Ideo autem prædicta opinio non bene ſe habet, in eo quod facit opinari quod hoc modo contingat

eſſe hominem ſine partibus materialib⁹, ſcilicet ſine carnibus, & oſſibus, ſicut contingit circulũ eſſe ſine ære. quod manifeſte non pertinet ad ſpecies circuli. Sed hoc non eſt ſimile, non enim ſimiliter ſe habet homo ad carnes, & oſſa, ſicut circulus ad æs, quia circulus non eſt aliquod ſenſibile, ſecundum ſuam rationem: poteſt enim intelligi ſine materia ſenſibili: vnde æs, quod eſt materia ſenſibilis, non eſt pars ſpeciei circuli. ſed animal videtur eſſe quoddam ſenſibile: non enim poteſt definiri ſine motu. Animal enim diſcernitur à non animali ſenſu & motu, vt patet in 1 lib de ani. & ideo non poteſt definiri animal, ſine partibus corporalibus, habentibus ſe aliquo modo debito ad motum. Non enim manus eſt pars hominis quocumque modo ſe habens, ſed quando eſt ſic diſpoſita quod poteſt perficere opus manus, quod non poteſt facere ſine anima, quæ eſt principium motus. Quare oportet quod manus cuiuſcumque ſit pars hominis ſecundum quod eſt animata. Secundum vero quod eſt inanimata, non eſt pars, ſicut manus mortua vel depicta. Vnde oportet quod partes tales quæ ſunt neceſſariæ ad perficiendum operationem ſpeciei propriam, ſint partes ſpeciei, tam quæ ſunt ex parte formæ, quam quæ ſunt ex parte materiæ. Sic ergo ſoluitur quæſtio à Philoſopho in naturalibus. Sed in Mathematicis adhuc eſt dubium. Cum enim dictum ſit quod cum animal ſit ſenſibile, non poteſt definiri ſine partibus ſenſibilibus, ſicut circulus poteſt definiri ſine ære, quod eſt ſenſibilis materia: ideo circa Mathematica quæri poteſt, quare rationes id eſt definitiones partium non ſunt partes rationis totorum, ſicut quare hemicycla, id eſt ſemicirculi non ponuntur in definitione circuli: non enim poteſt dici quod hæc, ſcilicet hemicycla ſint ſenſibilia, ſicut æs eſt ſenſibilis materia. Sed ſoluit Philoſophus dicendo quod hoc nihil differt quantum ad propoſitum, vtrum ſcilicet partes materiæ, ſint ſenſibilia, vel non ſenſibilia, quia etiam non ſenſibilium eſt aliqua materia intelligibilis, & talis materia, quæ ſcilicet non eſt pars ſpeciei, eſt omnis eius quod non eſt quod quid erat eſſe, & ſpecies eadem ſecundum ſe, ſed eſt hoc aliquid, id eſt particulare aliquod demonſtratum quaſi dicat in omni eo quod non eſt ipſa ſua ſpecies, ſed eſt aliquod indiuiduum determinatum in ſpecie, oportet eſſe aliquas partes materiæ, quæ non ſunt partes ſpeciei. Socrates enim quia non eſt ipſa ſua humanitas, ſed eſt habens humanitatem, idem habet in ſe partes materiales quæ non ſunt partes ſpeciei, ſed quæ ſunt partes huius materiæ indiuidualis, quæ eſt indiuiduationis principium, vt has carnes & hæc oſſa, & ſimiliter in hoc circulo ſunt hæ lineæ quæ non ſunt partes ſpeciei, vnde patet quod huiuſmodi non ſunt partes circuli qui eſt vniuerſalis, ſed ſunt partes ſingularium circulorum, ſicut dictum eſt prius, & propter hoc ſemicirculi non ponuntur in definitione circuli vniuerſalis, quia ſunt partes ſingularium circulorum, & non vniuerſalis. & hoc eſt verum tam in materia ſenſibili quam in materia intelligibili, vtroque enim modo inuenitur materia, vt ex dictis patet, ſi autem eſſet aliquod indiuiduum quod eſſet ipſa ſua ſpecies, ſicut ſi Socrates eſſet ipſa ſua humanitas non eſſent in Socrate aliquæ partes, quæ non eſſent partes humanitatis.

Ad primum ergo patet ſolutio ex dictis, & ex his
ibidem. quæ dicentur in ſolutione ſecundi.

Ad ſecundum dicendum, quod hæc dicuntur ſecundum opinionem Platonicorum qui exiſtimabant, quod linea & continuum ſimiliter dicantur ad circulum, ſicut carnes & oſſa ad hominem, & æs & lapides ad circulum, remouendo autem à triangulo & circulo continuum quod eſt linea, nihil remanet niſi vnitas, & numerus, quia triangulus eſt tres lineas habens, & circulus vnam, & ideo quia lineas non dicunt eſſe partes ſpeciei, referunt omnes ſpecies ad numeros, dicentes quod numeri ſunt ſpecies Mathematicorum omnium. Dicunt enim quod ratio duorum eſt ratio lineæ rectæ, propter hoc quod linea recta duobus punctis terminatur. Sed circa hoc inter Platonicos ponentes ideas, eſt differentia quædam, quidam enim non ponentes Mathematica media, inter ſpecies & ſenſibilia, dicentes ſpecies eſſe numeros, dicunt ipſam lineam eſſe dualitatem, quia non ponunt lineam mediam differentem à ſpecie lineæ: quidam vero dicunt, quod dualitas eſt ſpecies lineæ, & non linea. Linea enim eſt quoddam Mathematicum medium inter ſpecies & ſenſibilia, & dualitas eſt ipſa ſpecies, & ſecundum eos in quibuſdam non differunt ſpecies, & cuius eſt ſpecies, ſicut in numeris, quia ipſas ſpecies dicebant eſſe numeros, vnde idem dicebant eſſe dualitatem & ſpeciem dualitatis, ſed lineæ hoc non accidit ſecundum eos, quia linea iam dicit aliquid participans ſpeciem, cum multæ lineæ inueniantur eſſe in vna ſpecie, quod non eſſet, ſi ipſamet linea eſſet ipſa ſpecies. Hos autem improbat Philoſophus loc. cit. t. 37. tribus rationibus, quarum prima eſt ſi ſoli numeri ſint ſpecies, omnia iſta quæ participant vno numero, participant vna ſpecie. Multa autem ſunt diuerſa ſpecie quæ participant vno numero. Vnus enim & idem numerus eſt in triangulo propter tres lineas, & in Syllogiſmo propter tres terminos, & in corpore propter tres dimenſiones. Accidit igitur multorum ſpecie diuerſorum eſſe vnam ſpeciem. Quod non ſolum Platonicis, ſed etiam Pythagoricis accidit, qui etiam ponebant naturam omnium rerum eſſe numeros. Secunda eſt ſi carnes & oſſa non ſunt partes ſpeciei humanæ: nec lineæ ſpeciei trianguli, pari ratione nulla materia eſt pars ſpeciei. Sed ſecundum Platonicos, in numero dualitas attribuitur materiæ, vnitas autem ſpeciei, ergo ſola vnitas eſt ſpecies. Dualitas autem & per conſequens omnes alij numeri tamquam materiam implicantes non erunt ſpecies, & ſic vna tantum erit ſpecies omnium rerum. Tertia eſt, illa ſunt vnum quorum ſpecies eſt vna: ſi igitur omnium ſpecies eſt vna, ſequetur quod omnia ſint vnum ſecundum ſpeciem, & non ſolum quæ videntur eſſe diuerſa. Poteſt tamen dici quod hoc tertium non eſt alia ratio à ſecunda, ſed eſt inconueniens quod ex ſecunda concluſione ſequitur ſecundæ rationis.

ARTICVLVS III.

Quomodo definitio, & definitum ex partibus exiſtens poſſit eſſe vnum.

Videtur quod definitio vel exiſtens ex partibus 7. met. l.
non poſſit eſſe vna: ſupponatur enim quod 12.
definitio hominis ſit animal bipes, Dico quod animal bipes non eſt quid vnum, ex duobus enim quorum vnum non ineſt alteri, non fit vnum. Sed hic ſcilicet cum dicitur animal bipes, alterum totum ſcilicet animal, non participat altero, ſcilicet bipede, ſicut homo albus albo participat. Et hoc ideo quia animal eſt genus, bipes vero differentia. Genus vero non videtur participare differentiis, ſequeretur enim quod idem participaret ſimul contrariis. Differentiæ enim ſunt contrariæ, quibus genus differt, & per

& per quas diuiditur, & pari ratione per quam participaret vnam, participaret aliam. Si ergo eſt impoſſibile quod idem participet contraria, impoſſibile erit, quod ex genere & differentia fiat vnum.

ibid. 2 Præterea, ſi dicatur genus participare aliquo modo differentiâ prout ſcilicet animal, non accipitur in ſua communitate, ſed contrahitur per differentiam ad ſpeciem, & ſic per conſequens, ex genere & differentia fieri vnum: tamen adhuc erit eadem ratio ad oſtendendum quod definitio non ſignificat vnum, ſi ſunt plures differentiæ in definitione poſitæ. Sicut ſi ponantur in definitione hominis, iſtæ tres differentiæ, quarum prima ſit greſſibile, vel habens pedes, ſecunda ſit bipes, tertia vero non alarum: non enim poterit dici, quare iſta ſunt vnum & non multa: non eſt enim ſufficiens ad hoc ratio, quia inſunt vni puta animali quod eſt homo, ſic enim ſequeretur quod omnia eſſent vnum, ſequeretur enim quod omnia accidentia quæ inſunt alicui ſubiecto, eſſent vnum per ſe: ſic enim loquimur de vno & adinuicem, & ad ſubiectum. Et cum ea quæ accidunt vni ſubiecto, accidant etiam alteri, ſequeretur quod illa duo ſubiecta, etiam eſſent vnum, puta nix & cygnus, quibus ineſt albedo, & ſic deducendo ſequetur quod omnia eſſent vnum: non ergo poteſt dici quod ex pluribus differentiis fiat vnum: etiam dato quod ex genere & differentia fiat vnum. Et ſic ex duabus partibus videtur quod definitio non ſignificet vnum.

7.met.l.5. 3 Præterea non eſt aſſignare cauſam quæ ex duobus & aut pluribus ex quibus eſt definitio, faciat vnum aut ipſum definitum ex his conſtans. Cum enim homo ſit animal bipes, quæ videntur eſſe duo, merito dubitatur quare homo eſt vnum & non plura.

7.met.l.te. Sed contra eſt quod ſicut dicit Philoſophus 7 met. t. 43. definitio eſt vna ratio, & id quod ſignificatur per ipſam, eſt ſubſtantia rei: vnde oportet quod definitio ſit ratio ſignificatiua vnius alicuius, quia ſubſtantia rei quam definitio ſignificat, eſt vnum quid: ergo neceſſe eſt quod definitio ſit quid vnum.

ibid. Reſpondeo dicendum cum Philoſopho hic, loc. cit. quod ad inueſtigandam vnitatem definitionum, oportet primum intendere de definitionibus quæ dantur ſecundum diuiſionem generis in differentias. Iſtæ enim ſunt definitiones veræ, in quibus non eſt aliud quam primum genus & differentiæ. Dantur enim & quædam definitiones per aliqua accidentia vel per aliquas proprietates, vel etiam per aliquas cauſas extrinſecas, quæ non ſignificant ſubſtantiam rei. Et ideo huiuſmodi propoſitiones nõ ſunt ad propoſitum, ideo autem dico quod in definitione eſt primum genus cum differentiis, quia etſi aliquando in definitionibus, ponantur aliqua genera intermedia inter genus primum, quod eſt generaliſſimum, & ſpecies vltimas quæ definiuntur, tamen illa genera media nihil aliud ſunt quam genus primum, & differentiæ cõprehenſæ in intellectu generis medij cum genere primo. Sicut ſi in definitione hominis ponatur animal quod eſt genus intermedium, patet quod animal nihil aliud eſt quam ſubſtantia quæ eſt genus primum, cum aliquibus differentiis, eſt enim animal, ſubſtantia animata ſenſibilis. Et ſimiliter ſi aliquod genus determinatur per plures differentias, ſemper enim poſterius genus comprehendit prius cum aliqua differentia. Et ſic patet quod omnis definitio reſoluitur in primum genus & aliquas differentias: Omnino autem non differt vtrum per plura, aut per pauca definiatur aliquod definitum. Quare non differt vtrum per pauca vel per duo, ita quod illorum duorum vnum ſit genus, & aliud differentia. Sicut eius quod eſt animal bipes, animal eſt genus, & alterũ ſcilicet bipes, differentia. Oſtẽdendum ergo primo quomodo ex iſtis duobus fiat vnum. Quod ſic patet: genus enim non eſt præter ea quæ ſunt ſpecies generis. Non enim inuenitur animal quod non ſit nec homo nec bos, nec aliquid aliud huiuſmodi. Aut ſi inueniatur aliquid quod eſt genus præter ſpecies, non accipitur vt genus, ſed vt materia. Contingit enim aliquod & eſſe genus aliquorum & materiam, ſicut vox eſt genus literarum, & eſt materia. Et quod ſit genus patet per hoc quod differentiæ additæ voci faciunt ſpecies vocum literatarum, & quod etiam ſit materia patet quia, ex hac ſcilicet voce fiunt elementa, ſcilicet literæ, ſicut aliquid fit ex materia. Sciendum eſt autem quod licet idem ſecundum nomen poſſit eſſe genus & materia, non tamen idem eodem modo acceptum. Materia enim eſt pars integralis rei, & ideo de re prædicari non poteſt, non enim poteſt dici, quod homo ſit caro & os. Genus autem prædicatur de ſpecie, vnde oportet quod ſignificet aliquo modo totũ. Sicut enim propter hoc quod eſt innominata priuatio, aliquando ſimplici nomine materiæ ſignificatur materia cum priuatione, vt æs accipitur pro ære infigurato, cum dicimus quod ex ære fit ſtatua, ita etiam quando forma eſt innominata, ſimplici nomine materiæ intelligitur compoſitum ex materia & forma, non quidem determinata, ſed communi, & ſic accipitur vt genus. Sicut enim compoſitum ex materia & forma determinata eſt ſpecies, ita compoſitum ex materia & forma communi, eſt genus & hoc in pluribus patet. Corpus enim poteſt accipi & vt materia animalis, & vt genus: ſi enim in intellectu corporis intelligatur ſubſtantia completa vltima forma, habens in ſe tres dimenſiones, ſic corpus eſt genus. & ſpecies eius erunt ſubſtantiæ completæ perfectæ per has vltimas formas determinatas, ſicut per formam auri vel argenti aut oliuæ, aut hominis, ſi vero in intellectu corporis non accipiatur niſi hoc quod eſt habens tres dimenſiones, cum aptitudine ad formam vltimam, ſic corpus eſt materia. Et ſimiliter eſt de voce, ſi enim in intellectu vocis includatur ipſa vocis formatio in communi, ſecundum formam quæ diſtinguitur in diuerſas formas literarum & ſyllabarum, ſic vox eſt genus. Si autem in intellectu vocis accipitur ſolum ſubſtantia ſoni, cui poſſibile eſt aduenire prædictam formationem, ſic vox erit materia literarum. Ex quo etiam patet quod vox ſecundum quod eſt genus, nõ poteſt eſſe ſine ſpeciebus: non enim poteſt eſſe ſonus formatus quin aliquam determinatam formam habeat, huius vel illius literæ. Sed ſi omnino careret forma literali, prout eſt materia ſic inueniretur ſine literis ſicut æs inuenitur abſque his quæ ſunt ex ære. Si ergo prædicta ſunt vera, palam eſt quod definitio eſt quædam ratio ex differentiis vnitatem habẽs, ita quod tota eſſentia definitionis in differentia quodammodo comprehenditur, ex hoc enim animal quod eſt genus nõ poteſt eſſe abſque ſpeciebus, quia formæ ſpecierum quæ ſunt differentiæ non ſunt aliæ formæ à forma generis, ſed ſunt formæ generis cum determinatione, ſicut patet quod animal eſt quod habet formam ſenſitiuam: homo autem eſt quod habet formam ſenſitiuam talem, ſcilicet cum ratione. Leo vero qui habet talem ſcilicet cum abundantia audaciæ. & ſic de aliis. Vnde cum differentia additur generi non additur quaſi aliqua diuerſa eſſentia a genere. ſed quaſi in genere implicite contenta, ſicut determinatum continetur in indeterminato, vt album in colorato. Iam vero quod nec multitudo

differentiarum impedit vnitatem definitionis manifeſtatur ſic. In definitionibus in quibus ſunt multæ differentiæ, oportet non ſolum diuidi genus in differentiã, ſed etiam diuidi differentiam primã in differentiam ſecundam: ſicut animalis differentia, eſt pedalitas ſecundũ quam animal dicitur habere pedes, vel greſſibile, ſed quia hæc differentia multipliciter inuenitur, iterum oportet ſcire differentiam animalis habent s pedes, quæ ſit differentia eius inquãtum & habens pedes, ſcilicet per ſe & non per accidens. Et ideo quia habenti pedes accidit habere alas, non eſt dicendum diuidendo differentiam, quod habentis pedes aliud eſt alatum, aliud non alatum, ſi homo bene velit dicere diuiſionem differentiarum Sed tamen quandoque aliquis diuidens differentias, facit hoc, vt ſcilicet diuidat per ea quæ ſunt ſecundum accidens, inquantum ſunt ſigna quædam differentiarũ eſſentialium nobis ignotarũ Sed hoc modo eſt hæc differentia diuidenda, habẽs pedes, ſcilicet huiuſmodi animalium, aliud eſt habens pedes ſciſſos, & aliud non ſciſſos Iſtæ enim ſunt differentiæ pedis, ſcilicet ſciſſum & non ſciſſum. Et ideo habens pedes ſciſſos, per ſe diuidet hanc differentiam, quæ eſt habens pedes. ſciſſio enim pedis, eſt quædam pedalitas, & hæc differentia quæ eſt habere pedes ſciſſos, eſt quoddã contentum ſub hoc, quod eſt habere pedes, & habẽt ſe adinuicem ſicut determinatum & indeterminatũ: ſicut diximus de genere & differentia. Et ita ſemper procedendum eſt in diuiſione differentiarum, donec diuidens veniat ad non differentia, id eſt ad vltimas differentias, quæ non diuiduntur vlterius in alias differentias. Et tunc tot erunt ſpecies pedis quot differentiæ & ſpecies animalium habẽtium pedes æquales differentiis. Quælibet enim indiuidualis differentia conſtituit ſpeciem ſpecialiſſimam. Sic ergo palã eſt quod ſi ſemper ſumantur per ſe differentiæ & nõ per accidens, quod vltima differentia erit tota ſubſtantia rei, & tota definitio: includit enim in ſe omnes præcedentes particulas. Quod enim in differentia includatur genus, oſtẽſum eſt ex hoc quod genus nõ eſt ſine differẽtiis. Sed quod vltima includat omnes præcedentes, palam eſt ex hoc quod niſi hoc dicatur ſequitur quod oporteat in definitionibus multoties eadem dicere, & hoc erit ſuperfluũ & nugatorium, hoc autem inconueniens ideo accidit, quia ſi aliquis dicat in definiendo animal, habens pedes bipes, quod oportebit enim dicere, ſi bipes ſit alia differentia ab habente pedes, non includens eam, nihil aliud dixit ſic definiens, quam animal habens pedes, duos pedes habens. Bipes enim nihil aliud eſt quam duos pedes habens, in quo manifeſte includitur, pedes habens, vnde patet quod ſi vtraque apponatur differentia eſt nugatio. Et iterum ſi hoc quod eſt bipes diuidat aliquis, propria diuiſione, id eſt per ea quæ ſunt per ſe & nõ per accidens ſequetur vlterius multoties dici idem, & toties quot ſumuntur differentiæ, vt ſi dicã quod animalis bipedis, aliud eſt habens pedes ſciſſos in quinque digitos, aliud in quatuor: ſi quis vellet definiens hominẽ ponere omnes differentias intermedias, toties repeteret idẽ, quot differentias apponeret. Diceret enim quod homo eſt animal pedes habens, duos pedes habens ſciſſos in quinque digitos Et quia iſta ſunt incõuenientia, igitur manifeſtũ eſt quod ſi in definitione accipiantur differentiæ, vna erit vltima, ſcilicet quæ ſubſtantiam & ſpeciem definiti comprehendet, & ab eius vnitate definitio erit vna. Hoc autem fieri nõ poteſt ſi aliquis in diuidendo & definiendo accipiat differentiã ſecundum accidens, ſicut ſi dicatur quod habentium pedes, aliud eſt album, aliud nigrum, tot erunt vltimæ differentiæ, quot factæ diuiſiones, quia vna earũ alteram non includet. Palam eſt ergo ex prædictis quod quamuis in definitione ponatur genus & differentia, tamen definitio eſt ratio ex differentiis tantũ, quia genus non eſt præter differentias, vt ſupra dictũ eſt. Et quamuis ponantur multæ differentiæ in definitione, tamen tota definitio dependet & conſtituitur ex vltima, quando fit diuiſio ſecundum rectum, id eſt à communiori ad minus commune deſcendẽdo ſecundum per ſe differentias, & non accipiendo quaſi à latere differentias per accidens: manifeſtum autem erit quod tota definitio conſtituatur ex vltima differentia, ex hoc quod ſi quis tranſponat partes talium definitionum ſequetur inconueniens: ſicut ſi aliquis dicat definitionẽ hominis eſſe animal bipes, habens pedes, ex quo enim dictum eſt bipes, ſuperfluum eſt apponere pedes habẽs, ſed ſi diceretur primo pedes habens adhuc reſtaret inquirendũ vtrum eſſet bipes dicendo pedes habens Ex hoc patet quod illæ differentiæ ſecundum quod ſunt multæ habent inter ſe ordinem determinatum. Nõ autem hoc poteſt intelligi quod in ſubſtantia rei ſit aliquis ordo: nõ enim poteſt dici quod hoc ſubſtantiæ ſit prius, & illud poſterius, quia ſubſtantia eſt tota ſimul & nõ per ſucceſſionem, niſi in quibuſdam defectiuis, ſicut ſunt motus & tẽpus. Vnde patet quod multæ partes definitionis, non ſignificant multas partes eſſentiæ, ex quibus eſſentia cõſtituatur ſicut ex diuerſis, ſed omnes ſignificant vnum quod determinatur vltima differentia: patet etiam ex hoc quod cuiuſlibet ſpeciei, eſt vna tantum forma ſubſtantialis, ſicut leonis vna eſt forma, per quam eſt ſubſtantia, & corpus & animatum corpus, & animal & Leo. Si enim eſſent plures formæ ſecundum omnia prædicta, non poſſent omnes vna differentia comprehendi, nec ex eis vnum conſtitueretur.

Ad primum ergo dicendum, quod nihil prohibet idem genus in ſe continere diuerſas differentias, ſicut indeterminatum continet in ſe diuerſa determinata. Et etiam propter hoc ſoluitur obiectũ, quia non hoc modo aduenit differentia generi, vt diuerſa eſſentia ab eo exiſtens, ſicut aduenit album homini. 7. met. t. 12.

Ad ſecundum dicendum quod ratio iſta procedit de differentiis ſecundũ accidens de quibus non eſt eadem ratio cũ differentiis per ſe, vt dictũ eſt: huiuſmodi enim differentiæ ſic per accidens acceptæ, non eſſent vnum niſi ſubiecto, quod non ſufficit ad vnitatem definitionis. ibidem in c.

Ad tertium dicendum cum Philoſ. 8. metaph. t. 15. quod illa dubitatio eſt eadem ac ſi quæratur, quare æs eſt rotundum. Ponamus enim quod definitio huius nominis, veſtis, ſit æs rotundum, & quod hoc nomen ſignificet iſtam definitionem, cũ quæritur, quæ eſt cauſa quare iſta definitio, æs rotundum, ſit vnũ, nõ videtur eſſe dubitabilis, eo quod æs eſt ſicut materia, & rotundum ſicut forma: nulla enim alia eſt cauſa quare iſta ſunt vnum, niſi illa quæ facit id quod eſt in potentia, eſſe actu. Et hoc eſt agẽs in omnibus, in quibus eſt generatio. Vnde cum hoc ſit quodquid erat eſſe ſignificatum per definitionem, ſcilicet id quod eſt in potentia fieri actu, manifeſtum eſt quod agens, eſt cauſa in rebus generabilibus & corruptibilibus, quare quodquid erat eſſe vna eſt definitio Eodem modo ſoluitur obiectio quæ poſſet fieri de Mathematicis hoc circa, duplex eſt enim materia ſcilicet ſenſibilis & intelligibilis. Senſibilis quidem eſt quæ concernit qualitates ſenſibiles, calidum & frigidum, rarum & denſum, & alia huiuſmodi, cum qua quidẽ materia concreta ſunt naturalia ſed ab ea abſtrahũt Mathematica. Intelligibilis autem materia dicitur, quæ accipitur ſine ſenſibilibus qualitatibus, vel differentiis, ſicut ipſum continuum, & ab hac materia 8 met. t. 15.

nõ abſtrahũt Mathematica. Vnde ſiue inſenſibilib⁹, ſiue in Mathematicis ſemper oportet quod ſit in definitionibus aliquid qoaſi materia, & aliquid quaſi forma. Sicut in hac definitione circuli Mathematici. Circul⁹ eſt figura ſuperficialis, ſuperficies eſt quaſi materia, & figura quaſi forma: eadem eſt enim ratio quare definitio Mathematica eſt vna, & quare definitio naturalis, licet in Mathematicis non ſit agens, ſicut in naturalibus, qoia vtrobique alterum eſt ſicut materia, alterum ſicut forma. Quæcumque autem non habent materiam intelligibilem, vt Mathematica, nec ſenſibilem vt naturalia, ſicut ſunt ſubſtantię ſeparatæ, ſtatim vnumqnodque eorum eſt vnũ aliquid, in his enim quæ habent materiam, non ſtatim vnumquodque eſt vnum, ſed vnitas eorum eſt ex hoc, quod vnitas aduenit materiæ, ſed ſi aliquid ſit forma tantum, ſtatim eſt vnum, quia non eſt in eo ponere aliquid quocumque ordine priuſquam expectet vnitatem à forma: cum enim decem prædicamenta non hoc modo ſe habeãt ex additione ad ens, ſicut ſpecies ſe habent ex additione differentiarũ ad genera: ſed hoc ipſum quod eſt ens, manifeſtum eſt quod ens nõ expectat aliquid additum ad hoc quod fiat hoc, id eſt ſubſtantia, vel qnantum, vel quale: ſed ſtatim à principio eſt vel ſubſtantia, vel quãtitas, vel qualitas. Et hæc eſt cauſa quare in definitionibus nõ ponuntur, nec vnum, nec ens, vt genus, quia oporteret qnod vnum & ens ſe haberet vt materia ad differentias per quarũ additionem ens fieret, vel ſubſtantia, vel qualitas. Et ſimiliter id qnod eſt ſeparatũ omnino à materia, quod eſt ſuum quodquid erat eſſe, vt ſupra dictum eſt, ſtatim eſt vnum, ſicut & ſtatim eſt ens, non enim eſt in eo materia expectans formam a qua habeat vnitatem & eſſe, & in talibus non eſt aliqua cauſa mouens ad hoc quod ſit vnum Habent tamen quædam eorum cauſam ſubſtituentem ſubſtãtias ſine motu ſubſtantiarum earum, & non ſicut in generabilibus quæ per motũ fiunt: ſtatim enim vnũquodqoe eorum eſt aliquod ens, & aliquid vnũ, non ita quod ens & vnum ſint genera quædam, aut ſigillatim exiſtentia præter ſingularia quæ Platonici ponebant.

Ibidem. Animaduertendum eſt autem quod Platonici qui poſuerũt participationem, qna ſcilicet inferiora participant ſuperiora, vt hic homo hominem, & homo animal & bipes, inquirebant quid eſt cauſa participationis, & quid participare, vt eis innoteſceret quare eſt vnom hoc quod dico animal bipes. Alij vero ponunt cauſam vnitatis hominis quandã conſubſtantialitatẽ, ſiue coexiſtẽtiam animæ cũ corpore ſicut ſi ſignificaretur in abſtracto anima cum corpore, quaſi diceremus animationem. Sicut Lycophron dixit quod ſciẽntia eſt medium inter animam & ſcire Alij autem dixerunt quod ipſum viuere, eſt medium per quod coniongitur anima corpori. Horũ dictas poſitiones excludit Philoſophus loc. cit. dicẽs

l. c. quod ſi hoc bene dicitur de anima & corpore, quod ſit aliquod medium vniens, eadem ratio erit in omnibus quæ ſe habent vt materia & forma, quia ſecũdum hoc, coaleſcere erit medium, quaſi quædã conſubſtantialitas aut quædam coniunctio ſiue vinculum inter animam per quam ſubſiſtit animal, & ſanitatem. Et eſſe trigonum erit quoddam medium componẽs figuram trigoni. Et eſſe album erit quoddam medium qno componitur albedo ſuperficiei, quod eſt manifeſte falſom, vnde falſum eſt quod viuere ſit medium quo componitur anima corpori, cũ viuere nihil aliud ſit quam eſſe animatum. Et cauſa errorum prædictorum aſſignans dicit quod cauſa quare talia poſuerunt eſt quia inquirebant quid eſt faciens vnum potentiam & actum, & inquirebãt differentias eorum quaſi oporteat eas colligari per aliquod vnum medium, ſicut ea quæ ſunt diuerſa ſecundum actum, ſed ſicut dictum eſt vltima materia, quæ ſcilicet eſt appropriata ad formam, & ipſa forma ſunt idem, aliud enim eorum eſt ſicut potentia, aliud ſicut actus. Vnde ſimile eſt quærere quæ eſt cauſa alicuius rei, & quæ eſt cauſa quod illa res ſit vna, quia vnumquodque inquantum eſt, vnum eſt, & potẽtia & actus quodammodo vnum ſunt. Quod enim eſt in potentia fit in actu, & ſic non oportet ea vniri per aliquod vinculum, ſicut ea quæ ſunt penitus diuerſa: vnde nulla cauſa eſt faciens vnum ea quæ ſunt compoſita ex materia & forma, niſi qood mouet potentiam in actum, ſed illa quæ non habent materiam ſimpliciter & per ſe ipſa ſunt aliquid vnum, ſicut aliquid exiſtens, & ſic patet, non ſolum quomodo definitio conſtans ex partibus ſit aliquid vnum, ſed etiã quomodo definitum ſit aliquid vnum.

QVÆSTIO XXXII.

De eſſentia & definitione ſecundum quod in diuerſis diuerſimodè inueniuntur.

Deinde conſiderandum eſt de eſſentia & definitione, prout diuerſimode inueniuntur in diuerſis.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR QVINQVE.

1. *Vtrum eſſentia ſit id quod ſignificat definitio.*
2. *Quomodo ſit eſſentia in rebus materialibus & in iis accipiantur partes definitionis.*
3. *Quomodo in materialibus.*
4. *Quomodo in accidentalibus.*
5. *Quid eſt eſſentia, & quodquid erat eſſe in vnoquaque.*
6. *Vtrum eſſentia rerum ſint ab æterno.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum eſſentia ſit id quod ſignificat definitio.

De hoc vide tractatum de formis q. 4. a. 1. c.

ARTICVLVS II.

Quomodo ſit eſſentia in rebus materialibus.

Videtur quod materia non ſit de eſſentia rerum materialium, cum enim materia ſit principium op. de ente & eſſ. c. 1. indiuiduationis, ſequeretur quod eſſentia complecteretur materiam & formam, quod eſſet tantum particularis & non vniuerſalis, ex quo ſequeretur vlterius vniuerſalia definitionẽm non habere, cum eſſentia ſit id quod ſignificatur per definitionem.

2 Præterea eadem ſecũdum rem eſt forma totius, 7. met. t. 9. quæ ſignificatur puta nomine humanitatis, & forma partis, quæ ſignificatur puta nomine animæ, differũt autem ſolum ſecundum rationem: nam forma partis dicitur ſecundum qnod perficit materiam, & facit eam eſſe in actu, forma autem totius, ſecundũ quod totum cõpoſitum per eam in ſpecie collocatur: Sed materia non includitur in forma partis, ergo nec in forma totius, ergo non pertinet ad eſſentiam rerum.

3 Præterea commẽtator ſuper 6. met. t. 4. cõment. Caiet. rationem talem adducit: eſſentia rei eſt ſubſtantia op. de ente declarans rem quidditatiue, materia non eſt ſub- & eſſent. ſtantia declarans quidditatem rei, ergo materia non q. 1.

pertinet ad eſſentiam rei, vt colligitur ex 1. Phyſic. t. 69 vbi dicitur quod materia ſecundum ſe eſt ignota, & per conſequens, alterius declaratina non eſt.

Caiet ibid. 4 Præterea in com. 21. commentator ait, ſi qoidditas hominis eſſet bomo compoſitus ex materia & forma, tunc quidditas hominis haberet qoidditatem, & ſic quidditatis eſſet quidditas, quod eſt falſum: tenet conſequentia, quia quæcunque ſunt idem, quicquid habet vnum habet & reliquum, ſi ergo quidditas hominis & homo compoſitus, ſont idem, cum homo compoſitus habeat quidditatem, ſequitur quod quidditas hominis habeat quidditatem.

ibidem. 5 Præterea Ariſtot. 7. Metaphyſ. tex. comm 34. expreſſe dicit materiam nō eſſe partem quidditatis, & 2 Phiſicor. t. 2. comm. 28. partes definitionis in genere cauſæ formalis collocat, vnde & 10 Metaphyſicor. text. comm. 25. dicit quod mas & fœmina non variant ſpeciem. quia ſunt differentiæ materiales.

ibidem. 6 Præterea materia eſt cauſa corruptionis & diſtinctionis ſuppoſiti a natura, quorum oppoſita conuenjunt qoidditatibus, ſunt enim eſſentiæ rerum ingenerabiles, incorruptibiles & huiuſmodi.

7 met. l. 9. Sed contra eſt authoritas Philoſophi 7. Metaph dicentis quod res oaturales habent in ſui ratione materiam ſenſibilem, & in hoc differuot à Mathematicis.

7 met. l. 9. vide multa obiecta circa hoc q. 3. log. a. 4. Videtur quod in definitione rerum materialium genus non ſumatur a materia, & differentia à forma, ſi enim genus ſumator à materia, ſe habebit vt pars, pars aotem non prædicator de toto, ergo genus noo prædicabitur de toto, ergo falſum eſt quod genus ſomatur à materia & ſimiliter eſt de differentia.

op. de ent. & eſſ. c. 3. 2 Præterea ſi dicatur quod genus ſignificat totam eſſentiam, contra ergo quæ differont ſpecie differunt genere: quæ enim differunt ſpecie differunt eſſentia.

7. met. l. 7. & 8. Sed contra eſt quod dicitur 5. Metaphyſicor. ea ſunt vnum genere quæ ſubiecto & materia ſunt vnum.

op de ente & eſſ. c. 1. 2 3. & 4. Reſpondeo dicendum quod ſicut ſupradictum, eſſentia ab ente dicitur, quod diuiditur per decem genera: vnde neceſſe quod eſſentia ſignificet aliquid commune omoibus naturis, per quas diuerſa entia iu dioerſis generibus & ſpeciebus collocantur, ſicut humanitas eſt eſſentia hominis, & ſic de aliis. Sed quia ens abſolute & primo dicitur de ſubſtantiis, poſterios autem & ſecundum quid de accidentibus, inde eſt quod eſſentia proprie & vere eſt in ſubſtantiis, ſed in accidentibos eſt quodammodo & ſecundum quid, ſubſtantiarom vero quædam ſunt ſimplices, & quædam compoſitæ, & in vtriſque eſt eſſentia: ſed in ſimplicibus veriori & nobiliori modo, ſecundum etiam quod habent eſſe nobilius, ſunt etiam cauſa eorum quæ ſunt compoſita, adminus ſubſtantia prima & ſimplex Sed quia illarum ſubſtātiarum eſſentiæ ſunt nobis magis occultæ, ideo ab eſſentiis compoſitorum incipiendum eſt, vt à facilioribus conuenientior fiat diſciplina In ſubſtantiis igitur compoſitis, forma & materia notæ ſunt, vt in homine anima & corpus. Non autem poteſt dici quod alterum eorum tantum eſſentia dicatur, quod enim materia ſola non ſit eſſentia, planum eſt, quia res per ſuam eſſentiam cognoſcibilis eſt, & in ſpecie ordinatur, vel in genere: materia autē non eſt cognitionis principium: nec ſecundum illam aliquid ad ſpeciem vel ad genus determinatur, ſed ſecundum id ſolom quo in actu aliquid eſt: Neque etiam forma tantom ſubſtantiæ compoſitæ eſſentia dici poteſt, quamuis quidam hoc aſſerere conentur. Ex his enim quæ dicta ſunt patet quod eſſentia eſt id quod per definitionē rei ſignificatur definitio autem ſubſtantiarum naturalium, non tantum formam ſed etiam materiam continet: aliter enim definitiones naturales & Mathematicæ nō differrēt Nec etiam poteſt dici quod materia in definitione ſubſtantiæ naturalis ponator, ſicut additum eſſentiæ, vel ens extra illam naturam, vel eſſentiam eius, quia hic modus proprius eſt accidentibus, quæ eſſentiam perfecte non habent, vnde oportet quod in definitiooe ſua ſubſtantiam vel ſubiectum recipiant, quod eſt extra genus eorum: patet ergo quod materia comprehendit eſſentiam & formam. Non etiam poteſt dici quod eſſentia ſignificet relationem, quæ eſt inter materiam & formam, vel aliquid ſuperadditum illis, quia hoc de neceſſitate eſſet accidens extraneum à re, nec per eam res cognoſceretur, quæ omnia eſſentiæ non conueniunt. Per formā enim quæ eſt actus materiæ, materia efficitur ens actu, & hoc aliquid: vnde illud quod ſuperaduenit, non dat eſſe actu ſimpliciter materię, ſed eſſe actu tale, ſicut accidentia faciunt, vt albedo facit actu album, vnde quando talis forma acquiritur, non dicitur generari ſimpliciter ſed ſecundum quid. Relinquitor ergo, quod nomen eſſentiæ in ſubſtantiæ cōpoſitis, ſignificat illud quod eſt ex materia. & forma compoſitū & huic poſitioni cōſonat verbū Boetij in commento prædicamentorum, vbi dicit quod ouſia ſignificat compoſitum. Ouſia enim apud Græcos idem eſt quod eſſentia apud nos, vt ipſemet in li. de duabus natoris dicit. Auicenna autem dicit, qood quidditas ſubſtantiarum compoſitarum, eſt ipſa cōpoſitio formæ & materiæ. Huic etiam ratio concordat, quia eſſe ſubſtantiæ compoſitæ, noo eſt tantum forma, nec tantum materia, ſed ipſios compoſiti: eſſentia autem eſt ſecundum quam res dicitur eſſe, vnde oportet vt eſſentia qua res denominator ens, non tantum ſit forma, nec tantum materia, ſed vtrūque, quamuis huiuſmodi eſſe, ſiue eſſentiæ, ſola forma ſuo modo ſit cauſa: ſicut enim in aliis videmus quæ ex pluribus principiis conſtituuntur, quod res non denomioantur ex altero principiorum illorum tantum, ſed ab eo quod vtrumque complectitur, vt patet in ſaporibus, quia ex actione calidi digerentis humidum, cauſatur dulcedo, & quamuis hoc modo calor ſit cauſa dulcedinis, non tamen denominatur corpus dulce a calore, ſed à ſapore, qui calidū & humidum complectitur. Non tameo materia quælibet pertinet ad eſſentiam rei puta hominis. ſed materia indeterminata & non ſignata, ſicut ſupra dictum eſt: non enim in definitione hominis ponitur hoc os & hæc caro, ſed os & caro abſolute, quæ ſunt materia hominis non ſignata. Vnde patet quod eſſentia hominis & Socratis non differunt, niſi ſecundū ſignatum & non ſignatum. vnde comm. dicit ſuper 8. met. qood Socrates non aliud eſt quam animalitas & rationalitas, quæ ſont quidditas eius. Sicut etiam eſſētia generis & eſſentia ſpeciei ſecondum ſignatum & non ſignatum differunt, quamuis alius modus deſignationis ſit vtrobiqoe: quia deſignatio indiuidui reſpectu ſpeciei, eſt per materiam determinatam dimenſionibus: deſignatio aotem ſpeciei reſpectu generis, eſt per differentiam conſtitutiuam, quæ ex forma rei ſeqoitur Hæc autem determinatio vel deſignatio quæ eſt in ſpecie reſpectu generis. nō eſt per aliquod io eſſentia ſpeciei exiſtens, quod nullo modo in eſſentia generis ſit, imo quicquid eſt in ſpecie eſt etiam in genere, vt non determinatum. Si enim animal non eſſet totum quod eſt homo ſed pars eius, non prædicaretur de eo. Hoc autem qoo modo contingit, poterit videri ſi inſpiciatur corpus ſecundum

quod ponitur pars animalis, & ſecundum quod ponitur genus: non enim poteſt dici eo modo eſſe genus quo eſt pars integralis. Hoc igitur nomen quod eſt corpus, multipliciter accipi poteſt: corpus enim ſecundum quod eſt in prædicamento ſubſtantiæ, dicitur ex eo quod habet talem naturam, & in eo deſignari poſſunt tres dimenſiones: ipſæ autem tres dimenſiones deſignatæ ſunt corpus quod eſt in genere quantitatis. Contingit autem in rebus, quod id quod habet vnam perfectionem ad vlteriorem perfectionem pertingat, ſicut patet in homine, qui naturam ſenſitiuam habet, & vlterius intellectiuam ſimiliter & ſuper hanc perfectionem quæ eſt habere talem formam, vt in ea poſſint tres dimenſiones deſignari, poteſt alia perfectio addi, vt vita vel aliquid huiuſmodi. Poteſt ergo hoc nomen corpus rem quandam deſignare, quæ habet talem formam, ex qua ſequitur in ipſa deſignabilitas trium dimenſionum cum præciſione, vt ſcilicet ex illa forma nulla vlterius perfectio ſequatur: ſed ſi aliquid aliud ſuperadditur quod ſit præter ſignificationẽ corporis ſic dicti, hoc modo corpus erit materialis & integralis pars animalis: quia ſic anima erit præter id quod ſignificatum eſt nomine corporis, & ſuperueniens ipſi corpori, ita quod ex ipſis duobus, ſcilicet ex anima & corpore ſicut ex partibus conſtituitur animal. Poteſt etiam hoc nomen corpus hoc modo accipi vt ſignificet rem quandam quæ habet talẽ formam, ex qua poſſint in ea tres dimẽſiones deſignari, quæcumque forma ſit illa, ſiue ex ea poſſit prouenire alia vlterior perfectio ſiue non, & hoc modo corpus erit genus animalis, quia in animali nihil eſt accipere quod in corpore implicite non contineatur. Non enim anima alia eſt ab illa forma, per quam in re illa poterãt deſignari tres dimenſiones. Et ideo quando dicebam quod corpus eſt quod habet talem formam ex qua poſſunt deſignari tres dimenſiones, in eo intelligebã quæcumque forma eſſet ſiue anima eſſet, ſiue lapideitas, ſiue quæcumque alia forma, & ſic forma animalis implicite in corpore ſiue in corporis forma cõtinetur, prout corpus eſt genus eius. Et quam talis eſt habitudo animalis ad hominem, ſi enim animal nominaret tantum rem talem quæ habet quãdam perfectionem vt poſſit ſentire & moueri per principium in ipſo exiſtẽs, cum præciſione alterius perfectionis, tunc quæcumque alia perfectio vlterius ſuperueniret, haberet ſe ad animal per modum partis, & non ſicut implicite contenta in ratione animalis: & animal non eſſet genus, ſed eſt genus ſecundum quod ſignificat rem quandam ex cuius forma poteſt prouenire ſenſus & motus, ſiue ſit anima ſenſibilis tantũ, ſiue ſit anima ſenſibilis & rationalis ſimul. Sic igitur genus ſignificat indeterminate id totum quod eſt in ſpecie: non enim ſignificat tantum materiam, ſimiliter etiam differentia ſignificat id totum quod eſt in ſpecie, & etiam definitio ſignificat totum, & etiã ſpecies, ſed diuerſimode: quia genus ſignificat totum vt quædam denominatio determinans id quod eſt materiale in re, ſine determinatione propriæ formę, vnde genus ſumitur à materia, quamuis non ſit materia, vnde patet quod corpus dicitur ex hoc quod habet talem perfectionẽ, vt poſſint in eo deſignari tres dimenſiones, quæ quidem perfectio eſt vt materialis ſe habens ad vlteriorem perfectionem. Differentia vero è conuerſo, eſt ſicut quædam determinatio à forma determinata ſumpta præter hoc quod de intellectu primo ſit materia determinata, vt patet cum dicitur animatum ſcilicet illud quod habet animam, non determinatur quid ſit, vtrum corpus vel aliquid aliud: vnde dicit Auicenna quod genus non eſt in differentia vt pars eſſentiæ eius, ſed ſolum ſicut ens extra quidditatem ſiue eſſentiam, ſicut etiam ſubiectũ eſt de intellectu paſſionum, & ideo genus non prædicatur de differentia per ſe loquendo, vt dicit Ariſtot. 3. de ani. & 4. top. niſi forte ſicut ſubiectum prædicatur de paſſione. Sed definitio ſiue ſpecies comprehẽdit vtrumque, ſcilicet determinatam materiã quam deſignat nomen generis, & determinatam formam, quam deſignat nomen differentiæ. Et ex hoc patet ratio quare genus & ſpecies & differentia ſe habeant proportionaliter ad materiam, formam, & compoſitum in natura, quamuis non ſint idem cum illis, quia neque genus eſt materia, ſed ſumitur à materia vt ſignificans totum, vnde dicimus hominem eſſe animal rationale, & non ex animali & rationali, ſicut dicimus eum eſſe ex anima & corpore. Ex corpore enim & anima dicitur eſſe homo, ſicut ex duabus rebus quædam tertia res conſtituta, quę neutra illarum eſt, homo enim nec eſt anima nec corpus, ſed ſi homo aliquo modo ex animali & rationali dicatur eſſe, nõ erit ſicut res tertia, ex duabus rebus, ſed ſicut intellectus tertius ex duobus intellectibus, intellectus enim animalis eſt ſine determinatione formæ ſpecialis naturã exprimens rei, ex eo quod eſt materiale reſpectu vltimæ perfectionis, intellectus autẽ huius differentiæ rationalis conſiſtit in determinatione formæ ſpecialis, ex quibus duobus intellectibus cõſtituitur intellectus ſpeciei vel definitionis, & ideo ſicut res conſtituta ex aliquibus non recipit prædicationem earum rerum ex quibus conſtituitur, ita nec intellectus recipit prędicationem eorũ intellectuum ex quibus conſtituitur, non enim dicimus quod definitio ſit genus, vel differentia. Vt autem ſciatur quomodo eſſentia rerum compoſitarum ſe habeant ad rationem generis, ſpeciei & differentiæ: ſciendum eſt quod cui conuenit ratio generis, ſpeciei vel differentiæ prædicatur de hoc ſingulari ſignato, vnde impoſſibile eſt quod ratio generis vel ſpeciei vel differentiæ, conueniat eſſentiæ, ſecundum quod per modum partis ſignificatur, vt nomẽ humanitatis, vel animalitatis, & ideo dicit Auicenna quod rationalitas non eſt differentia, ſed differentiæ principium, & eadem ratione humanitas nõ eſt ſpecies, nec animalitas genus. Similiter etiam non poteſt dici quod ratio generis, ſpeciei & differentiæ conueniat eſſe ſecundum quod eſt quædam res exiſtẽs extra ſingularia, vt Platonici ponebant, quia ſic genus & ſpecies non prædicaretur de hoc indiuiduo: non enim poteſt dici quod Sortes ſit hoc quod ab eo ſeparatũ eſt. Nec ſeparatũ illud proficit in cognitione huius ſingularis ſignati. Et ideo relinquitur quod ratio generis vel ſpeciei, vel differentiæ conueniat eſſentiæ, ſecũdum quod ſignificatur per modũ totius, vt nomine hominis vel animalis prout implicite vel indiſtincte continet totum hoc quod in indiuiduo eſt. Natura autem vel eſſentia ſic accepta, poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo ſecundum naturam & rationem propriam, & hæc eſt abſoluta conſideratio ipſius, & hoc modo nihil eſt verum de ea dicere, niſi quod conuenit ſibi ſecundũ quod huiuſmodi. Vnde quicquid aliorum ſibi attribuitur, falſa eſt attributio, verbigratia homini in eo quod eſt homo, conuenit rationale & animal, & alia quæ in eius definitione cadunt, album vero vel nigrum vel quodcumque huiuſmodi, quod non eſt de ratione humanitatis, non cõuenit homini in eo quod eſt homo. Ideo ſi quæratur vtrum iſta natura poſſit dici vna, vel plures, neutrum concedendum eſt, quia vtrumque eſt extra intellectum humanitatis, & verũque poteſt ſibi accidere. Si enim pluralitas eſſet de ratione eius, numquam poſſet eſſe vna: cum tamen vna ſit ſecundum quod eſt in Sorte. Similiter ſi vnitas eſſet de intellectu & ratione eius, tunc eſſet vna

& eadem natura, Sortis & Platonis, nec poſſet in pluribus plurificari. Alio modo conſideratur ſecundum quod habet eſſe in hoc vel in alio, & ſic de ipſa prædicatur aliquid per accidens ratione eius in quo eſt, ſicut dicitur quod homo eſt albus, quia Sortes eſt albus, quamuis homini nõ conueniat in eo quod eſt homo. Hæc autem natora habet duplex eſſe, vnum in ſingularibus, & aliud in anima, & ſecundum vtrumque eſſe, conſequuntur accidentia dictã naturam: & ſic in ſingolaribus habet multiplex eſſe ſecundum diuerſitatem ſingularium, & tamen ipſi naturæ ſecundom propriam conſiderationem. ſcilicet abſolutam nullum iſtorum eſſe debetur. Falſum enim eſt dicere qood natora hominis inquãtom huiuſmodi, habeat eſſe in hoc ſingulari, ſi enim eſſe in hoc ſingulari conuenitet homini inquaotum eſt homo, noo eſſet vnquam extra hoc ſingulare, ſimiliter ſi conueniret homini inqoantum eſt homo, non eſſe in ſingulari, numquam eſſet in eo. Sed verum eſt dicere qaod homo, inquantũ eſt homo, nõ habet quod ſit in hoc ſingulari, vel in illo: patet ergo quod natura hominis abſolute conſiderata abſtrahit à qoolibet eſſe, ita quod non fit præciſio alicuius eorum, & hæc natura ſic cõſiderata eſt quæ prædicatur de omnibus indiuiduis. Noo tameo poteſt dici quod ratio vniuerſalis eouueniat natoræ ſic acceptæ, quia de ratione vniuerſalis eſt voitas, & communitas. Naturæ autẽ humanæ neutrum eorum conuenit, ſecundum ſuam abſolutam conſiderationem: ſi enim cõmuoitas eſſet de intellectu hominis, tunc in qoocunque inueoiretur humanitas, inuenitetur communitas, & hoc falſum eſt: quia in Sorte non inuenitur communitas aliqua, ſed quicquid in eo eſt, eſt indiuiduatũ. Similiter etiam non poteſt dici qood ratio generis accidat oaturæ humanę, ſecundum illod eſſe, quod habet in indiuiduis, quia oon inuenitur in indiuiduis natura humana, ſecundum vnitatem, vt ſit vnum quid conuenienscuilibet, quod ratio vniuerſalis exigit. Relinquitur ergo quod ratio ſpeciei accidat naturæ humanæ, ſecundum illud eſſe quod habet in intellecto. Ipſa enim natura habet eſſe in intellectu abſtractum ab omnibus indiuiduantibus, & habet ratiooem vniformem ad omnia indiuiduantia, quę ſunt extra animam, prout eſſeotialiter eſt imago omnium, & inducens in cognitionem omnium, inquantom ſunt homines, & ex boc quod talem relationem habet ad omnia indioidua, intellectus adinuenit rationẽ ſpeciei, & attribuit ſibi: vnde dicit comm. 1. de ani. quod intellectus eſt qui facit vniuerſalitatem in rebus, hoc etiam Auicen in ſuæ Metaphyſicæ 8. dicit. Et quamuis hæc natora intellecta babeat rationem vniuerſalis, ſecundum quod comparatur ad res, quæ ſunt extra animam, quia eſt vna ſimilitudo omnium: tamen ſecuodum quod habet eſſe in hoc intellectu vel in illo, eſt ſpecies qoædam intellecta particularis. Ex quo patet defectus comment. in 3. de anim. qui voluit ex vniuerſalitate formæ intellectæ, vnitatem intellectus concludere: quia non eſt vniuerſalitas illios formæ ſecundom boc eſſe, quod habet intellectum: ſed ſecondum quod ad res refertur, vt ſimilitudo rerum, ſicut enim ſi eſſet vna ſtatua corporea, repræſentans moltos homines, conſtat qood illa imago vel ſpecies ſtatuæ haberet eſſe ſingulare, & proprium, ſecundum quod eſſet in hac materia, ſed haberet rationem communitatis, ſecundom quod eſſet commune repræſentatiuũ plurium, & quia naturæ humanæ ſecundum ſuam abſolutam conſiderationẽ conoenit quod prædicetur de Sorte, & ratio ſpeciei noo conuenit ſibi ſecondum ſuam abſolutam. ſcilicet humanæ naturæ conſiderationem: ſed eſt de accidentibos quę cooſequũtur eam, ſecundum quoddam eſſe, quod habet in intellectu, ideo nomeo ſpeciei non prædicatur de Sorte, vt dicatur Sortes eſt ſpecies, qood de neceſſitate accideret, ſi ratio ſpeciei conuenitet homini ſecundũ eſſe quod habet in Sorte, vel ſecundum ſuam abſolutam conſiderationem, ſcilicet inquantum eſt homo. Quicquid enim cõuenit homini inquantum eſt homo prædicatur de Sorte. Et tamen prædicari conuenit generi per ſe, cum in definitione ponatur. Prædicatio enim eſt quoddam quod completur per actionẽ intellectus cõponentis & diuidentis, habens tamen fundamentum in re, ipſam vnitatem eorum quorom vnum de altero dicitur: vnde ratio prædicabilitatis poteſt claudi in ratione huius intentionis, quæ eſt genus, quę ſimiliter per actionẽ intellectus completur; nihilominꝰ id cui intellectus intentionẽ prædicabilitatis attribuit, cõponens id cum altero, non eſt ipſa intentio generis, ſed potius id cui intellectꝰ intẽtionem generis attribuit, ſicot quod ſignificatur hoc nomine animal. Sic ergo patet qualiter eſſẽtia vel natura ſe habet ratione ſpeciei, quia ratio ſpeciei, non eſt de illis quæ cõueniunt ei ſecũdum ſuam abſolutam conſiderationẽ. neque de accidentibus quæ cooſequuntur ipſam ſecundum eſſe quod habet extra animam, vt albedo vel nigredo, ſed eſt de accidentibus quæ conſequuntur eam ſecundum eſſe quod habet in intellectu, & per hunc modum cõuenit ſibi ratio generis vel differentiæ. Et ex his patet qualiter ſit eſſentia in rebus materialibus, & qoomodo ſe habeat ad rationem generis, ſpeciei & differentiæ.

op. de entẽ & eſſ. c. 2.

Ad primum ergo dicendũ, quod materia non quomodolibet accepta, eſt principium indiuiduationis, ſed ſolum materia ſignata, & dico materiã ſignatam quæ ſub certis dimenſionibos conſideratur. Hæc autem io definitione hominis inquantum bomo non ponitur, ſed pooeretur in definitione Socratis, ſi Socrates definitionẽ haberet: in definitione autem hominis ponitur materia nõ ſignata, vt patet ex dictis.

7. met l 9.

Ad ſecundum dicendum, quod hæc eſt vna ex rationibus Auerrois, qui exiſtimauit materiam nõ eſſe partẽ quidditatis naturalis, ſed cadere in definitione rei naturalis, vt deferens illã quidditatẽ. Sed hoc eſt cõtra Ariſtotelẽ qui dicit. 7. Met. quod res naturales habent in ſui definitione materiã ſenſibilẽ, & in hoc differunt à Mathemat. Non autem poteſt dici quod ſubſtantiæ naturales definiaotur, per id quod non ſit de eſſentia earum: ſubſtantiæ enim non habeot definitionem ex additione, ſed ſola accidentia vt ſupra dictũ eſt, & adhoc infra, vnde relinquitur quod materia ſenſibilis ſit pars eſſentiæ ſubſtantiarum naturaliũ non ſolum quantũ ad indiuidua, ſed etiã quantum ad ſpecies ipſas, definitiones enim uon dãtur de indiuiduis, ſed de ſpeciebus, vnde eſt alia opinio quã ſeqoitur Auicenna, & ſecundum hanc forma totius quæ eſt ipſa quidditas ſpeciei, differt a forma partis ſicut à parte, nam quidditas ſpeciei eſt compoſita ex materia & forma, oon tamen ex hac forma & hac materia indioidua, ex his enim componitur indiuiduum, vt Socrates & Callias.

Caiet. ſup. op. de ent. & eſſ. c. 2. q. 3. ad p.

Ad tertium dicendum, licet materia ſecundum ſe id eſt ſolitarie ſumpta, ſit ignota, adiuncta tamen & ſubſtrata tali formæ ſpecificæ ſeu generícæ, declaratioa eſt alterius.

Caiet. ibid. ad 2.

Ad quartũ dicendũ quod negatur cõſequentia ad cuius probationem dicitur quod maior illa poteſt intelligi dupliciter, vno modo ſic. Quæcũque ſunt idẽ realiter, quicquid realiter cooiunctum eſt vni, eſt & realiter cooiunctũ alteri, & ſic conceditur, ſed nõ eſt contra nos. Alio modo, quæcũque ſunt idẽ realiter, quicquid prædicatur de vno, prædicatur de altero, & boc modo eſt falſa. Aliquid enim coouenit vni vẽ

diſtincto ſecundum rationem ab altero, quod non conuenit alteri: ſicut in propoſito, habere quidditatem conuenit homini, vt diſtincto à ſua quidditate ſecundum rationem: diſtinguitur enim ab illa vt habens ab habito.

Caiet. ibid. ad 3. q. 10. a. 1. & ſeq. 7 met. l. 4. 5 & 9. Ad quintum dicendum, quod Ariſtot. 7. Met. non remouet materiam à quidditate, ſed materiã particularem, & eas partes quæ per accidens ſe habent ad ſpeciei intellectum, vt has carnes, & hæc oſſa. Quod autem partes definitionis in genere cauſæ formalis collocentur, non eſt contra id quod diximus: omne 10 met. l. 11. enim ſuperius ſe habet vt formale reſpectu inferioris. Maſculus quoque & fæmina etſi non differant ſpecie in genere animalis, ſicut album & nigrũ: differunt tamen ſpecie in genere ſexus, cuius differentiæ ad genus animalis per accidens ſe habent, & ex parte materiæ: & propterea in illo genere non cauſant diuerſitatem.

Caiet. l. c. ad 4. Ad ſextum dicendum quod illa conueniunt materiæ particulari et exiſtenti, & non materiæ abſtractæ à ſingularibus, quæ eſt pars quidditatis ſpecificæ, & ideo non oportet illam ineſſe quidditati, nec oportet materiam remoueri à quidditate propter hoc quod illorum oppoſita quidditati inſunt.

7. met. l. 9. Ad primum 2 p. dicendum, quod genus & differẽtia ſumuntur a partibus rei, non ita quod partes definitionis ſint partes rei: ſed ita quod ſignificãt rem ipſam quatenus habet illam partem, à qua ſumi dicũtur: cũ enim dicitur homo eſt animal rationale, animal ſignificat hominem quatenus habet naturã ſenſitiuam: rationale vero ſignificat eundem hominem quatenus habet rationem.

op. de ent. & eſſ. c. 3. Ad ſecundum dicendum, quod quamuis genus ſignificet totam eſſentiam ſpeciei, non tamen oportet vt diuerſarum ſpecierum, quarũ eſt idẽ genus, ſit vna eſſentia: quia vnitas generis ex ipſa indeterminatione vel indifferentia procedit: non autem ita quod id quod ſignificatur per genus, ſit vna natura numero in diuerſis ſpeciebus: cui ſuperueniat res alia, quæ ſit differentia determinãs ipſũ: ſicut forma determinat materiã, quæ eſt vna numero, ſed quia genus ſignificat quandam formam, tamen non determinate hanc vel illam, quã determinate differẽtia exprimit quæ non eſt alia quam illa quæ indeterminate ſignificabatur per genus: & ideo dicit commentator 11. Met. quod materia prima dicitur vna per remotionẽ omnium formarum: ſed genus dicitur vnum per cõmunitatem formæ deſignatæ: vnde patet quod per additionẽ differentiæ, remota illa indeterminatione, quæ erat cauſa vnitatis generis, remanent ſpecies diuerſæ per eſſentiam. Et quia, vt dictũ eſt, natura ſpeciei eſt indeterminata reſpectu indiuidui, ſicut natura generis reſpectu ſpeciei, inde eſt quod ſicut id quod eſt genus prout prędicatur de ſpecie, implicite in ſua ſignificatione, quãuis indiſtincte ſignificat totũ id quod determinate eſt in ſpecie: ita id quod eſt ſpecies, ſecũdum quod prædicatur de indiuiduo, oportet quod ſignificet totũ quod eſſẽtialiter eſt in indiuiduo, licet indiſtinctũ, & hoc modo eſſentia ſpeciei ſignificatur, nomine hominis, vnde homo de Sorte prædicatur. Si autem ſignificatur natura ſpeciei, cũ præciſione materiæ ſignatæ, quę eſt principiũ indiuiduationis, ſic ſe habebit per modũ partis, & hoc modo ſignificat nomen humanitatis, humanitas enim ſignificat id vnde homo eſt homo. Materia autem ſignata non eſt illud vnde homo eſt homo & ita nullomodo continetur inter illa ex quibus homo habet quod ſit homo. Cũ igitur humanitas in ſuo intellectu includat tantũ ea ex quibus homo habet quod ſit homo, patet quod à ſignificatione eius excluditur vel præciditur materia determinata vel ſignata. Et quia pars nõ prædicatur de toto inde eſt quod humanitas nec de homine nec de Sorte prædicatur: vnde dicit Auicen. quod quidditas compoſiti non eſt ipſum compoſitum cuius eſt quidditas, quãuis etiam ipſa quidditas ſit cõpoſita, ſicut humanitas licet ſit cõpoſita, nõ tamẽ eſt homo, imo oportet quod ſit recepta in aliquo, quod eſt materia ſignata: ſed quia, vt dictũ eſt, deſignatio ſpeciei reſpectu generis, eſt per formã, deſignatio autẽ indiuidui reſpectu ſpeciei eſt per materiã, ideo oportet, vt nomen ſignificans id, vnde natura generis ſumitur cũ præciſione formæ determinatę perficientis ſpeciẽ ſignificet partẽ materialẽ totius, ſicut corpus eſt pars materialis hominis: nomen autẽ ſignificans id vnde ſumitur natura ſpeciei, cũ præciſione materiæ ſignatæ, ſignificat partẽ formalẽ, & ideo humanitas ſignificatur vt forma quædã, & dicitur quod eſt forma totius non quidẽ quaſi ſuperaddita partibus eſſentialibus materiæ & formæ, ſicut forma domus ſuperadditur partibus integralibus eius, ſed magis eſt forma quæ eſt totũ ſcilicet formã cõplectens & materiã cũ præciſione tamẽ eorũ per quæ materia eſt nata deſignari. Sic ergo patet quod eſſentia hominis ſignificatur hoc nomine, homo, & hoc nomine humanitas: ſed diuerſimode vt dictũ eſt, quia hoc nomen homo ſignificat eã vt totũ inquantũ ſcilicet non prætendit deſignationẽ materiæ, ſed implicite continet eam, & indiſtincte, ſicut dictũ eſt quod genus continet differentiã: & ideo prædicatur hoc nomen homo de indiuiduis: ſed hoc nomen humanitas ſignificat eã vt partẽ nec continet in ſua ſignificatione niſi id, quod eſt hominis inquantũ homo. & præcidit omnẽ deſignationẽ materię, vnde de indiuiduis hominis nõ prædicatur: & propter hoc quãdoque hoc nomen eſſentia inuenitur prædicatũ, de re: dicitur enim Sortis eſſentia quædã: & quandoque negatur, ſicut quando dicitur quod eſſentia Sortis non eſt Sortis. Et hæc dicta ſint vt intelligatur quomodo nomina generis, ſpeciei & differentiæ ſignificant aliquo ſenſu totum, aliquo ſenſu partem.

ARTICVLVS III.

Quomodo ſumatur definitio in ſubſtantiis immaterialibus.

VIdetur quod non poſſit ſumi definitio in ſubſtãtiis ſpiritualibus, non enim videtur quomodo q. 4. log. a. 4. q. 1. arg. 2. op. 4. 2. c. 2. poſſit in eis ſumi genus & differẽtia, genus enim ſumitur ab eo quod eſt in potentia, differentia vero à forma ſeu ab actu: ſed non eſt aſſignare in ſubſtantiis immaterialibus partem quæ ſit potentia, & partem quæ ſit actus, ſunt enim ſubſtantiæ ſimplices, ergo non poſſunt in illis ſumi genus & differentia.

2 Præterea ſicut definitio ſe habet ad rem, ita partes definitionis ad partes rei, ſed definitio ſignificat 1. d. 25. q. 1. a. 1. arg. 2. rem definitam, ergo & partes definitionis ſignificant partes rei: ſed in ſubſtantiis immaterialibus, non eſt pars & pars: ergo de iis definitio dari non poteſt.

3 Præterea quæcumque ſunt in genere conueniunt & communicant in vna potentia generis, vt 2. d. 3. q. 1. a. 5. arg. 1. dicitur 10. Met. ſed ſubſtantiæ immateriales non cõmunicant in vna potentia generis quia immateriales ſunt, ergo non poſſunt habere genus.

4 Præterea quæcumque exeunt ab aliquo com- arg. 1. muni per diuiſionem, exeunt ab illo vt prius erant in illo in potentia: ſed ſubſtantiæ ſeparatæ non exeunt de potentia in actum, niſi ſumatur potentia agentis, alias eſſet generabilis & corruptibilis: nec iterum eſt ponere aliquod vnum ſecundum rem in plures ſubſtãtias ſeparatas, ſeu angelos diuiſum, hoc enim non poſſet eſſe niſi illud vnum eſſet quantum, ergo non inueniuntur plures angeli eiuſdem generis, non ergo eſt ponere angelos ſub genere.

arg. 3. 5 Præterea omne genus vniuoce & æqualiter prædicatur de ſuis ſpeciebus: ſed eſſentialia in ſubſtantiis ſeparatis quæ conſequuntur naturam communem in ipſis, inueniuntur in illis ſecundum magis & minus, ergo in illis non eſt accipere genus.

arg. ſed contra. Sed contra genus ſubſtantiæ eſt tantum genus vnū: ſed ſubſtantiæ immateriales ſunt in genere ſubſtātiæ, ergo videtur quod poſſint habere genus in quo cōueniant, & per conſequens differentiam quo differant.

arg. 2. 2 Præterea differentia addita generi cōſtituit ſpeciē: ſed incorporeū ſecundum Porphyrium eſt differētia ſubſtantiæ, ergo ſubſtātia incorporea eſt ſpecies ſubſtantiæ, prædicatur autem de multis ſubſtantiis ſeparatis ſpecie differentibus: ergo datur in ſubſtantiis immaterialibus genus & differentia.

op. de ent. & eſſ. c. 6 & d. c. Reſpondeo dicendū quod inuenitur triplex modus habendi eſſentiā in ſubſtantiis Aliquid enim eſt, ſicut Deus cuius eſſentia eſt ipſum ſuū eſſe: & ideo inueniuntur aliqui Philoſophi dicētes quod Deus nō habet eſſentiam: quia eſſētia eius non eſt aliud quā eſſe eius. Et ex hoc ſequitur quod ipſe nō ſit in genere: quia omne quod eſt in genere oportet quod habeat quidditatē præter eſſe ſuū, cū quidditas aut natura generis aut ſpeciei nō diſtinguatur ſecundū rationē naturæ in illis quorū eſt genus vel ſpecies: ſed eſſe eſt in diuerſis diuerſimode. Secūdo inueniuntur eſſētia in ſubſtātiis cōpoſitis, materia & forma, in quibus & eſſe eſt receptū & finitū, propter quod & ab alio eſſe habent: & iterū natura vel quidditas earū recepta eſt in materia ſignata: & ideo ſunt finitę & ſuperius & inferius, & in eis propter diuiſionē materię ſignatę, eſt poſſibilis multiplicatio indiuiduorū in vna ſpecie, & in his ſubſtantiis quomodo ſe habeat eſſentia ad intentiones Logicas, ſupradictū eſt. Tertio inueniuntur eſſentia in ſubſtantiis
i. præced. creatis immaterialibus & intellectualibus, medio modo ſe habēs inter primū & ſecundū modū habēdi eſſentiā: in quibus eſt aliud eſſe quam eſſentia ipſarum, quāuis eſſentia ſit ſine materia, vnde eſſe earū nō eſt abſolutū, ſed receptū & ideo limitatū & finitū ad capacitatem naturæ recipientis: ſed natura vel quidditas eorum eſt abſoluta, non recepta in aliqua materia: & ideo dicitur in lib. de cauſis, quod intelligētiæ ſunt finitæ ſuperius, & infinitæ inferius. Sunt enim finitæ quantū ad eſſe ſuū quod à ſuperiori recipiūt: non tamen finiuntur inferius, quia earū formę non limitantur ad capacitatē alicuius materię recipiētis eas: & in talibus ſubſtātiis non inuenitur multitudo indiuiduorum in vna ſpecie niſi in anima humana propter corpus cui vnitur. Et quia in illis ſubſtātiis quidditas nō eſt idem quod eſſe ideo ſunt ordinabiles in prædicamento, & propter hoc inuenitur in eis, genus, ſpecies, & differentia, quamuis earū differētię propriæ nobis occultæ ſint. In rebus enim ſenſibilibus, etiā ipſæ differentię eſſentiales nobis ſunt ignotę, vnde ſignificātur per differentias accidentales quę ex eſſentialibus oriuntur, ſicut cauſa ſignificatur per ſuum effectum. Accidentia autē propria ſubſtantiarū immaterialium nobis ignota ſunt vnde differentiæ earum nec per ſe, nec per accidentales differētias nobis ſignificari poſſunt. Hoc tamen ſciendū quod non eodē modo ſumitur genus & differentia, in illis ſubſtantiis, & in ſubſtantiis ſenſibilibus, quia in ſenſibilibus genus ſumitur ab eo quod eſt materiale in re: differentia vero ab eo quod eſt formale in ipſa. Vnde dicit Auicen. in principio lib. ſui de an. quod forma in rebus compoſitis ex materia & forma, eſt differentia ſimplex eius quod conſtituitur ex illa non autem ita quod ipſa forma ſit differentia, ſed quia eſt principium differentiæ & idem dicit in ſua metap. & dicitur talis differentia, eſſe differentia ſimplex, quia ſumitur ab eo quod eſt pars quidditatis rei, ſcilicet à forma. Cum autem ſubſtantiæ ſpirituales ſint ſimplices quidditates; non poteſt in eis differentia ſumi ab eo quod eſt pars quidditatis, ſed à tota quidditate: & ideo in principio de ani. dicit Auicen. quod differentiam ſimplicem non habent niſi ſpecies quarum eſſentiæ ſunt compoſitæ ex materia & forma. Similiter etiam in eis ex tota eſſentia ſumitur genus, modo tamen differenti: vna enim ſubſtantia ſeparata conuenit cum alia in immaterialitate. Differunt autē ab inuicē in gradu perfectionis, ſecundum receſſum à potentialitate, & acceſſum ad actū purū. Et ideo ab eo quod ſequitur illas inquantū ſunt immateriales, ſumitur in eis genus ſicut intellectualitas, vel aliquid huiuſmodi, ab eo autem quod ſequitur in eis gradum perfectionis, ſumitur in eis differentia, nobis tamen ignota. Nec oportet has differentias eſſe accidentales, quia ſunt ſecundum maiorem & minorem perfectionem, quæ non diuerſificat ſpeciem. Gradus enim perfectionis in recipiendo eandem formam, non diuerſificat ſpeciem, ſicut albius & minus album in participando eiuſdem ſpeciei albedinem: ſed diuerſus gradus perfectionis, in ipſis formis vel naturis participatis diuerſificat ſpeciem. Sicut natura procedit per gradus de plantis ad animalia per quædam quæ ſunt media inter animalia & plantas ſecundum Philoſophum in lib. de animalibus.

Ad primum ergo dicendum, quod eſt etiam inuenire in ſubſtantiis immaterialibus, aliquid vt potentiam, & aliquid vt actum. Omne enim quod recipit aliquid ab alio eſt in potentia reſpectu illius: & hoc quod receptum eſt in eo, eſt actus eius, vnde oportet quod ipſa forma vel quidditas quæ eſt intelligentia, ſit in potentia reſpectu eſſe quod à Deo recipit, & illud eſſe receptum eſt per modum actus, & ita inuenitur actus & potentia in intelligentiis, non tamen materia & forma niſi æquiuoce: vnde etiam pati, recipere ſubiectum eſſe, & omnia huiuſmodi quæ videntur rebus ratione materiæ conuenire, æquiuoce conueniunt ſubſtantiis intellectualibus & corporalibus, vt in tertio de ani commentator dicit. Sic ergo ex ipſa poſſibilitate quidditatis, in ſubſtantiis ſeparatis trahitur ratio generis, ex complemento autem quidditatis trahitur ratio differentiæ, ſecundum quod appropinquat ad eſſe in actu. Non tamen ſic ſumuntur in eis genus & differentia ſicut à diuerſis partibus, eo quod complementum in eis & poſſibilitas non fundantur ſuper diuerſas partes quidditatis, ſed ſuper illud ſimplex, quod quidem habet poſſibilitatem ſecundum quod de ſe non habet eſſe, & complementum prout eſt quædam ſimilitudo diuini eſſe, ſecundum hoc quod appropinquabilis eſt magis & minus ad participandum diuinum eſſe, & ideo quot ſunt gradus complementi tot ſunt differentiæ ſpecificæ. op. de ent. & eſſen. 2 d. 3. q. 1, a. 5. c.

Ad ſecundū dicendū, quod ſecundū Auic. dupliciter definitio poteſt cōſiderari vel ſecundū id quod ſignificatur per diffinitionē, vel ſecundū intentionē definitionis. Si primo modo tūc idē eſt ſignificatū per definitionē & definitū vnde dicit Phil 4. met. quod ratio quā ſignificat nomen, eſt definitio: & ſic definitio & definitū ſunt idē, & hoc modo quę ponūtur in definitione in recto nō ſunt partes definitionis, id eſt rei per definitionē ſignificatę, ſicut nec definiti. Si enim cum dicitur animal rationale mortale, animal eſſet pars hominis, nō prędicaretur de toto, cū nulla pars integralis de toto prędicetur. Vnde animal dicit totū & ſimiliter rationale mortale: eſt tamē verū quod genus & differētia quāuis nō ſint partes, tamē à partibus fluūt, vt ex ſupradictis manifeſtū eſt, quia genus fluit à materia quāuis nō ſit materia, & differētia à forma quāuis forma non ſit differentia, ſed ſit principiū illius, & 1. d. 25. q. 1, a. 1. ad 2.

Q

ſic definitio compoſita oſtendit realem compoſitionem. In ſimplicibus autem compoſitio quæ eſt in definitione, non reducitur in aliquam compoſitionem rei, ſed ſolum ſecundum rationem vt dictum eſt. Et inde eſt quod ſicut eſſe rei ſimplicis intellectus enuntiat per compoſitionem affirmatiuam plurium nominum, cum tamen in re nulla ſit compoſitio: ita etiam quidditatem rei ſimplicis in qua non eſt compoſitio, deſignat per plura nomina, quibus ſubeſt in re pluralitas rationum quæ tamẽ pluralitas rationũ fundatur in angelis ſuper diſtinctionem potentiæ & actus quæ in illis diſtinguuntur. Si autem cõſideretur definitio ſecundum ſuam intentionem, ſic definitio non eſt definitum, ſed ductiuum in cognitionem eius: & ſic etiam definitio eſt cõpoſita ex pluribus intentionibus, quarum nulla prædicatur de ipſa, nec è conuerſo, quia intentio generis non eſt intẽtio definitionis: ſed hoc nõ eſt niſi ſecundum intellectũ, qui adinuenit has intentiones, & ſic nõ eſt incõueniens in ſimplicibus ponere totũ & partem ſecũdum operationem intellectus.

1.d.3.q.1.a.5 ad 1. Ad tertium dicendum quod non oportet quod ſubſtantię creatæ immateriales conueniant niſi in vna intentione potẽtiæ, quæ eſt poſſibilitas recipiendi eſſe à Deo in quo ſubſiſtunt ſiue quantitate & materia.

Et per hoc patet reſponſio ad quartum, quia non oportet eſſe vnam numero potentiam, quæ diuidatur in omnes Angelos, vel in qua prius fuerint in potentia quam in actu.

ad 1. Ad quintum dicendum quod genus prædicatur æqualiter de ſpeciebus, quantum ad intentionem, ſed non ſemper quantum ad eſſe, ſicut in figura & numero, vt in 3 met. dicitur, ſed hoc in ſpeciebus contingit vt ibidem dicitur: vnde ex hoc ſufficienter poſſet probari, quod non ſunt vnius ſpeciei, non autem quod non ſunt vnius generis, cum conueniant in genere ad quod ſe habent omnes angeli ſicut diuerſæ ſpecies numerorum ſe habent ad numerum, quarum vna ſecundum ſe eſt prior alia.

ad 3.

ARTICVLVS IV.

Quomodo in accidentibus ſit eſſentia & in eis ſumatur definitio.

a. præc. VIdetur quod in accidentibus non ſit eſſentia & in eis non poſſit ſumi definitio non poteſt enim dici quod habeant eſſentiam primo modo habendi eſſentiã ſupra relato, id eſt ita quod eſſe eorum ſit ſua eſſentia, nec ſecundo modo, non enim eſt in eis cõpoſitio materiæ & formæ: nec tertio modo, non enim in eis inuenitur potentia & actus, ergo in accidentibus non eſt accipere eſſẽtiam & proinde nec definitionẽ.

op 41. P.p.q.3.a.6. c. 2 Præterea genus ſumitur in re ab eo quod eſt ſicut potentia: at in accidentibus puta in albo id quod eſt ſicut potentia eſt ſubiectum: ergo in accidẽtibus genus ſumitur à ſubiecto: ſed hoc eſt impoſſibile quia mutato ſubiecto mutaretur genus, & proinde eſſentia accidentis & definitio, hoc autem videmus non fieri: in cadauere enim mutatum eſt ſubiectum quod erat antea, & tamen accidentia remanent eiuſdem ſpeciei & generis, quæ erant antea, licet forte non eadem numero. ergo in accidentibus non videtur qualiter ſumatur, nec proinde qualiter ſit eſſentia.

op.32.c.4. 3 Præterea eſſentia in omni eo in quo eſt præcedit eſſe, comparatur enim ad eſſe ſicut potentia ad actũ: at nihil videtur eſſe prius quam ſuum eſſe quod eſt ineſſe, ab eo enim quod ineſt dicitur accidens: ergo in accidente non videtur eſſe eſſentia.

tr.de for.q.6 a.1.ad 4. 4 Præterea nulla eſſentia ſuſcipit magis & minus: accidentia, ſaltem multa ſuſcipiunt magis & minus, ergo ſaltem multa accidentia non habent eſſentiam.

tract.de for. q.6.a.6.a.1. 5 Præterea ſicut ſe habet eſſentia ſubſtantialis ad ſubſtantialem eſſentiam, ita ſe habet eſſentia accidentalis, ſi detur, ad eſſentiam accidentalem ſed eſſentia ſubſtantialis, in eodem non compatitur aliam eſſentiam ſubſtantialem, ergo nec eſſentia accidentalis, ſi detur compatietur in eodem eſſentiam accidentalẽ: at videmus multa accidentia diuerſa ſpecie eſſe in eodem puta albedinẽ & dulcedinem in lacte: ergo dicendum quod in accidentibus non ſit eſſentia. arg 7. contra 2. ſer. vetlus 32

6 Præterea quod non eſt aliquid non poteſt habere eſſentiam, nec definitionem: ſed Philoſophus 1. poſt. t. 35. vocat accidentia non aliquid dicens ipſa autem de ipſis quæcumque non aliquid ſunt, prædicari non dicimus: accidentia enim ſunt hæc omnia ergo accidentia non poſſunt habere eſſentiam vel definitionẽ. 1 poſt 1.34

7 Præterea vel datur definitio accidẽtis in abſtracto ſumpti vel in concreto, non poteſt dari definitio accidentis in concreto ſumpti, quia ſic non eſt quid vnum ſed multa ſecundum Philoſophum 7. met. definitio autem non datur niſi vnius, nec etiam in abſtracto ſumpti, ſic enim non eſt quid compoſitum, definitio autem quæ à conſtat ex genere & differentia requirit ſaltem aliqualem compoſitionem potentiæ & actus ſuper quam fundetur. ergo non poteſt dari definitio accidentis. 7.met.1.34.

Sed contra eſt quod dicit Philoſophus 7. met. t. 14. quod quid eſt vno modo ſignificat ſubſtãtiam, & hoc aliquid: alio vero modo quodcumque prædicamentorum quantitatem qualitatem & alia quæcumque talia. ergo in accidentibus reperitur quod quid eſt & eſſentia & definitio. 7.met.1.4.

Reſpondeo dicendum quod quia vt dictũ eſt eſſentia per definitionem ſignificatur, oportet quod accidentia eo modo habeant eſſentiam quo habent definitionem. Definitionem autem habent incompletam quia non poſſunt definiri niſi ponatur ſubiectum in eorum definitione: & hoc ideo eſt quia non habent in ſe eſſe abſolutum per ſe à ſubiecto, ſed ſicut ex materia & forma relinquitur eſſe ſubſtantiale, quando componitur; ita ex accidente & ſubiecto relinquitur eſſe accidentale, quãdo accidẽs ſubiecto aduenit. Et ideo etiã nec forma ſubſtantialis cõpletam eſſentiã habet nec materia, quia in definitione formæ ſubſtantialis, oportet quod ponatur illud cuius eſt formæ, & ita definitio eius eſt per additionẽ alicuius quod extra eius genus eſt, ſicut & definitio formæ accidentalis, vt etiã in definitione animæ ponitur corpus à naturali qui cõſiderat animã ſolum, inquantũ eſt forma phyſici corporis. Sed tamẽ inter formas ſubſtãtiales, & accidẽtales tantũ intereſt quia ſicut forma ſubſtantialis non habet per ſe eſſe abſolutũ ſine eo cui aduenit, ita nec cui aduenit, ſcilicet materia, & ideo ex coniunctione vtriuſque relinquitur illud eſſe in quo res per ſe ſubſiſtit, & ex eis efficitur vnũ per ſe: propter quod ex coniunctione eorũ relinquitur eſſentia quædã. Vnde forma quãtus in ſe cõſiderata non habeat rationẽ cõpletam eſſentię, tamẽ eſt pars eſſentiæ cõpletæ. Sed illud cui aduenit accidẽs, eſt ens in ſe cõpletum conſiſtens in ſuo eſſe, quodquidẽ eſſe naturaliter præcedit accidẽs quod ſuperuenit: & ideo accidẽs ſuperueniens ex cõiunctione ſui cũ eo cui ſuperuenit, non cauſat illud eſſe in quo res ſubſiſtit, per quod res eſt ens per ſe: ſed cauſat quoddã eſſe ſecundũ, ſine quo res ſubſiſtẽs intelligi poteſt eſſe ſicut primũ poteſt intelligi ſine ſecundo, vel prædicatũ ſine ſubiecto. Vnde ex accidẽte & ſubiecto non fit vnũ per ſe, ſed vnũ per accidẽs, & ideo ex eorũ coniunctione non reſultat eſſentia quædam, ſicut ex cõiunctione materiæ cum forma: propter quod accidẽs neque rationem completæ eſſentiæ habet, neque pars completæ eſſentiæ eſt. Sed ſicut eſt ens ſecundum quid, ita & eſſentiam ſecundum quid habet. Et quia illud quod dicitur maxime & veriſſime in quolibet genere eſt cauſa eorum quæ ſunt poſt in op.de ent. & eſſ c.7. op 32 c.4 op 41.

illo genere, ſicut ignis, qui eſt in fine caliditatis, eſt cauſa caloris in rebus calidis, vt in 2. metaph dicitur: ideo ſubſtantia, quæ eſt principium in genere entis, maxime & veriſſime eſſentiam habens, oportet quod ſit cauſa accidentium, quę ſecundario & quaſi ſecundum quid rationem entis participant. Quod tamen diuerſimode contingit: quia enim partes ſubſtantiæ, ſunt materia & forma, ideo quædam accidentia principaliter conſequuntur formam, & quædam materiā. Forma autem inuenitur aliqua cuius eſſe non depēdet à materia, vt anima intellectualis. Materia vero non habet eſſe, niſi per formā: vnde in accidentibus, quæ ſequuntur formā eſt aliquid quod non habet cōmunicationem cum materia, vt intelligere: quod non eſt per organum corporale ſicut probat Philoſophus in 3. de an. Aliqua vero ex conſequētibus formam ſunt quæ habēt cōmunicationem cum materia, vt ſentire, ſed nullū accidēs ſequitur materiā ſine cōmunicatione formæ. In his tamen accidētibus quę materiā conſequuntur, inuenitur quędam diuerſitas. Quædā enim accidētia conſequuntur materiā ſecundum ordinem quem habet ad formam ſpecialē vt maſculinū & fœmininū, in animalibus quorum diuerſitas ad materiā reducitur vt dicitur in 10. metap. vnde remota forma animalis dicta accidentia non remanent niſi æquiuoce. Quædam vero conſequuntur materiam ſecūdum ordinem quem habet ad formam generalem, & ideo remota forma ſpeciali, adhuc in ea remanent ſicut nigredo cutis in Æthiopa eſt ex mixtione elementorum, & non ex ratione animæ, & ideo poſt mortem in eo remanet. Et quia vnaquæque res indiuiduatur ex materia & collocatur in genere vel ſpecie per ſuam formam: ideo accidentia quæ conſequuntur materiā ſunt accidentia indiuidui, ſecundum quæ etiam indiuidua eiuſdem ſpeciei differunt adinuicem. Accidentia vero quæ conſequuntur formam ſunt propriæ paſſiones vel generis vel ſpeciei, vnde inueniūtur in omnibus participantibus naturam generis vel ſpeciei. Sicut riſibile conſequitur in homine formam quia riſus contingit ex aliqua apprehenſione animæ hominis. Sciendum etiam eſt quod aliquando accidentia ex principiis eſſentialibus cauſantur ſecundum actum perfectum, ſicut calor in igne, qui ſemper actu eſt calidus. Aliquando vero ſecundum aptitudinem tantū, ſed complementum accipiunt accidentia ex agente exteriori, ſicut diaphaneitas in aere quæ completur per corpus lucidum exterius, & in talibus aptitudo eſt accidens inſeparabile, ſed complementum quod aduenit ex aliquo principio quod eſt extra eſſentiam rei vel non intrat conſtitutionem rei, eſt ſeparabile, ſicut moueri & huiuſmodi. Sciendum eſt autem quod in accidentibus alio modo ſumuntur genus differentia & ſpecies quam in ſubſtantiis. Quia enim in ſubſtantiis ex materia & forma ſubſtantiali fit vnum per ſe, vna quadam natura ex eorum coniunctione reſultante, quæ proprie in prædicamento ſubſtantiæ collocatur, ideo in ſubſtātiis nomina concreta, quæ compoſitum ſignificant proprie in genere eſſe dicuntur, ſicut genera vel ſpecies, vt homo vel animal: non autem forma vel materia eſt in prædicamento hoc modo niſi per reductionē ſicut principia in genere principiatorum eſſe dicuntur. Sed ex accidente & ſubiecto non fit vnum per ſe, vnde non reſultat ex eorum coniunctione aliqua natura, cui intentio generis vel ſpeciei poſſit attribui. Vnde nomina accidentium concretiue dicta non ponuntur in prædicamento, ſicut ſpecies vel genera vt album vel muſicum niſi per reductionem, ſed ſolum ſecundum quod abſtracta ſignificantur, vt albedo & muſica. Et quia accidentia non componuntur ex materia & forma, ideo non poteſt in eis genus ſumi à materia, & differentia à forma, ſicut in ſubſtantiis compoſitis: ſed oportet vt primum genus ſumatur ex ipſo modo eſſendi, ſecundum quod ens diuerſimode ſecundum prius & poſterius de decem generibus prædicatur: ſicut dicitur quantitas ex eo quod eſt menſura ſubſtantiæ, & qualitas ſecundum quod eſt diſpoſitio ſubſtantiæ & ſic de aliis ſecundum Philoſophum 11 metap. Differentiæ vero in eis ſumuntur ex diuerſitate principiorum ex quibus cauſantur, & quia propriæ paſſiones ex propriis principiis ſubiectis cauſantur: ideo ſubiectum ponitur in definitione eorum loco differentiæ, ſi in abſtracto definiantur ſecundum quod ſunt proprie in genere, ſicut dicitur quod ſimitas eſt naſi curuitas: ſed è conuerſo eſſet ſi eorum definitio ſumeretur, ſecundum quod concretiue dicuntur. Sic enim ſubiectum in eorum definitione poneretur ſicut genus, quia tunc definirentur per modum ſubſtantiarum compoſitarum in quibus ratio generis ſumitur à materia, ſicut dicimus quod ſimum eſt naſus curuus: ſimiliter etiam ſi vnum accidens alterius accidentis principium ſit ſicut principium relationis eſt actio, & paſſio, & quantitas: & ideo ſecundum hæc diuidit Philoſophus relationem in 5. metaph. Sed quia propria principia accidentium non ſemper ſunt manifeſta: ideo quandoque ſumimus differentias accidentium ex eorum effectibus, ſicut congregatiuum & diſgregatiuum viſus, dicuntur differentiæ coloris, quæ cauſantur ex abundantia & paucitate lucis ex qua diuerſæ ſpecies coloris cauſantur.

Ad primum ergo dicendum quod tres illi modi habendi eſſentiam inueniuntur tantum in ſubſtantiis, vnde non mirum ſi nullo ex illis accidentia habeant eſſentiam. a. præced. c. & corp. huius arti.

Ad ſecundum dicendum quod quia re aliqua pereunte non ſemper perit ordo illius ad formam generalem: ideo accidentia quæ rei conueniebant in ordine ad formam generalem remota forma ſpecifica non corrumpuntur ſed remanent vt dictum eſt. op. 41. c. 1. in c.

Ad tertium dicendum quod in ſubſtantiis prius eſt intelligere eſſentias rerum, quam eſſe earum, ſicut recipiēs prius eſt recepto naturaliter: ſed cum accidentia non habeant eſſe in ſuis eſſentiis, ſed per eorum receptionem in ſuis ſubiectis in quibus habent eſſe, naturaliter prius eſt eſſe quod habent in ſuis ſubiectis quam eſſentia in conſideratione ſui generis. Hoc tamen non facit quod non habeant eſſentiam aut definitionem. op. 31 c. 4

Ad quartum dicendum quod accidentia non ſecundum eſſentiam ſuam, ſeu quidditatem ſed ſecundum ſuum eſſe intenſionem & remiſſionem ſuſcipiunt. tract. de for. q. 6 a 1 ad 4.

Ad quintum dicendum quod magna eſt diſparitas inter formam ſubſtantialem à qua eſt eſſentia ſubſtātialis, & formam accidentalem quæ eſt eſſentia accidentalis. Forma enim accidentalis non dat eſſe in ſubiecto ſimpliciter, quia illud præſupponitur à forma ſubſtantiali: ſed ſolum dat ſubiecto perfectionem quandam, quæ eſt perfectio ſecundum quid: vnde ſicut eſſe ſubſtantiale eſt eſſe ſimpliciter, eſſe vero accidentale eſt eſſe ſecundum quid, ita forma ſubſtantialis, eſt perfectio ſimpliciter, forma autem accidentalis eſt perfectio ſecundum quid. Manifeſtum eſt autem quod ipſum ſubiectum etiam ſecundum eandem partem ſui eſt in potentia ad recipiendum perfectiones ſecundum quid: non autem plures perfectiones ſimpliciter, quia oporteret quod haberent plura eſſe ſubſtantialia quod eſt impoſſibile. Ex quo patet quod plures & diuerſæ accidētales formæ poſſunt eidē ſubiecto, & etiā eidem parti ſubiecti ineſſe. Quare cum eſſe accidentale nihil aliud ſit quā inhærentia quædā: ad minus omnino depēdeat ex inhærentia ad ſubiectū tract. de for. q. 6 a. 1. c. verſus finem

patet quod plures eſſentiæ & diuerſæ formarum accidentalium poſſunt habere eandem inhærentiam, & per conſequens terminari vno & eodem actu.

p. poſt. l. 34. Ad ſextum dicendum quod ibi Philoſophus vocat accidentia non aliquid, quia nullum eorum eſt aliquid ſubſiſtens per oppoſitum ad id quod ſupra dixit de ſubſtantia quam dicit verè eſſe aliquid.

p. perihe. l. 4. Ad ſeptimum dicendum quod argumentum concludit quod accidentia non poſſint habere eſſentiam & diffinitionem ſimpliciter, ſed non quod non poſſint habere ſecundum quid: habent enim definitionē incompletam ſicut dictum eſt itá, quod ea quæ definiuntur in abſtracto, in eorū definitione accidens ponitur in recto quaſi genus, & ſubiectum in obliquo quaſi differētia: vt cū dicitur Simitas eſt curuitas naſi: ea vero quæ definiuntur in concreto, quæ ſunt quid vnum per accidens, ſicut album vel ſimum in eorum definitione ponitur materia vel ſubiectum quaſi genus, & accidens quaſi differentia vt cum dicitur ſimum eſt naſus curuus.

ARTICVLVS V.

Quid ſit eſſentia & quodquid eſt in vnoquoque.

VIdetur quod eſſentia & quodquid in vno quoque non ſit cauſa & principium. Nihil enim eſt cauſa niſi aſſignetur cuius ſit cauſa: nomen enim cauſæ à communicatione naturæ originē habuit: ſed in re nihil poteſt aſſignari cuius eſſētia & quod quid eſt, ſit principiū & cauſa, ergo nō eſt principium nec cauſa. (tract. de ſor. q. 3. a. 3. c.)

2 Præterea ſi dicatur quod ſit cauſa eſſendi contra nihil eſt ſibi cauſa eſſendi ergo, eſſentia & quodquid eſt non poſſunt eſſe principium eſt cauſa. (tract. de ſor. q. 3. a. 5. arg. 2)

3 Præterea cum omnia comparentur ad eſſe ſicut potentia ad actum, & etiam ipſa eſſentia, oportet dicere quod eſſe & ratione ſuæ actualitatis & ratione ſuæ ſimplicitatis ſit nobilior omnibus rebus creatis: ſed cauſa debet eſſe nobilior ſuo effectu, ergo eſſe non eſt effectus eſſentiæ. (arg. 2.)

7. met. l. 17. Sed contra eſt authoritas Philoſophi 7. met. t. 59. dicentis & probantis quodquid erat eſſe, eſſe principium & cauſam.

ibidem. Reſpondeo dicendū cum Philoſopho loc. cit. quod quodquid erat eſſe in vnaquaque re eſt principium & cauſa. Illud enim de quo non quæritur per quæſtionē propter quid ſed in ipſum alia quæſita reducuntur, oportet eſſe principiū & cauſā. Quæſtio enim propter quid quærit de cauſa. Sed ſubſtantia quæ eſt quodquid erat eſſe, eſt huiuſmodi, nō enim quæritur propter quid homo eſt homo, ſed propter quid homo eſt aliquid aliud, & ſimiliter eſt in aliis. Ergo ſubſtantia rei quæ eſt quodquid erat eſſe eſt principium & cauſa. Quod autem ipſum propter quid ſemper ſic quæritur, ita quod ipſa quæſtione propter quid vtamur quærentes propter quid aliquid ineſt alicui aliĳ, & nō propter quid aliquid ſit ipſū, probat ſic Philoſophus. Quærere enim propter quid homo muſicus ſit muſicus aut aliud, dupliciter poteſt hæc quæſtio intelligi: vno modo, vt id quod dictum eſt & poſitū quæratur, ſcilicet vt de hoc toto quod eſt homo muſicus, quæratur hoc totum quod eſt homo muſicus. Alio modo vt quæratur aliud de alio, vt ſcilicet de homine qui eſt muſicus, quæratur non propter quid ſit homo ſed propter quid ſit muſicus: & primus modus quærendi reprobatur omnino, quærere enim propter quid homo eſt homo, nihil eſt quærere. In omni enim quæſtione qua quæritur propter quid, oportet aliquid eſſe manifeſtum & aliquid eſſe quæſitum quod non eſt manifeſtum. Cum enim ſint quatuor quæſtiones vt in 2. poſt. habetur, ſcilicet An eſt, Quid eſt, Quia eſt, & Propter quid eſt, duæ iſtarum in idem coincidunt, vt ibidem probatur, ſcilicet Quid eſt & Propter quid eſt. Sicut autē quæſtio Quid eſt ſe habet ad quæſtionem An eſt, ita quæſtio Propter quid eſt ad quæſtionem Quia. Cum igitur quæritur Propter quid, oportet illa duo eſſe manifeſta. Secundum enim quod Propter quid, eſt idem ei quod eſt Quid, oportet eſſe manifeſtum An eſt, ſecundum autem quod Propter quid diſtinguitur à Quid eſt oportet eſſe manifeſtum Quia, & ideo dicit Philoſophus hic quod cum quæritur propter quid oportet illa duo eſſe manifeſta, ſcilicet ipſum Quid, & ipſum eſſe, quod pertinet ad quæſtionem An eſt. Sicut cum quæritur propter quid Luna ecclipſatur? oportet eſſe manifeſtum quod Luna patitur ecclipſim. Si enim non ſit manifeſtum hoc, fruſtra quæritur propter quid hoc ſit. Et eadem ratione cum quæritur quid eſt homo, oportet eſſe manifeſtum hominem eſſe. Hoc autem non poteſt cōtingere ſi quæratur propter quid ipſum eſt ipſum? vt propter quid homo eſt homo? vel propter quid muſicus eſt muſicus? ſcito enim quod homo eſt homo ſcitur propter quid. Eſt enim vna ratio, & vna cauſa in omnibus, quam impoſſibile eſt ignorari, ſicut nec alia communia quæ dicuntur communes animi conceptiones, ignorari impoſſibile eſt: huius autem ratio eſt quia vnumquodque eſt vnum ſibi ipſi. Vnde vnumquodque de ſe prædicatur. Niſi forte aliquis velit aſſignare aliam cauſam dicens, quod ideo homo eſt homo, & muſicum eſt muſicum, & ſic de aliis quia vnumquodque eſt indiuiſibile ad ſeipſum & ita non poteſt de ſeipſo negari vt dicatur homo non eſt homo, vnde oportet vt de ſe affirmetur: ſed hæc ratio non differt à prima quam diximus, ſcilicet quod vnumquodque vnum eſt ſibi ipſi, & indiuiſibile ad ſeipſum quia ſupra diximus quod vnum ſignificat indiuiſibile. Et ideo idem eſt dicere quod vnumquodque ſit vnum ſibi, & indiuiſibile ad ſeipſum. Sed etiam dato quod hæc eſſet ratio alia à prædicta, tamen hoc etiam eſt commune omnibus quia vnumquodque eſt indiuiſibile ad ſeipſum, & ſe habet ad modum principĳ quod eſt paruum quantitate & maximum virtute. Vnde non poteſt quæri quaſi ignoratum, ſicut nec alia principia communia. Sic igitur patet quod non poteſt quæri propter quid ipſum ſit ipſum. Vnde relinquitur quod ſemper quæritur propter quid hoc ſit aliud hoc: quod ſubſequenter manifeſtat Philoſophus dicens quod ſi aliquis quæreret, propter quid tale animal eſt homo? hoc quidem igitur palam quod non quæritur propter quid homo eſt homo. Et ſic patet quod aliud de aliquo quæritur propter quid exiſtit, non idem de ſeipſo. Sed cum quæritur aliquid de aliquo propter quid exiſtit, oportet eſſe manifeſtum quia exiſtit nam ſi non ſit ita, vt ſcilicet non ſit manifeſtum quod exiſtat nihil quærit. Quærit enim fortaſſe de eo quod non eſt. In quærendo autem propter quid de aliquo, aliquando quæritur cauſa, quæ eſt forma in materia: vnde cum quæritur propter quid tonat? reſpondetur quia ſonitus ſit in nubibus: ſic enim conſtat quod aliud de alio eſt quod quæritur: eſt enim ſonus in nubibus, vel tonitruum in aere. Aliquādo autem quæritur cauſa ipſius formæ in materia, quæ eſt efficiens vel finis, vt cum quæritur propter quid hæc, ſcilicet lapides, & lateres ſunt domus. In iſta enim quæſtione eſt aliquid de aliquo quod quæritur, ſcilicet domus de lapidibus, & lignis. Vbi aduerte quod Philoſophus non dicit ſimpliciter quod quæratur quid eſt domus, ſed propter quid huiuſmodi ſunt domus. Palam igitur quod iſta quæſtio quærit de cauſa, quæ quidem cauſa quæſita, eſt quodquid erat eſſe logice loquendo. Logicus enim conſiderat modum prædicandi, & non exiſtentiā rei. Vnde quicquid reſpondetur ad quid eſt, dicit Philoſophus pertinere ad quodquid eſt, ſiue illud ſit intrinſecum

vt materia,& forma , ſine ſit extrinſecum vt agens & finis. Sed Philoſophus qui exiſtentiam quærit rerum finem vel agentem cum ſint extrinſeca , non comprehendit ſob quodquid erat eſſe. Vnde ſi dicamus , domus eſt aliquid prohibens à frigore & caumate , Logice loquendo ſignificatur quodquid erat eſſe , non autem ſecundum conſiderationem Philoſophi. Et ideo dicit Ariſtoteles quod hoc quod quærit vt cauſa formæ in materia , eſt quodquid erat eſſe, vt eſt dicere Logice,non tamen ſecondum rei veritateoi & phyſicam conſiderationem ; in quiboſdam eſt cauſa,id eſt finis vt in domo aut in lecto. quod exemplificat Philoſophus de artificialibus , quia in eis eſt maxime manifeſtum quod ſunt propter finē. Quamuis enim naturalia ſint propter finem , tamen hoc à quibuſdam negatum eſt. Poteſt igitur cum quæritur propter quid lapides & ligna ſunt domus reſponderi per caoſam finalem,ſcilicet vt defendamur à frigore, & caumate. In quibuſdam vero id quod quæritur vt cauſa formæ in materia, eſt quod mouit primum, id eſt agens. Nam hoc etiam eſt cauſa. Vt ſi quæritur propter quid lapides,& ligna ſunt domus,poteſt reſpooderi propter artem ædificatiuam. In hoc tamen differt inter cauſam agētem & fioalem quia talis cauſa ſcilicet agens quæritur in fieri & corrumpi. Altera autem cauſa ſcilicet finalis non ſolum in fieri & corrumpi , ſed etiam in eſſe. Et hoc ideo quia agens eſt caoſa formæ in materia , tranſmutando materiam ad formam quod fit io generati & corrumpi. Finis autem inquantum mouet agentem per intentionem, eſt cauſa etiam in fieri & corrumpi. Inquantum vero res per ſuam formam ordinatur in finem eſt etiam cauſa in eſſendo. Vnde cum dicitur quod lapides & ligna ſont domus propter artem ædificatiuam , intelligitur quod ars ædificatiua eſt cauſa fiendi domum. Cum vero dicitur quod lapides & ligna ſunt domus vt defendamur à frigore & caumate, poteſt intelligi quod propter hoc facta ſit domus , & propter hoc eſſe domus ſit vtile. Aduertendum autem quod hic loquitur Philoſ. de ſubſtantiis ſenſibilibus vnde intelligēdum eſt quod hic dicitur de agente naturali quod agit per motum,nam agens diuinum , quod influit eſſe ſine motu , eſt cauſa non ſolum in fieri ſed etiam in eſſe. Eſt autem hic circa prædicta aliqua difficultas quam format Philoſophus & ſoluit antequam ſolutionem quæſtionis propoſitæ concludat. Quia enim ſuperios dictum eſt quod cum quæritur propter quid , ſemper quæritor aliud de alio : hoc autem videtur in aliquo modo quærendi habere inſtantiam , cum ſcilicet ſit quæſtio de aliquo vno ſimplici. Vt cum quæritur quid eſt homo? & hæc eſt cauſa dubitationis , quia in talibus ſimpliciter profertur aliquid vnum, vt homo: & non proferuntur in quæſtione illa quibus conuenit eſſe hominem ſicut partes , vel etiam aliquod hominis ſuppoſitum. Vbi aduertendum quod cum Philoſophus locutus fuerit ſopra de quæſtione Propter quid eſt,& non de queſtione Quid eſt, hic tamen inſtat dubitatio de quæſtione Quid eſt , & hoc quia vt ſupra dictū eſt quæſtio Quid eſt , & Propter quid eſt in idem qodāmodo incidunt. Et ideo quæſtio, Quid eſt, poteſt transformari in quæſtionem Propter quid. Quæſtio enim, Quid eſt querit de qoidditate propter quam id de quo quid eſt quæritur ; prædicatur de quolibet ſuorum ſubiectotum & conoenit ſuis partibus. Propter hoc enim Socrates eſt homo quia conuenit ei illud quod reſpondetur ad quæſtionem quid eſt homo. Propter hoc etiā carnes & oſſa ſunt homo quia quodquid eſt homo, eſt in carnibus & in oſſibus: idem eſt ergo quærere quid eſt homo, & quærere propter quid hoc , ſcilicet Socrates eſt homo , vel propter quod hoc ſcilicet çarnes & oſſa ſunt homo ſicot ſupra quærebatur propter quid lapides, & ligna ſunt domus. Eſt ergo qood facit hic dubitationē, quia in quæſtione non additur hoc, aut hoc. Si enim adderetur manifeſtū eſſet, quod eſſet eadem ratio, in quæſtione qua quæritur quid eſt homo , & in aliis quæſtionibus de quibus ſupra dictum. Soluit autem tactā difficultatem Philoſophus ſic , dicens quod oportet quæſtionem præmiſſam corrigere, vt loco eius quod quærebatur quid eſt homo , quærator propter quid Socrates eſt homo ? vel propter quid carnes & oſſa ſunt homo? ſi autem non ſic corrigatur iſta quæſtio ſequitur hoc inconueniens, quod aliqoid ſit commune eiosquod nihil eſt quærere , & eius quod eſt quærere aliquid. Dictum eſt enim ſupra quod quærere ipſum de ſe ipſo eſt nihil. Quærere autem aliquid de alio, eſt aliquid quærere. Cum ergo quæſtio propter quid in qua quæritur aliquid de alio, & quæſtio quid in qua non videtur quæri aliquid de alio, niſi prędicto modo corrigatur, ſibi inuicem communicent, ſequetur quod aliquid ſit commune quæſtioni, in qua nihil quæritur, & in qua aliquid quæritur. Vel aliter dicendom. Si non corrigatur quæſtio iſta , ſequetor quod aliquid ſit commune, eius quod eſt nihil quærere, & eioa qood eſt quærere aliquid. Tunc enim aliquid quæritur quando fit quæſtio de eo quod eſt: tunc vero nihil quæritur quando fit quæſtio de eo quod non eſt, Si ergo in quæſtione qua quæritur Quid eſt, nō oportet aliqoid ſupponere, & aliud quærere de illo, poſſet iſta queſtio fieri & de ente, & de non ente, & ita queſtio quę eſt Quid eſt, eſſet cōmuniter facta & de aliquo & de nihilo. Quoniā vero in hac queſtione, qua queritur quid eſt homo, oportet habere notū, exiſtere verum hoc ipſum, quod eſſe hominem, aliter nihil quęreretur : ſicot cum queritor quid eſt ecclipſis, oportet eſſe notum quia eſt ecclipſis: palam eſt quod ille qui quærit quid eſt homo, quęrit propter quid eſt. Nā eſſe eſt pręſuppoſitū ad hoc qood quęritur Quid eſt; Quia eſt, eſt præſuppoſitū ad Propter quid. Sicut cum quærimus quid eſt domus , idem eſt ac ſi quęramus propter quid hæc ſcilicet lapides , & ligua ſunt domus? propter hæc ſcilicet quia partes domos exiſtunt id quod erat domui eſſe, id eſt propter hoc quod quidditas domus ineſt partibus domus. Dictum eſt enim ſupra qood in talibus, propter quid quandoque quærit formam quandoque agentem, quandoque finem. Et ſimiliter cum quærimus quid eſt homo, idem eſt ac ſi quęreretur propter quid hoc ſcilicet Sortes eſt homo, quia ſcilicet ineſt ei quidditas hominis. Aut etiam idem eſt ac ſi quęreretur propter quid corpus ſic ſe habens , vt puta organicum eſt. Hęc enim eſt materia hominis, ſicut lapides & lateres domus. Quare manifeſtum eſt quod in talibus queſtionibos quęritur cauſa materię : id eſt propter quid materia pertingat ad naturam eius quod definitur. Hoc autem quęſitum quod eſt cauſa materię eſt forma qua aliquid eſt. Hoc autem eſt ipſa ſubſtantia quę eſt quodquid erat eſſe. Vnde relinquitur quod propoſitū erat oſtendere ſcilicet quod ſubſtantia ſit principium & cauſa. Vnde patet quod ſicut Philoſophus dicit hic lo. cit. ex quo in omnibus quæſtionibus qoęritur aliquid de aliquo, ſicut de materię cauſa quę eſt formalis, vel cauſa formę in materia, vt finis & agens. Palam eſt quod in ſubſtantiis ſimplicibus quę non ſunt cōpoſitæ ex materia & forma, non eſt aliqua queſtio. In omni enim queſtione vt habitum eſt , oportet aliquid eſſe notū, & aliquid quęri quod ignoramus. Tales autem ſubſtantię vel totę cognoſcuntur , vel totę ignorantur vt in 9. metap. etiam dicitur: vnde non eſt in eis queſtio: & propter hoc etiam de eis non poteſt eſſe doctrina , ſicut in ſcientiis ſpeculatiuis. Nam doctrina eſt generatio ſcientię. Scientia autem

fit in nobis per hoc quod ſcimus propter quid. Syllogiſmi enim demonſtratiui facientis ſcire, medium eſt propter quid eſt. Sed alter eſt modus quæſtionis talium. In cognitionem enim harũ ſubſtantiarũ, non peruenimus niſi ex ſubſtantiis ſenſibilibus, quarum ſubſtantiæ ſimplices ſunt quodammodo cauſæ. Et ideo vtimur ſubſtantiis ſenſibilibus vt notis & per eas quærimus ſubſtantias ſimplices, vnde Philoſ. per motũ inueſtigat ſubſtantias immateriales mouentes. Et ideo in doctrinis & quæſtionibus de talibus vtimur effectibus quaſi medio ad inueſtigandum ſubſtantias ſimplices quarum quidditates ignoramus. Et etiam patet quod illæ ſubſtantiæ comparãtur ad iſtas in via doctrinæ, ſicut formæ, & aliæ cauſæ ad materiam. Sicut enim quærimus in ſubſtantiis materialibus formam finem, & agentem, vt cauſas materiæ, ita quærimus ſubſtantias ſimplices, vt cauſas ſubſtantiarum materialium.

Oſtenſo autem quod quodquid eſt eſt cauſa & principium ſupereſt videre cuiuſmodi ſit cauſa & principium: ad cuius euidentiam innuit hic Philoſophus diſtinctionem quandam compoſitionis alicuius ex multis. Quandoque enim ex multis fit compoſitio, ita quod totum compoſitũ ex multis eſt vnum quoddam: ſicut domus compoſita ex ſuis partibus, & mixtum corpus ex elementis. Quandoque vero ex multis fit cõpoſitum quod non eſt vnum ſimpliciter ſed ſolũ ſecundum quid, ſicut patet in cumulo vel aceruo lapidum, cuius partes ſunt in actu cum non ſint continuæ: vnde ſimpliciter quidem eſt multa, ſed ſolum ſecundum quid vnum, prout iſta multa aſſociantur ſibi in loco. Huius autem diuerſitatis ratio eſt quia compoſitum quandoque ſortitur ſpeciem ab aliquo vno, quod eſt vel forma, vt patet in corpore mixto: vel compoſitio, vt patet in domo: vel ordo vt patet in ſyllaba, vel numero: & tunc oportet quod totũ compoſitum ſit vnum ſimpliciter. Quandoque vero compoſitum ſortitur ſpeciem ab ipſa multitudine partiũ collectarum vt patet in aceruo, & populo & aliis huiuſmodi, & in talibus totum cõpoſitum non eſt vnum ſimpliciter, ſed ſolum ſecundum quid. Sic ergo quia aliquid eſt ſic ex aliquo compoſitum vt totum ſit vnum, & non hoc modo ſicut cumulus lapidum, ſed ſicut ſyllaba quæ eſt vnum ſimpliciter, in omnibus talibus oportet quod ipſum compoſitum, non ſit ea ex quibus componitur, ſicut ſyllaba non eſt elementa. Sicut hæc ſyllaba quæ eſt Ba, non eſt idem quod hæ duæ literæ B. & A. nec caro eſt idem quod ignis & terra. Et hoc ſic probat Philoſ. quia diſſolutis & diuiſis elementis non remanet caro & diuiſis literis non remanet ſyllaba: literæ vero remanent poſt diſſolutionem ſyllabæ: & ignis & terra poſt diſſolutionem carnis. Igitur ſyllaba eſt aliquid præter elementa, & non ſolum eſt elementa, quæ ſunt vocalis & conſonans, ſed alterum aliquid per quod ſyllaba eſt ſyllaba. Et ſimiliter caro non ſolum eſt ignis & terra, aut calidum & frigidum, per quorum virtutem elementa commiſcentur, ſed etiam eſt aliquid alterum per quod caro eſt caro. Hoc autem quod eſt præter elementa, ſeu componentia, in compoſito ſubſtantiali, eſt vniuſcuiuſque ſubſtantia & quodquid erat eſſe: quod in vnoquoque eſt cauſa & principium formale eſſendi. Et ſic patet ſolutio ad primum.

Vid tract. de for. l. c. ad 1 & 2. pro vtraque ſolutione vbi fuſe ſoluit hæc obiecta S. D.

Ad ſecundum dicendum, quod non eſt inconueniens quod aliquid ſit ſibi cauſa eſſendi formaliter, non efficienter.

Ad tertium dicendum ſimiliter quod effectus non eſt nobilior ſua cauſa à qua procedit efficienter: forma autem & quodquid eſt ſeu quidditas non eſt principium & cauſa eſſendi, niſi in virtute cauſæ efficientis.

ARTICVLVS VI.

Vtrum eſſentiæ rerum ſint ab æterno.

Videtur quod eſſentiæ rerum ſint ab æterno, eſſentia enim rei nihil eſt aliud quam poſſibilitas eius eſſendi, ſeorſim ſumpta ab actu eſſendi ſed poſſibilitas illa qua creatura poteſt eſſe, eſt ab æterno, ergo eſſentiæ rerum ſunt ab æterno. tract. de for. q. 1. a. 3. arg. 2.

2 Præterea vnumquodque in tantum eſt, in quãtum eſſe primi entis participat: ergo potẽtia ad eſſe in creaturis, quæ eſt eorum eſſentia, nihil eſt aliud quam potentia quam habent ad participationem actualem diuini eſſe: ſed diuinum eſſe eſt ab æterno participabile taliter & taliter: ergo potentia ad talem & talem participationem eſt ab æterno: ſed potentia ad talem participationem eſt eſſentia talis rei; ergo rerum eſſentiæ ſunt ab æterno. tract. de for. q. 1. a. 2. c.

3 Præterea prima rerum creatarum eſt eſſe: ſed quidditas creaturæ non eſt eſſe, ſed quid prius; comparatur enim ad illud vt potẽtia ad actum; potentia autem via generationis eſt prior actu ergo quidditas & eſſentia creaturæ non eſt facta, ergo eſt ab æterno. q. de pot. a. 5 arg. 2

4 Præterea poſſunt formari ab æterno propoſitiones veræ de eſſentia alicuius puta quod homo eſt animal rationale, ſed propoſitio eſt vera vel falſa, quia res eſt aut non eſt: ergo eſſentia rei eſt ab æterno. q. 27. a. 3. c.

5 Præterea ſunt aliæ propoſitiones ſempiternæ veritatis, in quantum ſunt neceſſariæ ſecundum Philoſophum 2. periher. ſed propoſitiones neceſſariæ ſunt maxime illæ quæ ſunt de eſſentia rei: ergo rerum eſſentiæ ſunt æternæ. 1. d. 8. q. 2. a. 2. arg. 5. d. 19. q. 5. a. 3. arg. 7. pp. q. 10. a. 5. arg. 3.

Sed contra nihil eſt æternum niſi Deus, eſſentiæ rerum creatarum non ſunt Deus, ergo non ſunt æternæ. 1. d. c. a. 1. c. pp. a. 3. c.

Reſpondeo dicendũ quod eſſentia cõparata ad eſſe nihil aliud eſt quam potentia ſeu poſſibilitas ad eſſe: vnde ad ſolutionem quæſtionis, de natura poſſibilitatis conſiderandũ eſt. Sicut autẽ ſupra dictum eſt triplex eſt genus potẽtiæ ſeu poſſibilitatis ſecundũ Philoſophum 5. metaphyſicæ cui etiã opponitur triplex genus impoſſibilitatis. Vno modo dicitur aliquid poſſibile ſecundum potentiam actiuam: alio modo ſecundum potentiam paſſiuam: tertio dicitur poſſibile ſecundum ſeipſum, ſicut dicimus poſſibile quod non eſt impoſſibile eſſe hoc autem poſſibile ſumitur ex cohærentia terminorum. Huius autem diuerſitatis potentiarum ratio poteſt ſumi ex hoc quod cum poſſe dicatur in ordine ad eſſe, ſicut ens dicitur non ſolũ quod eſt in rerum natura, ſed ſecundum compoſitionem propoſitionis, vt iam multoties dictũ eſt, prout eſt in ea verum vel falſum, ita poſſibile vel impoſſibile dicitur non ſolum propter potentiam vel impotentiam rei, ſed etiam propter veritatem, vel falſitatem compoſitionis vel diuiſionis in propoſitionibus. Ex quibus patet quod hic tertius modus poſſibilis, eſt magis in intellectu quã in re, ita quod ipſo res potius iudicatur quam dicatur poſſibilis. Et ſic manifeſtum eſt quod poſſibilitas illa non poteſt eſſe ab æterno niſi in aliquo intellectu. Non poteſt ergo eſſe quæſtio niſi de primo & ſecundo modo poſſibilitatis: & quidem de primo quo res dicitur poſſibilis ſecũdum potentiam actiuam certum eſt res ab æterno eſſe poſſibiles, quatenus Deus ab æterno poteſt creare creaturam aliquam in aliqua ſpecie durationis ſibi conuenientes, puta in tempore: ſed hæc poſſibilitas nihil aliud eſt quam eſſentia diuina rerum omnium creatrix; & proinde nihil dicit æternum præter Deum. Supereſt ergo ſecundus modus ſecundum quem propter potentiam paſſiuam res dicitur poſſibilis. Sicut

tract. de for. q. 3. a. 5. c.
q. 6. a. 2. c. 5. met. l. 14. q. 1 de pot. a. 3. c.
5. met. l. 14

autem ſupra dictum eſt duplex eſt modus quo res procedit in eſſe: vel per motum vel ſine motu: & ſecundum hunc diuerſum modum acquirendi eſſe duplex eſt potentia paſſiua: vna quæ conuenit illis rebus quæ per motum producuntur, ſcilicet materia: & q.7 a.op.15 c.10. de hac non poteſt eſſe quæſtio, tum quia ſolis rebus mobilibus conuenit vnde dicitur magis potentia ad a.1. huius q fieri quam ad eſſe: tum quia non eſt eſſentia rerum ſicut ſupra dictum eſt: tum quia eſt pura potentia paſſiua quam impoſſibile eſt intelligi eſſe ſine aliqua forma. Relinquitur ergo ſola illa potentia ſecundum quam res quæ producuntur ſine motu, poſſunt eſſe ſicuti ſunt ſpirituales, & etiam quælibet aliæ quatenus op.15.c.7 quol.3 a 20 trac. defor. q 1.a.1.c. procedunt à primo ente hæc autem potentia non poteſt eſſe ab æterno quia non poteſt eſſe nec intelligi ſine actu eſſendi, inquantum eſt id ad cuius capacitatem eſſe diuinum creaturæ communicatur. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt quod quia eſſe diuinum eſt vniuerſale & infinitum, nulla autem perfectio poteſt vniuerſaliter & infinite participari ab aliqua creatura: inde eſt quod oportet, quod ſi creaturæ debeatur illud eſſe participatum, quod ipſum eſſe diuinum determinetur & finiatur ſecundum modum creaturæ quæ debet ipſum recipere, eo quod vnumquodque recipiatur per modum recipientis, hoc autem fieri non poteſt niſi mediante cauſa ſecunda, vel principio vel perfectione, qua mediante ipſa res ſit debite proportionata ad receptionē talis eſſe, ſic limitati & determinati ſecundum naturam poſſibilitatis creaturæ inditam: Et hanc quidem naturam, ſiue perfectionem ſiue principium per quod vnaquæque res ſit capax & receptibilis ipſius eſſe, quodque illud limitat & cōtrahit dicimus in rebus compoſitis formam quæ ſcilicet eſt principium quidditatis & eſſentiæ & ſpeciei vniuſcuiuſque rei compoſitæ: in rebus vero ſimplicibus dicimus ipſam earum quidditatem & ſubſtātiam. Ex quibus patet quod potentia illa qua vnaquæque res poteſt eſſe nihil eſt aliud in rebus compoſitis quam forma ipſa; in ſimplicibus vero quam quidditas & ſubſtantia. Vnde vlterius manifeſtum eſt quod potentia illa non poteſt eſſe potentia pura, ſed eſt aliquod ens actu exiſtens in potentia non quidem ſicut ex potentia & actu compoſitum, daretur enim ſic proceſſus in infinitum, ſed ſicut aliquid vnum quod quatenus facit in re quidditatem, vel ſpeciē, ſeu quatenus eſt ipſa quidditas & eſſentia rei, dicitur actus: quatenus vero, eſt ab alio, & participat eſſe, aut eſt id ratione cuius res participat eſſe: dicitur potentia. Patet ergo ex his quod hæc potentia non poteſt eſſe ab æterno: quia nihil actu ens eſt ab æterno præter Deum.

n c. Ac primum ergo dicendum quod ſi intelligatur de poſſibilitate qua res dicuntur poſſibiles propter potentiam diuinam, verum eſt: ſi intelligatur de poſſibilitate qua dicuntur poſſibiles ab aliqua potentia paſſiua, falſum eſt.

ibidem. Ad ſecundum ſimiliter dicendum quod Deus ab æterno eſt participabilis quia ab æterno poteſt communicare ſuum eſſe: ſed hoc non ſignat niſi potentiam actiuam.

3 de pot.a. ad 1. Ad tertium dicitur quod etiam quidditas ipſa creatur, quatenus ipſi eſſe attribuitur: quia antequam eſſe habeat, nihil eſt niſi forte in intellectu creantis.

ie. Ad quartum dicendum quod procedit de poſſibili ſecundum ſe, id eſt ex cohærentia terminorum, vnde ad ipſum patet ſolutio ex dictis.

d.8. q.2.a. ad 5. PP. c.ad 2. Ad quintum dicendum quod propoſitiones illæ ſunt æternæ veritatis in intellectu diuino. non aliter. niſi ponerentur creaturæ ab æterno, ſicut Philoſophi poſuerunt.

QVÆSTIO XXXIII.

De eſſe, ſeu exiſtentia.

Deinde conſiderandum eſt de eſſe quod eſt actus eſſentiæ.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR SEPTEM.

1 *Vtrum eſſe ſit perfectiſſimum in rebus & actualitas omnium.*
2 *Vtrum eſſe ſit effectus formæ.*
3 *Vtrum eſſe ſit ſubſtantia vel accidens.*
4 *Vtrum eſſe aliquo participare poſſit vel aliquid recipere.*
5 *Vtrum eſſe diſtinguatur à forma.*
6 *Vtrum eſſe ſit prius & intimius in re quam forma.*
7 *Vtrum in eadem re poſſit eſſe multiplex eſſe.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum eſſe ſit perfectiſſimum in rebus, & actualitas omnis entis.

VIdetur quod eſſe non ſit id quod eſt perfectiſſimum in rebus. & actualitas omnium forma 1.2. ſum. phli.q 4 a. 2.c. enim eſt actus aliquis: & proinde actualitas alicuius potentiæ, ergo eſſe non eſt actualitas omnium.

2 Præterea dicit Dyoniſ. cap. de di. no. quod viuen- 5.cap de di. no.l.1. tia ſunt nobiliora quam exiſtentia & intelligibilia quam viuentia: ſed ab eſſe (de quo hic agimus) res dicitur exiſtens: ergo eſſe non eſt perfectiſſimum in rebus.

3 Præterea ſicut materia determinatur per omnes q 7.de pot. a 2 arg 9. PP q. 4. a. 1. arg. 3. formas, ita eſſe quod eſt communiſſimum determinatur per omnia propria prædicamenta: ergo ſicut materia eſt quid imperfectiſſimum, ita & eſſe.

Sed contra eſt quod dicitur in lib. de cauſis. Prima rerum creatarum eſt eſſe, & non eſt ante ipſum crea- in lib. de cauſis l.4 tum aliud. Cuius rationem aſſignat author huius libri, quia eſſe eſt ſupra ſenſum, & ſupra animam, & ſupra intelligentiam, & non poſt cauſam primam, neque latius neque prius cauſatum ipſo: propter illud ergo factum eſt ſuperius cauſatis rebus omnibus & vehementius vnitum. Et non eſt factum ita niſi propter ſuam propinquitatem, eſſe puro & vni vero, in quo vero non eſt multitudo aliquorum modorum. Et Proculus in ſuo lib. eleuationis theologicæ (ex quo libro Græco liber de cauſis ab aliquo Philoſophorum arabum excerptus videtur) eandem propoſitionem format ſub his verbis, quoniam participantium diuina proprietate & deificatorum primum eſt & ſuper primum ens.

2 Præterea Dionyſ 5.cap. de di.no. ait. Et ante alias in cap 5. de di no. l. 1. ipſius (ſcilicet Dei) participationes, eſſe propoſitum eſt: & eſt ipſum ſecundum ſe eſſe ſenius, eo quod eſt per ſe vitam eſſe, & eo quod eſt per ſe ſapientiam eſſe, & eo quod eſt per ſe ſimilitudinem diuinam eſſe: & alia quæcunque exiſtentia participantia, ante omnia illa eſſe participant. Magis autem, & ipſa ſecundum ſeipſa omnia, quibus exiſtentia participant ipſo, ſecundum ſe eſſe participant. Vnde concludit. Conuenienter igitur cunctis aliis principalius ſicut exiſtens Deus laudatur ex digniori aliorum donorum eius. Et infra ait Et quidem principia exiſtentia omnia, eſſe participant: & ſunt, & principia ſunt: & primum ſunt, & poſtea principia ſunt: & ſi vis viuen-

tium ſicut viuentium principium dicere per ſe vitam: & ſimilium ſicut ſimilium per ſe ſimilitudinem : & vnitorum ſicut vnitorum per ſe vnitionem: & ordinatorum ſicut ordinatorum per ſe ordinationem, & aliorum quocumque hoc, aut hoc, aut amhobus aut multis, participant hoc, aut hoc, aut vtraque, aut multa participata, per ſe participationes inuenies ipſo eſſe primum illas participantes & ipſo eſſe quidem primũm exiſtentes, poſtea huius aut huius principia exiſtere, & participare eſſe & exiſtentes, & participatas. Si autem iſta eſſendi participatione ſunt, multo quid magis ea quę ipſis primũ participant Vnde concludit iterum primũ igitur per ſe eſſendi donum, per ſe bonitas proponens digniore prima participatione laudatur. Ex quibus patet, quod eſſe eſt perfectiſſimum omnium rerum creatarum, & actualitas omnium entium.

Reſpondeo dicendum quod eſſe eſt perfectiſſimum omnium rerum & actualitas omnis entis. Hoc tamen diuerſimode à diuerſis explicatur. In libro

in lib. de cauſ. l. 4. arg. 1 ſed contr.

enim de cauſis eſſe ponitur perfectius ſicut patet ex tex relato quia ſecundum poſitiones Platonicas ſicut ſupra dictum eſt, quanto aliquid eſt communius, tanto ponebant illud magis eſſe ſeparatum, & quaſi prius à poſterioribus participatum & ſic eſſe poſteriorum cauſam, in ordine autem eorum quę de rebus dicuntur communiſſimum ponebant Platonici vnum & bonum, communius etiam quam ens, quia bonum vel vnum de aliquo inuenitur prędicari de quo non prędicatur ens ſecundum eos, ſcilicet de materia prima, quam Plato coniungebat cum non ente, non diſtinguens inter materiam & priuationem vt habetur in 1. phyſ. & tamen materię attribuebat vnitatem & bonitatem, inquantum habet ordinem ad formam; bonum enim non ſolum dicitur de fine, ſed de eo quod eſt ad finem : ſic igitur ſummum & primum rerum principium ponebant Platonici ipſum vnum & ipſum bonum ſeparatum. Sed poſt vnum & bonum nihil inuenitur ita commune, ſicut ens, & ideo ipſum ens ſeparatum ponebant quidem creatum, vt pote participans bonitatem & vnitatem in numero, ſed ponebant ipſum primum inter omnia creata: vnde dicit author huius libri, quod huius ratio eſt, quia eſſe eſt ſupra ſenſum, & ſupra animam, & ſupra intelligentiam, & quomodo ſit ſupra oſtendit ſubdens, & non poſt cauſam primam latius, id eſt aliquid communius, & per conſequens neque prius cauſatum ipſo, cauſa autem prima eſt latior, quia extendit etiam ſe ad non entia ſecundum prædicta. & ex hoc concludit quod propter illud quod dictum eſt, ipſum eſſe ſecundum quod eſt ſuperius omnibus rebus creatis, ſcilicet inter cæteros Dei effectus communius eſt, & eſt vehementius vnum, & magis ſimplex, quam ea quæ ſunt minus communia videntur ſe habere ad magis communia per modum additionis cuiuſdam.

in cap. 5. de Di. no. l. 1.

Dionyſ. autem in 5. cap. de Di. no. licet multum imitetur Platonicos : tamen in hac re in aliquo eis conſentit & in aliquo eis diſſentit. Conſentit quidem in eis in hoc quod ponit vitam ſeparatam per ſe exiſtentem & ſimiliter ſapientiam, & eſſe, & alia huiuſmodi. Diſſentit autem ab eis in hoc quod iſta principia ſeparata, non dicit eſſe diuerſa ſed vnum principium quod eſt Deus. Vnde cum dicitur per ſe vita ſecundum ſententiam Dionyſij dupliciter intelligi poteſt. Vno modo ſecundum quod per ſe importat diſcretionem vel ſeparationem realem. Et ſic per ſe vita eſt ipſe Deus. Alio modo ſecundum quod importat diſcretionem vel ſeparationem ſolum ſecundum rationem: & ſic per ſe vita eſt quæ ineſt viuentibus, quæ non diſtinguitur ſecundum rem ſed ſecundum rationem tantum à viuentibus. Et eodem ratio eſt de per ſe ſapientia, & ſic de aliis vt patet in 6. cap. de Di. no. hic autem loc. citato per ſe vitam accipit pro vita quæ ineſt viuentibus, loquitur enim hic de participationibus, vt videre eſt in textu relato, vita autem per ſe arg. 2. ſed contr.

exiſtens non eſt participatio. Quod autem per ſe eſſe ſit primum & dignius quam per ſe vita, & per ſe ſapientia oſtendit tripliciter. Primo quidem per hoc quod quæcumque participant aliis participationibus, primo participant ipſo eſſe. Prius enim intelligitur aliquod ens quam vnum, viuens, vel ſapiens. Secundo quod ipſum comparatur ad vitam, & ad alia huiuſmodi, ſicut participatum ad participans. Nam etiam ipſa vita eſt ens quoddam, & ſic eſſe prius & ſimplicius eſt quam vita, & alia huiuſmodi, & comparatur ad illa vt actus eorum. Et ideo dicit Dionyſ. quod non ſolum ea quæ participant aliis participationibus prius participant ipſo eſſe, ſed quod magis eſt diuina quæ nominantur per ſe ipſa, vt per ſe vita, & per ſe ſapientia, & alia huiuſmodi quibus exiſtentia participant ipſo per ſe eſſe, quia nihil eſt exiſtens, cuius ipſum per ſe eſſe, non ſit ſubſtantia & æuum id eſt forma participata ad ſubſiſtendum & durandum. Vnde cum vita ſit quoddam exiſtens, vita etiam participat ipſo eſſe. Tertio quatenus quicquid eſt à Deo cauſatum, hoc habet per ſuum eſſe quod ex Deo recepit, & non ſolum alia exiſtentia cauſata participant eſſe, ſed etiam ipſa principia exiſtentium participant eſſe, inquantum ſunt & principia ſunt. Et primum competit eis eſſe ſecundum ſe, & poſtea quod ſint principia aliorum, etiam ſi aliquis velit dicere ſecundum opinionem Platonicorum, quod per ſe vita, id eſt vita quædam ſeparata ſub Deo ſit principium viuentium inquantum ſunt viuentia, & ſimilium per ſe ſimilitudo, & ſimiliter de omnibus aliis participantibus quæcumque participant hoc vel illo, vel ambobus vel multis, ſemper inuenies quod huiuſmodi licet participentur ab aliis tamen ipſa etiam participant ipſo eſſe, & primo intelliguntur vt participantia eſſe, quam quod ſint principia aliorum per hoc quod ab aliis participantur. Poteſt tamen intelligi Dionyſ. in textu relato ſecundum quod per ſe vita, intelligitur ipſa vita quidem in viuentibus, quæ eſt formale viuentibus principium, & ſimiliter de aliis : ergo ſi iſta quæ ſunt principia aliorum non ſunt niſi per participationem eſſendi, multo magis ea quæ participant ipſius eſſe : & ſic patet quod Deus per ipſum eſſe omnia cauſat. Ex quibus concluditur manifeſte quod ſecundum ſententiam Dionyſ. & etiam authoris lib. de cauſis eſſe eſt omnium rerum creaturum perfectiſ- q. 7 de pot. a. 2. ad 9. pp q. 1. a. 4. c. q. 4. a. 1. ad 3.

ſimum : & actualitas cuiuſlibet entis. Sed hoc amplius poteſt manifeſtari ſic: quia actus eſt ſemper perfectior potentia quęlibet autem forma ſignata, non intelligitur in actu, niſi per hoc quod eſſe ponitur. Nam humanitas vel igneitas poteſt conſiderari vt in potentia materiæ exiſtens, vel vt in virtute agentis, aut etiam vt in intellectu: ſed per hoc quod habet eſſe efficitur actu exiſtens. Vnde patet quod hoc quod dico eſſe, eſt actualitas omnium entium & propter hoc eſt perfectio omnium perfectionum. Nec intelligendum eſt quod ei quod dico eſſe aliquid addatur quod ſit eo formalius, ipſum determinans ſicut actus potentiam : eſſe enim quod huiuſmodi eſt, eſt aliud ſecundum eſſentiam ab eo cui additur determinandum, nihil autem poteſt addi ad eſſe quod ſit extraneum ab ipſo, cum ab eo nihil ſit extraneum niſi non ens, quod non poteſt eſſe nec forma nec materia. Vnde non determinatur eſſe per aliud, ſicut potentia per actum, ſed magis ſicut actus per potentiam. Nam & in definitionibus formarum ponuntur proprię materię loco differentiæ, ſicut cum dicitur quod anima eſt actus corporis organici, & per huoc mo-

dum hoc eſſe ab illo eſſe diſtinguitur, inquantum eſt talis vel talis naturæ. Et per hoc dicit Dionyſ. quod licet viuentia ſint nobiliora quam exiſtentia, tamen eſſe eſt nobilius quam viuere: viuentia enim non tantum habent vitam, ſed cum vita ſimul habent & eſſe.

pp.q.4.a.4.c. & de for.q.3.a.1.ad 2. Ad primum ergo dicendum quod eſſe eſt actualitas omnis etiã formæ ita quod ſeparato eſſe ſecundũ intellectum à formis, remaneãt in potentia, & non in actu, vnde non poteſt intelligi forma eſſe actum niſi aliqualiter intelligatur coniuncta cum eſſe.

In c.5. de di.no.l.1. Ad ſecundum dicendum quod obiectio bene ſe haberet, & eſſet locus dubitãdi ſi ea quæ ſunt intelligibilia, ſupponeret aliquis non exiſtentia, vel non eſſe viuentia: tunc enim ſicut eſſe præemineret vitæ, & vita ſapientiæ, ita exiſtentia præeminerent viuantibus, & viuentia ſapientibus. Sed viuentia non carent eſſe, nec intelligibilia carent viuere, ſed habent & eſſe & viuere nobilius. Vnde non valet obiecto.

pp.q.4.a.1.ad 3. Ad tertium dicendum quod ipſum eſſe eſt perfectiſſimum, comparatur enim ad omnia vt actus: nihil enim habet actualitatem, niſi inquantum eſt: vnde ipſum eſſe eſt actualitas omnium rerum, & etiam ipſarum formarum ſicut patet ex ſupradictis: vnde non comparatur ad alia ſicut recipiens ad receptum, ſed magis ſicut receptum ad recipiens: cum enim dico eſſe hominis vel equi, ipſum eſſe conſideratur vt formale & receptum, non autem vt illud cui competit eſſe.

ARTICVLVS II.

Vtrum eſſe ſit effectus formæ.

De hoc vida tractatum de formis in fine huius libri quæſtione tertia, articulo quinto integro in quo hoc ipſum tractatur à Sancto Doctore.

ARTICVLVS III.

Vtrum eſſe ſit ſubſtantia vel accidens.

Vide tractatum de formis q.3.a.4. integro.

ARTICVLVS IV.

Vtrum eſſe aliquo participare poſſit vel aliquid recipere.

q.7.a.2.c. Videtur quod eſſe aliquo participare, & aliquid recipere poteſt: eſſe enim vel eſt aliquid, vel nihil: non poteſt autem dici quod ſit nihil, ſi autem eſt aliquid, ergo participat eſſe, quod eſt ipſum omne enim quod eſt, eſt per participationem.

op.69.l.2. 2 Præterea dicit Boëtius in lib. de hebdo. Quod eſt, alio participat vt ſit aliquid: ſed id quod eſt per eſſe eſt, ergo eſſe aliquo participare poteſt.

ibid. Sed contra eſt quod dicit Boëtius in lib. de hebdom. Quod eſt participare aliquo poteſt, ſed ipſum eſſe nullo modo aliquo participat fit enim participatio, cum aliquid iam eſt: eſt autem aliquid cum eſſe ſuſceperit. Sed quod eſt habere aliquid præterquam quod ipſum eſſe poteſt: ipſum vero eſſe nihil aliud præter ſe habet ad mixtum.

arg. ſed contr. in lib. de hebdo. l.2. Reſpondeo dicendum quod ſicut dicit Boëtius loco citato eſſe nullo participare poteſt, nec præter ſe aliquid habere. Et quidem quod nullo participare poſſit manifeſtatur ſic. Eſt enim participare quaſi partem capere: & ideo quando aliquid particulariter recipit id quod ad alterum pertinet vniuerſaliter dicitur participare illud, ſicut homo dicitur participare animal, quia non habet rationem animalis ſecundum totam communitatem: & eadem ratione Sortes participat hominem, ſimiliter etiam ſubiectum participat accidens, & materia formam, quia forma ſubſtantialis vel accidentalis, quæ de ſui ratione communis eſt, determinatur ad hoc vel ad illud ſubiectum, & ſimiliter effectus dicitur participare ſuam cauſam, & præcipue quando non adæquat virtutem ſuæ cauſæ, puta ſi dicamus, quod aer participat lucem Solis, quia non recipit eam in ea claritate qua eſt in Sole. Prætermiſſo autem hoc tertio modo participandi, impoſſibile eſt quod ſecundum duos primos modos, ipſum eſſe participet aliquid. Non enim poteſt participare aliquid per modum quo materia vel ſubiectum participat formam vel accidens quia ipſum eſſe ſignificatur vt quoddam abſtractum, ſimiliter etiam nec poteſt aliquid participare per modum quo particulare participat vniuerſale. Sic enim etiam ea quæ in abſtracto dicuntur participare aliquid poſſunt, ſicut albedo colorem: ſed ipſum eſſe eſt communiſſimum: vnde ipſum quidem participatur in aliis, non autem participat aliquid aliud: ſed id quod eſt, ſiue ens, quamuis ſit communiſſimum tamen concretiue dicitur, & ideo participat ipſum eſſe, non per modum quo magis commune participatur à minus communi, ſed participat eſſe per modum quo concretum participat abſtractum. Et hoc eſt quod dicit Boëtius loc. cit. quod id quod eſt, ſcilicet ens participare aliquo poteſt, ſed ipſum eſſe nullo modo aliquo participat: & hoc probat per hoc quod ſupra dixit, quod eſſe nondum eſt: manifeſtum eſt enim quod id quod non eſt, non poteſt aliquo participare: vnde conſequens eſt quod participatio conueniat alicui cum iam eſt, ſed ex hoc aliquid eſt, quod ſuſcipit ipſum eſſe ſicut dicetur infra: vnde relinquitur quod id quod eſt aliquid poſſit participare, ipſum autem eſſe non poſſit aliquid participare. Vnde vlterius ſequitur quod eſſe aliquid recipere aut habere non poteſt quod ſit extraneum ab ipſo. Circa quod conſiderandum eſt, quod circa quodcumque abſtracte conſideratum hoc habet veritatem, quod non habet in ſe aliquid extraneum, quod ſcilicet ſit præter eſſentiam ſuam, ſicut humanitas & albedo, & quæcumque hoc modo dicuntur. Cuius ratio eſt quia humanitas ſignificatur vt quo aliquid eſt homo, & albedo, vt quo aliquid eſt album. Non eſt autem aliquid homo formaliter loquendo, niſi per id quod ad rationem hominis pertinet: & ſimiliter non eſt aliquid album formaliter, niſi per id quod pertinet ad rationem albi: & ideo huiuſmodi abſtracta nihil alienum in ſe habere poſſunt. Aliter autem ſe habet in his quæ ſignificantur in concreto. Nam homo ſignificatur vt qui habet humanitatem: & album, vt quod habet albedinem. Ex hoc autem quod homo habet humanitatem, vel albedinem, non prohibetur habere aliquid aliud, quod non pertinet ad rationem horum, niſi ſolum quod eſt oppoſitum his, & ideo homo & album poſſunt aliquid aliud habere quam humanitatem vel albedinem. Et hæc eſt ratio quare albedo vel humanitas, ſignificantur per modum partis, & non prædicantur de concretis, ſicut nec ſua pars de ſuo toto: quia igitur ſicut dictum eſt ipſum eſſe, ſignificatur & abſtractum, id quod eſt, vt concretum: conſequens eſt verum eſſe quod à Boëtio loco citato dicitur, quod id quod eſt poteſt aliquid habere, præterquam quod ipſum eſt, ſcilicet præter eſſentiam, ſed eſſe nihil habet admixtum præter ſuam eſſentiam.

Marginalia (right column): arg. ſed contr. — vide reſpõſ. ad 1. — in reſp ad 1.

Digitized by Google

arg. ſed contra op. 69. l. 2. Ad primum ergo dicendum quod ſicut dicit Boëtius paulo ante locum citatum: ipſum eſſe nondum eſt: at vero id quod eſt, accepta eſſendi forma eſt, atque conſiſtit. Quod ſic intelligitur. Aliud enim ſignificamus per hoc quod dicimus eſſe, & aliud per hoc quod dicimus Ens: ſicut & aliud ſignificamus cum dicimus currere, & aliud per hoc quod dicitur currens. Nam currere & eſſe ſignificantur in abſtracto, vt ſupra dictum eſt, ſicut & albedo: ſed quod eſt, id eſt, ens & currens, ſignificantur in concretu velut album. Sic ergo dicit Boëtius quod ipſum eſſe nondum eſt quia non ſignificatur, ſicut ipſum ſubiectum eſſendi, ſicut nec currere ſignificatur vt ſubiectum curſus: vnde ſicut non poſſumus dicere quod ipſum currere currat: ita non poſſumus dicere quod ipſum eſſe ſit: ſed ſicut id ipſum quod eſt, ſignificatur ſicut ſubiectum eſſendi: ſicut id quod currit, ſignificantur ſicut ſubiectum currendi. Et ideo ſicut poſſumus dicere de eo quod currit, ſiue de currente quod currat inquantum ſubiicitur curſui, & participat ipſum: ita poſſumus dicere quod ens, ſiue id quod eſt, ſit inquantum actum eſſendi participat: & hoc eſt quod dicit Boetius ipſum eſſe nondum eſt, quia non attribuitur ſibi eſſe, ſicut ſubiecto eſſendi. Sed id quod eſt accepta eſſendi forma ſcilicet ſuſcipiendo ipſum actum eſſendi, eſt atque conſiſtit: id eſt in ſeipſo ſubſiſtit. non enim ens dicitur proprie & per ſe niſi de ſubſtantia cuius eſt ſubſiſtere. Accidentia vero, non dicuntur entia quaſi ipſa ſint ſed inquantum ei ſubeſt aliquid, vt poſtea dicetur.

l. c. in obiec. Ad ſecundum dicendum quod ſicut dicit Boet. loc. cit. diuerſum eſt eſſe in eo quod eſt, & eſſe aliquid circa quod conſiderandum eſt quod ex quo id quod eſt poteſt aliquid habere præter ſuam eſſentiam neceſſe eſt quod in eo conſideretur duplex eſſe; quia enim forma eſt principium eſſendi, neceſſe eſt quod ſecundum formam habitam, habens aliqualiter eſſe dicatur. Si ergo forma illa non ſit præter eſſentiam habentis, ſed conſtituat eius eſſentiam, ex eo quod habet talem formam, dicetur habens eſſe ſimpliciter, ſicut homo ex hoc quod habet animam rationalem. Si vero ſit talis forma, quæ ſit extranea ab eſſentia habentis eam, ſecundum illam formam non dicetur habens eſſe ſimpliciter, ſed eſſe aliquid: ſicut ſecundum albedinem homo dicetur eſſe albus, & hoc eſt quod Boeti. dicit, quod diuerſum eſt eſſe aliquid, quod non eſt eſſe ſimpliciter, & quod aliquid ſit, in eo quod eſt, quod eſt proprium eſſe ſubiecti. Et ratio eſt quia Quod eſt participat eo quod eſt eſſe vt ſit, vt ibidem dicitur. Alio vero participat vt aliquid ſit. Vnde non eſt ipſum eſſe quod participat aut habet aliud, ſed ipſum quod eſt.

ARTICVLVS V.

Vtrum eſſe diſtinguatur à forma.

Vide tractatum de formis q. 3 a. 3. integro.

ARTICVLVS VI.

Vtrum eſſe ſit prius & intimius in re quam forma.

op. 37. c. 1. VIdetur quod eſſe non ſit id quod eſt intimius ſiue profundius & prius in re: forma enim eſt principium eſſendi: vnde vnumquodque intantum habet eſſe, inquantum habet formam: ergo prius res habet formam quam eſſe.

op. 72. 2 Præterea eſſentialia prius ſunt in re quam quæ ſunt accidentalia: at eſſe cuiuſcumque rei creatæ non eſt ei eſſentiale vt ſupra dictum eſt ſed potius accidentale: hoc enim proprium eſt tantum. Primi entis: ergo eſſe rei non eſt id quod ei prius & profundius ineſt. 1 p. q. 104. a. ad 3 q. 41 a. 1. c.

3 Præterea, materia eſt prius in re quam forma, & proinde quam eſſe: & in ipſa recipitur ipſa forma: ergo videtur quod ſit id quod prius & profundius eſt in re. op. 41 c. 1.

Sed contra eſſe eſt actualitas omnis entis, & perfectiſſimum & maxime formale: vt ſupra dictum eſt, ſed id quod profundius & prius, & vehementius eſt in re, debet eſſe actualitas illius rei: ergo eſſe eſt id quod profundius & prius eſt in re. a. præc.

2 Præterea quod correſpondet primæ & vniuerſaliſſimæ cauſæ, eſt id quod prius & profundius eſt in re: quanto enim aliqua cauſa eſt altior, tanto eſt communior & efficacior, & quanto eſt efficacior, tanto profundius ingreditur in effectum, & de remotiori potentia ipſum reducit in actum: ſed id quod reſpondet in re primæ & vniuerſaliſſimæ cauſæ, eſt eſſe quod eſt proprius eius effectus ſicut ſupra dictum eſt; ergo eſſe eſt quod profundius, & prius eſt in re. q. 3 de pot. a. 7. c. q. 8 a 1. c.

3 Præterea dicitur in lib. de cauſis vbi affertur exemplum quod cauſa prima plus influit in re quam cauſa ſecunda. Et nos quidem exemplificamus illud per eſſe & viuum, & hominem: Quod eſt quia oportet vt ſit res eſſe primo, deinde viuum, poſtea homo. Viuum ergo eſt cauſa hominis propinqua, & eſſe eſt cauſa eius longinqua. Eſſe ergo vehementius eſt cauſa homini quam viuum, quoniam eſt cauſa viuo, quod eſt cauſa homini: & ſimiliter quando ponis rationalitatem eſſe cauſam hominis: eſt eſſe vehementius cauſa homini, magis quam rationalitas, quoniam eſt cauſe cauſæ eius, & hoc quoniam quando remouent virtutem rationalem ab homine, non remanet homo, & remanet viuum, ſpirans, ſenſibile. Cum autem remoues ab eo viuum, non remanet viuum & remanet eſſe: quoniam eſſe non remouetur ab eo, ſed remouetur viuum, quoniam cauſa non remouetur per remotionem cauſati ſui. Remanet ergo adhuc eſſe, cum ergo indiuiduum non eſt, eſt animal, & ſi non eſt animal, eſt tantum. Ex quibus patet quod etiam ſecundum authorem lib. de cauſ. eſſe eſt id quod eſt prius & vehementius in re. in lib. de cauſ. l. 1.

Reſpondeo dicendum quod eſſe eſt id quod eſt prius, & profundius ac vehementius in re. Et primo quidem ex his quæ dicuntur in lib. de cauſis id manifeſte concluditur. Tria enim in prima propoſitione inducit, quorum primum eſt quod cauſe prima plus influit in effectu quam cauſa ſecunda. Secundum eſt quod impreſſio cauſæ primæ tardius recedit ab effectu. Tertium eſt quod prius ei aduenit; Dictum eſt autem ſupra quod id quod in re reſpondet primæ cauſæ eſt eſſe, vnde ſequitur quod eſſe ſit id quod prius aduenit rei, & tardius recedit ab ea, et proinde quod vehementius eſt in re. Hæc autem tria inducta in lib. 1. de cauſ. manifeſtantur ibidē primo per exemplum, ſecundo per rationem. Exemplū autem videtur pertinere ad cauſas formales, in quibus quanto forma eſt vniuerſalior, tanto prior eſſe videtur. Si igitur accipiamus aliquem hominem, forma quidem ſpecifica eius attenditur in hoc quod eſt rationabilis. Forma generis eius attenditur in hoc quod eſt viuum, vel animal: vlterius autem, id quod eſt omnibus commune, eſt eſſe: manifeſtum eſt autem in generatione vnius particularis hominis, quod in naturali ſubiecto prius inuenitur eſſe: deinde inuenitur viuum: ibid. arg. 2. ſed contra & loc. ibi cit.

poſtmodum autem eſt homo : prius enim ipſe eſt animal quam homo, vt dicitur in 2. de gener. animalium. Rurſus quia in via corruptionis prius amittit vſum rationis, & remanet viuum & ſpiratio: ſecundo amittit viuum & ſpirans, & remanet ipſum ens. Et ſic poteſt intelligi hoc exemplum in lib. de cauſ. relatum, ſecundum viam generationis & corruptionis, alicuius indiuidui: & hæc eius intentio, quod patet ex hoc quod dicit. Cum ergo indiuiduum non eſt homo, id eſt ſecundum actum proprium hominis, eſt animal, quia adhuc remanet in eo operatio animalis, quæ conſiſtit in motu & ſenſu, & cum non eſt animal, eſt eſse tantum, quia remanet corpus penitus inanimatum. Verificatur hoc exemplum in ipſo rerum ordine, nam priora ſunt eſsentia ſeu exiſtentia viuentibus, & viuentia hominibus, & eadem ratio eſt de animali & de eſse. Secundo etia prædicta probantur ratione. Primum autem ſcilicet quod cauſa prima plus influat ex quo ſequitur quod id quod ei reſpondet in re tamquam proprius effectus, ſe habet in plus: probat ſic. Eminentius contingit aliquid cauſæ quam cauſato: ſed operatio qua ſecunda cauſa cauſat effectum, cauſatur à cauſa prima, nam prima adiuuat cauſam ſecundam, faciens eam operari: ergo huius operationes, ſecundum quam effectus producitur à cauſa ſecunda, magis eſt cauſa, cauſa prima, quam cauſa ſecunda. Proculus autem expreſſius hoc ſic probat. Cauſa enim ſecunda cum ſit effectus cauſæ primæ, ſubſtantiam ſuam habet à cauſa prima. Sed à quo habet aliquid ſubſtantiam, ab eo habet potentiam, ſiue virtutem operandi. ergo cauſa ſecunda habet virtutem operandi à cauſa prima. Sed cauſa ſecunda per ſuam virtutem vel potentiam eſt cauſa effectus. ergo hoc ipſum quod cauſa ſecunda ſit cauſa effectus, habet à prima cauſa: eſſe ergo cauſam effectus ineſt primo primæ cauſæ: ſecundo autem cauſæ ſecundæ. Quod autem eſt prius in omnibus eſt magis, quia perfectiora ſunt priora naturaliter: ergo prima cauſa eſt magis cauſa effectus, quam cauſa ſecunda. Hinc ergo eſt quod in eodem lib. dicitur quod omnem operationem quam cauſa efficit ſecunda, prima etiam cauſa efficit. Verumtamen efficit eam per modum altiorem & ſublimiorem. Secundum autem ſcilicet quod impreſſio cauſæ primæ tardius recedit ab effectu Probatur ſic. Quod vehementius ineſt magis inhæret: ſed prima cauſa vehementius influit in effectu quam cauſa ſecunda vt probatum eſt, ergo eius impreſſio magis inhæret, ergo tardius recedit. Tertium vero, ſcilicet quod prius aduenit probatur ſic. Cauſa ſecunda non agit in cauſatum ſuum niſi virtute cauſæ primæ: ergo & cauſatum non procedit à cauſa ſecunda niſi per virtutem cauſæ primæ. Sic ergo virtus cauſæ primæ dat effectum ſecundæ, vt attingatur à virtute cauſæ ſecundæ. Prius enim attingitur à virtute cauſæ primæ. Hæc autem vno modo Proculus ſic probat cauſa prima eſt magis cauſa quam cauſa ſecunda, ergo eſt perfectioris virtutis. Sed quanto virtus alicuius cauſæ eſt perfectior, tanto ad plura ſe extendit: ergo virtus cauſæ primæ ad plura ſe extendit quam virtus cauſæ ſecundæ. Sed id quod in pluribus eſt, prius eſt etiam in adueniendo, & vltimum in recedendo, ergo impreſſio cauſæ primæ, primo aduenit, & vltimo recedit. Ex quibus patet quod ſecundum lib. de cauſ. eſſe, eſt id quod ſe habet in plus in re, &

(margin: arg. 9. ſed contra.)
(margin: in probatione primi.)

quod profundius, & prius & intimius ineſt. Id præterea manifeſtum eſt ex eo quod in ordine principiorum formalium primum eſt eſſe, quia eſſe eſt primus actus, nec aliquid deſignatur in actu, niſi per eſſe. non enim aliquis habet ſanitatem in actu niſi ſanitas ponatur eſſe in eo. Ideo omnes formæ ſequuntur ipſum eſſe, in ordine actuum ſiue principiorum formalium. Sed inhærendo quidem è contrario eſt. forma enim per prius inhæret, & per ipſam ipſum eſſe: & ideo conſiderando ipſam inhærentiam, eſſe ſequitur formam, & hoc facile eſt videre in re materiali, vt in lapide, vbi eſſe non eſt ipſius formæ primo, ſed ipſius rei, lapidis ſcilicet: materiæ autem & formæ ex conſequenti. Videmus enim quod eſſe in re tali, per medium & quaſi diſtanter ſe habet ad formam: ipſum enim eſſe in lapide, eſt actus rei immediate, & primo: & per rem ipſam eſſe eſt actus formæ talis rei, non vt entis, ſed vt eius quo aliquid eſt. ex quibus patet quod eſſe eſt prius in ordine actuum quam forma. Sed quia materia immediate habet coniungi formæ, cui ipſa eſt proportionata, ex qua coniunctione reſultat compoſitum, cuius actus eſt ipſum eſſe, ideo forma eſt medium in acquirendo eſſe ipſi materiæ, & ipſi compoſito, quia ipſum coniunctum non eſſet, niſi forma inhærens eſſet materiæ, & ideo ſecundum inhærentiam prior eſt forma, & eſſe poſterius.

(margin: op. 37. c. 1. op. 41. c. 1. op. 72. q. de ani. a. 1. c. PP. q. 8. a. 1.)

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut patet ex dictis primum principium formale eſſendi eſt ipſe eſſe, per quod quælibet forma dicitur cauſare eſſe. Vnde forma non dat eſſe ſuæ materiæ, cuius dicitur actus, niſi per ipſum eſſe quod eſt etiam actus ipſius formæ, quod tamen dicitur ſequi ipſam formam quia in ordine vnionis ita ſe habet, quod eſſe abſolutum nulli materiæ vnitur, cum in nullius compoſitione cadat, & ideo per formam neceſſe eſt, eſſe tribui materiæ, & non per ſe, vnde eſt quod reſpiciendo ad ordinem inhærentiæ forma eſt principium ipſius eſſe: reſpiciendo vero ad ipſam actualitatem materiæ ſiue compoſiti, eſſe eſt prius quam ipſa forma. (margin: op. 72.)

Et per hoc facilis eſt reſponſio ad ſecundum: Eſſe enim habet compoſitionem ad principium eſſendi, & ad ipſum quod eſt, ſi non ſit ſuum eſſe, quod ſolum in Deo habet locum. Et hoc patet quia eſſe album, album non eſt accidens, ſed habito reſpectu ad albedinem, eſt principium eſſe albi, in quo ſolum eſſentialiter eſt albedo. Ad ipſum verò ſubiectum comparatum eſſe album, eſt accidens, per quem modum eſſe rei animatæ, habito reſpectu ad principium talis eſſe, eſſe non eſt accidens. Primum enim principium formale eſſendi eſt ipſũ eſſe vt dictum eſt. Sic igitur, ſi fiat reſpectus ad ipſum principium eſſendi in compoſito, eſſe non eſt accidens. Si vero fiat reſpectus ad ipſum quod eſt vt ad angelum, vel ad quodcumque aliud, illud eſſe, eſt accidens, quia ipſum quod eſt, intelligi poteſt & definiri, per propoſitionem indicantem quodquid eſt, etiamſi non ſit, nec per aliquam dici poſſet ipſum eſſe, cum ſuum eſſe, non ſit ipſum ens. (margin: ibid. & tab. concor. n. 113.)

Ad tertium dicendum quod, eſse formalius ſe habet ad rem conſtituendam in genere entis, quam quælibet pars compoſiti & etiam quam ipſa forma, quæ hoc ipſum eſse dat, & materia cui datur, ex quibus reſultat compoſitum, cuius eſt hoc eſse vt entis. Intimum ergo ad rem ipſam quæ eſt ens, inter omnia eſt ipſum eſse eius, & poſt ipſum ipſa forma rei, quantes habet ipſum eſse: & vltimo materia, quæ licet ſit (margin: op. 41. c. 1.)

fundamentum in re inter omnia, ab ipſo tamen eſſe rei magis diſtat, cui propinquiſſimum eſt ipſa res vt cuius eſt, cum per rem inſit & materiæ, & formæ: niſi in homine vbi eſſe formæ communicatur toti, & illud eſſe eſt formæ, vt à qua eſt, quia ipſa forma eſt principium ipſius eſſe, & vltimo eſt ipſius materiæ, vt in quo recipitur. Materia igitur rei cuius eſt eſſe plus à re diſtat, quam ipſa forma à qua eſt, & ideo materia non eſt ens de ſua natura, ſed per ipſum compoſitum, vel per formam.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in vna & eadem re poſſit eſſe multiplex eſſe.

op.42.c.8. Videtur quod in vna & eadem re poſſit eſſe multiplex eſſe, eſſe enim ſequitur formam: at videtur quod in vno & eodem poſſit eſſe multiplex forma: vt in homine eſt forma oſſis, & forma carnis & aliæ huiuſmodi, ergo in vno & eodem poteſt eſſe multiplex eſſe.

2 Præterea ſciſſo alicuius animalis membro: eſt op.52.c.8. in eo ſic ſumpto aliqua forma ſubſtantialis: non eſt autem per diuiſionem introducta illa forma: omnem enim productionem formæ materialis debet præcedere alteratio hic autem non præceſſit, vt patet, ergo forma quæ eſt in membro immediate poſt diuiſionem ierat in toto animali puta homine: hæc à non eſt forma hominis, non enim poteſt eſſe hæc niſi in homine: membrum autem diuiſum non eſt homo: ergo in homine plures formæ ſubſtantiales poſſunt eſſe: ergo & plura eſſe, eſſe enim ſequitur formam.

3 Præterea in toto materiali datur proprium op.57.c.4. p.1 ſum phil.q.3.a.2.c. eſſe materiæ, & proprium eſſe formæ: cum enim differant in eſſentia debent etiam differre in eſſe.

4 Præterea dicit Boëtius in lib. de hebdom. quod op.69.l.2. diuerſum eſt eſſe in eo quod eſt, & eſſe aliquid: ergo multiplex eſt eſſe in re.

5 Præterea ſi aliquid vnitur hypoſtatice cum Pp.q.17.a.2.arg.4. altero puta humanitas cum verbo (vt factum eſt in Chriſto) tunc duplex eſſet eſſe in re, ſcilicet eius quod vnitur, puta hominis, & eius cum quo vnitur. ergo poteſt eſſe multiplex eſſe in re.

6 Præterea de quocumque reſponderi poteſt ad 3.d.6.q.2.a.2.arg.5. qaol.9 a.3.arg.4. quæſtionem, An eſt, habet proprium eſſe: ſed multa poſſunt eſſe in vna & eadem re puta in homine de quibus hæc quæſtio fieri poteſt: ergo multa poſſunt eſſe in vna & eadem re habentia eſſe: ergo poteſt eſſe in vna & eadem re multiplex eſſe.

Sed contra eſt quod vnumquodque in tantum tract. de for. in præ. a.1 huius q. eſt ens inquantum eſt actu ſecundum Philoſophum 2. phyſ. t. 11. ſed vnumquodque in tantum eſt actu, inquantum habet eſſe, dictum eſt enim ſupra quod eſſe, q. de vai. verb. a.3.c. eſt actualitas omnis entis: ergo conſequens eſt, quod vnumquodque in tantum eſt inquantum habet eſſe: ſed vnumquodque in tantum eſt vnum inquantum eſt q.12. huius p. ens vt ex ſupradictis patet: ergo vnumquodque in tantum eſt vnum, inquantum habet eſſe: ergo vni & eidem rei non conuenit niſi vnum eſſe: aut ſi non ſit vnum & idem eſſe, ſed multiplex, non erit vna & eadem res, ſed multiplex.

3.d.6.q.2.a.2.c. quol. 9. a 3.c. 3.p.q.17.a.2 c. q. de val. ver. a.3.c. Reſpondeo dicendum quod ſecundum Philoſophum 5. metaphyſ. eſſe duobos modis dicitur, vno modo ſecundum quod ſignificat veritatem propoſitionis, ſecundum quod eſt copula, & ſic vt comment. ibidem dicit eos eſt prædicatum accidentale, & hoc eſſe non eſt in re ſed in mente, quia coniungit prædicatum cum ſubiecto, vt dicit Philoſ. in 6. met. vnde de hoc non eſt hic quæſtio. Alio modo dicitur eſſe quod pertinet ad naturam rei ſecundum quod diuiditur, ſecundum decem genera, & hoc quidem eſſe eſt in re, & eſt actus eius reſultans ex principiis rei, ſicut lucere eſt actus lucentis: aliquando tamen eſſe, ſumitur pro eſſentia, ſecundum quam res eſt, quia per actus conſueuerunt ſignificari eorum principia, vt potentia vel habitus. Loquendo igitur de eſſe ſecundum quod eſt actus entis ſic dico quod non poteſt eſſe niſi vnum eſſe vnius & eiuſdem rei. Huic enim eſſe attribuitur alicui dupliciter: vno modo ſicut ei quod proprie & vere habet eſſe, vel eſt; & ſic attribuitur ſoli ſubſtantiæ per ſe ſubſiſtenti: vnde quod vere eſt dicitur ſubſtantia in p. phyſ. t. 27. Omnia vero quæ non per ſe ſubſiſtunt, ſed in alio & cum alio, ſiue ſint accidentia ſiue formæ ſubſtantiales aut quælibet partes, non habẽt eſſe, ita vt ipſa vere ſint, ſed attribuitur eis eſſe alio modo, vt quo aliquid eſt, ſicut albedo dicitur eſſe, non quia ipſa in ſe ſubſiſtat, ſed quia eâ aliquid habet eſſe album. Eſſe ergo vere & proprie non attribuitur niſi rei per ſe ſubſiſtenti. Huic autem attribuitur eſſe duplex. Vnum ſcilicet eſſe reſultans ex his, ex quibus eius vnitas integratur, quod proprium eſt eſſe ſuppoſiti ſubſtantiale. Aliud eſſe eſt ſuppoſito attributum præter ea quæ integrant ipſum, quod eſt eſſe ſuperadditum, ſcilicet accidentale, vt eſſe album attribuitur Sorti cum dicitur Sortes eſt albus. Per primum autẽ eſſe, ſcilicet per eſſe ſubſtantiale res dicitur eſſe ſimpliciter: per eſſe autem ſecundum dicitur tantum eſſe ſecũdum quid. Sicut autem dicit Boët. in lib. de hebd. diuerſum eſt eſſe in eo quod eſt, & eſſe aliquid: quæ quidem differentia ſeu diuerſitas quantum ad tria potiſſimum attẽditur quæ ibidem refert. Primo quidem quia illic vbi dicitur de re quod ſit aliquid, & non ſimpliciter ſignificat accidens, quia forma quæ facit huiuſmodi eſſe, eſt præter eſſentiam rei. Hic autem cum dicitur eſſe aliquid in eo quod eſt, ſignificatur ſubſtantia, quia ſcilicet forma faciens eſſe, conſtituit eſſentiam rei. Secundo quia ad hoc quod aliquid ſit ſimpliciter, ſubiectum participat ipſum eſſe: ſed ad hoc quod ſit aliquid, oportet vt participet alio aliquo, ſicut homo ad hoc quod ſit albus, participat non ſolum eſſe ſubſtantiale, ſed etiam albedinem. Tertio quia primo oportet vt intelligatur aliquid eſſe ſimpliciter, & poſtea quod ſit aliquid, & hoc patet ex dictis: nam aliquid eſt ſimpliciter, per hoc quod participat ipſum eſſe: ſed quia eſt, ſcilicet per participationem ipſius eſſe, reſtat vt participet quocumque alio, ad hoc ſcilicet quod ſit aliquid. Ex quibus patet quod loquendo de duplici illo eſſe, poteſt in vna & eadem re eſſe multiplex eſſe, ſcilicet, eſſe quo res eſt ſimpliciter, & eſſe quo res eſt aliquid: aut etiam multiplex eſſe quo res eſt aliquid: vt eſſe albi, & eſſe dulcis inueniuntur in lacte: ſed quoad eſſe quo res eſt ſimpliciter, non poteſt eſſe multiplex in vna & eadem re hoc enim modo conuenit ſoli ſubſiſtenti vt ei quod eſt: in vna autem & eadem re non poteſt eſſe duplex ſubſiſtens: quia non eſſet amplius vna & eadem res, ſed eſſet duplex. Aduertendum autem quod licet loquendo de eſſe quo res eſt ſimpliciter, & de eſſe quo eſt aliquid, dicamus quod vtrumque poteſt eſſe in vna & eadem re, & etiam multiplex eſſe quo res eſt aliquid: tamen illa res ſecundum quod huiuſmodi multiplex eſſe habet non poteſt perfecte, & per ſe dici vna & eadem, ſed tantum per accidens: ſicut patet ex dictis de vno. Vnde ſimpliciter & abſolute verum eſt, quod vni & eidem rei

op.52.c.1 & 9. tract. de fac. q.4.a.3. c.q.6 a.3. op.69 l.2.

non

7.met.l.13.

non poteſt conuenire niſi vnum eſſe Secundo idem probatur ex Philoſopho 7.Metaph.t. 49. præcipue de eſſe quo res eſt ſimpliciter, quod eſt eſſe ſubſtantiale de qoo hic eſt quæſtio. Si enim ſint duo eſſe ſubſtantialia in eodem, ſequitur mulras in eadem te eſſe ſubſtantias actu. hoc autem eſt impoſſibile. Duo enim quæ ſunt in actu, numquam ſunt vnum actu, ſed duo quæ ſunt in potentia ſunt vnum actu, ſicut patet in partibus continui: Duo enim dimidia vnius lineæ, ſunt in potentia, in ipſa linea dupla, quę eſt vna in actu. Et hoc ideo quia actus habet virtutem ſeparandi & diuidendi. Vnumquodque enim diuiditur ab altero per propriam formam, vnde ad hoc quod aliqua fiant vnum actu oportet quod omnia concludantor ſub vna forma, & quod non habeant ſingula, ſingulas formas per quas ſint actu. Quare patet quod ſi ſobſtantia ſingularis, cuius proprie & vere eſt eſſe, eſt vna, non erit ex ſubſtantiis in ea exiſtentibus actu: & ſic non habebit multiplex eſſe ſubſtantiale. Tertio idipſum poteſt probari ex eo quod impoſſibile eſt quod ſit eſſe ſine forma, ipſum enim eſſe numquam relinquit formam: ergo ſi in aliqua re eſt multiplex eſſe ſubſtantiale: in illa neceſſario erit multiplex forma ſubſtantialis: Sed forma ſecundum Philoſophum eſt principium quidditatis & eſſentiæ: aut etiam eſt ipſa quidditas & eſſentia rei, vt ſunt formæ ſeparatæ & immateriales: ergo vbi erit multiplex eſſe, ibi erit multiplex eſſentia: & ſic oon erit vna & eadem res.

tt de for. q. t a. c.

ibid ad 5.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut dictum eſt plures formæ ſubſtantiales non poſſunt eſſe in vna & eadem re. Vnde carneitas & corporeitas, & alia huiuſmodi in homine ſiue animali ſiue in quolibet alio, non ſunt diuerſæ formæ, ſed ſunt tantum diuerſæ perfectiones eſſendi, ab vna & eadem forma cauſatæ, ſcilicet eſſe corporeum, eſſe carneum, & eſſe vegetatiuum & ſic de aliis: vt infra patebit.

tt de for. l. c. & q 4. a. 3. 1 q 6 a. 1. c. ibi hoc amplisſime tractatur.

p. 12. c. 8. & 1. p 57 c 4.

Vel dic, quod poſſunt admitti in aliquo compoſito puta in homine, plures formæ ſubſtantiales, abſque hoc quod admittantur plura eſſe ſubſtantialia: licet non è conuerſo. Quod vt intelligatur qualiter fieri poſſit, conſiderandum eſt quod proprium eſt ſubſtantiæ eſſe ſimpliciter, vnde generatio quæ terminatur ad formam, ſiue eſſe ſubſtantiæ, eſt generatio ſimpliciter: proprium vero eſſe accideotis eſt eſſe ſecundum quid: eſſe autem ſimpliciter, eſt eſſe abſolutum, non dependens ab eſſe alterius ſicut ei inhærens, licet omnia dependeant à Deo ſicut à cauſa prima. Sic autem aliquid continet perfectam rationem eſſendi, ſecundum quod perfecta ratio eſſendi reperitur in eo, vt in ſubſtantia, vt dicitur 7. Metaph. Ad iſtud ergo eſſe abſolutum participandum accedunt partes ſubſtantiæ, per quod trahuntur ad genus ſui totius. Eſſe vero accidentis dependens eſt per modum inhærentiæ, vnde accidentia non trahuntor in genus illius cui inhærent. Ex qoo patet differentia, inter eſſe partis alicuius totius & eſſe accidentis. Eſſe autem alicuius totius abſolutum, aliquando eſt proprius effectus Dei, ſcilicet quando tota res ſecundum omnia principia ſua deducitur ex nihilo ad eſſe perfectum, ſicut fuit in prima productione rerum, in qua cauſalitas rei extendebatur vſque ad ipſam materiam: quandoque vero eſſe, eſt effectus creaturę (quatenus eſt inſtrumentom Dei cuius eſſe eſt proprius effectus vt ſupra dictum eſt,) ſcilicet quando agens phyſicum agit ex ſuppoſitione ſubiecti, non producens totum illud quod pertinet ad eſſe rei, ſed formam tantum, tranſmutando materiam ad talem & talem formam. Ad materiam enim actio creaturæ non ſe extendit. Cum ergo tale eſſe abſolutum ſit terminus vtriuſque actionis, vt dictum eſt: materię autem non eſt eſſe vt ſubiecti, nec etiam formæ materialis cum ipſa non ſit habens eſſe, licet ſit quo aliquid eſt, ſicut materia eſt in quo aliquid eſt: neutra actio terminatur ad materiam vel formam materialem, ſed ad eſſe compoſiti cuius eſt per ſe eſſe & abſolute ſubſiſtere. De intellectu enim eius eſt habere eſſe, quod non eſt de ratione & intellectu eſſentiæ, in tali enim compoſito, neceſſario eſt compoſitio duplex, ſuppoſiti ſcilicet & eſſentię, quæ in re materiali differunt neceſſario cum indiuiduum in materialibus multa addat ſupra naturam ſpeciei, quæ eſſentiam tantum complectitur, & ideo eſt alia compoſitio totius rei & ſui eſſe. In rebus vero immaterialibus creatis tantum altera compoſitio inuenitur, rei ſcilicet, & eſſe. Ideo eſſentia in eis eſt non tanquam principium tantum quo aliquid dicitur eſſe, ſed ſicut habens eſſe abſolutum. & non inhærens. In ſubſtantiis vero materialibus, & compoſitis, in quibus eſſentia realiter differt à ſuppoſito, eſſentia non habet eſſe, niſi per ſuppoſitum, cuius eſt eſſe ſimpliciter & abſolute: vnde eſſentia in eis non eſt vt habens eſſe, ſed vt reductum ad eſſe per ſuppoſitum aliquod indiuiduum, cuius eſt habere eſſe abſolutum, ad quod terminatur actio producentis. Cum ergo forma materialis ſit ad quam non ſequitur aliquod ſuppoſitum vel indiuiduum, cuius eſt habere eſſe abſolutum ad quod terminetur actio producentis, vt dictum eſt, poſſibile erit ponere aliquam formam ſubſtantialem ſine eſſe, ſicut poſſibile eſt ponere id quod eſt principium ſine relatione principij, & ſine principiato In immaterialibus vero non eſt hoc inuenire, cum non ſit in eis eſſentia, quæ non ſit ſuppoſitū: vnde poſita eſſentia in eis neceſſario ponitur eſſe, quod eſt ſuppoſiti. Ad conſtitutionē autē ſuppoſiti materialis, ſiue indiuidui, quantitas terminata requiritur, quæ vbicumque fuerit, tale indiuiduum neceſſario erit, cum ipſa ſit proprium & inſeparabile ſignum indiuidui. Omnes autem formę elementares terminatas quantitates requirunt, & diuerſas ab inuicem: vnde vbicumque fuerit forma elementaris, neceſſario erit ſuppoſitum, cuius eſt habere eſſe completum, & terminatam quantitatem: Vnde formæ elementares non poſſunt in eſſentiis ſuis ſimul eſſe io vna re, vt patet in lib. de Gen & corrupt. Io mixtis autem rebus, in quibus forma non educitur de materia qoantitatis, non ſequitur materiam in ordine ad talem formam, licet eſſe actu per eam in re habeat: cum quantitas ſemper reſpondeat illi principio vel redeat in principium à quo originem ſumpſit. Aoima autem hominis oon eſt quanta oec per ſe nec per accidens, vnde non repugnat in tali re, ponere eſſentiam formæ à qua dependeat quantitas ſecundum originem, ſiue cum eſſe quod ſe habeat ad illam formam vt principium ad principiatum. Vnde tali eſſentiæ formæ ratio actus non conuenit, ſicut nec materiæ, cum eſſe ſit actus cōmunis & primos, oon ſolum materiarum ſed etiam formarum, vnde ſine eſſe forma non dicitur actus. Solum enim natura ſubſtantialis eſſe in ſubſtantiis impedit duas formas ſubſtantiales ſimul eſſe, in eadem materia, quia eſſe ſubſtantiæ. eſt eſſe ſimpliciter: vnde quod aduenit tali eſſe eſt accidens neceſſario. Eſſe etiam ſobſtantiæ habet ſe ſicut vnitas rei, qoia vnum & ens conoertuntur: Vnde vna res non poteſt habere duo eſſe ſubſtantialia, niſi amittat vnitatem ſuam, vnde in ea compoſita ex ſubſtantia & accidente, non eſt vnitas niſi ſecundum quid. Nihil ergo

R

contradictionis ſuſtinebimus, ſi poſuerimus in re aliquas formas, ad quas tamen non ſequatur eſſe ſimpliciter; ſolum enim per naturam ipſius eſſe ſimpliciter, quod in ſubſtantia reperitur, impeditur pluralitas formarum ſubſtantialium eiuſdem rei. Vnde certum eſt quod impoſſibile eſt plura eſſe ſubſtantialia in vna re ponere, ſed ſolum forma ad quã eſſe ſequitur, in re ipſa ponitur, aliæ vero ei nõ coonumerantur. Quomodo autem hoc fieri poſſit diligenter conſiderandam eſt in rerum progreſſu. Sciendum eſt igitur quod materia eſt in potentia ad omnes formas, quæ de ea educi poſſunt: vnde quanto ad plores earum ſimul accedit, tanto plus perficitur eius potentia: & ideo in elementis materia eſt minimé perfecta, quia ſolum vnica forma vnius elementi perficitur ſimul: & ſi quandoque virtus formę alterius elementi ſibi adſit, hoc non eſt per modum manentis, ſed per modum alterantis, ſicut patet quando calor ignis agit in aëre ad inductionem formæ ignis. In corporibus vero mixtis magis perfecta eſt materia: ibi enim cum vna forma mixti quæ dat eſſe, ſunt omnes formæ elementorum, virtute tamen & non in eſſentia, quia quælibet illarum requirit debitam quantitatem terminatam, vt dictum eſt, vnde cum vnum ſit ſuppoſitum mixti & eſſe vnum; vna eſt forma eius. Suppoſita vero mixta quædam ſunt animata, & præcipue homo, cuius forma non producitur ex materia diſpoſita per qualitatem mixti, vnde conueniens eſt vt in animatis ſint eſſentię formarum aliquarum ſine eſſe; hoc enim eſt propinquiſſimum in quo animata poſſunt tranſcendere ſimpliciter mixta, ſcilicet perficiendo ſuam materiam in acquiſitione plurium formarum ſimul: ſicut videmus quod alio modo fit ſimplex ex mixtis, alio modo ex materia prima, in qua nihil eſt de actu formæ educendæ antequam fiat, ſicut in ære non eſt aliquid phialæ, antequam phiala fiat: & in ligno ſimiliter nihil eſt de lecto, antequam fiat. Sic enim ſe habet materia prima ad ea quæ ex ea fiunt, ſicut ſe habet argentum ad ſtatuam, & lignum ad lectum, vt dicitur 1. Phyſ. in mixto vero manent formæ miſcibilium ſecundum virtutem, ſecundum Philoſophum virtus autem ad actum pertinet: & ideo in mixto eſt vnde agatur ad generationem alterius miſcibilium, ſecundum quod virtus vnius miſcibilium vincit proportionem in qua ſoluatur forma mixti, vnde corrupto mixto generatur corpus ſimplex. In hac namque tranſmutatione fit ſpoliatio omnium quæ erant ipſius mixti, nec aliquid manet niſi materia prima tantum, ſed in generatione ipſius mixti non fit ſpoliatio ſimplicium vſque ad materiam primam aliter virtutes ſimplicium non manerent in mixto, nunc autem manent: vnde non eſt corruptio ſimpliciter, per quam fit generatio compoſiti cum elementa non corrumpantur penitus, ſicut dicitur primo meteororum: quia eorum eſt mixto quorum eſt ſeparatio, non enim miſcentur niſi ea quæ apta ſunt per ſe exiſtere. Idem enim eſt de materia diſpoſita per aliquam alterationem factam circa ipſam & miſto: tunc enim virtus formę inducendæ eſt in ea potentia: vnde potentia ſua non eſt adeo remota ab actu formæ, ſicut ante alterationem. Ante namque alterationem ipſa materia, erat in potentia remota ab actu: inchoata vero alteratione incipit potentia appropinquare actui, ſicut vincente altero miſcibilium appropinquatur ad actum ſimplicis elementi. Cum vero alteratio magis ac magis intenditur, plus & plus ad actum acceditur, vnde completa alteratione, materia eſt in actu conſtituta. Alia eſt igitur potentia materiæ nudæ, & nondum alteratæ, à potentia mixti, in qua eſt virtus alteratiua: vnde hæc eſt propinquior actui quam illa, & perfectior, quia magis procedit ad ſuum actum. Si igitur foret in mixto forma elementi ſimplicis, quod eſt impoſſibile: ſtatim vnico ſuæ virtutis actu foret per ſe exiſtens: Eſſe enim eſt propinquiſſimum eſſentiæ formæ, licet ab inuicem differant in materialibus; ideo licet propinquior ſit potentia materiæ in qua ſunt miſcibilia in mixto actui ſuo, quam potentia materiæ nudę: in qua nihil eſt de actu, alteratione tamen indiget, ad hoc quod hæc potentia actui ſuo coniungatur. Vnde miſcibilia in mixto tunc ſunt in potentia maxime appropinquata actui, quando mixtum eſt in optima ſui proportione: ſed tunc maxime elongata ſunt ab actu ſuo in tali genere, non tamen tantum diſtant, ſicut potentia materiæ nudæ. Potentia autem in qua ſunt partes organicæ ad eſſe per ſe eſt in maiori propinquitate ad eſſe ſeorſum, quam ſit potentia ipſius mixti, quia ſicut dicitur 7. Metaphyſ. partes animatorum ſunt in potentia propinqua actui eorum proprio per ſeparationem à toto, quod verum eſt de toto, etiam in imperfectiſſimo gradu ſuo manente: vnde quandoque virtus alteratiua, quæ inuenitur in rebus animatis inquantum miſtæ ſunt ex quatuor primis corporibus minime agit, ſcilicet quando elementa maxime ducta ſunt ad medium, vt eſt in homine, in quo inter omnia mixta maxima eſt elongatio à contrarietate: adhuc tamen partes animatorum ſunt in potentia maxime propinqua actui, alteratione tamen maxime diſtante à ſuo termino. Ex quo concluditur quod hæc propinquitas non eſt per diſpoſitionem materiæ, per alterationem aliquam, cuius terminus ſit inductio nouæ formæ per eſſentiam. Eſſentia vero formæ nouiter induci non poteſt, niſi præcedente alteratione, cuius terminus eſt productio formæ de nouo. Conſtat tamen quod in parte à toto ſeparata ſit forma ſubſtantialis: vnde cum impoſſibile ſit duo eſſe ſubſtantialia, in eadem re ponere, vt ſupra dictum eſt, nec per aliquam alterationem præcedentem, pars eſt in potentia in ſuo toto maxime propinqua actui, nec forma de nouo inducitur, niſi per alterationem (vnde nec cælum quod eſt agens vniuerſale reſpectu iſtorum inferiorum, nec aliquod particularium agentium agit, niſi alteret, & ideo cælum eſt primum alterans ſecundum Philoſophum) neceſſario ergo ſequi videtur aliquam formam in parte rei ſine eſſe ponere, & ideo partem eſſe in potentia maxime propinqua actui. Eſſe enim eſt maxime propinquum formæ, vt dictum eſt, quia non requiritur ad hoc quod eſſe ſubſtantiæ propriam ſequatur formam niſi quod res per ſe ponatur, quod vna actione fieri poteſt.

Et ſimiliter ad ſecundum poteſt duplex fieri reſponſio; vel ita quod dicamus, non eſſe in compoſito diuerſas formas, ſed tantum diuerſas eſſendi perfectiones in diuerſis partibus materiæ ab vna & eadem forma cauſatas, quæ tamen facta diuiſione & ſeorſum ſumptæ habent rationem diuerſarum formarum: quæ ſententia ampliſſime tractabitur & explicabitur infra. L. ca. 2. arg. in tract. de form. c.

Vel poteſt dici quod diuerſę ſunt formæ in compoſito, ſed non tamen diuerſa eſſe ſubſtantialia. Manifeſtum eſt enim ex dictis triplicem eſſe potentiæ differentiam, in qua aliquid dicitur eſſe, ſcilicet potentia materiæ, in qua nihil eſt de illo quod de potentia educitur. Secunda eſt potentia mixti, vel materiæ quæ eſt in alteratione in qua licet non ſit eſſentia formæ inducendę, eſt tamen op. 32. c. op. 37. c. 4.

vitrus. Tertia eſt potentia totius, per quam partes ſũt in toto, quæ eſt maxima actui proprio propinqua, ſecundum Philoſophũ: vnde in eis nihil eſt ſicut agens ad proprium actũ, ſicut eſt quando harmonia eſt perfecta, neceſſario erunt eſſentiæ formarũ prope ſua eſſe. Hoc autẽ facilius ſcietur, ſi gradus & ordo rerũ naturaliũ diligenter diſcutiatur. Sciendũ igitur quod cõmuniſſimus vnitatis modus reperitur in rebus materialibus, quæ eſt vnitas cõtinuitatis. In omnibus enim materialibus hæc vnitas reperitur. Primum namque accidens, quod ſequitur materiam eſt quantitas. Super hanc vnitatẽ repetitur in diuerſis vnitas ſuæ propriæ formæ, in quibuſdam quidem magis, in quibuſdam verò minus perfecte, vt habetur 4. met. vnitas continuitatis in re reperta, maxime potentialis inuenitur, quia omne continuum eſt vnum actu, & multiplex in potentia, ſicut partes lineæ non ſunt aliqua duo actu, ſed vnum, ipſa vero linea eſt duo in potentia, & facta diuiſione fit duo actu: ſola enim diuiſio continui facit eſſe acto. Vnde in diuiſione lineæ, non inducitur aliquid noui in ipſis diuiſis, ſed eadem eſſentia lineæ, quæ prius erat actu vna, & multiplex in potentia, per diuiſionem facta eſt multiplex in actu Et tamen hic eſt ſimilitudo cuiuſdam corruptionis, quia actus prior qui erat totius, ablatus eſt, & potentia ducta eſt ad actum poſteriorem per diuiſionem ſolam, Conſimile penitus reperitur in lapide, & in igne, & in omnibus corruptibilibus & generabilibus inanimatis, forma enim totius in eis per quam habent quandam vnitatem ſuæ naturę ſuper vnitatem quantitatis, ſecundum totam rationem formæ, eſt in qualibet parte talium rerum: vnde facta diuiſione manat eſſentia eiuſdem formæ in partibus ab inuicem diuerſis & diuiſis Quęlibet enim pars ignis eſt ignis, & quælibet pars lapidis eſt lapis. Eſt tamen in iſtis diuiſionibus quædam ſimilitudo corruptionis, & generationis, non quod nouæ formæ per diuiſionem talium inducantur, ſed quia eſſe ſiue actus prior aufertur per diuiſionem ipſam, & potentia ducitur ad actum proprium. Super hæc autem ſunt animata, vt ſunt plantæ & quædam animalia imperfecta, vt ſunt animalia annuloſa, & in ipſis idem inuenitur: quia cum auellitur ramus ab arbore, non aduenit noua eſſentia vegetabilis, ſed eadem eſſentia vegetabilis quæ vna erat in arbore tota, & actu vno ſimul, multiplex erat in potentia, & per diuiſionem eſſe perdit, & actus alius, & alius ſecutus eſt ſimiliter eſt in animalibus anuloſis, vna eſt anima in actu, & vnum eſſe, ſed multiplex in potentia accidentali: vnde facta diuiſione, remoto actu priori, & vnitate actus, ſunt multa in actu, & ſic facile eſt videre quomodo eſſentia alicuius formæ, eſt in potentia accidentali ad eſſe quod tamen nondum habet. Et hoc totum contingit propter imperfectionem taliũ formarum, quia cum ſint ſub vno actu, ſimul ſunt ſub potentia multiplici reſpectu eſſe diuerſorum, quæ acquiruntur eis ſine aliqua corruptione in eſſentiis, ſed ſola diuiſione In animalibus vero perfectis præcipue in homine, forma quæ eſt vna in actu non eſt multiplex in potentia, vt per diuiſionem conſtituatur eadem eſſentia formæ ſub diuerſis eſſe, & ſub diuerſis actibus, cum anima hominis non diuidatur nec per ſe, nec per accidens: vnde cum in homine ſit vnitas cuiuſdam continuitatis, quæ manifeſtior eſt, in carne ſua, & in oſſibus quam in aliis membris, quæ ſibi coniunguntur per naturam ipſam continuitatis, neceſſario erit alia eſſentia formæ in eo quę per ſolam diuiſionem à toto habet eſſe actu hoc enim in omnibus continuis inuenitur, hæc enim eſt forma reſpecto cuius quantitas ſequitur materiam, ſuper ipſam formam, rediens: ſemper enim forma à qua quantitas ſecundum originem pendet eſt diuiſibilis per accidens. Et hoc ſatis manifeſtum eſt, quia cum partes hominis ſint in eadem propinquitate ad per ſe eſſe, ſicut partes aliorum perfectorum, ideo nulla noua eſſentia formæ introducitur per diuiſionẽ, ſed eſſe nouum acquiritur: forma vero hominis diuidi non poteſt, vt in ea acquirantur multa noua, & diuerſa eſſe: ideo neceſſario erit in eo diuerſa eſſentia formæ ſuæ, ab eſſentia formæ quæ per diuiſionẽ ſolã eſſe acquirit. Sed in hoc eſt differẽtia inter animalia perfecta & imperfecta, quia in imperfectis non erat illa eſſentia ſine eſſe ſimpliciter, licet eſſet ſine eſſe acquiſito per diuiſionẽ, in perfectis vero erat ſine eſſe ſimpliciter ſibi debito, quia duo eſſe ſubſtãtialia, impoſſibile eſt ſimul ponere in vna re, vt dictũ eſt. Eſt etiam alia differantia à parte diuiſionis ipſius: quia cum diuidi non poſſit niſi quod eſt actu quantũ: quantitas autem in homine non eſt actu per formam reſpectu cuius ſequatur materiam, vt rediens ſuper formam, ſed per ſolam animam à qua eſt totus actus qui eſt in homine. In igne vero & lapide quantitas eſt actu per formam quã ipſa quantitas ſequitur in materia: inde eſt quod diuiſio in homine eſt in quantitate actu per animam: ſed quod efficitur per diuiſionem in eſſe acquiſito, non eſt aliquid de eſſentia animæ, ſecundũ aliquid de eſſe, ſed eſt aliquid de eſſentia formæ originalis ipſius quantitatis cui datur eſſe actu per diuiſionem. In rebus vero imperfectis diuiſio eſt in quanto actu, & hoc per formam ad quam ſequitur ipſa quantitas, cui per diuiſionem aufertur vnum eſſe actu prius habitum, & acquiruntur duo vel plura, ſub quibus eſſentia ipſa diuiditur quæ prius erat vna, ſecundum quam erat vnum eſſe ante diuiſionẽ. licet autem eſſet vnum eſſe ante diuiſionem in rebus, nihilominus illa eadem eſſentia formæ, erat in potentia ad multa eſſe ſimul, cum vno eſſe actu quod habebat, & eius ſubiectum erat: materia vna & eadem numero. Et tamen conſtat quod alium reſpectum habet materia ad eſſe actu primum, & alios reſpectus ad alia eſſe actu per diuiſionem acquiſita, quibus tamen reſpectibus materiæ, reſpondebat eadem eſſentia formæ, ante ipſa eſſe actu. Licet enim potentia materiæ non differat ab eius eſſentia, ſecundum quod potentia dicit principium receptiuum, differt tamen ſecundum quod dicit relationem materię ad formam, & iſto modo poſſunt eſſe in materia multi reſpectus, eſſentia tamen eius manente vna. Sicut ergo materia per vnum reſpectũ tantum habet vnum eſſe, cum aliis tamen reſpectibus * multa habet eſſentiæ etiam formæ ſine eſſe per diuiſionem acquiſito reſpondente, ita ſub forma perfecta, cuiuſmodi eſt anima humana, reperitur in materia hominis vnum eſſe tantum, licet in eadem materia ſint eſſentiæ aliarum formarum ſine eſſe, quod tamen eis ſola diuiſione acquiritur. Huius exemplum eſt reperire in linea, & puncto. Protracta enim vna linea, punctus qui eam terminat eſſe habet ſecundum quod illam lineam terminat: in ipſo autem puncto, ſunt multi & diuerſi effectus, ſecundum quod poteſt eſſe terminus diuerſarum linearum, ſed per vnum reſpectum impoſſibile eſt niſi vnam lineam recipi in puncto. Vnde per alias lineas quæ in eo recipiuntur ſimul cum linea prima protracta, non acquiritur puncto aliquod eſſe in earum terminatione: nec illis non protractis minus haberet punctus eſſe in terminatione primæ lineæ: per quẽ modum de materia & eius reſpectibus imaginari poſſumus, cum ipſa in natura indiuiſibilis, & ſine partibus ſit omnino vt punctus, licet in multis ſint diſſimiles, ſecũdũ ergo vnũ reſpectũ eius eſſe quaſi per vnam lineã impoſſibile eſt ſibi ineſſe niſi vnam

* multas habet eſſentias aliarum formarum.

ſubſtantiis materialibus,& immaterialibus creatis ,
ſicut recipere,& recipi : perficere & perfici,quęcum-
que vero ſunt propria materiæ & formæ inquantum
huiuſmodi,hæc ſunt propria ſubſtantiarum materia-
linm,& nullo modo conueniunt ſubſtantiis imma-
terialibus creatis.

in c.2.d.3.q. 1.a.1.c. Ad primum ergo dicendum , quod licet vtraque
compoſitio cunueniat , quod componentia habeant
rationem potentiæ & actus:non tamen eodem mo-
do materia enim non dicitur in ſpiritualibos creatis,
niſi æquiuoce.

q 33.a.3.c. ¶ Ad ſecundum dicendom,quod in his quæ compo-
nuntur ea ſubſtaotia & eſſe, aliter ſumuntur genus &
p.p.q.50.ad 1. differentia,qoam in his quæ componuntur ex mate-
ria & forma,ſicut ſupra dictum eſt : & ratio eſt qoia
differentia eſt qoæ conſtituir ſpeciem. Vnomquod-
qoe autem conſtituitor in ſpecie,ſecundum quod de-
terminator ad aliqoem ſpecialem gradum in entibus
quia ſpecies rerum ſunt ſicut oumeri qui differūt per
additionem & ſubtractionem vnitatis,vt dicitur in 8.
met. in rebus aotem compoſitis ex materia & for-
ma,aliud eſt quod determinat ad ſpecialem gradum,
ſcilicet forma : & aliud quod determinatur ſcilicet
materia Vnde ab alio ſumitur genus,& ab alio diffe-
rentia. Sed in rebos compoſitis tantoin ex ſubſtantia
& eſſe,non eſt aliud determinans,& determinatum,
ſed vnaquęque earum ſecundum ſeipſam tenet de-
terminatum gradum in entibus. Et ideo genos & dif-
ferentia in eis nou accipitur ſecondom aliod , ſed ſe-
cundum vuum & idem,quæ tamen differont ſecun
dum conſiderationem noſtram:ioquantum enim io-
tellectus noſter conſiderat illam rem, vt indetermi-
nate accipitur io eis ratio generis : inquantum vero
conſiderat vt determinate ,accipitur vt ratio diffe-
rentiæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum materia ſit maxime ſubſtantia.

7 met.l.2. VIdetur q ood materia eſt maxime ſubſtantia, ſi
enim materia non ſit huiuſmodi, fugit à nobis
quæ ſit alia ſubſtantia præter materiam , qoia ſi re-
moueantur à rebus ſenſibilibos,io quibus manifeſte
eſt ſubſtantia , alia qoę planom eſt, nnn eſſe ſubſtan-
tiam , oihil remanet vt videtur niſi materia. In iſtis
enim corporibus ſenſibilibus quæ umnes confiten
tur eſſe ſobſtātias,quædam ſunt ſicut corporum paſ-
ſiones,vt calidum,frigidum,& hoiuſmodi,de quibus
manifeſtum eſt,qood non ſunt ſubſtantiæ. Sont etiā
in eis quædam , generationes , & motus , de quibus
planum eſt quod non ſont ſubſtantiæ. Sunt etiam in
eis potentiæ quæ ſunt principia prædictatum actio-
num & motuum,ſcilicet potentiæ quæ ſunt io rebus
ad agendum & patiendum. Has etiam patet non eſſe
ſubſtantias,ſed magis ponuotur ſub genere qualita-
tis. Et poſt omnia iſta inueniuntur in corporibus ſen-
ſibilibos dimenſiones. ſcilicet,longitodo,latitudo,&
profunditas quæ ſunt quantitates qoædam , & nun
ſubſtantiæ : quantitas enim manifeſtum eſt quod nō
eſt ſubſtantia,ſed illud cui prædictæ dimenſiones in-
ſuot,vt primum ſubiectum earum eſt ſubſtantia. Sed
remotis iſtis dimenſionibos,nihil videtur remanere
niſi ſobiectum earum,qood eſt determinatum,& di-
ſtinctum per huiuſmodi dimenſiones, hæc aotem eſt
materia. Quantitas enim dimenſiua videtur ineſſe
materiæ immediate, cum materia non diuidatur ad
recipiēdum dioerſas formas in dioerſis ſuis partibus,
niſi per hoiuſmodi quantitatem : & ideo per huiuſ-
modi conſiderationem videtur neceſſarium eſſe,non
ſolum quod materia ſit maxime ſubſtantia,ſed etiam
quod ſit ſula ſubſtantia.

2 Præterea dicit Boët.in commento prędicamento-
rum quod hypoſtaſis ſignificat materiam: ſed hypo
ſtaſis apud græcos eſt idem ac ſubſtantia apud lati- q. 9.de pot. a.1 arg.ſed contr.
nō,ergo materia,aut ſola eſt ſubſtantia,aut maxime.
Sed contra eſt quod dicit Philoſ.7.met.t. 8 ſe-
parabile & huc aliquid maxime videntur ineſſe ſub- 7.met l 2.
ſtantiæ , quapropter ſpecies , & quod ex ambobus
ſubſtantia,videbitur eſſe magis quam materia.
Reſpondeo diceodum , quod hęc fuit ſententia an-
tiquorom qoi ob prędictam rationem exiſtimaue- ibidem.
runt ſolam materiam eſſe ſubſtantiam : decepit autē
illos Philoſophos hanc rationem inducentes igno-
rantia formæ ſubſtantialis Nou enim adhuc tantum
profecerant vt intellectus eorum ſe eleuaret ad ali-
qoid quod eſt ſupra ſenſibilia , & ideo illas formas ,
tantum conſiderauerunt,quæ ſunt ſenſibilia propria
& communia. Huiuſmodi autem manifeſtum eſt eſ-
ſe accidentia,vt album,nigrom , magnū & paruum ,
& huiuſmodi,forma autem ſubſtantialis non eſt ſen-
ſibilis niſi per accidens, & ideo ad eius cognitionem
non peruenerunt, vt ſcirent ipſam à materia diſtin-
guere. Sed totum ſubiectum quod nos ponimus ex
materia & forma componi, ipſi dicebant eſſe mate-
riam primam,vt aërem , aut aqoam aut aliqoid hu-
iuſmodi;formas autem dicebant eſſe quę nos dici-
mos eſſe accidentia ,vt quantitates & qualitates,quo-
rum ſubiectom proprium non eſt materia prima,ſed
ſubſtantia compoſita,quæ eſt ſobſtantia in actu;om-
ne enim accidentis ex hoc eſt , quod ſubſtantię ineſt.
Sed hæc poſitio duplici via improbatur à Philoſo-
pho:primū per viam motus quæ proprie videtur ad
Philoſophum naturalē pertinere:oportet enim ſub-
iectum mutationis & motus , alterum eſſe per ſe lo-
quendo ab vtroque terminorum motus vt probatur
in 1.phyſ.t 64. Vnde cum materia ſit primum ſubie-
ctum ſubſtans non ſolum motibus qui ſunt ſecun-
dum qualitatem & quantitatem, & cætera acciden-
tia ,ſed etiam mutationibus,quæ ſunt ſecundum ſub-
ſtantiam,oportet quod materia ſit alia,ſecuodum ſui
eſſentiam ab omnibus formis ſubſtantialibus,& ea-
rum priuationibus,quæ ſont termini generationis &
corruptionis,& non ſolom quod ſit aliud à qoantita-
te, & qoalitate,& aliis accidentibus Secundo per viā
prædicationis,quæ eſt propria Logicæ , quę Philoſ.
4.met. ait eſſe affinem hoios, ſcilicet metaph. Opor-
tet enim eſſe aliquid, de quo omnia prædicata cate-
goriatom prædicentur, ita tameo quod ſit diuerſum
eſſe illi ſubiecto de qoo prędicantur , & vnicuique
eorū,quę de ipſo prædicantor, id eſt diuerſa quiddi-
tas & eſſeotia. Vnde,dicit Phil. loc.cit dico autē ma-
teriā eſſe qoæ ſecundū,ſe id eſt ſecundum ſui eſſentiā
conſiderata nullatenus eſt , neque quid,id eſt neque
ſobſtantia,neqoe qualitas,neque aliqoid aliorum ge-
nerom , quibos eus dioiditur vel determinator. Eſt
enim qooddam de quo prędicatur horum quodlibet,
cui eſſe alterum & categoriarum vnicuique. Scien-
dum autem eſt,quod id qood hic dicitor non poteſt
intelligi de vniuoca prædicatione , ſecundum qood
genera prædicaotur de ſpeciebus , in quarom defini-
tionibus ponuntur,quia non eſt aliud per eſſentiam
animal & homo : ſed oportet hoc intelligi de de-
oominatiua prædicatione ſicut cum album prædica-
tur de homine , alia enim quidditas eſt albi & homi-
nis : vnde poſt prædicta ſobiongit Philoſophus.quod
alia genera prædicantur hoc modo de ſubſtantia
ſcilicet denominatiue: ſubſtantia vero prædicatur
de materia denominatiue.Non eſt ergo intelligendū
qood ſubſtantia actu exiſtens (de qua hic loquimur)
de materia prædicetur prædicatione vniooca, , ſiue
quæ eſt per eſſentiam. Iam eoim ſupra dixerat,quod
materia non eſt quid , neque aliquid aliorum : ſed

intelligendum eſt de denominatina prædicatione, per quem modum accidentia de ſubſtantia prædicantur: ſicut enim hæc eſt vera, homo eſt albu·, non autem hæc homo eſt albedo, vel humanitas eſt albedo, ita hæc eſt vera, hoc materiatum eſt homo, non autem hæc, materia eſt homo, vel materia eſt humanitas. Ipſa ergo concretina ſiue denominatiua prædicatio, oſtendit quod ſicut ſubſtantia eſt aliud per eſſentiam ab accideotibus, ita per eſſentiam aliud eſt materia à formis ſubſtannalibus · quare requiritur quod illud quod eſt vltimum ſubiectum per ſe loquendo, neque eſt quid, id eſt ſubſtantia, neque quantitas, neque aliquod aliud quod ſit in genere entium: neque ipſæ negationes poſſunt per ſe prædicari de mareria: ſicut enim formæ ſunt prætet eſſentiam materiæ, & ita quodammodo ſe habent ad ipſum per accidens, ita & oegationes formarum, quæ ſunt ipſæ priuationes, ſecundum accidens, ioſunt materiæ. Si enim per ſe ineſſent materiæ numquam formæ in materia poſſent recipi, ſaluata materia: Quod dicitur ad remouendam opinionem Platonis, qui non diſtinguebat, inter priuationem & materiam, vt in primo Phyſ. habetur. Ex quibus concluditur quod materia eſt quidem ſubſtantia,
hoc-tit arg; ſed contr. non tamen maximeſubſtanria, aut ſola: Duo enim ſunt, vt dicit Philoſophus hic, quæ maxime propria videntur eſſe ſubſtantiæ, quorom vnum eſt, quod ſit ſeparabilis. Accidens enim non ſeparatur à ſubſtantia, ſed ſubſtantia poteſt ſeparari ab accidente. Aliud eſt quod ſubſtantia eſt hoc aliquid demonſtratum: alia autem genera non ſignificant hoc aliquid. Hæc autem duo, ſcilicet, eſſe ſeparabile, & eſſe hoc aliquid, non conueniunt materiæ. Materia enim non poteſt per ſe exiſtere ſine forma, per quam eſt eos actu, cum de ſe ſit in porentia tantum: ipſa etiam oon eſt hoc aliquid, niſi per formam per quam ſit actu Vnde eſſe hoc aliquid maxime competit compoſito, & ideo patet, quod ſpecies, id eſt forma, & compoſitum ex ambobus, ſcilicet ex materia & forma, magis videtur eſſe ſubſtantia quam materia, quia compoſitum & eſt ſeparabile, & eſt hoc aliquid. Forma autem etſi non ſit ſeparabilis, & hoc aliquid, tamen per ipſam compoſitum ſit ens actu, vt ſic poſſit eſſe ſeparabile & hoc aliquid.

Ad primum ergo patet ſolutio ex dictis.

In e q. 9. de pot. a. 1 ad reſp ad arg. in contra. Ad ſecundum dicendum, quod Boëtius aliter accipit iſta nomina in commento prædicamentorum quam ſit communis vſus eorum, prout ipſe exponit 10 lib. de duabus naturis. Attribuit enim nomen hypoſtaſis materiæ quaſi primo principio ſubſtandi, ex qua habet ſubſtantia prima quod ſubſter accidentibus. Nam forma ſimplex ſubiectum eſſe non poteſt, & dicit idem Boëtius 3. lib. de Trinit.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus poſsit facere quod materia ſit ſine forma.

quol. 3. q. 1. a. 1. arg. vni. VIdetur quod Deus poſſit facere quod materia ſit ſine forma: ſicut enim materia ſecundum ſuum eſſe dependet à forma, ita accidens à ſubiecto. Sed Deus poteſt facere vt accidens ſit ſine ſubiecto, vt patet in ſacramento altaris, ergo poteſt facere quod materia ſit ſine forma.

arg. ſed cōt. Sed contra, Deus non poteſt facere contradictoria eſſe ſimul: ſed materiam eſſe ſine forma implicat contradictionem, eo quod eſſe materiæ, importat actum, qui eſt forma, non ergo Deus poteſt facere quod materia ſit ſine forma.

Reſpondeo dicendum, quod vniuſcuiuſque rei in e. virtus actiua, eſt æſtimanda ſecundum modum eſſentiæ, eo quod vnumquodque agit ſecundum quod eſt ens actu. Vnde ſi in aliquo inueniatur forma aliqua, vel natura non limitata, ſeu contracta, erit virtus eius, ſe extendens ad omnes actus, vel effectus conuenientes illi naturæ, puta ſi intelligeretur eſſe calor per ſe ſubſiſtens, vel in aliquo ſubiecto qood reciperet ſecundum totum eius poſſe, ſequeretur quod haberet virtutem ad producendum omnea actus & effectus caloris. Si vero aliquod ſubiectum non reciperet calorem ſecundum eius totum poſſe, ſed cum aliqua contractione & limitatione, non haberet virtutem actiuam, reſpectu omoium actuum vel effectuum caloris Cum autem Deus ſit ipſum eſſe ſubſiſtens: manifeſtum eſt quod natura eſſendi conuenit Deo infinite abſque omni limitatione, & contractione, vnde eius virtus actiua ſe extendit infinite ad totum ens, & ad omne id quod poteſt habere rationem entis Illud ergo ſolum poterit excludi à diuina potentia, quod repugnat rationi entis: & hoc non propter defectum diuinæ potentiæ, ſed quia ipſum non poteſt eſſe ens, vnde non poteſt fieri. Repugnat autem rationi entis non ens ſimul, & ſecundum idem exiſtens: vnde quod aliquis ſimul ſit & non ſit, à Deo fieri non poteſt, nec aliquid contradictiooem includens, & de huiuſmodi eſt materiam eſſe in actu ſine forma. Omne enim quod eſt actu, vel eſt ipſe actus vel eſt potentia participans actum: eſſe autem actu repugnat rationi materiæ, quæ ſecundum propriam rationem, eſt ens in porentia. Relinquitur ergo quod non poſſit eſſe actu, niſi inquantum participat actum: actus autem participatus à materia nihil eſt aliud quam forma, vnde idem eſt dictu, materiam eſſe in actu, & materiam habere formam. Dicere ergo quod mareria ſit in actu ſine forma, eſt dicere contradictoria eſſe ſimul, vnde à Deo fieri non poteſt. Ad illud ergo quod in contrarium obiicitur, dicendum quod accidens ſecundum ſuum eſſe, dependet à ſubiecto, ſicut à cauſa ſuſtentate ipſum Et quia Deus poteſt cauſare omnes actus cauſarum ſecundarum, abſque ipſis cauſis ſecundis, poteſt conſeruare ineſſe accidens ſine ſubiecto, ſed materia ſecundum ſuum eſſe actuale, depender à forma inquantum forma eſt ipſe actus eius, vnde non eſt ſimile.

ARTICVLVS IV.

Vtrum omne quod ſit, fiat ab aliquo & ex aliquo, & aliquid.

VIdetur quod non omne quod ſit fiat ab aliquo, & ex aliquo & aliquid. Et primo quidem videtur quod non omne quod ſit, fiat ab aliquo, quod enim dicitur fieri ab aliquo, dicitur ab illo fieri ſicut a ſimili, ſimile enim ſit à ſimili: at multa fiunt quæ non fiunt à ſimili; vt artificialia, monſtruoſa, & quę generantur ex putrefactione & quæ à caſo, & per accidens. Ergo non omnia quæ fiunt ab aliquo fiunt. 7. met. l. 8.

2 Præterea aliqua inter artificialia ſunt quæ fiunt à caſu, & ab arte vt ſanitas, aliqua quæ fiunt tantum ab arte, & nullo modo a caſu, vt domus: ſed ſi omnia quę fiunt, ab aliquo fiunt, non eſt ratio cur hoc potius in vno contingat quam in alio: ſi autem non: dicendum quod ea quę fiunt ab arte & caſu, cum ab arte fiunt, ab aliquo quidem fiunt, cum vero à caſu fiunt, non ab aliquo fiunt. 7. met. l. 8.

7.met l.6 & 7.8.met.l.4. 3 Præterea videtur quod non omne quod fit vel generatur ex, aliquo fiat vel generetur: fit enim albũ ex non albo: & homo ex non homine: ſed non album ex ſe non eſt aliquid, ſicut & non homo, ſed ſunt negationes, ergo non omne quod fit vel generatur, fit ex aliquo.

7.met.l.8.& 8. 4 Præterea videtur quod non omne quod fit, fiat aliquid: aliquid enim proprie dicitur de ſubſtantia: vt dictum eſt, at multa fiunt quæ non ſunt ſubſtantia, vt quantum & quale: & præterea materia & forma, quæ licet ſint ſubſtantiæ, non tam ſunt hoc aliquid, niſi forma ſit ſubſiſtens. ergo non omne quod fit, fit hoc aliquid.

ibid. Sed contra eſt, quod dicit Philoſophus 7. metaph. t. 21. quod omnia quæ fiunt ab aliquo fiunt, & ex aliquo, & aliquid.

7 met l.6 Reſpondeo dicendum, cum Philoſopho quod omnia quæ fiunt, fiunt ab aliquo agente, & ex aliquo, ſicut ex materia, & iterum fiunt aliquid quod eſt terminus generationis. Eorum enim quæ fiunt, quædam fiunt à natura, quædam ab arte, & quædam a caſu ſiue automato, id eſt per ſe vano. Cuius ratio eſt quia cauſa generationis, aut eſt cauſa per ſe aut eſt cauſa per accidens. Si enim eſt cauſa per ſe, vel eſt principiũ motus in eo in quo eſt, & ſic eſt natura, vel eſt extra ipſum, & ſic eſt ars. Natura enim eſt principium motus in eo in quo eſt. Ars vero non eſt in artificiato, quæ fit per artẽ, ſed in alio. Si vero eſt cauſa per accidens, ſic eſt caſus & fortuna, fortuna quidem in his quæ aguntur ab intellectu. Caſus autem etiam in alijs. Vtrumque vero ſub automato, id eſt per ſe vano comprehenditur, quia vanum eſt eſt quod eſt ordinatum ad finem, & non attingit ad illum. Et tam caſus quam fortuna inueniuntur in his quæ fiunt propter aliquid, cum accidit aliquid præter id quod intendebatur ab aliqua cauſa per ſe determinata: vnde & per ſe dicitur inquantum cauſam determinatam habet, & vanum, inquantum præter intentionem accidit. Sic ergo omnia quæ fiunt, ſiue natura fiant, ſiue arte, ſiue automato, vel caſu; fiunt ab aliquo agente, & ex aliquo ſicut ex materia, & iterum fiunt aliquid quod eſt terminus generationis. Cuius ratio eſt quia in omni generatione (loquimur enim hic de fieri quod eſt generari) fit aliquid actu quod prius erat in potentia, nihil autem poteſt dici de potentia in actum procedere, niſi per aliquod ens actu quod eſt agens, à quo fit generatio. Potentia vero pertinet ad materiam, ex qua aliquid generatur. Actus vero ad id quod generatur. Et huius poteſt ſumi exemplum ex his tribus in quibus dictum eſt quod inuenitur generatio, In naturalibus quidem manifeſtum eſt de hoc quidẽ ex quo fit quod generatur, quod dicitur materia Omne enim quod generatur eſt poſſibile eſſe & non eſſe: cum enim generatio ſit de non eſſe in eſſe mutatio, oportet id quod generatur quandoque quidem eſſe, quandoque non eſſe, quod non eſſet, niſi eſſet poſſibile eſſe & non eſſe. Hoc autem quod eſt in vnoquoque in potentia ad eſſe & non eſſe, eſt materia, eſt enim in potentia ad formas per quas res habent eſſe, & ad priuationes, per quas habent non eſſe. Relinquitur ergo quod in omni generatione naturali (quod probat etiam de artificiali) hoc quidem eſt ex quo fit quod generatur quod dicitur materia: vnde ſequitur, quod in ea ſit hoc à quo generatur: nihil enim de potentia reducitur ad actum niſi per id quod eſt acto, hoc autem eſt agens: & præterea ſequitur quod in ea ſit hoc quod generatur, vt homo & planta, & aliquid talium, quæ maxime dicimus eſſe ſubſtantias, ſcilicet ſubſtantias particulares compoſitas, de quibus magis manifeſtum eſt quod ſint ſubſtantiæ: Materia autem & forma quæ eſt principium actionis in agente non ſunt ſubſtantiæ niſi inquantum ſunt principia ſubſtantiæ compoſitæ. Inter autem hæc tria duo ſe habent vt generationis principia, ſcilicet materia & agens: tertium autem ſe habet vt generationis terminus, id eſt compoſitum quod generatur. horum autem trium quodlibet quodammodo eſt natura, ſecundum Philoſophum hic, loc. cit. Nam principium ex quo eſt generatio naturalis, ſcilicet materia, dicitur natura. Et, propter hoc generationes ſimplicium corporum dicuntur naturales, licet principium actiuum generationis eorum, ſit extrinſecum, quod videtur eſſe contra rationem naturæ quia materia eſt principium intrinſecum, in qua eſt naturalis aptitudo ad talem formam, & ab hoc principio tales generationes dicuntur naturales. Et iterum illud ſecundum quod fit generatio, ſcilicet forma generati dicitur eſſe natura, ſicut planta & animal. Generatio enim naturalis eſt ad naturam ſicut dealbatio quæ eſt ad albedinem, Et iterum principium à quo fit generatio, ſicut ab agente, eſt natura dicta ſecundum ſpeciem, quæ ſcilicet eſt eiuſdem ſpeciei, cum natura generati, ſed tamen eſt in alio ſecundum numerum. homo enim generat hominem, nec tamen genitum & generans ſunt idem numero, ſed ſpecie tantum. Et propter hoc dicitur in 2. phyſ. quod forma & finis generationis incidunt in idem numero. Agens autẽ incidit cũ eis in idem ſpecie, ſed non in idem numero. Materia vero, neque in idem ſpecie, neque in idem numero.

Vt autem idipſum manifeſtetur in ijs quæ fiunt per artẽ, ſciendum eſt quod Philoſophus loc. cit primo diſtinguit generationem quæ eſt ſecundum artem, ab alijs generationibus quæ ſunt ſecundum naturam: ſecundo oſtendit quomodo fiat generatio ab arte. Dicit ergo primo quod generationes quæ ſunt aliæ à naturalibus., dicuntur factiones. Quamuis enim nomine factionis, quæ in Græco dicitur praxis poſſimus vti in rebus naturalibus, ſicut cum dicimus quod calidũ & ens actu facit a[illegible] eſſe tale: magis tamẽ proprie vtimur in his quæ fiunt per intellectũ, in quibus intellectus agentis habet dominium ſuper illud quod facit, vt poſſit ſic vel aliter facere, quod in rebus naturalibus non contingit: imo agunt ad aliquem effectum, determinato modo ab aliquo ſuperiori præſtito eis Huiuſmodi autem factiones vel fiunt ab arte, vel à poteſtate vel à mente inquit Philoſ. poteſtas hic videtur pro violentia ſomi. Quædam enim in his quæ non natura fiunt, conſtituuntur ex ſola virtute agentis, in quibus non multum requiritur ars aliqua vel aliquis ordinatus proceſſus intellectus, quod maxime contingit in corporibus trahendis, vel proijciendis, aut expellendis. Cum autem ordo intellectus ad effectum requiritur, quandoque quidem hoc contingit per artem, quandoque vero per ſolum intellectum, habitu artis nondum perfecto. Sicuti enim aliquis argumentatur per artem aliquis vero ſine arte, vt idiotæ: ita etiam aliquod opus artis, aliquis per artem, aliquis ſine arte facere poteſt, in huiuſmodi per artem factibilibus. Harum autem generationum quæ fiunt vel arte, vel poteſtate, vel mente: quædam fiunt à caſu & à fortuna, quando ſcilicet aliquod agens per intellectum intendit finem aliquem per ſuam actionem, & prouenit aliquis finis præter intentionem agentis, ſicut cum aliquit intendit ſe confricare, & ex hoc ſequitur ſanitas, vt poſtea dicetur. Et hoc ſimiliter contingit in artificialibus, ſicut in factis à natura. Virtus enim quæ eſt in ſpermate, vt dicetur infra, aſſimilatur arti, ſicut enim ars per determinata me-

dia petuenit ad formam, quam intendit, ita & virtus formatiua, quæ eſt in ſpermate: ſicut autem contingit effectum qui fit per artem, etiam præter intentionem artis aut intellectus fieri, & tunc dicitur à caſu accidera, ita etiam & in illis ſcilicet io rebus naturalibus eadem fiunt ea ſpetmata, & ſine ſpermate: quæ quidem cum finnt ex ſpetmate, fiunt à natura, cum autem ſine ſpermate, fiunt à caſu, de quibus dicetur infra. His præmiſſis procedit Philoſophus ad oſtendeudum intecuum de ijs quæ genetantut ab arte, & de principio quidem materiali eadem eſt ratio ac de rebus naturalibus, vt ſupra dictum eſt: uſtenditut ergo de principio effectiuo: Illa enim fiunt ab arte quorum ſpeciea factiua eſt in anima. Per ſpeciem autem eaponit Philoſ. quodquid erat eſſe cuinſliber rai factæ per artem, vt quodquid erat eſſe domua, quando fit domus. Et hoc etiam nominat primam ſobſtantiam, ideſt primam formam. Et hoc ideo quia à forma quæ eſt in anima noſtra, procedit forma quæ eſt io materia, in artificialibus. In naturalibus autem è contrario. Hæc autam forma quæ eſt in anima, differt à forma quæ eſt io materia: nam contrariorum formæ io materia ſunt diuerſæ, & contrariæ: in anima autem eſt quodammodo vna ſpecies contrariorum. Et buc ideo quia formæ in materia ſunt propter eſſe rerum formatarum, formæ autem in anima, ſunt ſecundum modum cognuſcibilem, & intelligibilem. Eſſe autem voius eontrarij tollitur per eſſe alterius, ſed cognitio vnius oppoſiti non tollitur per cognitionem alterius, ſed magis iuuatur: vnde formæ oppoſiturum io anima non ſunt oppoſitæ. Quinimo quodquid erat eſſe priuationis, eſt idem cum quodqoid erat eſſe oppoſiti, ſicut eadem eſt ratio in anima, ſanitaris & infirmitatis. Per abſentiam enim ſanitatis cognoſcitur infirmitas, ſanitas autem quæ eſt io anima, eſt quædam ratio per quam cognoſcitur ſanitas & iofirmitas, & coofiſtit in eugnitione vtriuſque. Sic ergo cum, ſanitas quæ eſt in anima, ſit principiom ſanitatis, quæ fit per artem, ita fit ſanitas in materia, aliquo intelligente quod ſanitas eſt hoc, ſcilicet vel regularitas, vel adæquatio calidi, frigidi, humidi & ſicci. Et ideo neceſſe eſt, ſi ſanitas debet contingere, quod buc eaiſtat, ſcilicet regularitas, vel æqualitas humorum: & ſi regularitas vel æqualitas debeat eſſe, oportet quod ſit calor, per quem bumores tedocantur ad æqualitatem, & ita ſemper procedendo à poſteriori ad prius, intelliget illud qood eſt factiuum caloris, & quod eſt factiuum illius, donec teducatur ad aliqood vltimum, quod ipſe ſtatim poſſet facare, ſicut boe, quod eſt dara talem potionem. Et demum motus incipiens ab illo quod ſtatim poteſt facere, nominatur factiu ordinata ad ſanandum. Patet ergo quod ſicut in naturalibus ea homine geoerator homo, ita in artificialibus accidit quodammodo ea ſanitate fieri ſanitatem, & ea dumo, domum: ſcilicet ea ea quæ eſt ſine materia in anima eaiſtens, illa quæ habet materiam. Ars eoim medicinalis quæ eſt principium ſanationis, nihil eſt aliud quam ſpecies ſanitatis quæ eſt in anima quam Phil. vocat quodquid erat eſſe rei artificiatæ. Datur ergo principiom in actionibus artis: ſed hoc diuerſimode contingit: in generationibus enim & motibus artificialibus, eſt aliqua actio quæ vocatur intelligeotia, & aliqoa quæ vocatur factio. Ipſa enim eacogitatio artificis vocatot iotelligentia quę incipit ab hoc principio, quæ eſt ſpecies rei fiendæ per artem Et hæc operatio vt ſupradictũ eſt protenditur vſque ad illud quod aſt vltimum in intentione & primom in opere. Et ideo Illa actio quæ incipit ab vltimo ad quod intelligentia terminatur, vocatur factio quæ eſt motus iam in exteriorẽ materiã. Et ſicut diaimut eſſe de actione artis reſpectu formæ quæ eſt vltimus finis generationis artificialis, ſimilitet eſt de omnibus alijs lotetmedijs Sicut ad hoc quod conualeſcat, oportet quod adæquentur humores. Hoc igitur ipſum quod eſt adæquari eſt vnum de intermedijs, qood eſt propinquiſſimum ſanitati. Et ſicut medicus ad hoc quod faceret ſanitatem, incipiebat conſiderando quid eſt ſanitas, ita ad hoc quod faciat adæquationem oportet quod ſciat quid eſt adæquatio, videlicet quod adæquatio eſt debita proportio humorum in reſpectu ad naturam homanam: ſic igitur patet quod principium faciens ſanitatem vnde incipit motus ad ſanandum, eſt ſpecies, quæ eſt io anima, vel ipſios ſanitatis, vel aliorum intermediorum per quæ acquiritur ſanitas. Et hoc dico ſi ſanatio fiat ab arte: ſi autem alio modo, non erit principium ſanitatis ſpecies quæ eſt in anima.

Quod autem attinet ad generatiooes caſuales dicit Philoſ. loc. cit. quod quando ſanatio fit à caſu, tunc principium ſanitatis fit ab hoc quod eſt principium faciendi ſanitatem, apud eum qui facit ſanitatem ſecundũ artẽ. Sed hoc eſt intelligendum de principio factionis, quod eſt vltimũ in intelligẽdo, & primum in eaequendo. Sicut in medicando principium ſaoitatis aliquando forſan fit à caleſactione. Et hic etiam incipit ſanatio quando aliquis à caſu ſanatur, quia calorem aliqois eacitat confricatione, præter intentionem confricantis. Calor itaque in corpore confricatus, per eacitationem vel medicationem aut eſt pars ſanitatis quaſi intrans ſubſtantiam ſanitatis, ſicut cum ipſa alteratio caleſactionis, ad ſanitatem ſufficit: aut ſequitur ad calorem aliqnid, quod eſt pars ſanitatis. Sicut cum per colorem fit ſanitas per hoc quod calor diſſoluit aliquos homores cõpactos, quorum diſſolutio eſt iam conſtituẽs ſanitatem. Aut etiam boc poteſt per plura media: ſicut cum calor conſomit bumores ſuperfluos, impediens aliquos meatus in corpore, quibus conſumptis fit debitos motos ſpirituũ ad aliquas determinatas partes corporis. Et hoc vltimum eſt iam faeieos ſanitatem, & quod aſt proximum ſanitatis factinũ eſt aliqua pars ſanitatis intrans ſciliaet conſtitutionem ſanitatis. Et ſimiliter eſt in omnibus artificialibus, nam partes domus ſunt lapides quorum compoſitio, iam eſt aliquid domus. Et ea his patet quod omne quod fit, ſiue in naturalibus, ſiue in artificialibus, ſiue in caſualibus, ab aliquo fit, & ea aliquo, & fit aliquid, pota ſanum vel planta, & quodlibet aliud.

Ad primum ergo dicendum, quod omne quod 7 met l. 8.
fit ab aliquo, fit à ſimili quidem ſecundum Philoſ ſed hoc non eodem modo ſe habet in omnibus ſicut ipſe dicit 7. metph t. 30. vnde manifeſtat ibidem quomodo hoc diuerſimode in diuerſis inueniatur primo diſtinguendo diuerſus modos quibus generatum eſt ſimile generanti, ſecundo eos declarando. Sciendum eſt autem circa primum quod omne quod generatur ab aliqoo, aot generatur per ſe, aut per accidens. Qood autem generatur ab aliquo per accidens, oon generatur ab eo ſecuodum quod hoioſmodi, vnde noo oportet in generante eſſe ſimilitudinem generati. Sicuti inuentio theſauri, non habet ſimilitudinẽ aliquam in eo qui fodiens ad plantandum inuenit theſaurum per accidens. Sed generans per ſe generat tale ſecundum quod huiuſmodi: vnde oportet quod in generante per ſe, ſit aliqualiter ſimilitudo generati. Sed hoc cootingit tripliciter. Vno modo quando forma generati, præcedit in generãte, ſecundum eundem modum eſſendi, & ſimili materia Sicut cum ignis generat ignem, vel homo geoerat hominem: & hæc eſt generatio totaliter vniuoca. Alio modo quã-

du forma generati præcedit in generante non quidē ſecundum eundem modum eſſendi, ſed nec in ſubſtantia eiuſdem rationis, ſicut forma domus præcedit in artifice, non ſecundum eſſe materiale, ſed ſecundum eſſe immateriale, quod habet in mente artificis non in lapidibus & lignis: & hæc generatio eſt partim ex vniuoco quantum ad formam, partim ex æquiuoco quantum ad eſſe formæ in ſubiecto. Tertio quando ipſa tota forma generati non præcedit in generante, ſed aliqua pars eius, aut aliqua pars partis, ſicut in medicina calida præcedit calor, quæ eſt pars ſanitatis, aut aliquid ducens ad partem ſanitatis: & hæc generatio nullo modo eſt vniuoca Et hoc eſt quod dicit Philoſ. loc. cit. Palam ex dictis eſt quod aut fiunt omnia quodammodo, aut totaliter ex vniuoco, ſicut naturalia, & vt ignis ab igne, homo ab homine. Aut ex eo quod eſt ex parte vniuocum, quantum ad formam & ex parte æquiuocum, quantum ad eſſe formæ in ſubiecto, ſicut domus fit ex domo, quæ eſt ars in artifice. Ipſa enim ars ædificatiua eſt ſpecies domus. Aut tertio modo fiunt aliqua ex parte formæ præexiſtentis in generante, ſiue ex ipſo generante, habente partē prædictā. Poteſt enim dici quod generatio fit vel ex forma, ſiue parte formæ vel ex formam habēte vel partē formæ. Sed ex habente quidem, ſicut ex generante, ex forma vero, ſiue parte formæ, ſicut ex eo quo generans generat: nam forma non generat nec agit, ſed habens formam per eam. Et hoc dico quod aliquid fiat ex alio ſimili ſecundum aliquem prædictorum modorum, niſi fiat ex eo per accidens: tunc enim non oportet huiuſmodi ſimilitudinem obſeruari, ſicut dictum eſt. His dictis manifeſtat Philoſ. modos prædictos primo in artificialibus, ſecundo in naturalibus Dicit ergo primo quod ideo oportet quod ſit fieri ex aliqua parte, quia prima cauſa faciendi ſecundum ſe, eſt pars generati præexiſtentis in generante, quæ eſt vel ipſa forma generantis vel pars formæ. Cum enim per motum calor generatur, in ipſo motu eſt quodammodo calor, ſicut in virtute actiua, nam ipſa virtus cauſandi calorem quæ eſt in motu, eſt aliquid de genere caloris. Et iſte calor in motu exiſtens virtute facit calorem in corpore, non quidem generatione vniuoca, ſed æquiuoca: quia calor in motu, & corpore calido non eſt vnius rationis. Is vero, ſcilicet calor, aut eſt ipſa ſanitas; aut aliqua pars ſanitatis, aut ſequitur eum aliqua pars ſanitatis, aut ſanitas ipſa. Per hæc autē quatuor quæ ponit Philoſ. dat intelligere quatuor modos, quibus poteſt ſe habere forma generantis, ad formam geniti. Quorum primus eſt quando forma generati totaliter eſt in generante, ſicut forma domus eſt in mente artificis: & ſicut forma ignis generati eſt in generante. Secundus modus eſt quando pars formæ generat, eſt in generante, ſicut cum medicina calida ſanat, calefaciendo; nam calor medicinæ factus, eſt in ſanato pars ſanitatis. Tertius modus eſt quando pars formæ generatæ, eſt in generante, non actu ſed virtute: ſicut quando motus calefaciendo ſanat. Calor enim eſt in motu, virtute & non actu. Quartus modus eſt quando ipſa tota forma, eſt in generante, virtute, ſed non actu: ſicut forma ſtuporis, eſt in piſce ſtupefaciente manum, & ſimiliter eſt in alijs quæ agunt in tota ſpecie. Quare patet quod ſicut in ſyllogiſmis, omnium principium eſt ſubſtantia, id eſt quodquid eſt rei: nam ſyllogiſmi demonſtratiui, ſunt ex quid eſt, cum in demonſtrationibus mediū ſit definitio, ſic & hic ſcilicet in operatiuis generationes ſunt ex quodquid eſt. In quo oſtenditur ſimilitudo intellectus ſpeculatiui & practici. Sicut enim intellectus ſpeculatiuus procedit ad demonſtrandum paſſiones de ſubiectis, ex conſideratione eius quodquid eſt, ita intellectus procedit ad operādum ex ſpecie artificij, quæ eſt eius quodquid eſt, vt ſupradictum eſt. Id ipſum manifeſtat Philoſophus in rebus naturalibus, quod ſcilicet ſimiliter ſe habent ad ea quæ ſunt conſtituta ſecundum naturam, his quæ fiunt per artem ſperma enim operatur ad generationem, ſicut contingit in his quæ fiunt per artem. Sicut enim artifex non eſt actu domus nec habet formam quæ ſit domus actu, ſed poteſtate, ita ſperma non eſt animal actu, nec habet animam quæ eſt ſpecies animalis actu, ſed poteſtate tantum. Eſt enim in ſemine virtus formatiua quæ hoc modo comparatur ad materiam concepti, ſicut comparatur forma domus in mente artificis & ligna: niſi quod forma artis eſt omnino extrinſeca lapidibus & lignis, virtus autem ſpermatis eſt intrinſeca. Quamuis autem generatio animalis ex ſpermate, non ſit à ſpermate, ſicut ab vniuoco, quia ſperma non eſt animal, id tamen a quo eſt ſperma, eſt aliqualiter vniuocum ei quod fit ex ſpermate, nam ſperma fit ab animali: & in hoc eſt diſſimilitudo inter generationem naturalem, & artificialem, quia non oportet quod forma domus in mente artificis, ſit à domo, licet hoc quandoque accidat, vt cum aliquis ad exemplar vnius domus facit aliam, ſed ſemper oportet quod ſperma ſit ab animali. Dictum eſt autem aliqualiter vniuocum, non vniuocum abſolute, quia non oportet in omni generatione naturali eſſe omnimodam vniuocationem ſicut cū dicitur quod homo ſit ex homine, fit enim, fæmina ex viro, ſicut ex agente, & mulus non fit ex mulo ſed ex equo, vel aſino, in quo tamen eſt aliqua ſimilitudo, vt ſupra dictum eſt. Et præterea quod dictum eſt quod à quo eſt ſperma oportet eſſe aliqualiter vniuocum, intelligendum eſt, vt notat hic Philoſ. ſi non fuerit orbatio, id eſt ſi non fuerit defectus naturalis virtutis in ſemine. Tunc enim generatur aliquid quod non eſt ſimile generanti, ſicut patet in monſtruoſis partubus. Et ſicut in rebus artificialibus, aliqua fiunt non ſolum per artem, ſed à caſu quādo materia poteſt moueri à ſe ipſa eo motu quo mouetur ab arte: ita & hic poſſunt aliqua fieri à caſu; & ſine ſpermate, illa ſcilicet quorum materia, hoc modo poteſt moueri à ſe ipſa eo motu quo mouet ſperma, id eſt ad generationem animalis: ſicut patet in his quæ generantur ex putrefactione, quæ quodammodo dicuntur eſſe à caſu, quo- vide reſp. ad 2.
dammodo non. Nihil enim prohibet aliquam generationem eſſe per ſe, cum refertur ad vnam cauſam quæ tamen eſt per accidens, & caſualis. cum refertur in aliam cauſam, vnde generatio animalis ex putre-
factione, ſi referatur ad cauſas particulares hic inferios agentes, inuenitur eſſe per accidens, & caſualis: 7 met. l. 6.
Non enim calor qui cauſat putredinem, intendit naturali appetitu generationem huius vel illius animalis quæ ex putrefactione ſequitur, ſicut virtus quæ eſt in ſemine indit productionem talis ſpeciei. ſed ſi referatur ad virtutem cæleſtem, quæ eſt vniuerſalis regitiua virtus generationum & corruptionum in iſtis inferioribus, non eſt per accidens, ſed per ſe intenta, quia de eius intentione eſt vt educantur in actu omnes formæ quæ ſunt in potentia materiæ Illa autem quorum materia non poteſt moueri à ſeipſa eo motu quo à ſpermate mouetur, impoſſibilia ſunt fieri aliter quā ex ipſis ſeminibus ſicut patet de homine & equo & aliis animalibus perfectis. Patet autē ex his quæ hic dicūtur quod nō omnia animalia poſſunt generari ex ſemine, & ſine ſemine, vt Auicenna ponit: neque quod nulla generantur vtroque modo, vt ponit Auerroes: virtus ergo actiua quæ eſt in ſpermate, etſi non ſit anima in actu eſt tamen ani-

ma in virtute: ſicuti forma domus in anima non eſt domus actu, ſed virtute. Vnde ſicut ex forma domus quæ eſt in mente, poteſt fieri forma domus in materia: ita ex virtute ſeminis poteſt fieri anima completa, præter intellectum qui eſt ab extrinſeco vt dicitur in 16. de animalibus. Et ad hæc amplius inquātum virtus quæ eſt in ſemine, eſt ab anima perfecta, cuius virtute agit. Media enim principia agunt in virtute primorum. In his vero quæ generantur ex putrefactione, etiam eſt in materia aliquod principium, ſimile virtutis actiuæ quæ eſt in ſpermate, ex quo cauſatur anima, in talibus animalibus. Et ſicuti virtus quæ eſt in ſpermate, eſt ab anima completa animalis, & a virtute cæleſtis corporis, ita virtus quæ eſt in materia putrefacta generatiua animalis, eſt à ſolo corpore cæleſti, in quo ſunt virtutes omnes formæ generatæ, ſicut in principio actiuo. Qualitates etiam actiuæ licet ſint accidentia, non tamen agunt ſolum in virtute propria, ſed in virtute formarum ſubſtantialium, ad quæ ſe habent ſicut inſtrumenta, ſicut dicitur in 2. de ani. quod calor ignis eſt ſicut inſtrumentum animæ nutritiuæ.

7.met.l.8. Ad ſecundum dicendum quod Philoſophus 7. metaph. t. 29. affert differentiam quæ eſt inter illa quæ poſſunt fieri ab arte, & à caſu, & inter illa quæ non poſſunt fieri niſi ab arte: & dicit cauſam huius differentiæ in artificialibus hanc eſſe, quia materia à qua incipit generatio, ſecundum quam contingit facere & fieri aliquid eorum quæ ſunt ab arte, talis eſt in qua exiſtit aliqua pars rei. Oportet namque in materia qualibet eſſe aptitudinem ad formam. Non enim quodlibet artificiatum poteſt fieri ex qualibet materia, ſed ex determinata, ſicut ſerra non fit ex lana, ſed ex ferro. Ipſa ergo aptitudo ad formam artificiati quæ eſt in materia, iam eſt aliqua pars artificiati quæ eſt in materia, quia ſine aptitudine artificiatum eſſe non poteſt. Sicut ſerra non poteſt eſſe abſque duritie, per quam ferrum eſt ordinatum ad formam ſerræ. Sed hæc pars dupliciter inuenitur in materia. Quandoque quidem ita quod materia per eam poteſt moueri à ſe ipſa per partem formæ in ea exiſtentem, quandoque vero non. Sicut in corpore humano, quod eſt materia ſanationis, ineſt virtus actiua, per quam corpus poteſt ſanare ſeipſum. In lapidibus, & lignis non eſt aliqua virtus actiua, per quam poſſit moueri materia ad formam domus. Et ſi quidem materia ſic poſſit moueri per partem formæ, quam in ſe habet ad formam, hoc contingit dupliciter, quia quandoque poteſt ſic moueri, per principium intrinſecum quod eſt pars prædicta ſicut moueretur per artem, vt accidit in ſanatione, nam natura humani corporis eodem modo agit ad ſanitatem, ſicut & ars. Quandoque vero non poteſt moueri materia per principium intrinſecum, eodem modo ſicut mouetur ab arte licet aliquo modo per ipſum moueri poſſit. Multa enim ſunt quæ poſſunt à ſeipſis moueri. ſed non ſic ſicut mouentur ab arte, vt patet in ſaltatione. Homines enim non habentes artem ſaltandi, poſſunt quidem mouere ſeipſos, ſed non illo modo ſicut mouent ſe qui habent artem prædictam. Illa igitur artificialia, quæ habent talem naturam ſicut lapides ſunt materia domus, non poſſunt à ſeipſis moueri, impoſſibile eſt enim moueri ea niſi ab alio, & hoc non ſolū eſt in artificialibus, ſed etiam in naturalibus. Sic enim & materia ignis, non poteſt moueri ad formam ignis, niſi ab alio. & inde eſt quod forma ignis non generatur niſi ab alio. Et propter hoc quædam artificialia non poſſunt fieri ſine habente artem: quæ ſcilicet in ſua materia vel non habent aliquod principium motiuum ad formam, vel non ſic motiuum ſicut ars mouet. Quæ vero ab aliquo extrinſeco principio moueri poſſunt non habente artem, poſſunt eſſe & fieri etiam ſine habente artem: mouebuntur enim eorum materiæ ab his qui non habent artem. Quod quidem oſtenditur dupliciter. Vno modo in quantū poſſunt moueri ab aliquibus alijs extrinſecis principijs non habentibus artem, ſicut arborem plantare poteſt etiam qui non habet artem plantandi. Alio modo quando materia mouetur ex parte, id eſt ab aliquo principio intrinſeco quod eſt aliqua pars formæ, ſicut enim corpus humanum ſanatur ab aliquo principio intrinſeco quod eſt aliqua pars formæ.

Sed ſciendum eſt quod occaſione horum quæ hic dicuntur ex Philoſopho quidam ponunt quod in omni generatione naturali, eſt aliquod principium actiuum in materia, quod quidem eſt forma in potentia præexiſtens in materia, quæ eſt quædam inchoatio formæ, vnde hæc formæ pars dicitur: quod quidem adſtruere nituntur, ex hoc quod hic dicitur. Videtur enim hic Ariſtot. dicere quod illa, in quorum materia non eſt principium actiuum, fiunt tantum ab arte. Oportet igitur quod in materia illorum quæ fiunt à natura, inſit aliquod principium actiuum. Et ideo dicendum eſt quod ſicut ſola viuentia inueniuntur ſe mouere, ſecundum locum, alia vero mouentur à principio extrinſeco, vel generante vel remouente prohibens, vt dicitur 8. phyſ. ita ſecundum alios motus, ſola viuentia inueniuntur mouere ſeipſa. Et hoc ideo quia inueniuntur habere diuerſas partes, quarum vna poteſt eſſe mouens, & alia mota, quod oportet eſſe in omni mouente ſeipſum, vt probatur in 8. phyſ. ſic igitur inuenimus in generatione viuentium eſſe principium actiuum intrinſecum, quod eſt virtus formatiua in ſemine. Et ſicut eſt potentia augmentatiua mouentis in motu augmenti, ita eſt & in motu alterationis, quæ eſt ſanatio, principium mouens intra. Nam cum cor non ſit ſuſceptiuum infirmitatis, virtus naturalis quæ eſt in corde ſano, totum corpus ad ſanitatem alterat. De tali igitur materia habente in ſe principium loquitur hic Philoſophus, & non de rebus inanimatis. Quod ex hoc patet, quod materiam ignis comparat materiæ domus, in hoc quod vtraque mouetur ad formam, a principio extrinſeco, non tamen ſequitur quod generatio inanimatorum corporum non ſit naturalis. Non enim oportet ad motum naturalem, quod ſemper principium motus quod eſt in mobili, ſit principium actiuum & formale, ſed quandoque eſt paſſiuum & materiale. Vnde & natura in 2. phyſ. diſtinguitur in materiam & formam. Et ab hoc principio dicitur naturalis generatio ſimplicium corporum, vt dicit comment. in 2. phyſ. Differentia tamen eſt inter materiam naturalium & artificialium, quia in materia rerum naturalium eſt aptitudo naturalis ad formam, & poteſt reduci in actum per agens naturale, non autem hoc contingit in materia artificialium.

(margin: 1.c.& p. 2. ſum phil. a. 1.c.)

Ad tertium dicendum, quod dupliciter poteſt aliquid fieri ex aliquo, ſcilicet ex priuatione & ex ſubiecto quod dicitur materia: ſicut dicitur quod homo fit ſanus, & quod laborans fit ſanus. Dicitur autem magis aliquid fieri ex priuatione quam ex ſubiecto: ſicut magis dicitur aliquis fieri ſanus ex laborante, quam ex homine, ſed hoc fieri, magis dicimus in ſubiecto quam in priuatione. Magis enim proprie dicimus quod homo fit ſanus quam quod laborans. Et ideo ille qui eſt ſanus, non dicitur laborans, ſed magis dicitur homo, & è conuerſo, homo dicitur ſanus: vnde hæc differentia eſt inter hoc quod eſt fieri ex ſubiecto & fieri ex priuatione quia 7.met.l.6.

id quod fit prædicatur de ſubiecto, non autem de priuatione. Sed in quibuſdam priuatio eſt non manifeſta: ſicut priuatio cuiuſcumque figuræ in ære, non habet nomen, nec etiam priuatio domus in lateribus & lignis. Et ideo vtimur materia pro materia & priuatione ſimul. Et propter hoc ſicut illic dicimus quod ſanus fit ex laborante, ita hic dicimus quod ſtatua fit ex aere, & domus ex lapidibus & lignis. Et propter hoc etiam ſicut ibi, id ex quo fit aliquid ſicut ex priuatione, non prædicatur de ſubiecto, quia non dicimus quod ſanus ſit laborans, ita nec hic dicimus, quod ſtatua ſit lignum, ſed prædicatur abſtractum in concreto dicendo quod non eſt lignum, ſed lignea: nec æs, ſed ærea, nec lapis, ſed lapidea. Et ſimiliter domus non eſt lateres, ſed lateritia. Quia ſi quis diligenter inſpiciat, non fit ſtatua ex ligno, nec domus ex lateribus ſimpliciter loquendo, ſed per aliquam permutationem: fiunt enim iſta ex illis, ſicut ex aliquo permutato, non ſicut ex permanente. Aer enim infiguratum non manet dum fit ſtatua, nec lateres incompoſiti, dum fit domus.
8 met.l.4. Adde quod hæc particula, ex, ſæpe in ſimilibus propoſitionibus, non ſignificat aliquam cauſalitatem materialem, ſed tantum ordinem: vt cum dicitur quod ex vinu fit acetum, & ex viuo mortuum, tunc enim hæc præpoſitio ſignificat ordinem ſi fiat relatio ad formam vini vel animalis: quia ſcilicet in eadem materia, poſt formam vini eſt acetum, & poſt formam animalis eſt mortuum Per quem modum dicimus quod ex die fit nox.

2.met.l.6. Ad quartum dicendum, quod quando hic dicitur quod omne quod fit fit aliquid, quod eſt terminus generationis, ſumitur aliquid generalius, ita quod per aliquid intelligatur quodlibet prædicamentum in quo poteſt eſſe generatio ſimpliciter, vel ſecundum quid, per ſe vel per accidens: ſicut dicit ipſe Philoſophus hic.

7 met.l.7. p.1.q.5 ſum. phil. Quod autem dicitur quod materia & forma fiunt: Dicendum cum Philoſopho 7.met. t. 26. 27. & 28 quod ſicut agens generando non facit materiam vel ſubiectum generationis, quæ eſt æs, ita etiam non facit formam, ſcilicet hoc ipſum quod eſt ſphæra, niſi forte per accidēs; facit enim æream ſphærā quod eſt cōpoſitum. Et quia ærea ſphæra, eſt ſphæra: ideo per accidens facit ſphæram. Quod autem agens non faciat materiam per ſe eſt manifeſtum, eo quod materia præexiſtit factioni. Sed de formis poteſt eſſe dubium eo quo forma non inuenitur niſi in termino actionis, probatur tamen à Phil. loc. cit. quod forma non fit niſi per accidens: formæ enim non proprie habent eſſe, ſed magis ſunt quibus aliqua habent eſſe. Vnde ſi fieri eſt via in eſſe, illa tantum per ſe fiunt, quæ per formas habent eſſe; formæ autem incipiunt eſſe eo modo quo ſunt in illis factis quæ per formas habent eſſe: Et quod forma non fiat ſic probatur. facere enim hoc aliquid, eſt facere hoc ex aliquo ſubiecto: quod eſt vniuerſaliter verum in omni generatione: facere enim hoc quod eſt æs rotundum, non eſt facere hoc ipſum quod eſt rotundum, ſcilicet rotunditatem, aut hoc ipſum quod eſt facere ſphæram, ſcilicet formam ſphæræ, ſed eſt facere aliquid alterum, ſcilicet ſpeciem, non qualitercumque, ſed in alio. ſcilicet in materia, quod eſt facere compoſitum. Quod ſic patet. Si enim agens facit aliquid oportet quod faciat ex aliquo alio, ſicut ex materia, hoc ſupra probatum eſt. Sicut agens dicitur facere ſphæram æream: & hoc ideo quia facit hoc quod eſt ſphæra ærea, ex hoc quod eſt æs: ſi igitur etiam ipſam formam faciat, palam erit, quod faciet eam ſimiliter, ſcilicet ex aliqua materia. Et ita ſicut ſphæra ærea erit compoſita ex materia & forma, ſic & forma ſphæræ æreæ. erit compoſita ex materia & forma, & redibit eadem quæſtio de forma formæ, & ſic in infinitum quia omne generatum habet materiam & formam. Palam igitur eſt quod non fit ſpecies rei generatæ, nec aliquid aliud quodcumque ſit quod oporteat vocare formā, in rebus ſenſibilibus, ſicut ordo & compoſitio & figura. quæ in aliquibus tenent locum formæ, maxime in artificialibus. Et quia generatio eſt eius quod fit, palam eſt quod nec generatio eſt formæ. Nec iterum quod quid erat eſſe rei generatæ, generatur niſi per accidens. Sed forma quodquid erat eſſe eſt quod fit in alio, id eſt in materia non per ſe Et idē eſt de eo quod fit vel ab arte, vel à natura, vel de poteſtate, id eſt à quocumque agente per violentiam. Dicitur autem quodquid erat eſſe non fieri, quamuis ſit idem rei factæ. Supra enim oſtenſum eſt, vnamquamque rem eſſe idem cum ſuo quodquid erat eſſe, ſed tamen quodquid erat eſſe, eſt quod per ſe pertinet ad ſpeciem. Vnde ab eo excluduntur conditiones indiuiduales, quæ per accidens ſunt ſpeciei. Species autē & alia vniuerſalia, non generantur niſi per accidens ſingularibus generatis. Sciendum tamen quod licet dicatur ex Philoſ quod forma fit in materia, non tamen proprie dicitur. forma enim proprie non fit, ſed compoſitum. Sicut enim dicitur forma eſſe in materia, licet forma non ſit, ſed compoſitum per formam: ita proprius modus loquendi eſt vt dicamus compoſitum non generari ex materia in talem formam: formæ enim proprie non fiunt, ſed educuntur de potentia materiæ, inquantum materia quæ eſt in potentia ad formam, fit actu ſub forma, quod eſt facere compoſitum. Eſt alia ad idem ratio quam affert Philoſ. hic loc. cit Omne quod fit oportet eſſe diuiſibile, ita ſcilicet quod eius hoc ſit hoc, id eſt vna pars ſit hoc, & hoc ſit hoc, id eſt alia pars ſit hoc. Quod eſt quia oportet quod vna pars ſit materia, & alia pars eius ſit ſpecies. Si autem hoc ſit, palam eſt quod id quod eſt vt ſpecies, aut quod eſt vt ſubſtantia, id eſt vt quodquid erat eſſe, non ſit, ſed compoſitum quod dicitur & denominatur à tali forma, vel quidditate, vel quodquid eſt, fit: Et hoc verum 7 met.l.8.
eſt tam de forma ſubſtantiali, quam de accidentali, vt patet ex ratione allata quæ pro vtraque probat.

ARTICVLVS V.

Vtrum numeri & magnitudines ſint ſubſtantiæ rerum ſicut Platonici ponebant.

Videtur quod numeri & magnitudines ſint ſub- 3.met.l.13.
ſtantiæ rerum, ſicut dicunt Platonici. Vnum enim eſt principium numeri: at vnum & ens conuertuntur, ergo omnia entia, quæ ſunt principiata, cuiuſmodi ſunt ſubſtantiæ rerum ſenſibilium, ſunt numeri.

2 Præterea ſi prædicta non ſunt ſubſtantiæ quæ- 3.met.l.13.
dam, fugit à nobis quid ſit ſubſtantialiter ens, quæ ſunt ſubſtantiæ entium. Manifeſtum eſt enim quod paſſiones, motus, & relationes, & diſpoſitiones, ſeu ordines, & orationes, ſecundum quod voce proferuntur, prout ponuntur in genere quantitatis, non videntur alicuius ſignificare ſubſtantiam, quia omnia huiuſmodi videntur dici de ſubiecto & nihil eorum ſignificat hoc aliquid. Et hoc ſpecialiter manifeſtum eſt in præmiſſis quæ non dicuntur abſolute, ſed eorum ratio in quadam relatione conſiſtit. Inter omnia vero quæ maxime videntur ſignificare ſubſtantiam, ſunt ignis & terra & alia huiuſmodi, in his autem inueniuntur quædam diſpoſitiones, ſcilicet

calor & frigus, & aliæ huiuſmodi paſſiones, & paſſibiles qualitates, quæ nō ſunt ſubſtātiæ. Vnde relinquitur quod ſoli numeri, ſeu magnitudines, ſeu ipſum corpus ſit ſubſtantia.

Ibid. 3 Præterea id per quod aliquid definitur videtur eſſe ſubſtantia eius: nam definitio ſignificat ſubſtantiam. Sed corpus definitur per ſuperficiem, & ſuperficies per lineam, & linea per punctum, & punctus per vnitatem: ergo hæc omnia ſunt ſubſtantiæ rerum ſenſibilium: in iſtis enim tantum iſta repetiuntur, nec tantum videntur eſſe ſubſtantia, ſed magis ſubſtantia quam corpora, cum ipſis ſint priora.

1 met. l. 16. 3. met. l. 11. & 13. 7. met. l. 1. 15. 24. 8. met. l. 3. 14. met. l. vlt.

Sed contra eſt, quod Philoſ. 3. 7. & 8 met. improbat has ſententias Platonicorum.

Reſpondeo dicendum cum Philoſopho, quod propter prædictas rationes, multi antiquorum Philoſophorum, & maxime illi qui fuerunt priores, nihil opinabantur eſſe ens & ſubſtantiam niſi corpus, omnia vero alia, eſſe quædam accidentia corporis. Et inde eſt quod quando volebant inquirere principia entium, inquirebant principia corporum. Alij vero poſteriores Philoſophi qui reputabantur ſapientiores prædictis Philoſophis, quaſi altius attingentes ad principia rerum, ſcilicet Phytagorei & Platonici, opinati ſunt numeros eſſe rerum ſubſtantias, inquantum ſcilicet numeri componuntur ex vnitatibus. Vnum autem videtur eſſe vna ſubſtantia rerum. Sed hos Philoſophos improbat Ariſtoteles, multis in locis, & multis rationibus & primo in 1. met. contra Platonicos qui dicebant numeros eſſe ſubſtantias rerum, & præterea ſpecies ſeparatas eſſe numeros ponit ſex rationes: quarū prima talis eſt. Eorum quæ ſunt idem ſecundum ſubſtantiam, vnum non eſt cauſa alterius, ſed ſenſibilia ſecundum ſubſtantiam, ſunt numeri ſecundum Platonicos & Pythagoreos, ſi igitur ſpecies ſunt etiam numeri non poterunt ſpecies eſſe cauſæ ſenſibilium. Si autem dicatur quod alij numeri ſunt ſpecies, & alij ſunt ſenſibilia, ſicut ad literam Plato ponebat: vt ſi dicamus quod hic numerus eſt homo, & ille alius numerus eſt Sortes, & alius numerus eſt Callias, iſtud adhuc non videtur ſufficere, quia ſecundum hoc ſenſibilia & ſpecies conueniunt in ratione numeri, & eorum quæ ſunt idem ſecundum rationem vnum non videtur eſſe cauſa alterius: ergo ſpecies non erunt cauſæ horum ſenſibilium. Non iterum poteſt dici quod ſunt cauſæ quia illi numeri qui ſunt ſpecies ſunt ſempiterni. Illa enim differentia non ſufficit ad hoc quod quædam ponantur cauſæ aliorum. Quia aliqua differunt per ſempiternum, & non ſempiternum ſecundum eſſe ſuum abſolute conſideratum, ſed per cauſam & cauſatum differunt ſecundum habitudinem vnius ad alterum. ergo diuerſa numero non differunt per cauſam & cauſatum, per hoc quod quædam ſunt ſempiterna, quædam non ſempiterna. Si autem dicatur quod hæc ſenſibilia ſunt quædam rationes, id eſt proportiones numerorum, & per hunc modum numeri ſunt cauſæ horum ſenſibilium, ſicut videmus in ſymphonijs, id eſt muſicis conſonantijs, quia numeri dicuntur eſſe cauſæ conſonantiarum, inquantum proportiones numerales quæ applicantur ſonis, conſonantias reddunt: palam eſt quod oportebat præter numeros ipſos in ſenſibilibus ponere aliquod vnum ſecundum genus, cui applicantur proportiones numerales, vt ſcilicet eorum quæ ſunt illius generis proportiones ſenſibilia conſtituant, ſicut præter proportiones numerales in conſonantijs inueniuntur ſoni. Si autem illud cui applicatur illa proportio num. talis in ſenſibilibus eſt materia, manifeſtum eſt quod oportebat dicere quod ipſi numeri ſeparati, qui ſunt ſpecies, ſint proportiones alicuius vnius, ſcilicet ad aliquod aliud. Oportet enim dicere quod hic homo, qui eſt Callias vel Socrates, eſt ſimilis homini ideali qui dicitur autoſanthropos, id eſt per ſe homo: ſi igitur Callias non eſt numerus tantum, ſed magis eſt ratio quædam, vel proportio in numeris elementorum, ſcilicet, ignis, terræ, aquæ & aeris; & ipſe homo idealis erit quædam ratio, vel proportio in numeris aliquorum, & non erit homo idealis numerus, per ſuam ſubſtantiam; ex quo ſequitur quod nullus numerus erit præter res numeratas: ſi enim numerus ſpecierum eſt maxime ſeparatus, & ille non eſt ſeparatus à rebus, ſed eſt quædam proportio rerum numeratarum, nunc nullus alius numerus erit ſeparatus, quod eſt contra Platonicos. Sequitur autem quod homo idealis ſit proportio aliquorum numeratorum, ſiue ponatur eſſe numerus, ſiue non. Tam enim ſecundum ponentes ſubſtantias eſſe numeros, quam ſecundum Naturales, qui numeros ſubſtantias eſſe non dicebant, oportet quod in rerum ſubſtantijs, aliquæ proportiones numerales inueniantur. Quod patet præcipue ex opinione Empedoclis, qui ponebat vnamquamque rerum ſenſibilium conſtitui per quandam harmoniam, & proportionem. Secunda ratio talis eſt, ex multis numeris fit vnus numerus; ſi igitur rerum ſubſtantiæ & ſpecies ſunt numeri, ex multis ſpeciebus fiet vna ſpecies: quod eſt impoſſibile. Nam ſi ex multis diuerſarum ſpecierum aliquid vnum in ſpecie conſtituatur, hoc fit per mixtionem, in qua non ſaluantur ſpecies eorum quæ miſcentur, ſicut ex quatuor elementis fit lapis. & iterum, ex huiuſmodi diuerſis ſecundum ſpeciem, non fit aliquod vnum ratione ſpecierum, quia ipſæ ſpecies non coniunguntur ad aliquod vnum conſtituendum, niſi ſecundum rationem indiuiduorum quæ alterantur vt poſſint permiſceri: ipſæ autem ſpecies numerorum ſimul coniunctæ numerum conſtituunt, vt ſpecies numeri binarij, & ſpecies numeri ternarij ſimul iunctæ, conſtitunt numerum quinarium, ita quod in quinario vterque numerus remanet & ſaluatur: ſi autem dicatur quod ex multis numeris non fit vnus numerus, ſed quilibet numerus immediate conſtituitur ex vnitatibus, reſpondet Philoſophus quod remanebit quæſtio, quomodo ſe habeant vnitates ad inuicem, ex quibus numeri conſtituuntur. Aut enim oportet quod omnes vnitates ſint conformes ad inuicem, aut quod ſint difformes ad inuicem. Sed ex primo ſequuntur multa inconuenientia, & præcipue quantum ad ponentes ſpecies eſſe numeros quia ſequitur quod diuerſæ ſpecies non differant ſecundum ſubſtantiam, ſed ſolum ſecundum exceſſum vnius ſpeciei ſuper aliam. Inconueniens etiam videtur, quod vnitates nullo modo differant, & tamen ſunt multæ, cum diuerſitas multitudinem ſequatur: ſi vero non ſunt conformes, hoc poteſt eſſe dupliciter. Vno modo quia vnitates vnius numeri ſunt differentes ab vnitatibus alterius numeri, ſicut vnitates binarij, ab vnitatibus ternarij, & tamen vnitates vnius & eiuſdem numeri ſint ſibi inuicem conformes. Alio modo vt vnitates eiuſdem numeri, non ſibi inuicem, nec vnitatibus alterius numeri conformes exiſtant, quocunque autem modo ponatur difformitas inter vnitates videtur inconueniens. Nam omnis difformitas eſt per aliquam formam, vel paſſionem, ſicut videmus, quod corpora difformia differunt calido & frigido, albo & nigro, & huiuſmodi paſſionibus. Vnitates autem huiuſmodi paſſionibus carent, cum ſint impoſſibiles ſecundum Platonicos. Ergo non poterit inter ea poni talis difformitas, vel differētia quę cauſatur ab aliqua paſſione. Et ſic patet quod ea quæ

Plato

Plato ponit de ſpeciebus, & numeris, nec ſont rationabilia, ſicut illa quę per certā rationē probantur nec ſunt intelligentiæ cōfeſſa ſicut ea quæ ſūt per ſe nota & ſola intellectu certificātur, vt ſunt prima principia.

Tertia ratio talis eſt omnia mathematica, quæ à Platone ſunt dicta intermedia ſenſibilium, & ſpecierum ſunt ex numeris aut ſimpliciter. ſicut ex propriis principiis, aut ſicut ex primis Et hoc ideo quia ſecundum vnā viam videtur quod numeri ſint immediata principia aliorū mathematicorū. Nā vnū dicebāt cōſtituere punctū, binariū lineā, ternarium ſuperficiem, quaternariū corpos. Secundū vero aliā viā, videntur reſolui mathematica in numeris, ſicut in prima principia, & nō proxima Nā corpus dicebāt componi ex ſuperficiebus, ſuperficies ex lineis, lineas ex punctis, puncta autē ex vnitatibus, quæ cōſtituunt nomeros. Vtroq; autē modo ſequebatur numeros eſſe principia aliorū mathematicorū, ſicut igitur alia mathematica erāt media inter ſenſibilia & ſpecies. ita neceſſe eſt facere aliquod genus numeri, quod ſit aliud à numeris qui ſūt ſpecies, & à numeris qui ſūt ſubſtātia ſenſibiliū: & quod de huiuſmodi numero ſit Arithmetica, ſicut de proprio ſubiecto, quæ eſt vna mathematicarū, ſicut Geometria de magnitudinibus mathematicis. Hoc autē videtur ſuperfluū eſſe, nā nulla ratio poterit aſſignari, quare ſunt numeri medij inter ſenſibilia, & ſpecies, cum tā ſenſibilia quam ſpecies ſint numeri.

Quarta ratio talis eſt Ea quæ ſunt in ſenſibilibus, & in mathematis, ſunt cauſata ex ſpeciebus: ſi igitur aliqua dualitas, in ſenſibilibus & in mathematicis inuenitur, oportet quod vtraque vnitas, huius poſterioris dualitatis ſit cauſata ex priori dualitate, quæ eſt ſpecies dualitatis, & hoc eſt impoſſibile, ſcilicet quod vnitas ex dualitate cauſetur. Hoc enim præcipoe oportet dicere, ſi vnitates vnius numeri, ſint alterius ſpeciei, ab vnitatibus alterius: quia tunc à ſpecie ante illius numeri vnitates, ſpecies fornentur. Et ſic oportet quod vnitates poſterioris dualitatis, ſint cauſatæ ex priori dualitate,

Quinta ratio eſt Multa non conueniunt ad vnum conſtituendum, niſi propter aliquam cauſam, quæ poteſt accipi vel extrinſeca, ſicut aliquod agēs, quod coniungit; vel intrinſeca, ſicut aliquod vinculum vniens Vnde ſi aliqua vniuntur per ſe ipſa, oportet vt vnum ſit vt potentia & aliud vt actus. Nullum autē horom poteſt dici in vnitatibus, & non eſt aſſignare cauſam. Sexta ratio talis eſt. Si numeri ſunt ſpecies & ſubſtantiæ rerum, oportet ſicut præmiſſom eſt dicere, vel qood vnitates ſint differentes, aut conuenientes, ſi autem differentes ſequitur quod vnitas inquātum vnitas noo ſit principiom. Quod patet per ſimilitudinem ſumptam à naturaliū poſitione. Naturales enim ponebant quatuor eſſe rerum principia, quamuis autem commune ſit ipſis hoc quod eſt eſſe corpus non tamen ponebant corpus commune eſſe principium. ſed magis ignem, aquam, terram & aërem, quę ſunt corpora differentia. Vnde ſi vnitates ſint differentes, quamuis omnes conueniant in ratione vnitatis, non tamen erit dicendum quod ipſa vnitas inquantum huiuſmodi, ſit principium, quod eſt contra poſitionem Platonicorum. Nam ab eis dicitur, quod vnum ſit principiom, ſicut etiam de naturalibus dicitur, quod ignis aut aqua, aut aliquod corpus ſimiliū partium principium ſit. Sed ſi hoc eſt verum ſequetetur quod numeri non ſunt ſubſtantia rerum. Numerus enim non ponitur eſſe rerum ſubſtantia, niſi inquantum conſtituitur ex vnitatibus, quæ dicuntur eſſe rerum ſubſtantię. Quod iterom eſt contra poſitionem Platonicorum qoam nunc proſequimur. Si autem dicas quod omnes vnitates ſunt indifferentes, ſequitur qood vniuerſum totum ſit aliquid vnum aut idem, ex quo ſubſtantia rei cuiuſlibet, eſt ipſum vnum, qood eſt commune indifferens. Et vlterius ſequitur qood idem illud ſit vnum, principium omniū; quod eſt impoſſibile ratione ipſius rationis quæ de ſe eſt inopinabilis vt ſcilicet ſint omnia vnum ſecundū rationem, tum quia includit contradictionem ex eo quod ponit vnam eſſe ſubſtantiam rerum & tamen ponit illud vnum eſſe principium. Nam vnum & idem non eſt ſui ipſius principium, niſi forte dicatur qood vnom multipliciter dicitur, vt diſtincto vno ponantur omnia eſſe vnum genere, & non ſpecie vel numero.

Platonici aotē non tantum dicebant numeros eſſe ſpecies & ſubſtantias rerum, ſed etiam volentes rerum ſobſtantias reducere ad prima principia, cum ipſas magnitudines dicerent eſſe ſubſtantias rerum ſenſibiliū, lineam ſuperficiem & corpus, iſtorū principia aſſignantes, putabant ſe rerum principia inueniſſe. Aſſignando autē magnitudinum principia dicebant, lineas componi ex producto & breui, eo quod principia rerū omniū ponebant eſſe cōtraria. Et quia linea eſt prima inter quantitates continuas, ei per prius attribuebant magnū & paruū, vt per hoc quod hæc duo ſunt principia lineæ ſint etiam principia aliarum magnitudinum Planum autem ſiue ſuperficiem eadē ratione dicebant componi ex lato & arcto, & corpus ex profūdo & humili Contra hæc Philoſ. p. met. t. 43. & 43. ponit duas rationes quarum Prima talis eſt. Quorum principia ſunt diuerſa ipſa etiam ſunt diuerſa, ſed principia dictarum magnitudinū ſecundū prætactam poſitionem ſunt diuerſa Latom enim & arctū quæ ponuntur principia ſuperficiei, ſunt alterius generis quam profundum & humile quæ ponūtur principia corporis. Et ſimiliter poteſt dici de longo & breui quæ differunt ab vtroque, ergo etiam linea, ſuperficies & corpus erunt adinuicem diſtincta. Quomodo ergo poterat dici quod ſuperficies haberet in ſe lineā, & ſuperficiem? & ſimile poteſt induci de numero. Multum enim & paucum quæ ſimili ratione ponuntur principia rerum, ſunt alterius generis à longo, lato, breoi & ſtricto, profuodo & humili. Et ideo numerus non continetur in his magnitudinibus ſed eſt ſeparatus per ſe. Vnde & eadem ratione, nec ſuperius inter prædicta erit etiam in inferioribus, ſicut linea non in ſuperficie, nec ſuperficies in corpore Si autem dicatur quod qoædam prędictorum contrariorū ſunt genera aliorum, ſicut quod longum eſt lati geous, & latum genus profundi, contra eſt quod ſicut ſe habent principia ad inuicem; & principiata. Si igitur latum eſt genos profundi, & ſpecies corporis.

Secunda ratio ſumitur ex punctis, circa quæ Plato videtor dupliciter deliquiſſe. Primo quidem quia, cum punctus ſit terminus lineæ, ſicut linea ſuperficiei, & ſuperficies corporis, ſicut poſuit aliqua principia ex quibus componūtur prædicta, ita debuit aliquid ponere, ex quo exiſterent puncta, quod videtor prętermiſiſſe. Secūdo quia circa pūcta videbatur diuerſimode ſentire. Quandoque enim contendebat, totam doctrinam Geometricam de hoc genere exiſtere, ſcilicet de pūctis inquantū ſcilicet puncta ponebat principia & ſubſtantiam omnium magnitudinem. Et hoc non ſolum implicite, ſed etiam explicite ponctum vocabat principium lineæ, ſic ipſum defiuiēs. Multoties vero dicebat quod lineæ indiuiſibiles eſſent principia linearū, & aliarū magnitudinū, & hoc geoos eſſe de quo ſit Geometria, ſcilicet lineæ indiuiſibiles. Et tamē per hoc quod poōit ex lineis indiuiſibilibus, cōpooi omoes magoitudines, nō euadit quin magnitudines cōponātur ex pūctis, & quin pūcta ſint principiū magnitodinū linearū enim indiuiſibiliū neceſſariū eſt eſſe aliquos terminos, qui

nõ poſſunt eſſe niſi puncta. Vnde ex qua ratione ponitur linea indiuiſibilis, principiũ magnitudinũ ex eadẽ ratione & punctũ principiũ magnitudinis ponitur.

3 met.l.13. Contra eos vero qui dicunt lineas ſuperficies & corpus ſubſtãtias eſſe arguit Philoſ.3.met t.17.ſic, in corpore ſolido ineſt potentialiter quælibet figura, quæ poteſt protrahi ex illo ſolido per aliquã dimenſionẽ. Sed manifeſtum eſt quod in quodam magno lapide, nondũ ſecto nũ ineſt Mercurius, id eſt figura Mercurij in actu ſed ſolũ in potẽtia, ergo ſimiliter, in cubo, id eſt in corpore habẽte ſex ſuperficies quadratas, nõ ineſt medietas cubi, quę eſt quædam alia figura actu: ſed hoc modo eſt actu quando iam cubus diuiditur in duas medietates. Et quia omnis protractio nouæ figuræ in ſolido fit ſecundum aliquam ſuperficiem, qua terminat figuram, manifeſtum eſt quod nec etiã ſuperficies talis erit in corpore actu, ſed ſolum in potẽtia: quia ſi quęcumque ſuperficies præter exteriorẽ, eſſent in actu in corpore ſolido, pari ratione eſſet in actu ſuperficies, quæ terminat medietatem figuræ. Quod autem dictum eſt, de ſuperficie, intelligendum eſt in linea, puncto, & vnitate. Hęc enim in continuo non ſunt in actu, niſi ſolum quantum ad illa quæ terminant continuũ, quæ manifeſtum eſt non eſſe ſubſtantiam corporis. Alię vero ſuperficies vel lineę non poſſunt eſſe corporis ſubſtantię, quia non ſunt acta in ipſo, ſubſtantia autem eſt actu in eo cuius eſt ſubſtantia. Vnde concluditur quod ſi inter omnia maxime videtur eſſe ſubſtantia corpus, ſuperficies autẽ & lineæ magis videntur eſſe ſubſtantia quam corpus (illud enim dicebant, vt patet in ratione illorum allata,) hæc autẽ ſi non ſunt entia in actu, nec ſunt aliquę ſubſtãtiæ, videtur effugere cognitionem noſtrã, quid ſit ens & quid ſit rerum ſubſtantia. Pręter autem illud inconueniens alia etiam irrationabilia accidunt ex parte generationis, & corruptionis ponentibus lineas & ſuperficies eſſe ſubſtãtias rerum. Omnis enim ſubſtantia quæ prius non fuit, & poſtea eſt, aut prius fuit & poſtea non eſt, videtur hoc pati cum generatione & corruptione: & hoc manifeſte apparet in omnibus his, quę per motum cauſantur. Puncta autem & lineę & ſuperficies quandoque quidem ſunt, quandoque vero non ſunt, & tamen non generantur, nec corrumpuntur: ergo nec ſunt ſubſtantiæ. Vtrumque ſuppoſitorum probatur, primo quidem quod quandoque ſint, & quandoque non ſint. Contingit enim corpora prius diuiſa copulari in vnũ, aut prius copulata diuidi. Quando autem corpora prius diuiſa copulantur, fit vna ſuperficies duorum corporum, quia partes corporis continui, copulantur ad vnum communem terminum, qui eſt ſuperficies vna. Quando vero corpus vnum diuiditur in duo, efficiuntur duæ ſuperficies. Quia non poteſt dici quod quãdo corpora duo componuntur quod duæ eorũ ſuperficies maneant, ſed vtręque deſinunt eſſe. Similiter quãdo corpora diuiduntur, incipiunt eſſe de nouo duæ ſuperficies, prius non exiſtentes: non enim poteſt dici quod ſuperficies quę eſt indiuiſibilis ſecundũ profunditatẽ, diuidatur in duas ſuperficies ſecundum profunditatẽ; aut linea quę eſt indiuiſibilis ſecundum latitudinẽ, diuidatur ſecundũ latitudinẽ, aut punctum quod omnino eſt indiuiſibile, quocũque modo diuidatur, & ſic patet quod ex vno non poſſent fieri duo in via diuiſionis, nec ex duobus prędictorũ, poteſt fieri vnum, in via compoſitionis. Vnde relinquitur quod puncta & lineę & ſuperficies, quandoque eſſe incipiant, & quãdoque eſſe deficiant. Secundum autẽ ſuppoſitorum conſequenter probatur, ſcilicet quod iſta nõ generãtur neque corrũpuntur. Omne enim quod generatur ex aliquo generatur, & omne quod corrũpitur in aliquid corrũpitur ſicut in materiam, ſed nõ eſt dare aliquã materiam, ex qua iſta generentur, & in qua corrũpãtur propter eorũ ſimplicitatẽ, ergo non generantur nec corrumpuntur. Quod pręterea manifeſtatur a ſimili. Ita enim ſe habet nunc in tempore, ſicut punctus in linea. Nunc autẽ non videtur generari & corrũpi, quia ſi generaretur vel corrũperetur, oporteret quod generatio & corruptio ipſius menſuraretur aliquo tẽpore vel inſtãti, & ſic mẽſura ipſius nunc, eſſet vel aliud Nunc in infinitũ, vel aliquod tẽpus, quod eſt impoſſibile. Et licet Nunc non generetur & corrũpatur, tamẽ videtur ſemper eſſe aliud & aliud Nunc, nõ quidẽ quod differant ſecundũ ſubſtantiã, ſed ſecundũ eſſe, quia ſubſtantia ipſius Nunc, reſpõdet ſubiecto mobili. Variatio autem ipſius Nunc ſecundũ eſſe, reſpondet variationi motus, vt oſtẽditur in 4. phyſ. ſimiliter ergo videtur ſe habere de puncto in cõparatione ad lineam, & de linea in comparatione ad ſuperficiẽ, & de ſuperficie in comparatione ad corpus, ſcilicet quod non corrũpantur nec generentur, & tamen aliqua variatio attẽdatur circa huiuſmodi, eadẽ enim ratio eſt de omnibus his, omnia enim huiuſmodi ſimiliter ſunt termini, ſecundũ quod in extremo cõſiderãtur, vel diuiſiones ſecundũ quod ſunt in medio. Vnde ſicut ſecundũ decurſũ motus variatur Nunc ſecundũ eſſe, licet maneat idẽ ſecundũ ſubſtantiã propter idẽtitatẽ mobilis, ita etiam variatur punctus: nec fit aliud propter diuiſionem lineæ, licet non corrumpatur nec generetur ſimpliciter. Et eadẽ ratio eſt de alijs: ergo manifeſtum eſt quod hæc non ſunt ſubſtantiæ rerum non enim hæ incipiunt eſſe aut non eſſe niſi per generationem & corruptionem.

Ad primum ergo dicendum, quod Platonici ponebant quod ex primo vno & prima dualitate fiebat numerus, ex quo numero & à qua inæqualitate fiebat magnitudo. Hoc autem ſupra improbatum eſt. Quod autem ſit aliquod ſeparatum quod ſit ipſum vnum, & ens, probat Ariſtoteles in 12. met. oſtendens vnitatem primi principij omnino ſeparati, quod tamen vnum, non eſt ſubſtantia eorum, ſicut Platonici putabant, ſed eſt omnibus vnitatis cauſa & principiũ; vnum autem ſecundum quod dicitur de alijs rebus dicitur dupliciter. Vno modo ſecundum quod conuertitur cum ente, & ſic vnaquæque res eſt vna per ſuam eſſentiã, vt ſupra oſtenſum eſt: nec aliquid addit vnum ſupra ens niſi ſolam rationem indiuiſionis. Alio modo dicitur vnum ſecundum quod ſignificat rationem primæ menſuræ vel ſimpliciter vel in aliquo genere. Et hoc quidem ſi ſit ſimpliciter minimum, & indiuiſibile, eſt vnum quod eſt principium & menſura numeri: ſi autem non ſit ſimpliciter minimum & indiuiſibile, nec ſimpliciter vnum ſed ſecundum poſitionem, erit vnum & menſura, vt æs in ponderibus, & dieſis in melodijs, & menſura pedalis in lineis. Et ex tali vno nihil prohibet componi magnitudinem. Sed quia Platonici æſtimauerunt, idem eſſe vnum quod eſt principium numeri, quod conuertitur cum ente, ideo poſuerunt vnum quod eſt principium numeri, eſſe ſubſtantiam cuiuſlibet rei, & per conſequens numerum, inquantum ex pluribus ſubſtantialibus principiis rerum compoſitarum, ſubſtantia conſiſtit vel conſtat. 3.met.l.12. tex.

Ad ſecundum & tertium dicendũ, quod deceptio antiquorum Philoſophorum quantum ad magnitudines prouenit, ex hoc quod non diſtinguebant de corpore ſecundum quod eſt in genere ſubſtantiæ, & ſecundum quod eſt in genere quantitatis. In genere enim ſubſtantiæ eſt ſecundum quod componitur ex materia & forma, quam conſequuntur dimenſiones in materia corporali. Ipſæ autẽ dimenſiones pertinent ad genus quantitatis, quæ non ſunt ſubſtãtiæ ſed accidentia, quibus ſubijcitur ſubſtãtia cõpoſita ex 3.met.l.13.

Digitized by Google

materia & forma ſicut dictum eſt, de deceptione Platonicorum circa vnum.

ARTICVLVS VI.

Vtrum formæ ſeu ſubſtantiæ rerum ſint ſicut numeri.

p met l. 16. 8.met.l.3. VIdetur quod formæ ſeu ſubſtantiæ rerum non ſint ſicut numeri. Improbat enim Philoſ. antiquos dicentes ſubſtantias & ſpecies rerum eſſe numeros: ergo formæ rerum quæ ſunt aut ipſorum ſubſtantiæ & ſpecies, aut principium ſubſtantiæ & ſpeciei earum, non ſunt ſicut numeri.

p.met.l.16. 2 Præterea numeri ſunt ex vnitatibus, at formæ rerum non ſunt ex vnitatibus, ſicut dicit Philoſ. primo met. ergo formæ rerum non ſunt ſicut numeri.

8.met.l.3. Sed contra eſt, quod dicit Philoſ. 8. met. t. 10. Palam autem quia etſi ſiot aliqualiter numeri ſubſtãtiæ, ſic ſunt, & non vt quidam dicunt vnitatum: nã definitur numerus quidem diuiſibilis, quia enim & in indiuiſibilia: noo enim infinitæ rationes numerus autem tale, &c.

loc. cit. arg. ſed contr. Reſpondeo dicendnm, quod Philoſophus loc cit. ponit quatuor modos, ſecundum quos aſſimilantur formæ numeris. Primus modos ſumitur ex parte definitionis quæ ſignificat ſubſtantiam rerum. Eſt enim definitio diuiſibilis in duo, quorum vnom ſe habet vt forma aliud vt materia, vt ſuperius dictum eſt. Et iterum eſt in indiuiſibilia, diuiſio enim definitionis oportet quod per aliqua indiuiſibilia terminetur, nõ enim definitiones procedut in infinitum. Puta ſi definitio hominis diuidatur in animal rationale, definitio animalis in animatum & ſenſibile, non procedit hoc in infinitum, cum non ſit procedere in infinitum in cauſis materialibus & formalibus. Et ſic definitionis diuiſio non aſſimilatur diuiſioni quantitatis continuæ, quæ eſt in infinitum ſed diuiſioni numeri, qui eſt diuiſibilis in indiuiſibilia. Secundus modus aſſimilationis ſubſtantię quam ſignificat definitio ad numeros eſt, quod ſi aliquid addatur vel ſubtrahatur alicui numero, etiamſi ſit minimum, non erit idem numero ſecundum ſpeciem. Minimum enim in numeris eſt vnitas, quæ ſi addatur in ternario ſurgit quaternarius, quæ eſt alia ſpecies numeri: ſi vero abſtrahatur ab eodem remanet binarius, qui eſt etiam alia ſpeciẽs numeri. Et boc ideo quia illa vltima differentia dat ſpeciem numero. Et ſimiliter eſt in definitionibus, & quodquid erat eſſe, quod ſignificat definitio, quia quocumque minimo addito, vel ablato, eſt alia definitio, & alia natura ſpeciei. Sic enim ſubſtantia animata ſenſibilis tantum eſt definitio animalis, cui ſi addas & rationale conſtituis ſpeciem hominis; ſi autem ſubtrahas ſenſibile, conſtituis ſpeciem plantæ, quia etiam vltima differentia dat ſpeciem. Tertia aſſimilatio eſt quod numerus eſt id quod eſt vnum. Eſt enim per ſe vnum numerus inquantum vltima vnitas dat numero ſpeciem & vnitatem. Sic etiam in rebus compoſitis ex materia & forma, per formam eſt aliquid vnum, & vnitatem & ſpeciem ſortitur Et propter hoc loquentes de vnitate numeri, ac ſi numerus non eſſet vnus per ſeipſum, non poſſunt dicere, quo aſt vnus, ſi eſt vnus. Cum enim componatur ex multis vnitatibus, aut non eſt vnus ſimpliciter, ſed vnitates aggregantur in eo per modum coacervationis, quæ non facit ſimpliciter vnum, & per conſequens nec ens in aliqua ſpecie conſtituunt, & ſic numerus noo eſt aliqua ſpecies entis. Aut ſi numerus eſt vnus ſimpliciter & non per ſe ipſum dicendum eſt quid facit eum vnum ex multis vnitatibus quod noo eſt aſſignare Et ſimiliter definitio eſt vna per ſe ipſam, & ſic non habent aliquid aſſignare, per quod fiat vnum. Et hoc rationaliter accidit quia per eandem rationem ſubſtantiæ quam ſignificat definitio, eſt ita vnum ſicut & numerus, ſcilicet per ſe, ex hoc quod vna pars eius eſt vt forma alterius. Et non eſt vna vt indiuiſibile, ſicut vnitas ad punctum, ſicut quidam dixerunt, ſed quia vnaquæque earum eſt vna forma, & natura quædam. Quarta aſſimilatio eſt quod ſicut numerus non ſuſcipit magis aut minus, ita nec ſubſtantia, quæ dicitur ſecundum ſpeciem, licet forte illa quæ dicitur ſecundum materiam. Sicut enim ratio numeri in aliquo determinato conſiſtit, cui non eſt addere, nec ſubtrahere, vt dictum eſt, ita & ratio formæ, ſed magis & minus contingit ex hoc quod materia perfectius vel minus perfecte formam participat: vnde etiã albedo non ſuſcipit magis & minus, ſed album.

Ad primum ergo dicendum, quod Philoſophus improbat Platonem quantum ad hoc quod dixit numeros eſſe ſpecies & ſubſtantias rerum: ſicut patet ea ſupra dictis ſed non negat eas numeris aſſimilari, vt dictum eſt. a. piæc in c.

8.met.l.3. Ad ſecundum dicendum, quod numerus poteſt ſumi dupliciter, vel vt eſt numerus vnitatum, vel vt eſt numerus rerum: Numerus vnitatum dicitur numerus ſimplex & abſolutus: quantum ad hoc verum eſt quod ſpecies rerum non ſunt numeri vnitatum. Numerus autem rerum eſt numerus applicatus ad res, ſicut quatuor canes, & quatuor homioes, & hoc modo ſubſtantiæ rerum poſſunt dici numeri.

QVÆSTIO XXXV.

De ſubſtantia immateriali.

Deinde conſiderandum eſt de ſubſtantia immateriali.

Erit autem conſideratio noſtra tripartita: primo enim conſiderabimus de formis ſubſiſtentibus cõpletis nec in alterius compoſitionem venientibus: deinde de rebus materialibus & immaterialibus per comparationem ad inuicem: tertio de formis ſeparatis ad alterius compoſitionem ordinatis, ſcilicet animis ſeparatis.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR VNDECIM.

1 *Vtrum bene ſenſerint antiqui de ſubſtantiis immaterialibus, & præcipue Ariſtoteles & Plato.*
2 *Quomodo probari poſſit dari creaturas immateriales & intellectuales.*
3 *Vtrum ſubſtantiæ ſpirituales ſint incorporea.*
4 *Vtrum ſint compoſitæ ex materia & forma.*
5 *Vtrum cauſam ſui eſſe habeant.*
6 *Vtrum componantur ex eſſentia & eſſe.*
7 *Vtrum in illis ſit perſonalitas.*
8 *Vtrum in illis ſit compoſitio ſubiecti & accidentis.*
9 *Vtrum in illis ſit multitudo ſeu numerus.*
10 *Vtrum omnes differant ſpecie.*
11 *Vtrum duratio earum habeat prius & poſterius.*

ARTICVLVS I.

Vtrum bene ſenſerint antiqui de ſubſtantiis immaterialibus & præcipue Ariſtoteles & Plato.

VIdetur quod Ariſtoteles & Plato male ſenſerint de ſubſtantiis immaterialibus. Nam primo ep.15.c.1. 12.met.l.36
Ariſtoteles 12. Met. probans dari ſubſtantias imma-

Digitized by Google

teriales & immobiles procedit ex ſempiternitate motus, falſum eſt autẽ & fidei veritati repugnans dicere motum eſſe ſempiternum, ergo male Ariſtot. proceſſit in inueſtigatione ſubſtantiarum immaterialiũ.

Bp. 15, c, 1, 2 2 Præterea ſecundum poſitionem Ariſtot. inter nos & ſummum Deum non ponitur niſi duplex ordo, intellectualium ſubſtantiarum, ſcilicet ſubſtantiæ ſeparatę, quæ ſunt fines motuum cæleſtium corporum, & animæ orbium quæ ſunt mouentes per appetitum & deſiderium: hæc autem Ariſtot poſitio non ſufficiens videtur. Apparent enim in hominibus qui à dæmonibus opprimuntur, & in magorũ operibus aliqua fieri non poſſe, niſi per aliquam immaterialẽ ſubſtantiam

Ibidem. 3 Præterea inconueniens videtur immateriales ſubſtãtias ad numerum corporalium ſubſtantiarũ coarctari. Nõ enim ea quæ ſunt ſuperiora in entibus, ſunt propter ea quæ ſunt inferiora: ſed potius è contrariũ; id enim propter quod aliquid eſt, nobilius eſt. Rationem autem finis non ſufficienter aliquis accipere poteſt ex his quæ ſunt ad finem, ſed potius è cõtrario, vnde magnitudinem & virtutem rerum non ſufficiẽter aliquis accipere poteſt, ea inferiorum rerum cõſideratione, quod manifeſte apparet in rerũ corporaliũ ordine Non enim poteſt cæleſtiũ corporũ magnitudo & numerus accipi ex elementariũ corporũ diſpoſitione, quę quaſi nihil ſunt in comparatione ad illa. Plus autem excedunt immateriales ſubſtantiæ ſubſtantias corporales quam corpora cæleſtia excedant, elementaria corpora: vnde numerus & virtus & diſpoſitio immaterialium ſubſtantiarum, ea numero cæleſtium motuum ſufficienter apprehendi non poteſt. Hoc autem fecit Ariſtoteles, vt patet 12. Met. Aſſumit enim quod nullus motus poteſt eſſe in cælo, niſi ordinatus ad alicuius ſtellæ delationem, quod ſa-

12. met. l. 5. 6. 7. 8. 9. & 10. tis probabilitatem habet. Omnes enim ſubſtantiæ orbium eſſe videntur propter aſtra, quæ ſunt nobiliora inter cæleſtia corpora, & manifeſtiorem effectum habentia. Vlterius autem aſſumit, quod omnes ſubſtantiæ ſuperiores, impaſſibiles & immateriales ſunt fines, cum ſint ſecundum ſe optima, & hoc quidem rationabiliter dicitur. Nam bonum habet rationem finis, vnde illa quæ ſunt per ſe optima in entibus ſunt fines aliorum. Sed quod concludit hunc eſſe numerum immaterialium ſubſtantiarum, qui eſt cæleſtium motuum nõ ſequitur ex neceſſitate. Eſt enim finis proximus, & remotus, non eſt autem neceſſariũ quod proximus finis, ſupremi cæli ſit ſuprema ſubſtantia immaterialis, quæ eſt ſummus Deus, ſed magis probabile eſt vt inter primam immaterialem ſubſtantiam, & corpus cæleſte, ſint multi ordines immaterialium ſubſtantiarum, quarum inferior ordinetur ad ſuperiorem, ſicut ad finem, & ad infimas earum ordinetur corpus cæleſte ſicut ad finẽ proximũ. Oportet autẽ vnamquamque rem eſſe comproportionatam quodammodo ſuo proximo fini. Vnde propter diſtantiam proximam primæ immaterialis ſubſtantiæ, ad ſubſtantiam corpoream quamcumque, non eſt probabile quod corporalis ſubſtantia ordinetur ad primam ſubſtantiam ſicut ad proximum finem Vnde etiam Auicenna, ponit cauſam primam non eſſe immediatum finem alicuius cæleſtium motuum Ergo ex his videtur quod male ſenſerit Ariſtot de ſubſtantiis immaterialibus.

op. 1. c. 1. p met. l. 15. 4 Præterea videtur etiam Plato erraſſe in his quæ ſenſit de ſubſtantiis immaterialibus: admiſit enim ideas abſtractas, & quædã mathematica, inter ideas & ſenſibilia quæ Ariſtoteles multis in locis improbat, & videntur abſurda, ergo & Plato male ſenſit de ſubſtantiis immaterialibus.

op. 15. c. 4. & 1. Sed contra Ariſtoteles probauit dari ſubſtantiam immaterialem per viam motus, quę via infallibilis eſt, & eã etiam probatur dari Deum & Plato per viam participationis, quæ via etiam bona eſt & rationabilis, ergo vterque Ariſtot. & Plato ſaltem in aliquo bene ſenſerunt de ſubſtantiis immaterialibus.

Reſpondeo dicendum, quod primi Philoſophantium ſola corpora eſſe æſtimauerũt, ponentes prima principia aliqua corporea elementa, aut plura, aut vnum. Et ſi vnum, aut aquam vt Thales Mileſios, aut aerem vt Diogenes, aut ignem vt Epeſius, aut vaporem vt Heraclitus. Et ſi plura, aut finita ſicut Empedocles, quatuor elementa, & cum bis duo mouentia, amicitiam & litem: aut infinita ſicut Democritus & Anaxagoras, quorum vterque poſuit infinitas partes minimas eſſe omnium rerum principia, niſi quod Democritus eas poſuit genere ſimiles, differre autem ſolum figura, & ordine & poſitione. Anaxagoras autem diuerſarum rerum quæ ſunt ſimilium partium infinitas partes minimas prima rerum principia exiſtimauit. Et quia omnibus inditum fuit animo vt illud diuinum exiſtimarent, quod eſſet primũ rerum principium, prout quiſquis alicui eorum corporum authoritatem attribuebat primi principij, eidem etiam diuinitatis nomen & dignitatem attribuendam cenſebant, quæ quidem ideo dicta ſunt, quia his omnibus, & eorum ſequacibus nullas ſubſtantias incorporeas eſſe videbantur quas Angelos nominamus. Sed Epicurei ex Democriti doctrinis originem ſumentes Deos quoſdam ponebant, corporeos quidem, vt pote humana figura figuratos, quos dicebant eſſe penitus otioſos, nihil curantes vt ſic perpetuis voluptatibus fruentes, poſſent eſſe beati, vnde hęc opinio intantum inualuit. vt vſque ad Iudæos Dei cultores perueniret. Quorum Saducæi dicebant, non eſſe Angelum neque ſpiritum. Huic autem opinioni triplici via teſtiterunt antiqui Philoſophi. Primo namque Anaxagoras etſi cum cæteris Philoſophis naturalibus, naturalia principia, corporalia principia poneret, poſuit tamen primos inter Philoſophos, quoddam incorporale principium id eſt intellectum, cum enim ſecundum ſuam poſitionẽ omnia corporalia in omnibus miſta eſſent, non videbatur quod ab inuicem corpora diſtingui potuiſſent, niſi fuiſſet aliquod diſtinctionis principium, quod ipſum ſecundum ſe penitus eſſet immixtum, & nihil cum natura corporali habens commune, ſed eius opinio etſi in veritate alias præceſſerit, quia ſolũ materialem naturam ponebant, inuenitur tamen a veritate deficere in duobus. Primo quidem quia vt ea eius poſitione apparet, non poſuit niſi vnum intellectum ſeparatum qui hunc mundum effecerat commiſta diſtinguendo. Cum autem Deo attribuamus mundi inſtitutionem, ſecundum hoc, de ſubſtãtiis incorporalibus, quas Angelos dicimus, quæ ſunt infra Deum & ſupra naturas corporeas ex eius opinione nihil habere poterimus Secondo etiam quia circa intellectum quem vnum ponebat immiſtum, in hoc videtur deficere, quod eius virtutem & dignitatem non ſufficienter expreſſit. Cum enim exiſtimaret intellectum quem poſuit ſeparatum non vt vniuerſale eſſendi principium, ſed ſolum principium diſtinctiuum, non ponebat quod corpora inuicem cõmiſta, eſſe haberẽt ab intellectu ſeparato, ſed ſolũ quod ab eo diſtinctionẽ ſortirentur. Vnde Plato ſufficientiori via proceſſit ad opinionẽ antiquorũ euacuandã. Cũ enim apud antiquos naturales poneretur ab omnibus certã rerũ veritatẽ ſciri nõ poſſe, cũ propter rerum corporaliũ continuum fluxũ. tum propter deceptionẽ ſenſuum quibus corpora cognoſcuntur: poſuit naturas quaſdam a materia fluxibilium rerum ſeparatas, in quibus eſſet veritas fixa, & ſic eis inhærẽdo anima noſtra veritatẽ cognoſceret, vnde ſecũdũ

ibidem. q. 6 de pot. a 6 c.

hoc intellectus veritatem cognoſcens, aliquid ſeorſum apprehendit, præter naturam ſenſibilium rerũ, & ſic exiſtimauit eſſe aliqua à ſenſibilibus ſeparata. Intellectus autem noſter duplici abſtractione vtitur circa intelligentiam veritatis. Vna quidem ſecundum quod apprehendit numeros mathematicos, & magnitudines, & figuras mathematicas, ſine materiæ ſenſibilis intellectu: non enim intelligendo binarium aut ternarium, aut lineam & ſuperficiem, aut triangulum & quadratum, ſimul in noſtra apprehenſione aliquid cadit quod pertineat ad calidum, vel frigidum, aut aliquid huiuſmodi quod ſenſu percipi poſſit. Alia vero abſtractione vtitur intellectus noſter intelligendo aliquid vniuerſale, abſque conſideratione alicuius particularis, puta cum intelligimus homines, nihil intelligentes de Socrate vel Platone, vel alioquocumque, & idem apparet in aliis. Vnde Plato duo genera rerum à ſenſibilibus abſtracta ponebat, ſcilicet mathematica, & vniuerſalia, quæ ſpecies ſeu ideas nominabat. Inter quæ tamẽ hæc differentia videbatur, quod in mathematicis apprehendere poſſumus plura vnius ſpeciei, puta duas lineas æquales, vel triangulos æquilateros, & æquales, quod in ſpeciebus omnino eſſe non poteſt. Sed homo in vniuerſali acceptus, ſecundum ſpeciem eſt vnus tantum. Sic igitur mathematica ponebat media inter ſpecies ſeu ideas, & ſenſibilia, quæ quidem cum ſenſibilibus cõueniunt in hoc quod plura ſub eadem ſpecie continentur, cum ſpeciebus autem in hoc quod ſunt à materia ſenſibili ſeparata. In ipſis etiam ſpeciebus ordinem quendam ponebat, quia ſecundum quod aliquid erat ſimplicius in intellectu, ſecundum hoc prius erat in ordine rerum, id autẽ quod primo eſt in intellectu eſt vnum & bonum, nihil enim intelligit qui non intelligit vnum & bonum: vnum autem & bonum cõſequuntur ſe: vnde ipſam primam ideam vnius quod nominabat ſecundum ſe vnum, & ſecundum ſe bonum, primum rerum principium eſſe ponebat, & hũc ſummum Deum eſſe dicebat. Sub hoc autem vno diuerſos ordines participantium & participatorum inſtituebat in ſubſtantiis à materia ſeparatis, quod quidem omnes ordines, ſecundos Deos eſſe dicebat, quaſi quaſdam vnitates ſecundas, poſt primam ſimplicẽ vnitatem. Rurſus quia omnes aliæ ſpecies participãt vno, ita etiam oportet quod intellectus ad hoc quod intelligat participet entium ſpeciebus. Ideo ſicut ſub ſummo Deo qui eſt vnitas prima, ſimplex & participata, ſunt aliæ rerum ſpecies quaſi vnitates ſecundę, & dij ſecũdi; ita ſub ordine harum ſpecierũ ſeu vnitatum ponebat ordinẽ intellectuum ſeparatorum, qui participant ſupradictas ſpecies, ad hoc quod ſint intelligentes in actu, inter quos tanto vnuſquiſque eſt ſuperior, quanto propinquior eſt primo intellectui, qui plenam habet participationẽ ſpecierum. ſicut & in dijs ſeu vnitatibus, tanto vnuſquiſque eſt ſuperior quanto perfectius participat vnitatẽ primã. Separando autẽ intellectus à Diis, non excludebat quin Dij eſſent intelligentes, ſed volebat quod ſuperintellectualiter intelligerent, non quidẽ quaſi participantes aliquas ſpecies, ſed per ſeipſos ita tamẽ quod nullus eorũ eſſet bonũ & vnum niſi per participationẽ primi vnius & boni. Rurſus quia animas quaſdã intelligẽtes videmus, non autẽ hoc conuenit animæ, ex eo quod eſt anima, alioquin ſequeretur quod omnis anima eſſet intelligens, & quod anima ſecundũ totum id quod eſt, eſſet intellectus. Ponebat vlterius quod ſub ordine intellectuũ ſeparatorum, eſſet ordo animarũ, quarum quædam, ſuperiores videlicet participant intellectuali virtute, infimæ vero ab hac virtute deficiunt. Rurſus quia corpora vidẽtur non per ſe moueri niſi ſint animata, hoc ipſũ quod eſt per ſe moueri, ponebat corporibꝰ accidere, inquantũ participabãt animã: nam illa corpora quæ ab animæ participatione deficiunt, mouẽtur ab alio: vnde ponebat animabus propriũ eſſe quod ſeipſas mouerent ſecundũ ſeipſas. Sic igitur ſub ordinẽ animarum ponebat ordinẽ corporũ ita tamen quod ſupremũ corpus, ſcilicet primum cælum, quod primo motu mouetur, participat motũ à ſuprema anima, & ſic deinceps vſque ad infimum cæleſtium corporum. Sub his autẽ ponebant Platonici & alia immortalia corpora, quæ perpetuo animas participant, ſcilicet aerea, vel ætherea. Horum autem quædam ponebant à terrenis corporibus eſſe penitus abſoluta, quæ dicebant eſſe corpora dæmonum: quędã vero terrenis corporibus induta, quod pertinet ad animas hominũ. Non enim ponebant hoc corpus terrenum humanum immediate participare animã, ſed eſſe aliud interius corpus animę incorruptibile, & perpetuum ſicut & ipſa incorruptibilis eſt, ita quod anima cũ ſuo perpetuo inuiſibili corpore, eſt in corpore groſſiori, non ſicut forma in materia, ſed ſicut nauta in naui. & ſicut hominũ quoſdam dicebãt eſſe bonos, quoſdã autem malos, ita & dæmonũ. Animas autẽ cæleſtes, & intellectus ſeparatos, & Deos omnes dicebãt eſſe bonos. Sic igitur patet quod inter nos, & ſummum Deum quatuor ordines ponebant, ſcilicet Deorum ſecundorum, intellectuũ ſeparatorum, animarum cęleſtium, & dęmonum bonorum ſeu malorũ. Quę ſi vera eſſent omnes huiuſmodi ordines apud nos Angelorum nomine cenſerentur: nã & dęmones, in ſacra ſcriptura Angeli nominãtur. Ipſæ etiã animæ cæleſtium corporum, ſi tamẽ ſint animata, inter Angelos ſunt connumerandæ. Vt Auguſt. definit in Enchirid. Huius autẽ poſitionis radix efficaciam videtur non habere. Non enim neceſſe eſt vt ea quę intellectus ſeparatim intelligit, ſeparatim eſſe habeãt in rerum natura: vnde nec vniuerſalia oportet ſeparata ponere, & ſubſiſtentia præter ſingularia: quia vniuerſalia ſunt eſſentię ipſorũ particularium, & mathematica ſunt terminationes quædã rerum ſenſibilium. Et ideo Ariſtot. manifeſtiori & certiori via proceſſit, ad inueſtigandũ ſubſtantias à materia ſeparatas, ſcilicet per viam motus. Primo quidẽ conſtituens, & ratione & exẽplis, omne ſcilicet quod mouetur ab alio moueri: & ſi aliquid à ſe ipſo moueri dicatur hoc non eſt ſecundũ idem, ſed ſecundum diuerſas ſui partes, ita ſcilicet quod vna pars eius ſit mouens, & alia mota, & cum non ſit procedere in infinitum, in mouentibus & motis, quia remoto primo mouẽte, eſſet conſequens etiam alia remoueri oportet deueniri ad aliquod primum mouens immobile, & aliquod primũ mobile quod mouetur à ſeipſo modo quo dictũ eſt. Sẽper enim quod per ſeipſum eſt, eſt prius & cauſa eius quod eſt per aliud. Rurſus conſtituens intendit motus æternitatem & quod nulla virtus mouere poteſt tempore infinito, niſi infinita fuerit, itẽque quod nulla virtus in magnitudine, ſit virtus infinita, ex quibus concludit, quod virtus primi motoris, non eſt virtus corporis alicuius. vnde oportet primum motorem eſſe incorporeum & abſque magnitudine. Item cum in genere mobilium inueniatur appetibile, ſicut mouens non motum: appetens autem ſicut mouens motum concludit vlterius quod primum mouens immobile eſt, ſicut bonum quoddam appetibile, & quod primum mouens ſeipſum eſt primum mobile, quod mouetur per appetitũ ipſius. Eſt autem conſiderandum vlterius, quod in ordine appetituum & appetibilium, primũ eſt quod eſt ſecundũ intellectum, nam appetitus intellectiuus appetit id quod eſt ſecundum ſe bonum, appetitus autẽ ſenſitiuus, non poteſt attingere ad appetendum quod eſt ſecundum ſe bonum, ſed ſolum ad appetendum id

quod videtur bonum Bonum enim abſolute & ſimpliciter non cadit ſub apprehenſione ſenſus, ſed ſolius intellectus, vnde relinquitur quod primum mobile appetit primum mouens appetitu intellectuali, ex quo poteſt concludi quod primum mobile ſit appetens & intelligens, & cum nihil moueatur niſi corpus, poteſt concludi quod primum mobile ſit corpus animatum anima intellectuali. Non autem ſolum primum mobile quod eſt primum cælum, mouetur motu æterno, ſed etiam orbes inferiores omnes cæleſtium corporum, vnde & vnumquodque cæleſtium corporum animatum eſt propria anima, & vnumquodque habet ſuum appetibile ſeparatum, quod eſt proprius finis ſui motus. Sic igitur ſũt multæ ſubſtantiæ ſeparatæ nullis penitus vnitæ corporibus. Sunt autem & multæ intellectuales ſubſtantiæ, cæleſtibus corporibus vnitæ. Harum autem numerum Ariſto. inueſtigare conatur ſecundum numerũ motuum cæleſtium corporis. Quidam autem de ſectatoribus numerum eorum aſſignat, non quidem ſecundum numerum motuum, ſed magis ſecundum numerum Planetarum, & aliorum cæleſtium corporum, ſcilicet orbis ſtellati & orbis qui eſt ſine ſtellis. Multi enim motus ordinati videntur ad motũ vnius ſtellæ, & ſicut omnia alia corpora cæleſtia, ſub vno primo cælo continentur, cuius motu omnia alia reuoluuntur; ita etiam ſub prima ſubſtantia ſeparata, quæ eſt vnus Deus, omnes aliæ ſubſtantiæ ſeparatæ ordinantur, & ſub anima primi cæli, omnes cælorum animæ. Sub corporibus autem cæleſtibus ſecundum Ariſtot. ponuntur animata ſola corpora animaliũ & plantarum Non enim poſuit quod aliquod ſimplex elementare corpus poſſit eſſe animatũ, quia corpus ſimplex non poteſt eſſe conueniens organum tactus, qui ſenſus eſt de neceſſitate cuiuſlibet animalis, & ſic inter nos & cæleſtia corpora nullum intermediũ corpus animatum ponebat. Sic igitur ſecundum Ariſtot. inter nos & ſummum Deum nõ ponitur niſi ſimplex ordo intellectualium ſubſtantiarum, ſcilicet ſubſtantiæ ſeparatæ quæ ſunt finis motuũ cæleſtium corporum, & animæ orbium quæ ſunt mouentes per appetitum & deſiderium. Hæc autem Ariſtot. poſitio certior quidem videtur, eo quod non multum recedit ab his quæ ſunt manifeſta ſecundum ſenſum, tamen minus ſufficiens videtur quã Platonis poſitio, vt manifeſte patet in rationibus contra ipſũ allatis.

1.2.&3.arg. Ex his de facili accipere poſſumus in quo conueniãt & in quo differant poſitiones Ariſtotelis & Platonis, circa immateriales ſubſtantias. Primo quidem conueniunt in modo exiſtẽdi ipſarum. Poſuit enim Plato inferiores omnes ſubſtantias immateriales, eſſe vnum & bonum per participationem primi, quod eſt ſecundum ſe vnum & bonum Omne autem participans aliquid, accipit id quod participat ab eo à quo participat & quantum ad hoc id à quo participat eſt cauſa ipſius, ſicut aër habet lumen participatum à ſole, qui eſt cauſa illuminationis ipſius. Sic igitur ſecundum Platonem ſummus Deus cauſa eſt omnibus immaterialibus ſubſtantiis, quod vnaquæque earum & vnum ſit, & bonum ſit. Et hoc etiam Ariſtoteles poſuit: quia vt dicit neceſſe eſt vt id quod eſt maxime ens & maxime verum, ſit cauſa eſſendi & veritatis omnibus aliis. Secundo autem conueniũt quantum ad conditionem naturæ ipſarum: quia vterque poſuit omnes huiuſmodi ſubſtantias, penitus eſſe à materia immunes, non tamen eas eſſe immunes à compoſitione potentiæ & actus, nam omne participãs ens, oportet eſſe compoſitum ex potentia & actu Id enim quod recipitur vt participatum oportet eſſe actum ipſius ſubſtantiæ participantis, & ſic cũ omnes ſubſtantiæ præter ſupremam quæ eſt per ſe vnum, & per ſe bonũ, ſint participantes ſecundum Platonem, neceſſe eſt quod omnes ſint compoſitæ ex potentia & actu, quod etiam neceſſe eſt dicere ſecundum ſententiam Ariſtotelis. Ponit enim quod ratio veri & boni attribuitur actui. Vnde & primum verum & bonum, oportet eſſe actum purum. Quæcumque vero ab hoc deficiunt oportet aliquam permiſtionem potentiæ habere Tertio vero conueniunt in ratione prouidẽtiæ. Poſuit enim Plato quod ſummus Deus, qui hoc ipſum quod eſt ipſum vnum eſt, & ipſum bonum, ex primæua ratione bonitatis proprium habet vt inferioribus omnibus prouideat, & vnumquodque inferiorum inquantum participat bonitatem primi boni, etiam prouidet his quæ poſt ſe ſunt, non ſolum eiuſdem ordinis, ſed etiam diuerſorum, & ſic primus intellectus ſeparatus prouidet toti ordini ſeparatorum intellectuum, totuſque ordo ſeparatorũ intellectuum, prouidet ordini animarũ, & inferioribus ordinibus. Rurſumque idem obſeruari putat in ipſis animabus, vt ſupremæ quidẽ cælorum animæ prouideant omnibus inferioribus animabus, & toti generationi inferiorum corporum, itẽque ſuperiores animæ inferioribus, ſcilicet animæ dæmonum animabus hominũ. Ponebãt enim Platonici dæmones eſſe mediatores inter nos & ſuperiores ſubſtantias. Ab hac etiam prouidentiæ ratione Ariſtot. non diſcordat. Ponit enim vnum bonũ ſeparatum omnibus prouidens, ſicut vnũ imperatorem vel dominum, ſub quo ſunt diuerſi rerum ordines, ita ſcilicet, quod ſuperiores rerum, perfectæ prouidentiæ ordinẽ conſequũtur, vnde nullus defectus in eis inuenitur; inferiores enim entiũ qui minus perfectæ prouidentiæ ordinẽ recipere poſſunt, multis defectibus ſubiacẽt: ſicut etiam in domo liberi qui perfecte participant regimẽ patris familias, in paucis vel in nullis deficiũt. Seruorum autem actiones, in pluribus inueniuntur deficere: vnde in inferioribus corporibus defectus proueniunt naturalis ordinis, qui in ſuperioribus corporibus numquã deficere inuenitur. Similiter etiam humanæ animæ plerumque deficiunt ab intelligentia veritatis, & à recto appetitu veri boni, quod in ſuperioribus animabus vel intellectibus non inuenitur Propter quod etiam Plato dæmonum poſuit quoſdam bonos, quoſdam malos, ſicut & homines: Deum vero & intellectus & cælorum animas, omnino abſque malitia eſſe Secundum igitur hæc tria circa ſubſtantias ſeparatas inuenitur opinio Ariſtotelis cum Platonis opinione concordare.

Sunt autem & alia quibus differunt. Primo quidem op.15.c.4. vt ſupra dictum eſt. Plato ſupra cælorum animas duplicem ordinem immaterialiũ ſubſtantiarũ poſuit, ſcilicet intellectus & Deos, quos Deos dicebat eſſe ſpecies intelligibiles & ſeparatas, Ariſtoteles vero vniuerſalia ſeparata non ponens, vnum ſolum ordinẽ rerum poſuit, ſupra cælorũ animas, in quorũ etiã ordine primũ poſuit ſummũ Deum. Sicut & Plato ſummũ Deum primũ eſſe poſuit in ordine ſpecierũ, quaſi ſummus Deus ſit prima idea vnius & boni. Hunc ordinẽ Ariſtoteles poſuit vtrumque habere, vt ſcilicet eſſet intelligens & intellectum, ita ſcilicet quod ſũmus Deus intelligens eſſet nõ participatione alicuius ſuperioris, quod eſſet eius perfectio, ſed per eſſentiam ſuam, & idem æſtimant eſſe dicendũ, in cæteris bonis ſeparatis ſubſtantiis ſub ſummo Deo ordinatis, niſi quantũ à ſimplicitate primi deficiunt, & ſumma perfectione, eorũ intelligere perfici poteſt per ſuperiorũ ſubſtantiarum participationem. Sic igitur ſecundum Ariſtotelem huiuſmodi ſubſtantiæ, quæ ſunt fines cæleſtium motuum, ſunt & intellectus intelligentes, & intelligibiles ſpecies: non autẽ ita quod ſint ſpecies vel naturæ ſubſtantiarum ſenſibilium, ſicut Platoni-

ci poſuerunt,ſed omnino altiores. Secundo vero quia Plato non coarctauit numerũ intellectuũ ſeparatorũ numero cæleſtium motuum: non enim ex hoc cauſa mouebatur ad ponendum intellectus ſeparatos, ſed ipſam naturam rerum ſecundum ſe conſiderans. Ariſtoteles vero à ſenſibilibus recedere nolens, ex ſola conſideratione motuum, vt ſupra dictum eſt, peruenit ad ponendum intellectuales ſubſtantias ſeparatas, & ideo earum numerum coarctauit cœleſtibus motibus. Tertia autem quia Ariſtoteles non poſuit animas medias, inter cœlorum animas & animas hominum, ſicut poſuit Plato, vnde de dæmonibus nullam inuenitur, nec ipſe nec eius ſequaces feciſſe mentionem. Hæc igitur dicta ſint de opinionibus antiquorum.

op.15 c.1. Ad primum ergo dicendum, quod quantum ad hoc quod Ariſtoteles proceſſit ex ſempiternitate motus, in inquiſitione ſubſtantiarum immaterialium, male proceſſit. Sed tamen ſi quis diligenter attendat rationem eius proceſſus, non tollitur æternitate motus ſublata. Nam ſicut ex æternitate motus concluditur motoris infinita potentia, ita hoc idem concludi poteſt ex motus vniformitate. Motor enim qui ſemper mouere non poteſt, neceſſe eſt quandoque citius, quandoque tardius moueat, ſecundum quod paulatim virtus eius deficit in mouendo. In motibus autem cœleſtibus inuenitur omnimoda vniformitas. Vnde concludi poteſt, quod motori primi motus inſit virtus ad ſemper mouendum, & ſic idem ſequitur.

ibid. arg.2. Ad ſecundum dicendum, quod fatendum eſt quod hæc Ariſtotelis poſitio non inuenitur ſufficiens, propter ea quæ apparent in hominibus, magorum vt dictum eſt in arg. Vnde tentauerunt quidam ſectatorum Ariſtotelis, vt patet in epiſtola Porphyrij ad Cremophontem Ægyptium horum cauſas reducere in virtutem cœleſtium corporum, quaſi ſub quibuſdam certis conſtellationibus, magorum opera effectus quoſdam inſolitos & mirabiles aſſequantur, quas ex ſtellarum impreſſionibus eſſe dicunt: ſicut quod arreptitij interdum aliqua futura prænontiant, ad quorum euentum ſit quædam diſpoſitio in natura per cæleſtia corpora. Sed manifeſte ſunt in talibus quædam opera, quæ nullo modo poſſunt in cauſam corporalem reduci, ſicut quod arreptitij loquuntur quæ ignorant literaliter, cum ſint ſimplices idiotæ, & qui vix villam vnde nati ſunt exierunt, alienæ gentis vulgare polite loquuntur. Dicuntur etiam in magorum operibus quædam imagines fieri reſponſa dantes, & ſe mouentes, quæ nullo modo per aliquam cauſam corporalem perfici poſſunt.

Tertium contra poſitionem Ariſtotelis proceſſum concedimus vt veriſſimum niſi dicamus quod Ariſtoteles non induxit, quaſi neceſſarium, ſed quaſi probabiliter dictum; ſic enim dicit antequam prædictam rationem aſſignet, enumeratis cæleſtibus motibus quare ſubſtantias & principia immobilia & ſenſibilia tot rationabile eſt ſuſcipere. Neceſſariũ enim dimittatur fortioribus dicere: non enim reputabat ſe ſufficientem ad hoc quod in talibus aliquid ex neceſſitate concluderet.

Quartum arg. contra Platonem concedimus.

ARTICVLVS II.

Quomodo probetur dari creaturas immateriales ſiue intellectuales.

in lib. de cauſ.l.2. Videtur quod non ſit probabile dari ſubſtantias immateriales ſeu intellectuales, dicitur enim in lib. de cauſis 2. propoſ. Omne eſſe ſuperius, aut eſt ſuperius æternitate ipſa, aut eſt cum æternitate, aut poſt æternitatem: ſed creaturæ immateriales, aut intellectuales non poſſunt eſſe nec ante æternitatem: hoc enim de Deo tantum dicitur: poſt æternitatem autem ſunt res temporales, & corporeæ. ergo non dantur creaturæ immateriales ſeu intellectuales.

2 Præterea in eodem libro propoſ. 27. dicitur omnis ſubſtantia deſtructibilis non ſempiterna; aut eſt cõpoſita, aut eſt delata ſuper aliam rem, quod eſt quia ſubſtantia aut eſt indigẽs ex quibus eſt, & eſt cõpoſita ex eis: aut eſt indigẽt fixione ſua, & eſſentia ſua ferente: cum ergo ſeparatur deferens cauſa corrumpitur & deſtruitur. Sed ſola ſubſtantia Dei non eſt deſtructibilis & ſempiterna: ergo quæcumque alia ab ipſa, eſt compoſita. aut delata ſuper aliam rem, quod non poteſt intelligi niſi de compoſitis ex materia & forma: ergo omnis ſubſtantia creata, eſt materialis. ibid.l.27.

3 Præterea in eodem libro propoſ. 31. dicitur. inter rem cuius ſubſtantia & actio ſunt in momento (id eſt in menſuratione) æternitatis, & inter rem cuius ſubſtantia & actio ſunt in momento (id eſt in menſuratione) temporis exiſtens eſt medium, & eſt illud cuius ſubſtantia eſt ex momento æternitatis, & operatio ex momento temporis. Sed res cuius ſubſtantia & actio ſunt ſub menſuratione æternitatis, id eſt menſurantur æternitate, eſt Deus: illa vero res cuius ſubſtãtia & actio menſurantur à tempore, eſt res materialis & corpora: res vero cuius ſubſtantia menſuratur æternitate, & actio tempore, non videtur eſſe alia quam anima quæ quoad ſuam ſubſtantiam eſt ſimilis Deo, & quoad actionem eſt temporalis propter corpus, ergo non datur ſubſtantia creata penitus immaterialis. ibid.l.31.

4 Præterea nihil poteſt dari infinitum præter Deum: at ſi daretur creatura immaterialis, eſſet infinita: dicitur enim in lib. de cauſ. quod omnes virtutes quibus non eſt finis, pendentes ſunt ſupra per infinitum primum, quod eſt virtute virtutum: & hoc manifeſtius apparet in propoſit 92. Procul. quæ talis eſt omnis, multitudo infinitarum potentiarum ab vna prima infinitate exorte eſt, ergo non datur ſubſtantia creata immaterialis. ibid.l.16.

5 Præterea in eodem lib. prop. 11. dicitur quod omnis intelligentia intelligit res ſempiternas, & Proclus ait propoſ. 172. Omnis intellectus perpetuorum eſt proxime & intranſmutabilium ſecundum ſubſtantiam ſubſiſtentium: At nihil eſt ſempiternum & perpetuum præter Deum, Deus autem non eſt intelligibilis niſi ſibi ipſi, ergo non datur alia intelligentia aut alius intellectus præter Deum. ibid.l.11.

9 Præterea in eodem libro prop. 9. dicitur quod omnis intelligentiæ fixio & eſſentia eius eſt per bonitatẽ puram: at illud dici non poteſt niſi de Deo cuius bonitas eſt eſſe & eſſentia, & fixio: ergo non eſt intelligentia præter Deum. ibid.l.9.

Sed contra eſt quod dicitur in eodem libro prop. 2. poſt citata verba eſſe quod eſt ante æternitatem, eſt cauſa prima, quoniam eſt cauſa ei: ſed eſſe quod eſt cum æternitate, eſt intelligentia, quoniam eſt eſſe ſecundum habitudinem vnam. arg 1.loc. cit.

2 Præterea in 37 propoſ poſt citat. verba additur: quod ſi ſubſtantia non eſt compoſita tunc eſt ſimplex, & eſt ſemper, nec deſtruitur, nec corrumpitur omnino ergo præter ſubſtantiam compoſitam: datur etiam ſubſtantia ſimplex. arg 2.loc. cit.

3 Præterea non poteſt dari actio nobilior ſubſtantia: vt patet ex prop. 32. lib. de cauſis in quo dicitur impoſſibile eſt vt ſit res cuius ſubſtantia cadat ſub ibid l.31.

tempore,& eius actio cadat ſob æternitate: ſic enim actio eius melior eſſet ſubſtantia ipſius, hoc aotem eſt impoſſibile: at datur aliqua actio creaturæ, non cadens ſub tempore, vt intelligere, ſicut patet in homine: ergo poteſt dari ſubſtantia alicuius creaturæ non cadens ſub tempore: & per conſequens cadens ſub æternitate: cadere enim ſub tempore in lib. de cauſ. contradiuiditur ab hoc quod eſt cadens ſub æternitate: ergo idem quod prius.

arg. 4. loc. cit.

4 Præterea in 16. propoſ. eiuſdem libri poſt citata verba paulo inferius dicitur de ſubſtãtia immateriali cauſata, ſeu creata, quod virtos eius non eſt facta infinita, niſi inferius non ſuperius, quoniam ipſa non eſt virtus puta, quæ non eſt virtus niſi quia eſt virtus, & eſt res quæ non finitur inferius, neque ſuperius. Ens autem cauſatum primum habet finem, & virtus eius eſt finis ſecondum quem remanet cauſa eios, ens autem primum creans eſt infinitum primum purum. Ex quibus patet, quod ſubſtantia immaterialis ſi detur, non neceſſe eſt eam eſſe infinitam ſimpliciter: & proinde ex hoc nihil prohibet quin poſſit eſſe.

arg. 6. loc. cit.

5 Præterea in 9. propoſ. poſt citata verba dicitur. Et virtus quidem intelligentiæ primæ, eſt vehementioris vnitatis quam res ſecundæ. quæ ſunt poſt eam, quoniam ipſæ non accipiunt cognitionem eius, & non eſt facta ita, niſi quia caoſa eſt ei quod eſt ſub ea. Ex quo patet quod ſecundum auctorem huius libri dantur aliæ intelligentiæ ab intelligentia quæ Deus, quia hæc non poteſt dici facta.

2. c. g. c. 46. ar. 1. p. p. q. 50 a 1. c. q 6. de pot. a. 6. c.

Reſpondeo dicendum, quod dantur ſubſtantiæ immateriales, & intellectuales creatæ Et primo quidem ex ratione immaterialitatis quam ſubſtantijs ſeparatis attribuimus, probatur moltipliciter dari ſubſtantias immateriales. Primo Ariſtoteles hac via probauit quod oportet eſſe aliquam virtutem mouentem infinitam, aliàs motu perpetuo mouere non poſſet. Oſtendit iterum quod omnis virtus in magnitudine eſt virtus finita, vnde relinquitur quod oporteat eſſe aliquam virtutem penitus incorpoream, quæ continuitatem motus cauſet. Secundo probauit alio modo: quia actus eſt prius potentia, & natura & tempore, ſimpliciter loquendo: quamuis in vno aliquo quod de potentia exit in actum, potentia tempore præcedat. Sed quia oportet quod in actum reducatur per aliquod ens actu, oportet quod actus ſit ſimpliciter prior potentia etiam tempore: vnde cum omne corpus ſit in potentia, quod ipſius mobilitas oſtendit: oportet ante omnia corpora eſſe ſubſtantiam immobilem & proinde immaterialem. Tertia autem ratio poteſt ſomi ad hoc ex ſententijs Platonicorum; oportet enim ante eſſe determinatum & particulatum, præexiſtere aliquid non particulatum ſicut ſi ignis natura, particulariter, & quodammodo participatiue inuenitur in ferro, oportet prius inuenire igneam naturam in eo quod eſt per eſſentiam ignis: vnde cum eſſe & reliquæ perfectiones & formæ inueniantur in corporibus quaſi particulariter, per hoc quod ſunt in materia receptæ, oportet præexiſtere aliquam ſubſtantiam incorpoream, quæ non particulariter, ſed cum quadam vniuerſali plenitudine perfectionẽ eſſendi in ſe habeat. Hæ autem rationes Ariſtot. & Platonis quia non magis probant de ſubſtantia creata quam de increata: ideo de ſubſtantia creata

q. de ſp. cr. a. 5. c

ſpecialiter manifeſtatur ex duobus. Primo ex perfectione vniuerſi Talis enim videtur eſſe vniuerſi perfectio vt nõ deficiat & aliqua natura quã poſſibile ſit eſſe: manifeſtum: eſt autem quod ſi aliqua duo ſunt quorũ vnũ ex altero non dependeat ſecundum ſuam rationem poſſibile eſt illud ſine alio inueniri ſicut animal ſecundum ſuam rationem non dependet à rationali. vnde poſſibile eſt inueniri animalia non rationalia. Eſt autem de ratione ſubſtantiæ quod per ſe ſubſiſtat, quod nullo modo dependet à corporis ſeu materiæ ratione, cum ratio corporis & materiæ quædam accidentia, ſcilicet dimenſiones aliquo modo reſpiciat, à quibus non cauſatur ſubſiſtere. Relinquitur igitur quod poſt Deum qui non continetur in aliquo genere inueniãtur in genere ſubſtantię aliquę ſubſtãtiæ à materia & à corporib⁹ abſolutæ Secundo poteſt idẽ conſiderari ex ordine rerũ qui talis eſſe inuenitur vt ab vno extremo ad alterum nõ perueniatur niſi per media. Sicut ſub corpore cæleſti inuenitur immediate ignis, ſub quo aer, ſub quo aqua, ſub quo terra, ſecundum ſcilicet conuenientiam nobilitatis & ſubtilitatis horum corporum Eſt autem in ſummo rerum vertice, id quod eſt omnibus modis ſimplex & vnum, ſcilicet Deus. Non igitur poſſibile eſt quod immediate ſub Deo collocetur materialis ſeu, corporalis ſubſtantia quæ eſt omnino cõpoſita & diuiſibilis: ſed oportet ponere multa media per quæ deueniatur à ſumma ſimplicitate Diuina, ad materialem & corpoream multiplicitatem: quorum mediorum aliqua ſunt ſubſtantiæ immateriales, & incorporeæ, aliqua vero ſubſtantiæ incorporeæ corporibus vnitæ. Tertio quia cum actus ſit naturaliter prior potentia, & forma quam materia: potentia quidem dependet in ſuo eſſe ab actu, & materia & à forma: forma autem in ſuo eſſe non dependet à materia, ſecundum propriam rationem actus: non enim priora naturaliter à poſterioribus dependent. Si igitur aliquæ ſint formæ quæ ſine materia eſſe non poſſunt, hoc non conuenit eis ex hoc quod ſunt formæ, ſed ex hoc quod ſunt tales formæ ſcilicet imperfectæ, quæ per ſe ſuſtentari non poſſunt, ſed indigent materiæ fundamento. Sed in omni genere, in quo inuenitur aliquid imperfectum, inuenitur etiam aliquid perfectum ſecundum naturam illius generis, puta ſi eſt ignis in materia aliena, à qua ignis ſecundum ſuam rationem non dependet, neceſſe eſt eſſe ignem non ſuſtentatum in materia aliena; ſunt igitur ſupra formas in materijs receptas, aliquæ formæ per ſe ſubſiſtentes, quæ ſunt ſpirituales ſubſtantiæ, ex materia & forma non compoſitæ. Secundum vero rationem intellectualitatis quæ ſequitur immaterialitatem ſubſtantiarum ſeparatarũ, probatur etiam multipliciter dari ſubſtantias intellectuales creatas in rerum natura Primo ſic. Tunc effectus maximé perfectus eſt quando in ſuum redit principium, vnde & circulus inter omnes figuras, & motus circularis inter omnes motos eſt maxime perfectus; quia in eis ad principium reditur. Ad hoc igitur quod vniuerſum creaturarum vltimam perfectionem conſequatur, oportet creaturas ad ſuum redire principium, redeunt aotem ad ſuum principium ſingulæ & omnes creaturæ, inquantum ſui principii ſimilitudinem gerunt, ſecundum ſuum eſſe, & ſuam naturam, in quibus quandam perfectionem habent, ſicut & omnes effectus tunc ſunt maxime perfecti, quando maxime aſſimilantur cauſæ agenti: vt domus quando maxime aſſimilatur arti, & ignis quando maxime aſſimilatur generanti. Intellectus autem Dei creaturarum productionis principium eſt: neceſſe eſt ergo ad creaturarum perfectionem quod aliquæ creaturæ eſſent intelligentes: perfecta enim aſſimilatio effectus ad cauſam attenditur, quando effectos imitatur cauſam, ſecundum illud per quod cauſa producit effectum. Secundo ſic. Perfectio ſecunda in rebus addit ſupra primam perfectionem, ſicut autem eſſe & natura rei conſideratur ſecundum primam perfectionem, ita opratio

op. 15. c. 7.

2. c. g. c. 46 rat. 1.

ſecundum perfectionem ſecundam, oportuit igitur ad conſummatam vniuerſi perfectionem, eſſe aliquas creaturas quæ ad Deum redirent, non ſolum ſecundum naturæ ſimilitudinem, ſed etiam per operationem: quæ quidem non poteſt eſſe niſi per actum intellectus & voluntatis, quia nec ipſe Deus aliter habet erga ſeipſum operationem, oportuit ergo ad perfectionem vniuerſi eſſe aliquas creaturas intellectuales. Tertio probatur ſic. Ad hoc quod perfecte diuinæ bonitatis repræſentatio, per creaturas fieret oportuit, non ſolum quod res bonæ fierent, ſed etiam quod ad aliorum bonitatem agerent. Aſſimilatur autem perfecte aliquid alteri in agẽdo, quãdo non ſolum eſt eadem ſpecies actionis, ſed etiam modus agendi oportuit igitur ad ſummam rerum perfectionem, quod eſſent aliquæ creaturæ quæ agerent hoc modo quo Deus agit, agit autem per intellectum & voluntatem oportuit igitur aliquas creaturas eſſe intelligentes & volentes. Quarto ſimilitudo effectus ad cauſam agentem, attenditur ſecundum formam effectus, qui præexiſtit in agente: agens enim agit ſibi ſimile in forma ſecundum quam agit: forma autem agentis recipitur quidem in effectu, quandoque ſecundum eundem modum eſſendi, quo eſt in agente: ſicut forma ignis generati, eundem eſſendi habet modum, cum forma ignis generantis: quandoque vero ſecundum alium modum eſſendi, ſicut forma domus quæ eſt intelligibiliter in mente artificis, recipitur materialiter in domo, quæ eſt extra animam patet igitur perfectionem eſſe primam ſimilitudinem, quam ſecundam: perfectio autem vniuerſitatis creaturarum, conſiſtit in ſimilitudine ad Deum: ſicut etiam perfectio cuiuſlibet effectus in ſimilitudine ad cauſam agentem: requirit igitur ſumma vniuerſi perfectio non ſolum ſecundam aſſimilationem creaturarum ad Deum, ſed etiam primam quantum poſſibile eſt forma autem per quam Deus agit creaturam, eſt forma intelligibilis in ipſo; eſt enim agens per intellectum vt dictum eſt, oportet igitur ad ſummam perfectionem vniuerſi eſſe aliquas creaturas, in quibus ſecundum eſſe intelligile forma diuini intellectus exprimatur: & hoc eſt eſſe creaturas ſecundum naturam ſuam intellectuales. Quinto ad productionem creaturarum nihil aliud mouet Deum niſi ſua bonitas quam rebus alijs communicare voluit, ſecundum modum aſſimilationis ad ipſum. Similitudo autem vnius inuenitur in altero dupliciter. Vno modo quantum ad eſſe naturæ, ſicut ſimilitudo caloris ignis eſt in re calefacta per ignem. Alio modo ſecundum cognitionem, ſicut ſimilitudo ignis eſt in viſu vel tactu. Ad hoc igitur quod ſimilitudo Dei perfecte eſſet in rebus modis poſſibilibus, oportuit quod diuina bonitas, rebus per ſimilitudinem communicaretur non ſolum in eſſendo, ſed etiam in cognoſcẽdo: cognoſcere autem diuinã bonitatẽ, ſolus intellectus poteſt, oportuit igitur eſſe creaturas intellectuales. Sexto, in omnibus decẽter ordinatis, habitudo ſecundorum ad vltima, imitatur habitudinem primi ad omnia ſecunda & vltima licet quandoque deficienter: ſicut autem patet ex ſupra dictis Deus cum ſit Primum ens continet in ſe omnem entis perfectionem & proinde omnes in ſe creaturas comprehendit, & hoc repræſentatur in corporalibus creaturis, licet per alium modum: ſemper enim inuenitur ſuperius corpus, comprehendens & continens inferius, tamen ſecundum extenſionem quantitatis, cum Deus omnes creaturas, ſimplici modo, & non quantitatis extenſione contineat. Vt igitur nec hoc modo continendi Dei imitatio creaturis deeſſet, factæ ſunt creaturæ intellectuales, quæ creaturas corporales continent, non extenſione quantitatis, ſed ſimpliciter per modum intelligibilem, nam quod intelligitur eſt in intelligente, & eius intellectuali operatione comprehenditur.

Ad primum ergo dicendum quod ad intelligentiam huius propoſitionis & ſimilium quæ in illo lib. de cauſis formantur, oportet primo videre quid ſit æternitas, deinde quomodo propoſitio habet veritatem: nomen igitur æternitatis indeficientiam quãdam ſine terminabilitate importat: dicitur enim æternũ quaſi extra terminos exiſtens: ſed quia vt Philoſophus dicit in 8. phyſ. in omni motu eſt quædam corruptio, & generatio, inquantum aliquid eſſe incipit, & aliquid eſſe deſinit, neceſſe eſt quod in quolibet motu ſit quædam deficientia: vnde omnis motus æternitati repugnat: vera igitur æternitas eſt cum indeficientia eſſendi etiam immutabilitatem importans. Et quia prius & poſterius in duratione temporis prouenit ex motu, vt patet in 4. phyſ. oportet quod ſit æternitas abſque priori & poſteriori tota ſimul exiſtens, ſecundum quod Boetius definit eam in fine de conſolatione dicens, æternitas, eſt interminabilis vitæ tota ſimul & perfecta poſſeſſio. Quæcumque igitur res cum indeficientia eſſendi, habet immobilitatem, & eſt abſque temporali ſucceſſione, poteſt dici æterna, & ſecundum hunc modum ſubſtãtias immateriales Platonici & Peripatetici æternas dicebant ſuperaddentes ad rationem æternitatis quod ſemper eſſe habuit, quod fidei Chriſtianæ non eſt conſonum: ſic enim æternitas ſoli Deo conuenit: dicimus autem eas æternas tamquã incipientes obtinere à Deo eſſe perpetuum, & indeficiens ſine motu & temporis ſucceſſione vnde & dicit Dionyſ. lib. de di. no. quod non ſimpliciter ſunt coæterna Deo, quæ in ſcripturis æterna dicuntur: vnde æternitatem ſic acceptam quidam nominant æuum, quod ab æternitate primo modo acceptum diſtinguunt Sed ſi quis recte conſiderat æuum & æternitas non differunt, niſi ſicut anthropos & homo: in græco enim æuum æternitas dicitur, & anthropos homo. His igitur præmiſſis ſciendum eſt quod hæc propoſitio in lib. proculi 9. congrua inuenitur, ſub his verbis. Omne entis vel exiſtentis ens, aut ante æternitatem eſt, aut in æternitate, aut participans æternitate: dicitur autem æternitas per oppoſitum ad mobile, ſicut eſſe ſtans dicitur per oppoſitum ad moueri, per quod datur intelligi quid eſt quod dicitur in illo lib. Omne eſſe ſuperius, quia ſcilicet eſt ſupra motum, & tempus: huiuſmodi enim eſſe ſecundum vtrumque authorem in vtroque libro in triplices gradus diſtinguitur, non tamen eſt eadem omnino ratio vtrobique. Proculus enim hanc propoſitionem inducit, ſecundum Platonicorum ſuppoſitiones, qui vniuerſalium abſtractionem ponentes, quanto aliquid eſt abſtractius & vniuerſalius, tanto prius eſſe ponebat manifeſtum eſt enim quod hæc dictio æternitas, abſtractius eſt quam æternum. Nam nomine æternitatis ipſa eſſentia æternitatis deſignatur Nomine autem æterni id quod æternitatem participat Rurſumque ipſum eſſe communius eſt quam æternitas, omne enim æternum eſt ens: non autem omne ens eſt æternum: vnde per dicta ipſum eſſe ſeparatum eſt ante æternitatem: id autem quod eſt cum æternitate eſt ipſum eſſe ſempiternum. Id autem quod eſt æternitatem participans, & quaſi poſt æternitatem, & omne id quod eſſe æternum participat. Sed libri de cauſis author in primo quidem aliqualiter, cum dictis propoſitionibus concordat, vnde exponit quod eſſe quod eſt ante æternitatem, eſt cauſa prima, quoniam eſt cauſa æternitati, & ad hoc probandum inducit quod in ipſo, id eſt æternitate, eſt

in lib. de cauſ. 1.

omne acquiſitum id eſt participatum, & hoc probat quia ea quæ ſunt minus communia participant ea quæ ſunt magis communia: æternitas autem eſt minus quam eſſe. ſic igitur probat quod æternitas participat eſſe, ipſum autem eſſe abſtractum, eſt cauſa prima, cuius ſubſtantia eſt ſuum eſſe: vnde relinquitur quod cauſa prima eſt cauſa, à qua acquiritur eſſe ſempiternum cuicumque rei ſemper exiſtenti: ſed in alijs duobus membris recedit auctor lib. de cauſ. ab intentione Proculi, & magis accedit ad communes ſententias, & Platonicorum & Peripateticorum. Exponit enim ſecundum gradum qui cum æternitate eſt de intelligentia: quia enim æternitas, vt dictum eſt, importat indeficientiam cum immobilitate, illud quod ſecundum omnia eſt indeficiens, & immobile totaliter attingit æternitatem: ponitur autem ſecundum prædictos Philoſophos quod intelligentia, ſiue intellectus ſeparatus, habet indeficientiam & immobilitatem & quantum ad eſſe, & quantum ad virtutem, & quantum ad operationem. Vnde centeſima ſexageſima nona propoſitio Proculi eſt. Omnis intellectus in æternitate ſubſtantiam habet, & poteſtatem & operationem, & ſecundum hoc probatur in illo lib. quod intelligentia eſt cum æternitate: quia eſt omnino ſecundum habitudinem vnam, ita quod non patiatur aliquam alteritatem, nec virtutis nec operationis, neque deſtruitur ſecundum ſubſtantiam, & propter hoc etiam poſtea dicitur, quod patificatur æternitati, quoniam extenditur cum ea, & non alteratur, quia ſcilicet ad omne id, quod eſt intelligentiæ, eternitas ſe extendit.

in eod li 6. l. 16 & 17. Ad ſecundum dicendum, quod ſicut ex dictis patet per ſubſtantiam deſtructibilem & non ſempiternam intelligitur ſubſtantia compoſita; deſtructibile enim opponitur ei quod eſt per ſe ſtans: vnde in propoſ. præcedenti ſcilicet 16. dicitur quod omnis ſubſtantia ſtans per ſe ipſam, non eſt cadens ſub corruptione quæ ponitur in lib. Proculi 46. propo. ſub his verbis, omne authypoſtaton eſt incorruptibile. Vnde ad harum propoſitionum euidentiam conſiderandum eſt, quod cum præpoſitio, per, denotet cauſam, illud dicitur per ſe ſtare, ſiue ſubſiſtere, quod non habet aliam cauſam eſſendi niſi ſeipſum: eſt autem duplex cauſa eſſendi, ſcilicet forma per quam aliquid actu eſt, & agens quod facit actu eſſe: ſi ergo dicatur ſtans per ſe ipſum quod non dependet à ſuperiori agente, ſic ſtare per ſe ipſum conuenit ſoli Deo qui eſt cauſa prima, à qua omnes ſecundæ cauſæ dependent. Si autem dicatur per ſe ſtans illud quod non formatur per aliquid aliud, ſed ipſummet eſt forma, ſic eſſe ſtans per ſeipſum conuenit omnibus ſubſtantijs immaterialibus. Subſtantia enim compoſita ex materia & forma, non eſt ſtans per ſe ipſam niſi ratione partium: quia ſcilicet materia eſt actu per formam, & forma ſuſtentatur in materia, ſicut dicitur aliquid mouens ſe ipſum ratione partium, quia vna pars eſt mouens & alia pars eius mota: ſic igitur patet quod ſtare per ſeipſum conuenit ſubſtantiæ quæ eſt forma ſine materia: huiuſmodi autem ſubſtantia ex neceſſitate eſt incorruptibilis: manifeſtum eſt enim in rebus corruptibilibus quod corruptio accidit per hoc quod aliquid ſeparatur à ſua cauſa formali, per quam aliquid habet eſſe actu: ſicut enim generatio quæ via eſt ad eſſe, eſt per acquiſitionem formæ; ita corruptio quæ eſt via ad non eſſe, eſt per amiſſionem formæ: ſi igitur ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuam corrumperetur, oporteret quod ſepararetur à cauſa ſua formali: ſed ſua forma eſt eius eſſentia, ergo ſepararetur à ſua eſſentia, quod eſt impoſſibile. non ergo eſt poſſibile quod ſubſtantia ſtans per ſe ipſam corrumpatur: ſic ergo ſubſtantia per ſe ipſam dicitur ſubſtantia non deſtructibilis & ſempiterna: ſubſtantia vero compoſita dicitur deſtructibis & non ſempiterna. Dicitur ergo in loc. cita. quod ſubſtantia deſtructibilis & non ſempiterna aut eſt compoſita aut eſt delata ſuper aliam rem &c. arg. 2. Quod eſt quia omne quod eſt ſtans per ſe ipſum eſt incorruptibile vt probatum eſt, vnde neceſſe eſt quod omne quod deſtruitur vel corrumpitur non ſit ſtans per ſeipſum, ſed indigeat aliquo ſuſtentante, quod quidem contingit duobus modis. Vno modo ſicut totum indiget partibus ad ſui conſtitutionem; vnde partibus ab inuicem diſcedentibus ſequitur corruptio. Alio modo quia forma non eſt ſubſiſtens, ſed indiget ad ſui ſuſtentationem ſubſtituto deferente. Et ideo quando ſubſtitutum deferens ſit indiſpoſitum ad talem formam, neceſſe eſt quod fiat ſeparatio formæ, à ſubſtituto: & ita ſequitur corruptio vnde manifeſtum eſt quod omnis ſubſtantia quæ corruptibilis eſt, vel eſt compoſita ex diuerſis partibus, per quarum diſſolutionem ſequitur corruptio totius, ſicut patet in corporibus mixtis: aut forma indiget materiali ſubſtituto ad ſui ſuſtētationem: & ita per tranſmutationem ſubſtituti ſequitur corruptio: ſicut patet in corporibus ſimplicibus & in accidentibus.

Ad tertium dicendum, quod ſicut ex dictis patet in lib. de cauſ. 3. in hac propoſitione per rem cuius ſubſtantia & actio eſt ſub menſuratione æternitatis, intelligitur ſubſtantia intellectualis creata. Huius autem propoſitionis ratio eſt quia gradus entium continuantur ſibi inuicem ſecundum quādam ſimilitudinem. Vnde ea quæ ſunt totaliter diſſimilia, conſequuntur ſe inuicem per aliquod medium, quod habet ſimilitudinem cum vtroque extremorum. Res autem illa cuius ſubſtantia & actio eſt in tempore, totaliter diſſimilis eſt ei, cuius ſubſtantia & actio eſt in æternitate. Ergo neceſſe eſt vt inter eas ſit aliqua res media, vel ita quod ſubſtantia eius cadat ſub æternitate, & actio ſub tempore, vel e contrario. Sed hoc eſſe non poteſt, quod alicuius rei ſubſtantia ſit in tempore, & actio in æternitate, quia ſic actio eſſet altior & melior quam ſubſtantia, & effectus quam cauſa, quod eſt impoſſibile. ergo relinquitur, quod illa res media ſit ſecundum ſubſtantiam in momento id eſt menſuratione æternitatis, & ſecundum operationem in momento temporis. Et hoc eſt quod intendit propoſitio.

Ad quartum dicendum quod ſicut ſupradictum eſt: licet dentur ſubſtantiæ immateriales creatæ, loc. cit arg. 4 ſed contra. non ſequitur, quod illæ, vel illarum virtus ſit ſimpliciter infinita. Vbi primo conſiderandum eſt quod infinita potentia dicitur cuiuſlibet ſemper exiſtentis, vt patet in 5. propoſ. eiuſdem libri, inquantum ſcilicet videmus quod quæ plus durare poſſunt, habent maiorem virtutem eſſendi. Vnde illa quæ in infinitum durare poſſunt, habent quantum ad hoc eſſendi infinitam potentiam. Secundum autem Platonicas poſitiones omne quod in pluribus inuenitur oportet reducere ad aliquod primum, quod per eſſentiam ſuam eſt tale, a quo alia per participationem talia dicuntur. Vnde ſecundum eos virtutes infinitæ reducuntur ad aliquod primum, quod eſt eſſentialiter infinita virtus, non quod ſit virtus participata in aliqua re ſubſiſtente, ſed quia eſt ſubſiſtens per ſe ipſam. Hoc autem ſecundum Platonicos non eſt ipſa idea entis, quia huiuſmodi ens ſeparatum habet quidem potentiam infinitam, ſed cum hoc habet etiam finitatem, ſicut patet in 4. propoſ. eiuſdem lib. Vnde relinquitur quod non ſit prima potentia, quæ eſſentialiter eſt ipſa infinitas. Neque tamen ponebant

quod illa infinitaris idea ſit primum ſimpliciter, quia ipſa infinitas participat vnitate & bonitate: vnde primum ſimpliciter eſt vnum & bonum. Hoc autem infinitum ideale, à quo omnes virtutes infinitæ dependent, eſt medium inter vnum & bonum, quod eſt primom ſimpliciter, & inter ens: & ita hanc propopoſitionem Proculus exponit, ſed quia authot huius libri non ponit diuerſitatem realem inter huiuſmodi formas ideales abſtractas, quæ per eſſentiam ſuam dicuntur, ſed omnia attribuit enti primo quod eſt, vt ſupra etiam patit ex verbis Dionyſ. ideo ſecundum intentionem illius authoris, hoc primum infinitum à quo omnes virtutes infinitæ dependent, eſt primum ſimpliciter qood eſt Deus: Per ens autem de quo Procolus mentionem facit, quod eſt ſub infinito, non intelligit ideam entis, ſed potius ens primum cauſatum Et quod Proculus probat de idea entis, in illo lib. probatur de ente primo quod eſt intelligentia. (Vnde qood dicitur in propoſitione quarta eiuſdem lib Prima rerum creatarũ eſt eſſe. & non eſt ante ipſum creatũ aliud. non videtor intelligendũ de aliquo eſſe ſeparato, ſecundum Platonicos, ſed de eſſe participato in primo gradu entis creati, quod eſt eſſe ſuperius, quod etſi ſit intelligentia, tamen in ipſa intelligentia prius conſideratur ipſum eſſe quam intelligentiæ ratio.) Dicitur ergo in propoſ. 16. ſi quis velit dicere quod primom ens cauſatum quod eſt intelligentia, ſit virtus infinita, non tamen erit dicendum, quod ipſa ſit eſſentialiter virtus, imo eſt habeus virturem. Vnde non eſt illud primum infinitum à quo dependent omnes virtutes infinitæ, & quod non ſit prima virtus infinita manifeſtatur per hoc quod non eſt infinita omnibus modis, & reſpectu cuiuſlibet, ſed eſt infinita ſolum inferius, non ſuperius. Dicitur quidem inferius infinita virtus intelligentiæ, quia non comprehenditur ab his, quæ ſunt infra ipſam. Non eſt autem infinita ſuperius, quia exceditur à ſuo ſoperiori, cuius comprehenſione finitur. Vnde Proculus dicit 93. propoſitione. Omne infinitum in entibus, nequo ſuprapoſitis infinitum eſt, neque ſibi ipſi, quia ſicut ipſe probat ibidem, à ſeipſo vnumquodque & à ſuperioribus circunſcribitur, & terminatur, ab inferioribus autem circunſcribi non poteſt: ideo autẽ virtus intelligentiæ, nõ eſt reſpectu omniũ infinita, quia non ei virtus pura conuenit, id eſt non eſt eſſentialiter virtus, vt ſcilicet ſit virtus ſubſiſtens. Talis enim res quæ eſſentialiter virtus eſt, neque eſt ſuperius neque inferius finita: non enim habet aliquod prius à quo poſſit circunſcribi: ſed intelligentia habet finẽ ſecundum quod remanet, id eſt deficit à ſuo ſuperiori, quaſi poſt ipſum remanens, velut ipſum aſſequi non valens.

in lib. de cauſ. l. 5. Ad quintum dicendum, quod hæc propoſitio intelligitur de intelligentia creata: & licet videatur ſecundum ſuperficiem huius propoſitionis, quod intelligentia non cognoſceret res corruptibiles, & cadentes ſub tempore, tamen hoc non ſequitur, ſed tantum quod non cognoſcat immediate.

arg. 5. a. loc. ibid. cit. Ad ſextum dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, hoc intelligitur de intelligentia creata, cuius fixio & eſſentia dicitur eſſe per bonitatem puram quæ eſt prima & eſſentialis bonitas, ſcilicet cauſa prima, quia ab ea habet eſſe fixum id eſt immobiliter permanens.

ARTICVLVS III.

Vtrum Angeli ſint incorporei.

Videtur quod angeli ſint corporei in quolibet enim animali, eſt corpus naturaliter. Sed angeli & dæmones ſunt animalia: dicit enim Greg. in homil. Epiphaniæ quod Iudæis tamquam ratione vtentibus rationale animal, id eſt angelus annuntiate debuit. De dæmonibus vero dicit Auguſt. in 3. ſuper Geneſim ad literam Dæmones aerea ſunt animalia. quia corpora aereorum natura vigent: ergo Angeli habent corpora. q 6 de pot. a. 6 e.

2 Præterea Orig. dicit in Periar 5. quod nulla ſubſtantia ſpiritualis ſine corpore eſſe poteſt, niſi ſolus Deus; cum ergo angeli ſint ſubſtantiæ creatæ, videtur quod habeant corpora ſibi naturaliter vnita. arg. 2.

3 Præterea Phantaſiæ, iraſcibilis, & concupiſcibilis ſunt vires organis vtẽtes: hæc autem ſunt in dæmonibus. Dicit enim Dionyſ 4. cap. de di. no. quod malum dæmonis eſt furor iraſcibilis, concupiſcentia amoris, & phantaſia proterua, ergo habent corpora naturaliter ſibi vnita. arg 3.

4 Præterea aut angeli ſunt compoſiti ex materia & forma, aut non: ſi ſunt compoſiti ex materia & forma, oportet eos eſſe corporeos: cum enim materia in ſe conſiderata ſit vna, quia non diuerſificatur niſi per formas, oportet quod omnium diuerſorum materiam habentium, intelligantur diuerſæ formæ in diuerſis partibus materiæ receptæ. Nam ſecundum idẽ materia diuerſas formas recipere non poteſt, diuerſitas autem partium intelligi non poteſt in materia ſine eius diuiſione, nec diuiſio ſine dimenſione, quia ſine quantitate ſubſtantia indiuiſibilis eſt, vt dicitur in 1. lib phyſ. ergo oportet quod omnia habentia materiam habeant dimenſionem, & per conſequens corpora. Si autem non ſunt compoſiti ex materia & forma, aut ſunt formæ per ſe ſtantes aut formæ corporibus vnitæ: ſi ſunt formæ per ſe ſtantes oportet quod non habeant eſſe ab alio cauſatum: cum enim forma ſit eſſendi principium inquantum huiuſmodi illud quod eſt forma tantum, non habet eſſe cauſatum, ſed ſolum eſt alijs cauſa eſſendi, ſi autem ſunt formæ corporibus vnitæ oportet quod habeant corpora ſibi naturaliter vnita: vnio enim formæ & materiæ eſt naturalis, relinquitur ergo quod oportet vnum iſtorum trium ponere, ſcilicet quod angeli ſint corpora, vel ſint ſubſtantiæ increatæ, vel habeant corpora naturaliter ſibi vnita, ſed prima duo ſunt impoſſibilia, ergo tertium eſt ponendum. arg 4.

5 Præterea ſicut anima non poteſt operari aliquem effectum in exterioribus corporibus niſi mediantibus corporeis inſtrumentis. ita nec angelus niſi corporalibus aliquibus virtutibus, quibus vtitur velut inſtrumentis Sed anima ad exercenda ſuas operationes, habet corporea organa, ergo & angeli. arg. 6.

6 Præterea forma inquantum huiuſmodi eſt ſecundum quã aliquid formatur. id ergo quod eſt forma tantum eſt formans, nullo modo formatũ, quod eſt ſolius Dei qui eſt ſpecies prima, ergo angeli non ſunt formæ tantum. arg. 5.

7 Præterea nobilius habet vitam quod viuit & viuificat, quam quod viuit tantum, ſicut perfectius eſt lux in eo quod lucet & illuminat, quam in eo quod tantum lucet: ſed anima humana viuit & viuificat corpus naturaliter ſibi vnitum, ergo & angelus qui non minus nobiliter viuit quam anima. arg 8. q & ſpir. cit a. 5. arg 6.

8 Præterea nihil mouetur niſi corpus, vt proba- arg 16.

tur in 6 phyſ. ſed angelus mouetur, ergo vel eſt corpus, vel corpori naturaliter vnitus.

arg. 1 ſed cont. Sed contra in lib. de cauſis dicitur, quod intelligentia eſt ſubſtantia quæ non diuiditur. Et dicit ibi comment. quod neque eſt magnitudo, neque ſuper magnitudinem delata, ergo angelus non eſt corporeus nec corpori vnitus.

arg 4. 2 Præterea inuenitur quædam ſubſtantia quæ dependet a corpore, quantum ad principium & quantũ ad finem, ſicut anima vegetabilis & ſenſibilis: quædam autem quæ dependet à corpore, quantum ad principium & non quantum ad finem, ſicut anima humana; ergo erit quædam quæ non indiget corpore, neque quantum ad principium, neque quantum ad finem.

arg 5. 3 Præterea quædam forma eſt, quæ nec eſt anima nec ſpiritus, ſicut forma lapidis: quædam etiam eſt quæ eſt anima, ſed non ſpiritus, ſicut forma bruti: quædam quæ eſt anima & ſpiritus, ſicut forma hominis: quædam ergo erit, quæ erit ſpiritus & non anima, & huiuſmodi eſt angelus: & ſic non eſt corpori vnitus naturaliter, quod eſt de ratione animæ.

q. de ſpi. cr. a. 1. arg 1 in 4 cont. q. 6 de pot. a. 6 c q. de ſpi. cre a. 5 c. 2. 6 c. a 7. c. 4 Præterea Dionyſ. cap. 4. de di. no. dicit quod angeli ſunt incorporales & immateriales.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt circa ſubſtantias incorporeas ponendas antiqui diuerſimode proceſſerunt. Quidam namque antiqui Philoſophi negauerũt ſubſtantiam incorpoream eſſe, ſed omnes ſubſtantias eſſe corpora, in quo errore etiam quandoque ſe fuiſſe fatetur Auguſtinus in lib. confeſ. Hæc autem poſitio eſt etiam per Philoſophos improbata ſicut ſupradictum eſt. Alij vero fuerunt ſubſtantiam incorpoream ponentes: ſed eam dixerunt eſſe corpori vnitam, nec aliquam ſubſtantiam incorpoream inueniri, quæ non ſit corporis forma. Vnde ponebant ipſum Deum animam mundi, ſicut de Varrone dicit Auguſtinus in 7. de ciuit. Dei, quod Deus eſt anima motu, & ratione mundum gubernans, vnde dicebat quod totus mundus eſt Deus propter animam & non propter corpus: ſicut & homo dicitur propter animam ſapiens, & non propter corpus. Et propter hoc Gentiles toti mundo & omnibus partibus eius, diuinitatis cultum exhibebant. Sed hæc etiam poſitio per ipſos Philoſophos eſt improbata multipliciter Primo quia virtus vnita alicui corpori, vt forma habet determinatam actionem, ex eo quod tali corpori vnitur, vnde cum oporteat eſſe aliquod agens vniuerſale, influentiam habens per omnia corpora, eo quod primum mouens non poteſt eſſe corpus: relinquitur quod oportet eſſe aliquod incorporeum quod nulli corpori eſt vnitum. Vnde Anaxoras poſuit intellectum immiſtum ſicut ſupra dictum eſt. Secundo quia ſi quælibet ſubſtantia corporea, eſt corpori vnita vt forma, oportet primum quod mouetur, mouere ſeipſum admodum animalis quaſi compoſitum ex ſubſtantia corporali & ſpirituali. Mouens autem ſeipſum mouet ſe per voluntatem, inquantum aliquid appetit: appetitus enim eſt mouens motum, appetibile autem eſt mouens non motum: oportet ergo ſupra ſubſtantiam corpoream coniunctam corpori, eſſe aliquid ſuperius quod moueat eam, ſicut appetibile mouet appetitum, & hoc oportet eſſe intellectuale bonum, quia hoc eſt appetibile, quod eſt ſimpliciter bonum: ſenſibile autem appetibile appetitur, quia eſt hoc & nunc bonum. Intellectuale autem bonum oportet eſſe incorporeum: quia niſi eſſet abſque materia non intelligeretur. ex hoc ipſo oportet ipſum eſſe intelligens; ſubſtantia enim quælibet, eſt intelligens ex hoc quod eſt a materia immunis: oportet ergo ſupra ſubſtantiam coniunctam corpori, eſſe aliam ſubſtantiam ſuperiorem, incorpoream vel intellectualem corpori non vnitam. Et hæc eſt probatio Ariſtotelis in metaph. non enim poteſt dici quod mouens ſeipſum nihil deſideret extra ſe: quia numquam moueretur. Motus enim eſt ad acquirendum aliquid extrinſecum aliquo modo. Illi autem qui poſuerunt omnium ſubſtantiam corpori vnitam, ex hoc videntur fuiſſe decepti, quod materiam credebant cauſam ſubſiſtentiæ, & indiuiduationis in omnibus entibus, ſicut eſt in rebus corporalibus. Vnde ſubſtantias incorporeas non credebant poſſe ſubſiſtere, niſi, in corpore. His ergo opinionibus abiectis Plato & Ariſtot. poſuerunt aliquas ſubſtantias eſſe incorporeas, ſicut patet ex ſupradictis, & earum quaſdam eſſe corpori coniunctas. Plato namque poſuit duas ſubſtantias ſeparatas, ſcilicet Deum patrem totius vniuerſitatis in ſupremo gradu: & poſtmodum mentem ipſius, quam vocabat, paternum intellectum, in qua erant rerum omnium rationes vel ideæ, vt Macrobius narrat. ſubſtantias autem incorporeas ponebat multiplices corporibus vnitas. quaſdam quidem coniunctas cæleſtibus corporibus, quas Platonici Deos appellabant: quaſdam autem coniunctas corporibus aëreis quas dicebant eſſe dæmones Vnde Auguſtinus in 8. de Ciuit. Dei introducit hanc definitionem dæmonum ab Apuleio datam Dæmones ſunt animalia, mente rationalia, animo paſſiua, corpore aëra, tempore æterna: hos autem Dæmones Ariſtoteles non poſuit & hoc rationabilius, quod patet ex tribus: Primo quidem quia corpus miſtum nobilius eſt corpore elementari, & maxime quantum ad formam: quia elementa miſtorum corporum materia ſunt. Vnde oportet quod ſubſtantiæ incorporeæ, quæ ſunt nobiliſſimæ formæ, corporibus miſtis vniantur, & non puris elementis. Nullum autem corpus miſtum eſſe poteſt in quo terra & aqua non magis abundent, ſecundum materiæ quantitatem, cum etiam ſuperiora elementa, magis habeant de virtute actiua, vt pote magis formalia. Si autem hæc in quantitate non abundarent non ſeruaretur aliqua proportio debita miſtionis, quia ſuperiora omnino vincerent inferiora Et ideo non poteſt eſſe quod ſubſtantiæ incorporeæ, vniantur vt formæ corporibus aëreis, ſed corporibus miſtis in quibus ſuperabundet materialiter terra & aqua. Secundo quia corpus homogeneum & vniforme oportet quod habeat eandem formam in toto & in partibus: totum autem aëris corpus videmus eſſe vnius naturæ. Vnde oportet ſi ſubſtantiæ aliquæ ſpirituales aliquibus partibus ſũt vnitæ, quod etiam toti aëri vniantur. Et ſi totus aër erit animal, quod irrationabiliter dici videtur, quamuis & hoc quidam antiqui ponerent vt dicitur in primo de ani. qui dicebant totum aërem eſſe plenum dijs. Tertio quia ſi ſubſtantia ſpiritualis non habet in ſe aliam potentiam quam intellectum & voluntatem, fruſtra corpori vnitur, cum hæ operationes abſque corpore compleantur; omnis enim forma corporis corporaliter aliquam actionẽ efficit. Si autem habent alias potentias, quod videntur Platonici ſenſiſſe de dæmonibus, dicentes eos eſſe animo paſſiuos, cum tamen paſſio non ſit niſi in parte animæ ſenſitiua, vt probatur in 7. phyſ. oportet quod tales ſubſtantiæ corporibus organicis vniantur, vt actiones talium potentiarum, per determinata organa exequantur. Tale autem non poteſt eſſe corpus aëreum eo quod non eſt figurabile. Vnde patet quod ſubſtantiæ ſpirituales, non poſſunt aëreis corporibus eſſe naturaliter vnitæ Vtrum autem aliquæ ſubſtantiæ incorporeæ, ſint cæleſtibus corporibus vnitæ vt formæ. Auguſt.

sub

ſub dubio relinqnit in 2. ſuper Geneſ. ad lit Hiero. autem aſſerere videtur ſuper illud Eccleſ. primo Luſtrans vniuerſa per circuitum ſpiritus, & etiã Orig. quod tamen à pluribus modernorum reprobatum videtur. His ergo antiquorum ſententiis refutatis dicendum quod Angeli ſiue ſubſtantiæ ſpirituales non ſunt corporei: primo quia ſupra probatum eſt
a præced. c. dari ſubſtantias immateriales, quod autem eſt immateriale omnino, eſt etiam omnino incorporeum: omne enim corporeum neceſſe eſt eſſe materiale.
q deſp. cr. a. 5, c. Secundo quia etiam probatum eſt dari ſubſtantias intellectuales: manifeſtum eſt autem quod intelligere eſt operatio, quæ per corpus fieri non poteſt, vt probatur in 3. de anima. vnde oportet quod ſubſtantia cuius eſt hæc operatio, habeat eſſe non dependens a corpore, ſed ſupra corpus eleuatum, ſicut enim eſt vnumquodque ita operatur. Si autem aliqua ſubſtantia intelligens corpori vniatur, hoc non erit inquantum eſt intelligens, ſed ſecundum aliquid: ſicut patet quod neceſſarium eſt animam vniri corpori, inquantũ indiget operationibus per corpus exercitis ad complementum intellectualis operationis, prout intelligit à phantaſmatibus abſtrahendo: quod quidem accidit intellectuali operationi, & pertinet ad imperfectionem ipſius, vt ex his quæ ſunt intelligibilia ſolum in potentia, ſcientiam capiat, ſicut eſt de imperfectione viſus veſpertilionis, quod neceſſe habeat videre in obſcuro, quod autem per accidens adiungitur alicui, non in omnibus cum eo inuenitur. Oportet etiam quod ante eſſe imperfectum in aliquo genere inueniatur id quod eſt perfectum in genere illo, quia perfectum eſt naturaliter prius imperfecto, ſicut actus potentia. Relinquitur igitur quod oportet ponere aliquas ſubſtantias incorporeas, corpori non vnitas, vt pote non indigentes aliquo corpore, ad intellectualem operationem.

q. 8. de potẽ a. 6. ad 1. Ad primum ergo dicendum quod Aug. In pluribus locis ſuorum librorum quantum ad corpora angelorum vtitur abſque aſſertione Platonicorum ſententia. Gregorius vero Angelum animal appellat longe ſumpto animalis vocabulo, pro quolibet viuente.

ad 2. Ad ſecundum dicendum quod Orig. in pluribus opinionem Platonicorum ſectatur, vnde huius opinionis eſſe videtur quod omnes ſubſtãtiæ creatæ incorporeæ, ſint corporibus vnitæ, quamuis etiam hoc non aſſerat, ſed ſub dubitatione proponat, aliam etiam opinionem tangens.

ad 3. Ad tertium dicendũ, quod Dionyſ. abſque dubio angelos incorporeos eſſe voluit, vtitur autem metaphorice nomine furoris & concupiſcentiæ pro voluntate inordinata, & nomine phantaſiæ pro intellectu errante in eligendo, ſecundum quod malus omnis eſt ignorans, vt Philoſ. dicit in 3. Eth.

ad 4. Ad quartum dicendum, quod ſi angeli ponãtur in materia & forma cõpoſiti, non propter hoc oportet quod ſint corporei, ex ratione prædicta, niſi ponatur quod ſit eadem materia angelorum & corporũ. Poſſet autem dici quod eſſet alia materia à materia corporũ diuiſa, non quidem dimenſionis diuiſione, ſed per ordinem ad alterius generis formam: nã potentia actui proportionatur. Magis tamen credimus quod non ſint angeli ea forma & materia compoſiti, ſed ſicut formæ tantũ per ſe ſtantes, vt probabitur infra, nec oportet quod propter hoc non ſint creati: forma enim eſt principium eſſendi vt quo aliquid eſt, cum tamẽ & eſſe formæ, & eſſe materiæ in compoſito, ſit ab vno agente. ſi ergo ſit aliqua ſubſtantia creata, quæ ſit forma tantum, poteſt habere principium eſſendi efficiens non formale.

ad 6. Ad quintum dicendum, quod virtus angeli ſecundum naturæ ordinem eſt ſuperior & per conſequens vniuerſalior quam virtus animæ humanæ. vnde non poterat habere corporeum organum, ſibi ſufficienter reſpondens ad actiones quibus in exteriora corpora agit. Et ideo non debuit aliquibus corporeis organis alligari, ſicut anima per vnionem ligatur.

Ad ſextum dicendum quod ſecundum Philoſ. in 2. Phyſ. etiam in cauſis formalibus prius & poſterius inuenitur: vnde nihil prohibet vnam formam per alterius formæ participationem formari. Et ſic ipſe Deus qui eſt eſſe tantum, eſt quodammodo ſpecies omnium formarum ſubſiſtentium, quæ eſſe participant & non ſunt ſuum eſſe. ad 5.

Ad ſeptimum dicendum quod anima vnita corpori viuificat corpus non ſolum effectiue ſed etiam formaliter, ſic autem corpus viuificare minus eſt quam per ſe viuere tantum, ſimpliciter loquendo, nam anima hoc modo corpus viuificare poteſt, inquantum habet eſſe infimum, quod ſibi & corpori poteſt eſſe commune in compoſito ex vtroque. Eſſe autem angelicum cum ſit altius, non poteſt hoc modo communicari corpori, vnde viuit tantum & non viuificat formaliter. ad 8 q deſp. cr. ad 6.

Ad octauum dicendum quod angelus non mouetur commenſurando ſe ſpatio, ſicut corpora mouentur: ſed æquiuoce motus dicitur, de motu angelorum & de motu corporum. ad 16.

ARTICVLVS IV.

Vtrum ſubſtantiæ ſpirituales ſint compoſitæ ex materia & forma.

Videtur quod ſubſtantiæ ſpirituales ſint compoſitæ ex materia & forma: quælibet enim forma creata, eſt finita & limitata: ſed forma limitatur per materiam, ergo quælibet forma creata eſt forma in materia. Nulla ergo ſubſtantia creata eſt forma ſine materia. q. deſp cr. a. 1. arg. 1. p. p. q. 50. a. 2. arg 4.

2 Præterea in lib. de cauſis dicitur quod omne creatum eſt compoſitum ex finito & infinito, ſed ſubſtantia ſpiritualis de qua hic loquimur, eſt ens creatum, ergo ex infinito, quod eſt materia, compoſita eſt. 2 d. 3. q. 1. a. 1. arg. 6.

3 Præterea Philoſ. dicit In 8. Met. quod ſi qua ſubſtantia eſt ſine materia ſtatim eſt ens & vnum, & nõ eſt ei alia cauſa vt ſit ens & vnum: ſed omne creatum habet cauſam ſui eſſe & vnitatis: ergo nullũ creatum eſt ſubſtantia ſine materia, ergo omnis ſubſtantia ſpiritualis creata eſt compoſita ex materia & forma. q. deſp. cr. arg. 3.

4 Præterea in quocumque inueniuntur proprietates materiæ, ibi inuenitur materia: proprietates autẽ materiæ ſunt recipere & ſubſtare, vnde dicit Boet. in li. de Trin quod forma ſimplex ſubiectum eſſe nõ poteſt: hoc autem inuenitur in ſubſtantia ſpirituali, ergo idem quod prius. p p. arg 2.

5 Præterea dicit Boet. in li. de vnitate & vno, quod vnum eſt ex coniunctione ſimplicium vt angelus & anima, quorum vnumquodque eſt vnum ex coniunctione materiæ & formæ. quol. 9. a. 6. arg. 2.

6 Præterea commentator dicit in 11. Met. quod ſi eſſet arca ſine materia, idem eſſet cum arca ſine materia quæ eſt in intellectu: vnde concluditur quod ſi ſubſtantiæ ſpirituales ſunt immateriales, non poterit eſſe diſtinctio inter illas. q. deſp. cr. arg. 12.

7 Præterea id quod participat eſſe, ſecundum ſe eſt carens illo: ſicut ſuperficies quæ nata eſt participare colorem, ſecundum ſe conſiderata eſt non color & non colorata, Similiter igitur, id quod participat eſſe, oportet eſſe non ens, op. 35. c. 8

T

quod autem eſt in potentia ens, eſt participatiunm ipſios, non autem ſecundum ſe eſt ens. ſequitur ergo qood habeat materiam, quia ipſius eſſe receptiua eſt materia. Sic igitur omne qood eſt poſt primom ens, quod eſt ipſum eſſe, cum ſit participatione ens habet mareriam.

ſ. c.g.c.5a. rat 1. Sed contra, vnumquodque ex materia & forma compoſitum eſt corpus, diuerſas enim formas materia, non niſi ſecundũ diuerſas partes recipere poteſt, quæ quidem diuerſitas partium in materia eſſe non poteſt, niſi ſecundum quod per dimenſiones in materia exiſteotes, vna communis materia in plures diuiditur: ſubtracta enim quantitate, ſubſtantia indiuiſibilis eſt Oſtenſum eſt autem quod ſubſtantiæ ſpirituales (ſcilicet angeli) non ſunt corporeæ, id eſt nec ſunt corpora, nec corporibus naturaliter vnitæ, ergo non ſunt compoſitæ ex materia & forma.

rat.2. 2 Præterea ſicot humo non eſt ſine hoc homine, ita materia noo eſt ſine hac materia, quidquid igitur in rebos eſt ſubſiſtens, ex materia & forma compoſitum, eſt compoſitum ex materia & forma indiuiduali. intellectus autem non poteſt eſſe compoſitos ex materia & forma indiuiduali, ſpecies enim rerum intellectarum fiunt intelligibiles actu per hoc quod a materia indiuiduali abſtrahuntur, ſecundum autem quod ſunt intelligibiles actu, fiunt vnum cum intellectu, vnde & intellectum oportet eſſe abſque materia indiuiduali, non eſt igitur ſubſtantia intelligens ex materia & forma compoſita.

q.deſp.cr. arg.1.ſed contra. 3 Præterea ſecundum Philoſ. in 4. Phyſ. locus noo qoæritur niſi propter motum, & ſimiliter nec materia quæreretur niſi propter motum: ſecundum ergo qood aliqoa habent motum, ſecundum boc qoærenda eſt in eis materia, vnde illa quæ ſunt generabilia & corruptibilia, habent materiam ad eſſe, quæ autem ſunt tranſmutabilia ſecundum locum babeot materiam ad vbi, ſed ſubſtantiæ ſpirituales non ſunt tranſmutabiles ſecundum eſſe, ergo non eſt in eis materia ad eſſe: & ſic non ſuot compoſitæ ex materia & forma.

arg 5. 4 Præterea Auicenna & Algaſel dicunt quod ſobſtantiæ ſeparatæ quæ ſpirituales ſobſtantiæ dicuntur, ſunt omnino à materia denudatæ.

arg.7. 5 Præterea in lib. de cauſis dicitur quod intelligentia eſt ſubſtantia quæ non diuiditur, ſed omne quod componitur diuiditur: ergo ſubſtantia intelligens eſt abſque materia.

q.deſp. cr. a. 2. c.p p. q. 50. a 2. c. a. d. 3 q. 1 a. 1. c. in vtroq. ſcript. op 15. c. 5. 6. 7 & 8. 1. c. g c. 50. & 51. quol. 9 a. 6. c.

Reſpondeo dicendum quod ad huius veritatis inqoiſitiunem, ne in ambigno procedamus, conſiderandum eſt quid nomine materię ſignificetur. Manifeſtum eſt enim qnod cum poteutia & actus diuidãt ens, & cum quodlibet genus per actum & potentiam diuidatur, id communiter materia prima nominatur, quod eſt in genere ſubſtantiæ vt potentia quædam intellecta præter omnem ſpeciem & formam, & etiam præter priuationem, quæ tamen eſt ſuſceptiua. & formarum & priuationum vt patet per Auguſt. 12 cõfeſſ. & primo ſuper Geneſ. ad lit. & per Philoſ. in 7. Metaph. ſic autem accepta materia, quæ eſt propria eius acceptio & communis, impoſſibile eſt quod materia ſit in ſubſtanniis ſpiritualibus: licet enim in vno & eodẽ quod quãdoque eſt in potentia, quandoque in actn, prius tempore ſit potentia qoam actus: actos tamen naturaliter eſt prior potentia, illud autem quod eſt prius non dependet à poſteriori, ſed è conuerſo: & ideo inuenitur aliqnis porus actus abſque omni potentia: numqnam tamen innenitur in rerum natura potẽtia quæ noo ſit perfecta per aliqnem actum, & propter hoc ſemper in materia prima, eſt aliqua forma. A primo aotem actu perfecto ſimpliciter qui habet in ſe omnem plenitudinem perfectionis cauſatur eſſe actu in nmnibns, ſed tamen ſecundum aliquem ordinẽ. Nullus enim actus cauſatus habet omnẽ perfectionis plenitudioem, ſed reſpectu primi actos, omnis actus cauſatus eſt imperfectus: quanto tamen actus eſt perfectior tanto eſt Deo propinquior. Inter omnes autem creatũras Deo maxime appropinquant ſpirituales ſobſtantiæ, vt patet per Dionyſ. 4. c. cęleſt. Hier. vnde maxime accedunt ad perfectionem primi actus, cum comparentur ad creaturas inferiores, ſicut perfectum ad imperfectũ, & ſicot actos ad potentiam. Nullo ergo modo hæc ratio ordinis rerũ habet quod ſubſtantiæ ſpiritoales ad eſſe ſuum requirant materiã primam qoæ eſt incompletiſſimum inter omnia entia: ſed ſuot longe ſupra totam materiam, & omnia materialia eleoatæ. Hoc etiam manifeſtum apparet ſi quis propriã operationem ſubſtantiarum ſpiritualium cõſideret: omnes enim ſobſtãtiæ ſpirituales ſunt immateriales. Talis eſt autem vniuſcuioſque potentia, qualis repetitur perfectio eius: nam proprios actus propriam potentiã requirit: perfectio autem intellectualis cuiuſtibet ſobſtãtiæ in quantum huiuſmodi eſt intelligibile prout eſt in intellectu Talem igitne potẽtiam opntter in ſubſtãtiis ſpiritualibus reqoirere, quæ ſit proportionata ad receptionem formæ intelligibilis: huiuſmodi autem non eſt potentia materiæ primæ, tum qoia materia prima recipit formam contrahendo ipſam ad eſſe indioiduale, forma vero intelligibilis eſt in intellectu abſque huiuſmodi cõtractione, ſic enim intelligit intellectus vnumqoodque intelligibile, ſecondum qood forma eius eſt in eo. Intelligit autem intellectos intelligibile præcipne ſecundum naturam commonem, & vniuerſalem, & ſic forma intelligibilis eſt in intellectu, abſque hniuſmodi cootractione. Sic enim intellectus intelligit voumqoodque intelligibile, ſecundum quod forma *eius eſt in eo.* Intelligit autem intellectus intelligibile præcipue ſecundũ natoram communem, & vniuerſalem, & ſic forma intelligibilis in intellectu eſt ſecundum rationẽ ſuæ cõmunitatis. Non eſt ergo ſubſtantia intellectualis receptiua formæ ex ratione materiæ, ſed magis per oppoſitã qoandã rationem, vnde manifeſtũ ſit quod in ſubſtantiis ſpiritualibus, illa prima materia quæ de ſe omni ſpecie caret, pars eſſe non poteſt. Tum quia actio cuioſlibet compoſiti ex materia & forma, non eſt tantum formæ, nec tantum materiæ, ſed compoſiti: eius eoim eſt agere cuius eſt eſſe: eſſe autem eſt compoſiti per formam, vnde & compoſitum per materiam & formam agit, ſi igitur ſubſtantia intelligens ſit compoſita ex materia & forma, intelligere erit ipſius compoſiti: actus autem terminatur ad aliquid ſimile agenti: vnde & compoſitum generans non generat formam ſed compoſitum: ſi igitur intelligere ſit actio compoſiti, non iotelligetur nec materia nec forma, ſed tantum compoſitũ: hoc autem patet eſſe falſum, non eſt igitur ſubſtantia intelligens compoſita ex materia & forma. Tum quia formæ rerum ſenſibilium perfectius eſſe babent in intellectu, quã in rebus ſenſibilibns, ſunt enim ſimpliciores, & ad plura ſe extendentes, per vnã enim formam hominis intelligibilem, omnes homines intellectus cognoſcit, forma autem perfecte in materia exiſtens, facit eſſe actu tale, ſcilicet vel ignẽ vel coloratũ, ſi autem non faciat aliquid eſſe tale eſt imperfecte in illo, ſicut forma caloris eſt in aere vt in deficiẽte, & ſicut virtus primi agentis in inſtrumento. Si igitur intellectus ſit ex materia & forma compoſitus, formæ rerum intellectarum facient intellectum eſſe actu talis naturæ, qualis eſt quod s. e g l. c.

intelligitur. & ſic ſequitur error Empedoclis qui dicebat quod ignem igne cognoſcit anima & terram terra, & ſic de aliis: quod patet eſſe inconueniens. Tum quia formæ cõtrariorum ſecundum eſſe quod habent in materia, ſunt contrariæ: vnde & ſe inuicẽ expellunt: ſecundum autem quod ſunt in intellectu, non ſunt contrariæ, ſed vnum contrariorum eſt ratio intelligibilis alterius: quia vnum per aliud cog-

op.15.c.7. noſcitur: non igitur habent eſſe materiale in intellectu ergo intellectus non eſt compoſitus ex materia & forma. Tum quia tanto aliquid in entibus eſt altius, quanto magis habet de ratione eſſendi. Manifeſtum eſt autem quod cum ens per potentiam & actum diuidatur, vt dictum eſt, quia actus eſt potentia perfectior, & magis habet de ratione eſſendi, non enim ſimpliciter eſſe dicimus, quod eſt in potentia, ſed ſolum quod eſt in actu, oportet igitur id quod ſemper eſt ſuperius entibus, magis accedere ad actum, quod autem eſt in entibus infimum propinquius eſſe potentiæ. Quia igitur materia ſpiritualium ſubſtantiarum non poteſt eſſe eadem cum corporalium materia, ſed longe diſtat ab ea, vt potè altior, vt oſtenſum eſt, neceſſe eſt vt longe diſſerat corporalium materia ſecundum rationem potentiæ & actus: corporalium autem materia eſt potentia pura, ſecundum ſententiam Ariſtotelis & Platonis. Relinquitur igitur quod materia ſubſtantiarum ſpiritualium non ſit potẽtia pura, ſed ſit aliquid ens actu, potentia exiſtens. Non autem ſic dico ens actu, quaſi ex potentia & actu compoſitum: quia vel eſſet procedere in infinitum, vel oporteret venire ad aliquid, quod eſſet ens in potentia tantum, quod cum ſit vltimum in entibus, & per conſequens non poteſt recipere niſi debiliter & particulariter, non poteſt eſſe prima materia ſpiritualis & corporalis ſubſtantiæ. Relinquitur ergo quod ſi ſpiritualis ſubſtantiæ materia ſit ens actu, quod ſit actus vel forma ſubſiſtẽs, materia corporalium rerum ita dicitur ens in potentia, quia eſt ipſa potentia formis ſubiecta. Vbicumque autem ponitur materia ens actu, nihil differt dicere materiam & ſubſtantiam rei. Sic enim antiqui naturales qui ponebant primam materiam corporalium rerum eſſe aliquod ens actu, dicebant materiam eſſe omnium rerum ſubſtantiam, per modum quo artificialium ſubſtantia nihil eſt aliud quam eorum materia. Sic igitur ſi materia rerum ſpiritualiũ non poteſt eſſe aliquid ens in potentia tantũ, ſed eſt aliquid ens actu, ipſa ſpiritualium rerum materia, eſt eorum ſubſtantia. Et ſecundum hoc nihil differt ponere materiam in ſubſtantiis ſpiritualibus, & ponere ſubſtantias ſpirituales ſimplices, non compoſitas ex materia & forma.

q. de ſp. cr. a.1.ad 2. Ad primum ergo dicendum quod duplex eſt limitatio formę, vna quidem ſecundum quod forma ſpeciei limitatur ad indiuiduũ. & talis limitatio formæ eſt per materiam. Alia vero ſecundum quod forma generis limitatur ad naturam ſpeciei, & talis limitatio formæ non fit per materiam, ſed per formam magis determinatam a qua ſumitur differentia, differentia enim addita ad genus contrahit ipſum ad ſpeciem, & talis limitatio eſt in ſubſtantiis ſpiritualibus, ſecundum ſcilicet quod ſunt formæ determinatarum ſpecierum.

p.p.q.50. a.2.ad 4. Vel dic quod omnis creatura eſt finita ſimpliciter, inquantum eſſe eius non eſt abſolute ſubſiſtens, ſed limitatur ad naturam aliquam cui aduenit. Sed nihil prohibet aliquam creaturam eſſe ſecundum quid infinitam. Creaturæ autem materiales habent infinitatem ex parte materiæ. ſed finitatem ex parte formæ, quæ limitatur per materiam in qua recipitur: ſubſtantiæ autem immateriales creatæ, ſunt finitæ ſecundum eſſe, ſed infinitæ ſecundum quod formæ earum non ſunt receptæ in alio: ſicut ſi diceremus albedinem ſeparatam exiſtentem, eſſe infinitam quãtum ad rationem albedinis, quia non contrahitur ad aliquod ſubiectum. Eſſe tamen eius eſſet finitum, quia determinatur ad aliquam naturam ſpecialem. Et propter hoc dicitur in lib. de cauſis, quod intelligentia eſt finita ſuperius: inquantum ſcilicet recipit eſſe à ſuo ſuperiori: ſed eſt infinita inferius inquantum non recipitur in aliqua materia.

Ad ſecundum dicendum quod obiectio procedit ex falſo intellectu literę, nõ enim eſt ſenſus quod ens creatum componatur ex finito vel infinito, ſicut ex partibus integralibus, ſed ſicut ex partibus ſubiectiuis: quia entis creati quoddam eſt finitum ſicut incorruptibile, & quoddam infinitum ſicut corruptibile: quod non eſt determinatum ad eſſe tantũ, ſed quandoque eſt quandoque non eſt: vnde in quodam commento. li. de cauſ. exponitur infinitum id eſt potens eſſe vel non eſſe. Vel dicendum quod componitur ex infinito ſcilicet ex potentia; & finito ſcilicet actu. 1.d.1.q.1. a.1.ad 5.

Vel aliter dicendum quod in illa propoſitione quę eſt quarta, ibi loquitur auctor huius li. de eſſe quod ſicut ſupra dictum, non eſt intelligendum de eſſe abſtracto ſecundum poſitionem Platonicorum, ſed de eſſe participato in primo gradu entis. Dicit ergo quod eſſe cauſatum quãuis ſit vnũ, tamen multiplicatur, ſcilicet quia ipſum recipit multiplicitatem. Et ipſum quidem non eſt factum multa, niſi quia ipſum eſſe, quamuis ſit ſimplex & non ſit in cauſatis ſimplicius ipſo, tamen eſt compoſitum ex finito & infinito quod eſt. Vbi cõſiderandum eſt quod ſi aliqua forma vel natura ſit omnino ſeparata, & ſimplex, nõ poteſt in ea cadere multitudo: ſicut ſi aliqua albedo eſſet ſeparata, non eſſet niſi vna: nunc autem inueniuntur multæ albedines diuerſæ, quæ participãt albedinem ſic igitur ſi eſſe cauſatum primũ eſſet eſſe abſtractũ vt Platonici poſuerunt, tale non poſſet multiplicari, ſed eſſet vnum tantum ſed quia eſſe cauſatum primũ eſt eſſe participatum in natura intelligentiæ, multiplicabile eſt ſecundum diuerſitatem participantiũ, & hoc eſt quod dicit, & ipſum quidẽ, ſcilicet eſſe cauſatum primum, non eſt factũ multa, id eſt diſtinctum in multas intelligentias. niſi quia licet ipſum ſit ſimplex, & nõ ſit in cauſatis ſimplicius eo, tamen eſt cõpoſitum ex finito & infinito: quam quidem compoſitionem etiã Proculus ponit 89. propoſ. dicens, omne entis ens ex fine eſt & infinito, quod quidem ſecũdum ipſum ſic exponitur: omne enim immateriale ens infinitum eſt ſecundum potentiam eſſendi: ſi enim quod poteſt magis durare in eſſe eſt maioris potentiæ, quod poteſt in infinitum durare in eſſe eſt quantũ ad hoc infinitæ potentiæ. vnde ipſe præmiſit in 80. propoſit. Omne entis ens infinitum eſt nõ ſecundũ multitudinẽ eius aut ſecũdũ magnitudinẽ ſed ſecundũ potentiã ſolutã, ſcilicet exiſtendi, vt ipſe exponit: ſi autẽ aliquid ſic haberet virtutẽ eſſẽdi, quod non participaret eſſe ab alio, tunc eſſet ſolum infinitum & tale eſt Deus, vt dicitur in eodem lib. de cauſis propoſ. 16. ſed ſi ſit aliquid quod habet virtutẽ infinitam ad eſſendum, ſecundum eſſe participatũ ab alio, ſecundũ hoc quod participat eſt finitum, quia quod participatur non recipitur in participãte ſecũdum totã ſuam infinitatem ſed particulariter: inquantum igitur intelligentia eſt compoſita in ſuo eſſe ex finito & infinito, inquantum natura intelligentiæ infinita dicitur, ſecundum potentiã eſſendi, & ipſum in lib. de cauſ. l. 4.

eſſe quod tecipit eſt finitũ: & ex hoc ſequitur, quod eſſe intelligentiæ moltiplicari poſſit, inquantum poteſt eſſe participatum: boc enim ſignificat compoſitio ex finito & infinito.

q. de ſpi. cr. a. 1. ad 5. Ad tertium dicendum quod Philoſophus loqoitur ibi non de cauſa agẽte, ſed de cauſa formali: illa enim quæ unt compoſita ex materia & furma, ſtatim ſunt ens & vnum: quia materia eſt ens in potentia, & fit ens actu per aduẽtum formæ quæ eſt ei cauſa eſſendi: ſed forma non habet ſic eſſe per aliam formam, vnde ſi ſit aliqua forma ſubſiſtens, ſtatim eſt ens & vnum, nec habet eaſdem formalem ſui eſſe: habet tamen cauſam formalem influentem eſſe, nõ autem cauſam mouentem quæ reducit ipſum de potentia præexiſtente in actum.

p. p. q. 5. a. a. 2. Ad quartum dicendum quod hæc eſt vna ex rationibus Auicebron quam ponit in lib. fontis vitæ, qui exiſtimauit angelos eſſe materiales, eſſet autem neceſſaria ratio illa, ſi idem eſſet modus quo recipit intellectus & qno tecipit materia: ſed hoe patet eſſe falſum: materia enim recipit formam vt ſecundum ipſam conſtituatur in eſſe, alicuius ſpeciei vel ignis, vel aeris, vel cuiuſcumque alterius, ſic autem intellectus non recipit formam Alioqoi verificaretur opinio Empedoclis ſed forma intelligibilis eſt in intellectu ſecundum ipſam tationem formæ ſic enim cognoſcitur ab intellectu. Vnde talis teceptio non eſt teceptio materiæ, ſed eſt teceptio ſubſtantiæ immaterialis.

quol. 9. a. 6 ad 2. Ad quintum dicendum quod liber ille non eſt Boëtij, vnde non opottet qood in authoritatem recipiatur, ſuſtinendo tamen ipſum, poteſt dici qood formam & materiam large accipit pro actu & potentia, vt dictum eſt.

q. de ſp. cr. ad 12. Ad ſextum dicendum quod ſi atca eſſet ſine materia per ſe ſubſiſtens eſſet intelligẽs ſeipſam: quia immunitas à materia eſt ratio intellectualitatis, & ſecundum hoc atca ſine materia, non differret ab atca intelligibili: uon tamen ſeqoitur quod ſubſtantiæ immateriales non diſtingoantur ab inuicem vt oſtendetur infra.

op. 15 c. 8. Ad ſeptimum dicendũ quod ea quæ à primo ente eſſe participant, nõ participant eſſe ſecundũ vniuerſalẽ modum eſſendi, ſecundũ quod eſt in primo principio, ſicut etiã ſupradictum eſt. Sed particulariter ſecundũ quendã determinatum eſſendi modum, qui conuenit huic generi vel huic ſpeciei Vnaquæque autẽ res adaptatur ad vnũ determinatũ modũ eſſendi, ſecundum modum ſuæ ſubſtantiæ: modus autem vniuſcuiuſque ſubſtantiæ, compoſitæ ex materia & forma, eſt ſecundum formam, per quam pertinet ad determinatam ſpeciem ſic igitur res compoſita ex materia & forma, eſt ſecundum formam, per quam pertinet ad determinatam ſpeciem. ſic igitur res cõpoſita ex materia & forma, per ſuam formã fit participatiua ipſius eſſe à Deo ſecundum quendam proprium modum. Inuenitor igitur in ſubſtantiis compoſitis ex materia & forma duplex ordo. Vnus quidem ipſius materiæ ad formam: alius vero ipſius rei iam compoſitæ ad eſſe participatum Non enim eſt eſſe rei per formam. Sic igitur in rebus ex materia & forma compoſitit, materia ſecundum ſe conſiderata, ſecundum modum ſuæ eſſentiæ, habet eſſe in potentia, & hoc ipſum, eſt ei ex aliqua participatione primi entis: caret vero ſecundum ſe conſiderata forma, per quam participat eſſe in actu, ſecundum proprium modum. Ipſa vero res compoſita in ſui eſſentia conſiderata iam habet formam eſſe, ſed participat eſſe proprium ſibi per formam ſuam. Quia igitur materia tecipit eſſe determinatum actuale per formam, & non è conuerſo, nihil probibet eſſe aliquam formam quæ recipiat eſſe in ſeipſa, non in aliquo ſubiecto Non eoim cauſa dependet ab effectu, ſed potius è conuerſo, ipſa igitur forma ſic per ſe ſobſiſtens eſſe participat in ſe ipſa, ſicut forma materialis in ſubiecto. Si igitur per hoc quod dico non eos removeatur ſolum eſſe in actu, ipſa forma ſecũdum ſe conſiderata, eſt non ens, ſed eſſe participat. Si autem non ens remoueat non ſolum ipſum eſſe in actu, ſed etiam actum ſeu formam per quam aliquid participat eſſe, ſic materia eſt non ens, forma vero ſubſiſtens oon eſt non ens, ſed eſt actus, qui eſt forma participatiua vltimi actus qui eſt eſſe. Patet igitur in quo differt potentia quæ eſt in ſubſtantiis ſpiritualibus, à potentia quæ eſt in materia. Nam potentia ſpiritualis attenditur ſolum per ordinem ipſius ad eſſe: potentia veto materiæ, ſecundum ordinem & ad formam & ad eſſe, ſi quis autem vtrumque materiam dicat, manifeſtum eſt quod æquiuoce materiam nominabit.

ARTICVLVS V.

Vtrum ſubſtantiæ immateriales cauſam ſui eſſe habeant.

VIdetur quod ſubſtantiæ immateriales cauſam ſui eſſe non habeant. Dictum eſt enim quod ſubſtantiæ ſpirituales non habent materiam: hoc autem communiter ſupponitur à Philoſophis quod ex nihilo nihil ſit. Quicquid igitur ſui cauſam habet ex aliquo fit, hoc autem ex quo aliqoid fit eſt materia, ergo quod non habet materiam, non habet cauſam eſſendi. op. 15. c. 9. arg. 1.

2 Prætetea fieri moueri quoddam eſt, vel mutari. Mutationis autem omnis & motus ſubiectum aliquod eſſe oportet. Eſt enim *motus actus* exiſtentis in potentia. Oportet igitur omni ei quod fit ſubiectum aliquod præexiſtere, ſpirituales igitur ſubſtantiæ ſi immateriales ſunt, factæ eſſe non poſſunt. arg. 2.

3 Prætetea in qualibet factione cum peruenitur ad factum eſſe vltimum non remanet aliquid fieri, ſicot nec poſt vltimum motum eſſe, remanet moueri. Videmus autem in his quæ generantur, quod vnũquodque eorum tunc factum eſſe dicitur quaſi terminata factione, quando accipit formam, eſt enim forma generationis terminus: adepta igitor forma non reſtat aliquid fiendum. Habens igitur formam non fit ens ſecundum ſuam formam. Si igitur aliquid ſit ſecundum ſe forma, hoc non fit ens: ſpirituales autem ſubſtantiæ ſont quædam formæ ſubſiſtentes, vt ex præmiſſis manifeſtum eſt, non igitur ſpirituales ſubſtantiæ, cauſam ſui habent, quaſi ab alio factæ. arg. 3.

4 Prætetea poteſt hoc probari ex opinionibus Ariſtotelis & Platonis qui huiuſmodi ſobſtantias ponont eſſe ſempiternas, nullum autem ſempiternũ videtur eſſe factum: quia ens fit ex non ente, ſicut album ex non albo. Vnde videtur conſequens vt qood fit prius non fuerit: ſic igitur conſequens eſt ſi ſpirituales ſubſtantiæ ſunt ſempiternæ, quod non ſint factæ, & quod non habeant ſui eſſe principium & cauſam. arg. 4.

Sed contra eſt quod omnia entia ſunt ab vno primo ente, quod neceſſario eſt vnum tantum, & a ſe ens, & ſumme eſt ſicut ſupra oſtenſum eſt, ergo ſubſtantiæ immateriales ſunt productæ ab illo primo ente. a. d. 3. q. 1. c.

Digitized by Google

q. 15 c. 9. Reſpondeo dicendum quod ſi quis diligenter conſideret, ab eadem radice inueniet hanc opinionem procedere, & prædictam, quæ materiam ſpiritualibus ſubſtantiis adhibet. Proceſſit enim ſupradicta opinio ea hoc quidem quod ſpirituales ſubſtantias, eiuſdem rationis eſſe exiſtimauit cum materialibus ſubſtantiis, quæ ſenſu percipiuntur, quod eſt eorum qui imaginationem tranſcendere non valent: ſic & iſta opinio ea hoc viderut procedere, quod eleuari non poteſt intellectus ad intuendum alium modum cauſandi, quam iſtum qui conuenit materialibus reb[9]. Paulatim enim humana ingenia proceſſiſſe vidētur, ad inueſtigandam rerum originem. Primo namque in ſola exteriori imitatione rerum originem conſiſtere homines exiſtimauerunt. Dico autem exteriorem originem quæ fit ſecundum accidentales tranſmutationes. Primi enim Philoſophantes de naturis, fieri rerum ſtatuerunt non eſſe aliud quam alterari, ita quod id quod eſt rerum ſubſtantia, quam materiam nominabant, ſit principium primum penitus non cauſatum. Non enim diſtinctionem ſubſtantiæ & accidentis intellectu tranſcendere poterant. Alij vero aliquantulum vlterius procedentes, etiam ipſarum ſubſtantiarum originem inueſtigauerunt ponentes, aliquas ſubſtantias cauſam ſui eſſe habere, ſed quia nihil præter corpora, mente percipere poterant, reſoluebant quidem ſubſtantias in aliqua principia, ſed corporalia, ponentes ex quibuſdā corporibus congregatis alia fieri, ac ſi rerum origo in ſola congregatione & ſegregatione cōſiſteret. Poſteriores vero Philoſophi vlterius proceſſerūt reſoluentes ſenſibiles ſubſtantias in partes eſſentiæ, quæ ſunt materia & forma, & ſic fieri rerum naturalium in quadam tranſmutatione poſuerunt, ſecundū quod materia alternatim diuerſis formis ſubiicitur, ſed vltra hunc modum fiendi neceſſe eſt ſecundum ſententiam Platonis & Ariſtotelis ponere alium altiorem. Cum enim neceſſe ſit primum principiū ſimpliciſſimum eſſe, neceſſe eſt quod non hoc modo eſſe ponatur quaſi eſſe participans, ſed quaſi ipſum eſſe exiſtens. Quia vero ſubſiſtēs non poteſt eſſe niſi vnum, ſicut ſupra habitum eſt, neceſſe eſt quod omnia alia, quæ ſub ipſo ſunt, ſic eſſe quaſi eſſe participantia. Oportet igitur communem quandam reſolutionem in omnibus huiuſmodi fieri, ſecūdum quod vnūquodque eorum intellectu reſoluitur in id quod eſt, in ſuū eſſe. Oportet igitur ſupra modum fiendi quo aliquid fit forma materiæ adueniente, præintelligere aliam rerum originem, ſecundum quod eſſe attribuitur toti vniuerſitati rerum, à primo ente quod eſt ſuum eſſe. Rurſus in omni cauſarum ordine neceſſe eſt vniuerſalem cauſam particulari præexiſtere. Nam cauſæ particulares non agunt niſi in vniuerſalium cauſarum virtute. Manifeſtum eſt autem quod omnis cauſa per motum aliquid faciens, particularis cauſa eſt: habet enim particularem effectum: eſt enim omnis motus ea hoc determinato in illud determinatum, omniſque mutatio motus cuiuſdam terminus eſt: oportet igitur ſupra modum fiendi quo aliquid fit per mutationem vel motum eſſe aliquem modum fiendi, ſeu originem rerum abſque omnium mutatione vel motu per influentiam eſſendi, item neceſſe eſt, quod eſt per accidēs in id reduci quod per ſe eſt, in omni autem factione quæ fit per motum vel mutationem, fit quidem hoc vel illud ens per ſe: ens autem communiter ſumptum per accidens fit. Non enim fit ea non ente, ſed ea non ente hoc. Et ſi canis ea equo fiat vt Ariſtotelis exemplo vtamur, fit quidem canis per ſe, non autem fit animal per ſe, ſed per accidens quia animal erat prius. Oportet igitur originem quandam in rebus conſiderari, ſecundum quam ipſum eſſe communiter ſumptum per ſe attribuitur rebus, quod omnem motum & mutationem tranſcendat. Denique ſi quis ordinem rerum conſideret ſemper inueniet id quod eſt maximum, cauſam eſſe eorum quæ ſunt poſt ipſum, ſicut ignis qui eſt calidiſſimus, cauſa eſt caliditatis, in cæteris elementatis corporibus. Primum autem principium, quod Deum dicimus, eſt maxime ens. Non enim eſt ire in infinitum in rerum ordine, ſed ad aliquid ſummum deuenire oportet, quod melius eſt eſſe vnum quam plura: quod autem in vniuerſo melius eſt, neceſſe eſt eſſe, quia vniuerſum dependet ea eſſentia bonitatis eius, neceſſe eſt igitur primum ens eſſe cauſam eſſendi omnibus.

Ad primum ergo dicendum, quod id quod antiqui naturales quaſi principium ſuppoſuerunt, ea nihilo nihil fieri, ea hoc proceſſit qui ſolum ad particularē fiendi modum peruenire potuerunt, qui eſt per mutationem vel motū, de quo etiā fiendi modo ſecundū argumentū procedit. In his enim quæ fiunt per mutationem vel motum ſubiectum factioni præſupponitur. Sed in ſupremo modo fiēdi quod eſt per eſſendi influxū, nullū ſubiectum factioni præſupponitur, quia hoc ipſū eſt ſubiectū fieri ſecundū hunc factionis modū, quod eſt ſubiectū eſſe participare per influentiā ſuperioris entis. Et ſic patet ad ſecundum. ibid. ad 1. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod hoc argumentum ſimiliter procedit de hoc modo fiendi qui eſt per mutationē & motū: cū enim ad formā peruentū fuerit nihil de motu reſtabit: oportet enim intelligere, quod per formā res generata participet eſſe ab vniuerſali eſſendi principio. Non enim cauſæ agentes ad determinatas formas, ſunt cauſæ eſſendi, niſi inquantum agūt in virtute primi & vniuerſalis principij eſſendi. ibid. ad 3.

Ad quartum dicendum quod etiā hoc argumētum eodem modo procedit de his quæ fiunt per motum vel mutationē, in quibus neceſſe eſt vt non eſſe præcedat eſſe eorum quæ fiunt, quia eorum eſſe eſt terminus mutationis vel motus. in his autem quæ fiunt abſque mutatione vel motu per ſimplicem emanationem ſeu influxum, poteſt intelligi aliquid eſſe factum præter hoc quod quandoque non fuerit: ſublata enim mutatione vel motu, non inuenitur in actione influentis principij, prioris & poſterioris ſucceſſio. Vnde neceſſe eſt vt ſic ſe habeat effectus per influxum cauſatus ad cauſam influentem quādiu agit, ſicut in rebus quæ per motum fiunt ſe habet effectus ad cauſam agentem, in termino actionis cum motu exiſtentis: tum autem effectus iam eſt. Neceſſe eſt igitur vt in his quæ abſque motu fiunt, ſimul cum agentis influxu ſit ipſe effectus productus. Si autem actio influentis ſine motu extiterit, non accidit agenti diſpoſitio, vt poſtmodum poſſit agere, cū prius nō potuerit, quia iam hæc mutatio quædam eſſet. Potuit igitur ſemper agere influendo, vnde & effectus productus intelligi poteſt ſemper fuiſſe. Et hoc quidem aliqualiter apparet in corporalibus rebus. Ad præſentiam enim corporis illuminantis, producitur lumen in aere abſque aliqua aeris tranſmutatione præcedente: vnde ſi ſemper corpus illuminans aeri præſens fuiſſet, ſemper ab ipſo aer lumen haberet. Sed expreſſiue hoc videtur in intellectualibus rebus, quæ ſunt magis remotæ à motu. Eſt enim principiorum veritas cauſa veritatis, in concluſionibus ſemper veris. Sunt enim quædam neceſſaria, quæ cauſam ſuæ neceſſitatis habent vt etiam Ariſtoteles dicit in 2. Metaphyſicæ & in 4. Phyſicæ. Non ergo æſtimandum eſt quod Plato & Ariſtot. propter hoc quod poſuerunt ſubſtantias immateriales, ſeu etiam cæleſtia corpora ſemper fuiſſe, eis ſubſtraxerint cauſam eſſendi. Non enim in ad 4.

huc à ſententia catholicæ fidei deuiant, quod huiuſmodi poſuerint non cauſata, ſed quia poſuerunt ea ſemper fuiſſe, cuius cõtrarium fides catholica tenet. Non enim eſt neceſſarium quod quamuis origo ſit ab immobili principio abſque motu, quod eorum eſſe ſit ſempiternum. A quolibet enim agente procedit effectus ſecundum modum ſui eſſe Eſſe autem primi principij eſt eius intelligere & velle. Procedit igitur vniuerſitas à primo principio ſicut ab intelligente, & volente. Intelligentis autem & volentis eſt producere aliquid non quidem ex neceſſitate, ſicut ipſum eſt, ſed ſicut vult & intelligit, in intellectu autem primi intelligentis comprehẽditur, omnis modus eſſendi, & omnis menſura quantitatis & durationis: ſicut igitur nõ eundem modum eſſendi rebus indidit, quo ipſum exiſtit, corporumque quãtitatem ſub determinata menſura concluſit, cum in eius poteſtate ſicut & in intellectu omnes menſuræ contineantur: ita etiam dedit rebus talem durationis mẽſuram qualem voluit, non qualem ipſum habet, ſicut igitur corporum quantitas ſub tali determinata menſura concluditur, non quia actio primi principij ad hanc menſuram quantitatis determinetur, ſed quia talis menſura quantitatis, ſequitur in effectu, qualem intellectus primæ cauſæ præſcripſit: ita enim ex actione primi agentis, conſequitur determinata durationis menſura, ex intellectu diuino eam præſcribente, non quaſi ipſe ſubiaceat ſucceſſiue durationi, vt nunc velit aut agat aliquid quod prius noluerit, ſed quia tota rerum duratio ſub eius intellectu & virtute concluditur, vt determinet rebus ab æterno menſuram durationis quam velit.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ſubſtantia immaterialis creata componatur ex eſſentia & eſſe.

quol. a. 8. 3. arg. 1. VIdetur quod ſubſtantia immaterialis creata non componatur ex eſſentia & eſſe. Eſſentia enim ſubſtantiæ immaterialis creatæ eſt ipſamet, puta eſſentia angeli eſt angelus, quia quidditas ſimplicis, eſt ipſum ſimplex, ſi ergo angelus componeretur ex eſſentia & eſſe componeretur ex ſeipſo & alio, hoc autem eſt inconueniens non ergo ſubſtantialiter componitur ex eſſentia & eſſe.

arg. 2. 2 Præterea nullum accidens cadit in ſubſtantialem compoſitionem ſubſtantiæ, ſed eſſe angeli eſt accidens: ſoli enim Deo eſſe eſt eſſentiale, ergo ſubſtantia ſpiritualis creata non eſt compoſita ex eſſentia & eſſe.

in lib. de cauſ. 28. & 29. 3 Præterea dicitur in lib. de cauſ. propoſ. 28. omnis ſubſtantia ſtans per eſſentiam ſuam, eſt ſimplex, nec diuiditur, & propoſ. 29 omnis ſubſtãtia ſimplex, eſt ſtans per ſe ipſam, ſcilicet per eſſentiam ſuam, ergo idem quod prius.

ibid. l. 17. 4 Præterea in eodem lib. prop. 17. dicitur infinitum primum, quod eſt intelligẽtia, eſt propinquum vni puro: & propter illud factum eſt quod in omni virtute propinqua vni puro, eſt infinitas, pluſquã in virtute longinqua ab eo, quod eſt, quia virtus quando incipit multiplicari tunc deſtruitur vnitas eius: vnde concludunt quod intelligentiæ (quas hic vocamus ſubſtantias ſpirituales creatas) quanto magis ſunt propinquæ vni puro, tanto magis ſunt vnitæ, & per conſequens quæ eſt propinquiſſima, erit maxime vnita, & ſic non poterit in ea eſſe compoſitio.

ibid. l. 7. 5 Præterea in eodem lib. 7. propoſ. dicitur quod intelligentia, eſt ſubſtantia quæ non diuiditur, ergo ſimiliter non componitur, videtur enim quod omne quod componitur poſſit diuidi.

Sed contra eſt quod dicitur in commento eiuſdem libri, quod intelligentia quam dicimus angelum, habet eſſentiam & eſſe. quol. 2. arg. ſed contra.

Reſpondeo dicendum quod dupliciter aliquid de aliquo prædicatur, vno modo eſſentialiter, alio modo per participationem, lux enim prædicatur de corpore illuminato participatiue: ſed ſi eſſet aliqua lux ſeparata, prædicaretur de ea eſſentialiter. Secundum hoc ergo dicendum eſt, quod ens prædicatur de ſolo Deo eſſentialiter, eo quod eſſe diuinum, eſt eſſe ſubſiſtẽs & abſolutum: de qualibet autem creatura prædicatur per participationem. Nulla enim creatura eſt ſuum eſſe, ſed eſt habens eſſe, ſic & Deus dicitur bonus eſſẽtialiter, quia eſt ipſa bonitas: creaturæ autem dicuntur bonæ per participationem, quia habent vnitatem: vnumquodque enim inquãtum eſt, bonum eſt. Quandocumque autem aliquid prædicatur de altero per participationem, oportet ibi aliquid eſſe præter id quod participatur, & ideo in qualibet creatura eſt aliud ipſa creatura quæ habet eſſe & ipſum eſſe eius (ſicut etiam patet, ex ſupra dictis.) Et hoc eſt quod Boetius dicit in lib. de Hebdoma. quod in omni eo quod eſt citra primum aliud eſt eſſe & quod eſt. Sed ſciendum eſt quod aliquid participatur dupliciter Vno modo quaſi exiſtens de ſubſtantia participantis, ſicut genus participatur à ſpecie. Hoc autem modo eſſe non participatur à creatura: id enim eſt de ſubſtantia rei quod cadit in eius definitione, ens autem non ponitur in definitione creaturæ, quia nec eſt genus nec differentia, vnde participatur ſicut aliquid non exiſtens de eſſentia rei. Et ideo alia quæſtio eſt, An eſt, & Quid eſt: vnde cum omne quod eſt præter eſſentiam rei dicatur accidens, eſſe quod pertinet ad quæſtionem An eſt, eſt accidens, & ideo commentator dicit in 5. Metaph. quod iſta propoſitio Sortes eſt, eſt de accidentali prædicato, ſecundum quod importat entitatem rei, vel veritatem propoſitionis, ſed verum eſt quidem quod hoc nomen ſecundum quod importat rem cui competit huiuſmodi eſſe, ſic ſignificat eſſentiam rei, & diuiditur per decem genera, non tamen vniuoce, quia non eadem ratione competit omnibus eſſe: ſed ſubſtantiæ quidem per ſe, aliis autem aliter. Sic ergo in ſubſtantia immateriali creata, eſt quidem compoſitio ex eſſentia & eſſe, non tamen eſt compoſitio ſicut ex partibus ſubſtantiæ, ſed ſicut ex ſubſtantia & eo quod adhæret ſubſtantiæ. ibid. c. op. de ente & eſſen. c. 4. in cap. 3. de di. no. l. 1.

Ad primum ergo dicendum, quod aliquando ex his quæ ſimul iunguntur, relinquitur aliqua res tertia, ſicut ex anima & corpore conſtituitur humanitas, quæ eſt homo, vnde homo componitur ex anima & corpore. Aliquando autem ex his quæ ſimul iunguntur, non reſultat res tertia, ſed reſultat quædam ratio compoſita, ſicut ratio hominis albi reſoluitur in rationem hominis, & in rationem albi, & in talibus aliquid componitur ex ſeipſo & alio: ſicut album componitur ex eo quod eſt album, & albedine. quol. 2. ad 1.

Ad ſecundum dicendum quod eſſe eſt accidens. non quaſi per accidens ſe habens, ſed quaſi actualitas cuiuſlibet ſubſtantiæ: vnde ipſe Deus qui eſt ſua actualitas, eſt ſuum eſſe. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod in illa propoſitione excluditur à ſubſtantia ſtante per ſe ipſam compoſitio quæ eſt ex partibus, Eadem enim propoſitio ponitur in lib. Proculi propoſ. 47. omne authypoſtatõ impartibile eſt & ſimplex. Vbi primo conſiderandum eſt quod ſimplex & impartibile, eſt idem ſubiecto, differunt autem ratione. Nam impartibile dicitur aliquid per priuationem diuiſionis: quia in lib. de cauſ. 28.

ſcilicet non eſt in multa diuiſibile , ſimplex autem dicitur aliquid per priuationem compoſitionis: quia ſcilicet non eſt ex multis compoſitum. Dicitur ergo ſubſtantia per ſe ſtans impartibilis ſeu indiuiſibilis, ſecundum Proculum, quia inquit ſi partibile eſt authypoſtaton, id eſt ens per ſe ſubſiſtens, inſtituit partibile ſeipſum, & totũ ipſum verteret ad ſeipſum, & omne in omni ſeipſo erit: hoc autem impoſſibile, impartibile ergo authypoſtaton eſt. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt, quod hic accipitur aliqoid ſtans per ſe ipſum non ratione partis: vt ſcilicet vna pars eius ſtet per aliam , ſicut accidit in ſubſtantiis materialibus: ſed ratione totius , vt ſcilicet , totum ſtet per ſe totum, vnumquodque autem conuertitur ad id per quod ſtat, ſicut effectus ad cauſam: & oportet quod ſit in eo ſicut in ſuo fundamento , ſi ergo aliquid partibile ſit ſtans per ſeipſum : oportet quod quælibet pars eius ſtet per quamlibet: & quælibet fundator in quamlibet, quod eſt impoſſibile: quia ſic ſequeretur quod vna & eadem pars eius eſſet cauſa & effectus ſimul reſpectu eiuſdem : quod eſt impoſſibile. Dicitur etiam quod ſubſtantia ſtans per ſe ipſam ſit ſimplex, quia in omni compoſito ex pluſibus , neceſſe eſt ponere quendam partium ordinem, vt ſcilicet vna pars eius ſit melior & altera vilior. Multa enim ad vnum conſtituendum ordine quodam perueniunt. Sicut & ab vno multitudo ordine quodam progreditur , Vnde videmus quod in compoſitione corporis naturalis, forma eſt præſtantior materia, & in compoſitione corporis mixti, vnũ elementum domioatur, & in compoſitione partium animalis, vnum membrum eſt principalius alio , & in partibus alicuius continui vna pars magis accedit ad punctum, quam alia, ſi ergo aliquid compoſitum ex pluribus partibus ſit ſtans per ſe ipſum, oportebit quod qnælibet pars eius ſit ſtans ex qualibet, & ita pars melior depẽdebit ex viliori, & è cõuerſo. Deinde dicitur omne ſtans per ſeipſum eſſe ſimplex & nõ compoſitum, quia eſt ſibi ſufficiens in ſuo eſſe , oon indigens alio ad ſui ſubſiſtentiam per quod non excluditur dependentia à cauſa agente quam ſequitur compoſitio ex eſſentia & eſſe, ſed à cauſa formali & materiali ſubſiſtentiam præſtante : & hoc manifeſtum eſt, qnia omne compoſitum ex partibos , non eſt ſibi ſufficiens: ſed indiget ad ſubſtantiam partibus ex quibus componitur, quæ ſe habent in habitudine cauſæ materialis ad totum.

ibid.l.17. Ad quartum dicendum quod non eſt intentio authoris lib. de cauſis illud probare in illo loco vt patet ex primis verbis propoſitionis illius quæ ſunt. Omnis virtus vnita, plus eſt infinita quam multiplicata: & ex 95. propoſitione Proculi quæ eſt, omnis virtus vnitior exiſtens eſt infinitior quam plurificata, quod eſt, quia ſicut patet in propoſ. 16. omnes virtutes infinitæ dependeot a primo infinito, quod eſt virtus virtutum, oportet igitur quod quanto virtus magis illi primæ virtuti appropinquat, tanto magis participet de eius infinitate: illa autem virtus eſt eſſentialiter vnum, oportet igitur quod quanto eſt magis vnum, tanto habeat virtutem magis infinitam. Exinde eſt quod virtus intelligentiæ, quæ eſt prima inter virtutes cauſatas infinitas eſt maxime infinita vt pote propinquior vni primo. Virtutes vero quæ multiplicantur, ex hoc ipſo deficiunt ab vnitate , & ideo minoratur earum poſſe, & huius exemplum patet in virtutibus cognoſcitiuis , intellectus enim qui non diuiditur in multas potentias , efficacior eſt in cognoſcendo quam ſenſus , qui per multas potentias diuerſificatur, & eadem ratione virtus cognoſcitiua intelligentiæ, quæ non diuerſificatur per ſenſitiuam & intellectiuam, eſt fortior quam virtus cognoſcitiua humana , tam circa ſenſibilia ſingularia quam circa intelligibilia cognoſcenda: & huius ſignum eſt quia videmus in rebus corporalibus particularibus, quod quando mũlta aggregantur & vniuntur, fit vehementior eorum virtus , ex qua conſequuntur mirabiles operationes: ſicut patet in multis hominibus ſimul trahentibus nauem, qui diuiſim non poſſunt eam trahere nec partes eius proportionales: & quãto magis diuiditur virtus rei corporalis , tanto debilior fit, & facit operationes viliores: ſicut tota domus in magno igne congregato calefit , quod fieri non poteſt, ſi ignis diuidatur per diuerſas partes domus. Et ex his patet intentio, authoris lib. de cauſis: verum eſt tamen quod aſſumitur in argumẽto quod quanto aliquid propinquius eſt vni primo, tanto eſt magis vnitum: noo tamen ſequitur quod id quod eſt propinquiſſimum, ſit etiam maxime vnum, ſed tantum ea proportione quo dicitur propinquum : non dicitur autem eſſe propinquiſſimum niſi per reſpectum ad ea quæ ſunt iuxta ſe: ſupra ſe enim multa etiam produci poſſunt nobiliora & primo vni & primo enti propinquiora.

Ad quintum dicendum quod ea quæ ſunt ſuperio- ibid.l.7. ris ordinis cognoſci non poſſunt ſufficienter , per ea quæ ſunt ordinis inferioris, eo quod ſuperiora excedunt inferiorum modum & virtutem: quia vero humana cognitio à ſenſu initium ſumit , ea quæ noſtris ſenſibus offeruntur , cognoſcere ſufficienter poſſumus, ſed ex his in ſuperiorum cognitionem peruenire non poſſumus, niſi ſecundum ea quæ ex ſenſibus nobis notis habẽt cõmunia: ea vero quæ totaliter noſtris ſenſibus offeruntur, ſunt inferiora corpora: com quibus ſuperiora corpora in eſſentiæ ſpeciem non conueniunt, nec in naturæ conditione: conueniunt autem in ratione quantitatis, luminis, & eorum , quæ ad hæc ſequuntur : & ideo pertingere poſſumus ad cogooſcendum de ſuperioribus corporibus, & claritatem ipſorum inquantum ſunt nobis viſibilia, & quantitatem magnitudinis & motus ipſorum, & figuram , & etiam gradus ipſorum ſecundum modum quo conueniunt in genere cum inferioribus corporibus , propriam autem naturam ipſorum ſecundum rationem ſpeciei ſcire non poſſumus niſi per negationem, inquantum tranſcendit inferiorum corporum naturam, vnde Ariſtot. in primo de cæl. probat cæleſte corpus non eſſe neque graue, neque leue, neque generabile , neque corruptibile: ſed licet intelligentia tranſcendat totum ordinem corporalium rerum, quia tamẽ eſt ab alio , ſua quidditas vel eſſentia non eſt ipſum ſuum eſſe, ſed eſt res ſubſiſtens in ſuo eſſe participato , & ideo quodammodo conuenit in genere cum corporibus , quæ etiam in ſuo eſſe ſubſiſtunt , & ſic ſecundum Logicam intentionem videtur quod ponatur in genere ſubſtantiæ : & ideo intelligentia quidem notificari poteſt enarratiue, ſeu affirmatiue, quantum ad ſuum genus, vt dicatur eſſe ſubſtantia: ſed quantum ad differentiam ſpecificam, enarrari non poteſt, ſed oportet quod per negationem nobis notificetur, inquantum tranſcendit totum ordinem corporalium rerum, quibus conuenit diuerſitas, & ideo author. lib. de cauſ. notificans intelligentiæ eſſentiam prout à nobis notificari poteſt, proponit hanc propoſitionem, intelligentia eſt ſubſtantia quæ non diuiditur. Loquitur ergo hic author huius lib. de diuiſione quę ſupponit compoſitionem ex partibus: quod manifeſtum eſt ex verbis quæ ſequuntur: dicit enim, quia ſi non eſt cum magnitudine , neque corpus, neque mouetur, tunc proculdubio non diuiditur: & iterum omne diuiſibile non diuiditur niſi aut in multitudinem , aut in magnitudinem, aut in motum ſuum.

Compoſitio autem ex eſſentia & eſſe, non infert ſecum diuiſibilitatem proprie loquendo, ſicut patet ex ſupradictis.

ARTICVLVS VII.

Vtrum in ſubſtantiis ſpiritualibus creatis ſit perſonalitas.

1.d 1 q 1.a. 1.arg.1. VIdetur quod in ſubſtantiis ſpiritualibus creatis non poſſit eſſe perſonalitas: indiuiduatio enim eſt de ratione perſonæ, quia perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia: principium autem indiuiduationis eſt materia, cum ergo ſubſtantia ſpiritualis creata materia careat, vt dictum eſt, videtur quod ab ea perſonalitas excludatur.

arg.2. 2 Præterea omnis forma quantum eſt de ſe communicabilis eſt & vniuerſalis: ſed ſubſtātia ſpiritualis creata, eſt forma ſimples, ergo videtur quod ſit vniuerſalis: ſed vniuerſalia non dicimus perſonas vt dicit Boet. lib. de duab. nat. poſt princip. ergo idem quod prius.

arg.3. 3 Præterea pefectio debet perfectibili proportionari, ſed forma intelligibilis quæ eſt perfectio intellectus non habet rationem ſingularis, ſed magis vniuerſalis, ergo nec intellectus: ſed ſubſtantiæ ſpirituales creatæ ſcilicet angeli ſunt diuini intellectus, & diuinæ mentes, vt dicit Dionyſ. ergo idem quod prius.

arg 4. 4 Præterea perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia: ſed a Dionyſ. ponitur angelus in ordine intelligibilium, quæ ſupra rationabilia conſiſtunt: ergo videtur quod angelus non ſit perſona.

arg. 1. ſed contra. Sed contra perſona eſt hypoſtaſis proprietate diſtincta ad dignitatem pertinente: ſed angelus ſiue ſubſtantia ſpiritualis creata, cum ſit quid ſubſiſtens, dicitur hypoſtaſis: & eius proprietates ſunt nobiliſſimæ. ergo videtur quod ſit perſona.

rac. Reſpondeo dicendum quod perſonalitas eſt in ſubſtantiis ſpiritualibus creatis, alio tamen modo quam in homine, quod patet, ſi tria quæ ſunt de ratione perſonæ conſiderentur: ſcilicet ſubſiſtere, ratiocinari, & indiuiduum eſſe. Subſiſtit enim homo in partibus ſuis, ex quibus componitur: ſed angelus in natura ſua ſimplici, nullo indigens partium, vel materiæ fundamento. Ratiocinatur homo diſcurrendo & inquirendo lumine intellectuali, per continuum & tempus adumbrato, ex hoc quod cognitionem à ſenſu & imaginatione accipit. Sed angelus lumen intellectuale purum & impermixtum participat, vnde etiam ſine inquiſitione difformiter intelligit ſecundum Dionyſ. ſimiliter incommunicabilitas eſt in homine, ex hoc quod natura ſua receptibilis in fundamento materiæ, per materiam determinatur: ſed in ſubſtātia immateriali in ſe determinata eſt ex hoc quod in aliquo ſicut forma determinabilis recipi nō poteſt, & ex hoc ipſo ſatis in cōmunicabilis eſt, & nō per determinationem recipientis: ſicut diuinum eſſe eſt proprium & determinatum, non per additionem alicuius contrahentis, ſed per negationem omnis adhibiti: vnde dicitur in li. de cauſis quod indiuiduatio ſua eſt bonitas pura: quare patet quod perſonalitas eſt in ſubſtantiis ſpiritualibus creatis, & multo nobilior quam in homine.

ad 1. Ad primum ergo dicendum quod forma participabilis non indiuiduatur, niſi per materiam in qua accipit eſſe determinatum: ſed forma quæ non eſt receptibilis non indiget materia determinante: ſed in ſua natura determinatur ad eſſe, quod ſibi non ad materiam dependens acquiritur, ſicut formis corruptibilibus, nec in materia, & ſi ad materiam nōn dependens ſicut animæ rationali, & per hoc patet reſponſio ad ſecundum, quia forma rationem vniuerſalitatis habet ex hoc quod in pluribus eſt receptibilis.

Ad tertium dicendum, quod forma quæ eſt recepta in intellectu, poteſt dupliciter conſiderari: vel per comparationem ad rem cuius eſt ſimilitudo: & ſic habet vniuerſalitatem: non enim eſt ſimilitudo hominis ſecundum conditiones indiuiduantes, ſed ſecundum naturam communem: vel per comparationem ad intellectum in quo habet eſſe: & ſic eſt quid indiuiduū quēadmodum intellectus: & alia numero ſpecies intellectualis hominis eſt in intellectu Sortis, & alia in intellectu Platonis, vnde non oportet intellectum eſſe, quid determinatum & ſubſiſtens.

Ad quartum dicendum, quod rationale ſecundum Dionyſ. eſt in ſubſtantiis ſpiritualibus ſcilicet angelis, & in Deo eminenter, ſecundum quem modum intellectus angelicus & diuinus, ratio nominatur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum in ſubſtantiis ſpiritualibus creatis ſit compoſitio accidentis & ſubiecti.

VIdetur quod in ſubſtantiis ſpiritualibus creatis non ſit compoſitio accidentis & ſubiecti, quia eſſe accidentale cauſatur ab eſſe ſubſtantiali: ſed in ſubſtantiis ſpirit. cre non eſt compoſitio ſubſtantialis, quia ſunt ſubſtantiæ ſimplices, vt Dionyſ. dicit, ergo nec compoſitio accidentalis. quol.3 a 7 arg.1.

2 Præterea Boet. dicit in lib. de Trinit. quod forma ſimplex ſubiectū eſſe non poteſt: ſed ſubſtantiæ ſpi. creatæ, ſcilicet angeli, ſunt formæ ſimplices, ſecundum Dionyſ. ergo non poſſunt eſſe ſubiectum accidentis. arg.2.

Sed contra eſt quod Auguſt. *ſubſtantias ſpirituales* ponit deficere à ſimplicitate diuina, per hoc quod eſt in eis compoſitio accidentis & ſubiecti. arg. ſed contra.

Reſpondeo dicendum quod ex hoc aliquid eſt ſuſceptiuum formæ ſubſtantialis vel accidentalis, quod aliquid habet poſſibilitatis quia de ratione potentiæ eſt vt actui ſubſternatur, qui forma dicitur. De ſubſtantiis autem ſpiritualibus creatis, diuerſi diuerſa ſentiunt. Quidam enim dicunt quod ſunt compoſitæ ex materia & forma. Alij dicunt quod ſunt compoſitim ex eſſe & quod ēſt, vt Boet. dicit: & vtroque modo oportet ponere potentialitatem in ſubſtantiis ſpiritualibus creatis. De primo enim modo patet: ſimiliter patere poteſt de ſecundo, quia omne quod non eſt ſuum eſſe, oportet habeat eſſe receptum ab alio quod eſt ſibi cauſa eſſendi, & ita in ſe conſideratum, eſt in potentia reſpectu illius eſſe quod recipit ab alio: & hoc modo ad minus potētialitatem oportet ponere in Angelo, quia angelus non eſt ſuum eſſe, hoc enim ſolius Dei eſt: & ita relinquitur quod ſubſtantia ſpir. creata poteſt eſſe ſubiectum formæ accidentalis. in c.

Ad primum ergo dicendum, quod ſubſtantialis ſimplicitas, in angelis excludit compoſitionem materiæ & formæ, non autem compoſitionem ex eſſe & quod eſt, quam compoſitionem ad minus accidētalis cōpoſitio in angelis præſupponit. Et iterū nō oportet quod ſi eſſe accidentale cauſatur à ſubſtantiali, quod compoſitio accidentalis à compoſitione ſubſtantiali cauſetur, quia ſubſtantia aliquo modo ſimplex poteſt eſſe ſubiectum accidentis. ad 1.

Ad ſecundum dicendum quod Boetius loquitur de illa forma ſimplici, quæ eſt actus purus, cui nihil potentialitatis admiſcetur: & talis eſt ſolus Deus. ad 2.

Digitized by Google

ARTICVLVS IX.

Vtrum ſit numerus vel multitudo in Angelis,

1. d. 1 q. 1. a. 3. arg 1. Videtur quod in angelis non ſit numerus: numerus enim quantitas eſt ſed quantitatis ſubiectum eſt materia: cum ergo in angelis non ſit materia, vt dictum eſt, videtur quod nec numerus.

arg. 2. 2 Præterea ſecundum Philoſophos in his quæ ſunt ſine materia non poteſt eſſe numerus, niſi ſecũdum cauſam & cauſatum: ſed vnus angelus non eſt cauſa alterius, ergo ſi ſunt ſine materia nullus numerus in eis eſſe poteſt.

arg. 3. 3 Præterea quanto aliquid eſt propinquius vni ſimplici, tãto minus diuiditur, ſed inter omnes creaturas natura angelica Deo eſt propinquior, ergo videtur quod vel oon ſit numerus in eis, vel ſit paucisſimus.

arg. 4. 4 Præterea cum partes vniuerſi ſint ordinatæ adinuicem iuuantes ſe mutuo, illud ex quo non prouenit vtilitas in partibus vniuerſi videtur eſſe fruſtra vel vanum, & ſic omnino nõ eſſe: ſed ſpiritualis ſubſtantia non iuuat ad corporalem: niſi mouendo ipſam, ergo videtur quod ooo ſunt plures ſubſtantiæ ſeparatæ, niſi quib⁹ expletur motus corporalis creaturæ Et ita videtur quod numerus angelorum ſit accipiendus ſecundum numerum motuum cæli, vel etiam ipſorum mobilium.

2 c. g c, 92. rat 3. Sed contra ordo vniuerſi exigere videtur vt id qood eſt in rebus nobilius, excedat quantitate vel numero ignobiliora: ignobiliora enim videntur eſſe propter nobiliora, vnde oportet quod nobiliora quaſi propter ſe exiſtentia multiplicentur quantum poſſibile eſt: & ideo videmus corpora incorruptibilia ſcilicet cæleſtia, intantum excedere corruptibilia, ſcilicet elementa, vt hæc quaſi non habeant notabilem quantitatem ad illa: ſicut autem cæleſtia corpora digniora ſunt elementaribus, vt incorruptibilia corruptibilibus: ita ſubſtantiæ intellectuales omnibus corporibus, vt immobile & materiale, mobili & materiali, excedunt igitur in numero intellectuales ſobſtantiæ ſeparatæ omnium rerum materialium multitudinem.

ibidem. rat 4. 2 Præterea ſpecies rerum materialium non multiplicantur per materiam, ſed per formam. Formæ autem quæ ſunt extra materiam, habent eſſe completius & vniuerſalius, quam formæ quæ ſunt in materia: nam formæ in materia recipiuntur ſecondum materiæ capacitatem, non videntur igitur eſſe minoris multitudinis formæ, quæ ſunt extra materiam quas dicimus ſubſtantias ſeparatas, quam ſint ſpecies materialium rerum.

ibid rat. 1, Reſpondeo dicendum quod ſubſtantię ſpirituales ſunt in magno numero ſeu multitudine, quod manifeſte patet ex duobus. Primo quia ſubſtantiæ intellectuales ſecundum ſuum genus tranſcendunt omnem naturam corporeã: oportet igitur accipere gradum in prædictis ſubſtantiis, ſecundum eleuationem earum ſupra corpoream naturam. Sunt autem quædam intellectuales ſubſtantiæ eleuatæ ſupra corporeã ſubſtaotiam, ſecundum ſui generis naturam tantum, quæ tamen corporibus vniuntur vt formæ, vt patet in animis hominum: & quia eſſe ſubſtantiarum intellectualium ſecundum ſuum genus nullã à corpore dependentiam habet, vt ſupradictum eſt, inuenitur altior gradus dictarum ſubſtantiarũ, quæ etſi a. a. c. non vniantur corporibus vt formæ, ſunt tamen proprij motores aliquorum determinatorum, ſimiliter autem natura ſubſtantiæ intellectualis non dependet à mouendo, cum mouere ſit conſequens ad principalem eorũ operationem, quæ eſt intelligere, erit igitur & aliquis gradus altior ſubſtantiarum intellectualium, quæ non ſunt proprij motores aliquorum corporum, ſed ſuperiores motoribus. Secundo, ſicut ibid. rat 2.
agens per naturam agit per ſuam formam naturalẽ, ita agens per intellectum, agit per formam intellectus, vt patet in his qui agunt per artem: ſicut igitur agens per naturam eſt proportionatum patienti, ratione ſuæ formæ naturalis, ita agens per intellectum eſt proportionatum patiẽti & facto, per formam intellectus, vt ſcilicet huiuſmodi ſit forma intellectioa, quæ poſſit induci per actionem agentis, in materiam recipientem: oportet igitur proprios motores orbium, qui per intellectum mouent, ſi in hoc opinionem Ariſtotelis ſuſtinere volumus, tales intelligentias habere, quales ſunt explicabiles per motus orbium & producibiles in rebus materialibus. ſed ſupra huiuſmodi conceptiones intelligibiles, eſt accipere aliquas vniuerſaliores: intellect⁹ enim vniuerſalius apprehendit formas rerum quam ſit eſſe earum in rebus. vnde videmus quod vniuerſalior eſt forma intellectus ſpeculatiui quam practici: & inter artes practicas vniuerſalior eſt conceptio artis imperantis, quam exequentis: oportet autem ſubſtantiarum intellectualium gradus accipere ſecundum gradũ intellectualis operationis, quæ eſt eis propria, ſunt igitur aliquæ ſubſtantiæ intellectuales, ſupra illas quæ ſunt proprij & proximi motores determinatorum orbium. Qualiter autem diſtinguantur adinui- 2 d c.
cem accipere poſſumus ex verbis comm in 3. de ani. vbi dicit quod ſi natura intellectus poſſibilis eſſet nobis ignota, non poſſemus aſſignare numerũ ſubſtaotiarum ſeparatarum, vnde dico quod ſecundum gradũ poſſibilitatis permiſtæ in natura angelica, eſt eorum diſtinctio. Dictum eſt enim ſupra quod ipſa natura vel quidditas angeli eſt poſſibilis reſpectu eſſe quod a Deo habet. Inuenitur enim natura cui poſſibilitas admiſcetur plus & plus diſtans ab actu, ſecundum quod recedit à ſimilitudine diuinæ naturæ, quæ eſt actus tãtum. Illa ergo quidditas eſt actus completus, præter quam non eſt ſuum eſſe, ſcilicet natura diuina, quidditas ſimplex: & illa quæ eſt propinquior per ſimilitudinem ad diuinum eſſe, minus habet de potentia & plus de actu, & eſt Deo vicinior & perfectior: & ſic deinceps quouſque veniatur ad illam naturam quæ eſt in vltimo gradu poſſibilitatis in ſubſtantiis ſpiritualibus, adeo quod non acquiritur ſibi eſſe niſi in altero, quamuis eſſe ſuum ad illud non dependeat, ſcilicet intellectus humanus, qui ſecundum commentatorem, eſt vltimus in ordine naturarum intellectualium, ſicut materia prima in ordine ſpiritualium.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut ſupra dictũ 2 d ad 1.
eſt, vnũ dicitur dupliciter, vno modo ſecũdum qood conuertitur cum ente, quod nõ determinatur ad aliquod genus, & ſimiliter nec multitudo ſequens ad tale vnũ, & talis multitudo ponitur in ſpiritualibus creaturis, quæ oon ſequitur diuiſionem quantitatis vel materiæ, ſed diſtinctionem naturarum. Alio modo dicitur vnum quod eſt principium numeri, qui eſt diſcreta quantitas, creatus ex diuiſione materiæ, vel continui. Et talis non eſt niſi in materialibus.

Ad ſecundum dicendum, quod etiam ſecundum 2. d. ad 2.
Philoſophos qui diſtingunt numerum ſubſtantiarũ ſeparatarum, ſecundum cauſam & cauſatum, cauſa & cauſatum non ſunt per ſe diſtinguentia, ſed ſecundum eos conſequuntur ad principia diſtinctionis, cum enim diſtinctio ſit per ſe loquẽdo per hoc quod eſt maior vel minor compoſitio: & ſecundũ diſtantiã

potentiæ & actus, ſecundum eos, ſequitur quod illud quod eſt plus in actu, ſit cauſa eius quod eſt minus, ſecundum quem modum dicunt multitudinem ab vno primo ſimplici proceſſiſſe. quem tamen modum dicit comm. in .1. Met. inſufficiẽter probatum, & concedit ab vno primo ſimplici immediate potuiſſe plura procedere: ita nos concedimus omnes naturas intellectuales immediate à Deo proceſſiſſe diſtinctas ſecundum ordinem ſapientiæ diſponentis diuerſos gradus, naturarum ſpiritualium. Et ideo remoto ordine cauſalitatis ab angelis, & retento gradu ſimplicitatis habebimus eundem modum diſtinctionis quem ipſi habuerunt.

ad 3. Ad tertium dicendum quod ex ratione illa probatur ſimplicitas angelicæ naturæ, & præcipue illius, quæ in ea ſuprema eſt: ſed pluralitas gradus ab ea non tollitur. Præterea non eſt loquendum de angelis ſicut de diuina natura, cum plures angeli non tantum numero ſed ſpecie differant.

ad 4. Ad quartum dicendum, quod angeli non ſunt facti propter motum corporalium, quia nihil fit propter vilius ſe. vnde ſi ſunt aliquæ ſubſtantiç non mouentes, non ſequitur quod ſint ſuperfluæ, nihilominus tamen dicendum quod ex omnibus ſubſtantiis illis prouenit aliqua vtilitas per iuuamentum, in rebus corporalibus: quia inferiores angeli in motu ſphærarum Deo miniſtrant, ſicut a quibuſdam dicitur, & probabile videtur, cum Greg. dicat corporalem creaturam, per ſpiritualem adminiſtrari, illuminatio autem inferiorum angelorum, eſt a Deo per proximos & medios vt dicit Dionyſ. & ita omnes influentiam habent, ſuper motum corporalium vel ad minus quantum ad cuſtodiam hominum, quæ pertinet ad vltimum ordinem.

ARTICVLVS X.

Vtrum ſpirituales creaturæ differant ſpecie.

q. deſp. cr. a. 8. arg. 2. VIdetur quod ſpirituales creaturæ non omnes differant ſpecie: magis enim diuerſa ſunt ab inuicem, quæ differunt ſpecie quam quæ differunt numero: ſed creaturæ quo ſunt Deo propinquiores, in quo nulla eſt diuerſitas, tanto minus ſunt diuerſæ ergo angeli qui ſunt Deo propinquiores, debent eſſe diuerſi minori diuerſitate, & proinde non ſpecifica.

arg 3. 2 Præterea conuenientia aliquorum in formali principio, facit aliqua idem eſſe ſpecie: differentia vero in principio materiali facit differre numero ſolum in angelis autem, ipſum eſſe ſe habet vt formale, ad eſſentiam angeli, vt ex ſupradictis manifeſtum eſt, cum ergo omnes angeli conueniant in eſſe, differant vero ſecundum eſſentiam, videtur quod angeli non differant ſpecie ſed numero ſolo.

arg 4 3 Præterea omnis ſubſtantia ſubſiſtens creata, eſt indiuiduum contentum ſub aliqua natura communi ſpeciei: ita quod ſi indiuiduum ſit compoſitum, natura ſpeciei prædicabitur de eo, ſecundum rationem compoſiti: ſi vero indiuiduum fuerit ſimplex, natura ſpeciei prædicabitur de eo, ſecundum ſimplices rationes ſed angelus eſt ſubſtantia creata ſubſiſtens: ſiue ergo ſit compoſitus ex materia & forma, ſiue ſit ſimplex, oportet quod cõtineatur ſub aliqua natura ſpeciei: ſed naturæ ſpeciei non derogat quod poſſit habere plura ſuppoſita: ſimiliter etiam nec indiuiduo ſub ea exiſtenti, derogat ſi habeat aliquod ſecum compar in eadem ſpecie: ergo videtur quod poſſibile ſit eſſe plures angelos vnius ſpeciei, in perpetuis autem non differt eſſe & poſſe, vt dicitur in 3. Phyſicæ ergo in angelis ſunt plura indiuidua vnius ſpeciei.

4 Præterea cum ſola ſpecies definiatur ſecundum Boetium, quæcumque in definitione conueniunt, videntur in ſpecie conuenire. Sed angeli omnes conueniunt in illa definitione quam Damaſc. ponit in 3. lib. Angelus eſt ſubſtantia intellectualis, ſemper mobilis arbitrio libera, incorporea, Deo miniſtrans, & ergo omnes angeli ſunt vnius ſpeciei. arg 6.

5 Præterea quæcumque conueniunt in nobiliſſimo, conueniunt in ſpecie, quia nobilius eſt quod ponitur ſub ſpecie, quam quod ponitur ſub genere, eſt enim differentia ſpecifica formalis reſpectu generis: ſed omnes angeli conueniunt in nobiliſſimo quod in eis eſt, ſcilicet in natura intellectuali, ergo omnes angeli conueniunt ſpecie. arg 9.

6 Præterea ſi aliquod genus diuidatur per duas differentias, quarum vna altera ſit imperfectior, differentia imperfectior magis eſt multiplicabilis, quã perfectior, ſicut irrationale per plures ſpecies multiplicatur, quam rationale. ſubſtantia autem ſpiritualis diuiditur per vnibile & non vnibile: vnibile autẽ corpori eſt imperfectius in ſpiritualibus ſubſtantiis. Cum ergo ſubſtantia ſpiritualis vnibilis corpori ſcilicet anima humana non diſtinguatur in multas ſpecies, multo fortius ſubſtantia ſpiritualis non vnibilis, ſcilicet angelus, non multiplicatur per multas ſpecies. arg 10.

7 Præterea diuerſæ ſpecies ſecundum differentias ſpecificas differunt, quæ ex oppoſito diuiduntur. Non poſſunt autem deſignari tot differentiæ ſpecificæ oppoſitæ, quãta ponitur multitudo angelorum, non ergo omnes angeli differunt ſpecie. arg. 12.

Sed contra multiplicatio indiuiduorũ in vna ſpecie non eſt niſi ad conſeruãdam ſpeciei perpetuitatem, quæ in vno ſaluari non poteſt: ergo debetur tantum rebus corruptibilibus: & angeli non ſunt corruptibiles ergo non oportet vt in illis ſit multiplicatio indiuiduorum in vna ſpecie. 2. d. 3 q. 1. a. 4. arg. 1. ſed contra. q. deſp. cr. a. 8. 3 ſed contra 2. c. g. c. 94. rat. 1.

2 Præterea ſubſtãtiæ ſeparatæ ſunt quædam quidditates ſubſiſtẽtes, ſpecies autem rei eſt quam ſignificat definitio, quæ eſt ſignum quidditatis rei, vnde quidditates ſubſiſtentes, ſunt ſpecies ſubſiſtentes, plures ergo ſubſtantiæ ſeparatæ eſſe non poſſunt, niſi ſint plures ſpecies. 2. c. g. c. 93. rat. 1.

3 Præterea id quod eſt ſpeciei in vnoquoque, eſt dignius eo quod eſt indiuiduationis principiũ, præter rationem ſpeciei exiſtens, multiplicatio igitur ſpecierum plus addit nobilitatis & perfectionis vniuerſo, quam multiplicatio indiuiduorum in vna ſpecie: perfectio autem vniuerſi maxime conſiſtit in ſubſtãtiis ſeparatis: magis igitur competit ad perfectionem vniuerſi, quod ſint plures ſecundum ſpeciem diuerſæ, quam quod ſint multæ ſecundum numerum in eadem ſpecie. ibid. rat. 4.

4 Præterea ſubſtantiæ ſpirituales ſunt perfectiores quam corpora cæleſtia: ſed in corporibus cçleſtibus propter eorum perfectionem non inuenitur niſi vnum indiuiduum vnius ſpeciei, tum quia vnũquodque eorum conſtat ex tota materia ſuæ ſpeciei: tum quia in vno indiuiduo eſt perfecte virtus ſpeciei, ad complendum illud in vniuerſo ad quod ſua ſpecie ordinatur, ſicut præcipue patet in ſole & luna: multo igitur magis in ſubſtantiis ſeparatis non inuenitur niſi vnum indiuiduum in vna ſpecie. ibid. rat. 5.

Reſpondeo dicendum quod circa hanc quæſtionem diuerſimode aliqui ſunt locuti. Quædam enim [a]ſſerũt quod omnes ſpirituales ſubſtantiæ ſunt vnius ſpeciei: alij vero quod omnes angeli vnius ordinis: alij vero quod omnes angeli abinuicem ſpecie differunt quod & mihi videtur propter tres rationes. Prima ſumitur ex conditione ſubſtãtiç eorũ, Neceſſe

eſt enim dicere quod vel ſint formæ ſimplices ſubſiſtentes abſque materia, vt ſupra habitũ eſt, vel quod ſint formæ compoſitæ ex materia & forma, ſi autem angelus eſt forma ſimplex abſtracta à materia, impoſſibile eſt etiam fingere, quod ſint plures angeli vnius ſpeciei: quia quæcomque forma quantũcumque materialis & infima, ſi ponatur abſtracta, vel ſecundum eſſe, vel ſecundum intellectum, non remanet niſi vna in ſpecie vna, ſi enim intelligatur albedo abſque omni ſubiecto ſubſiſtens, non erit poſſibile ponere plures albedines, cũ videamos quod hæc albedo nõ differt ab alia, niſi per hoc quod eſt in hoc vel in illo ſubiecto, & ſimiliter ſi eſſet humanitas abſtracta, non eſſet niſi vna tantum. Si vero angelus ſit ſubſtantia ex materia & forma compoſita, neceſſe eſt dicere quod materiæ diuerſorum angelorũ ſint aliquomodo diſtinctæ. Diſtinctio autẽ materiæ à materia non inuenitur niſi duplex: vna ſecundum propriam rationem materiæ, & hæc eſt ſecundũ habitudinem ad diuerſos actus: cum enim materia ſecundum propriam rationẽ ſit in potentia, potentia autem ad actum dicatur, neceſſe eſt quod ſecundum ordinem actuum attendatur diſtinctio in potẽtiis & materiis: & hoc modo materia inferiorum corporũ quæ eſt potẽtia ad eſſe, differt à materia cæleſtium corporum quæ eſt potentia ad vbi. Secunda diſtinctio materiæ, eſt ſecundum diuiſionem quantitatis, prout materia exiſteos ſub his dimenſionibus, diſtinguitur ab ea quæ eſt ſub aliis dimẽſionibus: & prima qoidem materiæ diſtinctio facit diuerſitatem ſecundum genus, quia ſecundum Philoſ. in 5. Metaph genere differunt ſecundum materiã diuerſam. Secunda autem diſtinctio materiæ, facit diuerſitatem indiuiduorum, in eadem ſpecie, hæc aotem ſecunda diſtinctio materię oon poteſt eſſe in diuerſis angelis, cũ angeli ſint incorporei, & omnino abſque dimenſionibus quantitatiuis. Relinqoitur ergo quod ſi ſint plures angeli compoſiti ex materia & forma, quod ſit in eis diſtinctio materiarum, ſecundum primum modum: & ita ſequitor quod non ſolum ſpecie, ſed etiam genere differont Seconda ratio ſumitur ex ordine vniuerſi. Manifeſtum eſt enim quod duplex eſt bonum vniuerſi, quoddam ſeparatom, ſcilicet Deus, qui eſt ſicut dux in exercitu, & quoddã in ipſis rebus. & hoc eſt ordo partium vniuerſi, ſicut ordo partium exercitus, eſt bonum exercitus. Oportet autẽ quod ſuperiores vniuerſi partes, magis de bono vniuerſi participent, quod eſt ordo: perfectius autem participant ordinem ea in quibus eſt ordo per ſe, quam ea in quibus eſt ordo per accidens tantum. Manifeſtum eſt autem quod in omnibus indiuiduis vnius ſpeciei non eſt ordo niſi ſecundũ accidens, cõueniunt enim in natura, & differunt ſecundũ principia indiuiduantia, & diuerſa accidentia, quæ per accidens ſe habent ad naturam ſpeciei. Quæ autem ſpecie differunt ordinem habent per ſe, & ſecundum eſſentialia principia, inuenitur enim in ſpeciebus rerum vna abundãs ſuper aliam, ſicut & in ſpeciebus numerorũ vt dicitur in 8. Met. in iſtis autem inferioribus, quę ſunt generabilia, & corruptibilia, & infima pars vniuerſi, & minus participant de ordine, inueniuntur nõ omnia diuerſa habere ordinẽ per ſe, ſed quędam habẽt ordinem per accidẽs tantum ſicut indiuidua vnius ſpeciei. In ſuperiori autem parte vniuerſi, ſcilicet in corporibus cæleſtibus, non inuenitur ordo per accidẽs: ſed ſolum per ſe cum omnia corpora cæleſtia ab inuicem ſpecie differant, nec ſint in eis plura indiuidua vnius ſpeciei, ſed vnus tantum ſol, & vna luna, & ſic de aliis. Multo ergo magis in ſuprema parte vniuerſi non inueniuntur aliqua ordinata per accidens, & nõ per ſe Et ſic relinquitur quod omnes angeli ab inuicem ſpecie differant, ſecundum maiorem & minorem perfectionem formarum ſimplicium, ex maiori vel minori propinqoitate ad Deum qui eſt actus purus & infinitæ perfectionis. Tertia vero ratio ſumitor ex perfectione naturæ angelicæ: perfectum enim dicitur vnumquodque, quando nihil deeſt ei eorum quæ ad ipſum pertinent. Et huius quidẽ perfectionis gradus in extremis rerum perpendi poteſt. Deo enim qui eſt in ſupremo perfectionis, nihil deeſt eorum quæ pertinent ad rationem totius eſſe, præhabet enim in ſe omnes rerum perfectiones, ſimpliciter, & excellenter, vt Dionyſ. dicit indiuiduum autem aliquod in infima parte rerum, quæ continet generabilia & corruptibilia, perfectum inuenitur ex eo quod habet quicquid ad ſe pertinet ſecundũ rationem indiuiduationis ſuæ, non autẽ quicquid pertinet ad naturam ſuæ ſpeciei, cũ natura ſuæ ſpeciei, etiã in aliis inueniatur indiuiduis. Quod manifeſte ad imperfectionẽ pertinere apparet non ſolum in animalibus generabilibꝰ in quibus vnũ indiget alio ſuæ ſpeciei ad conuictũ ſed etiã in omnibos animalibus es ſemine qualicũque generatis, quibus mas indiget fœmina ſuæ ſpeciei ad generandũ, & vlterius in omnibus generabilibus & corruptibilibus in quibus neceſſaria eſt multitudo indiuiduorũ vnius ſpeciei, vt natura ſpeciei quæ non poteſt perpetuo cõſeruari in vno indiuiduo propter eius corruptibilitatẽ, conſeruatur io pluribus In parte autẽ ſuperiori vniuerſi inueoitur altior gradus perfectionis, vbi vnũ indiuiduũ vt ſol ſic eſt perfectũ, vt nihil ei deſit eorũ, quæ ad propriam ſpeciem pertinent, vnde & tota natura ſpeciei concluditur ſub vno indiuiduo: & ſimiliter eſt de aliis corporibos cæleſtibos. Multo ergo magis in ſuprema parte rerum creatarũ, quæ eſt Deo propinquiſſima, ſcilicet in angelis, hæc perfectio inuenitur, vt vni indiuiduo nihil deſit eorum quæ ad totam ſpeciem pertinent, & ſic non ſint plura indiuidua in vna ſpecie. Deus vero qui eſt in ſummo perfectionis, cum nullo alio conuenit non ſolum in ſpecie, ſed nec in genere, nec in alio prædicato vniuoce.

ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod cum ioquiritur de differentia vel conueoientia ſpeciei, eſt conſideratio de rebos ſecundum naturas ipſarũ. Et ſecundũ hoc non eſt loquendum de omnibus angelis ſicut de natura vna Deo propinquiſſima, in qua quidem natura eſt minima diuerſitas, quia nec ſecundum ſpeciem, nec ſecundum numerum.

ad 3. Ad ſecundum dicendum, quod ipſum eſſe ſe habet vt actus, tum ad naturas compoſitas quam ad naturas ſimplices. Sicut ergo in naturis compoſitis ſpecies non ſumitur ab ipſo eſſe, ſed a forma, quia ſpecies prædicatur in quid eſt, eſſe autem pertinere videtur ad quæſtionem An eſt: ſic nec in ſubſtantiis angelicis ſpecies ſumitur ſecundum ipſum eſſe, ſed ſecundum formas ſimplices ſubſiſtentes, quarum differentia eſt ſecundum ordinem perfectionis vt dictum eſt.

ad 4. Ad tertium dicendũm quod ſicut forma quæ eſt in ſubiecto, vel materia, indiuiduatur per hoc quod eſt eſſe in hoc, ita forma ſeparata indiuiduatur per hoc quod non eſt nata in aliquo eſſe. Sicut enim eſſe in hoc excludit communitatem vniuerſalis, quod prædicatur de multis: ita non poſſe eſſe in aliquo, ſicut ergo hæc albedo non prohibetur habere ſub ſe multa indiuidua, ex hoc quod eſt albedo, quod pertinet ad rationem ſpeciei, ſed ex hoc quod eſt in hoc, quod pertinet ad rationem indiuidui: ita natura huius angeli non prohibetur eſſe in multis, ex hoc quod eſt natura in tali ordine rerum, quod pertinet ad rationem ſpeciei: ſed ex hoc quod non eſt

tiata recipi in aliquo ſubiecto, quod pertinet ad rationem indiuidui.

ad 6. Ad quartum dicendum quod ſubſtantias ſeparatas non poteſt anima noſtra corpori vnita, ſecundũ eſſentias earũ intelligere, vt ſciat de eis quid ſunt: quia earum eſſentiæ excedunt genus ſenſibilium naturarum, & earum proportionem ex quibus intellectus noſter cognitionem capit: & ideo ſubſtãtiæ ſeparatæ non poſſunt definiri à nobis proprie: ſed ſolum per remotionem, vel aliquam operationem ipſarum: & hoc modo definit angelos Damaſcenus non definitione pertinente ad ſpeciem ſpecialiſſimam, ſed ad genus ſubalternum quod eſt genus & ſpecies: vnde definiri poteſt.

ad 9. Ad quintum dicendum quod illud quod conſtituit in ſpecie eſt nobilius eo quod conſtituit in genere, ſicut determinatum indeterminato, habet enim ſe determinatum ad indeterminatum, vt actus ad potentiam, non autem ita quod ſemper illud quod cõſtituit in ſpecie, ad nobiliorem naturam pertineat, vt patet in ſpeciebus animalium irrationalium. Nõ enim conſtituuntur ſpecies huiuſmodi per additionem alterius naturę nobilioris ſupra naturam ſenſitiuam, quæ eſt nobiliſſima in eis, ſed per determinationem ad diuerſos gradus in illa natura: & ſimiliter dicendum eſt de intellectuali quod eſt commune in angelis.

ad 10. Ad ſextum dicendum quod hoc non videtur eſſe vniuerſaliter verum, quod imperfectior differentia generis, in plures ſpecies multiplicetur. Corpus enim diuiditur per animatum & inanimatum, plures tamen videntur eſſe ſpecies animatorum corporum, quam inanimatorum, præcipue ſi corpora cæleſtia ſint animata, & omnes ſtellæ adinuicem ſpecie differant: ſed & in plantis & in animalibus eſt maxima diuerſitas ſpecierum. vt tamen huius rei veritas inueſtigetur conſiderandum eſt quod Dionyſ. Platonicis contrariam ſententiam proferre videtur. Dicunt enim Platonici quod ſubſtantiæ, quo ſunt primo vni propinquiores, eo ſunt minoris numeri. Dionyſ. vero dicit 14. cap. cæleſt. Hier. quod angeli omnem materialem multitudinem tranſcendunt: verumque autem verum eſſe aliquis poteſt ex rebus corporalibus percipere, in quibus quanto corpus aliquod inuenitur ſuperius tãto min⁹ habet de materia, ſed in maiorem quantitatem extenditur: vnde cum numerus quodammodo ſit cauſa quantitatis continuæ, ſecundum quod punctum conſtituit vnitas, & punctus lineam, vt more Platonicorũ loquamur: ita eſt etiam in tota rerum vniuerſitate, quod quanto aliqua ſunt ſuperiora in entibus, tanto plus habent de formali multitudine, quæ attenditur ſecundum diſtinctionem ſpecierum: & in hoc ſaluatur dictum Dionyſ. minus autem de multitudine materiali, quæ attenditur ſecundum diſtinctionem indiuiduorum in eadem ſpecie, in quo ſaluatur dictum Platonicorum. Quod autem eſt vna ſola ſpecies animalis rationalis multis exiſtentibus ſpeciebus irrationalium, ex hoc prouenit quia animal rationale conſtituitur ex hoc quod natura corporea attingit in ſui ſupremo, naturam ſubſtantiarum ſpiritualium in ſui infimo. Supremus autẽ gradus alicuius naturæ, vel etiam infimus eſt vnus tantum, quamuis poſſit dici plures eſſe ſpecies rationalium animalium, ſi aliquis poneret corpora cæleſtia animata.

ad 8. Ad ſeptimum dicendum quod oppoſitio differentiarum conſtituentium angelicas ſpecies accipitur ſecundum perfectum & imperfectum, vel excedens & exceſſum, ſicut eſt etiam in numeris, & ſicut ſe habent animatũ & inanimatum, & alia huiuſmodi.

ARTICVLVS XI.

Vtrum duratio ſubſtantiæ ſpiritualis creatæ habeat prius & poſterius.

Videtur quod duratio ſpiritualis creaturæ habeat prius & poſterius, in eo enim cuius duratio non habet prius & poſterius, idem eſt eſſe & fuiſſe: ſed hoc eſt impoſſibile, quia Deus poteſt facere quod ſpiritualis creatura non eſſet, cum non poſſit facere quod non fuerit, ergo inconueniens eſt dicere quod in duratione angeli non ſit prius & poſterius. quol 10e. 4 arg. 1.

2 Præterea nullum creatum eſt infinitum in actu: ſed duratio angeli eſt infinita ex parte poſt, ergo non eſt tota ſimul in actu, & ita eſt ibi prius & poſterius. arg. 2.

3 Præterea menſura debet eſſe proportionata menſurato: ſed eſſe ſpiritualis creaturæ ſeu angeli eſt finitum in actu, ergo æuum quod eſt eius menſura, eſt finitum, & ſic idem quod prius. arg. 3.

4 Præterea Ratio æternitatis in hoc perficitur quod eſt tota ſimul, quia ſecundum Boet. in 5. de conſolat. Æternitas eſt interminabilis vitæ tota ſimul & perfecta poſſeſſio, ſi ergo æuum quod eſt angeli duratio, non habeat prius & poſterius, non videtur ab æternitate differre. arg. 4.

Sed contra ſecundum Philoſophum in 4. Phyſ. propter prius & poſterius in motu, eſt prius & poſterius in tempore, quod menſurat motum: ſed in eſſe angeli non eſt aliquis motus, nec illud eſſe aliquomodo motui ſubiacet, ergo in æuo quod eſt eius menſura, non eſt prius & poſterius. arg. 1. ſed contra.

2 Præterea tempus nihil aliud *eſt quam numerus* prioris & poſterioris, ſi ergo in æuo ſit numerare prius & poſterius, æuum nihil differt à tempore. arg. 2.

Reſpondeo dicendum quod de re aliqua loqui poſſumus dupliciter, vno modo ſecundum quod eſt in rerum natura. Alio modo ſecundum quod eſt in conſideratione noſtra. Primo modo accipitur ſubſtantia rei cum omnibus ſuis diſpoſitionibus & operationibus, quia ſine his ſubſtantia non inuenitur in rerum natura: ſed ſecundo modo poteſt accipi ſubſtantia abſque ſuis diſpoſitionibus, quia conſideratio ſubſtantiæ non dependet à conſideratione ſuarum diſpoſitionum. Accipiendo ergo menſuram durationis ſecundum primum modum, ſic ſoli Deo competit duratio, quæ ſit tota ſimul, & non alicui creaturæ, eo quod ſolus Deus eſt immutabilis quantum ad eſſentiam & quantum ad omnia, quæ circa eſſentiam conſiderari poſſunt. Qualibet autem creatura eſt variabilis, vel ſecundum ſubſtantiam vel ſecundum aliquam diſpoſitionem, aut operationem: & ſecundum hoc Auguſt. 21. q. ad Oroſium ponit omnes creaturas eſſe in tempore etiam Angelos: ſed accipiendo menſuram durationis angeli ſecundo modo, prout conſideratur eius ſubſtantia abſolute, eius menſura eſt æuum, & non tempus: de quo quidem æuo eſt duplex opinio. Quidam enim dicunt quod in æuo eſt prius & poſterius, ſed non ſicut in tempore. In tempore namque eſt prius & poſterius cum innouatione, in æuo autem ſine innouatione: ſed hoc non eſt intelligibile, impoſſibile eſt enim eſſe alicuius durationis duas partes ſimul, quorũ vna alterã non includat: ſicut menſis includit diẽ: vnde ſimul aliquid eſt in die in 2. d. 2. q. 1. & d. 37. q. 4. a. 1.

&

&in menſe: ſed duo dies, & duo menſes ſimul eſſe non poſſunt. Vnde quandocumque in aliqua duratione ponuntur duæ partes, quarum vna eſt prior, & altera poſterior, oportet quod vna tranſeunte alia de nouo adueniat, & ſic oportet in omni duratione, in qua eſt prius & poſterius, quod fiat innuatio. Menſura autem durationis innouationem habere non poteſt, niſi illud quod per durationem menſuratur, innouationem recipere poſſit. Eſſe autem angeli eſt abſque innouatione, quia ex quo cepit eſſe, immutabiliter perſeuerat, cum nec in eo ſit motus, nec ſit alicui motui ſubiectum, ſicut eſſe rerum corruptibilium, eſt ſubiectum motui cæleſti. Sic ergo ſi attribuatur eſſe angelo ſecundum ſubſtantiam tantum, illa non habet prius & poſterius, ſic enim menſuratur eorum eſſe æuo. Et ſimiliter ſi attribuatur eis menſura durationis quantum ad eſſentialem operationem beatitudinis, ſic enim ſunt in participatione æternitatis: ſi vero attribuatur eis menſura durationis ratione aliarum operationum vel affectionum ſic eorum menſura habet prius & poſterius, & ita etiam menſurantur tempore.

Ad primum ergo dicendum, quod rei æternæ vel
quol.c, ad p. æuiternæ aliquid poteſt attribui dupliciter. Vno modo ratione ſui ipſius, & ſic non attribuitur ei neque fuiſſe, neque futurum eſſe, ſed ſolum eſſe, quia in præterito & in futuro implicatur prius & poſterius, non autem in præſenti. Alio modo ratione menſuræ adiacentis, vel ſubiacentis, id eſt ratione temporis, & ſic attribuitur ei fuiſſe per concomitantiam ad tempus præteritum: & futurum eſſe per concomitantiam ad tempus futurum. Ipſum enim momentum æternitatis adeſt toti tempori. Vnde dicit Aug. de Deo quod fuit quia numquam defuit: erit quia nunquam deerit. Sic ergo Deus non poteſt facere angelum non fuiſſe, quia non poteſt facere, quin tempus præteritum ſimul cum eſſe angeli fuerit: poteſt autem facere angelum non eſſe, quia poteſt facere vt eſſe angeli non ſit ſimul cum tempore quod præſens eſt nunc, vel erit in futuro, & ſic iſta diuerſitas magis dependet ex modo locutionis, quam ex natura rei.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod infinitum dicitur dupliciter. Vno modo priuatiue: & ſic non attribuitur niſi illis, quæ habent extenſionem, vel quantitatem: hoc enim ſolum natum eſt habere finem: & ita æuum nullo modo habet infinitatem, neque aliquam extenſionem, niſi quatenus extenſio in eo conſideratur ex operatione menſuræ ſubiacentis, ſcilicet temporis: & ita nullum creatum eſt infinitum in actu. Alio modo dicitur infinitum negatiue quia non habet finem, & ſic indiuiſibilia dicuntur infinita, vt punctus & vnitas, quia nõ ſunt finita: & hoc modo æuum eſt infinitũ quia ſcilicet, non finitur. Sic autẽ aliquid creatũ eſſe ſecundum aliquid infinitum actu nihil prohibet.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod per eundem modum eſt infinitum eſſe angeli & æuum.

ad 4. Ad quartum dicendum quod inter æternitatem & æuum poteſt aſſignari triplex differentia: quarum vna poteſt ſumi ex prædictis: nam æternitas menſurat ipſã ſubſtantiam æterni, ſecundum quod eſt in rerum natura, id eſt cum omnibus quæ ei attribuuntur, nõ autẽ æuum vt dictum eſt. Alia ſumitur ex hoc quod æternitas menſurat eſſe per ſe ſtans, vnde æternitas eſt idẽ cum ſubſtãtia æterni. Æuum autem mẽſurat eſſe creatum quod non eſt per ſe ſtans, quia eſt aliud à ſubſtantia entis creati. Tertia poteſt ſumi ex hoc quod æuum quamuis ſit interminabile ex parte finis, non tamẽ ex parte principij: æternitas vero ex parte vtriuſque.

QVÆSTIO XXXVI.

De ſpiritualibus & corporeis rebus per comparationem ad inuicem.

Deinde conſiderandum eſt de ente ſpirituali & corporeo per comparationem ad inuicẽ.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR QVINQVE.

1 *Vtrum creatura corporalis per ſpiritualem producatur.*
2 *Vtrum adminiſtretur & regatur ab illa.*
3 *Vtrum formæ corporum ſint ab intelligentiis.*
4 *Vtrum materia corporalis obediat ad nutum ſpiritualis creaturæ.*
5 *Vtrum corpora ei obediant ad motum localem.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum creatura corporalis per ſpiritualẽ producatur.

Videtur quod creatura corporalis per ſpiritualẽ pp.q.65.a.3.
producatur: talis eſt enim ordo rerum vt infe- arg 1.
riora gubernentur per ſuperiora: at ſicut eſt ordo in gubernatione rerũ, ita & in productione illarum: ergo ordo requirit vt creatura corporalis tamquã inferior per ſpiritualem tamquam ſuperiorem ſit producta.

2 Præterea diuerſitas effectuum demonſtrat diuerſi- arg 2.
tatem cauſarum: quia idem ſemper facit idem: ſi ergo omnes creaturæ tam ſpirituales quã corporales ſunt immediate à Deo productæ, nulla eſſet inter creaturas diuerſitas, nec vna magis diſtaret à Deo quam alia, quod patet eſſe falſum, cum propter longe diſtare à Deo dicat Philoſo. quædam corruptibilia eſſe.

3 Præterea ad producendum effectum finitum, non arg. 3.
requiritur virtus infinita. Sed omne corpus finitum eſt. ergo per finitam virtutem ſpiritualis creaturę produci potuit, & productum fuit. Quia in talibus non differt eſſe & poſſe: præſertim quia nulla dignitas cõpetens alicui ſecundum ſuam naturam ei denegatur.

Sed contra eſt quod ſicut ſupra dictum eſt à Primo q.5.a.1.c.q.8.
ente neceſſe eſt omne ens procedere immediate: ergo a.1.c.
neceſſe & corpora ab ipſo Primo ente eſſe producta.

Reſpondeo dicendum, quod prima productio cor- p.p.c.2.d.1.
poralis creaturæ eſt per creationem, per quam etiam q.1.a.4.c.
ipſa materia producitur. Imperfectum enim eſt prius quam perfectum in fieri. impoſſibile eſt autẽ aliquid creari niſi à ſolo Deo. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt, quod quanto aliqua cauſa eſt ſuperior tanto ad plura ſe extendit in cauſando. Semper autẽ id quod ſubſternitur in rebus inuenitur communius quam id quod informat & reſtringit ipſum. ſicut eſſe quam viuere, & viuere quam intelligere, & materia quam forma. Quanto ergo aliquid eſt magis ſubſtratum, tanto à ſuperiori cauſa directe procedit. Id ergo quod eſt primo ſubſtratum in omnibus, proprie pertinet ad cauſalitatem ſupremæ cauſæ. Nulla igitur ſecunda cauſa poteſt aliquid producere non præſuppoſito in re producta aliquo quod cauſatur à ſuperiori cauſa. Creatio autem eſt productio alicuius rei, ſecũdum ſuam totam ſubſtantiam, nullo præſuppoſito quod ſit vel increatum vel ab aliquo creatum. Vnde relinquitur quod nihil poteſt aliquid creare niſi ſolus Deus qui eſt prima cauſa & ideo neceſſe eſt corporalem creaturam à Deo immediate proceſſiſſe.

Ad primum ergo dicendum, quod in productione
rerum eſt aliquis ordo: non quidem vt vna creatura ad p.
creetur ab alia, hoc enim impoſſibile eſt, ſed ita quod ex diuina ſapientia diuerſi gradus in creaturis conſtituuntur.

Ad ſecundum dicendum, quod ipſe Deus vnus abſ- ad 2.
que ſuæ ſimplicitatis detrimẽto, diuerſorum cognoſcitiuus eſt. Et ideo etiam eſt ſecũdum diuerſa cognita

diuerſorum productorum cauſa per ſuam ſapientiam: ſicut & artifex apprehendendo diuerſas formas, producit diuerſa artificiata.

ad 3. Ad tertium dicendum, quod quantitas virtutis agentis non ſolum menſuratur ſecundum rem factam, ſed etiam ſecundum modum faciendi: quia vnum & idem aliter fit à maiori, aliter à minori virtute. Producere autem aliquid finitum hoc modo vt nihil præſupponatur, eſt virtutis infinitæ. vnde nulli creaturæ competere poteſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum creatura corporalis adminiſtretur & regatur per ſpiritualem.

q. 5. de ver. a. 8. arg. 4. Videtur quod creatura corporalis non adminiſtretur per angelos: ſecundum hoc enim corporales creaturę reguntur prouidentia, quod ordinantur in finem per ſuas naturales operationes, quę conſequuntur naturas determinatas ipſorum. Cum igitur à ſpiritualibus creaturis non ſint naturæ determinatę naturalium corporum, ſed à Deo immediate: videtur quod non regantur ſpiritualibus creaturis.

arg. 7. 2 Pręterea horum corporalium effectus & debiti curſus frequenter impediuntur: ſed hoc non eſſet ſi mediantibus angelis gubernarentur: quia aut defectus iſti acciderent eis volentibus, quod eſſe non poteſt, cum eſſent ad contrarium conſtituti, ſcilicet ad gubernandum creaturas in ſuo debito ordine: aut acciderent eis nolentibus, quod iterum eſſe non poteſt, quia ſic beati non eſſent ſi aliquid eis nolentibus accideret.

arg. 8. 3 Præterea quanto aliqua creatura eſt nobilior, tanto habet perfectiorem effectum: cauſę autem inferiores tales effectus producunt qui poſſunt conſeruari in eſſe, etiam remota operatione producentis: ſicut cultellus remota operatione fabri ergo multo fortius effectus diuini per ſeipſos ſubſiſtere poſſunt, abſque alterius cauſæ producentis gubernatione, & ideo non indigent per angelos gubernari.

arg. 10. 4 Præterea duplex eſt creaturæ actus, ſcilicet primus & ſecundus: primus autẽ eſt forma & eſſe quod primo forma dat, quorum forma dicitur primo primus; & eſſe ſecundo primus: ſecundus autem actus eſt operatio: ſed res corporales ſecundum actum primum ſunt immediate à Deo; ergo & actus ſecundi immediate cauſantur à Deo: ſed nullus gubernat aliquem niſi inquantum eſt cauſa operationis eius aliquo modo ergo huiuſmodi corporalia non gubernantur mediantibus ſpiritualibus.

arg. 11. 5 Præterea duplex eſt modus gubernationis, vnus per influentiam luminis ſiue cognitionis, ſicut magiſter regit ſcholas, & rector ciuitatem: alius per influentiam motus, ſicut gubernator nauim. Sed ſpirituales creaturæ non gubernant creaturas corporales per influentiam luminis receptam ſiue cognitionis, ſimiliter nec per influentiam motus: quia mouẽs oportet eſſe coniunctum mobili, vt probatur 7. phyſ. ſubſtantiæ ante ſpirituales his corporalibus non ſunt coniunctæ, ergo non eis mediantibus gubernantur.

arg. 13. 9 Præterea Boet. lib. 3. de conſol. dicit Deus per ſe ſolum cuncta diſponit: non ergo corporalia diſponuntur per ſpiritualia.

pp. q. 110. a. 1. arg. 1. 7 Præterea res quæ habent determinatum modum operandi, non indigent gubernari ab aliquo præſidente: ideo enim indigemus gubernari ne aliter operemur quam oporteat: ſed res corporales habent determinatas operationes à natura ſibi diuinitus datas, non ergo indigent gubernatione angelorum.

8 Præterea inferiora in entibus gubernantur per ſuperiora: ſed in corporibus quædam dicuntur inferiora, quædam ſuperiora: inferiora ergo gubernantur per ſuperiora: non ergo eſt neceſſarium quod gubernentur per angelos. arg. 1.

9 Præterea diuerſi ordines angelorum diſtinguntur ſecundum diuerſa officia: ſed ſi creaturæ corporales adminiſtrentur per angelos, tot erunt officia angelorum quot ſpecies rerum, quod videtur inconueniens. arg. 3.

Sed contra eſt quod dicit Auguſt. 3. de Trin. omnia corporalia quodam ordine per ſpiritum vitæ gubernantur. & Greg. 4. Dialog. in hoc mundo viſibili nihil niſi per creaturam inuiſibilem diſponi poteſt. q. de ver. arg. 1. & 2. ſed contr. pp. arg. ſed contr.

2 Præterea Hugo de ſancto Victore dicit quod miniſterio angelorum non ſolum vita humana regitur: ſed etiam ea quæ ad vitam humanam ordinantur: ſed omnia corporalia ſunt ad hominem ordinata: ergo omnia gubernantur mediantibus angelis. q. de ver. arg. 1 ſed contr.

3 Præterea Prima cauſa non aufert operationem ſuam à cauſa ſecunda, ſed fortificat eam, vt patet ex hoc quod in lib. de cauſ. dicitur: ſed ſi Deus immediate omnia gubernet: tunc ſecundæ cauſæ nullam operationem habere poſſent: ergo Deus gubernat inferiora per ſuperiora. arg. 5.

4 Præterea in vniuerſo eſt aliquid rectum & non regens, ſicut vltima corporum: aliquid etiam non rectum ſed regens, ſcilicet Deus, ergo aliquid eſt regens & rectum, quod eſt medium inter vtraque: ergo Deus mediantibus creaturis ſuperioribus regit inferiores. arg. 10.

Reſpondeo dicendum, quod creatura corporalis regitur & adminiſtratur à ſpirituali creatura quod poteſt eſſe manifeſtum ex pluribus. Primo, ad Diuinam prouidentiam pertinet vt ordo ſeruetur in rebus: congruus autem ordo eſt vt à ſupremis ad infima deſcendatur proportionaliter: & ideo oportet quod diuina prudentia ſecundum quandam porportionem vſque ad res vltimas perueniat. Hæc autem proportio eſt vt ſicut ſupremæ creaturæ ſunt ſub Deo, & gubernantur ab ipſo: ita inferiores creaturæ, ſint ſub ſuperioribus, & regantur ab ipſis. Inter omnes autem creaturas ſunt ſupremæ intellectuales, vt ex ſuperioribus patet: exigit igitur diuinæ prouidentiæ ratio vt cæteræ creaturæ per creaturas rationales regantur. Secundo, Quæcumque creatura exquirit diuinæ prouidentiæ ordinem, hoc habet inquantum participat aliquid de virtute ſibi prouidentis: ſicut inſtrumentum non mouet, niſi inquantum per motum participat aliquid de virtute principalis agentis. quæ igitur amplius de virtute diuinæ prouidentiæ participant, ſunt executiua diuinæ prouidentiæ in illa quæ minus participant: creaturæ autem intellectuales plus aliis de ipſa participant. Nam cum ad prouidentiam requiratur diſpoſitio ordinis, quæ fit per cognoſcitiuam virtutem & executio quæ fit per operatiuam, creaturæ rationales vtramque virtutem participant: reliquæ vero creaturæ virtutem operatiuam tantum: per creaturas igitur intellectuales omnes aliæ creaturæ ſub prouidentia diuina reguntur. Tertio, Cuicumque à Deo datur aliqua virtus, datur etiam ordine ad effectum ipſius virtutis. Sic enim optime omnia diſponuntur, dum vnumquodque ordinatur ad omnia bona quæ ex ipſo nata ſunt prouenire. Virtus autem intellectiua de ſe eſt ordinatiua, & regitiua: vnde videmus quod quando coniunguntur in eodem virtus operatiua ſequitur regimen virtutis regitiuæ: ſicut in homine videmus quod ad imperium voluntatis, mouetur membrum. Idem etiam apparet ſi in diuerſis exiſtant: nam illi homines 3. c. g. c. 78. q. de ver. a. 2. c. pp. c.

qui excedunt in virtute operatiua, oportet quod dirigantur ab illis, qui in virtute intellectiua excedunt. ergo rerum ordo exigit vt creaturæ aliæ per creaturas intellectuales regantur. Quarto, virtutes particulares natæ ſunt moueri à virtutibus vniuerſalibus, vt patet tam in arte, quam in natura: conſtat autem quod virtus intellectiua eſt vniuerſalior omni alia virtute operatiua: nam virtus intellectiua continet formas vniuerſales: omnis autem virtus operatiua tantum eſt ex aliqua forma operantis: oportet igitur quod per virtutes intellectuales regantur & moueantur omnes aliæ creaturæ. Quinto, in omnibus potentiis ordinatis vna eſt directiua alterius, quæ magis rationem cognoſcit. Vnde videmus in artibus quod ars illa, ad quam pertinet finis, ex qua ſumitur ratio totius artificij, dirigit illam, & imperat illi, quæ artificium operatur; ſicut ars gubernatoria nauifactiuæ, & illa quæ formam inducit, imperat ei quæ materiam diſponit. inſtrumenta autem quæ non cognoſcunt aliquam rationem reguntur tantum. Cum ergo ſolæ intellectuales creaturæ, rationes ordinis rerum creatarum cognoſcere poſſint, earum erit regere & gubernare omnes alias creaturas. Sexto, quod per ſe eſt, eſt cauſa eius quod eſt per aliud: ſolæ autem creaturæ intellectuales operantur per ſeipſas, vtpote ſuarum operationum per liberum voluntatis arbitrium dominæ exiſtentes: aliæ vero creaturæ ex neceſſitate naturæ operantur, tamquam ab alio motæ: creaturæ igitur intellectuales per ſuam operationem ſunt motiuæ & regitiuæ aliarum creaturarum. [q.de ver c.] Septimo, cauſa productionis rerum in eſſe eſt diuina bonitas, vt Dionyſ. & Auguſt. dicunt. Voluit autem Deus perfectionem ſuæ bonitatis, ſecundum quod poſſibile eſt creaturæ alteri communicare. Diuina autem bonitas duplicem habet perfectionem vnam ſecundum ſe, prout ſcilicet, omnem perfectionem ſuper eminenter in ſe continet: alia prout influit in res, ſecundum ſcilicet quod eſt cauſa rerum: vnde Diuinæ bonitati congruebat vt vtraque creaturæ communicaretur: vt ſcilicet res creata non ſolum à diuina bonitate haberet quod eſſet & bona eſſet, ſed etiam quod alij eſſe & bonitatem largiretur. Sicut etiam ſol per diffuſionem radiorum ſuorum non ſolum facit corpora illuminata ſed etiam illuminantia: hoc tamen ordine ſeruato vt illa quæ magis ſunt ſoli conformia, plus de lumine recipiant, ac per hoc non ſolum ſufficienter ſibi, ſed etiam ad influendum aliis. Vnde & in ordine vniuerſi creaturæ ſuperiores ex influentia diuinæ bonitatis, habent non ſolum quod in ſeipſis bonæ ſint, ſed etiam quod ſint cauſa bonitatis aliorum, quæ extremum modum participationis diuinæ bonitatis habent, quam ſcilicet participant ad hoc ſolum vt ſint, non vt alia cauſent: & inde eſt quod ſemper agens eſt nobilius patiente. vt Auguſt. dicit & Philoſophus. Inter ſuperiores autem maxime propinquæ ſunt Deo creaturæ rationales, quæ ad Dei ſimilitudinem ſunt, viuunt, & intelligunt. vnde eis non ſolum à diuina bonitate confertur, vt ſuper alia influant, ſed etiam vt eundem modum influendi retineant, quo influit Deus, ſcilicet per voluntatem, & non per neceſſitatem naturæ, vnde omnes inferiores creaturas gubernat, & per creaturas ſpirituales, & per creaturas corporales digniores: ſed per creaturas corporales hoc modo prouidet, quod non facit eas prouidentes, ſed agentes tantum: per ſpirituales autem hoc modo prouidet, quod eas prouidentes facit: ſed in creaturis etiam rationalibus ordo inuenitur: vltimum enim gradum in eis rationales animæ tenent, & earum lumen eſt obumbratum reſpectu luminis, quod eſt in angelis: vnde & particularem cognitionem habent: vt dicit Dionyſ. & inde eſt quod eorum prouidentia coarctatur ad pauca, ſcilicet ad res humanas, & ad ea quæ in vſum vitæ humanæ venire poſſunt: ſed prouidētia angelorum vniuerſalis eſt, & extenditur ſuper omnes creaturas corporales: & ideo tam à ſanctis quam à Philoſophis dicitur quod omnia corporalia mediantibus angelis à diuina prouidentia reguntur, vel gubernantur. In hoc tamen oportet nos à Philoſophis diſſentire: quod quidam illorum ponunt angelorum prouidentia, non ſolum adminiſtrari corporalia, ſed etiam creata eſſe, quod eſt falſum, ſicut ſupra oſtenſum eſt. Vnde oportet ponere ſecundum ſanctorum ſententias quod adminiſtrentur mediantibus angelis corporalia per viam motus tantum: ſcilicet inquantum mouent ſuperiora corpora, ex quorum motibus, cauſantur inferiorum corporum motus.

Ad primum ergo dicendum, quod quamuis inſtitutio naturæ per quam res corporales limitantur in finem ſui: immediate à Deo, tamen earum motus & actio poſſit eſſe mediantibus angelis: ſicut etiam rationes ſeminales ſunt in natura inferiori tantum à Deo, tamen per prouidentiam agricolæ adiuuantur, vt in actum exeant. vnde ſicut agricola gubernat pullulationem agri, ita per angelos omnis adminiſtratio corporalis adminiſtratur. [q.de ver. ad 4.]

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut voluntas Dei gubernantis, non cauſat defectus qui in rebus ſunt, ſed permittit eos, ita etiam omnino eſt de voluntatibus angelorum, quæ diuinæ voluntati conformantur perfecte. [ad 7.]

Ad tertium dicendum, quod ſicut dicit Ariſtot. in ſua metaphyſ. nullus effectus remanere poteſt, ſi tollatur id quod erat cauſa eius inquantum huiuſmodi: ſed in cauſis inferioribus quædam ſunt cauſæ fiendi, quædam eſſendi: & dicitur cauſa fiendi quæ educit formam de potentia materiæ per motum, ſicut faber eſt cauſa efficiens cultelli, cauſa vero eſſendi rei eſt illud, à quo eſſe rei dependet per ſe, ſicut eſſe luminis in aere dependet à ſole. Ablato ergo fabro ceſſat ipſum fieri cultelli non autem eſſe eius: abſente vero ſole, ceſſat eſſe luminis in aere: & ſimiliter actione diuina ceſſante, eſſe creaturæ omnino deficeret: cum Deus non ſit ſolum cauſa fiendi rebus, ſed etiam eſſendi. [ad 8.]

Ad quartum dicendum, quod plura requiruntur ad actum ſecundum, quam ad actum primum: & ideo non eſt inconueniens vt aliquid ſit cauſa alicuius, quantum ad motum & operationem, quod non ſit cauſa eius quantum ad eſſe [ad 10.]

Ad quintum dicendum, quod ſpiritualis creatura gubernat corporalem per influentiam motus: nec oportet propter hoc quod omnibus corporalibus cōiungatur: ſed eis ſolum quæ immediate mouent, ſcilicet corporibus primis, nec eis coniunguntur vt formæ, ſicut quidam poſuerunt, ſed ſicut motores tantū. [ad 11.]

Ad ſextum dicendum, quod cum per alterum aliquid fieri dicitur, hæc præpoſitio, per, importat cauſam operationis: ſed cum operatio ſit media inter operantem & operatum, poteſt importare cauſam operationis ſecundum quod terminatur ad operatum, & ſic per inſtrumentum dicimus aliquid fieri: vel ſecundum quod exit ab operante: & ſic dicitur aliquid fieri per formam agentis: non enim inſtrumentum eſt cauſa agentis vt agat, ſed forma agētis ſolū, vel aliquis [ad 13.]

ſuperior agens: inſtrumentum vero cauſa eſt operato quod actionem agentis ſuſcipiat. Cum ergo dicitur quod Deus per ſe ſolum cuncta diſponit, ly per, denotat cauſam diſpoſitionis diuinæ, ſecundum quod exit à diſponente Deo, & ſic per ſe ſolum dicitur diſponere, quia nec ab alio ſuperiori diſponente mouetur, nec per formam extraneam quæ non ſit ipſe diſponit, ſed per propriam bonitatem.

pp. q. 110 a. 1 ad 1. Ad ſeptimum dicendum, quod res corporales habent determinatas actiones: ſed has actiones non exercent, niſi ſecundum quod mouentur, quia proprium corporis eſt quod non agat niſi per motum. Et ideo oportet quod creatura corporalis à ſpirituali moueatur.

ad 2. Ad octauum dicendum, quod ratio iſta procedit ſecundum opinionem Ariſtot. qui poſuit quod corpora cæleſtia mouentur à ſubſtantiis ſpiritualibus, quarum numerum conatus fuit aſſignare, ſecundum numerũ motuum, qui apparent in corporibus cæleſtibus: ſed non poſuit quod eſſent aliquæ ſubſtantiæ ſpirituales, quæ haberent immediatam præſidentiam, ſupra inferiora corpora, niſi forte animas humanas & hoc ideo quia non conſiderauit aliquas operationes in inferioribus corporibus exerceri, niſi naturales ad quas ſufficiebat motus corporum cæleſtium: ſed quia nos ponimus multa in corporibus inferioribus fieri præter naturales actiones corporum, ad quæ non ſufficiunt virtutes cæleſtium corporum: ideo ſecundum nos neceſſe eſt ponere quod angeli habeant immediatam præſidentiam, non ſolum ſupra cæleſtia corpora, ſed etiam ſupra corpora inferiora.

ad 3. Ad nonum dicendum, quod de ſubſtantiis immaterialibus diuerſimode Philoſophi ſunt locuti. Plato enim poſuit ſubſtantias immateriales eſſe rationes & ſpecies ſenſibilium corporum, & quaſdam aliis vniuerſaliores: & ideo poſuit ſubſtantias immateriales habere præſidentiam immediatam circa omnia ſenſibilia corpora & diuerſas circa diuerſas. Ariſtot. autem poſuit quod ſubſtantiæ immateriales non ſunt ſpecies corporum ſenſibilium, ſed aliquid altius, & vniuerſalius: & ideo non attribuit eis immediatam præſidentiam, ſupra ſingula corporea, ſed ſolum ſupra vniuerſalia agentia, quæ ſunt corporea cæleſtia. Auicenna vero mediam viam ſecutus eſt. Poſuit enim cum Platone aliquam ſubſtantiam ſpiritualem præſidentem immediate ſphæræ actiuorum & paſſiuorum, eo quod ſicut Plato ponebat quod formæ horum ſenſibilium deriuantur à ſubſtantiis immaterialibus, ita etiam Auicen. hoc poſuit, ſed in hoc à Platone differt, quod poſuit vnam tantum ſubſtantiam immaterialem præſidentem omnibus corporibus inferioribus quam vocauit intelligentiam agentem. Doctores autem ſancti poſuerunt ſicut & Platonici diuerſas rebus corporeis ſubſtantias ſpirituales eſſe præpoſitas. Dicit enim Auguſt. in lib. 83. quæſtionum vnaquæque res viſibilis in hoc mundo habet angelicam poteſtatem ſibi præpoſitam. Et Damaſc. dicit diabolus erat ex iis angelis quæ præerant terreſtri ordini. Et Origenes dicit ſuper illud numeri 22. cum vidiſſet aſina angelum. quod opus eſt mundo angelis, qui præſunt ſuper beſtias, & præſunt animalium natiuitati, & plantationum, & virgultorum, & cæterarum rerum incrementis: ſed hoc non eſt ponendum propter hoc, quod ſecundum ſuam naturam vnus angelus magis ſe habeat ad præſidendum animalibus quam plantis: quia quilibet angelus etiam minimus, habet altiorem virtutem & vniuerſaliorem quam aliquod genus corporalium: ſed eſt ex ordine diuinæ ſapientiæ, quæ diuerſis rebus, diuerſos rectores præpoſuit. nec tamen ſequitur quod ſint tot ordines angelorum quot ſunt rerum ſpecies, quia ordines angelorum diſtinguuntur ſecundum generalia officia.

His omnibus autem concordat quod dicitur in lib. de cauſis propoſ. 23. omnis intelligentia ſcit res per hoc quod eſt intelligentia, & regit eas per hoc quod eſt diuina, & ſimilis huic inuenitur in Proculo propoſ. 134. ſub his verbis. Omnis diuinus intellectus intelligit quidem vt intellectus, prouidet autem vt Deus. in lib. de cauſ. l. 23. Ad cuius euidentiam conſiderãdum eſt quod in prop. 19. dicitur quod ex intelligentiis quædam eſt diuina. quædam non diuina. Supremi quidem intellectus vel intelligentiæ diuini nominantur propter abundãtem participationem diuinæ bonitatis ex propinquitate ad Deum. quod autem abundanter participat proprietatem alicuius rei, aſſimilatur rei non ſolum in forma, ſed etiam in actione. Sicut patet in ſole: quia eorum quæ illuminantur à ſole, quædam participant lumen ſolis, ſolum quantum ad hoc quod videantur, quædam vero quantũ ad hoc quod alia illuminent, quod eſt propria actio ſolis ſicut patet de Luna. Quia vero forma eſt principium actionis, neceſſe eſt quod omne illud quod ex abundanti participatione influxus ſuperioris agentis acquirit actionem eius, habeat duas actiones. Vnam ſcilicet ſecũdum propriam formam: aliam vero ſecundum formam participatam à ſuperiori agente. Sicut cultellus ignitus ſecundum propriam formam incidit: inquantum vero eſt ignitus, vrit. Sic igitur & ſupremarum intelligentiarum vnaquæque quæ diuina dicitur, habet duplicem actionem. Vnam quidem inquantum participat abundanter bonitatem diuinam, aliam autem ſecundum propriam naturam. Eſt autem proprium intelligentiæ inquantum huiuſmodi intelligere res. Et ideo intelligentia diuina inquantum eſt intelligentia, eſt rerum cognoſcitiua. Proprium autem eſt Dei qui eſt ipſa eſſentia bonitatis, vt ſe aliis communicet. Videmus enim quod vnumquodque inquantum eſt perfectum & actu ens, ſimilitudinem ſuam aliis communicat. Vnde id quod eſt eſſentialiter actus & bonitas, ſcilicet & eſſentialiter & primordialiter communicat ſuam bonitatem rebus. Et hoc pertinet ad regimen ipſius. nam regentis proprium eſt, perducere ea quæ reguntur ad finem debitum quod eſt bonum. Sic igitur intelligentia diuina inquantum participat abundanter bonitatem diuinam, ipſa fit regitiua rerum.

ARTICVLVS III.

Vtrum formæ corporum ſint ab immaterialibus ſubſtantiis.

pp. q. 65. a. 4 arg. 1. VIdetur quod formæ corporum ſint ab immaterialibus ſubſtantiis. Dicit enim Boëtius in lib. de Trin. quod à formis quæ ſunt ſine materia, veniunt formæ quæ ſunt in materia: formæ autem quæ ſunt ſine materia, ſunt ſubſtantiæ ſpirituales: formæ autem quæ ſunt in materia ſunt formæ corporum. Ergo formæ corporum ſunt à ſpiritualibus ſubſtãtiis.

arg. 2. 2 Præterea omne quod eſt per participationem, reducitur ad id quod eſt per eſſentiam. Sed ſpirituales ſubſtantiæ per ſuam eſſentiam ſunt formæ: creaturæ autem corporales, participant formas. ergo formæ corporalium rerum ſunt à ſpiritualibus ſubſtantiis deriuatæ.

arg. 3. 3 Præterea ſpirituales ſubſtantiæ magis habent virtutem cauſandi quam corpora cæleſtia. Sed corpora cæleſtia cauſant formas in iſtis inferioribus: vnde dicuntur eſſe generationis & corruptionis cauſa. ergo multo magis à ſpiritualibus ſubſtantiis formæ quæ ſunt in materia deriuantur.

arg. ſed cont. Sed contra eſt quod dicit Auguſt. 3. de Trin. quod non eſt putandum angelis ad nutum ſeruire

hanc corporalem materiam, ſed potios Deo. Illi autem ad nutum dicitur ſeruire corporalis materia, à quo ſpeciem recipit, non ergo formæ corporales ſunt ab angelis ſed à Deo.

op c.1.d 36. q 1.d.1 c. Reſpondeo dicendum quod aliqoaliter formæ quæ ſunt in tebus corporalibus procedunt ab intellectualibus ſubſtantiis: aliqualiter vero non: Et quidem
op 31. quod formæ terum corporalium ab intellectualibus ſubſtantiis non procedant videtur neceſſarium ſi attendatur ad duo: & primo quidem ad id qood 7. Metap ab Ariſtot. dicitur quod ſcilicet id quod propiie fit eſt compoſitum. Formæ autem corruptibilium rerum habent vt aliquando ſint, aliqoando non ſint, abſque hoc quod ipſæ generentur aut corrumpantur., ſed compoſitis generatis & corruptis: quia etiam formæ nou habent eſſe ſed compoſita habent eſſe per eas, ſic enim alicui competit fieri ſicut & eſſe. Et ideo cum ſimile fiat à ſuo ſimili, nõ eſt quærenda cauſa formarum corporalium aliqua forma immaterialis, ſad aliquod compoſitum ſecundum quod hic ignis generatur ab hoc igne. Sic igitur formæ corporales cauſantur non quaſi influxæ ab aliqua immateriali forma, ſed quaſi materia reducta de potentia in actum ab aliquo agente compoſito. Secundo, ſi attendatur ad primam creaturarum productionem, in qua non conſideratur aliqua tranſmutatio de potentia in actum, neceſſe eſt quod formæ corporales, quas in prima productione corpora habuerunt, ſint immediate à Deo productæ, cui ſoli obedit materia tanquam propriæ cauſæ. Et ſic ex his duobus apparet formas corporales oon eſſe aut fluere à formis ſeparatis. Eſt tamen aliud quod ſi at-
op.14. tendatur ſic neceſſe videtur formas materiales aliqualiter ab immaterialibus procedere. Videmus ſiquidem quod corpus elementorum in ſe dominantium motus ſequitur, puta quod lapis mouetur ad medium, ſecundum proprietatem terræ dominantis in eo. Metalla etiam ſecundum proprietatem aquæ habent frigidandi virtutem. Quæcumque igitur actiooes & motus elemeotatorum corporum, ſunt ſecundum proprietatem & virtutem elementorum, ex quibus talia corpora componuntur: tales actiones & motus habent manifeſtam originem de qua nulla emergit dubitatio. Sunt autem quædam operationes talium corporum quæ à virtutibus elementorum cauſari non poſſunt, puta quod magnes attrahit ferrum, & quod quædam medicina quoſdam determinatos humores purgant, & determinatis corporibus partibus. Oportet igitur tales actiones in altiora principia reducere eſt autem conſiderandum quod aliquod agens inferius ſecundum ſuperioris agentis virtutem dupliciter agit vel mouetur: vno modo inquantum actio procedit ab eo ſecundum formam, vel virtutem ſibi impreſſam à ſuperiori agente ſicut Luna per Lumen à Sole receptum. Alio modo agit per ſolam virtutem ſuperioris agentis nulla forma recepta ad agendum, ſed per ſolum motum à ſuperiori agente mouetur, ſicut carpentator vtitur ſerra ad ſecandum. Quæ quidem ſectio eſt principaliter actio artificis ſecundario vero ſerræ, inquantum ab artifice mouetur: non quod talis actio ſequatur formam aliquam vel virtutem quæ in ſerra remaneat poſt motionem artificis. Si qua autem elementaria corpora à ſuperioribus agentibus aliquas actiones vel motus participant, oportet altero dictorum modorum huc eſſa, ſcilicet quod tales actiones conſequantur aliquas furmas vel virtutes impreſſas corporibus elementatis à ſuperioribus agentibus: vel quod tales actiones conſequantur ſolam motionem elementatorum corporum à dictis agentibus. Superiora autem agentia, quæ naturam elementatorum & elementorum excedunt, ſunt non ſolum corpora cæleſtia ſed etiam ſuperiores ſubſtantiæ ſeparatæ. Ex vtriſque autem aliquæ actiones vel motus in corporibus inferioribus inueniontur, quæ non procedunt ab aliqoa forma inferioribus corporibus impreſſa, ſed ſolum ex ſuperiorum agentium motione. Aqua enim maris fluẽs, & refluens talem motum ſortitur, prætar proprietatẽ elementi, ex virtute Lunæ, non per aliquam formam ſibi impreſſã, ſed ex Lunæ motione, qua ſcilicet aqua mouetur à Luna. Apparent etiam quarundã nigromanticarum imaginum quidã effectus qui procedũt, non ab aliquibus formis quas ſuſceperint dictæ imagines, ſed à dæmonum actione, qui in dictis imaginibus operantur: quod quidem quandoque contingere credimus operatione diuina, vel bonorum angelorũ, & ſimile eſt de reliquiis ſanctorum miracula operantium. Patet autem non omnes operationes corporum elemẽtatorum, occultas operationes habentium eſſe talos. Primo quidem quia dictæ operationes quæ nun conſequuntur aliquem formam impreſſam, non inueniuntur cummuniter in omnibus, quæ ſunt eiuſdẽ ſpeciei. Non enim omne os & omnes reliquię ſanctorum tangendo ſanant ſed aliquorum, & aliquando, nec omnes imagines huiuſmodi habent effectus, nec omnis aqua fluit & refluit ſecundum motum Lunæ. Quædam vero operationes occultæ inueniuntur in quibuſdam corporibus, quæ ſimiliter inueniuntur in omnibus, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei: ſicut omnis magnes attrahit ferrum: vnde relinquitur tales operationes conſequi aliquod intrinſecom principium commune habentibus hanc ſpeciem. Sunt etiam quædam corpora inferiora, quæ quandocumque adhibentur ſuis paſſiuis, ſimiles effectus producunt, ſicut reubarbarum, ſemper purgat determinatum humorem, vnde relinquitur taleni actionem prouenire ex aliqua virtute indita & permanente in tali corpore. Reſtat autem conſiderare quod ſit iſtud principium intrinſecum permanens à quo tales operationes procedunt. Patet autem hoc principium potentiam quandam eſſe. Potentiam enim dicimus principium intrinſecum quo agens agit, vel patiens patitur: quæ quidem potentia, ſecundum quod refertur ad vltimum quod aliquid poteſt, accipit nomen & rationem virtutis. Talis autem virtus quæ eſt talium actionum vel paſſionum principium, maxime oſtenduur ex forma rei ſpecifica denuari. Omne enim accidens quod eſt alicuius ſpeciei proprium, deriuatur ex principiis eſſentialibus illius ſpeciei. Et inde eſt q̃uod ad demonſtrandum proprias paſſiones de ſuis ſubiectis, accipimus pro cauſa deſinitionem deſignantem eſſentialia principia rei. Eſt autem eſſentiæ & quidditatis principium forma in materia exiſtens. Oporret igitur tales virtutes procedere à formis talium rerum, ſecundum quod in propriis materiis exiſtunt. Deinde cum natura rei dicatur forma vel materia illius ſi qua virtus rei ab his deriuetur, non erit tali rei naturalis virtus: & per conſequens nec actio nec paſſio à tali virtute procedens erit naturalis, tales autem actiones quæ ſunt præter oaturam non ſunt diuturnæ, ſicut quod aqua calefacta calefacit. Actiones autem occultæ de quibus nunc luquimur, eodem modo ſe habent ſemper val vt frequenter. Relinquitur ergo virtutes quæ ſunt harum actionum principia eſſentiales eſſe, & à forma procedere, ſecundum quod in tali materia exiſtit. Formarum autem ſubſtantialium Platonici quidem principium attribuebant in formis ſeparatis. Sed hoc eſt inconueniens, tum quia formę non fiũt, ſed compoſita, vnumquodque autem fit à ſimili vt dictum eſt: tum quia formas abſque materia exiſtentes oportet eſſe immobiles, quia motus eſt actus exiſtentis in

potentia, quod primæ materiæ conuenit, vnde oportet quod ſemper eodem modo ſe habeant. A cauſa autem eodem modo ſe habente, procedunt formæ eodem modo ſe habentes: quod quidem in formis inferiorum corporum non apparet, propter generationem & corruptionem talium corporum. Relinquitur ergo quod principia formarum talium corporum corruptibilium ſunt corpora cæleſtia, quæ diuerſimode ſe habentia ſecundum acceſſum & receſſum, generationem & corruptionem cauſant in his inferioribus. Procedunt tamen tales formæ, à ſubſtantiis ſeparatis, vt à primis principiis quæ mediante virtute & motu corporum cæleſtium imprimunt formas apud ſe intellectas in materiam corporalem. Et hinc eſt quod comment. dicit in 11. Metap. quod formæ materiales habent duplex eſſe, vnum in actu ſecundum quod in rebus ſunt, & aliud in potentia actiua ſecundum quod ſunt in motoribus orbium. Et ex his patet qualiter formæ rerum corporalium fluant & deriuentur à formis ſeparatis & qualiter non: nõ enim deriuantur ab illis tanquam influentibus formas, ſed tanquam mouentibus ad formas.

pp. ad p. Ad primum ergo dicendum, quod Boëtius intelligit per formas quæ ſunt ſine materia, rationes rerum quæ ſunt in mente diuina. Si tamen per formas quæ ſunt ſine materia, intelligit angelos, dicendum eſt quod ab eis veniunt formæ quæ ſunt in materia, non per influxum ſed per motum.

ad 3. Ad ſecundum dicendum quod formæ participatæ in materia feducuntur non ad formas aliquas per ſe ſubſiſtentes rationis eiuſdem vt Platonici poſuerunt, ſed ad formas intelligibiles vel intellectus angelici, à quibus per motum procedunt, vel altius ad rationes intellectus diuini, à quibus etiam formarum ſemina, ſunt rebus creatis indita vt per motum in actum educi poſſint.

ad 2. Ad tertium dicendum, quod corpora cæleſtia cauſant formas in iſtis inferioribus, non influendo, ſed mouendo.

ARTICVLVS IV.

Vtrum materia corporalis obediat ſpirituali creaturæ ad nutum.

ppq.110.a 2 arg.1. VIdetur quod materia corporalis obediat angelis ad nutum maior eſt enim virtus angeli, quam virtus animæ: ſed conceptioni animæ maxime obedit natura corporalis. Immutatur enim corpus hominis ex conceptione animæ, ad calorem & frigus & quandoque vſque ad ſanitatem & ægritudinem. Ergo multo magis ſecundum conceptionem angeli materia corporalis tranſmutatur.

arg 2. 2 Præterea quicquid poteſt virtus inferior poteſt ſuperior: ſed virtus angeli eſt ſuperior quã virtus corporalis: corpus autem ſua virtute poteſt tranſmutare materiam corporalẽ ad formam aliquam, ſicut patet cum ignis generat ignem. Ergo multo fortius virtute ſua angeli poſſunt materiam corporalem tranſmutare in aliquam formam.

arg 3. 3 Præterea tota natura corporalis adminiſtratur per angelos vt dictum eſt, & ſic videtur quod corpora ſe habent ad angelos ſicut inſtrumenta, nam ratio inſtrumenti eſt quod ſit mouens motum: ſed in effectibus aliquid inuenitur ex virtute principalium agentium, quod non poteſt eſſe per virtutem inſtrumenti: & hoc eſt id quod eſt principalius in effectu. Sicut digeſtio nutrimenti, eſt per virtutem caloris naturalis, qui eſt inſtrumentum animæ nutritiuæ: ſed quod generetur caro viua eſt ex virtute animæ: ſimiliter quod ſecatur lignũ, pertinet ad ſeriam: ſed quod perueniatur ad formam lecti, eſt ex virtute artificis. Ergo forma ſubſtantialis quæ eſt principalius in effectibus corporalibus eſt ex virtute angelorum: materia ergo obedit ad ſui informationem angelis. arg ſed contr

Sed contra eſt quod dicit Auguſt. 3. de Trin. non eſt putandum iſtis tranſgreſſoribus angelis, ad nutum ſeruire hanc viſibilium rerum materiam ſoli Deo.

Reſpondeo dicendum quod hæc fuit poſitio Auicennæ quod ſubſtantiis ſeparatis multo magis obedit materia, ad productionem alicuius effectus quam contrariis agentibus in natura: vnde ponit quod ad apprehenſionem, prædictarum ſubſtantiarum ſequitur interdum effectus aliquis in iſtis inferioribus vel pluuiarum, vel ſanitatis alicuius infirmi, abſque aliquo corporeo agente medio. Cuius quidem ſignum ab anima noſtra accepit, quæ cum fuerit fortis in ſua imaginatione, ad ſolum apprehenſionem immutatur corpus: ſicut cum quis ambulans ſuper trabem in alto poſitam cadit de facili, quia imaginatur caſum ex timore, non autem caderet, ſi eſſet trabes illa poſita ſuper terram, vnde caſum timere non poſſet. Manifeſtum eſt etiam quod ad ſolam apprehenſionem animæ caleſcit corpus, ſicut accidit in concupiſcentibus vel iratis: aut etiam infrigidatur, ſicut accidit in timentibus. Quandoque etiam immutatur ex forti apprehenſione ad aliquam ægritudinem, puta febrem vel etiam lepram. Et per hunc modum dicit quod ſi anima ſit pura, non ſubiecta corporalibus paſſionibus, & fortis in ſua apprehenſione, quod obedit apprehenſioni eius, non ſolum corpus proprium, ſed corpora etiam exteriora, adeo quod ad eius apprehenſionem ſanetur aliquis infirmus vel aliquid aliud huiuſmodi. Et hoc ponit eſſe cauſam faſcinationis; quia anima alicuius vehementer affecta in maleuolentia, habet impreſſionem nocumenti, in aliquem maxime puerorum, qui propter corporis teneritudinem, eſt facile ſuſceptiuus impreſſionum. Vnde vult quod multo amplius ad apprehenſionem ſubſtantiarum ſeparatarum, quos ponit animas vel motores orbium, ſequantur aliqui effectus in iſtis inferioribus abſque actione alicuius corporalis agentis. Hæc autem poſitio ſatis conſona eſt aliis ſuis poſitionibus. Ponit enim quod omnes formę ſubſtantiales effluunt in hæc inferiora à ſubſtãtia ſeparata & quod corporalia agẽtia non ſunt niſi diſponentia materiam ad ſuſcipiendum impreſſionem agentis ſeparati. Quod quidem non eſt verum ſecundum Ariſtotelis doctrinam qui probat 7. Metaphyſ. quod formæ quæ ſunt in materia, non ſunt à formis ſeparatis, ſed à formis quæ ſunt in materia, ſic enim inuenitur ſimilitudo inter faciens & factum. Exemplum etiam quod ſumitur de impreſſione animæ in corpus, non multum adiuuat eius intentionem: non enim ex apprehenſione ſequitur immutatio corporis, niſi apprehenſioni adiuncta fuerit affectio aliqua, vt gaudij vel timoris, vel concupiſcentiæ aut alterius paſſionis. Huiuſmodi autem paſſiones accidunt cum aliquo determinato motu cordis ex quo ſequitur vlterius immutatio totius corporis, vel ſecundum motum localem, vel ſecundum alterationem aliquam: vnde adhuc remanet quod apprehenſio ſpiritualis non alterat corpus, niſi mediante motu locali. Quod autem de faſcinatione inducit, non ab hoc accidit, quod apprehenſio vnius immediate immutet corpus alterius: ſed quia mediante motu cordis immutat corpus coniunctum; cuius immutatio peruenit ad oculum, à quo infici poteſt aliquid extrinſecum, præcipue ſi ſit facile im-

3 c.g. c.103. pp. c.q. 5. de pot. a. 1. & quol. 9. a. 10

mutabile, ſicut etiam oculus menſtruatæ inficit ſpeculum. Sic ergo dicendum quod materia corporalis non obedit ſpirituali creaturæ ad nutum: vnde ſubſtantia ſpiritualis creata propria virtute nullam formam inducere poteſt in materiam corporalem, quaſi materia ad hoc ſibi obediente vt exeat in actum alicuius formæ, niſi per motum localem alicuius corporis. Eſt enim hoc in virtute ſubſtantiæ ſpiritualis creatæ, vt corpus obediat ſibi ad motum localem: mouendo autem localiter aliquod corpus, adhibere poteſt naturaliter actiua ad effectus aliquos producendos: ſicut etiam ars fabrilis, adhibet ignem ad mollificationem ferri. Circa quod tamen conſiderandum eſt quod cum res aliquas naturales ſpirituales creaturæ adhibent ad aliquos determinatos effectus, vtuntur eis quaſi inſtrumentis quibuſdam, ſicut medicus vtitur vt inſtrumentis aliquibus herbis ad ſanandum. Ex inſtrumento autem procedit non ſolum ſuæ virtuti correſpondens effectus, ſed etiam aliquid vltra propriam virtutem, inquantum agit in virtute principalis agentis. Serra enim & ſecuris non poſſunt facere lectum, niſi inquantum agunt vt motæ ab arte, & ad talem effectum: nec calor naturalis poſſet carnē generare niſi virtute animę vegetabilis, quę vtitur quaſi quodam inſtrumento. Conueniens eſt igitur quod ex ipſis rebus naturalibus proueniant aliqui altiores effectus, ex hoc quod ſpirituales ſubſtantiæ eis vtuntur quaſi inſtrumentis quibuſdam: & hi effectus nobis videntur mirabiles ab duas cauſas: primo quia per ſpirituales ſubſtantias tales cauſæ modo nobis inconſueto ad proprios effectus apponūtur: vnde ingenioſorum artificum opera mira redduntur, cum ab aliis non percipitur qualiter operantur. Alio modo ex hoc quod cauſæ naturales appoſitæ ad effectus aliquos producendos, aliquid virtutis ſortiuntur ex hoc quod ſunt inſtrumenta ſpiritualium ſubſtantiarum.

pp. ad p. Ad primū ergo dicendū, quod noſtra anima vnitur corpori vt forma. Et ſic non eſt mirum ſi formaliter tranſmutatur ex conceptione ipſius: præſertim cum motus ſenſitiui appetitus, qui fit cum quadam tranſmutatione corporali, ſubdatur imperio rationis angeli autem non ſic ſe habent ad corpora naturalia, vnde ratio non ſequitur.

ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod id quod poteſt virtus inferior, poteſt ſuperior, ſed excellentiori modo: ſicut intellectus cognoſcit ſenſibilia excellentiori modo quam ſenſus. Et ſic angelus excellentiori modo tranſmutat materiam corporalem quam agentia corporalia, ſcilicet mouendo ipſa agentia corporalia tamquam cauſa ſuperior.

ad 3. Ad tertium dicendum quod nihil prohibet ex virtute angelorum aliquos effectus ſequi in rebus naturalibus, ad quæ agentia corporalia non ſufficerent, ſicut patet ex ſupra dictis. Sed hoc non eſt angelis obedire materiam ad nutum: ſicut nec coquis obedit materia ad nutum, quia aliquem modum decoctionis faciunt per ignem, ſecundum aliquam artis moderationem, quam ignis per ſe non faceret: cum reducere materiam in actum formæ ſubſtantialis non excedat virtutem corporalis agentis: quia ſimile natum eſt ſibi facere ſimile.

ARTICVLVS V.

Vtrum corpora obediant ſpiritualibus creaturis ad motum localem.

VIdetur quod corpora non obediant ſpiritualibus creaturis ad motum localem. motus enim localis corporum naturalium ſequitur formas eorū: ſed angeli non cauſant formas naturalium rerum, vt dictum eſt: ergo neque poſſunt cauſare in eis motum localem.

(Margin: pp.q.110.a.3 arg.1.)

2 Præterea in 8. Phyſ. probatur quod motus localis eſt primus motuum: ſed angeli non poſſunt cauſare alios motus, tranſmutando materiam formaliter. ergo neque etiam poſſunt cauſare motum localem. arg 2.

3 Præterea membra corporis obediunt conceptioni animæ, ad motum localem, inquantum habent in ſe ipſis aliquod principium vitæ: in corporibus autem naturalibus, non eſt aliquod principium vitæ, ergo non obediunt angelis ad motum localem. arg. 3.

Sed contra eſt quod Auguſt. dicit 3. de Trinit. quod angeli adhibent ſemina corporalia ad aliquos effectus producendos: ſed hoc non poſſunt facere niſi localiter mouendo, ergo corpora obediunt eis ad motum localem. arg. ſed. contra.

Reſpondeo dicendum quod ſicut Dion. dicit 7. cap. nom. Diuina ſapientia, coniungit fines primorum, principiis ſecundorum. Ex quo patet quod creatura inferior in ſui ſupremo attingitur à natura ſuperiori: natura autem corporalis eſt infra naturam ſpiritualem. Inter omnes autem motus corporeos perfectior eſt motus localis vt probatur in 8. phyſ. t. 57. cuius ratio eſt: quia mobile ſecundum locum non eſt potentia ad aliquid intrinſecum inquantum huiuſmodi, ſed ſolum ad aliquid extrinſecum, ſcilicet ad locum: & ideo natura corporalis nata eſt moueri immediate à natura ſpirituali ſecundum locum. Vnde & Philoſophi poſuerunt ſuprema moueri localiter à ſpiritualibus ſubſtantiis: vnde videmus quod anima mouet corpus primo & principaliter motu locali. pp c & locis cita præc.c.

Ad primum ergo dicendum, quod in corporibus ſunt alij motus locales præter eos qui conſequuntur formas, ſicut fluxus & refluxus maris non conſequitur formam ſubſtantialem aquæ, ſed virtutem Lunæ. Et multo magis aliqui motus locales conſequi poſſunt virtutem ſpiritualium ſubſtantiarum. pp. ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod angeli cauſando motum localem tamquam priorem, per eum cauſare poſſunt alios motus, adhibendo ſcilicet agentia corporalia ad huiuſmodi effectus producendos: ſicut ſupra dictum eſt. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod angeli habent virtutem minus contractam quam animæ. Vnde virtus motiua animæ, contrahitur ad corpus vnitum, quod per eam viuificatur, quo mediante alia poteſt mouere ſed virtus angeli, non eſt contracta ad aliquod corpus: vnde poteſt corpora non coniuncta mouere localiter. ad 3.

QVÆSTIO XXXVII.

De anima rationali ſeparata.

Deinde conſiderandum eſt de anima ſeparata. Conſideratio autem illius erit, in octo partes diſpertita, nam primo agemus de anima ſeparata per ordinem ad proprium ſcientificum, ſecundo de proprio illius ſtatu, tertio de loco, quarto de motu locali ſui, quinto de motu locali corporum, ſexto de cognitione eiuſdem, ſeptimo de locutione, octauo de inclinatione illius ad corpus, quod ante ſeparationem viuificauit.

CIRCA PRIMVM QVÆRITVR.

Vtrum conſideratio animæ ſeparatæ pertineat ad metaphyſicum, an vero ad phyſicum.

ARTICVLVS.

Vtrum conſideratio animæ ſeparatæ pertineat ad metaphyſicum, an vero ad phyſicum.

6.met.l.9. Videtur quod conſideratio animæ ſeparatæ pertineant ad phyſicum, non autem ad metaphyſicum. Dicit enim Philoſophus 6.met.t. 4. quod phyſica eſt circa ſubſtantiam, vt ſecundum rationem vt plurimum inſeparabilem ſolum, ſed hoc dicit, quia phyſicus etiam agit de ſubſtantia animæ ſeparabilis, ergo conſideratio animæ ſeparatæ ſpectat ad phyſicum.

p.p.q.76.ar. p.ad 6. 2 Præterea anima ſeparata eſt forma habens aptitudinem, & inclinationem naturalem ad vnionem, nam ſecundum ſe conuenit animæ vniri, & ſeparatio illius à corpore eſt præter eius naturam, ſed phyſica conſiderat omnes formas ſecundum ſe vnibiles corpori, ſiue actu ſint vnitæ, ſiue non, ſicut conſiderat omnia corpora leuia, ſiue ſint ſurſum, ſiue deorſum, ergo anima rationalis ſeparata pertinet ad phyſicum.

6 met l.p. p.de ani.l.2. 3 Præterea res definibilis per ordinem ad materiam pertinet ad phyſicum, vt docet Philoſophus 6 met. t.4. & p.de ani.t.17. ſed anima rationalis ſeparata, ſi definiretur, deberet definiri per ordinem ad materiam, quia eſt forma, & habet inclinationem naturalem ad vnionem cum illa, vt dictum eſt, ergo anima ſeparata pertinet ad phyſicum. in præc. ob.

2.phyſ.l.p.t 4. 4 Præterea ad phyſicum ſpectat tractare de natura, vt docet Philoſophus 2. phyſ. t. p. ſed omnis forma ſubſtantialis, cuiuſmodi eſt anima rationalis etiam ſeparata, vt patet ex eius inclinatione naturali ad corporis vnionem, eſt natura, vt dicitur 2.phyſ.t.4 7.21. 22. 5.met t.5.& 12.met.t. 14. vbi naturam diuidit in materiam, & formam, ergo ad phyſicum pertinet agere de anima rationali ſeparata. (5 met. l.5. 12.met.l.3.)

p.de ani.l.2 6.met.l p. Sed contra eſt, quod Philoſophus p.de ani.t. 17. dicit, quod de formis, vt ſunt ſeparatæ, agit primus Philoſophus, & 6. met. t. 4. docet, quod phyſici eſt agere de quacunque anima, quæ non ſine materia eſt, huiuſmodi autem non eſt anima rationalis, vt eſt ſeparata, vt patet, ergo agere de anima rationali ſeparata non ſpectat ad phyſicum, ſed ad metaphyſicum, quæ agit de abſtractis à materia, vt dictum eſt. q.p.met.a.5

2.phyſ.l.4 2 Præterea 2.phyſ.t.26.dicitur, quod ſicut medicus non conſiderat neruum, vt neruus eſt, ſed inquantum eſt ſubiectum ſanitatis; nec faber conſiderat æs inquantum æs, ſed inquantum eſt ſubiectum ſtatuæ, vel alicuius ſimilis, (nam conſiderare neruum, vt neruus eſt, & æs inquantum æs pertinet ad naturalem,) ita naturalis non conſiderat formam, & quidditatem, inquantum forma, & quidditas eſt, nam hoc ſpectat ad metaphyſicum, ſed conſiderat formam inquantum habet eſſe in materia; & quod conſideratio naturalis eſt circa formas, quæ aliquo modo ſunt ſeparatæ, ſed tamen habent eſſe in materia, & dant eſſe tali corpori, cuiuſmodi ſunt animæ rationales, & ibidem ait, quod ad primum Philoſophum pertinet determinare quomodo ſe habeant formæ totaliter à materia ſeparatæ, & quid ſint, vel etiam quomodo ſe habeat anima rationalis ſecundum quod eſt ſeparabilis, & ſine corpore potens exiſtere, & quod ſit ſecundum ſuam eſſentiam ſeparabilis ergo.

op.70 a.17. & 18 6 met. l.p. p.phyſ.l.p. 2.phyſ.l.4. Reſpondeo dicendum, quod anima rationalis, ſecundum quod eſt ſeparata, pertinet ad conſiderationem metaphyſicam, quod ex his poteſt eſſe manifeſtum. Primo phyſica tantum eſt de his, quæ ſunt in motu, & in materia, vnde & definitiones phyſicæ ſunt illæ, quæ complectuntur materiam, & formam ſimul, vt docet Philoſophus 6. met.t. 3. & 4. & 2. phyſ. a.t.20. anima autem rationalis ſeparata non eſt in motu, nec in materia, vt patet. Secundo phyſica agit de forma ſubſtantiali, non vt forma eſt, ſed vt forma dans eſſe corpori, & habens eſſe in corpore, vnde & definitur quod ſit actus corporis; ſicut ſimiliter agit de intellectu, quatenus eſt coniunctus corpori, (non autem, vt intellectus eſt,) & quatenus eſt natura, vt patet ex Philoſopho 2.phyſ. a.t.21. cum autem natura definiatur principium motus eius, in quo eſt, manifeſtum eſt, quod talis definitio non competit animæ quatenus eſt ſeparata; præterquam quod anima rationalis non eſt natura, niſi quatenus vnitur corpori ſecundum modum corporis, ſecus vero ex ea parte, qua excedit corporis capacitatem, & naturam habet intellectualem communem cum angelis, & quatenus habet operationem, in qua non communicat corpus; nam ſub his rationibus ſpectat ad metaphyſicum. Tertio anima rationalis non habet quod ſit ſeparata ex eo, quod eſt forma corporis, quia forma ſimplex, vt eſt anima, non habet eſſe per ſe, nam eſſe non eſt alicuius, niſi particularis ſubſiſtentis in natura, quod formæ non competit, ſed ex hoc, quod habet eſſe abſolutum, vt ſubſtantia ſubſiſtens, & quatenus eſt ſimilitudo Dei magis participans de illius perfectionibus, & ad eius ſimilitudinem magis accedens, ad phyſicum autem non ſpectat conſideratio animæ ſecundum quod eſt forma ſubſiſtens, habens eſſe abſolutum, & independens, & quatenus ad ſimilitudinem Dei magis accedit, ſed quatenus eſt forma corporis illud informans, vt dictum eſt; vnde manifeſtum eſt, quod conſideratio animæ rationalis ſeparatæ ad metaphyſicum ſpectat, & non ad phyſicum. (2 phyſ. 4. 6 met.l p. q.19.de ver. a p ad 4. p de ani.a.2 ad 11. — p.d 89.q.2 p c.a.2 arg 2. ſed contra, & ad 5. & 2. d.19.q. p.a. p.ad 4. — in c.ratione 2.)

arg p. & c ſed contra & in c. Ad primum ergo dicendum, quod ſenſus philoſophi eſt, quod naturalis verſatur vt plurimum circa ſubſtantias inſeparabiles, quia agit de anima rationali ſeparabili, licet non agat de ea inquantum eſt ſeparabilis, & ſeparata, vt docet idem Philoſophus, vt dictum eſt.

in c. Ad ſecundum dicendum, quod ad phyſicum ſpectat agere de anima rationali, inquantum eſt vnita corpori, in eoque habet eſſe, vt manifeſte patet ex definitione animæ in communi, vt dictum eſt; anima enim ſeparata à corpore immunior eſt à materia, quam corpori coniuncta, vnde non eſt actus alicuius corporis, ſicut modo eſt. (4 d.50.q pa p.arg. ſed contra)

in c. & arg. ſed contra Ad tertium dicendum, quod res definibilis per ordinem ad materiam coniunctam formæ, ſpectat ad Philoſophum, vt dictum eſt.

q.90.phyſ a.p ad 4 Ad quartum dicendum, quod anima rationalis ſeparata non eſt natura, vt patet ex definitione naturæ, quia non eſt principium motus eius, in quo eſt; vnde non omnis forma ſubſtantialis quomodocunque conſiderata eſt natura, ſed eſt natura, quatenus eſt ſimul cum materia, vt dictum eſt.

QVÆSTIO XXXVIII.

De ſtatu animæ ſeparatæ.

Deinde conſiderandum eſt de ſtatu animæ ſeparatæ.

CIRCA QVAM QVÆRITVR.

Vtrum ſtatus animæ ſeparatæ ſit perfectior, quam coniunctæ.

ARTICVLVS.

Vtrum ſtatus animæ ſeparatæ ſit perfectior, quam coniunctæ.

p.p.q.89 a.1. p.c. — VIdetur quod ſtatus animæ ſeparatæ ſit perfectior, quam coniunctæ. Modus enim operandi ſequitur modum eſſendi, ſed melior, & nobilior eſt modus intelligendi animæ ſeparatæ per conuerſionem ad intelligibilia ſimpliciter, quam per conuerſionem ad phantaſmata, ergo ſtatus animæ ſeparatę eſt perfectior, quam coniunctę.

q.67.phyſ. a.p. 4.d.50 q.p.a.5 arg. 2. ſed contra. — 2 Pręterea quo res eſt immaterialior, ſeu magis abſtracta à materia, eo eſt perfectior, ſicut patet in potentiis, quę quo immaterialiores ſunt, eo ſunt perfectiores, & propterea dictum eſt, quod viſus eſt nobilior, & perfectior potentia aliis ſenſibus externis; ſed anima rationalis ſeparata habet ſtatum immaterialiorem, vt patet, ergo ſtatus animę ſeparatę eſt perfectior, quam coniunctæ.

4.d.45 q.p. a.p. quæſt. p. arg.4.q.5. de pot a.2, arg.5. — 3 Præterea ille eſt perfectior ſtatus animę, in quo ipſa eſt ſimilior, & conformior Deo, & angelis, & eſt magis pura; ſed hic eſt ſtatus animę ſapatatę, nam in hoc eſt libera ab omni extranea natura, ergo ſtatus animæ ſeparatę eſt nobilior, & perfectior.

p.p.q.89 a. p.c q de ani. a.15 arg 6 & ad 6. — Sed contra. Res ſemper ordinatur ad id, quod eſt melius, & perfectius; ſed anima rationalis à Deo eſt ordinata, vt corpori vniatur, ergo ſtatus animę in corpore eſt perfectior, & melior, quam ſtatus animę ſeparatæ.

de ani. a.5 arg 13. & ad 13. — 2 Præterea quanto eſt aliquid perfectius in ſua natura, tanto perfectius eſt in operando, & conſequenter habet ſtatum perfectiorem, & meliorem; ſed anima vnita corpori eſt perfectior in ſua natura, quam cum eſt extra corpus, ſicut quęlibet pars in ſuo toto exiſtens eſt perfectior, quam extra, ergo anima ſeparata habet minus perfectum ſtatum, quam in corpore.

p.p.q.89 a.p c. Vide q.3 de pot. a.2.c & ad 2.& 14. — Reſpondeo dicendum, quod licet ſtatus animæ ſeparatæ ſit ſimpliciter nobilior, quam ſtatus animæ coniunctæ, ſicut & intelligere per conuerſionem ad ſuperiora eſt ſimpliciter nobilius, quam intelligere per conuerſionem ad phantaſmata, ſi tamen conſideretur tum animæ natura, tum modus intelligendi per conuerſionem, quatenus erat animæ poſſibilis, cæteris paribus perfectior eſt ſtatus animæ in corpore, quam extra corpus, Deoque conformior, & ſimiliter intelligere per conuerſionem ad phantaſmata, quam per conuerſionem ad ſuperiora. & de ſtatu quidem manifeſtum eſt, quia cum anima rationalis ſit forma, parſque compoſiti, & conſequenter ſit propter compoſitum, tamquam propter finem, ſicut pars perfectiori modo exiſtit in compoſito, quam ſeparata, & præter rationem ſuæ naturę eſt eſſe à compoſito, vel toto ſeparatam, ita perfectiori modo exiſtit anima corpori coniuncta, quam extra, & præter rationem ſuę naturę eſt eſſe à corpore ſeparatam. De modo vero intelligendi per conuerſionem ad phantaſmata probatur; quia, cum materia ſit propter formam; & non è contra, dicendum eſt, quod anima vnita eſt corpori propter melius animæ, & non propter melius corporis; vnitur autem forma materiæ propter complementum ſuæ operationis, bonum enim, & perfectio cuiuſlibet ſubſtantiæ eſt propria eius operatio, vnde & talem materiam forma requirit, per quam operatio formæ compleri poſſit; ſicut forma ferri requirit materiam ferream ad perficiendum opus ſecandi, anima autem eſt forma corporis, eiuſque operatio eſt intelligere, cum ergo anima in corpore intelligat per conuerſionem ad phantaſmata, dicendum eſt hunc modum intelligendi eſſe perfectiorem, quam ſit modus intelligendi ſeparatæ. Quod confirmatur, quia, cum anima ſit infima in ordine intellectualium ſubſtantiarum, infimo & debiliſſimo modo participat intellectuale lumen, ſiue naturam intellectualem, nam in primo intelligibili ſcilicet Deo natura intellectualis eſt adeo potens, quod per vnam formam intelligibilem ſcilicet eſſentiam ſuam, omnia intelligit, inferiores vero ſubſtantiæ intellectuales per ſpecies multas; & quanto vnaquęque earum eſt altior, tanto habet pauciores formas, & virtutem magis potentem ad intelligendum, omnia per formas paucas; ſubſtantia autem intellectualis inferior non habet formas ita vniuerſales, ſicut ſuperior; quia cum non adſit ei tanta virtus in intelligendo, remaneret eius ſcientia incompleta, quia tantum in vniuerſali res cognoſceret, & non poſſet deducere cognitionem ſuam ex illis paucis ad ſingula; quod manifeſte patet aliqualiter in hominibus; nam qui ſunt debilioris intellectus, per vniuerſales conceptiones magis intelligentium non accipiunt perfectionem cognitionem, niſi eis ſingula in ſpeciali explicentur. Vnde cum animæ humanę inter ſubſtantias intellectuales ſecundum naturæ ordinem ſint infimę, non accipiunt formas in abſtractione & vniuerſalitate conformes ſubſtantiis ſeparatis, quia, cum habeant minimam virtutem in intelligendo, imperfectiſſimam cognitionem haberent in quadam vniuerſalitate, & confuſione, & ideo ad hoc quod eorum cognitio perficiatur, & diſtinguatur per ſingula, ſic naturaliter ſunt inſtitutæ, vt corporibus vniantur, & ſic à ſenſibilibus propriam eorum cognitionem accipiant. Vnde videmus, quod homines rudes ad ſcientiam induci non poſſunt, niſi per ſenſibilia exempla, & ſic patet, quod propter melius, & perfectius animæ fuit, vt vniretur corpori, & intelligeret per conuerſionem ad phantaſmata, & per conſequens manifeſtum eſt, quod ſtatus animę in corpore eſt perfectior cæteris paribus, quam animæ ſeparatæ.

Ibid arg 6. & 7. & p.p. 1.c. — q de ani. a.8 c. p.p. 89 a. p.c.

in c. — Ad primum ergo dicendum, quod modus intelligendi animę ſeparatę in ſe nobilior eſt, quam modus intelligendi coniunctæ, non tamen eſt perfectior ſecundum quod poſſibilis eſt animę ſecundum rationem proprię naturę, vt dictum eſt, & ex his patet ad ſecundum.

4.d.45 q.p.a p.q.p. ad 4. — Ad tertium dicendum, quod conformior eſt Deo modus intelligendi per conuerſionem ad phantaſmata, & ſtatus animę in corpore, quia hic eſt magis naturalis animę, eiuſque naturę magis conſentaneus, quippe quę eſt pars totius compoſiti, tunc enim ſimpliciter loquendo eſt aliquid Deo maxime conforme, quando habet quidquid ſuę naturæ condicio requirit, quia tunc perfectionem diuinam maxime imitatur, ſic cor animalis magis eſt conforme Deo quando mouetur, quam quando quieſcit, quia perfectio cordis eſt moueri, & eius quies eſt eius corruptio.

QVÆSTIO XXXIX.

De loco animæ ſeparatæ.

Deinde conſiderandum eſt de loco animæ ſeparatæ.

CIRCA HOC QVÆRVNTVR. TRIA.

Primo Vtrum anima ſeparata ſit in loco.
2 *Vtrum anima ſeparata poſſit eſſe in pluribus locis.*
3 *Vtrum plures animæ ſeparatæ poſſint eſſe in vno loco.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum animæ ſeparatæ ſint in loco.

p.p.q.52.a.p arg. p. VIdetur quod anima ſeparata non ſit in loco. Dicit enim Philoſophus 4. phyſ. t. 45. quod non omne, quod eſt, eſt in loco, ſed mobile corpus, ſed anima non eſt corpus, vt dictum eſt, ergo anima rationalis ſeparata non eſt in loco.

4.d.44.q.p. a.p.arg.p. 2 Præterea dicit Boet. l. de hebdomad. quod communis conceptio apud ſapientes eſt, quod incorporalia non ſunt in loco, ſed anima ſeparata eſt incorporea, ergo non eſt in loco. Sed dices non eſſe in loco incorporalia ſecundum ſuam ſubſtantiam, & eo modo quo corporalia, ſed per operationem.

p.d.36.q.3.a. p.arg.3. 3 Contra quidquid conuenit alicui per aliquid, oportet illi conuenire per quod conuenit, vt ſi animal eſt in loco per corpus, oportet corpus in loco eſſe, ſed operationi nunquam per ſe attribuitur eſſe in loco, ergo anima ſeparata non eſt in loco.

ibid arg 2. 4 Præterea anima ſeparata nullam habet operationem, per quam poſſit eſſe in loco, non enim eſt in loco per actionem internam, puta per intellectionem, nam hæc eſt abſoluta à ſitu, & dimenſione; infr.q.20. neque per externam, quia neque poteſt mouere localiter vllum corpus, vt dicemus; neque formaliter, quia ſi materia corporalis angelis non obedit niſi quoad motum localem, non autem quoad alium motum, p.p.q.110 a.2. & 4. multo minus obediet animæ ſeparatæ, cuius virtus eſt minus potens, & efficax, ergo anima ſeparata non eſt in loco.

p.d.36.q.3.a. p.arg.4. 5 Præterea ſi anima ſeparata eſt in loco per operationem, cum non neceſſario ſemper operetur circa corporalia, ſequitur quod aliquando nullibi erit, quod videtur abſurdum, ergo anima ſeparata non eſt in loco.

ibid.arg 5. 6 Præterea ſi anima ſeparata eſt in loco per operationem ſuam, ergo & definitiue eſt in loco, quia operatio ſua ad locum definitur, & determinatur, ſed ſimiliter aliqua operatio Dei definitur ad locum aliquem, extra quem illam operationem non exercet, vt patet in ſuſcitatione alicuius mortui, ergo videtur, quod etiam Deus eſſet definitiue in loco, quod eſt falſum.

quol.p.q.4. arg.p. 7 Præterea prius ſecundum naturam actiuum eſt præſens paſſiuo, vt ignis combuſtibili, quam agat in ipſum, quia ſicut eſt prius eſſe, quam operari, ita & eſſe hic, quam operari hic; ideo enim quis operatur hic, quia poteſt operari hic, & ideo poteſt operari hic, quia eſt hic præſens; ſed in illo priori antequam anima v.g. ſeparata agat hic, nihil poteſt eſſe præter ſubſtantiam animæ, ergo ſi anima ſecundum ſubſtantiam non eſt in loco, nec erit per operationem, & ſic anima ſeparata non erit in loco.

Sed contra eſt, quod ſecundum fidem animæ ſeparatæ beatæ ſunt in cælo, & damnatæ in inferno.

2 Præterea Philoſophus 2. cæli t. 73. dicit quod Pythagoras dixit locum ignis eſſe carcerem, ergo quia ibi debet eſſe aliquis, qui ob peccata puniatur. 2 cæli l.4. 6 q.p.a.3. arg 2.

Reſpondeo dicendum, quod circa locum animæ ſeparatæ, & cuiuſcunque ſubſtantiæ ſpiritualis eſt duplex opinio, alij enim dicunt, quod animæ ſeparatæ quantum ad eſſentiam ſuam debetur locus à Deo definitiuus, quia determinatur ad locum aliquem, ſic, quod eſt in hoc loco, ita, quod non in alio. Cum enim eſſentia eius finita ſit, eo quod creatura eſt, oportet intelligere, quod ſit determinata ad locum aliquem. 4.d.50.q.p. a.4. ad 5 q. de pot a.19. c p.d.37.q.3 a.p.c. p.d.37.q.2. & 3 a.p.c.3. d.17.q.p.a.1. c. Verum hæc opinio non placet, vt pote imaginationem tranſcendere non valens, nec potens intelligere aliquid niſi per modum rei ſitualis, nam primum vel animæ ſeparatæ, & cuicunque ſubſtantiæ ſpirituali creatæ debetur locus ratione ſubſtantiæ, vt ſubſtantia eſt, vel ratione ſubſtantiæ vt finita eſt, vt dicit hæc opinio, non primum, quia ſubſtantia, vt ſubſtantia eſt, abſtrahit ab omni ſitu, loco, quantitate, & tempore, cum tantum inuoluat prædicata quidditatiua, & eſſentialia conuenientia rei abſtrahendo ab omni loco, tempore, & accidente, & ideo neque Deus ipſe eſt vbique ſecūdum ſubſtantiam, vt ſubſtantia eſt; neque ſecundum, quod tamen eſt huius primæ opinionis fundamentum, tum quia procedit ex æquiuocatione finis, cum enim dicitur eſſentia animæ ſeparata finita, accipitur finis pro fine eſſentiæ, & virtutis, ſecundum quod etiam definitio dicitur terminus, & non pro fine dimenſionis, locus autem dicitur finiens, vel finitus ſecundum terminos quantitatis dimenſiuæ, finis autem ſecundum vtramque acceptionem nullam commenſurationem, ſeu proportionem habet; vnde non oportet, vt quod eſt finitum in eſſentia ad terminos loci finiatur; tum quia neque Deus ipſe eſt formaliter in omni loco per infinitatem ſuæ ſubſtantiæ, quia eſt abſolutiſſima ab omni extra Deum. Præterea, quia quod aliquid determinetur ad locum aliquem, hoc non eſt, niſi inquantum per aliquem modum applicatur ad locum illum, & non ad alium: hæc autem applicatio intelligi non poteſt, niſi vel ſecundum ſitum, vel ſecundum contactum, vel ſecundum formā, vel ſecundum aliquam operationem, ſed non poteſt anima ſeparata eſſe in loco ſecundum determinatum ſitum, ſicut pūctus eſt in linea, quam determinat, quia eſſentia illius eſt omnino abſoluta à ſitu; neque ſecundum formam, quomodo anima eſt in corpore, quia anima ſeparata non eſt actus corporis, neque ſecundum contactum proprie dictum, qui eſt dimenſiuæ quantitatis, quomodo corpus eſt in loco, quia anima ſeparata eſt omnino abſoluta à quantitate; quare relinquitur, quod ſi anima ſeparata eſt in loco, ſit in eo per cōtactum metaphorice dictum, ſeu per contactū quantitatis virtualis, qui conſiſtit in applicatione virtutis ad aliquem locum mediante operatione, & iſta eſt ſecunda opinio, quę ponit ſubſtantiam omnem ſpiritualem eſſe in loco, inquantum alicui loco per operationem applicatur, quę opinio rationabilior videtur, & ideo ſequendo illam dico quod anima ſeparata non poteſt eſſe in loco, niſi per operationem, quę effectum aliquem in eo cauſat proprietatibus illius loci conſonum, quomodo dæmones ſunt in inferno, & ſpiritus beati in cęlo, hoc enim modo etiam animę ſeparatę poſſunt eſſe in loco, puta vel in inferno vel in purgatorio, vel in cælo; nam ſtatim ac quis moritur, anima illius pergit ad vnum ex tribus prædictis

Margin notes (right column): p.p.q.8.a.d. 37.q.p.a.p. & 2 c. — p.p.q.52.a.p.c. — 4.d.6.q.p. a.c. 17 art. 4 ... ag.3.

Digitized by Google

locis,vt patet ex hiſtoria diuitis, & Lazari, & oppoſitum dicere eſſet hæreſis. Et ratio eſt,quia quod eſt

q.16.de malo a p. c. op.15 c.17. & 18 4 d 45. q.p.a.p q a c.p.p.q 64 a.4. ad.5.

in corporibus grauitas,& leuitas,eſt in animabus meritum,& demeritum,vt ſicut corpus per illas qualitates ſtatim fertur ad locum, niſi impediatur, ita & per meritum ſtatim euolent ad cælum, niſi per peccata venialia detineantur ad illius purgationem in purgatorio per aliquod ſpatium,& per demerita ad inferos deſcendant. Vnde manifeſtum eſt, quod animæ ſeparatæ ſunt in loco.

Ad primum ergo dicendum, quod dictum Philo-

p.p.q 52.a.p. c.p d 37.q 3 a.p.ad p.& 2.

ſophi intelligendum eſt de iis, quæ ſunt in loco, tamquam quid contentum,& commenſuratum in continente, & commenſurante, & tamquam locatum in loco,quomodo conuenit eſſe in loco corpori; anima enim ſeparata non eſt hoc modo in loco,ſed è contra tamquam continens in contento,& operans in operato. Vnde eſſe in loco, vt in loco, non niſi per accidens, & æquiuoce conuenit animæ ſeparatæ, & cuicunque ſubſtantiæ ſpirituali,eſſe vero in loco vt operans in operato conuenit per ſe, & proprie ſubſtantiæ ſpirituali.

4 d.45. q.p. a p.q.p ad 2

Ad ſecundum dicendum, quod in corporalia non ſunt in loco,modo aliquo nobis cognito,& conſueto, ſunt tamen in loco modo ſubſtantiæ ſpirituali conueniẽti,qui nobis plane manifeſtus eſſe non poteſt. Vel

p.d.37.q.3.a p.ad p.

dic quod locus eſt nomen menſuræ,vnde eſſe in loco proprie ſignificatur vt eſſe in menſura, & ſic nulli rei incorporeæ conuenit in loco eſſe, ſcilicet vt in loco: ſed tamen alicui rei incorporeæ conuenit eſſe in loco, non vt in loco, ſed vel vt operans in operato, & hoc modo anima ſeparata eſt in loco, vt dictum eſt, vel vt forma in materia,& hoc modo anima coniuncta corpori eſt in loco.

ibid. ad 3.

Ad tertium dicendum, quod operatio animæ, per quam eſt in loco,non eſt in loco vt locatum, ſed vt perfectio locati,quia operatio agentis ſemper eſt perfectio patientis in quantum huiuſmodi.

Ad quartum dicendum, quod ſicut anima Chriſti

3.d.22 q.2.a. p q.p.c.& ad 3.

fuit in inferno per illuminationem, ita & animæ beatæ poſſunt eſſe in aliquo loco per illuminationem, & in cælo ſunt par productionem alicuius qualitatis pertinentis ad ornatum cæli, & in inferno animæ

2.d.6.q.2.a.5 op.15.c.17. & 18.

damnatæ per productionem alicuius qualitatis conſonæ tali loco. In igne autem inferni non eſt anima ſeparata per paſſionem, quia prius eſt animam damnatam eſſe in igne, vel eſſe illi alligatam, quam quod

4.d.44.q.3.a 3.q.3.& q de ani.a vlt. ad 15. & 16. 4 d.45.q p.a. d.q.3.op cit. & 2.d.6.l.c.

torqueatur,ſed per contactum virtutis in ipſum ignẽ, puta vel per motum localem, vel ſine motu locali eo modo,quo incorporalia ſunt in loco, poſſunt autem quandocunque ſunt in loco per motum localem,illũ exercere,vel virtute gloriæ,vt cum animæ beatæ apparent viuentibus,vel virtute Dei, & vt eius inſtrumenta, cum ſecundum ipſius prouidentiæ diſpoſitionem omnes animæ ſeparatæ ſiue beatæ ſiue damnatæ applicantur variis locis, & à loco ad locum mouentur.

p.d.37.q.3.a. p.ad 4. & q. 3.de pot a. 19 ad 2. & 3.

Ad quintum dicendum, cum anima ſeparata ſit in loco per operationem externam, puta per motum localem,poteſt ab illa operatione ceſſare,cum illam libere exerceat, & conſequenter ſe abſoluere à loco. Neque inconueniens eſt, quod nullibi ſit, ſicut non eſt inconueniens,quo nullo colore coloretur,quamuis hoc non ſit imaginabile, cum imaginatio non tranſcendat continuum.

p.d 37.q.3.a p.ad 5.

Ad ſextum dicendum, quod anima ſeparata eſt in loco definitiue per operationem ſuam, Deus autem non,quia operatio ipſius Dei licet determinata ſit ad locum, inquantum tranſit ſuper operatum, non tamen inquantum exit ab operante, quia ita operatur hic, quod etiam alibi, ſed animæ ſeparatæ operatio definita eſt ad locum vtroque modo, quia ipſa non operatur alibi,quam hic.

Ad ſeptimum dicendum,quod maxima illa eſt vera

q 3.de pot a 18.ad 22.p.d 37.q.4.a.2.c

de corporibus, non de ſpiritibus, ſicut enim alio modo ſpiritus eſt in loco,alio corpus, vt dictum eſt, ita alio modo prærequiritur præſentia, & approximatio operationi ipſius, atque operationi corporis; cum enim ordo ſitus ſit in omni actione corporis, eo quod omnis actio eius eſt ſitualis, & in corpora ſibi magis propinqua plenius ſuam actionem exerceat, neceſſe eſt,vt corpus mouens localiter vel ſit præſens, vel diſtans localiter ab alio corpore;& cum non poſſit agere in diſtans, oportet, vt fiat illi corpori præſens, in quod agat, ſecundum ſitum, & locum, quod habet ratione ſuæ quantitatis ante omnem operationem: at ſpiritus ſecundum propriam ſubſtantiam ſicut abſtrahit à loco, & ſitu, vt dictum eſt, ita neque ex ſe diſtat à corpore,neque eſt illi præſens,ſed fit illi realiter præſens, quando ei applicatur per operationem, antequam non requiritur alia præſentia, quam ordinis completa, puta per potentiam executiuam determinatam ad tale corpus per imperium efficax. Ad

quol p.a 4. ad p.

confirmationem maximæ negatur conſequentia,ſicut enim prius eſt eſſe,quam moueri,vel citharizare, & tamen prius eſt moueri, & citharizare, quam eſſe in tempore, & quam citharedum eſſe:nam hæc ſunt effectus illorum, & prius ſimpliciter eſt corpus ſubiectum,quam ſuperficies, ſed quantum ad eſſe coloratum prior eſt ſuperficies corpore, ita in propoſito licet prius ſit eſſe,quam operari,non tamen in anima ſeparata. & in quacunque ſubſtantia ſpirituali prius eſt eſſe hic, quam operari hic, quia illud eſt effectus huius,vt patet manifeſte in ſimili, in corpore exiſtente in loco;prius enim ſimpliciter eſt corpus quam tactus quantitatiuus, ipſum tamen eſſe in loco conuenit corpori per contactum,& eſt poſterius contactu, ergo ſimiliter prius erit animam ſeparatam eſſe quam virtualiter tangere,ſed eſſe in loco erit poſterius virtuali contactu, & conſequenter falſum eſt ideo animam ſeparatam poſſe operari hic, quia eſt hic actu, quia,vt dictum eſt,tantum verum eſt poſſe illam operari hic, quia eſt hic in potentia proxima, puta per virtutem operandi determinatam ad hunc locum per impetum voluntatis.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima ſeparata poſſit eſſe in multis locis.

VIdetur quod anima ſeparata poſſit eſſe in pluribus locis. Non enim eſt minoris virtutis anima ſeparata,quam coniuncta, ſed coniuncta poteſt

p p.q 52.a.2 arg.p.

eſſe in pluribus locis, nam eſt tota in ſingulis partibus,vt dictum eſt,ergo & ſeparata poterit eſſe in pluribus locis.

2 Præterea anima beata poteſt aſſumere corpus,

ibid.arg.2.p d 17.q.3.a.2 arg.2.4 d 45 q.p.a.p.q.3.c

& in eo eſſe, & apparere, vt narrat D. Aug. de cura pro mortuis habenda c.16. de Felice martyre, qui ciuibus Nolanis viſibiliter apparuit, cum à barbaris oppugnarentur,& quando aſſumit corpus,quamlibet eius partem immediate mouet,alias motus inordinatus fieret,& diſſimilis motui animalis, ſed anima ſeparata eſt in loco per operationem, vt dictum eſt, & conſequenter eſt vbicunque immediate operatur, ergo anima ſeparata eſt in ſingulis partibus illius corporis, & ita videtur, quod ſimul ſit in pluribus locis.

3 Præterea omne agens cuius virtus excedit illud, in quod agit, poteſt etiam circa aliud operari, ſed

arg.4 p d.

virtus animæ exiſtentis in loco, vt dictum eſt, per 37.

operationem exercitam circa corpus, poteſt excedere aliquod corpus, circa quod operatur, ergo poſſet etiam in alio corpore operari, & ita poterit eſſe in pluribus locis.

ibid arg. p. 4 Præterea quodlibet corpus eſt magis determinatum ad locum, quam anima ſeparata, ſed aliquod corpus eſt ſimul in pluribus locis, ſicut corpus Chriſti in pluribus altaribus, ergo multo fortius anima ſeparata poteſt eſſe in pluribus locis ſimul.

p. d. 37. q. 3. a. p. & ad 1. p. p. q. 52. a. 2. c. Sed contra eſt, quod animæ ſeparatæ conuenit eſſe in loco definitiue, ad differentiam corporis, quod eſt in loco circumſcriptiue, & Dei, qui neque eſt circumſcriptiue, neque definitiue in loco, ſed vbique, ſed quod eſt definitiue in vno loco, ita eſt ibi, vt non ſit alibi, ergo anima ſeparata non poteſt eſſe in pluribus locis ſimul.

p. d. 37. q. 3. a. p. c. Reſpondeo dicendum, quod quia in ratione exiſtendi in loco, & motus localis ſui, eadem eſt ratio animæ ſeparatæ, atque angeli, ſicuti de angelo, ita & de anima ſeparata circa præſentem difficultatem ſunt diuerſæ opiniones. quidam enim dixerunt quod anima ſeparata poteſt eſſe ſimul in pluribus locis, ſed non vbique, ſicut Deus, corpus autem in vno loco tãtum eſt. Sed hoc reputatum eſt pro errore à magiſtris, quia ſequeretur, quod anima ſeparata nec definitiue, nec circumſcriptiue in locu eſſet. Vnde alij dicunt, quod anima ſeparata eſt in loco indiuiſibili, quia ponunt, quod eſſentiæ animæ ſecundum ſe debetur locus, vnde, quia eſſentia eius indiuiſibilis eſt, oportet vt locus eius ſit indiuiſibilis. Verum hi decipiuntur, non valentes enim imaginationem tranſcendere, cogitant indiuiſibilitatem ſubſtantiæ ſpiritualis ad modum indiuiſibilitatis puncti, & ideo credunt, quod ſubſtantia ſpiritualis creata non poteſt eſſe niſi in loco punctuali, quod eſt falſum, quia punctum eſt indiuiſibile habens ſitum, ſubſtantia autem ſpiritualis eſt indiuiſibile extra genus quantitatis exiſtens: Vnde nõ eſt neceſſe, quod detur ei vnus locus indiuiſibilis ſecundum ſitum. Et ideo dicendum eſt, quod anima ſeparata, & quælibet ſubſtantia ſpiritualis creata eſt in vno loco tantum, ſed ille locus poteſt eſſe diuiſibilis, vel indiuiſibilis, aut magnus, vel paruus, ſecundum quod operatio eius immediate ad magnũ, vel paruum terminatur; vnde ſi immediate operatur circa totam domum, tota domus ipſi reſpondet ſicut vnus locus, ita quod in qualibet parte erit, ſicut etiam dictum eſt, quod anima eſt in qualibet parte corporis; & dico immediate, quia ſi anima ſeparata moueret lapidem, ex cuius motu multa alia mouerentur, non oporteret quod eſſet niſi vbi eſt primum motum; ſicut patet etiam in motore corporali, quem neceſſe eſt tangere ſolum id, quod mouetur ab eo. Ideo autem dico, quod anima ſeparata eſt in vno loco tantum, & non poteſt eſſe in pluribus locis ſimul, quia eſt naturæ finitæ, & per conſequens virtutis finitæ; impoſſibile enim eſt, quod ab vna virtute finita procedat niſi vna operatio, operatio autem vna eſt, quæ terminatur ad vnum operatum, & ideo oportet, quod operatum animæ ſeparatæ ſit vnum, circa quod immediate operatur. Vnde ſicut anima coniuncta non eſt ſimul in pluribus corporibus, ita nec ſeparata eſt in pluribus locis ſimul. Deo autem ſoli conuenit in pluribus, & in omnibus locis eſſe, quia eſt virtutis infinitæ, & quamuis operatio eius ſit vna ſecundum quod eſt in ipſo, quæ eſt ipſemet, tamen effectus operationis ſunt infiniti, inquantum ipſe eſt principium dans eſſe, & per conſequens creans omnia alia, quæ ad eſſe ſunt ſuperaddita, vnde eſt in omnibus non ſolum ſicut in vno operato, ſed ſicut in pluribus, quia etiam ea, per quæ diſtinguuntur res, in quibus operatur, ab ipſo ſunt.

p. p. q. 52. a. 2. c. p. d. 37. q. 3. a. 2. c. Ad primum ergo dicendum, quod ſicut anima coniuncta corpori eſt in omnibus illius partibus tamquã in vno loco, ita & anima ſeparata, quando operatur in vnum corpus, & in omnes illius partes, ſiue ſint contiguæ, vt ſunt partes domus, vel continuæ, vt in lapidem, ipſum mouendo, eſt in omnibus illius corporis partibus tamquam in vno loco.

p. d. 37. q. 3. a. 2. ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod totum illud corpus aſſumptum comparatur ad animam ſeparatam, ſicut & ad angelum ſicut vnum indiuiſibile vbi, prout circa ipſum eſt vna operatio; vnde quamuis ſit in qualibet parte ipſius aſſumpti corporis, non oportet quod ſit in pluribus locis.

ibid ad 4. Ad tertium dicendum, quod virtus animæ ſeparatæ, vel angeli licet excedat hoc operatum exceſſu quaſi quantitatis continuæ, eo quod poſſet circa aliquod maius operari, non tamen excedit exceſſu quantitatis diſcretæ, quia non poteſt niſi circa vnum operari, ſiue illud ſit magnum, ſiue paruum.

p. d. 37. q. 3. a. 2. ad p. Ad quartum dicendum, quod corpus Chriſti non habet inquantum eſt corpus, nec inquantum diuinitati vnitum, quod ſit in pluribus locis, ſed habet hoc ratione conſecrationis, & tranſubſtantiationis, inquantum diuerſi panes qui in ipſum tranſubſtantiantur, ſunt in diuerſis locis; & quia ſubſtantia panis tranſit in corpus Chriſti manentibus accidentibus, & ideo manet quantitas vtriuſque panis, & per conſequens locus vtriuſque, & idem contingeret, in quidquid aliud panis diuina virtute tranſubſtantiaretur.

ARTICVLVS III.

Vtrum plures animæ ſeparatæ poſſint eſſe in vno loco.

p. d. 37. q. 3. a. 3. arg. p. p. p. q. 52. a. 3. arg. 2. VIdetur quod plures animæ ſeparatæ poſſunt eſſe in vno loco. Magis enim repletiuum eſt loci corpus, quam ſpiritus, ſed vbi eſt corpus, ibi poteſt eſſe anima, ergo multo magis poteſt eſſe vbi eſt alia anima.

p. p. arg. p. 2 Præterea plura corpora non poſſunt eſſe ſimul in eodem loco, quia replent locum; ſed animæ ſeparatæ non replent locum, quia ſolum corpus replet locum, vt non ſit vacuum, vt dicit Philoſophus 4. phyſ. t. 57. & 58. ergo plures animæ poſſunt eſſe in vno loco.

p. p. arg. 1. p. d. 37. arg. 3 Præterea anima coniuncta eſt in qualibet parte corporis; ſed anima ſeparata poteſt ſimul eſſe in corpore, ſi illud moueat, ergo in eodem corpore poteſt eſſe anima coniuncta, & ſeparata, & eadem ratione videtur, quod poſſint in eodem corpore eſſe plures animæ ſeparatæ.

p. p. 52. a. 3. c. 2. p. 4 Præterea duo agentia corporalia poſſunt efficere vnam numero operationem in eodem corpore, vt duo trahentes nauim eundem numero motum, ergo & duæ animæ ſeparatæ id poterunt, cum ſint maioris virtutis; ſed anima ſeparata, vt dictum eſt, dicitur eſſe in loco per operationem cauſantem aliquid, puta motum, vel quid ſimile in corpore, in quo dicitur eſſe localiter. ergo plures animæ ſeparatæ poſſunt eſſe in eodem loco.

p. d. 37. q. 3. a. 3. arg. p. ſed contra. Sed contra ſicut ſe habet corpus ad eſſe circumſcriptiue in loco, ita & anima ſeparata ad in loco definitiue; ſed duo corpora non circumſcribuntur eodem loco, ergo nec duæ animæ ſeparatæ definientur ad vnum locum.

ibid arg. 2. ſed contra. pp. arg. ſed contra. 2 Præterea vnius corporis non ſunt duæ animæ coniunctæ, ſed eodem modo ſpiritualis eſt anima ſeparata, ergo nec plures animæ ſeparatæ poſſunt eſſe in vno loco.

Reſpondeo dicendum, quod duæ animæ ſeparatæ

non

p.d 17 q.3.a 3 c.pp.q.12. a 3.c.q 3.de pot.a 19.ad p.1.p.q.9. 6. s.1.c.4 d 3. q 2 a.1. quæſt.1.ad2

non poſſunt eſſe ſimul in vno loco, quod probatur primo à poſteriori, quia inde ſequeretur confuſio operationum, quæ quodammodo etiam redundaret in confuſionem virtutis, & eſſentiæ. Præterea, quia ſequeretur ſuperfluitas operationum, nihil autem datur in natura ſuperfluum, nam propterea cuicunque effectui natura tribuit vnam numero formam proximam, & vnum numero mouens proximum, licet poſſint eſſe plures remoti, vnde naturaliter vnus actus, qui ab vno agente expleri poteſt non progreditur à pluribus agentibus perfectæ virtutis ad inducendum talem effectum, ſed actus multiplicantur ad multiplicationem talium agentium; & ſic Philoſophi vni orbi non attribuerunt niſi vnum motorem, vt colligitur ex Philoſopho 12. met. t.48. ſecundo probatur à priori, quia impoſſibile eſt idem ſecundum idem pati, & moueri à pluribus agentibus, & mouentibus totalibus, ſeu perfectæ virtutis ad inducendum effectum, & hoc ideo, quia ab agente perfecto patiens ducitur in actum perfectum, quo habito non remanet in potentia ad ſuſcipiendum aliquid plus. Cum igitur vna anima ſeparata vel virtute diuini imperij, vel propria ſit totaliter, & perfecte ſufficiens ad mouendum vnum corpus, ratione cuius dicitur eſſe in loco, non poteſt eſſe, quod alia anima ſeparata circa idem corpus eundem motum operetur, ac proinde quod plures animæ ſint in eodem loco.

p.p.ar.2. p.d.37.ad p.

Ad primum ergo dicendum, quod anima ſeparata, & corpus non ſunt eodem modo in loco, vt dictum eſt, vnde ratio non ſequitur.

Vel dic, quod non impedit repletio loci quia plures animæ ſimul in vno loco eſſe poſſint, ſed confuſio, & ſuperfluitas operationum.

p.p. a. p. in c. & ad p. p.p. ad 3 p.d 37 q 3 a.p. ad p. & 2. & in c.

Ad ſecundum dicendum, quod plures animas ſeparatas eſſe in vno loco non impeditur propter repletionem loci, ſed propter aliam cauſam, vt dictum eſt.

Ad tertium dicendum, quod anima coniuncta, & ſeparata non comparatur ad corpus ſecundum eandem habitudinem cauſæ, cum anima coniuncta ſit in loco tamquam forma in materia, anima vero ſeparata ſit in loco tamquam operans in operato.

p p.a11.3 c.p d 37.q 3 a.2 c.

Ad quartum dicendum, quod duo trahentes nauem non ſunt duo perfecti, & completi motores, cum virtus vniuſcuiuſque non ſit ſufficiens ad mouendum, ſed duo ſimul efficiunt vnum perfectum motorem, quatenus virtute vtriuſque aggregantur ad vnum motum faciendum.

QVÆSTIO XL.

De motu locali animæ ſeparatæ reſpectu ſui.

Deinde conſiderandum eſt de motu locali animæ ſeparatæ, & primo de motu locali ſui, ſecundo de motu locali corporum.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR TRIA.

Vtrum, Vtrum anima ſeparata poſſit moueri localiter.

2 *Vtrum anima ſeparata motu ſuo pertranſeat medium.*

3 *Vtrum motus eius ſit in tempore, vel in inſtanti.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum anima ſeparata poſſit moueri localiter.

Videtur quod anima ſeparata non poſſit moueri localiter. Vt enim probat Philoſophus 6. phyſ. t. 32. & à t. 86. nullum impartibile mouetur, quia dum aliquid eſt in termino à quo, non mouetur nec etiam dum eſt in termino ad quem, ſed tunc mutatum eſt, vnde relinquitur, quod omne quod mouetur, dum mouetur, partim eſt à termino à quo, & partim in termino ad quem: ſed anima rationalis eſt impartibilis, ergo non poteſt ſeparata localiter moueri. p.p q.53 a p. arg p.

2 Præterea motus eſt actus imperfecti, vt dicitur 3. phyſ. t.6. & non eſt niſi propter indigentiam, ſed anima ſeparata præſertim beata non eſt imperfecta, & nullam habet indigentiam, ergo anima ſeparata non poteſt moueri localiter. arg.2.& 3.

3 Præterea omne quod localiter mouetur, eſt in potentia ad locum, quia motus eſt actus entis in potentia, & ita habet materiam ad vbi, ſicut corpus cœleſte, ſed anima ſeparata non eſt huiuſmodi, cum ſit immaterialis, vt dictum eſt, ergo anima ſeparata non mouetur localiter. p.d.37.q.2.p arg.p ad An

4 Præterea anima coniuncta corpori non poteſt inde localiter moueri, ſed eadem eſt natura animæ coniunctæ, & ſeparatæ, ergo etiam ſeparata non poteſt localiter moueri. 2.d 8.q.p a 2 ad 2.q 6. de pot. a. 7. ad 4.p.p.arg ſed contra.

Sed contra eſt, quod eſt articulus fidei, quod Chriſtus ſecundum animam deſcendit ad inferos, ergo anima ſaltem beata mouetur localiter.

2 Præterea cum anima ſeparata aſſumit corpus, & eſt in illo corpore localiter, poteſt inde diuidere, quia licet res corporea ex ſua natura habeat, quod ſpiritum incorporeum loco definiat, non tamen habet ſua natura, quod eundem loco definitum detineat, niſi vt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, vt patet in igne perpetuo comitante, & cruciante ſpiritus damnatos, ſed diſceſſus à loco ad locum eſt motus, ergo anima ſeparata poteſt localiter moueri. 4 d.44 q 2.a 3.quæſt.3 c.

Reſpondeo dicendum, quod anima ſeparata poteſt moueri localiter, ſed ſicut eſſe in loco æquiuoce conuenit corpori, & animæ ſeparatæ, & cuicunque ſubſtantiæ ſpirituali, ita etiam & moueri ſecundum locum, corpus enim eſt in loco, inquantum continetur ſub loco, & commenſuratur loco; Vnde oportet quod etiam motus corporis ſecundum locum commenſuretur loco, & ſit ſecundum exigentiam eius, & inde eſt, quod ſecundum continuitatem magnitudinis eſt continuitas motus, & ſecundum prius, & poſterius in magnitudine eſt prius, & poſterius in motu locali corporis, vt dicitur in 4. phyſ. t.99. ſed anima ſeparata non eſt in loco vt commenſurata, & contenta, ſed magis vt continens, vnde motus eius in loco nō oportet quod commenſuretur loco, nec quod ſit ſecundum exigentiam eius, vt habeat continuitatem ex loco, ſed eſt motus nō continuus; quia enim anima ſeparata non eſt in loco niſi ſecundum contactum virtutis, vt dictum eſt, neceſſe eſt, quod motus animæ ſeparatæ in loco nihil aliud ſit, quam diuerſi contactus diuerſorum locorum ſucceſſiue, & non ſimul, quia anima ſeparata non poteſt ſimul eſſe in pluribus locis, vt ſupradictum eſt, Huiuſmodi autem cōtactua non eſt neceſſarium eſſe continuos, poteſt tamen in huiuſmodi contactibus continuitas quædam inueniri, quia nihil prohibet animæ ſeparatæ aſſignare locum diuiſibilem per contactum ſuæ virtutis, vt dictum eſt, ſicut corpori aſſignatur locus diuiſibilis per contactum ſuæ magnitudinis. Vnde ſicut corpua p.p.53.a p c.

ſucceſſiue, & non ſimul dimittit locum, in quo prius erat, & ex hoc cauſatur continuitas in motu locali eius, ita etiam anima ſeparata poteſt dimittere ſucceſſiue locum diuiſibilem, in quo prius erat, & ſic motus eius erit continuus; & poteſt etiam totum locum ſimul dimittere, & toti alteri loco ſimul ſe applicare, & ſic motus eius non erit continuus.

p.p a.p ad p. Ad primum ergo dicendum, quod illa ratio dupliciter deficit in propoſito, primo quidem, quia demõſtratio Ariſt. procedit de indiuiſibili ſecundum quantitatem, cui reſpondet locus de neceſſitate indiuiſibilis, quod non poteſt dici de anima ſeparata. Secundo quia demonſtratio Ariſtot. procedit de motu continuo, ſi enim motus non eſſet continuus, poſſet dici, quod aliquid mouetur dum eſt in termino à quo, & dum eſt in termino ad quem, quia ipſa ſucceſſio diuerſorum Vbi circa eãdem rem motus diceretur, Vnde in quolibet illorum Vbi res eſſet, illa poſſet dici moueri ſed cõtinuitas motus hoc impedit, quia nullum continuum eſt in termino ſuo, vt patet, quia linea non eſt in puncto; & ideo oportet, quod illud, quod mouetur, totaliter, non ſit in altero terminorũ, dum mouetur, ſed partim in vno, & partim in altero; ſecundum quod ergo motus animæ ſeparatę non eſt continuus, demonſtratio Ariſt. non procedit in propoſito, ſed ſecundum quod motus animę ponitur continuus, ſic concedi poteſt, quod anima ſeparata dum mouetur, partim eſt in termino à quo, & partim in termino ad quem; vt tamen partialitas non referatur ad ſubſtantiam animæ, ſed ad locum, quia in principio ſui motus continui anima ſeparata eſt in toto loco diuiſibili, à quo incipit moueri, ſed dum eſt in ipſo moueri eſt in parte primi loci, quem deſerit, & in parte ſecundi, quem occupat; & quidem, quod poſſit occupare partem duorum locorum, competit animæ ſeparatæ ex hoc, quod poteſt occupare locum diuiſibilem per applicationem ſuæ virtutis, ſicut corpus per applicationem magnitudinis. Vnde ſequitur de corpore mobili ſecundum locum quod ſit diuiſibile ſecundum magnitudinem, de anima vero ſeparata, quod virtus eius poſſit applicari alicui diuiſibili.

4 d. 45. q. p. a. p. quæſt. 3. c. & ad ar. Ad ſecundum dicendum, quod motus exiſtentis in potentia eſt actus imperfecti, & propter indigentiam ipſius, ſed motus exiſtentis in actu non eſt propter indigentiam ſuam, ſed propter indigentiam alterius, & non eſt actus imperfecti: nam eſt ſecundum applicationem virtutis, virtus autem rei eſt ſecundum quod actu eſt, & hoc ſecundo modo mouetur anima ſeparata.

p. d. 37 q. 1. a. p. ad p. ad An. Ad tertium dicendum, quod corpus comparatur ad locum, vt ad menſuram continentem, & ideo comparatur ad locum ſicut potentia ad actum, nam continere eſt formæ, contineri vero materiæ; ſed virtus rei ſpiritualis, per quam tangit rem corporeã, non ſe habet ad locum, vt potentia ad actum, ſed magis è conuerſo, vnde non oportet, quod anima ſeparata habeat materiam ad Vbi.

q. 6 de pot. ar 7 ad 4. 4 d. 4. q. p. ar p. quæſt. 2. 4 d. 44 q. 1. ar. 3. quæſt. 3 c. Ad quartum dicendum, quod nulla res habet poteſtatem ſupra ſuum eſſe, omnis enim rei virtus ab eſſentia eius fluit, vel eſſentiam præſupponit; & quia anima per ſuum eſſe vnitur corpori, vt forma, non eſt in poteſtate eius, vt ab vnione corporis ſe abſoluat, at vero anima ſeparata non eſt alligata cuicunque corpori, quod mouet, vel virtute gloriæ, vel virtute Dei, nec loco cuicumque naturali ſubditur, vt illum dimittere non poſſit, & alium acquirere, & conſequenter localiter moueri.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima ſeparata ſuo motu tranſeat per medium.

p. d. 37. q. 4. a. 2. arg. p. Videtur quod anima ſeparata ſuo motu neceſſario tranſeat per medium. Sicut enim dicitur 5. phyſ. t. 22. medium eſt, in quod prius venit quod mutatur, quam in quod mutatur vltimum, ordo enim prioris, & poſterioris in motu continuo eſt ſecundum ordinem prioris, & poſterioris in magnitudine, vt dicitur 4. phyſ. t. 99. ſi ergo anima ſeparata mouetur de a in c & b. ſit medium, oportet quod prius veniat in b, quam in c. & ita oportet quod medium tranſeat.

Ibid. arg. 1. p. p. q. 53. a. 2. ar. ſed con. tra quod p. q. 1 a. 1. arg. ſed contra. 2 Præterea moueatur anima ſeparata de, a, in c, & b, ſit medium, cum eſt in c, mutata eſt, ſed ante omne mutatum præcedit moueri, vt in 6. Phyſ. probatur, ergo prius mouebatur quam veniret in c, ſed in a non mouebatur, quia erat locus indiuiſibilis animæ ſeparatæ, & in indiuiſibili non eſt motus, ergo oportet quod moueatur in b, & ita oportet quod tranſeat medium.

p. d. 37 arg. 3. 3 Præterea anima ſeparata cum eſt in a non eſt in c, ergo oportet, ſi poſtmodum ſit in c, quod vel eſſentia ſua de nouo creetur ibi, & ſic corrumpatur, vel quod per medium tranſeat, ſed primum eſt impoſſibile, ergo oportet quod per medium tranſeat.

p. d. 37 arg. p. ſed contra p. q. 53. a. 2 ſed ... quod. p. q. 1. a. 2. arg. ſed contra. Sed contra, omne, quod pertranſit medium, prius pertranſit locum ſibi æqualem, quam maiorem, ſed locus animæ ſeparatæ, quę eſt indiuiſibilis, eſt locus punctualis, ſi ergo anima ſeparata in ſuo motu pertranſit medium, oportet quod numeret puncta infinita in ſuo motu, quod eſt impoſſibile, ergo anima ſeparata ſuo motu non tranſit medium.

p. d. 37 arg. a. ſed contra. 2 Præterea eadem eſt ratio de vno medio, & de omnibus, ſed omnia non poteſt pertranſire, quia ſunt infinita, ergo nec aliqua, & ita anima ſeparata mouebitur de loco ad locum, non tranſeundo per medium.

p. p. 53 a. 1 c. p. d. 37. q. 4. a. 2. c. quod p. q. 3. a. 1 c. Reſpondeo dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt, motus localis animæ ſeparatæ poteſt eſſe continuus, & non continuus, ſi ergo ſit continuus, non poteſt anima ſeparata moueri de vno extremo in alterum, quin tranſeat medium, ob rationem Philoſophi in prima obiectione allatam. Si autem motus animę ſeparatæ non ſit continuus, poterit pro ſuo arbitrio pertranſire de extremo ad extremum, non pertranſeundo medium. Cuius ratio patet ex dictis, nam quia corpus eſt in loco ſicut commenſuratum, & contentum ab illo, ideo oportet quod in ſuo motu ſequatur conditionem loci eiuſque leges, vt ſcilicet pertranſeat media prius, quam ad extrema loci perueniat, at anima ſeparata cum habeat ſubſtantiam, & eſſentiam ſuam ſecundum ſe abſolutam ab omni loco, & tantum in loco per contactum virtutis, quod eſt non eſſe ſubditam loco, vt contentam, ſed eſſe ſuperiorem eo, vt continentem, in eius poteſtate eſt ſe applicare loco, prout vult, vel ſine medio, vel per medium; & conſequenter, cum definiatur ad locum per operationem, non ſecundum quod exit ab eſſentia; ſed ſecundum quod terminatur ad operatum in loco, quando operatur circa hunc locum, ab eius eſſentia, cum non ſit ex ſe determinata, vel obligata ad locum illum, ſed indifferenter ſe habeat ad omnia, inquantum in ſe eſt, poteſt egredi operatio ſtatim ad locum proximum, vel remotum, nec operatio ad diſtans dependet ab operatione ad propinquum, & ita ſecundum quod habet aliquid operari vel in

omnibus medijs locis, vel in aliquibus, vel in nullo, ſecundum hoc poteſt pertranſire omnia media, vel quædam, vel nullum.

p.l.37.ad p. Ad primum ergo dicendum, quod obiectio nulla eſt, ſi addatur quod ipſemet Philoſophus addit, dicit enim, quod medium eſt in quod primo venit conti- inc. nue mutatum, animæ autem ſeparatæ motus poteſt eſſe non continuus, vt dictum eſt.

p.p.q.53.a.2 ad 3 p.d.17. q.4 a.2 ad 2. quol.p.q.1.a. 2 ad p. Ad ſecundum dicendum, quod in motu continuo mutatum eſſe non eſt pars moueri, ſed terminus, vnde oportet quod moueri ſit ante mutatũ eſſe. & ideo oportet, quod talis motus ſit per medium; ſed in motu non continuo, quo poteſt moueri anima ſeparata, vt dictum eſt, mutatum eſſe eſt vna pars motus, ſicut vnitas eſt pars numeri, eſt enim pars vltima, ſicut prima pars eſt, vnde incipit moueri, & neutra pars eſt motus, ſed ſucceſſio vtriuſque etiam ſine medio conſtituit talem motum. Vnde moueri præcedit mutatum eſſe, ſicut totum in diſcretis partem.

p.d.cit.ad 3 Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit in illis, quæ per eſſentiam ſuam ſunt determinata ad vbi, quod non contingit in anima ſeparata, vnde motus eius eſt ſecundum operationes tantum, quæ ſunt hic, & ibi ſucceſſiue.

p.p.ad p.& inc. Ad quartum dicendum, quod locus animæ ſeparatæ non accipitur ei æqualis ſecundum magnitudinẽ, ſed ſecundum contactum virtutis, & ſic locus animæ ſeparatæ poteſt eſſe diuiſibilis, & non ſemper punctualis, ſed tamen loca media etiam diuiſibilia ſunt infinita, ſed conſumuntur per continuitatem motus, & eodem modo reſpondetur ad quintum.

ARTICVLVS III.

Vtrum animæ ſeparatæ motus ſit in inſtanti.

p.p.q.53 a.3. arg.2.p.d.37 q.4 a.1.arg. p.quol.11.a. 4.arg p. Videtur quod motus animæ ſeparatæ ſit in inſtanti. Motus enim animæ ſeparatæ eſt ſimplicior, quam quælibet mutatio corporalis, ſed aliqua mutatio corporalis eſt in inſtanti, vt eſt generatio, & corruptio, & illuminatio, radius enim non prius pertingit ad propinquum, quam ad remotum, ergo multo magis motus animæ ſeparatæ eſt in inſtanti.

l.c.arg 3.& p.p.l.c.arg.2 2 Præterea quanto virtus motoris fuerit fortior, & mobile minus reſiſtens motori, tanto motus eſt velocior; ſed virtus animæ ſeparatæ mouentis ſeipſam improportionabiliter excedit virtutem mouentem aliquod corpus, proportio autem velocitatum eſt ſecundum minorationem temporis, omne autem tempus omni tempori proportionabile eſt: ſi igitur aliquod corpus mouetur in tempore, anima ſeparata mouebitur in inſtanti.

ibid.arg.3. p.d.37.arg 2 3 Præterea ſi anima ſeparata mouetur in tempore de loco ad locum, manifeſtum eſt quod in vltimo inſtanti illius temporis eſt in termino ad quem, in toto autem tempore præcedenti aut eſt in loco immediate præcedenti, qui accipitur vt terminus a quo, aut partim in vno, & partim in alio, ſi autem partim in vno, partim in alio, ſequitur quod ſit partibilis, quod eſt impoſſibile, ergo in toto tempore præcedenti eſt in termino a quo, ergo quieſcit ibi, cum quieſcere ſit in eodem eſſe nunc, & prius, & ſic ſequitur, quod non moueatur niſi in vltimo inſtanti temporis.

quol.9 a.9. arg 3. 4 Præterea Ariſtot. 4 Phyſ. t. 71. probat, quod ſi aliquid moueretur in vacuo, moueretur in inſtanti, propter hoc, quod medium mobili non reſiſtit, ſed ſicut vacuum non reſiſtit corpori in motu, ita nec plenum reſiſtit animæ ſeparatæ, ergo anima ſeparata mouetur in inſtanti.

5 Præterea ſicut ſe habet mobile diuiſibile ad motum diuiſibilem ſucceſſiuum, ita ſe habet mobile in- quol 9.a.9 2 diuiſibile ad motum indiuiſibilem, & inſtantaneum ſed corpus, quod eſt mobile diuiſibile, mouetur ſucceſſiue in tempore diuiſibili, ergo anima ſeparata, quæ eſt mobile indiuiſibile ex hoc, quod caret quantitate, mouetur ſubito, vel in inſtanti.

Sed contra. Omnis motus habet prius & poſterius, p.p.arg. ſed contra quol. 9 arg ſed contra p.d. 37.arg p.ſed contra p.d. quia habet duos terminos, quorum vnus conſequitur alium, ſed numerus prioris, & poſterioris in motu eſt tempus, vt habetur in 4. phyſ. ergo nullus motus etiam animæ ſeparatæ eſt in inſtanti.

Reſpondeo dicendum, quod motus animę ſepa- 37.c quol 9 a 9.c.quol. 11 a.4. p.p.53.a.3 c. p.d.37 q.4. a.3.c quol 9 a.9 c.quol. 11.a.4. ratæ non poteſt eſſe in inſtanti Et ratio huius duplex afferri poteſt, vna eſt, quia cum anima ſeparata ſit in loco per motum localem & moueatur per hoc, quod ſucceſſiue moueat plura corpora, vt dictum eſt, neceſſe eſt, cum motus incipiat in inſtanti extrinſeco terminante quietem, & inchoante motum, quod anima ſeparata in certo aliquo tempore, & in inſtanti vltimo illius quieſcat in vno loco, & in alio tempore ſit in alio loco, & ſimiliter in vltimo inſtanti illius ibi quieſcat, & conſequenter in motu animæ ſeparatæ ſint plura nunc ſibi ſuccedentia; ſed inter plura nũc ſibi ſuccedentia datur tempus medium, ergo neceſſe eſt animam ſeparatam moueri in tempore. Altera eſt, quia omnis mutatio inſtantanea eſt terminus alicuius motus, vt patet in generatione, & illuminatione, motus autem animæ ſeparatæ nullius motus cõtinui eſt terminus, vt patet; Vnde manifeſtum eſt, quod motus animæ ſeparatæ ſit in tempore. Continuo quidem, ſi ſit eius motus continuus, non continuo vero, ſi ſit motus non continuus; vtroque enim modo contingit animam ſeparatam moueri, vt dictum eſt; continuitas enim temporis eſt ex continuitate motus: Verum iſtud tempus, ſiue ſit continuũ, ſiue non, non eſt idem cum tempore, quod menſurat motum cæli, & quo menſurantur omnia corporalia, quæ habent mutabilitatem ex motu cæli, nam motus animæ ſeparatæ non dependet ex motu cæli.

Ad primum ergo dicendum, quod omnes illæ mu- p.p.ad 1 p.d. ad p quol 11 ad p.& in c. tationes, quæ inſtantaneæ dicuntur, ſunt termini motus, generatio quidem & corruptio alterationis, illuminatio vero eſt terminus motus localis, nam per motum localem corpus luminoſum accedit ad ſitum, in quo illuminat; præterquam quod illuminatio non eſt motus localis, ſed alteratio, vnde lumen non debet intelligi moueri prius ad propinquum, quam ad remotum: motus autem animæ ſeparatæ eſt motus localis, & non eſt terminus motus, vnde non eſt ſimile.

Ad ſecundum dicendum, quod ſi tempus animæ p.p.ad p. ſeparatæ non ſit cõtinuum, ſed ſucceſſio quædam ipſorum nunc non habebit proportionem ad tempus, quod menſurat motum corporalium, quod eſt continuum, cum non ſit eiuſdem rationis. Si vero ſit cõtinuum, eſt quidem proportionabile, non quidem propter proportionẽ mouentis, & mobilis, ſed propter proportionem magnitudinum, in quibus eſt motus. & propterea velocitas motus animæ ſeparatę nõ eſt ſecundum quantitatem virtutis, qua mouet, ſed ſecundum determinationem ſuæ voluntatis.

Ad tertium dicendum, quod obiectio illa procedit p.p.ad 3.p.d. ad 3. de tempore continuo; Tempus autem motus animæ ſeparatæ poteſt eſſe non continuum: & ſic anima ſeparata in vno inſtanti poteſt eſſe in vno loco, & in alio inſtanti in alio loco, nullo tempore intermedio exiſtente. Si autem tempus motus animæ ſeparatæ ſit continuum, anima in toto tempore præcedente vltimum nunc variatur per infinita loca. Eſt tamen partim in vno locorum continuorum, & partim

in alio, non quod ſubſtantia illius ſit partibilis, ſed quia virtus ſua applicatur ad partem primi loci, & ad partem ſecundi, vt dictum eſt.

quo. 2. el a. 4. ad 2, & 3. Ad quartum dicendum, quod quamuis non impediat aliquod plenum animam ſeparatam in ſuo motu, tamen, quia ſecundum prius, & poſterius in magnitudine eſt prius, & poſterius in motu, vt dicitur 4. phyſ. t. 104. oportet in motu eius intelligi diuerſa nunc. Ratio autem Philoſophi eſt magis docens ad impoſſibile, quam oſtenſiua, vt Commentator ibidem dicit.

ibid, ad 2, Ad quintum dicendum, quod ſucceſſio motus non ſolum ſequitur diuiſionem mobilis, ſed etiam eius, ſuper quod tranſit motus; nam, vt dictum eſt, ſecundum prius, & poſterius in magnitudine eſt prius, & poſterius in motu, licet ergo anima ſeparata ſit indiuiſibilis, tamen loca, ſecundum quæ moueri dicitur, ſunt diuiſa ad inuicem, & ideo oportet in motu eius intelligi aliquam diuiſionem.

QVÆSTIO XLI.

De motu animæ ſeparatæ circa corpora.

Deinde conſiderandum eſt de motu animæ ſeparatæ circa corpora.

CIRCA QVOD QVÆRITVR.

Vtrum anima ſeparata poſſit localiter mouere corpora.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum anima ſeparata poſſit localiter mouere corpora.

p. p. q. 110 a. 3 c. & q. 117. a. 4 arg p. Videtur quod anima ſeparata poſſit mouere localiter corpora. Subſtantiæ enim ſpirituali naturaliter obedit corpus ad motum localem, vnde eſt quod Philoſophi poſuerunt ſuprema corpora moueri localiter a ſpiritualibus ſubſtantiis; & videmus quod anima mouet corpus primo, & principaliter motu locali; & huius ratio eſt, quia, cum diuina ſapientia, vt dicit D. Dionyſ. coniunxerit fines primorum principiis ſecundorum, natura inferior, cuiuſmodi eſt corporalis reſpectu ſpiritualis, attingitur à natura ſuperiori in ſuo ſupremo, puta in motu locali, qui eſt inter omnes motus corporeos perfectior, vt probatur in 8. phyſ. t. 57. ſed anima ſeparata eſt ſubſtantia ſpiritualis, ergo ſuo imperio poteſt exteriora corpora mouere.

p. p. 89. 2. p. c 2 Præterea maioris virtutis eſt anima ſeparata, quam coniuncta, nam ſeparata poteſt intelligere ſine conuerſione ad phantaſmata, quod coniuncta non poteſt, ſed coniuncta poteſt mouere localiter corpus, vt patet, ergo multo magis id poterit ſeparata.

q. 18, & 19. 3 Præterea anima ſeparata poteſt eſſe in loco, vt dictum eſt, ſed eſt in loco per operationem exercitã circa corpus, & præſertim per motum localem corporis, vt dictum eſt, ergo anima ſeparata poteſt mouere localiter corpora.

p. p. q. 117. a. 4. arg. 2. 4 Præterea in itinerario Clementis dicitur, narrante Niceta ad Petrum, quod Simon magus per magicas artes pueri à ſe interfecti animam retinebat, per quam magicas operationes efficiebat, ſed hoc eſſe non potuiſſet ſine aliqua corporũ tranſmutatione ad minus locali, ergo anima ſeparata habet virtutem localiter mouendi corpora.

Sed contra eſt, quod Philoſophus dicit in lib. 2. de ani. t. 26. quod anima non poteſt mouere quodcunque corpus, ſed ſolummodo proprium. p. p. arg. ſed contra.

Reſpondeo dicendum, quod anima ſeparata ſua naturali virtute non poteſt mouere aliquod corpus; manifeſtum eſt enim, quod, cum anima eſt corpori vnita, non mouet corpus niſi viuificatum, vnde ſi aliquod membrum corporis mortificetur, non obedit animæ ad motum localem, manifeſtum eſt autem, quod ab anima ſeparata nullum corpus viuificatur, vnde nullum corpus obedit ei ad motum localem, quantum eſt de virtute ſuæ naturæ, ſupra quam poteſt aliquid ei conferri virtute diuina. ibid. in c.

Ad primum ergo dicendum, quod anima rationalis infimum gradum tenet in ordine ſubſtantiarum ſpiritualium, & ideo non mirum, ſi virtus Angeli, qui eſt naturaliter à corpore abſolutus, non determinetur ad aliquod corpus, ſed plura corpora poſſint ei obedire ad motum localem. Quamquam ex Angelis illi, quorum virtus determinatur ad mouẽdum tantum corpus, non poſſunt naturaliter mouere corpus maius, ſed minus, ſicut ſecundum Philoſophum motor inferioris orbis non poſſet mouere cælum ſuperius: animæ vero rationalis virtus motiua determinatur naturaliter ad mouendum corpus determinatum, puta illud, cuius eſt forma, & ideo non poteſt naturaliter mouere aliud corpus. p. p. 117 a. p. ad p. q. 16 de malo a. 2. ad 2,

Ad ſecundum dicendum, quod ideo anima ſeparata habet alium modum intelligendi quia habet alium modum eſſendi, modus enim intelligendi ſequitur modum eſſendi, at ſi anima ſeparata moueret corpus, non poſſet illud mouere niſi per intellectum, & voluntatem, nam hoc etiam modo Angeli mouent cælos, vt dictum eſt, & hoc etiam modo coniuncta mouet corpus, cuius eſt forma, vt dicit Philoſophus p. de ani. t. 44. vnde ſi coniuncta corpori viuo non poteſt membrum illius mortificatum per intellectum, & voluntatem localiter mouere, nec poterit ſeparata per eaſdem potentias vllum corpus localiter mouere. p. p. q. 39. a. p

Ad tertium dicendum, quod animæ ſeparatæ ſunt in loco per motum localem corporis, in quo dicuntur eſſe vel per lumen, vel per quid ſimile cauſatum ab illis, vt ſunt inſtrumenta Dei, eiuſque virtute, vt dictum eſt. p. p. 117 a. p. c. q. de anima 21 ad 15 q. 18 a. p. ad 4.

Ad quartum dicendum, quod ſicut dicit Aug. 10. de ciu. Dei c. 11. & Chryſoſtomus hom. 29. in Matth. frequenter dæmones ſimulant ſe eſſe animas mortuorum ad confirmandum gentilium errorem, qui hoc credebant, & ideo credibile eſt, quod Simon magus illudebatur ab aliquo dæmone, qui ſimulabat ſe eſſe animam pueri, quem ipſe occiderat. p. p. q. 117. art. p. ad 2.

QVÆSTIO XLII.

De cognitione animæ ſeparatæ.

Deinde conſiderandum eſt de cognitione animæ ſeparatæ.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR DVODECIM.

Primo, Vtrum in anima ſeparata remaneant potentiæ ſenſitiuæ.

2 *Vtrum in anima ſeparata remaneant etiam actus ſenſitiuarum potentiarum, ita vt per illas poſſit aliquid ſentire.*

3 *Vtrum poſſit aliquid intelligere.*

4 *Vtrum intelligat ſubſtantias ſuparatas.*
5 *Vtrum intelligat omnia naturalia.*
6 *Vtrum cognoſcat omnia ſingularia.*
7 *Vtrum poſſit intelligere per ſpecies, quas à ſenſibilibus accepit, quando erat corpori vnita*
8 *Vtrum habitus ſcientiæ hic acquiſitæ remaneat in anima ſeparata.*
9 *Vtrum poſſit vti habitu ſcientiæ hic acquiſitæ.*
10 *Vtrum localis diſtantia impediat cognitionem animæ ſeparatæ.*
11 *Vtrum cognoſcat ea, quæ hic aguntur.*
12 *Vtrum vna anima ſeparata cognoſcat cogitationes cordis alterius animæ ſeparatæ.*

ARTICVLVS I.

Vtrum in anima ſeparata remaneant potentiæ ſenſitiuæ.

p p.77.a.8. or.a.4 d.44. q.3.a 3. arg: 3.q.de ani. art.19.arg p. VIdetur qood in anima ſeparata remaneant potentiæ ſenſitiuę. Quia potentiæ animę vel eſſentialiter inſunt ei, vel ſunt proprietates naturales eius, ſed nec eſſentialia poſſunt ſeparari à re, dum ipſa res manet; neque proprietates naturales eios, qoia proprium ſemper ineſt, nec ſeparatur à se, cuius eſt proprium, ergo in anima ſeparata manent potentiæ ſenſitiuæ. Sed dices quod remanent in ea, vt in radice.

q. de ani. arg a. 2 Sed contra eſſe in aliquo, vt in radice, eſt eſſe in eo, vt in potentia, quod eſt eſſe in aliquo virtute, & non in actu; eſſentialia autem rei, & proprietates naturales eius oportet quod ſint actu in ſe, & non virtute tantum, ergo potentiæ ſenſitiuę non remaneot in anima ſeparata ſolum vt in radice.

q. de anim. arg 4.43d. arg.4. 3 Præterea non eſt totum integrum, cui aliqua pars deeſt, ſed potentiæ animæ dicuntur partes ipſius, ſi ergo poſt mortem anima amittit potentias ſenſitiuas, non erit anima iotegra poſt mortem, quod eſt inconueniens.

4 d.arg 6.q de ani.arg 5 4 Præterea ſi anima, cum ſeparatur à corpore, potentiam ſenſitiuam amittit, oportet quod illa potentia in nihilum cedat; non enim poteſt dici, quod in materiam aliqoam reſoluatur, cum non habeat materiam partem ſui; ſed illud, quod omnino in nihilum cedit, non reiteratur idem numero, ergo anima non habebit in reſurrectione eandem numero potentiam ſenſitiuam; ſed ſecundum Philoſophum ſicut ſe habet anima ad corpos, ita ſe habent potentiæ ad partes corporis, vt viſus ad oculum, ſi autem non eſſet eadem anima, quæ redibit ad corpus, non eſſet idē homo, ergo eadem ratione nec eſſet idem oculus numero, ſi non habet eandem numero potentiam viſiuam; & ſimili ratione nec aliqua alia pars numero reſorgeret, & per conſequens nec totus homo idem numero erit, ergo non poteſt aoima ſeparata potentias ſenſitiuas amittere.

p.p.arg 3 4 d.arg.7.q. de oni.arg. 20. 5 Præterea potentię ſenſitiuæ animæ non debilitantur debilitato corpore, quia vt dicitur p. de ani.t. 66. ſi ſenex accipiat oculum iouenis, videbit vtique ſicut iouenis, ſed debilitas eſt via ad corruptionem, ergo potentiæ animæ noo corrumpuntur corrupto corpore, ſed maneot in anima ſeparata.

arg 17. 6 Pręterea virtutes, & vitia remanent in aoimabus ſeparatis, ſed quædam virtutes, & vitia ſunt in parte ſenſitiua: dicit enim Philoſophus in 3. Ethic. quod temperantia, & fortitudo ſunt irrationabilium partium, ergo poteotiæ ſenſitiuæ manent in anima ſeparata.

1.4.arg.2. ed contr. Sed contra Philoſophus in 12. met.t. 17. de ſeparatione animæ loquens, ſic dicit, ſi autem aliquid remanet, in poſtremo quærendum eſt de hoc, in qoibuſdam enim non eſt impoſſibile v.g ſi anima eſt talis diſpoſitionis, non tota, ſed intellectus, tota enim forte impoſſibile, quærendum eſt de huc; ex hoc videtur, quod anima tota à corpore non ſeparetur, ſed ſolum potentiæ iotellectiuę, non enim ſenſitiuæ, vel vegetatiuæ.

2 Præterea io 2. de ani, t. 21. dicit Philoſophus de intellectu loquens, hoc ſolum contingit ſeparari, vt perpetuom à corruptibili, reliquę aotem partes animæ maoifeſtum eſt ex his, quod non ſeparabiles ſunt, vt quidam dicunt, ergo potentię ſenſitiuæ non manent in anima ſeparata. 4 d.arg. 3. ſed contra. q.1. de a ni. arg p. ſed contr.

3 Præterea Philoſophus dicit in 16. de animal quod quarum potentiarum operationes non ſunt ſine corpore, neque ipſę potentię ſunt ſine corpore, ſed operationes potentiarum ſenſitiuarum non ſont ſine corpore, exercentur enim per organa corporalia ergo poteniæ ſenſitiuæ non ſunt ſine corpore. q de ani. arg 2. ſed contr.

4 Pręterea nulla res deſtituitur propria operatione, ſi ergo potentiæ ſenſitiuę remanerent in anima ſeparata, haberent proprias operationes: quod eſt impoſſibile. q. deani arg 3. ſed contr.

5 Præterea fruſtra eſt potentia, quę non reducitur ad actom, nihil autem eſt fruſtra in operationibos Dei, ergo potentię ſenſitiuę non manent in anima ſeparata. ibid. arg 4. ſed contra.

Reſpondeo dicendum, quod potentię animæ non ſont de eſſentia animę, ſed ſunt proprietates naturales, quæ fluont ab eſſentia eios, vt dictom eſt. Accidens autem dupliciter corrumpitur, vno modo à ſuo contrario, ſicut frigidum corrumpitor è calido. Alio modo per corruptiooem ſobiecti: non enim accidens remanere poteſt corrupto ſubiecto Quæcunque igitur accidentia ſeo formæ contrarium non habent, nō deſtruontur niſi per deſtructionem ſubiecti: manifeſtum eſt autem, quod potentiis animæ nihil eſt contrarium, & ideo ſi corrumpantur, non corrumpontur niſi per corruptiooem ſui ſubiecti. Ad inueſtigandū igitur, vtrom potentiæ ſenſitiuę corrumpantur corrupto corpore, vel remaneant in anima ſeparata, principium inoeſtigationis oportet accipere, vt conſideremos quid ſit ſubiectum potentiarum prędictarom, manifeſtom eſt autem quod ſubiectom potentię oportet eſſe id, quod ſecundum potentiam dicitur potens: nam omne accidens ſuum ſubiectum denominat. idem autem eſt quod poteſt agere, vel pati, & quod eſt agens, vel patiens, vnde oportet, qood illud ſit ſubiectum potentiæ, quod eſt ſubiectum actionis, vel paſſionis, cuios potētia eſt principium, & hoc eſt, quod Philoſophos dicit in lib de ſom. & vig quod cuius eſt potentia, eius eſt actio. Videmus autem manifeſte quaſdam operationes, quarum potentię animę ſunt principia, non eſſe animæ proprie loquendo, ſed coniuncti, quia non explentur niſi mediante corpore, vt eſt videre, audire, & huiuſmodi, vnde oportet quod iſtę potentię ſint coniuncti, ſicut ſubiecti, animæ aotem ſicut principij influentis, ſicut forma eſt principium proprietatum compoſiti, quędam vero operatiooes exercentur ab anima ſine organo corporali, vt intelligere, cooſiderare, velle; vnde com hę actiones ſint animæ proprię, & potentiæ, quę ſunt harom principia, non ſolum erunt animæ, vt principij, ſed vt ſubiecti. Quia ergo manente proprio ſubiecto manere oportet & proprias paſſiones, & corrupto eo corrumpi, oportet illas potentias quæ in ſois actibus non vtuntur organo corporali, remanere in anima ſeparata, illas autem, quæ vtuntur corrumpi corpore corrupto, & huiuſmodi ſunt omnes potentiæ, quæ pertinent ad animam ſenſibilem, & 4.d.44 q.3 a 3. quæſt. p.c.4

ſed ſolum ſicut mototem mobili, quod patet ex tranſcotporatione, quam poncbat. Quia veto ſecundum ipſom nihil mouebat niſi mnrum, & ne abiretur ininfinitum, dicebat quod ptimum mouens monet ſeipſum; poſoit, quod anima erat ſeipſam mouens. & ſecondum hoc etat duplex motus animæ, vnus, quo mouebarur a ſeipſa, alius, qoo mouebatut corpus ab ea, & ſie anima habebat actum, qui eſt videte primo in ſeipſa, ſecondum qood mouebat ſeipſam, & ſecundo in organo corporali, ſecundum quod mouebat corpus Hanc autem poſitionem Philoſophus deſtruit inp de ani. á t. 36. vſque ad 45. oſtendens quod anima non mouet ſe ipſam. & quod nullo modo mouetur ſecondum iſtas operationes, qnæ ſuot videre, ſentite, & huiuſmodi, ſed quod iſtæ operat ones ſunt motus coniuncti tantum, tamquam ſubiecti; quo deſtructo nullum accidens poteſt remanere, & per conſequens nec operationes prædictæ, quæ non niſi per organum corporeum exetcentur. Vnde oportet dicere, quod actus ſenſitiuarum non manent in anima ſeparata, oiſi forte ſicut in radice temota,

p p 77. a. & c.

Ad primum ergo dicendum quod anima ſeparata tecordatur per memoriam, non quæ eſt in patte ſenſitiua, ſed quæ eſt in parte intellectiua. dupliciter enim ſumitur memoria, vel vt eſt potentia ſenſitiuæ partis ſecundom ſcilicet quod concernit præteritum tempus, & hoe modo actus memoriæ in anima ſeparata non erit, vnde dicit Philoſophos p. de ani. t. 66. quod hoc corrupto ſcilicet corpore & anima non reminiſcitur. Alio modo accipitur memoria provt eſt para imaginationis, ad intellectiuam partem pertinens, ſecundom ſcilicet qood ab omni differentia temporis abſtrahit, cum non ſit tantum præteritorum, ſed etiam præſentium, & futurorum, vt dicit D. Auguſt & ſecundum hanc memoriam anima ſeparata memorabitur.

p p ad 4 q. de ani. ad 16.

Ad ſecundum dicendum, quod amor gaudium, & triſtitia, & huioſmodi dupliciter accipiuntur, quandoque quidem ſecundum quod ſunt paſſiones appetitiuæ ſenſibilis, & ſic non erunt in anima ſeparata, hoc enim modo non explentor ſine determinato motu cordis. Alio modo ſecundum quod ſunt actus voluntatis, quæ eſt in parte intellectiua, & hoe modo erunt in anima ſeparata, ſicot & delectatio, quæ quoddammodo eſt paſſio ſenſitiuæ partis, ſecundum quem modom pooit Philoſophus 7. eth. e. p. delectationem in Deo, dicens quod Deus vna ſimplici operatione gaudet.

p. p. ad 5 4. d ad 5. q de ani ad 7.

Ad tertium dicendum, quod præmiom non reſpondet merito, ſicut præmiandu, ſed ſicut et, pro qoo aliquid præmiatur. Vnde non opottet qood omnes actus teſumantur in temuneratione, quibus aliqois meruit, ſed ſufficit, quod fiot in diuina recordatione, alias oporteret iterum ſanctos occidi, quod eſt abſurdum.

q. de ani ad 14.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima ſeparata poſſit aliquid intelligere.

p. p. 89. a. p. arg. p. q. de ani. a. 11. arg. 5. q. 19. de ver. a. p. arg. 7.

Videtur quod anima ſeparata nihil omnino poſſit intelligere. Dicit. n. Philoſophus p. de ani t. 66. quod intelligere, & contemplari marceſcunt, quodam interius corrupto: ſed omnia interiora hominis corrumpuntur per mortem, ergo & ipſum intelligere corrumpitur.

q. de ani. arg. p. q. 19. de ver. arg. p

2 Præterea nulla operatio coniuncti eſt in anima ſeparata: ſed intelligere eſt operatio coniuncti: dicit enim Philoſophus p. de ani. t. 35. quod qui dicit animam intelligere, ſimile eſt ac ſi quis dicat eam texere, vel ædificare, ergo intelligere non manet in anima ſeparata.

3 Præterea dicit Philoſophos in 3. de ani. t. 39. qood nequaquam eſt intelligere ſine phantaſmate: ſed phantaſmata cum ſint in organis ſentiendi, non poſſunt eſſe in anima ſeparata, ergo anima ſeparata non intelligit. Sed dices, quod Philoſophus loquitur de anima ſecundum quod eſt vnita corpori, non de ſeparata. q. de ani. arg. 2.

4 Sed contra anima ſeparata non poteſt intelligere niſi per potentiam intellectiuam; ſed ſicut Philoſophus dicit in p. de ani. t. 12. intelligere vel eſt phantaſia, vel non eſt ſine phantaſia; phantaſia autem non eſt ſine corpore, ergo anima ſeparata non intelligit. ibid. arg. 3.

5 Præterea dicit Philoſophos in 3. de ani. quod ita ſe habet intellectus ad phantaſmata, ſicut viſus ad colores, ſed viſus non poteſt videre ſine coloribus, ergo nec intelligit ſine phantaſmatibus, ergo neque ſine corpore. ibid. arg. 4.

6 Præterea ſi anima ſeparata intelligit, vel intelligit per intellectum agentem, vel per intellectum poſſibilem, nam potentiæ intellectiuæ in anima non ſunt niſi duæ, ſed per neutrum horum intelligere poteſt, nam operatio vtriuſque intellectus reſpicit phantaſmata, intellectus enim agens facit phantaſmata eſſe intelligibilia actu, intellectos autem poſſibilis recipit ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus abſtractas: præterquam quod iſte intellectus eſt corruptibilis, vt dicitur 3. de ani. t. 5. & 20. ergo nullo modo anima ſeparata intelligit. ibid. arg. 9. 4 d 10. q. p. a p. arg. 1.

7 Præterea ſi anima ſeparata intelligit, oportet quod intelligat per aliquas ſpecies, ſed non intelligit per ſpecies innatas, & concreatas. quia à principio eſt ſicot tabula, in qua nihil eſt ſcriptum, neque per ſpecies, qoas abſtrahat à rebus, quia non habet organa ſenſus, & imaginationis, quibus mediantibus ſpecies intelligibiles abſtrahat à rebus: neque etiam per ſpecies prius abſtractas, & in anima conſeruatas, qoia ſic anima pueri nihil intelligeret poſt mortem, & tantum intelligeret ea, quæ prius intelligit corpori vnita, quod eſt falſom, cum intelligat etiam multa de pœnis, & præmijs, quæ nunc non intelligit. Neque etiam per ſpecies diuinitus influxas, tum quia hæc cognitio non eſſet naturalis, de qua nunc agitur, ſed gratiæ: tum quia vel huioſmodi ſpecies ſunt infuſæ animæ ſeparatæ à Deo, vel ab angelo: non ſecundum, quia ſic oporteret. quod huiuſmodi ſpecies ab angelo in anima crearentur; nec primom, quia non eſt probabile, quod Deus infundat dona ſoa exiſtentibus in inferno, vode ſequeretur quod animæ in inferno non intelligerent, ergo anima ſeparata nihil intelligit. p p 89. a p. ad 3. q 19. de ver. a p arg. 10. & 11. 15. q. de ani. ar. 15. ab arg 10. vſque ad finem.

8 Præterea anima humana impeditur ab intelligendo per ligamentum ſenſus, & perturbata imaginatione: ſed morte totaliter ſenſus, & imaginatio corrumpuntor, ergo anima poſt mortem nihil intelligit. p. p. 89. a. p. ar. 2.

Sed contra eſt quod Philoſophus dicit p. de ani. t. 13. qood ſi non eſt aliqua operationum animæ propria, non contingit ipſam ſeparari, contingit autem ipſam ſeparari, ergo habet aliquam operationem propriam, & maxime eam, quæ eſt intelligere, intelligit ergo ſine corpore exiſtens. p. p. arg. ſed contra q. de ani arg. p ſed cont.

2 Præterea ſicut aliquid ex coniunctione ad corpus materiale redditur paſſiuom, ita per ſeparationem ab eodem redditur actiuom: calidum enim & agit, & patitur propter coniunctionem caloris ad materiam, ſi autem eſſet calor ſine materia, ageret, & non pateretur, ergo & anima per ſeparationem à q. 19. de verit. a. p. arg 2. ſed contra.

eorpore tedditur omnino actiua; ſed quod potentiæ animæ non poſſunt per ſeipſas cognoſcere ſine exterioribus obiectis, hoc eis competit inquantum ſunt paſſiuæ, ſicut Philoſophus dicit de ſenſibus 2. de ani. ergo per ſeparationem à corpore poterit anima per ſeipſam intelligere non accipiendo ab aliquibus obiectis.

p.p 89.ar.p. c. Reſpondeo dicendum, quod iſta quæſtio difficultatem habet ex hoc, quod anima, quandiu eſt corpori coniuncta, non poteſt aliquid intelligere, niſi conuertendo ſe ad phantaſmata, vt per experimentum patet. Si autem hoc non eſſet ex natura animæ, ſed per accidens hoc ei conueniret ea eo, quod corpori alligatur, ſicut Platonici poſuerunt, de facili quæſtio ſolui poſſet; nam remoto impedimento corporis, rediret anima ad ſuam naturam, vt intelligere & intelligibilia ſimpliciter: non conuertendo ſe ad phantaſmata. ſicut eſt de alijs ſubſtantijs ſeparatis: ſed ſecundum hoc non eſſet anima corpori vnita propter melius animæ, ſi peius intelligeret corpori vnita, quam ſeparata, ſed hoc eſſet ſolum propter melius corporis, quod eſt irrationabile, cũ materia ſit propter formam, & non è conuerſo: ſi autem ponamus, quod anima e ſua natura habeat, vt intelligat conuertendo ſe ad phantaſmata, cum natura animæ poſt mortem corporis non mutetur, videtur, quod anima naturaliter nihil poſſit intelligere, cum non ſint ei præſto phantaſmata, ad quæ conuertatur. Et ideo ad hanc difficultatem tollendam conſiderandum eſt, quod, cum nihil operetur niſi inquantũ eſt actu, modus operandi vnius cuiuſcumque rei ſequitur modũ eſſendi ipſius: habet autẽ anima alium modum eſſendi, cum vnitur corpori, & cum fuerit à corpore ſeparata, manente tamen eadem animæ natura: non ita, quod vniri corpori ſit ei accidentale, ſed per rationem ſuæ naturæ corpori vnitur, ſicut nec leuis natura mutatur, cum eſt in loco proprio, quod eſt ei naturale, & cum eſt extra proprium locum, quieſt præter naturam, Animæ igitur ſecundum illum modum eſſendi, quo corpori eſt vnita, competit modus intelligendi per conuerſionem ad phantaſmata corporum, quæ in corporeis organis ſunt. Cum autem fuerit à corpore ſeparata, competit ei modus intelligendi per conuerſionem ad ea, quæ ſunt intelligibilia ſimpliciter, ſicut & alijs ſubſtãtijs ſeparatis. Vnde modus intelligẽdi per conuerſionem ad phantaſmata eſt animæ naturalis, ſicut & corpori vniri, ſed eſſe ſeparatam à corpore, eſt præter rationem ſuæ naturæ, & ſimiliter intelligere ſine conuerſione ad phantaſmata eſt ei præter naturam. Et ideo ad hoc vnitur corpori, vt ſic operetur ſecundum naturam ſuam, ſed hoc rurſus habet dubitationem. Cum enim res ſemper ordinetur ad id, quod melius eſt (eſt autem melior modus intelligendi per conuerſionem ad intelligibilia ſimpliciter, quam per conuerſionem ad phantaſmata) debuit ſic à Deo inſtitui animæ natura, vt modus intelligendi nobilior ei eſſet naturalis, & non indigeret corpori propter hoc vniri. Conſiderandum eſt igitur, quod & ſi intelligere per conuerſionem ad ſuperiora ſit ſimpliciter nobilius, quam intelligere per conuerſionem ad phantaſmata, tamen ille modus intelligendi prout erat poſſibilis animæ, erat imperfectior, quod ſic patet. In omnibus enim ſubſtantijs intellectualibus inuenitur virtus intellectiua per influentiam diuini luminis: quod quidem in primo principiu eſt vnum, & ſimplex: & quanto magis creaturæ intellectuales diſtant à primo principio, tanto magis diuiditur illud lumẽ & diuerſificatur, ſicut accidit in lineis à centro egredientibus. Et inde eſt, quod Deus per ſuam eſſentiam omnia intelligit, ſuperiores autem intellectualium ſubſtantiarum, & ſi per plures formas intelligant, tamen intelligunt per pauciores, & magis vniuerſales, & virtuoſiores ad comprehenſionem rerum, propter efficaciam virtutis intellectiuæ, quæ eſt in eis. In inferioribus autem ſunt formæ plures, & minus vniuerſales, & minus efficaces ad comprehenſionem rerum, inquantum deficiunt à virtute intellectiua ſuperiorum. Si ergo inferiores ſubſtantiæ haberent formas in illa vniuerſalitate, in qua habent ſuperiores, quia non ſunt tantæ efficaciæ in intelligendo, non acciperent per eas perfectam cognitionẽ de rebus, ſed in quadã communitate, & confuſione, quod aliqualiter apparet in hominibus. Nam qui ſunt debilioris intellectus, per vniuerſales conceptiones magis intelligentium non accipiunt perfectam cognitionem, niſi eis ſingula in ſpeciali explicentur. Manifeſtum eſt autem inter ſubſtantias intellectuales ſecundum naturæ ordinem infimas eſſe animas humanas: hæc autem perfectio vniuerſi exigebat, vt diuerſi gradus in rebus eſſent, ſi igitur animæ humanæ ſic eſſent inſtitutæ à Deo, vt intelligerent per modum, qui competit ſubſtantijs ſeparans, non haberent cognitionem perfectam, ſed confuſam in communi. Ad hoc ergo quod perfectam, & propriam cognitionem de rebus habere poſſent, ſic naturaliter ſunt inſtitutæ, vt corporibus vniantur, & ſic ab ipſis rebus ſenſibilibus propriam de eis cognitionem accipiant. Sicut homines rudes ad ſcientiam induci non poſſunt, niſi per ſenſibilia exempla. ſic ergo patet, quod propter melius animæ eſt, vt corpori vniatur, & intelligat per conuerſionem ad phantaſmata, & tamen eſſe poteſt ſeparata, & alium modum intelligendi habere.

Ad primum ergo dicendum, quod Philoſophus loquitur ſecundum opinionem quorundam, qui poſuerunt intellectum habere organum corporeum, ſicut & ſenſum, vt patet per ea, *quæ ante præmittuntur*: hoc enim poſito penitus anima ſeparata intelligere non poſſet. Vel dic quod loquitur de intelligere quod nunc nobis competit in ordine ad phantaſmata, hoc enim impeditur impedito organo corporali totaliter, & corrumpitur eo corrupto. p.de ani.l. 10 p.p ad p. q de ani ad 5.q.19 de ver.ad 7.

Ad ſecundum dicendum, quod illa verba Ariſt. dicit non ſecundum propriam ſententiam, ſed ſecundum opinionem illorum, qui dicebant, quod intelligere eſt moueri, vt patet ex his quæ ibi præmiſit. q. de ani. ad p.

Ad tertium dicendum, quod Philoſophus loquitur de operatione intellectuali animæ, ſecundum quod eſt corpori vnita, ſic enim non eſt ſine phantaſmate, vt dictum eſt. ibid. ad 2.

Ad quartum dicendum, quod ſecundum ſtatum præſentem, quo anima corpori vnitur, non participat à ſubſtantijs ſuperioribus ſpecies intelligibiles, ſed ſolum lumen intellectuale, & ideo indiget phantaſmatibus vt obiectis, à quibus ſpecies intelligibiles accipiat, ſed poſt ſeparationem amplius participabit etiam intelligibiles ſpecies, vnde non indigebit exterioribus obiectis, & ſimiliter dicendum eſt ad quintum. ibid. ad 3.

Ad ſextum dicendum, quod operatio intellectus agentis, & poſſibilis reſpicit phantaſma, ſecundum quod anima eſt corpori vnita, ſed cum erit à corpore ſeparata, per intellectum poſſibilem recipiet ſpecies effluentes à ſubſtantijs ſuperioribus, & per intellectum agentem habebit virtutem ad intelligendum. Per intellectum autem paſſiuum non intelligit Philoſophus intellectum poſſibilem, ſed rationem particularem, quæ dicitur vis cogitatiua habens determinatum organum in corpore, ſcilicet mediam ibid. ad 9. 4 d. 50. q. p. ar. p. ad 3.

particularem, quæ dicitur vis cogitatiua habent determinatum organum in corpore, ſcilicet mediam cellulam capitis, vt Comm. ibidem dicit, 3. de ani. l. 10 & ſine hoc anima nihil modo intelligit, intelliget autem in futuro, quando à phantaſmatibus abſtrahere non indigebit.

p. p. ad 3. Ad ſeptimum dicendum, quod anima ſeparata non intelligit per ſpecies innatas, nec per ſpecies, quas tunc abſtrahit, nec ſolum per ſpecies conſeruatas, vt obiectio probat, ſed per ſpecies ex influentia diuini luminis participatas, quarum anima fit particeps, ſicut & aliæ ſubſtantiæ ſeparatæ, quamuis inferiori modo. Vnde tam cito ceſſante conuerſione q. 19. de ver. a. p. ad 13. ad corpus ad ſuperiora conuertitur. Nec tamen propter hoc cognitio, vel potentia non eſt naturalis, quia Deus eſt author non ſolum influentiæ gratuiti luminis, ſed etiam naturalis: neque ſimiliter obſtat, quod etiam animæ damnatæ participes eſſent huius influentiæ. nam licet infuſio donorum gratuitorum ad illas non pertingat, pertingit tamen ad illas infuſio eorum, quæ ad ſtatum naturæ pertinent, nihil enim eſt vniuerſalis boni participatione priuatum, vt dicit Dionyſ. in 2. cap. cæl. hier. prædicta autem ſpecierum infuſio, quæ fit in ſeparatione animæ à corpore, pertinet ad conditionem naturæ ſubſtantiæ ſeparatæ, & ideo huiuſmodi infuſione nec animæ damnatorum priuantur.

Ad octauum dicendum, quod per ligamentum p. p. ad p. in fine q. de ani. ad 10. 4. d. 50. q. p. a. ad 4. ſenſus, & per imaginationem perturbatam impeditur anima à modo intelligendi, qui eſt modus intelligendi animæ, vt forma eſt, non autem vt intellectualis eſt, quia intellectus, vt intellectus nõ reſpicit phantaſmata, ſed intelligibilia actu, ſiue ſint accepta à phantaſmatibus, ſiue aliunde; neque hoc mirum q. 19. de ver. a. p. ad 5. q. de ani. a. 11. ad 4. eſt, quia licet eadem ſit natura animæ coniunctæ, & ſeparatæ quantum ad rationem ſpeciei, non tamen eſt idem modus eſſendi, & per conſequens nec idem modus operandi, & licet vniatur anima corpori propter intelligere, non tamen vnitur, quia ſine corpore intelligere non poſſit, ſed quia natura- in c. li ordine ſine corpore perfecte intelligere non poteſt, vt dictum eſt: anima enim, ſicut habet eſſe perfectius in corpore, quatenus forma eſt, quam ſe- in c. parata, ita & intelligere animæ vt eſt forma, quod eſt per conuerſionem ad phantaſmata perfectius eſt, quam intelligere ſine tali conuerſione, nam tale intelligere non eſſet perfectum, & diſtinctum, vt dictum eſt.

ARTICVLVS IV.

Vtrum anima ſeparata intelligat ſubſtantias ſeparatas.

p. p. 89. a. 2. arg. p. q. de anima 17. arg. p. Videtur quod anima ſeparata non intelligat ſubſtantias ſeparatas. Perfectior enim eſt anima corpori coniuncta, quam à corpore ſeparata, cum anima ſit naturaliter pars naturæ humanæ, quælibet autem pars eſt perfectior in ſuo toto: ſed anima coniuncta corpori intelligit ſubſtantias ſeparatas, vt dictum eſt, ergo multo minus cum fuerit ſeparata.

q. de ani. arg. 3. 2 Præterea anima vnita eſt corpori, vt perficiatur in ſcientiis, & virtutibus, maxima autem perfectio animæ conſiſtit in cognitione ſubſtantiarum ſeparatarum, ſi igitur ex hoc ſolo, quod ſeparatur, cognoſceret ſubſtantias ſeparatas, fruſtra anima corpori vniretur.

arg. 4. P. P. arg. 2. 3 Præterea ſi anima ſeparata cognoſcit ſubſtantias ſeparatas, vel cognoſcit eas per earum præſentiam, vel per ſpecies ipſarum, ſed primum dici non poteſt, quia nihil illabitur animæ niſi ſolus Deus: neque etiam ſecundum quia à ſubſtantiis ſeparatis, cum ſint ſimplices, non poteſt fieri abſtractio ſpeciei, ergo anima ſeparata nullo modo cognoſcit ſubſtantias ſeparatas.

4 Præterea Philoſophi poſuerunt in cognitione p. p. arg. 3. q. de ani. arg. 2 ſubſtantiarum ſeparatarum conſiſtere vltimam hominis felicitatem. ſi ergo anima ſeparata poteſt intelligere ſubſtantias ſeparatas, ex ſola ſua ſeparatione conſequetur felicitatem, & animæ damnatorum propinquiores erunt felicitati, quam nos, quæ ſunt inconuenientia.

Sed contra ſimile ſimili cognoſcitur, ſed anima ſe- q. de ani. arg. ſed cont. parata eſt ſubſtantia ſeparata, ergo poteſt intelligere ſubſtantias ſeparatas.

2 Præterea animæ ſeparatæ cognoſcunt alias ani- P. P. arg. ſed cont. mas ſeparatas, ſicut diues in inferno poſitus vidit Lazarum, & Abraham. Luc. 16. ergo vident etiam dæmones, & angelos animæ ſeparatæ.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut Auguſt. dicit. p. p. 89. a. 2. l. 9 de Trin. c. 3. mens notitia cognitionem rerum c. q. 10a. incorporearum per ſe ipſam accipit, id eſt cognoſcendo ſeipſam, vt dictum eſt, per hoc ergo, quod anima ſeparata cognoſcit ſeipſam, accipere poſſumus qualiter cognoſcit alias res ſeparatas. Dictum q. 101 phyſ. a. p. eſt autem, quod, quandiu anima corpori eſt vnita, intelligit conuertendo ſe ad phantaſmata, & ideo nec ſeipſam poteſt intelligere, niſi inquantum fit actu intelligens per ſpeciem à phantaſmatibus abſtractam, Sic enim per actum ſuum intelligit ſeipſam, vt ſupra dictum eſt, ſed cum fuerit à corpore ſeparata, intelliget non conuertendo ſe ad phantaſmata, ſed ad ea, quæ ſunt ſecundum ſe intelligibilia, vnde ſeipſam per ſeipſam intelliget. Eſt autem commune omni ſubſtantiæ ſeparatæ, quod intelligat id, quod eſt ſupra ſe, & id, quod eſt infra ſe per modum ſuæ ſubſtantiæ. ſic enim intelligitur aliquid, ſecundum quod eſt in intelligente. Eſt autem aliquid in altero per modum eius in quo eſt. Modus autem ſubſtantiæ animæ ſeparatæ eſt infra modum ſubſtantiæ angelicæ, ſed eſt conformis modo aliarum animarum ſeparatarum. & ideo de aliis animabus ſeparatis perfectam cognitionem habet, de ſingulis autem imperfectam, & deficientem, loquendo de cognitione naturali animæ ſeparatæ, nam de cognitione gloriæ alia eſt ratio.

Ad primum ergo dicendum, quod anima vni- q. de ani. ad p. ta corpori eſt quodammodo perfectior, quam ſeparata, ſcilicet quantum ad naturam ſpeciei, ſed quantum ad actum intelligibilem habet aliquam perfectionem à corpore ſeparata quam habere non poteſt, dum eſt corpori vnita. Neque hoc eſt inconueniens, quia operatio intellectualis competit animæ ſecundum quod ſupergreditur corporis proportionem, intellectus enim non eſt actus alicuius organi corporalis. Vel dic quod licet anima ſeparata ſit imperfectior, ſi conſideretur natura corporis, eſt tamen quodammodo liberior ad intelligendum, inquantum per grauedinem, & occupationem corporis à puritate intelligentiæ impeditur.

Ad ſecundum dicendum, quod vltima perfectio cognitionis naturalis animæ humanæ hæc eſt, vt in- q. de ani. ad 3. telligat ſubſtantias ſeparatas, ſed perfectius ad hanc cognitionem habendam peruenire poteſt per hoc, quod in corpore eſt, quia ad hoc diſponitur per ſtudium, & maxime per meritum, vnde non fruſtra corpori vnitur.

Ad tertium dicendum, quod anima ſeparata p. p. ad 3. intelligit angelos per ſimilitudines diuinitus impreſſas, quæ tamen deficiunt à perfecta repræſentatione eorum propter hoc, quod animæ natura eſt inferior, quam angeli,

p.p.ad 3. q. de ani.ad 8. Ad quartum dicendum, quod felicitas vltima hominis non conſiſtit in cognitione alicuius creaturæ, ſed in cognitione ſolius Dei, qui non poteſt videri niſi per gratiam. Vnde dicit Aug. in lib. confeſſ. Beatus eſt, qui te nouit, etiam ſi illa neſciat, idest creaturas: Infelix autem ſi illa ſciat, te autem ignoret, qui autem te, & illa nouit, non propter illa beatior, ſed propter te ſolum beatus. In cognitione vero aliarum ſubſtantiarum ſeparatarum eſt magna felicitas, & ſi non vltima, ſi tamen perfecte intelligantur: ſed anima ſeparata naturali cognitione non perfecte eas intelligit, vt dictum eſt. Vnde licet animæ damnatæ aliqua ſciant, quæ nos hic neſcimus, ſunt tamen a vera beatitudine remotiores, quam nos, quia ad eam poſſumus peruenire, illæ autem non poſſunt.

ARTICVLVS V.

Vtrum anima ſeparata intelligat omnia naturalia.

p.p. 89. a. 3 arg. p. q. de ani. a. 8 arg. p. Videtur quod anima ſeparata intelligat omnia naturalia, in ſubſtantiis enim ſeparatis ſunt rationes omnium rerum naturalium: ſed animæ ſeparatæ cognoſcunt ſubſtantias ſeparatas, ergo cognoſcunt omnia naturalia.

q. de ani. a. 8 arg. 3. 2 Præterea anima ſeparata cognoſcit ſubſtantiam ſeparatam inquantum eſt intelligibilis, non enim videt eam viſu corporeo, ſed ſicut eſt intelligibilis ſubſtantia ſeparata, ita & ſpecies in intellectu exiſtens, ergo anima ſeparata non ſolum intelligit ſubſtantias ſeparatas, ſed etiam ſpecies intelligibiles in illis exiſtentes, per quas ipſæ cognoſcunt omnia naturalia.

3 Præterea qui intelligit magis intelligibile, multo magis poteſt intelligere minus intelligibile, ſed anima ſeparata intelligit ſubſtantias ſeparatas, quæ ſunt maxima intelligibilium, ergo multo magis poterit intelligere omnia naturalia, quæ ſunt minus intelligibilia.

q. de ani. ar. 6. 4 Præterea ſi aliquid eſt in potentia ad multa reducitur in actum quantum ad omnia illa ab actiuo, quod eſt omnia illa actu, ſicut materia quæ eſt in potentia calida, & ſicca, ab igne fit actu calida, & ſicca, ſed intellectus poſſibilis animæ ſeparatæ eſt in potentia ad omnia intelligibilia: actiuum autem, à quo recipit influentiam, ſcilicet ſubſtantia ſeparata, eſt in actu reſpectu omnium illorum, ergo vel reducet animam de potentia in actum quantũ ad omnia intelligibilia, vel quantum ad nullum, ſed manifeſtum eſt quod non quantum ad nullum, quia animæ ſeparatæ aliqua intelligunt, quæ etiam hic non intellexerunt, ergo quantum ad omnia, ſic igitur anima ſeparata intelligit omnia naturalia.

p. p. arg. 2 ſed cont. Sed contra eſt, quod ſi anima ſtatim cum eſt ſeparata, omnia naturalia cognoſceret, fruſtra homines ſtuderent ad rerum ſcientiam capeſcendam, hoc autem eſt inconueniens, non ergo anima ſeparata omnia naturalia cognoſcit.

p. p. arg. p. ſed cont. 2 Præterea in dæmonibus magis viget naturalis cognitio, quam in anima ſeparata, ſed dæmones non omnia naturalia cognoſcunt, ſed multa addiſcunt per longi temporis experientiam, vt dicit Iſid. l. p. de ſum. bo. c. 12. ergo neque animæ ſeparatæ omnia naturalia cognoſcunt.

q. de ani. arg. 3 & 7. 3 Præterea nulla virtus finita poteſt ſuper infinita, ſed virtus animæ ſeparatæ eſt finita, quia eius eſſentia eſt finita, ergo non poteſt ſuper infinita: ſed naturalia intellecta ſunt infinita: vel enim cognoſcit tantum genera, & ſpecies, & hæc ſunt infinita, nam ſpecies numerorum, & figurarum, & proportionum ſunt infinitæ: præterquam quod, ſi non cognoſcet indiuidua, non cognoſcet omnia naturalia, quia indiuidua maxime videtur eſſe in natura, vel cognoſcit etiã indiuidua, & ſic, cum indiuidua ſint infinita, ſequitur, quod in anima ſeparata ſint ſimilitudines infinitæ, quod eſt impoſſibile.

4 Præterea intellectus poſſibilis ſe habet in ordine intelligibilium, ſicut materia prima in ordine ſenſibilium, ſed materia prima ſecundum vnum ordinem non eſt receptiua niſi vnius formæ, ergo cum intellectus poſſibilis ſeparatus non habeat niſi vnum ordinem, cum non trahatur ad diuerſa per ſenſus, non poterit recipere niſi vnam formam intelligibilem, & ſic non poterit cognoſcere omnia naturalia, ſed vnum tantum. q. de ani. arg. 5.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt, ſeparata anima intelligit per ſpecies, quas recipit ex influentia diuini luminis, ſicut & angeli, ſed tamen, quia natura animæ eſt infra naturam angeli, cui iſte modus cognoſcendi eſt naturalis, anima ſeparata per huiuſmodi ſpecies non accipit perfectam rerum cognitionem, ſed quaſi in communi, confuſam. Sicut igitur ſe habent angeli ad perfectam cognitionem rerum naturalium per huiuſmodi ſpecies, ita animæ ſeparatæ ad imperfectam, & confuſam. Angeli autem per huiuſmodi ſpecies cognoſcunt cognitione perfecta omnia naturalia, quia omnia naturalia, quæ Deus fecit in proprijs naturis, fecit in intelligentia angelica, vt dicit Auguſtinus ſuper Geneſ. ad litt. lib. 2. c. 8. ergo animæ ſeparatæ de omnibus naturalibus cognitionem habent non certam, & propriam, ſed communem, & confuſam. a. 3. p. p. 89. a. 3 c.

Ad primum ergo dicendum, quod nec ipſe angelus per ſuam ſubſtantiam cognoſcit omnia naturalia, ſed per quaſdam ſpecies, vt ſupra dictum eſt, & ideo non propter hoc ſequitur, quod anima cognoſcat omnia naturalia, quia *cognoſcit* ſubſtantiam ſeparatam. p. p. ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod ſpecies, quæ ſunt in intellectu angeli, ſunt intelligibiles intellectui eius, cuius ſunt formæ, non autem intellectui animæ ſeparatæ. q. de ani. 12 a p.

Ad tertium dicendum, quod ſicut anima ſeparata non perfecte intelligit ſubſtantias ſeparatas, ita nec omnia naturalia perfecte cognoſcit, ſed ſub quadam confuſione. p. p. ad 1 q. de ani. ad 11 p.

Ad quartum dicendum, quod anima ſeparata reducitur à ſuperiore ſubſtantia in actum omnium intelligibilium naturalium non perfecte, ſed vniuerſaliter, & confuſe, vt dictum eſt. q. de ani. 18 a. c.

Ad primum vero in contrarium dicendum, quod cognitio, quæ hic aquiritur per ſtudium, eſt propria, & perfecta, illa autem eſt confuſa: vnde non ſequitur, quod ſtudium addiſcendi ſit fruſtra. p. p. ad 1 in contra.

Ad ſecundum dicendum, quod Iſid. loquitur de cognitione futurorum, qua nec angeli, nec dæmones, nec animæ ſeparatæ cognoſcunt niſi vel in ſuis cauſis, vel per reuelationem diuinam: nos autem loquimur de cognitione naturali. p. p. ad 2 in contra.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa non pertinet ad propoſitum, eo quod non ponimus, quod anima ſeparata cognoſcat omnia naturalia in ſpeciali, vnde non repugnat eius cognitioni infinitas ſpecierum, quæ eſt in figuris, & proportionibus: quia tamen eodem modo poſſet hæc ratio concludere contra cognitionem angelicam, dicendum eſt, quod ſpecies figurarum, & numerorum, & huiuſmodi non ſunt infinitæ in actu, ſed in potentia tantum: nec eſt etiam inconueniens, quod virtus ſubſtantiæ intel- q. de ani. 18 3 & 7 in contra.

lectualis finitæ ad huiuſmodi infinita ſe extendat, quia virtus intellectiua eſt quodammodo infinita, inquantum non eſt terminata per materiam, vnde & vniuerſale cognoſcere poteſt, quod quodammodo eſt infinitum, inquantum de ſui ratione potentia continet infinita. Cæterum quod attinet ad indiuidua, ſicut anima ſeparata cognoſcit ſpecies, ita cognoſcit ſingularia, non tamen omnia, ſed aliqua, & ideo non oportet, quod ſint in ea ſpecies infinitæ.

ARTICVLVS VI.

Vtrum anima ſeparata cognoſcat ſingularia.

p p 89.art.4. ar p.q.de ani.a 20. arg p.

VIdetur quod anima ſeparata non cognoſcat ſingularia. Quia de potentijs animæ in anima ſeparata remanet ſolus intellectus, ſed obiectum intellectus eſt vniuerſale, non ſingulare, ſcientia enim eſt vniuerſalium, ſenſus autem ſingularium, vt dicitur in primo de anima, ergo anima ſeparata non cognoſcit ſingularia.

p.p.arg.2.

2 Præterea magis eſt determinata cognitio, qua cognoſcitur aliquid in ſingulari, quam illa, qua cognoſcitur aliquid in vniuerſali: ſed anima ſeparata non habet aliquam determinatam cognitionem de ſpeciebus rerum naturalium, multo igitur minus cognoſcit ſingularia.

p p.arg.3. q. de ani.art. 20.arg.2 4.5

3 Præterea ſi anima ſeparata cognoſceret ſingularia, aut illa cognoſceret per formas prius acquiſitas in corpore, vel per influxas: ſed non per acquiſitas, nam illarum quædam ſunt intentiones indiuiduales, quæ conſequantur in potentijs ſenſitiuis, quæ non remanent in anima ſeparata, vt dictum eſt, quædam ſunt vniuerſales, quæ ſunt in intellectu; ſed per illas non poſſunt cognoſci ſingularia: neque per influxas, primo quia illæ æqualiter ſe habent tum ad omnia ſingularia, tum ad præſentia, & futura, vnde anima ſeparata cognoſceret omnia ſingularia, & futura, quod eſt falſum, cum cognitio futurorum ſit ſolius Dei, iuxta illud Iſa. 41. Anuntiate quæ ventura ſunt, & dicemus, quod Dij eſtis vos: ſecundo quia ſpecies influxæ ſunt finitæ, ſingularia vero ſunt infinita, ergo anima ſeparata non intelligit ſingularia.

Sed contra eſt, quod anima ſeparata quædam ſingularia cognoſcit, quorum prius cognitionem accipit, quando erat corpori coniuncta, aliter non recordaretur eorum, quæ geſſit in vita, & ſic periret ab anima ſeparata conſcientiæ vermis:

p p ar.ſed cont.q.de ani e.

cognoſcit etiam quædam ſingularia, quorum cognitionem accepit poſt ſeparationem à corpore, aliter non affligeretur ab igne inferni, & ab alijs corporalibus pœnis, quæ in inferno eſſe dicuntur; dolor enim non eſt ſine cognitione: Vnde diues in inferno poſitus dixit, habeo quinque fratres, & crucior in hac flamma, vt habetur Luc.16.

q 19 de ver. a.2 p p.arg. ſed contra.

Reſpondeo dicendum, quod animæ ſeparatæ aliqua ſingularia cognoſcunt vt dictum eſt, ſed non omnia, etiam quæ ſunt præſentia. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt, quod duplex eſt modus intelligendi, vnus per abſtractionem à phan-

p.p.c.

taſmatibus, & ſecundum iſtum modum ſingularia per intellectum cognoſci non poſſunt directe,

q.100 phyſ. a.p.

ſed indirecte, ſicut ſupra dictum eſt. Alius modus intelligendi eſt per influentiam ſpecierum à Deo, & per iſtum modum intellectus poteſt ſingularia cognoſcere. Sicut enim ipſe Deus per ſuam eſſentiam, inquantum eſt cauſa vniuerſalium, & indiuidualium principiorum cognoſcit omnia, & vniuerſalia, & ſingularia, ita ſubſtantiæ ſeparatæ per ſpecies, quæ ſunt quædam participatæ ſimilitudines illius diuinæ eſſentiæ, poſſunt ſingularia cognoſcere In hoc tamen eſt differentia inter angelos, & animas ſeparatas, quia angeli per huiuſmodi ſpecies habent perfectam, & propriam cognitionem de rebus, animæ vero ſeparatæ confuſam. Vnde angeli propter efficaciam ſui intellectus per huiuſmodi ſpecies non ſolum naturas rerum in ſpeciali cognoſcere poſſunt, ſed etiam ſingularia ſub ſpeciebus contenta Animæ vero ſeparatæ non poſſunt cognoſcere per huiuſmodi ſpecies niſi ſolum ſingularia illa, ad quæ quodammodo determinantur, vel per præcedentem cognitionem, vel per aliquam affectionem, vel per naturalem habitum, vel per diuinam ordinationem; quia omne quod recipitur in aliquo, recipitur in eo per modum recipientis.

Ad primum ergo dicendum, quod intellectus noſter nunc cognoſcit per ſpecies à rebus acceptas, quæ ſunt abſtractæ à materia, & omnibus materiæ conditionibus, & ideo non poteſt cognoſcere ſingularia, quorum principium eſt materia, ſed vniuerſalia tantum: ſed intellectus animæ ſeparatæ habet formas influxas, per quas poteſt cognoſcere ſingularia, ratione iam dicta. p p.ad p.q. de ani ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod ad illarum rerum ſpecies, vel indiuidua cognitio animæ ſeparatæ determinatur ad quæ anima ſeparata habet aliquam habitudinem, ſicut dictum eſt. p p.ad 2.

Ad tertium dicendum, quod circa ſingularium cognitionem aliter ſe habet intellectus angelicus, aliter intellectus animæ ſeparatæ. Quia enim efficacia virtutis intellectiuæ, quæ eſt in angelis, eſt proportionata vniuerſalitati formarum intelligibilium in eis exiſtentium, ideo per huiuſmodi formas vniuerſales cognoſcunt omnia, ad quæ ſe extendunt; vnde ſicut cognoſcunt omnes ſpecies rerum naturalium ſub generibus exiſtentes, ita cognoſcunt omnia ſingularia rerum naturalium, quæ ſub ſpeciebus continentur. Efficacia autem virtutis intellectiuæ animæ ſeparatæ quia non eſt proportionata vniuerſalitati formarum influxarum, ſed magis eſt proportionata formis à rebus acceptis, propter quod naturale eſt animæ corpori vniti, ideo ſupra dictum eſt, quod anima ſeparata non cognoſcit omnia naturalia, etiam ſecundum ſpecies determinate, & complete, ſed in quadam vniuerſalitate, & confuſione, vnde nec ſpecies influxæ ſufficiunt in eis ad cognitionem ſingularium, vt ſic poſſint cognoſcere omnia ſingularia, ſicut ipſi angeli, ſed aliqua tantum, nam prædictæ ſpecies influxæ determinantur in ipſa anima ad cognitionem aliquorum ſingularium, ad quæ anima habet aliquem ordinem, & habitudinem ſpecialem, vel inclinationem, ſicut ad ea, quæ patitur, vel ad ea, ad quæ afficitur, vel quorum aliquæ impreſſiones, & veſtigia in ea remanent, quam habitudinem & inclinationem non habet ad alia: omne enim receptum determinatur in recipiente ſecundum modum recipientis. vnde patet, quod non eſt æqualis ratio in anima ſeparata, vt omnia ſingularia cognoſcat, quia æqualiter non ſe habet ad omnia. p d ad 3.q. de ani.c & ad 2 4.5.

& habitus virtutis acquiſitæ non eſt eiuſdem rationis cum habitu virtutis infuſæ; vnde nihil prohibet vtraſque formas in anima ſeparata remanere, & formas illas tunc acceptas ex influxu ſuperioris ſubſtantiæ eſſe formales, & completiuas reſpectu formarum acquiſitarum à ſenſibus.

ad 5. Ad quartum dicendum quod in intellectu noſtro remanent formæ intelligibiles etiam poſtquam actu intelligere deſinit nec in hoc opinionem Auicennæ ſequimur. Remanent autem huiuſmodi formæ intelligibiles in intellectu poſſibili, cum actu non intelligit, non ſicut in actu completo, ſed in actu medio inter potentiam puram, & actum perfectum, ſicut etiam forma, quæ eſt in fieri, hoc modo ſe habet.

ad 6. Ad quintum dicendū, quod Philoſophus loquitur de memoria, & reminiſcentia, quæ eſt pars animæ ſenſitiuæ, cuius actus corrupto corpore non poteſt remanere, & hac indigemus ad intelligendum ad præſens ea, quæ prius intelleximus, & oportet hoc
q 92 phyſ. a.p oportet nos ad phantaſmata conuerti, quæ quandoque oportet de theſauro memoriæ adduci, ſed memoria, quæ eſt in parte intellectiua, vt dictum eſt, remanebit in anima poſt mortem.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum habitus ſcientiæ hic acquiſitæ remaneat in anima ſeparata.

p p.89.a.1. arg.p.p 2 q. 67 a.2 arg p Videtur quod habitus ſcientiæ hic acquiſitæ non remaneat in anima ſeparata. Dicit enim Apoſt. Cor. 13. quod ſcientia deſtruetur, & reddit rationem, quia ex parte cognoſcimus, ideſt cognitio noſtræ ſcientiæ eſt imperfecta, ergo habitus ſcientiæ hic acquiſitæ non remanet in anima ſeparata.

p.p arg 4.p. a arg 2. 2 Præterea dicit Philoſophus in prędicamentis cap. de qualit. quod ſcientia, cum ſit habitus, eſt qualitas difficile mobilis, non enim de facili amittitur, niſi ex aliqua forti tranſmutatione, vel ægritudine; ſed nulla eſt tanta tranſmutatio corporis humani, ſicut per mortem, ergo videtur quod habitus ſcientiæ hic acquiſitæ per mortem corrumpatur.

p p arg 3. 3 Præterea quidam minus boni in hoc mundo ſcientia pollent aliis magis bonis carentibus ſcientia: ſi ergo habitus ſcientiæ permaneret etiam poſt mortem in anima, ſequeretur, quod aliqui minus boni etiam in futuro ſtatu eſſent potiores aliquibus magis bonis, quod videtur inconueniens.

p.p arg.3. 4 Præterea animę ſeparatæ habebunt ſcientiam per influentiam diuini luminis; ſi igitur ſcientia hic acquiſita in anima ſeparata remaneat, ſequetur quod duę erunt formæ vnius ſpeciei in eodem ſubiecto, quod eſt impoſſibile.

p. 1 arg. ſed contra. Sed contra eſt quod firmior eſt cognitio vniuerſalium, & neceſſariorum, quam particularium, & contingentium; ſed in homine remanet poſt hanc vitam cognitio particularium contingentium, puta eorum, quæ fecit, vel paſſus eſt, ſecundum illud Luc. 16. recordare, quod recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala ergo multo magis remanet cognitio vniuerſalium, & neceſſariorum, quæ pertinet ad habitum ſcientiæ.

p.p.c.p 2 c.4 d.50 q 1 a.2 c. Reſpondeo dicendum, quod quidam poſuerunt habitum ſcientiæ non eſſe in ipſo intellectu ſed in viribus ſenſitiuis, ſcilicet imaginatiua, cogitatiua, & memoratiua, & quod ſpecies intelligibiles non conſeruantur in intellectu poſſibili; & ſi hæc opinio vera eſſet, ſequeretur, quod deſtructo corpore totaliter habitus ſcientiæ hic acquiſitæ deſtrueretur; ſed quia ſcientia eſt in intellectu, qui eſt locus ſpecierum, oportet quod habitus ſcientiæ hic acquiſitæ partim ſit in prædictis viribus ſenſitiuis, & partim in ipſo intellectu, & hoc poteſt conſiderari ex ipſis actibus, ex quibus habitus ſcientiæ acquiritur, quia habitus ſunt ſimiles actibus, ex quibus acquiruntur, vt dicitur in 2 Eth. Actus autem intellectus, ex quibus in præſenti vita ſcientia acquiritur, ſunt per conuerſionem intellectus ad phantaſmata quæ ſunt in prædictis viribus ſenſitiuis. Vnde per tales actus, & ipſi intellectui poſſibili acquiritur facultas quędam ad conſiderandum per ſpecies ſuſceptas, & in prædictis inferioribus viribus acquiritur quędam habilitas, vt facilius per conuerſionem ad ipſas intellectus poſſit intelligibilia ſpeculari: ſed ſicut actus intellectus principaliter quidem, & formaliter eſt in ipſo intellectu, materialiter autem, & diſpoſitiue in inferioribus viribus, ita idem etiam dicendum eſt de habitu. Quantū ergo ad id, quod aliquis pręſentis ſcientię habet in inferioribus viribus, non remanebit in anima ſeparata, ſed quantum ad id, quod habet in ipſo intellectu, neceſſe eſt, vt remaneat, quia vt dicitur in lib. de long. & br. vitę dupliciter corrumpitur aliqua forma, vno modo per ſe, quando corrumpitur à ſuo contrario, vt calidum à frigido, alio modo per accidens, ſcilicet per corruptionem ſubiecti. Manifeſtum eſt autem, quod per corruptionem ſubiecti ſcientia, quę eſt in intellectu humano, corrumpi non poteſt, cum intellectus ſit incorruptibilis, vt ſupra oſtenſum eſt, ſimiliter etiam nec per contrarium corrumpi poſſunt ſpecies intelligibiles quę ſunt in intellectu poſſibili, quia intentioni intelligibili nihil eſt contrariū, & pręcipue quantum ad ſimplicem intelligentiam, qua intelligitur quodquid eſt, ſed quantum ad operationē, qua intellectus componit, & diuidit, vel etiam ratiocinatur, ſic inuenitur contrarietas in intellectu ſecundum quod falſum in propoſitione, vel in argumentatione eſt contrarium vero; & hoc modo interdum ſcientia corrumpitur per contrarium, dum ſcilicet aliquis per falſam argumentationem abducitur a ſcientia veritatis: & ideo Philoſophus in lib. prędicto ponit duos modos, quibus ſcientia per ſe corrumpitur, ſcilicet per obliuionem ex parte memoratiuę, & deceptionem ex parte argumentationis falſę: ſed hoc non habet locum in anima ſeparata. Vnde dicendum eſt, quod habitus ſcientię ſecundum quod eſt in intellectu, manet in anima ſeparata.

Ad primum ergo dicendum, quod Apoſtolus non loquitur ibi de ſcientia quantum ad habitum, ſed quantum ad actum vnde ad huius roborationem inducit, Nunc cognoſco ex parte. Vel dic, quod verbum Apoſtoli eſt intelligēdum quantum ad id, quod eſt materiale in ſcientia, & quantum ad modum intelligendi: quia ſcilicet neque phantaſmata, quæ ſunt quaſi materialia in habitu ſcientię, remanebunt deſtructo corpore, neque erit vſus ſcientiæ per conuerſionem ad phantaſmata. p p. ad p. / p.2.c.& ad p

Ad ſecundum dicendum, quod ratio illa procedit de corruptione ſcientiæ quantum ad id, quod eſt ex parte ſenſitiuarum virium, ſeu quantum ad id, quod eſt materiale in habitu ſcientiæ, id eſt quantum ad phantaſmata, non autem quantum ad ſpecies intelligibiles, quæ ſunt in intellectu poſſibili ſicut formale. p p ad 4 p 2 c.& ad 2.

Ad tertium dicendum, quod ſicut ſecundum ſtaturam corporis aliquis minus bonus erit maior aliquo magis bono, ita nihil prohibet aliquem minus bonum habere aliquem ſcientiæ habitum in futuro, quem habet aliquis magis bonus, ſed tamen hoc quaſi nullius momenti eſt in comparatione ad alias prærogatiuas, quas meliores habebunt. p.p ad 2.

p.p.a 3. Ad quartum dicendum, quod vtraque ſcientia non eſt vnius rationis, vnde nullum inconueniens ſequitur.

ARTICVLVS IX.

Vtrum anima ſeparata poſsit vti habitu ſcientiæ hic acquiſitæ.

p.p. 89. a. 6. arg. 1. VIdetur quod anima ſeparata non poſſit vti habitu ſcientiæ hic acquiſitæ. Dicit enim Philoſophus p. de anim t. 66. quod corpore corrupto anima neque reminiſcitur, neque amat, ſed cōſiderare ea, quæ prius nouit, eſt reminiſci, ergo anima ſeparata non poteſt habere actum ſcientiæ, quæ hic acquiritur.

p.p. arg. 2. 2 Prçterea, ſpecies intelligibiles non erunt potentiores in anima ſeparata, quam ſint in anima corpori vnita, ſed per ſpecies intelligibiles non poſſumus modo intelligere, niſi conuertendo nos ſuper phantaſmata, ſicut dictum eſt, ergo nec anima ſeparata hoc poterit, & ita non poterit anima ſeparata vti habitu ſcientiæ hic acquiſitæ.

p.p. arg. 3. 3 Præterea habitus ſimiles actus reddunt actibus, per quos acquiruntur, ſed habitus ſcientiæ hic acquiritur per actus intellectus conuertentis ſe ſupra phantaſmata, ergo non poteſt alios actus reddere; ſed tales actus non comp[et]unt animç ſeparatæ, ergo anima ſeparata non habebit aliquem actum ſcientiæ hic acquiſitæ.

a præced arg ſed contra. Sed contra eſt, quod cognitio vniuerſalium, & neceſſariorum eſt firmior, quam cognitio ſingularium, & contingentium, vt dictum eſt ſed hæc remanet in anima ſeparata, vt dictum eſt, ergo & illa remanebit; ſed illa eſt actus ſcientiæ hic acquiſitæ, ergo anima ſeparata poterit exercere actum ſcientiæ hic acquiſitæ atque adeo poterit illo vti.

p.p. 89 a. 6. c. Reſpondeo dicendum, quod in actu eſt duo conſiderare, ſcilicet ſpeciem actus, & modum ipſius: & ſpecies quidem actus cōſideratur ex obiecto, in quod actus cognoſcitiuæ virtutis dirigitur per ſpeciem, quç eſt obiecti ſimilitudo, ſed modus actus penſatur ex virtute agentis, ſicut quod aliquis videat lapidem, contingit ex ſpecie lapidis, quæ eſt in oculo, ſed quod acute videat, contingit ex virtute viſiua oculi. Cum art. præced. igitur ſpecies intelligibiles maneant in anima ſeparata, ſicut dictum eſt, ſtatus autem animæ ſeparatæ non ſit idem, ſicut modo eſt, ſequitur, quod ſecundum ſpecies intelligibiles hic acquiſitas, anima ſeparata intelligere poſſit, quç prius intellexit, non tamen eodem modo, ſcilicet per cōuerſionem ad phantaſmata, ſed per modum conuenientem animæ ſeparatæ; Et ita manet quidem in anima ſeparata actus ſcientiç hic acquiſitæ, ſed non ſecundum eundem modum.

p.p. 89 ar. 6. ad p. q. 92 phyſ. a p. Ad primum ergo dicendum, quod Philoſophus loquitur de reminiſcentia, ſecundum quod memoria pertinet ad partem ſenſitiuam, non autem ſecundum quod memoria eſt in intellectu, vt dictum eſt.

p.p. ad 2 Ad ſecundum dicendum, quod diuerſus modus intelligendi non prouenit ex diuerſitate ſpecierum, ſed, ex diuerſo ſtatu animç intelligentis.

p.p. ad 3. Ad tertium dicendum, quod actus, per quos acquiritur habitus, ſunt ſimiles actibus, quos habitus cauſant, quantum ad ſpeciem actus; non autem quantum ad modum agendi. Nam operari iuſta, ſed non iuſte, id eſt delectabiliter cauſat habitum iuſtitiæ politicæ per quem delectabiliter operamur.

ARTICVLVS X.

Vtrum diſtantia localis impediat cognitionem animæ ſeparatæ.

VIdetur quod diſtantia localis impediat cognitionem animæ ſeparatæ. Anima enim hic exiſtens ea, quç hic aguntur, cognoſcit; ſed exiſtens in receptaculo ſibi debito, ea, quæ hic aguntur non cognoſcit, vnde dicit Aug. in lib. de cura pro mortuis habenda cap. 15. ibi ſunt defunctorum animæ, vbi ea quæ hic aguntur, ſcire non poſſunt, ergo localis diſtantia cognitionem animæ ſeparatæ impedit. p.p. 89 art 7 arg q 4 d. 50. q 1. a. 4 arg. 1.

2 Præterea naturalis cognitio animæ ſeparatæ non eſt potior, quam naturalis cognitio dçmonis; ſed dæmones naturali cognitione non cognoſcunt abſentia, vnde Aug. in lib de diuinat. dæmonū dicit, quod ea, quç etiā alibi fiunt, celeritate motus ſui cito ad nos deferunt; vt quaſi ea prædicere videantur, quæ nos poſtea nūtiatibus hominibus ſumus ſcituri; ad hoc autem nihil faceret celeritas motus, ſi hic nobiſcum exiſtentes abſentia cognoſcere poſſent, ergo anima ſeparata non cognoſcit abſentia, & ſic eius cognitio per localem diſtantiam impeditur. p.p. arg. 2. 4. d. arg. 2.

3 Prçterea ſicut diſtat aliquis ſecundum locum, ita ſecundum tempus; ſed diſtantia temporis impedit cognitionem animç ſeparatç, non enim cognoſcit futura, ergo videtur, quod diſtantia ſecundum locum animç ſeparatæ cognitionem impediat. p.p. arg. 3. 4. d. arg. 4

4 Præterea, omnis cognoſcens rem ſub hic, & nunc aliter cognoſcit ſub hic, & nunc, & quæ ſunt hic, & quç ſunt alibi; ſed anima ſeparata cognoſcit ſub hic, & nunc, quia cognoſcit ſingularia, vt dictum eſt, ergo aliter cognoſcit propinqua, & remota, & ſic idem eſt, quod prius. 4. d. arg. 3.

5 Præterea, operatio non excedit ſubſtantiam operantis, vnde Damaſc. dicit, quod Angeli *ibi ſunt, vbi* operātur: ſed anima ſeparata eſt in aliquo loco, cum ei corporalis locus pro receptaculo aſſignetur, ergo operatio animæ ſeparatæ non poteſt ſe extendere vltra locum illum, & ſic ea, quæ ſunt diſtantia ſecundum locum, cognoſcere non poteſt. 4. d. arg. 3.

Sed contra, ſancti à damnatis diſtant maxime etiam ſecundum locum, ſed damnati vident beatos, vt patet Luc. 16. de diuite, qui in tormentis poſitus Abraham, & Lazarum vidit, ergo localis diſtantia non impedit cognitionem animç ſeparatæ. p.p. arg ſed contra 4. d. arg. p. ſed contra.

2 Præterea, nulla operatio impeditur per loci diſtantiam, niſi ſit corporea, quia propinquum, & diſtans ſecundum locum ad ſitum pertinere videtur, ſed anima ſeparata non habet aliam cognitionem niſi intellectiuam, cum potentiis ſenſitiuis non vtatur, intellectiua autem cognitio nullo modo eſt corporea, cum non fiat per corporea inſtrumenta, ergo ad cognitionem animæ ſeparatæ nihil loci propinquitas facit, vel diſtantia. 4. d. arg. 2. ſed contra.

Reſpondeo dicendum, quod quidam poſuerunt, quod anima ſeparata cognoſcit ſingularia, abſtrahēdo à ſenſibilibus: quod ſi eſſet verum, poſſet dici, quod diſtantia localis impediret animæ ſeparatæ cognitionem; requireretur enim, quod vel ſenſibilia agerent in animam ſeparatam, vel anima ſeparata in ſenſibilia, & quantum ad vtrumque requireretur diſtantia determinata, nam rerum ſenſibilium actiones non æqualiter ſe extendunt ad propinquum, & diſtans, cum per propinqua in diſtantia moueantur, & ſic in remotis virtus primo agentis paulatim deficit, & inde eſt, quod non poſſumus ſentire ea, quç ſunt procul a nobis. Sed prædicta poſitio eſt im- p.p. t. 4 a. c.

poſſibilis, quia abſtractio ſpecierum à ſenſibus, fit mediantibus ſenſibus,& aliis potentiis ſenſitiuis, quæ in anima ſeparata actu non manent. Intelligit autem anima ſeparata ſingularia per influxum ſpecierum ex diuino lumine, quod æqualiter ſe habet ad propinquum,& diſtans, ſicut & ipſæ ſpecies, vnde diſtantia localis nullo modo impedit animæ ſeparatæ cognitionem.

p.p.ad p. 4.d.ad p. Ad primum ergo dicendum, quod quamuis aliquæ animæ defunctorum in ſuis receptaculis exiſtẽtes ea, quæ hic aguntur, ignorent, non tamen hoc cõtingit propter localem diſtantiam, ſed propter aliquam aliam cauſam, vt pote quia afficiuntur vehementer ad ea, quæ in illis receptaculis patiuntur, vel etiam quia influentia ſuperioris ſubſtantiæ, quamuis eas perficiat ad aliqua cognoſcenda, non tamen ad omnia, ſed ad illa tantum, quæ ei ſecundum modum competunt.

p.p.ad 2.4.d ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod Auguſt. ibi loquitur ſecundum opinionem illam, qua aliqui poſuerunt, quod dæmones habent corpora naturaliter ſibi vnita, ſecundum quam poſitionem etiam potentias ſenſitiuas habere poſſunt, ad quarum cognitionem requiritur determinata diſtantia; & hanc opinionem etiam in eodem lib. Auguſt. expreſſe tangit, licet illam magis recitando, quam aſſerendo tangere videatur, vt patet per ea, quæ dicit 21. lib. de Ciu. Dei, vnde non eſt ſimile de anima ſeparata, quæ hoc modo non cognoſcit.

p.p.ad 3.4.d ad 4. Ad tertium dicendum, quod futura, quæ diſtant ſecundum tempus, non ſunt entia in actu. Vnde in ſeipſis non ſunt cognoſcibilia; quia ſicut deficit aliquid ab entitate, ita deficit à cognoſcibilitate, ſed ea, quæ ſunt diſtantia ſecundum locum, ſunt entia in actu, & ſecundum ſe cognoſcibilia, vnde non eſt eadem ratio de diſtantia loci, & de diſtantia temporis.

4.d.ad 4. Ad quartum dicendum, quod ratio illa recte procederet, ſi anima ſeparata cognoſceret ea, quæ ſunt hic,& nunc, ſicut in ſenſu accidit, ſed hoc eſt falſum, vt dictum eſt, vnde ratio non ſequitur.

4.d.ad 5. Ad quintum dicendum, quod operatio, prout eſt accidens quoddam habens eſſe in ſubiecto, non extenditur vltra ſuum ſubiectum, ſed prout comparatur ad obiectum, ſic vltra ſuum ſubiectum extenditur, ſicut nunc per animam exiſtentem in corpore cognoſcimus ea, quæ in Cælo ſunt, & ſic etiam nihil prohibet animam ſeparatam diſtantem diſtantia ſecundum locum cognoſcere.

ARTICVLVS XI.

Vtrum animæ ſeparatæ cognoſcant ea, quæ hic aguntur.

p.p.q.89.a.8 arg.p. VIdetur quod animæ ſeparatæ cognoſcant ea, quæ hic aguntur. Niſi enim ea cognoſcerent, de eis curam non haberent, ſed habent curam de his, quæ hic aguntur, ſecundum illud Luc. 16. Habeo quinque fratres, vt teſtificetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum, ergo animæ ſeparatæ cognoſcunt ea, quæ hic aguntur.

arg.2. 2 Præterea frequenter mortui viuis apparent, vel dormientibus, vel vigilantibus, & eos admonent de his, quæ hic aguntur, ſicut Samuel apparuit Sauli, vt habetur p. Reg. 28. Sed hoc non eſſet, ſi ea, quæ hic ſunt, non cognoſcerent, ergo ea, quæ hic aguntur, cognoſcunt.

arg.3. 3 Præterea animæ ſeparatę cognoſcunt ea, quæ apud eas aguntur, ſi ergo quæ apud nos aguntur, non cognoſcerent, impediretur earum cognitio per localem diſtantiam, quod ſupra negatum eſt.

Sed contra eſt, quod dicitur Iob. 14. ſiue fuerint filij eius nobiles, ſiue ignobiles, non intelliget. arg. ſed contra.

Reſponden dicendum, quod ſecundum naturalem cognitionem, de qua nunc hic agitur, animæ mortuorum neſciunt, quæ hic aguntur. Et huius ratio ex dictis accipi poteſt, quia anima ſeparata cognoſcit ſingularia per hoc, quod quodammodo determinata eſt ad illa, vel per veſtigium alicuius præcedentis cognitionis, ſeu affectionis, vel per ordinationem diuinam. Animæ autem mortuorum ſecundum ordinationem diuinam, & ſecundum modum eſſendi ſegregatæ ſunt à conuerſatione viuentium, & coniunctæ conuerſationi ſpiritualium ſubſtantiarum, quæ ſunt à corpore ſeparatæ; vnde ea, quæ apud nos aguntur, ignorant. Et hanc rationem aſſignat Gregor. in 12 Mor. c. 13. dicens. Mortui vita in carne viuentium poſt eos, qualiter diſponatur, neſciunt, quia vita ſpiritus longe eſt à vita carnis, & ſicut corporea, atque incorporea diuerſa ſunt genere, ita ſunt diſtincta cognitione. Et hoc etiam videtur Auguſtinus tangere in lib. de cura pro mort. agen. dicens, quod animæ mortuorum rebus viuentium non interſunt. Sed quantum ad animas beatorum, videtur eſſe differentia inter Greg. & Auguſt. nam Greg. ibidem ſubdit, quod tamen de animabus ſanctis ſentiendum non eſt, quia quæ intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum eſt, quod ſit foris aliquid, quod ignorent. Auguſt. vero c. 13. & 16. in lib. de cura pro mort. agen. expreſſe dicit, quod neſciunt mortui etiam ſancti quid agant viui, & eorum filij, vt habetur in Gloſ. ſupra illud, Abraham neſciuit nos. Iſa. 63. quod quidem confirmat per hoc, quod à matre ſua non viſitabatur, nec in triſtitiis conſolabatur, ſicut quando viuebat. Nec eſt probabile, vt ſit facta vita feliciore crudelior; & per hoc, quod Dominus promiſit Ioſię Regi, quod prius moreretur, ne videret mala, quæ erant populo ſuperuentura, vt habetur 4. Reg. 22. ſed Aug. hoc dubitando dicit, vnde præmittit, vt volet accipiat quiſque quod dicam. Gregor. autem aſſertiue, quod patet per hoc, quod dicit, nullo modo credendum eſt. (niſi dicamus quod dictum Greg. ſit intelligendum de cognitione eorũ, quæ hic aguntur, quam habent ſancti in verbo; dictũ autem Auguſt. de cognitione naturali, in qua non eſt ſimile de Angelo, & de anima ſeparata, quia Angelus naturaliter habet formas à creatione ſibi inditas, quibus ſingularia cognoſcit.) Quidquid tamen ſit, magis videtur ſecundum ſententiam Gregorij, quod animæ ſanctorum Deum videntes, omnia præſentia quæ hic aguntur, cognoſcant, ſunt enim Angelis æquales, de quibus etiam Auguſt. aſſerit, quod ea, quæ apud viuos aguntur, non ignorant. Sed quia ſanctorum animæ ſunt perfectiſſime iuſtitiæ diuinæ coniunctę, nec triſtantur, nec rebus viuentium ſe ingerunt, ſecundum quod iuſtitię diuinę diſpoſitio exigit. p.p.c. q.8.de ver. a.11.ad 12.

Ad primum ergo dicendum, quod animę mortuorum poſſunt habere curam de rebus viuentium, etiã ſi ignorent eorum ſtatum, ſicut nos habemus de mortuis, eis ſuffragia impendendo, quamuis eorum ſtatum ignoremus. Poſſunt etiam facta viuentium non per ſe ipſos cognoſcere, ſed vel per animas eorum, qui hinc ad eos accedunt, vel per Angelos, ſeu dæmones, vel etiam ſpiritu Dei reuelante, ſicut Aug. in eod. lib. c. 15. dicit. p.p.ad p.

Ad ſecundum dicendum, quod hoc, quod mortui viuentibus appareant qualitercunque, vel cõtingit per ſpecialẽ Dei, diſpenſationem, vt animę mortuorum rebus viuentium interſint, & eſt inter diuina miracula computandum; vel huiuſmodi apparitiones fiunt per operationes Angelorum bonorũ, vel malo- ad 2.

rum, etiam ignorantibus mortuis, ſicut etiam viui ignorantes aliis viuentibus appareot in ſomnis, vt Aug. dicit in lib. prædicto; vnde & de Samuele dici poteſt, quod ipſe apparuit per diſpeoſationem diuinam, ſecundum hoe, quod dicitur Eccl. 46. quod dormiuit, & notum fecit regi finem vitæ ſuę. Vel illa apparitio fuit procurata per dæmones, ſi tameo Eccleſiaſtici authoritas non recipiatur propter boc, quod inter canonicas ſcripturas apud Hebręos non habetur.

ad 3. ia c. Ad tertium diceodum, quod ignorantia huiuſmodi non contingit ex locali diſtantia, ſed propter cauſam prædictam.

ARTICVLVS XII.

Vtrum anima ſeparata cognoſcat cogitationes cordis.

p.p.57.a. 4. arg.2.q.16. de malo a.8 arg.2.q 5. de ver a.13. arg 1. Videtur quod anima ſeparata cognoſcat cogitationes cordis: Sicut enim ſe habet viſus corporalis ad figuram corporalem, ita ſe habet viſus ſpiritualis ad formam ſpiritoalem, ſed viſus ſenſibilis corporalis poteſt videre formam corporalem in re ſenſibili exiſtentem, nam videns corpus, ſimul videt figuram corporis, ergo viſus ſpiritualis animæ ſeparatę poteſt videre formam ſpiritualem in noſtra anima exiſtentem, ſed ſecundum illam formantur cogitationes cordis, ergo anima ſeparata poteſt cognoſcere cogitationes cordis.

p.p.arg.1.q. 16. de malo a. 8. arg 5. q. 5. de ver a.13 arg 3. 2 Præterea intellectus noſter magis cognoſcit ea, quæ ſunt minus intelligibilia ſecūdum naturam, propter hoc, quod recipit cognitionem à ſenſu, quod in animabus ſeparatis locom nō habet, & ſic magis cognoſcont ea, quę ſunt ſecundum ſe magis cognoſcibilia. ſed ſpecies in intellectu exiſtentes ſunt intelligibiles acto, & per conſeqoens magis ſecundū ſe cognoſcibiles, qoam formæ in reboa materialibus exiſtentes, quę ſunt intelligibiles in potentia, cum ergo anima ſeparata ſuo intellectu cognoſcat formas in rebus materialibos exiſtentes, multo fortius cognoſcere poterit ſpecies intellectus noſtri, vel alterius animæ ſeparatæ, ſecundom qoas formantur cogitationes, ergo poteſt videre cogitationes noſtras, vel alterius animę ſeparatæ.

18 de malo arg 6. 3 Præterea propter quod vnumquodque, & illud magis, ſed ipſe intellectus noſter eſt intelligibilis per ſpeciem intelligibilem in eo exiſtentem, vt patet per Philoſophom in 3. de ani. ergo cum anima ſeparata cognoſcat ſubſtantiam intellectus noſtri, multo magis cognoſcet ſpecies intelligibiles ipſius, ſecundum quas formantur cogitationes.

ibid, arg 11. 4 Præterea, verbum cordis interius magis eſt ſimile animę ſeparatæ, quæ eſt ſpiritualis ſubſtantia, quā verbum exterius hominis, quod eſt corporale: ſed anima ſeparata cognoſcit verbum exterius hominis, quod ore profertur, cum cognoſcat molta ſingularia, vt dictom eſt, ergo molto magis cognoſcet verbum interius, qood pertinet ad cogitationem, vt patet per Auguſt. 14. de ciui.

q. 8. de ver. a 13. arg. 4. 5 Præterea cognitio hominis nonqnam eſt ſine phantaſmate, vt dictom eſt; ſed anima ſeparata cognoſcit phantaſmata, quæ ſunt in noſtra imaginatione, com ſint res ſenſibiles, ergo etiam cognoſcit cogitationes noſtras.

p.p. arg. ſed contra, Sed contra eſt, quod proprium Dei non conuenit animæ ſeparatæ; ſed cognoſcere cogitationes cordium eſt proprium Dei, ſecundum illud Hier. 17. prauum eſt cor hominis, & inſcrutabile, & quis cognoſcet illud, Ego Dominus ſcrutans corda, ergo anima ſeparata non cognoſcit ſecreta cordium.

Reſpondeo dicendum, quod cogitatio cordis dupliciter poteſt cognoſci, vno modo in ſuo effectu, & ſic non ſolom ab anima ſeparata, & ab Angelo, ſed etiam ab homine cognoſci poteſt, & tanto ſubtilius, quanto effectus huiuſmodi fuerit magis occultus, cognoſcitur enim cogitatio interdum non ſolum per actum exteriorem, ſed etiam per immutationem vultus, ſic timentes palleſcunt, & verecundati erubeſcunt, vt dicit Philoſophus in 4 Eth. & etiam medici aliquas affectiones animi per pulſum cognoſcere poſſunt, & multo magis animæ ſeparatæ quāto ſubtilius huiuſmodi immutationes occultas corporales perpendunt. Alio modo poſſunt cognoſci cogitationes, prout ſunt in intellectu, & affectiones prout ſunt in voluntate, & ſic ſolus Deus cogitationes cordiū, & affectiones voluntatum cognoſcere poteſt. Cuius ratio eſt, quia voluntas rationalis creaturæ ſoli Deo ſubiacet, & ipſe ſolus in eam operari poteſt, qui eſt principale eius obiectum, & vltimus finis, motus enim voluntatis humanæ dependet ex ſommo ordine rerum, qui eſt ſummum bonum, quod etiam ſecundom Platonem, & Ariſtotelem ponitur altiſſima cauſa, nam voluntas non eſt alicuius boni particularis, vt proprii obiecti, ſed boni vniuerſalis, cuius radix eſt ſommum bonum; id autem quod cadit ſub ordine ſuperioris cauſæ, non poteſt cognoſcere inferior cauſa. ſed ſolum ſuperior cauſa mouens, & ille, qui mouetor, ſicut ſi aliquis ciuis eſt ſub præpoſito, tamquam ſub inferiore cauſa, & ſub rege tamquam ſub ſuprema, non poterit præpoſitus cognoſcere circa ciuem, ſi quid immediate Rex circa ipſum ordinauit, ſed hoc ſciet ſolum Rex, & ciuis, qui mouetur ſecundum ordinem regis; vnde cum voluntas interius non poſſit ab alio niſi à Deo moueri, cuius ordini immediate ſubeſt motus voluntatis, & per conſequens voluntariæ cogitationes, ea, quæ ex voluntate ſola dependent, vt voluntarię cogitationes, & quæ in voluntate ſola ſunt, vt eius motus liberi, ſoli Deo ſunt nota; manifeſtum enim eſt, quod *ex ſola voluntate* dependet, quod aliquis actu aliqua conſideret, quia cum aliquis habet habitum ſcientiæ, vel ſpecies intelligibiles in eo exiſtentes, vtitur eis cum vult, & ideo dicit Apoſtolus p. Cor. 2. quod quæ ſunt hominis nemo nouit, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt.

p.p.q. 57. a. 4. c. 18. de malo a. 8. c. r. de ver. a. 13.

Ad primum ergo diceodum, quod licet anima ſeparata videat ſpecies intelligibiles noſtri intellectus, non tameo ſequitur, quod videat qualiter illis vtamur, actualiter conſiderando: ea vna enim ſpecie, quam intellectus penes ſe habet, in diuerſas cogitationes prodit, ſicut per ſpeciem hominis varia de homine poſſumus cogitare; vnde licet anima ſeparata videret intellectom noſtrum figurari per ſpeciem hominis, non ſequitur quod cogitationem cordis determinate cognoſceret.

Ad ſecundum dicendum, quod ratio illa concludit, quod anima ſeparata cognoſcat formam intelligibilem noſtri intellectus, non tamen ſequitur ex hoc, qood cognoſcat cogitationem, non enim omnia acto cogitamus, quorum ſpecies apud nos habemus, cum quandoque ſpecies ſint in nobis in habitu tantom. p.p. ad 2. q. 8. de ver. ad 2.

Ad tertium dicendum eſt ſimiliter, quamuis etiam ad hoc dici poſſit, qood intellectus nobis ipſa eſt intelligibilis per ſpeciem intelligibilem, inquantom ſcilicet per obiectum, cuius ſimilitudo eſt forma intelligibilis, cognoſcimus actum, & per actum potentiam. Non autem oportet ita eſſe, quantum ad intellectum animæ ſeparatæ. ib. de malo ad 5. q. 8. de ver ad 3. ibid. de malo ad 6

Ad quartum diceodum, quod cognitio fit per aſſimilationē, non quidem naturæ, ſed intentionis; nō enim lapis eſt in anima, vt per eum lapidem exterio- ibid. de malo ad 10. & ...

rem, cognoſcamus, vt empedocles poſuit, ſed ſpecies lapidis, hoc autem poſteriori modo minus ſimile eſt verbum cordis animæ ſeparatę, quam verbum exterius corporale, & ideo hoc cognoſci poteſt ab anima ſeparata, non illud.

q 1. de ver. ar. 13. ad 4. Ad quintum dicendũ, quod ex eiſdem phantaſmatibus ratio noſtra in diuerſa tendit cogitando, & ideo etiam phantaſmatibus cognitis. quibus anima intendit, non ſequitur, quod cogitatio cognoſcatur.

QVÆSTIO XLIII.

De locutione animarum ſeparatarum.

Deinde conſiderandum eſt de locutione animarum ſeparatarum.

CIRCA HOC QVÆRVNTVR TRIA.

Primo, Vtrum vna anima ſeparata loquatur alij.

2 *Vtrum requiratur determinata diſtantia localis ad hoc, vt vna anima alij loquatur*

3 *Vtrum vna anima ſeparata poſſit alij loqui, ita quod aliæ locutionem eius non percipiant.*

ARTICVLVS I.

Vtrum vna anima ſeparata loquatur alij.

p p. 107. ar. p. arg. 1 q. 9 de ver. a. 4 arg. 4. 2 d. 11 q p a. 3. arg. 2. VIdetur quod vna anima ſeparata alij non loquatur. Duplex. n. eſt locutio. Interior, per quã aliquis ſibi ipſi loquitur, & exterior, per quam aliquis loquitur alteri; exterior vero locutio fit per aliquod ſignum ſenſibile, puta vocem, vel nutum, vel aliquod corporis membrum, puta linguam, vel digitum, quæ animæ ſeparatæ competere non poſſunt. ergo vna anima ſeparata non loquitur alij. Si dicas dari ſignum non tamen ſenſibile, ſed intellectuale.

2 d. arg. 1. q. 9. de ver. a. 4 arg. 5. 2 Contra, hoc ſignum intellectuale eſt æqualiter ignotum cũ alio conceptu mentis qui manifeſtandus eſt, ſed ſignum, per quod vnus loquitur alii, debet aſſe manifeſtum ei, cui loqui volumus, ergo anima ſeparata non loquitur alij.

p. p. ar. 3. 2 d. arg. 4 q. 8. a. r. 6. 3 Præterea loquens excitat audientem, vt attendat ſuæ locutioni: ſed non videtur, quod vna anima ſeparata excitet aliam ad attendendum, hoc enim fit apud nos aliquo ſigno ſenſibili, quod non competit animæ ſeparatæ, ergo anima ſeparata non loquitur alij.

q. de ver. arg 13. 4 Præterea locutio eſt motus quidam virtutis cognoſcitiuæ: ſed motus cognoſcitiuæ terminatur ad animam, & non ad id, quod eſt extra, ergo per locutionem non ordinatur vna anima ſeparata ad aliam, vt ei ſuum conceptum manifeſtet.

2. d. 11. arg. 5 5 Præterea à loquente recipitur aliquid in audiente: ſed nihil fingi poteſt, quod vna anima ſeparata ab alia recipere poſſit, ergo vna anima ſeparata non poteſt loqui alij.

q 9. de ver. ar. 9. 6 Poſtremo locutio in nobis duplex eſt, interior, & exterior, ſed neutra competit animæ ſeparatæ; non exterior, quia formarentur voces, dum vna alij loqueretur; neque interior, nam hęc eſt cogitatio cordis, vt patet per Anſel. & Auguſt. quæ, vt dictum eſt, ſoli Deo poteſt eſſe nota, ergo vna anima ſeparata non loquitur alij.

2. d. arg 1. ſed contra q. 9. de ver. art. 1. ſed contra. Sed contra, anima ſeparata non eſt minoris virtutis, quam coniuncta, ſed coniuncta corpori poteſt alteri loquendo ſuam cogitationem manifeſtare, ergo & id poterit ſeparata.

Reſpondeo dicendum, quod in animabus ſeparatis aliquem locutionis modum ponere oportet. Cũ enim anima ſeparata ſecreta cordis non cognoſcat ſpecialiter, & directe, vt in præced. quæſt. dictum eſt, oportet, quod vna alteri manifeſtet ſuum conceptũ, & hæc eſt locutio animarum. In nobis enim locutio dicitur ipſa manifeſtatio interioris verbi, quod mente concepimus. Quomodo autem animæ ſeparatæ ſuos conceptus aliis manifeſtent, oportet accipere ex ſimilitudine rerum naturalium, eo quod formæ naturales ſunt quaſi imagines immaterialium, vt dicit Boët. Inuenimus autem formam aliquam exiſtere in materia tripliciter. Vno modo imperfecte, medio ſcilicet modo inter potentiam, & actum, ſicut formæ, quę ſunt in fieri. Alio modo in actu perfecto, quaſi abſoluto, ſecundum quod habens formam eſt perfectum in ſeipſo. Tertio modo in actu perfecto, ſed quaſi relatiuo, ſecundum quod habens formam poteſt communicare alteri ſuam perfectionem: aliquid enim eſt in ſe lucidum, & alia illuminare non poteſt. Similiter & intelligibilis forma in intellectu tripliciter exiſtit. Primo quaſi medio modo inter potentiã & actũ, quando ſcilicet eſt in habitu. Secundo vt in actu perfecto quantum ad ipſum intelligentẽ, & hoc eſt, quando intelligens actu cogitat ſecundum formam, quam pænes ſe habet. Tertio vero in ordine ad alterum. Quoniam vero voluntas eſt, quæ mouet intellectum ad ſuam operationem, tranſitus intelligibilis de primo gradu in ſecundum fit per imperium voluntatis, ipſa enim voluntas animæ ſeparatæ facit, vt actualiter ſe conuertat ad formas, quas habitualiter habebat, vnde in definitione habitus dicitur, quo quis vtitur cum voluerit. Similiter autem voluntas facit vt intellectus animæ adhuc perfectius fiat in actu formę pænes ipſum exiſtentis, vt ſcilicet de ſecundo gradu transferatur intelligibile in tertium gradum, & intellectus non ſolum ſecundum ſe, ſed etiam in ordine ad alium tali forma perficiatur, ordinando ſcilicet conceptum mentis in alterum, puta vel ad agendum aliquid, vel ad manifeſtandum alteri, in quo conſiſtit ratio locutionis ad alterum; nam ſicut, quãdo mens conuertit ſe ad actu conſiderandum id, quod habet in habitu, tunc dicitur aliquis loqui ſibi ipſi, nam ipſe conceptus mentis interius verbum vocatur, ita quando conceptus mentis animæ ſeparatæ ordinatur ad manifeſtandum alteri per voluntatem ipſius animæ, conceptus mentis vnius animæ innoteſcit alteri, & ſic loquitur vna anima ſeparata alteri; Nihil enim aliud eſt loqui ad alterum, quam conceptum mentis alteri manifeſtare. P p q 107. a p c 2. q de ver a. 4 c. 2. d. 11. q p. a. 3. c.

Ad primum ergo dicendum, quod locutio exterior, quæ fit per vocem, eſt nobis neceſſaria propter obſtaculum corporis, vnde non conuenit animę ſeparatæ, ſed ſola locutio interior, ad quam pertinet nõ ſolum, quod loquatur ſibi interius concipiendo, ſed etiam quod ordinet per voluntatem ad alterius manifeſtationem, & hæc locutio fit mediante ſigno, non quidem ſenſibili, ſed intellectuali, puta mediante ſpecie, in cuius actu intellectus animæ loquentis fit ordine ad alteram. & ſic lingua animæ ſeparatæ dicitur metaphorice ipſa virtus animæ ſeparatę, qua conceptum ſuum manifeſtat, ſpeciemque conceptam coordinat ad aliquid eorum, quę vna anima ſeparata in alia naturaliter cognoſcere poteſt, nam illud naturaliter cognoſcibile fit ſignum expreſſiuum interioris conceptus. p. p. ad 1. q. de ver. ad 4. 2. d. 11 q p. a 4 c.

Ad ſecundum dicendum, quod illud naturaliter notum in vna anima ſeparata ab alia eſt quaſi ſignũ latentis interius cogitationis, non ſenſibile, ſed intellectuale. Qualiter enim vna anima ſeparata poſſit aliquid alteri animę ad cognoſcendum proponere, patet ex ſimili noſtræ locutionis. Sicut enim in ho- 2. d. ad 2 & in c.

mine eſt aliquid, quod alius humo de ipſo naturaliter percipere poteſt, vt ea, quæ exterioribus ſenſibus ſubiacent, aliquid vero, quud videri non poteſt, ſicut interiores conceptus mentis & ſpecies conceptæ interius, ſecundum quod manent in ſimplici conceptione intellectus, habent rationem intelligibilis tátum, ſecuudum quod autem ordinantur ab intelligẽte vt manifeſtatæ alteri, habent rationẽ verbi; qund dicitur verbum cordis, ſecundum autem quud aptátur, & quodammodo ordinantur ſignis exterius apparentibus ad ipſum auditum, dicitur pruprie locutio vocalis. Similiter in anima ſeparata interior conceptus mentis lib arb. ſubiacens ab alia videri non poteſt, & quando ſpeciem conceptá ordinas vt manifeſtandam alteri, dicitur verbum cordis; quando vero coordinat eam alicui eorum, quæ vna anima ſeparata in alia naturaliter videre poteſt, illud naturaliter cognoſcibile fit ſignum expreſſiuum interioris conceptus. & talis expreſſio vocatur locotio, non quidem vocalis, ſed intellectualibus ſignis expreſſa, & virtus exprimendi dicitur lingua earum.

p p. ad 3. Ad tertium dicendum, quod ſicut ſenſus mouetur, & excitatur per ſignum ſenſibile, ita anima ſeparata q. de ver. ad 6. excitatur per ſignum intellectuale, atque adeo per aliquam virtutem intelligibilem; ex hoc enim ipſo, quod vna anima ſeparata ſe ad aliam conuertit, 4 d ad 4. dum eſt in actu aliquarum formarum in ordine ad aliã, vel ad alias, quodammudo illam, vel illas excitat ad ipſi attendendum, ſi anima præſertim beata alteri nõ beatæ luquatur; nam ſi beata loquatur alteri beatæ, cum beatæ ſemper ſiut in actuali conſideratione ſui ipſius, & per conſequens eorom, quæ ad ipſas pertinent. quam cito vna anima beata ordinat locutionem ſuam ad alteram, efficitur locutio eius de pertinentibus ad illam, & ita ab ea cognoſcitur; & inde patet, quomodo vna anima beata plures ſibi loquentes audire puteſt, & vnus ſanctus plures eum inuocantes.

q 9 de ver. ad 13. Ad quartum dicendum, quod locutio eſt motus cognoſcitiuæ, nun qui ſit ipſa cognitio, ſed qui eſt cognitionis manifeſtatio. & ideo oportet qoud ſit ad alium, vnde etiam Philuſophus dicit in 3 de ani. quod eſt lingua, vt ſignificet alij.

a. d ad 5. Ad quintum dicendum, quod luquens oon influis aliquid in audientem, ſed ſolummodo pruponit illi vt cugnoſcibile.

q. de ver. ad 9. Ad ſextum dicendum, quod quamuis in animabus ſeparatis non ſit locutio exterior, ſicut in nubis, ſcilicet per ſigna ſenſibilia eſt tamen alio modo, vt ipſa ordinatio cognitionis ad alterum exterior locutio in animabos ſeparatis dicatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum requiratur determinata diſtantia localis ad hoc, vt vna anima ſeparata alij loquatur.

p p q. 107. a. 4 arg p. VIdetur qood hoc, vt vna anima ſeparata alij loquatur, requiraſur determinata diſtantia localis. Quia vt dictum eſt, anima ſeparata vbi eſt, ibi operatur, ſed locutio eſt quædam operatio animæ ſeparatæ, cum ergo anima ſeparata ſit in determinato loco, videtur quod vſque ad determioatam diſtaotiam loqui poſſit.

q 9. de ver a 6. arg 4. 2 Præterea oportet quod locutio deſeratur à loquente in audientem; ſed hoc non poteſt eſſe, niſi ſit diſtantia localis inter loquentem animam ſeparatam, & audientem, quia locutio ſpiritualis per mediom corporale non deſertur, ergo diſtantia localis locutionem animæ ſeparatæ impedit.

p. p arg 2. q de ver arg 3. 3 Præterea ſicut Angelus loqui poteſt clamando ad alterum iuxta illud Iſa. 6. vbi de Angelis dicitur, quud alter clamabat ad alterum, ita & id puteſt anima ſeparata, cum eodem modo vtrique conueniat loqui ad alterum; ſed clamoroſa locutio non habet lucum niſi propter diſtantiam eius, cui loquimur, ergu videtur quod diſtantia localis impediat locutionem animæ ſeparatæ.

4 Pręterea anima Petri ſi eſſet hic, cognuſceret ea, quæ hic aguntur, cum autem eſt in cælo nun cognoſcit, vnde, Iſa. 7. ſuper illud. Abraham neſciuit vos dicit Gluſ. Aug. neſciunt mortui etiam ſancti quid agant viui, etiam eorum filij, ergo diſtantia localis impedit animæ beatæ cognitiooem, & eadem ratione animæ ſeparatæ locutionem. q de ver. arg 5.

Sed contra eſt, quod maxima diſtantia eſt inter paradiſum, & infernum, ſed illi mutuo ſe inſpiciũt, maxime ante diem iudicij, vt patet per illud, quod habetur Luc. 16. de Lazaro, & diuite, ergo nulla diſtaotia localis impedit animæ ſeparatæ cognitionem, & eadem ratione nec locutiunem. p p. arg. ſed contra.

Reſpondeo dicendum, quod lucutio animæ ſeparatæ in intellectuali operatione conſiſtit, vt dictum eſt; intellectualis autẽ operatio animæ ſeparatæ eſt omnino abſtracta à loco, tempore, & ſitu, vt patet, tum quia etiam intellectualis operatio animæ coniunctæ eſt per abſtractionem hic, & nunc, niſi per accidens ex parte phantaſmatum, quæ in anima ſeparata nulla ſunt; tum quia actio ſequitur modũ agentis, vnde illa quę corporalia, & ſpiritualia ſũt, corporaliter, & ſpiritualiter agunt; quæ vero ſunt ſpiritualia nõ niſi ſpiritualiter agunt; & ideo cum anima ſeparata inquantum eſt intelligens nullo modo ſit ſpiritualis, actio intellectus ipſius nullo modo debet habere proportionem ad ſitum. In eo autem, quod eſt omninu abſtractum à loco, ſitu, & tempore, nihil operatur, temporis diuerſitas, neque loci diſtantia, vnde in locutione animæ ſeparatæ nullum impedimentum facit diſtantia loci. p p. c. 5. de ver. c.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut dictum eſt, locutio animæ ſeparatę eſt lucutio interior, quę tamẽ ab alio percipitur, & ideo eſt in anima ſeparata loquente, & per cunſequens vbi eſt anima loquens: ſed ſicut diſtantia localis non impedit, quin vna anima ſeparata aliam videre poſſit, ita etiam non impedit, quin percipiat quod in ea ad ſe ordinatur, quod eſt eius locutionem percipere. Vel dic, quod cum dicitur, quod anima ſeparata eſt vbi operatur, intelligendum eſt de operatione, quam circa aliquud corpus agit, quæ quidẽ operatio ſpiritualis eſt ex parte eius, in quod terminatur, locutio autem animæ ſeparatæ non eſt talis operatio, & ideo ratio noo ſequitur. p. p. ad p. q. de ver ad 2.

Ad ſecundum dicendum, quod anima ſeparata, ad quam fit locutio, vt dictum eſt, non recipit aliquid a loquente, ſed per ſpeciem, quam pænes ſe habet, & aliam animam, & eius lucutionem cogooſcit, vnde non oportet ponere aliquod medium, per qood deferatur aliquid ab vna in alteram. ibid. ad 4.

Ad tertium dicendum, quod clamor ille, qoo Seraphin clamaſſe dicuntur, non eſt vocis corporeę, quæ fit propter diſtantiam loci, ſed ſignificat magnitudinem eorom, quæ loquebantur, ſcilicet vnitatem eſſentiæ, & trinitatem perſonarum, dicentes, ſanctus, vel certe magnitudinem affectus, ſecundum quod dicit Greg. 2. Moral. c. 6. tanto quiſque minus clamat, quanto minus deſiderat. p p ad 2 q. de ver. ad 3.

Ad quartum dicendum, quod Aug loquitur de cognitione naturali animarum, per quam etiam ſancti non poſſunt cognoſcere, quæ hic aguntur, ſed ex virtute gloriæ, vt expreſſe dicit Greg. in Mor. exponens illud Iob, ſiue fuerint nobiles filij eius, ſiue ignobiles non intelligent. q. de ver ad 5.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima ſeparata poßit alij loqui, ita vt aliæ locutionem eius non percipiant.

p p q 107. ſ. 1. arg p q 9. de ver a. 7. arg. 4 — VIdetur quod locutionem vnius animæ ſeparatę ad alteram omnes cognoſcant. Quod enim locutionem vnius hominis non omnes audiant, facit inæqualis loci diſtantia, ſed in locutione animæ ſeparatæ nihil operatur localis diſtantia, vt dictum eſt ergo vnam animam ſeparatam loquentem ad alteram omnes percipient.

q de ver. arg. p. — 2 Præterea ad locutionem nihil aliud requiritur, quam intelligibilis ſpecies, & conuerſio ad alterum, ſed ſpecies illa, & conuerſio ſicut cognoſcuntur ab vna anima ſeparata, ita & ab alia, ergo locutio vnius animæ æqualiter ab omnibus percipitur.

arg 4. — 3 Præterea eiſdem nutibus vna anima ad omnes loquitur, ſi ergo aliqua anima cognoſcit locutionem, qua alia anima ei loquitur, & eadem ratione cognoſcet locutionem, qua eadem anima loquitur alijs.

arg. 5. — 4 Præterea quicunque intuatur aliquam animam ſeparatam, percipit ſpeciem eius, qua intelligit, & loquitur: ſed animæ ſeparatæ ſeinuicem ſemper intuentur, ergo vna anima ſeparata ſemper cognoſcit locutionem alterius, ſiue ſibi, ſiue alteri loquatur.

p. p arg. ſed cont. q de ver. arg. ſed contra. — Sed contra inconueniens videtur dicere, quod anima coniuncta corpori poſſit, quod ſeparata non poſſit: ſed homo poteſt conceptum cordis ſui alteri manifeſtare, ita quod alij abſconditum ſit, ergo ſimiliter poterit anima ſeparata vni loqui, ita vt aliæ non audiant.

p. p. c. q. de ver. c. — Reſpondeo dicendum, quod ſicut ex prædictis patet, ex hoc ipſo cognitio vnius animæ ſeparatæ in cognitionem alterius venit per modum cuiuſdam ſpiritualis locutionis, quod anima ſit in actu alicuius ſpeciei non ſolum ſecundum ſeipſam, ſed etiam in ordine ad aliam, & hoc fit per propriam voluntatem animæ loquentis. Ea autem, quæ ſunt voluntatis, non oportet quod eodem modo ſe habeant ad omnes, ſed ſecundum modum à voluntate præfixum: & ideo locutio prædicta non æqualiter ſe habebit ad omnes animas ſeparatas, ſed ſecundum quod voluntas animæ determinabit: poteſt autẽ ex aliqua cauſa voluntas vnius animæ determinare, & ordinare aliquid ad vnam, & non ad alteram, ita vt anima illa fiat per propriam voluntatem in actu alicuius ſpeciei ſecundum intellectum in ordine ad vnam tantum animam: & ideo poteſt conceptus vnius ab aliqua vna cognoſci, & non ab alijs: & ſic locutionem vnius animæ ad alteram poteſt percipere vna abſque alijs, non quidem impediente diſtantia locali, ſed hoc faciente voluntaria ordinatione, vt dictum eſt.

q de ver ad 4. — Ad primum dicendum, quod locutio humana mouet auditum actione, quæ eſt per neceſſitatem naturæ, puta impellendo aerem vſque ad aurem, ſed hoc modo non eſt in locutione animæ ſeparatæ, vt dictum eſt, ſed totum dependet ex voluntate animæ loquentis.

in c. — Ad ſecundum dicendum, quod in locutione non requiritur conuerſio, vel directio quaſi cognita, ſed quaſi cognitionem faciens: vnde ex hoc ipſo, quod

ad p. — vna anima ad alteram conuertitur, illa conuerſio facit eam cognoſcere alterius animæ cogitationem.

ad 2. — Ad tertium dicendum, quod in generali eſt vnus nutus, quo vna anima ſeparata ad omnes loquitur, ſed in ſpeciali ſunt tot nutus, quot ſunt conuerſiones ad diuerſos: vnde vnaquæque cognoſcit ſecundum nutum ad ſe factum.

Ad quartum dicendum, quod quamuis vna anima alteram intueatur, non tamen oportet, quod ſpeciem, prout ea acto aliquid cogitat, videat, niſi illa anima conuertatur ad eam. — ad 3.

QVÆSTIO XLIV.

De anima ſeparata conſiderata per ordinem ad corpus.

Deinde conſiderandum eſt de anima ſeparata per ordinem ad corpus.

CIRCA HOC QVÆRITVR.

Vtrum anima ſeparata habeat naturalem aptitudinem, & inclinationem ad corpus.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum anima ſeparata habeat naturalem aptitudinem, & inclinationem ad corpus.

VIdetur quod anima ſeparata non habeat naturalem aptitudinem, & inclinationem ad corpus. Cuilibet enim potentiæ paſſiuæ reſpondet potentia actiua in natura, vt dictum eſt, ſed non datur in natura potentia naturalis actiua, ſiue reſpectu coniunctionis animæ ſeparatæ ad corpus, ſiue reſpectu diſpoſitionis, quæ eſt neceſſitas ad talem coniunctionem, quia talis diſpoſitio non poteſt à natura induci, niſi determinato modo per viam generationis ex ſemine, ergo anima ſeparata non habet inclinationem naturalem ad ſui corporis vnionem. — 4 d 43 q p. 4. p. quæſt. 5 c. 3 d 5. q. 3. a. 2 arg 4.

2 Præterea ſi anima ſeparata habet naturalem inclinationem ad vnionem ſui corporis, non debet manere ſeparata à corpore, ſed illi vniri; quia id, quod ineſt alicui rei ſecundũ ſe, ſemper debet ei ineſſe: ſed anima ſeparata, quandiu manet in tali ſtatu, non eſt vnita corpori, ergo neque habet inclinationem naturalem ad corporis vnionem. — p p. 76. ſ. p. arg 6.

3 Præterea dicit Philoſophus 10. eth. c. 6. quod operatio felicitatis, in qua conſiſtit beatitudo, non eſt impedita: ſed ſi anima ſeparata haberet naturalẽ inclinationem ad vnionem corporis, talis operatio eſſet impedita per naturalem appetitum corpus adminiſtrandi quo retardaretur quodammodo, ne tota intentione pergeret in viſionem diuinæ eſſentiæ, ergo anima ſeparata non habet naturalem inclinationem ad ſui corporis vnionem. — p. 2. q. 4. ſ 4. arg 4.

4 Præterea beatitudo eſt ſufficiens bonum, & quietans deſiderium: ſed hoc non competeret animæ ſeparatæ, ſi haberet inclinationem naturalem ad corpus, quia adhuc appeteret illius vnionem, ergo anima ſeparata non habet naturalem inclinationem ad corporis vnionem. — ibid. arg. 5.

5 Præterea vltimum in re eſt perfectiſſimum in re: quia per illud attingit finem ſuum, & conſequenter terminat inclinationem rei: ſed perfectiſſimus ſtatus animæ rationalis eſt vt ſit a corpore ſeparata, quia in hoc ſtatu eſt conformior Deo, & angelis: & eſt magis pura, quia eſt ſeparata ab omni extranea natura, ergo anima ſeparata non habet naturalem inclinationem ad ſui corporis vnionem. — 4 d 43. q. p. a. p. quæſt. p. arg. 4.

6 Præterea vni naturæ non competit ſecundum naturam niſi vna inclinatio, ſicut & vnus motus vt dicit Philoſophus p. cæli. t. 8. ſed animæ rationali ſecundum naturam competit ſeparatio à corpore, & per conſequens inclinatio ad talem ſtatum: quod — p cæli l. 4.

patet, quia corpus hominis ex contratijs eſt compoſitum. omne autem huiuſmodi naturaliter eſt corruptibile, qoare & corpus hominis: corrupto autem corpore neceſſe eſt animam rationalem, quia immaterialis eſt, ſeparatam manere, ergo anima rationalis ſeparata noo habet vllam naturalem inclinationem ad vnionem corporis. (op. 3 c. 152.)

(q. d 43. q. p. a p. quæſt 3. ad 2. 4. c g c 79. vbi ſcrt.) 7 Præterea ſi anima ſeparata appetit naturaliter reuniri corpori, ſequitur naturaliter poſſe demõſtrari reſurectionẽ eurporum, eamque naturalem eſſe, quod eſt falſum, cum fide credatur, & per conſequẽs ſit ſupernaturalis, & taotum probabiliter ſnaderi poſſit: ſequela autem probatur, quia nihil, quod eſt contra naturam, poteſt eſſe perpetuum: ſed ſi anima ſeparata naturaliter haberet inclinationem ad vnionem ſui corporis, contra naturam illi eſſet remanere ſeparatam à corpore, & conſequenter, ne contra naturam perpetuo maneret in tali ſtatu, neceſſario deberet aliquando corpori vniri, dicendum ergo eſt, qood anima ſeparata non habet naturalem inclinationem ad ſui corporis vnionem.

(4 c g. c. 79. op. 3. c 152 4 d 43. q p. a 4 quæſt. p c. & a 2 p. & q. 4 a. 5. q. 4. ad p.) Sed contra eſt. quod omne imperfectum deſiderat ſuam perfectionem, & per conſequens naturaliter inclinatur in id, per quod ſuam perfectionem aquirit, ſed anima ſeparata eſt imperfecta, tum in natura, tum in eſſe, nam eſt naturaliter pars humanæ naturæ: pars autem omnis extra ſuum totum exiſtẽs eſt imperfecta, & habet eſſe imperfectum, vnde cõpletur, & habet eſſe perfectũ in toto ergo anima humana habet naturalem inclinationem ad ſui corporis vnionem.

(p. 2 q 4 a. 5. arg 2 & ad 2. & 4 d 49. q p. a 4. quæſt. p. ad p, & 2.) 2 Præterea maior, & perfectior beatitudo ſequitur eſſe perfectius, ſed beatitudo animæ conſunctæ corpori glorioſo maior, & perfectiut erit quam beatitudo animæ ſeparatæ, vt docet D. Aug. 12. ſuper Gen. ad litt. c. 35. & quia anima vnita corpori glorioſo erit in natura perfectior, & in ſua operatione efficacior: quia licet abſolute loquendo. virtus à materia ſeparata ſit potentior: virtus tamen, quæ de ſua natura habet, quod ſit in materia, eſt magis potens in materia exiſtens, quam ſeparata, ergo anima cõiuncta corpori glorioſo habebit eſſe perfectius, quã ſeparata: quælibet autem res naturaliter appetit eſſe perfectius ergo & anima ſeparata naturaliter appetet vnionem corporis glorioſi, in quo habet eſſe perfectius, quam ſeparata a tali corpore.

(op 3 c 152 4 c. g. c. 79.) Reſpondeo dicendum, quod anima ſeparata habet naturalem inclinationẽ ad vnionẽ ſui corporis Cuius ratio ex dictis manifeſte patet, quia quæcunque nata ſunt vniri ſecundũ naturam ſuã naturaliter ſibi vniri appetunt, vnũquodque eoim appetit id, quod eſt ſibi conuenieos ſecundum ſuam naturam: manifeſtũ autem eſt, qood anima naturaliter vnitur corpori, oã eſt eius forma, & actus informans, vt patet ex prima definitione animę allata à philoſopho, ergo anima ſeparata naturaliter appetit talẽ vnionẽ, & per cõſequẽs habet naturalẽ aptitudinem, & inclioationẽ ad illã.

(op. 3 c. 152.) Ad primum ergo dicendũ, quod neque ſufficit potentia paſſiua ex parte corporis, & ioclinatio illius ad vnionem cum anima: neque ſimiliter inclinatio aoimæ ad vnionem cum corpore, vt detur in natura potentia actiua reſpectu vnionis animæ cum corpore; quia cum anima rationalis excedat capacitatẽ, & facultatem totius corporalis materiæ, præter modum aliarum formarum, quod eius operatio intellectualis demonſtrat, quam ſine corpore habet. ſicut cum primum anima corpori vnitur, & infunditur in generatione hominis, a ſolo Deo creatur, ita & in reſurrectione homiuis debet ab ipſo ſolo ſuo corpori reuniri. (3 d. 5. q 3. a 5 ad 4.) Vel dic quod quamuis vnio animæ ſeparatæ ad carnem oon poſſit fieri niſi per virtutem ſoperoaturalem, tamen in ea eſt naturalis appetitudo ad hoc, nam quod non poſſit vnio cõpleri per virtutẽ naturalem, eſt ex defectu corpnris, non ex defectu animæ.

Ad ſecundum dicendum, quod ſecundum ſe conuenit animæ vniri corpori, ſicut ſecundum ſe conuenit corpori leui eſſe ſurſum: & ſicut corpus leue manet quidem leue, cum à loco proprio fuerit ſeparatum, cum aptitudine tamen, & virtute ad proprium locũ: ita anima humana manet io ſuo eſſe, cum fuerit à corpore ſeparata habens aptitudinem, & inclinationem naturalem ad corporis vnionem. (p. p. 76 a. 5. ad 6.)

Ad tertium dicendum, quod dupliciter aliquid impeditur ab alio, vno modo per modum contrarietatis, ſicut frigus impedit actionem caloris, & tale impedimentum operationis repugnat felicitati. Alio modo per modũ cuiuſdam defectus, quia ſcilicet res impedita non habet quidquid ad omnimodam eius perfectionem requiritur, & tale impedimẽtum operationis non repugnat felicitati, ſed omnimodæ perfectioni ipſius: & ſic ſeparatio aoimæ à corpore dicitur animam retardare, ne tota intentione tendat in viſionem diuinæ eſſentiæ. appetit enim anima ſic frui Deo, quod etiam ipſa fruitio deriuetur ad corpus per redundantiam, ſicut eſt poſſibile: & ideo quandiu ipſa fruitur Deo ſine corpore, appetitus eius ſic quieſcit in eo, quod tameo adhuc ad participationem eius vellet ſuum corpus pertingere. (p. p. ad 4.)

Ad quartum dicẽdum, quod deſiderium animæ ſeparatæ totaliter qoieſcit ex parte appetibilis, quia habet id, quod ſuo appetitui ſufficit, ſed non totaliter requieſcit ex parte appetentis, qoia illud bonum nõ poſſidet ſecundum omnem modum, quo poſſidere vellet: & ideo corpore reſumpto beatitudo creſcit extenſiue, non autem intenſiue, niſi inquantum perfectio corporis glorioſi aliquo modo coadiuuat ad hoc, quod anima liberius, & perfectius Deo inhæreat, & inquantum anima perfectius eſſe habet corpori coniuncta, quam á corpore ſeparata, & ſic etiam eius operatio eſt perfectior: *quanto enim aliquid* eſt perfectius in eſſe, tanto poteſt perfectius operari. (ibid. ad 5. 4 d 49 q. p. a 4 quæſt. p c & ad 1 & 4 & q 4 a 5 quæſt 2. ad p.)

Ad quintum dicendum, quod cæteris paribus perfectior eſt ſtatus animæ in corpore, quam extra corpus, quia eſt pars totius compoſiti: omnia pars integralis materialis eſt reſpectu totius, quamuis ſit Deo conformior ſecundum quid: tunc enim ſimpliciter loqueodo eſt aliquid Deo maxime conforme, quãdo habet quidquid ſuæ naturæ cõditio requirit, quia tunc perfectionem diuinam maxime imitatur. Vnde cor animalis magis eſt conforme Deo, quando mouetur, quam quando quieſcit, quia perfectio cordis eſt moueri, ſicut eius quies eſt illius deſtructio, quamuis Deus nunquam moueatur. (4 d. 43. q. p. a p. quæſt p ad 4 & d 49 q p a 4. quæſt. p ad 2)

Ad ſextum dicendum, quod dupliciter poteſt aoima conſiderari: vno modo quatenus forma corporis, & ſic habet inclinationem ad corpus, & conueoit illi ſecundum ſe vniri, ſicut ſecundum ſe conuenit corpori leui eſſe ſurſum: vode ſicut corpus leue manet quidem leue, cum à loco proprio fuerit ſeparatum, cum aptitudine tamen, & inclinatione ad proprium locum, ita anima humana manet in ſuo eſſe, cũ fuerit à corpore ſeparata, habens aptitudinem, & inclinationem naturalem ad corporis vnionem. Altero modo vt habet eſſe abſolutum, ſeu vt ſubſtantia ſubſiſtens, communicans cum angelo, habenſque operationem independẽtem à corpore, atque adeo quatenus eſt ſimilitudo Dei: & vt ſic, quemadmodum eſt illi naturale intelligere alio modo, quam in corpore, & per conſequens habet inclinationem ad talem modum operandi, ita & habet inclinationem naturalẽ ad talem ſtatum: oon repugnat autem eidẽ animæ ſecundum varias conſiderationes diuerſas incli- (q. de anima p. 17. a 12. c p p q 76. a. p ad 6.)

nationes comperere,ſicut & competit diuerſus modus operandi,quamuis ex his duabus conſiderationibus prior ſit magis naturalis , quam poſterior , ſicut & cæteris paribus, vt dictum eſt, ſtatus animæ in corpore eſt perfectior,quam extra corpus.

4. d. 43. quæſt 3.c. Tab v.col. 5. Ad ſeptimum dicendum , quod reſurrectio eſt naturalis quantum ad terminum, non autem quantum ad principium.Illa vero propoſitio,nullum violentũ eſt perpetuum, vera eſt de operatione illa . quæ terminatur ad id,quod non eſt per naturam, ſed naturæ contrarium , hoc autem non eſt in reſurrectione, & ideo non eſt ad propoſitum .

QVÆSTIO XLV.

De ente increato.

Vltimo conſiderandũ eſt de diuiſione entis in increatom & creatum:ſed quia de diuiſione illa iam quæſitum eſt an ſit vniuoca : & de ente creato & creatione multa dicta ſunt tum in hac parte,tum in alijs. de ente etiam increato quod eſt primum ens multa quæſita ſunt in hac parte , ideo ad præſens conſiderabimus taatum de quibuſdam eius perfectionibus ſeu attributis quantum ad Philoſophum attinet: plura & altiora Theologiæ relinquentes.

CIRCA HOC ERGO QVÆRVNTVR DVO.

1 *De perfectionibus entis increati quod eſt Deus.*
2 *Vtrum & quomodo ſit intelligens & valens.*

ARTICVLVS PRIMVS.

De perfectionibus entis increati quod eſt Deus.

p.p.q.3.a.7. arg.1. Videtur quod noo omoes perfectiones enti increato quod eſt Deus conueniant , & primo quidam videtur quod noo ſit omnino ſimplex: ea enim quæ ſunt à Deo imitaotur ipſum : vnde a primo ente ſunt omoia entia, & a primo bono ſunt omnia bona Sed in rebus quæ ſunt à Deo,nihil eſt omnino ſimplex: ergo Deus non eſt omnino ſimplex, ergo non in ipſo ſuot omnes perfectiones.

p.p q.6.a.1 a arg.2. 2 Præterea videtur quod Deo non conuenit eſſe Bonus : bonum enim eſt quod omnia appetunt : ſed Deum non omnis appetunt:quia non omnia cognoſcuot ipſum ,nihil autem appetitur niſi notum , ergo Deo noo conuenit eſſe bonum , & proinde idem quod prius.

p.p.q 7.a.1 arg.3. 3 Præterea videtur quod Deus non ſit infinitus. Quod enim ita eſt hic,quod non alibi, eſt finitum ſecundum locum : ergo quod ita eſt hoc quod non aliud,eſt finitum ſecundum ſubſtantiam : ſed Deus eſt hoc,& non aliud,noo enim eſt lapis nec lignum: ergo Deus non eſt infinitus ſecundum ſubſtaotiam: & proinde idem quod prius.

p.p q.9.a.1. arg.2. 4 Præterea videtur quod Deus non ſit immobilis, dicitur enim Sap. 7. de ſapientia quod eſt mobilior omnibus mobilibus:ſed Deus eſt ipſa ſapientia, ergo Deus eſt mobilis & proinde idem quod prius.

p.p q.10.a.1. arg 3. 5 Præterea videtur quod Deus non ſit æternus: Æternitas enim eſt menſura quædam : ſed Deo non conuenit eſſe menſuratum:ergo non conuenit ei eſſe æternum,& proinde idē quod prius.

q 3.a 1. Sed contra ei,quod eſt ſuum eſſe nulla perfectio deeſſe poteſt , ſed Deus eſt ſuum eſſe,vt ſupra oſtenſum eſt,ergo nulla perfectio deeſſe poteſt.

p.p.q.6.a.1 c op.3.a 4. Reſpondeo dicendum, quod neceſſe eſt quidquid perfectum eſt Deo conuenire:quod patet ſingula cōſideranti quæ de Deo dici ſoleot.Cum enim Deo conueniat eſſe ſumme & maxime eas:ens autem inquātum ens,vt ſupra oſtenſum eſt,eſt bonum, neceſſe eſt Deum eſſe ſumme & maxime bonum. Quia vero Deus eſt primum moueos,ſequitur eſſe immotum, & immobilem:ſi enim moueretur,vel ipſe à ſeipſo, vel ab alio moueretur: ab alio quidem moueri non poteſt:oporteret enim eſſe aliquid moueos prius eo quod eſt contra rationem primi moueutis. A ſeipſo autem ſi mouetur , hoc poteſt eſſe dupliciter. Vel quod ſecundum idem ſit mouens & motum , aut ita quod ſecundum aliquid ſui ſit mouens, & ſecundum aliquid motum. Horum quidem priorũ eſſe non poteſt:Cum enim omne quod mouetur inquantum huiuſmodi ſit in potentia , quod autem mouet ſit in actu,ſi ſecundum idem eſſet mouens & motũ ,oporteret quod ſecundum idem eſſet in potentia , & in actu,quod eſt Impoſſibile : ſecundum etiam eſſe nō poteſt:ſi enim eſſet aliquod mouens ,& alterum motum,noo eſſet ipſum ſecundum ſe primum mouens ſed ratione ſuæ partis quæ mouet. Quod autem eſt per ſe,prius eſt eo quod non eſt per ſe. Non poteſt igitur primum mouens eſſe,ſi ratione ſuæ partis hoc ei conueniat Oportet igitur primum mouens omnino immobile eſſe Ex his etiam quæ mouentur & mouent hoc ipſum conſiderari poteſt. Omnis enim motus videtur ab aliquo immobili procedere, quod ſcilicet non mouetur ſecundum illam ſpeciem motus, ſicut videmus quod alterationes, & generationes, & corruptiones quæ ſunt in iſtis inferioribus, reducuntur ſicut in primum mouens,in corpus cæleſte, quod ſecũdum hanc ſpeciem motus non mouetur, cum ſit ingenerabile & incorruptibile,& inalterabile. Illud ergo quod eſt primum principiũ omnis motus,oportet eſſe immobile omnino Et ex hoc oportet Deum eſſe æternum .Omne enim quod incipit eſſe vel deſinit,per motum,vel per mutationē hoc patitur.Oſtēſum eſt autem quod Deus eſt omoino immobilis,eſt ergo æternus. Vnde etiam oſtēditur quod Deum eſſe eſt oeceſſarium. Omne enim quod eſt poſſibile eſſe, & non eſſe eſt mutabile:ſed Deus eſt omnino immutabilis ergo ipſum non eſt poſſibile eſſe & non eſſe: omne autem quod eſt,& non eſt,poſſibile ipſum non eſſe , neceſſa eſt ipſum eſſe: quia neceſſe eſſe, & non poſſibile non eſſe idem ſignificant, ergo Deum eſſe, oeceſſe eſt, & proinde ſemper eſſe:omne enim quod neceſſe eſt eſſe, ſemper eſt , quia quod non poſſibile eſt non eſſe,impoſſibile eſt non eſſe,& ita numquam noo eſt:ſed neceſſe eſt Deum eſſe,vt dictum eſt,ergo Deus ſemper eſt:& inde etiam concluditur quod in Deo non eſt aliqua ſucceſſio,ſed eius eſſe eſt totum ſimul : ſucceſſio enim non inuenitur niſi in illis quæ ſunt aliqualites motui ſubiecta:prius enim & poſterius in motu cauſant temporis ſucceſſionē. Deus autem nullo modo eſt motui ſubiectus:oon eſt igitur in eo ſucceſſio,ſed eius eſſe eſt totum ſimul.Ex quibus vlterius manifeſtum eſt Deum eſſe ſimpliciſſimum. Nam in omni cōpoſitione oportet eſſe duo quæ adinuicem ſe habeant,ſicut potentia ad actum:in primo antem moueate ſi eſt omnino immobile impoſſibile eſt eſſe potentiam cum actu.nam vnumquodque ex hoc quod eſt in potentia mobile eſt:impoſſibile eſt ergo Deum qui eſt primum mouens eſſe cōpoſitum. Adhuc,omni cōpoſito neceſſe eſt eſſe aliquid prius:nam componenna naturaliter ſunt priora compoſito. Illud igitur quod omniũ entium eſt primum,impoſſibile eſt eſſe compoſitũ:videmus enim in ordine eorum quæ ſunt cōpoſita ſimpliciora priora eſſe:nam elementa ſunt naturaliter priora mixtis & inter elementa primum eſt ignis,quod eſt ſimpliciſſimum. Omnibus autem elementis prius eſt corpus cæleſte,quod in maiori ſimplicitate conſtitutum eſt,cum ab omni contrarietate ſit purũ Relinquitur igitur quod Primũ entium oportet omnino ſimplex eſſe:& ex hoc ſequitur quod Deus eſt ſua eſſentia &

[Right margin notes, in order: op.3.c.5. (beside "eſſe æternum"); c.6. (beside "eſt oeceſſarium"); c.7. (beside "oeceſſe eſt, & proinde"); c.8. (beside "Deus ſemper eſt"); c.9. (beside "vlterius manifeſtum"); c.10. (beside "igitur quod Primũ")]

cap. 10. & 11. ſuum eſſe quia cum ſit ſimplex non eſt inuenire in eo
aliquid per modum potentiæ, & aliquid per modum
actus: & proinde eſt actus purus, & vltimus: omnis
enim actus qui eſt citra vltimum, eſt in potentia ad
vltimum actum: vltimus autem actus aſt ipſum eſſe:
cum enim motus ſit exitus de potentia in actū, opor-
tet illud eſſe vltimū actum in quod tendit omnis mo-
tus: & cum motus naturalis in hoc tēdat quod eſt na-
turaliter deſideratum, oportet hoc eſſe vltimum
actū, quod omnia deſiderāt: hoc autem eſt eſſe: opor-
tet igitur quod eſſentia diuina quæ eſt actus purus
vltimus ſit ipſum eſſe: & hoc ipſum antea oſtenſum
q. 5. a. 2. eſt, cum probatum eſt Primum ens eſſe ſuum eſſe, ex
c. 12. quo patet amplius quod Deus non ſit in aliquo gene-
re: nam differentia addita generi conſtituit ſpeciem:
ergo cuiuſlibet ſpeciei eſſentia habet aliquid additū
ſupra genus: ſed ipſum eſſe, quod eſt eſſentia Dei ni-
hil in ſe continet quod ſit alteri additum, & per idem
patet quod Deus nec genus eſt, nec ſpecies: vnde dij
c. 13. 14. 15. multi eſſe non poſſunt, ſi hoc nomen Deus ſumatur
vniuoce. Patet vlterius Deum non eſſe corpus, nam
in omni corpore compoſitio aliqua inuenitur: omne
enim corpus eſt partes habens: id igitur quod eſt om-
nino ſimplex corpus eſſe non poteſt. nec forma
c. 16, 17. corporis, nec aliqua virtus in corpore. Ex his autem
apparet Deum eſſe infinitum: non priuatiue quidem
ſecundum quod infinitū eſt paſſio quantitatis, prout
ſcilicet infinitum dicitur, quod eſt natum habere fi-
nem ratione ſui generis, ſed non habet: ſed negatiue
c. 18. prout infinitum dicitur, quod nullo modo finitur.
Nullus enim actus inuenitur finiri, niſi per potentiā
quæ eſt vis receptiua. Inuenimus enim formas limi-
tari ſecundum potentiam materiæ: ſi igitur primum
mouens eſt actus, abſque potentiæ permixtione quia
non eſt forma alicuius corporis, nec virtus in corpo-
re neceſſarium eſt ipſum infinitum eſſe. Hoc etiam
ipſe ordo qui eſt in rebus demonſtrat, nam quanto
aliqua in entibus ſunt ſublimiora, tanto ſuo modo
maiora inueniuntur. Inter elementa enim quæ ſunt
ſuperiora, maiora quantitatiue inueniuntur, ſicut etiā
in ſimplicitate: quod eorum generatio demonſtrat,
cum multiplicata proportione ignis ex aere, genere-
tur, aer ex aqua, aqua autē ex terra. Corpus autē cæ-
leſte, manifeſte apparet totam quantitatem elemen-
torum excedere. Oportet igitur id quod inter omnia
entia primum eſt, & quo non poteſt eſſe aliud prius,
infinitæ quantitatis ſuo modo exiſtere: Nec mirum
ſi id quod eſt ſimplex, & corporea quantitate caret,
infinitum ponatur, & ſua immenſitate omnem cor-
poris quantitatem excedere, cum intellectus noſter
qui eſt incorporeus & ſimplex, omnium corporum
quantitatem viuæ cognitionis excedat, & omnia
c. 19. & 20. circumplectatur. Multo igitur magis id quod eſt om-
nium primum ſua immenſitate vniuerſa excedit om-
nia complectens. Hinc etiam apparet Deum eſſe in-
finitæ virtutis. Virtus enim cōſequitur eſſentiam rei.
Nam vnumquodque ſecundum modum quo eſt,
agere poteſt. Si igitur Deus ſecundum eſſentiam in-
finitus eſt, oportet quod eius virtus ſit infinita. Hoc
etiam apparet ſi quis rerum ordinem diligenter inſ-
piciat. Nam vnumquodque quod eſt in potentia, ſe-
cundum hoc habet virtutem receptiuam & paſſiuā:
ſecundum vero quod actu eſt habet virtutem actiuā.
Quod igitur eſt in potentia tantum, ſcilicet materia
prima, habet virtutem infinitam ad recipiendum, ni-
hil de virtute actiua participans, & ſupra ipſam quā-
to aliquid formalius eſt, tanto id abundat in virtute
agendi. Propter quod ignis inter omnia elemēta, eſt
maxime actiuus. Deus igitur qui eſt actus purus, ni-
hil potentialitatis permixtum habens, in infinitum
abundat virtute actiua ſuper alia. Vnde etiam appa-
ret quod omnes perfectiones in quibuſcumque re-
bus inuentas, neceſſe eſt originaliter & ſuperabun- c. 11.
danter in Deo eſſe. Nam omne quod mouet aliquid
ad perfectionem, prius habet in ſe perfectionem ad
quam mouet: ſicut magiſter prius habet in ſe doctri-
nam quam alijs tradit. Cum igitur Deus ſit primum
mouens, & omnia alia moueat in ſuas perfectiones,
neceſſe eſt omnes perfectiones rerum in eo præexi-
ſtere ſuperabundanter. Quæ tamen omnes perfectio-
nes in Deo ſunt vnum ſecundum rem; oſtenſum eſt c. 22.
enim Deum eſſe ſimplicem, vbi autē eſt ſimplicitas,
diuerſitas eorum quæ inſunt eſſe non poteſt. Hoc au-
tem manifeſtum fit conſiderāri in virtutibus cogno-
ſcitiuis: nam ſuperior vis, ſecundū vnum & idem, eſt
cognoſcitiua omnium, quæ ab inferioribus viribus,
ſecundum diuerſa cognoſcuntur: omnia enim quæ
viſus, auditus, & cæteri ſenſus percipiunt, intellectus
vna & ſimplici virtute dijudicat: ſimile etiam appa-
ret in ſcientijs; nam cum inferiores ſcientiæ ſecundū
diuerſa genera rerum, circa quæ verſatur earum in-
tentio, multiplicentur, vna tamen ſcietia eſt in eis ſu-
perior ad omnia ſe habens, quæ Philoſophia prima
dicitur. Si igitur & perfectiones quæ in inferioribus
rebus ſecundum diuerſitatem rerum multiplicantur
oportet quod in ipſo rerum vertice ſcilicet Deo
vniantur. Ex quo manifeſtum fit in Deo nullum eſſe
accidens; vnde cum ad perfectionem pertineat eſſe,
agere, & omnia huiuſmodi, neceſſe eſt omnia in Deo
idem eſſe cum eius eſſentia, nullum igitur eorum eſt
accidens. Licet autem omnia in eo ſint vnum, hoc nō c. 13.
excludit quin de ipſo multa concipere, & dicere poſ-
ſimus. Cum enim intellectus noſter eſſentiam eius in
ſeipſo capere non ſufficiat: in eius cognitionem con-
ſurgit ex rebus quæ ſunt apud nos in quibus inue-
niuntur diuerſæ perfectiones, quarum omnium ra-
dix & origo in Deo eſt vna, vt dictum eſt. Et quia nō
poſſumus aliquid nominare, niſi ſecundum quod in- c. 14.
telligimus, ſunt enim nomina intellectuum ſigna,
Deum non poſſumus nominare, niſi ex perfectioni-
bus in alijs rebus inuentis, quarum origo in ipſo eſt:
& quia hæ in rebus iſtis multiplices ſunt, oportet
multa nomina Deo imponere; ſi autē eſſentiam eius c. 15.
in ſeipſa videremus, non requireretur nominum
multitudo, ſed eſſet ſimplex notitia eius, ſicut eſt ſim-
plex eſſentia eius. Ex his autem tria poſſumus conſi-
derare, quorū primum eſt quod diuerſa nomina licet
idem in Deo ſecundum rem ſignificent, non tamen
ſūt ſynonyma. Ad hoc enim quod nomina aliqua ſint
ſynonyma, oportet quod ſignificent eandem rem, &
eandem intellectus conceptionem repræſentent, vbi
vero ſignificatur eadem res ſecundum diuerſas ra-
tiones, id eſt apprehenſiones quas habet intellectus
de re illa non ſunt nomina ſynonima, quia nō eſt pe-
nitus ſignificatio eadem, cum nomina immediate ſi-
gnificent cōceptiones intellectus, quæ ſunt rerum ſi-
militudines. Et ideo cū diuerſa nomina dicta de Deo
ſignificent diuerſas conceptiones quas intellectus
noſter habet de ipſo, nō ſunt ſynonima, licet omnino
eandem rem ſignificent. Secundum eſt quod cum in- c. 16.
tellectus noſter, ſecundum nullam earum cōceptio-
num, quas nomina dicta de Deo ſignificant, diuinam
eſſentiam perfecte capiat, impoſſibile eſt quod per
definitiones horum nominum definiatur id quod eſt c. 17.
in Deo. Tertium eſt, quod nomina de Deo & alijs re-
bus dicta non omnino vniuoce, nec omnino æqui-
uoce dicuntur. Vniuoce namque dici non poſſunt, cū
definitio eius quod de creatura dicitur, non ſit defini-
tio eius quod dicitur de Deo; oportet autem vniuoce
dictorum eandem definitionem eſſe: ſimiliter autem
nec omnino æquiuoce. In his enim quæ ſunt a caſu
æquiuoca, idem nomen imponitur vni rei nullo ha-
bito reſpectu ad rem aliam: vnde per vnum non po-
teſt ratiocinari de alio. Hæc autē nomina quæ dicū-

de Deo & alijs rebus, attribuuntur Deo ſecundum aliquem ordinem quem habet ad iſtas res, in quibus intellectos ſignificata eorum conſideratur. vnde & per alias res ratiocinari de Deo poſſumus. Non igitur omnino æquiuoce dicuntur iſta de Deo & de alijs rebus, ſicut ea quæ ſunt à caſu æquiuoca. Dicuntur ergo ſecundum analogiam, id eſt ſecundum proportionem ad vnũ Ex eo enim quod alias res comparamus ad Deum ſicut ad ſuam primam originem, huiuſmodi nomina quę ſignificant perfectiones aliarum rerũ, Deo attribuimus. Ex quo patet quod licet quantum ad nominis impoſitionem huiuſmodi nomina per prius de creatoris dicantur, eo quod ex creaturis intellectus nomina imponens, aſcendit in Deum, tamen ſecundum rem ſignificatam per nomen per prius dicuntur de Deo, à quo perfectiones deſcendunt in alias res.

p p q.4.a.7. ad 1. Ad primum ergo dicendum, quod ea quæ ſunt à Deo imitantur Deum, ſicut cauſata primam cauſam. Eſt autẽ hoc de ratione cauſati, quod ſit aliquo modo compoſitum, quia ad minus eſſe eius eſt aliud quã quodquid eſt, vt ex præmiſſis manifeſtũ eſſe poteſt,

p p q.6.a.1. ad 2. Ad ſecundum dicendum, quod omnia appetendo proprias perfectiones, appetunt ipſum Deũ, inquãtum perfectiones omnium rerum ſunt quędam ſimilitudines diuini eſſe. Et ſic eorum quæ Deum appetunt, quædam cognoſcunt ipſum ſecundum ſeipſum, quod eſt propriam creaturæ rationalis. Quædã vero cognoſcunt aliquas participationes ſuæ bonitatis, quod etiam extẽditur vſque ad cognitionem ſenſibilem. Quædam vero appetitum naturalem habẽt abſque cognitione, vt pote inclinata ad ſuos fines ab alio ſuperiori cognoſcente.

p p.q.7.a 1. ad 3. Ad tertium dicendum, quod ex hoc ipſo quod eſſe Dei eſt per ſe ſubſiſtens, non receptum in aliquo, prout dicitur infinitum, diſtinguitur ab omnibus alijs & alia remouentur ab eo.

p p q.9.a.1. ad 2. Ad quartum dicendum quod ſapientia dicitur mobilis eſſe ſimilitudinarie, ſecundũ quod ſuam ſimilitudinem diffundit vſque ad vltima rerũ: nihil enim eſſe poteſt quod non procedat à diuina ſapientia, per quandam imitationem, ſicut à primo principio effectiuo & formali, prout etiam artificiata procedũt a ſapientia artificis: ſic igitur inquantum ſimilitudo diuinæ ſapientiæ gradatim procedit à ſupremis quæ magis participant de eius ſimilitudine, vſque ad infima rerum quę minus participant dicitur eſſe quidam proceſſus & motus diuinæ ſapientiæ.

p.p q.10.a.2 ad 3. Ad 3. dicendũ quod æternitas non eſt aliud quã ipſe Deus vnde nõ dicitur Deus æternus, quaſi ſit aliquo modo menſuratus: ſed accipitur ibi ratio menſuræ ſecundum apprehenſionem noſtram tantum.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum Deus ſit intelligens & volens, & qualiter.

a met.l.11. VIdetur quod Deus non ſit intelligens. Vel enim aliud à ſe ipſo intelligit, vel ſeipſum: ſi aliud a ſeipſo, ſequitur inconueniens quod in eo non ſit omni moda ſimplicitas: ſi ſeipſum autem intelligit tunc cum ſaltem ratione diſtinguantur intelligere & intelligi. videtur dubium remanere, ſecundum quod inſit ei hoc quod eſt bene eſſe eius; ergo videtur quod Deus non ſit intelligens.

.p q 19 a.1 .g.2.12. ec.l.12. 2 Præterea videtur quod Deus non ſit volẽs. Omne enim volens eſt finem & bonum volens: At Deus non habet finem, cum è conuerſo ipſe ſit finis & bonum totius vniuerſi, ergo Deus non eſt volens.

.met.l.11. 12. Sed contra eſt quod Philoſophus dicit 12. met a. tex. 36 quod Deus eſt intelligens, & ſua intelligentia, id eſt ſuum intelligere, & ſuum intelligibile: omne autem intelligens eſt volens, ergo, &c.

12.met.l 11. Reſpondeo dicẽdum, quod cum Deus ſit in ſummo immaterialitatis vt pote actus puriſſimus, neceſſe eſt ipſum eſſe intelligentem: quod qualiter ipſi conueniat, quantum attinet ad Philoſophum conſiderãdum eſt: ſciendum eſt ergo quod intellectus ad ſuum intelligere poteſt ſe habere tripliciter. Vno modo ſic, quod non conueniat ei intelligere actu, ſed in potentia tantum vel in habitu. Alio modo quod conueniat ei in actu. Alio modo quod ſit ipſum ſuum intelligere ſiue intelligẽtia: dicit ergo Philoſ. quod ſi intellectus primi mouentis, non intelligat actu, ſed ſolum potentia, vel in habitu non erit aliquod nobile Bonum enim & nobilitas intellectus eſt in hoc quod actu intelligat: intellectus autem intelligens tãtum in potẽtia vel in habitu, ſe habet ſicut dormiẽs. Nam dormiens habet quidem potentias operum vitæ, ſed opera vitę non operatur. Vnde ſomnus dicitur eſſe dimidium vitæ. ſi autẽ intellectus primi intellectus, intelligat quidem actu: ſed principale eius bonũ quod eſt operatio eius, ſit aliquid aliud ab ipſo, quia eius intelligẽtia, id eſt intellectualis operatio ipſius, nõ eſt hoc quod ſua ſubſtãtia, cõparatur ad ipſum, ſicut potentia ad actum, & perfectibile ad perfectionẽ. Et ſic ſequitur quod primum intelligens non ſit optima ſubſtãtia Honorabilitas enim & nobilitas ineſt ei per ſuum intelligere, nihil autem quod eſt nobiliſſimum ſecundum aliud eſt nobiliſſimũ: ſic igitur videtur ſequi quod ſubſtantia primi intelligentis non ſit optima, ſiue intelligat in potẽtia, ſiue in actu, niſi ponatur cum hoc quod ſua ſubſtantia ſit ſuum intelligens, ſic ergo ſe habet intellectus primi intelligentis quod eſt Deus ad ſuũ intelligere, quod ſit ipſum ſuũ intelligere. Iam vero vt ſciatur quomodo ſe habeat ad ſuum intelligibile, videndum vtrum ad nobilitatẽ vel perfectionem intellectus aliquid differat vel nihil quod intelligatur aliquid bonum vel nobile, aut quodcumque conuenit, & quod differat, apparet ex hoc quod inconueniens videtur & abſurdum quod aliquis medisetur & operationem ſui intellectus occupet circa quædam vilia quod non eſſet ſi non pertineret ad nobilitatem intellectus nobilitas intelligibilis, ſed indifferens eſſet intelligere nobilia & vilia, hoc enim omnino eſt impoſſibile. Manifeſtum eſt enim, quod operationes ſecundum propria obiecta ſpecificantur. Vnde oportet quod quanto nobilius eſt obiectum tanto nobilior ſit operatio, Sed ſi differt ad nobilitatẽ intellectus intelligere bonum, aut quodcunque contingens, vt dictum eſt, manifeſtũ eſt, quod cum primus intellectus ſit nobiliſſimus, quod intelligit aliquid honorabiliſſimum & diuiniſſimum, ſi ergo non intelligit ſeipſum, ſed aliquid aliud, ſequitur, quod aliquid aliud erit dignius quam primum, ſcilicet intellectum ab ipſo Quod ſic probat Philoſophus. Ipſum intelligere in actu quod eſt intelligentia, conuenit alicui etiam intelligenti, quodcumque indigniſſimũ, Vnde patet quod intelligere aliquod in actu eſt fugiendum, quia dignius eſt quod quædam non videantur in actu quam quod videantur non autem hoc eſſet ſi intelligentia eſſet optimum quia tunc nullum intelligere eſſet vitandum. cum ergo aliquod intelligere ſit vitandũ propter indignitatem intelligibilis relinquitur quod nobilitas eius, quod eſt intelligere, dependeat ex nobilitate intelligibilis. Dignius eſt igitur ipſum intellectum quã ipſum intelligere. Cum igitur oſtenſum ſit quod primum ſit ſuum intelligere, ſequitur ſi intelligat aliud à ſe, quod illud aliud erit eo nobilius. Cum igitur ipſũ ſit nobiliſſimũ & potentiſſimum neceſſe eſt quod intelligat ſeipſum, & quod in eo ſit idem intellectus & intellectum. Circa hanc autem rationem Philoſophi conſiderandum eſt quod intendit oſtendere quod Deus non intelligit aliud, ſed ſeipſum, inquãtum in-

tellectum eſt perfectio intelligentis, & eius quod eſt intelligere. manifeſtum eſt autẽ quod nihil aliud ſic poteſt intelligi a Deo quod ſit perfectio intellectus eius. Nec tamen ſequitur quod omnia alia a ſe ſint ignota. Nam intelligendo ſe intelligit omnia alia. Quod ſic patet. Cum enim ipſe ſit ipſum ſuum intelligere, ipſum autem eſt digniſſimũ & potentiſſimũ, neceſſe eſt quod ſuum intelligere ſit perfectiſſimum, perfectiſſime ergo intelligit ipſum. Quanto autẽ aliquod principium perfectius intelligitur, tanto magis intelligitur in eo effectus eius: nam principiata continẽtur in virtute principij. Cum igitur a primo principio quod eſt Deus, dependeat cælum & tota natura, patet quod Deus cognoſcẽdo ſeipſum omnia cognoſcit. Nec vilitas alicuius rei intellectæ derogat dignitati, non enim intelligere actu aliquod indigniſſimum eſt fugiendum, niſi inquantum intellectus in eo ſiſtit. & dum illud actu intelligit retrahitur à dignioribus intelligẽdis: ſi enim intelligendo aliquod digniſſimum, etiam vilia intelligantur, vilitas intellectorum intelligentiæ nobilitatem non tollit. Sed circa hæc determinata eſt difficultas, quam format hic Philoſ. t. 51. ſi enim primum intelligit ſeipſum vt oſtenſum eſt: & ſi primum eſt ſua intelligentia, ergo intelligentia primi non eſt aliud quã intelligentia intelligentiæ. Sed ſi hoc eſt, cõtra id videtur quod, quia actus ſenſus & ſciẽtia & opinio & meditatio, ſemper videntur eſſe alterius, & ſi aliquando ſunt ſui ipſius, ſicut cum aliquis ſentit ſe ſentire, vel ſcit ſe ſcire, vel opinatur ſe opinari, vel meditatur ſe meditari, hoc eſt quidem præter opus, vel præter actum principalem, nam hic videtur principalis actio vt aliquis intelligat intelligibile. Quod autẽ aliquis intelligat ſe intelligere, intelligibile hoc videtur eſſe præter principalẽ actũ quaſi acceſſoriũ quoddã. Vnde ſi intelligere primi non ſit niſi intelligentia intelligentiæ, videtur ſequi quod ſuũ intelligere non ſit principaliſſimũ. Soluit autẽ hanc difficultatẽ Philoſ. dicens quod in quibuſdam res ſcita idem eſt quod ſcientia. Nam ſcientia alia eſt factiua, & alia ſpeculatiua. In factiuis autẽ ſcientijs, res ſcita, ſine materia accepta, eſt ipſa ſcientia. ſicut patet quod domus ſine materia, prout eſt in mente ædificatoris eſt ipſa ars ædificatiua. Et ſimiliter ſanitas in mente Medici, eſt ars medicatiua. Et ſic patet quod ars factiua nihil aliud eſt quam ſubſtantia rei factæ, & quodquid erat eſſe eius. Omnis enim artifex procedit in opus ex eo quod conſiderat quid eſt quod operari intendit. In ſpeculatiuis vero ſcientijs, manifeſtũ eſt quod ipſa ratio definitiua rei, eſt res ſcita, & eſt ipſa ſcientia, ſiue intelligentia. Per hoc enim eſt ſciens intellectus, per quod habet rationem rei, cum igitur intellectus in actu, & intellectum non ſit alterum, in his quæcumque materiã non habent, manifeſtum eſt quod in ſubſtantia prima quæ maxime remota eſt à materia, maxime idem eſt intelligens & intellectum. Et ſic vna eſt intelligẽtia intellecti tantum, & non eſt aliud intelligentia intellecti, & intelligentia intelligentiæ. His viſis reſtat quærendum vtrum Primum intelligat per modum intellectus ſimplicis, ſicut intelligimus quodquid eſt aut per modum cõpoſiti, ſicut intelligimus enuntiationem: Ad quod dicendum cum Philoſ. hic loc. cit. quod non per modum compoſiti: cuius ratio triplex eſt: prima eſt quia in omni intellectu compoſito, ſũt plures partes quæ ſeorſum intelligi poſſunt. Licet enim hoc intellectum compoſitum quod eſt, homo currit, ſimul intelligatur, tamẽ partes eius ſeorſim intelligi poſſũt: poteſt enim intelligi hoc quod eſt, homo, per ſe, & hoc quod eſt, currit; ſic igitur quicũque intelligit aliquod intellectum compoſitum. poteſt tranſmutari de vna parte in aliam: quod Primo conuenire nõ poteſt, vt patet ex ſupra dictis. Secunda eſt quia omne quod non habet materiam eſt ſimplex & indiuiſibile: ſed intellectum primum eſt immateriale, ergo eſt ſimplex & indiuiſibile: tertia eſt quia intellectus qui eſt intelligibilium cõpoſitorum, habet ſuã perfectionem non ſemper, ſed in aliquo tempore. Quod ſic patet, quia non habet ſuum bonum in hac parte vel in illa, ſed illud quod eſt optimum eius, eſt quoddã aliud quod eſt in quodã toto. Vnde etiã verũ quod eſt bonum intellectus, non eſt in incomplexis. ſed in complexo. Simplicia autem priora ſunt generatione & tempore quam cõpoſita, vnde illud quod non habet ſuum bonum in partibus quæ ſeorſum accipi poſſunt, ſed in toto quod ex eis conſtituitur. habet ſuum bonum per aliquod tempus & non ſemper. Sed intelligentia primi quæ eſt ſui ipſius, æternaliter & eodem modo ſe habet: intellectum ergo primi non eſt compoſitum.

Oſtenſo ergo quod Deus ſit intelligens, manifeſtũ ſit ipſum ſimiliter eſſe volentem. Voluntas enim in intellectum conſequitur. Sicut enim res naturalis habet eſſe in actu per ſuam formam, ita intellectus eſt intelligens actu per ſuam formam intelligibilem. Quilibet autem res ad ſuam formam naturalẽ hanc habet habitudinem, vt quando non habet ipſam tendat in eam, & quando habet ipſam quieſcat in ea. & idem eſt de qualibet perfectione naturali, quod eſt bonum naturæ. Et hæc habitudo ad bonum in rebus carentibus cognitione, vocatur appetitus naturalis, vnde & natura intellectualis ad bonum apprehenſũ per formam intelligibilem ſimilem habitudinem habet, vt ſcilicet cum habet ipſum quieſcat in illo: cum vero non habet quærat ipſum. & vtrumque pertinet ad voluntatem. Vnde in quolibet habente intellectũ eſt voluntas, ſicut in quolibet habẽte ſenſum eſt appetitus animalis. Et ſic oportet in *Deo eſſe voluntatem* cum in eo ſit intellectus. Et neceſſe eſt quod ſicut ſuum intelligere eſt ſuum eſſe, & ſuum intelligibile, ita ſimiliter, ſit ſuum velle & ſuum volibile. & quidem quod ipſe ſit ſuum volibile patet ex Philoſopho 12. metaph. Volũtas enim eſt boni. Sed ipſe eſt finis, & bonum & optimum totius vniuerſi, ergo ipſe eſt ſeipſum volens & cætera in ſeipſo ſicut eſt ſeipſũ intelligens & cætera in ſeipſo: Quod autem ſit ſuum velle ex iiſdem oſtenditur ex quibus oſtenſum eſt quod ſit ſuum intelligens: quia alioquin eſſet in eo compoſitio potentiæ & actus: & quia cum velle inſit voluntati ex volito, bonum autem volitum in Primo eſt ipſa eius voluntas, ſicut dictum eſt, ſequitur quod ipſum velle Primi ſit idem quod voluntas & quod ipſum.

p. p. q. 19. a. 1. c. & multis locis.

12. met. t. 38. & 39. & 45.

op. 3. c. 34

Ad primum ergo patet ſolutio ex dictis: ſicut enim intellectus & intellectum in Deo ſunt idem ita etiã intelligens & intelligi: vnde hoc quod eſt bene eſſe ineſt ei ſecundum vtrumque quia vtrumque in eo eſt vnum & idem.

12. met. t. 51.

Ad tertium dicendum, quod licet nihil aliud à Deo ſit finis Dei, tamen ipſemet eſt finis reſpectu omniũ, vt dicit Philoſophus 12. met. t. 52. & hoc per ſuam eſſentiam, cum per ſuam eſſentiam ſit bonus. Et hic erit finis metaphyſicæ, adeoque totius Philoſophiæ Diui Thomæ, per finem totius vniuerſi ad quem nos ipſo ſine fine fruituros, perdocat ipſe finis & Principium, Author & Terminus Deus qui eſt benedictus in ſæcula ſæculorum. Amen.

p. p. q. 19. a. 2. & 3. 12. met. t. 52.

LAVS DEO.

F I N I S.

QVÆSTIONES ANGELICI ATQVE SANCTISSIMI DOCTORIS

Thomæ Aquinatis.

DE FORMIS.

LECTORI BENEVOLO.

QVid cauſæ fuerit, Beneuole Lector, cur hunc tractatum de Formis inter additos huius Metaphyſicæ articulos non inſeruerim; id nimirum eò feci, ne aut Metaphyſicam rebus ad ſe non pertinentibus implerem, aut huncce tractatum laceratum ac diſtractum proferrem: qui cum apud paucos habeatur, ſatius fore iudicaui, ſolidũ ac totum hîc annectere, vt ſeruato ordine quo eum Sanctus Doctor edidit, cùm in legendo iucundior, tùm in intelligendo facilior, cæteroquì difficillimus, haberetur. Ipſum autem nolui prorſus ab hoc libro excluſum, cum præ manibus haberetur, tum quod res omnino Philoſophicas contineat, quo proinde hæc D. Thomę Philoſophia carere non debuit, maxime cum huiuſce authorem latuiſſe videatur, quippe qui illum nullibi locorum alleget: tum vt Thomiſtarum ſtudio fauerem, quorum plerique omnes enixè petierunt, plurimam eius vt ipſis copiam facerem, quandoquidem liceret. Cæterùm hunc Sancti Doctoris verè prolem eſſe teſtato non eſt opus, cum id luce meridiana clarius futurum ſit, vel minimũ in eius libris verſato.

INDEX

QVÆSTIONVM ET ARTICVLORVM QVI IN HOC TRACTATV continentur.

QVÆSTIO I.

De formarum ſubſtantia in duos articulos diuiſa.

ARticulus primus. Vtrum ſint formæ.
Artic.2. Quid eſt forma.

QVÆSTIO II.

De origine ſeu productione formarum in duos articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrum formæ exiſtant ſecundom aliquam inchoationem in materia, vel vtrum producantur de nihilo.
Art.2.V. Formæ per generationem de potentia materiæ educantur, vel per creationem a Deo.

QVÆSTIO III.

De qualitatibus & conditionibus formarum in quinque articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrum omnis forma naturalis ſit ſimplex.
Art 2 Vtrum aliqua forma naturalis ſit hoc aliquid, & per ſe exiſtens.
Art.3. Vtrum forma ſit ſuum eſſe vel non.
Art 4. Vtrum eſſe ſit ſubſtantia.
Art.5. Vtrum eſſe ſit effectus formæ.

QVÆSTIO IV.

De formis per comparationem ad actus rationis, in tres articulos diuiſa.

Articulus primus. Quid ſit illud quod deſignatur per definitionem.
Artic.2. Vtrum forma poſſit prædicari de eo cuius eſt forma.
Art. 3. Vtrum poſita pluralitate formarum, poſſit ſaluari prædicatio ſuperioris de inferiori.

QVÆSTIO V.

De formis per comparationem ad actus, & operationes ipſorum in duos articulos diuiſa.

Articulus primus Vtrum vna & eadem forma poſſit habere diuerſas operationes ſpecie & genere.
Art.2. Vtrum poſita vnitate formæ, neceſſario ipſa forma cauſet incorruptibilitatem materiæ.

QVÆSTIO VI.

De formis per comparationem ad materiam primam & ad generationem ac motum in tres articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrum formæ elementorum maneant in mixto actu vel potentia.
Art. 2. Vtrum omnis forma ſubſtantialis immediate vniatur materiæ primæ.
Art.3. Vtrum non remanentibus formis elementorũ in mixto, poſſint remanere aliquæ qualitates, vel virtutes elementorum, eędem numero.

QVÆSTIONES DE FORMIS D. THO. AQVINATIS DOCTORIS ANGELICI.

OMNES homines natura ſcire deſiderant, Philoſ. in 1. Met. Secundum quod patet ex authoritate præmiſſa, omni homini ineſt naturaliter deſiderium ad ſciendum. Cuius ratio nulla alia eſſe videtur, niſi quod cum deſiderium omnis creaturæ, naturaliter feratur in bonum, eo quod ſit primum & vniuerſale appetitus ſeu voluntatis obiectum; bonum autem omnis rei ſit eius perfectio, oportet vt in hoc naturale hominis deſiderium inclinetur quod ipſum hominē perficiat inquātum eſt homo, cum autem homo illud quod eſt, ſit per intellectum ſecundum Philoſ. in 6. Eth. intellectus autem perfectio ſit ſcientia, ſeu cognitio veritatis; ſecundum autem Auicennam primum quod cadit in intellectu ens eſt, ex quo vlterius ſequitur quod cum ſcientia per intellectum acquiratur, deſiderare ſcientiam nihil aliud eſt quam entis cognitionem appetere. Manifeſtum eſt autem quod vnumquodque intantum eſt ens inquantum eſt actu ſecundum Philoſophū, in 2. Phyſ. vnumquodque autem eſt actu ſecundum formā ſuam: quare cum cognitio rei cauſetur ex ſuis principiis, patet quod cognitio entis ex cognitione formarū dependeat, adminus in ipſis rebus materialibus, & mutationi ſubiectis, licet hóc etiam in omnibus habeat veritatem, ſicut patet in rebus diuinis de quibus perfecta non habetur ſcientia, niſi quando earū cognoſcimus quidditates, quia nihil aliud ſunt quam ipſæ formæ ſubſiſtentes, & ſimplices. Ex quibus omnibus ſatis patet quod cum omnis rerum cognitio dependeat quodammodo ex cognitione formarū, ex quo naturale ineſt homini deſiderium ad ſciendum, quod multum obſequimur hominis deſiderio naturali, ſi de formis ſecundum facultatis noſtræ modulum elucidauerimus veritatem. Et hoc neceſſarium indicauimus eſſe tum propter Philoſophorum de formis ſententias diuerſas: tum quia pauca & obſcura adeo vt rudium excederent ingenia inueniebantur eſſe dicta de formis, vt ſic dum iuuenes & imbecilles ingenio maiorū noſtrorū altas & profundiſſimas ſententias, & licet ſufficientiſſime traditas ad plenum capere ſeu intelligere non poſſunt, ſaltem etſi minus ſufficienter aperte tamen hæc tradita facilius capiant, & addiſcant. Erit autem hic modus ſeruandus in tractando de formis, vt ſcilicet prius tractetur de formis ſecundum ſuam naturam conſideratis: ſecundo vero de ipſis in comparatione ad alia.

Circa primum autem erit diſputatio de tribus. Et primo de ipſarum formarum ſubſtantia, ſecundo de ipſarum formarum origine, ſeu productionis modo. Tertio de ipſarum formarum conditione, ſeu qualitatibus & proprietatibus.

QVÆSTIO I.

De formarum ſubſtantia.

CIRCA QVAM QVÆRVNTVR DVO.

1. *Vtrum formæ ſint.*
2. *Quid ſit forma.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſint formæ.

AD primum ſic proceditur. Videtur quod formæ naturales nihil ſint: in omni enim re naturali inuenimus accidentia, & dimenſiones proprias, & paſſiones, & quicquid eſt præter hæc videtur eſſe ſubſtantia rei: ſed ſi per intellectum a quacumque re naturali ſeparemus dimenſiones, & accidentia omnia nihil videtur niſi materia remanere, ergo ipſa materia ſola videtur eſſe ſubſtantia rei, & per conſequens forma ſubſtantialis nihil erit.

2 Præterea, omne quod eſt in rebus naturalibus, eſt per generationem productum, ſed formæ ſecundum Philoſ. 7. Met. t. 53. non generantur, neque corrumpuntur quare (vt videtur) in rebus naturalibus nullæ formæ ſunt, nec ſubſtãtiales, nec accidentales

In oppoſitum eſt quia Philoſ. in 2. Phyſ. t. 18. ponit quatuor cauſarum genera, inter quas vnam dicit eſſe formam.

2 Præterea vnumquodque cognoſcitur per formã ſuam, eo quod cum materia habeat rationem infiniti, de ſe cognoſcibilis non ſit ſecundum Philoſ. in 3. Phyſ. t. 65. Si ergo in rebus naturalibus, nulla ſit forma, ſed ſolum materia, de ipſis nulla poterit haberi cognitio, cuius contrarium manifeſte videmus.

Reſpondeo dicendum quod quia humana cognitio eſt potentialitati admixta, ſicut patet quia ortum habet a ſenſu, cuius obiectum non eſt omnino à conditionibus materialibus denudatum, vt plurimum humana natura facilius deuenit in cognitionem eorum, quæ ſunt nota ſenſui cuiuſmodi ſunt materialia, & potentialitati admixta, quam in cognitionem eorum quæ ſunt nota naturæ, cuiuſmodi ſunt formæ & actus. Propter quod etiam omnes antiqui naturales, ſolam materiam dixerũt eſſe rerum naturam, ſicut patet per Philoſ. in 1. Met. c. 2. & in 2. Phyſ. t. c. 7. ſed tamen hæc poſitio falſa eſt, & impoſſibilis, vt poteſt multipliciter oſtendi, & primo ex actualitate eſſendi. Cum enim ſecundum communem omnium ſententiam, materia ſit illud ad quod ſtat omnium rerum reſolutio, & tale ſit ſimplex de neceſſitate, eo quod oporteret alias in infinitũ abire, oportet neceſſario vt materia in ſe conſiderata, ſit ſimplex, quod etiam alibi probatum eſt, dũ ſcilicet de ipſa materia tractaretur. Per nomen ergo materiæ aut ſignatur actus, aut potentia: cõpoſitum enim ipſa ſit ſimplex, vt dictũ eſt, ſignari nõ poteſt. Si autẽ dicatur quod per materiæ nomen ſignatur natura quædam quæ ſecundum ſe eſt actus tantum, tunc in æquiuoca diſputamus; eo quod per nomẽ, materiæ, ſignificabimus formã. Sed tamen ſecundũ iſtũ intellectũ, adhuc impoſſibile eſt, quod res naturales ſint ſola materia, eo quod ſecundũ Philoſ. 3. de ani. t. c. 35. vnumquodque inquantum eſt intelligens inquantum eſt actu, ita ſi omnes res naturales ſecũdum ſe eſſent ſola materia, ſequeretur quod eſſent actus, & per conſequens quod omnes eſſent actu intelligentes, quod eſt contra ſenſum. Relinquitur ergo quod per materiæ nomen deſignetur quædam natura quæ ſecundum ſe ſit potentia paſſiua. Hoc autem per ſe ſubſiſtere non poteſt, videmus autem ad ſenſum quod res naturales ſunt actu ſubſtantiæ, & actu ſubſiſtunt: quare cum ſecundum Auicennam, & potentia ſubſtantia, non poſſit fieri ſubſtantia in actu, niſi per aliquid quod ſecundum ſe ſit ſubſtantia & actus, oportet neceſſario dicere, quod in rebus naturalibus, non ſolum ſit materia, verum etiam alia quædam natura, quæ ſecundum ſuam eſſentiam ſit ſubſtantia & actus Et per hoc nos intelligimus formam. Secundo ex modo agendi ipſius cauſæ primæ. Cum enim omne agere agat ſibi ſimile, inquantum eſt agens, neceſſe eſt in omni effectu aliquam agentis ſimilitudinem exiſtere: quia in hoc agentia per intellectum ab agentibus per naturam non diſtinguuntur, niſi quod agentia per naturam, ad ipſorum actionem ſufficit ſola natura ſeu quidditas producentis, ad actionem autem agentium per intellectum, inquantum agentia ſunt, non ſolum natura requiritur, verum etiam exemplaris forma quam habent in mente, per quam ſuas & ordinant & regulant actiones, & ideo ad perfectionem effectus ab agente per intellectum oportet vt effectus aliquam ſimilitudinem habeat ad formam quæ fuit in agente ſuæ productionis principium vel exemplum. Cum ergo Deus ſit agens per intellectum, oportet vt omnium quæcumque produxit in ſe præhabeat ſimilitudines ideales, & per conſequens, vt effectus eius intantum perfici dicatur, inquantum formarum idealium aliquam ſimilitudinem repræſentant, vt ſic in rebus naturalibus, non ſolum inueniatur materia, verum etiam illarum formarum idealium aliqua ſimilitudo, quam alio nomine dicimus formam. Quare manifeſtum eſt quod ad perfectionem rerum naturalium, requiritur vt in eis non ſolum ſit materia, verum etiam forma, licet enim illæ ideæ non ſolum formæ verum etiam materiæ ſimilitudines & cauſæ ſint, in ſe tamen conſideratæ formæ ſunt & ideo ad perfectionem vniuerſi requirebatur vt in rebus naturalibus, non ſolum materia, verum etiam formæ eſſent. Tertio ex naturali rerum origine. Cum enim res omnes naturales producantur per generationem & motum, illud de neceſſitate oportet eſſe in rebus naturalibus, ad quod motus de neceſſitate terminatur, & ſine quo impoſſibile eſt motum terminari. Manifeſtum eſt autem quod radix & principium motus eſt potentia ſecundum Philoſophum. Quare tandiu durabit motus, quandiu potentia imperfecta manebit, impoſſibile eſt autem quod potentia alicuius perficiatur, vel terminetur ad potentiam ſolum, quia tunc idem eſſet principium motus, & terminus, quod eſt impoſſibile. Oportet ergo quod ſi motus generationis terminari debeat, quod hoc fiat per aliquem actum terminantem mobilis poteſtatem, hoc autẽ non poteſt

eſſe niſi formā, cum eſſe actuale, & forma numquam ſeparetur. Quare vel oportet dicere quod numquā alicuius rei generatio terminatur, quod eſt contra ſenſum, vel quod formæ aliquæ naturales ſint in rebus naturalibus.

Ad primum autem dicendum quod in re naturali non ſolum ſunt accidentia & propriæ paſſiones, imo vlterius cum accidens præſupponat ſubſtantiam, & ad ipſam ſequatur, oportet neceſſario aliquid aliud præexiſtere omnibus accidētibus ſecundū naturam, per quod res habeat eſſe ſubſtantiale, ſeu naturam ſubſtantiæ, & hæc eſt forma ſubſtantialis.

Ad ſecundum dicendum quod illud per ſe generatur, quod per ſe habet eſſe, formæ autem naturales non habent per ſe eſſe, & ideo ſecondum Philoſophum non generantur per ſe, ſed per accidens, videlicet ad generationem compoſiti cui dant eſſe.

ARTICVLVS II.

Quid eſt forma.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quod formæ ſunt aliquid cōpoſitum & non aliquid ſimplex, omne enim ens aut eſt actus purus; aut potentia pura, aut compoſitum: ſed forma non poteſt eſſe actus purus quia hoc conuenit ſoli Deo: ſimiliter nō poteſt eſſe potentia pura: quia hoc dicitur omnino materia, & non forma, ergo forma ſi debeat eſſe, oportet quod ſit compoſitum ex potentia & actu. Et vlterius conſtat quod nihil eſt ſimplicius ſua cauſa: nulla autem cauſa naturalis efficiens eſt actus purus, ſed omnes formæ naturales producuntur per generationem ab aliquo naturali agente, ergo nec forma naturalis erit omnino ſimplex & purus actus.

2 Præterea, ſi forma ſit aliquid, oportet quod ſit cauſa eſſendi ipſi rei cuius eſt forma, ſed forma nullo modo poteſt eſſe cauſa alicui eſſendi, ergo forma nihil erit. Probatio mediæ, nihil quod acquirit eſſe, ad eſſe alterius poteſt eſſe cauſa eſſendi eius, ſed forma cum non generetur per ſe ſecundum Philoſ. 7. Met. t. c. 53. acquirit eſſe vel non eſſe per accidens ad eſſe compoſiti, ergo forma non eſt cauſa eſſe rei.

3 Præterea illud eſt exemplar, & ratio quidditatis rei à quo res habet eſſe illud quod eſt, ſed vnaquæque res naturalis eſſe & ſubſtantiā habet ab ipſo agēte ſpecifico, ergo cum agens ſpecificū non ſit forma tantum, videtur ad minus quod forma non ſit ratio quidditatis rei, vt dicit Philoſophus 2. Phyſ.

4 Præterea anima noſtra eſt quædam forma naturalis, cum de ipſa Philoſophus naturalis determinet, ſed anima non poteſt eſſe cauſa eſſendi homini, cūm eſſe humanū ſit corruptibile, & anima ſit incorruptibilis, ſimiliter etiam anima rationalis non eſt omnino ſimplex actus, cum ſit hoc aliquid, & per conſequens compoſita ex potentia & actu, ergo cum eadem ſit ratio de vna forma & de omnibus, videtur quod nulla forma ſit ratio eſſendi ipſi rei, vel quod ſit actus tantum.

In contrarium eſt, quia actus proportionatur ei cuius eſt actus, ſed eſſe quod eſt actus formæ eſt ſimplex, ergo forma ad quam talis actus ſequitur erit ſimplex.

2 Præterea Philoſoph. dicit expreſſe in 2. Phyſ. t. c. 28. & in 7. Metaph. t. c. 54. quod forma eſt ratio & exemplum quid erat eſſe.

Reſpondeo dicendum quod omnis formæ Phyſicæ natura in hoc cōſiſtit, vt ſit actus, & ratio, & exēplum quidditatis rei, cuius eſt forma ſecundum Philoſ. in 2. Phyſ. & in 7. Met. Ad cuius euidentiam ſciendū eſt quod omnia quæ ſunt in mundo intantum ſunt, inquantum eſſe primæ cauſæ, quæ eſt Deus participāt. Sicut omnia quæ lucent intantum ſunt luminoſa, inquantum participant naturam & eſſe lucis quæ eſt in ſole, vt probauimus in 2. lib. naturalis Philoſ. Et omnia quæ ſunt calida, intantum ſunt calida inquantum habent eſſe caloris à primo calido, quod eſt ignis. Cuius quidem dicti veritas fundatur, ſuper hoc, quia quod eſt per participationem reducitur & eſt ab eo quod eſt per eſſentiam tale ſecundū Philoſ. in 2. Met. t. c. 4. & in 12. Et ideo cum ſol⁹ Deus ſit ens per eſſentiam omnia alia ab ipſo, intantum ſunt entia, inquantum eis per modum cuiuſdā participationis communicatur eſſe diuinum, quod eſt eſſe primæ cauſæ: non quidem quod eſſe diuinum veniat in compoſitionem rerum, ſed quia ab ipſo diuino eſſe, omnia participant eſſe per modum quo & effectus participat eſſe ſuæ cauſæ ſupremæ. Et hoc eſt quod dicit Dionyſ. 4. cap. cæleſt. hierarch. quod eſſe omnino eſt quæ ſupereſſe eſt deitas. Quia vero eſſe diuinum eſt vniuerſale & infinitum, nulla autem perfectio poteſt vniuerſaliter & infinite participari ab aliqua creatura, inde eſt quod oportet, quod ſi creaturæ debeatur illud eſſe participatum, quod ipſum eſſe diuinum determinetur & finiatur, ſecundū modū creaturæ quæ debet ipſum recipere, eo quod vnūquodque recipitur per modum recipientis: hoc autē fieri non poteſt niſi mediante aliqua cauſa ſecunda, vel principio, vel perfectione, qua mediante ipſa res ſit debite proportionata ad receptionem talis eſſe ſic limitati & determinati, ſecundū naturā poſſibilitatis creaturæ inditam. Et hanc quidem naturā, ſiue perfectionem per quam vnaquæque res ſit capax & receptibilis ipſius eſſe, dicimus formam. Et huius quidem exēplum videmus in luce participātibus. Nam quia lux in fonte eſt vniuerſaliter, & indeterminate nullum autem aliud corpus poteſt recipere vniuerſaliter eſſe lucis, ſicut eſt in fonte ſuo, inde eſt quod oportet, aliquid eſſe inditum & vnitum corporibus participantibus eſſe lucis, quo mediante corpus fiat ſuſceptibile lucis, & hoc ſecundum determinatum & finitum gradum. Hoc autem eſt diaphaneitas per quam vniuſcuiuſque natura fit ſubſceptibilis lucis, ſicut & per formam vniuſcuiuſque natura conſtituitur in tali gradu, vt ſit capax eſſe actualis ſecundum determinatum gradum. Et illud per quod aliquid fit ſuſceptiuum proprietatis alicuius, oportet eſſe aliquam ſimilitudinem eius, ſicut illud per quod ferrum fit ſuſceptiuum proprietatum ignis, eſt aliqua ſimilitudo ignis, puta calor vel igneitas: per formam autem fiunt res ſuſceptibiles diuini eſſe, & inde eſt quod ipſam formam oportet eſſe quandam participationem vel ſimilitudinem primi actus & eſſe diuini. Ex quo patet quod per formam omnes res primo aſſimilantur agenti: quia vero vnumquodque intantum eſt id quod eſt, inquantum ſuæ cauſæ ſimilitudinem gerit, oportet vt illa ſimilitudo actus primi rebus impreſſa, per quam effectui diuino aſſimilantur agenti, ſit omnibus rebus eſſendi, & naturæ principium, quam nos proprio nomine appellamus formam, quod quidem tanto eſt perfectius, quanto magis ad primi actus ſimilitudinem appropinquat, ſiue quanto plures illius actus primi perfectiones participat, vnde illæ formæ quæ repræſentant de perfectionibus primi actus ſolum actum eſſendi ſunt in primo & infimo gradu formarum: quæ autem ſunt ſimilitudines primi actus, non ſolum quantum ad eſſe, verum etiam quantum ad hoc quod viuant, ſeu viuificare poſſunt, conſtituunt ſecundum gradum formarum, quæ quodā nomine vocātur animę

vegetatiuæ. Quæ autem non ſunt tantum ſimilitudines primi actus quantum ad eſſe & viuere, verum etiam quantum ad hoc quod eſt aliqualiter cognitionem habere, licet imperfectam, conſtituunt aliũ gradum formarum quæ a Philoſophis vocantur animæ ſenſitiuæ. Nam ſenſitiua anima, eſt prima anima quæ cognitionem participat. Quæ autem ſunt ſimilitudines non ſolum quantum ad eſſe & viuere, & quantum ad hoc quod eſt aliqualiter cognoſcere, verum etiam quantum ad hoc quod cognoſcunt cognitione intellectiua, conſtituunt vltimum & nobiliſſimum gradum formarum in natura, licet etiam inter iſtas ſit gradus, & hunc gradum formarum nos vocamus ſubſtantias intelligibiles. Quia vero illud quod res eſt, eſt per ſuæ naturæ quidditatem ſecundum Philoſ. 7. Met. t. c. 27. forma autem eſt quæ cõſtituit naturam rei, vt dictum eſt, & ideo à Philoſophis forma vocatur, & eſt ratio quidditatis rei, ſiue quodquid erat eſſe. Et quia vlterius per formam non ſolum datur eſſe compoſito, vt dictum eſt, ſed etiam confertur vlterius compoſito quædam virtus, qua mediante ipſum poteſt ſibi ſimile producere in natura, vt alibi oſtenſum eſt, ſcilicet in Summa lib. 1. inde eſt quod forma non ſolum dicitur ratio quidditatis, verum etiam dicitur exemplum, inquantum ab ipſa compoſitum habet virtutem producendi ſibi ſimile in natura. Ex quibus omnibus apparet quid ſit forma, videlicet ſimilitudo ſeu participatio primi actus rebus impreſſa. quæ quidem ſimilitudo in rebus, eſt ratio & exemplum eius quodquid erat eſſe, ſeu quidditas rei, quod idem eſt.

Ad primum ergo dicendum, quod forma non eſt potentia, ſed actus tantum, ſed tamen propter hoc non ſequitur quod ipſa ſit actus purus, vt Deus. Nõ enim ſolum requiritur ad hoc vt aliquis actus habeat ſimplicitatem & puritatem diuinam, quod non ſit compoſitus ex potentia & actu, ſed vlterius quod non ſit componibilis alteri, & quod per ſe ſubſiſtat, & quod ſit ſuum eſſe, & quod omnes perfectiones in ſe contineat & multa alia, quorum nullum poteſt conuenire formæ naturali. Quando autem dicitur quod effectus non eſt ſimplicior ſua cauſa, dicendum eſt quod agens non producit formam aliquam niſi virtute formæ propriæ, & ideo licet forma propria ſit ſimplicior agente, tamen non eſt ſimplicior forma agentis cuius virtute producta eſt. Vel dicendum quod effectus per ſe non eſt ſimplicior ſua cauſa: forma autem non producitur per ſe ab agente, ſed per accidens ſolum ſecundum Philoſophum ſcilicet ad generationem compoſiti.

Ad ſecundum dicendum quod aliquid acquirere eſſe ad eſſe alterius, poteſt intelligi dupliciter, vno modo per ſe, & efficienter, vt ſic dicatur illud acquirere eſſe ad eſſe alterius, quod cauſatur ſecundum eſſentiam & naturam ab illo. Alio modo poteſt intelligi acquirere eſſe ad eſſe alterius per accidens, inquantum ſcilicet requiritur ad ſuſtentationem eſſe eius, & hoc modo ſe habet forma ad compoſitum, intantum enim forma dicitur acquirere aſſe ad eſſe compoſiti, inquantum ipſa non inuenitur ſubſiſtere niſi in compoſito. Ex hoc autem non ſequitur, quod propter hoc forma non ſit eius cauſa, ſed potius è conuerſo, nam per hoc compoſitum participat eſſe quod ipſa eſt in compoſito. Vnde eſt reſpondendum per diſtinctionem minoris, ia per ſe & per accidens, vt dictum eſt.

Ad tertium dicendum, quod habere eſſe & ſubſtantiam ab alio poteſt intelligi dupliciter, vno modo effectiue, & ſic ſubſtantiam & eſſe habet ab agẽte, ſecundum quem modum dicitur paries habere albedinem ab ipſo pictore: alio modo formaliter, & ſic ſubſtantiam & eſſe vnumquodque dicitur habere à ſua forma. per quem modum paries dicitur albus per albedinem.

Ad quartum dicitur quod aliter eſt de anima & de aliis formis, nam aliis formis non debetur per ſe eſſe, & ideo eſſe cauſatur in compoſitis ex coniunctione ipſarum cum materia, & illud eſſe non eſt materiæ, nec formæ, ſed reſultat ex compoſitione vtriuſque. Ex quo ſequitur quod ſicut compoſitum eſt corruptibile, ita & eſſe eius: ſed anima rationalis nõ ſolum eſt forma, ſed etiam ſubſtantia, & ideo ſibi debetur eſſe, & ita anima non acquirit eſſe ex cõpoſitione ſui cum materia, licet non acquirat eſſe, niſi in materia, ſed potius illud idem eſſe, quod acquirit per creationem communicat materiæ, & ideo cum anima ſit incorruptibilis poterit eſſe humanum incorruptibile remanere in ſua cauſa, ſicut anima etiam corpore corrupto. Quod autem dicitur quod anima non ſit omnino ſimplex, dicendum quod conuenit ſibi ratione qua eſt ſubſtantia, non ratione qua eſt forma. Eſt enim anima non ſolum forma, ſed etiam ſubſtantia, vt dictum eſt. Vel dicendum quod eſſe non eſt de quidditate animæ, & ideo licet anima ſit compoſita ex eſſentia & eſſe, tamen in eſſentia animæ, ex hoc nulla cauſatur compoſitio.

QVÆSTIO II.

De origine ſeu productione formarum.

Deinde conſiderandum eſt de origine, ſeu productione formarum.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR DVO.

1. *Vtrum ipſæ formæ præexiſtant ſecundum aliquam inchoationem in materia, vel vtrum producantur de nihilo.*
2. *Vtrum formæ per generationem de potentia materiæ educantur, vel vtrum per creationem à Deo.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ipſæ formæ præexiſtant ſecundum aliquam inchoationem in materia, vel vtrum producantur de nihilo.

AD primum ſic proceditur. Videtur quod in materia omnium formarũ inchoationes exiſtant. Nam generationes, ſeu productiones formarum naturalium dicuntur naturales, ſed naturale dicitur quod habet principium motus, eo quod natura eſt principium motus in eo in quo eſt, ſecũdum Philoſ. in 2. Phyſ. t. 3. ergo in omni generatione. oportet præexiſtere aliquod principium motus actiuum in ipſa materia; huiuſmodi autem nos vocamus inchoationem formæ.

2 Præterea aut in materia aliquo modo præexiſtit forma, aut non; ſi præexiſtit, habetur intentum: ſi autem non, forma producitur de nihilo, quod eſt contra ſententiam Philoſophorum, quæ eſt, quod de nihilo nihil fit.

3 Præterea ſecundum Philoſophum in Ethicis, illud eſt violentum cuius principium eſt extra, nihil conferente vim paſſo, ſed in generatione naturali ipſum paſſum eſt materia. Si ergo in ipſa materia

non eſt aliquod actiuum principium, per quod ipſa aliquid cooperetur exteriori agenti, ſequitur quod omnes naturales generationes ſunt violentæ.

4 Præterea nihil denominatur ab eo quod nullo modo participat, ſed motus materiæ ad formam ignis dicitur generatio ignis: oportet igitur quod in materia aliquid præexiſtat de forma ignis, quam nos inchoationem dicimus.

5 Præterea illa omnia dicuntur naturalia, quæ ita fiunt à natura quod non poſſunt fieri ab arte, ſed Philoſophus expreſſe dicit in 7. Metaph. t e. 22. quod aliqua d euntur fieri à materia, & non poſſunt fieri ab arte, quia pars formæ præexiſtit in materia, ergo in materia eſt aliqua formarum inchoatio.

In contrarium eſt quod ſi aliqua inchoatio eſt in materia, aut eſt per generationem, aut creationem: non autem per creationem, quia terminus creationis neceſſario eſt actus perfectus, huiuſmodi autem inchoatio ponitur eſſe forma imperfecta. Similiter nec per generationem, quia generatio eſt terminus alterationis, & ita videtur inchoatio præcedere inchoationem, quare nullomodo poteſt talis inchoatio poni.

Reſpondeo dicendo quod circa iſtam quæſtionem diuerſi diuerſimode opinati ſunt. Nam quidam dixerunt quod in materia ex qua formæ Phyſicæ generantur, non eſt potentia paſſiua tantum: aliàs generatio eſſet violenta, ſed oportet præexiſtere in materia ipſam formam, quæ per generationem educenda eſt, ſecundum actiuam quandam inchoationem, & eſſe incompletum, & ideo non habet perfectam virtutem ad agendum, ſed tantum imperfectam, & ideo non poteſt agere niſi quodammodo excitetur ab agente exteriori: ſic enim excitata cooperatur ei, vt per tale principium motiuum, motus dicatur naturalis.

Sed hoc non videtur conuenienter dici ſicut poteſt manifeſte oſtendi multiplici ratione. Et primo quidem ex effecto formæ. cum enim eſſe neceſſario ſequatur eſſentiam, ſecundum quod in aliquo inuenitur eſſentia formæ, ſic inuenietur ipſum eſſe. Ipſa ergo eſſentia formæ inchoatæ in materia, aut eſt ibi ſecundum partem tantum, aut ſecundum totum. Si eſt ibi ſecundum partem, ſequitur quod forma ſubſtantialis partim ſit, & partim non ſit, quod eſt impoſſibile: ſi autem ſit ibi ſecũdum ſe totam oportet quod ſit totum eſſe quod conſequitur formam talis ſpeciei, ſed vbicumque eſt forma ſecundum totam eſſentiam, & ſecundum totum eſſe ibi neceſſario eſt aliqua res naturæ perfecta: aliqua ergo res prius erit perfecta, quam generata, vel inchoatio formæ non eſt neceſſaria in materia. Nec poteſt rationi obuiari dicendo, quod licet ibi ſit totum eſſe formæ, tamen illud eſſe eſt imperfectum, quod tamen poſtea per generationem perficitur, quia cum iam dictum ſit quod ibi eſt totum eſſe, illa perfectio non poteſt attendi niſi ſecundum maiorem perfectionem actus, quæ quidem in rebus eiuſdem ordinis, nec eſſe nec intelligi poteſt, niſi ſecundum maiorem vel minorem admixtionem potentiæ. licet autem alicui actui, vel in aliquo quod ſit actu ſecũdum Boetium, poſſet eſſe vel intelligi maior vel minor admixtio potentiæ tamen ei quod nihil eſt aliud quàm actualitas & actus ſubſtantialis, eſt ſimpliciter impoſſibile eſſe vel intelligere aliquid admixtum potentiæ, & per conſequens cum illud quod non poteſt ſuſcipere admixtionem contrarij, non poſſit intẽdi vel remitti, impoſſibile eſt quod aliquod tale ſuſcipiat magis vel minus, quin potius oportet quod ſecundum totum in inſtanti introducatur. Manifeſtum eſt autem quod omne conſequens formam ſubſtantialem, eſt actualitas quædam actus ſimplicis; quare vel oportet dicere, quod forma ſubſtantialis vel nullum habeat eſſe actuale in materia, vel quod in eodem inſtanti ſtatim cũ eſt, ſit totaliter ſecundum eſſe perfectum Vnde dicere quod eſſe conſequens formam inchoatam, ſit primo imperfectum, & poſtea perfectum, eſt dicere quod eſſe ſubſtantiale non ſit eſſe ſubſtantiale & quod ſit compoſitum ex potentia & actu. & quod recipiat magis vel minus. quæ omnia falſa ſunt, & contra omnem opinionem Secundo ex diuerſitate formæ & materiæ. Si enim forma eſt aliquo modo in materia, tunc aut illa inchoatio eſt idem cum ipſa materia, aut eſt aliquod ab ea diuerſum ſecundum eſſentiam, vt large ſumamus eſſentiam.

Si autem ſit idem, ergo fruſtra & in æquiuoco diſputando contendimus, appellãdo ſcilicet materiam formam, & è conuerſo Si autem diuerſa ab ipſa, tũc quæro, aut illa forma, ſiue inchoatio habet eſſe actu, in illa materia, aut non; ſi non. cum eſſe ſit actus entis: ergo nihil eſt ibi de forma. Si autem eſt aliquid, ergo eſſe actuale conſequitur ipſam in materia. Et tunc quæro de illo eſſe, aut enim eſt illius formæ tãtum, ita quod per illud eſſe ſola forma ſit, vel non eſt ſolum formæ, ſed etiam materiæ, vt ſic non ſolum forma, ſed etiam materia ſit actu per illud eſſe: ſi primo modo, ſequitur quod forma illa per ſe ſubſiſtat in materia tanquam omnino diuerſa ab ea, ſecundum eſſe, quod eſt impoſſibile, quia formæ non datur per ſe eſſe ſecundum Philoſophum: ſequitur & vlterius quod cum materia quæ nullius habet eſſe actus ſit omnino non ens, quod ens ſit actu in non ente, ſcilicet in materia manente ſub ipſa ratione non entis: ſi autem ſecundo modo, ſequitur quod materia ſit iam reducta in actum per formam illam, & ita erit ex eis aliquod compoſitum actu, & per conſequens cum talis materia ſubiiciatur generationi, ſequitur quod generationi ſubiiciatur ens actu quod eſt contra Philoſophum in 1. de gen. & etiam contra ipſam veritatem. Quare relinquitur quod inchoatio formæ in materia eſſe non poſſit. Tertio hoc poteſt oſtendi ex humana generatione, conſtat enim quod motus in generatione hominis, eſt naturalis: ſed non poteſt dici naturalis motus, propter inchoationem formæ quæ fit in materia: pari ergo facilitate alij motus poſſunt dici naturales abſque hoc quod requiratur ibi aliqua inchoatio Dato ergo quod eſſet poſſibile, ad minus vanum & inutile eſt ponere inchoationem formæ Quarto ex ſubiecto inchoationis, manifeſtũ eſt enim quod per generationem non ſolum producuntur formæ ſimplicium, ſed etiam formæ cõpoſitorum: impoſſibile eſt autem, quod in aliquo ſimplici elemento ſit inchoatio formæ alicuius compoſiti, ſicut ridiculum eſt dicere quod in materia ignis, vel aquæ ſit inchoatio formæ cupri, vel formæ ferri, maxime cum nullum elementum ſimplex poſſit eſſe materia propria alicuius compoſiti: quare cum compoſita generentur ex hoc quod elementa miſcẽtur adinuicem, ſi nullus motus poteſt eſſe naturalis. niſi intus in materia ſit inchoatio formæ ad quam eſt motus, ex quo in nullo elementorum poteſt eſſe inchoatio ipſius compoſiti, ſequetur ſecundum eorum opinionem, quod generatio omnium compoſitorum ſit violenta. Præterea etiam conſtat quod impoſſibile eſt dicere quod in aliquo vno elemento, puta in aqua ſit inchoatio formæ mixti, ſed elementa ſecundum naturam à generante mouentur ad mixtionem: ergo ſi nullus eſt naturalis motus, niſi propter

inchoationem formæ, vt iſti dicunt, ſequitur quod forma mixtionis, non introducitur in materia niſi per violentiã. Quinto ex natura introductionis formarũ, ſiue enim præparatio materiæ alicuius rei cõpoſitæ fiat per conuerſionem vnius rei in quatuor elementa, vt dicunt quidam, ſiue per congregationem quatuor elementorum ad vnum locum, certum eſt quod quodlibet mixtum oportet eſſe ex quatuor elementis. Iſta autem elementa antequam perfecte forma ſubſtantialis introducatur, oportet eſſe ab inuicem diſtincta ſecundum proprias formas: ſicut videmus quod in luto ex quo debet generari lapis, etſi ad oculum non appareat, tamen aqua & terra in eo eſt, per proprias formas diſtincta, quouſque forma lapidis introducta ſit. Et huius ratio eſt quia cum elementa iam ſunt ab inuicem perfecta mixtione coniuncta, oportet vt in eis ſubito ſit introducta diſpoſitio quæ eſt neceſſitas ad formam introducendam, & per cõſequẽs ipſa forma. Cum autem quodlibet illorum elementorum naturaliter moueatur ad formam mixti, ex quo ſecundum opinionem iſtorum, nullus motus eſt naturalis, niſi propter inchoationem formæ, oportet neceſſario dicere quod ſunt quatuor inchoationes eiuſdem formæ in termino ergo alterationis, aut omnes iſtæ formæ inchoatæ perficientur, aut omnes corrumpentur, non enim eſt aſſignanda ratio quare vna magis corrumpatur quam alia. Nam ſi ponatur aliqua illarum corrumpi, hoc non erit niſi per actionem agentis. Agens autem vel generans, nihil corrumpit, niſi inquãtum eſt ſibi contrarium, cum omnis corruptio ſit à contrario ſecundum Philoſophum, quæ eſt per aliquam actionem. Cum autem quælibet dictorum inchoationum ſit ſimilitudo agentis ſiue generãtis, eo quod forma generata eſt ſimilitudo generantis, & inchoatio illa eſt quædam pars formæ generandæ ſecũdum eos, non plus vna illarum contrariatur agenti quam alia, ſequitur ergo ſecundum eorum opinionẽ, quod introductio vltimæ formæ, non ſit naturalis, ſed violenta cum eius inchoatio non præceſſerit in materia. Si autem detur quod omnes illæ formæ inchoatæ perficiantur, ſequitur quod in vno & eodem ſint quatuor formæ eiuſdem ſpeciei, puta quod in homine ſint quatuor animæ rationales, vel in vno igne quatuor formæ ignis, quod eſt impoſſibile. nullo ergo modo poteſt poni inchoatio formarum. Sexto ex natura formationis: ſi enim forma præexiſtit in materia ante generationem, ſiue perfecta, ſiue imperfecta, aut ipſa eſt informans & continens, aut informata & contenta, ſi primo modo tunc cum ad omnem informationem materiæ per actum ſequatur eſſe actuale, ſequitur quod generationi ſubiiciatur ens actu. Conſequentia autem probatur per hoc quod omne informans & continens terminat contentum & informatum. Quandocumque autem potentia materiæ continetur & terminatur per actum, neceſſario ipſa ſit ens actu. Nec poteſt dici quod ille actus ſit imperfectus, & ita imperfecte terminet & reducat materiam in actum, quia ſicut inter affirmationem & negationem non eſt medium, ita etiam inter potentiam puram materiæ, & actum purum quod eſt eſſe actuale, impoſſibile eſt aliquod medium cadere, vt ſcilicet materia partim ſit in potentia pura, partim in actu quia ſequeretur tunc, quod ſimul eſſet ens & non ens: propter quod etiam dicit Philoſ. quod generatio eſt inter cõtradictoria. Si ſecundo modo, ſequitur quod potentia terminet actũ, & quod eſſe ſit effectus ſeu proprietas materiæ, & non ipſius formæ, quæ omnia ſunt manifeſte falſa quare oportet dicere in materia nullam eſſe inchoationem formarum. Alio modo hoc poteſt oſtendi ex parte actionis Si enim forma inchoata eſt in materia, aut eſt intra eſſentiam eius, aut non eſt: ſi non, ergo inchoatio formæ non eſt materia, ſi autem eſt intra eſſentiam materiæ, vt coadiuuans extrinſecum agens: tunc aut illa forma agit in propriam materiam, ſeu in eſſentiam materiæ in qua eſt, aut in ſeipſam, aut non agit, ſed potius illud quod agit eſt aggregatiuum ex illa inchoatione, & ipſa materia: ſi dicatur primum ſequitur quod ipſa eſſentia materiæ primæ alteretur, ſimiliter etiam ſequitur etiam quod forma alteret proprium ſubiectum in quo eſt, quod eſt impoſſibile ſimiliter eſt contra Philoſophum qui dicit quod formæ non eſt agere, ſed compoſiti, ſi autem dicatur ſecundum, ſcilicet quod aggregatum agat in ſeipſum, tunc ſequitur quod idem ſit ſimul in potentia & in actu, quæ omnia implicant contradictionem. Ex quibus omnibus, euidenter apparet quod in materia non eſt aliquam actualem inchoationem formarum ponere, quin potius ſit in potentia tantum, & per actionem agentis naturalis educantur in actum.

Ad primum ergo dicendum, eſt quod ſecundum Philoſophum in 2. Phyſ t. 22. natura non ſolum dicitur de forma, verum etiam de materia, & ideo cum forma ſit actus, materia vero potentia, naturale aliquid dicitur non ſolum à principio actiuo quod eſt forma, verum etiam à principio paſſiuo quod eſt forma.

Ad ſecundum dicendum, quod nihil negat ens ſimpliciter, Ens autem ſecundum Philoſoph. in 5. & 8. Met. & in 1. Phyſ. diuiditur per potentiam & actum, & ideo illud ſolum proprie poteſt dici fieri ex nihilo, quod fit neque ex ente in actu neque potentia: formæ autem cum educantur de potentia materiæ, fiũt ex ente in potentia, & ideo non fiunt ex nihilo. Nec tamen propter hoc dicimus formas ita fieri ex materia, quaſi materia intret eſſentiam *formæ, quia* nec forma fit per ſe, ſed per accidens ad factionem compoſiti.

Ad tertiũ dicendũ, quod materia quæ in generatione ſe habet per modũ paſſibilitatis, coagit agenti, dũ ſibi præbet potentiã naturaliter diſpoſitam ad actionem agentis recipiendam, & ad formam educendam de ipſa. Niſi enim forma eſſet in potentia in materia, numquam agens naturale, poſſet formam educere in eſſe, vnde argumentum non ſequitur.

Ad quartum dicendum quod omnis denominatio eſt à fine: non tamen ſemper aliqua pars finis præexiſtit in his quæ tendunt ad finem, & ſic motus tendẽs in naturam dicitur naturalis, licet etiam poſſit dici quod denominatur à natura quæ præexiſtit in materia, non quidem actu ſed potentia.

Ad quintum dicendum quod ſecundum Philoſ. in 8. Phyſ t. c. 29. ſola viuentia mouent ſeipſa, alia autẽ aut mouentur ab extrinſeco, aut à generante, vel à remouente prohibens, & ideo ſicut in viuentibus eſt principium actiuum motus, in motu locali, ſcilicet virtus motiua, & in motu augmenti virtus augmentatiua, ita etiam in motu alterationis, ſicut virtus naturalis, & calor naturalis, totum corpus alterant ad ſanitatem, & propter tale principium ſanationis exiſtens intra, ipſa ſanitas poteſt produci & ab arte, & à natura, & de tali principio intrinſeco loquitur ibi Philoſophus, & de rebus inanimatis quod patet ab ipſo eius exemplo,

ARTICVLVS II.

Vtrum formæ per generationem de potentia materiæ educantur, vel per creationem à Deo.

AD ſecundum ſic proceditur Videtur quod formæ non educantur de potentia materiæ, ſed ſint per creationem à datore formarũ. Omne enim quod educitur de potentia materiæ, educitur per generationem, ſed impoſſibile eſt aliquam formã pure naturalem generari, ergo ipſę non educuntur de potentia materiæ. Probatio minoris eſt, quia cum omne agens naturale ſit compoſitum ex potentia & actu, & omne agẽs agit ſibi ſimile, impoſſibile eſt vt effectus alicuius agentis, ſit actus purus: ſed omnis forma naturalis eſt actus tantum, cum non ſit compoſita ex actu & potentia, & quod ex ſimplici & inuariabili eſſentia conſiſtens, ſecundum quod habetur in lib ſex principiorum, ergo nulla forma naturalis poteſt per generationem educi de potentia materiæ.

2 Præterea actualitas rei, & ipſa res ab eodem agente producuntur, ſed actualitas omnis formæ, quæ eſt ipſum eſſe, producitur per creationem, quia ſecundum authorem lib. de cauſis, prima rerum creatarum eſt eſſe, ergo omnis forma producitur per creationem a Deo, & ita non de potentia materiæ.

In contrarium eſt Philoſophus in 1. Metaph. vbi improbando opinionem Platonis, dicit formas naturales eſſe per generationem ab agentibus naturalibus.

Reſpondeo dicendum quod circa productiones formarum diuerſa fuit antiquorum opinio. Nã quidam dixerunt formas eſſe per generationem, ita tamen quod ſecundum actualem inchoationem præexiſterent in materia, quæ quidem poſitio eſt in præcedenti articulo improbata. Quidam autem dixerũt formas rerum naturalium eſſe quaſdam impreſſiones ſeu ſimilitudines formarum ſeparatarum, ita tamen quod formæ ſeparatæ, eſſent ſeparatæ ab omni materia, ſecundum ſui eſſentiam. Sed hanc opinionem improbat Philoſophus in 1. & 12. Meta. eo ſcilicet quod deſtruit, & rerum cognitionem, cũ vnumquodque cognoſcatur per ſui quidditatem, & formarum naturalem inclinationẽ, quæ eſt ad materiam, & definitionum veritatem, vt Philoſ. ibidem dicit. Quidam autem dixerunt formas naturales eſſe per creationem à datore formarum. Sed hæc poſitio eſt impoſſibilis propter duo: primo quidem propter naturam factionis. Cùm enim terminus factionis ponatur ipſum eſſe, ſicut ſe habet aliquid ad ipſum eſſe, ita etiam ſe habet ad fieri Nulla autem forma naturalis habet per ſe eſſe, ex quo ſequitur quod nulla forma pene naturalis, poteſt per ſe fieri ſed per accidens ſolum, cuicumque autem conuenit creari conuenit, per ſe eſſe: cuius ratio eſt quia cũ creationẽ nullum agẽs naturale poſſit coadiuuare, eo quod ipſa eſt ex nihilo oportet quod creatio per ſe & non per accidens terminetur ad illud quod creatur. Omne autem ad quod per ſe creatur actio dantis eſſe, oportet quod per ſe habeat eſſe, vel ſaltem poſſit habere. Quare cum formæ naturales non habeant per ſe eſſe, ſequitur quod eis non conueniat per ſe creari, & per conſequens nec per creationem educi, ſed ſolum per generationem de potentia materiæ, licet per hoc non intendamus aliquid ſubtrahere diuinæ potentiæ, quæ poteſt omnia pro ſuo arbitrio voluntatis. Secundo propter nobilitatem agentis naturalis; in hoc enim maxima rerum naturalium nobilitas conſiſtit, ſecundum Philoſ. in 2. meteor. c. 1 & in 2. de ani. t. c. 24. inquantum vnumquodque poteſt ſimile generare. Omnis autem aſſimilatio fit ſecundum formam. Quare ſi formæ non producerentur per generationem ab agentibus naturalibus de potentia materiæ, ſed per creationem à datore formarum, ſequeretur quod nulla res naturalis poſſet ſibi ſimile producere, & ita tolleretur à rebus illa nobilitas quæ potiſſima eſt in eis, quod eſt inconueniens. Et ideo aliter eſt dicendum ſcilicet cum prima rerum principia oportet eſſe impermixta, hæc autem in rebus materialibus ſunt materia & forma, ſicut in eſſentia formæ nihil eſt de materia, ita etiam in eſſentia materiæ, nihil eſt de ipſa forma ſecundum actũ: quin potius, ſicut ipſa forma naturalis eſt actus tantum, ita etiam materia naturalis eſt potentia tantum. Ex quo patet quod in forma ipſa nulla eſt admiſtio materiæ, nec etiam in materia eſt aliqua inchoatio formæ. Verumtamen quia ex nihilo nihil fit ſecundũ naturã oportet dicere quod omnes formæ naturales, ſint in potentia materiæ, non quidem ita quod ſecundum actualem inchoationem ſint idem, ſed potius quod in materia ſit naturalis & paſſiua potentia, inclinata ad hoc vt per actionem agentis naturalis, formæ de eius potentia per generationem educantur in actum, non quidem per ſe, ſed per accidens ſcilicet ad generationem compoſiti.

Ad primum ergo dicendum, quod illud argumentum deficit in duobus, & primo quia ad hoc vt aliquid ſit actus purus, requiritur non ſolum quod non ſit compoſitum, ſed vlterius quod ſit ſuum eſſe, & quod non ſit compoſſibile alteri, & vt ſit ſua actio, & quod nullius accidentis extrinſeci, ſit ſuſceptiuum, quorum nullum conuenit formæ naturali, vt prędictum eſt. Licet in ea non ſit admixtio potentiæ non ſequitur quod ſit actus purus. Secundo autem etiã deficit in hoc quod nos non dicimus effectum agentis naturalis eſſe formam tantum ſed compoſitum, eo quod formæ non generantur per ſe ſed per accidens.

Ad ſecundum dicendum quod ſecundum quod patet per Commentatorem ſuper illo loco, eſſe ſumitur ibi pro ente, ens enim inquantum ens educitur per creationem. Nec enim per generationem producitur ens ſimplex inquantum ens, ſed inquantum tale ens. Vnde etiam ibi ſemper præſupponitur materia. Propter quod etiam illæ ſubſtantiæ, quæ ſimpliciter ſunt entia, cuiuſmodi ſunt Angeli, non producuntur niſi per creationem.

QVÆSTIO III.

De qualitatibus & conditionibus ipſarum formarum.

Deinde conſiderandum eſt de conditionibus & qualitatibus ipſarum formarum.

ET CIRCA HOC QVÆRVNTVR QVINQVE.

1. *Vtrum forma naturalis ſit ſimplex.*
2. *Vtrum forma naturalis ſit hoc aliquid & per ſe exiſtens.*
3. *Vtrum forma ſit ſuum eſſe vel non.*
4. *Vtrum ipſum eſſe ſit ſubſtantia.*
5. *Vtrum eſſe ſit effectus formæ.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum forma naturalis ſit ſimplex.

AD primum ſic proceditur. Videtur quod nulla forma naturalis ſit ſimplea, ſecundum enim Auicennam, omne quod eſt citra primum eſt compoſitum, ex quo eſt, & quod quid eſt: ſed omnes formæ naturales ſunt citra primum: ergo ſunt compoſitæ, & nolla eſt ſimplex.

2 Præterea in formis naturalibus, aut oulla eſt penitus compoſitio aut aliqua: ſi dicatur quod in eis nulla eſt penitus compoſitio, ſequitur quod quælibet forma ſit ſimplex ea ſimplicitate qua eſt cauſa prima: non enim aliam ſimplicitatem ponimus in Deo quam eam quæ eſt per negationem omois compoſitionis. Sed hoc eſt impoſſibile, ſcilicet vt aliquid ſit adeo ſimplex, ſicut Deus, quare relinquitur aliud membrum, ſcilicet quod in omni forma ſit compoſitio, & per conſequens quod nulla forma ſit ſimplex.

3 Præterea effectos aſſimilatur agenti, ſed nullum agens naturale eſt omnino ſimplex, ergo cum formę naturales producantur ab agentibus naturalibus, ipſæ non erunt ſimplices.

4 Præterea omne compoſitum eſt vnum ab vnitate formæ, in animaris autem cum ſint corporeitas, & anima vegetatiua, & ſenſitiua, non poſſet poni vnitas formæ, niſi ex omnibus iſtis formis per compoſitionem reſultaret vna forma ſubſtantialis & perfecta, quare videtur quod omnis forma adminus animatorum ſit compoſita ex multis formis.

5 Præterea formæ naturales ſunt ſubiectæ motui & rationi, ſed nullus actus purus & ſimplex poteſt ſubiici motui, ſicut ea ipſius motus definitione patet, ergo nulla forma eſt ſimplex.

Sed contra eſt quia in ſea principiis dicitur, forma ex ſimplici & inuariabili eſſentia conſiſtens.

2 Præterea ſecundum Philoſop. 10. Met. actus eſt ſimplicior potentia, ſed potentia materiæ primæ eſt omnino ſimplex, ergo mulſo fortius omnis forma eſt omnino ſimplex.

3 Præterea ſecundum Philoſ. in 1. Phyſ. omnium rerum reſolutio ſtat ad materiam & formam, ſed omnia huiuſmodi oportet eſſe ſimplicia, ergo omnis forma eſt ſimplea.

Reſpondeo dicendum quod circa ſimplicitatē formarum naturaliū diuerſæ inueniuntur Philoſ. ſententiæ, quas etiam vſque hodie diuerſi diuerſimode ſunt ſecuti. Nam quidam dixerunt quod omniū rerū naturalium formæ erant cōpoſitæ ex pluribus & diuerſis, tamquam ex partibus eſſentialibus, ſicut humanitas ex anima & corpore. Sed huiuſmodi poſitionis falſitas ea multis poteſt oſtendi. Et primo ex natura principiorum Conſtat enim quod omnis potentiæ paſſiuæ in rebus phyſicis eſt principium materia, & per contrarium omnis actus principium eſt forma. Conſtat autem quod prima omnium principia à natura, ſunt materia & forma, ſecundū Philoſ. in 1. Phyſ. ſecundum autem Philoſ. in eodem libro, prima principia eo quod ſunt ea alterutris eſſe non poſſunt, quia ſic alterum eorū non eſſet principium primum ſed potius principiatum, ea quo patet quod impoſſibile eſt, quod forma ſit principium eſſentiale, vel materia ipſius naturalis formæ. Nolla ergo forma eſt cōpoſita ex materia & forma ſed cū materia ſit omnis potentiæ paſſiuæ principium in rebus Phyſicis, vt dictum eſt, & forma omnis actus, nō poterit materia & forma eſſe compoſita, quia ſic principia eſſēt poſteriora ſuis principiatis. Quare oportet quod omnis forma naturalis ſit adéo ſimplea, vt nec ex potentia & actu, nec ex materia & forma ponatur cōpoſita. Secundo hoc poteſt oſtēdi ea diuerſitate compoſitionis, ſi enim aliqua forma naturalis ponatur eſſe cōpoſita, hoc erit ex materia & forma, aut ex forma & forma. Si autē ex materia & forma, tunc ſequentur tria. Et primo quidē quod vna forma duas informet materias, ſcilicet materiā quæ eſt pars formæ cōpoſiti, & materiā quæ eſt pars totius compoſiti, quod eſt impoſſibile de eſſentiali cōpoſitione. Nam forma illa, aut vnitur eſſentialiter vtrique formæ iam dictæ, aut per accidens. Non autem poteſt dici quod per accidens, conſtitutum enim vnū eſſet per accidens: quare neceſſe eſt quod vtrique eſſentialiter vniatur, ſed quæ ſunt vnum eſſentialiter cum tertio, neceſſario ſunt vnū inter ſe, ſecundum regulā Philoſophi vt etiā infra probabitur, ergo materia ea qua eſt cōpoſita aliqua forma, puta anima, & materia ſubiecta, puta materia corporalis erūt vnū eſſentialiter, quod eſt impoſſibile, cū hæc materia ſit corporalis, & anima omnino incorporalis. ſimiliter ſequitur quod totum cōpoſitum debeat dici forma tātum. Nā forma dicitur eſſe compoſita ea materia & forma, & tamen quia materia illa eſt formæ eſſentialiter vnita, dicitur forma, ſi ergo materia ſubiecta ſit idem eſſentialiter cum illa materia formæ, pari ratione erit dicendum de illa, & ita compoſitum eſſe forma tantum, quod eſt deriſio. Secundo vero ſequitur quod ſi forma ſit compoſita ex materia & forma, quod vel forma non ſe tota informet, vel quod materia informet materiam, quorum vtrumque eſt impoſſibile. Tertium vero ſequitur quod ſi forma eſt hoc modo compoſita, cum a coniunctione formæ ſuper materiam reſultet eſſe ſubſtantiale, & omne huiuſmodi ſit hoc aliquid, ſequitur quod omnis forma naturalis ſit hoc aliquid & per conſequens ſeparabilis. Amplius autem cum in forma ſic compoſita ſit materia & forma, quæritur de forma quæ eſt altera pars; illa enim aut eſt compoſita iterum ex materia & forma, & ſic procederetur in infinitum, aut eſſet ſimplex, & ſic ſequeretur quod ſaltem aliqua forma naturalis ſit ſimplex Si autem forma eſſet compoſita, ea forma & forma, ita quod vna compoſita ſit ex duabus, tunc aut erunt ambæ eiuſdem ſpeciei, aut diuerſarum. Si eiuſdem ſpeciei ſequitur primo quod in vna materia erunt duæ corporeitates, & duæ albedines eiuſdem ſpeciei, quod eſt contra Philoſophum in 5. Metaphyſicæ & contra rationem. Secundo ſequitur adminus quod illæ duæ ſunt ſimplices, aliter oporteret abire in infinitum, vt pſius dictum, ſi autem ſint diuerſarum ſpecierum, tunc impoſſibile erit ens eſſentiali compoſitione componi ad inuicem. Non enim eſt intelligibile vt forma oſſeitatis, cum illa carneitatis, vel cum quacumque alia diuerſa ſpecie, eſſentialiter vniatur: & ita adhuc remanebunt illæ formæ ſimplices, niſi ſit procedere in tali compoſitione in infinitum vt prius dicebatur. Relinquitur ergo quod omnis forma ſit ſimplex. Tertio autem ea conditione actus & potentiæ naturalis. Nam ſi forma eſſet compoſita, aut hoc eſſet ex actu & actu, aut ea potentia & potentia, aut ea actu & potentia, ſi ex actu & actu, tunc cum in naturalibus non inueniatur niſi duplex actus, ſcilicet forma & ipſum eſſe, quæratur de illo duplici actu: aut enim vterque eorum eſſet forma, vt ſic ſit ex duabus compoſitio: aut vterque erit eſſe: aut vnus eorum eſſet eſſe, & alter forma, ita vt forma dicatur non eſſe ſimplex quia eſt compoſita ex eſſentia & eſſe. Sed primus modus, eſt impoſſi-

bilis. ſcilicet quod vna forma componatur eſſentialiter ex duabus formis. Cum enim forma ſecundum illud quod eſt. ſit actus formalis, impoſſibile eſt duas formas coniungi quin vna informet aliam, & ita vna cedet in rationem informati, & altera in rationem informantis. Detur ergo gratia exempli, quod vltima forma componatur ex duabus formis præcedentibus, puta ex forma carneitatis, & ex forma oſſeitatis, vel ex forma ſenſibilitatis, ſic enim ponunt fieri compoſitionem iſtius poſitionis ſectatores, ſed manifeſtum eſt quod informatum recipit eſſe informantis, quare ſequitur quod forma carneitatis ſic poſſit dici oſſea, & quod ſit animata, quod eſt ridiculum: ſimiliter ſecundus modus eſt impoſſibilis, ſcilicet quod forma componatur ex duplici eſſe, quia ipſum eſſe numquam relinquit ipſam formam, & ideo ſi compoſitionem formæ intraret duplex eſſe, oporteret quod ibi eſſent duæ formæ ad quas cõſequeretur illud duplex eſſe. Tales autem formas informatas per ipſum eſſe ſubſtantiale eſt impoſſibile ad inuicem vniri compoſitione eſſentiali ad conſtitutionem alicuius tertij: ſimiliter etiam tertius modus eſt impoſſibilis in naturalibus formis, licet enim forma ſit principium eſſendi, tamen ipſum eſſe in compoſitis conſequitur totum compoſitum, & non formam ſolam Cuius ratio eſt quia illud ſolum per ſe conſequitur ipſum eſſe quod poteſt dici eos. Materia autem nec forma in compoſitis non poteſt dici ens, ſed potius ipſum compoſitum, in ſimplici autem ſicut in angelis talis compoſitio poteſt poni, ſed ſiue in ſimplicibus, ſiue in compoſitis ponatur talis compoſitio ſcilicet formæ & eſſe, propter hoc non tolletur ſimplicitas formæ, quia eſſe non eſt pars alicuius creatæ eſſentiæ & ideo iſte tertius modus etiam ſi concedatur poſſibilis in omnibus, nihil facit ad propoſitum. Relinquetur ergo neceſſario omnem formam naturalem eſſe ſimplicem, cum nullus modus eſſentialis compoſitionis inueniatur in ipſa. Quarto ex conditione componentium; dicunt enim illi qui hanc poſitionem ſequuntur, quod primo materiæ aduenit vna forma, ſecundo alia, puta carneitatis, tertio alia puta animæ vegetatiuæ, & poſtea omnes iſtæ vniuntur eſſentiali compoſitione, ſeu vnione, & conſtituitur ex eis, vna perfecta forma, hic autem modus eſt impoſſibilis. Manifeſtum eſt enim quod illæ formæ ſcilicet carneitas & corporeitas ſunt diuerſarum ſpecierum adinuicem, etiam cum vltima forma completiua, eorum autem quæ ſunt diuerſa ſpecie vnum non eſt in potentia ad aliud, & hoc dico in formis; impoſſibile eſt enim quod albedo ſit in potentia ad nigredinem, vel è cõuerſo, & ſic quod partes componentes aliquid eſſentialiter, aliquam tertiam formam conſtituant & componant: quare patet illam poſitionem eſſe impoſſibilem. Et ideo alij aliter dixerunt; poſuerunt enim quod formæ naturales non erant compoſitæ eſſentiali cõpoſitione vt dictũ eſt in præcedenti opinione ſed potius erant compoſitæ illo modo qui eſt per aggregationem formarum plurium ad efficiendum & complendum vnam formam reſultantem ex eis: ſicut ex pluribus membris connexis & colligatis, reſultat vnitas corporis humani, manentibus tamen ſingulis membris, ſub propriis formis, & propriis actionibus. Ita enim ex aggregatione multarum formarum reſultat vna forma ex omnibus illis compoſita, quæ completiua dicitur rei, ſed hæc poſitio magis irrationalis eſt quam prima, & magis impoſſibilis. Primo quidem quia quando aliqua ſunt vnum ſolo aggregatione, illud vnum cõſtitutum ex eis in quo etiam conueniunt, impoſſibile eſt eſſe ſubſtantiam. Cuius ratio eſt quia ſubſtantia compoſita ex aliquibus componi non poteſt niſi illa componentia in ipſa eſſentialiter vniantur, illa autem quæ ſunt aggregata ſolum impoſſibile eſt in aliquo tertio vniri, quia quæ vni & eidem ſunt cadẽ, ſunt etiã eadẽ inter ſe eodem modo vnionis, vnde ſi aliqua aggregata vnirẽtur alicui tertio eſſentialiter eſſent eſſentialiter vnũ, quod eſt cõtra hypotheſim, quia datũ eſt quod erat vnũ ſolũ aggregatione. Ex dictis ergo patet veritas primæ propoſitionis, ſcilicet quod conſtituitur ex aggregatione multorum non poſſe eſſe ſubſtantiam, ſi ergo ex formis pluribus aggregatis conſtituitur aliqua alia forma vt iſti dicũt, ſequitur primo quod iſta forma eſſet accidens, & nõ ſubſtantia, & per conſequens quod non erit forma completiua, vt iſti dicunt: vel cum ſit vltima ſequitur quod cum per vltimam formam vnumquodque collocetur in ſpecie, quod omnes res naturales ſint in genere accidentis: impoſſibile eſt ergo talem modum conceptionis ponere in ipſis formis. Secundo hoc quidem poteſt oſtendi ex hoc quod omnes formæ illæ, ex quarum aggregatione iſti dicunt reſultare vltimam formam, aut vniuntur eſſentialiter cum ipſa materia, aut non. Et ſi quidem dicatur quod nõ, ſequitur quod non dent ſibi aliquod eſſe ſubſtantiale, & ita non dabunt ſibi eſſe carnis, & corporeitatis, vt ipſi dicunt. Si autem dicatur quod ſunt vnum eſſentialiter, tunc oportebit quod ſint vnum eſſentialiter inter ſe, quæ vni & eidem ſunt eadem &c. ergo oportet eadem inter ſe eſſe, quod eſt contra hypotheſim: quia datum erat quod eſſent ſolum vnum aggregatione. Tertio hoc idem patet quia cum impoſſibile ſit plura eſſentialiter vniri, niſi ordine quodam, ſi plures formæ ſunt in compoſito, ex quarum aggregatione reſultaret vna forma, oportet neceſſario dicere quod inter eas vniatur materiæ ſecunda mediante prima, & tertia mediante ſecunda. Quod ſi concedatur, ſequuntur multa incõuenientia, quod ſic patet Ad quamlibet enim informationem materiæ per formam oportet neceſſario quod conſequatur aliquod eſſe: & ſi quidem ſit forma accidentalis ſequitur eſſe accidentale: ſi autem ſit forma ſubſtantialis, ſequitur eſſe ſubſtantiale. Cum ergo illæ formæ præcedentes ponantur eſſe ſubſtãtiales, alias ex accidentibus conſtitueretur ſubſtantia, ſequitur quod prima ſcilicet forma corporeitatis det eſſe ſubſtantiale materię, quo dato ſequuntur tria inconuenientia, & impoſſibilia, & primum quod ſecũda forma ſcilicet carneitatis, non det materiæ eſſe ſubſtantiale, ſed accidentale, & ſimiliter tertia & quarta. Et ita corpus non erit corpus viuum & animatum niſi per accidens. Si autem dicas quod quælibet illarum dat eſſe ſubſtantiale ipſi materiæ, ſequitur quod in vna materia ſint quatuor vel quinque eſſe ſubſtantialia, & vlterius quod ad numerationem formæ & eſſe ſubſtantialis ſuper materiam neceſſario numeretur & multiplicetur eſſentia, eo quod cum eſſe ſit actualitas eſſentię, vt infra patebit, non eſt poſſibile, nec intelligibile, vt vnius eſſentiæ, ſint quatuor eſſe ſubſtantialia: & vlterius cum omnes iſtæ formæ differant ſpecie, vt patet, ſequitur quod in materia ſint quinque eſſe ſubſtantialia & quinque eſſentiæ, ſeu naturæ differentes ſpecie, omnes tamen in vna & eadem ſpecie materiæ fundatæ, cum eadem pars materiæ, & ſit corpus, & caro & animata, quæ omnia ſunt ridicula etiam vulgo. Sic ergo cum impoſſibile ſit plures formas in materia aggregari, inconſiderate & leuiter dictum eſſe apparet, quod ex aggregatione plurium formarum in materia reſultet vna forma completiua rei. Quarto hoc idem poteſt ſic oſtendi. Quamlibet enim illarum formarum in materia exiſtentium aut conſequitur aliquod eſſe ſub-

ſtantiale aũt non: ſi dicatur quod non, ſequitur primo contrarium poſitionis eorum qui dicunt qood prima dat eſſe corporis, ſecunda eſſe carnis, & ſic deinceps. Secũdo vero ſequitur impoſſibile, cum enim iſtæ formæ ponaotur ſolum aggregatæ ſuper materiam, & in his quæ ſolum ſunt vnum aggregarione, à quocumque omnes partes ſunt ſeparatæ, oportet quod etiam & ſeparetur totum; ſi nullum iſtarum formarum ſeqnitur eſſe ſubſtantiale in materia, ſequitur quod etiam nec ipſam formam quæ ex illis eſt aggregata ſequatur aliquod eſſe in materia, & ita fruſtra erunt omnes: ſi autem dicatur qood quamlibet illarom formarom ſequatur eſſe ſubſtantiale in materia, tunc cum eſſe ſit actualitas formæ, vt infra oſtendetur ſequitur quod quælibet illarum ſit propria actualitate diſtincta ab aliis. Ex talibus autẽ impoſſibile eſt vt ea eis cooſtituator aliqua vna forma & præterea ſi illæ formæ non habent vnitatem niſi forte per accidens, ſequitur quod ipſum animal, in quo ſunt iſtæ formæ non ſit vnum ſimpliciter, & per conſequens, cum ſecundom diuerſas formas, ſecundum eorom opiniooem, accipiantor rationes generis & differentiæ, ſequitus quod hæc prædicatio eſt animal, ſit prædicatio per accidens, quæ omnia manifeſtam continent falſitatem: & ideo aliter & proprie dicendum eſt, ſcilicet quod forma naturalis eſt ſimplex. non quidem ea ſimplicitate qua Deus dicitur eſſe ſimplex, in quo eſt idẽ eſſe, & eſſentia, & qui omni accidente caret, quod de nolla forma dici poteſt, ſed potius ea ſimplicitate quæ cauſatur ex hoc quod aliquid eſt vnios naturæ tantum, nec habet diuerſas partes componentes eſſentiam eius. ſic enim materia ſimplex eſt, & ſimili etiam modo, omnis naturalis forma, quia vtraque eſt vnius naturæ tãtum, per hoc quod materia eſt potentia tantum, & forma eſt actus ſolum, & neutra habet partes diuerſas ſui eſſentiam compooentes, vt oſtenſom eſt.

Ad primum ergo dicendum qood hoc argumentũ deficit in duobus, primo in hoc quod in rebus naturalibus eſſe non ſequitur formam ſed compoſitom, & ideo non ſeqoitur ea hoc aliquam cõpoſitionem eſſe in natura formæ, ſed potios in natura compoſiti. Secundo vero deficit, quia etſi in ſimplicibus ſobſtantiis eſſe ſequatur ipſam eſſentiam, tamen ipſum eſſe accidit eis, & noo eſt pars eſſentiæ earum, propter quod non facit aliquam cõpoſitionem in forma quæ in ſubſtantiis ſimplicibus ſignificatur nomine quidditatis, ſed potius in ſuppoſito, & intelligitur compoſitum ea eſſe & forma, quorum tamen vtrumque eſt ſimplex.

Ad ſecundum dicendũ quod non omne illud qood caret cõpoſitione eſſentialium partium eſt ſimplex ſimplicitate primæ cauſæ, eo quod in illa idẽ eſt eſſe & eſſentia, & nullo extraneo accidẽte afficitus, quod de nulla forma naturali dici poteſt. Et ideo argumẽtum non ſequitor, eo qood licet in eſſentia formæ nulla ſit compoſitio, ipſa tamen eſt cõponibilis alteri, & eſt coniuncta accidentibus, quæ omnia ſunt infra ſimplicitatem diuinam.

Ad tertium dicendum eſt quod ſecundum Philoſ. & ſententiam eius in 7. Met. t. c. 9 formæ ab agentibus naturalibus per ſe noo producontur, ſed cõpoſita, & ideo non ſequitur: licet etiam poſſimus dicere quod illod cuius virtute forma genita producitur à generante, eſt forma generantis, quæ quidem in ſe ſimplex eſt, & ita quodammodo ſimplex generatur à ſimplici.

Ad quartum dicendum, quod formæ generales nõ ſunt per ſe in genere nec in ſpecie niſi ratione compoſitorum, & ideo compoſitio talis non debet attribui formis, ſed compoſitis.

Ad quintum dicendum qtod omnis forma naturalis eſt ſimplex, & quod in nullo compoſito ſint diuerſæ formæ ſubſtantiales, ſed ſunt ibi diuerſæ perfectiones eſſendi ab vna & eadem forma cauſatæ, ſcilicet eſſe corporeum, eſſe vegetatiuum, & ſic de aliis, vt infra patebit.

Ad ſextum dicendum quod nihil per ſe poteſt eſſe ſobiectum motus niſi ſit compoſitum, formæ aotem non dicuntur ſubiectæ motui, quia ipſæ moueantur, ſed potios quia variantur per accidens ad variationem compoſiti.

ARTICVLVS II.

Verum omnis forma naturalis ſit hoc aliquid, & per ſe exiſtens.

AD ſecondũ ſic proceditur. Videtur quod omnis forma naturalis, ſit hoc aliqoid, & per ſe ſubſiſtens. Secundum enim 1. poſt. t. c 4. propter qood vnumqoodque tale, & illud magis, ſed propter formam ſubſtantialem, eſt hoc aliquid omne quod ſubſiſtit in oatura, ergo multo magis in natura ipſa forma erit hoc aliqnid.

2 Præterea omne quod eſt hoc aliquid, eſt per ipſum eſſe. Ea enim dicimus hoc aliquid quæ habent per ſe eſſe: ſed eſſe principalius & præcipue conſequitur formam, ergo forma eſt hoc aliquid.

Sed contra, ei quod eſt hoc aliquid conoenit per ſe eſſe, & non eſſe ſed ſecondum Philoſophom in 7. Metaph. formæ ſunt per accidens & non per ſe, ergo ipſæ non ſunt per ſe hoc aliquid, & hoc dico de formis naturalibus quia de aliis non eſt ſermo ad præſens.

Reſpondeo dicendo quod omiſſis diuerſis opinionibus diuerſorum, dico quod nolla forma naturalis poteſt eſſe hoc aliqoid, & per ſe *ſubſiſtens*. Coius ratio poteſt ſumi duobus modis, & primo quidem quia quod poteſt per ſe eſſe, poteſt etiam per ſe operari, ſed formæ naturales non poſſunt per ſe operari, quin potius, earum opera attribuontor compoſitis ſecundum Philoſophum: quare manifeſtum quod nolla forma naturalis poteſt eſſe hoc aliquid. Secundo vero quia cum omne hoc aliqoid habeat per ſe eſſe, & omne tale ſit ſeparabile, ſi formæ naturales eſſent hoc aliquid, ſequeretur quod eſſent ſeparabiles à materia. Omne aotem à materia ſeparatum ſeu ſeparabile ſecundom Philoſophi ſententiam in 3. de an. t. c. 6. eſt cognoſcitiuum, quare ſeqoerentur duo inconuenientia: vnom ſcilicet qood omnes formæ poſſent a materia ſeparari ſecũdum vero qood omnes res naturales tã lapides, quã metalla, eſſent cognoſcitiua, vel ad minus haberent animam intellectiuam, ſeu cognoſcitiuam, quæ cum ſint inconuenientia, relinquitur quod formæ naturales non ſunt hoc aliquid.

Ad primum ergo dicendum quod in rebus naturalibus forma non tota eſt cauſa ſubſtantiæ: ſicut enim materia non poteſt ſubſiſtere ſine forma, ita nec forma naturalis ſine materia, & ideo argumentom non valet.

Ad ſecondum dicendum quod eſſe in rebus naturalibos principaliter ſequitur ipſum compoſitum, & non formam ipſam, vt ea prædictis patet.

ARTICVLVS

ARTICVLVS III.

Vtrum forma ſit ſuum eſſe, vel non.

AD tertium ſic proceditur. Videtur quod forma ſit ſuum eſſe; forma enim dat eſſe mareteriæ: ſed illud eſſe non dat materiæ, per aliquid aliud quam per ſubſtantiam ſuam, ergo eſſe eſt ipſa forma.

2 Præterea generatio terminatur ad formam, quia Philoſophus dicit in 2. Phyſ. t. cap. 14. quod forma eſt terminus generationis, ſed omnis generatio terminatur ad aliquod eſſe, ergo forma eſt idem quod eſſe.

Sed contra eſt Boëtius qui dicit quod in omni eo quod eſt citra primum aliud eſt quod eſt & quo eſt. Sed illud quo eſt ad minus in ſimplicibus cuiuſmodi ſunt Angeli eſt ipſum eſſe, ergo ad minus in eis differunt eſſe & forma.

2 Præterea omnium videtur communis ſententia eſſe quod eſſe eſt actualitas ſubſiſtens in natura: actualitatem autem exiſtentem in actu inquantum actu, impoſſibile eſt eſſe in potentia ad aliquid, vel reſpectu alicuius ſecundum Boëtium in lib. de hebdomad. ac per hoc nec poteſt eſſe alicuius variationis ſubiectum, quod autem non poteſt eſſe in potentia ad aliquid non poteſt etiam ſubiectum eſſe alicuius accidentis. Quare ſi forma ſit idem quod eſſe, nulla forma poterit ſubijci alicui accidenti quod tamen eſt falſum de anima rationali, quare ipſa non erit idem quod eſſe ſuum, & idem per conſequens de aliis, cum ipſa ſit nobilior aliis.

3 Præterea omne quod eſt citra primum eſt participans eſſe, ſed participans & participatum non poſſunt eſſe idem, nec ſecundum rem, nec ſecundum rationem, ergo in qualibet re citra primum aliud erit ipſum eſſe participatum & ipſa res participans. Nec poteſt dici quod ipſa forma differat ab ipſo eſſe ſecundum rationem ſolum, quia cum huiuſmodi differentię cauſentur ex participationis natura, talis oportet, quod ſit differentia inter participans & participatum, qualis eſt modus participandi. Certum eſt autem quod forma realiter eſſentialiter participat ipſum eſſe, alias eſſet ens actu ſolum ſecundum rationem, quare oportet neceſſario quod forma differat ab ipſo eſſe.

Reſpondeo dicendum, quod nullarum rerum creatarum, eſſe eſt idem ac eſſentia, ſeu idem quod forma, eo quod eſſe eſt actualitas rei, etiã ipſarum formarum. Impoſſibile eſt autem quod aliquid quod non eſt actus purus ſit ſua actualitas, eo quod potentia actualitati repugnat. & ideo præter Deũ qui ſolus actus purus & ſimplex eſt, nulla res creata eſt idem omnino cum ſuo eſſe, nec ſecundum rationem, nec ſecundum rem. Verumtamen aduertendum eſt cum eſſe ſit prima entis perfectio, ipſum eſſe maiorem habet vnitatem cum ſuo perfectibili quã aliqua alia perfectio ſubſtantialis. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt quod omnis rei creatæ, ſeu generatæ, ordo videtur eſſe principium: nam ex hoc aliquid producitur quia agentis intentio ordinatur in finem. & agens ex intentione finis ſuam actionem ordinat ad aliquid producendum; ex quo patet quod remoto ordine, remouetur & deſtruitur cauſalitas omnis rei. Ordinis autem principium eſt vnitas, eo quod omnis rerum ordinatio ab vnitate procedit. & ideo tam in abſolutis quam etiam in his quæ dependent ab inuicem, oportet vt prioritatem, in quolibet generis ordinẽ vnitas conſequatur, vt ſic in abſolutis tanto aliquid ſit magis vnum in ſe, quanto eſt prius ſecundum naturam ſui generis. Et in his quæ dependent ab inuicem, tanto aliqua ad inuicem maiorem habent vnitatem quanto ſunt priora ſecundum naturam. Manifeſtum eſt autem quod in genere perfectibilium & perfectionũ, primum gradum obtinet eſſentia & eſſe, ſeu eſſe & forma, eo quod ipſum ens eſt principium ſiue primum in genere rerum. & eſſe eſt prima entis perfectio quare neceſſe eſt vt ipſum eſſe, cum eſſentia ſeu forma maximam habeat vnitatem. propter quod nec ex aliquibus exemplis poteſt ſufficienter in contrarium argui, eo quod ſicut dictum eſt, eſſe eſt prima omnium perfectio, propter quod maiorem ſuper alias omnes perfectiones habet vnitatem cum ſuo perfectibili: quod tamen ita intelligendum eſt quod cum eſſe ſit effectus formæ, ſecundum communem ſententiam, vel perfectio eius; cauſam autem & cauſatum, ſeu perfectionem & perfectibile, in naturalibus impoſſibile eſt omnino eſſe idem etiam ſecundum rem: impoſſibile eſt ipſum eſſe cum ſua eſſentia omnimodam identitatem habere: & hoc quidem poteſt dupliciter oſtendi, primo quidem ex natura accidentis. Cum enim omne accidens ſicut & omnis forma ſeu perfectio ſe habeat ad proprium ſubiectum aliquo modo, vt actus ad potentiam, impoſſibile eſt purum actum alicui ſubiici. Cum autem eſſe ſit actualitas omnis rei, impoſſibile eſt ipſum eſſe aliquid habere potentiæ admixtum, ſeu vt ad aliquod aliud ſe habeat vt potentia ad actum, eo quod nihil poteſt eſſe, nec intelligi in actu niſi per ipſum eſſe: quare ſi forma eſſet idem quod eſſe ſecundum ſubſtantiam, ſcilicet dato etiam quod differrẽt ratione, ſequeretur, quod in tali forma nullum eſſet accidens ſed eſſet actus purus, abſoluta ab omni accidẽte, quod de nulla creatura dici poteſt: eo quod omnem creaturam, vt creatura eſt conſequuntur accidentia extranea à ſua natura. Secundo ex natura participationis. Certũ eſt enim quod omnis forma creata participat eſſe: quia ens non ab alio, non eſt niſi vnum ſcilicet Deus. Aut ergo participans & participatum eſt idem, aut non: ſi ſunt idem; ergo cum omnia participent eſſe ab vno ente, ſequitur quod omnia ſunt primum ens. quod eſt falſum. & eſt hæreticum. Si autem non ſunt idem, ergo forma non eſt idem cum ſuo eſſe nec etiam aliqua quidditas. Nec poteſt ad hoc reſponderi ſicut quidam volunt quod eſſe & forma differunt ſecundum rationem ſed tamen ſunt idem ſecundum rem: quia cum nos non ponamus ad pręſens differentiam inter formã & eſſe. niſi ratione participationis, oportet neceſſario vt ſecundum modum participationis ſit modus differentiæ, cum effectus ſequatur cauſã, & differẽtia cauſetur ex participationis natura: ſed forma participat eſſe non ſecundũ rationem ſolum ſed etiã ſecundum rem. Aliàs cum vnũquodque ſit ens ſimpliciter in actu ſecundum quod participat eſſe, ſequeretur quod forma eſſet ens actu ſolum ſecundum rationem, quare neceſſario oportet quod forma differat à ſuo eſſe realiter & non ſecundum rationem tantum.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut materia & forma ſeipſis & non per aliquod aliud conſtituunt quidditatem rei, & tamen quidditas neutrum eorum eſt. Ita etiam forma ſeipſa dat eſſe, & tamen eſſe non eſt ipſa forma, ſed effectus formæ, & actualitas rei.

Ad ſecundum dicendum, qood ſicut pictoris operatio ad parietem coloratum per ſe terminatur, & etiam quodammodo ad colorem terminatur: ita & generatio terminatur ad formam, inquantum ipſa eſt quæ terminat motum generationis, & terminatur ad eſſe, inquantum eſſe eſt perfectio formæ: vnde ſicut perfectio & perfectibile non habet rationem niſi vnius, ita nec forma, & eſſe habent rationem niſi vnius termini, licet proprie loquendo generatio ad nullum iſtorum proprie terminetur, ſed ad compoſitum.

ARTICVLVS IV.

Vtrum ipſum eſſe ſit ſubſtantia vel accidens.

AD quartum ſic proceditur. Videtur quod ipſum eſſe quod eſt actus formæ, ſeu eſſentiæ, ſit in genere accidentis. Secundum enim Philoſophum in 2. de anim. t. com. 1. ſubſtantia diuiditur in materiam & formam, & compoſitum: ſed eſſe nec eſt materia nec forma, alias eſſent duæ formæ io compoſito, nec etiam eſt compoſitum, ergo ipſum eſſe non eſt ſubſtantia, ſed accidens.

2 Præterea eſſe accidit omni eſſentiæ creatæ: ſed ſubſtantia nulli accidit ſecundum Philoſophum in 1 Phyſic. t. c. 27 ergo eſſe eſt accidens, & non ſubſtantia.

3 Præterea eſſe cum non ſit pars compoſiti, ineſt ipſi compoſito, & recipitur in ipſo: ſed ſubſtantia non dicitur de ſubiecto, nec eſt in ſubiecto, vt dicitur in prædicamentis, ergo eſſe, eſt accidens, & non ſubſtantia.

4 Præterea illud quod fluit ex principiis eſſentialibus rei, eſt de genere paſſionis ſeu accidentis, ſed eſſe fluit ex principiis eſſentiæ, ergo ipſum eſt de genere accidentis.

5 Præterea Hilarius in 8. de Trinitate diſtinguens eſſe diuinum ab eſſe creato, dicit eſſe non eſt accidens in Deo, ſed ſubſiſtens veritas, propter quod videtur concludere, quod in alius creaturis ſit accidens.

6 Præterea definitio debet dicere totam ſubſtantiam definiti: ſed ſi eſſe eſt ſubſtantia, cum definitio non includat eſſe, ſeqoitur qnod oon dicat totam ſubſtantiam, ac per hoc quod definitio non conuertatur cum definito, quod eſt inconueniens & falſum.

Sed contra eſt, quia vnio formalis quæ fit in rebus naturalibus per generationem ad ſubſtantiam terminatur. Sed vnio partium eſſentialium ipſius eſſentiæ, ad inuicem terminatur ad ipſum eſſe, ergo eſſe eſt de genere ſubſtantiæ

Reſpondeo dicendo, quod cũ ſubſtantia ſecundum ſuæ proprietatis originem ab ſubſiſtendo dicatur, illud ſolum directe, & primo eſt in prædicamento ſubſtantiæ quod poteſt per ſe ſubſiſtere in natura: & ideo cum nec forma, & materia, nec etiam ipſum eſſe in naturalibus per ſe ſubſiſtans, neutrum horum primo & directe ſunt in prædicamento ſubſtantiæ. Verumtamen quia prima principia rerum, & perfectiones proprias quę dant rebus vltimum complementum, oportet eſſe eiuſdem naturæ cum ipſis, eo quod nec ſubſtantia, ex non ſubſtantiis componi poteſt, nec etiam poſſibile eſt ſubſtantiam ab accidente habere immediatum & vltimum complementum. Inde eſt quod licet primo & principaliter in prædicamento ſubſtantiæ, ſint ſolum ſubſiſtentia, per conſequens tamen principia eſſentiæ, cuiuſmodi ſunt materia & forma, ſeu potentia & actus, nec non prima & immediata omnis ſubſtantiæ perfectio, cuiuſmodi eſt ipſum eſſe, quod eſt actualitas omnis ſubſtantię, & vltimum complementum, a quo quidem & omnis ſubſtantia actualitatem habet ſubſtantię, ſpectant ad eandem naturam entis. Vnde quia ſola illa quæ primo & directe ſunt in prædicamento ſubſtantiæ, proprie appellantur ſubſtantię, cuiuſmodi ſunt ſubſiſtentia, nec ipſam formam, nec ipſum eſſe proprie loquendo dicemus eſſe ſubſtantias, ſed potius perfectiones quaſdam ſubſtantiales, quæ per reductionem ſunt in prędicamento ſubſtantię, licet differenter inquantum ſcilicet forma eſt in dicto prædicamento, vt principium componens, eſſe autem vt ſumma & immediata perfectio entis, & hoc poteſt multipliciter oſtendi. Et primo quidem ex prioritate naturæ. Eſſe enim ſubſtantiæ eſt prius ſecundum naturam ipſo accidente. Sed prius ſecundum gradum naturæ, non eſt eiuſdem generis cum poſteriori, ergo eſſe ſubſtantiæ non eſt eiuſdem generis cum ipſo accidente. Relinquitur ergo eſſe ipſum eſſe in genere ſubſtantię. Huius autem rationis maior propoſitio ſic probatur. Impoſſibile eſt enim aliquid ineſſe alicui non exiſtenti in acto, quia cum illud quod non eſt in actu, ſit non ens ſimpliciter ſecundum Philoſophum, ſequeretur quod ens eſſet in non ente, quod eſt impoſſibile: ſed accidentis eſſe eſt ineſſe: ex quo ſequitur quod ſubſtantia in actu præſupponatur omni accidenti ſecundum naturam: quare cum nulla ſubſtantia ſit actu niſi per ſuum eſſe ſubſtantiale, oportet neceſſario dicere quod eſſe ſubſtantiale ipſius *ſubſtantiæ præcedat* ſecundum naturam omne accidens. Minoris autem probatio eſt, quia ſub eodem genere non cõtinentur niſi ſpecies: ſpecies autem æqualiter participãtes ſunt & ideo ſunt æquales ſub genere. Relinquitur ergo ex dictis quod eſſe ſubſtantiale ſit per reductionẽ in genere ſubſtantiæ, ſiue ſuæ eſſentiæ quam informat, & nõ in genere accidentis. Secũdo hoc poteſt oſtendi ex differentia ſubſtãtiæ & accidentis. Si enim ſint aliqua duo diuerſorum generum, quorum vnum differat ab altero per aliquod ſibi coniunctum, impoſſibile eſt, vt illud per quod vnum ab altero differt, prędicetur de altero a quo differt. Sicut ſi nigrum differat ab albo per nigredinem, impoſſibile eſt vt album prædicetur de nigro, vel albedo de nigredine, vt dicatur, albedo eſt nigredo, hoc enim implicat contradictionem. Modo autem eſt ita quod ſubſtantia differt ab accidente per ipſam ſubſiſtentiam, ſiue in hoc quod ſubſiſtit per ſe, non autem per accidens. Subſiſtentia autem ſubſtantiæ eſt ipſum eſſe ſubſtantiale. nam nulla ſubſtantia ſubſiſtit vel ſubſiſtere poteſt niſi per ipſum eſſe ſubſtantiale. Impoſſibile eſt ergo vt eſſe ſubſtantiatum ſit accidens, quia tunc id per quod vnum genus differt ab altero, prædicaretur de altero, quod implicat contradictionem, vt dictum eſt. Tertio hoc poteſt oſtendi ex proportione actus & potentiæ. Nullum enim ens eſt in natura, nec etiam ipſa forma quod ſit in actu niſi per ipſum eſſe. Vnde ſeparato eſſe ſecundum intellectum à formis, remanent in potentia & non in actu, ex quo patet quod eſſe ſe habet ad omnia ſicut actus

& perfectio, & quod omnia comparata ad ipſum habent rationem potentiæ & rei imperfectæ. Quare cũ actus & potentia ſint in eodem genere, cum etiam illud quod eſt nobiliſſimum in genere ſubſtantiarũ, & primum ipſarum complementum, non poſſit eſſe accidens, quia ſic ſubſtantia dependeret ab accidente quantum ad illud quod eſt nobiliſſimũ in ea, ſic etiã accidens eſſet nobilius ſubſtantia, quod patet eſſe impoſſibile: inconueniens ergo eſt ipſum eſſe in genere accidentis eſſe. Huius etiam alia ratio eſſe poteſt quia cum omnes ſubſtantię, ſint entia inquantum, participant eſſe ſi eſſe ſubſtantiale eſſet in genere accidentis, ſequeretur quod omnes ſubſtantiæ eſſent entia per accidens, quod eſt inconueniẽs. Hoc autem quod hic dicimus, dicimus ſine aliorum præiudicio. Scimus enim plures eſſe oppoſitas opiniones, hæc autem dicimus quia illa opinio videtur falſa & impoſſibilis, & paucis roborata rationibus vel argumentis.

Ad primum ergo dicendum eſt, quod ens ſecundũ Philoſ. 1. phyſ. diuiditur duplici diuiſione, videlicet per potentiam & per actum, & per decem prædicamenta. Et quidem ſecundum quod diuiditur in decẽ prędicamenta ſic conuenit ei illa diuiſio quæ tangitur in argumentatione, ratione ſcilicet vnius membri ſuę diuiſionis quod eſt ſubſtantia; in hoc enim ſolo inuenitur materia, forma & compoſitum: nam in accidẽtibus non ſunt vere illa tria, ſed aliquod ad ſimilitudinem iſtorum, puta ſubiectum loco materiæ, &c. & in iſta quidem diuiſione non cadit eſſe, niſi forte diſtorte inquantum ſcilicet vt infra patebit eſſe poteſt reduci ad formam vt effectus ad cauſas. Secundum autem quod ens diuiditur in potentiam & actum ſic circuit omne genus, & eſt vnũ de tranſcendantibus, quia in quolibet genere inuenitur potentia & actus, & ſub hac diuiſione cadit ipſum eſſe inquantũ ſcilicet reducitur ad actum, & huius ſignũ eſt quia eſſe ſimiliter inuenitur in quolibet genere ſicut actus. Nã eſſe ſubſtantiale eſt in genere ſubſtantiæ per reductionem, eſſe autem accidentium ſimiliter eſt in genere accidentis & ita patet quod argumentum non ſequitur.

Ad ſecundum dicendum, quod aliquod poteſt dici accidens alteri duobus modis vno modo vt aliquod dicatur accidẽs alicui omne quod nõ eſt pars eſſentiæ eius, etiamſi ipſum ſecundum naturam ſuã non ſit in genere accidentis: ſicut dicimus quod differẽtia accidit generi, eo quod non eſt pars eſſentię generis, licet ipſa differentia ſit in genere ſubſtãtię: alio modo dicitur eſſe aliquod accidens, quia eſt & ineſt, alteri per modũ accidentis, & eſt accidẽs ſecundũ ſuam naturã. Et ad huius quidem euidentiã ſciendum eſt quod ad hoc, vt aliquid inſit alteri per modum accidentis, tria requiruntur: nam cum accidens ſit quædam forma; omnis autem forma ſit quædam perfectio primo requiritur quod illud quod ineſt per modum accidentis perficiat ſubiectum proprium perfectione extranea à natura ſubiecti. Secundo vero quia, accidentis eſſe, eſt ineſſe ſubiecto, ſubiectum autem dicitur aliquod actu exiſtens, requiritur quod illa perfectio quæ debet ineſſe per modum accidentis præſupponat ſubiectum actu eſſe, ſicut color pręſupponit actu quantum. Tertio vero cum accidens ſit perfectio extranea, vt dictum eſt, requiritur vt ſubiectum accidentis poſſit eſſe ſine eo, ſi ſit accidens ſeparabile, vt lapis ſine albedine, vel quod ſubiectum poſſit intelligi perfectum aliqua actuali perfectione ſi ſit accidens inſeparabile, & iam abſque hoc vt aliquid de illo accidente intelligatur. Nam ſic homo poteſt intelligi actu homo abſque hoc quod intelligatur aliquid de riſibilitate. Cuius ratio eſt quia cum omne accidens ſit de perfectionibus extraneis vel ad minus de perfectionibus ſecundis, neceſſe eſt vt ſubiectum cuiuſlibet accidentis ſiue ſeparabilis ſiue non, ſaltem poſſit intelligi abſque hoc quod intelligatur de inhærentia accidentis. Nullum autem iſtorum trium conuenit ipſi eſſe ſubſtantiali. Nam eſſe ſubſtantiale non perficit ſubiectum perfectione extranea a natura ipſius, ſicut nec actualitas rei perficit ipſam rem extranea perfectione: eſſe autem eſt actualitas omnis rei. Similiter etiam ipſum eſſe ſubſtantiale non præſupponit ſubſtantiam in actu, quin potius, vt dictum eſt, ipſum eſt actualitas omnis rei. Similiter etiam tertio ipſa ſubſtantia numquam poteſt intelligi eſſe actu, niſi aliquo modo intelligatur habere eſſe actuale, eo quod ſecundum Auicennam primum quod cadit in intellectu, eſt ens, ex quo patet quod ipſum eſſe nullo modo ineſt per modum accidentis, non enim omne quod ineſt alteri vel eſt in alio eſt accidens, ſicut videmus quod forma ineſt materiæ, & eſt in ipſa & tamen non eſt accidens. Sed requiritur quod occurrant illa tria quæ dicta ſunt quorum nullum conuenit ipſi eſſe. Ad argumentum ergo dicendum quod licet eſſe accidat eſſentiæ, non tamen accidit ei per modum accidentis ſecundo modo dicti, ſed primo modo dicti, licet etiam in illo exemplo non ſit omnimoda ſimilitudo, eo quod genus contrahitur per differentiam, non autem eſſentia per eſſe ſed potius è conuerſo: ſed in hoc non eſt hærendũ, exempla enim ponimus non vt omnino ita ſint, ſed vt ſentiant qui addiſcunt ſecundum Philoſophum in lib. prior. & per hoc patet ſolutio ad tertium & quintum argumentum.

Ad quartum dicendum, quod illa propoſitio eſt ſimpliciter falſa, ſi abſolute intelligatur, nam quidditas rei & eſt, & reſultat ex principum eſſentialium compoſitione, & tamen ipſa non eſt accidens: ſed potius cum effectus debeat aſſimilari ſuæ cauſę, illa quę primo & immediate ex eorũ coniunctione cauſantur, oportet eſſe in eodem genere cum ipſis, cuiuſmodi ſunt natura rei & eſſe ſubſtantiale ipſius. Sed tamen ſi volumus verificare illam propoſitionẽ, oportet nos addere illa tria quæ poſita ſunt in ſolutione alterius argumenti; ſic enim illud quod fluit ex principiis iam conſtitutis in eſſe ſubſtantiali, vel ſecundum tempus vel ſecundum naturam, & illud quod fluit ab eis vt perfectio extranea à natura eorum, & illud quod ita fluit vt ſine intellectu eius poſſit intelligi principia eſſentialia, ſine dubio erit accidens. Si autem tres iſtæ conditiones non addantur propoſitio continet falſitatem.

Ad ſextum dicendum, quod ſecundum Philoſ. in 7. Met. t. c. 13. ſola ſpecies definitur, ipſum autem eſſe, conſequitur naturam ſpeciei, non inquantũ natura talis, ſed potius ſecundum quod habet indiuiduari in certo ſupposito, quia & per hoc determinatur ad eſſe & ideo non oportet quod eſſe ponatur in definitione, cum natura ſpecifica non definiatur vt indiuiduata eſt, ſed inquantum talis eſt, vnde non ſequitur quod definitum non conuertatur cum definitione, cum ſola natura definiatur, vt dictum eſt.

ARTICVLVS V.

Vtrum eſſe ſit effectus formæ.

AD quintum ſic proceditur. Videtur quod eſſe non ſit effectus formæ, nam omnis forma ſicut

& omnis creaura eſt ens per eſſe ſuum, ſed nihil eſt ſibi ipſi cauſa eſſendi, ergo eſſe non eſt effectus formę.

2 Præterea cum omnia comparentur ad eſſe ſicut potentia ad actum, etiam ipſæ formæ, oportet dicere quod eſſe & ratione actualitatis & ratione ſimplicitatis ſit nobilius omnibus entibus: ſed cauſa debet eſſe nobilior effectu ſuo, ergo eſſe non eſt effectus alicuius formę creatæ.

3 Præterea videtur ſimiliter quod non poſſit eſſe effectus alicuius naturalis agentis, nam omnis cauſa eſt ſimplicior ſuo effectu, ſed nullum agens naturale eſt ſimplicius eſſe, ergo &c.

Sed contra eſt, ſententia Ariſtotelis, & communis opinio qua tenatur quod forma eſt quæ dat eſſe rei.

Reſpondeo dicendum, quod quæſtio illa dupliciter ſolui poteſt: vno modo vt dicamus ipsum eſſe vere à forma cauſari. Nam generatum in natura eſt effectus omniũ quatuor cauſarum, eo quod omnes cauſæ ad quanlibet generationem concurrunt. Sed tamen quia cauſa à cauſando dicitur, ideo cum quatuor ſint cauſæ, licet compoſitum ſit omnium cauſarum communis effectus, oportet tamen cuilibet cauſæ aliquid in ipſo cõpoſito aſſignari, quod ſit proprius & ſpecialis effectus eius: ſicut videmus quod effectus finis eſt ordo alterationis, & motus omniũ principiorum ac totius generationis in rem generatam. Effectus autẽ materiæ, eſt ratio patiendi vel aliquid ſimile: effectus autem efficientis eſt factio ipſius generati. Quare cum forma ſit nobiliſſima inter cauſas quantum ad rationẽ agendi, cum ipſa ſit actus, oportet vt ei ſpecialẽ & nobiliorẽ effectum aſſignemus & hoc nos dicimus ipſum eſſe. Vbi tamen aduertendũ eſt quod ipſa formalis cauſa, omnes cauſas excedit in tribus. Ad cuius euidentiã ſciẽdum eſt quod nomen cauſę originem habuit ab actu eſſendi, ſiue a comunione naturæ. Illud enim dicimus habere rationẽ cauſę quod poteſt alteri cõmunicare ſuam naturam, cõmunicatio autẽ naturę cõſequitur actũ: vnde videmus quod quanto accidentia ſunt magis in actu, tanto magis ſe communicant ſecondũ naturam. Inter autẽ omnes cauſas ipſa forma plus habet de actualitatis natura, quia ipſa eſt eſſentialiter actus & ideo inter omnes cauſas, ipſa eſt nobilior quantũ ad rationẽ cauſandi. Licet enim finis in mouendo omnes excedat, tamen in eſſendo ipſa forma maiorem nobilitatẽ dicitur habere, ratione iã dicta. Ex quo etiam ſequitur quod ipſum eſſe maximã habet nobilitatẽ inter omnes effectus: quia vero omnis cauſæ vel agentis intentio eſt ſuã ſimilitudinẽ producere in effectum, vnumquodque autẽ agit inquantũ eſt in actu, inde eſt quod quanto aliquid minus habet de potentialitate, & plus de acto, tanto ſibi ſimiliorẽ producit effectũ: & ideo cũ inter alias omnes cauſas, forma plus habeat de actualitate, & minus de potentia, vt dictum eſt, oportet vt eius effectus ſcilicet ipſũ eſſe, maiorem habeat ſimilitudinem in natura cum ſua cauſa, adeo vt ad idem genus reducatur cum ipſa. Et quia ſimilitudo & actus ſũt cauſa vnitatis, ideo illæ cauſæ quę multã admixtionẽ potentiæ habent oportet, vt diſtent a ſuis effectibus, & hoc ſecundum ſubſtantiam, & ſecundum ſubiectum propter quod illæ quæ nihil vel parum de potentialitate participant, tantam habent ad ſuos effectus vnitatem, vt ipſe effectus non exiſtat a ſua cauſa ſeparatus, ſed remaneat in ipſa quaſi perfectio. Sicut patet in luce cuius effectus eſt lucere, qui tamen effectus in ipſa luce remanet quaſi eius perfectio. Sic etiam patet in effectibus, & actionibus intellectus, quæ non diuiduntur ab intellectu, ſed remanent in ipſo quaſi eiuſdẽ ſuæ cauſę perfectio & vltimum complementum: huius autẽ coniunctionis & vnitatis nulla alia ratio eſt, niſi actualitas talium cauſatum, & cum forma ſit actus tantum, inde eſt quod effectus eius qui eſt eſſe, tantam vnitatem cum forma habet, vt ab ipſa nullatenus ſeparetur; quin potius remanet in ipſa huiuſmodi effectus, cum ſit ſuæ cauſæ perfectio, ſicut lux eſt effectus ipsius lucis, & verbum ſimiliter eſt effectus intellectus & perfectio, ita tamen quod quia forma in rebus compoſitis non poteſt per ſe ſubſiſtere, ſequitur quod nec ipſa poſſit eſſe ſubiectum ipsius. Ex his ergo omnibus patet quod in tribus differt effectus formæ ab aliis, ſcilicet in nobilitate, propter nobilitatem ſuæ cauſæ, in identitate naturæ, & vnitate ad ſuam cauſam propter eius actualitatem perfectam.

Ad primum ergo dicendum, quod quia ſicut iam dictum eſt, effectus formæ eſt adeo coniunctus ſuæ cauſæ, vt ſit quædam eius perfectio, huiuſmodi autẽ effectus eſt eſſe, vt patet ex dictis, inde eſt quod neceſſario formam oportet eſſe aliquo modo cauſam ſui eſſe. Et hoc quidem non eſt inconueniens, ſcilicet quod aliquid ſit ſibi cauſa eſſendi formaliter licet non efficienter. Et quod hoc quidem non ſit impoſſibile patet ex agentibus. Poteſt enim aliquid eſſe cauſa alicuius effectus dupliciter: vno quidem modo vt ſit cauſa ſufficiens & totalis ad illud producendum ſicut efficiens eſt ſufficiens cauſa factionis: alio modo vt ſit aliquid cauſa ipſius, etſi aliquo modo, non tamen ſufficiens & totalis: ſicut virtus nutritiua eſt factiua carnis, ſed hoc non niſi virtute animæ. Si ergo primo modo loquamur de cauſa, ſic nihil eſt ſibi cauſa eſſendi, eo quod ad productionem ipſius eſſe requiritur productio formæ, quę produci nõ poteſt niſi per actionem agentis. Ex quo patet quod ad productionem ipsius eſſe, & *requiritur agens*, & requiritur forma, ita tamen quod neutrum eſt cauſa per ſe ſufficiens producendi, ſed ambo ſimul. Nam agens efficit ipſum eſſe inquantum producit ſubſtantiam formæ ad quam eſſe conſequitur, forma autem producit ipſum eſſe, inquantum ab ea immediate fluit. Et ſic patet quod licet forma ſit aliquo modo cauſa eſſendi, tamen non ſufficienter vel totaliter, eo quod illud non producit niſi virtute agentis ſeu creantis ipſam. Secundo autem poteſt oſtendi ex intellectu propoſitionis. Nã quãdo dicitur quod nihil eſt ſibi cauſa eſſendi: hæc dictio, eſſendi, poteſt ſupponere vno modo ſecundum quod eſt quidditas rei, vt ſit ſenſus, nihil eſt ſibi cauſa eſſendi, id eſt nihil eſt cauſa ſuę ſubſtantiæ vel naturæ, & ſic propoſitio eſt vera: alio modo hæc dictio eſſendi poteſt ſupponere pro ipſo eſſe quod eſt actus eſsẽnæ, & ſic propoſitio eſt falſa. Videmus enim quod lux eſt ſibi ipſi cauſa lucendi: & ſic forma licet non ſit cauſa ſuæ ſubſtantiæ, quia illam habet ab agente: nihil tamen prohibet ipſam dicere cauſam ſui eſſe, maxime cum & hoc ipſum cauſet in virtute agentis vel creantis ipſam, vt dictum eſt. Si autem obijcitur quod non ens, non poteſt eſſe cauſa alicuius, forma autem non poteſt habere rationem entis in actu niſi per eſſe: dicendum quod in his quę non producuntur per motum nihil prohibet ſimul produci cauſam & effectum tempore, licet natura ſit inconueniẽs, ſicut videmus quod ſimul & in eodẽ inſtãti producũtur lux & ſplendor, ignis & calor, pomum & color, & tamen ſplendor eſt effectus lucis, & calor effectus ignis, & color pomi. Similiter ergo cum eſſe non cauſetur à

Digitized by Google

forma per motum ſimul poterit vtrumque produci & tamen vnum non erit cauſa alterius

Ad ſecundum dicendum, quod eſſe producitur à forma in virtute agentis, eo quod eſſe & forma ſimul producuntur, vt dictum eſt. Et in omnibus talibus, quæ ſcilicet producuntur, vel oportet quod ambo ſimiliter producantur ab agente aliquo, vel quod primum producat in eodem inſtanti in virtute agentis vel creantis ipſum. Manifeſtum eſt autem quod agens non producit ipſam formam & per conſequens ipſum eſſe, niſi inquantum actu habet eſſe. Ex quo patet quod etſi eſſe poneretur nobilius quam forma, non tamen eſſet nobilius quam agens, conſideratum inquantum actu habet eſſe. Sic enim æqualitas nobilitatis etſi non attendatur in forma, eſſet tamen in eo virtute cuius cauſat ipſum eſſe, & hoc ſufficit. Sic enim videmus quod lux ſua virtute producit formas ſubſtantiales quæ ſunt nobiliores ipſa luce, ſed tamen non ſunt nobiliores anima orbis, in cuius virtute lux illas efficit. Vel dicatur & melius quod illa propoſitio quod effectus eſt nobilior ſua cauſa, ſic debet intelligi, quod ſcilicet effectus ſimpliciori modo præexiſtit in virtute cauſæ quam in ſe: ſicut videmus quod accidentia cum ſint formę ſimplices videntur eſſe ſimpliciores ſuis cauſis, quæ videlicet ſunt ſubſtantię compoſitæ Sed tamen ſi conſideretur virtus qua ſubſtantia producit, huiuſmodi accidentia, ſic non eſt dubium quod accidētia, ſimpliciori modo atque nobiliori ſunt in virtute productiua ſubſtātiæ, quam in re. Similiter ergo dico de eſſe quod ſimpliciori & nobiliori modo eſt in virtute productiua formæ quam in ipſo ſuppoſito. Nec poteſt inſtari in hoc quod eſſe eſt actus tantum, & cum omnis actus, quāto magis eſt abſolutus à potentialitate, tanto eſt perfectior, & ita cum eſſe quando eſt in virtute formæ videatur eſſe magis permixtum potentiæ quā quando eſt in ſuppoſito, videtur ſolutio prædicta nulla eſſe. Nam licet eſſe quantū ad perfectionem naturę perfectius ſit in ſuppoſito, quam in virtute formæ, tamen quia virtus formę eſt actiua & non paſſiua, & quia ipſum eſſe, in virtute quidem formæ eſt quaſi intentionaliter, in ſuppoſito autem eſt realiter: inde eſt quod ſimpliciter loquendo ipſum eſſe in virtute formæ eſt ſimpliciori & nobiliori modo. Et hoc non requiritur ad cauſæ nobilitatem. Nā de omnibus effectibus hoc verū eſt, quod ſcilicet, etſi non nobilius & ſimplicius, tamen perfectius ſunt in ſeipſis quam in ſuis cauſis.

Ad tertium patet reſponſio per ea quæ dicta ſunt, quia etſi agens ſit magis compoſitum, tamen non agit niſi inquantum eſt actu, & non eſt in actu niſi per ipſum eſſe, & ideo ſecundum hoc proportionaliter ſeruatur ſimplicitatis æqualitas in cauſa & effectu. Et hæc de dicto eſſe ſufficiunt.

Hic eſt ergo vnus modus ſoluendi queſtionem ſatis probabilis. Sed licet non ſit forte contrarius veritati, tamen quia nouus eſt, nec omnino concordare videtur dictis noſtrorum maiorum, nos poſſumus aliter reſpondere.

Dicamus ergo quod ipſa forma eſt principiū quidditatis, complēs rei naturam. Solum enim tunc ſecūdum Philoſ. in 2. phyſ t. c. 11. aliquid dicitur habere naturam quando habet formam. Ad completionem autē rei ſequitur ipſum eſſe, ſicut ad curſum ſequitur currere, & aliqualiter lucidum eſſe cōſequitur lucere eo quod eſſe nihil aliud eſt quam actualitas & complementū naturę cuiuſlibet rei. Cum autē potiſſima perfectio in natura precipue ſit intenta, neceſſe eſt vt illud rei complementum vltimum quod appellamus eſſe, ſit ab agente & producente ſubſtantiā rei efficiēter productum tamquam illud quod eſt vltimum & perfectiſſimum in effectu huiuſmodi naturalis agentis, vt ſic cauſa principaliter ipſius eſſe per modum efficientis ſit agens & tamen nihil prohibet vt dicatur forma ſic cauſa ipſius eſſe inquantum per formam completur natura rei, ad quam conſequitur ipſum eſſe, in qua ſolum eſſe inuenitur receptum. Et ſecundū hanc poſitionē quam credimus eſſe verā patet reſponſio ad obiecta, quia procedunt ac ſi forma cauſaret eſſe per modum efficientis quod nō concedimus.

QVÆSTIO IV.

De formis per comparationem ad actus rationis.

Poſt quam determinatum eſt de formis ſecundum ſe, & earum proprietatibus, quātum ad pręſens negotium pertinet conſequenter agēdum eſt de ipſis per comparationē ad alia. Ex hoc enim quod ipſę formę, vel ad actus rationis, vel ad operationes proprias, vel ad ipſam naturam, ſeu ad propria ſuppoſita à diuerſis diuerſimode comparantur, multi in varios inciderūt errores, quos hic ſecundū noſtræ ſcientię modulū extirpare intēdim⁹ propter quod circa hoc quadrapliciter verſabitur diſputatio ad pręſens: vt ſcilicet primo quęratur de ipſis formis per comparationem ad actus rationis: ſecundo vero de formis in comparatione ad actus & operationes ipſarum. Tertio vero de ipſis in comparatione ad naturam. Quarto & vltimo de ipſis in comparatione ad ſuppoſitum.

CIRCA PRIMVM QVÆRVNTVR TRIA.

1 *Quid eſt illud quod deſignatur per definitionem.*
2 *Vtrum forma poſſit prædicari de eo cuius eſt forma.*
3 *Vtrum ſuppoſita pluralitate formarum poſſit ſaluari prædicatio ſuperioris de inferiori, vel non.*

ARTICVLVS I.

Quid ſit illud quod deſignatur per definitionem.

AD primum ſic proceditur Videtur quod definitio dicat ſolam formam: ſecundum enim Philoſ. 2. phyſ forma eſt exemplū & ratio quidditatis rei. Vnde cū per Philoſ definitio nihil aliud ſit quā oratio indicans quid eſt eſſe definito dicit formam tantum.

4 Præterea ſecundum Philoſophum in 2. phyſ partes definitionis reducuntur ad genus cauſæ formalis, ergo definitio non dicit quid compoſitum, ſed formam tantum.

In contrarium eſt quia ſecundum Philoſophum in 2. Met. eadem ſunt principia eſſendi & cognoſcendi, ſed principium cognoſcendi potiſſimum eſt definitio, cum ſit demonſtrationis medium cuius effectus eſt ſcientia ſecundum Philoſ. in 1. Poſter. quare cum principium eſſendi non ſit ſolum forma, verumetiam materia oportet quod per definitionem vtrumque ipſorum deſignetur.

Reſpondeo dicendum, quod hoc eſſe & ratione & antiquorum communi aſſertione eſt probatum quod ſcilicet per definitionem rei natura ſeu quidditas deſignatur. Et ideo ad huius quæſtionis elucidationem oportet videre quid in naturæ ſeu quidditatis nomine importetur. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt quod cum forma ſubſtantialis ſecundum ſubſtantiā ſuam ſit actus in genere ſubſtantiæ, materia ſecundū

illud quod eſt ſit potentia in eodem genere, potentia & actus eiuſdem generis naturalem habeant inclinationem ad inuicem, neceſſe eſt vt ipſa materia cũ forma in compoſitis eſſentialiter vniatur. Aliàs enim ſequeretur quòd omnes formæ naturales eſſent ſeparabiles ſecundum Platonicorum ſententiam, & quod omnes haberent cognoſcendi ſeu intelligendi virtutem, eo quod vnumquodque in tantum eſt cognoſcitiuum, inquantum eſt ſeparabile à materia, ſecundum Philoſophum in 3. de anima: manifeſtum eſt autem quod ex his quæ eſſentialiter vniuntur neceſſe eſt vt aliquod tertium reſultet, quod impoſſibile eſt eſſe alterum extremorum, quod quidem ſit compoſitum ex vtriſque, vt dicit Philoſophus in fine 7. Met. Quare cum hæc omnes dicant rei eſſe naturam quæ eſt ex principiis eſſentialibus conſtituta, hanc autem, vt patet ex dictis, conſtet eſſe compoſitam, manifeſtum eſt rei compoſitæ naturam & per conſequens illud quod ſignatur per definitionem ipſius, non eſſe ſolam formam nec materiam tantum, ſed aliquod ex vtriſque compoſitum.

Ad primum ergo dicendum, quod licet forma à Philoſopho dicatur ratio quidditatis rei, eo ſcilicet quod per ipſam completur rei ſubſtantia a qua trahitur quidditas rei, tamen Philoſophus non dicit quod forma ſit quidditas, ſed ratio quidditatis, vt dictum eſt.

Ad ſecundum dicendum, quod duplex eſt materia, quædam enim eſt materia indiuidualis & hæc non intrat definitionem, eo quod eſt pars naturæ rei, vt ex ſuperioribus patet. Vnde ipſa natura ex forma & tali materia conſtituta ſe habet ad indiuiduum quaſi formale: ſicut enim forma limitatur in materia, ita natura huiuſmodi communis limitatur & indiuiduatur in ipſo indiuiduo per determinata accidentia, & ad certum ſuppoſitum. Vnde argumentum non tenet; non enim partes definitionis reducuntur ad formam tamquam ipſæ ſint forma tantum, ſed quaſi quoddam formale, vt dictum eſt.

ARTICVLVS II.

Vtrum forma poſſit prædicari de eo cuius eſt forma.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quod poſſit forma prædicari de eo cuius eſt forma. Ratio enim rei prædicatur de ipſa re, ſicut diſgregatiuum viſus prædicatur de albedine, ſed ſecundum Philoſophum in 2. phyſ. forma eſt ratio quidditatis rei, ergo forma poteſt prædicari de quidditate & ſubſtantia rei, vnumquodque autem eſt idem cum ſua quidditate ſecundum Philoſophum in 7. Metaph.

2 Præterea ſecundum Boëtium omne prædicatum habet rationem formæ, ſed illud quod prędicatur de aliquo eſſentialiter veriſſime habet rationẽ prædicati, ergo vt videtur illud quod de aliquo prædicatur habet eſſentialiter rationem formæ & non compoſiti.

Sed contra pars non prædicatur de toto, ſed forma habet rationem partis, ergo &c.

Reſpondeo dicendum, quod nomine formę aliquando ſignatur ipſa pars compoſiti quæ dat eſſe materiæ, aliquando autem nomine formæ ſignatur eſſentia vel natura rei: & ſi quidem formam accipiamus primo modo, ſic impoſſibile eſt ipſam eſſentialiter prædicari de eo cuius eſt forma, poteſt tamen prædicari denominatiue. Vnde non dicimus quod homo ſit anima, ſed animatus, & huius quidem ratio hic poteſt aſſignari. Sicut enim dicit Porphyrius, omnis prędicatio aut eſt ſuperioris de inferiori, aut eſt æqualis de æquali, inferius autem prædicari eſt impoſſibile, vt ipſe dicit, manifeſtum eſt autem quod omnis pars comparata ad totum, habet rationem minus communis reſpectu ſui totius, ſed omnis forma primo modo accepta eſt pars naturæ rei, vt ſupra oſtenſum eſt. quare impoſſibile eſt vt ipſa de eo cuius eſt forma eſſentialiter prædicetur. Ratio autẽ quare pars de toto prędicari nõ poteſt, eſt iſta; neceſſe eſt enim quod in omni prædicatione eſſentiali prædicatum ſit idẽ eſſentialiter cum ipſo ſubiecto, hoc autem eſſe non poteſt ſi in nomine prædicati importetur præciſio alicuius contenti in ſignificato ſubiecti; nam illud quod intelligitur ab aliquo non eſt idem cum illo; & ita dicere quod prædicatum ſit eſſentialiter idem cum ſubiecto, & quod aliquod præſcinditur à ſignificato ſubiecti eſt implicare contradictionem: manifeſtum eſt autem quod ab intellectu partis præſcinditur intellectus totius; impoſſibile eſt ergo vt pars prędicetur de toto & per conſequens nec forma de eo cuius eſt forma. Si autem forma accipitur ſecundo modo, ſcilicet pro eſſentia vel pro natura, ſic dico quod ipſa eſſentia poteſt ſignificari, vt pars, vt cum dico animalitas, vel humanitas; & dico quod ſignificatur vt pars, eo quod ſit accepta à ſuo ſignificato præſcinditur materia ſignata & accidentia; per humanitatem enim non ſignatur niſi illud vnde homo eſt homo, hæc autem non ſunt accidentia nec materia ſignata, & ideo cum pars non prædicetur de toto, vt dictum eſt, eſſentia ſic accepta non prædicatur de toto. Alio modo poteſt ſignificari eſſentia vt totum, & totum dico eo quod per nomen non includitur nec excluditur aliquid quod inueniatur in ſuppoſito: ſic autem ſignatur per nomen animalis & hominis & ſic eſſentialiter prædicatur: patet ergo quod forma non prædicatur, & aliquid eſt quod prædicatur, quia eſſentia vel natura abſolute conſiderata & ſignata vt totum licet etiam tali eſſentię non competat ratio generis vel ſpeciei, niſi ſecundum eſſe quod habet in intellectu, vt alibi oſtendi.

Ad primum ergo dicendum quod ratio aliquando ſumitur pro quidditate ſeu definitione rei, & ſic ratio prædicatur de ipſa re, aliquando ſumitur pro principio ſeu pro aliqua parte principali ipſius rei, ſicut dicimus quod lux eſt ratio coloris: primo ergo modo procedit argumentum, ſecundo autem modo intelligitur verbum Philoſophi dicentis quod forma eſt ratio quidditatis rei.

Ad ſecundum dicendum quod per illam rationem non concluditur quod prædicatum ſit forma, ſed quod teneat ſolum locum formę quaſi quoddam formale reſpectu ſubiecti & hoc bene conceſſum eſt etiam, ſicut patet.

ARTICVLVS III.

Vtrum poſita pluralitate formarum poſſit ſaluari prædicatio ſuperioris de inferiori.

AD tertium ſic proceditur. Videtur quod poſita pluralitate formarum poſſit ſaluari prædicatio ſuperioris de inferiori, puta generis de ſpecie, & probatur ſic, de quolibet enim affirmatio vel negatio eſt vera, ſed non ſuppoſita pluralitate formarum impoſſibile eſt ſaluari prædicationem generis de ſpecie, ergo ad ſaluandum eiuſmodi prædicationem oportet ſupponere plures formas, probatio minoris eſt formę diuerſarum ſpecierum, impoſſibile eſt quod ſint æquales, cum ſint ſicut numeri ſecundum Philoſophum in 8. met. ſed forma generis ęqualiter inuenitur in omnibus ſpeciebus, ergo vel oportet dicere quod alia ſit in compoſito forma generis à formis ſpeciei, vel oportet deſtruere æqualitatem

prędicationis quæ eſt inter genus & ſpeciem.

2 Præterea omne ſuperius & magis commune poteſt prędicari de ſuo inferiori ſecundum ſententiam Porphyrij, ſed ſuppoſita pluralitate formarum adhuc erit genus magis commune & ſuperius reſpectu ſpeciei, ergo ſuppoſitis pluribus formis adhuc ſaluatur prædicatio ſuperioris de inferiori.

3 Præterea ſi eadem ſit forma generis & ſpeciei cum genus dicat totam eſſentiam ſpeciei, ſequeretur quod eadem ſit eſſentia omnium ſpecierum, ſed quæ conueniunt in eſſentia conueniunt in ſpecie, quare omnes ſpecies conueniant in ſpecie.

Sed contra eſt, quia ſi alia eſt forma generis à formis ſpecierum, tunc aut ſpecies ſunt eædem generi eſſentialiter, aut non: & ſi quidem non ſunt eædem, ſed potius alia eſt ſpeciei eſſentia & alia generi, cum vtraque eſſentia ſit in ſpecie, ſequitur quod in qualibet ſpecie ſint duæ eſſentiæ omnino diuerſæ, & per conſequens cum naturæ vel eſſentiæ non poſſint prædicari de ſeinuicem, nec informari in aliquo eſſe, ſicut non poteſt eſſe vna actualitas albi & nigri, ſequitur quod ſubſtantia ſpeciei non ſit aliquod vnum ſimpliciter, ſed multa, & quod genus non prædicatur de ſpecie: ſi autem dicatur quod ſpecies ſint idem cum eſſentia generis, ſequitur quod etiam ſint eſſentialiter idem inter ſe, & ita erit eadem eſſentia omnium ſpecierum, quod eſt inconueniens, ac per conſequens vna ſpecies poterit prædicari de alia: quare cum hæc inconuenientia non ſequantur ſuppoſita vna forma, vt patebit in ſolutione tertij argumenti, melius dicendum eſt quod ſit tantum vna forma generis & ſpeciei differens ſolum penes determinatum & indeterminatum.

Reſpondeo dicendum, quod ſuppoſita pluralitate formarum ſubſtantialium in eodem ſuppoſito prædicatio ſuperioris de inferiori ſaluari non poteſt. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt quod tria requiruntur ad hoc vt poſſit vnum de altero eſſentialiter prædicari: primo quidem vt ipſum quod prædicatur ſit ſuperius & magis commune, vel ad minus æquale cum ipſo ſubiecto, nam inferius de ſuperiori prædicari non poteſt, vt patet ex dictis: ſecundo vero requiritur vt prædicatum & ſubiectum ſint eſſentialiter vnum. licet enim prædicatio compleatur per actum rationis componentis & diuidentis vnum cum altero vel ab altero, tamen pro fundamento in re habet identitatem eorum quorum vnum de altero dicitur, & ideo cum in omni prædicatione prædicatum ſit æqualiter vnum cum ipſo ſubiecto, oportet vt in eſſentiali prædicatione vtrumque extremorum eſſentialem habeat vnitatem. Tertio vero exigitur vt ab intellectu prædicati nihil prædicatur vel intelligatur præciſum de his quæ pertinent ad intellectum vel rationem ſubiecti, alias enim cum prædicatum ſecundum ſe totum affirmari debeat de ſubiecto, præciſio autem negationem importet eius quod præciditur, ſequeretur quod de eodem eſſet affirmatio & negatio vera, vt patet ex dictis: ſi autem ſupponatur eſſe alia forma generis & forma ſpeciei, ſiue vt verius loquamur, & proprius alia forma quæ dat eſſe generis ab illa quæ dat eſſe ſpecificum, duo vltima impoſſibile erit reperire in genere & ſpecie: nam cum forma generis ſit eſſentialiter cuiuſlibet ſpeciei (alias oporteret dicere quod & aſini eſſent animalia per accidens) ſpecies autem ſint oppoſitæ & diuerſæ, ſequitur quod vna eadem forma ſpecie ſit idem eſſentialiter oppoſitis & diuerſis formis. at ſi dicerent quod albedo eſſet idem eſſentialiter cum nigradine, quod eſt impoſſibile, quia vel oportet dicere quod genus non habeat vnitatem eſſentialiter cum ſpecie, vel quod eadem ſit eſſentia vtriuſque differens ſolum per determinatum & indeterminatum, & ſic patet quod deficit ſecunda conditio: ſimiliter etiam deficit tertia, nam ſi eſt alia forma generis ab illa ſpeciei cum diuerſas formas naturales impoſſibile ſit ſe mutuo includere per proprij nominis ſignificationem, eo quod ipſæ multiplicantur ſecundum differentias oppoſitas, ſequitur quod anima ſenſitiua quæ eſt forma generis ſit talis forma quæ det ita eſſe ſenſitiuum quod non poſſit aliquod aliud eſſe, ac per hoc quod ab intellectu eius præcidatur omnis vlterior perfectio puta rationalis vel intellectus, & ita cum in ſignato ſubiecti quod eſt homo, includatur rationale, ſequitur quod ab intellectu prædicati quod eſt animal, præcidatur aliquod de eſſentialibus ſubiecti, ac per conſequens quod ſe habeat per modum partis, & de ipſo eſſentialiter prædicari non poſſit. quare ſi debeamus ſaluare prædicationē generis de ſpecie, & ſpeciei de indiuiduo, oportet quod vna ſit forma ſiue eſſentia generis & ſpeciei & indiuidui, differens ſolum pœnes determinatum ſiue ſignatum, licet alius ſit modus deſignationis vtrobique, nam deſignatio indiuidui reſpectu ſpeciei eſt per materiam indiuidualem: deſignatio autem ſpeciei reſpectu generis eſt per differentiam conſtitutiuam, quæ ſumitur ex principali perfectione, quam dat forma rei, quod tamen intelligendum eſt, quod ſicut huiuſmodi determinatio quæ inuenitur in ſpecie reſpectu generis non eſt per aliquod exiſtens ita in eſſe ſpeciei quod nullomodo ſit in eſſentia generis, imo quicquid eſt in ſpecie vt determinatum eſt etiam in genere vt indeterminatum, nam ſi genus non diceret totum quicquid eſt in ſpecie non poſſet prædicari de ipſa.

Ad primum ergo dicendum quod ad euidentiam huius argumenti & aliorum ſimilium, oportet ſcire qualiter forma generis continet ſpeciei eſſentiam & qualiter eſt in ipſis ſpeciebus. Ad primam ergo notitiam ſciendum eſt quod genus & ſpecies & differentia de ſui ſignificatione dicunt totum & non partem rei, alias non poſſent prædicari de toto, ſed tamen quia ſubſtantia rei quam ſignificant omnia iſta, eſt vnum tantum, non poſſumus dicere quod hæc tria, ſcilicet genus, ſpecies & differentia eodem modo ipſam ſignificent, alias oporteret quod iſta tria nomina eſſent ſynonyma, quod eſt falſum, ſignificant ergo eam diuerſimode: quod vt melius poſſit intelligi ſciendum eſt, quod cum ſpecies rerum ſint ad modum numerorum in quibus vnus addit perfectionem ſuper alium, oportet neceſſario dicere quod perfectiones inferiorum ſunt in ſuperioribus, ac per hoc quod in vna & eadem re ſint diuerſæ perfectiones eſſendi, ſicut videmus quod in homine eſt perfectio eſſe & vitæ & ſenſus, & ideo cum ratio rei ſumatur ab ipſa re ſecundum quod ſtat ſub aliqua perfectione vel actu, ratio autem rei ſit quam ſignificat nomen, contingit ipſam rem diuerſis nominibus nominari vel ſignificari ſecundum quod diuerſæ ſint eſſentiales perfectiones ipſius, ſicut videmus quod hæc nomina dominus, pater, & homo vnam & eandem rem exprimere poſſunt, ſi aliquis ſit cui iſta conueniant, & tamen hæc nomina licet eandem rem ſignificent, non erunt ſynonyma, eo quod illam rem exprimunt quæ eſt ſub diuerſis perfectionibus conſtituta, dato enim quod vnus ſolus eſſet homo qui eſſet dominus & eſſet pater, adhuc illa nomina non eſſent ſynonyma, nec vna eſſet ratio ſignificata per ipſa, licet exemplum prædictum non ſit forte quoad omnia de ſimili genere, ſpecie & differentia: nam quia in homine eſt triplex perfectio, ſcilicet vitæ, ſenſus, & intellectus, inter perfectio-

nes autem vnius eſſentiæ oportet ſemper eſſe aliquem ordinem eo quod ordo eſt principium vnitatis, inde eſt quod inter perfectiones aliqua eſt quaſi principalior & formalior, & quaſi determinatiua aliarum & vltimum complementum, ſecundum ergo quod ſuppoſitum ſtat vltima perfectione, puta ſecundum quod ſtat ſub perfectione intellectiua ſic exprimitur per nomen differentiæ completiuæ puta rationale: ſecundum autem quod ſtat ſub perfectione vel perfectionibus quæ quaſi materiales comparantur ad ipſam vltimam differentiam, ſic exprimitur per nomen generis ſeu per nomina generum in quibus illa ſpecies continetur, puta ſecundum quod ſtat ſub perfectione ſenſus ſic exprimitur per animal, ſecundum autem quod ſtat ſub perfectione vitæ per viuum ſeu vegetabile, ſecundum autem quod ſtat ſub perfectione trinæ dimenſionis exprimitur per nomen alterius generis, quod eſt corpus: ſpeciei autem nomen ſignificat totum ſecundum quod eſt ex vtraque perfectione conſtitutum ſcilicet generis & differentiæ, & quia vt dictum eſt vnicuique dictorum nominum ſcilicet generis, ſpeciei, & differentiæ reſpondet propria ratio ſecundum quod ſignificat talem rem, ratio autem ſecundum quam nomen generis ſignificat ipſam rem ſumitur ab eo quod eſt quaſi materiale vt dictum eſt, omne autem materiale quantum in ſe eſt, eſt indeterminatum & in potentia, inde eſt quod nomen generis ſignificat ſeu exprimit ipſam rei naturam ſecundum illud materiale quod eſt in ipſa, indeterminatam tamen & in potentia exiſtentem ad quamcunque aliam perfectionem: vnde patet quod licet de intellectu proprio generis non ſit vltima forma ſeu differentia, ſed illud quod eſt quaſi materiale ſe habet: tamen propter hoc ipſam non excludit nec præſcindit, quinimo cum omne materiale ſit in potentia ad quælibet actum indeterminate tamen, omnes perfectiones formales quæ poſſent illi materiali adiungi exprimit, tamen indeterminate ſeu potentia non actu: & hoc eſt quod dicit Porphyrius quod genus nullam differentiam continet actu, (eo ſcilicet quod non ſunt de primo intellectu eius propter quod nec de ipſo proprie loquendo prædicantur ſecundum Philoſophum in 4. topic.) poteſtate vero omnes: ratio autem, ſecundum quam nomen differentiæ exprimit rem ſumitur ab eo quod eſt vltima rei perfectio, & ideo cum tale ad nihil aliud ſit in potentia, inde eſt quod differentia præſcindit intellectum omnis alterius perfectionis, propter quod nihil dicit indeterminatum indeterminatione formali, ſed ſolum indeterminatione materiali ſicut ipſa indiuidua, in quibus ſubſtantia ſpeciei ad certam materiam determinatur: vnde ſicut genus de determinatione dicit ſubſtantiam totam rei, ita & ſpecies totam ſubſtantiam indiuidui. ex quo etiam ſequitur quod ſicut de intellectu primo generis non eſt differentia, ita nec de intellectu primo differentiæ eſt genus, licet neutrum a ſui intellectu præſcindat alterius intellectum: ſic ergo patet primum, qualiter ſcilicet ſpecies continetur in genere, quaſi quoddam determinatum in indeterminato, patet etiam ſecundum, qualiter ſcilicet eſſentia generis ſit ſpecies quia ſcilicet quaſi indeterminatum in re limitata & determinata per actum. Ex quo etiam manifeſta eſt ſolutio omnium argumentorum: nam quando dicitur quod genus æqualiter prædicatur de ſpeciebus, eſt intelligendum quod æqualiter prædicetur non quaſi aliquod vnum & idem numero, vel ſpecie exiſtens in omnibus, ſed quaſi indiſtinctum aliquod & in potentia exiſtens æqualiter ad omnes actus determinatos: vnde ab eadem forma datur eſſe materiale à qua ſumitur nomen & ratio generis, & eſſe formale a qua ſumitur ratio ſpeciei.

Ad ſecundum etiam patet quia non ſolum illud vnum requiritur ad prædicationem eſſentialem, ſed & requiruntur alia duo quæ dicta ſunt.

Ad tertium etiam patet reſponſio, quamuis enim genus ſignificet totam eſſentiam ſpeciei, non tamen oportet quod diuerſarum ſpecierum quarum eſt vnum genus, ſit vna eſſentia, quia vnitas generis ex ipſa indeterminatione procedit non autem ita quod illud quod per genus ſit vna natura numero in diuerſis ſpeciebus, cui ſuperuenit res alia quæ ſit differentia determinans ſicut forma determinat materiam quæ eſt vna numero, ſed quia genus aliquam formam ſignificat non tamen determinate, quam differentia exprimit, quæ non eſt alia quam illa quæ indeterminate ſignificatur per genus, vnde patet quod remota per differentiam illa indeterminatione remanent ſpecies per eſſentiam diuerſæ.

QVÆSTIO QVINTA.

De formis per comparationem ad actus & operationes ipſarum.

Deinde conſiderandum eſt de formis in comparatione ad actus & operationes ipſarum.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR DVO TANTVM.

1 *Vtrum vna & eadem forma poßit habere diuerſas operationes ſpecie & genere.*

2 *Vtrum poſita vnitate formæ neceſſario ipſa forma cauſet incorruptibilitatem materiæ.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum vna & eadem forma poßit habere diuerſas operationes ſpecie & genere.

AD primum ſic proceditur. Videtur quod vna & eadem forma non poſſit habere vel eſſe diuerſarum operationum principium; vnius enim rei vnus eſt finis vltimus, ſed ſecundum Philoſophum in libro de cœlo, & mundo operatio eſt vltima rei perfectio & finis eius: ergo ab vna forma non procedit niſi vna operatio.

2 Præterea operatio ſequitur naturam rei, ſed natura cuiuſlibet rei eſt vna & in aliqua vna determinata ſpecie, & determinato genere, ergo ab vna forma non poſſunt cauſari operationes diuerſæ in genere & ſpecie.

Sed contra eſt quia anima habet diuerſas operationes ſcilicet intelligere & viuere, ſed animam nunquam quiſquam poſuit ex diuerſis formis compoſitam, ergo ab vna forma poſſunt diuerſæ operationes cauſari.

Reſpondeo dicendum, quod vna res poteſt habere diuerſas operationes & vna & eadem forma mediantibus ſuis potentijs poteſt eſſe diuerſarum operationum principium. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt quod vnumquodque operatur ſecundum quod eſt in actu ſecundum Philoſophum, in quantum autem vnumquodque eſt in actu intantum eſt ens, ſecundum autem Philoſophum ens & vnum conuertuntur, vnitas autem eſt ſimplicitatis

principium, ea quo patet quod quaoto aliquid eſt magis vnum & magis ſimplea, tanto eſt magis virtuoſum ad operandum: & quod omnis ſorma & omnis res quanto ſimplicior eſt, tanto plores habet operatiooes: propter qood humana anima inter omnes inferiores formas plures habet operationes. Sed tamen aduertendum eſt quod quia quaoto aliqoid eſt magis actu, tanto eſt magis ens, & quanto eſt magis in actu tanto eſt magis virtuosũ ad operandũ, vt dictum eſt, ideo quaoto formæ ſioe res quæçũque ſunt magis ſimplices, tanto per vnum plura operari poſſunt ſicut Angelus per ſolum intellectum omnia illa cognoſcit qoæ anima per diuerſas potentias via cognoſcere poteſt, vnde patet quod vna & eadem forma poreſt diuerſarum operationum eſſe priocipium.

Ad primum ergo dicendum, quod vnius rei finis vnus eſt principalis & vltimus, ſecondarij autem & proaimi poſſunt eſſe plures, & ita dicendum eſt de operationibus.

Ad ſecundum dicendum, quod licet res ſit vnius naturæ, habet tamen multas virtotes &. per cooſequens poteſt habere moltas operationes.

ARTICVLVS II.

Vtrum poſita vnitate formæ neceſſario ipſa forma cauſet incorruptibilitatem materiæ.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quod ſuppoſita vnitate formę neceſſario omne corpus ſit incorruptibile: omoe enim quod caret contrarietate eſt incorruptibile, ſed ſuppoſita vnitate formæ omne corpus carebit contrarietate, ergo erit incorruptibile. probatio ſecundæ partis antecedentis eſt quia ſi vna forma tantum ſit in compoſito, ipſam oportet vniri materiæ primæ, inter quæ nulla erit contrarietas, ergo omne corpus eſſet incoruptibile.

2 Præterea quod eſt compoſitum ea incorroptibilibus eſt incorruptibile, ſed ſuppoſita vnitate formæ homo eſt compoſitus ea incorruptibilibus, quia videlicet ex anima & materia prima, quorum vtrumque eſt incorruptibile ſecuodum Philoſophum in 3. de anima & 1 physic. ergo ad minus omnis homo erit incorruptibilis, quod eſt falſum.

Sed contra quia vbicunque ſunt contrariæ qualitates illud oportet corrumpi, ſed ſuppoſita vnitate formæ, adhuc maneot in corporibus contrariæ qualitates, vt infra patebit, ergo ſuppoſita vnitate formæ, non oportet omne corpus eſſe incorruptibile.

Reſpondeo dicendnm quod iſta eſt vna de rationibos propter quam quidam leuiter moti ſunt ad ponendam pluralitatem ſormarum. Credebant enim neceſſario ſequi omne corpus eſſe incorruptibile ſoppoſita tantom vna forma in ſuppoſito naturali: ſed hoc non eſt neceſſarium: duæ enim cauſæ corroptionis cooſueuerunt commouiter aſſignari, videlicet contrarietas actionum & priuatio perfectionum, quarum quælibet inueniri poteſt in rebus naturalibus etiam ſoppoſita vnitate formarum: nam prima cauſa, videlicet contraria actio qoalitatum neceſſario in compoſito corruptionem inducit, eo quod ſecundom Philoſophum omnis priuatio magis facta abiicit à ſubſtantia, hoc autem per vnitatem non tollitur: nam licet in mixto elementotom formæ non maneant ſecunduro actum. tamen quia ipſom mixtum eſt quaſi medium ex eatremis conſtitutum, vt in ſequenti quæſtione dicetur: oportet vt in ipſo remaneat virtus ad producendum ſimiles qualitates, quæ fueruot in extremis, ſcilicet calidum, frigidom, humidum, & ſiccum, ita etiam cum medij accidentia ex extremis trahaot originem oportet vt in miatis inueniantur ſimiles illis qualitates contrariæ, paſſiuæ ſcilicet & actiuæ, eo quod ipſum miatum ea elementis paſſiuis habet virtutem producendi qualitates paſſiuas & ex actiuis actiuas, licet ipſa in miato ſint eſſentiali coniunctione vnitæ, & ſic videtur quod per talem vnionem vnam qualitatem mediam conſtituant: manifeſtum eſt autem qood omne tale in quo ſunt huiuſmodi qualitates contrariæ oportet eſſe corruptibile: quare patet etiam quod ſoppoſita vnitate formarum corpora naturalia, ſunt corruptibilia: ſimiliter (vt dictum eſt) ſecunda cauſa corroptionis eſt defectus perfectionũ ex hoc enim quod materia eſt in potentia ad omnes perfectiones oaturæ, oullaque forma poteſt ipſam omni naturali perfectione perficere. oportet vt ſemper in materia, dum habet vnã formam remaneant priuatio & appetitus ad aliam, ex quo neceſſario ſequitur corruptibilitas ſiue ſit vna forma ſiue plures propter quod dicit Philoſophus in 1. phyſic quod altera pars contrarietatis machinatur ad maleficium, id eſt ad corruptionem.

Ad primum ſic dicitur quod patet reſponſio, quia eſt ibi contrarietas qualitatum & contrarietas materiæ & formæ & contrarietas potentiæ & actus.

Et patet etiam ſic ad ſecundum.

QVÆSTIO VI.

De formis per camparationem ad materiam primam & ad generationem ac motum.

Habitis de formis per comparatationem ad effectus & operationes ipſarum, nunc agendum eſt de ipſis per comparationem ad materiã primã quia materia naturalis nullius rei poteſt eſſe principium niſi per generationem & motum, ideo quærendo de formis per comparationem ad materiam, oportet etiam ſimiliter quærere de ipſis prout comparantur ad generationem & motum.

CIRCA QVOD QVÆRVNTVR TRIA.

1 *Vtrũm formæ elementorum maneant in mixto actu vel potentia.*

2 *Vtrum omnis forma ſubſtantialis immediate vniantur materiæ primæ.*

3 *Vtrum non remanentibus formis elementorum in mixto poſsint remanere aliquæ qualitates vel virtutes elementorum eadem numero.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum farmæ elementorum maneant in mixto actu vel potentia.

AD primum ſic proceditur. Videtur quod formæ elementorom & per conſequens elementa maneant actu in mixto: dicit enim Philoſophus in 1. de generatione quod ſi elementa non manent in miato nec vnum nec plura, nihil relinquitur in materia, ſed materia ſola cum forma non facit admixtionem, ergo ſi elementa non ſiot actu in mixto, ſequitur quod nihil ſit mixtum in natura.

2 Præterea ſi elementa corrumpontur in mixto, cum corruptio vnius ſit generatio alterius, ſequitur quod miſtio ſit generatio, qood eſt contra Philoſophum.

3 Præterea nullum accidens eſt ſeparabile, ſed qualitates elementorom manent in mixto, ergo oportet quod ibi maneant elementa.

2 Prætetea nihil corrumpitur niſi à ſuo contrario, ſed ſi elementa corrompuntur in mixto, non etit aſſignare contrarietatem corruptiuam & ita, nullum mixtum erit corruptibile.

5 Prærerea nihil agit niſi ſecundum qood eſt actu. ſed elemeuta in mixto habent propria operationes, dicit enim Philoſophus in primo de cœlo & mundo, quod mixtum mouetur ſecundum elementum prædominans,

6 Præterea elementa conoeniunt in mixto; aut ergo ſecundum exceſſum aot ſecondum æqualitatem: ſi ſecondum excellum tunc excedens non corrumpitur, ſed potius generatur per corruptionem exceſſi, & ſic ad minus elementum excedens manet actu in mixto: ſi autem ſecundum æqoalitatem tuoc nullum corrumpet alterom & ſie omnia manebunt in actn.

7 Præterea nihil reſoluitur niſi in ea ex quibus componitur; ſi ergo talis reſolutio ponatur eſſe actu elementorum, generatio nnn potuit dici magis quod miſta fiant ex elementis quam è conuerſo.

Sed contra eſt Philoſophus in 2. de generatione vbi expreſſe dicit quod elementa non ſecundum actum, ſed virtute tantum manent in mixto

Reſpondeo dicendum, quod circa hoc fuerunt & ſunt diuerſorum ſententiæ vſque hodie, nam quidam obligati ſunt pœnitus in iudicanm ſenſibus corporis qui dixerunt mixtionem ad ſenſum, eſſe mixtionem veram, dicentes elementa miſceri ad inuicem, ita tamen quod formæ ſubſtantiales elementorum actu remanerẽt in miſto: & rationes horum factæ ſunt in argumentis: ſed huius poſitionis falſitas poteſt multipliciter oſtendi, & primo ex natura mixti ſic. Ex pluribus exiſtentibus actu non poteſt componi aliquod eſſentialiter vnum: ſed manifeſtum eſt qood mixtum ſecundum naturam, oportet eſſentialiter vnom eſſe, eo quod ens & vnum conuertantur, quare ſi elementa manent in mixto ſecundum actum, ſequitur quod ex eis non poteſt componi aliquod eſſentialiter vnum quod eſt contra rationem mixti: quod autem ex pluribus actu exiſtentibus non poſſit fieri aliquod vnum eſſentialiter patet ſic, ea dicuntur vnum eſſentialiter quibus conſtituitur vna eſſentia vel natura, vna autem eſſentia impoſſibile eſt vt habeat niſi vnum ſubſtantiale eſſe, manifeſtum eſt autem eum eſſe ſit actus entis, quod impoſſibile eſt aliquam formam ſubſtantialem actu remanere niſi maneat eius ſubſtantiale eſſe, ex quo ſequitur quod ſi formæ elementorum manent in mixto actu quod habeant plura eſſe quæ ſunt actualiter ipſorum; nam ſicut plurium ſuppoſitorum actu exiſtentium impoſſibile eſt actualitatem vnam eſſe, ſicut quod duarum linearum vnum ſit punctum, ita impoſſibile eſt plures eſſe actu formas quin habeant plura eſſe: quare cum ex talibus non poſſit aliqood vnum eſſentialiter eſſe, ſequitur neceſſario quod elementorum formæ non manent actu in mixto. Secondo ex natura mixtionis manentibus enim formis, ſeu manente forma ſubſtantiali in te, impoſſibile eſt in ipſa aliqoam mutationem fieri niſi accidentalem, cum enim eſſe ſubſtantiale conſequatur formam, dicere quod aliquid ſubſtantialiter moretur & quod maneat forma, eſt impoſſibile & eſt implicans contradictionem: ſi ergo formæ elementorum ſubſtantiales maneant in actu in mixto, ſequitur quod elementa non mutentur aliqua mutatione niſi accidentali: ex quo vlterius ſequuntur tria inconuenientia, quorum vnum eſt quod mixtio nihil aliod ſit quam alteratio, quod eſt falſum: ſecundom vero eſt quod generationi ſubiiciatur ens actu, nam cum ſubſtantia ex ſola alteratione non perdatur, & cum ad perfectam mixtionem ſequatur generatio, ſi formæ elementorum ibi manent, etiam vſque ad perfectam mixtionem iam factam, ſeqoitor neceſſario quod generationi ſubiiciatur ens acto. Tertium vero inconueniens eſt, quia cum omnis alteratio poſſit aliquo modo ſenſu percipi ſecundum Philoſophum in quinto phyſicorum, ſequitur quod mixtio vera ſit percepta per ſenſum, quod eſt contra Philoſophum in primo de generatione Tertio ex differentia mixtionis & generationis; licet enim mixtio ſit aliud a generatione, tamen in omni mixtione oportet eſſe generationẽ alicuius tertij, quod neutrum extremorum ſit actu, alias ſequeretur quod omnia mixta eſſent naturæ eiuſdem nam ſi ex elementis quæ miſcentur non reſultat aliqua tertia natura altera à quolibet miſcibilium, ſed potios omnia elementa tunc mixta nihil aliud eſſent qua n elementa in actu, aggregata tamen ad inuicem, cum autem ad omnia mixta conueniant omnia quatuor elementa, ſequeretur quod nullum differret ab alio ſubſtantialiter in natura, ſed ſolum accidentaliter ſecuodum plus & minus, ſed manentibus formis elementorum in actu nulla poteſt tertia natura ſubſtare quæ non ſit quodlibet eorum in actu, vt patet ex dictis, quare impoſſibile eſt in mixto eſſe alementorum formas niſi in potentia & virtute. Quarto ex natura formarum, licet enim proprie loquendo formæ ſubſtantiales contrariæ non ſint ratione ſuæ ſimplicitatis & actualitatis, tamen in ſe oppoſitionem includunt ſeu oppoſitas rationes, cuius probatio eſt quia eſſentiales rationes earum cuiuſmodi ſunt differentiæ ſubſtantiales ſpecificæ ex oppoſito diuiduntur, quæ quidem differentia nihil aliud eſt quam illud in quo ratio formæ ſubſtantialis cooſiſtit per intellectum abſtractum: ea vero quæ eſſentialiter rationes includunt oppoſitas, eſſentialiter vniri non poſſunt ſi ponantur in actu, cum oppoſitæ eſſentialiter rationes in vna ſimplici eſſentia includi non poſſint: quare ſi formæ elementorum ſint actu in mixto cum ſint oppoſitæ & differentes ſpecie eo modo quo dictum eſt, vt patet ex oppoſitis diſpoſitionibus & qualitatibus quas efficiunt in materia, oppoſitæ formæ vnientur in vna ſimplici eſſentia quod eſt impoſſibile, aut oportet dicere quod non vniantur eſſẽtialiter ex quo ſequitur quod miſtum non ſit vnũ ſimpliciter, ſed ſecundum quid, ſicut aceruus lapidum: aot quod illæ formæ non ſint actu, ſed in potentia ſolum Quinto es natura vnionis, ſic omnem enim ſubſtantiam ex materia & forma ſubſtantiali compoſitam neceſſario ſequitur eſſe ſubſtantiale, omne autem tale habet rationem compoſiti, ſed ſi elementorum formæ manent actu in mixto cum ſint diuerſæ in ſpecie, & non ſit dare quod omnes ſint in eadem parte naturæ, ſeqoitor quod ſint ibi quatuor res diuerſæ ſpecie compoſitæ ex diuerſis partibus materiæ, & diuerſis formis ſubſtantialibus, & per conſequens quod ſint diuerſa ſuppoſita, ſcilicet quatuor: diuerſa autem ſuppoſita in ſpecie impoſſibile eſt eſſentialiter vniri, & aliquod vnum conſtituere, quare ſequitur vel quod mixtum non ſit aliquod vnum, vel quod formæ non ſint in actu, ſed virtute tantum, vel potentia: quod autem impoſſibile ſit illas formas eſſe in eadem parte ma-

Digitized by Google

teriæ patet, quia diuerſas formas ſequuntur diuerſa eſſe ſubſtantialia, quæ impoſſibile eſt intelligere in eadem parte materiæ, & quia ante mutationem illæ formæ ſunt in diuerſis materiæ partibus, & etiam ſi poſtea per mixtionem reducerentur ad eandem partem materiæ, ſequeretur quod formæ ſubſtantiales mutarentur de ſubiecto in ſubiectum, quod eſt ridiculum dicere. Sexto ex natura informationis; ſi enim illæ formæ manent actu in mixto cum ipſæ ſint diuerſæ in ſpecie, & neceſſario ſint in diuerſis partibus materiæ, vt probatum eſt, ſequitur quod conſtituant in ipſo mixto diuerſas partes etiam ſpecie differentes, conſtat autem quod quælibet pars mixti eſt æqualiter ſubiectum formæ vltimæ, puta carnis vel alicuius alterius, ex quo relinquitur quod eadem forma ſubſtantialis, eſt in diuerſis ſubiectis ſpecie, & diuerſis ſpecie diſpoſitionibus, quod eſt falſum manifeſte, cum determinatus actus neceſſario requirat potentiam determinatam ſecundum Philoſophũ. Septimo ex natura proprij ſuſceptibilis; cum enim probatum ſit quod manentibus formis elementorum in mixto in aliqua parte materiæ oportet recipi formam vnam, puta ignis, & in alia formam aquæ, & conſtat quod ex compoſitione formæ ſubſtantialis aquæ vel ignis cum materia, reſultet neceſſario elementum ignis vel aquæ, ſequitur quod mixtum ſecundum aliquam ſui partem ſit ignis, & ſecundum aliam ſit aqua, vel aër, ſed manifeſtum eſt quod in qualibet parte mixti recipitur vltima forma puta carnis vel oſſis, quare ſecundum eorum poſitionem cum partes mixti non ſint niſi diuerſa elemẽta in actu, vt oſtenſum eſt, ſequitur quod ſimplex elementum abſque ſui corruptione, ſed ſolum per aliquam alterationem poſſit eſſe ſubiectum cuiuſlibet formæ ſubſtantialis puta carnis vel oſſis, ita vt verum ſit dicere, id quod eſt actu caro, eſt terra, vel aër in actu eſt ſanguis vel os: quæ cum omnia falſa ſint, oportet melius dicere, videlicet quod formæ elementorum non manent in mixto niſi virtute Octauus modus eſt ex natura identitatis, cum enim formæ elementorum & ſint ſubſtantiales formæ & ſint differentes ſpecies, oportet vt diuerſitatem ſubſtantialem cauſent in diuerſis partibus mixti: ſed manifeſtum eſt quod omnes partes mixti conueniunt in vna vltima forma ſubſtantiali, ac per hoc oportet dicere quod hic conſtituant aliquid eſſentialiter & ſubſtantialiter vnum quare ſi formæ elementorum manent in acto, ſequitur quod partes mixti habeant ad inuicem ſubſtantialem identitatem propter identitatem ſubſtantialis formæ, & tamen ſubſtantialem habent diuerſitatem propter diuerſitatem formarum elementorum, quod implicat contradictionem, vt ſcilicet aliquid ſecundum ſubſtantiam ſit idem & non idem: ſi autem dicatur quod illæ formæ omnes ſint in eadem parte materiæ, idem inconueniens ſequitur, & adhuc maius, quia videlicet ſequitur quod eadem pars materiæ ſit eadem & diuerſa ſubſtantialiter à ſeipſa. Nono ex introductione formæ ſubſtantialis, ſi enim formæ elementorum manent actu in mixto, oportet ea eſſe in diuerſis partibus materiæ, ad diuerſas autem formas ſpecie, impoſſibile eſt conſequi eaſdem diſpoſitiones vel accidentia in materia: quare ſi hoc dicatur, oportet dicere diuerſas partes mixti eſſe diſpoſitas & affectas contrariis & oppoſitis diſpoſitionibus & qualitatibus, puta vt pars in qua eſt forma ignis ſit affecta raritate & caliditate, & illa in qua eſt forma aquæ vel terræ frigiditate vel ſiccitate ſeu humiditate, neque enim eſt intelligibile quod illa pars materiæ in qua dicitur eſſe forma ignis, afficiatur in actu humiditate vel in qua eſt forma aquæ afficiatur ſiccitate, ſed ea quæ ſunt diſpoſita contrarijs & oppoſitis diſpoſitionibus impoſibile eſt informati eadem forma, quare ſi formæ huiuſmodi ſunt in actu, ſequitur quod forma vltima nõ poſſit introduci niſi prius illæ formæ abiiciantur & ita non ſint actu: ſimiliter etiam ſequitur vlterius quod non omnes partes mixti ſint affectæ diuerſis qualitatibus, quod eſt contra ſenſum; quia eadem pars carnis eſt & calida & humida. Decimo ex natura actionis, licet enim formæ non ſint contrariæ proprie loquendo, tamen quia oppoſitionem quandam includunt oportet vt à diuerſis ſpecie formis cauſentur cõtrariæ diſpoſitiones actiuæ vel paſſiuæ, ſicut à forma ignis caliditas, à forma aquæ frigiditas, quæ tamẽ non agunt niſi virtute ſubſtantialium formarum, ſi ergo manent huiuſmodi formæ oppoſitæ, aut ſunt æquales in virtute, aut non: ſi ſint æquales, cum ſint oppoſita, & oppoſita mutuo ſe expellãt, impoſſibile erit elemẽta vniri in mixto: ſi autem non ſunt æquales, vna quæ maioris virtutis eſt aliam corrumpet, & ſic ad minus non mouebunt omnes actu in mixto. Propter quod alij aliter dixerunt, ponentes quod non ſolum qualitates alterantur, ſed etiam ſubſtantiæ, en quod formæ elementorum in genere formarum ſint imperfectiſſimæ, & quaſi mediæ inter ſubſtantiales formas & ita ſuſcipiunt magis & minus, ac per hoc ex virtute intentionis & remiſſionis reductæ ad medium poſſunt vniri in mixto vnione perfectæ mixtionis. Sed hæc poſitio eſt adhuc irrationabilior quam prima: primo quidem quia ad eam ſequitur quod mixtio nõ ſolum ſit in accidentibus, ſed etiam in ſubſtantijs, quod eſt contra Philoſophum in libro de animalibus, vbi expreſſe dicit quod mixtio ſolum ſit ſecundum accidentia: ſimiliter etiam eſt contra rationem: nam in omni mixtione oportet vt vnum miſcibilium ſit in potentia ad alterum, propter quod dicit Philoſophus, quod illa ſunt miſcibilia quæ communicant in materia, licet etiam hoc non ſufficiat, ſed vna forma ſubſtantialis nunquam eſt in potentia ad aliam formam ſubſtantialem, puta forma ignis ad formam aquæ, nec forma aëris ad formam vel naturam terræ, quare impoſſibile eſt formas ſubſtantiales, & quantumcumque remiſſas miſceri ad inuicẽ mixtione perfecta probatio autẽ maioris, eſt quia impoſſibile eſt fieri vnum eſſentialiter ex duobus in actu. Secundo falſitas huius poſitionis patet, quia ſi formæ elementorum remittantur cum ad mixtionẽ veniunt per talem remiſſionem, aut perdent eſſe ſubſtantiale quod vnaquæque conſequebatur, aut non: ſi perdunt tunc cum eſſe ſit actus entis & impoſſibile eſt aliquod ens ponere in actu ſine actu ſuo quod eſt eſſe, ſequitur neceſſario quod per talem remiſſionem non perditur eſſe ſubſtantiale ipſorum & ſic ſequitur quod ipſæ ſint in actu diſtinctæ abinuicem, quod ſupra oſtenſum eſt eſſe impoſſibile. Tertio, quia certum eſt cum eſſe ſit actualitas formæ, ſecundum conditionem formę, oportet ponere conditionem ipſius eſſe, ſed impoſſibile eſt quod ſubſtantiale eſſe alicuius recipiat magis & minus, eo quod ipſum eſt vltima actualitas rei ac per hoc actualitatum, licet autem alicui actui, vel in aliquo quod eſt actu ſecundum Boetium poſſit eſſe vel intelligi potentiæ admixtio, tamen ei quod nihil eſt aliud quam actualitas actus ſubſtantialis & simplex, impoſſibile eſt eſſe vel intelligere admixtum aliquid potentiæ, & per conſequens cum illud quod non poteſt ſuſcipere admixtionem aliquam contrarij non poſſit intendi nec remitti, vt ſupra habitum eſt, neceſſe eſt dicere quod eſſe ſubſtantiale non ſuſcipiat magis & minus, ac per hoc nec forma quam illud eſſe conſequitur. Quarto quod

formæ ſubſtantiali nihil eſt contrarium: intentio autem vel remiſſio non fit niſi per acceſſum vel receſſum à contrario, quare impoſſibile eſt huiuſmodi formas intendi vel remitti. Quinto quia dato quod large loquendo formæ eſſet aliquid contrarium, hoc ſecundum Philoſophum in primo phyſicorum non erit niſi priuatio, quare ſi formæ ſubſtantiales reciperent magis & minus, ſequitur quod priuatio ſimiliter poſſet ſtare cum forma ſubſtantiali quod eſt contra Philoſophum ibidem. Sexto quia ſi formæ ſubſtantiales recipiunt magis & minus, ſequitur neceſſario quod generatio eſt motus, ac per hoc quod in ſubſtantia ſit motus, quod eſt contra Philoſophum in quinto phyſicorum. Similiter etiam cum forma ſubſtantialis ignis conſtituat naturam ignis, & quantumcumque ſit remiſſus & imperfectus ſemper ſit ignis, ac per hoc ſit impermixtus cuilibet alteri elemento, puta aquæ vel terræ, ſequitur quod ibi erunt elementa ſecundum actum diſtincta ac per hoc non erit ibi vera mixtio. Septimo patet huiuſmodi poſitionis falſitas quantum ad hoc quod dicit formas elementorum eſſe medias inter accidentales & ſubſtantiales: hoc enim eſt impoſſibile, nam cum ſubſtantia ſit ens per ſe non in ſubiecto exiſtens, accidens autem ſit ens in alio exiſtens, patet quod accidens & ſubſtantia diuiduntur oppoſitione contradictoria, quæ ſcilicet ſumitur pænes eſſe & non eſſe in ſubiecto: quare ſicut impoſſibile eſt inter contradictoria cadere medium, ita & impoſſibile eſt eſſe medium inter ſubſtantiam & accidens. Octauo quia ſecundum Philoſophum in 8. metaph ſpecies quæ trahuntur à formis ſunt ſicut numeri, in quibus vnitas addita vel ſubſtracta variat ſpeciem, ex quibus verbis patet quod differentia in formis ſpecificis attenditur ſecundum magis perfectum, quare ſi formæ elementorum remittantur in mixto, iam non erunt eædem formæ in ſpecie, ſed diuerſæ. ſicut gratia exempli, conſtat quod natura formæ ignis in hoc conſiſtit vt conſtituat ſumme calidum, ac per hoc non erit ſpeciei eiuſdem: & ſimiliter poteſt dici de omnibus formis elementorum: ratio enim eſſentiæ vel naturæ cuiuſlibet ſpeciei in indiuiſibili conſiſtit, propter quod impoſſibile eſt formas ſubſtantiales a quibus huiuſmodi rationes ſpecificæ trahuntur magis vel minus recipere. Nono quia ſecundum Philoſophum in 2. phyſic. tunc vnũquodque dicitur tale eſſe puta caro vel os, quando habet formam ſuam puta carnis vel oſſis: ſi ergo formæ elementorum recipiant magis & minus aut poſt talem intentionem & remiſſionem ſunt tales, aut non ſunt illæ formæ eædem ſpecie, cum identitas effectus demonſtret identitatem cauſæ, ſi autem ſunt idem, cum ſecundum Philoſophum in 9. metaph. in naturalibus agentibus, præſentibus actiuis & paſſiuis ſtatim ſequatur actio, ſequitur quod vnaquæque forma elementi in mixto exiſtens conſtituat ſui elementi naturam, puta quod forma ignis conſtituat ignem, & aer aerem, & ſic de aliis, omne autem elementum actu, puta ignis vel aer de neceſſitate eſt corpus. quare cum corpora diuerſarum naturarum diſtinguantur ab inuicem propriis dimenſionibus, ſequitur quod in mixto ſint actu diuerſa corpora, ita quod ibi nulla ſit mixtio, niſi forte ſecundum ſenſum. Decimo quia cum actio naturæ ſit determinata, eo quod ipſa eſt principium ordinis ſecundum Philoſophum in 8. phyſic. conſtat quod elementa non veniunt ad conſtitutionem rei nobilis alicuius, puta equi vel hominis, niſi per multas generationes, ſed generatio ſecundum Philoſophum eſt de toto in totum, non ergo manſerunt elementa nec eorum formæ, vt iſti dicunt, ex quibus omnibus euidenter apparet impoſſibile eſſe formas elementorum vel actu manere in mixto vel ſuſcipere magis & minus.

Et ideo aliter dicendum eſt ſcilicet quod formæ elementorum manent quidem in mixto in potentia & virtute, ſed non actu, nam cum ſecundum Philoſophum in quinto metaph. elementum ſit ex quo fit aliud, cum inſit, hæc autem quatuor, ſcilicet ignis, aer, aqua, & terra ſecundum ſententiam Philoſophi, ſint elementa omnium mixtorum oportet dicere neceſſario, quod ipſa & ipſorum formæ aliquo modo maneant in mixto: quare cum non poſſint remanere nec in actu perfecto nec remiſſo vt iam multis rationibus oſtenſum eſt, reſtat neceſſario dicere quod remaneant virtute: quod vt melius videatur qualiter poſſit contingere videnda ſunt tria Primo qualiter ex elementis poſſit cõſtitui ſubſtãtia mixti. Secũdo qualiter in ſubſtãtia mixti ſaluetur elementorum natura. tertio qualiter ſine mixtione formarum ſubſtantialium poſſit fieri mixtio in accidentibus. Ad euidentiam autem primi ſciendum eſt quod à Philoſopho in 2. de generatione tria excipiuntur quæ ſecundum naturam proprie miſceri non poſſent videlicet ea quæ carent proportione ſeu quantitatis ſeu virtutis, propterea quod vna gutta aquæ mille amphoris vini miſceri non poteſt: ſint ex nutrimento & nutrito ſecundum Philoſophum non poteſt fieri mixtio: ſecundo quæ non ſunt apta nata agere & pati ad inuicem, cuiuſmodi ſunt omnia quæ non poſſunt ab inuicem ſeparari, cuiuſmodi ſunt materia & forma, propter quod dicit Philoſophus quod cera non miſcetur figuræ, eo quod vnum ipſorum habet ſe per modum formæ, aliud per modum materiæ, ſic ergo cum omnia quatuor elemẽta quæ cõmunicant in materia per hoc mutuo patiantur & agant, cum paſſio magis facta abiiciat a ſubſtantia, oportet vt per talem actionem ſequatur alteratio non ſolum in qualitatibus, ſed etiam in ſubſtantiis earum, & ideo ſi in tali elementorum coniunctione ſeu mutua actione vnum eorum omnino excedat in virtute, ſequetur corruptio omnium aliorum & tranſmutatio in idem: ſi autem ſunt adæquatæ virtutes vnum non poterit tranſmutare alterum in ſeipſum, propter quod ex tali actione oportet vt omnia mutentur in tertium in quo omnia elementa ſunt in potentia, & hoc vocatur mixtum. Eſt tamen hic aduertendum quod ſecundum Philoſophum in 1. meteororum hic apud nos nullum inuenitur purum elementum, ſed omnia ſunt quodammodo mixta ex quatuor elementis: quod intelligendum eſt, vel mixtione vera, vel mixtione quæ eſt ad ſenſum, ſed tamen quia hic inueſtigamus mixtionis naturam loquimur de elementis & eorum mixtione, ac ſi omnia eſſent ab inuicem diſtincta, & nulla in eis eſſet mixtio, licet etiam quantum ad propoſitum nihil referat: nam ſicut elementa ſi eſſent omnino impermixta, & mutua eorum actione vnirentur in mixto, ita etiam nunc exiſtentibus elemẽtis mixtis, aliquali mixtione ſeu mixtione ad ſenſum ſeu mixtione vera cum ad diuerſas formas exigitur diuerſa mixtionis natura, oportet vt ea mutua actione qualitatum mixti ibi præexiſtat vera mixtio vel qualium vel elementorum ſi præexiſtit mixtio ad ſenſum conficietur mixtio ſeu vnio elementorum in mixto. Ad euidentiam autem ſecundi eſt ſciendum quod ſecundum ſententiam Philoſophi omne agens agit ſibi ſimile: contingit autem aliquando quod ad vnum effectum concurrunt actiones plurium agentium, & ideo oportet tunc vt in illo effectu omnium illorum agentium ſimilitudo naturæ inueniatur impreſſa, ita tamen quod ſi illa agentia habeant aliquod agens ſpecificũ

ſuper

ſuper ſe regulans & ordinans operationes ipſorum, oportet vt ipſorum naturæ ſimilitudo tanto inueniatur altiori modo & nobiliori in effectu, quanto agens, quod ipſorum regulat actiones, eſt nobilius ipſis: cuius ratio eſt quod nobilitas effectus dependet ex nobilitate principalis agentis: manifeſtum eſt autem quod ad conſtitutionem mixti concurrunt actiones omnium quatuor elementorum, ſicut enim dictum eſt, ex mutua elementorum actione conſtituitur ſubſtantia mixti; quare oportet vt in mixto ſint omnium elementorum naturæ ſeu virtutes: cuius ratio eſt, quia effectus cum ſua cauſa conuenit in natura, quare cum elementa per mutuas actiones conſtituant mixtum, oportet vt in mixto ſint naturæ & virtutes omnium elementorum. Quod vt lucidius cognoſcatur ſciendum eſt, quod licet natura rei compoſitæ non ſit ſola materia nec ſola forma, tamen ratio cuiuſlibet maxime conſiſtit in ratione formali, ſicut ratio hominis inquantum eſt homo, conſiſtit in hoc quod ſit rationalis, ratio autem formalis eſt quædam perfectio, propter quod vbicumque eſt materia & ratio formalis ſeu perfectio alicuius rei, ibi vere poteſt dici natura alicuius rei, maxime, ſi perfectio talis ſit per actionem ipſius cauſatiuam in alterum introducta: manifeſtum autem eſt quod in mixto eſt materia elementorum, ſimiliter eſt in mixto omnium elementorum formalis perfectio, eo quod nulla perfectio quæ ſit in elementis deeſt ipſis mixtis; quare patet quod in mixtis ſunt omnium elementorum naturæ: quod omniũ autem elementorũ formalis perfectio ſit in mixtis patet ex ratione prætacta, nam cũ mixtum ſit cauſatum ex elementorũ actione, & omne agens agit ſibi ſimile inquantum poteſt, oportet neceſſario quod in ſubſtantia formali mixti contineatur omnis perfectio, quæ fuit in elementis, ita tamen quod in mixto illo elementorum naturæ ſeu perfectiones ſunt nobiliori modo & perfectiori quam in ipſis elementis, & hoc quidem neceſſe eſt ponere ſecundum naturam: nam quanto aliquid eſt magis actu, tanto magis eſt vnum, eo quod actus eſt principium vnitatis, quanto autem aliquid eſt magis vnũ, tanto eſt magis perfectum, & magis nobile: manifeſtũ eſt autem quod quanto plura agentia ad vnum aliquod conſtituendũ concurrunt, quod perfectiones ſeu ſimilitudines illorũ agentium ex propriis actionibus in illum effectum impreſſæ, neceſſario magis vnitæ continentur in effectu quam in ſeipſis, cum agentia ſint plura, & effectus ſit vnus: quare cum ita contingat in mixtione ſcilicet quod plura ſint agentia, ſcilicet quatuor elementa, & vnus effectus, ſcilicet mixtum, oportet neceſſario dicere quod naturæ & virtutes elementorum ſint magis vnitæ & per conſequens nobiliori modo ſint in mixtis quam in ipſis elemẽtis & hoc eſt elementa virtute contineri in mixtis ſecundum eorum ſubſtantiam, nam quomodo contineantur in eis ſecundum proprias qualitates, dicetur ſtatim. Ad euidentiam autem tertij, eſt ſciendum quod in nomine mixtionis ſeu mixti tria videntur includi, primum eſt, vt ſit ex diuerſis naturis conſtitutum; ſecundum vero vt in ſe diuerſorum naturas ſeu perfectiones contineat, tertium autem vt non ſit omnino ſimplex & naturæ eiuſdem cum miſcibilibus, & ſiquidem attendatur ſecunda conditio ſic quodam modo poſſumus dicere non ſolum mixtionem fieri & eſſe in accidentibus, verum etiam in ſubſtantiis elementorum: nam ſicut dictum eſt, ſubſtantia mixti in ſe continet omnium elementorum naturas ac virtutes, non ſolum quoad accidentia, verum etiam quoad ſubſtantias ipſorum, ſimiliter etiam ſi attendatur prima conditio, aliquomodo ſubſtantia mixti poteſt dici ex diuerſis naturis compoſita, inquantum ſcilicet in eius ſubſtantia ſunt perfectiones diuerſæ ex actione diuerſorum elementorum cauſatæ, propter quod etiam in corruptione ipſum mixtum in elementa eadem reſoluitur, ex quorum mutua actione fuerat cauſatum; ſed ſi attendatur tertia conditio, ſic abſque dubio in ſolis accidentibus vera mixtio inuenitur. Ad cuius euidentiam notanda ſunt tria, primo propter quid neceſſarium eſt præexiſtere diſpoſitiones in materia, cum poſtea abijciantur, ſecundo propter quid in accidentibus eſt fieri mixtionẽ, tertio quomodo poſſit fieri mixtio ante aduentũ formæ & quomodo poſt. Ad primi euidentiam ſciendum eſt, quod nulla pars materiæ vnquam inueniri poteſt in rerũ natura niſi ſub actu alicuius formæ, quamlibet autem formam conſequuntur propriæ & determinatæ diſpoſitiones ſine quibus in materia manere non poſſet, & ſi noua forma debeat in materiam introduci, oportet neceſſario vt materia illa nouis formis diſponatur: nã cum illa materia ſit actu determinata diſpoſitionibus conuenientibus formæ quam habet, in ſe vero conſiderata ſit indeterminata ad quamlibet, numquam poſſet hæc vel illa forma determinate introduci niſi abiicerentur diſpoſitiones quas actu habet prius, & inducerentur nouæ, nec obſtat quod illæ diſpoſitiones abijciuntur; nam aliud eſt formã introduci & aliud materiæ vniri, in vnione enim (vt inſra oſtendetur) impoſſibile eſt eſſe aliquam diſpoſitionem mediam, ſed in introductione neceſſario requiritur medium ſeu diſpoſitio priuans materiam forma prima, & veteri, & habilitans ad ſecundam, propter quod ſicut in termino ceſſat vis, & in puncto linea, ita oportet vt in introductione formæ neceſſario ceſſet omnis diſpoſitio præinducta. Ad euidentiam autem ſecundi ſciendum eſt quod (ſicut præhabitum eſt) in forma ſubſtantiali ipſius mixti continentur naturæ & virtutes omnes elementorum, propter quod oportet dicere quod in ipſa forma mixti ſunt virtutes ad producendas qualitates omnium elementorum, ſecundum autem ſententiam Auguſt. quælibet forma ſubſtantialis eſt tota in toto & tota in qualibet parte corporis mixti, etiam ſecundũ quodcumque punctum datum, vnde ſicut omnes formæ elementares continent omnes qualitates omnium elementorum, forma ſubſtantialis mixti quæ in virtute continet omnes naturas elementorum cauſat in ſuppoſito omnes illas qualitates per modum cuiuſdam diſpoſitionis, ad talem formam mixti, maxime, cum hęc diſpoſitio nullo modo impediri poſſit, cum huiuſmodi qualitates ſint de primis diſpoſitionibus eius, illæ autem qualitates cũ ſint contrariæ impoſſibile eſt vt ſint in vna & eadem parte materiæ niſi remittantur a propriis actualitatibus vt ſic poſſint ad inuicem in eadem parte vniri eſſentiali vnione; quare cum hoc nihil aliud ſit quam mixtio, eo quod mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio ſecundum Philoſophum in primo de generatione, oportet neceſſario quod ſubſtantiam mixti conſequatur mixtio qualitatũ. Ad euidentiam autem tertii ſciendum eſt mixtionem ſic fieri; nam calidum in principio mixtionis primo agit in frigidum, & agendo in ipſum remittit & alterat frigiditatem ab actualitate ſua, ſcilicet

imprimendo similitudinem ſuam, & simili modo humidum agit in siccum alterando & temperando ipſum & hoc quidem tandiu fit quouſque prædictæ qualitates per mutuam actionem adæquẽtur in propriis virtutibus & alterẽtur ab actualitatibus propriis vt quæ ſecundum proprias qualitates in eadem parte ſubiecti eſſe non poterant iam alteratæ & a proprijs actualitatibus remiſſæ licet ſint diuerſæ in ſe, per eſſentialem tamen vnionem ex tali actione cauſatam terminentur per vnũ & eundem actũ eſſendi (vt ſtatim melius declarabitur) ac per hoc ſimul poſſint eſſe in eadem parte ſubiecti. Sed tamen aduertendum eſt quod alia eſt mistio ante introductionem formæ ſubſtantialis, & alia poſt; eſt enim quædam mistio per accidens, & quædam mixtio eſſentialis ſecundum naturam ſeu per ſe, & mixtio quidem per accidens eſt quando in aliquod ſubiectum affectũ naturaliter aliqua qualitate, puta in aqua quæ ſecundum naturam frigiditate afficitur, ſuperinducitur violenta aliqua qualitas contraria, puta caliditas, quæ non eſt conueniens ipſi ſubiecto, ſcilicet aquæ, tunc enim antequam ſit ibi perfecta caliditas oportet mixtum eſſe calidum violentum cum frigido naturali, propter quod talis mixtio dicitur eſſe per accidens & innaturalis, eo quod eſt contra naturam formæ ſubſtantialis in ſubiecto, cuius ſignum eſt primo quia illa mixtio non eſt quieſcens, ſed in quodam motu, non enim manet ibi calor cum frigore niſi ſecundum quendam motum, inquantum ſcilicet caliditas corrumpit paulatim frigiditatem, propter quod in fine tandem nõ eſt ibi mixtio, ſed corruptio totaliter alterius: ſecũdo quia ſtatim ceſſante actione violenti agentis illa mixtio ſoluitur per corruptionem calidi & redintegrationem frigidi: tertio quia talis mistionum quam perficitur cum illę qualitates numquam ſint ambæ & eſſentialiter vnione coniunctæ ſed ſemper vel ſint ibi actu, mutuo ſe corrumpendo, vel ſit ibi vna ſola altera iam corrupta, vnde merito hæc mistio per accidens appellatur, & talis quidem mixtio eſt in ſubiecto ante introductionem formæ, qua mediante materia habilis redditur ad vnionem ſubſtantialis formæ, quam poſtea conſequitur mistio ſecundum naturam perfectam. & hoc quidem eſt conueniens, vt ſcilicet talis mixtio formam præcedat quæ conſiderata in relatione ad formam ſubſtantialem ſit innaturalis & imperfecta, & relata ad ſequentem formam & vniuerſale agens quod intendit ſimul cum agente ſpecifico aliam formam introducere, ſit quidem naturalis ſed imperfecta, vt ſic talis coniunctio per innaturalitatem ad primam formã ipſam abijciat, & connaturalitatem ad ſequentem materiam ad illam introducendam diſponat, & per imperfectionem, generationem naturalem reddat; cuius ſcilicet naturæ eſt de imperfecto ad perfectum venire; mixtio autem eſſentialis & per ſe & ſecundum naturam eſt illa quæ conſequitur exigentiam & naturam ſubſtantialis formæ ipſius rei, de qua vt perfecte ſciatur vtrum ſit poſſibile fieri & quomodo fiat, conſiderandum eſt quod eſſe eſt actus agentis, actus autem habet diſtinguere naturas & eſſentias rerum, propter quod impoſſibile eſt aliqua plura ſi habeant eſſendi actum eſſentiali vnione eſſe coniuncta, mixtio autem eſt quædam miſcibilium eſſentialis vnio propter quod impoſſibile eſt aliqua plura quorum ſingula ſigillatim neceſſario conſequatur actus eſſendi miſceri ad inuicem mixtione perfecta, quin potius ſi debeat eſſe perfecta mixtio oportet vt omnium miſcibilium eſſentia eodem terminetur eſſendi actu, hoc autem impoſſibile eſt contingere niſi formis accidentalibus, nam cum ſubſtantialis forma dat eſſe ſimpliciter, eſſe eius nõ dependet ex aliquo ſubiecto, quin potius ipſa conſtituat ſubiectum in actu. Ex quo patet, quia quamlibet formam ſubſtantialem neceſſario conſequitur eſſe quod eſt actus eius, ac per hoc quod impoſſibile eſt in formis ſubſtantialibus perfectæ mixtionis naturam inueniri: ſed in formis accidentalibus ſic. Licet enim in ipſis forte ſicut & in formis ſubſtantialibus differat eſſe ab ipſa forma tamen ipſũ eſſe formæ accidentalis nihil aliud eſt quam inhærentia quædã in ſubiecto, vel ſi aliud ſit, eius perfectio & natura omnino dependet ab inhęrentia quadam ipſius ad ſubiectum, propter quod dicit Boetius quod accidentis eſt ineſſe, & ideo ſecundũ conditionem ſubiecti, oportet loqui de vnitate & pluralitate ſeu conditione ipſius eſſe formę accidentalis, forma enim accidentalis non dat eſſe in ſubiecto ſimpliciter quia illud pręſupponitur a forma ſubſtantiali, ſed ſolum dat ſubiecto perfectionem quandam quæ eſt perfectio ſecundum quid, vnde ſicut eſſe ſubſtantiale eſt eſſe ſimpliciter eſſe vero accidentale eſt eſſe ſecundum quid, ita forma ſubſtantialis eſt perfectio ſimpliciter, forma autem accidentalis eſt perfectio ſecundum quid: manifeſtum eſt autem quod ipſum ſubiectum etiam ſecundum eandem partem ſui eſt in potentia ad recipiendum plures perfectiones ſecundum quid, ex quo patet quod plures & diuerſę accidentales formę poſſunt eidem parti ineſſe ſi habeant proprias remiſſas virtutes, quare cum eſſe accidentale nihil ſit aliud quã inhærentia quędam, ad minus omnino, dependet ex inhęrentia ad ſubiectũ, patet quod plures & diuerſæ formæ accidentales poſſint habere eandẽ inhærentiã & per conſequens terminari vno & eodẽ actu; nec enim dici poteſt quod calor eidẽ parti ſubiecti inſit mediante frigido, ſed oportet quod ſicut eadẽ pars ſubiecti eſt immediate in potentia ad calidũ & frigidũ, ita vtraque eidẽ parti inhæreat licet ſecundum eſſe remiſſum, & ſic eadem inhęrentia terminentur, & eodẽ eſſendi actu, quod eſt eſſentiali vnione vniri, cum illa ſint vnita eſſentialiter, quę habent vnum eſſe, ac per hoc quod in eis poteſt ſaluari perfecta mixtionis natura, ſic enim cum illa quę carent proprio eſſendi actu non ſint niſi virtute in aliquo, & cum illa ſint eſſentialiter vnita quæ habent vnum eſſe, & vlterius, cum illa ſint ex diuerſis naturis commiſta in quibus diuerſæ naturæ ad vnum terminantur eſſendi actum, & cum illud non ſit omnimoda ſimplicitate vnum in quo diuerſæ inueniuntur naturæ, cum hæc omnia ſaluentur in accidentalibus formis, ſic coniunctis, vt patet ex dictis, manifeſtum eſt quod in eis vera ſaluatur mixtionis natura, hæc enim vere mixta ſunt & dicuntur quæ in ſe multa continent & quæ ex diuerſis mixta ſunt ac per hoc non ſunt omnino ſimpliciter vnius naturæ & tamen habent eſſentialem vnitatem.

Ad primum argumentum dicendum eſt quod aliqua poſſunt manere in aliquo dupliciter, ſcilicet actu & potentia, in eo quod eſt eſſentialiter vnum impoſſibile eſt aliqua plura actu manere vt ſupra probatum eſt: quare cum mixtum ſit eſſentialiter vnum, impoſſibile eſt vt elementa ſint ibi niſi virtute, vnde verbum Philoſophi veritatem habet ſi non maneret nec actu nec virtute quod eſt falſum, quod autem poſſint elementa in virtute manere dictum eſt.

Ad ſecundum dicendum, quod ſecundum Phi-

loſophum in 8. phyſ. in omni motu eſt aliqua generatio, & aliqua corruptio; etiam in mixtione oportet eſſe aliquam generationem & corruptionem, ſed tamen licet generatio vel corruptio aliquorum admixtione concurrat, tamen ratio principalis mixtionis non conſiſtit in hoc quod aliqua corrumpantur & aliquid generetur, ſed potius in hoc quod aliqua eſſentialiter vniantur, propter quod ſecundú Philoſophum mixtio eſt elementorum alteratorum vnio.

Ad tertium dicendum, quod accidentia mixti non ſunt eadem numero cum accidentibus elementorū, ſed eadem ſpecie, nec tamen propter hoc remanent ſine proprio ſubiecto, cum ad ſubſtantiam mixti etiā ſecundum quamlibet partē ſui huiuſmodi accidentia de neceſſitate conſequantur, vt ſupra oſtenſum eſt.

Ad quartum dicendū, eſt quod illa propoſitio vera eſt, ſed tamen aliter verificatur in ſubſtantia, & aliter in accidentibus. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quod modus operandi conſequitur modum eſſendi, eſt autem hæc differentia inter ſubſtantiam & accidens, quod eſſe ſubſtantialis formæ conſiſtit in indiuiſibili, nec poteſt magis & minus recipere (vt ſupra probatum eſt) eſſe autem formæ accidentalis magis & minus recipit, & ideo cum vnumquodque agat inquantum eſt actu, eo quod potentiæ non eſt agere ſed potius pati adhoc vt ſubſtantia aliquid agat, non ſolum requiritur quod ſit actu, verum etiam quod ſit in actu perfecto: nam vt diximus eſſe ſubſtantialis formę in indiuiſibili conſiſtit, forma autem accidentalis cum ſecundum eſſe ſuum & intentionem & remiſſionem ſuſcipiat, ex quo modus operandi conſequitur modum eſſendi ad hoc vt aliquid poſſit agere non ſemper requiritur quod ſit in actu perfectio, ſed ſi ſit in actu perfecto perfectè agit ſi autem in actu remiſſo remiſſa agit. huiuſmodi autem probatio eſt, quia vniuſcuiuſque ſumma perfectio eſt eius operatio, nam vnumquodque eſt propter ſuam operationem ſecundum Philoſophum in lib. de cælo & mundo, propter quod illud dicitur eſſe fruſtra quod caret propria operatione, ſed ſecundum ſententiam Philoſophi in 2. Phyſ. & Commentat. in 2. Met. impoſſibile eſt aliquid fruſtra in natura eſſe, quare cum ex præmiſſis conceſſum ſit accidentia poſſe eſſe in rerum natura ſecundum eſſe remiſſum, oportet de neceſſitate dicere quod proprias, etſi non perfectas, tamen remiſſas habent actiones, alias enim eſſēt fruſtra, quod eſt impoſſibile: quādo ergo dicitur quod nihil agit niſi ſecundum quod eſt in actu, dicendum quod qualitates elementorum ſunt in mixto ſecundum actum remiſſum, & ſic remiſſe poſſunt agere, quando ergo dicitur quod mixtum mouetur ſecundum elementum prædominans, dicendum, quod licet in mixto elementa reducantur ad medium, tamen illud medium non eſt indiuiſibile, ſed habet quandam latitudinem ſicut & æqualitas humorum reſpectu ſanitatis, & ita poteſt in mixto alterum elementorum æqualiter prædominari, nec eſt inſtantia quod elementa non ſunt ibi actu, licet enim prædominans non ſit ibi actu, in mixto tamen, quia per ſuā actionem plus diſponit materiam ad ſimilitudinem ſuæ naturæ ſeu formę quam aliud, ideo illa forma quæ poſtea introducta eſt, continet elementa virtute, & motus ſequitur in accidentibus, cuiuſmodi ſunt leuitas & grauitas & ſimilia, magis naturā vnius elemēti quā alterius: nec poterit fieri inſtantia, quia huiuſmodi accidentia non ſunt in mixto ſub actualitatibus propriis, ſed ſub vna actualitate qualitatis, quæ qualitas mixti appellatur, vt ſupra oſtenſum eſt, & ita non poterunt diuerſas & contrarias actiones habere, nam manifeſtum eſt quod ſicut accidentia actum entitatis trahunt à ſubſtantia, ita & operandi virtutem, inueniuntur autem quædam formæ ſubſtantiales quę ſunt paucarum virtutum, eo quod ſunt conſtitutiuæ alicuius naturæ ignobilis & ſimplicis, cuiuſmodi ſunt formę & naturæ elementorum, & ideo ad iſtas tales nō conſequuntur de accidentibus niſi altera pars contrarietatis tantum, ſicut videmus quod ignem ſolum conſequitur caliditas & non frigiditas, & aquam ſolum frigiditas & non caliditas, et ſi per aliquod agens induceretur calor, ille calor non ageret in virtute formę ſubſtantialis aquæ, ſed alterius agentis, eo quod forma aquę cum ſit vnius & ſimplicis & ignobilis virtutis, ſicut non poteſt conferre virtutem eſſendi niſi alteri parti contrarietatis, ita etiam nec virtutem operandi, quædam autem ſunt multarum virtutum eo quod ſunt conſtitutiuæ alicuius naturæ nobilis, cuiuſmodi ſunt naturæ mixtorum & animatorum, & ideo ad tales ſubſtantias ſeu formas conſequitur de accidentibus vtraque pars contrarietatis, ſicut ad formam mixti omnia accidentia elementorum conſequuntur, puta calidum, frigidum, humidum & ſiccum: ita tamen quod quia contraria non poſſunt eſſe ſimul ſecundum actum perfectum, oportet vt mixtum huiuſmodi accidentia cum ſint contraria conſequatur ſecundum eſſe remiſſum, quod alio nomine dicitur eſſe mixtionis: manifeſtum eſt autem quod ab eodem poteſt conferri agendi virtus, quod poteſt conferre virtutem eſſendi, ſicut in ſimplicibus ex virtute ſubſtantialis formæ confertur vni qualitati & virtus eſſendi ſecundum actum, & virtus operandi, ita in mixtis ex vnius nobilioris formæ ſubſtantialis virtute poterit conferri diuerſis accidentibus & contrariis virtus eſſendi, remiſſe tamen, & per conſequens virtus agendi, ita ſcilicet quod ſicut per vnum eſſe ſubſtantiale formæ ignobilis vna cauſabatur qualitas & vna actio, ita per vnum eſſe ſubſtantiale formę nobilioris, & diuerſa cauſentur accidentia, & conferatur eis nihilominus virtus habendi diuerſas & contrarias actiones, nam & ſecundum ſententiam Philoſophi virtus quanto magis eſt vnita & nobilis, tanto ad plura ſe extendit.

Et per hoc patet ſolutio ad quintum; eſt enim ibi contrarietas qualitatum; licet enim illa qualitas ſit vna, eſt tamen ex diuerſis commixta, vt dictum eſt, & poteſt habere contrarias actiones, & hoc patet ex immediate iam dictis: vel dicendum ſecundum quod quidam reſpondent, quod ſcilicet in illa qualitate ſunt diuerſæ & contrariæ virtutes, & ſi dicatur quod nihil corrumpit ſeipſum dicendum ſecundum eos quod in mixto ſunt virtutes contrariæ, ſed tamen corruptio eſt a cælo quod intendit hoc corrumpere & illud generare: ſed tamen prima ſolutio magis videtur ſaluare naturam mixtionis.

Ad ſextum dicendum, quod dato quod ſit omnimoda ęqualitas, adhoc vnum ageret in alterum, cum vnum ſit actiuum & paſſiuum reſpectu alterius; ſimiliter etiam ſi non ſit omnimoda æqualitas dummodo alterum ſit omnino ſuperuincens, adhuc erit mutua actio & mutatio in tertium in quo omnia continebantur virtute: nam, ſicut dictum eſt, medium mixtionis non eſt indiuiſibile, ſed habet quandam latitudinem.

Ad ſeptimū dicendū, quod elementa fiunt ex mixtis & mixta ex elementis, & tamen mixta non habent rationem elementi, nam ad rationem elementi requiruntur tria, primo vt ſibi primo & per ſe conueniat ratio elementi, & non per accidens, ſeu per aliquid aliud: ſi enim ratio elementi alicui conueniret ſecundario & per accidens ſeu per aliud, illud non poſſet verè dici elementum ſicut domus non dici-

tur elementum laterum licet per deſtructionem domui lateres fiant ex domo, nam hoc quod lateres fiant ex ipſa non conuenit domui per ſe, ſed per accidens ſolum, non enim conuenit vt ex ipſa fiant lateres niſi inquantum ipſa eſt primo conſtituta ex lateribus, vnde ratio elementi propriè conuenit lateribus & non domui niſi per accidens: ſecundo requiritur ad rationem elementi quod aliquid fiat ex eo immediate, nam licet cuprum fiat ex aqua vel terra, tamen terra non dicitur elementum phialæ cupreæ, eo quod phiala non fit ex terra vel aqua tamquam ex proximo & immediate principio, ſed tamquam ex remoto, immediate autem fit ex ære. Tertio requiritur, vt maneat in re facta & hoc eſt quod dicit Philoſ. in 5. Met. quod elementum eſt ex quo aliquid fit primo cum inſit: hæc autem tria conueniunt elementis quatuor, vt per ſe patet non autem conueniunt mixtis cum licet elementa per reſolutionem fiant ex mixtis non tamen fiunt ex eis immediate, ſed per multas generationes & corruptiones nec per ſe ſed per aliud, quia elementa non fiunt ex mixtis, niſi quia mixta primo fuerunt ex elementis conſtituta, nec manent in eis: ridiculum enim eſt dicere quod mixta maneant in quolibet elementorum quoad per reſolutionem generatur ex mixto. Et hæc de mixtione dicta ſufficiant.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnis forma ſubſtantialis immediate vniatur materiæ primæ.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quod forma ſubſtantialis non immediate vniatur materię primæ: illud enim quo mediante aliquid eſt in potentia videtur eſſe medium vnionis illorum, ſed materia prima non eſt in potentia ad formas mixtorum niſi mediantibus formis elementorum, ergo forma non vnitur immediate materiæ primæ ad minus in mixtis: ſed mediantibus elementaribus formis.

2 Præterea cum materia ſit vna omnium generabilium & corruptibilium, impoſſibile eſt quod diuerſæ materiæ habeant diuerſas formas niſi materia diuidatur in diuerſas partes, ſed diuiſio non poteſt intelligi in materia niſi per dimenſiones quæ ſunt diuiſionis principium, ergo forma non poterit materiæ vniri niſi mediantibus dipoſitionibus quantitatis.

3 Præterea. Natura nihil operatur fruſtra, ſed ſi omnis forma vniretur immediate materiæ primæ tunc fruſtra fuiſſent omnes formæ & diſpoſitiones præcedentes, & cum hoc ſit impoſſibile, videtur quod forma non immediate vniatur materiæ.

4 Præterea. Si omnis forma ſic vnitur ſequitur quod omnis res nihil ſit aliud quam nuda materia prima cum forma, & ita vna res non erit magis compoſita quam alia, quod eſt contra ſenſum.

5 Præterea. Aut materia cui vnitur forma eſt diſpoſita, aut non: ſi non, ergo forma vnitur materiæ non diſpoſitæ & ita quodlibet poterit fieri ex quolibet, abſque alia alteratione: ſi autem eſt diſpoſita ergo vnitur ei ad minus mediantibus diſpoſitionibus.

In contrarium eſt quia Philoſophus dicit expreſſe in 8. Metaph. quod forma immediate vnitur materiæ primæ, & in lib. 2. de anima dicit quod non oportet quærere inter materiam & formam medium niſi ſicut in cera & figura.

2 Præterea per hoc forma, & eodem modo vnitur materiæ per quod vel ſecundum quod materia eſt in potentia ad formam, ſed ſicut probatum eſt in 2. lib. ſummę naturalis Philoſophiæ, materia prima cum ſit omnino ſimplex non eſt in potentia ad formam per aliquam potentiam quæ ſit aliud a ſubſtantia ſua, ergo forma ipſi ſubſtantiæ primæ immediate vnitur.

Reſpondeo dicendum quod cum materia in ſe conſiderata ſit potentia tantum nec fiat actu materia niſi per formam ſubſtantialem neceſſe eſt quod omnis forma ſubſtantialis immediate ipſi eſſentię materiæ primæ vniatur, & ita vt nulla forma nec ſubſtantialis nec accidentalis intelligatur eſſe medium talis vnionis, & quidem hoc de formis elementorum in præcedenti queſtione eſt oſtenſum de aliis autem formis quod videlicet nulla earum ſiue ſubſtantialis ſiue accidentalis poſſit in tali vnione media inueniri poteſt multipliciter oſtendi. Primo ex fundamento & radice vnionis ipſius, quandocumque enim aliqua conditio in quocumque genere aliquibus conuenit, oportet vt vni primo, & per ſe. & immediate conueniat, ex cuius participatione ad omnia alia deriuatur, ſed in genere vnionis vnibilium ita eſt quod nihil in naturalibus eſt vnibile alicui niſi inquantum eſt in potentia ad illud, propter quod dicit Philoſophus in 7. Met. quod actus habet ſeparare, & quod ex duobus exiſtentibus actu impoſsibile eſt fieri aliquid vnum, illud ergo quod eſt pura potentia, oportet eſſe vnitum per ſe & immediate ſuo actui, huiuſmodi autem eſt materia prima, quare oportet vt ipſa per ſuam eſſentiam nullo alio mediante vniatur ipſi formę & è conuerſo. Secundo poteſt oſtendi hoc ex ratione oppoſitionis, aut enim aliqua forma ſubſtantialis vnitur immediate materiæ primæ, aut nulla: ſi nulla ergo materia prima nunquam poterit reduci in actum cum hoc non fiat niſi per formam, ſimiliter etiam ſequitur quod ex materia & forma nunquam fiat aliquod eſſentialiter vnum: quia quorum eſt vna, illa oportet immediate eſſe vnita, & probatur ſi forma ſubſtantialis vnitur materiæ mediante forma accidentali oportet vt illa forma accidentalis ſit materiæ eſſentialiter vnita, & etiam ipſi formę ſubſtantiali, ſed quę eſſentialiter vniuntur conſtituunt vnam eſſentiam, quare ſequitur quod eſſentia ſubſtantiæ ſit compoſita ex ſubſtantia & accidente, quod eſt impoſsibile: ſi autem dicatur quod aliqua forma immediate vnitur materię primę, iam habetur propoſitum: nam eadem ratio eſt de omnibus formis quantum ad hoc quod eſt materiam reducere in actum cum omnis forma ſubſtantialis det eſſe ſubſtantiale & per eſſe ſubſtantiale materia fiat ens in actu. Tertio ex natura ipſius formæ neceſſitatis, nam ſi forma vnitur materiæ mediante aliqua forma oporteret primo vniatur illi formæ mediæ, ſed forma non vnitur alicui niſi per modum informantis & dantis eſſe, quare oportet quod illa forma media recipiat eſſe illius vltimæ formæ, & quod informetur ab ea, ex quo ſequuntur duo inconuenientia, à primo quod formæ erit forma, ſecundo quod illa media forma puta corporeitas ex quo recipit eſſe vltimæ formæ puta animæ poterit dici animata, & per conſequens cum omne animatum tali anima poſſit dici animal, ſequitur quod corporeitas illa ſit animal, per conſequens quod materia illa non ſit de eſſentia animalis, quæ omnia ſunt impoſſibilia. Et præterea propter quod vnumquodque tale & illud magis, ſi ergo forma ſubſtantialis vltima vnitur materiæ mediante aliqua forma, ſequitur quod multo magis vniatur illi formæ mediæ: ſed duas formas ſubſtantiales vniri ad inuicem eſſentiali vnione eſt impoſſibile, quare & impoſſibile erit illā

lam mediam formam eſſentialem vnitam eſſe materiæ, & ita ſequitur quod nulla forma nec prima nec vltima ſit materiæ eſſentialiter vnum nec ſimpliciter ens, ſed ſolum ens ſecundum quid, cum ens & vnum connectantur, probatio autem mediæ eſt quia ad omnem formam ſubſtantialem conſequitur eſſe ſubſtantiale: eſſe autem ſubſtantiale eſt actualitas ſimpliciter nihil habens de admixtione potentiæ; quare ſi ſunt duæ formæ ſubſtantiales erunt duæ actualitates: quorum autem ſunt duæ actualitates illa neceſſario ſunt duo in actu, quod autem aliqua duo ſint actualiter & quod ſint vnum eſſentialiter implicat contradictionem quare impoſſibile erit duas formas ſubſtantiales ad inuicem eſſentialem vnitatem habere. Quarto ex natura infinitatis: ſi enim inter materiam primam, & formam vltimam cadat aliquod medium, tunc aut illud erit forma, aut materia aut, eſſe: quod autem nec materia nec eſſe poſſit poni medium talis vnionis patet, quia nec eſſe ſeparatur a forma, nec vnius rei eſt duplex materia: ſi autem dicit quod illud medium ſit forma tunc aut ſubſtantialis aut accidentalis; ſi ſubſtantialis tunc quæro iterum de illa media forma, vtrum ſcilicet mediate vniatur materiæ primæ aut non: ſi ſic, vel erit abire in infinitum, quod eſt impoſſibile; vel erit deuenire ad aliquam formam ſubſtantialem quæ immediate vniatur materiæ primæ: ſi autem illa forma mediata ſit accidentalis, tunc cum ſubiectum formæ accidentalis non ſit niſi ſubſtantia in actu, vel oportebit dicere quod materia in ſe conſiderata abſque omni forma ſit ens actu, vel quod in illa materia præexiſtat aliqua forma ſubſtantialis alia: quod ſi concedatur, quæratur iterum de illa vtrum mediate vel immediate ſibi illa forma vniatur, & ſic in infinitum. Quinto ex virtute principij informantis: ſi enim dicunt quod inter formas vltima forma vniatur materiæ primæ mediantibus præcedentibus formis, puta anima ſenſitiua mediante forma corporeitatis, & forma carnis & huiuſmodi: ſed ipſa prima forma ſcilicet forma corporeitatis vel quæcumque ſit illa vniatur materiæ primæ immediate, vt quidam dicere voluerunt, ſequuntur multa impoſſibilia: manifeſtum eſt enim quod quanto principium ſeu cauſa eſt potentior tanto magis ſibi poteſt aſſimilari patiens: ſicut ſi modicus ignis poteſt aliquod calidum potentia traducere in actum caloris, multo fortius hoc maior ignis poterit facere. Sed in dato à tenentibus contrariam poſitionem forma corporeitatis quæ eſt imperfectiſſima formarum poteſt ipſam materiam nulla mediante in actum ordinare, ergo multo fortius forma perfectior ſcilicet anima hoc idem poteſt facere per ſe ipſam: Præterea licet vna forma ſubſtantialis differat ab alia ſecundum quam vna habet plures & nobiliores virtutes quam alia, tamen in hoc omnes naturales formæ conueniunt, quod ſcilicet ſecundum ſuam eſſentiam quælibet earum eſt actus tantum: ſed nulla forma ſubſtantialis vnitur materiæ, niſi per eſſentiam, ergo qua ratione prima poteſt vniri immediate primæ materiæ, eadem ratione & vltima, cum non fiat vnio ratione alicuius perfectionis vel nobilitatis ſecundæ, ſed ratione eſſentiæ, eo quod ſecundæ perfectiones præſupponunt primam. Sexto ex ratione eſſentialis vnionis ſi enim anima vnitur materiæ mediante forma corporeitatis, tunc aut inter animam & corporeitatem illam eſt vnio eſſentialis, aut accidentalis: ſi eſſentialis, numquam poterunt ab inuicem ſeparari niſi per corruptionem vtriuſque, ſi vtraque ſit corruptibilis, vel alterius tantum, ſi vna ſit corruptibilis: quare poſt ſeparationem animæ à materia, equi numquam remanebit ibi corporeitas; quod eſt contra ponentes hanc poſitionem: ſi autem accidentalis, ſequitur etiam quod accidentaliter vnitur illa forma materiæ, & ita totum erit vnum per accidens: nã quæ ſunt vnum accidentaliter inter ſe, non poſſunt in tertio eſſentialiter vnum facere ſecundum ſententiam Philoſophi Septimo ex conditione contrarietatis: ſi enim dicatur quod forma vltima vniatur materiæ primæ mediante corporeitatis forma, vel eſt vna ſpecie in omnibus, puta in aere corrupto & igne generato, vel in elementis & in mixto, aut non: ſi eſt eiuſdem ſpeciei, aut ex materia cõſtituitur & corpus mathematicum, & hoc eſt impoſſibile, quia tunc illa forma non eſſet naturalis ſed mathematica, aut conſtituitur & corpus naturale, & tunc oportebit neceſſario quod illud corpus ſit actu affectum qualitatibus actiuis & paſſiuis: vel ſi hoc nolunt concedere, adminus oportet dicere quod non conſtituat corpus viuum, aliàs omnia corpora eſſent viua & animata: adueniente ergo anima vegetatiua vel ſenſitiua, aut manet idem corpus quod prius, aut non, ſed corrumpitur illa corporeitas; ſi corrumpitur, ergo anima ſuperueniens inuenit materiam primam nudam, & per conſequens ei immediate vnitur; ſi autem non corrumpitur, ſed potius manet eadem forma corporeitatis, oportet quod maneat ibi idem eſſe quod cauſabatur a forma illa, ſed illa forma, vt dictum eſt, conſtituebat corpus non viuũ, & ſic etiam poſt introductionem animæ, manet non viuum: ſed per animam illud corpus efficitur viuum, quod eſt impoſſibile, ſicut quod album fiat nigrum manens album, & quod frigidum fiat calidum manens frigidum. Et præterea ſi eſt eiuſdem ſpeciei forma corporeitatis in omnibus, aut eſt forma ſubſtantialis aut accidentalis: ſi accidentalis, ergo accidens præcedit ſubſtantiam actu, quod eſt impoſſibile, ſi ſubſtantialis, cum omnis forma ſubſtantialis etiam quantumcumque imperfecta ſecundum ſuam ſubſtantiam ſit actus, vt ſupra oſtenſum eſt, actus autem coniungi potentiæ formaliter eſt impoſſibile, quin det eſſe actuale, ſicut albedinem impoſſibile eſt coniungi ſubiecto formaliter, quin faciat ipſum actu album, oportebit quod ipſam faciat materiam actu corpus; & cum corpus phyſicum eſſe non poſſit quin in ipſo ſint contrarietates actiuarum & paſſiuarum qualitatum, oportet quod ipſum ſit talibus qualitatibus affectum, & ita per conſequens forma adueniens vniretur corpori exiſtenti in actu. Sed de hoc inconuenienti non ſit cura ad preſens. His ſic ſuppoſitis quæratur vtrum illa corporeitas ſit eadem ſpecie cum omnibus formis rerum naturalium ſubſtantialium, ſi dicatur quod ſic ſequitur quod duę vel plures formę eiuſdem ſpeciei ſint in eadem materia, quod eſt impoſſibile, puta duę albedines vel duę rubedines: ſequitur etiam quod fruſtra ſit alia forma inducta in materiam, cum non ſit ab ea alia niſi in numero, & vlterius quod ipſa vltima forma non det aliquam aliam perfectionem eſſentialem niſi corporeitatem, quia formæ ſpeciei eiuſdem & diuerſæ numero eundem effectum ſubſtantialem cauſant: ſequitur etiam vlterius quod ſicut corporeitas vniebatur immediate primæ, ita & forma vltima, cum ſit eiuſdem ſpeciei, quæ omnia ſunt impoſſibilia: ſi autem dicatur quod non ſint ſpeciei eiuſdem, tunc cum diuerſæ formæ ſpecie

accipiantur peoes oppoſitas differentias formales, ſicut patet de rationali & irrationali & de homine & de aſino, & ad oppoſitas vel quocumqua modò ſpecie diuerſas formos requirantur neceſſatio diuerſæ contrarietates & diuerſæ proportiones qualitatũ in materia, ſicut videmos quod forma ignis requirit calidum & ſiccum in exceſſu, & forma aëris homidum & calidum temperatum, oportet quod ſuperuenientibus ſubſtantialibus formis materiæ quod ſint ibi contrariæ proportiones & contrarietates in materia, vt puta quod adueniente forma ignis ſit ibi calidum & ſiccum exceſſ & in forma aeris humidum & calidum temperatum, & ſi forma corporeitatis ibi maneat adueniente forma tali, ex quo forma corporeitatis non eſt eiuſdem ſpeciei, oportebit quod ſint ibi oppoſitæ & diuerſæ contrarietates & proportiones qualitatum in eodem, atque eadem materia quæ eſt temperate calida & humida, eo quod talem diſpoſitionem exigat forma corporeitatis', hoc enim modo gratia exempli, ſuppooatur, & poſtea adueniente forma ignis fiat in exceſſu calida & ſicca, ita vna & eadem materia ſeu res ſit ſimul calida & bumida temperate & calida & ſicca in exceſſu, quæ omnia manifeſtam continent falſitatem: nec poteſt dici quod maneant contrarietates corporeitatis & corrumpantur contrarietates & qualitates conſequentes eo quod impoſſibile eſt formam ſecundum eſſe Phyſicum in propria materia corruptis propriis diſpoſitionibos remanere, ergo vel oportet dicere quod forma corporeitatis corrumpatur, & ita vltima forma immediate vniator materiæ primæ, vel quod eidem materiæ inſiot oppoſitæ contrarietates, vt dictum eſt, ex quo patet quod nullo modo poteſt dici quod forma vniatur materiæ primæ mediante corporeitate, ſi corporeitas ſit eadem ſpecie in omnibus genetatis & corruptis. Et præterea ſi dicatur quod forma corporeitatis non ſit eadem ſpecie in omnibus, ſed diuerſa in diuerſis, tunc aut forma corporeitatis erit eadem ſpecie cum vltima forma ſubſtantiali aot diuerſa. ſi eadem ſequuntur inconuenientia ſuperius tacta, ſcilicet quod duę formæ eiuſdem ſpeciei ſint in eodem ſubiecto & fruſtra fuerit inducta vltima forma, cum prius fuerit ibi eadem ſpecie: ſi autem ſint diuerſæ ſpecie forma corporeitatis & vltima forma ſubſtantialis, tunc aut introducitur aote formæ ſubſtantialis aduentum, aut poſt, aot ſimul; ſi ante, puta qood quando ex aere generatur ignis, corporeitas ignis introducitur ante aduentum formæ ignis, tunc ad introductionem talis corporeitatis, aut cadit forma aeris aut non, ſi corrumpitur ergo materis erit aliquando ſub corporeitatis forma ſolum, ita quod ſub nulla alia, quod etiam ipſi qui tenent hanc poſitionem reputant impoſſibile; ſimiliter etiam ſequitur quod ſit aliquod completum actu ſubſiſtens in natura & hoc aliquid & per conſequens quod nullam aliam formam ſobſtantialem poſſit recipere, hoc enim omnes concedunt eſſe impoſſibile, ſcilicet quod aliquid per ſe ſubſiſtens, non corruptum in aliam ſpeciem tranſeat, & ad eius veniat compoſitionem: ſi autem dicatur quod manet forma aeris tunc manebit etiam corporeitas conueniens formæ aeris, & ita erunt ibi duæ formæ corporeitatis, & duæ corporeitates, ſcilicet aeris & ignis, quod eſt impoſſibile, eo quod vel ambæ vnirentur materiæ primæ, quod non eſt intelligibile, vel vna mediante alia, & tunc ſequerentur inconuenientia ſuppoſita, & quod eſſent duo corpora in eodem loco, quæ omnia ſunt abſurda: ſi autẽ dicatur quod forma illa corporeitatis introducatur ſimul cum vltima forma ſubſtantiali: cum iſtæ formę ſint diuerſæ ſpecie, vt dictum eſt ſupra) ſequitur quod vnus motus numero in vno & eodem inſtanti terminatur ad diuerſas formas ſpecie, quod eſt impoſſibile: ſi autem dicatur quod illa corporeitatis forma introducatur poſt introductionem formæ ſubſtantialis, ſequitur primo quod cum corporeitas ſecundum iſtos non ſit niſi a forma corporeitatis, & eſſe ſubſtantiale, puta viuum vel animatum, ſit ab anima quod animal ſit aliquaodo ſioe corporeitate aliqua, & ſine carnibus & oſſibus, quod omnibus ſæculis non eſt auditum. Relinquitur ergo quod forma vltima non vniatur materiæ primæ mediante corporeitate aliqua & quod corporeitas ipſa ſecundum quod dicit ſubſtantiam & corporeitatem Phyſicam, non ſit niſi ab vna & eadem forma, quæ dat etiam vltimum complementom & eſſe ſubſtantiale. Vltimo poteſt oſtendi quod non ſolum nulla forma ſubſtaotialis poteſt eſſe tale medium in vnione, verum etiam videtur quod nulla diſpoſitio ſeu accidens aliquod vel aliquid ſimile accidenti, & hoc ex natura eſſe ſubſtantialis; nam cum materia non fiat actu ens niſi per eſſe ſubſtantiale, eſſe aotem non ſit niſi à forma ſubſtantiali, impoſſibile eſt quod aliquod accidens pręcedat in materia ſubſtantialem formam quod ſit medium in ipſa vnione, alias ſequeretur quod non ens eſſet ſubiectum accideotium, & quod materia ante eſſet accidentalibus formis affecta, quam eſſet, vel rationem entis haberet, quod impoſſibile: quare ſimpliciter dicendum eſt quod ſi aliquæ diſpoſitiones præcedant in materia formam ſubſtantialem, quod tamen illæ ſunt imperfectæ nec ſunt inductæ vt ſiot ſed vt diſponant ad eſſe & adueniente forma perfecta vltima omnes neceſſario cedunt & corrumpuntur, ita quod ipſa vltima forma in ſe virtute continens omnes illas quę præceſſeruot per modum diſpoſitionum immediate nulla ſcilicet forma ſubſtantiali media nec mediante aliqua diſpoſitione vel aliquo accidente, ſed per ſuam eſſentiam eſſentiæ materiæ primæ eſſentialiter & immediate coniungitur ſicut cera figuræ.

Ad primum ergo dicendum eſt, quod materia prima de ſe nullam perfectionem habet vel actum, ſed quantom eſt de ſe, eſt ad omnes in potentia, actos autem ſiue perfectio in ipſa materia cauſatur a forma, & ideo cum ſecondom naturam minus perfectum includatur in magis perfecto, quantum ad illud quod eſt perfectionis in eo, ſicut parua lux in magna, & pars in toto, inde eſt quod ſecundum naturam numquam aliquod perfectibile poteſt recipere maiorem perfectionem, quin etiam recipiat minorem; minoris autem perfectionis collatio non oportet vt intelligatur ab alio & alio fieri, ſed ab eodem & à quo maior cooferetur: nec prius ſecundum tempus, ſed ſolum ſecundom naturam originis, ſicut videmus in totis poteſtatiuis quibus maxime ipſæ formę aſſimilantor quia poteſtas, militis eſt imperfectior illa ducis, & ideo poteſtas militis eſt in duce quantum ad illud quod perfectionis eſt in ipſa, ſimiliter poteſtas ducis eſt imperfectior quam illa Regis, & ideo poteſtas ducis eſt in rege, nec eſt poſſibile quod aliquis habeat poteſtatẽm Regis quin habeat illam ducis, quæ præſupponitur potentiæ Regis, ſed tamen non oportet propter hoc quod rex ſit primo

dux & poſtea rex, vel quod alia ſit poteſtas qua poteſt quantum poteſt rex, & alia qua poteſt tanſum quantum dux, eu quod illa ducis & militis virtute continentur in vna poteſtate regis, licet ſecundum intellectum & naturam præintelligarur in ipſo rege minor potentia maiori, ſicut pars toru, & imperfectum perfecto, & ſecundum hunc mudum intelliguur quod materia ſit in putentia ad alias formas mediantibus illis elementutum, non quia ordinatim formas ſubſtantiales recipiat diuerſas, ſed quia materia prima non recipit illud quod eſt principium perfectionis formæ, niſi mediante eo quod eſt imperfectionis, cuiuſmodi ſunt formæ elementorum, licet tam maiorem quam mioorem, perfectionem ab eadem forma recipiat: vnde propter hoc nun ſequitur, qund forma vltima vniatur mediantibus formis elementorum, ſed potius quod nulla forma ſubſtantialis poſſit date materiæ ali quod eſſe perfectius, puta ſentire vel viuere, niſi etiam intelligatur illam eandem furmam dare ſibi eſſe minus perfectum, puta corporeum & calidum & frigidum & huiuſmodi in quibus virtute cõſiſtunt elementa, vt ſupra dictũ eſt puta ſicut poteſtas imperialis non cunfert homini regiam dignitatem, niſi præintelligatur ei conferre dignitatem ducis, & ſicut nullus poteſt ferte centum libras niſi præintelligatur ferre duas, ſic enim nec aoima cunfert eſſe ſenſitiuum niſi præ intelligatur ei conferre eſſe corporeum vt dictum eſt, ſed tamen hoc non eſt niſi ſecundom prioritatem quæ attenditur ſecundum tempus, vel ſecundum diuerſitatem formæ, vnde patet quod qui ſic arguit non intelligit propoſitiones qoas inducit.

Ad iecundum dicendum. quod ſicut docet Philuſophus in 8. metaph. nihil eſt cauſa vnionis materiæ cum forma, niſi agens ſpecificum, & agens vniuerſale quæ præparant & diuidunt coaptando vel inclinando diuerſis formis diuerſas partas materiæ. Hoc quidem facit per motum, & ideo cum motus requirat corpus actu cum ſit accidens, dico quod materia ab agente diuiditur in diuerſas partes materiæ ſub diuerſis formis & dimenſionibus quantitatis, ſicut patet quod aoimali per motum generationis præparatur debita & diſtincta pars materiæ per deciſionem ſeminis ab eius ſubſtantia, ſed tamen hoc non eſt quia quantitas dimeoſionum ſit principium effectiuum diuiſiunis materiæ, ſeu introductionis vel vnionis formæ, ſed potius hoc contingit per accidens, in quantum ſcilicet cum materia ſit ens in potentia, nec eſſe nec motui ſubiici poteſt, niſi ſit actu ſub aliqua forma: vnde patet quod argu mentum nihil valet, cum enim nulla actio, vel paſſio, vel operatio poſſit fieri circa materiam quin ſit actu, & per conſequens quin ſit affecta aliqua qualitate, ſic poſſet ſimiliter aliquis dicere quod qualitas eſt principium vnionis materiæ cum forma & principium aliorum omnium, & ſimiliter etiam cum materia non creari potuerit niſi in quantum haber eſſe ſub forma, eo quod terminus creationis ſit ens actu, poſſemus etiam dicere quod principium creatioois materiæ fuit forma. & quod Deus non per ſe & immadiate, ſed mediante forma materiam creauit, quæ omnia ſint falſa.

Ad tertium dicendum, quod aliud eſt formam introduci in materiam, & aliud eſt ipſam vniri materię: nam ſicut patet aliqualiter ex ſupradictis licet forma vniatur materiæ primæ, tamen illud ex quo aliquid generatur oportet eſſe actu, ſicut materia ex qua generatur ignis ante introductionem formæ ignis, ſemper oportet quod ſit ſub aliqua forma ſiue aeris, ſiue cuiuſcumque: cuius ratio eſt, qoia cum materia ſit ens in potentia nunquam poteſt denudata eſſe ab omni forma, & ideo cum forma ignis non poſſit introduci in materiam aëris niſi ſit diſpoſita ad formã ignis, oportet vt materia illa diſponatur: ex quo patet quod ad introductionem formæ neceſſario requirantur aliquæ diſpoſitiones medię, ſed tamen ad vnionem formę cum materia impoſſibile eſt aliquid concurrere, nam cum illę diſpoſitiones ſint quaſi vię ad ſubſtantialem formam, ideo ſicut in termino ceſſat via: ita aduenıente forma ſubſtantiali cedunt diſpoſitiones illę, vode non ſequitur quod fruſtra laborauerit natura; nam ſicut ad terminum non poteſt perueniri, niſi per viam & tamen via ceſſat in termino, ita nunquam forma poſſet introduci oiſi ex virtute illarum diſpoſitionum. & tamen adueniente forma cedunt nec fuerunt fruſtra, cum aſſecutę ſunt finem, ad quem erant, ſcilicet introductionem formæ.

Ad quartum dicendum quod res non dicitur eſſe magis compoſita vna quam alia, ſolum quia in vna ſunt plures formę, ſed potius quia in ipſa ſunt plures perfectionis gradus: & hoc dico in rebus corruptibilibus, in quibus propter earum imperfectionem ad multiplicationem perfectionum ſequitur compoſitio & ſimplicitatis minoratio, nam omnis forma ſecundum eſſentiam eſt principium immediatum eſſendi & radix omnium ſuarum potentiarum: ipſæ autem potentiæ eius ſunt immediatum principium operandi, & ideo cum eſſentia ſecundum oaturam non deficiat in his quæ neceſſario exiguntur ad operationes diuerſas ſuarum potentiatũ, inde eſt quod omnis eſſentia ſuæ proportionetur virtuti, cum autem ad diuerſas potentiarum operationes, diuerſæ in materia diſpoſitiones requirantur, oportet quod ipſa eſſentia diuerſas partes materiæ diuerſis conſtituat perfectionum gradibus, vt ſcilicet quaſdam conſtituat in eſſe carois, quaſdam in eſſe nerui, & ſic de aliis, ſecundum qood virtutum eius diuerſitas requirit: nec propter hoc ſequitor quod non ſit ibi vnum eſſe ſubſtantiale, ſed potius quod ſint ibi dioerſæ perfectiooes vnam formam & vnum eſſe ſubſtantiale conſequentes, ſicut nec rex licet habeat omnes priocipum dignitates, & gradus, poteſt dici quod non ſit vnus princeps, ſed plures, ſed potius debet dici qood rex ab vna ſola poteſtate quæ ſcilicet eſt poteſtas regia, habeat vnum eſſe. & vnus ſit princeps, ad quod tamen eſſe multæ perfectiones conſequuntur: his autem ſic præmiſſis quando dicitur quod ſi anima vel quæuis alia forma vnitur immediate materiæ primæ, &c. dicitur quod ſi intelligatur de ipſa animæ intellectiuę eſſentia, vel cuiuſcumque alterius formę, ſolum non eſt verum, ſed etiam neceſſarium quod immediate materię primæ vniatur: ſi autem intelligatur de ipſa potentia intellectiua, dicendum quod non ſequitur quia illa ſecundum Philoſophum nullius partis corporis eſt actus: ſi autem quæras de aliis potentiis, vtrum ſcilicet vniantur materiæ

Digitized by Google

primæ, dicendum quod non, ſed potius vniuntur diuerſis partibus materiæ, in diuerſis iam perfectionum gradibus conſtitutis per ipſam animæ eſſentiam præparantem debitum eſſe, & diuerſum in diuerſis partibus materiæ ſiue diuerſis virtutibus vel potentiis, vnde quando dicitur quod tunc omnis res naturalis eſſet ſola nuda materia cum forma, patet quod argumentum nihil valet, nec quoad exiſtentiam]: multum enim rudis eſt qui neſcit quod in naturalibus forma dat aliquod eſſe naturale & reale ipſi materiæ; ex materiæ enim & formæ coniunctione reſultat quædam realis natura compoſiti quæ nec eſt materia nec forma, ſed aliquod ab his cauſatum, propter quod etiam Philoſophus in fine 8. metaph. vbi quærit quid ſit ipſa rei quidditas, dicit quod non eſt aliquod elementorum componentium rem, ſed aliquod reſultans ex eis vnde non ſequitur ſi forma vnitur materiæ immediate quod res non ſit aliud quam materia nuda cum forma, ſed potius quod ſit aliquod ex vtraque compoſitione reſultans, puta corpus animatum rationali anima, imo etiam tenendo quod anima vniretur mediante corporeitate materiæ primæ, adhuc ſtultum & puerile eſſet dicere quod homo nihil ſit niſi anima & materia prima, & forma corporeitatis, quia cum forma dans eſſe corporeitatis ipſi corpori non ſit corpus, ſic nec forma dãs eſſe carnis eſt caro, & ſic ſequeretur quod in homine nec eſſet corpus nec caro, ſed quod eſſet ſola materia prima & forma corporeitatis & forma carnis, & anima, quæ omnia ſunt ridicula, poſſet autem iſta conſequentia tolerari forte in artificialibus in quibus formæ ſunt accidentia, & per conſequens nullum dant eſſe ſubſtantiale, vt dicamus quod domus ſubſtantia nihil aliud eſt quam lapides, & lignum, & cæmentum ſic ordinata, licet etiam iſta locutio ſecundum Philoſophum in 8. metaph. ſit impropria, vbi expreſſe dicit quod non debemus dicere quod domus ſit lapides vel lateres, ſed lapidea vel laterina, vnde etiam non ſequitur quod vna res non ſit compoſitior altera, cum maior compoſitio non attendatur in multitudine formarum ſolum in rebus corruptibilibus, vt dictum eſt, ſed etiam in multitudine perfectionum, vnde patet quod argumentum unde habuit fundamentum.

Ad quintum eſt dicendum, quod vnumquodque in tantum eſt vnibile alteri in quantum eſt in potentia ad illud, & ſimiliter vnumquodque in tantum aliquid reducit in actum inquantum eſt actu, & ideo cum materia ſecundum eſſentiam ſuam ſit in potentia, nihil requiritur diſponens eam vel diſponens formam per modum medij vnientis, & coniungentis ipſa ad inuicem, ſed ſeipſis diſpoſita ſunt, vnde quod requiratur diſponens materiam hoc non eſt, quia eſſentia materiæ primæ de ſe non ſit vnibilis formæ, ſed quia vt dictum eſt ante generationem materia eſt ſub forma contrarij, nec poteſt illa abiici ac per hoc alia introduci niſi materia ad contrarium diſponatur: vnde patet quod diſpoſitiones neceſſariæ ſunt ad introductionem formæ, ſed non ad vnionem.

ARTICVLVS III.

Vtrum non remanentibus formis elementorum in mixto poßint remanere aliquæ qualitates vel virtutes elementorum eædem numero.

TErtium ſic deducitur. Videtur quod corruptis in mixto elementorum formis aliquæ qualitates eædem numero poſſint remanere in generato & corrupto, dicit enim Philoſophus in 2. de generatione quod in habentibus ſymbolum facilior eſt tranſitus, cuius rationem aſſignans dicit quod non eſt tanta contrarietas, vbi etiam dicit quod communia manent, ſed multa inueniuntur communia in generato & corrupto, ſcilicet corporeitas, diaphaneitas & multa euiſmodi, ergo aliquando accidentia manent eadem numero.

2 Præterea quicquid non habet contrarium in illud non poteſt eſſe tranſmutatio, ſed huiuſmodi contraria non habent contrarietatem in generato & corrupto, quin potius habent ſimilitudinem, ergo in ipſis non eſt tranſmutatio.

3 Præterea, cum in generatione concurrat & abiectio formæ & introductio, aut in eodem inſtanti vna forma abiicitur, & alia introducitur, aut in alio & in alio: ſi in eodem, ergo cum corruptio terminetur ad non ens: generatio autem ad ens, ſimul in eodem inſtanti aliquid eſt ens & non ens, ſi autem in alio in alio, & cum inter quælibet dua inſtantia cadat tempus medium, ex quo terminus corruptionis eſt non ens, vel oportet dicere quod in illo medio tempore materia ſit abſque aliqua forma, quod eſt impoſſibile, vel quod ibi remaneant aliqua accidentia cum ipſa corporeitate.

4 Præterea ſenſus non decipitur in proprio obiecto, ſed nos videmus quod quædam accidentia remanent in mortuo eadem quæ fuerunt in corpore viuo, ſicut lineamenta & figuræ & huiuſmodi, quare oportet concedere quod ibi ſint.

5 Præterea, tam vnio quam Introductio formæ in materiam ſecundum ſententiam Philoſophi in 8. metaph. eſt per actionem agentis, ſed cum actio agentis ſit accidens requirit ſubiectum aliquo modo in actu, quare neceſſario oportet dicere quod remaneat ibi corporeitas cum aliquibus accidentibus.

6 Præterea, idem videtur ex actione elementi & qualitatum elementorum.

In contrarium facit quia cum ratio ſuppoſiti in materia cauſetur ex forma ſubſtantiali oportet vt per ſeparationem formæ ſubſtantialis à materia corrumpatur ſuppoſitum ſeu indiuiduum, ſed deſtructa prima ſubſtantia quæ hic nomine ſuppoſiti vel indiuidui appellatur, impoſſibile eſt aliquod aliorum remanere ſecundum Philoſophum in prædictis, ergo impoſſibile eſt vt in generato & corrupto aliquod accidens remaneat idem numero.

2 Præterea principio mutato neceſſe eſt & principiata mutari, ſed diaphaneitas & corporeitas & alia huiuſmodi cauſantur à compoſito, quia

nec materia, nec forma per ſe alicoios accidentis cauſa eſſe poteſt ergo oportet neceſſario vt & illa omnia mutentur.

3 Præterea taritas & denſitas ſuot primæ diſpoſitiones & qualitates materiæ, ac per hoc ad mutationem earum oportet mutari omnes alias qualitates, ſed illæ mutantur (vt patet) ergo omnes.

Reſpondeo, quod iomne acci lens a ſubſtantia trahat originem ſuæ naturæ & ſui eſſe con'eruationem, eo quod accidentis eſſe eſt ineſſe, ſecundum Bocium & Philoſophum: quare cum per corruptiunem formæ ſubſtantia corrumpitur, impoſſibile eſt omnino vt aliqua forma vel aliquod accidens ſeu aliqua diſpoſitio eadem numero maneat in generato quæ fuit in corrupto: nam cum forma ſubſtantialis immediate vniatur materiæ primæ (vt ſupra oſtenſum eſt) materia autem de ſe ſit ſola potentia, oportet vt omnis res ab ipſa forma ſubſtantiali & ſuum eſſe habeat & ſuæ qualitatis natoram & cum omne quod ſubſiſtit in materia, ſubſiſtat per hoc quod eius eſſentia eſt perfecta per eſſe, oportet vlterius vt rationem ſuppoſiti vel ſubiecti & ſubſiſtentiæ in actu acquirat a forma, quare cum in generatos & corrupto ſit alia & alia ſubſtantialis forma oportet dicere quod ibi ſit aliud & aliud ſuppoſitum & ſubiectum, & cum omne quod fit fiat ex contrario ſecũdum Philoſophum 1 & phyſic. ea autem quæ ſunt in eadẽ ſpecie impoſſibile ſit contrarietatẽ habere, ſequitur vlterius quod generatũ & corruptum habeant non ſolom diuerſa eſſe numero verum etiam diuerſa ſpecie: quare ſi ibidem maneret idem accideus numero ſequeretur primo quod accidens tranſiret de ſubiecto in ſubiectum, dico diuerſum in ſpecie quod eſt impoſſihile: ſecundo vero cum accidens ſit diſpoſitio ſubſtantiæ ſequeretur quod eadem diſpoſitio numero eſſet oppoſitorum & diuerſorom in ſpecie quæ cum ſint impoſſibilia dicendum ſimpliciter quod nihil in generato & corrupto poteſt dici idem numero remanere

Ad primum ergo dicendom, quod elementa non dicuntur habere ſymbolum ideo quia aliqua forma in qua conueniunt non deſtruatur, ſed quia minor eſt contrarietas contrarij ad medium quam contrarij ad extremum, ideo facilior tranſitio eſt eo quod non oportet quod ſit aliquod per ſe corrumpens, ſed corrumpitur ſolum illud commune vel ſymbolum per accidens, & ſi dicatur quod manent commonia, verum eſt eadem ſpecie non numero, quia hoc eſt impoſſibile.

Ad ſecundum dicendum, quod illa propoſitio tenet in his in quæ aliud per ſe mutatur.

Ad tertium dicendum quod circa iſtud argumentum diuerſæ dantur ſolutiooes, ſed omiſſis opinionibus aliorum & earum improbationibus, dicendum ſecundum ſeotentiam Philoſophi in phyſ. quod cum tempus non componatur ex inſtantibus, ſicut inter lineam & punctum nullum eſt medium ita nec inter tempus & ipſum nunc, & ideo quandocumque ex corrupto aliquid generatur materia in vltimo iuſtanti eſt ſub forma noua, in toto autem præcedenti tempore ſub forma abiicienda, vnde ſicut non eſt medium inter nunc & tempos, ita nec inter abiectionem vnius formæ & introductionem alterius vnde quando quæritur an eodem inſtanti: dicendum quod cum in mutationibus ſubitis propriè non ſit fieri, ſed factum eſſe, ſi generatio & corruptio propriè & ſtricte ſumantur, prout ſunt motus. Dico quod introductio vel abiectio prout ſonat fieri & motum nec ſunt in eodem inſtanti nec in diuerſo, ſed in tempore, ſi autem ſumantur prout dicunt mutationes ſubitas, ſic in eodem inſtanti eſt abiectum eſſe, & hoc non eſt inconueniens enim abiectio vnius ſit introductio alterius, & quando dicitur quod termini ſunt oppoſiti, ſcilicet ens & non ens, dicendum quod licet ſint oppoſiti reſpectu eiuſdem, & ſic non poſſunt ſimul eſſe, non tamen reſpectu diuerſorum, quando ex aere factus eſt ignis corruptio terminatur ad non aërem generatio autem ad ignem: ſimiliter autem eadem materia & eſt non aer & eſt ignis propter quod dicitur quod ſemper materiæ a materia eſt priuatio, nec eſt intelligendum, quod licet corruptio aeris terminatur ad non aërem quod non terminetur ad non ens ſimpliciter vel quod remaneat ſine aliqua forma: nam cum forma aeris vniatur immediate materiæ primæ idem eſt terminari ad non aerem, quod eſt ad non ens ſimpliciter. Quod autem illud non ens ſimpliciter in eodem inſtant fiat per aliam formam, & factum ens actu ſit: quia idem eſt ibi fieri & factum eſſe, hoc eſt per accidens in quantum alia forma eſt introducta, eo quod corruptio vnius eſt generatio alterios, non autem dico per accidens, quia per ſe intendatur ab agente, ſed quia non ex virtute abiectionis formæ habet eſſe forma quæ introducta eſt.

Ad quartum dicendum, quod obiectum proprium ſenſus viſus eſt color, ille autem in viuo & mortoo manifeſte mutatur, ex argumento autem potius haberetur quod non remaneret ibi identitas formarum quam contrarium, forma autem ſubſtantialis & idem & diuerſum potius pertinent ad intellectum quam ad ſenſum: & ideo vtrum hæc ſint eadem numero aut non, non eſt ſenſua iudicare.

Ad quintum dicendum quod vnio materiæ cum forma eſt actio agentis noo propriè loquendo, ſed eſt effectus ſeu terminus actionis ipſius, actio autem præcedit vnionem tanquam cauſa effectum, & ideo cum ante vltimum inſtans vnionis materia ſit ſub actu formæ abiiciendæ, non eſt inconueniens in ipſa fundari & recipi actionem agentis & ſi dicatur iterum de vnione quod eſt accidens dicendum quod vnio cum ſit ſubita mutatio in ipſa eſt idem vniri & vnitam eſſe, tale autem accidens fundatur in ipſa ſubſtantia iam vnita ſicut & creatio & creatura.

Ad ſextum dicendum quod ex hoc non concludit ur identitas numeri ſeu ſpeciei,

Et ſic, cum laude Dei finiuntur quæſtiones de formis qui ſit benedictus in ſæcula ſæculorum. Amen.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

F I N I S.

Digitized by Google